

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

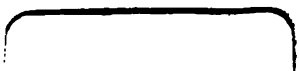
About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 07438865 7

M N E M O S Y N E.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POLLICITI SUNT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLTJER.

NOVA SERIES.

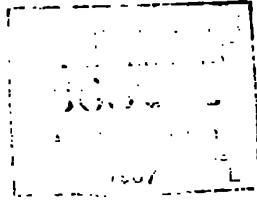
VOLUMEN TRICESIMUM TERTIUM.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIAE,
O. HARRASSOWITZ.

1905.

EX OFFICINA TYPOGRAPHICA ET BIBLIOPOLIO ANTEHAC E. J. BRILL.

INDEX

	Pag.
Ad Ovidii Heroides, scripsit P. H. DAMSTÉ	1 – 56.
Ad Plutarchum, scripsit J. J. H.	56.
Thucydidea (<i>contin. e T. XXX p. 33</i>), scripsit I. C. VOLL- GRAFF	57 – 67.
Ad Sallustium, scripsit P. H. D.	67.
Adnotationes criticae ad Lysiae orationes, scripsit S. A. NABER	68 – 98.
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. e Vol. XXXII pag. 419</i>), scripsit J. J. HARTMAN	99 – 124.
Erratum correxerit idem	124.
Commentum Aeli Donati ad Terentium (<i>contin. e Vol. XXXII pag. 322</i>), scripsit H. T. KARSTEN	125 – 153.
Ἰσοκράτους, scripsit M. L. EARLE	153.
Ad M. Antonini Lib. IX. c. 42, scripsit J. H. LEOPOLD	154 – 156.
ΤΟ Ἰ ΑΤΤΙΚΟΝ ΑΝΤΙ ΚΙΓΜΑΤΟΣ, scripsit J. v. L.	156.
Adnotationes criticae ad Antiphontis Aeschinis Hyperidis Dinarchi orationes, scripsit S. A. NABER	157 – 185.
Ad Apollinarem Sidonium, scripsit P. H. D.	185.
Ad epigramma Delphicum, scripsit C. GUL. VOLLGRAFF	186 – 188.
Ad Apollinarem Sidonium, scripsit P. H. D.	188.
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. e pag. 124</i>), scripsit J. J. HARTMAN	189 – 218.
Emendatur Apoll. Sidon. Eq. I. 5. 5, scripsit P. H. D.	218.
Varia, scripsit H. VAN HERWERDEN	219 – 220.
Ad Libanium, scripsit H. J. POLAK	221 – 228.
Commentum Aeli Donati ad Terentium (<i>contin. e pag. 153</i>), scripsit H. T. KARSTEN	229 – 268.

	Pag
Adnotationes criticae ad Andocidis orationes, scripsit S. A. NABER	269—292.
Ad scholia Aristophanica, scripsit J. v. L.	292.
Ad Sophoclis Antigonom, scripsit H. VAN HERWERDEN.	293—316.
Tentatur Horatii Carm. I 6, scripsit H. v. H.	316.
De Damoclis gladio, scripsit J. VAN WAGENINGEN	317—329.
BAPBAPICTI? Ad schol. Aristoph. Pac. 459, scripsit J. v. L.	329.
Ad Plauti Rudentem, scripsit S. A. N.	330—332.
Ad Boethium, scripsit P. H. D.	332.
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. e pag. 218</i>), scripsit J. J. HARTMAN	333—378.
Ad Antonini Liberalis c. XXXI § 4, scripsit CAROLUS GULIELMUS VOLLGRAFF	378.
ΔΙΟΝΤΣΟΣ ΒΡΑΙΤΗΣ, scripsit CAROLUS GULIELMUS VOLL- GRAFF	379—380.
Observatiunculæ de iure Romano (<i>contin. ex Vol. XXVII</i> <i>pag. 446</i>), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	381—397.
De Livii praef. 3, scripsit M. L. EARLE	397.
Ad Velleium Paterculum, scripsit P. H. DAMSTÉ	398—420.
Σημεῖον ἀνιγμάτων, scripsit J. v. L.	420.
Thucydidea (<i>contin. e pag. 67</i>), scripsit I. C. VOLLGRAFF	421—441.
De Aeneidis loco illo ubi Aeneas Helenae mortem minatur (II, 567—588), scripsit J. J. HARTMAN	441—444.
Ad Herodotum, scripsit M. L. EARLE	444.

AD OVIDII HEROIDES.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

Aetate nostra multi viri, summa doctrinae laude ornati ac subtili ingenio praediti, in Heroidum Epistulis illustrandis atque emendandis curas magnas adhibuerunt. Postquam H. S. Sedlmayer a. 1881 *Commentarium Criticum* edidit, qui *Prolegomena Critica ad Heroides Ovidianas*, a. 1878 Vindobonae emissa, quasi continuaret, hisce a. 1886 adiecit Epistularum recensionem, apparatu critico instructam. A. 1885 S. G. de Vries Epistulam Sapphus ad Phaonem, tunc primum apparatu critico instructam et commentario illustratam, Lugduni Batavorum edidit. A. 1888 R. Ehwald Bibliothecam Teubnerianam nova carminum amatorum Ovidii et Epistularum editione ditavit, usus fundamentis a R. Merkelio iactis. Denique a. 1898 Oxonii liber prodiit, quem post A. Palmerii auctoris mortem L. C. Purser, collega eius, ad finem perduxit inscripsitque *P. Ovidi Nasonis Heroides with the Greek Translation of Planudes*. Palmer cum multis aliis operibus de litteris Latinis optime meritus esset, tum hoc libro laude summa dignissimum se praestitit. Non solum egregiam suam doctrinam probavit in Prolegomenis, quibus de historia Epistularum, de codicibus MSS., de Maximi Planudis metaphrasi multa fuse doctaque disputantur addito Housmanni emendationum conspectu, quas hic a. 1897 (*Class. Rev.* Vol. XI) emiserat, sed etiam in Commentario adiecto ingenii acuminis uberrima praestantissimaque exhibuit specimina: locos hucusque

corruptos feliciter emendavit — non intellectos exposuit haud raro recentiorum poetarum imitationibus comparatis — male pro sanis habitos coarguit.

Quae cum ita sint, fortasse credas, opus tam consummatum neminem non deterriturum ne ipse quoque in Epistulas emendandas operam studiumque conferat, quippe cui post tot summorum virorum curas diligentissimas vix quidquam spei bonae relinquatur. At contra evenit. Quicumque locos in suspensionem videbit vocatos, quos ipse explicare posse semper sibi visus sit, ut accuratius diligentiusque eos inspiciat ultro fere incitabitur; ubi vero vulnera cognoscet indicata, quae ipse ante numquam observaverit aut frustra adhuc sanare sit conatus, ad novam animi intentionem vel invitus impelletur. Quodsi ita fortuna secunda alium locum nova quadam inventa interpretatione vel versuum ordine immutato vindicare, alium vera lectione detecta emendare potuerit, non sibi nimium tribuet sed ducibus illis egregiis, qui viam ante munierint, ea qualiacumque meritis accepta referenda esse iure censebit.

Quin de Heroisin plura evulgata sint quam mihi inspicere licuit, non dubito: sunt libri, quos adhibui, illi praecipue, quos supra memoravi, quibus Ruhnkenii *Dictata ad Ovidii Heroidas*, a Friedemann a. 1831 Lipsiae edita, accedunt et J. Gilberti *Ad Ovidii Heroides quaestiones criticae et exegeticae* (1887) et *Ovidianae quaestiones criticae et exegeticae* (1896). Quo fieri potest ut aliquid, quod alii ante me viderunt, me primum invenisse falso credam. Quodsi fiet, iustum inventorem iam nunc, ut ignoscat mihi, rogo oroque: tanta est hodie de rebus omnibus librorum libellorumque copia, ut vix ullius hominis industria ac crumena sufficiant ad omnia coemenda vel colligenda, quae de re, cui operam dederit, ubique umquam scripta sunt. Postremo ut litteris nostris aliquid proficiat, animum, tempus, oleum unusquisque nostrum impendit libenter — non ut suae qualicumque famae pusille consulat.

In verbis et versuum numeris citandis secutus sum Ehwaldi recensionem, Sapphus Epistula excepta, quam ab Ovidio scriptam et numero XV signandam esse cum plerisque censeo.

I. PENELOPE ULIXI.

1. Hanc tua Penelope lento tibi mittit, Ulixē;

Nil mihi rescribas, at tamen ipse veni!

libri recentiores, nam cod. P demum ab Ep. II vs. 14 incipit. Quam lectionem qui retinendam censent, ad *Hanc* partem *epistulam* intellegunt (Ruhnck., Vahlen, Gilbert) et revera eiusdem ellipsis Purser aliquot attulit exempla, sed — e veris epistulis petita, partim interpretantur *salutem*, in quibus Planudes, qui vertit: Τὸδε σοι τὸ χαλπεῖν ἢ σὴ Πηνελόπη βραδύνοντι σοι, 'Οδυσσεῦ. Sedlmayer (Wiener Studien Vol. II p. 150) et Planude facit sed non explicuit vocabuli *salutem* omissionem neque eam satis explicari posse equidem puto. Si quis Chrusalus roget: „non prius salutem scripsit?” ego sane, verbulus alter, respondeam: „Nusquam sentio”. Ita tantum non potuisse credo, ut *hanc* (sc. salutem) poeta scripsisset, si eas inscriptiones Epistulis praefixisset quales germanis epistulis solent praemittere solent, ut nostrae: *Penelope Ulixi Salutem* etc. Id tamen non factum esse, probant Epistularum initia, et recte Gilbert observavit, legentes ex prioribus versibus salutem nomen cognoscere, ut initio Epistularum I, II, III, [V], X, XIII, XV (i. e. Sapphus Epistula), XVI, XVIII, et aut ipsum scribentis nomen accipimus aut ex eius nomine ad quem litterae dantur colligimus. Vahlenum autem gravissimis demonstrasse argumentis, idem poetam fecisse initia Epistularum et tale distichon necessarium esse ineunte VII, XI, XII, XVII recte statuisse. Quam opinionem confirmant et accusativus omissus in Ep. VIII (ad *inclusam*) et in initio Ep. XI. Vocabulum *salutem* igitur non supplementum esse, iam manifestum est. Neque *epistulam* esse intellectum, inde concludere licet, quod tales detractiones, quae Ciceronis epistulis sane frequentes sunt, Ovidius non habet; de e pentametri verbis: 'nil mihi rescribas', nam si *hanc* poeta scripsisset, haud dubie perrexisset: 'ne quam rescribas'; denique Ep. X. 3: *Quae* legis, ex illo, Theseu, tibi litore mitto. Si quis me roget, quomodo igitur Ep. XIV. 1 *mittit* nude nomen explicandum censeam, Gilberti verbis (Ad Ov. Her. 7 p. 13) respondeo: „meo iudicio accusativus *epistulam* ad

verbum *mittit* absolute prolatum dubito an facilius suppleatur quam ad pronomen *hanc*".

Itaque Palmerii emendationem *Haec* omnino recipendam esse, iam satis me probasse opinor.

39. Rettulit et ferro Rhesumque Dolonaque caesos,
Utque sit hic somno proditus, ille dolo.

Hos versus, non distichon quod proxime antecedit (ut Riese voluit et probat Sedlmayer), male insertos esse arbitror et variae sunt causae, quae in hanc opinionem me adduxerunt. Primo suspecta est lectio tradita *dolo*, cuius vocabuli repetitio in pentametro, qui subsequitur, vehementer displicet neque adhuc tolli potuit quamvis magna coniecturarum copia: mendum fortasse in altero loco inesse, iam Palmer monuit. Deinde, cum vs. 37 sq. Penelope dixerit, Nestorem omnia circum Troiam gesta filio suo narraisse, hunc sibi, atque ita diserte affirmaverit, res iamdudum notas sibi fuisse, quarum LOCA tunc a viris Troia reversis pingerentur, et hanc orationis partem quodammodo clauserit, molesta et languida repetitio est: *Rettulit et e. q. s.* Denique, distichon a me damnatum, venustatem omnem tollit eorum quae sequuntur. Nam cum Penelope Rhesum Dolonemque caesos atque illius equos ab Ulysse captos his verbis elatis ac gravissimis memorare incipit:

41. Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum,
Thracia nocturno tangere castra dolo
Totque simul mactare viros, adiutus ab uno!
At bene cautus eras et memor ante mei!

45. Usque metu micuere sinus, dum victor amicum
Dictus es Ismariis isse per agmen equis,

nonne versus 39 et 40 tamquam epitome sunt eorum quae sequuntur, qua haec, per se ipsa venuste pulchreque enuntiata, fere reddantur supervacua, quin molesta etiam? Sane cum 'Thracia castra' legimus, Rhesum significari nemo iam ignorat neque cuiquam ignota est expeditio quam vult Penelope. Sensim haec evolvitur vs. 41—46 neque ferri posse contendo insulsum interpretamentum, quod nunc vs. 39 sq. legitur. Praeterea verbis *dictus es* (vs. 46) iam aliquem sibi res illas ab Ulysse gestas narravisse Penelope satis superque significat.

Quibus de causis distichon a Riesio damnatum ego omnino retinendum esse iudico neque cum Bentleio vs. 37—40, sed tantummodo posteriores uncinis includendos. Insuper in versibus supra descriptis unus est, qui vitio laborare mihi videtur; est autem

44. At bene cautus eras et memor ante mei!

Ita Ehwald et Palmer, Sedlmayer interrogationis signo apposito. Ruhnk. explicat 'cautissimus', Palmer: „'properly careful' is probably the meaning, not 'very careful'," Halbertsma (Mnemos. Vol. VI p. 106) *Tam bene* proposuit. — Lectio tradita sensum idoneum ita modo praebere potest, si Penelopen ironice loquentem accipimus, quod num editores viderint dubito: observavit certe nemo neque ex Palmerii verbis id eum voluisse efficias. Nam qualis, rogo, poeta ita dicat: Strenua facta, immo incredibilia fere, tu commisisti, sed — prudenter ac caute id egisti ut ipse periculis liber esses? Sed vs. 41: *o nimium nimiumque oblite tuorum* huic interpretationi obstant, nam haud verisimile est Penelopen, postquam modo marito nimiam suorum oblivionem obiecit, brevi post ironice idem idque lenius exprimere: multo videtur veri similis, eam accusationem illam aliis verbis repetiisse. Equidem poetam scripsisse credo:

Haud bene cautus eras et memor ante mei,
et intellego: Tunc vero non bene, i. e. non ut soles et par est, cautus eras neque satis memor mei, cum expeditionem illam iniisti.

Cf. II. 45 *At laceras*, ubi G praebet *Ha laceras*. Nisi *Vix nimium* quantum distaret a litterarum traditarum ductu, id etiam coniceres, cf. III. 2: *Vix bene barbarica Graeca* notata manu, VI. 24: et tactum *vix bene limen* erat.

77. Forsitan et narres, quam sit tibi rustica coniunx.

Recte Ruhnk.: „*rustica* est ab elegantioris vitae cultu aliena, non curans delicias urbanas". Quod confirmatur versu sequenti:

Quae tantum lanas non sinat esse rudes,
i. e. cum ipsa rudis sit. Eodem modo Planudes interpretatus est epitheton vertens: *τάχα δὲ καὶ διηγῆ ὡς ἀγροικωτάτη σοι ἔστι σύζυγος*.

Vereor ne minus recte Palmer, qui dat 'a homely wife', nam

semper et ubique apud nostrum vocabulum *rusticus* in malam partem adhibitum video. Cf. Ep. IV. 102: Si Venerem tollas, rustica silva tuast, Ep. XVI. 220: Inponit collo rusticus iste tuo, 285: A! nimium simplex Helene, ne rustica dicam, Ep. XVII. 11—14:

Nec dubito, quin haec, cum sit tam iusta, vocetur
 Rustica iudicio nostra querela tuo;
 Rustica sim sane, dum non oblita pudoris,
 Dumque tenor vitae sit sine labe meae!

Item substantivum *rusticitas* Ep. XVII. 186: Vi mea rusticitas excutienda fuit, Ep. XX. 59: Et decor et motus sine rusticitate pudentes.

De Ep. IV. 132 mox sententiam meam aperiam.

81. Me pater Icarus viduo discedere lecto
 Cogit et immensas increpat usque moras.
 Increpet usque licet! tua sum, tua dicar oportet:
 Penelope coniunx semper Ulixis ero

85. Ille tamen pietate mea precibusque pudicis
 Frangitur et vires temperat ipse suas:

Bentleius vs. 83 sq. uncinis inclusit — Sedlmayer vs. 85 sq. ducit insiticios. Quorum illi assentiri possem, si pateret causam cur quis eos inseruisset — huic vero non possum, cum versus ab eo damnati loco nostro omnino necessarii sint. Sedlmayer ubi contendit, absurdum videri Penelopen, postquam vs. 83 sq. breviter ac diserte patris incitamenta reiecerit, vs. 85 sq. rem iterum commemorare, non perspexit, vs. 85 sq. cum sequentibus arte cohaerere et ad procorum turbam pertinacem continerem transitionem: ille tamen (ita Penelope loquitur) aliquatenus precibus meis exoratur, sed proci nullo modo flectuntur sed impotenter et ex animi libidine omnia agunt. Sequitur enim:

Dulichii Samiique et, quos tulit alta Zacynthos,
 Turba ruunt in me luxuriosa proci.

Vera quidem et sagax est Sedlmayeri observatio, versibus 85 sq. deletis, versus 81—84 aptissime post vs. 116 posse collocari quo facto epistula nostra finem haberet multo meliorem atque magis ex more Ovidiano, sed ubi nunc vs. 85 sq. leguntur tamquam transitorii utique retinendi sunt.

Neque id, quod Sedlmayer de verbis *vires temperat ipse suas* observat, commentatorem nullum ea adhuc explicuisse, verum videtur, quoniam apte Ruhnkenius adnotavit: „*temperare vires* dicitur, qui non facit omnia, quae facere potest, qui modum ponit viribus suis, cf. Prop. III. 21. 22: *victrices temperat ira manus*”, et Palmer attulit Ex P. III. 6. 24: *Iustitia vires temperat ille suas*, monens idem fore exprimi Ter. Ad. 51: non necesse habeo omnia pro meo iure agere. Nihil igitur expungendum neque opus esse coniecturis, quibus multi vs. 86 sollicitarunt, mihi quam maxime persuasum est.

Finis Epistolae, vs. 97—116, editoribus multas molestias peperit paritque etiam hodie, nam versus alios alii secludere vel transponere proposuerunt. Bentleius, vs. 99 sq. et vs. 111 sq. damnans, vs. 107 sq. haud illepide post vs. 110 traiciendos esse censuit. Cum Schenklio Sedlmayer vs. 107 sq. delendos esse monet — Palmer vs. 111 sq. potius. Riese vs. 109 sq. post vs. 106 legendos iudicat. Ehwald vs. 103 sq. post vs. 96 collocavit et cum Birtio vs. 107 sq. post vs. 98 transposuit.

Equidem non ita male se habere partem ultimam huius epistolae credo: qui attente vs. 97—116 legerit relegeritque, orationis ordinem et cursum haud inconcinnum esse videbit.

Postquam de procis eorumque aviditate satis dictum est, Penelope pergit vires suas enumerare vs. 97 sq.:

Tres sumus inbelles numero, sine viribus uxor
Laertesque senex Telemachusque puer.

Immo, ad duos parvus ille numerus paene est redactus, nam:
Ille per insidias paenest mihi nuper ademptus,
Dum parat invitis omnibus ire Pylon.

Talem vero iacturam avertant Dii precatur, et vera mater patet ubi exclamat:

Di, precor, hoc iubeant, ut euntibus ordine fatis
Ille meos oculos conprimat, ille tuos.

Iam sequuntur versus, quos abesse malim, qui tamen ferri possunt, quippe quibus partium suarum, quarum duces indicavit, copias quoque qualescumque enumeret:

Hinc faciunt custosque boum longaevaeque nutrix,
Tertius immundae cura fidelis harae!

Equidem versus turbato ordine nunc scriptos credo atque, veterum editorum emendatione *sum prece* pro *cum prece* in vs. 18 recepta, ita transponendos:

15. Interdum timui, ne, dum vada tendis ad Hebri,

Mersa foret cana naufraga puppis aqua;

19. Saepe, videns ventos caelo pelagoque faventes,

20. Ipsa mihi dixi 'si valet ille, venit';

17. Saepe deos supplex, ut tu, scelerate, valeres,

18. Sum prece turicremis devenerata sacris.

Sic verba *valet* et *valeret* propinquitate ipsa vim suam recipiunt: constat Phyllidi: si valet ille, venit; *ergo* ut valeat, precatur.

27. Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi?

Crimine te potui demeruisse meo.

Unum in me scelus est, quod te, scelerate, recepi,

30. Sed scelus hoc meriti pondus et instar habet.

Lenz vs. 29 sq. spurios iudicavit, quod eum non iniuria fecisse Palmer observat. At vero utrique disticho gradationem quandam inesse credo et quodammodo inter se opponi vocabula *crimen* et *scelus*, quorum illud eodem sensu noster ponere solet quo Cicero; cf. Ep. IX. 51, 53, 137; Ep. XI. 49, 56, 64, 66; Ep. XV. 180; Trist. III. 10. 42.

Illa (nec invideo) fruitur meliore marito

80. Inque capistratis tigribus alta sedet,

At mea despecti fugiunt conubia Thraces,

Quod ferar externum praeposuisse meis.

In P fuit *A me*, quod m, correxit *At mea*, in E est *A mea*, in G *At mea*.

Sedlmayer adscripsit: fortasse *A! mea* et conferre iubet Ep. III. 149, ubi, cum codd. GE praesbeant *At*, editores iure scribunt *A!*

Sane ea est codicum nostrorum condicio, ut eiusmodi discrepantiis non nimium tribuendum sit: tam parum sibi constant omnes; sic vs. 45 in G incipit *Ha* neque quisquam umquam dubitavit quin ibi scribendum esset *At*. Sed Sedlmayeri coniectura recepta perit oppositio, quae est: Ariadne Baccho amisso solatium habuit eo quod alterum eumque meliorem invenit

maritum, AT mihi illud quoque solatium venire non potest. Neque Planudes aliter legisse videtur, qui vertit: τὴν δ' ἐμὴν κοίτην περιφρονηθέντες οἱ Θρᾶκες Φεύγουσιν, quod bene opponitur proxime praecedentibus: ἀλλ' ἢ μὲν (οὐ Φθονῶ δ' αὐτῆ) κρείττους ἀπολαύει συζύγου. Ceterum cf. Met. XIII. 740 sqq.:

Te tamen, o virgo, genus haud inmite virorum
 Expetit, utque facis, potes his impune negare.
 At mihi, cui pater est Nereus, quam caerulea Doris
 Enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
 Non nisi per luctus licuit Cyclopiis amorem
 Effugere.

99. Expectem, qui me numquam visurus abisti?

Expectem pelago vela negata meo?

Palmer, qui hanc lectionem ineptam vocat, *vela negante data* scripsit, quod inventum adeo ei placuit ut adscriberet: „Quam pulchra evadat sententia ex hac emendatione vides: 'Questus es (vs. 96) ventum secundum esse: pollicitus es (vs. 98) te rediturum. Utrumque mentitus es: hoc, quia fixum tibi erat (vs. 99) numquam redire: illud, quia ventus vere adversus erat, immo vero pelagus ipsum tempestate motum negabat te vera praedicare'.”

Sedlmayer in Comm. Crit. p. 14 sq. Palmeri scripturam iam rejicit propter male sonantem pentametri exitum, sed neque ob sensum eam ferri posse demonstrabo. Quid enim? Palmer versus suo arbitrio immutatum significare voluit: „Expectem te, quamquam profectus es cum meum pelagus velis tuis adversum se praeberet? 'Expect sails which were spread when the sea itself gave you the lie?' i. e. when you hypocritically pretended that the sea was fair. At, rogo, unde id effecit? Legimus vs. 96: (Ausus es) . . . quodque foret velis aura secunda queri: sed *ausus es* non ad *secunda* referendum est, ut Palmer videtur cogitasse, qui *queri* interpretatur: *mentiri*, sed ad *queri*. Nempe nimis puerile videtur accipere, Phyllida tam simplicem fuisse, ut, si aura adversa esset, secundam esse ei persuaderetur a Demophoonte! Credo igitur coniecturam Palmeri natum esse e poetae verbis male intellectis neque video quid sit in lectione tradita inepti. Si quis propter verba, quae vs. 101 sequuntur:

et tamen exspecto, aliquid mutandum putet, potest alterum *exspectem* (vs. 100) e prioris dittographia natum esse, quod detruserit verba qualia sunt: *Usque manent* vel *Ista manent*, sed nil mutare praestat.

Mirum est, Burmannum quondam in similem errorem incidisse Ep. V 49 sq.:

A! quotiens, cum te vento quererere teneri,

Riserunt comites (ille secundus erat);

Sensus manifestus est: Cum apud me manendi causas quaerens fingeres, ventum, qui secundus erat, tibi adversum esse et impedire quominus discedere posses, comites, quippe qui optime sentirent manifestum mendacium, riserunt. At male Burmannus explicat: Ventus secundus erat mihi amanti, quia te retinebat!

121. *Maesta* tamen scopulos fruticosaque litora calco.

Palmer: 'though broken-hearted, yet I tread the rocky shores': *tamen*, like *ἴμως*, refers to a word in its own sentence, not to the preceding sentence.

Non bene, meo quidem iudicio, vir doctus locum explicat neque Planudes vertit: *ἐγὼ μέντοι καὶ πενθοῦσα τῶν τε σκοπέλων καὶ τῶν ὑποθάμων ἡδόνων ἐπιβαίνω*. Adiectivum *maesta* per se ipsum non satis grave est quod τῷ *tamen* — *calco* sit oppositum: *tamen* potius referendum est ad vs. 117—120: quamquam tam parum faustae nuptiae nostrae fuerunt ut spes omnis reditus tui iam fere evanuerit, *tamen* tristitiae plena sine fine vela tua prospicio.

125. Et quaecumque procul venientia linteā vidi,

Protinus illa meos auguror esse deos.

Ruhnck.: „*meos deos* h. e. propitios, faventes, qui te mihi restitunt. Ep. XII. 84: Sed mihi tam faciles unde meosque deos? Verg. Aen. II. 396: Vadimus immixti Danais haud numine nostro, Tibull. III. 3. 28: Audiat aversa non meus aure Deus.” Plura exempla Palmer in Commentario ad Ep. XII. 84 concessit et addi potest Ep. XV. 72: Non agitur vento nostra carina suo.

Palmer tamen locum nostrum aliter interpretatur: „*deos*, the painted images of the god or gods under whose tutelage the

ship was: these images were placed in the stern of the ship. Trist. I. 4. 7: puppique recurvae Insilit et pictos verberat unda deos; Pers. 6. 30: ingentes de puppe dei. The line is as awkward and unpolished as vs. 89 supra. I cannot accept Loers's explanation, 'illa esse quae me servant, mihi Demophoonta meum advehant'."

Ruhnkenii sententiam unice veram esse suspicor, sed *illa* non explicuit neque satis probabiliter id explicari posse puto. Nam Phyllis non naves ipsas appropinquantes deos suos esse auguratur, sed quotiens vela conspicit procul venientia, illico ea Demophoontis esse praesagit atque deos sibi iam tandem factos esse propitios. Quodsi tradita lectio recte se habet, *illa* pro: *illa ego* positum esse necesse est, quod non credo. Quae cum ita sint, collato versu supra laudato: Sed mihi tam faciles unde meosque deos? loco nostro restituere posse poetae manum ita mihi videor:

Protinus inde meos auguror esse deos.

IV. PHAEDRA HIPPOLYTO.

25. Ars fit, ubi a teneris crimen condiscitur annis;

Quae venit exacto tempore, peius amat.

Cui venit Faber, Heinsius, Bentley, *Quae calet* Werfer. Qui traditam lectionem tuentur, duce C. Muellero locos Propertianos afferunt (I. 5. 32, 10. 25), ubi *venio* significatione minus aperta positum sit. In quibus Sedlmayer quoque numerandus est, prius Merkelio vs. 26 obelum affigenti assensus, quippe cui ellipsis verborum *ad amorem* vel *ad amandum* nimis violenta videretur. Palmer adnotat *venire* propriam vocem esse de femina amori obsequente cl. Prop. II. 14. 20, 18. 32.

At non Ovidii, sed interpretis posterioris verba emendare illi conantur! Nisi me fallunt omnia, est scioli philosophantis praeceptum, quo antecedentia (vs. 17—24) illustrare ille voluit. Phaedra cum primum affirmavit, se non nequitia rumpere velle foedera lecti, immo, famam suam crimine vacare (vs. 17 sq.), addit, denique iam amorem quo serius eo gravius se urere

(vs. 19 sq.) atque imagine de grege desumpta docet, quam aegre ac difficulter primos amores subeat (vs. 21—24). Quid deinde aptius sequi potest quam

27. Tu nova servatae carpes libamina famae,

Et pariter nostrum fiet uterque nocens.

Nunc vero sermo male interrumpitur duobus versibus, quos Phaedrae poetam attribuisse equidem nullus credo.

72. Flava verecundus tinxerat ora rubor.

Operae pretium est ea, quae Bæhrens ad Catull. Carm. 64 vs. 63 observavit, h. l. commemorare. „Dici vix potest, quantopere in describenda nobilitatorum priscis fabulis iuvenum puellarumque forma ac specie adamata fuerit coma flava; ut in Catullo me contineam, non solum Ariadne (quam etiam Hesiod. Theog. 947 *ξανθήν* vocat), sed etiam Theseus infra vs. 98 et Berenice 66, 62 et Protesilaus 61^b, 90 flavis insignes sunt crinibus (cf. et Broukhusius ad Tib. I. 6. 8; Burm. ad Ov. Ep. XX. 57; Rohdus libri 'd. Griech. Roman.' p. 154 not.): digna est res quae conlectis omnibus exemplis ita pertractetur, ut causa et origo usus illius detegatur videaturque, num forte ex fabulis Asiaticis flavi crinis, quam Ariae quam vocant genti proprium vindicant nunc anthropologi, honor atque laus profluxerit.”

Sive ferocis equi luctantia colla recurvas,

80. Exiguo flexos miror in orbe pedes;

Seu lentum valido torques hastile lacerto,

Ora ferox in se versa lacertus habet;

Sive tenes lato venabula cornea ferro —

Denique nostra iuvat lumina, quidquid agis.

Palmerium, vs. 80 perperam interpretantem, hunc locum non bene intellexisse credo. „The allusion is to riding in the ring, *gyrus*. *Pedes* therefore belong to the horse to turn which in a small circle showed the greatest skill”, et locos conferri iubet quibus vere de viris equo vehentibus sermo est. 'Vere' inquam, nam loco nostro non ita esso dico. Rogo, quomodo, cum vs. 80 Phaedra pedes — vs. 82 lacertum mirari traditur, illi equini esse possint, hic Hippolyti. At stupet in velocibus pedibus et

in lacertis robustis viri amati, neque poetae elegantissimo tale monstrum imputandum moneo, ut pedes equi Phaedram mirantem faciat, in viri specie ac forma totam! Et ipsum Palmerium id quodammodo sensisse suspicor, nam vs. 82 sq. vel vs. 81 sq. spurios sibi videri notavit, causa sane allata diversa quod nil intersit inter *hastilia* et *venabula*. Ut vero nunc locus legitur, *pedes* intellegendi sunt Hippolyti neque equo vehentis, sed iuxta equum stantis vel potius trepidantis luctantisque ut equi ferocis colla recurvet ac coerceat: pedes iuvenis in orbe exiguo flexos esse haud minus eius vires indicat, qui si equo cessisset abriperetur.

Nec, quia privigno videar coitura noverca,

130. Terruerint animos nomina vana tuos!

Ista vetus pietas, aevo moritura futuro,

Rustica Saturno regna tenente fuit;

Iuppiter esse pium statuit, quodcumque iuaret,

Et fas omne facit fratre marita soror.

135. Illa coit firma generis iunctura catena,

Inposuit nodos cui Venus ipsa suos.

Vocabulum *nomina* in vs. 130 male intellectum causam fuisse credo cur quis versus duos, qui sequuntur, insereret: nimirum intellegenda sunt nomina privigni et novercae. Phaedram temporum illorum Hippolytum admonuisse quibus Saturno regnante privigni novercaeque amores vetiti essent, atque suae ipsam causae nocere voluisse quis credat? Veri similis est, eam deorum exemplis allatis rem quam agit Hippolyto quam maxime commendasse, quod facit vs. 133 sqq. Accedit quod codices deteriores post vs. 132 etiam hos versus addunt:

Saturnus periit, perierunt et sua regna;

Sub Iove nunc mundus, iussa Iovis sequere,
cum magna varietate lectionis. Quibus de causis cum his versibus, quos editor nullus recepit, illos quoque, quibus nunc in tempestive Saturnus inducitur, sciolo ignoto reddendos esse iudico.

137. Nec labor est celare: licet; pete munus! ab illa

Cognato poterit nomine culpa tegi.

Est locus conclamatus, quem multi restituere conati sunt. Post-

quam *Nec labor est celare virum: pete munus ab illo* Bentley proposuit coll. Fast. IV. 149, Madvig coll. Rem. 409, A. A. II. 575: *Nec labor est celare; licet: pete munus ab ipsa*, Birt: *Nec labor est celare, licet pereamus ab illa*, Ehwald: *licet; pete munus! ab illa*, tandem Palmer protulit: *Nec labor est celare, licet peccemus, amorem*: quod inventum ita Sedlmayero probavit ut hic in editionem suam id admiserit, quo facto et ipse inventor ita locum recensuit. Attamen non ab omni parte viri sagacissimi lectio mihi probanda videtur et ipsius verba, quae sunt „Vis est, fateor, verba *ab illa* in *amorem* mutare”, iam optime ostendunt, quid in hac coniectura minus mihi placeat, ne dicam vocabulum *amorem* minime aptum esse.

Phaedra in versibus qui praecedunt exposuit, amores inter cognatos omnino non vetitos esse, cum Dei ipsi statuerint „pium esse quodcumque iuaret”. Quid igitur sequatur necesse est? Illa scilicet: Fac tamen, eiusmodi amores non permissos esse (quod expressit verbis: *licet peccemus*), vel sic labor nullus est celare peccatum nostrum, nam illa culpa tegi poterit cognato nomine. Legendum igitur suspicor Palmerii coniecturae parte priore accepta:

Nec labor est celare, licet peccemus, ut illa

Cognato poterit nomine culpa tegi.

Hoc quoque boni huic scripturae inesse videtur, quod vocabulum *culpa* non nude iam positum erit.

148. Qui mihi nunc saevit, sic tibi parcat Amor!

Editores quamquam Ep. III. 135 apte citare solent quo simili sensu *sic* adhibitum sit, nemo quod sciam observavit, versu 168 huius Epistolae versum supra descriptum demum illustrari. Verbis enim:

Sic numquam, quae te spernere possit, ames
explicatur, verba *sic tibi parcat Amor* significare: sic tibi parcat, ut numquam ames puellam quae te spernat.

157. Quod mihi sit genitor, qui possidet aequora, Minos,

Quod veniant proavi fulmina torta manu,

Quod sit avus radiis frontem vallatus acutis,

Purpureo tepidum qui movet axe diem.

Nomen *Minos* ab ipso posta additum esse, haud facile credo: multo magis, adiectivum aliquod, quod sive ad *genitor* sive ad *aequora* pertinebat, hoc nomine postea esse detrusum. Fieri potest ut aliquis, cui in mentem veniret Met. VIII. 197: Omnia possideat, non possidet aëra Minos, nomen adscripserit itaque *tota* vel eiusmodi epitheton exciderit. Quodsi quis obicere velit, vs. 163 legi: Est mihi dotalis tellus Iovis insula, Crete, moneo Burmannum iam vs. 163—166, Palmerium vs. 163 sq. pro spuriiis habuisse.

V. OENONE PARIDI.

Nympha suo Paridi, quamvis suus esse recuset,
Mittit ab Idaeis verba legenda iugis.

1. Perlegis? an coniunx prohibet nova? perlege! non est
Ista Mycenaea littera facta manu.

Pegasis Oenone, Phrygiis celeberrima silvis,
Laesa queror de te, si sinis, ipsa meo.

Distichon primum modo exstat in codicibus deterioribus nonnullis atque paucis viris doctis genuinum visum est: plerique a vs. 1 (*Perlegis*) Epistulam incipere volunt. Sedlmayer in vs. 3 sq. offendit et variis de causis hoc distichon pro insiticio habuit. Equidem Palmerio applaudendum esse dico prae ceteris, qui de huius Epistulae initio observavit, se distichon secundum, vs 1 sq., reicere malle ut spurium quam cum Lindemanno et Vahlenio recipere versus duos, qui in codicibus recentioribus praeifixi sunt. Recte vidit, epistulam a vs. 3 (*Pegasis Oenone*) apte incipere, quod et superiorum probant initia.

Ad vs. 4 Ruhnck. adnotavit, *laedere* amantem proprie dici, qui amorem violet, fidem rumpat, cuius rei testimonium attulit Rem. 458: Si non Oebalia pelice *laesa* foret. Ceterum Epistula ipsa exemplum praebet, vs. 102: Clamat et externo *laesus* amore dolet.

19. Retia saepe comes maculis distincta tetendi,
Saepe citos egi per iuga longa canes.

Maculae sunt foramina vel aperturæ in retibus inter nodos, ut Burm. ad Nemes. Cyneg. 302 interpretatus est; *maculis distincta* igitur, ut Palmer, 'picked out in meshes', 'separated into meshes'.

Cum vero ad colorem vulgo hoc verbum referatur neque *maculis distincta* epitheton sit elegans, in mentem mihi venit *maculis distenta*, a distinendo sc., ut ap. Lucret. est: mare late terrarum distinet oras.

Ceterum quidquid legendum est, de vocis *maculae* significatione minime dubitandum censeo. N. Heinsius intellegebat pinnas vel plumas diversi coloris, quae lineae inserebantur et formidinem faciebant. Oudendorp probante Ruhnkenio maculas accipiebat pro grandioribus nodis inter foramina et oculos positis, ne lina tenuia ferarum impetu rumperentur. Illi obloquuntur loci complures: Plin. XI. 24. 81, Nemes. Cyneg. 299 sqq., Auson. Epist. 4. 23, alii; Oudendorpium vero verisimile est male intellexisse Varr. R. R. III. 11, ubi de *νησορροφείω* agitur: *idque septum totum rete grandibus maculis integitur, ne eo involare aquila possit neque ex eo evolare anas*, et Colum. VIII. 15 (de eadem re): *deinde clatris superpositis vel grandi macula retibus contegitur, ne aut evolandis sit potestas domesticis avibus, aut aquilis vel accipitribus involandis*. Videtur Oudendorp in verbis, quae sunt *grandibus maculis* et *grandi macula*, vidisse causam, cur non involare possent raptores, evolare anates. At non nimium urgenda sunt haec epitheta, quae quasi pro uno attributo sunt: „wijdmazige” netten. Etiam Oudendorp oblitus est, non nodos quo sint grandiores eo firmiora efficere retia, sed lini crassitudinem esse et macularum parvitatem et frequentiam, quae retia reddant robustiora.

Ita ap. Cic. Verr. V. 11. 27: *reticulum ad nares sibi admovebat tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosae*, sicut in sacculis lino nexis, maculae minutae sunt, non grandiores; neque cum Ruhnk. vertendum est 'moesjes', sed cum Nonio p. 350 M: *Macula: in retibus plaga*.

68. *Femineas vidi corde tremente genas.*

Voc. *genas* e vs. 72: Et secui madidas ungue rigente genas, in hunc versum irrepsisse, vix quisquam negabit. Benth. conii: *femineos . . . greges* vel *femineum . . . gregem*, Sedlmayer multo

melius: *comas*, quod Palmerio placuit. Si dissentire fas est, proponere velim: *femineos* ... *sinus*, nam qui versus, qui praecedunt, perlegerit, non *comas* desiderabit sed vestimenti notionem. Sunt autem vs. 65 sqq.:

Dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora:

Pertimui; cultus non erat ille tuus.

Fit propior terrasque cita ratis attigit aura:

Femineas vidi corde tremente genas.

Cf. Ep. XIII. 36: Indue regales, Laudamia, sinus! Ep. XIV.

51: Purpureos laniata sinus, laniata capillos.

73. Inplevique sacram querulis ululatibus Iden:

Illuc has lacrimas in mea saxa tuli.

Illuc E — *Illinc* aut *Illuc* codd. rec. aliquot — *has*] et codd. rec. aliquot.

Iden sacram h. l. dictam propter sacra Cybeles, quae *parens Idaea* Fast. IV. 181 vocatur, iam Ruhnck. observavit neque est in hoc versu quidquam difficultatis. Sed non item in pentametro, ut mihi quidem videtur, nam *Illuc has* recte legi nemo mihi persuadebit. Nescio an hic quoque codices deteriores ad veram lectionem detegendam viam praebeant: *has* utique reiiciendum videtur et grato animo recentiorum codicum *et* recipio. Quid porro eorundem *Illuc* suggerit? Nempe *Illicet*. Denique sic iam versum restituo:

Illicet et lacrimas in mea saxa tuli.

81. Non ego miror opes, nec me tua regia tangit

Nec de tot Priami dicar ut una nurus,

Non tamen ut Priamus nymphae socer esse recuset,

Aut Hecubae fuerim dissimulanda nurus;

85. Dignaque sum et cupio fieri matrona potentis:

Sunt mihi, quas possint sceptrum decere, manus.

Palmer ad vs. 84: „nurus tam cito repetitum displicet: aut *nimis* aut *tae* coniecerim.” Equidem potius voce *nurus* verbum aliquod detrusum suspicor, unde verba *ut Priamus* e. q. s. penderent, idque fuisse: *potest*, quod pro: *fieri potest* positum fuerit, ut saepe. Quo restituto hic orationis cursus est: Non cupida sum divitiarum vel potentiae neque ut Priami nurus

cum tot aliis vocer contendo, quamquam etiamsi talia cuperem fieri non posset ut Priamus me nympham ut nurum despiceret aut Hecubae minor viderer.

Ruhnk. ad *non tamen* adscripsit: „ex sensu supplendum: adeo vilis sum”, quod ab hoc loco alienum est, neque sensum idoneum illi efficiunt qui monent *non tamen ut* = οὐχ ἔτι et afferunt Prop. II. 19. 21: Non tamen ut vastos ausim temptare leones.

89. Denique tutus amor meus est: tibi nulla parantur
Bella nec ultrices advehit unda rates.

Ita Ehwald primus distinxit, cum ante eum *meus est tibi*: scriptum fuit. Pro *tibi* autem iam Bentley *ibi* — Heinsius *mibi* voluit neque ego *tibi* sanum esse credo. Ehwaldii divisionem omnino probandam esse puto, sed pro *tibi* ponendum *tunc vel sic*, i. e. si me amabis, et in pentametro pro *advehit* corrigendum: *advehet*.

107. Felix Andromache, certo bene nupta marito!

Uxor ad exemplum fratris habenda fui.

Pro *fui* reponendum arbitror *tibi*, quo facto verba *ad exemplum fratris* demum vim suam obtinent: ad exemplum fratris tui i. e. more Hectoris, coniugis fidelissimi ac constantis, *te* quoque oportebat uxorem habere; ita rectius etiam opponuntur verba quae subsequuntur: *Tu levior foliis* e. q. s.

VI. HYPsipyle Iasoni.

3. Gratulor incolumi, quantum sinis; hoc tamen ipsa

Debueram scripto certior esse tuo.

ipsa Ehwald sec. Heinsium — *ipso* G codd. rec. Merkel, Sedlmayer — *ipse* codex unus — *ipsum* Plan., codd. pauci deteriores, Douza, Palmer olim, qui postea nodum solvere conatus est scribendo:

hoc tamen ipsum

Debuerat scripto certius esse tuo.

Idem adnotavit: „Locus tamen nondum expeditus est. Nam nec

ipso potest *de hoc ipso* significare, ut ait Burmannus, nec exemplo firmatur *certior esse* cum accusativo quasi idem eret ac *scire* iunctum. Occurrunt haec, (1) Pro *ipse* potest legi: haec verba passim inter se confunduntur. (2) Ovidius ait *ipsum* scribere τῷ *esse* munus duplex attribuens: sed hoc imum refugium est. (3) Ovidius potuit *hoc tamen ipsum* per cum ellipsi verbi ponere: scil. querar, exprobrabo."

Addo novam explicandi rationem, *hoc tamen ipso* ut sit propter *hoc tamen ipsum, quod incolumis es*, quae mihi quidem, ceteroquin locum intactum manere oporteret, placeret una. Id altius latere corruptelam suspicor. Verba *quantum sinis* a Lamerio bene explicantur 'as far as you let me', sed illa, quae didit: 'i. e. you keep me so much in the dark as to your rival in Greece that you seem unwilling even to allow me congratulate you' minus recte addita videntur. Equidem ex Hypsipyles verbis aliud nihil haurio quam: Gratulor tibi de solitudine tua, quantum sinis, i. e. hoc modo quem unum mihi reliquisti, sc. per litteras, non ipsa praesens. Quid igitur mihi oportet? At tamen ipsa ego omni epistula gratior tibi esse debueram. Lege igitur:

hoc tamen ipsa

Debueram scripto carior esse tibi.

Id non sum (ita pergit), nam, licet fieri possit ut venti procererint quominus ipse redux huc appelleres, digna tamen fui per litteras mitteres salutem.

45. At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erinys

Praetulit infaustas sanguinolenta faces.

Id versus spurios sibi videri Palmer observavit, sed argumenta attulit quibus opinionem alii probaret. Causa fortasse fuit, id prorsus contrarium de se Hypsipyle profitetur vs. 133 sq.:

Turpiter illa virum cognovit adultera virgo:

Me tibi teque mihi taeda pudica dedit.

58. Inplesti lacrimis talia verba tuis.

Idem Bentleique coniecturam *suis* mire confirmari moneo Ep. . 76:

Et liceat lacrimis addere verba suis.

65. Ultimus e sociis sacram conscendis in Argon.

Illa volat; ventus concava vela tenet;

Caerula propulsae subducitur unda carinae:

Terra tibi, nobis adspiciuntur aquae.

In latus omne patens turris circumspicit undas:

70. Huc feror, et lacrimis osque sinusque madent.

Vs. 67 sq. poetae nostro deberi, credere non possum. Praeterquam quod verba *unda* (vs. 67) — *undas* (vs. 69), *adspiciuntur* (vs. 68) — *circumspicit* (vs. 69) sine causa iterata displicent, post *Illa volat* e. q. s. admodum friget vs. 67 atque etiam insulsum videtur illud *Terra tibi, nobis adspiciuntur aquae*. Id Bentley sensisse videtur, cum in codicum varietate haud parva (*adspiciuntur* P — *inspiciuntur* G — *conspiciuntur* et *prospiciuntur* codd. rec.) proposuit *prospiciuntur*.

93. Et quae nescierim melius: male quaeritur herbis,

Moribus et forma conciliandus amor.

Èt puerile additamentum post dirarum artium enumerationem: *Et quae nescierim melius*, quod positum videtur pro: *Et res agit quas me nescire melius est*, èt praeceptum, quod ludimagistrum olet: *male quaeritur herbis, moribus et forma conciliandus amor!* quoque putide repetitur vs. 83: *Nec facie meritisque placet, sed carmina novit* — utraque res hoc distichon haud levem in suspicionem mihi adducit.

139. Lemniadum facinus culpo, non miror, Iason:

Quamlibet infirmis iste dat arma dolor.

Ita Ehwald recensuit, postquam e cod. P Merkel edidit:

Quamlibet iratis ipse dat arma dolor.

In P enim est *Quamlibet ipse*, ^ò et ^{iratis} m, supra scriptis. J. F. Heusinger autem *infirmis* primus proposuit, quod Ehwald et Palmer receperunt, C. Heusinger, Palmerii iudicio, non minus bene, *invitis* scribendum censuit. *Iste* in Ehwaldii recensione debetur Madvigio. Insuper exstant *Quae libet iratis* codd. rec. pauci — *Quod libet ad facinus* G, codd. rec. fere omnes.

Quamquam Heinsio et Burmanno haud facile concedo, *Quamlibet iratis* retinendum esse, causam nullam esse puto cur *iratis*

reiciendum esse videatur; dummodo pro *Quamlibet* restituatur *Quae libet* e codicibus recentioribus, ut Van Lennep monuit (=quantumvis impia), optime se habet scriptura codicis optimi P. Nescio tamen an verbo *miror* significationem attribuerint editores huic loco minime accommodatam admirandi: *non miror* h. l. = haud mirum haud insolitum iudico. Patrio sermone ita locum verto: Ik keur de daad der L. af, Jason, doch kan ze mij zeer goed begrijpen: menschen, die verbitterd zijn, zijn niet kieskeurig in de keuze hunner wapenen, zij grijpen die, welke hunne woede zelve hun aan de hand doet.

VII. DIDO AENBAE.

3. Nec quia te nostra sperem prece posse moveri,

Adloquor (adverso movimus ista deo),

Sed merita et famam corpusque animumque pudicum

Cum male perdiderim, perdere verba levest.

In his verba *adverso movimus ista deo* molestias praebere solent. Est sane in P: *novimus* et Heinsius et Bentley voluerunt: *averso covimus*. Palmer scripsit, sibi placere *nevimus*, si de hoc verbo, et feminae et poetriae convenienti, metaphorice posito aliquid constaret, cl. Hor. Ep. II. 1. 225: tenui deducta poemata filo.

Ut Palmer iure observavit, coniectura *vovimus* vix probabilis est, cum de votis mentio iniecta sit nulla: ego neque Palmerii *nevimus* neque aliis coniecturis opus esse puto, dummodo verbo *movimus* sua reddatur significatio. Quid enim Ruhnck. ad locum adnotavit? '*Movere* dicimur omnia, quae incipimus', quem Palmer secutus est et praeterea ex Ov. Verg. Hor. locos collegit, quibus hanc verbi notionem satis cognitam demonstraret. At si ita interpretandum esset, Ruhnkenio assentiendum esse putarem: '*moveri* et *movimus* vicinitate sua aures elegantes offendere' quod nunc repugno. Nam verum est, quod ad alium locum Sedlmayer in Comm. Crit. p. 29 observavit: „Eine derartige Wiederholung eines Wortes innerhalb zweier unmittelbar aufeinanderfolgenden Verse wendet Ovid nur an, wenn beidemal *genau derselbe Begriff*

gemeint ist," neque aliter nostro loco post *moveri* tam brevi intervallo idem verbum recurrit, nam ita explicandum est: Adloquor te, non quia sperem te moveri posse precibus nostris — dudum est, cum movere te potui idque, eheu! deo non propitio — sed cum omnia iam proiecerim, cur non verba aliqua insuper effundam?

Acerbitatem dicti haud parum augeri videbis èt eodem verbo repetito èt perfecti temporis forma.

In vs. 5 quod nunc legitur *sed merita et famam*, correctio Heinsii est, codice P praebente a m₁ *merue* vel *merite f.*, a m, *merui* vel *meriti f.* — codd. G E *meriti f.* — codd. rec. aliquot *meritam f.*

Num ipsius poetae manum Heinsius restituerit, valde dubito neque tamen ipse novare quidquam ausim. Credo tamen ad loci huius sententiam non vs. 177 pertinere: Pro meritis et siqua tibi debebimus ultro, quae verba ad vs. 5 spectare Palmer putabat, sed vs. 85 sq.:

Haec mihi narraras: at me movere! merentem

Ure: minor culpa poena futura meast.

Ut quid sentiam magis aperiā: non substantiva restituenda esse suspicor, quae ut obiecta cum *corpuaque animumque a perdidderim* pendeant, sed verba, quibus Dido sive se id meruisse sive aliud quid intulerit. Sed hucusque nihil invenire potui quod satis placeret.

Facta fugis, faciēda petis: quaerēda per orbem

Altera, quaesitast altera terra tibi.

15. Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam?

Quis sua non notis arva tenenda dabit?

Alter amor tibi restat? habendast altera Dido?

Quamque iterum fallas, altera danda fides?

Quando erit, ut condas instar Carthaginis urbem

20. Et videas populos altus ab arce tuos?

Omnia ut eveniant, nec te tua vota morentur,

Unde tibi, quae te sic amet, uxor erit?

Ad vs. 17, in codicibus mss. varie traditum atque a Birtio ita restitutum, Palmer adscripsit: „Fortasse ulcus gravius versum insedit, si vere Ovidii sunt 17, 18, de quo dubito, nam sensum

importunissime interrumpunt." Rerum ordinem consideremus. Monet Dido, per orbem Aeneae quaerenda esse *terram, arva, amorem alterum, urbem, uxorem.*

Manifestum est, vs. 17 sq. moleste abundare eo loco, quo nunc leguntur: quos si post vs. 22 collocaveris, non amplius conturbabunt rerum ordinem sed suum locum obtinebunt.

Fugit me ratio qua Birt vs. 19 sq. post vs. 14 ponendos esse censuerit.

75. Nec mihi tu curae; puero parcatur Iulo!

Te satis est titulum mortis habere meae.

In versibus qui praecedunt multis Dido cum significaverit, se non Aeneae interitum velle, quin etiam ut apud se maneat efficere sit conata, multi iam lectionem traditam suspectam habuerunt neque desunt proposita quibus aptior loco sensus tribuatur. Planudes legisse videtur *Nec mihi tu parcas*, quod libri saec. XIII—XV praebent fere omnes, quorum ceteri exhibent *Nec mihi parcatur*. Palmer: 'Fortasse *Nec mihi tu curo parcas: parcatur Iulo*', sed addit idem: '75, 76 spurii videntur'. Housman coniecit *Haec minus ut cures*. Purser: „It is just possible that we should read '*Nec mihi tu cura*' — an emerging in classical times of a construction of *curare* which is found in Plautus and Accius on the one hand and Apuleius and Tertullian on the other, the dative being used because the idea of 'interest for' is so prominent in the couplet. Emphasize *meae* in the pentameter."

Equidem in hoc loco tractando ita ratiocinatus sum.

Mihi ut apte positum, quippe quod *puero Iulo* concinne opponatur, sanum puto; cum autem èt *mih*i èt *puero Iulo* dativi sint, verisimillimum esse, utrumque dativum pendere a verbo *parcatur*, cum praesertim in uno eodemque versu ambo legantur. Sollicitanda igitur non videntur: *Nec mihi — puero parcatur Iulo*. Restat ut corruptela lateat in oculis *tu curae*. Quoniam autem clamat Dido *Nec mihi — puero Iulo parcatur!* quid ad *mih*i appositum fuisse putandum est? Nempe aliquid quod *puero* apte respondeat. Cum autem dicat *parcatur Iulo puero* i. e. Iulo, qui puer adhuc est, cui vitae aurora, ut nunc loquimur, vix illuxit, quaenam hisce requiritur oppositio? Immo, ne mihi

parcatur, quippe quae nil amplius vivere cupiam, nil vitam curem, de salute mea iam sim securae. Ecce id quod volo:

Nec mihi securae, puero parcatur Iulo!

Cf. VI. 79: Non equidem securae fui semperque verebar,
Ne pater Argolica sumeret urbe nurum.

XIV. 34: Securumque quies alta per Argos erat.

XIX. 205: Si tibi non parcis, dilectae parce puellae.

Reliquum est, ut quomodo vitium in textum irrepserit exponam. In archetypo scriptum fuit *securae* ita ut litterae priores duae aliquo intervallo a ceteris *curae* distarent aut obscurius delineatae essent. Scriba quin substantivum *curae* ante oculos haberet, ne dubitavit quidem et aut litteras se, tamquam pronomen ab hoc loco alienissimum, in secundae personae pronomen mutavit aut, cum discerni non possent, de suo emendavit.

95. Audieram vocem: nymphas ululasse putavi;

Eumenides fatis signa dedere meis.

Locis, quos a v. d. Henry collectos (Aeneidea II. p. 650) ad hunc versum Palmer contulit, addo Val. Fl. Argon. II. 537:

Idaeaque mater

Et chorus et summis ulularunt collibus Amnes,

et IV. 393: et ecce

Cum facibus spirisque et Tartareo ululatu

Tisiphonen videt.

105. Da veniam culpae! decepit idoneus auctor:

Invidiam noxae detrahit ille meae.

Ut Fast. II. 543 Aeneas dicitur *pietatis idoneus auctor*, ita hoc loco *culpae idoneus auctor* a Nasone vocatur. Cf. XV. 78: Ille mei cultus unicus auctor abes. Non igitur opus est Bentleyi coniectura *Da veniam fassae*, sed ita distinguatur:

Da veniam! culpae decepit idoneus auctor.

Prava interpunctio pravas peperit interpretationes, nam neque Ruhnkenii: *idoneus auctor* h. e. dignus cui credas, neque Palmerii: I was deceived by a proper lord, mihi quidem probari possunt.

Iam multo ante quam ita legendum esse vidi, versus quatuor mihi male videbantur inserti, qui subsequuntur:

107. Diva parens seniorque pater, pia sarcina nati,
 Spem mihi mansuri rite dedere viri;
 Si fuit errandum, causas habet error honestas:
 Adde fidem, nulla parte pigendus erit.

Nunc vero quam maxime eos spurios duco, quippe quos aliquis postea inseruerit, cui illud *idoneus auctor* accuratius videretur esse illustrandum. Internis igitur cum primo de causis hos versus damnarem, nunc propter externam illam gravissimamque sine ulla dubitatione eos reicio.

VIII. HERMIONE ORESTI.

31. Me tibi Tyndareus, vita gravis auctor et annis,
 Tradidit: arbitrium neptis habebat avus;
 At pater Aeacidae promiserat inscius acti:
 Plus quoque, qui prior est ordine, posset avus.

Sive cum Merkelio, Ehwaldo, aliis editoribus haec optimorum codicum scriptura retinetur sive cum Bentleio legitur *Plus patre, quo prior est ordine, pollet avus* seu cum Palmerio *Plus quo, quo prior est ordine, possit avus*, èt vocabulum *avus* in fine utriusque pentametri positum èt versus 33 frigidissime enantiatus èt puerile argumentum, quod hoc disticho continetur, èt incerta versus 34 scriptura me adducunt ut versus 33 et 34 pro spuris habeam.

59. Hermione coram quisquamne obiecit Oresti?

Nec mihi sunt vires, nec ferus ensis adest!

Verbum *obicere* cum ap. nostrum alibi nusquam absolute positum esset, Heinsius proposuit *Hermionae c. q. obiectet Orestem*, ita ut *Hermionae* dativus — *coram* adverbium esset, idemque coniecit *quicquamne* — *Oresti*, quod Burmannus recepit. Housman excogitavit: *Hermione coram quicquam obiicit <alter> Orestae?* Quod Palmer adnotat, verbum *obicior* etiam audacius adhibitum esse Am. II. 7. 17: *sollers ornare Cypassis Obicitur dominae contemerasse torum*, id mihi non ita videtur: hoc loco constructio personalis quae dicitur habet sane aliquid insoliti, sed dativus *mihi* ex

iis, quae praecedunt, facile suppletur et pro obiecto est *Cypassis contemnerasse dominae torum* i. e. quod ego cum Cypassi contemneravi dominae torum. Nostro autem loco, cum praesertim cod. Leidensis praebet *obiectet*, praesto est suspicio poetae scripsisse: obtrechet.

79. Ipsa ego, non longos etiam tunc scissa capillos,
 Clamabam 'sine me, me sine, mater, abis?'
 Nam coniunx aberat! — ne non Pelopeia credar,
 Ecce, Neoptolemo praeda parata fui.

Palmer iure monet, hanc epistolam omnium esse deterrimam ac poetico ardore maxime destitutam, dicendi generi et metro soloecismos inesse certos, qui aut spurii sint aut id demonstrent, epistolam imperfectam esse vel sine cura compositam, poetae tamen nostro minime abiudicandam. Idem vs. 65—82 aut spurios aut graviter interpolatos iudicavit. Cuius rei argumenta quamquam aliis non satis gravia visa sunt, verba certe quae sunt in vs. 81: *Nam coniunx aberat* ferri non posse unusquisque concedet. Coniunx ille enim Menelaus est, sed vix credideris, filiam tali modo patrem suum significaturam fuisse, ne dicam totum additamentum ita esse unum omnium ineptissimum. More solito Hermione vs. 89 patrem indicat: *Parva mea sine matre fui, pater arma ferebat.*

Si quid audendum in tam incerto et corrupto carmine, proponere velim:

Vix, coniunx, aberas — ne non Pelopeia credar,
 Ecce, Neoptolemo praeda parata fui!

Ita coniunx ille est Orestes et tria illa verba saltem non iam omni sensu cassa sunt.

IX. DEIANIRA HERCULI.

1. Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris.
 Ruhnk. ad VII. 76 *Te satis est titulum mortis habere meae* observavit: i. e. te mortis causam esse, iterumque ad XXI. 176 *Te contra titulum mortis habere meae*: est autem titulus causa

sive vera sive falsa. Melius Palmer ad locum nostrum: „Ovid uses *titulum* as if it were something to be proud of and worthy of being inscribed on a statue.” Hisce autem locis addo

II. 73: Hoc tua post illos titulo signetur imago.

X. 130: Non ego sum titulis subripienda tuis.

XV. 190: Si moriar, titulum mortis habere meae?

Tr. I. 11. 30: Haec titulum nostrae mortis habere velit.

9. At non ille velit, cui nox (sic creditur) una

Non tanti, ut tantus conciperere, fuit.

In hexametro lectio codicum deteriorum *velit*, ut saepe, praefenda est et ab editoribus fere praefertur lectioni codicum PG *venis*, sed in pentametro laboratum est multum, nam vocabulum *tanti* viris doctis subinde scrupulum iniecit. Iam olim lectionem sollicitare coeperunt atque avidae Jahn, Loers, Van Lennep arripuerunt codicis Mureti lectionem *tanta*, neque minus lectio *satis*, quam ex codicibus iam Slichtenhorst eruérat, defensores suos invenit: Benteium, Heinsium. Ruhnkenio vero non ita visum est, qui breviter ac diserte: „Tenenda autem lectio *non tanti*, quae multo elegantior est altera *non tanta*.”

Nostra autem aetate historia in hac quoque re ipsa se repetit.

Alii rursus locum coniecturis sunt adorti, inter quos Housman excogitavit:

At non ille, brevis cui nox, si creditur, una

Luctanti, ut tantus conciperere, fuit.

Alii lectionem *satis* commendare studuerunt, alii, ut Ruhnken. olim, lectionem traditam optime se habere rati, illa respuunt.

Inter quos ego quoque esse cum vellem, sententiam meam de loco nostro alibi exposui (De Arte et Munere docendi, Traiecti ad Rh. 1902, p. 22—27) neque nunc quidquam de ea mutandum esse arbitror. Cum tamen nonnulli in hac quidem re mihi assentirentur, scripturam *satis* non veram esse, lectionem *non tanti* vero neque me satis lucide interpretatum esse neque cuiquam eam satis liquere, iterum rem tangere mihi liceat. Vera interpretatio et l.l. a me data est et pluribus verbis a Palmerio datur ita: „in whose estimation a single night was not thought great enough, that a son so great as you should be gotten in it.” — Iovis ipsius haec fuit meditatio: Nox una mihi non

tanti est, ut tantus vir concipiatur, s. nox una mihi non est tanti pretii, non est digna qua tantus vir concipiatur. Locum e Vergilio afferam, quo loci nostri lectionem stabiliam et illam interpretationem confirmem, cum sensu prorsus eodem ibi voc. *tanti* positum sit; est autem Aen. III. 453:

Hic tibi ne qua morae fuerint dispendia tanti,

Quin adeas vatem precibusque oracula poscas.

Ceterum cf. Ep. VII. 45: Non ego sum tanti — ut pereas, 71: Quid tantist ut tum 'merui! concedite!' dicas? Ep. XVII. 225: Da veniam fassae! non sunt tua munera tanti.

31. Non honor est sed onus species laesura ferentis:

Siqua voles apte nubere, nube pari.

Num hoc distichon ferri possit, videant alii: mihi certe minime videtur ferendum.

33. Vir mihi semper abest, et coniuge notior hospes,

Monstraque terribiles persequiturque feras.

Ruhnk.: „*Coniuge notior hospes* i. e. notior mihi est ut hospes quam ut coniunx, quia plerumque abest,” neque aliter Palmer locum intellegit: „is better known to me as a guest than a husband.” Quae explanatio, artificiosa ut est et nimis quaesita, mihi reiicienda videtur: ex tribus verbis *coniuge notior hospes* ea elici posse non credo. Scribo:

Vir mihi semper abest (est coniuge notior hospes!)

Monstraque terribiles persequiturque feras.

Sic verba *est coniuge notior hospes* significant: quilibet peregrinus advena mihi coniuge meo notior est, et venuste confirmant illud *vir mihi semper abest*; intellegitur enim: tam frequenter abest ut hospites iam melius cognoverim quam ipsum maritum.

43. Mater abest queriturque deo placuisse potenti

Nec pater Amphitryon nec puer Hyllus adest.

Causae, propter quas Palmer hoc distichon Ovidio abiudicandum esse iudicat, non iustae videntur. Scribit *mater* et *pater* significare debere *mea m.* et *meus p.* — hoc loco scilicet Hercules esse: deinde si Alcmena abesset, vix fieri posse ut eius questus noti essent Deianirae: tum, *abest* et *adest*, tam vicine posita,

displicere: denique Amphitryonem iam ante viginti annos, i. e. ante Deianiræ nuptias, esse interfectum.

Quod ad pronomen possessivum ad voc. *mater* et *pater* omis-
sum, sæpe id omittitur a poetis: credibile est, Alcmenam etiam
nondum domo profectam querelas effudisse: non displicent *abest*
et *adest* nam *nec adest* idem est quod *abest* et cf. quæ ad Ep.
VII. 3 exposui: denique, id ipsum Deianira queritur, patrem
illum sibi *non* adesse; quod olim Van Lennep, nunc Palmer
gravatur, iure gravarentur si Deianira illum, qui ante vigesi-
mum tunc fere annum mortuus erat, *adesse* contendisset.

Ego distichon a Palmerio damnatum de loco turbatum credo
et reponendum ante vs. 33:

43. Mater *abest* queriturque deo placuisse potenti

Nec pater Amphitryon nec puer Hyllus *adest*.

33. Vir mihi semper *abest* — est coniuge notior hospes! —

Monstraque terribiles persequiturque feras;

35. Ipsa domo vidua votis operata pudicis e. q. s.

65. Nec te Maconia lascivæ more puellæ

Incingi zona dedecuisse putes?

Recte ita Merkel, Ehwald, Sedlmayer e cod. Leid., cum PG
patet exhibeant — Palmer *patet* scripserit cl. Ep. XVII. 32:
Et iuvenem facti paenituisse *patet*. Tempore iniquo coniecturam
illam Palmer recepit, nam versus, ad quem refert, probat nihil
nisi hoc, verbum *patet* a nostro usurpatum esse. Sed loci ipsi
toto caelo inter se differunt, nam loco nostro Deianira identidem
ipsum Herculem compellat — non in commune loquitur. Quod
etiam verba, quæ subsequuntur, comprobant: Non *tibi* succurrit
crudi Diomedis imago?

69. Si te vidisset cultu Busiris in isto,

Huic victor victo nempe pudendus eras!

Sic editores fere omnes, auctoritatem codicis P secuti, —
Sedlmayer unus *Sic* pro *Huic* recensuit vetante Gilberto. Palmer
vero edidit:

Victori victo nempe pudendus erat!

atque vertit: „he should have covered his conquered conqueror
with shame” et verba *pudendus erat* tueri vult locutionibus

quales sunt *puget me patris, puget deorum hominumque*, quae quid ad nostrum locum pertineant, non video. Omnino Palmerii scriptura mihi reicienda videtur tam propter vim codicum auctoritati illatam quam propter verborum sensum: cerni potest ex Sapphus Epistula quo sensu poeta verbum *puget* passive adhibuerit, XV. 119: Utque pudenda mei videatur causa doloris.

95. Quaeque redundabat fecundo vulnere serpens

Fertilis et damnis dives ab ipsa suis.

redundabat in margine a m₂. P — *redulabat*, ut Palmerio videtur, in ras. P₁, unde hic *rebellabat* reponendum esse in Commentario monet. Male ut opinor. Scripsit: „*redundabat* cannot bear the sense here demanded of returning again and again to fight: its general meaning is simply to overflow.” At non necessariam esse rebellandi notionem credo atque abundandi sensum optime loco convenire. Intellegendum est: Et hydra, quae fecundis vulneribus redundabat, i. e. cuius capita centum desecta semper renascebantur. De reditu eius in pugnam cogitare lectori licebit, sed nihil intulit poeta.

125. Nec venit incultis captarum more capillis,

Fortunam vultus fassa tegente † suam.

P: *fortunam vultu fassa tegente suam*, G: *fortunam vultum fassa tegendo suam*. Coniecerunt Bentley: *fassa tegensve suam*, Heinsius: *fassa rigente suam*, L. Mueller: *fassa latente suam*, Gilbert: *fassa tegensque suam* aut *simul*. Scripserunt Sedlmayer, Melissum secutus: *fassa tacente suam*, Palmer post Van Lennep: *fassa decente suam*. Si hanc largam coniecturarum messem etiam augere licet, proponere velim:

Fortunam vultu fassa iacente suam.

X. ARIADNE THESEO.

7. Tempus erat, vitrea quo primum terra pruina

Spargitur et tectae fronde queruntur aves.

Ad hunc versum Sedlmayer Bentlei coniecturam *et tactae rore*

in app. crit. citat, credo, reverentia viri motus, nam loci elegantissimi venustatem illa corrumpit omnem. Recte Palmer laudat Shuckburghii versionem „the earliest pipe of half-awakened birds,” addens: „before they have left their nests and perches.” Poeta quidem Fast. IV. 166 cecinit: *et tactae rore querentur aves*, quem locum iam Ruhnck. attulit, sed illud melius enuntiatum esse cuius liquet, ita ut si alterutrum versum immutandum censerem, de hoc prius cogitarem quam de loco nostro. Etenim aves pleraeque non in humo sed in arboribus nidos habentes mane rore tangi dici nequeunt.

111. Crudeles somni, quid me tenuistis inertem?

Aut semel aeterna nocte premenda fui.

Palmer interpretatur: „The meaning of the distich is, ‘I should not have slept at all or I should have slept for ever’,” sed cum Sedlmayero persuasum habeo, *Aut*, quod est in cod. P, ferri non posse, et iam in mentem mihi venerat *Ah! simul*, cum illum ante me *Ah!* coniecisse cognovi. Quod etiam magis videtur probandum èt quod codd. interpolati *At* praebent èt quod in primo et hexametri et pentametri pede *Ah* frequens esse (cf. III. 149, V. 49, 123 e. a.) idem editor monuit. Neque tamen *semel* retineri posse arbitror, qua de causa Sedlmayeri emendationem libenter recipio et a me auctam profero. Idonee cf. XIV. 74: Nox tibi, ni properas, ista perennis erit, ad quem locum Palmer alia citat exempla, a Ciofanio allata,

119. Ergo ego nec lacrimas matris moritura videbo,

Nec, mea qui digitis lumina condant, erit?

In lectione *qui* multi iam offenderunt, quae ut confirmaretur Heinsius et Burmannus pro *digitis* scribi iusserunt *digitus* — Bentley *qui* in *quae* immutandum esse censuit. Illud facilitati Ovidianae minime respondere censeo, hoc etiam minus probabile esse, cum causa nulla esset cur quis, *quae* si traditum esset, formam masculinam ponere voluisset. Mihi de hoc loco ita visum est. Repetitum *nec* — *nec* me inducit ut, cum in hexametro de matris lacrimis locuta est Ariadne, in pentametro de patris eam questam esse credam: id etiam suadet pronomen *qui*, quod ad patrem referendum esse probabile est. Sub qua voce igitur

patris nomen latere putemus? Nempe sub una illa, quae abundat. Verbum enim *erit* post *videbo* supervacuum esse nemo non videbit: 'ergo ego moritura videbo nec lacrimas matris nec patris' — haec ipsa per se sufficiunt neque est quod desideretur. In vocabulo igitur *erit* latet patris significatio, quae praesto erit, si ultimam litteram sustuleris legendo:

Nec, mea qui digitis lumina condat, eri?

Si quis 'lumina condere mortui' virorum non esse putet, Ep. I. 113 sq. inspiciat, ubi Penelope ad Ulysssem:

Respice Laerten: ut iam sua lumina condas,
Extremum fati sustinet ille diem.

113. Vos quoque crudeles, venti, nimiumque parati

Flaminaque in lacrimas officiosa meas.

Palmer versus 114 sq. suspectos se habere adnotat et friget sane *flamina* post *venti*. Si de mari quoque adverso cogitare liceret, haud male *flumina* coniceres, scilicet ad maris aestu indicandum. Quod cum vetent vs. 117 sq.:

In me iurarunt somnus ventusque fidesque:

Proditum sum causis una puella tribus,
quibus Ariadne res colligit, quas sibi inimicas deinceps enumeravit, propono:

Numinaque in lacrimas officiosa meas,
ita ut numina sint dii, qui non prohibuerunt quominus Theseus fidem frangeret.

XI. CANAOR MACAREO.

43. Al nimium vivax admotis restitit infans

Artibus et tecto tutus ab hoste fuit.

tectus tutus codd. recc. fere omnes, edd. vett. — *tectis tutus* G.

Ruhnk.: „Burm. dubitat, utrum poeta nutricem an medicamen *tectum hostem* dicat. Si nutricem intellexisset, *tecta ab hoste* scripsisset. Itaque non dubium est, quin intellegendum sit noxium medicamen, quod latenter per viscera serpebat.” Ruhnk. igitur *tecto* interpretatur: latenter per viscera serpente, neque quisquam

de loci integritate dubitasse videtur. Nihilominus *tecto* sanum non credo; quod si vere poeta scripsisset, pro substantivo explicandum putarem, sc. latibulo suo. Sed scriptum fuisse pro certo habeo aliquid quale est *quovis*, quod postea detrusum sit vocabulo ex dittographia vocis *tutus* nato, alterum *tutus* deinde in *tectus* — denique in *tecto* abiisse.

45. Iam noviens erat orta soror pulcherrima Phoebi,

Nonaque luciferos Luna movebat equos.

Nonaque Ehwald e cod. P — *Denaque* ceteri, vulgo — *Plenaque* Bentley.

Mihi lectio *Denaque* longe videtur optima.

Palmer adscripsit ad vs. 45: „*aucta* malim, nam si *dena* in sequenti verum est, luna decies non noviens erat *orta*: non tamen decies *aucta* ad plenum.”

Nisi Palmerii observationem speciosiore habere quam veterem, non *aucta* sed *acta* potius legendum iudicarem, quod et versus sequens commendare videtur et Verg. Aen. VIII. 407:

Inde ubi prima quies medio iam noctis abactae

Curriculo expulerat somnum,

nam loco nostro non de Luna crescente et decrescente sermo est, sed de bigis vehente ac movente equos. At nihil mutandum est, modo ne ad arithmeticorum normam nostrum interpretemur. Poeta enim ubi dixit: 'Iam noviens Luna orta erat, tunc decima movebat equos' scilicet hoc voluit: Iam noviens Luna orta erat et ceciderat, i. e. novem menses praeterierant, et iam mensis decimus in curriculo tunc erat.

75. Ut mare fit tremulum, tenui cum stringitur aura,

Ut quatitur tepido fraxina virga Noto.

Ut semper fere, pro *tepido* in codd. rec. varietas est lectionum *trepido* et *rapido*. Facere non possum quin lectorem ad ea referam, quae Wakefield ad Lucret. III. 597 de hisce epithetis et de loco nostro docte exposuit, atque locum ostendam quo non tepida, sed contraria aura ramos movere dicitur: est autem Ep. XIV. 39 sq.:

Ut leni Zephyro graciles vibrantur aristae,

Frigida populeas ut quatit aura comas

Aut sic, aut etiam *tremui* magis.

127. Tu, rogo, dilectae nimium mandata sororis

Perfer! mandatum persequar ipsa patris.

Hoc ultimum quod nunc est epistolae distichon iam Heinsius secluserit; Sedlmayer primum defendit, post uncinis inclusit; Housman vult: *Perfice: mandatis opsequar ipsa patris*; Gilbert: *Perfice: muneribus perfruar ipsa patris*; Palmerii sententia haec est: „Non sunt spurii ut Heinsio mihi visum, verum *Tu rogo*, quod in omnibus libris est, ex vera lectione *Tura rogo* corruptum est. Nempe *rogo* est dativus casus, non verbum,“ et ita distichon restituit:

Tura rogo placitae nimium mandata sororis

Tu fer: mandatum persequar ipsa patris.

In quibus et alia sunt quae displiceant et vel plurimum *mandata* displicet. Scripsit quidem in Commentario: '*mandata* is often used of the last instructions of a dying person' et locos affert ad id, quod satis sane notum est, probandum, sed ita ad *tura mandata* explicanda haud multum proficitur. Quae cum ita sint, lectio tradita quales praebet molestias accuratius consideremus. Optime eas exposuit Sedlmayer (Krit. Comm. p. 44):

- 1° Da *mandata perferre* nie *mandata perficere* bedeuten kann, wie man früher annahm, sondern nur 'einen Auftrag überbringen', so kann die Anrede in vs. 127 nur an einen Diener gerichtet sein, der den Brief bestellen soll. Etwas Aehnliches findet sich aber in keiner Heroide.
- 2° Dabei müsste man unter den *mandata* die Bitten der Canace in vs. 121 verstehen.
- 3° Sonderbar wäre es auch, dass sich Canace dem Diener gegenüber nur *soror* nennt.
- 4° Zu beachten ist endlich der matte Ton der beiden Verse nach vs. 125 sq. und die grosse äusserliche Aehnlichkeit von vs. 127 mit vs. 121, welchem er offenbar nachgebildet ist.

Postquam initium huius epistolae intercidisse creditum est, in codd. recentioribus hoc distichon praefixum est:

Aeolis Aeolidae, quam non habet ipsa, salutem

Mittit et armata verba notata manu;

quod partim in initio, partim post vs. 2, partim a m_2 in margine adscriptum legitur et ab editoribus nonnullis pro genuino editur.

Nisi ita fit, epistula incipit a versu:

2. Siqua tamen caecis errabunt scripta lituris,
in quo voc. *tamen* aliis pro argumento esse solet, versus sive
duos sive plures abesse, aliis suspicionem movit, corruptelam
latere, ut Heinsius legendum esse monuit:

Siqua latent caecis errantia scripta lituris,

Bentley: Si parvae caecis exstabant scripta lituris.

At non coniecturis locum esse credo neque initium totum
periisse, modo de loco suo turbatum et postea a librario ulti-
mae epistolae affixum. Si vs. 127 sq. de fine in initium restituti
erunt, nescio an èt molestiae, quas recte Sedlmayer indicavit,
evanuerint èt *tamen* locum suum iure teneat. Sic Canace epi-
stulam alloquitur:

Tu, rogo, dilectae nimium mandata sororis

Perfer: mandatam persequar ipsa patris.

Si qua tamen caecis errabunt scripta lituris,

Oblitus a dominae caede libellus erit.

Pro *eris* fortasse praestat scribere *eris*, quamquam necesse non est.

XII. MEDEA IASONI.

De huius epistolae initio inter editores non constat. Ruhnk.
nil movendum esse censuit, cum verba eius sint: „*At*] hanc
particulam veteres eleganter usurpant, si irati vel indignantes
inchoant orationem,” cui assentitur Palmer. Sedlmayer vero,
Vahlenium secutus, initium intercidisse contendit, quod alii ante
eos crediderunt, nam praemittitur in ed. Ven. 1474 hoc disti-
chon, quod Ehwald recepit:

Exul, inops, contempta novo Medea marito

Dicit: an a regnis tempora nulla vacant?

Mihi contrario vitio initium laborare videtur: non intercidisse
versus sive duos sive plures credo, sed sex priores, qui nunc
leguntur, abundare atque immerito in capite epistolae locum
obtinere: olim a scriba fortasse alio quodam epistolae loco
praetermissos ac deinde capiti praefixos esse suspicor, quod

saepe factum esse nemo ignorat. Credo poetam epistolam incepisse versibus:

Ei mihi! cur umquam iuvenalibus acta lacertis
Phrixeam petiit Pelias arbor ovem?

31. Tunc ego te vidi, tunc coepi scire, quis esses;
Illa fuit mentis prima ruina meae.

Et vidi et perii! nec notis ignibus arsi,
Ardet ut ad magnos pinea taeda deos.

35. Et formosus eras, et me mea fata trahebant:
Abstulerant oculi lumina nostra tui.

Perfide, sensisti. quis enim bene celat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Conturbatus in hisce mihi videtur versuum ordo: ut versus 33 et 34 post vs. 36 transponantur, res ipsa flagitat. Ceterum ultimo disticho idem expressum esse moneo quod Ep. XVI (Paridis) vs. 7 sq. repetitur:

Sed male dissimulo: quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?

65. Orat opem Minyis (alter petit, alter habebit):

Aesonio iuveni, quod rogat illa, damus.

Ita cod. P et recensuerunt editores recentiores Salmasio praeunte, suadente Birtio. Ceterorum codicum lectiones neque virorum doctorum sententias multas ac diversas iam refero, quoniam Sedlmayerum unum acu rem tetigisse mihi persuasum est. Haec vir ille doctus sagaciter de loco nostro in Comm. Crit. p. 47 observavit: „Ich meine nun, dass in vs. 65 nur *orat opem Minyis* vom Dichter herrührt; was darauf folgte, ist durch die allgemein gehaltene Glosse — daher das Masculinum *alter* — eines Scholastikers aus dem Text verdrängt worden: *alter petit, alter habebit*, 'der eine Theil bittet um Hilfe, der andere kann sie bringen'. Diese Glosse war zuerst am Rande zu vs. 65 sq. angemerkt und bezieht sich ihr erster Theil *alter petit* auf *orat opem* in vs. 65, ihr zweiter *alter habebit* auf *damus* in vs. 66. Es wird sonach in vs. 65 nach *Minyis* das Zeichen des Ausfalles der übrigen Worte des Verses zu setzen sein.”

Quid glossa illa expulerit, iam exponam. In sequentibus

Medea Iasonem admonet de primo quem habuerunt conventu (vs. 67—92) et fuse locum et Iasonis verba refert. Ante vs. 65 vero mentio facta est nulla de isto colloquio: post versus, quos supra descripsi, subito Medea pergit:

67. Est nemus et piceis et frondibus ilicis atrum,

Vix illuc radiis solis adire licet;

Sunt in eo (fuerant certe) delubra Dianae,

70. Aurea barbarica stat dea facta manu:

(Noscis? an exciderunt mecum loca?) venimus illuc;

Orsus es infido sic prior ore loqui:

Quid igitur deest? Nempe de colloquii petitione mentio, nam de impetrata venia vs. 66 nos facit certiores. Itaque mihi constat, verba, quae glossa *alter petit, alter habebit* detrusit, significasse, Chalciopen tempusque locumque Medeam adeundi Minyis petiisse. Ipsa verba locus alius, quo rem similem noster expresserit, fortasse reddet, cuius nunc mihi non in mentem venit.

75. Perdere posse sat est, siquem iuvet ipsa potestas:
Nescio an ex Ovidiano more magis sit scribere siquam.

79. Per triplicis vultus arcanaque sacra Dianae

Et si forte aliquos gens habet ista deos,

Iason precatur ut Medea misereatur sui. In calce paginae Palmer adscripsit: „*aliquos* codices, fortasse *aequos*, *alios* Micyllus, D. et N. Heinsii, Burmann. *Per quoscumque alios* Burmann. (lege: Bentley).” Iure refutat Ruhnkenii explicationem, *aliquos* esse *alios quos*, ipse dubitare videtur, nam postquam lectionem *alios* probabilitatis aliquid habere dixit, pergit ita: „It is curious that in the parallel passage, Met. VII. 94 there is nothing to correspond with *gens*: *Per sacra triformis Ille deae lucoque foret quod numen in illo Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri Eventusque suos et tanta pericula iurat*. Can *gens* be corrupt? Some word corresponding to *lucus* ought to be here. Heinsius would read *alios* 'vel *sine assensu veterum librorum*'.

Equidem neque locum nostrum neque e Metam. locum ullam praebere difficultatem puto. Hoc Iason voluit: Miserere mei, o virgo, hoc te precor per triplicis vultus arcanaque sacra Dianae, et per deos illos, quos forsitan gens ista habeat. Dianam

XIV. HYPERMESTRA LYNCEO.

31. In thalamos laeti — thalamos, sua busta! — feruntur

Strataque corporibus funere digna premunt.

funera cod. Moreti — *funeribus corpore digna* Basil. — *funeribus corpore dicta* con. Burm. Ruhnk. explicat: „quae magis funus quam thalamum decerent” et Ep. VI. 42 affert: Faxque sub arsuros dignior ire rogos. Palmer: „‘meet for a funeral’, a curt and unusual form of expression for ‘digniora cadaveribus premi’: *funere digna* is properly ‘deserving death’, and its use here is not defended by VI. 42.”

Qua re autem strata, quae novi mariti premunt, dici possint digniora cadaveribus premi, non video neque qua de causa magis funus decerent quam thalamos. Nam ipsa strata viris nullam futurae sortis praebuerunt suspicionem, quod ex illis interpretationibus effeceris: sin minus, verba *funere digna* significarent: vilia, simplicia, non ornata. Sed nil significare possunt nisi: digna quae in funere sternantur, et potius de magnificentia ac sumptibus admonent.

Sed non credo ita Nasonem scripsisse, sed genuinam lectionem fuisse:

Strataque corporibus tempore digna premunt.

Tempore sc. nuptiarum, nam de lecto geniali sermo est. Quid autem factum? Lector aliquis, qui ad *thalamos* in hexametro epitheton *sua busta* modo legisset, in verbis *tempore digna* quoque eiusmodi prolepsin latere suspicatus, supra vocabulum *tempore* scripsit *funere*, quod deinde veram lectionem destruxit.

42. Quaeque tibi dederam, vina soporis erant.

In hac codd. mss. scriptura acquiescere solebant editores, quam etiam nunc Ehwald et Gilbert tuentur. Palmer tamen scribendum esse monuit probante Sedlmayero:

Quaeque tibi dederam, *plena* soporis erant,

et mihi quoque vir sagacissimus post multa tandem saecula veram versus sententiam videtur perspexisse. Ipsius verba hic referre opus non est, cum non solum in eius editione legi possint (in App. crit. ad l.) sed etiam a Sedlmayero in Comm. Crit. p. 55 referantur. Addo tamen Ep. XV. 49 sq.:

Et quod, ubi amborum fuerat confusa voluptas,

Plurimus in lasso corpore languor erat.

Sed quamquam Palmerium veram loci sententiam perspexisse ac restituisse persuasum est, non aequè placet vocabulum *plena*: nempe vocabulo *vina* tamquam pronomini *quae* glossemate reiecto, de suo *plena* substituit, ut credo, nimium curans litterarum similitudinem, quae inter vocabula *vina* et *plena* intercedit. In versu autem qui subsequitur:

Excussere metum violenti iussa parentis

in cod. P a m₁ scriptum fuit *causa*, quod in *iussa* m₂ correxit. Hac re cognita in mentem mihi venit, primum in versu nostro fuisse:

Quaeque tibi dederam, causa soporis erant,

deinde aliquem supra *causa* scripsisse *vina*, quo facto posteriores vocabulum *causa* ad verum sequentem pertinere putaverint utpote supra *iussa* positum.

45. Non ego falsa loquar: ter acutum sustulit ensem,

Ter male sublato reccidit ense manus.

Adverbium *male* hoc loco sensum non habet et scribendum esse puto: *mea*. Contrarium vitium libris inhaeret Ep. III. 44:

Nec venit inceptis mollior hora meis?

ubi *malis* restituendum esse Housman vidit, quod mirifice Planudes confirmat καὶ ἀμείνων ὥρα τοῖς ὑπηργυμένοις κακοῖς οὔκου ἐπεισιν;

55. Femina sum et virgo, natura mitis et annis:

Non faciunt molles ad fera tela manus.

Hoc distichon in verbis quibus se ipsa Hypermestra alloquitur, argumentandi ordinem male interrumpit et prorsus idem dicit quod iterum vs. 65 sq. expressum est et soliloquium claudit:

Quid mihi cum ferro? quo bellica tela puellae?

Aptior est digitis lana colusque meis.

Ceterum hos versus genuinos esse — non illos, et similes loci, quos editores contulerunt, demonstrant et ille, qui mihi in mentem venit, Fast. II. 101 sq.:

Quid tibi cum gladio? dubiam rege, navita, puppem!

Non haec sunt digitis arma tenenda tuis.

93. Quid furis, infelix? quid te miraris in umbra?

Quid numeras factos ad nova membra pedes?

Non suo loco hoc distichon traditum est. Inde a vs. 85 Hypermetra de Io tertia persona locuta est et vs. 95 sq. apostrophe leniter introducta ipsam mente compellat his verbis:

• Illa Iovis magni paelex metuenda sorori

Fronde levas nimiam caespitibusque famem,

et postea perpetuo secunda persona utitur. Quod qui semel observarit, vs. 93 sq. loco quo nunc leguntur molestissimos esse iam videbit. Deinde vs. 85—100 tantummodo de forma mutata agunt neque ulla in iis mentio est de *οιστηλασις* nisi versu 93, ubi verba: *Quid furis, infelix?* Heinsius de virgine ab oestro exagitata recte intellexit. At optime distichon nostrum collocaveris inter vs. 100 et 101, ubi nunc versus: „Per mare, per terras cognataque flumina curris” nimis abrupte sequitur. Accedit quod ibi demum sermo fit commotior atque interrogandi forma identidem utitur Hypermetra. Quae cum ita sint, credo sic legendum esse:

93. Quid furis, infelix? quid te miraris in umbra?

94. Quid numeras factos ad nova membra pedes?

101. Per mare, per terras cognataque flumina curris:

Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.

Quae tibi causa fugae? quid tu freta longa pererras?

Non poteris vultus effugere ipsa tuos.

105. Inachi, quo properas? eadem sequerisque fugisque:

Tu tibi dux comiti, tu comes ipsa duci!

Recte Palmer vidit *eadem* in vs. 105 accusativum pluralem esse, non nominativum singularem, ut nonnulli volunt, sed minus recte interpretari videtur: „you pursue and fly from the same things”, viz. your horns.” Credo *eadem* spectare *vultus tuos* in versu antecedenti et idem aliis verbis expressum esse Met. IV. 461: „Volvitur Ixion, et se sequiturque fugitque”, quem locum Loers attulit.

119. En, ego, quod vivis, poenae crucianda reservor:

Quid fiet sonti, cum rea laudis agar

Et consanguineae quondam centesima turbae

Infelix uno fratre manente cadam?

Ita Ehwald; Palmer. Sedlmayer post vs. 120 interrogandi signum — post vs. 122 punctum posuit, sed locus graviore vitio laborare videtur. Quid sibi volunt verba: Quid mihi sonti fiet, cum rea laudis agar *et* cadam? Scilicet id ipsum, quod cadet, ei sonti fiet, qua poena nulla ei accidere potest gravior, et continet distichon alterum ad prius responsum. Cum Sedlmayero igitur interrogandi signo post *agar* collocato ita sequens distichon restituo:

Ah! consanguineae quondam centesima turbae
 Infelix uno fratre manente cadam.

XV. SAPPHO PHAONI.

123. Tu mihi cura, Phaon! te somnia nostra reducant,
 Somnia formoso candidiora die.

Bæhrens primus ingeniose demonstravit hunc locum corruptum esse et pro *formoso* proposuit *nimboso*, simul monens, si quis explicare vellet 'quam quilibet formosus dies', acumen nullum et sententiam perquam frigidam adesse. Palmer maluit *formosum*, nam *formosus dies*, ita scribit, nusquam dicitur. Idem tamen in Commentario p. 431 attulit Verg. Ecl. 3. 57: nunc formosissimus annus, Fast. IV. 129: Et formosa venus formoso tempore digna est, Rem. 187: formosa est messibus aestas.

Quamquam igitur adiectivum *formosus* a substantivo *dies* haud alienum videtur, argumentum quod Bæhrens attulit per se satis ostendit, lectionem traditam ferendam non esse: medelam tamen, quam proposuit, probare non possum, cum omnis lateat corruptelae origo. Mihi videtur pro *formoso* restituendum esse *famoso*. Quod quamquam primo aspectu fortasse videbitur obscurius, loco aptissimum esse mox patebit.

In versibus qui antecedunt Sappho questa est, Charaxum fratrem dolore suo gaudere et ire ac redire ante oculos suos

Utque pudenda mei videatur causa doloris,

120. 'Quid dolet haec? certe filia vivit' ait.

Non veniunt in idem pudor atque amor: omne videbat

Vulgus; eram lacerò pectus aperta sinu!

Ecce causa de qua Sappho diem sibi dicat famosum.

Contrarium factum vides in Ep. IX. 78:

Aequaque formosae pensa rependis erae!

ubi pro *formosae* librarius cod. Lovaniensis *famosae* posuit probantibus Heinsio et Burmanno. Ad hunc locum Ruhnck. docet: „*famosus* apud meliores scriptores est *infamis*, imprimis *famosae* dicebantur feminae impudicae et malae famaе.” Ceterum active quoque ita dici (= qui famam laedet) satis notum est, cf. carmen famosum (Hor. Ep. I. 19. 31), epigrammata famosa (Suet. Caes. 73), libelli famosi. Am. III. 6. 78: Desint famosus quae notet ora pudor! Ep. IX. 134: Turpia famosus corpora iunget Hymen.

177. Quidquid erit, melius quam nunc erit! aura, subito:

Et mea non magnum corpora pondus habent;

Tu quoque, mollis Amor, pennas suppone cadenti,

Ne sim Leucadiae mortua crimen aquae!

Ruhnck. verba *aura*, *subito* bene explicat: „Implorat Auram, ut ab ea vestem sinuante molliter devehatur,” sed quid sequens versus significet, equidem non video neque quemquam videre puto. Palmer adnotat: „The force of *et* is not clear, perhaps the thought is: the breeze will surely support me, in answer to my prayer: besides, I am light, and so will fall slowly.” Tam firmiter semper editoribus constituisse credo, *mea corpora* subiectum — *non magnum pondus* obiectum esse verbi *habent*, ut numquam suspicati sint latere corruptelam, sed id agendum esse ut usus insolitus coniunctionis explicaretur, semper cogitaverint. At vero *mea corpora* obiectum fiet, cui *non magnum pondus* sit appositio, si mecum scripseris:

Quidquid erit, melius quam nunc erit: aura! subito

Et mea, non magnum, corpora, pondus, habe!

i. e. corpora mea, non magnum hercle! pondus (cf. vs. 33: 'sum brevis'), habe! Cf. Ep. XII. 160: Inferias umbrae fratris habete mei, XVII. 114: Nec spoliū nostri turpe pudoris habe!

Sic Sappho id, quod verbo *subito* primum breviter iussit, deinde accuratius ac fusius exprimit.

XVI. PARIS HELENÆ.

3. Eloquar, an flammæ non est opus indice notæ,

Et plus quam vellem, iam meus extat amor?

Ruhnk. *extat* egregie quidē explicat: eminent, in oculos et sensus incurrit, et affert Cic. de Orat. III. 26: 'Quo magis id, quod erit illuminatum, extare atque eminere videatur', cui loco alterum e Bruto 15. 57 subiungo; sed an locus verbum quoddam fortius desideret ac nervosius valde dubito, quin ultro fere se mihi offert *efflat*, quo imago notissima, qua cum igne amor in hexametro comparatur, in pentametro quoque continuabitur. Cf. Lucr. VI. 681: quibus iritata repente Flamma foras vastis Aetnæ fornacibus *efflet*, Expediam; ibid. 699: atque *efflare* foras; Stat. Theb. X. 109: supraque torum niger *efflat* anhelō Ore vapor.

9. Si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam,

Uror! habes animi nuntia verba mei.

Recte Ruhnk. observat, apud bonos scriptores *nuntius* dici tum de eo, qui narrat, tum de re, quæ narratur, sed minus recte addit, *nuntium* substantivo neutro genere vel barbarum esse vel certe non idoneae auctoritatis. Mihi in mentem venit Catull. 63. 75: geminas deorum ad aures nova nuntia referens, quo fetus exemplo loco nostro scribo: nuntia vera.

13. Iamdudum gratumst, quod epistula nostra recepta

Spem facit, hoc recipi me quoque posse modo;

Quid *Iamdudum* hoc loco? Suspicio scribendum esse *Iamque* illud, quod bonum sensum præbet et apte positum erit quo scriptor, postquam amorem disertis tandem verbis aperuit, rem suam exponere incipiat. Planudes in exemplo suo legisse videtur *Iamque igitur*, quippe cuius verba sint: ἤδη μὲν οὖν μοι χάριν (Palmer: σοι οἶδα χάριν) ὅτι μου τὰ γράμματα προσεδέχθη· ταῦτα γὰρ ἐλπίδας ἐμποιεῖ καὶ μὲ δύνασθαι προσδεχθῆναι.

29. Nam neque tristis hiemps neque nos huc appulit error:

Taenaris est classi terra petita meae.

Nec me crede fretum merces portante carina

Findere, (quas habeo, di tueantur opes!)

Nec venio Graias veluti spectator ad urbes

(Oppida sunt regni divitiora mei):

Te peto e. q. s.

Cum hisce locum e Trist. I. 2. 75 sqq. conferas, de quo nuper Ferrara egit (Rivista di Filologia XXXI fasc. 2 p. 225):

Non ego divitias avidus sine fine parandi

Latum mutandis mercibus aequor aro:

Nec peto, quas quondam petii studiosus, Athenas,

Oppida non Asiae, non mihi visa prius,

Non ut Alexandri claram delatus ad urbem

80. Delicias videam, Nile iocose, tuas.

Quod faciles opto ventos, ... quis credere possit?...

Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt.

Locum conclamatum Ferrara servare studet eo quod verba construit modo contorto minimeque probabili. Mutata vero interpunctione et vocabulo *Quod* (vs. 81) in *Nunc* mutato sic locum refingere velim:

..... prius:

Non ut Alexandri claram delatus ad urbem

Delicias videam, Nile iocose, tuas

Nunc faciles opto ventos: quis credere possit?...

Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt!

Ceterum Trist. vs. 73: 'ventisque ferentibus utar' conferas cum Epistulae nostrae vs. 127: 'ventisque ferentibus usus'.

Paris postquam a vs. 146 usque ad vs. 152 Helenam a Theseo raptam redditamque tradidit, vs. 153 ad res suas rediens ita pergit:

153. Ante recessisset caput hoc cervice cruenta,

Quam tu de thalamis abstraherere meis.

Tene manus umquam nostrae dimittere vellent?

Tene meo paterer vivus abire sinu?

Hos versus opportune sequerentur vs. 161 sq:

Da modo te: quae sit Paridis constantia, nosces;

Flamma rogi flammis finiet una meas,

nisi orationem male interrumpere versus quattuor, qui sunt:

157. Si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem,
 Nec Venus ex toto nostra fuisset iners:
 Vel mihi virginitas esset libata vel illud,
 Quod poterat salva virginitate rapi.

Idem igitur hoc loco factum esse arbitror quod Ep. V. 129 sq.
 factum esse Palmer vidit, qui versus:

A iuvene et cupido credatur reddita virgo?

Unde hoc conpererim tam bene quaeris? amo.

iure spurios iudicavit, non illis, credo, causis permotus, quas
 in Commentario p. 323 attulit, Plutarcho auctore Theseum eo
 tempore quinquaginta iam annos natum fuisse, Helenam vero
αὐτῶν γάμων ὄραν ἔχουσαν, sed perspicuens, librarium scurrilem
 id, quod eleganter poeta expressisset, pluribus spurcissime ex-
 plicuisse. Fieri potest ut quis versus istos in nostram Epistulam
 inseruerit eo consilio, ut in Helenae responso vs. 25 sqq. haberent
 quo respicerent.

219. Paenitet hospitii, cum me spectante lacertos

Inponit collo rusticus ille tuo;

Rumpor et invideo, (quidni tamen omnia narrem?)

Membra superiecta cum tua veste fovet;

Rumpor et invideo sana esse non possunt. Conieceram *Rumpor*
 et invidia, cum Oudendorpium *Rumpor ab invidia* legisse
 vidi, quae coniectura mihi quidem satis digna videtur quam
 commemorent editores.

297. Sed tibi et hoc suadet rebus, non voce maritus,

Neve sui furtis hospitis obstet, abest.

Paris si ita locutus esset, profecto ieiuna argumentatione usus
 esset ad Helenam corrumpendam, sed in verbis *rebus, non voce*
 corruptelam latere suspicor, scribendum vero:

Sed tibi et hoc suadet re nec non voce maritus,
 sc. *re*, quia profectus est in Cretam insulam, — *voce*, quia
 uxori ea mandavit quae vs. 301 sq. referuntur. Quibus memo-
 ratis Paris pergit vs. 303: Neclegis absentis, testor, MANDATA
 mariti, et vs. 313 sq. sunt:

Paene suis ad te manibus deducit amantem:

Uttere MANDANTIS simplicitate viri!

Ad quae Helena apte respondet Ep. XVII. 155 :

Ille quidem procul est, ita re cogente, profectus.

312. Si tam securum tempus abibit iners.

Hunc locum optime illustrant Ep. XVIII. 109 sq.:

Quo brevius spatium nobis ad furta dabatur,

Hoc magis est cautum, ne foret illud iners,

et Ep. XIX. 109: Omnia sed vereor! quis enim securus amavit?

XVII. HELENE PARIDI.

113. Sed sine, quam tribuit sortem fortuna, tueri

Nec spoliū nostrī turpe pudoris habē!

Pro *habē*, quod libri omnes exhibent, Palmer scripsit *ave*, quod passim in libris manu scriptis *habere* et *avere* confundatur et, quod ad sensum attinet, illud *habē* vitium sonet. Sed et id quod in Commentario idem observavit, verbum *avendi* cum accusativo rarum esse admodum et locus in Sapphus epistula (vs. 178) a me correctus lectionem traditam satis tuentur. Si quid in loco nostro mutatum velim, pro verbis *Sed sine* proponam *Me sine*, quo subiectum verbi *tueri* suppleatur et locus evadat elegantior. Cf. Prop. I. 6. 25: *Me sine* quem voluit semper Fortuna iacere.

179. Et vir abest nobis, et tu sine coniuge dormis,

Inque vicem tua me, te mea forma capit;

Et longae noctes, et iam sermone coimus,

Et tu, me miseram! blandus, et una domus:

Et peream, si non invitant omnia culpam;

Nescio quo tardor sed tamen ipsa metu.

Locum descripsi, quo continuo legenti manifestum fieret corrigendum esse:

Ah! peream, si non invitant omnia culpam.

229. Omnia Medeae fallax promisit Iason:
 Pulsast Aesonia num minus illa domo?
 Non erat Aeetes, ad quem despecta rediret,
 Non Idyia parens Chalciopeque soror.
 Tale nihil timeo, sed nec Medea timebat:
 Fallitur augurio spes bona saepe suo.

Lege vs. 233:

Tale nihil timeam? Sed nec Medea timebat!

Cf. vs. 245, ubi *dubite* P praebet, *dubito* codd. ceteri, *dubitum* Merkel scripsit, *dubites* vel *dubita* Palmer mavult,

XVIII. LEANDER HERONI.

75. Haec ego, vel certe non his diversa, locutus
 Per mihi cedentes nocte ferebar aquas:
 Unda repercussae radiabat imagine lunae
 Et nitor in tacita nocte diurnus erat.

Vocabulum *nocte* vs. 76 multis iam molestum visum est. Ruhnk.: „Haec vox otiosa est et haud dubie corrupta. Eleganter P. Franciscus emendat: *Per mihi cedentes sponte ferebar aquas.*” Idem Bentley voluit. Palmer adscripsit: „Fortasse *ecce* reponendum.” Utramque coniecturam repellit Purser, observans *sponte* nimis lene esse ac languidum in amatoris audacis ardentisque coepto, *ecce* minime idoneum esse, cum per totum eloquii tempus Leander natet neque quidquam novi in orationis fine accidat.

Non tamen cum Pursero facio, acquiescendum esse in lectione tradita, cum praesertim vs. 78 eodem versus loco illud *nocte* repetatur. Ipsa de causa, quam Purser affert ad Palmeri propositum redarguendum, sc. per totam orationem Leandrum natare, legendum censeo:

Per mihi cedentes usque ferebar aquas.

95. Nunc etiam nando dominae placuisse laboro
 Atque oculis iacto bracchia nostra tuis.

Pro *Atque* reponendum esse Inque docent versus XXI. 82:
Inque meis oculis candida Delos erat, XIX. 48: Lentaque di-

motis brachia iactat aquis, ibid. 59: Nam modo te videor prope iam spectare natantem, nec non docet Planudes, quem et ipsum *Inque* legisse apparet ex metaphrasi: *κάν τοῖς ὑμετέροις ὀφθαλμοῖς διαρρίπτω τὰς ἑμαυτοῦ χεῖρας.*

Purser *oculis* — *tuis* dativum explicat 'for your eyes', et, ut fieri solet, error errorem peperit, nam addit: „Perhaps it also has a reference to *iactare* = 'display'." Ceterum cf. XVII. 180: *Inque* vicem tua me, te mea forma capit.

141. Et satis amissa locus hic infamis ab Hellest,

Utque mihi parcat, nomine crimen habet.

Legendum est: Est satis amissa locus hic infamis ab Helle, nam copula *Et* hoc loco nihili est et *est* omissum est post *Helle* in codd. recc.

171. Hic es, et exigue misero contingis amanti,

Cumque mea fiunt turbida mente freta!

Hos versus spurios puto, quia male turbant argumentandi cursum.

197. Optabo tamen, ut partis expellar in illas

Et teneant portus naufraga membra tuos.

Pro *illas* reponendum est *istas*, ut probant vs. 205 sqq:

Pace brevi nobis opus est, dum transferor *isto*;

Cum tua contigero litora, perstet hiemps!

Istic est aptum nostrae navale carinae,

Et melius nulla stat mea puppis aqua.

et vs. 214: Per causas *istic* inpediarque duas!

XIX. HERO LEANDRO.

Hero postquam occupationes varias enumeravit quibus Leander animum distringere et tempus fallere posset, perguit ita:

15. His mihi summotae, vel si minus acriter urar,

Quod faciam, superest praeter amare nihil.

Verbum *summotae* loco minime convenire puto, quippe quod

gravius sit quo exprimatur: cum ego, ut mulier, non possim exercere has viris proprias artes, neque tali querelae in re, quae per se ipsa intellegitur, locum esse credo. Nonne legendum est: At *miki summotae* vel Heu vel Ei? Cf. vs. 110: Cogit et *absentes* plura timere locus, et Lucan. VIII. 584: Quo sine me, crudelis, abis? iterumne relinquitur Thessalicis *summotae* malis? quem locum Loers ad nostrum attulit. Fiet haec Herus sententia: Tu absens artibus variis tempus fallere potes — mihi vero absenti nil est quo aegritudinem levem nisi loquendo de te, de te cogitando, te expectando.

53. Auribus incertas voces captamus et omnem

Adventus strepitum credimus esse tui:

incertas (sec. Sedl. *incertis*) in P ex *incertus* mutatum est, rec. Sedl. Ehw. Palm. — Merkel cum codd. interpolatis *incertis* scripsit — Burmann cum GV Plan. et ceteris codd. interpolatis rec. *interdum*.

At, credo, non incertas voces Hero captavit, sed certas: Leandri scilicet, et sensus potius epitheton requirit ad *auribus*, qua de causa propono: intentis.

111. Felices illas, sua quas praesentia nosse

Crimina vera iubet, falsa timere vetat!

Quamquam apud editorem nullum hunc locum illustratum video, suspicor omnibus verba *sua praesentia* subst. fem. gen. subiectum videri, ut visum est Planudi, qui vertit: ὡς εὐτυχεῖς ἐκείνας ἠγοῦμαι ἅς ἢ σφῶν αὐτῶν παρουσία τὰ μὲν ἀληθῆ τῶν ἀμαρτημάτων εἰδέναι δίδωσι, τὰ δὲ ψευδῆ καλύει φοβεῖσθαι. Nescio an melius, certe elegantius sit scribere *iubent* — *vetant*, ita ut *sua praesentia* subiectum sit neutr. plur.

E. Rohde, Der Griech. Roman p. 135, not. 2, hanc epistolam scaterere contendit interpolationibus. Quidquid de iis sit, manifestiorem videbis nullam quam versus 161—164 et fortasse plures.

XX. ACONTIUS CYDIPPAE.

Praeter vs. 4 iam ante ita restitutum: Cui meus est ulla parte dolente dolor, haec pauca habeo quae in hac Epistula observare velim.

65. Denique, dum captam tu te cogare fateri,
Insidiis esto capta puella meis!

Dilthey coll. A. A. I. 458: Insciaque est verbis capta puella suis, et Ep. XXI. 122: Sumque parum prudens capta puella dolis, ratus ex alterutro loco *puella* huc illatum esse, scribendum censet: Insidiis esto nescia capta meis. At si inter virgulas vocabulum *puella* positum erit, optime locus se habebit; cf. vs. 26: Sollertem tu me, crede, *puella*, facis. Alio vero vitio locum laborare arbitror.

Quae nunc leguntur, sic explicari necesse est, ut *dum* = dummodo, sed vide quam melius cum praecedentibus omnia cohaereant, si mecum legeris: Insidiis esto cincta, puella, meis! ita ut *dum* eandem vim obtineat quam habet Ep. III 123: An tantum, dum me caperes, fera bella probabas? Insuper cf. Palmer ad I. 76, et II. 54, 74, V. 126.

74. Copia placandi sit modo parva tui:

Bentley pro *parva* proposuit *facta*. Praestare videtur propter litterarum similitudinem: *parta*, cf. III. 122, XVII. 242, XXI. 115.

120. Quique subest niveo lenis in ore rubor.

Merkelii scripturam *orbe* ab editoribus omnibus iure reiectam esse, probat et sana ratio et XXI. 217: Candida nec mixto sublucent ora rubore.

143. Quis tibi permisit nostras praecerpere messes?

Ad spes alterius quis tibi fecit iter?

De lectione *spes* non constat. P praebet *spis*, codd. rec. partim *sepem*, quod ed. prima, Burmann., edd. vett. receperunt, partim *spem*, partim *spes*, quod placet edd. rec. Palmer acute observavit: „I do not wish to deny the plausibility of *ad sepem* if

it were necessary, but I should rather have expected *per sepe*, for a man has a right to go *up to, as far as*, another man's boundary." Neque ego locum sanum esse negare ausim; sin minus, non *sepe*, sed *segetem* proponerem, quo vocabulo imago in hexametro obvia etiam in pentametro continuaretur.

Acontius sponsum legitimum Cydippes et aliis verbis compellat et hisce:

151. Nec mihi credideris: recitetur formula pacti;

Neu falsam dicas esse, fac ipsa legat!

Iuveni pignus certius fore credo si non Cydippe verba malo incisa ei recitaret, sed si ipse ea legeret, qua de causa quin restituendum sit

Neu falsam dicas esse, fac ipse legas!

equidem non dubito, cum praesertim *legas* in codd. rec. aliquot scriptum sit itaque fiat in *recitetur* — *legas* venusta quaedam gradatio. Cf. vs. 180: Fac modo polliciti conscia templa colas, vs. 203: Ordine fac referas, vs. 188: Exciderant animo foedera lecta tuo, XIII. 144: Et dicet 'referas ista fac arma Iovi'!

XXI. CYDIPPE ACONTIO.

45. Ei mihi! coniugii tempus crudelis ad ipsum

Persephone nostras pulsat acerba fores!

Spectant versus ad Ep. XX. 109 sq.:

hoc est, mihi crede, quod aegra

Ipso nubendi tempore saepe iaces.

Sed quid *crudelis*? Epitheton ad *Persephone* esse nequit, quia mox sequitur *acerba*, neque *coniugii crudelis* sensum praebet huic loco aptum. Alterutrum statuamus necesse est, ut aut sit vocativus, quo Cydippe Acontium compellet, aut glossa vocis *acerba*, quae primum supra hoc vocabulum scriptum, deinde detruserit vocabulum in hexametro, sub quo depictum fuerit.

99. Miror et innumeris structam de cornibus aram

Et de qua pariens arbore nixa deast,

Burmans scripsit: Et *dea* qua pariens arbore nixa *fuit*, Palmer

in Commentario legendum censet: Et *te* qua pariens arbore nix-
deast. Hanc coniecturam quodammodo commendat Ep. XVI. 58 =
Et fata prospiciens arbore nixus eram.

219. Argenti color est inter convivia talis,

Quod tactum gelidae frigore pallet aquae.

Lege: Quod tactum gelida frigore pallet aqua. Vas argenteum
non pallet, ubi tangitur frigore gelidae aquae, sed frigore pal-
let, ubi tangitur gelida aqua. Praeterea 'frigore gelidae aquae'
propter molestam abundantiam per se damnanda est copulatio.

Scribebam Traiecti ad Rhenum
Fertis Aestivis a. 1904.

AD PLUTARCHUM.

Cicer. c. 24 (Sint.) Erat Cicero haud parcus laudator, et lepid-
salseque laudare solebat. Afferuntur et alia exempla et hoc: τὸ
δὲ Θεόφραστον εἰώθειν τρυφὴν ἰδίαν ἀποκαλεῖν. Si audire potuisset
Theophrastus *proprium* (vel peculiarem) *lucum* se dici, insan-
t hominis contumeliam putasset, non faceti praeconium. Emenda =
τρυφὴν ἡδείαν. Bonus philosophus nutrit legentium mentes, est
mentis nutrimentum; si vero etiam salsus est et lectu iucundus
(qualem fuisse auctorem τῶν χαρακτήρων quis neget?) *gratus*
dulcisque cibus dici potest.

Cat. Min. 21 (Sint.) λέγεται δὲ, πολλῶν ὑπὸ σπουδῆς καὶ
Φιλοφροσύνης ὄθουμένων πρὸς αὐτὸν, ἐν κινδύνῳ γενόμενος μῶλις
ἐξικέσθαι διὰ πλῆθος εἰς τὴν ἀγοράν. *Perculi* hic mentio vix
apta est. Lenissima emendatione lege κλυδῶνι.

Cat. Min. 28 (Sint.) ὄρῶν δὲ Μίτελλος . . . τὸν δῆμον ἠττώμενον
πρὸς τὸ συμφέρον καὶ τρεπόμενον. Corrupta haec esse constat,
neque tamen Sintensis gravis adhibenda medicina καὶ τρεπόμενον
delentis. Lenissima transpositione egregius restituitur sensus:
ἠττώμενον καὶ πρὸς τὸ συμφέρον τρεπόμενον: persuaderi sibi
patiebatur plebs et ad communem se convertebat utilitatem.

J. J. H.

THUCYDIDEA.

SCRIPSIT

I. C. VOLLGRAFF.

(Continuantur e T. XXX p. 33).

THUCYDIDIS HISTORIAE. Recensuit CAROLUS
HUDE HAUNIENSIS. Lipsiae 1901.

V c. 3 § 2.

οἱ δ' Ἀθηναῖοι φθάνουσιν οἷ τε ἀπὸ τῶν νεῶν ἐλόντες τὴν Τορῶνν καὶ ὁ πεζὸς ἐπισπόμενος αὐτοβοεῖ, κατὰ τὸ διηρημένον τοῦ παλαιῦ τείχους ξυνεσπεσῶν.

Perperam optimi codd. A et B, quos in editione sua secutus est Bekkerus: τείχους τοῦ παλαιῦ. Vocabulorum in opere Thucydideo a scribis negligenter transpositorum apparatus Hudianus exempla praebet sexcenta. Hoc ipso loco cum adv. αὐτοβοεῖ, ut recte vidit Kruegerus, neque cum partic. ἐπισπόμενος, a quo nunc proxime abest, neque cum ξυνεσπεσῶν apte iungi possit, num nimis audaces videbimini corrigentes:

οἷ τε ἀπὸ τῶν νεῶν ἐλόντες τὴν Τορῶνν αὐτοβοεῖ καὶ ὁ πεζὸς ἐπισπόμενος κτλ.?

αὐτοβοεῖ αἰρεῖν, κρατεῖν sim. saepius occurrunt et alibi et praesertim apud nostrum (cf. II, 81; III, 113; VIII, 23 et 62). Nec quidquam huc facere patet locum a Classenio allatum ad actionem traditam tuendam III, 74 § 2: δεισαντες οἱ ὀλίγοι μὴ ὑτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν ἐπελθῶν καὶ Φᾶς διαφθείρειεν.

V c. 8 § 2 seq.

<ὁ Βρασιδᾶς> ἐπέξοδον μὲν καὶ ἀντίταξιν οὐκ ἐποίησατο πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, δεδιὼς τὴν αὐτοῦ (male HUDIUS cum libris melioribus αὐτοῦ) παρασκευὴν καὶ νομίζων ὑποδεεστέρους ^{α)} εἶναι . . . τέχνην δὲ παρεσκευάζετο ἐπιθησόμενος.

εἰ γὰρ δείξειε τοῖς ἐναντίοις τό τε πλῆθος καὶ τὴν ὄπλισιν . . . τῶν μεθ' ἑαυτοῦ, οὐκ ἂν ἠγείτο μᾶλλον περιγενέσθαι ἢ ἄνευ πρόψεως τε αὐτῶν καὶ [μὴ] ἀπὸ τοῦ ὄντος καταφρονήσεως.

α) ὑποδεέστερος Portus: recte fortasse.

„Locus difficillimus”, si audis Classenium, qui multorum ingenia multum exercuit. Tolle particulam negativam saepissime in libris iniuria invectam aut omissam: statim habebis sententiam ad interpretandum expeditissimam. „Quid faciendum isto μὴ”? iure rogat Dobraeus.

ἄνευ πρόψεως enim, ut nemo non videt, idem significat atque εἰ μὴ αὐτοὺς προῖδοιεν et ἄνευ καταφρονήσεως ἀπὸ τοῦ ὄντος sive ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ¹⁾ quid aliud esse posset nisi εἰ μὴ καταφρονήσaiαν αὐτοὺς αἰσθόμενοι τὴν παρασκευὴν αὐτῶν καταδεεστέραν οὔσαν?

Existimabat Brasidas se longe difficiliter superiorem discessurum esse, si Atheniensibus suarum copiarum adspectum prae-buisset itaque vero rerum statu ab adversariis cognito iis in contempionem venisset. Quare satius ducebat τέχνην i. e. subito et necopinato impetu eos aggredi.

V c. 9 § 4.

ὅστις δὲ τὰς τοιαύτας ἀμαρτίας τῶν ἐναντίων κάλλιστα ἰδὼν [καὶ] ἄμα πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν τὴν ἐπιχείρησιν ποιεῖται μὴ ἀπὸ τοῦ προφανοῦς μᾶλλον καὶ ἀντιπαραταχθέντος ἢ ἐκ τοῦ πρὸς τὸ παρὸν ξυμφέροντος, πλεῖστ' ἂν ὀρθοῖτο.

Persaepae apud historicos et oratores Graecos legentem impedit coniunctio καὶ inepte a librariis invecta. Vide exempla quae collegimus Mnemos. Vol. XXX p. 22. Hoc loco ad καὶ ἄμα Classenius satis obscure annotat: „καὶ verbindet die adverb. Bestimmunge πρὸς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν mit dem gleichfalls bestimmten

1) Cf. VI, 34: εἰ ἴδοιεν παρὰ γνώμην τολμήσαντας τῆ ἀδοκίμῃ μᾶλλον ἂν καταπλαγείην ἢ τῆ ἀπὸ τοῦ ἀλήθοῦς δυνάμει.

den partic. ἰδών. Aliis interpretibus καὶ ἄμα idem valet quod Germanorum *auch zugleich*. Sed iam Poppo observavit hac sententia requiri ἄμα καὶ.

Mihi coniunctioni hic nullus locus esse videtur.

In sequentibus quoque, nisi fallor (§ 6 s. f.): ἐγὼ μὲν ἔχων τοὺς μετ' ἑμαυτοῦ [καὶ] Φθάσας, εἰὰν δύνωμαι, προσπεσοῦμαι δρόμῳ κατὰ μέσον τὸ στράτευμα, coniunctio melius abesset.

V c. 15 § 1.

ταῦτ' οὖν ἀμφοτέροις αὐτοῖς λογιζομένοις ἰδοῦναι ποιητέα εἶναι ἢ ξύμβασις, καὶ οὐχ ἦσσαν τοῖς Λακεδαιμονίοις, ἐπιθυμίᾳ τῶν ἀνδρῶν τῶν ἐκ τῆς νήσου κομισσασθαι ^{a)}. ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν πρῶτοί τε καὶ ὁμοίως ^{b)} σφίσι ξυγγενεῖς.

^{a)} κομισσασθαι delendum esse suspicatur Dobraeus nisi ὥστε subaudiatur ut in exemplis apud Porsonum ad Med. 1896.

^{b)} ὁμοίως cit. Reiske; ὁμοίως Bekker; οἱ κλείους parum feliciter Hudius.

Extrema omnium consensu corrupta sunt (vide Classen, Anhang p. 183). Iusto audacius Badhamus tentavit:

ἐκ τῆς νήσου· κομισσασθαι γὰρ ἔμελλον οἱ Σπαρτιατῶν πρῶτοί τε καὶ ὁμοῖοι τοὺς σφίσι ξυγγενεῖς. Equidem collato PLUT., qui manifesto sequitur Thucydidem, v. Nicias c. 10 (οἱ γὰρ ἐκ Πύλου κομισθέντες ἦσαν ἐξ οἴκων τε πρώτων τῆς Σπάρτης, καὶ φίλους καὶ ξυγγενεῖς τοὺς δυνατωτάτους ἔχοντες), coniecerim: ἦσαν γὰρ οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν πρῶτοί τε καὶ <τοῖς> ὁμοίοις φίλοι <καὶ> ξυγγενεῖς.

ad οἱ Σπαρτιᾶται αὐτῶν cf. IV c. 38 s. f.: καὶ Σπαρτιᾶται τούτων (scil. τῶν ὑπ' Ἀθηναίων ἐκ τῆς νήσου κομισθέντων) ἦσαν... περὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν.

Schol.: ἦσαν γὰρ τινες αὐτῶν Σπαρτιᾶται τε καὶ πρῶτοί καὶ τοῖς πρώτοις ξυγγενεῖς. ὡς τὸ εἰκὸς οὖν οἱ ξυγγενεῖς αὐτῶν σπουδὴν ἔποιοντο.

V c. 26 § 4. Cf. DION. HALIC. περὶ Θουκυδίδου p. 838.

... καὶ τοῖς ἀπὸ χρῆσμων τι ἰσχυρισσάμενοις μόνον δὴ τοῦτο ἐχρῶς ξυμβάν. αἰεὶ γὰρ ἔγωγε μέμνημαι, καὶ ἀρχομένου τοῦ πολέμου καὶ μέχρι οὐ ἐτελεύτησε, προφερόμενον ὑπὸ πολλῶν ὅτι τρεῖς ἐννέα ἔτη δεοὶ γενέσθαι αὐτόν.

Vehementer dubito de sinceritate lectionis προφερόμενον. Cor-

rexerim: προφαινόμενον. Praedicendi sensu enim in omni graecitate usu tritum est προφαίνειν unde προφάντωρ, πρόφαντις = προφήτης, προφήτης et in φέρειν et φαίνειν cum compositi quoties titubant librarii! προφέρειν autem, quod in oraculi et vaticinationibus haud ita raro occurrit, non praedicendi se praecipienda et imperanda vim habet, qua sententia etiam προτιθέναι usurpatur ¹⁾).

Vide e. c. ΗΕΡΟΔ. V c. 63:

οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐν Δελφοῖσι κατήμενοι ἀνέπειθον τὴν Πυθίῃ χρημάσι, ὅπως ἔλθοιεν Σπαρτιητέων ἄνδρες εἴτε ἰδίῳ στόλῳ εἴτε δημοσίῳ χρησόμενοι, προφέρειν σφί τὰς Ἀθήνας ἐλευθεροῦν,
ubi Bekkerus iniuria coniecit προφαίνειν. Cf. Arist. de Rej Ath. VIII, 7.

ΗΕΡΟΔ. IV c. 151:

χρεωμένοισι δὲ τοῖσι Θηραλοῖσι προέφερε ἡ Πυθίῃ τὴν ἐς Λιβύην ἀπεικίην.

nec non ARSCH. Agam. vs. 955: προυνεχθέντος ἐν χρηστηρίῳ

V c. 27 s. f.

Ictis quinquaginta annorum foederibus ceteri legati Peloponnesii continuo domum abeunt. Corinthii vero Argos profec Argivis persuadere student ut civitates Graecas minores foedus recipiant.

Κορίνθιοι δὲ . . . πρῶτον λόγους ποιοῦνται πρὸς τινὰς τῶν τέλει ὄντων Ἀργείων ὡς χρὴ . . . ὁρᾶν τοὺς Ἀργείους ὅπως σθήσεται ἡ Πελοπόννησος καὶ ψηφίσασθαι τὴν βουλομένην πόλιν τι Ἑλλήνων . . . πρὸς Ἀργείους ξυμμαχίαν ποιῆσθαι, ὥστε τῇ ἀλήλων ἐπιμαχεῖν, ἀποδείξαι δὲ ἄνδρας ὀλίγους ἀρχὴν αὐτοκρατορίας καὶ μὴ πρὸς τὸν δῆμον τοὺς λόγους εἶναι, τοῦ μὴ καταφανεῖς γίνεσθαι τοὺς μὴ πείσαντας τὸ πλῆθος.

Haerent vv. dd. in voce ἀρχὴν quam alii aliter frustra explicare conantur, alii malunt expungere. Quid si mutata ternatione scribamus:

ἀποδείξαι ἄνδρας ὀλίγους ἀρχὰς αὐτοκράτορας? Cf. V c. 8 οἱ Μήλιοι πρὸς μὲν τὸ πλῆθος οὐκ ἤγαγον, ἐν δὲ ταῖς ἀρχαῖς καὶ τοῖς ὀλίγοις λέγειν ἐκέλευον περὶ ὧν ἤκουσιν.

1) Belgice: iemand iets voorhouden, iemand iets onder het oog brengen.

Scholiasia ad νν. μὴ πρὸς τὸν δῆμον τοὺς λόγους εἶναι annotat: τοὺς σπενδομένους τοῖς Ἀργείοις μὴ τῷ δήμῳ διαλέγεσθαι ἀλλὰ τοῖς αὐτοκράτορα ἔχουσιν ἀρχήν.

οἱ ἔχοντες ἀρχὴν αὐτοκράτορα autem qui aliter graece appellari possunt nisi ἀρχαὶ sive ἄρχοντες αὐτοκράτορες?

ΞΗΝΟΦ. *Αναβ.* VI c. 1 § 21: τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἴτην αὐτὸν ἐπιθυμῆν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα.

V c. 34 § 2.

τοὺς δ' ἐκ τῆς νήσου ληφθέντας σφῶν καὶ τὰ ὄπλα παραδόντας, δέισαντες μὴ τι διὰ τὴν ξυμφορὰν νομίσαντες ἐλασσώσεσθαι ^{α)} [καὶ ὄντες ἐπίτιμοι] νεωτερίσωσιν, ἤδη καὶ ἀρχὰς τινὰς ἔχοντας ἀτίμους ἐποίησαν, ἀτιμίαν δὲ τοιάνδε ὥστε μήτε ἄρχειν μήτε πραιμένους τι ἢ πωλοῦντας κυρίους εἶναι. ὕστερον δ' αὖθις χρόνῳ ἐπίτιμοι ἐγένοντο.

^{α)} ἐλασσώσεσθαι corr. Herwerdenus: ἐλασσωθήσεσθαι codd.

A contextu aliena esse νν. καὶ ὄντες ἐπίτιμοι certo indicio est vitiosa sedes. Accedit quod δέισαντες μὴ τι ὄντες ἐπίτιμοι νεωτερίσωσιν ἤδη καὶ ἀρχὰς τινὰς ἔχοντας ἀτίμους ἐποίησαν tautologia est quovis scriptore indigna.

In oculos incurrit verba inducta fluxisse e sententia sequenti: ὕστερον δ' αὖθις χρόνῳ ἐπίτιμοι ἐγένοντο.

V c. 50 § 3.

ὅμως δ' οἱ Ἠλεῖοι δεδιότες μὴ βία θύωσι (οἱ Λακεδαιμόνιοι), ξὺν ὄπλοις τῶν νεωτέρων Φυλακὴν εἶχον.

ξὺν ὄπλοις τῶν νεωτέρων Φυλακὴν ἔχειν — νν. dd. multa cum libertate vertunt: *cum armata iuventute* — Classenio non sine causa esse videbatur: „ein sehr ungewöhnlicher Ausdruck". Equidem mihi persuasum habeo Thucydidis manum fuisse: ξὺν ὄπλοις τῶν ΝΕΩΝ Φυλακὴν ἔχειν, puta: νεῶν *templorum*, scribam vero alias res agentem intellexisse *iuvenum* itaque dedisse νεῶν idque deinde ab erudito quodam magistello secundum usum Atticum et Thucydeum docte refictum esse in νεωτέρων.

Operae pretium est inspicere GRAMMATICI MEBRMANNIANI περὶ Ἀτθίδος § 13, ubi legimus:

τὰ συγκριτικὰ πολλάκις ἀντὶ ἀπλῶν λαμβάνει, νεώτερος ἀντὶ τοῦ νέος.

Verissima haec est observatio. Componito mihi aliquis e. g. Thuc. VI c. 28 § 1, c. 38 § 5; VIII c. 65 § 2.

.... ἀγαλλμάτων περικοπαί τινες πρότερον ὑπὸ νεωτέρων μετ παιδιᾶς καὶ οἴνου γεγενημέναι.

καὶ δῆτα, ὃ πολλάκις ἐσκεψάμην, τί καὶ βούλεσθε, ὦ νεώτερο Ἄνδροκλέα ξυστάντες τινὲς τῶν νεωτέρων κρύφα ἀπ κτείνουσιν.

V c. 58 § 1.

Ἄργεῖοι δὲ προαισθόμενοι [τό τε πρῶτον] τὴν παρασκευὴν τῆς Λακεδαιμονίων [καὶ]^{a)} ἐπειδὴ ἐς τὸν Φλειῶντα βουλόμενοι τὴν ἄλλοις προσμεῖξαι ἐχώρουν, τότε δὲ ἐξεστράτευσαν καὶ αὐτοί.

a) καὶ delet Classen: tuetur Stahl.

Locus misere turbatus, cuius difficultatem in clara luce ponunt tam scholiorum quam recentiorum interpretum vel peritissimum explicationes variae et impeditae:

SCHOLL.: Ἄργεῖοι προαισθόμενοι τὴν τε πρώτην τῶν Λακεδαιμονίων παρασκευὴν, καὶ αὐθις προσχωροῦντας τοὺς Λακεδαιμονίους ἐπὶ Φλειῶντος ὑπὲρ τοῦ τοῖς ἰδίοις συμμῖξαι συμμάχου τότε καὶ αὐτοὶ ἐξεστράτευσαν. ἔνιοι δὲ τὸ τότε πρῶτον φήθην σημαίνειν ἐν τῷ τότε καιρῷ¹⁾.

HEILMANN interpretatur:

„Die Argiver, welche die Zurüstungen der Lakedämoner theils anfänglich schon gemerkt hatten, theils jetzo, da sie sich um zu den übrigen zu stossen nach Phlius zogen, von neuem gewahrt wurden (mente igitur supplet: τοῦτ' αἰσθόμενοι vel sim quid), rückten nunmehr auch ins Feld.“

CLASSEN:

„Nachdem die Argiver zwar schon gleich zu Anfang von den kriegerrischen Anstalten der Lakedämonier Kunde erhalten hatten, zogen sie doch erst, als jene den Marsch nach Phlius traten aus.“

Mihi probabile videtur vv. τό τε πρῶτον vel potius τὸ πρῶτον insiticia esse nec aliud quidquam nisi futile lectum interpretamentum in ora libri ad τότε δὲ ἐξεστράτευσαν ἀπ

1) Eadem scholiastarum explicatio recurrit Thuc I c 58 et II c 84, ubi τὸν καιρὸν τοῦτον post τότε δὲ in textum irrepit. Cf. HEINW. Stud. Thuc. p.

situm, deinde alienissimo loco, ut fit, susceptum in textum. Quo facto, cum distinguerent τὸ ΤΕ, coniunctio ΚΑΙ ante ἐπειδὴ necessarium fulcrum videbatur.

V c. 60 § 1.

καὶ οἱ μὲν ταῦτ' [εἰπόντες] . . . ἀφ' ἑαυτῶν καὶ οὐ τοῦ ἐλήθους κελεύσαντος εἶπον.^{a)}

a) ἐπὶ λέγον cit. Naberus.

„atque hi quidem sua sponte, non autem populi inssu haec dixerunt.”

Suspicio scribam per errorem bis pro semel exaravisse εἶπον in hunc modum:

καὶ οἱ μὲν ταῦτ' εἶπον ἀφ' ἑαυτῶν . . . κελεύσαντος εἶπον; deinde correctorem primum indicativum, qui expungendus erat, temere mutasse in participium.

V c. 61 s. f.

οἱ δ' Ὀρχομένιοι . . . ξυνέβησαν ὥστε ξύμμαχοί τε εἶναι καὶ κήρους σφῶν τε αὐτῶν δοῦναι Μαντινεῦσι καὶ^{a)} οὓς κατέθεντο Λακεδαιμόνιοι παραδοῦναι.

a) καὶ Μαντινεῦσι καὶ Cod. C.

Perperam hodie a Hudio et aliis plerisque editur: Μαντινεῦσι καὶ; sententia procul dubio requirit: καὶ Μαντινεῦσι οὓς κατέθεντο Λακεδαιμόνιοι παραδοῦναι. Cur enim Orchomenii obsides darent Mantinensibus?

Recte de hoc loco olim iudicavit Oordtius noster δ μακαρίτης¹⁾.

V c. 76 § 3.

ἰβούλοντο δὲ πρῶτον σπονδὰς ποιήσαντες πρὸς τοὺς Λακεδαιμόνιους αὐθις ὕστερον καὶ ξύμμαχίαν καὶ οὕτως ἤδη τῷ ἡμῶ ἐπιτίθεσθαι.

Altero καὶ secluso naturalem verborum ordinem sic restituito:

ἰβούλοντο δὲ πρῶτον σπ. ποιήσαντες πρὸς τ. Λ. καὶ αὐθις ὕστερον ξύμμαχίαν, οὕτως ἤδη τ. δ. ἐπιτίθεσθαι.

1) J. W. G. VAN OORDT, *Over de uitwendige politiek van Griekenland gedurende het tijdvak van Xenophon's Hellenica*. Lugd. Bat. 1862 p. 188.

V c. 87. Cf. DION. HALIC. *περὶ Θουκυδίδου* p. 908, 12.

ΛΘ. εἰ μὲν τοίνυν ὑπονοίας τῶν μελλόντων λογιούμενοι ἢ ἄλλο τι ξυνήκετε ἢ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ὧν ὄρατε περὶ σωτηρίας βουλευούσωντες ^{a)} τῆ πόλει, παυοίμεθ' ἄν· εἰ δ' ἐπὶ τοῦτ', λέγοιμεν ἄν.

a) βουλεύσαντες male plerique codd. tam Thuc. quam Dion. Halic.

Quis homo sanus, qui hoc agit, recte intellegere se fatebitur monstrum lectionis: εἰ ξυνήκετε λογιούμενοι ὑπονοίας τῶν μελλόντων ἢ ἄλλο τι ἢ βουλεύσωντες ἐκ τῶν παρόντων κτλ. Nemo quisquam, opinor.

Nec quidquam praesidii est in loco plane diverso II c. 16 s. f. a Classenio laudato:

ἔβαρύνοντο . . . οἰκίας τε καταλείποντες καὶ ἱερά . . . διαίταν τε μέλλοντες μεταβάλλειν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ πόλιν τὴν αὐτοῦ ἀπολείπων (L. ἀπολείπειν) ἕκαστος, ubi ipse οὐδὲν ἄλλο ἢ vertit: so gut wie.

Fac in archetypo lectionem traditam ἢ ἄλλο τι ΗΑΛΛΟΤΙ casu quodam natam esse e literarum ductibus haud dissimilibus adverbii μάλλον ΜΑΛΛΟΝ et mecum lege:

εἰ μὲν τοίνυν ὑπονοίας τῶν μελλόντων λογιούμενοι μάλλον ξυνήκετε ἢ ἐκ τῶν παρόντων καὶ ὧν ὄρατε περὶ σωτηρίας βουλευούσωντες τῆ πόλει, παυοίμεθ' ἄν· εἰ δ' ἐπὶ τοῦτο, λέγοιμεν ἄν.

Eadem medicina in Thucydide aliis quoque locis et adhibita est et adhuc adhibenda. Rescripsit e. c. Naberus II c. 8 § 3 et c. 17 § 2: ξυμβῆναι pro σημῆναι; Cobetus V c. 4 s. f. οἰόμενος οὐκ ἂν πείθειν αὐτούς pro αἰσθόμενος; ipse IV c. 18 § 4 pro ξυνεῖναι restitui quod sententia flagitat: ξυμβῆναι. Nec aliter tractandum videtur insequentis capituli initium.

V c. 88. Cf. DION. HALIC. *περὶ Θουκυδίδου* p. 909, 1.

ΜΗΛ. εἰκὸς μὲν καὶ ξυγγνώμη ἐν τῷ τοιῷδε καθεστῶτας ἐπὶ πολλὰ καὶ λέγοντας καὶ δοκοῦντας τρέπεσθαι.

Classen vertit: *im Reden so gut wie im Nachdenken*. Male factum quod verbum δοκεῖν numquam significat *nachdenken*. Naber primus vidit quod vv. contextus postulat et δρῶντας coniecit. Nescio tamen an praeferendum sit ποιοῦντας quod ad formam vitiosae scripturae aliquanto propius accedit.

V c. 89.

ΑΘ. ἡμεῖς τοῖνυν οὐτε αὐτοὶ μετ' ὀνομάτων καλῶν . . . λόγων μῆκος ἄπιστον παρέξομεν, οὐθ' ὑμᾶς ἀξιοῦμεν . . . ὡς ἡμᾶς οὐδὲν ἠδικήκατε λέγοντας οἴεσθαι πείσειν, τὰ δυνατὰ δ' ἐξ ὧν ἑκάτεροι. ἀληθῶς φρονοῦμεν * διαπράττεσθαι ἐπισταμένους πρὸς εἰδότες ὅτι δίκαια μὲν ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ λόγῳ ἀπὸ τῆς ἴσης ἀναγκῆς κρίνεται, δυνατὰ δ' οἱ προύχοντες προστάσσουσι καὶ οἱ ἀσθενεῖς ξυγχαροῦσιν.

Recte Cobetus coll. schol. pro πράσσουσι, quod exhibent libri MSS., correxit προστάσσουσι; vñ. πράγματα et προστάγματα quoque frequenter confunduntur. Ceterum in toto hoc capite nihil est quod emendationis aut longioris explicationis indigeat nisi quod necessario revocandum videtur: ΔΕΙ διαπράττεσθαι. Infinitivus διαπράττεσθαι enim vix ac ne vix quidem pendere potest ab indicativo ἀξιοῦμεν neque cum Poppone ex antecedentibus mente supplendum est ὑμᾶς verum ἑκατέρους.

V c. 97.

ΑΘ. δικαίωματι γὰρ οὐδετέρους ἐλλείπειν ἡγούνται, κατὰ δύναμιν δὲ τοὺς μὲν περιγίγνεσθαι, ἡμᾶς δὲ φόβῳ οὐκ ἐπιέναι· ὥστε ἔγω καὶ τοῦ πλειόνων ἄρξαι καὶ τὸ ἀσφαλές ἡμῖν διὰ τὸ καταστραφῆναι ἂν παράσχοιτε, ἄλλως τε καὶ * νησιῶται ναυκρατόρων, καὶ ἀσθενέστεροι ἐτέρων ὄντες [εἰ] μὴ περιγένοισθε.

Verisimillimum est Thucydidem dedisse: ἄλλως τε καὶ <εἰ> νησιῶται ναυκρατόρων, καὶ ἀσθενέστεροι ἐτέρων ὄντες, μὴ περιγένοισθε.

V c. 103 § 1.

ΑΘ. ἐλπὶς δὲ * κινδύνῳ παραμύθιον οὔσα τοὺς μὲν ἀπὸ περιουσίας χρωμένους αὐτῇ, κἂν βλάβῃ, οὐ καθεῖλε, τοῖς δ' ἐς * ἄπαν τὸ ὑπάρχον ἀναρριπτοῦσι (δάπανος γὰρ φύσει) ἅμα τε γινώσκειται σφαλόντων καὶ ἐν ὅτῳ ἔτι φυλάζεται τις αὐτὴν γνώρισθεῖσαν οὐκ ἠλείπει.

Aut cum PROCLO (Schol. Hesiod. opp. 94), STOBÆO (Flor. II p. 326 ed. Meib.), DION. HALIC. (περὶ Θεουκιδίδου p. 913, 11) scribendum κινδύνου (κινδύνων) παραμύθιον aut supplendum <ἐν> κινδύνῳ.

Paulo infra inter ἐς et ἄπαν intercisisse credo quod ante

ἄπαν facillime intercidere poterat: ἀπαξ. Restitue: τοῖς δ' ἐς-
 <ἀπαξ> ἄπαν τὸ ὑπαρχόν ἀναρρ. In vulgus notum est Aeschyleum illud:

κρεῖσσον γὰρ εἰς ἀπαξ θανεῖν
 ἢ τὰς ἀπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.

V c. 105 s. f.

καίτοι οὐ πρὸς τῆς ὑμετέρας νῦν ἀλόγου σωτηρίας ἢ
 τοιαύτη διάνοια.

Ad hunc locum BADHAMUS *Mnemos. N. S.* II p. 296 annotavit:
 „Salus ipsa numquam, sed interdum spes salutis ἄλογος τι-
 detur”. Et recte quidem ille. Quod autem addit „itaque ferri
 nequit ἀλόγου, sed delendumne sit an corrigendum et quomodo
 hoc faciendum sit hucusque me nescire fateor” — conducit di-
 ligentius quam factum est ultima Meliorum verba conferre in
 capite superiore: καὶ οὐ παντάπασιν οὕτως ἀλόγως θρασυνόμειθε.
 Quae cum in fine orationis addantur ἐπιλογικῶς, crediderim
 potius Thucydidem scripsisse: καί<τοι> οὐ παντάπασιν κτλ.
proinde, itaque.

Contenderant MELII se merito
 confidere posse deorum immor-
 talium auxilio et armis Lacedaemoniorum atque hisce verbis
 dicendi finem fecerant:

καί<τοι> προῖνδε οὐ παντά-
 πασιν οὕτως ἀλόγως θρασυνό-
 μεθα.

Ad haec ATHENIENSES respon-
 dent spem Meliorum vanam esse
 argumentationemque sic absol-
 vunt:

καίτοι ἰταque [οὐ] πρὸς τῆς
 ὑμετέρας σωτηρίας νῦν ἄλογος
 ἢ τοιαύτη διάνοια.

Quid multa? Inducta particula negativa et voce σωτηρίας in
 suam sedem restituta lege ἄλογος pro ἀλόγου et salva res est.

V c. 111 § 1.

ΑΘ. τούτων μὲν καὶ πεπειραμένοις ἂν τι γένοιτο <ἡμῖν> ^{a)} καὶ
 ὑμῖν [καὶ] ^{b)} οὐκ ἀνεπιστήμοσιν ὅτι οὐδ' ἀπὸ μιᾶς πώποτε πολιορ-
 κίας Ἀθηναῖοι δι' ἄλλων ^{c)} φόβον ἀπεχώρησαν.

a) ἡμῖν add. Badham; b) καὶ male e libris MSS. in textum recepit Hudias;
 c) ἰδίων cit. Naber.

Miror neminem adhuc coniecisse: δι' ἄλλον φόβον, οὐ ἀλίην
metum, ut est apud Tacitum, οὐ ἀλίην periculum.

Ibidem § 2.

πολλήν τε ἀλογίαν τῆς διανοίας παρέχετε, εἰ μὴ μεταστημένοι ἔτι ἡμᾶς ἄλλο τι τῶνδε σωφρονέστερον γνώσεσθε.

Imo παρέξετε.

Ibidem § 3.

ὁ γὰρ δὴ ἐπὶ γε τὴν ἐν τοῖς αἰσχροῖς καὶ προύπτοις κινδύνους πλείστα διαφθείρουσαν^{a)} ἀνθρώπους αἰσχύνῃν τρέψεσθε.

a) διαφείρουσαν cit. Naber.

Aut in ordinem receptam aut saltem in calce commemoratam oportuit emendationem Reiskianam: ἐν τοῖς ἐσχάτοις κινδύνοις.

SALLUSTIUS.

SALL. BELL. IUG. 106. 4: *ceterum ab eodem monitus, uti noctu proficiacerentur, consilium adprobat; ac statim milites cenatos esse in castris, ignis quam creberrimos fieri, dein prima vigilia silentio egredi iubet.*

Ad dicendi formulam *milites cenatos esse iubet* Schmalz recte attulit Liv. XXVIII. 14: *tesseram dedit, ut ante lucem viri equique curati pransi essent*, ita ut opus non sit cum editore quodam credere *esse* et *fieri* infinitivos historicos esse; quibus rerum indicaretur festinatio. At tamen *in castris ad cenatos esse* absurde positum est: aut virgula traiecta legendum esse arbitror *cenatos esse, in castris ignis* aut verba *in castris* omnino inducenda sunt. Similis res narratur apud Liv. XXI. 32. 12. Nova interpretatio F. Perschinkae (in Alb. Gratul. E. Bormanni, Vindob. 1902): „die Soldaten sollten nach der Mahlzeit sich im Lager halten” propter verborum ordinem mihi quidem valde displicet.

SALL. BELL. IUG. 113. 5: *cum paucis amicis et quaestore nostro quasi obvius honoris causa procedit in tumultum facillimum visu insidiantibus.*

Quasi non suum locum obtinet, quod cum ad *honoris causa* pertineat, ita verba transponenda videntur: *quasi honoris causa obvius procedit.*

P. H. D.

ADNOTATIONES CRITICAE

AD

LYSIAE ORATIONES.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

Constat inter omnes maximam deberi pueris reverentiam et sedulo esse cavendum ne quid in schola pravi addiscant, nec tamen minus, ubi ad ipsam rem ventum est, incredibile dictu est quam sint inter se pugnantibus hominum opiniones de iis quibus acuta et generosa iuventus imbui atque in schola erudiri debeat. Veluti in Germania ambigunt viri docti conveniatne in gymnasiis tractare et interpretari primam Lysiae orationem. Rauchensteinius, qui optime est de oratore meritis — sed stricto sensu Germanus hic non erat, sed Helvetius — anceps haesit quid statueret in *Annalibus Fleckeisenii* XCVII p. 604, sed quam de adulterio causam inter selectas orationes olim receperat, eam paucis annis post non repetivit, sed pudice eliminavit. Qui post venit Fuhrius hoc exemplum secutus est itemque Frobergerus, in minore utique editione, et post Frobergerum Gebauerius omiserunt in sylloge id quod primo loco quaesiveris. Contra in his terris iam ante annos quadraginta Herwerdenus orationem de Caede Eratosthenis peculiari editione gymnasiis nostris commendavit, neque hodie, uti opinor, praecceptores insigne specimen Atticae elegantiae ab scholis suis exulare iusserunt, etiamsi fortasse pueris permixtae iam grandes puellae in iisdem subselliis magno numero sederent. Ἀλλὰ τίη

μοι ταῦτα φίλος διελέξατο θυμός; iamdudum est ex quo nullos ipse discipulos habeo. Ipsum oratorem spectemus.

I. ΠΕΡ ΤΟΥ ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΟΥΣ ΦΟΝΟΥ.

§ 6: οὕτω διεκείμην ὥστε μήτε λυπεῖν μήτε λίαν ἐπ' ἐκείνη εἶναι. De loci sententia non dubitatur; eleganter ut solet vertit Bakius *Schol. Hyg.* II p. 197: „hoc animo eram, hoc mihi ipse imperabam: neque molestus esto uxori, neque nimis in ipsius potestate esto, ut ipsa faciat quid velit.” Qui est ἐπὶ τῇ γυναικί, nupsit potius quam duxit et uxori ancillatur suae, ἐγγήματο magis quam ἐγγυμει· notum hoc est. Ἐπὶ eo sensu apud Lysiam minime rarum est, veluti § 33: πᾶσαν ἐπ' ἐκείνοις τὴν οἰκίαν γεγονέναι, IV § 20: μὴ περιδῆτε ἐπὶ τούτῳ γενόμενον, VII 16: ἐπ' ἐκείνοις ἦν ἐμὲ τιμωρήσασθαι· ad eandem normam Scaliger correxit XIII 58, Cobetus autem XX 24. Perit ἐπὶ sed alio sensu, XXV 2: ἂ ὑπὸ τῶν τριάκοντα γεγένηται τῇ πόλει, quod corrigendum ad eum modum quo legitur XXV 21: τῶν ἐπὶ τῶν τριάκοντα γεγεννημένων et XXVI 10: ἐπὶ τῶν τριάκοντα τοῦνομα ἐνεγέγραπτο. Verum in verbo λυπεῖν manca est oppositio idque etiam pellucet in Bakii versione. Quid sit λυπεῖν hanc apparet § 11: ἐδυσκόλαιεν ὑπὸ τῆς θεραπείης ἐπίτηδες ὑκούμενον, sed in illum locum nil tale cadit. Amabat Euphiletus uxorem suam, sed in amore mediam quandam viam servabat: eque in omnibus ei obsecundabat, nec perpetuo metuebat ne qua nupta rivali aurem praeberet: non, ut uno verbo idem cam, suspiciosus erat. Cum hoc requiratur, alii alia conie-runt: ἀπισίᾳ λυπεῖν Frohbergerus, ἀπιστεῖν Bergkiius, equidem cideram in ζηλοτυπεῖν et nunc video Paulum R. Mullerum eandem correctionem proposuisse; nec tamen Thalheimius quidam mutare ausus est, etiamsi satis evidens correctio esse leatur. Ita est: scribit Moeris: ζηλῶ Ἀττικοί, ζηλοτυπῶ ἄλλοι, sed nimium morosus censor est: ζηλότυπος invenitur id Aristophanem, ζηλοτυπία apud Aeschinem ipsumque verum ζηλοτυπεῖν Plato habet *Conviv.* 213 D. Herwerdenus nil ti pronunciat.

§ 9: ἵνα δὲ μὴ κινδυνεύοι κατὰ τῆς κλίμακος καταβαίνουσα. haec verba Herwerdenus adnotavit: „Pessima necesse est

fuert scalae conditio." Minime assentior: erat, fateor, Euphiletus pauper, non quidem qualis est ille apud Alexidem τὸ Ὀλυμπία Athen. II p. 54 F:

ἔστιν ἀνὴρ μοι πτωχός, καὶ γὰρ
 γραῦς καὶ θυγάτηρ καὶ παῖς υἱός
 χῆδ' ἢ χρησὴ, πένθ' οἱ πάντες,

sed erat mediocris vitae conditio. Dominus agellum fortasse arabat, cf. § 11 et 22; sed tota domus tres erant unaque tantum ancilla uxori praesto erat, cf. § 8, 37 et 40. Credamus propterea scalas fuisse vitiosas ut descendenti periculum esset? Non faciam. Nempe nostri homines duas scalarum species distinguunt et novit unusquisque quid intersit inter *échelle* et *escalier*; sed *κλίμακος* apud Graecos et *scalarum* apud Romanos unum idemque nomen est. Itaque patriarcha, Genes. XXVIII 12, in somnio *κλίμακα* sive scalas vidit, ubi nemo cogitabit de *scalaris*, quod vocabulum Romani fortasse adhibuerunt, ubi magis diserte *escalier* volebant appellare; certe pellucet Francisci nominis origo. Quid autem mirum, si maritus metuerit ne nocta uxor *κινδυνεύοι* scalas descendens, h. e. *échelle*. Parvula domus erat, *οἰκίδιον* § 9 et hodie quoque in pauperum domibus frequenter hoc modo descenditur. Quid sit *κατῆλιψ*, nescio. Sed rudera Pompeiana rem ulterius illustrabunt.

Est Lysiae fragmentum apud Rutilium Lupum de fig. I 21: „Rure rediens, iudices, homo maior natu, magno calore, vix sufferens viae molestiam, tamen his verbis egomet me consolor: Fer fortiter demum laborem: iam brevi domum venies expectatus, excipiet te defatigatum diligens atque amans uxor; ea sedulo ac blande praeministrando detrahet languorem et simul seniles nutriendo recuperabit vires. Haec me in itinere recogitatio prope confectum confirmabat. Postea vero quum domum veni, nihil earum rerum inveni, sed potius bellum intestinum ab uxore contra me comparatum." Consimile vides argumentum: quid autem si Rutilius ex hac oratione sumsisse sua videbitur? Fortasse lacuna fuit circa § 11, sicuti constat haud ita pauca periisse § 22.

§ 13: ἐκείνη δὲ ἀναστᾶσα καὶ ἀπιοῦσα προστίθησι τὴν θύρην

προσποιουμένη παίζειν καὶ τὴν κλεῖν ἐφέλκεται. Expuncta conjunctione Halbertsma malebat ἀναστᾶσα ἀπιούσα, quod nimis mihi languere videtur: arridet ὡς ἀπιστοῦσα et satis nota est confusio particularum ὡς et καί. Gravior autem quaestio oritur de verbo ἐφέλκεται. Quid verosimiliter scelestam mulierem dicemus fecisse? Ianuam extrinsecus occlusit ne maritus egredi poseet; deinde ne forte Euphiletus ancillam advocaret, quae fores aperiret, etiam clavem secum tulit. Sed hoc non inest in verbis τὴν κλεῖν ἐφέλκεται, quod, verum ut fatear, ne per se quidem intelligo quale sit. Contuli Aristoph. Thesm. 423:

οἱ γὰρ ἄνδρες ἤδη κληδία
αὐτοὶ Φοροῦσι κρυπτὰ κακοηθέστατα,
Λακωνικ' ἄττα, τρεῖς ἔχοντα γομφίους.

Est scholion ad hunc locum: Μένανδρος Μισουμένω·

Λακωνικὴ κλεῖς ἐστὶν ὡς ἔοικέ μοι
περιοιστέα.

καὶ Φασιν ὅτι ἔξωθεν περικλείεται μοχλοῦ παρατιθεμένου ἢ τινος τούτου ὥστε τοῖς ἔνδον μὴ εἶναι ἀνοῖξαι. Adscripsit Meinekius Olympiodori testimonium ad Platon. Alcib. I p. 152 Creuz.: αἱ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων (γυναικες) ἐφυλάττοντο, ὡς ἐδήλωσεν ἡ πάντολμος κωμῳδία, deinde affertur Menandri versiculus. Quid autem si apud Lysiam proinde verum est: τὴν κλεῖν ἀφέλκεται. Nec negligendum revera esse γυναικωνίτιν, in qua Euphiletus clausus retinetur.

§ 14: ἔφασκε τὸν λύχνον ἀποσβεσθῆναι τὸν παρὰ τῷ παιδίῳ, εἴτα ἐκ τῶν γειτόνων ἐνάψασθαι. Haec est Codicis lectio quam servavit Thalheimius, cum reliqui fere editores Stephanum sequantur, qui coniecerit ἀνάψασθαι, sed quantum comperi neque hoc verbum neque illud tali significatione usu comprobatur. Solemne est in ea re ἐναύσασθαι. Iam Homerus: σπέρμα πυρὸς σαδῶν ἵνα μὴ ποθεν ἄλλοθεν αὐῆ. Diphilus ap. Athen. VI p. 238 F:

Ἄγνοεῖς ἐν ταῖς ἀραῖς
ὅ τι ἐστίν, εἴ τις μὴ φράσει' ὀρθῶς ὁδόν,
ἢ πῦρ ἐναύσει', ἢ διαφθείρει' ὕδωρ,
ἢ δειπνιεῖν μέλλοντα κωλύσαι τινά;

Nam quid inter ἐναύειν et ἐναύεσθαι intersit, in aprico est.

Phryn. Bk. p. 13. 19: *Αὔεσθαι πῦρ καὶ ἐναύεσθαι*: Ἄριστοφάνης *αὐόμενος*, Κρατῖνος *ἐναύεσθαι*. Euphiletus vicinum habebat cauponem, apud quem faces venales, § 24.

§ 16. Fortuitus hic latet hexameter: *μηδεμιᾶ πολυπραγμοσύνη προσεληλυθέναι με νόμιζε*. Item Demosth. Coron. § 143: *τὸν γὰρ ἐν Ἀμφίση πόλεμον, δι' ὃν εἰς Ἑλάτειαν — ἦλθε Φίλιππος*. Dem. Coron. § 198: *Ἑλλήνων ἀτυχήματ' ἐνευδοκιμῆν ἀπέκειτο*. Dem. Fals. Leg. § 27: *τὴν δ' ἄδωροδόκητος ὑπῆρχε προαίρεσιν αὐτοῦ*. Cf. Dobraei *Advers.* I p. 405 et Blassius *de Eloquentia Attica* III 1 p. 116.

§ 22: *ὡς ἐγὼ μεγάλοις ὑμῖν τεκμηρίοις ἐπιδείξω*. Hic miror quod Herwerdenus non reposuit *ἀποδείξω*, cum § 4 recte correxerit: *ἡγοῦμαι τοῦτό με δεῖν ἀποδείξαι*. Itidem perperam editur XXIV 1: *πειράσομαι τοῦτον ἐπιδείξαι ψευδόμενον*. Contra II 55: *μεγίστην ἀπέδειξαν τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα*, requiro *ἐπέδειξαν*, sicuti sequenti paragrapho legitur: *τὴν αὐτῶν δύναμιν τοσαύτην ἐπιδείξαντες*. Itidem correxerim II 56, uti et XII 38: *ἀποδεικνύντες ὡς στρατιῶται ἀγαθοὶ εἰσιν*, ubi malo: *ἐπιδεικνύντες*. Vide utrumque verbum in una eademque paragrapho recte usurpatum III 4 et complura apud oratorem exempla sunt. Idem argumentum attigi ad Dionysium Halicarnassensem *Μηστ.* 1901 p. 312.

§ 24: *ἀνεφωγμένης τῆς θύρας καὶ ὑπὸ τῆς ἀνθρώπου παρεσκευασμένης*. Sunt qui delere malint coniunctionem *καί*: esto hoc; sed in participio levis remanet offensio, nam requiro: *προπαρασκευασμένης*. De ipsius verbi significatione satisfaciet § 42: *οὐκ ἂν δοκῶ ὑμῖν καὶ θεράποντας παρασκευάσασθαι*.

§ 31: *τὴν αὐτὴν (scil. τιμωρίαν) καὶ ἐπὶ ταῖς καλλακαῖς ἤξιωσε γίνεσθαι*. Supplebo: *τὴν αὐτὴν (ἦν περ) καί*.

II. ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ.

§ 9: *ἵνα μὴ πρότερον εἰς τὴν αὐτῶν ἀπέλθωσι πατρῖου τιμῆς ἀτυχήσαντες*. Molestum πρότερον Herwerdenus delere voluit;

Emperius commendavit *λυπρότερον* vel *πικρότερον*, Polacius *πονηρότερον*. Mihi unice placet *προπετέστερον*: sic Hyper. c. Dem. col. XXI. vs. 28: *εἴ τι προπετέστερον ἔπραττον*, et ubi non?

§ 13: *ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν ἰδίᾳ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτῶν πεπονθότες*. Praestat, opinor, *προπεπονθότες*.

§ 15: *τὴν ἐξ ἀπάσης Πελοποννήσου στρατιὰν ἐλθοῦσαν ἐνίκων καχόμενοι*. De more hoc dictum oportuit *ἐπελθοῦσαν*.

§ 50: *ἤξιουν αὐτοὶ μόνοι τὸν κίνδυνον ποιήσασθαι*. Non video quid possit latere praeter *ὑφίσασθαι*.

III. ΠΡΟΣ ΣΙΜΩΝΑ.

§ 10: *ἠπορούμεν ὃ τι χρῆσαίμεν τῇ τούτου παρανομίᾳ*. At adversus *παρανομίαν* satis est in legibus praesidii; hinc cum Contio malim scribere: *τῇ τούτου παροινίᾳ*: sic § 19 dicuntur *ὡς μετὰ τούτου παροινήσαντες*. Ipse puer magis describitur *παρανομίαν* expertus esse § 5, 17 et 37.

§ 17: *ἤδη δ' αὐτοῖς οὔσι παρὰ τὴν Λάμπωνος οἰκίαν*: dictum hoc, credo, oportuit *κατὰ τὴν Λ. οἰκίαν*. Deinde quod mox sequitur *ἀνόμως καὶ βιαίως ὑβρισθέντα*, languere mihi videtur ac propterea coniiicio: *ἀνοσίως καὶ βιαίως*, qua correctione itidem usus est Hertleinius X 22.

Permirus est quod narratur § 28: *λέγει δ' ὡς ἡμεῖς ἤλθομεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν τὴν τούτου δεσράκων ἔχοντες*, καὶ ὡς ἠπέλθον αὐτῷ ἐγὼ ἀποκτενεῖν. Quale hoc est teli genus, de quo praeterea reus nil quidquam reponit, sed § 33 affirmat se venisse *ἀπαμάσκειον*? Testulis iactis aliquem vulnerare possumus, sed frustra provocabitur ad Herodianum VII 12.11: *ἀναπηδῶντες εἰς τὰ δώματα, τῷ τε κεράμῳ βάλλοντες αὐτοὺς καὶ λίθων βολαῖς τῶν τ' ἄλλων δεσράκων ἐλυμήναντο αὐτούς*. Quo magis mireris, sequens Lysiae oratio in simillimo argumento versatur ibique ita legimus, nam paulo plura describenda sunt, IV 6: *οὐδεὶς ὑμῶν ἀγνοεῖ ὅτι θᾶπτον ἂν ἐγχειριδίῳ πληγεῖς ἀπέθανεν ἢ*

πύξ παιόμενος. Φαίνεται τοίνυν οὐδ' αὐτὸς αἰτιώμενος τοιοῦτόν τ' ἔχοντας ἡμᾶς ἔλθειν, ἀλλ' ὁσράκῳ Φησὶ πληγῆναι. Itaque, ut vides, alter vulneratus fuit, ἐπλήγη· deinde reus ita pergit καίτοι Φανερόν ἤδη ἐξ ὧν εἶρηκεν, ὅτι οὐ πρόνοια γεγένηται. οἱ γὰρ (ἀν) οὕτως ἤλθομεν, ἀδήλου ὄντος εἰ παρὰ τούτῳ εὐρύσομαι [ὄσρακον ἢ] ὅτῳ αὐτὸν ἀποκτενοῦμεν, ἀλλ' οἴκοθεν ἔχοντες ἀἰ ἐβαδίζομεν. Lectio haud prorsus certa est: post Reiskium Thalheimius expunxit verba quae notavimus ὄσρακον ἢ, sed utcumque ea de re existimabitur, hic tamen videmus reum ad inimicum accessisse ἀπαράσκευον III 33 vel οὕτω, sic temere, IV 7. Hic cogita tecum quid inde sequatur, nam qui de altero loco recte statuet, recte quoque statuet de altero. Neuter reus cum telum venit, nec tamen plane inermis erat: poteratne tamen domum aliquid secum portare quo vim inferre posset et tamen suspicionem careret? Poterat: inde a Solonis temporibus, omnes qui aliquid cupiebant videri, non tantum iudices, baculos gestabant βακτηρίας, σκυτάλια: de eo more abunde satisfaciunt Interprete ad Theophrasti Charact. 21. In Avibus locus est vs. 1281; in Ecclesiastis vs. 74. Cum Lysia conferri poterit haud multum dissimilis Demosthenis Oratio contra Cononem; qui ibi rixantur sodales, dum vulnerant et vulnerantur, sine dubio baculo gestabant, nec tantum hoc faciebant elegantiores homines, sed quisquis de plebe, veluti foenerator ille apud Demosthenem c. Pantanenum § 52 ταχέως βαδίζει καὶ μέγα φθέγγεται καὶ βακτηρίαν φορεῖ. Itaque utrobique adversarius baculum invidiosum nomine appellavit nec quidquam de ipsa re reus reponit. ὄσρακον, uti mihi dabis, dici non potuit, sed vide quid coniciam. Quid si baculus desinit in ferratam cuspidem, quemadmodum etiam hodie fit tum in his tum ἐν τοῖς ἀλεξιβροχίοις? Ian poterit actor odiose συράκιον dicere et apparet quantillum intersi inter ΟΣΤΡΑΚΟΝ et ΣΤΤΡΑΚΙΟΝ. Vocabulum habet Thucyde II 4 et de significatione non dubitabis coll. Plat. Lach. p. 183 Ε κατηφείη τὸ δῶρον διὰ τῆς χειρὸς, ἕως ἄκρου τοῦ σύρακος ἀντελάβετο. Item Xenophon Hell. VI 2. 19: τὸν μὲν τινα βακτηρίαν τὸν δὲ τῷ σύρακι ἐπάταξεν. Secundum Harpocrationem Lysia vocabulum usurparat ἐν τῷ κατὰ Λυσιθέου estque τὸ κάτω τοῦ δόρατος τραχήλιον. Etiam haec contra Lysitheum oratio fuit τραύματος ἐκ προνοίας, cf. Λέξεις Πατρμ. Finem faciam indicand

Plutarch. Aristid. 14: τοῦτον ἢ τὸ κράνος ὑπέφαινε τὸν δφθαλμόν, ἀκοντίου σύρακι παίων τις ἀνεῖλεν. Prudenti consilio oratores duo apud Lysiam non refutant, quod refutari non poterat.

§ 39. Aliquid supplendum est: ὀργιζόμενοι παραχρήμα τιμωρεῖσθαι ζητοῦσιν, οὗτος δὲ (τοσοῦτοις) χρόνοις ὕπερον, sicuti recte legitur VII 42.

§ 44. Secundum Oratorem τὸ ἐρᾶν est τῶν εὐθεσέρων, τὸ τυκοφαντεῖν vero τῶν πανουργοτάτων. Acrior vis mihi inesse videtur in positivo πανούργων.

§ 45: δοξας κοσμιώτατος εἶναι καὶ πονηρότατος. Correctum fuit ἀκοσμότατος vel ἀκολαστότατος· mihi quidem arridet μιαιμύτατος, coll. XIII 77.

IV. ΠΕΡΙ ΤΡΑΤΜΑΤΟΣ ΕΚ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.

§ 1. θαυμάσον γε τὸ διαμάχεσθαι περὶ τούτου, ὡς οὐκ ἐγένοντο ἡμῖν διαλλαγῆαι, καὶ τὸ μὲν ζεύγος καὶ τὰ ἀνδράποδα καὶ ὅσα ἐξ ἄγρῳ κατὰ τὴν ἀντίδοσιν ἔλαβον, μὴ ἂν δύνασθαι ἀρνηθῆναι ὡς οὐκ ἀπέδωκε. Lacera est oratio multaque insunt admodum obscura, qua de re Franckenius cum cura disputavit, sed ut tamen ex his verbis aliquem sensum elicias, scribendum erit cum Reiskio ἀπέδωκα, quam lectionem in libris quibusdam invenerat.

§ 5: Φρασάτω πρὸς ὑμᾶς. ἀλλ' οὐκ ἔχουσι εἰπεῖν. Malo: οὐχ ἔξει.

§ 8: δξύχειρ λίαν καὶ πάροινός ἐστιν, ἀνάγκη δ' ἀμύνασθαι. Supplebo: ἀνάγκη δ' (ἤν).

VI. ΚΑΤ' ΑΝΔΟΚΙΔΟΥ ΑΣΕΒΕΙΑΣ.

§ 3. Recte legitur τιμωρεῖσθαι τινα VI 15, X 3, XI 11 et τιμωρεῖσθαί τινα ὑπὲρ τινός XIII 48, 74 et 76 et fortasse XII 35; itidem est τιμωρεῖν ὑπὲρ τινός XIII 1, 42, 51 et τιμωρεῖν τινα XIII 97; sed est cur plurimum mireris VI 3: τῷ θεῷ τούτῳ τιμωρεῖτον τοὺς ἀδικούντας ex correctione Dobraei, nam Saup-

pius τιμωροῦνται dedit; XI 6 τιμωρεῖν τοὺς ἐχθροὺς, ubi Turcenses τιμωρεῖσθαι scripserunt; XIII 41: τιμωρεῖν ὑπὲρ αὐτοῦ Ἀγόρατον, XIII 92: τιμωρεῖν ὑπὲρ σφῶν αὐτῶν Ἀγόρατον ὡς Φονέα ὄντα, XIII 93: τιμωρήσατε τὸν ἐκείνων Φονέα, denique XIII 95: τιμωρήσατε τὸν αἴτιον τούτων.

§ 26: οὐ μόνον τὸν θάνατον ἐφοβεῖτο ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἡμέραν αἰκίσματα, οἰόμενος τὰ ἀκρωτήρια ζῶντος ἀποτμηθῆσθαι, quia nemo plus semel hoc supplicium potest perpeti, malim fere τὰ καθ' ὕβριν αἰκίσματα, deinde miror quod Cobetus non persuasit Thalheimio scribendum esse ζῶν. Conferantur *Variarum Lectiones* p. 187, ubi correctionis causa redditur.

§ 34: ὥσπερ οὐ διὰ πρᾶττητα καὶ ἀσχολίαν τὴν ὑμετέραν οὐ δεδωκὸς ὑμῖν δίκην. Rectius iunxit Orator πρᾶττητα καὶ εὐκολίαν, cf. IV 9.

§ 45: Βάτραχος . . . ἐν ἐτέρᾳ πόλει ᾤκει. Quidni οἴκεῖ?

§ 46 Andocides οὐδεπώποτ' ἐκ τῆς πόλεως ἐστρατεύσατο, οὔτε ἱππεύς, οὔτε ὀπλίτης, οὔτε τριήραρχος, οὔτε ἐπιβάτης. Consequitur haec cum scriberentur nondum corruptum fuisse notum Thucydidis locum de Andocidis praetura; sed hodie, uti opinor, omnes norunt, quod, Bakio duce, fortasse omnium primus ostendi a. 1850.

VII. ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΗΚΟΥ.

§ 1: οὕτως ἀπροσδοκῆτως αἰτίαις καὶ πονηροῖς συκοφάνταις περιπέτωκα, ὡς εἴ πως οἶδόν τε, δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ γεγονότας ἤδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων ἔσεσθαι. Hic omnes interpretes haeserunt: Reiskius μήπω γεγ. coniecit, Weidnerus μηδέπω. Cobetus p. xxxviii: „Ain vero? *Etiānne qui nati non sunt futura reformidant?* Insanientis ac delirantis haec oratio est et Lysias optimo iudice Cicerone nihil habet insolens aut ineptum.” Itaque substituit quod sana ratio suggererat: τοὺς μηδὲν κακὸν πεποιηκότας, non, uti arbitror, quod putabat se hoc modo veram Lysiae manum restituisse, sed „ut

ingeniosa iuventus pro malesana oratione haberet quod plane intelligi posset." Sed Franckenius p. 53 rectissime suspicatus est oratorem ad proverbium aliquod respicere eumque plerique omnes secuti sunt. Scribit Rauchensteinus: „die alte Klage über die Sycophanten macht er neu und pikant mit dem Mutterwitze dieser Hyperbel." Frohbergerus: „Eine vielleicht an ein Sprüchwort erinnernde Hyperbel: „Schon das Kind im Mutterleibe u. s. w." Herwerdenus: Facio cum iis qui proverbialem locutionem existimant. Vollgraffius *Mnem.* 1899 p. 222 tentavit: τὸς ἄρτι γεγόντας eamque suspicionem palaeographicis nationibus frustra stabilire conatus est. Equidem de proverbiali locutione omnia concedo, sed simul circumspexi possemne ipsam Lysiae manum satis verosimili ratione in vitam revocare. Latine dicit quis se homines omnino natos nescire, cf. Cic. ad Famil. IX 15, Graece autem οὐδ' εἰ γεγόνασιν εἰδέναι. Est verbi causa apud Isocratē locus in Evagora § 6: ἦδιον ἂν εὐλογοῦμένων ἀκούειν οὐκ ἴσασι εἰ γεγόνασιν ἢ τοὺς ὑφ' ὧν εὖ πεπονθότες αὐτοὶ τυγχάνουσιν. Alia multa exempla Cobetus collegit *Mnem.* 1855 p. 303. Quid autem si Lysias dedit: τὸς μη(δ' εἰ) γέγον(ασιν εἰδ)ότας. —? Quae suspicio si probabitur, retinenda erit vulgata lectio *πονηροῖς συκοφάνταις*, nec scribendum erit cum Augerio: *πονηραῖς συκοφανταῖς*. Non mihi persuasit Polacius *Mnem.* 1902 p. 381.

§ 6: τὰ μὲν πόρρω ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἐτέμνετο, τὰ δ' ἐγγὺς ὑπὸ τῶν Φίλων διηρπάζετο. Hic vere adnotavit Frohbergerus: „Dies bezieht sich auf die systematische Verödung der Umgebungen der Stadt (des πεδίου), durch die den einfallenden Spartanern mit Erfolg die Subsistenz erschwert ward, Thuc. II 14." Sed quid est ὑπὸ τῶν Φίλων? Admodum infeliciter Hamakerus correxit ὑπὸ τῶν ψιλῶν. verum est: ὑπὸ τῶν Φιλίων. Vide de horum nominum confusione Cobetum ad Dion. Halic. p. 139, 208, alibi.

§ 18: εἰ τοίνυν καὶ ταῦτα παρεσκευασάμην, πῶς ἂν οἶός τ' ἦν πάντας πείσαι τοὺς παρόντας; praestat, credo, plusquamperfectum: παρεσκευάσμην. Deinde: ἐμοὶ τοίνυν οἱ μὲν Φίλοι εἰ δὲ διάφοροι περὶ τῶν ἐμῶν τυγχάνουσιν ὄντες, *Mnem.* 1901

p. 8 pluribus ostendere volui scribendum esse: *περὶ τῶν ἐλαῶν*, sed facile fieri potest ut vocabula, postquam correxeris, eicienda sint.

§ 27: *καὶ οὐ λέγω ὡς τότε δυνάμενος ἢ ὡς νῦν διαβεβλημένος*. Coniecerat olim Herwerdenus *διανοούμενος*, deinde supervenit Frohbergerus qui vulgatam lectionem defendit. Mihi quidem placet: *διανουημένος*. — Sed vide quid Polacius habeat *Μηστ.* 1902 p. 384.

§ 31: *λητουργῶν οὐδενὸς ἦττον [πολυτελῶς] τῶν πολιτῶν*. Vides quid coniciam.

§ 35: *εἰ περὶ αὐτῶν μὲν οἱ βασανιζόμενοι κατηγοροῦσιν*. *Recipienda fuerat Meutzneri coniectura εἴπερ αὐτῶν*. Cf. Rauchenst. p. 121.

IX. ΠΕΡ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΟΥ.

§ 5: *λέγοντες ὅτι οὐδὲν ἐλάττω χρόνον Καλλιπράτους Πολυαινοῦ ἐνδημοίη*. *Requiro primam personam ἐνδημοίην vel, si hoc mavis, ἐπιδημοίην atque sic ultro excidet proprium Polyaeni nomen, quod in textum translatum esse suspicor ex titulo orationis, in quo olim legebatur: simile quid etiam alibi usu venit. Ceterum Bakius Schol. Hyg. II 233 de tota causa quae in iudicium venit acutissime disputavit.*

§ 19: *οἶδε μὲν οὖν ἐκ παντὸς τρόπου προθυμοῦνται με τῇ δίκῃ ἀλῶναι*. *Mire dictum: conicio: ἀπολλύναι*. *Idem locus monstrare poterit § 13 supplendum esse: ὃ μὲν (οὖν) τρόπον παρεδόθη καὶ ἐζημιώθη ἐπίσταθε*.

X. ΚΑΤΑ ΘΕΟΜΝΗΣΤΟΥ.

§ 2: *εἰ μὲν τὸν ἑαυτοῦ (πατέρα) με ἀπεκτονέται ἢ τιᾶτο, συγγνώμην ἂν εἶχον αὐτῷ*. Adnotavit Frohbergerus: *„ἢ τιᾶτο, nicht ἢτιᾶσατο, weil die Anschuldigung sich nicht erledigt, bevor das Urtheil der Richter erfolgt ist.“ Concederem si se-*

queretur: *συγγνώμην ἂν ἔχοιμι· nunc malo plusquamperfectum mutato accentu: εἰ . . . ἤτις αὐτο, συγγνώμην ἂν εἶχον.*

§ 3: *εἰδέναι βούλομαι πρότερον δώσει δίκην ἢ τούτῳ μόνῳ Ἀθηναίων ἐξαιρετόν ἐστι ποιεῖν . . . ὅ τι ἂν βούληται. Imo legendum: ἐξαιρετόν ἐστι.*

XII. ΚΑΤ' ΕΡΑΤΟΣΘΕΝΟΣ.

§ 1: *οὐκ ἄρξασθαι μοι δοκεῖ ἄπορον εἶναι τῆς κατηγορίας ἀλλὰ παύσασθαι λέγοντι. Hic Rauchensteinus adnotavit: „Auch λέγοντα wäre richtig, aber die Attraktion schliesst den Satz runder ab.“ Similiter Frohbergerus: „Das Partic. dem pronomen des Hauptsatzes assimilirt. — Im engen Anschluss an den Infm. wäre λέγοντα erforderlich.“ Non assentior et λέγοντα mihi prorsus necessarium videtur. Duo loci afferuntur qui dativum λέγοντι tuebuntur: Isocr. de Pace § 145: ἐμοὶ μὲν ἀμφοτέρα συμβουλεύει παύσασθαι λέγοντι et Lys. XXII 8: ἔλεγεν ὡς συμβουλεύσειεν αὐτοῖς παύσασθαι Φιλονικοῦσιν et his quidem locis dativus recte usurpatur et absurdum foret Φιλονικοῦντας. Illic autem Lysias scribere potuerat: οὐκ ἄρξασθαι ἄπορον ἐστὶ ἀλλὰ παύσασθαι λέγοντα, sed maluit dicere hoc sibi ita videri: ἄρξασθαι μοι δοκεῖ, sed utro modo locutus fuerit, accusativus requiritur; minime participium refertur ad dativum pronominis.*

§ 7. Verba facta sunt in Trigintavirorum collegio *περὶ τῶν μετοίκων, ὡς εἶέν τινες τῇ πολιτείᾳ ἀχθόμενοι·* deinde post pauca legimus: *ἀποκτινύναι μὲν γὰρ ἀνθρώπους περὶ οὐδενὸς ἠγοῦντο, λαμβάνειν δὲ χρήματα περὶ πολλοῦ ἐποιούντο.* Hic planissime aliquid deest et supplebo: *ἀνθρώπους (μετοίκους).*

§ 14. Amicum Lysias rogarat ut se servaret: *σὺ οὖν ταῦτα πάσχοντί μοι πρόθυμον παράσχου τὴν σεαυτοῦ δύναμιν εἰς τὴν ἐμὴν σωτηρίαν. Annuit alter: ὁ δ' ὑπέσχετο ταῦτα ποιήσειν. Commendo: ὑπέσχετο πάντα ποιήσειν· nihil intentatum relicturus est. Ut pluralem pronominis numerum tueantur, provocant interpretes ad § 9: εἶπον ὅτι τάλαντον ἀργυρίου ἔτοιμος εἶην δοῦναι· ὁ δ' ἠμολόγησε ταῦτα ποιήσειν. Quaesivit de hoc loco Hamakerus*

p. 25 et inserto participio rescripsit: ὁ δ' ὠμολόγησε τοῦτο (λαβὼν) ποιήσεν. Paulo elegantius haec corrigi poterunt: respondit Pison se hac pecuniae summa contentum fore, h. e. ὁ δ' ὠμολόγησε ταῦτ' ἀγαπήσειν.

§ 16: ἦκων δ' ἔλεγεν ὅτι Ἐρατοσθένης αὐτὸν ἐν τῇ ὀδῷ λαβὼν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαγάγοι. Infra, § 26, 30, 32, 34, XIII 78, hoc perpetuo συλλαβῶν dicitur.

§ 19: τῆς γὰρ Πολεμάρχου γυναικὸς χρυσοῦς ἐλικτήρας, οὓς ἔχουσα ἐτύγχανεν, ὅτε τὸ πρῶτον ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, Μηλόβιος ἐκ τῶν ὠτων ἐξείλετο. De reliqua diversitate scripturae nunc non agam, cum praesertim videam consentire Herwerdenum et Thalheimium; sed quam languet illud ἐξείλετο. Ardentius requiro verbum: ἐξείλετο. Nec vi sua caret imperfectum et continuo sequitur: καὶ οὐδὲ κατὰ τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς οὐσίας ἐλείου παρ' αὐτῶν ἐτυγχάνομεν.

§ 24: ἐπὶ μὲν τῇ τούτου ὠφελείᾳ καὶ πρὸς ἕτερον περὶ τούτου διαλέγεσθαι ἀσεβὲς εἶναι νομίζω, ἐπὶ δὲ τῇ τούτου βλάβῃ καὶ πρὸς αὐτὸν τούτου ὄσιον καὶ εὐσεβές. Trendelenburgius expunctum ivit περὶ τούτου, quae est expeditissima ratio; equidem incidi in: περὶ τὰ διαλέγεσθαι.

§ 43: ἄνδρες ἔφοροι κατέστησαν ὑπὸ τῶν καλουμένων ἐταίρων. Malim fore: ἐταιρειῶν, cf. § 55.

§ 46. Supplebo: ὡς τοίνυν τῶν ἐφόρων (εἶς) ἐγένετο.

§ 53: ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἦλθομεν καὶ αἱ ταραχαὶ γεγενημέναι ἦσαν καὶ περὶ τῶν διαλλαγῶν οἱ λόγοι ἐγίγνοντο, πολλὰς ἐκάτεροι ἐλπίδας εἶχομεν πρὸς ἀλλήλους ἔσεσθαι. Ad haec verba Frohbergerus adnotavit: „αἱ ταραχαί· „die Wirren“, mildernde Bezeichnung des hitzigen Gefechts auf den Höhen von Munychia (Xen. Hell. II 4. 11 ff.),” nec tamen cuiquam persuasisse videtur. Infelix est Hamakeri suspicio: αἱ τε μάχαί γεγενημέναι ἦσαν, nihilque proficitur Reiskii coniectura: αἱ ταραχαὶ αἱ γεγενημέναι κατέστησαν vel Fritzschi ἐκγεγενημέναι ἦσαν. Lectores diiudicabunt resne mihi melius cesserit: ἐπειδὴ

δὲ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἤλθομεν αἵ τ' ἀρχαιρεσίαι γεγενημέναι ἦσαν. Nec sane disertis verbis traditur ab iis qui cum Thrasymbulo erant tunc in Piraeo novos magistratus creatos esse, sed, cum insigniter crevisset numerus eorum qui eo confluerant, res pro semet ipsa loquitur. In altera sententiae parte post multorum aliorum tentamina quae vide apud Thalheimium, cum Fritschio equidem corrigam: ἐλπίδας εἶχομεν πρὸς ἀλλήλους (Φιλίαν) ἔσεσθαι. Alia vide apud Polacium *Mnem.* 1903 p. 182.

§ 60: μισθωσάμενοι δὲ πάντας ἀνθρώπους ἐπ' ὀλίβρω τῆς πόλεως . . . ἀπολέσαι παρεσκευάζοντο τὴν πόλιν. Scribit Rauchensteinus: „πάντας ἀνθρώπους nennt er die Söldner mit einer wohl angewendeten Uebertreibung, welche die Anstrengungen gegen Athen bezeichnet.“ Deinde affert duos locos qui huc prorsus non pertinent, nam Xerxem, Herod. VII 56, vel Philippum Macedonem, Dem. Cherson. § 5, intelligimus quomodo dici possint πάντας ἀνθρώπους contra Graeciam adduxisse; sed qui ex Trigintaviris unus, Phidon, hic dicitur haud ita magnam manum mercenariorum militum conduxisse et ridicula hyperbole est illos homines nomine πάντων ἀνθρώπων comprehendere. Ἔτι lior locus est quem Frohbergerus, vel fortasse Gebauerius, attulit in edit. mai. p. 258: Lys. II 61: ὑπὲρ τῆς δημοκρατίας ἐσιάσαντες πάντας (ἀνθρώπους) πολεμίους κεκτημένοι εἰς τὸν Πειραιᾶ κατῆλθον, sed ne in hoc quidem loco satis est praesidii ad vulgatam scripturam tuendam. Hinc fuere qui conicerent πολλούς vel παντούς vel πανταχόθεν, quorum nihil placere poterit. Rescribam: μισθωσάμενοι δὲ πένητας ἀνθρώπους.

§ 83: εἰ τὰ χρήματα τὰ φανερά δημεύσαίτε, καλῶς ἂν ἔχοι ἢ τῆ πόλει, ἢς οὗτοι πολλὰ εἰλήφασιν, ἢ τοῖς ιδιώταις, κτέ. Proponen οὗτοι hic abundat et corrigam: ἢς οὕτω πολλὰ εἰλήφασιν.

§ 89: τῶν ἄλλων [Ἑλλήνων] πλεῖστα εἰς ὑμᾶς ἐξημάρτηκεν. Nomen proprium cum Marklando delendum.

§ 99: τῶν ἱερῶν, ἃ (ὧν Cobet.) οὗτοι τὰ μὲν ἀπέδοντο, τὰ δ' εἰσιόντες ἐμίαινον. Hic primum audiamus interpretes: scribit Rauchensteinus: „Die 30 verkauften geweihte Grundstücke und

Bewegliches aus den Tempeln zu ihrem Vortheil." Frohbergerus autem: „Während man in geordneten Zuständen die nutzbaren Theile der Heiligthümer, namentlich die Fruchthaine und Aecker, zum Besten des Fiskus oder Tempelärars *verpachtete, verkaufte* die Dreissig heilige Stätten in ihrem Interesse." Mitto, nam nimis leve est, quod aoristus ἀπέδοντο nunc copulatur cum imperfecto ἐμίαινον, sed ad rem pertinet observare in locatione conductione certa esse verba μισθῶν et πωλεῖν v. ἀποδίδοσθαι, iuxta μισθοῦσθαι et ὠνεῖσθαι. Publicani sunt qui ὠνοῦνται τὰ τέλη, senatus autem per poletas vectigalia redemptoribus elocat, μισθοῖ vel πωλεῖ vel ἀποδίδοται. Scribit Harpocration in voce: πωληταὶ διοικοῦσι τὰ πιπρασκόμενα ὑπὸ τῆς πόλεως πάντα, τέλη καὶ μέταλλα καὶ μισθώσεις καὶ τὸ δημευόμενον nihilque opus est notam rem pluribus exponere. Quid autem sequitur? Nobis fortasse illud ἀπέδοντο satis apertum est, Graecis auribus non item, nam dum *locationem* dicebat orator, omisit, quod caput erat, trigintaviros sacras pecunias quae ex locationibus redibant, *furatos* esse. Quid si verum est: ὑπὲρ τῶν ἱερῶν ὧν οὗτοι τὰ μὲν ὠφελοῦντο τὰ δ' εἰσιόντες ἐμίαινον. Verbum prorsus eodem modo usurpatum habes Thuc. VI 91: ὅσα ἀπὸ γῆς νῦν ὠφελοῦνται. Ad rem cf. Bakii *Schol. Hyr.* IV p. 251 et 268.

XIII. ΚΑΤ' ΑΓΟΡΑΤΟΤ.

§ 8: οἱ παρὰ Λακεδαιμονίων ἤκοντες ἔλεγον ἐφ' οἷς ἔτοιμοι εἶεν τὴν εἰρήνην ποιεῖσθαι [Λακεδαιμόνιοι]. Vides quid suadeam.

§ 12: εἰς ἀγῶνα Κλεοφῶντα καβισᾶσι, πρόφασιν μὲν ὅτι οὐκ ἦλθεν εἰς τὰ ὄπλα ἀναπαυσόμενος, τὸ δ' ἀληθές ὅτι, κτέ. Hunc locum pertractans Hamakerus apud animum suum non reputavit acta haec fuisse turbulentis reip. temporibus, quibus inter civium dissensiones leges silerent, sed magis miror eum immemorem fuisse eorum quae Cobetus tribus annis ante, ad Platonem Comicum p. 146 sqq., de Cleophontis vita elegantissime disputarat. Sed Hamakerus postquam ostendit quam difficilia verba sint: οὐκ ἦλθεν εἰς τὰ ὄπλα ἀναπαυσόμενος, Ego, inquit, non tentabo, quia nihil succurrit, quod non longissime

codicum lectione recedat. Supervenit Franckenius, cuius con-
ectura ἀνακαλεσόμενοι aliis probari non potuit. Qui locus con-
trari solet, Lys. Nicomach. § 10, nihil confert ad corrupti vo-
cabuli emendationem. Adnotavit Frohbergerus p. 116 ed. mai.:
ἀναπαυσόμενος. „um sich auszuruhen“, also nicht aus bösem
Willen, ein nicht eben glücklich gewählter Zusatz des Sprechers,
um den Kleophon zu entschuldigen.“ In eandem sententiam
Luchensteinus scripsit: „ἀναπαυσόμενος, um sich auszuruhen
nach den langen Mühseligkeiten und Wachen. Es war das wohl
Kleophons Entschuldigung, dass er sich nicht zu den Hoplitens
gestellt hatte.“ Verum quidnam est profiteri ignorantiam nisi
hoc est? Fere contenderim latere futuri participium quod signi-
ficet ἀποκοιτήσων, deinde, ut servarem traditos literarum ductus,
verbuli Thucyd. III 91: στρατοπεδευσόμενοι ἐν τῇ Ταναγραίᾳ
ἦσαν καὶ ἐνηυλίσκοντο et IV 54: ἀποβάσεις ποιοῦμενοι καὶ ἐναυ-
λίζόμενοι ἐδῆσαν τὴν γῆν. Itaque verum esse dixerim ἐναυλιού-
μενος, quod fortasse haud nimis distat ab eo quod est ἀνα-
παυσόμενος.

§ 14: ἐνῆν γὰρ ἀντὶ μὲν τοῦ ἐπὶ δέκα σταδία [τῶν μακρῶν
τείχεων] διελεῖν ὅλα τὰ μακρὰ τείχη διασκάψαι. Nimis languent
verba quae uncinis circumdedi.

§ 18: οὐ γὰρ δήπου οὕτως ἐκεῖνοι ἀνύητοι ἦσαν καὶ ἄφιλοι.
De postremo adiectivo dubitatum fuit et Nauckius ἄθλιοι com-
mendavit, Vollgraffius autem *Mnem.* 1899 p. 224 ἀπλοῖ. Neutra
coniectura mihi arridet, et, si quid mutandum, dixerim praestare
ἀνύητοι ἦσαν καὶ ἡλίθιοι.

§ 22. καίτοι ταῦτα (sic enim cum Franckenio scribam) εἰ μὴ
παρσκευῆς ἐμηνύετο, πῶς οὐκ ἂν ἠνάγκασεν ἡ βουλή εἰπεῖν
τὰ ὀνόματα Θεόκριτον. Nonne praestat ἐμὲ μῆνυτο?

§ 23: ἄγειν μὲν τὸν Ἀγόρατον οὐκ ἔφασαν προήσεσθαι.
iam est hoc operose dictum! Scripserim equidem: οὐκ εἴασαν,
quo facto sponte excidet id quod est προήσεσθαι.

§ 33: ἀπέγραψεν Ἀγόρατος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τὰ ὀνόματα.

Contuli § 28: ἐκὼν πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς Ἀθηναίων ἀπέκτειναι,
 § 29: ἐκὼν ἀνέστη Ἀγόρατος, § 31: τούτους μὲν οὖν ἄπαντας
 ἐκὼν ἀπογράφει et fortasse mihi dabis ἐκὼν restituendum esse.

§ 45: οἱ μὲν γονεῖας πρεσβύτας καταλείποντες, οἱ ἡλιζον ὑπὸ
 τῶν σφετέρων αὐτῶν παιδῶν γηροτροφηθέντες, ἐπειδὴ τελευτή-
 σειαν τὸν βίον, ταφήσεσθαι, οἱ δ' ἀδελφὰς ἀνεκδότους, κτί.
 Tinnitus verborum est indeque Hamakerus quum talem redun-
 dantiam ferre non posset, eiicere omnia voluit ab οἱ ἡλιζον
 usque ad ταφήσεσθαι. Talis quidem critica, ut olim Leidae per
 iocum dicere solebamus, apud Scythas ad Tanaim nata est;
 verum quid quaeris: etiamsi omnia patienter feras, ferensne
 etiamne senes illos exspectasse se *post mortem* sepultum iri?
 Num igitur eiiciam molesta verba: ἐπειδὴ τελευτήσειαν τὸν βίον?
 Non faciam magisque lubet aliquid supplere: ἐπειδὴ (εὖ) τελευ-
 τήσειαν τὸν βίον. Sic maxima quae fuerat offensio evanescit.

§ 68: τὸν δὲ τρίτον Φαινιππίδης ἐνθάδε λωποδύτην ἀπήγαγε.
 Malo: λωποδυτοῦντα.

XIV. ΚΑΤ' ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ Α.

§ 25: ἔπινεν ὑπὸ τῷ αὐτῷ ἱματίῳ κατακείμενος. Hic editores
 Taylorum sequi solent, nam in Palatino codice legitur: ὑπὸ τῷ
 αὐτῷ ἱματί. Equidem *Mnem.* 1901 p. 163 commendaram: ἐπὶ τῷ
 αὐτῷ εἴρωματι, sed nunc Thalheimius me docet sero venisse,
 cum Contius ante tria saecula corrupta verba eodem modo
 sanaverit. Remanet autem difficultas longe maior unde me non
 extrico. Fecerat Franckenius quod omnes faciunt et cum hac
 oratione composuerat Isocratis orationem de Bigis, in qua Alci-
 biadis filius perorat; deinde ut graves ac vix superabiles diffi-
 cultates evitaret, statuerat, p. 108: Isocratis orationem non
 Alcibiadi minori sed alteri filio Hipponico esse scriptam. Negat
 ac pernegat Blassius p. 489: „Aber von einem zweiten Sohne
 des älteren Alkibiades ist nirgends eine Spur, und die vielen
 thatsächlichen Uebereinstimmungen beider Reden sprechen ent-
 schieden gegen eine solche Annahme.“ Itidem Frohbergerus p. 5:
 „Francken hat, von unhaltbaren Voraussetzungen ausgehend,

antibus omnibus, effectum fuit, puerum natum esse
 5 vel fortasse 416: hic igitur puerulus undecim duo-
 annorum patri superstes fuit, quem satis novimus
 obiisse a. 404. Quid autem Lysias? Οὗτος γὰρ παῖς
 παρ' Ἀρχεδέμῳ τῷ γλάμωνι, οὐκ ὀλίγα τῶν ὑμετέρων
 ἰφ, πολλῶν δρόντων ἔπινεν ἐπὶ τῷ αὐτῷ σρώματι κατα-
 ἐκώμαζε δὲ μεθ' ἡμέραν, ἄνηβος ἐταίραν ἔχων, μι-
 τοὺς ἑαυτοῦ προγόνους καὶ ἠγούμενος οὐκ ἂν δύνασθαι
 εἶρος ὧν λαμπρὸς γενέσθαι, εἰ μὴ νέος ὧν πονηρότατος
 κί. Hic igitur, si Blassium et Frohbergerum audiemus,
 us exemplum pusionis octo circiter annorum, qui scor-
 pergraecatur. Eo tempore pater in Thracia bellum
 ubi prope Bisanthen castellum perfugio sibi exstruxerat.
 n filii nequitiam rescivit, eum ad se in Thraciam vo-
 ετεπέμφθη δ' ὑπ' Ἀλκιβιάδου, ἐπειδὴ Φανερώς ἐξημάρτανε.
 quid tum? Iam novem fortasse annos natus proditorem
 ετὰ Θεοτίμου δ' ἐπιβουλεύσας τῷ πατρὶ Ὀρνους (?) προῦ-
 δὲ παραλαβὼν τὸ χωρίον πρότερον μὲν ὕβριζεν αὐτὸν
 ντα, τελευτῶν δὲ δῆσας ἀργύριον εἰσεπράττετο. Hanc
 am aliunde illustrare non possumus, sed videmus quo
 pater erga perditum filium fuerit: ὁ δὲ πατὴρ αὐτὸν
 ἴσει, ὥς οὐδ' ἂν ἀποθανόντος ἔφασκε τὰ δεῖα κομίσασθαι.
 est moritur Alcibiades et puer post pueritiam tam prae-
 am, duodecimum ferme aetatis annum complevit. Atque
 idem quam sint absurda, doctissimos interpretes vix
 atare sed quod Frankonius statuit Lysiam invahi in

difficilis. — Est etiam alia gravissima in Oratione de Bigis difficultas, quam una demta lineola removere conatus sum *Museo*. 1879 p. 79.

XVI. ΠΕΡ ΜΑΝΤΙΘΕΟΤ.

§ 5: οὐτ' ἐκεῖνοι φρίσσονται τοιαύτην γνώμην ἔχοντες ὥς καὶ τοῖς ἀποδημοῦσι καὶ [τοῖς] μηδὲν ἐξαμαρτάνουσι μεταδιδόναι τῆς πολιτείας, ἀλλὰ μᾶλλον ἠτίμαζον καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον. Hic Reiskius, quum animadverteret aliquid ad textum integritatem deesse, in fine supplevit ἠτίμων, sed praeter Francenium vix quisquam fuit qui eum sequeretur. Totius loci sententiam bene explicavit Frobergerus: „Weit entfernt, solche die an der Herstellung der Gewaltherrschaft unbeteiligt gewesen waren, zur Teilnahme an der Regierung zuzulassen, vergriffen sich die Dreissig sogar an denen, die den Umsturz der Demokratie hatten herbeiführen helfen.“ Sententiam confirmabunt ea quae leguntur in oratione contra Nicomachum, XXX 15: ἐγὼ δὲ καὶ ἑτέρους ἂν ἔχοιμι ἐπιδείξαι τῶν συγκαταλυσάντων τὸν δῆμον τοὺς μὲν ἀποθανόντας, τοὺς δὲ φυγόντας τε καὶ οὐ μετασχόντας τῆς πολιτείας. Hoc ipsum obtinebimus particula inserta: ἀλλὰ μᾶλλον ἠτίμαζον (ὡς) καὶ τοὺς συγκαταλύσαντας τὸν δῆμον.

§ 7: ἐμὲ τοίνυν οὐδεὶς ἂν ἀποδείξειεν οὐτ' ἀπενεχθέντα ὑπὸ τῶν φυλάρχων, οὔτε παραδοθέντα τοῖς συνδίοις οὔτε κατάσασιν παραλαβόντα. Obscurus locus est, cui parum lucis affert Harpocration, qui Lysia laudato ita pergit: εἶοικε (κατάσασις) ἀργύριον εἶναι ὅπερ οἱ κατασασθέντες ἵππεῖς ἐλάμβανον ἐκ τοῦ δημοσίου ἐπὶ τῇ κατάσασι et affirmat Lysiam hoc ipsum innuere; sequitur: παρεμφαίνει τοῦτο καὶ Εὐπολις φίλοις·

οὐκ ἰσωφρένησας, ὧ πρεσβῦτα, τὴν κατάσασιν
τῆνδε λαμβάνων ἄφνω πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἵππικὴν.

Ἔτι δὲ σαφέστερον λέγεται ἐν τῷ Σύρφακι Πλάτωνος. ἀπεδίδοτο δὲ τὸ ἀργύριον ὑπὸ τῶν ἱππευσάντων, ὅτε ἀντ' αὐτῶν ἕτεροι καθίσσαντο· ἀπῆτουν δ' αὐτὸ οἱ φύλαρχοι. Mirum institutum, publice equiti tribuere κατάσασεως nomine pecuniam, quam emeritis stipendiis redderet. Itaque Bakius *Museo*. 1859 p. 217 sqq. rectissime ostendit, κατάσασις illas tum a Trigintaviris novo consilio

suspicio satis placet et dixerim hoc arguere debuisset
cum τὸς συνδίκους non exegisse quam scilicet deberet
in. Quid si lacunula nos ludificatur et supplendum est:
καδοθέντα τοῖς συνδίκους οὔτε (τούτους) κατάσασιν πα-
ίντας. Res igitur illuc redit: *fortasse* etiam antea
εως nomine, *voor uitrusting*, ex aerario equitibus pecunia
fuit; sed *semel* omnino accidit, exactis trigintaviris, ut
τασις a phylarchis repeteretur. Nec quidquam inde effi-
constet de tempore quo doctae sint Eupolidis Φίλοι et
Σύρφαξ.

καίτοι χρὴ τὸς Φιλοτίμως καὶ κοσμίως πολιτευομένους
τοιούτων σκοπεῖν, ἀλλ' οὐκ εἴ τις τολμᾷ, διὰ τοῦτο μι-
lic omnes amplexi sunt Hamakeri coniecturam qui pro
lectione rescripsit: εἴ τις κομᾷ. „Novimus”, inquit,
quites, in quos etiam Mantitheus lectus erat, comam
orem tunc temporis invaluisse, eosque hoc nomine in
prehensionem et odium incurrisse.” Deinde provocat
orphanem, apud quem Equites vs. 576 ita loquuntur:
ἢ Φθονεῖθ' ἡμῖν κομῶσι μὴδ' ἀπεσλεγγισμένοις.

etiam alios locos indicare, Nub. 14 vel Lysistr. 561,
dicam non admodum levem mutationem esse ut τολμᾷ
; notandum est non fuisse Mantitheum de elegantium
tium numero nec prodiisse κόμην ἔχοντα et ἵππαζόμενον
his instar. Inter ceteros ἐπεικῆς erat, cuius rei docu-

hoc diserte satis proficitur § 17: militiae nomen dederat et bello Corinthiaco se fortem virum praestiterat: ὥς' εἴ τις ἐμῶν ὀργίζονται τοῖς τὰ μὲν τῆς πόλεως ἀξιοῦσι πράττειν, ἐκ δὲ τῶν κινδύνων ἀποδιδράσκουσιν, οὐκ ἂν δικαίως περὶ ἐμοῦ τὴν γνώμην ταύτην ἔχοιεν. Satis audimus: τὰ τῆς πόλεως πράττειν ἤξιον. Noli mirari propterea eum κινδυνεύειν τολμῆσαι, fecerat hoc, ἴν', εἴποτε ἀδίκως εἰς κίνδυνον καθιστάτο, διὰ ταῦτα βελτίων νομιζόμενος ἀπάντων τῶν δικαίων τυγχάνοι. Innuit pericula quae ex sycophantarum malitia manent τοὺς πολιτευομένους. Invidiam deprecatur § 20, quod νεώτερος ἂν ἐπεχείρησα λέγειν ἐν τῷ δήμῳ. ἐγὼ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἠναγκάσθην ὑπὲρ τῶν ἐμαυτοῦ πραγμάτων δημηγορῆσαι, ἔπειτα μέντοι καὶ ἐμαυτῷ δοκῶ φιλοτιμότερον διατεθῆναι τοῦ δέοντος. Vulgo id homines improbant, si quis artem dicendi excoleret et circa iudicia versaretur et prodiret in populi concionibus. Hinc is pro quo Lysias scripsit Orat. XXIX 55: ἐγὼ γὰρ ἔτη γεγονώς ἤδη τριάκοντα . . . ἐγγύς τε οἰκῶν τῆς ἀγορᾶς, οὔτε πρὸς δικαστήριον, οὔτε πρὸς βουλευτηρίου ἀφθην οὐδεπώποτε. Similiter Orat. XXXI 5 qui perorat hoc maxime metuit ne facundus esse videatur et olim certe, ut scribit Isocrates Areopag. VII 48, οὕτω ἔφευγον τὴν ἀγοράν, ὥς' εἰ καὶ ποτε διελθεῖν ἀναγκασθεῖεν, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ σφροσύνης ἐφαίνοντο τοῦτο ποιοῦντες. Hoc igitur excusat adulescens rhetorices studium, nam domi, opinor, exercendi causa meditabatur et declamabat: hinc, oportet, inquit, οὐκ εἴ τις τολμῆ, διὰ τοῦτο μισεῖν, sed multum praestabit, εἴ τις μελετᾷ. Iam enim tunc hoc verbum artis proprium erat. Aristoph. Eccles. 164:

ἐγὼ γὰρ αὖ λέξω πάλιν·

οἶμαι γὰρ ἤδη μεμελετηκέναι καλῶς.

Demosth. de Fals. Legat. § 255: λογάρια δύσθηνα μελετήσας καὶ φωνασκήσας οὐκ οἶει δίκην δώσειν;

-Illud quoque addam, de qua suspicione aliorum exspecto iudicium. Si Mantitheus iam tunc triginta ferme annos natus remp. capessivit, ut etiam soleret δημηγορῆσαι, § 20, non video cur ab Lysia opem petierit ut sibi conscriberet oratiunculam viginti paragraphorum. Aut fallor, aut ipsius Mantitheus opus est, in quo etiamsi nihil reprehendas, cum omnia „vividis et pene comicis coloribus expressa sint," tamen non sequar Dobraeum qui sibi visus est agnoscere στρατιωτικὴν αὐθάδειαν et

si Demosthenis orationem contra Boeotum de nomine, se videatur mediocrem orationem contra Boeotum de iuriam plerique Demosthenis esse negant. Nempe orator imis exercitatus imperite quaedam admiscuit ex oratione Demosthenes tribus annis ante rogatus contra eundem de nomine conscripserat. Adde nos non tantum verum nosse Mantitheum cum nepote, sed uti coniiicio, avus Mantitheus dictus fuit, quem senatorem inter Hermocrelatum fuisse Andocides memoriae prodidit. Tempora aut. Fingere licet Mantitheum I, Senatorem et Hermocrelatum, natum esse circa annum 475; eius filium circa annum nepotem Mantitheum II circa annum 425 eumque pro se fuisse brevi post annum 394. Huius filius Mantias, ὃς λιτεύσατο, natus esto circa annum 400; Mantiae autem Mantitheus III, circa annum natus 375, Demosthenis ius contra fratrem Boeotum de nomine disseruit anno deinde suis confisus viribus anno 347 orationem habuit

XVII. ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.

ὡς δὲ τὴν ἀμφισβήτησιν ἐποιήσαμην πρὸς τε ὑμᾶς καὶ
διώτας, ἔτι ἀκούσατε. Multa mihi in hoc fragmento
sunt; dixerim tamen rem arbitris fuisse commissam ac
reponam: τοὺς διαιτητάς. Eadem utar correctione § 9:
ἐνὶ τῷ δημοσίῳ πλειόνων ἀμφισβητοῦμεν ἢ τῷ ἔμπροσθεν

καὶ Πausανίας. Exprungam ipsum regis nomen qui statim post nominatur.

§ 20: εἰ μὲν ἐωρᾶτε σωζόμενα τῇ πόλει τὰ ὑπὸ τούτων δημεύμενα. Codex Palatinus ἐωρᾶτο habet, quod fortasse ducit ad ἐφωρᾶτο.

§ 24: ὑπὸ τῶν τριάκοντα κάνειον πιδόντες. Lege: ἐπὶ τῶν τριάκοντα, cf. § 22 et supra Lysiam simili modo correximus.

XIX. ΠΕΡ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΤΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ.

§ 3: εἰκὸς οὖν ὑμᾶς εὖνοιαν πλείω ἔχειν τοῖς ἀπολογουμένοις. Est hic locus qui paucis immutatis itidem apud Andocidem legitur, ubi quum παρασχέσθαι sit, malim fere: εὖνοιαν πλείω νέμειν.

§ 15. Fit sermo de Philomelo, ὃν οἱ πολλοὶ βελτίω ἡγοῦνται εἶναι ἢ πλουσιώτερον. Non ita loqui solemus de homine iamdudum mortuo, unde commendo: ἡγοῦντο.

§ 18. De Aristophane ita orator: ἢ τε γὰρ ἡλικία πολὺ διάφορος ἢ τε φύσις ἔτι πλέον. Sed hic quoque iam mortuus erat, unde supplendum: διάφορος (ἦν).

§ 26: Ἀριστοφάνης τοίνυν ἀκούων μὲν ταῦτα Δήμου, δεομένου δ' ἐμοῦ, μέλλων δ' ἄξειν χρυσίον, τέτταρας δὲ μνᾶς τόκον λήψεσθαι, οὐκ ἔφη εἶναι. Impeditus locus est, de quo non iuvat describere quae interpretes attulerunt ut ex tenebris lucem darent et sunt praeterea in hac oratione complura mire dicta et mihi quidem parum perspecta. Illud intelligere mihi videor longe praestare: μέλλων δ' ἔξειν (μὲν τὸ) χρυσίον. Absurda est vulgata lectio ἄξειν. Nota praeterea coniecisse Bakium: δεομένου δι' ἐμοῦ, Schol. Hyr. III p. 240.

§ 38: εἰ δημεύσαίτε τὰ τοῦ Τιμοθέου. — ὃ μὴ γένοιτο, εἰ μὴ τι μέλλει μέγ' ἀγαθὸν ἔσεσθαι τῇ πόλει. Hic fere omnes Saup-

pium sequuntur, qui correxit μέγα κακόν. Est ut scribit Rauchensteinius: „Der Gedanke ist mit ἀγαθόν doch wirklich gar zu rücksichtslos; auch hat, wie Sauppe anführt, die Hs. XXV 21 ebenfalls fälschlich ἀγαθόν für das notwendige κακόν.” De hoc quidem loco concedo; illic malo: εἰ καὶ τι μέλλει μέγ' ἀγαθὸν ἔσσεσθαι τῇ πόλει.

§ 45: οὐκ ἀξιῶ οὕτω πολλὰ καὶ μεγάλα τεκμήρια παρασχόμενους ἡμᾶς ἀπολέσθαι κακῶς. Speciem habet quod Francenius correxit ἀπολέσσαι, sed hoc si probabitur, praeterea malim: παρασχόμενος. In eadem paragrapho: ἀποθανόντες δὲ πολὺ πρὸς τὴν δόξαν τὴν ὑμετέραν ἐφάνησαν, olim πενέστεροι inserere volueram, Herwerdenus autem: ἐλάττω κερτημένοι· hodie arridet: (ἐνδεέστεροι) ἐφάνησαν.

§ 54: πισεύετε τούτοις ἀληθῆ λέγειν. Malit quis: τούτους.

§ 61: οὐκ οὐκ ἀξιον τοῖς τῶν κατηγορῶν λόγοις πισεῦσαι μᾶλλον ἢ τοῖς ἔργοις ἀ ἐπράχθη ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, καὶ τῷ χρόνῳ, ὃν ὑμεῖς σαφέστατον ἔλεγχον τοῦ ἀληθοῦς νομίζατε. Displicent haec Herwerdeno: „καὶ τῷ χρόνῳ”, inquit, „parum eleganter orator subiungit, ut addere possit sententiam Graecis tritissimam.” Recte hoc quidem, sed paulo minor offensio erit, si scribas: καὶ ἐν (τοσοῦτῳ) χρόνῳ.

XX. ΠΕΡ ΠΟΛΙΤΣΤΡΑΤΟΥ.

De hac oratione, quam omnes magno consensu Lysia indignam esse pronunciant, docte disputavit Bakius in tertio Volumine *Scholicorum Hypomnematum*, sed imprimis *Mnem.* 1860 p. 171. Quantum video, ex interpretibus nemo attendit animum.

XXI. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΔΩΡΟΔΟΚΙΑΣ.

§ 3: καθ' ἡμέραν ὑπὲρ ὑμῶν κινδυνεύων. Nonne requiritur καθ' (ἐκ ἁσιν) ἡμέραν? Cf. XXII 20.

§ 5: νενίκηκα δὲ τριήρει ἀμιλλώμενος ἐπὶ Σουνίῳ. Quantum

comperi, eiusmodi certamina multo rarius memorantur quam nostri homines putaverint. Novit unusquisque quintum Aeneidis et praeterea indicare iuvat Thuc. VI 32 et Demosth. Mid. § 174. De Aristoph. Eqq. vs. 557 Leeuwenius conferendus. Vide quoque Lobeckium *Aglaoph.* p. 367. Adde C.I.A. II 1. n. 471 v. 29.

§ 8: *καίτοι οὕτω παρεσκευασμένον (τὴν) τριήρη πόσα οἴεσθε ἀνηλωκέναι χρήματα.* Sic locum Thalheimius edidit; equidem cum Herwerdeno inserto pronomine legere malim: *πόσα μ' οἴεσθε ἀνηλωκέναι;* deinde cum in Palatino libro sit *παρεσκευασμένην* scripserim: (*εἰς*) *οὕτω παρεσκευασμένην τριήρη.*

§ 16. Supplendum: *καί (μοι) μηδεὶς ὑμῶν ἀχθεσθῆ.*

§ 18: (*οὐ γὰρ ἂν δήπου*) *τοῦτό γε εἰπεῖν ἔχοι τις, . . . ὡς αἰσχροῦς δίκας δεδίκασμαι ἢ ὡς αἰσχροῦ τινος αἰτίας εἰμι.* Ne idem vocabulum brevi intervallo recurrat, commendo: *δυσχροῦς τινος.*

§ 20: *ὦν Κινησίας (δ) οὕτω διακείμενος πλείους στρατείας ἐστράτευται.* Vides quid suadeam.

§ 24: *οὐδεπώποτ' ἠλέησα οὐδ' ἐδάκρυσα οὐδ' ἐμνήσθην γυναικός.* Ipsa res flagitare videtur *ἔδεισα*, nam quod olim Herwerdenus coniecerat *ἠλγησα*, id postea ipse reiecit. Contrario modo apud Lycurgum Leocr. § 74 pro *ἔδεισα* reposui *ἠλέησα*.

XXIII. ΚΑΤΑ ΠΑΓΚΛΕΩΝΟΣ.

§ 3: *ὅτι καὶ ἑτέρας δίκας τὰς μὲν Φύγοι, τὰς δ' ὠφλήκοι.* Reiskius correxit *Φεύγοι*, equidem praeferam: *πεφεύγοι.*

§ 5. Scribit Rauchensteinius sibi Hipparmodori nomen corruptum videri. Quidni credemus homini nomen fuisse *Ἰππαρχίδωρον.*

XXIV. ΠΕΡ ΤΟΥ ΑΔΤΝΑΤΟΥ.

Quam sunt diversa doctorum virorum palata. De hac oratione

Boeckhii scribit *Oec. Civil.* I 343: „Diese Rede ist in einem possirlichen Tone verfasst, dass ich sie für eine blosser Übungrede halte, die nicht vorgetragen wurde: wenigstens hätten die Athener sich höchlich verwundern müssen über die Passhaftigkeit dieses um Sold flehenden Menschen“. Contra surgit Rauchensteinii: „Die Rede ist mit besonderer Liebe und mit Glück geschrieben. Es ist nicht leicht, eine Mischung von Lustigem, Derbem, Ernstem, Naivem auch mit einem Anstreifen an das Rührende zu einem sich so schön bestimmenden Ganzen zusammenzuarbeiten und einen so eigenthümlichen Charakter mit so schlichten Mitteln darzustellen“. Equidem otiosissimum Boeckhium sequor et plurimum delector Franckenii iudicio sapienter temperato: „Subtilis elegantia et urbanitas rationi plane deest; ioci autem minus politi delectare sane possunt et causae prodesse, si tanquam in ipso orationis momento nati fingantur, sed si manifesto adhibito studio, ut in hac oratione, proferantur verbis usu oratorum fere receptis, consensus quidam existit inter materiam atque formam, ut nescias serione quaedam an ioco dicantur. — Libertas oris hominis plebei pugnare cum sententiis in artis incude procusis. In hac autem orationis nihil hilaritatis („heitere Zuvorsicht“ Rauchensteinii appellat) video equidem, nec quod magnopere iudicem commovere possit“.

§ 5: τεκμηρίοις χρῆται τῆς μὲν τοῦ σώματος βίωσις, ὅτι ἐπὶ τοῖς ἵπποις ἀναβαίω, τῆς δ' ἐν τῇ τέχνῃ εὐπορίας, ὅτι δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν. Primum de pluribus hominibus recte dici ἀναβαίνειν ἐπὶ τοὺς ἵππους mirum non est, cf. Lys. Orat. XIV 10 et XVI 13 et Andocid. de Myst. I 44; sed etiam de uno equite usurpatur apud Xenophontem Hipparch. VI 5 itemque apud Demosthenem c. Phaeippum § 24 p. 1046: ἀποδόμενος τὸν πολεμιστήριον ἵππον καταλίθηκεν ἀπὸ τῶν ἵππων. Haud dissimili ratione Euphiletus in causa de caede Eratosthenis § 4 et § 26 plurali numero παῖδας uos appellat, etiamsi uxor semel tantummodo pepererit. Sed gravis inest offensus in: δύναμαι συνεῖναι δυναμένοις ἀνθρώποις ἀναλίσκειν. Franckenius eicere voluit id quod est ἀνθρώποις. Non satis hoc est; sed nescio quid dicam de Frohbergero, qui ita

adnotavit: „Spasshaft benützt der Krüppel die Behauptung des Gegners, er sei nicht unvermögend, da er ja „vermöge“ mit „vermögenden“ Leuten umzugehen. Das komische Pathos wird gesteigert durch das eingesetzte volltönende *ἀνθρώποις*.” Istiusmodi iocorum genus prorsus non intelligo; si res mei arbitrii foret, scriberem: *δύναμαι συνεῖναι ἀναλωτατῆς ἀνθρώποις*, sed aliis hoc fortasse temerarium videbitur.

§ 6: *παῖδες δέ μοι οὐπω εἰσὶν οἱ με θεραπεύουσι*. Adscriptus Herwerdenus: „*οὐπω* suspectum ob *γῆρας* § 8; fortasse reponendum *οὐκ*.” Equidem incideram in: *οὐ γε γέγρασιν*.

§ 6: *κινδυνεύσαιμ' ἂν ὑπὸ τῆ δυσχερεστάτῃ γενέσθαι τύχῃ*. Docet Frohbergerus: „man könnte *ἐπὶ* fur *ὑπὸ* schreiben; doch pathetischer ist *ὑπὸ*.” Non video quomodo illud *παθητικόν* efficiatur ex locis quos Frohbergerus attulit; mihi quidem potior videtur praepositio *ἐπὶ*, de qua vide quae adnotavimus ad Orat. I § 6.

§ 9: *πῶς οὐ δεινόν ἐστι νῦν μὲν κατηγορεῖν ὡς διὰ πολλὴν εὐπορίαν ἐξ ἴσου δύναμαι συνεῖναι τοῖς πλουσιωτάτοις, εἰ δ' ὢν ἐγὼ λέγω τύχῃ τι γενόμενον, (ὁμολογεῖν ἂν με) τοιοῦτον εἶναι καὶ ἐτι πονηρότερον*; ultimum vocabulum tuentur Franckenius et Frohbergerus; aliorum coniecturas vide apud Thalheimium. Mihi quidem maxime placet: *καὶ ἐτι πηρότερον*. Vide adiectivum *ἀνάπηρος* infra § 13 et de eo vocabulo Polacium in *Mnem.* 1901 p. 430.

§ 10: *ἐγὼ γὰρ (ὀρῶ) πάντας τοὺς ἔχοντάς τι δυσύχημα τοῦτο ζητεῖν καὶ τοῦτο φιλοσοφεῖν, ὅπως κτέ.* Expungam tria vocabula quae diductis literis notavi. Vide verbum *φιλοσοφεῖν* apud Menandrum, cuius locum Harpocration descripsit: *φιλοσοφεῖ δὲ τοῦθ' ὅπως καταπράζεται τὸν γάμον*.

§ 11: *εἰ γὰρ ἐκεκτῆμην οὐσίαν, ἐπ' ἀτραβῆς ἂν ὠχούμην· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἵππους ἀνέβαινον*. Deinde continuo sequitur: *νυνὶ δ' ἐπειδὴ τοιοῦτον οὐ δύναμαι κτήσασθαι, τοῖς ἀλλοτρίοις ἵπποις ἀναγκάζομαι χρῆσθαι πολλάκις*, quae verba satis

commonstrant priore loco delendum esse id quod est ἄλλο-
τρίους.

§ 25: ἔξόν μοι μετ' ἐκείνων ἀδεῶς πολιτεύεσθαι, μεθ' ὑμῶν
εἰλέμην κινδυνεύειν ἀπάντων. Quot sunt capita interpretum,
tot sunt de postremo vocabulo sententiae. A facilitate correctio-
nis maximam commendationem habebit: ἐπανιών.

XXV. ΔΗΜΟΤ ΚΑΤΑΛΤΣΕΩΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ.

§ 11: ἡγοῦμαι . . . προσήκειν αὐτοῖς ἐτέρας ἐπιθυμεῖν πολι-
τείας, ἐλπίζοντας τὴν μεταβολὴν ὠφελειάν τινα αὐτοῖς ἔσσεσθαι.
Itidem vide accusativum recte positum XXVII 7: οὐδὲν δεινὸν
δέξει αὐτοῖς εἶναι ὑμᾶς ἐξαπατήσαντας ἐκ τῶν ὑμετέρων
ἔφελῆσθαι. Quocirca dubito de sinceritate lectionis XX 23: ἔξόν
αὐτῷ τὴν οὐσίαν ἀφανῆ κατασχέσαντι μηδὲν ὑμᾶς ὠφελεῖν et
XXIII 10: ἔδοξέ μοι χρῆναι μάρτυρας λαβόντι παραγενέσθαι.
Cf. Cobetus ad XXVIII 10.

§ 13: πλείω τῶν ὑπὸ τῆς πόλεως προσταττομένων ἐδαπανώ-
μην. Nota medii verbi formam, uti et XXI 3 et XXXIII 5.

§ 24: τοὺς δὲ συκοφάντας εὐδοκιμεῖν δέξαιντ' ἂν παρ' ὑμῖν
καὶ μέγα δύνασθαι. Quam miror non omnibus editoribus Do-
braeum persuasisse legendum esse: εὐξαιντ' ἂν. Facile senti-
mus quid intersit: quod δεχόμεθα, id patienter ferimus; quod
εὐχόμεθα, optime actum nobiscum putabimus si contigerit.

XXVI. ΚΑΤ' ΕΤΑΝΔΡΟΤ.

§ 13: οὗτος αἴτιος γεγένηται Λεωδάμαντά τε ἀποδοκιμασθῆναι
καὶ τούτων δοκιμασθῆναι. Nonne necessarium est ἀντιδοκι-
μασθῆναι?

§ 21: ποτέρῳ ἂν κειθόμενοι περὶ τῆς δοκιμασίας ταύτης ἄμεινον
βουλεύσασθε, πότερον ἐμοὶ ἢ Θρασυβούλῳ, ὃς αὐτῷ ἀπολογη-
γεται. Halbertsmae offensionem est verbum ἀπολογεῖσθαι cum
ergo casu constructum; mihi non displicebit ἀνταπολογη-
γεται.

XXVIII. ΚΑΤ' ΕΡΓΟΚΛΕΟΥΣ.

§ 9: ὄνουμένους τὰς αὐτῶν ψυχάς. Omnino praeferam compositum verbum ἐξωνουμένους. Orat. XX 15: ἐκπριάμενοι τοὺς κατηγοροῦς, XXIV 17: ἐξωνοῦνται τοὺς κινδύνους, XXVII 6: τὸν κίνδυνον ἐξεπρίαντο.

§ 17: νομιοῦσιν ὑπὸ τούτων μὲν ἀπολωλέναι, ὑμᾶς δ' αὐτοῖς βεβοηθηκέσαι. Sic Thalheimius scripsit; iam aliquoties observavi in talibus personali pronomine opus esse non reflexivo itaque rescribendum αὐτοῖς. In primam personam conversa habebimus: νομιοῦμεν . . . ὑμᾶς ἡμῖν βεβοηθηκέσαι, non ἡμῖν αὐτοῖς, quod mille exempla confirmabunt. Atqui ergo.

XXX. ΚΑΤΑ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ.

§ 20: αὐτίκα πέρυσιν ἱερὰ ἄθυτα [τριῶν ταλάντων] γεγένηται τῶν ἐν ταῖς κύρβεσι γεγραμμένων. Quae uncinis inclusi, interpolata fuerunt ex proxime sequentibus.

§ 29: Νικόμαχον εἴλεσθε ἀναγράφειν τὰ πάτρια, ᾧ κατὰ πατέρα τῆς πόλεως οὐδὲν προσήκει. Licetne hinc coniecere Nicomachi matrem civem Atticam fuisse?

XXXI. ΚΑΤΑ ΦΙΛΩΝΟΣ.

§ 17: ἐτέροις ἡγούμενος, οἷς τὰ ὑμέτερα δυσυχήματα εὐτυχήματα ἐγεγόνει. Nonne multum praestat singularis εὐτυχήματα?

§ 18: οἱ νῦν αὐτὸν δι' αὐτὸ τοῦτο οὐχ οἷοί τ' εἶσιν ἐπεξελεθεῖν ἄπαντες. Intelligam: παρόντες.

§ 31: ἔτι δὲ ἐνθυμήθητε, ποίων ἂν ὑμῖν δοκεῖ ὄρκων φροντίσαι . . . ἢ ποῖα ἂν ἀπορήτα τηρῆσαι, ὅς οὐδὲ τὰ προειρημένα ποιῆσαι ἤξιωσε. Hic locus valde memorabilis est: revera erat arcanum aliquod quod Areopagitae sancte debebant servare. Est ea de re fere unicus locus apud Dinarchum c. Demosthenem § 9: τὸ συνέδριον . . . ὃ φυλάττει τὰς ἀπορήτους διαθήκας, ἐν αἷς τὰ τῆς πόλεως σωτήρια κείται. Docte de hoc loco egit Coraes,

Lettres Inédites à Chardon de la Rochette, Paris. 1877. Nimirum cum hoc testamento acutissime composuit ea quae leguntur in Oedipode Coloneo vs. 1518:

ἐγὼ διδάξω, τέκνον Αἰγέως, ἃ σοὶ
γῆρας ἄλυπα τῆδε κείσεται πόλει.
χῶρον μὲν αὐτὸς αὐτίκ' ἐξηγήσομαι,
ἄθικτος ἠγητῆρος, οὗ με χρὴ θανεῖν.
τοῦτον δὲ φράζε μή ποτ' ἀνθρώπων τινί
μήθ' οὐ κέκευθε μήτ' ἐν οἷς κεῖται τόποις,

deinde, aliis quibusdam interpositis:

ἀλλ' αὐτὸς αἰεὶ σῶζε χῶταν ἐς τέλος
τοῦ ζῆν ἀφικνῆ, τῷ προφερτάτῳ μόνῳ
σήμαιν', ὃ δ' αἰεὶ τῶπιόντι δεικνύτω
χοῦτως ἀδῆον τήνδ' ἐνοικήσεις πόλιν.

Lysias, uti vides, respexit eodem; sed ipse Coraes adeundus est. Contradicit Lobeckius *Aglaoph.* p. 965, sed vide eundem p. 280.

XXXII. ΚΑΤΑ ΔΙΟΓΕΙΤΟΝΟΣ.

§ 13: εἰ μηδένα ἀνθρώπων ἡσχύνου, τοὺς θεοὺς ἐχοῖν σε δεδιέναι. Malim: μηδέν' ἄλλον.

§ 16: ἐκβάλλειν τούτους ἡξίωσας θυγατριδοῦς ὄντας ἐκ τῆς οἰκίας τῆς αὐτῶν ἐν τριβωνίοις, ἀνυποδήτους, οὐ μετὰ ἀκολούθου, οὐ μετὰ τρωμάτων, οὐ μετὰ ἱματίων, οὐ μετὰ τῶν ἐπίπλων. Hic locus monstrare poterit quid sit legendum apud Thucydidem VII 75: εἴ τῳ δὲ προλίποι ἡ ῥώμη καὶ τὸ σῶμα, οὐκ ἄνευ ἐλίγων ἐπιθειασμῶν καὶ οἰμωγῆς ὑπολειπόμενοι. Interpretes hic varia moliti sunt; scribit Classenius: οὐκ ἄνευ ἐλίγων hat bei allen Herausgg. Anstoss erregt. Fur ἐλίγων ist λυγρῶν, συχνῶν, αἰκτρῶν, ἀλόγων vermutet; Krüger u. Stahl streichen es, letzterer als *ex Gloss. δλολυγῶν ortum*. Ich verstehe ἐλίγος von der schwachen, kaum hörbaren Stimme der Sterbenden bei den letzten Anrufen der Götter und Klagen". Neque Herwerdeno, nec mihi Classenius hoc persuadere potuit: equidem corrigam: οὐ μετὰ ἐλίγων. Suprascriptum ἄνευ corruptelae causa fuit.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Fragmt. 11: Εἰ πρὶν ποιῆσαι ἤξιον τῆς εἰκόνας τυχεῖν, ἂν ποιήσω, ἔδοτε ἄν' ποιήσαντι δ' ἄρ' οὐ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε, παθόντες δ' ἀφαιρεῖσθε. Supplebo: μέλλοντες μὲν (εὖ πάσχειν) ὑπισχνεῖσθε.

Fragmt. 15: τὸ μὲν ἐμὸν γένος ἀπ' ἐμοῦ τὴν ἀρχὴν τοῦ γνωρίζεσθαι λαμβάνει, τὸ δὲ σὸν μέχρι σοῦ τὴν δόξαν ἔσῃσεν. Emenda: ἔσχηκεν.

Fragmt. 28. Legitur apud Harpocrationem: ΕΛΕΟΚΟΠΩΝ. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Δημοσθένους ἐπιτροπῆς· πέντε μῆσι μετὰ τῶν ἐλεοκόπων δαιτώμενος. Si hic non dicere habes qui ἐλεοκόποι sint, ipsum Harpocrationem adire poteris qui ita docet: ἐλεοκόπους λέγει ἂν ὁ ῥήτωρ τοὺς τὰ ἔλη κόπτοντας, τοῦ Ε παραμβεβλημένου, ὡς τὸ ἐλεόθρεπτόν τε σέλινον παρ' Ὀμήρω. μήποτε δὲ παρὰ τὸ ἐλεόν, ὅπερ ἐστὶ σκεῦος ξύλινον, γεγένηται τοῦνομα. Ἄριστοφάνης Ἰππεῦσιν· εἰ προσκαθέλοι με τούλεόν (vs. 152?) Unusquisque videt absurda haec esse et novimus quam pudendis erroribus Harpocration interdum implicetur. Per nosmet ipsos id quod verum est, assequi possumus et confirmabit id quod volo grammaticus in Anecd. Bk. p. 248. 19: ΕΛΑΙΟΚΟΜΩΝ· τῶν ἐργατῶν τῶν τὰς ἐλαίας ἐργαζομένων· κομεῖν γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι, ἀφ' οὗ καὶ δρεωκόμος. οἱ οὖν ἐπιμελούμενοι τῶν ἐλαίων ἐλαιοκόμοι καλοῦνται., nec dubium est quin grammaticus eundem illum Lysiae locum ante oculos habuerit. Ἐλαιοκομεῖν et ἐλαιοκομία apud Pollucem inveniuntur et ἐλαιοκόμιον Corp. Inscr. Graec. 5594. Μελισσοκόμους Apollonius appellavit Argonaut. β 131; nihil huc pertinent νύμφαι ἐλειονόμοι apud eundem β 821 et γ 1219. Γαλακτοκόμος denique apud Hesychium est.

DE OVIDIO POETA COMMENTATIO.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

(Continuantur e Vol. XXXII pag. 419).

CAPUT V.

DE ULTIMAE METAMORPHOSEON PARTIS ENUNTIATIONE.

Talibus ergo aliisque disponendi, iungendi, colligendi artificijs utenti Ovidio optime procedunt omnia, placide decurrit narratio, limpidi rivuli instar leniter declivi alveo fluentis. Sed cum ad eum locum perventum est (XIII, 399), inde a quo tam multas notavimus locutiones ingratas, structuram impeditas, imagines invenustas, alia elocutionis vitia, etiam dispositio multo minus elegans fit. Aestuat poeta, haeret interdum, quomodo viam sibi struat vix invenit. Cum adversa quadam luctari videtur fortuna, nam postquam de Hecubae eiusque liberorum miserimo fato narratum est (ergo inde a XIII, 575), non solum in reliquis annectendis admodum est infelix sed etiam vix unum profert versum, qui legentes gravius commovere atque aliquo admirationis sensu implere possit. Vix unum aio, nam qui in hac parte solus legitur par pulcherrimis illis quos prior pars tam multos praebet, XV, 233

Flet quoque, ut in speculo rugas adspexit aniles,

Tyndaris et secum cur sit bis rapta requirit,

is est e longiore illo de Pythagora loco (XV, 60—478), quem iam multo ante a poeta seorsum compositum, deinde huic Metamorphoseon libro insertum mihi quidem admodum est veri-

simile, colore enim orationis totus a sua abhorret vicinia. Sed iam quod de dispositione diximus exemplis illustremus et argumentis ubi opus est defendamus.

XIV 155 sqq. Aeneas Caietam venit, ibi obviam ei venit Macareus, ex Ulyssis comitibus unus, qui inter eos, quos Aeneae navis vehit, agnoscit Achaemenidem, et ipsum Ulyssis comitem, quem a proficiscente Ulysse casu aliquo apud Polyphemum relictum Aeneas praeternavigans supplicibus eius motus precibus in suam receperat navem. Hi inter se rogant quis eos casus eo ubi nunc sunt adduxerit, et Achaemenides quid sibi fuerit animi, postquam abiisse socios, se in dira illa insula destitutum senserit, in quanto metu ibi diu vixerit, quo modo tandem sibi sit ab Aenea allata salus exponit; Macareus se longarum viarum taedio et descensus ad inferos metu remansisse apud Circeam docet, sed antea de magicis Circes artibus, quibus in suos converterit Ulyssis comites narrat, seque refert, iam restitutum in integrum, illo anno, quo cum Ulysse ceterisque commilitonibus apud Circeam sit deversatus, ab ancilla quadam eius et alias audisse fabulas et illam de Pico, Circe, Canente, quas nunc versibus 320—435 legentibus offertur. Hercule non sponte se haec metamorphoseon series iuncturaque obtulit poetae; magno difficilique labore eam est commentus. Sudantem eum cognoscimus et, ad incitas redactum, omnem speciem veri negligentem. Caietam enim Aeneae navis, qua Achaemenides vehebatur, appulerat, ibi huic obviam venit Macareus, qui apud Circeam substiterat. Non idem est, ut opinor, Caieta et Circei, quamquam non ita longo spatio inter se hi loci distant.

XIV, 623 sqq. Rege Proca vivebat Pomona, pulcherrima virgo, cuius amore captus Vertumnus et aliis utitur dolis et sumpta anus figura eam sollicitare studet et monendo et narrando de Iphide et Anaxarete. Sequitur narratio illa (698—765) quae nos, nil tale suspicantes, subito ex Italia Cyprum transfert! At nihilo magis misero amatori narratio anusque figura prodest quam antea variae profuerant quas induerat formae. Etenim, quemadmodum vs. 643—652 cognoscimus

habitu messoris aristas

Corbe tulit verique fuit messoris imago.

Tempora saepe gerens faeno religata recenti

Desectum poterat gramen versasse videri;
 Saepe manu stimulos rigida portabat, ut illum
 Iurares fessos modo disiunxisse iuencos;
 Falce data frondator erat vitisque putator;
 Induerat scalas, lecturum poma putares;
 Miles erat gladio, piscator arundine sumpta.

Id ergo nunc misellus ille agit postquam fallacias admonitiones
 atiunculas irritas esse vidit? Vim parat: hoc intelligimus,
 desperantis est. Sed vi opus non est, ipsa enim Pomona
 te amare eum incipit. Gratulamur iuveni, qui hunc con-
 titis amoris et strenuae industriae fructum ferat. At non fides
 orque haec ei tulerunt praemia sed quid putas? Ipsa
 enis vera forma, quam missis iam dolis omnibus resumserat
 . Talis enim

apparuit illi,
 Qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
 Evicit nubes nullaque obstante reluxit.

ad mirum ergo est quod nunc

vi non est opus inque figura

Capta dei nympha est et mutua vulnera sensit.
 um, obsecro, si vera Vertumni facies eiusmodi est ut nulla
 puella, ne durissima quidem, possit resistere, cur omnino
 as formas induit ille? Si usquam, hic se prodit poeta: no-
 n, quem imprudens nexerat ipse, solvere apteque expedire
 curat sed obtuso dissecat gladio.

sed praesertim inde ab initio libri XV defunctorie noster agit
 ad finem properat. Vixdum Romulum Hersiliamque in caelum
 xit et intelligit nihil se egisse nisi ad Augustum rem per-
 erit. Praeterea videt utique aliquot esse inserendas fabulas
 ipsum Italiae solum pertinentes, sed iam taedet eum laboris
 ne plus uno libro adiicere ei lubet. Ergo in unum reliqua
 na constipentur librum, idque in eum librum cuius dimidium
 sit impleturus locus de Pythagora, quo vix quidquam pro-
 retur negotium, quemque iam multo antea a poeta perfec-
 haud temere coniiicimus. Operae pretium est videre qua
 t qua festinatione omnia perrumpantur obstacula ut tandem
 uando ad finem perveniatur, si non via et ratione, per sale-
 et saltibus miris.

1—59 Numa rex creatur. Is Crotonem se confert ut Pythagorae audiat doctrinam et praecepta. Sed in illam urbem ubi advenit prius quae sit illius origo quaerit: hac facultate poeta utitur ad inserendam narrationem de Myscelo et Hercule, quam, licet diutius nos detineat et a Pythagora seiungat, ut cunque tamen aequo ferimus animo.

60—478 Pythagorae philosophia exponitur, descriptione quae, per se spectata, magna laude est digna sed iusto maius, hic certe, occupat spatium. Nam totum Numae regnum et mors eius septem versiculis (479—485) absolvitur.

486—90 Deflent Numam cives, deflet Egeria uxor, quae Ariciam redit seque ibi luctui tristitiaque gravissimae dedit. Versibus utitur hisce poeta:

Exstinctum Latiaeque nurus populusque patresque
Deflevere Numam. Nam coniunx urbe relicta
Vallis Aricinae densis latet abdita silvis.

Vide quam omnia simul poetam nostrum deficient. Satis inepta hic coniunctio *nam* posita est: omnes homines Numam deflent, uxor vero eius in ea re modum excedit. Ipsum illud *vero*, quod in mea periphrasi legitur, hic erat ponendum et positum esset a poeta si paulo minus negligenter in hoc loco esset versatus. Ubi nunc illud *nam*, quod quantum saepe in prioribus libris (figura quae *praeteritio* dicitur) toti vicinia praerberet decus supra (V. 32, p. 412) vidimus?

490—546 Flentem afflictamque Egeriam solari conantur vicinae nymphae; eodem consilio ad eam venit „Theseus heros”. Virbius is est, cui Hyppolyto antea nomen fuit. Hippolyti tristem sortem ex Euripidea fabula norunt omnes. Recentior de eo narratio hic additur: in vitam eum reduxit Aesculapius, in Italiam transtulit Diana, quae prius, ne ab aliis cognosci posset, pro iuvenili virilem ei dederat vultum. Hic ergo Virbius erigere iacentem moestamque tentat, quo modo putas? Nempe narrando quae sibi dira mira que evenerint. At quid, obsecro, Egeriae tristitia commune habet cum Hippolyti casibus variis? Illa optimum maritum amisit, in hunc Neptunus, detestanti filio Theseo, Hippolyti patri, morem gerens, monstrum marinum immisit, quo territi equi eius corpus domini, e curru excussum sed loris impeditum per saxa trahunt virgultaque,

li, quod tamen aliquo modo ad Egeriam pertinere censeret, bonus Virbius dicit, monet tantummodo ne in modo modum excedat, alios fuisse homines illa miseriores, um numero praecipuum ipse teneat locum:

Num potes aut audes cladi componere nostrae,

Nympha, tuam? (vs. 530 sq.)

, num verum illud est? Nonne quivis ea conditione dicit ad inferos detrudi velit, ut inde reductus et integrum corpus in amoenissimo loco heros fiat quem diligant et tur incolae? Dixeris Virbium Egeriae ea tantummodo culos ponere quae dura sit perpessus, laetiora non congratia addere sed ut rem ad finem perducatur. Iterum quid dira mors Hippolyti commune habet cum Egeriae qua ratione inter se comparari possunt pia uxor quae n amisit et pius filius qui, patre detestante, avi iussu um invenit vitae finem? Nihil responderi potest nisi istiora hunc expertum quam illam, et hoc esse illud lam solari possit debeatque. Parum, hercle, idonea haec est cur Hippolytus huc adducatur: poterat Egeriae quivis ium de Oedipode, Oresta, Antigone aliis narrare, qui Hippolyto miseriores fuerunt. Denique ineptum in modum s huc attractus est", ut nos loquimur, Hippolytus a naecunque etiam in scriniis haberet aliquam continentia rphosin per fas et nefas uni huic libro inferciento. Ipse que se prodit: Hippolytum enim narrationis suae sic facientem inducit:

547—551 Nihil proficit sua narratione Virbius (minime mirandum illud!); in lacrimas liquescit Egeria et miserante Diana in fontem convertitur.

552—621 Rem novam admiratur vicinus Virbius. Sic et alii alio tempore stupuerunt homines. Libenter credimus! Tria rei, de qua nemo dubitabit, afferuntur exempla:

A. Miratus est Etruscus ille qui subito Tagen ex agro surgentem conspexit.

B. Miratus est Romulus cum hastam suam in arborem conversam cognovit.

C. Miratus est Cipo cum sua adspexit cornua.

Quid aliud est τὰ ἀσύκλωστα συγκλώθειν nisi hoc est? Sed quid curat hoc poeta? Nihil omnino curat ille, dummodo Cipi historiae (565—621) aliquam, quamvis ineptam, inveniatur sedem.

Eheu, Musa via, dic, qua procedere possum?
 Ecce vadum limusque tenax nunc denique navem
 Excipiunt nostram; iunci cannaeque palustres
 Obsistunt prorae; remis non pellitur unda:
 Pingue lutum feriunt. Quanto velocior illa
 Quae quondam fatis Epidauria litora liquit,
 Perque undas volitans ventis felicibus acta
 Attulit huc divum, morbos cui pellere cura,
 Romulidisque dedit votis precibusque colendum.

Quam rideremus poetam, si sic perrexisset atque sic sibi transitum parasset ad narrationem de Aesculapio oraculi iussu Epidauro in Insulam translato. Sed esset tamen in risu illo laudis aliquantulum. Quaecumque enim illud esset, invenisset aliquid. At nunc palam profitetur se, quocumque se vertat, nullum videre exitum. Prorsus ad incitas se redactum clamat hisce versibus:

Pandite nunc, Musae, praesentia numina vatam,
 (Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas)
 Unde Coroniden circumflua Thybridis alti
 Insula Romuleae sacris acciverit urbis.

Praesenti, profecto, numine hic opus poetae frustra caeno evellere plantam conanti. Hoc vero auxilio a Cipo ad Aesculapium transilit, et versibus 746—850 quam ob causam in ur-

accitus ille deus sit et qua ratione eo pervenerit narrat. In loco perfecto Caesarem Aesculapio annectit, quo vinculo uteretur? Audi ipsum:

Hic tamen accessit delubris advena nostris,

Caesar in urbe sua deus est. (vs. 745 sq.).

Si usquam, hic apparet quantopere sub finem carminis sui dissimilis noster. In praecedentibus enim (V. 32 p. 414) videmus quam lepide coniunctione *tamen* saepe usus esset ut in praesenti narrationi *tristiores* adiungeret:

Ille *tamen* (Philoctetes) vivit quia non comitavit Ulyssem;

Mallet et infelix Palamedes esse relictus.

Quantam vim quantamque venustatem hic illa coniunctio habeat non opus; at friget languetque in ista Caesaris cum Aesculapio comparatione.

Sic subito a pristina urbis historia ad praesentem aetatem transiit magno, hercule, pervenit labore. Habet quod sibi gratuletur: quantum antulum enim est quod restet?

746—850 De Caesare in coelum recipiendo deliberant dei, quod eodem vincit Venus atque

Caesaris eripuit membris neque in aera solvi

Passa recentem animam caelestibus intulit astris.

Quantum ne nimia festinatione ne hunc quidem locum, quem ceteris locis praestare oportebat, venuste exornare studuit poeta, quantum tanti momenti rem describens oratione inculta horridaque esse contentus.

Quantum a Caesare ad Augustum multo facilius quam ab Aesculapio Caesarem transitur, atque hoc quidem negotio satis feliciter tam functum esse non infitior, licet hic quoque (850—860) verba edam legantur minime probanda, utpote quae versum suum leant magis quam ornent. Haec enim ibi leguntur: Caesar, bellam conversus res humanas, quibus iam praees Augustus, emplat, illiusque res gestas suis longe longeque praestare inter agnoscit. Atque agnoscunt illud omnes mortales, ex quo Augusto ipso, qui, qua est adversus patrem pietate, in illud vetat. „O dii immortales, quotquot unquam urbi patrioque nostro favistis, talem nobis ducem incolumem seruate; quem si tamen aliquando hinc abire crudelia fata iubent, seruate quoque in numerum vestrum recipite, ut sit quem prae-

cipuis colamus precibus!" Denique notissimis illis versibus: „iamque opus exegi e. q. s." carmen clauditur, quibus non tam gloriatur poeta quam gaudio exultat quod tandem aliquando nimis gravem sarcinam abiicere humeris sibi liceat.

Ergo et dispositione et elocutione et — quod gravissimum — ipsorum versuum structura poetam deprehendimus sub finem longi operis festinantem ideoque et alia multa peccantem et iis ipsis artificiis, quibus multo maiorem partem feliciter lepideque exornaverit, tam inepte utentem ut dedecori fiant toti carmini. Quod ubi semel nobis constat atque accurate est perspectum, parati sumus ad dirimendam quaestionem permagni momenti et saepe iam agitatum. Quid ipse de suis *Metamorphoses* in iudicaverit Ovidius novimus, suum ipse iudicium in fronte libri poni iubet, cuius totum fere argumentum in his inest versibus:

Quidquid in his igitur vitii rude carmen habebit,
Emendaturus, si licuisset, eram.

Quaeritur nunc quid illud sit quod Ovidius fuerit emendaturus. Respondemus: id quod omnino emendare potuit. Putemusne Ovidium, si in urbe manere ei licuisset atque illa secunda frui fortuna, quae iam propria ei videri poterat, magnopere totam operis fuisse mutaturum dispositionem? Num credibile illud de eo homine, qui „non ignoravit vitia sua sed amavit", qui „maluit ingenio suo indulgere quam imperare"? Immo vero ne cadere quidem videtur in naturam hominis. Faciat mihi periculum quicumque unquam composuerit aliquid literarum. Si semel res suam sibi formam nacta est, aliam induere iam non potest. Exemplo utar toti philologorum genti notissimo. Latine de quovis argumento, sive ad antiquas literas pertinet illud sive ad quotidiana praesentis aetatis negotia, non maiore negotio quam vernacule scribimus omnes, et sunt haud paucae res de quibus latine quam vernacule scribere malimus. Sed quantopere sudamus, quam arduo ingratoque labore nos fungi sentimus, si quid, quod semel vernacule scripsimus, aliquam ob causam *latine vertendum* nobis est. Verum faciamus poetam illum, qui quamvis eum amemus, quamvis saepe admiremur, tamen semper, etiam cum tristissimae ab eo res tractantur, ludere et iocari nobis videatur, revera adeo omnibus mortalibus industria et

assiduitate praestitisse ut perficere et ad exitum perducere potuerit rem, qua neque ante neque post eum quisquam unquam feliciter sit perfunctus, quid obstabat cur vel exsul opus illud aggrederetur? Tristitiae levandae nullum, ut opinor, apertius erat. Omnino magnopere suae ei *Metamorphoses* placebant, illis immortalitatem quandam se nactum haud iniuria opinabatur et verecunde quidem sed aperte tamen est professus:

carmina maior imago

Sunt mea, quae mando qualiacunque legas,
Carmina mutatas hominum dicentia formas.

Cur non emendavit — si potuit — monumentum aere perennius, quod insignem ei perpetuo in dilectissima urbe daturum erat locum? Ipse quidem causam affert hanc:

Vel quod eram Musas, ut crimina nostra, perosus nam quae causa fuit cur in ignem libros illos coniiceret eadem ab emendendo eum potuit deterrere. Sed mendax praetextum illud est, non causa vel argumentum. In exilium cur revera missus sit Ovidius intelligere mihi videor, ipse quoties culpae partem in carmina sua confert, solam *Artem* accusat, de *Metamorphoses* in accusandis non cogitat: in illis quidquam esse quod regnantium in ipsum converterit iram, hoc ne in mentem quidem ei venit. Immo gaudet superesse eas, non eo periisse fato quod ipse iis destinaverat. „Nunc precor” ait

Nunc precor, ut vivant et non ignava legentum
Otia delectent admoneantque mei.

Quanto ergo efficacius sui admonuisset amicos ceterosque cives, si emendatas *Metamorphoses* in Urbem misisset, *Metamorphoses*, aio, usque ad finem lepide dispositas et venustis inter se iunctas vinculis! Si ita eas emendare felix florensque potuit Ovidius, et miser exsulque potuit. Sed neque ille potuit, neque eiusmodi aliquid quisquam potest mortalium:

Quid ergo illud

Emendaturus, si licuisset, eram

nos docet? Si quid video, confitentem hic reum habemus. Sentit Ovidius et sibi conscius est sub finem *Metamorphoseon* iusto magis se properasse, sarcinae abiiciendae cupidine ductum in unum constipasse librum ea, quae, si eadem qua praecedentia cura elaborata essent, sex septemve implerent libros, denique

non id se perfecisse quod ab initio sibi proposuerit: ut magnum illud opus tamquam culmen et fastigium haberet imperii Romani et principis Augusti magnificum et tanta re tantoque viro dignum praeconium. Atque accidit ei quod evenire fere levioribus solet hominibus, ut totius negotii eum taedeat. Pudet eum librorum suorum, sed ut eos denuo in manus sumat, ut limam iis adhibeat, ut vitia tollat, id vero a se impetrare non potest: Hoc est cur ne id quidem fecerit quod nunc de populo philologorum quivis facere possit: ut quos versus ultimi libri „sine causa ponderosos” haberent leviores gracilioresque redderet, ut pro contortis sententiis expeditas poneret, ut elocutionis corrigeret ineptias. Nam *singulis versibus* emendandis imparem fuisse Ovidium quis credat? Immo vero in prioribus libris unum alterumque ita traditum videmus ut perquam sit verisimile exemplaria illa „de funere domini rapta sui” nonnullos versus ita traditos habuisse ut emendationes vel emendandi certe conamina in margine vel inter lineas essent adscripta. Sed de his suo loco videbimus. Nunc manum de tabula!

CAPUT VI.

DE OVIDIO RHETORE. OVIDIUS CUR IN EXSILIUM MISSUS SIT QUAERITUR.

Ovidium autem sive laudamus sive vituperamus — et modo huius modo illius rei nobis praebet facultatem — unum est in quo semper sibi constet: in omnibus eius carminibus, quamvis diversae sint naturae, Arellii Fusci et Porcii Latronis agnoscimus discipulum. Rideat hic legentium aliquis et „o bone” dicat „num quisquam hoc etiam tibi disertis verbis monendus videtur? — Quid te docente hic opus, ubi tanto gravior nobis adest auctor Seneca pater?” Addat alius: „inepte profecto de Ovidio narras ea, quae in omnes convenire, qui latine scripserunt, non poetas solum sed etiam historicos, dudum constat inter omnes, qui in hac studiorum nostrorum parte non plane sint hospites. Quid nobis tamquam peculiare Ovidii affers vitium, quo et Tibullus Propertiusque, Livius Tacitusque laborarint?”

Veritatis multum in hac inesse reprehensione sentio atque concedo; quemcunque legimus scriptorem poetamve Latinum, cum rhetorum discipulo rem nobis esse tantum non semper est tenendum. Tota Romanorum poesis iisdem fere legibus paret, quae ab oratoribus observantur. Et tamen idem illud quod de omnibus poetis latinis constat, in Ovidio magis quam in ullo alio apparere meo iure mihi contendere posse videor. Si quisquam, Ovidius inter poetas rhetor est. Quod quoniam brevi disputatione in clara poni luce potest et, cum semel bene est intellectum, rem hactenus, licet multi multa de ea scripserint, obscurissimam, egregie illustrare mihi quidem posse videtur, pauca quaedam huc pertinentia, quae neque suo semper pretio aestimari mihi videantur, et prae ceteris omnibus poetae nostrae quae fuerit indoles doceant, hocce proponam capite. Deinde in meum usum ea convertere conabor.

Atque primum hic repetam quaedam quae de Ovidio declamante tradit Seneca.

p. 154 (editionis Bipontinae): „Latronis admirator erat (Ovidius), cum diversum sequeretur dicendi genus. Habebat enim ille constans et decens et amabile ingenium. Oratio eius iam tum nihil aliud poterat videri quam solutum carmen. Adeo autem studiose Latronem audivit, ut multas eius sententias in versus suos transtulerit. In armorum iudicio dixerat Latro: „Mittamus arma in hostes, et petamus”. Naso dixit:

Arma viri fortis medios mittantur in hostes:

Inde iubete peti”.

p. 155. „Memini Latronem in praefatione quadam dicere: „non vides, uti immota fax torpeat et exagitata reddat ignes?” ... Naso dixit:

Vidi ego iactatas mota face crescere flammam,

Et rursus, nullo concutiente, mori.”

p. 156 sq. „Declamabat autem Naso raro controversias, sed non nisi ethicas: libentius dicebat suasorias. Molesta ei erat omnis argumentatio: verbis minime licenter usus est, nisi in arminibus, in quibus *non ignoravit vitia sua sed amavit*. Manifestum potest esse, quod rogatus aliquando ab amicis suis, utolleret tres versus, invicem petiit, ut ipse tres exciperet, in uos nihil illis liceret. Aequa lex visa est. Scripserunt illi quos

tolli vellent secreto, hic quos tutos esse vellet. In utrisque codicillis iidem versus erant: ex quibus primum fuisse narrabat Albinovanus Pedo, qui inter arbitros fuit:

Semibovemque virum, semivirumque bovem.

Secundum:

Et gelidum Boream, egelidumque Noton.

Ex quo apparet, summi ingenii viro iudicium non defuisse ad compescendam licentiam carminum suorum, sed animum".

p. 308 sq. „Ovidius nescit, quod bene cessit, relinquere. Non multa referam . . . uno contentus ero. Cum Polyxena esset abducta, ut ad tumulum Achillis immolaretur, Hecuba dixit:

cinis ipse sepulti

In genus hoc pugnat.

Poterat hoc contentus esse; adiecit:

tumulo quoque sensimus hostem.

Nec hoc contentus adiecit:

Aeacidæ fecunda fui."

Quantivis pretii hæc et verissima esse quis infitietur? Nonne suasoriae sunt illa colloquia, quæ secum habent Medea, Scylla, Byblis, Myrrha deliberantes utrum amori suo resistant an præ illo cuncta alia nihili faciant? Unde melius accuratiusque quæ fuerit controversiæ in schola rhetoris habitæ natura cognoscere possumus quam ex Armorum Iudicio? Paene perfectum se ibi causarum patronum præstat Ulysses. Quam apto exordio sibi iudicium atque coronæ conciliat animos!

Si mea cum vestris valuissent vota Pelasgi,

Non foret ambiguus tanti certaminis heres,

Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille e. q. s.

Quam eleganter, quam mira varietate sua facta enumerat! Quam callide suam cum iudicium causa communicat vs. 270 sqq. (dixit Ajax se contra hostes atque deos ipsos arma tulisse):

Confiteor que tulit: neque enim benefacta maligne

Detrectare meum est. Sed ne communia solus

Occupet atque aliquem vobis quoque reddat honorem.

Sed callidius etiam suæ invidiæ partem in iudices reiicit vs. 308 sq.:

An falso Palameden crimine turpe est

Accusasse mihi, vobis damnasse decorum?

Et 313 sq.:

Nec Poeantiadem quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui: factum defendite vestrum,
Consensistis enim.

Quam praeclara denique totam orationem claudit peroratione

373 sqq.:

Iam labor in fine est; obstantia fata removi
Altaque posse capi faciendo Pergama, cepi.
Per spes nunc socias casuraque moenia Troum
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi e. q. s.

Sic olim causas oraverat Cicero, sic declamaverat Ovidius et
aequales audiverat declamantes. Quod autem dicit Seneca: „Ovi-
dium nescit quod bene cedit relinquere” hoc quoque verissimum
est et egregiis ab eo illustratur exemplis, quibus innumera alia
ex eodem genere nullo addere possis negotio. Sed quamvis in
elocutionis ornamentis adhibendis saepe nimius sit Ovidius et
modum excedat, magis tamen in alia artis oratoriae parte
lascivientem eum deprehendimus. In topica arte se regnare iusto
magis sibi semper et ubique conscius est poeta noster, igitur
ea saepe ad legentium satietatem et, fere dixerim, taedium
abutitur. Invat rem insigni exemplo illustrare: Propertii et
Ovidii locos eiusdem argumenti inter se opponam. Primum hic
versus Propertii do, sicut mihi legendi videntur. Sunt ex elegia
libri I octava; certior factus est poeta Cynthiam consilium
cepisse cum novo amatore longe remotas petendi regiones, ex-
clamat ergo vs. 9—16:

O utinam hibernae duplicentur tempora brumae,
Et sit iners tardis navita Vergiliis,
Nec tibi Tyrrhena solvatur funis *ab ora*
Neve inimica meas eleveit aura preces;
Aut ego tum videam *faciles* subsidere ventos,
Cum tibi provectas auferet unda rates,
Et me defixum vacua *patiantur* in ora
Crudelem infesta saepe vocare manu.

[Vs. 11 *ab ora* e coniectura Burmanni senioris dedi pro *arena*;
vs. 13 cum „deterioribus” edd. lego *aut* pro *atque*, cum Baeh-
rensio *tum* pro *non* et *faciles* i. e. mihi amicos recepi ab Hein-
sio, quamquam alio modo versum hic sanare studet, denique

vs. 15 ipse conieci *patiantur* sc. venti. Sic lenissimis correctionibus in integrum locus restitutus videtur; vehementioribus aliorum medelis, velut Scaligeri versus inter se transponentis, non utendum censeo.]

Profectionem ergo cari hominis, quem amans aliquis quatenus licet voce, gestu, oculis prosequitur, in *duas* partes dividit Propertius, legentibusque ante oculos ponit proficiscentem 1° cum navis etiam in portu moratur 2° cum iam aliquantulum est provecta ¹⁾. Sufficere haec praeclaris suis versibus docet Propertius, qui nunc legentem vehementer commovent: quidquid addideris vim eorum fregeris. Non ita visum Ovidio, qui cum idem argumentum tractat, vel quinque se habere loculos unde sumat intempestive meminit atque ex omnibus sumit aliquid. XI, 460 sqq.:

- (a) Vale dixit (Alcyone) (b) sustulit illa
 Umentes oculos, stantemque in puppe recurva
 Concussaque manu dantem sibi signa maritum
 Prima videt, redditque notas. (c) Ubi terra recessit
 Longius atque oculi nequeunt cognoscere vultus,
 Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum.
 (d) Haec quoque ut haud poterat, spatio submota, videri,
 Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
 (e) Ut nec vela videt e. q. s.

Poeta autem qui in carminibus suis ea sequitur praecepta quae a rhetore accepit et in declamando observavit, si bis saepiusve idem tractat argumentum, eodem fere modo tractat et totidem fere locis utitur. Quid narrationi de Ceyce proficiscente

1) Brevitatis studiosum et de re magis quam de arte sollicitum se et alibi praebet Propertius in subisimili argumento. Cynthiae crudelitate ad desperationem adactus poeta „magnum iter” suscipere decernit: mari in Graeciam est profecturus, atque et haec et alia, dum se fortem simulat, flebili voce profert (III, 21, 11 sqq.):

Nunc agite, o socii, propellite in aequora navem,
 Remorumque *pari* ducite sorte vices,
 Iungiteque extremo felicia lintea malo:
 Iam liquidum nautis aura secundat iter.

(Vs. 12 pro *pares* conieci *pari*, ut *remorum vices* esset idem quod *remos alternantes*, et *pari vice* i. q. aequabiliter) Hic quoque Propertius duo tantummodo profectionis cogitat tempora et, ut nos loquimur, momenta: illud quo navis remis e portu in altum propellitur, et illud quo iam velis adacta mare findit apertum.

et Alcyone prospectante similis quam Laodamiae querela in memoriam sibi revocantis tristissimum illud tempus quo a marito sit relicta? (Her. XIII, 14 sqq.):

- (a) Vix illud potui dicere triste „vale”
- (b) Incubuit boreas abreptaque vela tetendit
Iamque meus longe Protesilaus erat.
- (c) Dum potui spectare virum, spectare iuvabat,
Sumque tuos oculos usque secuta meis.
- (d) Ut te non poteram, poteram tua vela videre,
Vela diu vultus detinuere meos.
- (e) At postquam nec te nec vela fugacia vidi e. q. s.

Et certe plus decem annorum spatium post scriptam Laodamiae epistolam praeterierat, cum de Ceyce et Alcyone narrare Ovidius decrevit!

τὰ αὐτὰ λέγει περὶ τῶν αὐτῶν, neque quidquam refert utrum de rebus agat, quae ipsius animum vehementer commoverint, an in scenam producat Graecorum heroas et heroinas. Sic „cum subit illius tristissima noctis imago”, quam ultimam degit in urbe carissima, et multa alia mente recolit et morandi causas, quas usque quaesierit inveneritque. Quarum vel gravissima ea est, quam hisce proponit versibus (Trist. I, 3, 61 sq.):

Denique „quid propero? Scythia est, quo mittimur” inquam:
„Roma relinquenda est: utraque iusta mora est”.

Haec certe ex ipso poetae fluxisse pectore dixeris, neque hercle ego contenderim hic poetam non penitus sensisse ea quae chartae mandabat. Et tamen *locus* hic quoque est, hic quoque rhetorum discipulus se prodit, ne hic quidem topices spernit adminiculum. Conferas modo quae eadem illa Protesilea (*declamat* volui dicere) exclamat vs. 97 sq.:

De nave novissimus exi;

Non est, quo properas, terra paterna tibi!

Atque ex ipsis Tristibus vs. I, 2, 81 sq.:

Quod faciles opto ventos — quis credere possit? —

Sarmatis est tellus, quam mea vela petunt.

Et tamen, si usquam, in Tristibus Ovidius verus sincerusque est poeta, i. e. is qui quae ipse sentiat senseritque versibus exornet veritatis plenissimis.

Quod autem in initio huiusce capituli dicebam rem quae hactenus in densis lateat tenebris egregie nostra de Ovidio rhetore illustrari observatione, modo bene sit perspecta et suo aestimata pretio, huiuscemodi est. Habemus poetam qui aequalium quotquot audiverit et probaverit versus — et sunt hi innumeri — fideli teneat memoria, poetam in scholis rhetorum tam exercitatum ut τὰ αὐτὰ dicat περὶ τῶν αὐτῶν, sive ad ipsius vitam sive ad ficta heroum heroinarumque pertineant fata, poetam denique, cui ipsum illud versus facere usu adeo in naturam verterit, ut cum semel canendi ceperit impetum tacere non possit priusquam omnis canendi materies, quam argumentum praebet, exhausta sit, qui hexametros et disticha fundat, non tam quia ipse sic velit quam quia versus a quibus initium fecerit suam sibi pariant progeniem — num ullum mortalium genus fingi cogitarique possit quod sit innocuum magis? Quis tali viro ex animi sententia irascatur? Quis illum laedendi nocendique consilio aliquem conscripsisse librum suspicetur? Equidem hercle, si mihi aequalis esset Ovidius isque contumeliis et maledictis in me esset invectus, quid facerem? Quid censes? Primo riderem, deinde adversarii mei admirarer facundiam, postremo stilum sumerem et in margine literulas appingerem ut quot ille usus *locis* esset appareret. Et in hunc tamen hominem internecivum exercuisse odium, in hunc ira exarsisse quae nullis placari posset precibus lamentisque dicitur quis? Imperator Augustus. Profecto haud facile a me impetro ut virum illum amem: natura eum crudelem fuisse scio, dissimulatorem callidum, hominem denique qui pensi haberet nihil, dummodo ad finem sibi propositum perveniret, et possum sic multa eius enumerare vitia, sed hoc mihi, ut opinor, unusquisque concedet neminem unquam mortalium illo fuisse prudentiorem, neminem magis sobrium sanumque, neminem magis remotum a vanis inanibusque animi perturbationibus. Et is tamen vulgo creditur ita succensuisse Ovidio, ut vix ullis eius aerumnis satiari posset. Ovidio aio. Immo carminibus eius. Atque illis non modo succensuisse eum audimus, sed periculum etiam ab iis metuisse. Imperio suo ne calamitatem afferret Ovidii carmen Augustus veritus est. Et quod carmen? Ars amatoria. Difficile est hic risum tenere.

1 magisve verecundum. Hodiernis hominibus tres illi libri
lascivi videri possint, Ovidii aequalibus non potuerunt:
enim animo Catullum tulerant et ferebant Tibullum
artiumque. Nos cum pueris nostris Artem tractare veremur,
propter duos tantummodo locos, quibus demptis quid toto
restat vituperandum, quod non recurrat apud omnes poe-
tam Latinos quam Graecos, quos pueris damus ediscendos?
more agitur, scio, atque adeo de arte amandi — sed pro-
odem modo quo in Terentii Plautique fabulis. Hoc Ovidii
en si ex animi sententia veritus est Augustus ne mores
in suorum corrumpere, quidni aedilibus dedit negotium
τὴν νέαν κωμῳδίαν cum omnibus eius versionibus conta-
tionibusque Latinis conquirendi et in foro comburendi? Nam
as eandem rem tractat Ovidius in Arte atque eodem modo.
amorem docet, qui apud Romanos *concessus* et fuit sem-
t dictus est. Identidem clamat ipse:

1 sq. Este procul, vittae tenues, insigne pudoris,

Quaeque tegis medios instita longa pedes.

Nos Venerem tutam concessaque furta canemus,

Inque meo nullum carmine crimen erit.

59 sq. En, iterum testor: nihil hic nisi lege remissum

Luditur; in nostris instita nulla iocis.

, ne ullus immeritae reprehensioni locus restet, palam
t (III, 613 sq.):

Nupta virum timeat; rata sit custodia nuptae:

Hoc decet, hoc leges iusque pudorque iubent

minis poenam aut iam subiret aut metuere inciperet. Nam *si* Augustus ét toto carmine lecto ét eiusmodi cognitio poetæ excusationibus, quas iustas verasque esse non posset negare, tamen tam gravi eum afficiendum poena censuit, qui potuit Horatio non ignoscere solum, cum turpissimam illam Satiram I, 2 in lucem emisisset, sed etiam inter dilectissimos eum habere amicos et carminibus eius se vehementer delectari palam proloqui? Quod, obsecro, Ovidii Ars bonis moribus minabatur periculum, quod illa satira non attulerit? Carminum lasciviam ut metueret Augustus tantum abfuit ut ipse, si ita res ferret, versus scriberet simul et impudicissimos et spurcissimos. Et hunc credamus *post decimum annum* tam vehementer succensusisse Ovidio propter Artem Amatoriam? Profecto si culti ingenii homo fuisset Augustus, si de patria sua egregie mereri venustum poetam penitus sensisset, Arte Ovidii lecta novam aliquam excogitasset coronam, civicae non imparem, qua eum ornaret. Nam inter omnes Ovidii libros primarium Artem obtinere locum dudum sibi persuasum habent docti philologi: ut et ii sentire possint, qui negotiis districti otium suum poetis latinis legendis oblectent, nuper effecit Paulus Brandt praestantissima illa et venustissima editio. En hoc est antiquarum literarum perpetuam defendere dignitatem! ¹⁾

1) Si, id quod spero augurorque, mox venustissimi libri opus erit nova editio, auctor sum Brandtio ut:

A. in annotatione ad I, 430 illustrandi causa afferat Mart. VIII, 64:

Ut poscas, Clyte, munus exigasque

Uno nasceris octies in anno

n annotatione ad I, 587 Mart. V, 61 praesertim ultimum distichon:

Res uxoris agit? res ulla crispulus iste?

Res non uxoris, res agit iste tuas

in annotatione ad III, 201 (de mulierum superciliis) etiam mentionem faciat Petronii 126.

B. L. II, 49 sq. post *renidens* virgulam ponat, post *nescius* tollat.

L. II, 108 sq. post *dabit* virgula pro semicolo posita, pro inepto isto *sit* recipiat unice veram lectionem *sis*.

L. II, 726 secum reputet *sitne*, quod mihi in mentem venit, pro *desine* legendum *desere*, ut *deserendi* verbum pro *relinquendi* sit positum: adhibetur enim hic imago eius qui *maioribus velis usus* adversarium praerit. Exempla huius usus in promptu mihi non sunt, sed res ipsa admodum verisimilis.

L. III, 29 pro *discutit* aliud eiusdem verbi legat compositum, e. c. *concutit*, nam *discutere* semper vim habet *a se repellendi*.

Innocuum esse carmen totam Artem illam, cum legimus eam, cum poetam audimus asseverantem se concessos solum spectare amores, denique cum illius temporis mores qui fuerint consideramus, pro certo nobis constare potest. Sed nescio an magis etiam eluceat illud cum quam multa ét tota poesis erotica Ovidii ét ipsa Ars cum ceteris eius carminibus habeat communia, quam multi ibi quoque recurrant loci observamus. Non ut sensibus blandiatur adolescentium carmina sua amatoria scribit Ovidius neque ut iis viam ad dulce Veneris monstret ministerium — nil opus illis moribus tali magistro! — huic soli rei ibi quoque dat operam ut quaecunque de illo argumento et dicta sint olim et omnino dici possint quam elegantissime exornet et quam aptissime disponat. Sic, ut ex immensa copia unum afferam, cum dominae suae ancillam Cypassidem se sollicitare fingit, postquam multa ei est pollicitus, in fine haec minatur (Am. I, 8, 25—28):

Quod si stulta negas, index anteacta fatebor
 Et veniam culpa proditor ipse meae,
 Quoque loco tecum fuerim quotiesque, Cypassi,
 Narrabo dominae, quotque quibusque modis.

Lepidissimum esse locum hunc libenter concedimus, sed *locum* esse et *fingi* totam illam sollicitationem pro certo scimus, cum in fine pentametri et apud alium poetam Ovidio aequalem invenimus aliquid quod ab illo *quotque quibusque modis* vix quidquam discrepet. Legitur autem apud Tibullum (II, 6, 52):

Tunc morior curis, tunc mens mihi perdita fingit
 Quisve meam teneat, quot teneatve modis.

In Arte vero hoc se praesertim spectare ut nihil omittat quod in chartis atque in memoria conditum habeat, sed ut omnia quam venustissime tribus illis comprehendat voluminibus diserte testatur ipse, idque in cuiusque libri fine:

I Pars superat coepti, pars est exhausta laboris;
 Hic teneat nostras ancora iacta rates.
 II Ecce, rogant tenerae, sibi dem praecepta puellae:
 Vos eritis chartae proxima cura meae!

C. Hos operarii corrigat errores: I, 75 (in textu) *praetereat* pro *praeterat* et II, 527 (item) *blandire* pro *plandire*
 Praeter paucas has minutias nihil in egregia editione desidero.

III Lusus habet finem! cygnis descendere tempus,
Duxerunt collo qui iuga nostra suo.

Ut quondam iuvenes, ita nunc, mea turba, puellae
Inscribant spoliis: „Naso magister erat”.

Quaeso, utrum levis lascivique poetae ista sunt an diligens
et industrii?

Ubique ei ante oculos stat non Venus sed
imparibus vecta Thalia rotis

i. e. dea illa quae in *scholis* rhetorum, vel, quod eodem redit,
poetarum colitur. Ubique quaerit quomodo novo operi inserere
possit opuscula iam ante perfecta perpolitaeque, et lepidissimis
eum ad hanc rem uti artificiis quis neget? Sed cum incidis in
fabulas amatorias, non notissimas solum qualis est illa de Pa-
siphæ, sed etiam in reconditiores de Myrrha et de Byblide,
atque adeo in illam ex angulo doctrinae Alexandrinae protractam
de Cydippe ¹⁾, nonne sentis tibi rem esse non cum amore vero
sed cum ficto doctoque? Metamorphoseon suarum scribendarum
nondum ceperat consilium Ovidius, sed iam unum alterumque
in scriniis habebat epyllion, quod postea illis erat inserturus.
Nunc iis locum quaerit in opere, quod cum maxime manibus
tenet, et facile invenit: nam est opus illud de arte amatoria
et narrationum quoque illarum amor argumentum est. Invenitne
autem locum narrationibus in Arte? Immo vero ex ipsis narra-
tionibus tota Ars nata videtur: cum illas apto inter se vinculo
iungere studebat, mox intelligebat communem dari omnibus
titulum posse *de arte amatoria*: stabant tibicines, facile erat in-
tervalla in iusti explere aedificii speciem. Sed restabant narratio-
nes, in quibus amoris ne levissima quidem umbra erat: hae ergo
revera *insertae* sunt. Et merito hic disponendi miramur artificem.
Quid enim Daedalo Icaroque rei fuit cum amore? Tamen ne hanc
quidem narrationem in libro de arte amatoria legentes ullum
poetae cernimus laborem, tam facile procedunt et decurrunt omnia.

1) Ita certe nobis videtur et ita olim Romanis visum esse suspicor. Suspicor illos
quoque, re non accuratius considerata, fabulam de Pasiphæ antiquam et decantatam
putasse, fabulas de Myrrha et Byblide recentiores et reconditiores, illam vero de
Acontio et Cydippe multo posteriore aetate a doctis poetis inventam. Haec ideo
adscripti ne quisquam putaret me de tempore, quo revera illae aliaeque fabulae
primum sint prolatae, quidquam statuere. *ὄχι οὕτω τετύφωμαι.*

Sed quid sit τὰ αὐτὰ λέγειν περὶ τῶν αὐτῶν nunquam nos magis quam hic sensisse concedendum nobis est. Comparamus enim, ut ex immensa copia pauca afferam, enumerationem locorum, qui volantibus subiacent cum illa quae est in *Metamorphosesin*, comparamus hos ex *Arte* versus II, 49 sq.:

Tractabat ceramque puer pinnaeque renidens,

Nescius haec umeris arma parata suis

cum hisce e *Metamorphosesin*:

Puer Icarus una

Stabat et ignarus sua se tractare pericla

Ore renidenti modo quas raptaverat aura

Captabat plumas, flavam modo pollice ceram

Mollibat.

Vel hosce ex *Arte* (77 sq.):

Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces

Vidit et inceptum dextra reliquit opus

Cum hisce e *Metamorphosesin*:

Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces,

Aut pastor baculo, stivaque innixus arator,

Vidit et obstipuit.

Ohe iam satis est. Satis enim, ut opinor, apparet *non potuisse* a tali poeta periculum reipublicae a se ordinatae metuere sanae mentis hominem, nedum Augustum, omnium quotquot fuerunt mortalium callidissimum.

At credidit ipse Ovidius carmina sua exstitisse causam cur tristissima illa poena afficeretur et carminum suorum solam *Artem* suo accusat nomine. Ut mittam rogare *reverane* illud Ovidius crediderit, i. e. ita crediderit ut, cum secum rem reputaret, meritam illam esse poenam agnosceret et idoneam illam esse tam gravis poenae causam intelligeret — haud desunt autem loci ubi de hisce rebus agens mirari se, stupere, in tenebris versari, nihil denique intelligere ostendat — hoc dico credere istud non potuisse Ovidium, nisi ei dictum fuisset ab iis, quibus fidem negare non posset, immo nisi factum illud esset, res tam mira, tam ipsa natura sua incredibilis, ne in mentem quidem ei potuit venire. Ergo, cum ad Ovidium nuntius perferebatur Tomos eum relegari, simul hoc addebatur condemnationem illam fieri propter impudicitiae praecepta in

Arte tradita, non potuit autem addi illud nisi addi iussisset Augustus ergo ipse imperator Augustus MENTITUS est. Nunc hanc disquisitionis disputationisque nostrae partem paulisper relinquamus, mox ad eam redibimus.

Nam et alteram quandam exilii sui causam ipse affert Ovidius: aut de *errore* aliquo suo loquitur aut *vidisse* se aliquid quod videre sibi non liceret profiteretur. Quis non novit illud

Cur aliquid vidi, cur noxia lumina feci
 multaque alia in eandem sententiam? Hinc autem vulgo viri docti efficiunt aliquas partes egisse Ovidium in Iuliae minoris Silanique adulterio et huic facinori aliquo modo favisse. Statim declaro horum me intelligere nihil. Lenam illam novimus, quam diligenter poetae Latini, Alexandrinorum ἀπάς imitati, exsecrari solent, et quamquam constat non ex ipsa vita sed e schola sumptum illud argumentum, quadamtenus tamen veram lenam mente mihi informare possum. Quid vero illud sit quod *vir* aliquis dicatur alieno favere adulterio, vel in alieno adulterio ullas agere partes — nisi si aut ipse sit Satanas ille e Fausti fabula aut deversorii alicuius impuri dominus — prorsus me latet, neque investigare iuvat. Ne illi quidem scriptores, quorum tragoediae et fabulae Romanenses adulteriorum et divortiorum plenae sunt, quidquam praebent quod huic quaestioni lucem afferat ullam. Sed hoc concedo unam esse rem, quae alteram hanc causam aliquanto reddat probabiliorem quam prior illa sit. Etenim neptem suam, convictam adulterii Augustus damnaverat proieceratque in insulam Trimerum, ubi „viginti annis exilium toleravit” (Tac. A. IV, 71); cum autem a. 28 illa obierit, a. 8 adulterii est convicta damnataque — eodem anno quo Ovidius damnatus est; ergo, si propter adulterium illud hic quoque damnatus est, culpam poena secuta est statim, non decem anni intercesserunt. Sed sumimus nunc rem quae minime certa sit. Quis enim affirmare possit, cum Tacitus de viginti annis loquatur, nobis eum numerum sic esse accipiendum ut accurate significantur viginti anni? Paulo minus viginti unus anni „rotundo” hoc (ut nos loquimur) numero indicari possunt et semper ab unoquoque sunt indicati, et, quod in hac quaestione multo maioris est momenti, paulo plus undeviginti. Ergo e Taciti verbis haud-

quaquam pro certo efficere licet prius Silanum deinde Ovidium esse condemnatum. Quodsi prior est condemnatus Ovidius, prorsus ad nihilum redigitur tota illa coniectura, quae vel sic satis infirma est, de ratione quae inter Ovidii et Silani poenam intercesserit.

Sed faciamus tamen intercessisse aliquam rationem. Absurdissimam esse coniecturam de Ovidio adulterium Iuliae minoris adiuvante nunquam mihi eripietur. Quo ergo me vertam? Nil superesse video quam ut coniciam Ovidio iam pridem aliquid de illo facinore suboluisse, poenasque eum dedisse quod non in tempore rem ad Augustum detulerit, sed silentio presserit. Hoc in rerum natura est, factum est nonnumquam, certe fieri potuit. Iterum nunc Tacitum inspiciamus (A. III, 24): „D. Silanus, in nepti Augusti adulter, quamquam non ultra foret saevitum, quam ut amicitia Caesaris pelleretur, exilium sibi demonstrari intellexit.” Ergo in ipso adultero se cohibuit Augustus, et dummodo Roma Italiaque cederet (addas etiam, per me licet, „omnibus provinciis Caesaris”), ubi vellet vivere ei permisit: Athenas se conferre poterat ille vel in amoenissimum aliquod Galliae Asiaeve oppidum; sed hunc qui nihil commiserat nisi quod rem sibi intellectam celaverat, ad Bessos Getasque relegavit. Quis hoc credat?

Credamus tamen putasse Ovidium suum exilium originem duxisse ex Iuliae adulterio: utrum ipsius ea fuerit coniectura an hic quoque mentitus sit Augustus in medio nobis est relinquendum. Alterum quoque illud Augusti mendacium in praesentia admittamus, statuamusque, cum ad Ovidium mitteretur nuntius de relegatione ab Augusto iussa, sic virum, cum tristi illo imperio missum, esse locutum: „hac tu poena plecteris, quia neque principem edocuisti de Silani Iuliaeque amoribus, qui tibi innotuerant, ét turpem illam scripsisti Artem Amatoriam, quae ante decem annos in lucem prodiit,” cum Boissierio nunc nobis res est. Boissierius ¹⁾ enim, ut mendacii liberet suspicione Augustum, e duabus causis unam efficit, ita rem maiorem habituram veri speciem ratus, atque hanc fingit narrationem: gra-

1) Gaston Boissier „l'exil d'Ovide” in „Revue des deux Mondes” anni 1867 mensis Ianii.

viter afflicta erat Augustus suae ipsius filiae sorte haud immeritam propter morum pravitatem, ne genti suae afferret dedecus ab oculis hominum removerat; vehementer patrium eius propter hoc laborabat vulnere, quod nondum coierat, ecce vix septem sunt elapsi decem et matri non praestare filiam cognoscit: non quoque sua adulterii crimine damnanda ei est. Quam vehementer tunc doluerit, quam parum abfuerit quin animum despondens senex septuagenario maior facile intelligimus. In illa tristitia primum rumor, deinde certus nuntius ad eum perfertur factus istius fuisse conscium quendam, qui in eo perpetrando operam suam praebuerit: iratus et ad ulciscendum paratus quis illi rogat: Ovidium esse audit. Tum vero se continere non potest ira exardescit et: „en iterum exclamat scelus istud homini non petit, me oppugnat; ante novem annos nefaria ista scribitur Arte effecit ut irritae essent leges mihi tam carae sanctae de adulterio, per totum illud tempus *laesit religionem, violavit maiestatem*, nunc in domum meam tela sua iacit, per regem venena sua spargit” . . . et possumus sic pergere et demque mirari quod princeps relegatione illa in ultimam barbariam fuerit contentus et non reum attrahi iusserit ut ipsius oculos diris cruciatibus ad necem adigeretur.

Sed num quidquam hac causarum coniunctione proficere? Nihil, ut opinor. Neque in Arte quidquam erat quod contra et atque adeo fieri vel lex Iulia vetabat vel vetitura erat in Poppaea, et si tamen credidit illo carmine civium suorum rumpi mores Augustus, per decem fere annos legi illud, despondens spargi aequo patiebatur animo, et demum re nova, quae in libris illis commune haberet nihil, motus non illos coram comburique iussit, et venales prostare legique vetuit sed procul ab urbe miseram trahere vitam coëgit?

Et quod ad alteram illam causam pertinet: faciamus creduisse Ovidium Iuliae culpam sibi cognitam, immo verum faciamus, quod, quoniam in rerum natura non sit, verum potuerit nunquam: concedamus Ovidium in illo adulterii quas partes egisse, cur conscium dirissima afficiebat propter quae a morte non multum distabat, in ipsum adulterum fuit elementior?

Sed accedit aliquid quod totam illam Boissierii coniecturam

cunctasque, quae illi aliquo modo cognatae sunt, ita dispellit ut ne levissima quidem supersit umbra, estque illud eiusmodi ut ad veritatem inveniendam nobis monstret viam. Adulterium Augusto visum „laesam religionem” et „violatam maiestatem” Tacitus (A. III, 24) affirmat, et lubenter credimus: prae ceteris parentes amant liberos infirmos debilesque; quo quaeque lex minus est efficax eo magis in deliciis est ei qui tulit. Verum num Tiberio eadem erat amoris causa? Neque verisimile hoc est et disertis a Tacito negatur verbis ubi? In ipsis primis illius capituli verbis, quod illud excipit, ubi de Augusto traduntur nota ista: „culpam inter viros ac feminas vulgatam gravi nomine laesarum religionum ac violatae maiestatis appellando clementiam maiorum suasque ipse leges egrediebatur.” In ipso, aio, capituli 25 initio haec de Tiberio traduntur: „*relatum inde de moderanda Papia Poppaea*”. Quidni ergo Tiberius Ovidio reditum in urbem concessit?

Nam — ut statim hinc ad alteram, quae affertur, exilii causam transeamus — ipsi Iuliae adultero in urbem redire permisit. Et fuit quidem haec venia cum contumelia aliqua iuncta, etenim (Tac. Ann. III, 24): „Tiberius gratias agenti Silano (fratri adulteri) patribus coram respondit adversus eum integras parentis sui offensiones, neque reditu Silani dissoluta quae Augustus voluisset” sed miserum tamen Ovidium haec quoque „benignitas satis superque ditasset”.

Denique cur Tomos esset relegatus quamdiu vixit ignoravit Ovidius, sed credidit (mitto enim nunc alteram causam, quam ipse *errorem* nominat, quo vocabulo quid sibi voluerit semper, ut opinor, in tenebris latebit) se propter Artem hac affectum poena. Credere autem non potuit nisi ab idoneo auctore ei dictum esset: iussu ergo Augusti hoc ei dictum est. At ipse Augustus est mentitus: scire enim poterat absurdum esse innocui carminis, quod ante decem annos in lucem prodiiisset, poetam gravi pessumdare sententia. Scire poterat, aio, sed obliviscebatur, aliis instigantibus, iisdem qui falsum istud crimen sunt commenti.

Et quis senem principem regebat ita ut tam absurdam rem ei suggerere posset? Neminem invenio praeter Liviam. Haec ergo causam cur poetam nostrum odisset habebat gravem, sed

simul eiusmodi ut de ea celandus esset Augustus, et omne praeterea mortales uno excepto Tiberio. Atqui si Liviae victimam cecidit Ovidius, simul intelligimus nunquam eum erigere voluisse Tiberium; melius etiam hoc intelligimus, si ipse quoque Tiberius propriam habuit odii causam. Et habuit . . . eandem quam Livia. Legerant enim versus quosdam quos, illo ipso anno 8 primum sibi cognitos (admodum enim verisimile illud est), vix poterant non „in offensas suas vertere” (ut loquitur Propertius). De ferrei saeculi vitiis qui cantat, de *sua* cogitat aetate; si illius scelera insignia quaedam profert, facile putari potest principum hominum ipsi aequalium notasse scelera vel vera vel vulgo credita. Quid ergo mirum est si Tiberius de se dictum suspicatus est illud:

Filius ante diem patrios inquit in annos

et Liviae idem in mentem venit versum illum legenti magis etiam suspicioni obnoxium

Lurida terribiles miscent aconita novercae.

Cetera vide apud Ge. Schoemannum in praestantissima illa commentatione quae legitur in Philologo 1882 p. 171 sqq. Mihi quidem semper ille rem acu tetigisse visus est et ex animi sententia spero fore ut aliquando inventi sui merita fruatur laude, nam hucusque iusto magis siletur vel ignoratur illud. Mihi sat erit, si posthac constabit nullam inter exsilium Ovidii intercedere rationem et Artem Poeticam, lepidissimum illud rhetoris atque poetae nostri opus, quod nullos unquam corrumpere mores potuit nisi eorum qui se corrumpi cuperent.

L. S.

Nuper, cum carmen illud meum in Naberii honorem compositum perlustrarem (Mnem. vol. 30 p. vii sqq.), subito obstupui perhorruique hunc scilicet pentametrum legens:

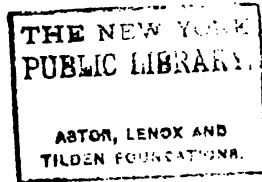
Unde odium mordax et livor omnis abest.

Qui fatine an opificis culpa natus sit non disputo, sed Mnemosynes emptores etiam atque etiam rogo ut suum quisque exemplar ista liberent macula legendo:

Unde odium mordax livor et omnis abest.

Nam sic me recitasse certo scio; saepe enim mecum illud distichon repeto neque unquam me ipsum in tam turpi deprehendo errore. Neque aut Naberum ipsum aut quemquam convivarum ullum dare terroris signum memini.

J. J. HARTMAN.

COMMENTUM AELI DONATI AD TERENCEM.

SCRIPSIT

H. T. KARSTEN.

(Continuantur e Vol. XXXII pag. 322).

III.

SCHOLIA RHETORICA DONATI, MAGISTRORUM, EUGRAPHII INTER SE COMPARANTUR.

Secrevi scholia quae a Donato utique abiudicanda sunt et originem debent magistris, quorum duo, Philosophus et A, scholiorum speciem reliquerunt satis certam et distinctam, tres, B C D, minus certam¹⁾. Iam tempus est ipsius Donati scholia congregare, quantum fieri poterit.

Commenti partem longe maiorem Donateam esse inter omnes constat²⁾. Nitet ea orationis simplicitate et perspicuitate proditque auctoris ingenium sincerum et acutum in enucleanda et describenda fabularum et scaenarum oeconomia, quam appellat (ad Andr. I 4. 1, III 1. 1 et 2. 1), personarum characteribus (qui etiam ad oeconomiam trahuntur, II 3. 25), et in aestimanda orationis, quin etiam verborum, quibus utuntur, opportunitate et lepore, quocum coniungitur saepe Latini poetae aliqua laudatio (*vere, mire, eleganter*, sim.). Haec genuina scholiorum species facile agnoscitur, nec difficilia cognitu sunt

1) Vide Mnemos. vol. XXXII 1904, p. 209 sqq. et 287 sqq.

2) Supersunt etiam nunc Commenti partes continuae interpolationibus fere vacuae, e.g. in ed. Wessneri Andr. p. 96—98, 108 sq., 174 sq., 217—219, 222 sq.

Alterum Wessneri scholiorum volumen nondum publici iuris factum esse vehementer doleo.

vulgo scholia genuina de verborum significatione et derivatione, de rebus grammaticis aliaque huiusmodi. Sed unum genus, rhetoricum, satis est ambiguum, quod cum multis doctorum dubitationibus fuerit obnoxium, peculiarem disquisitionem postulat.

§ 1. De commentis scholiis rhetoricis.

Post Usenerum et Leonem (Mus. Rhen. vol. XXIII 459 sq. XXXVIII 317—347) plenissime de his scholiis egit Gerstenbergius in libello „de Eugraphio Terentii interprete”, a. 1886 p. 64—79) ¹⁾.

Refutavit ille Usenerum, qui rhetorica omnia a Donato derivanda esse contenderat et probare conatus erat ea ex Eugraphii commentario in corpus Donatianum transscripta esse. Operae pretium est Gerstenbergii conclusiones describere et vera a falsis in iis discernere.

Legimus p. 70: „Haec igitur pro certo cognita habemus: et scholia illa rhetorica corporis Don. ex continuis commentariis rhetoricis fluxisse et maximam inter ea scholia et Don. et Eugr. similitudinem esse et Donatiana illa pleraque breviora et quasi ex Eugraphianis excerpta esse.”

„Itaque scholia illa rhetorica ex ipsius Eugraphii commentario in corpus Don. transscripta esse conicimus:”

p. 73: „Duo genera schol. rhet. in corpore Don. discernenda sunt, quorum alterum, ab Eugraph. diversum, continet terminos Graecos, laudem artis Ter. oratoriae et praecepta rhetorica discrepantia.”

p. 75: „Donatum talem tractationem rhet. continuam, qualem apud Eugraphium esse videmus, in commentum Terent. recepisse negamus.”

p. 76: „Ergo Donatum rhetorem fuisse et incertum neque verisimile est, quamquam eum sicut omnes, qui illis temporibus pro viris doctis haberi voluerint, studiorum rhetoricorum haud imperitum fuisse concedimus, ut in commentariis de Terentii arte oratoria hic illic per occasionem verba facere, non commentarium scribere potuerit.”

1) Cf. etiam Ed. Smutny in diss. Vindob. VI. a. 1898, p. 95 sqq.

p. 77: „Ergo Donatum tractatus illius rhetorici, qui in libris et Eogr. et Don. inest, auctorem esse negamus.”

„Contra et summam scholiis illis Don. cum Eogr. similitudinem et condicionem eam esse intelleximus, ut scholia illa ex his excerpta esse videantur. Itaque tractatus illius rhet. ipsum Eographium auctorem fuisse et ex eo scholia excerpta in singulos commentarios Don. transscripta esse probabilissimum nobis est.”

p. 78: „Non obstat sententiae nostrae, quod in corpore Don. scholia rhet. varii generis pretiique inveniuntur, quibus cum Eogr. res non est, quae cum ad singulos locos pertineant et Donato aliisque prioribus commentatoribus et interpolatoribus attribui possunt.”

„Neque vero ea fabularum Ter. tractatio ... ex Eographii ingenio fluxit ... Immo potius iam ante Eographium talia studia rhet. in scholis usitata fuisse testimoniis allatis demonstravimus. Sed eas tractationes quasi in unum compendium conscripsisse hoc, quantum quidem enucleare potuerimus, Eographii meritum est.”

„Quod nobis haec ratio poetarum opera tractandi languida et molesta est, non Eographii culpa adsignandum est, sed aetatis, quae a veris litterarum studiis abalienata adeo quasi obriguerat, ut formam magis quam rem ipsam spectaret; aetati tribuendum est, ... quod poetarum antiquorum opera non ipsorum causa legebantur, sed ad studia grammatica rhetoricaque expedienda adhibebantur.”

In his vere disputata sunt haec:

Donatum fabulas Terentianas non ornasse commento rhetorico continuo.

Distinguenda esse in hoc corpore scholia rhetorica diversi generis et ex his multa Eographianis esse similia.

Donatum non omnium auctorem esse habendum, sed inesse tamen vere Donatiana.

Continere commentum praeterea interpolationes rhetoricas per multas.

Non vera sunt haec:

Scholia rhetorica Eographianis in genere tam similia esse, ut ex huius commentariis translata esse coniciendum sit. Sunt nempe discrepantiae numero et pondere non minores quam similitudines.

Continere commentum tractatum rhetoricum, vel laceras eius partes, huiusque auctorem fuisse Eugraphium. Immo scholia rhetorica commenti sunt disiecta membra, quae nunquam ad unum idemque corpus pertinuerunt, neque Eugraphii adnotationes unum tractatum continent, sed efficiunt tot corpuscula, quot causae per singulas fabularum scaenas ab auctore rhetorice tractatae sunt.

De Eugraphii opera et meritis in genere aliter iudicandum esse censeo, quam fecit Gerstenbergius, ut postea declarabo.

Minus ad rem facit utrum Donatus rhetor appellandus sit an non, cum tamen ipse G. scholia vere rhetorica ab eo composita esse concesserit. Attamen Sabbadini, in Stud. Ital. III 337 sqq., probabiliter demonstravit *Donatum Grammaticum Urbis Romae et Ael. Donatum Oratorem U. R.* revera unam eandemque fuisse personam, quocirca, si scholia plura vel pauciora ab eo abiudicanda sunt, id aliis de causis erit faciendum, quam quod hanc artem non ex professo tractaverit. Itaque hoc in praesens mihi sufficit, esse omnium consensu in commento scholia rhetorica ipsius Donati iuxta interpolationes ex Eugraphii opere vel aliunde derivatas.

Secludo a rhetoricis ea scholia quae notant σχήματα λέξεως vel διανοίας, de quibus separatim erit agendum.

Praeterea pro rhetoricis habenda non sunt pleraque ea quae leguntur ad primum quemque versum cuiusque scaenae et quae, ut G. scripsit p. 64, „de poetica fabularum compositione et „argumenti progressu agere solent“. Haec igitur scholia sunt oeconomica ac perperam ille suspicatur „esse tenues amplioris commentarii rhetorici reliquias“. Immo integra et absoluta sunt, ipsius Donati manu exarata.

Attento lectori ubique in commento duo scholiorum rhet. genera sese offerunt, alterum aridum, ieiunum, formulis scholasticis conceptum et discipulorum institutioni rhetoricae aperte destinatum, alterum scriptum stilo libero et eleganti, spectans textus interpretationem rhetoricam, non artis tractationem. Statim profiteor, illud genus me iudice semper magistris, hoc Donato adsignandum esse. Quodsi autem cum utrisque scholiis Eugraphiana identidem conferimus, videmus similitudines Eugraphii cum illis tam frequentes esse quam rarae sunt cum Donatianis.

Ipsa autem scholia Eugraphiana tertium quoddam genus constituunt medium inter utrumque et exaratam stilo satis decoro, quem corruptit tamen verbosa hominis prolixitas. Sed requirunt haec scholia descriptionem peculiarem.

§ 2. De scholiis rhetoricis Eugraphii.

Præcipuum Eugraphii consilium in scribendis commentariis hoc fuit, Terentii virtutem monstrare in adhibenda arte rhetorica. Profitetur hoc expressis verbis in praefatione ad Andriam p. 173 Kl.: „Cum omnes poetae virtutem oratoriam semper „<pro?> viribus exsequuntur, tum magis duo viri apud Latinos. „Vergilius et Terentius. Ex quibus, ut suspicio nostra est, „magis Terentii virtus ad rationem rhetoricae artis accedit: „cuius potentiam per singulas comoedias, ut possumus, expli- „cavimus. Ac prima nobis ea sit, quae et pueris ¹⁾ <prima?> „semper est tradita: Andria” e. q. s.

Huic consilio accedebat aliud, ut „verba ac sensus obscura” illustraret. Hoc autem consilium, quod ab initio operis ei minoris momenti esse videbatur, nonnisi strictim hic illic tetigit ut ad Phorm. I 1. 1.

In singulis scaenis hanc igitur rationem iniit, ut consideraret, an tractaretur in ea aliqua causa, ac dein huius genus, statum, qualitatem, argumentorum locos, alia, uberrime plerumque indicaret ad primum quemque scaenarum versum, et brevius pro re nata ad singulos versus. In hoc tamen munere nequaquam certam viam et rationem secutus est, nam neque ea, quae dixi, omnia semper docentur, neque observatur certus ordo; omittuntur multa, modo causa plenissime illustratur, modo paucis absolvitur et ne in iis quidem scaenis, ubi promittit certum ordinem (Eun. II 3. 1) aut locupletem explanationem

1) Perperam Gerst. hinc conclusit, p. 28, eius consilium hoc fuisse, „ut pueri „commentarios perlustrantes et Terentium imitantes artis rhetoricae elementa discant.” Voluit sibi lectores arte rhetorica iam ita imbutos, ut adnotationes suas intelligerent et Terentii virtutem inde gustarent. Hoc est quod dixi, Eugraphium non scripsisse tractatum rhetoricum. Qui hanc artem nondum aliquatenus callebant, eius elementa et his scholiis discere numquam poterant.

(ibid. III 3. 1, Heaut. II 3. 1, Andr. I 1. 1), id praestitit, quo pollicitus est. Ubi causa deest, id semel tantum commonemus (Pho. I 1. 1), alioqui hoc ex ipsa scholiorum rhetoricorum deficientia efficitur. Ea quae dixi his locis comprobantur:

Ad Eunuch. I 1. 1 p. 408 Kl.: ... deliberativa utique est: ab honesto et ab utili et ab eo, an fieri possit et an necessitas, semper dividitur. Haec igitur an servata sint considerare debemus (h. e. considerandum est, utrum Terentius causam deliberativam ex artis regulis tractaverit).

Phorm. I 1. 1 p. 500: Haec (scaena) ... nihil aliud tenet, quam expositionem rerum gestarum, unde formam nullius causae habet. Ergo verba ac sensus, qui obscuri sunt, sequamur.

Ibid. V 8. 1 p. 522: Abhinc usque ad finem ... pulcherrimus statuum et figurarum ordo contextitur.

Andr. I 1. 1 p. 176: Haec per singulorum capita versuum plenius aperientur. II 2. 1 p. 191: Haec multis locis exprimemus. Eun. II 3. 1 p. 416: Quas (divisiones), ut aequum est, suo loco per ordinem tractabimus. Ibid. III 3. 1: Explicabimus singula. Heaut. II 3. 1 p. 511: sicut suis locis explanabimus. III 1. 11 p. 515: quae omnia (divisiones et cet.) suo loco plenius explicabimus, ne tantum ea quae obscura sunt (h. e. alius generis scholia), dicamus.

Ex iis, quae monui, consequens est, scholia rhetorica in singulis fabulis aut fabularum partibus valde inaequaliter esse divisa. Plurima vulgo leguntur ad prologos, nam, ut est in praefatione ad Andr. p. 173: „Omnis prologus Terentii habet controversiam”, quamquam ne hoc quidem verum est, cum Adelphorum prologus et ea careat et ideo scholiis etiam rhetoricis, tam apud Eugraphium quam apud Donatum.

Quod ad ipsas fabulas attinet, cum Eugraphius secundum Andriae praefationem eas rhetorice praesertim illustrare decrevisset, hoc consilium deficiente nimirum materia missum fecit, etenim numerus rhetoricorum paulatim minuitur, at incrementum eorum scholiorum, quae sunt de verborum et sensuum obscuris, ut locorum conspectus docebit, qui sequitur. Numeravi in Andria scholia CCCIII, in quibus rhetorica C. Sex scaenae scholiis rhetor. vacant I 4. 5. II 4. V 2. 4. 5.

Eunucho schol. CCCVI, in quibus rhetor. LXX. Septem scaenae rhet. vacant II 1: 2. 3. III 4. IV 5. 6. V 7.

Adelphis schol. CXCIV, in quibus rhetor. XXXIV. Undecim scaenae rhet. vacant II 2. 3. 4. III 5. IV. 3. 7. V. 1. 2. 5. 6. 7.

Heautontimorumenos schol. CCC, in quibus rhetor. XXXIII. Novem rhet. vacant III 2. IV 2. 3. 4. 5. 6. 7. V 3. 5.

Hecyra schol. CIL, in quibus rhetor. XXXIII. Quinque scaenae rhet. vacant III 5. V 2. 3. 4. 5.

Phormione schol. CCLXXXI, in quibus rhetor. XX. Quatuordecim rhet. vacant. I 1. 2. 4. II 2. III. 1. 3. IV 1. 2. 4. 5. V 2. 3. 4. 5.

In scholiis igitur Eugraphianis rhetorica vix quartam partem occupant. Haec autem nullo vinculo inter se cohaerent, sed cuiusque scaenae rhetorica unum corpusculum efficiunt, in quo tamen non raro iusta dispositio et plena rerum tractatio desideratur. In permultis scaenis res rhetorica una adnotatiuncula absolvitur. De ipsis autem horum scholiorum argumentis ac similitudine aut differentia cum commento Donati postea videbimus; adparebit similitudinem in levioribus fere positam esse potiusque derivandam ex fontium communione, quam inde quod interpolatores Eugraphii commentarios in Donati corpus translulerint. Ceterum confirmabitur identidem Eugraphium, hominem doctum et ingeniosum, in suum quidem usum convertisse, ut par erat, quae priores rhetores de his fabulis adnotaverant, sed haec nequaquam compilasse, verum ex solida artis cognitione, quam multo sibi studio paraverat, scaenarum causas suo ingenio ponderasse et descripsisse.

Ut genus Eugraphianum iam nunc a lectoribus quodammodo cognoscatur, dabo scholiorum specimen ad unam aliquam causam, quae satis plene et dilucide exponitur.

Legimus ad Andriam V 3. 1:

Haec scaenae venialem statum habet: accusatur enim (Pamphilus) a dictis (cf. vs. 6), a factis (ibid.), ab habitu faciei (vs. 7), quod peregrinam mulierem velit uxorem ducere (vs. 8—10) Accusatio incipit (scil. a patre vs. 6): „num cogitat quod dicat, num facti pudet?” Deinde defensio (Pamphili) a precibus: „Me miserum” (vs. 11). Tota rursus accusatio supponitur <a> factis praeteritis, quod dju amaverit meretricem,

a praesentibus, quod iam uxor sit, quod susceptus filius (vs. 11 sqq.). Deinde concluditur accusatio per *σύγχυσις*: „Immo valeat, habeat, vivat cum illa” (vs. 18).

Tum haec ad vs. 18 „Mi pater”: (Pamphilus) ex nomine benevolentiam comparat. Deinde petitur audientia (vs. 22 „licetne pauca”). Post subiungitur narratio, in qua est venialis status: „Ego me amare hanc confiteor” (vs. 25), quamquam incidit velut definitivus status („si id peccare est” vs. 25), quaeritur enim an amor crimen sit. Petit veniam sic: „Tibi me, pater, dedo” (vs. 26); exponuntur duae partes, una ex voluntate („vis me uxorem ducere? vs. 27), altera citra voluntatem („hanc vis mittere?” ibid.). Concluditur cum affectu: „ut potero feram” (ibid.).

Hunc locum praesertim elegi, quia ipsius quoque Donati scholia rhetorica supersunt easdem res atque E., quod raro obtinet, tractantia, sed vide quam sint brevia atque forma et rebus discrepantia. Legimus ad vs. 1:

„Hic accusatio est, quae solvitur defensione: in eo, quod ad „amorem pertinet, per concessionem (vs. 25 Pamph. concedit „se amare), in eo quod ad Critonis personam per coniecturam „(si id peccare est etc. 25 sqq.)”

ad vs. 11: „„Me miserum” initium defensionis et deploratio „calamitatis et miseriae, qua in amorem culpam removet a „voluntate sua, cum pater, quod amat filius, vitium mentis „dicat esse, non impulsus dei.”

Donatus omnia breviter et aliter. Pro statu veniali et definitivo concessionem ¹⁾ habet et coniecturam, pro defensione a precibus deplorationem calamitatis, pro veniae petitione a voluntate culpae remotionem. Reliqua omittit. Utitur quidem locutionibus rhetoricis, sed ita, ut in quotidiano sermone fere delitescant et agnoscantur tantum a rhetoricae peritis. Ceterum forma horum scholiorum absoluta est neque ulla ex parte fragmentorum naturam refert.

Praeter haec duo autem nulla alia rhetorica in commento huius scaenae inveniuntur nec genuina nec spuria. Magistri ab

1) Vocabulo „venialis status” pro eo quod antiquiores dicebant „concessio”, *συνγνώμη*, Donatus nusquam usus esse videtur.

excerpendis rhetoribus suis et indicandis argumentorum locis et causae partibus hic prorsus abstinerunt. Donati vero ratio in scribendis scholiis rhetoricis hic ut alibi ea fuit, ut artem adhiberet tantum ad adiuvandam iustam poeticae argumentationis intelligentiam.

Scholorum igitur quae Magistris debeantur specimina ad hanc scaenam afferre non possum, sed mox satis superque ea cognoscentur. Exhibent illi breviora et longiora. Illa facile reprehenduntur: „argumenta a necessario, ab utili, ab honesto”, etc. etc. „an vere laudatus sit”, „a summo ad imum”, „deliberatio et partes eius”, „accusatio facti”, „derivatio causae” et essentiae formulae eiusmodi. Scholia longiora Donatiani primum nonnumquam similia videntur, sed tamen multis indiciis ab illis distingui possunt, quorum haec sunt praecipua: Non sectant fabularum interpretationem sed institutionem discipulorum, quae fit per formulas, definitiones, regulas e ludo deimptas; interponunt quaestiunculas et controversias a rhetoribus erentium interpretantibus inventas, quae Annaeani libri fictiones lentidem in memoriam revocant; peccant denique distinctionibus minutis et longe repetitis, argutiis, argumentulis speciosis, quae inepta diligentia et interpretatio vafra poetae verbis subesse mulat eo consilio, ut discipuli his rebus ex ipso textu quamque ratione eliciendis mentis aciem artisque peritiam exerceant.

Quandoquidem Eugraphiana cum Donatiani adsidue comparare debeo, necesse est pauca disputare de Eugraphii fontibus, non quidem de omnibus, sed de ea quaestione, quam Gerstenbergius tractavit p. 36 sqq., quae nempe necessitudo intercedat inter scholia Eugraphii et Donati ac Servii ad Vergilium. Exstant enim horum scholia inter se tam similia, ut, qui aetate posterior est, Eugraphius, ex alterutrius copiis non hausisse debuerit. Quaestio igitur cohaeret cum illa altera, quae in Servii commentariis, sive pleniores sive breviores, et Donati commentariis ad Vergilium, qui perierunt, fluxisse credendum sit. In hac autem re libenter utor auctoritate Thibonius, qui in Praefatione ad Serv. Comm. ex multorum scholarum comparatione effecit p. XXI: „multa Serviani (brevioris) commentarii ad Donatum referri posse”, et p. LXXVII: „Donati

„commentarios Servium diligenter legisse et haud pauca ex eis (plenioribus) adsumpsisse”¹⁾. Sed ne a proposito nimis deducar, hanc rem nunc mitto.

Igitur Gerstenbergius XX fere locos similes Servii, Donati, Eugraphii contulit et inde primo sic conclusit p. 36: „Eugraphium ab Aelio Donato pendere elucet”. At dein protulit alios locos XIII (p. 38 sq.), ubi „Eugraphii verba propius ad Serviana accedunt”, et conclusionem sic mutavit p. 40: „Utrum igitur exscripserit Eugraphius, Donatum an Servium, pro certo disceptari non potest.”

Neutra conclusio iusta est.

Primum hoc non omittendum est, Eugraphii ambitionem in componendis adnotationibus hanc fuisse, ut tam scribendi quam cogitandi rationem affectaret nativam ac propriam. Quae igitur mutuatur ab aliis, ea ita diffingere conatur ut pro suis haberi possint. Hinc factum est, ut forma prorsus nova adpareat, ubi res clamant imitationem. Interdum tamen hanc curam imprudenter omisit et auctoris sui observationes illius verbis reddidit. Hoc usu venit in his:

Andr. I 1.50, postquam citavit Verg. Buc. VIII 39 praeter alia haec leguntur: „XIII annum significat, qui vicinus est pubertati.”

Serv. ad Buc. 1.1.: „XIII (annus), et vult significare iam se vicinum fuisse pubertati.”

Donatus citat tantum locum Bucol.

III 1.15: Iuno Lucina „pronuba est, h. e. nubentibus praest”, dein citatur Aen. IV 59: est pronuba Iuno, ubi Serv.: „quae nubentibus praest”. Quae tum sequuntur apud Eugraphium: „eadem et Lucina est, quae praest parturientibus”, vix dubites, quin, tametsi locus non citatur, memoriter sumpta sint e Serv. ad Aen. I 8: „Iuno est Lucina quae partibus praest, ut Terentius” (1.1.).

Don.: „Iuno ab iuvando dicta, Lucina ab eo quod in lucem producet”, sine exemplo Verg.

1) Thilonis conclusiones a Gerstenbergio minus recte sic redditae sunt p. 36: „neque quin Servius eos exscripserit dubium est”, et p. 40: „Servium in libris conscribendis Aelii Donati Commentum exscripsisse constat.”

Ad IV 1. 21: „Lupus in fabula, proverbium cum ipse advenit, de quo loquimur.” Serv. Buc. 9. 54: „Proverbium „quoties supervenit, de quo loquimur.” Eugraphius non citavit Vergili locum, ut fecit Donatus, qui tamen longe alia adnotavit, quae referre non opus est.

IV 2. 37: „Sacellum, sacer locus, Verg. (Buc. III 9).” Serv. ad h. l.: „Sacello i. e. loco sacro”. Don.: „ut Varro ait, sacra cella est”.

Praeter sententias etiam singula verba notabiliora Servium auctorem produunt, ut in his:

And. I 1. 34. Multus est Eogr. de sententia „ne quid nimis” in ore mancipii, idque excusat cum aliis de causis tum hac: „primo omnium in hominibus natura i. e. sensus aequalis „est.” Mirabilem hanc causam detorsit sine dubio e Serv. ad Aen. X 861: „Unde et Terentius servis dat plerumque sententias prudentissimas quidem, sed quae se per naturam offerunt, ut ne quid nimis.” Don.: „Terentia non incongrua „servo, quia et (est?) pervulgata.”

III 5. 4: „Pretium h. e. meritum atque poenam: Verg. (IX 230 et XII 352)”. Serv. ad hos ll.: „pretium i. e. poenam”, et: „modo poenam”. Don.: „Et pretium et praemium generaliter pro bono aut malo facto redditur, sed discernuntur hoc modo: pretium pro stultitia poena est, praemium pro virtute „et sapientia honor est et lucrum.”

IV 3. 11: „quippe cum inde (a Vesta) vestibulum nominarent”. Serv. ad Aen. II 469: „dictum autem vestibulum, quoniam Vestae consecratum est”. Don. nihil.

V 4. 37: „„Scrupulus” sollicitudo ... scrupuli dicuntur lapilli admodum leves et parvi, unde Verg. (VI 238)”. Serv. ad h. l.: „lapillus brevis, qui ... pressus sollicitudinem creat”. Don.: „lapillus minimus, nam nimis molestae sunt pedibus scrupulosae viae, ut Verg. (l. l.).”

Eun. II 2. 60: „Non temere, non passim, sine causa”. Serv. ad IX 327 et 375 multa synonyma illius adverbii dedit, in quibus „passim” et „sine causa”. Donatus sine vocis interpretatione citavit locum Aeneidis, quem Eugraphius indicare ceperat.

Aliis locis similibus optio vix dubia esse potest, utrum illo-

rum secutus sit Eugegraphus. Incipio a loco, qui demonstratum, ut dixi, rerum ac verborum quadam novitate auctorem suum obliterare studuisse.

Andr. II 1. 22: Similiter Iuno ab Aeolo postulavit primum „quod magnum est, Verg. (I 69). Ita secundo loco quod voluit „bat petit (vs. 70). Hoc namque desiderabat, Troiani ad Italiam „ne venirent ac propterea dispergerentur.”

Serv. ad I 70: „Sciendum sane est artem hanc esse petitis, ut minora impetrare cupientes maiora poscamus; quod „etiam nunc Iuno facit: scit namque se fati obstare non posse „sed hoc agit, ut eos arceat ab Italia.”

Don. ibid. II 1. 28: „Primum quae maiora sunt petitis „postremo quae ex his videntur minima, et hoc arte, ut Verg. (l.l.).

Mentio Troianorum et Italiae aliaque indicia auctorem designant Servium potius quam Donatum. Ceterum „artis mentio apud utrumque suspicionem praebet Servium hoc scholasticum hausisse e. Donati commentario Vergiliano.

Eiusdem generis sunt haec:

Andr. II 1. 31: „Mereatur primum hic est praestet (l. „perperam: instat), merendo enim praestatur, unde Verg. (I „334)”. Ad II 1. 47 „promeruit h. e. multum mihi praestitit’

Serv. ad I 74: „meritis praestitis, ut alibi (IV 334)”. Idem ad IV 335: „promeritam praestitisse et bene gessisse. „Terentius (Ad. IV 5. 47) ... Contra commertum qui alibi „quid delinquit, ut alibi ipse Terentius: quid commertui aut „peccavi pater, i. e. quid male egi.” Id. ad VI 664: „merendo ... praestando, ut IV 335. Terentius: Ego, Charinus „etc. (II 1. 30).”

Don. ad Andr. l.l.: „Mereat i. e. praestat, ut Verg. (IV 33 „et VI 664), et e contrario laedit: quid commertui (Andr. „l. 112). Ad. l.l.: Promeruit adiuvit, profuit, cui contrarium est commertuit, nam mereri et promereri est praestare „beneficium, Verg. (IV et VI).”

Eugegraphus breviter et negligenter aliquid conscribillavi e Servio, opinor (cf. „merendo”). Servii adnotationes referendae denuo videntur Donati commentarios, quem totius explicationis auctorem fuisse suspicor.

Andr. III 5. 15: „Semper pietas commovetur iratis, si illi

„qui in crimine constituti sunt, se poenam meritos esse fateantur. Idcirco adiecit servus: „cruce[m]”.

Serv. ad I 519, ubi legati Aeneae ad Didonem veniunt orantes veniam: „Dicta autem venia ad eliciendam misericordiam: meretur enim benevolentiam numinum, qui, licet innocens sit, veniam tamen, tamquam peccaverit, petit; unde est confessio illa in Terentio: quid meritu's? Cruce[m]” (l.l.).

Don.: „Plena satisfactio est confessio peccati sine recusatione poenarum, nam mitiores eos reddimus, quibus ultro operae pretium pro delictis offerimus nostris, Verg. XII 931: equidem merui nec deprecor, inquit.”

Eugraphius libere scripsit, obediens tamen potius Servio, quam Donato, cuius exemplum Vergilianum aptissimum (exemplum ex I 519 non quadrat cum loco Ter.) non, credo, omisisset.

Heaut. II 1. 15: „Procax a petendo dictum, unde et proci dicuntur nuptiarum petitores.”

Serv. ad I 436: „Procax proprie petax est, nam procare est petere, unde et proci dicuntur.”

Don. ad Hec. I 2. 84: „Procax despoliatrice ac petax, procare est enim petere, Verg. procacibus austris (l.l.) . . . Unde et proci dicuntur, qui filias alienas in matrimonium petierunt.”

Eugr. sordide denuo aliquid memoriter conscribillavit. Loci Servii et Donati procul dubio ad hunc auctorem redeunt in comm. Vergilianis.

Ad. prol. 9: „In prima fabula, i. e. in prima parte fabulae, ut Verg.: vidimus obscuris primam sub vallibus urbem” (IX 242).

Serv. ad h. l.: „primam urbem h. e. primam partem urbis, nam Palatium in monte est non in vallibus.”

Don.: „In pr. fab. h. e. in prima parte, ut dicimus in primis digitis”. Eugr. sequitur Servium, omittens exemplum Vergilianum.

Hec. II 1. 15: „Eiecta est ¹⁾, communi genere liberos esse positos, ut feminas intelligamus.”

Serv. ad X 532: „. . . nam liberos etiam unum dicimus

1) Quid in corruptela lateat nondum perspexi.

„filium, adeo ut Terentius etiam filiam liberos dixerit, ut in „Hecyra: cui liberos committerent.”

Don.: „Nec unam sed liberos, sic Cicero: en cui tuos liberos „committas, . . . et: habemus enim liberos parvos, de puella.” Denuo negligentissime rem egit Eugr., non secundum Donatum, qui aptissima exempla attulit e Verrinis.

Quamquam autem Eugraphium, qui nullum fontem nominat, ex locis allatis Servii vestigiis identidem instituisse concludendum est, idem tamen non potuit non cognovisse illarum fabularum, quas ipse tractabat, commentatorem celeberrimum Donatum, sed pro indole, veritus ne imitator haberetur, hanc cognitionem quantum potuit dissimulavit, neque imitationis vestigia supersunt in locis a Gerstenbergio collatis nisi levissimum hoc in Eunuchio II 2. 16, ubi Donatus:

„Cetarii, qui cete i. e. magnos pisces venditant et bolonas „exercent.” Eugraphius: „cetari sunt qui salsamenta vendunt, „nam cetariae(?) dicuntur bolonae. Cete genere neutro pisces „sunt, qui ad salsamenta proficiunt.” In glossariis bolonae dicuntur redemptores tabernarum cetiarum (c. Gl. VI 1 p. 147 coll. p. 204). Servii scholion ad V 822 tractat tantum declinationem *rov̄* cete.

Alterum vestigium fortasse superest in scholiis ad Andr. IV 5. 13, ubi Donat.: „Verg.: mene efferre pedem (Aen. II 657), „et ferte simul Faunique pedem (G. I 11). Sed critici adnotant „altius esse caractere comico tetulisse pedem.” Eugraph.: „tetulisse pedem dixit per prothesin, est enim ferre ire et pro- „fiscisci, ut Verg. (II 657).” Exemplum Vergilianum sumpsit fortasse a Donato. Serv. ad G. I 11 multum differt ab utroque.

Denique cogitationem Donati sua ratione fortasse reddidit ad Andr. II 2. 2, ubi ille simpliciter: „Ordine locutus est: prius „enim metum adimere, sic demum gaudio perfundere”. Eugr. argutius: „Ordinem et rationem posuit: prius enim id quod „malum est debet excludi, ut id quod bonum est, melius feliciusque teneatur.” Serv. ad I 720: „Ordo naturalis: prius „enim est avellere inhaerentia, et post nova inferre”, quae e Donati comm. Verg. deprompta esse possunt.

Quae leguntur de derivatione nominis Mulciberi a mulcendo ad Hec. I 1. 8, sintne haec scripta secundum Donatum ad

h. l., an secundum Servium ad VIII 724, an, quod potius credo, e communi hominum doctrina, distingui iam non potest. Non minus incerta manet necessitudo inter effata simillima Don. et Eugr. ad Hec. III 4. 8 et Serv. ad VI 614.

Quae Eugr. habet de voce „penum” ad Eun. II 3. 19 minus respondent scholiis Donati ad h. l. aut Servii ad I 703, quam Glossographo in vol. V p. 509, 57.

Denique reliqui loci similes Donati, Eugraphii, Servii ad Eun. V 9. 51, Aen. III 353 (accipere = pascere), Andr. II 2. 33, Hec. I 2. 4, Georg. I 125 (nullus pro non), Andr. III 3. 1, Aen. II 3 (iubere = velle), Pho. V 1. 15, Georg. IV 444 (nam quis pro quisnam) breviores sunt quam ut de alterutrius imitatione quicquam decerni possit.

Igitur ex accurata locorum omnium consideratione pro conclusionem Gerstenbergii hoc potius statuendum est: Eugraphium evitasse imitationem Donati ad Terentium et adhibuisse materiem Servianam, quam sciveritne ex magna parte fluxisse e commentariis Donati Vergilianis nescimus, sed quam plerumque ita deformavit, ut imitatio extrinsecus vix posset agnosci.

Hanc conclusionem alicuius momenti fore in frequenti scholiorum Donati et Eugraphii comparatione quae instat, vix est quod dicam.

Absolvi disquisitionem de Eugraphio et redeo ad commenta scholia rhetorica, quae ita recensebo, ut primum exhibeam, quae, secundum discriminis normam a me positam p. 133, ab ipso Donato ad singulas fabulas ¹⁾ conscripta esse credam, deinde, quae interpolatoribus mihi debita videantur, tandem incerta quaedam accuratius examinem. Eugraphii denique scholia similia vel subsimilia identidem in comparationem vocabuntur.

§ 3. Scholia rhetorica ipsius Donati.

Scholia Donati, quae rhetoricorum titulo complector, duplicis sunt generis. Pauca tantum vere rhetorica sunt, quae primum ex omnium fabularum scholiis congregata simul exhibebo.

1) Prologorum scholia postea satius est simul omnia referre et inter se comparare.

nam et principium est (vs. 1 me miseram) et narratio [vs. 27 familia etc.) et partitio cum confirmatione (vs. 64? nunc etc.) et reprehensio (vs. 82 et 99 egone etc.) et conclusio per conquestionem (vs. 99—102).

Cognovit igitur D. huius orationis tractationem in controversiae formam redactam. Sed nihil amplius hinc efficere licet et Gerstenbergius, cum scriberet p. 75: „Hoc scholion etiam praeter Eugraphiana fabulas a rhetoribus secundum orationum formas tractatas esse testimonio est,” festinantius ex hoc loco conclusit, omnes omnium fabularum orationes sic iam tractatas fuisse. Quod autem dicit „praeter Eugraphiana” hoc recte se habet, nam quae Eugraphius dedit ad hanc scaenam, quamquam in paucis quodammodo conveniunt (ad 6 et 15 principium, ad 15 et 27 narratio, ad 60 concludit), tamen in reliquis ita discrepant (desunt partitio, confirmatio, reprehensio, conquestio et vide verbosam eius disceptationem ad vs. 27), ut ex Donati fonte haec hausisse non potuerit.

Magistrorum scholia ad h. l. omnino desunt.

Phorm. II 3. 1 (1) In hac scaena, ut rhetoribus placet, veluti quaedam controversia est, quae uno tempore ex utraque parte tractatur, ut si quis dicat, legem esse ne de eadem re bis agatur et item, ut orbam proximus ducat. — Quidam absente patre sub hoc nomine uxorem coactus est ducere; vult illam pater adveniens eicere matrimonio: contra dicitur. — Meminisse autem debemus in omni contentione (scil. huius scaenae) ea maxime dici, quae simplici patri familiae et calumnioso sycophantae improbissimoque parasito poetae congrua visa sunt.

maiorum”, vide supra Cic., Ad. I 1. 35 (Victorin. p. 203), Eun. I 1. 1 (Iul. Rufinian. p. 44: *διαλογισμός* cf. Quint.).

Nova his accedunt haec tantum: Andr. II 3. 28 (Victorin. p. 251 „signum”), Ad. II 2. 8 (id. p. 261: „contempto commodo suscipi” maius commodum potest, ut Terentianum illud.”) et apud Martianum Andr. I 1. 115 sq. „argumentum a contrario”, cf. comm. ad h. l. V 4. 31 „exemplum inhonestum”. Hec. I 1. 1 „ab eadem litteris incipientia”.

Quae praeterea citantur a Rhet. min. e Terentio sunt figurae verborum et sententiarum, vide p. 43—76 passim.

Igitur rhetorica scaenarum tractatio et sera demum viguit et extra Commentum laque Eugraphium nulla fere sui vestigia reliquit.

Postremam observationem cum laude poetae prorsus Donateam esse sentient periti. Quae lineolis inclusi, laxe interposita, referunt titulos controversiarum vulgares notos e Seneca eaque interpolatori tribuenda sunt (cf. mox Engr. verba). Ceterum hanc controversiam satis celebrem fuisse ideoque, opinor, a Donato per exceptionem commemoratam esse, docet Eugraphius, qui ex iisdem fontibus eam sic rettulit p. 510 Kl.:

Haec scaena tenet controversiam talem: Orba proxumo nubat, orbam proxumus ducat. Bis de eadem re actio ne sit. Quidam quasi orbam coactus est ducere absente patre; pater cum redisset vult agi, an illa sit proxima: contra dicitur. Deinde huius scaenae argumentatio nimis ampla interpretatione explicatur.

Haec sunt quae D. tradidit de fontibus rhetoricis.

In reliquis scholiis vere rhetoricis hoc etiam discernendum est, utrum legantur ad scaenarum initia an passim in scaenis. Eugraphii mos, ut ad primum scaenae versum causa explicetur, apud Donatum raro tantum reperitur, semel in Hecyra, Phormione et Adelphis et ter in Andria, nec causam indicavit nisi paucissimis verbis.

Andr. I 3. 1 (1) Hic brevis et comica deliberatio est magna expectatione populum rerum imminentium commotura, aestuantis Davi consideratione proposita. (2) Persona aut ab altero commendatur aut se ipsam populo commendat aut et ab altero commendatur et a se ipsa, ut hic ¹⁾ Davi èt per Simonem supra descripta est (I 1. 137), ubi dixit „mala mens malus animus” èt hic per se, dum hoc gestu ac sermone agit ac disputat secum.

Alterum scholion memorabile est, quippe unum ex paucis Donati, in quo artis regula citatur ²⁾, quod sescenties fit a magistris, sed adhibetur regula in usum interpretationis.

Eugraphius aliter, p. 183 Kl.: Haec scaena deliberativae vim tenet, nam territus a domino seniore Davus deliberat, cui obtemperet, an adolescentis animo an imperio senis satis faciat. Cf. ad 4 de partibus deliberativae.

1) „Hic” omittendum videtur.

2) Vide etiam infra ad Andr. II 1. 28 et Ad. V 8. 6, ubi tamen non ipsa formula scholiastica citatur ut h. l.

I 5. 1 Postquam sub (1) argumentum scaenae exposuit, sub (3) breviter hoc adnotat: Quasi deliberatio est, in qua duae partes sunt, una patris, altera amicae; pro suasore Mysis est.

Eugraphius similia sed multo plura ad 1.

II 3. 1 (1) Haec scaena deliberationem continet Davi et Pamphili.

Eugraphius: Et hoc loco deliberatio est in qua persuasio continetur. Sequuntur alia permulta.

V 3. 1 (1). Hic accusatio est, quae solvitur defensione: in eo quod ad amorem pertinet, per concessionem, in eo quod ad Critonis personam, per coniecturam.

Supra vidimus (p. 131) quantopere Eugraphii adnotatio a Donato discrepet.

Hec. II 1. 1 (1) In hac scaena accusatio socrus est, quae se coniecturaliter defendit, dicens nihil a se factum in perniciem nurus. (3) Conatur Terentius adversus famam bonum socrum reperire et incipit a generali exclamazione, quo vehementior sit eius accusatio, paulatimque ad speciale crimen descendit.

Multum differt quod habet Eugr. ad 1: Haec scaena locum communem tenet in socrum, qui dividitur his partibus, etc. (vide de partibus ad 2, 6, 8). Convenit cum Donato ad 13: hic iam specialis accusatio est, cet., quae verba communem fontem indicare possunt.

Reliqua scholia ad h. l. notatu digna sunt:

(2) Ἐμπαθῶς ab exclamazione coepta scaena est, senex enim est difficilis et iratus.

Primam observationem a Donato sumpsit idem magister, quid ad vs. 8 adscripsit: et haec quae Ἐμπαθῶς ab exclamazione coepit, ad misericordiam spectat defendentis oratio.

Altera observatio de sene est ex supervacaneis additamentis, quae odit Donatus.

(4) Accusatio a persona, cui accidit ex sexu et quod socrus est.

Alius denuo magistri rhetorici scholion satis simile Donatei 1). Idem ad vv.: „quae est haec coniuratio” dedit (6): Accusatio a re.

(5) Consensio bonae rei est, coniuratio malae, et inde coniuratio Catilinae dicta est.

Differentia h. l. prorsus otiosa est et Philosopho reddenda.

III 3.1 (1) In hac scaena conquestio est ad deliberationem descendens, an habeat Pamphilus, an excludat uxorem, in qua tota oratio Pamphili ad argumentum spectans amatoria magis quam maritalis est. Nam aliter non perveniretur ad ultimam cognitionem omnium rerum, nisi adolescens furtivum conceptum uxoris et partum aliquanto lenius, quam coniugalis dolor expetit, toleravisset.

Ecce scholium rhetoricum vere Donateum: praemittit pauca de causae genere ut dein oeconomiam scaenae et ipsius fabulae, quantum necesse est, explicet. Prima verba scribendi genus referunt, quod exhibent etiam scholia interpolata (confer e. g. III 2.1 (1)), sed illa subsistunt in rhetoricis, Donatus numquam.

Eugraphius in scaenae characterem non penetravit, ut Donatus, sed ex rerum superficie haec delibavit ad 1: conquestio est, quod de amore multa sit passus, quod multa viderit, multa audierit, — quae reddunt quodammodo sententiam vs. 2 et 3.

III 5.1 (1) Facete principium est interrogantis ita, ut sciat quid sibi responsurus sit, quem interrogat. Illaturus est enim argumentum per *ἐπαγωγὴν*.

Scholion interpretativum magis quam rhetoricum cum laude poetae coniunctum. Eugr. aliter.

Adelph. II 3.1 (1) In hac scaena gratiarum actio est ex persona eius, qui praestitit et eius cui praestitum est, et ex ipsius pretii quantitate.

Haec Donato dari possunt. Sed additamentum, quod sequitur, magistrorum morem refert regulas e ludo citantium: „Nam omne, quod geritur, aut in rebus est aut in personis aut in attributis eorum.” Hic lector iam praegustat scholiorum genus interpolatum.

Phorm. II 3.1 (1) Vide supra p. 141.

Post scaenarum versus primos ad reliquos passim haec rhetorica leguntur, quae Donato tribuenda esse censeam:

Andr. II 1. 28 (4) Prima quae maiora sunt petit, postremo quae ex his videntur minima; et hoc arte, ut (Aen. I 69) „in-
cate vim ventis <submersasque obrue puppes>”, ad postremum (70) „aut age diversos et disice corpora ponto.”

Scholia simillima Eugraphii et Servii ad Aen. I 70 supra (p. 136) citavi et suspicatus sum, illum hunc potius imitatum esse quam Donatum et Servium invenisse hanc artis praescriptionem in Donati comm. Vergilianis. Donatus ipse eam cognovit ex disciplinae rhetoricae capite de argumentorum oeconomia et ordine ¹⁾, eamque applicuit, credo, ad locum Vergilianum, unde transit in Serv. et Eugr.

Eun. I 2. 18 (1) Oratorie ac facete additum „misera”. (2) Et cum illa a derivatione causae argumentaretur, mire a Parmenone correpta est, verisimile non esse, ut quem quis amat eundem possit excludere.

Rhetorica operam praebet interpretationi. Eugr. longe alia.

Ad. V 8. 6 Incipit a persuasione sed latenter, ita ut ea, quae proposito consilio dicenda erant, ante demonstrarit, quam dicat, quid fieri velit. Et hoc semper fit ab oratoribus in iis rebus, a quibus incipere non oportet propter turpitudinem aut incommoditatem rei, quae persuadenda. Considera adeo Verg., ubi persuadet Iris matribus, ut naves suas incendant et invias hoc ipsum consilium ultimum poni post argumenta quam durima (Aen. V 606).

Scholion Donati rhetoricum omnium disertissimum, in quo Vergilii exemplum ita refert, ut hoc primus invenisse videatur. Servius de hac re tacuit et Eugr. multum differt, nisi quod s. 13 persuasionem nominet. Regula a Donato allata denuo pertinet ad caput de oeconomia et ordine (τάξις), cf. supra ad Andr. II 1. 28 et antea (p. 138) ad Andr. II 2. 2.

1) Vide Volkman, die Rhetorik d. G. u. R. p. 364 sqq. Cf. infra Ad. V 8. 6.

Ceterum magister huic scholio adnexuit hoc: et initium a possibili, nam dicit: huius uxoris est mater.

In Hecyra et Phormione nullum scholium vere rhetoricum repperi, quod Donato certo tribuendum sit.

Scholia rhetorica incerta Donati postea recensebo.

b. Scholia semi-rhetorica.

Composui scholia Donati quae iusto nomine rhetorica appellari possint, licet in his quoque rhetorica plerumque tantum adiutrix sit artis interpretandi. In omni scholiorum numero (circiter duo millia) illorum numerus (quatuordecim) valde est exiguus. Multo frequentiora sunt ea Donati scholia, quae colorem quidem aliquem rhetoricum hic illic ostendunt, sed tamen e maxima parte ad genus interpretatorium pertinent, ita ut saepe vix distingui possint ab iis, quae ad fabularum, scaenarum, personarum, verborum oeconomiam spectant.

Haec omnia referre longum est nec necessarium satiusque erit notabiliora describere et reliquorum locos designare.

Andria I 1. 8 (1) Commendatio personae quam ¹⁾ servi, ne contra filium levi servo aliquid committi indecore videatur.

Eugr. praeter multa alia haec habet: Ne quid turpe dominus adversus filium servo mandare videatur.

35 (1) Latens argumentum, quare filius ad meretrices com-
measse errans pater non ad corruptalam filii, sed ad obsequium
amicorum traxerit.

Explicantur his quatuor versus seqq. Eugr. nihil.

I 5. 49 (2) Ex tempore probavit locutam vera esse et non ficta et simulata: nam qui sani sunt spe longioris vitae adulantur, Verg. (X 782). Idem rhetor aliquis sic expressit in (3): Affectus a tempore, quod postrema vox est.

II 2. 30 (1) Ille (Pamphilus) opinionem accommodat tantum,

1) Tametsi comparationis forma decurtata etiam Donato usurpata fuit (III 2. 4 (1), 25 (2) a.l.), tamen haec sententia eam non admittit et locus corruptus videtur. Temptavi: personae tam quam servi, vel: tam suae quam servi.

avus) multum attribuit coniecturis. (2) Quoniam arguuntur ex coniectura „opinor” dixit: nam contra opinionem res est. — Quae autem opinamur, putamus; quae putantur incerta sunt.

lione (1) falsum est, etenim Pamph., cum dixerit „opinor”, non attribuit coniecturis, non Davus, qui reprehendit illud. Hoc sensit Eugraphius (p. 192 vs. 21): Coniecturam faciens „opinor” dixit; id Davus, quasi iam collecta sit, indignatus negat dici debuisse¹). Simile aliquid breviter sibi indicavit in (2), dummodo postrema verba inepta: „... inserta sunt”, non huic attribuas, sed interpolatori, suspicor esse Philosophum.

. 1 (4) A generalitate incipit, ut Cicero: Quam facile iniuria e. q. s. (Verr. II 53). Exemplum valde appositum sibi indicat auctorem. Eugr. (p. 201 vs. 26 sqq.) multas accusationes a generalitate incohanda, sed alio fonte usuras in Divin. in Caec. 27.

11 (1) Initium defensionis et deploratio calamitatis et eius, qua in amorem culpam removet a voluntate sua, mater, quod amat filius, vitium mentis dicat esse, non vitium dei.

quae de hoc Donati scholiorum specimine supra dixi

Obiurgatio est, quod dictum est „olim”; confirmationem per repetitionem ostendit, ut ille: „Divum inclementia, mater” (Verg. II 602).

Exemplum Verg. auctorem indicat. Eugr. nihil.

1) (1) Vide oratorie agi: ut gravius Critonem accuset, tunc defendit filium, quem iam dudum increpauerat. „mater” semper denotat aliquam laudem Terenti, quam Doctus libenter praedicat.

¹ his aliisque scholiis Eugraphii rerum, non formae ac verborum, similitudo ad communem fontem revocanda est.

Eiusdem generis in *Andria* sunt praeterea haec: I 1. 121 (3), 5. 47 (2). IV 4. 30 (2), 32 (3), 5. 9 (4). Ad hos ll. *Eugr. nihil.*

Eunuchus I 2. 10 (3) Alia dissimulatio et durior post admonitionem.

Id illustratur scholio 8 (1): Plenus admirationis est nec accusationi nec satisfactioni locum reliquisse meretricem callide dissimulata iniuria. Utrumque vix rhetoricum videtur, sed confer *Eug. p. 410 vs. 15.*

Aliud certum Donati ad *Eunuchum* non invenitur.

Adelphi I 1. 28 Veniam addidit statim peccata ab adolescentibus ad aetatem removendo. Et vide quam breviter, quam pudice, quam ignoscenter locutus est.

Color rhetoricus latet in voce „removendo”, pro quo ludi magister posuisset „remotionem criminis”, sed ab horum formulis adhorret Donatus. In fine denuo laudatur Terentius¹⁾. *Eugr. nihil.*

2. 4 (3) Magno ordine accusavit: non, inquit, pudore monetur patrum, non metu parentum, non timore legum. Ergo gradatim *αὐξήσις* oratoria processit.

C. l. T. Postrema sententia addita est a magistro A per ergo. (Cf. *Mnem.* 32 p. 287 sqq.). *Eugr. nihil.*

8 (1) Haec singula magna cum vociferatione inferenda sunt, stomachatur enim adversus male interrogantem²⁾.

(2) Totum quidem unum crimen est: rapuit meretricem; sed vide qua pompa, qua vociferatione dilatetur accusatio Demeae de moribus Aeschinis nihil nisi inania referentis.

1) In sequentibus hoc indicabo litteris c. l. T., h. e. continet laudem Terentii, vel cum laude T.

2) Scholia Donati et interpolatorum interdum satis similia esse neminem praeterit, sed tamen in ingenti scholiorum numero non tam frequentia ea sunt, ut inde cum viris doctis certos quosdam et assiduos genuini quondam *Commenti* excerptores extitisse concludendum sit. In scholiis rhetor., quae numerum fere expleat CCCL, praeter hunc locum. aliquam similitudinem repperi tantum in *Ad. I 2. 4 (1) (3)*, *69 (1) (3)*. *Pho. I 1. 1 (1) (3)*, *II 1. 40 (1) (3)*?, *II 4. 18 cl. 18*, et *Philosopham* imitatore in *Ad. I 2. 69*, *IV 5. 51*.

(2) Donati est c. l. T., quem magister in (1) per compendium reddere voluit, sed perperam, nam Demea non incita voce loquitur quia stomachetur adversus Micionem, verum rerum quas narrat indignatione. Eogr. nihil.

II 1. 2 (1) Vide quam posteriora vehementiora sint ad incendendum populum: primo „miserum”, post „innocentem”, ad ultimum „inopem” posuit — et primo „ferre auxilium”, post „subvenite”. — Et totum hoc principium a benevolentia sumitur, quae comparatur ex invidia potentiae Aeschini, nam contraria (scil. miseriae, innocentiae, inopiae) in Aeschino esse vult intelligi.

Haec omnia Donati sunt praeter ridiculam, quam indicavi, interpolationem. Eogr. nihil.

III 4. 12 (1) Post alia Donatus sic pergit:

Haec autem omnia magnam vim habent, si per singulas partes orationis considerentur, ad commovendum precibus Hegionem.

Haec verba magister supplevit indicans argumentorum locos hunc in modum: Et „tu es patronus” ab honesto, „tu es parens” a iusto. Eogr. nihil.

III 4. 35 (1) Oratorie futurum testem et indicem laudat, sed ne improbe facere videatur, parcius id facit, non enim dixit „bonus et sollers”, sed quod in servo sufficit, „non malus neque iners”.

Quae dein adiunguntur ad oeconomiam fabulae pertinent.

(2) Duas hic res docet, et unde hae vivant, quod testimonium pudicitiae est, et gravem testem posse esse Getam.

Color rhetoricus, prudens testium laudatio et pudicitiae probatio, fere latet in sermone urbano et simplici. Eogr. nihil.

IV 3. 7. Servavit τὸ πρέπον adiciendo „una mecum eas”, quippe ad incognitam matrem familias.

C. l. T. Eogr. nihil.

V 3. 20 In duas partes dividitur tota persuasio, nihil pas-

surum Demeam damni (vs. 20—34), nihil corruptelae (35-fin.).

Ad vs. 63 etiam Micio a Donato „suasor” appellatur, idemque ad 64 „suadet”. Eugr. nihil.

9. 39. Haec quidem permissio est, sed et exceptionem in se continet et cum stomacho et velut minaci denuntiatione profertur.

Eugraphium de nullo horum locorum aliquid invenisse quod rhetorice illustraret, probat quantopere Donati adhibendae artis ratio ab illius ratione remota fuerit.

Phormio II 1. 45 (1) Potentior facta sententia et τῆ ἐρωτήσεϊ; et oratorie: „nostrane culpa an iudicum?”: duplex μεταθέσις, altera in accusatorem, altera in iudices; et bene suam miscuit personam (scil. cum dixit „nostrane” pro „Antiphonis culpa”), ut reum sublevet et suo (loquentis Phaedriae) merito et multitudine reorum.

Acuta observatio ad accuratam orationis Terentianae elegantiam monstrandam. C. I. T.

Sequitur autem alterum scholion: (2) Mire assurrexit in fiduciam defensoris, nam cum supra de Antiphone dixerit, nunc intulit „nostra”.

Nemo non videt postremam sententiam id ipsum continere, quod Donatus in (1) expressit verbis „bene suam miscuit personam”, quocirca (2) a Donato abiudicandum est.

51 (2) Oratorie crimen, quod obiectum est, non purgavit modo, sed etiam ad laudem convertit, quod rhetores *περιστασι* dicunt. Et hoc de Apollodoro.

(3) Derivatio causa et est venialis status.

(4) Ingeniose non negavit hoc crimen, occasionem laudis de confessione sumpturus.

In (2) et (4) aliis verbis idem dicitur. Donato dandum censec (4) ¹⁾, eidemque debetur Apollodori mentio. Reliqua in (2) periphrasin continent scholii Donatei, cuius auctor tamen voca-

1) Forma scholii etiam Donatei est, cf. infra 4. 13 (1): „artificiose . . . reprehensus”.

bulum *περιστάσιν* (h. e. circumstantia, incidentia, cf. l.l. apud Volk. p. 36) perperam usurpavit, nisi corruptum est.

(3) adnotatio est magistri in usum discipulorum.

Eugr. ad vs. 1 et 53 commemorat venialem statum.

63 (3) Et iam hoc perdidit senex, quod videbatur validum ad excusationem: ita gradatim illa singula subducuntur et accusationis impetus evanescit.

Eugr. ad 65 quaedam senis argumenta enumerat.

3. 10 (1) Communis locus in avaritiae generalitate approbator, facilius enim hoc de omnibus quam de Demiphone credatur, — et ideo „ignoratur” dixit et „neglegitur”, non „ignorat” nec „negligit” Demipho.

Philosophi additamentum facile agnoscitur. Eugr. nihil.

4. 13 (1) Artificiose personam defendit sententiam reprehensus, ne, si inimicus sit, adimat auctoritatem sententiae suae. C. l. T.

Eugr. alia adnotavit de eadem sententia.

Vide praeterea II 1. 8 s. l. T., 3. 5 (2) c. l. T., 64 (1).

Hecyra I 2. 66. Magno compendio usus est non ostendens, cur hoc falsum sit, quod putet meretrix, sed cur hoc putet. Ita ex eius persona totum refellitur, quod obicit. C. l. T.

II 1. 40. Bene infirmavit defensionem senex dicendo: Si propter matrem abiit, cur tu exclusa es cum venires?

41. Infirmius defenditur socrus, ut error senis usque ad *καταστροφὴν* perseverat.

Scholion utrumque pertinet ad oeconomiam fabulae.

III 3. 1 (3) Hoc principium magna *διαφορῆσει* oneratur, ut ostendantur aerumnae et multae et graves. Ut supra.

22 (1) A nomine et blandimento, mira, quia secreta confitetur, ut Verg.: Anna, fatebor enim, miseri post f. S. (IV 20): a principio idem elaboravit, ut adversus pudorem conscientia et voce et confessione duraret.

Elegans comparatio cum l. T. et Vergilii.

45 (1) Bene propensior in affectum est, ut verisimile potuisse reticere. C. l. T.

Vide etiam 23 (5) (6), 27 (1), 31 (1). C. l. T.

III 5. 30. Bene tamquam ex deliberatione colligit, quod factus est. C. l. T.

IV 1. 24 (2) Non in hoc est accusatio, quod haec locuta sed argumentum est, quod celare voluerit partum, quae olim dixerit.

26. Bene pergit quia taciturnitas pro confessione accepta Plura huiusmodi scholia sunt in hac scaena et vulgo c. l. 28 (2), 33 (1), 39 (1), 45.

IV 2. 1 (2) Vero ordine a purgatione sui incipit matutina, ne, quod discedit, iracundiae videatur. C. l. T.

3. 13 (1) Supra in personam socrus culpam iratus contulit discordiae, nunc et uxori placatus et nurui parcens odio causam a personis transtulit ad aetates, sed ita tamen, ut iuniores accusaret et de adolescentibus questus commiseret senex.

Luculentum denuo exemplum scholii interpretatorii, ubi torica ratio latet in verbis „causam a. p. tr. ad aet.,” et rhetores vocant criminis vel causae translationem.

IV 4. 1 (3) Recte; nam et amicos incusamus leniter incipimus et graviora inferentes: hanc ergo partem causa leniter cusat, deinde, confirmat inferendo „graviter quidem”, et sic causam subiungit, cur quidem ei irascatur. C. l. T.

V 1. 6. Ipsum prooemium mollius et lenius est, ut ostendat se non iurgaturum senex. C. l. T.

34 (1) Bona exceptio; hoc enim et cavere nobis et praeter aliis possumus. (3) Et hoc artificiose Ter., ne vel meretrix a Pamphilo segregaret. C. l. T.

His omnibus scholiis nullum in EUGRAPHIANIS respondet.

Dedi scholia quae sine ulla dubitatione Donato vindicanda esse censeo. Sunt numero LXIII. Ex his XIII rhetorica sunt, L rhetorice coloratas interpretationes continent. Omnia exarata sunt eodem stilo quo reliqua eius scholia, et nusquam exhibent scholasticam dicendi ac docendi rationem per formulas ¹⁾. Cum Eugraphio nullam similitudinem deprehendimus praeter Andr. II 1. 28. Hec. II 1. 1 ²⁾.

Supersunt tamen aliquot scholia quae num Donato an interpolatoribus debeantur, certius iudicari demum poterit cum illorum commenta cognoverimus. De his igitur nunc agendum.

(Continuabuntur).

1) E sermone rhetorico haec vocabula a Donato sumpta sunt:

Deliberatio: Andr. I 8. 1, 5. 1. II 8. 1. Hoc III 8. 1.

Controversia: Pho. II 8. 1. Ecn. I 2. 64, ubi etiam occurrunt *partitio*, *reprehensio*, *inquestio*.

derivatio causae: Ecn. I 2. 18.

conjecturaliter: Hec. III 5. 1.

concessio: And. V 3. 1.

argumentum per *ἐπαγωγὴν*: Hec. III 5. 1.

Praeterea haec vocabula: *accusatio*, *obiurgatio*, *principium*, *persuasio*, *sim.*

2) Infra accedet etiam Pho. II 4. 18 (1).

ΤΠΟΣΤΑΤΡΟΤΗ.

Qui ita equitat ut suus cursus alienum oblique secet, is *ὑπελαύνειν* dicitur: cf. Xen. Anab. I. 8. 15, ubi perversum illud *τελάσας* ab editoribus prudentibus optimo iure semper spretum esse denuo nuper ostendit Pantasides. Item qui ita murum aut vallum in obliquum ducit ut alterum murum aut vallum impediatur quominus producat, is *ὑποτειχίζει* aut *ὑποσταυροῖ*. At hercle, dixerit quispiam, istud *ὑποσταυροῦν* nusquam apud scriptores graecos apparet. Fateor, ut quidem nunc se habent libri; sed reddendum est Thucydidi 6. 101, ubi scribendum esse censeo *καὶ οἱ Συρακόσιοι ἐν τούτῳ ἐξελθόντες καὶ αὐτοὶ ὑπεσταύρουν* ¹⁾ *ἀΐθις ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως διὰ μέσου τοῦ ἔλους, καὶ τάφρον ἅμα παρώρυσσον, ὅπως μὴ οἶόν τε ἦι τοῖς Ἀθηναίοις μέχρι τῆς θαλάσσης ἀποτείχισαι.*

Novi, Eboraci.

MORTIMER LAMSON EARLE.

1) Codd. *ὑπεσταύρουν*.

Notus et ab Antonino in deliciis habitus est praeclarus ille de beneficiis locus: quemadmodum omne animal natura fertur ad certum quoddam opus et officium peragendum, sic homini, scilicet animali sociali, ζῶν κοινωνικῶ, proprium esse beneficia edere; quae res cum sit plane ex natura humana, in se ipsa, sicuti reliquae naturales actiones, suum habere finem debet, neve quid ultra quaerat aut exspectet.

Locum autem hunc et alibi expressit noster et l. IX. 42 in fine hisce verbis attigisse videtur: „Μάλιστα δέ, ὅταν ὡς ἀπίστω, ἢ ἀχαρίστω μέμῳ, εἰς σεαυτὸν ἐπιστρέφου. Προδήλως γὰρ σὸν τὸ ἀμάρτημα, εἴτε περὶ τοῦ τοιαύτην διαθέσειν ἔχοντος ἐπίστευσας, ὅτι τὴν πίστιν φυλάξει, εἴτε τὴν χάριν διδούς, μὴ καταληκτικῶς ἔδωκας, μηδὲ ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληθῆναι πάντα τὸν καρπὸν. Τί γὰρ πλέον θέλεις εὖ ποιήσας ἄνθρωπον; οὐκ ἀρκεῖ τούτῳ, ὅτι κατὰ φύσιν τὴν σὴν τι ἔπραξας, ἀλλὰ τούτου μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῆτει, ὅτι βλέπει, ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν.” κ. τ. ε.

Iam si iure haec verba ad locum illum de beneficiis rettulimus, sponte patet non recte se habere obiectum illud ἄνθρωπον; neque enim id agitur, in quem beneficia conferantur, sed quis sit ille, qui conferat, utrum sit homo, cui τὸ beneficia reddere naturale quoddam est officium, necne; ut verbo dicam, in subiecto neque in obiecto τοῦ beneficia conferre versatur omnis vis ac robur ratiocinandi. Itaque recte noster l. V. 6 haec exhibet: „Ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ οἶδεν, ὃ πεποίηκεν· ἀλλὰ ὁμοίως ἐστὶν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ, καὶ μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχῆναι, ὡς ἵππος δραμῶν, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα. Ἄνθρωπος δ' εὖ ποιήσας, οὐκ ἐπιβοᾶται, ἀλλὰ μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἀμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὄρᾳ τὸν βότρυν ἐνεγκεῖν.” κ. τ. ε., quibus verbis comparatis apparet etiam in loco prius allato nominativum ἄνθρωπος leni emendatione restituendum esse, quo facto omnia recte procedunt.

Ac fuit, cum ne hic quidem subsistendum esse putarem et in corrigendo ulterius progredi cuperem. Etenim nata mihi erat

suspicio, in verbis illis satis acerbis et animi commoti manifesta indicia prae se ferentibus desiderari vocativum illum emphaticum, et aliunde et ex Antonino notissimum, qui est *ἄνθρωπε* ¹⁾, quo recepto et ratiocinium integrum servari et singularem quandam vim et vitam toti loco affari animadverteram. Quid quod sic demum locus revera Antonini stylum et indolem referre mihi videbatur. Qui auctor in libris ad se scriptis saepius se ipse interpellat et stylo concitatore secum sermocinatur; immo singulare illud, quod in his libellis inest, delinimentum eo ipso efficitur, quod non tam Stoicum illum perfectum philosophum referunt, cui, utpote ex vita communi exuli et extorri, totum se disciplinae dare eiusque institutis et praeceptis exsequendis incumbere per otium licuit, quam hominem inter homines, egregia sane indole praeditum simul et optimae doctrinae addictum, sed tamen in mediis rebus gerendis, in mediis vitae vicissitudinibus luctantem, fluctuantem, ad meliora sese confirmantem. — Talia quaedam igitur etiam loco allato desiderari mihi persuaseram, itaque omnino vocativum illum *ἄνθρωπε* restituendum esse censueram.

Iam, quod attinet ad hanc ulteriorem coniecturam, equidem eam nimis urguere nolim, videant peritiores; ne tamen prorsus inepte haec protulisse videar, liceat ex eodem libro IX, styli illius abrupti et concitatoris unum et alterum afferre exemplum, quod interpretes fugisse videtur. C. 29 tali modo instituitur: „*Χειμάρρους ἢ τῶν ὄλων αἰτία πάντα φέρει. Ὡς εὐτελεῖ δὲ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, καὶ, ὡς οἴεται, φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπινα! μὲν μὲν μεστὰ. Ἄνθρωπε, τί ποτε; Ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ.*” κ. τ. ἔ. Agnoscis nostrum in prioribus verbis animum despondentem et se aliosque acerbè deridentem, at subito cum indignatione sese interpellantem et fortiter se admonentem. Itaque locus paullo clarius distinguendus erat et, quemadmodum talia a Stichio indicari solent, sic edendus *μὲν μὲν μεστὰ.* — *Ἄνθρωπε, τί ποτε; κ. τ. ἔ.*

Secundus, quem volo, locus legitur c. 37. „*Ἄλις τοῦ ἀθλίου βίου, καὶ γογγυσμοῦ, καὶ πιθηκισμοῦ. Τί ταρασσῆ; τί τούτων καινόν; τί σε ἐξίστησι; τὸ αἴτιον; ἴδε αὐτό.*” κ. τ. ἔ. Etiam hic

1) Vocativus *ἄνθρωπε*, etsi, ut res ipsa indicat, plerumque sententiam inchoat, tamen haud raro in fine periodi apparet. Cf. XI. 15. *τί ποιεῖς, ἄνθρωπε;* et passim apud Epictetum.

auctorem deprehendimus, dum se ipsum desperantem interpellat atque consolatur, itaque et hic lectori consulendum erat distinguendo: Ἄλις τοῦ ἀθλοῦ βίου, καὶ γογγυσμοῦ, καὶ πιθηκισμοῦ. — Τί τὰρ ἄσση; κ. τ. εἶ. J. H. LEOPOLD.

ΤΟ Ἦ ἈΤΤΙΚΟΝ ἈΝΤΙ ΣΙΓΜΑΤΟΣ.

ad scholia Aristophanis.

Alterius Pacis quae dicuntur vestigia fallacia dum post alios persequor, incidi in scholion, quod Nubium versui 699

„οἷαν δίκην τοῖς κόρεσι δώσω τήμερον”

in codicibus Veneto et Ravennate legitur adscriptum ¹⁾:

τήμερον] ἀντὶ τοῦ σήμερον. καὶ τήμερος ὁ σημερινός. καὶ ἐστὶ τεταγμένον ἐπὶ σώματος. τὸ δὲ τήμερον ἐπὶ χρόνου λέγεται καὶ ἐν τῇ Εἰρήνῃ· „ἰὼ Λακεδαῖμον, τί ἄρα ²⁾ πείσει τήμερα;” ἀντὶ τοῦ σημερινή.

Ante omnia hic deleatur scioli observatio „καὶ τήμερος ὁ σημερινός,” quam pepererunt scholii verba ultima. Dein pro τήμερα scribendum esse τήμερον multi dixerunt. Quod vitium quomodo sit natum luculenter docet codex V, in quo utrum τήμερ sit exaratum an τήμερ sive lectioni vitiosae τήμερ (= τήμερος) adscripta vera (= -ον), dicant oculatiores quam sum equidem.

Multo gravior dein corrigendus est error, immo dudum correctus. Nam versum qui e *Pace* affertur revera in *Holcadibus* lectum fuisse aliunde ³⁾ constat.

Quid vero sibi vult mirificum illud: „καὶ ἐστὶ τεταγμένον ἐπὶ σώματος”? — Ludicrum huc irrepsit vitium, quod inde a primo scholiorum editore Musuro multis imposuit. Dederat grammaticus: „καὶ ἐστὶ τὸ Ἦ Ἀττικὸν ἀντὶ σίγματος”, quemadmodum in Etymologico M. 710, 44 legimus: „οἱ δὲ Ἄττικοὶ τὸ σῶ τῶ λέγουσιν, ὡς σήμερον τήμερον”. Litterae ΤΟΤΑΤτικΟΝ perperam lectae sunt ΤΕΤΑΓμενον.

Sic igitur scribatur scholion in quo emendando versamur:

τήμερον] ἀντὶ τοῦ σήμερον. καὶ ἐστὶ τὸ Ἦ Ἀττικὸν ἀντὶ σίγματος. τὸ δὲ τήμερον ἐπὶ χρόνου λέγεται καὶ ἐν Εἰρήνῃ· „ἰὼ <Πρασιαὶ . . . ὡς ἀπολεῖσθε τήμερον” ⁴⁾ καὶ ἐν Ὀλκᾶσι· „ἰὼ Λακεδαῖμον, τί ἄρα πείσει τήμερον;” ἀντὶ τοῦ σημερινή.

V. L.

1) E scholiis Aristophaneis migravit in lexicon Suidae.

2) Voculam ἄρα omittit V.

3) Ex Herodiano in scholiis ad Homeri Γ 182

4) Pac. 248.

ADNOTATIONES CRITICAE

AD

ANTIPHONTIS AESCHINIS HYPERIDIS DINARCHI ORATIONES.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

I. ANTIPHON.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑΣ.

§ 3: εἰν ἀποδείξω τὴν τούτων μητέρα Φονέα οὔσαν τοῦ ἡμετέρου πατρὸς. Quod unusquisque videt, nomen Φονεύς hic feminino genere usurpatum est, nec tamen minus § 10: μετέρχομαι τὸν Φονέα τοῦ πατρὸς et § 11: ἀπηγγέλη ὅτι ἐπεξίοιμι τοῦ πατρὸς τὸν Φονέα, non articulus corrigendus erit, sed cum Hartmanno scribendum: τὸν Φόνον. Alia ratio § 20: ἐπειδὴ ἀπέσπεισαν, τὸν ἑαυτῶν Φονέα μεταχειριζόμενοι ἐκπίνουσιν ὑσάτην πόσιν, ubi fieri potest ut verior scriptura sit: συνεκπίνουσιν, sed reliqua non sunt sollicitanda. Sicuti recte scribit Herwerdenus *Mnem.* 1883 p. 206, orator ποιητικώτερον hoc loco τὸν ἑαυτῶν Φονέα dixit *letiferum poculum*, quod ut comprobet affert Sophoclem in *Aiace* vs. 1026. Sed multis annis ante iam hoc viderat Bakius in *Schol. Hyppomn.* I p. 212.

§ 11: ἐγὼ γὰρ εἶμι τοῦτο μὲν, ὃ θέλων αὐτὸς βασανισῆς γενέσθαι, τοῦτο δὲ τούτους αὐτοὺς κελεύων βασανίσαι ἀντ' ἐμοῦ.

Haec verba planissime hominis sunt sibi ipsi contradicentis: simul se velle dicit et nolle. Correctio perfacilis est: *ῥφείλειν αὐτὸς βασανισῆς γενέσθαι*. In Ionia, veluti apud Herodotum, indeque etiam in vetere Atthide *ῥφείλειν* verbum paulo crebrius usurpatum fuit quam postea.

§ 17: *ταῖς Κλυταιμῆρας [τῆς τούτου μητρὸς] ὑποθήκαις*. Egerunt de hoc loco Cobetus *Μnem.* 1880 p. 276 et Herwerdenus *Μnem.* 1883 p. 205; sed, quod miror, neuter animadvertit insiticia esse verba quae uncinis inclusi. Accusator novercam Clytaemestram appellavit: talia unusquisque statim intelligebat, cf. Andocid. *Μyster.* § 129, et Quadrantaria Clytaemestra a Coelio dicta fuit.

§ 19: *πλέον δίδωσι τῷ Φιλόνεω, ὡς, εἰ δοίη πλέον, μᾶλλον Φιλησομένη ὑπὸ τοῦ Φιλόνεω*. Tria postrema verba Herwerdenus eiecit *Μnem.* 1881 p. 203; mihi magis displicet quod inutiliter adscriptum est: *εἰ δοίη πλέον*.

§ 26: *ἡ δὲ πέμψασα τὸ Φάρμακον καὶ κελεύσασα ἐκείνη δοῦναι πιεῖν ἀπέκτεινεν ἡμῶν τὸν πατέρα*. Num Philoneus amici uxorem invitarat ad epulas, quas in Piraeo pararat? Qui rem obiter considerat, affirmabit propter § 17: *ἔδοξεν οὖν αὐτῇ (Philonei concubinae) βουλευομένη βέλτιον εἶναι μετὰ δεῖπνον δοῦναι, ταῖς τῆς Κλυταιμῆρας ὑποθήκαις ἅμα διακονοῦσαν*, quae verba satis aperta esse dixeris, etiamsi nemo hucusque duo postrema vocabula expedire potuerit. Convenit quoque quod in Orationis Argumento legitur: *δεδώκασιν ἀμφοτέροις τὸ Φάρμακον ἐν πώματι*. Verum quae § 17 verba praecedunt: *ἡ οὖν παλλακὴ τοῦ Φιλόνεω ἠκολούθει τῆς θυσίας ἕνεκα*, quum de una negare videatur qui affirmet de altera, malo credere scelestam novercam ad coenam non fuisse adhibitam. Nec tamen propterea crediderim eam concubinae *πιεῖσσε* venenum, quod multo tutius per manus tradi poterat. Hinc si in mendo cubat participium *πέμψασα*, proclivis suspicio est reponendum esse *πέψασα*. Ipsa suis manibus potionem letiferam confecerat. Unum fateor obstat: *Φάρμακον ἔψειν* magis dicitur quam *πέσσειν*. Hinc aliis fortasse *τρίψασα* magis placebit.

§ 28: θαυμάζω δ' ἔγωγε τῆς τόλμης τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τῆς διανοίας. Reiskius ἀνοίας coniecit, Jernstedtius ἀναιδείας· *facilius fortasse corriges ἀπονοίας.*

§ 31: οἶμαι δὲ τοῖς θεοῖς κάτω μέλειν οἱ ἠδίκηνται. *Leges: οἱ ἠδίκηνται.*

ΤΕΤΡΑΛΟΓΙΑΙ.

Α. δ. 8: ἡ δὲ νύξ οὐκ ἄσημος· τοῖς γὰρ Διιπολείοις δ' ἀνὴρ ἐπέθανε. *Imo: οὐκ ἀσέληνος, nam haec sacra celebrantur ἔτη ἐπὶ δέκα τοῦ Σκιροφοριῶνος μηνός, h. e. tempore plenilunii, cf. Anecd. Bk. p. 238. 21.*

Γ. γ. 2: τοὺς μὲν γὰρ (scil. νεωτέρους) ἢ τε μεγαλοφροσύνη τοῦ γένους ἢ τε ἀκμὴ τῆς ῥώμης ἢ τ' ἀπειρία τῆς μέθης ἐπαίρει τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι. *Magis arguitur ἢ ἀμετρία τῆς μέθης, cui in senibus opponitur ἢ ἐμπειρία τῶν παροινουμένων.*

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΗΡΩΙΔΟΥ ΦΟΝΟΥ.

§ 5: οὐ γὰρ δίκαιον οὐτ' ἔργω ἀμαρτόντα διὰ ῥήματα σωθῆναι, οὐτ' ἔργω ὀρθῶς πράξαντα διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι. *Stobaeus qui locum laudavit scripsit ῥήματι σωθῆναι et διὰ ῥῆμα ἀπολέσθαι itaque utrobique reponendum est διὰ ῥῆμά τι.*

§ 10: τίμησίν μοι ἐποίησαν, ἀνταποθανεῖν τοῦ νόμου κειμένου τὸν ἀποκτείναντα. *Quantum comperi, magis dicitur τίμησιν τοιεῖσθαι, unde ἐποίησαντο legere malim, quo facto ἀνταποθανεῖν ultro fiet ἀποθανεῖν.*

§ 17: ἔτι δὲ μάλ' ἐδέθην παρανομώτατα ἀπάντων ἀνθρώπων. *Hic omnes propemodum interpretes haeserunt. Reiskius inserere voluit μάλ' οἰκτρῶς, ἀδίκως vel ὀμῶς. Cobetus Mnem. 1880 p. 280 cribit latere aliquid vitii, sed nihil se extundere. Sequenti anno, Mnem. 1881 p. 205, Herwerdenus in hanc fere sententiam ocum resarcire voluit: ἔτι δὲ μάλλον τοῦτ' ἀνιῶμαι ὅτι δέθην. Deinde Hartmannus in *Studiis Antiphonteis* p. 10, qui Herwerdeni assensum extorsit Mnem. 1883 p. 209, traditae*

lectionis patrociniū suscepit. Nam primum docta sane disputatione evincere conatur, „semper ubi saepius idem vocabulum usurpetur, vel alio modo aliqua iteratio vel enumeratio significetur, particulam μάλα addi solere.” Sed prae ceteris confidit duobus Aristophanis locis: alter est in Pace vs. 50:

ἐγὼ δὲ τὸν λόγον γε τοῖσι παιδίοις
καὶ τοῖσιν ἀνδρίοισι καὶ τοῖς ἀνδράσιν
καὶ τοῖς ὑπερτάτοισιν ἀνδράσιν φράσω
καὶ τοῖς ὑπερνηρούουσιν ἔτι τούτοις μάλα.

Alter in Ranis vs. 860:

ἔτοιμός εἰμ' ἔγωγε κοῦκ ἀναδύομαι
δάκνειν δάκνεσθαι πρότερος εἰ τούτῳ δοκεῖ
τᾶπῃ τὰ μέλη τὰ νεῦρα τῆς τραγωδίας.
καὶ νῆ Δία τὸν Πηλέα γε καὶ τὸν Αἴολον
καὶ τὸν Μελέαγρον κᾶτι μάλα τὸν Τήλεφον.

Etenim Hartmannus pergīt sic: „ubi κᾶτι μάλα significat fere „quin etiam”; quod si κᾶτι μάλα significare potest, quidni nostro quoque reo in enumeratione iniuriarum quibus affectus est, dicere licet ἔτι δὲ μάλα ἐδέθην: „quin etiam in vincula me coniecerunt”? Docte haec disputata sunt, quibus fortasse acquiescendum ducerem, si de emendatione desperarem; sed iam pridem sese mihi obtulit lenissima correctio: ἔτι δ' εὖ μάλα ἐδέθην. Illud εὖ μάλα vel μάλ' εὖ inde ab Homero apud omnes frequenter legitur: Odyss. χ 190:

σύν τε πόδας χεῖράς τε δίδεν θυμαλγείῃ δεσμῶ
εὖ μάλ' ἀποσρέψαντε διαμπερές.

item ψ 175, alibi. Quocirca Iliad. Σ 254:

ἀμφὶ μάλα φράζεσθε, φίλοι· κέλομαι γὰρ ἔγωγε,
quum vix intelligam quomodo adverbium μάλα cum verbo φράζεσθαι iungi possit, saepe sum suspicatus longe praestare:
ἀμφὶ μάλ' εὖ φράζεσθε, φίλοι.

§ 23: ἐπειδὴ δὲ μετεξέβημεν εἰς τὸ ἕτερον πλοῖον ἐπίνομεν.
Nempe συμπόσιον factum est; deinde appetente nocte Herodes inebriatus in littus escendit; hinc commendo: συνεπίνομεν.
Cf. § 26.

§ 29: ἐπειδὴ δ' ἐγὼ μὲν Φροῦδος ἢ πλέων εἰς τὴν Αἴνον, τὸ δὲ

πλοῖον ἦκεν εἰς τὴν Μυτιλήνην ἐν ᾧ ἐγὼ καὶ ὁ Ἡρώδης ἐπλέο-
 ρουν, πρῶτον μὲν εἰσβάντες εἰς τὸ πλοῖον ἠρεῦναν. Non est ad-
 modum lucidus ordo in narratione, sed intelligimus quid
 actum sit. Erat πλοῖον ἀσέγασον, quo reus et Herodes
 vecti Mytilena appulerunt ad agrum quendam Methymnaeorum
 illique, quum pluvia ingrueret, navigium conscenderunt ἐσε-
 γασμένον. Iam advesperascebat et in altero illo navigio consede-
 runt ad computandum; nocturno tempore Herodes solus egressus
 est, nec postea usquam comparuit; navigium autem ἀσέγασον
 Mytilenen rediit, reus ἐν ἐσεγασμένῳ πλοίῳ Aenum abiit.
 Itaque in tradita lectione nulla prorsus difficultas superest et
 loquitur orator quemadmodum locutus fuerat § 22: ἐν ᾧ μὲν
 γὰρ ἐπλέομεν ἀσέγασον τὸ πλοῖον ἦν. Minime autem assequor
 cur Weilius pro ἐπλέομεν correxerit ἐπίνομεν et cur Blassius
 ridiculam suspicionem in ipsum adeo textum intulerit. Remanet
 autem eiusdem generis corruptela § 28: ἐν μὲν ᾧ ἔπινε πλοίῳ
 καὶ ἐξ οὗ ἐξέβαινε, ἐν τούτῳ Φασὶν εὐρεῖν σημεῖα, ἐν ᾧ αὐτοὶ
 μὴ ὁμολογοῦσιν ἀποθανεῖν τὸν ἄνδρα. Scilicet, ut perhibebatur,
 inventa fuerant caedis vestigia ἐν τῷ ἀσεγάσῳ πλοίῳ quod My-
 tilenen redierat, in quo navigio Herodes non ἔπινε, sed ἔπλεε.
 Itidem dubitatum fuit de duobus hominibus qui Mytilenen
 reversi ἐβασανίσθησαν, sed eum locum recte expeditavit Hart-
 mannus p. 7.

§ 34: ἀπέκτειναν ἄγοντες τὸν ἄνδρα. Reiskius ἀπάγοντες
 commendavit, Cobetus ἀπαγαγόντες: mihi haud displicet ἄγ-
 χοντες.

§ 46: διετείναντο αὐτὸν μὴ εἰσελθεῖν εἰς ὑμᾶς, μηδ' ἐμοὶ ἐγ-
 γενέσθαι παρόντι ἄξαι τὸν ἄνδρα καὶ βασανίσαι αὐτόν. Dobraeus
 ἐλέγξαι coniecit, Baiterus ἐξαιτεῖν, Herwerdenus ἀπελέγξαι.
 equidem cogitaram de ἐξέτάσαι.

§ 62: Supplendum: τοῦτο τὸ ἔργον ἐγὼ (πῶς) ποτ' ἂν ἐπέισ-
 θην ἀντ' ἐκείνου ποιῆσαι;

§ 73: ἐν μὲν γὰρ τῷ ἐπισχεῖν ἔσι καὶ τὰ δεινὰ ταῦτα ποιῆσαι
 ἂ οὗτοι κελεύουσιν· ἐν δὲ τῷ παραχρήμα οὐκ ἔστιν ἀρχὴν ὀρθῶς

βουλεύεσθαι. Lege: οὐδ' ἐσιν ἀρχὴν = omnino non. Hic iuvat adscribere luculentam emendationem quam aliquando reperi in inedita Cobeti ad Bakium epistula et quam haud satis scio an numquam cum virorum doctorum natione communicaverit. Legitur locus in Ioannis Chrysostomi altera oratione in laudem Pauli Apostoli, quae cum Hemsterhusii et Valckenarii Orationibus edita fuit Lugd. Bat. 1784 p. 42: μὴ γὰρ μοι πόλις εἴπῃς καὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖς καὶ στρατόπεδα καὶ ὄπλα καὶ χρήματα καὶ σατραπείας καὶ δυναστείας, οὐδὲ γὰρ ἀράχνην ταῦτα εἶναι ἐνόμισεν. Vertunt: haec enim ille aranearum fila reputavit, quae nemo sine risu releget, postquam cognoverit veram scripturam: οὐδὲ γὰρ ἀράχνην ταῦτ' εἶναι ἐνόμισεν.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΧΟΡΕΤΤΟΥ.

§ 28: τοῖς δὲ λόγοις οἷς αὐτοὶ λέγουσι πιστεύειν ὑμᾶς Φασι χρῆναι, οὓς ἐγὼ εἰ ἔλεγον ἄνευ μαρτύρων, ψευδεῖς ἂν κατηγοροῦν εἶναι. Malo: οἴους.

§ 29: εἰ μὲν πάνυ μὴ παρεγένοντο μάρτυρες, εἰκότως ἂν οἱ τούτων λόγοι πιστότεροι ἦσαν. Coniicio: εἰ μὲν τοίνυν.

§ 34: παρεσκευάζοντο αἰτιᾶσθαι καὶ προαγορεύειν εἶργεσθαι τῶν νομίμων. Sana ratio postulat: προηγόρευον. Cf. § 35.

§ 36: ῥαδίως ἐμελλον ἀποφεύξεσθαι καὶ δίκην οὐ δώσειν ὑμῖν ὧν ἠδίκησαν. Lege: ἠδικήκεσαν. Recte § 50: νῦν δίκην διδάσιν ὧν ἠδικήκασιν.

§ 47: πῶς ἂν ἄνθρωποι σχετλιώτεροι ἢ ἀνομώτεροι γένοιτο; Malim: ἀνοσιώτεροι. Cf. § 48: τούτους νομίζειν ἐπιροκοτάτους καὶ ἀνοσιωτάτους· § 51: οὗτοι οἱ ἀνοσιώτατοι.

§ 51. Supplebo: (ἐπὶ) ποῖον οὖν δικαστήριον οὐκ ἂν ἔλθοιεν ἐξαπατήσοντες;

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Fr. 1. Legitur apud Harpocrationem v. τασιώτης Antiphontis

fragmentum: *περὶ τούτων ὧν Ἀπόληξις κατηγορήκεν ὡς τσιωίτης ἦ ἐγὼ καὶ ὁ πάππος ὁ ἐμός.* Blassius edidit *τσιωίτης ἦ (καὶ) ἐγὼ καὶ ὁ πάππος.* Malim equidem omisso pronomine: *τσιωίτης ἦ καὶ ὁ πάππος ὁ ἐμός.* Secundum lexicographum oratori nunc *τσιωίτης* est qui alibi *δορυφόρος*, quod ut probet ex eadem oratione *μετὰ τῆς μετασάσεως* affert: *οὐκ ἂν τοὺς μὲν τυραννοῦντας ἤδυνήθησαν οἱ πρόγονοι κολάσαι, τοὺς δὲ δορυφόρους ἤδυνάτησαν.* Praeferam: *οὐκ οὖν τοὺς μὲν, κτέ.,* qui dicendi modus apud oratores frequens est, ut significant duas res ita cohaerere, ut qui alteram concedat, neutiquam possit negare alteram.

Fr. 2. Itidem apud Harpocratonem legitur: *διασησαι ἀντὶ τῷ διαταράξαι καὶ οἶον ἀδύνατον ποιῆσαι.* Coll. v. *ἀδιάστατον τὸ μήπω διεσηκός μηδὲ διακεκριμένον Ἀντιφῶν εἶπεν,* est fragm. 14, facile sentimus hanc ipsam vocem restituendam esse, sed palam est hic aliquid fuisse turbatum. Idem Harpocraton *διάσειν* affert ex Antiphonte Sophista, sed plane diverso modo interpretatur.

Fr. 17: *ἀντὶ δὲ τοῦ ἀποδεδομένα διεθέμεθα εἶπεν Ἀντιφῶν.*
Responde: *ἀπεδόμεθα.*

Fr. 57. Nobilis est Antiphontis locus, quem Athenaeus excerpit ex oratione de Pavonibus, quos Demus alebat Pylilampis filius. Sed consideranda verba sunt: *εἴ τις ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τοὺς θρνιθας, οἰχήσονται ἀναπτόμενοι· ἐὰν δὲ τῶν πτερυγῶν ἀποτέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται.* Quaeritur quid lateat sub verbo *καταβαλεῖν.* Equidem respondeo mihi prae ceteris placere verbum *βουκολεῖν.* Ad etymologiam vocabuli iamdudum nemo attendebat: ipse Homerus Il. τ 222: *τοῦ τρισχίλιαι ἵπποι ἔλος κατά βουκολέοντο,* unde Sophocles et Euripides etiam *ἵπποβουκόλον* appellarunt. Ipsum hoc verbum *βουκολεῖν* sententiae egregie satisfacit, nam de cavea, ex qua non tam facilis pateret exitus, ne cogitarunt quidem, metuentes, credo, ne inclusae aves pennas frangerent vel certe non panderent et maximam spectatorum oblectamentum periret. Ceterum quae proxime sequuntur verba: *τὰ πτερὰ γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστίν, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα,* non ipsius Antiphontis sunt, sed Athenaei.

Fr. 67: Idem Athenaeus quaedam excerpit ex Alcibiadis λοιδοριῶν. Orator vehementissime invehitur in adolescentem, qui Abydum profectus est τῆ σαυτοῦ παρανομία καὶ ἀκολασίᾳ τῆς γνώμης ὁμοίους ἔργων τρόπους μαθησόμενος παρὰ τῶν ἐν Ἀβύδῳ γυναικῶν. Corrigam: ὁμοίους ἔργῳ τρόπους μυηθησόμενος. In praecedenti fragmento 66, quod Plutarchus servavit, in quo illa sunt: εἰπὼν ἄσωσον αὐτῷ τὸν λοιπὸν βίον ἔσεσθαι, miror quod Blassius non ausus est recipere Cobeti emendationem: ἀβίωτον.

§ 96. Per se ferri fortasse poterit quod Harpocration habet ν. πεφοριῶσθαι· ἐπ' ἀνθρώπων τάσσοισι τὴν Φορίνην, sed cum idem in voce Φορίνης ita scribat: καὶ ἐπ' ἀνθρωπέλειο δέρματι ἐλέγχετο ἡ Φορίνη, illic quoque praestare dixerim: ἐπ' ἀνθρωπῶν.

Fr. 127. Antiphontis Sophistae fragmentum est apud Stobaeum: εἰσὶ τινες οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν, ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερον τινα βίον βιωσόμενοι, οὐ τὸν παρόντα, καὶ ἐν τούτῳ παραλειπόμενος ὁ χρόνος οἴχεται. Commendo: παραναλισκόμενος.

Raptim pauca quaedam addam de declamationibus quae una cum Antiphonte edi solent.

ΓΟΡΓΙΟΤ ΕΛΕΝΗ.

§ 17: ἤδη δὲ τινες ἰδόντες φοβερὰ καὶ τοῦ παρόντος ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ φρονήματος ἐξέτησαν. Intelligam: ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ.

ΓΟΡΓΙΟΤ ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ.

§ 4: αἰτία γὰρ ἀνεπίδεικτος ἔκκληξιν ἐμφανῆ ἐμποιεῖ. Requiro: ἀναπόδεικτος.

§ 28: ἀναγκαῖον . . . καὶ τι τῶν ἀληθῶν ἀγαθῶν εἰπεῖν ἐν εἰδόσιν ὑμῖν. Immo: ἀληθῶς.

§ 33: οἶκτος μὲν οὖν καὶ λιταὶ καὶ φίλων παραίτησις. Malim: παραίτησεις.

ι: ἀφικομένου δὲ αὐτοῦ καὶ πάλιν εἰς Ἀσίαν ἄγοντος
ίματα. Legam: ἀναγομένου.

ΑΛΚΙΔΑΜΑΝΤΟΣ ΠΕΡΙ ΣΟΦΙΣΤΩΝ.

ι: βουλομένων ἔτι τῶν ἀνθρώπων ἀκροᾶσθαι προαπολείπουσι
λόγους. Neutrum verbum est προαπολείπειν itaque e
liminandum est τοὺς λόγους. Cf. Antiph. Caed. Herod.
ι γὰρ τοῦ σώματος ἰσχύοντος ἡ ψυχὴ προαπολείπει, quam
nam lectionem non tentare debuerat Herwerdenus *Μηστ.*
p. 221.

ι: ἐν δὲ τοῖς αὐτοσχεδιασμοῖς ἐπὶ τῷ λέγοντι γίνεται τα-
αι τοὺς λόγους πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἀποβλέποντι.
assius corruptum locum edidit; malim equidem: πρὸς
ανοίας.

II. ABSCHINES.

ΚΑΤΑ ΤΙΜΑΡΧΟΥ.

προσῆκειν δ' ἔγωγε νομίζω τοὺς μὴ πειθομένους κο-

ἄσσιος καὶ νόμιμος, quibus opponuntur ἀνόσιος καὶ ἄδικος et ἀνόσιος καὶ παράνομος· deinde hunc usum idoneis exemplis stabilivit. Hinc arguam necessarium esse: ὁ νόμος καὶ τὸ δίκαιον. Tum humana lex, tum τὸ δίκαιον liberos iubet parentes sepelire et τὰ νομιζόμενα ποιεῖν. Nihil huc pertinet τὸ θεῖον.

§ 19. Recitat orator verba legis: Ἄν τις Ἀθηναίων ἑταιρήσῃ, μὴ ἐξέσω αὐτῷ τῶν ἐννεα ἀρχόντων γενέσθαι — ὅτι οἶμαι σεφανηφόρος ἢ ἀρχή — μηδ' ἱερωσύνην ἱεράσασθαι — ὅς οὐδὲ καθαρῶ διαλέγεται τῷ σώματι — μηδὲ συνδικησάτω τῷ δημοσίῳ, κτ. Cobeto in *Variis Lectionibus* p. 613 spuria sunt verba, quae Aeschines in ipsius legis verbis recitandis interpolat: ὅτι οἶμαι σεφανηφόρος ἢ ἀρχή et ὅς οὐδὲ καθαρῶ διαλέγεται τῷ σώματι. Blassius eam suspicionem Cobeti cum compluribus aliis ne dignam quidem habuit quam in margine memoraret, sed in textum intulit Frankii coniecturam qui coll. Aesch. F. L. § 88 commendavit: ὡς οὐδὲ καθαρεύοντι τῷ σώματι. Poterit in utramque partem disputari nec quidquam prae fracte defendere ausim, sed hoc intelligere mihi videor neque Aeschinem neque interpolatorem qui post venerit, scribere potuisse: οὐδὲ διαλέγεται τῷ σώματι, sed τῷ σώματι. De frequenti horum vocabulorum confusione, novis quibusdam exemplis allatis, dixi *Mnem.* 1888 p. 102 et haud ita multo post *Mnem.* 1893 p. 360 incidi in locum imprimis memorabilem Xen. Cyrop. VIII. 7. 26, ubi verba traduntur Cyri moribundi: ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, μηδεὶς ἔτ' ἀνθρώπων τοῦ μὲν σώμα ἰδέτω. Itane vetuit ne corpus bonae feminae lavarent et ungerent? Sed metuit, credo, ne quis post mortem distorta oris lineamenta conspiceret; eodem pertinent ea quae proxime praecedunt: εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦ μὲν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· deinde addit illa quae supra laudavi: ὅταν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι et quae sequuntur. Sed ad Aeschinem redeo. Cur tandem τῷ ἡταιρηκότι non licet ἱερωσύνην ἱεράσασθαι? Respondebit Suidas in voce: ὃ τὸ ἱερὸν πῦρ οὐκ ἔξεσι Φυσῆσαι, tradere Timaeum ὡς οἱ περὶ Δημοκλείδην κατὰ Δημοχάρους εἶπον ὅτι μόνῳ αὐτῷ πάντων Ἀθηναίων οὐκ ἔξεσι τὸ ἱερὸν πῦρ Φυσῆσαι ὡς μὴ καθαρεύοντι τοῖς ἄνω μέρεσιν. Δοῦρις δὲ τῷ ἰ' Πυθέαν κατὰ Δημοσθένους τὸ ὅμοιον εἶπεῖν. Nempe hisce conviciis omnes ora-

tores sese invicem proscindebant et Polybius apud Suidam v. Δημοκάρης Timaeum graviter increpat, qui istiusmodi αἰσχρολογίαν ex turbidis fontibus derivaverit. Aeschines Fals. Leg. § 88 in Demosthenem invehitur his verbis usus: Ἄρ' οὖν δόλιγ' ἂν μοι συγγνώμην εἰ κίναιδον αὐτὸν προσειπῶν καὶ μὴ καθαρεύοντα τῷ σώματι, μηδ' ὄθεν τὴν Φωνὴν ἀφίησιν, ἔπειτα κτέ. Et hic quidem τῷ σώματι, uti vides, se recte habet; sed conferendum est id quod legimus Fals. Leg. § 23: ὁ δ' οὐδὲν ἄπρατον ἔχων μέρος τοῦ σώματος [οὐδ' ὄθεν τὴν Φωνὴν προῖεται]. Spuria habenda sunt quae verba uncinis circumdedi, quum in tribus optimis Codicibus desint et translata videantur ex § 88: sed illic προῖεται longe malim quam ἀφίησιν et gratia habenda interpolatori qui genuinam lectionem servaverit. Confirmatur id quod dixi Theonis testimonio apud Walzium I p. 170: Αἰσχίνης εἰς ἀρρητοποιῶν τὸν Δημοσθένην διαβάλλον Φησὶν αὐτὸν μὴ καθαρεύειν τὸ σῶμα μηδ' ὄθεν τὴν Φωνὴν προῖεται, ubi unusquisque videt legendum esse τὸ σῶμα, sed προῖεται quam maxime genuinum est.

§ 25: εὐ γὰρ οἶδ' ὅτι πάντες ἐκπεπλεύκατε εἰς Σαλαμίνα καὶ τεθεωρήκατε τὴν Σόλωνος εἰκόνα. Contuli § 44: πάντες ὅσοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐγύγνωσκον Μισγύλαν et Dem. Cherson. § 24 p. 96: πάντες ὅσοι πώποτε ἐκπεπλεύκασι παρ' ὑμῶν στρατηγοί et supplebo: πάντες (ὅσοι) ἐκπεπλεύκατε. Ad ipsam rem pertinet quod legimus Ctes. § 158: οὐκ αἰσχύνεσθε εἰ ἐπὶ μὲν τοὺς πορθμέας τοὺς εἰς Σαλαμίνα πορθμύοντας νόμον ἔθεσθε, ἐάν τις αὐτῶν ἄκων ἐν τῷ πόρῳ πλοῖον ἀνατρέψῃ, τούτῳ μὴ ἐξεῖναι πάλιν πορθμεῖ γενέσθαι, κτέ. Sed quid est ἄκων? Interpretatur Scholiasta: ἀπὸ ἀπειρίας λέγει ἢ ἀτυχίας, quo non multum proficitur.

§ 33: ὑμεῖς δ' ἔτι προσέθεσθε καινὸν νόμον μετὰ τὸ καλὸν παγκράτιον ὃ οὗτος ἐπαγκρατίασεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Adiectiva καινὸν et καλὸν sedem suam permutanto.

§ 51: εἰ οὐτοσὶ διέμεινε παρὰ τῷ Μισγύλῳ . . . μετριώτερ' ἂν διεπέπρακτο. Supplendum: μετριώτερ' ἂν (αὐτῷ) διεπέπρακτο. Cf. § 89: τῶν ταῦτ' ἀδιαπεπραγμένων αὐτῷ.

§ 70: οὐ δοκεῖ ὑμῖν πρὸς τὸν πόρον πεπορνεῦσθαι; ἢ τίνας αὐτοὺς [οὐκ] οἴμεθα ὑπερβολὰς ποιῆσθαι βδελυρίας; *Altero loco negationis vim non capio.*

§ 72: μαρτυρίαν μαρτυρῆσαι ἐξ ἧς ὑπάρχει αὐτῷ ἐπιδεικνύναι ἔνοχον ὄντα ἑαυτὸν τοῖς ἐσχάτοις ἐπιτιμίοις. *Malo futurum: ὑπάρξει.* Cf. supra ad Dem. Symmor. § 24 p. 184.

§ 131: οὐ κακῶς ὑπὸ τῆς Φήμης [ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῆς τίτθης] Βάτταλος προσαγορεύεται. *Uncinis inclusa delenda.*

§ 135: πεποίηκα ἔρωτικά εἰς τινὰς ποιήματα. *Imo contemptim ποιημάτια appellavit eademque correctione utendum § 136. Idem legitur vitium apud Dionysium Halic. VII 72 p. 1492.*

§ 142. Homerum ἐν τοῖς πρεσβυτάτοις καὶ σοφωτάτοις τῶν ποιητῶν εἶναι τάττομεν. *Mediocris ea laus est, sed omnes habebant Homerum poetarum longe antiquissimum et doctissimum, h. e. ἐν τοῖς πρεσβύτατον καὶ σοφώτατον. Etiam apud Platonem aliquoties hoc modo erratum fuit, veluti Men. p. 94 A et apud Lucianum Conviv. § 38, cf. Mnem. 1901 p. 274. Videatur praeterea Dobraeus Advers. I p. 117.*

§ 158: περὶ δὲ τῶν ὁμοτρόπων τῶν Τιμάρχου, Φεύγων τὰς ἀπεχθείας, ὧν ἤκιστα μοι μέλει μνησθήσομαι. *Hic Cobetus haud semel sibi placuit, dum corrigebat: (οὐ) Φεύγων τὰς ἀπεχθείας. Tamen ea suspicio stare non potest, sequitur enim § 165: τὸ δ' ὄνομα οὐ λέξω, τὰς γὰρ ἀπεχθείας Φεύγω. Nec semper omnibus maledicentia impune abiit; veluti cum malo suo hoc expertus est Nicodemus Aphidnaeus § 172, qui ἐπαρρησιάζετο πιστεύων τοῖς νόμοις καὶ ὑμῖν. Hinc Aristog. I § 45 p. 783: τὸ μὲν οὖν ἐξετάζειν ἀκριβῶς οἶον ἀνάγκη τὴν φύσιν εἶναι τὸν Ἀριστογείτονι χαίροντα, ἐάσω, ἵνα μὴ πολλὰ καὶ βλάσφημα ἀναγκάζωμαι διεξιέναι.*

§ 180: Ἄλλ' οὐ Λακεδαιμόνιοι (τὰδε)· καλὸν δ' ἐστὶ καὶ τὰς ξενικὰς ἀρετὰς μιμεῖσθαι *Inserendum est quod vides; vide com- plura eius locutionis exempla apud Cobetum Mnem. 1856 p. 390.*

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΡΕΣΒΕΙΑΣ.

§ 10: τὸ τῆς ἱερείας ἐνύπνιον. Albertus Poutsma *Quaest. Aeschik.* p. 79, aliorum testimoniis in unum collatis, rectissime suscepit probare esse legendum: τὸ τῆς Ἱμεραίας ἐνύπνιον, expuncto inutili additamento τῆς ἐν Σικελίᾳ. Sunt etiam alia in generi mei dissertatione academica scite animadversa.

§ 14: παρελθὼν δὲ ὁ μισοΦίλιππος Δημοσθένους κατέτριψε τὴν ἡμέραν ἀπολογούμενος. Per se hoc recte dictum est et redit ὁ μισοΦίλιππος Δημοσθένους Ctes. § 66 et ὁ μισοτύραννος Δημοσθένους Ctes. § 92. Sed quum proxime praecedant verba: ἀρρώτως δ' ἔχων ὁ Φιλοκράτης ἐκάλεισεν αὐτῷ συνήγορον Δημοσθένην, ἀλλ' οὐκ ἐμέ, parum eleganter proprium nomen tam brevi intervallo iteratur et malim: ὁ μισοΦίλιππος δὴ. Vide illud δὴ eodem modo usurpatum § 21, de quo loco Cobetus egit *Var. Lect.* p. 538, et § 43: ἐμέ δὴ λίγων, et ubi non?

§ 24: ἐάν τι μὴ λύσω τῶν κατηγορημένων, οὐχ ὑμᾶς ἀλλ' (αὐτὸς) ἑμαυτὸν αἰτιάσομαι. Supplevi id quod vides. Nicocharis est fragmentum *Anecd. Bk.* p. 349. 8, quod conieci sic scribendum esse *Mnem.* 1880 p. 41:

εἰ πεύσομαι

τὸν ἀηδόνιον μόνον ὕπνον ἀποδαρθόντα σε,
αὐτὸς σεαυτὸν αἰτιῶ.

Cf. etiam Arist. *Ran.* 630 et in universum Cobet. *Mnem.* 1860 p. 164.

§ 39: ἐνταῦθα ἤδη καὶ παντελῶς ἐξιτάμενος αὐτοῦ καταΦανῆς ἦν. Nonne verum est: ἐνταῦθα δὴ?

§ 49: ἀνίσταται τελευταῖος Δημοσθένους καὶ τερατευσάμενος ὥσπερ εἶθε τῷ σχήματι καὶ τρίψας τὴν κεφαλὴν, κτέ. Hunc morem ut explicet, Blassius *Elog. Att.* III. 2 p. 368 rectissime confert Quintilianiani locum XI. 3. 158: in hac cunctatione sunt quaedam non indecentes, ut appellant scenici, morae: *caput mulcere*, manum intueri, cet. Accedunt duo loci quos laudavit Dobraeus I p. 326; priorem locum Athenaeus V p. 213 C ex

Posidonio excerpſit et describitur quanto cum fastu aliquando Athenis philoſophus in concionem Athenienſium prodierit: μικρὸν δ' ἐπιſχῶν ἐπὶ τούτοις καὶ ἑάſας τοὺς πολλοὺς συλλαλῆσαι περὶ τῶν παραδόξως προηγγελμένων, τρίψας τὸ μέτωπον, τί οὖν, εἶπε, συμβουλεύω; κτέ. Alter locus invenitur apud Achillem Tatium VIII. 10. 2: ταῦτα εἰπὼν καὶ τερατευσάμενος καὶ τρίψας τὸ πρόσωπον, κτέ. Qui hoc facit orator, ſimulat ſe non habere quid dicat et ſtudet ἀἰδρῖ Φωτὶ εἰκένει tandemque oculos paulum tellure moratos tollit ad auditores exſpectatoque reſolvit ora ſono. Ne noſtris quidem hominibus incognitus eſt ille moſ quem ipſa natura docuit. Graphice de Lucilio Horatius, ſi foret, inquit, hoc noſtrum fato delatus in ævum ſæpe *caput ſcaberet*, vivos et roderet ungues. Cicero Piſon. 25. 61: Ita enim ſunt perſcriptæ (literæ) ſcite et literate, ut ſcriba ad aerarium qui eaſ retulit, perſcriptis rationibus, ſecum ipſe, *caput ſiniſtra manu perfricans* commurmuratus ſit: Ratio quidem hercle apparet, argentum οἴχεται. — Verum perfricare frontem et παρατρίψασθαι τὸ μέτωπον plerumque alio modo dicuntur.

§ 125: λέγεις μὲν, ὅτι Φιλίππῳ μεθ' ἡμέραν πολλάκις μόνος μόνῳ διελεγόμεν, αἰτιᾷ δὲ εἰſπλεῖν με νύκτωρ κατὰ τὸν ποταμὸν οὕτω νυκτερινῆς ἐπιſολῆς τὸ πρᾶγμα ἰδεῖτο. Neceſſario paulo plura deſcribenda fuerunt ut lectores continuo intelligerent cur corrigendum cenſeam: τί οὖν νυκτερινῆς ἐπιſολῆς τὸ πρᾶγμα ἰδεῖτο;

§ 151: οὐ γὰρ ἂν τοῦτό γ' εἶποις, ὡς ἔλαθεν· οὐ γὰρ ἠγνόειτο. Commendo: οὐ γὰρ ἂν ἠγνόητο.

§ 163: καὶ τῷ γε δῆλοσ ἦν εἰ μήγε ὥσπερ ἐν τοῖς χοροῖς προῦδον; Cobetus *Var. Lect.* p. 554 prius γε expungit; malim equidem: καί(τοι) τῷ γε δῆλοσ ἦν;

ΚΑΤΑ ΚΤΗΣΙΦΩΝΤΟΣ.

§ 1: ὑπὲρ τοῦ τὰ μέτρια καὶ [τὰ] ſυνῆθη μὴ γίγνεſθαι [ἐν] τῷ πόλει. Apparet quid coniciam; cf. § 6: ἂν διατηρηθῶſιν οἱ

νόμοι τῆ πόλει· § 8: βεβαιούτε τῆ πόλει τὴν δημοκρατίαν· § 25: ἀντιγραφεὺς ἦν χειροτονητὸς τῆ πόλει· § 156: οὐς ὑποδέχεσθε τῆ πόλει.

§ 17: πρὸς δὲ δὴ τὸν ἀφικτον λόγον ὃν Φησι Δημοσθένης βραχεία βούλομαι προειπεῖν. *Requiro futurum: Φήσει· vide § 35: συνθάνομαι αὐτὸν μέλλειν λέγειν, § 242: Φήσεις δύνασθαι λέγειν, Timarch. § 25: ἤξει καὶ ἕτερος λόγος, et alibi persaepe.*

§ 31: πῶς οὖν ἂν τις περιφανέτερον ἐπιδείξειεν ἄνθρωπον παρανομώτατα γεγραφότα; *Emendo: παράνομα ταῦτα. Alibi superlativo locus est § 107: γένη παρανομώτατα et § 113 ἄνδρες παρανομώτατοι.*

§ 45: ὅταν οὖν ἀποδείξῃ τοῖς μὲν ὑπὸ τῆς βουλῆς τεφανουμένοις τὸ βουλευτήριον ἀναρρηθῆναι, κτέ. *Postulo: ἐναρρηθῆναι· talia composita pro re nata ab unoquoque fiunt, v. c. § 150: τὴν Ἀθηναίων Φειδίας ἐνεργολαβεῖν εἰργάσατο καὶ ἐνεπιорκεῖν Δημοσθένης, nisi forte credas haec composita vulgi usu recepta fuisse. Adde Dem. Leochar. § 23 p. 1087: ἐνεργαζόμενοι καὶ ἱμπαϊδοτροφούμενοι.*

§ 99: ἂ εὖ οἶδεν οὐδέποτε ἐσόμενα, τολμᾷ λέγειν εἰς ὅπου ἔσαι. *Insolito more hoc dictum est; quidni scribimus: εἰς ὅπου σην?*

§ 104. Hunc locum operae pretium est paulo accuratius considerare. Oritae pro nescio qua praestita opera Demostheni polliciti erant unum talentum, deinde ἐξανηλωμένοι ἐν τῷ πολέμῳ καὶ παντελῶς ἀπόρωσ διακείμενοι, πέμπουσι πρὸς αὐτὸν Γνωσίδημον δεησόμενον τὸ μὲν τάλαντον ἀφεῖναι τῆ πόλει, ἐπαγγελοῦμενον δ' αὐτῷ χαλκῆν εἰκόνα. Itaque videmus ex aere statuam aliquanto minoris redimi posse uno talento. Verum Demosthenes, ut Aeschines perhibet, Gnosidemo morem gerere noluit: ὁ δ' ἀπεκρίνατο ὅτι ἐλαχίστου χαλκοῦ οὐδὲν δέοιτο, τὸ δὲ τάλαντον διὰ τοῦ Καλλίου εἰσέπραττεν. Atque sic Oritae ad incitas redacti ὑπέθεσαν αὐτῷ τοῦ ταλάντου τὰς δημοσίας προσόδους καὶ τόκον ἤνεγκαν Δημοσθένης τοῦ δωροδοκήματος δραχμῆν τοῦ μηνὸς τῆς

μνᾶς, ἕως τὸ κεφάλαιον ἀπέδοσαν. Satis videmus Aeschinem ex-agitare adversarii sordidam avaritiam, sed quid est illud quod scribit respondisse Demosthenem se οὐδὲν δεῖσθαι ἐλαχίστου χαλκοῦ? Interpretes multa moliti sunt; sunt qui ἐλαχίστου delere voluerint, sunt qui οὐδὲν· alii corrigunt ἐλάχισα· nemo quidquam attulit quod satisfacere possit. Cf. Bakii *Schol. Hyp.* IV p. 325.

Hic quum nullum exitum viderem, id feci quod omnes hucusque supersederunt facere et adii τὸν τεχνολογικώτατον Hugonem Blümner, qui in operis sui quarto volumine de metallis agit. *Ducimus* metalla et ἐλαύνομεν· hinc ἔλασμα dicitur, σφυρήλατος, χρυσήλατος, χαλκήλατος, alia. Indidem est adiectivum ἐλατός, *ductilis* quod Latine dicitur. Scribit Pollux VII 105: καὶ τροχίαν μὲν χαλκὸν τὸν χυτὸν χρῆ καλεῖν, τυπίαν δὲ ὃν ἂν οἱ νῦν καλοῦεν ἐλατόν. Psalm. 97. 6: ἐν σάλπιγγιν ἐλαταῖς. Theoph. ad Autolyc. I p. 338 B: τοῖς θεοῖς σου τοῖς λιθίνοις καὶ ξυλλίνοις, ἐλατοῖς τε καὶ χωνευτοῖς. Erant autem omnia opera tum τὰ ἐλατά, tum vero etiam τὰ χωνευτά, quod magis mireris, ex tenuissimo metallo confecta. Audiamus Blumnerum ipsum p. 326: „Es ist bekannt, dass die Alten im Gusz von Bronzestatuen es zu einer ausserordentlich grossen Geschicklichkeit gebracht hatten, welche die heutige Technik in ähnlicher Weise kaum erreicht hat. Vor allen Dingen verstand man sich darauf, ungemein dünnwandig zu giessen, so dass das Gewicht der Statue verhältnissmässig ein sehr geringes ist. Den berühmten Berliner Adoranten kann ein einziger Mann ohne besondere Mühe wegtragen; eine lebensgrosse weibliche Bronzestatue in München wiegt noch nicht 50 Kilo“. Nunc, credo, intelligimus id quod Demostheni exprobratur: honorem quem Oritae ipsi tribuere volebant, contemnebat; fabri aerarii artem et manupretium nor curabat; quodnam emolumentum sperare poterat ex statua Ore in foro posita? Pretium *pondere* iudicabat et sciebat hoc pondus fore perexiguum, haud parum infra sibi debitum talentum Itaque respondit ὅτι ἐλατοῦ χαλκοῦ οὐδὲν δεῖτο. Ductile aes e inutile erat; cupiebat nummos videre in arca.

Unicum novi quod huic coniecturae opponi possit. Nemp: ipse Dobraeus iamdudum correxerat ἐλασοῦ, sed inventum suum statim repudiavit. Magni, ut par est, equidem Dobraei auctori

tatem facio; sed nunc certe totam rem non diligentissime examinavit, quod si fecisset, non secutus fuisset novicium usum nec coniecisset έλατοῦ, cum fugere eum nequiquam potuisset, si animum attendisset, έλατοῦ id esse scribendum. Mihi quidem συνέμπτωσης gratissima fuit, nam Dobraeum in-
spexi diu postquam έλατοῦ conieceram.

§ 130: οὐχ ικανὸν ἦν τὸ τοῖς μυστηρίοις Φανέν σημεῖον [ἢ τῶν
μυσῶν τελευτῆ]. Dele istam έπεξήγησιν, coll. Schol.

§ 162: οὗτός ποτε νεανίσκος έτέρων τήν ὄψιν διαφέρων (ὄρφα-
νός) γενόμενος ᾤκησεν ἐν τῇ Δημοσθένους οἰκίᾳ. Locum acute
supplevit Bakius Schol. *Hypermn.* IV p. 327.

III. HYPERIDES.

ΚΑΤΑ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

Col. XXVI vs. 12: Κόνων μὲν ὁ Παιανιεύς ὅτι ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ
έλαβεν τὸ θεωρικὸν ἀποδημοῦντος, πέντε δραχμῶν ἕνεκεν ἱκετεύων
ἡμᾶς τάλαντον ᾤφλεν. Hoc solo loco legimus aliquando θεωρικῶ
nomine quinas drachmas distributas fuisse cf. Böckh. *Oec. Civil.*
I p. 315. Eodem respicit Dinarchus c. Demosth. § 56: τὸν τήν
πεντεδραχμίαν ἐπὶ τῷ τοῦ μὴ παρόντος ὀνόματι λαβεῖν ἀξιώσαντα
καὶ τούτον ἡμῖν ἀπέφηνε, scil. Areopagus. Sed hoc interest: is,
cui secundum Hyperidem unius talenti mulcta irrogata fuit,
secundum Dinarchum absolutus est: adeo illis oratoribus nihil
credi potest, etiam de iis rebus quae paucis mensibus ante ac-
ciderunt. De Conone Hyperides dixerat in oratione κατ' Ἄρχε-
στρατίδου, cf. Harp. v. θεωρικά.

Col. XXIX vs. 5: ὅπερ μέγιστον καὶ τατον τῆς τοῦ
δήμου διανοίας σημεῖον. Novem literulae uti vides exciderunt,
quas hoc modo optime supplebimus: μέγιστον καὶ (περιΦα-
νέσ)τατον. Cf. Euxenipp. § 2: οὕτως ὑπὲρ μεγάλων ἀδικημάτων

καὶ περιφανῶν αἱ εἰσαγγελίαι τότε ἦσαν. Item Lysias XIII § 11: μέγιστον δ' ὑμῖν ἐρῶ καὶ περιφανέστατον τεκμήριον ὅτι ψεύδονται.

ΤΗΡΕ ΑΥΚΟΦΡΟΝΟΣ.

§ 2. Difficilis locus est de Aristone quodam sycophanta: οὗτος προσκαλεῖται μὲν περιῶν πάντας ἀνθρώπους, τῶν δὲ ὅσοι μὲν ἂν μὴ δίδωσιν αὐτῷ ἀργύριον, κρίνει καὶ κατηγορεῖ, ὅποσοι δ' ἂν ἐθέλωσιν ἀποτίνειν, ἀφίησιν. Hoc quidem satis intelligimus: deinde quid tum? τὸ δ' ἀργύριον Θεομνήσῳ δίδωσιν· ἐκεῖνος δὲ λαμβάνων ἀνδράποδα ἀγοράζει καὶ παρέχει ὡς περ τοῖς ληστῆσι ἐπισιτισμὸν καὶ δίδωσι τούτῳ ὑπὲρ ἑκάστου τοῦ ἀνδραπόδου ὀβολὸν τῆς ἡμέρας, ὅπως ἂν ἢ ἀθάνατος συκοφάντης. Et hoc quoque satis apertum; sed cur tandem Theomnestus mancipiis illis alimenta praebet tanquam praedonibus? Haec Babingto certe non intellexit: scribit enim: „Hyperides seems to mean that Theomnestos furnished Ariston's slaves with food, and kept them in readiness like a band of pirates, for any service that might be required". Nihil mirum tam absurdam interpretationem Schneidewino non potuisse probari itaque disputat: „Aliorsum ducit articulus τοῖς ληστῆσι. Mihi ἐπισιτισμὸν παρέχειν Theomnestus dici videtur non servis a se emptis, sed ei qui corrogabat pecuniam, Aristoni. Nempe praedones tum ita videntur tenuisse, ut ἐπισιτισμὸν in dies acciperent ab iis, quorum in servitutem homines a se captos tradidissent. Ita Theomnestus, si quid video, Aristoni quotidie praebat obolum in singulos servos, ut οἱ ἀνδραποδισταὶ τοῖς ληστῆσι ἐπισιτισμὸν". Sed ipsum sibi Schneidewinum, quum haec scriberet, displicuisse arbitror: addit certe: „Laudabitur qui haec rectius enarrata dabit". Experiamur eamne laudem possimus consequi.

Primum ut liquido appareat quid tandem Hyperides tradat, omissis obscuris verbis ὡς περ τοῖς ληστῆσι, reliqua spectemus. Ita scriptum fuit paulo supra: Theomnestus ille, ut videtur, Ἀρίστωνος ἀνδράποδα εἶχεν ἐν τοῖς ἔργοις idque aliquando in alia causa ipse advocatus testatus fuerat. Hoc enim habebat Ariston sycophanta: quidquid sordidae mercedis calumniando collegerat, id Theomnesto tradebat: Theomnestus autem ista pecunia mancipia coequebat, ἀνδράποδα ἀγοράζεν iisque praebat alimenta,

παρεῖχεν ἐπισιτισμόν. Aristo autem, quem haud satis scio dicamne foeneratorem an mancipiorum dominum, pro singulis capitibus unum obolum a Theomnesto accipiebat in diem: δίδωσι τούτῳ ὑπὲρ ἑκάστου τοῦ ἀνδραπόδου ὀβολὸν τῆς ἡμέρας. Nempe Aristo, qui τῶν πολιτευομένων et esse et videri volebat, turpem quaestum a se scilicet alienum iudicabat: quidquid ex argentifodina redibat, cedebat Theomnesto, qui servos Aristonis pecunia emptos alere dedebat et pro credita pecunia persolvere id quod audivimus. Erant, nam ad rem pertinet hoc firmiter tenuisse, servi revera Aristonis, sed videri poterant Theomnesti esse, qui emerat.

Quod dixi, luculenter confirmatur Xenophontis loco de Vectig. IV 14, quem locum Cobetus examinavit ad Hyperid. p. 119: ἀναπόμνημι δὲτι Νικίας ποτὲ ὁ Νικηράτου ἐκτήσατο ἐν τοῖς ἀργυρμίοις χιλίους ἀνθρώπους, οὓς ἐκεῖνος Σωσία τῷ Θρακί ἐξεμίθασεν, ἧ' ἢ ὀβολὸν ἀτελῆ ἑκάστου τῆς ἡμέρας ἀποδίδοναι. Itaque Nicias, quum exigebat ὀβολὸν ἀτελῆ, quotannis lucrum faciebat, idque *hyperidum* ut nostri mercatores hodie loquuntur, decem talentorum et, si mille illos servos emit drachmis circiter centenis quinquagenis, cf. Boeckh. *Oec. Civ.* I p. 96, limpidum illud lucrum centesimarum erat fere quadragenum. Sed ipsorum servorum conditionem miserrimam fuisse credo, quum Sosias ille maligne victum praerberet, nam, si quis gravem aerem non tolerans fabricitaret et debilitatis viribus periret, utile damnum. Faciebat Nicias quod omnes faciebant et pergit Xenophon: ἐγένετο δὲ καὶ Ἰππονίκῳ ἑξακόσια ἀνδράποδα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον ἐκδεδομένα, ἃ προσέφερε μὲν ἀτελῆ τῆς ἡμέρας, unde efficitur quotidianum illum ὀβολὸν ἀτελῆ propemodum legitimum pretium locationis fuisse; suspicor autem ipsorum servorum in latifundiis Americanis conditionem olim vix miseriorem fuisse quam mancipiorum in Laureoticis metallis ἐκδεδομένων. Sed post pauca pergit Cobetus et affert Plutarchi locum in Nicia c. 4: Ἐκέκτητο γὰρ ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ πολλὰ καὶ μεγάλα εἰς πρόσσόδον — καὶ πλῆθος ἀνδραπόδων ἔτρεφεν αὐτόθι καὶ τῆς οὐσίας ἐν ἀργυρίῳ τὸ πλεῖστον εἶχεν. Ὅθεν οὐκ ὀλίγοι περὶ αὐτὸν ἦσαν αἰτούντες καὶ λαμβάνοντες· ἐίδου γὰρ οὐχ ἤττον τοῖς κακῶς ποιεῖν δυναμένοις ἢ τοῖς εὖ πάσχειν ἀξίοις. Itaque ubi Teleclides comicum inducit sycophantam ita dicentem:

τέτταρας δὲ μνᾶς ἔδωκε Νικίας Νικηράτου·
ὧν δ' ἕκατι τοῦτ' ἔδωκε καίπερ εὖ εἰδὼς ἐγὼ
οὐκ ἐρῶ, Φίλος γὰρ ἀνὴρ, σωφρονεῖν τ' ἐμοῖ δοκεῖ.,

intelligimus quid dicat: nimirum homini Nicias offam obtulerat ne latraret. Idem argumentum Hyperides obiter attigit Euxenipp. § 36: αἱ καινοτομίαι πρότερον ἐκλελειμμένοι διὰ τὸν φόβον νῦν ἐνεργοί, καὶ τῆς πόλεως αἱ πρόσδοι αἱ ἐκείθεν πάλιν αὖξονται, ἃς ἐλυμήναντό τινες τῶν ῥητόρων ἐξαπατήσαντες τὸν δῆμον καὶ δασμολογήσαντες τοὺς ἙΚ ubi hodie parum eleganter edidur τοὺς ἐκείθεν, Cobetus autem commendarat: τοὺς ἐκδόντας. Itaque nunc optime intelligimus quid fecerit Aristo. Ipse sycophanta erat et experientia doctus norat quanta esset pauperum erga opulentos invidia; dives factus opes suas sedulo occultat ne plebecula resciscat; negotia gerit Theomnestus, qui ipse sibi servos comparare videtur, sed pecunia Aristonis est, qui servos ἐκμισθοῖ vel ἐκδίδωσιν. Hinc fortasse mirabantur homines, mancipia illa tam inclementer tractari, quibus Theomnestus aliquatenus certe pepercisset si dominium penes se fuisset, sed τοῖς ἐκδεδομένοις necessaria ad victum alimenta vix praebebat.

Iam redeamus ad locum unde profecti sumus: Theomnestus mancipiis suis παρέχει ὥσπερ τοῖς λησαῖς ἐπισιτισμόν. Nempe pellucet: ὥσπερ τοῖς ἐκδότοις. Scilicet servorum quos ipse emerat, non maiorem curam gerebat quam vulgo τῶν ἐκδεδομένων. Aliquamdiu Aristo pone scenam latitare potuit, sed res divulgata fuerat in causa Arcestratidis.

Sed dixerit quispiam temerarium esse pro ΛΗΙΣΤΑΙΣ reponere ΕΚΔΟΤΟΙΣ, quum literarum ductus prorsus dissimiles sint. Respondeo, me fortasse ostendere posse quomodo etiam vetustissimi librarii describendo errarint ut ἐκδότοις fieret λησαῖς, sed nolo hoc argumento uti ne lusisse videar. Praestat componere Harpocratonem, ut luculento indicio appareat quam nullius iudicii veteres grammatici fuerint. Hic autem scribit in voce ἀπρότων· Δείναρχος ἐν τῷ κατὰ Πυθέου· ἐμπεπεδηκότων τῶν ῥητόρων ὥσπερ ἀπρότων εἰς τὸ ἐμπόριον. μήποτε γραφικὸν ἀμάρτημα καὶ δεῖ γράφειν ὥσπερ λησῶν. ἐν τισὶ δὲ γέγραπται· ὥσπερ παρνόπων. εἰσὶ δ' οἱ παρνόπες εἶδος ἀκρίδος. Citra controversiam sola vera lectio est παρνόπων, quam Aristophanes confirmabit in Acharnensibus: ὅσον τὸ χρῆμα παρνόπων προσέρχεται. Sed quid

homine facias, qui quum emendatam lectionem in nonnullis libris reperisset, non viderit *ἀπρότων* leviter esse corruptum, deinde ridiculam coniecturam periclitatus sit *λησῶν*. Dixerim apud Hyperidem quum forte depravatam esset *τοῖς ἐκδότοις*, supervenisse doctum scilicet grammaticum, qui rescriberet primum vocabulum quod sibi forte in buccam venisset. Alteram rationem si sequi placet, nam per me quidem licet, fieri potest ut *ΕΚΔΟΤΟΙΣ* primum factum sit *ΕΚΔΟΤΑΙΣ*, deinde abierit in vocabulum non Graecum quidem, sed cuius externa species Graeca est *ΔΟΚΤΑΙΣ*, idque, ut tu vides, iam proxime aberat ab eo quod est *ΛΗΙΣΤΑΙΣ*.

§ 3: *παρεκελεύθμην αὐτῇ ὅπως μὴ πλησιάσῃ Χαρίππῳ ἀλλὰ διαφυλάξει αὐτήν*. Nonne in fine supplendum est *ἀγνήν*?

ΚΑΤ' ΑΘΗΝΟΓΕΝΟΤΣ.

§ 2: *οὕτως ὡς ἔοικεν ἐξίτησιν ἀνθρώπου φύσιν ἔρωσ προσλαβῶν γυναικὸς ἰαν*. Ut lacuna expleretur, interpretes varia coniecerunt *καρδίαν, αἰμυλίαν, κακίαν, ποικιλίαν, πανουργίαν, ἀπισίαν*, sed omnino tenendum est locum esse quatuor vel quinque literis. Antigonam illam, de qua sermo fit, haud satis certo scio fueritne lena an meretrix; erat certe amica Athenogenis contra quem Epicrates Hyperidis opera usus est. Saepe autem mulierculae *πραεῖσι καὶ Φιλάνθρωποι* dicuntur habemusque apud ipsum Hyperidem col. XXV vs. 7: *τῆς ὑμετέρης πραότητος καὶ Φιλανθρωπίας ἐν μόνον παραφυλάττοντες*. Xenoph. Oecon. 19. 17: *ἡ γεωργία οὕτω Φιλάνθρωπός ἐστι καὶ πραεῖα τέχνη*. Hinc corrigam: *προσλαβῶν γυναικὸς (Φιλανθρωπ)ίαν*. Nempe erat scriptum *ΦΙΛΑΝΙΑΝ*.

§ 5: *σὺ μὲν γάρ, ἔφη, τὸ ἀργύριον ἐπ' ἐλευθερίᾳ καταβάλλεις τοῦ Μίδα καὶ τῶν παίδων· ἐγὼ δὲ σοὶ ἀποδώσομαι αὐτούς*. Monet Herwerdenus *Μηστ.* 1893 p. 387, ne quis corrigat *καταβαλεῖς*. Cur tandem?

§ 8. Convenere Athenogenes et Epicrates in Antigonae domum: Epicrates hoc agit ut accepta pecunia Athenogenes servum suum

Midam cum duobus filiis manumittat; significat autem Athenogenes se vendere malle, ut Epicrati liceat manumittere si sibi videatur itaque patronus fiat. Ad eum finem scriptam syngrapham domo attulerat eamque tum primum promisit, postquam adolescentis inconsiderantiam et turpem amorem satis cognovit eumque dextre palpando sibi mansuetum reddidit. Sunt Epicratis verba: *ὡς γὰρ εἰπόντος αὐτοῦ ταῦτα ἐγὼ προσωμολόγησα, εὐθὺς ἐκ τῶν γονάτων λαβὼν τῶν αὐτοῦ γραμματεῖν τι τὸ ἐγγεγραμμένον ἀνεγίνωσκεν. Αἴν tu? ἐκ τῶν γονάτων;* Hoc quidem absurdum est et experiamur num verum reperire liceat. Non solebant veteres ad mensam sedentes scriptioni operam dare, sed in lectulo recumbentes. Est v. c. Augusti exemplum apud Suetonium c. 78: „A caena in lecticulam se lucubratoriam recipiebat; ibi, donec residua diurni actus aut omnia aut ex maxima parte conficeret, ad multam noctem permanebat.” Sic Horatium quoque lectulus excipiebat, si quid daretur otii ut chartis illuderet. Offendit Hippocrates Democritum *ἔχοντα ἐν εὐκοσμῇ πολλῇ βιβλίον ἐπὶ τοῖν γονάτοιιν* et *ὅτε μὲν ξυντίνας γράφοντα ὅτε δὲ ἡρεμέοντα cogitabundum*, cf. Hippocr. Epist. 17. Alios locos vide apud Beckerum in *Gallo* II p. 250. Verum quid hoc ad rem? Aguntur haec in domo Antigoniae, quae quum, uti suspicor, perraro aliquid perscribere erat solita, Athenogenes providus futuri scriptam syngrapham domo attulerat ut nihil deesset praeter subscriptionem et sigillum. Quid igitur? Num servabat instrumentum *inter genua*? Reposuerat, credo, in lectulo in quo per totum illud colloquium sedebat, sub stragula veste, ut tempore utili exprimeret: h. e. *ἐκ τῶν σρωμάτων*. — Non magis concoquo quod continuo post sequitur: *σημαίνεται τὰς συνθήκας εὐθὺς ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ, ἵνα μηδεὶς τῶν εὐφρονούτων ἀκούσαι τὰ ἐγγεγραμμένα*. Nempe Athenogenes videri volebat imperito adolescentulo insigne obtulisse beneficium itaque cavit ne quis τῶν ἐμοὶ φθονούτων ἀκούσαι τὰ ἐγγεγραμμένα. Atque sic fallaciis Epicrates irretitus fuit.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΙΑ.

Fr. 49: *Ἱερά τὰ τῶν τεθνηκότων δεῖα. Ἵππερῆδης κατ' Ἄρχερατίδου*. Ita legitur in *Antatticista Bekkeri* p. 100. 18; item

apud Ammonium p. 73: *ἱερά· τὰ δεῖα τῶν ἀνθρώπων*. Sunt haec supra quam dici potest absurda; sed supersunt lacinae veteris fortasse doctrinae, qua tradebatur quid inter τὰ ἱερά et τὰ δεῖα interesset.

Fr. 118: *τίνα φήσουσιν οἱ παριόντες αὐτοῦ τὸν τάφον; οὗτος ἔβιω μὲν σωφρόνως, ταχθεὶς δ' ἐπὶ τῇ διοικήσει τῶν χρημάτων εὖρε πόρους, ᾧκοδόμησε δὲ τὸ θέατρον, τὸ ᾧδεῖον, τὰ νεώρια, τριήρεις ἐποίησατο, λιμένας, τοῦτον ἡ πόλις ἡμῶν ἠτίμωσε καὶ τοὺς παῖδας ἔδησεν αὐτοῦ*. Scribam: *ὁς ἔβιω* et post *λιμένας inseram: κατεσκευάσατο*.

Fr. 134: *οἱ πλουσιώτατοι παρακρούμενοι τὴν πόλιν σὺν πέντε καὶ ἑξ τριηραρχοῦντες μέτρια ἀνήλισκον*. Omnino malim: *σύμ-τεντε*, sicuti scribitur Euxenipp. 16: *αἱ Φυλαὶ σύνδυο γενόμεναι*.

Fr. 165: *Καθάπερ δὲ τῆς Τιμάνδρας κατηγορῶν ὡς πεπορευ-υίας τὴν λεκανίδα καὶ τοὺς δβολοὺς καὶ τὴν ψίαθον καὶ πολλήν τινα τοιαύτην δυσφημίαν ἐταιρῶν κατήρασε τοῦ δικασηρίου*. Sed nulla iusta offensio si obolos suo nomine appellaveris: conieci: *δρόβους*.

Fr. 204: *Ἀρχομένων δεῖ τῶν ἀδικημάτων ἐμφράττειν τὰς ὁδοὺς· ὅταν δ' ἄπαξ ῥιζωθῇ κακία καὶ παλαιὰ γένηται, καθάπερ σύντρο-Φος ἄρρωσία, χαλεπὸν αὐτὴν κατασβέσαι*. De eo loco quem Stobaeus servavit Flor. 46. 63 ita scribit Cobetus *Mnem.* 1860 p. 129: „Quomodo quis *extinguere* potest id quod *radices egerit*? Numquam veteres et probati scriptores talia putide et incogitanter miscent. Locus pessime interpolatus esse videtur et insanabilis.” Equidem non assentior: nemo non et olim et nunc imprudens ita peccat; veluti Cicero pr. Leg. Manilia c. 3 § 7: delenda vobis est illa macula, Mithridatico bello superiore suscepta, quae penitus iam insedit atque inveteravit in populi Romani nomine. Hartmannus nuperrime multo plura de hoc argumento conquisivit.

Fr. 208: Δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἐπιδείκνυσθαι ἐν μὲν τοῖς λόγοις ἂν φρονεῖ, ἐν δὲ τοῖς ἔργοις ἂν ποιεῖ. Est haec una e sententiis quas praeceptor olim meus Laurentius Beynen anno 1837 edidit; sed nonne verba φρονεῖ et ποιεῖ locum permutare debent?

IV. DINARCHUS.

ΚΑΤΑ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

§ 1: ἐξελέλεγκται δῶρ' εἰληφῶς παρὰ τούτων, οἷς ἐναντία πρᾶττειν ἔφη τὸν ἄλλον χρόνον. Lego: παρὰ τῶν· ab iis, non: ab his.

§ 13: ἀξιοῖ δωρεὰς αὐτῷ δεδόσθαι τὰς μεγίστας. Imo: διδοσθαι. Similiter corrige § 29 παραδιδούσης.

§ 14. Timotheum ἑκατὸν ταλάντων ἐτιμήσατε, ὅτι χρήματ' αὐτὸν (Ἀριστοφῶν) ἔφη παρὰ Χίων εἰληφέναι. Aristophontis nomen quod exciderat, accessit ex Philocl. § 17, ubi eadem verba recurrunt; sed utrobique reponam: ἔφηνε, ne quid iudices sic simpliciter testi iniurato fidem videantur habuisse. Areopagitae ἀποφαίνουσι, quod utraque pagina legitur: singuli homines φαίνουσι, veluti, ut uno exemplo defungar: Isocr. Trapez. 42: ὀκτάδα γὰρ, ἐφ' ἧ πολλὰ χρήματα ἦν ἐγὼ δεδωκώς (sed lego: δεδανεικώς) ἔφηνέ τις ὡς οὔσαν ἀνδρὸς Δηλίου. Ipse quoque Dinarchus Philocl. 17: οὗτος ἐξαγγελεῖ τοῖς πολεμίοις σύνθημα φήνας καθ' ὑμῶν. Item c. Demosth. § 53: εἰς ἀνὴρ ἔφησε Πισίας Ἀρεοπαγίτης ὧν ἀδικεῖν με, καταψευδόμενος κάμου, malim ἔφηνε, sed § 49: οὔτε μ' ἀπέφηνεν ἢ βουλὴ οὔτ' ἐμέλλησεν.

§ 17: οὐκ ἄνω καὶ κάτω μεταβαλλόμενος. Dicendum hoc fuit sicuti recte legitur Plat. Phaed. 96A: ἄνω κάτω μετέβηκεν et vide quae de ea locutione congressi *Mnem.* 1900 p. 357. Obiter addo, quum agerem de adverbio περικάτω *Mnem.* 1901 p. 277 me Epicuri immemorem fuisse περὶ Φύσεως Papyr. Herculan. 1502. 22: περικάτω γὰρ ὁ τοιοῦτος λόγος τρέπεται.

Deinde, in eadem Dinarchi paragrapho: ὑπομένων καὶ κρίνεσθαι, εἰ δόξειεν τοῖς δικασταῖς, Wolfium sequar qui rescripsit κατακρίνεσθαι, quamquam alia placuerunt Bakio *Mnem.* 1859 p. 109. In fine autem: οὐδ' ἕτερα φρονῶν καὶ δημηγορῶν, necessarium duco: οὐδ' ἕτερα μὲν φρονῶν, ἕτερα δὲ δημηγορῶν, quemadmodum recte legitur § 47: ἕτερα μὲν λέγων, ἕτερα δὲ φρονῶν.

§ 18: τὴν δὲ παρὰ [Θηβαίων] τῶν ταλαιπώρων (πρεσβείαν) προσδεξαμένων. Quam eleganter hic omittetur proprium Thebatorum nomen, sicuti § 24 Cobetus correxit apud Kleinium *Mnem.* 1859 p. 83: σπείρεται τὸ [Θηβαίων] ἄστυ τῶν κοινωνησάντων ὑμῖν τοῦ πρὸς Φίλιππον πολέμου. Item corrigam § 38: βοηθήσαντες τοῖς [εἰς Θήβας] κατιοῦσι τῶν Φυγάδων et § 76: οἱ μὲν πρότερον ὄντες λαμπροὶ διὰ τοὺς ἡγεμόνας [Λακεδαιμόνιοι] καὶ ὑπὸ τοῖς ἐκείνων ἤθεσι τραφέντες ταπεινοὶ πρὸς τὴν τέλιν ἡμῶν ἦγον.

§ 26 supplebo: ἐν ταῖς Ὀλυμπίων καὶ (ταῖς) Θηβαίων συμφοραῖς, deinde: ἐν ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τοῖς θεοῖς τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας ἔχετε, tum Thalheimius tum Blassius omiserunt adnotare Cobetum coniecisse σὺν τοῖς θεοῖς *Mnem.* 1859 p. 92.

§ 27: μόνως γὰρ οὕτως, μόνως καὶ τοὺς ἄλλους ποιήσετε βελτίους. Longe praeferam bis μόλις scribere. Tum in verbis: οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ ζητεῖ πυθέσθαι τί πεπόνθασι, libenter delebo id quod est πυθέσθαι.

§ 31: τοσοῦτον ἐδέχσεν ὁ δημαγωγὸς — πρᾶξιν τινα προφέρειν. Multis vitiosa lectio visa est: supplebo equidem: προφέρειν (ἔχειν).

§ 35: γράφων ἐπιστολὴν καὶ καταισχύνων τὴν τῆς πόλεως δόξαν ἐκ τῶν δακτύλων ἀναψάμενος περιεπορεύετο. Cur tandem spernitur Cobeti correctio ἦν καταισχύνων coll. Aesch. Ctes. III 164, vide Kleynium *Mnem.* 1859 p. 94.

§ 39: πείσαντος ἐξελθεῖν ὑμῶν τοὺς προγόνους Κεφάλου.

Nimis violenta est Thalheimii correctio *πατέρας*: equidem scribam: *τούς περιπόλους*. Dixit de his Harpocration in voce.

§ 40: *εἰλημμένοι δῶρα καθ' ὑμῶν εἰληφότες*. Verbum *εἰληθῆναι* per se hoc modo recte usurpatur; habemus § 29 *εἰλημμένον ἐπ' αὐτοφώρῳ δῶρ' ἔχοντα*, § 77 *τὸν ἐπ' αὐτοφώρῳ κλέπτην εἰλημμένον*, § 104: *εἰληψαι πεποιηκώς*, Aristog. § 6: *τούς εἰλημμένους ἔχοντας ἐπ' αὐτοφώρῳ δῶρα* et Aristog. § 21 *εἰληπται ἀδικῶν*. Nec tamen *εἰληθῆναι* et *εἰληφέναι* bene copulantur: *εἰλημμένον εἰληφότες*. Contuli autem Demosth. § 1: *ἐὰν ἐξελεγχθῆ ὅτι οὖν εἰληφώς*, § 47 *ἐξεληλεγμένος δῶρα κατὰ τῆς πόλεως εἰληφώς*, § 113 *ἐξεληλεγκται φενακίζων*, item Philocl. § 1, 3 et 22: *ἐξεληλεγμένοι κατὰ τῆς πατρίδος δῶρ' εἰληφότες* atque sic illic pariter praestare dixerim: *ἐξεληλεγμένοι — εἰληφότες*. Quod simili modo scriptum est § 53 *ἐπ' αὐτοφώρῳ [χρήματα λαμβάνων] εἰληπται*, Kleinus l.l. p. 85 expungi iussit quod uncinis indicavi, sed fortasse praestat scribere *ἐξεληλεγκται*.

§ 43: *τὴν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνατεθεισομένην εἰκόνα*. Verum statua non ἀνατίθεται et ἀνάκειται, sed ἴσεται vel ἕσκη: sic continuo sequitur *τὸ χαλκοῦς ἐν τῇ ἀγορᾷ σῆσαι* Βηρισάδην καὶ Σάτυρον. Ac proinde scribere necesse erit: *σθετισομένην*.

§ 44 in longiore sententia inutile fulcrum est *κελεύουσιν* et § 45: *ἀδίκως εἰς ὑμᾶς πεποιῆσθαι τὰς ἀποφάσεις*, Graecitas, nisi fallor, postulat: *ἀδίκους*. Sic Demades; ut hoc utar, § 61: *ἀδίκους οἱ συκοφάνται ποιοῦνται τὰς διώξεις*.

§ 56: *τὸν παρ' αὐτῶν ἀποσερήσαντα τὸ ναῦλον τὸν πορθμέα ζημιώσασα πρὸς ὑμᾶς ἀπέφηνε*. Sic sine sensu editur, sed facilima correctio est: *τὸν πρῶν ἀποσερήσαντα*. Cf. § 95: *ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ τῇ πρῶν γεγενημένη*.

Prorsus otiosum est § 71 verbum *ἀξιοῦν*, sed utilius erit *digitum* intendere in § 81: *δύο ταύτας μόνας ἐν τῷ βίῳ Δημοσθένους πεποιῆται ἀποδημίας, μετὰ τὴν μάχην δ' ἀπεδίδρασκεν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ νῦν εἰς Ὀλυμπίαν*. Ubique Dinarchus impudenter mentitur, sed etiam in mendacio certi fines sunt, quos

non impune transgredi licet; quid autem omnibus notius quam Demosthenem plus semel legationes obiisse ad Philippum regem? Maetznereus tolli iubet ἐν τῷ βίῳ, quo nihil proficitur. Nec magis Kleiniius l.l. p. 85 multa moliendo quidquam promovit. Hoc vult credo Dinarchus, bis tantum Demosthenem *libenter* peregre profectum fuisse: δύο ταύτας μόνας (ἄσμενος) ἐν τῷ βίῳ Δημοσθένους πεποιήται ἀποδημίας (ταυτας μονας ασμενος).

§ 84: ἡ βουλὴ εὕρηκε Δημοσθένην. τί δεῖ πολλῶν λόγων; ἀποπέφυγκεν. Areopagus, credo, Demosthenem non invenit sed κέκρικε. Vide verbum κρίνειν de eadem re usurpatum in hac ipsa oratione § 86, Aristog. 21 et ubi non?

§ 92: μετοιωνίσασθαι τὴν τύχην καὶ μεταλλάξασθαι βουλόμεθα. Hodie vulgo male audiunt qui ubique interpolationes odorantur et concedo Kleinium fervore aetatis abreptum interdum in ea re modum excessisse, sed nunc quidem recte obelo notavit verba: καὶ μεταλλάξασθαι. Vide modo supra § 29: μετοιωνίσασθε τὰς τῆς πόλεως πράξεις. Harpocr. μετοιωνίσασθαι ἐπὶ τοῦ μεταθέσθαι τὸν Φαῦλον οἰωνόν.

Contra aliquid supplendum est § 97: πῶς οὗτος ἢ διὰ ψηφίσματος ἢ (διὰ) νόμου ἐπηνώρωσε τὸ ἵππικόν;

§ 97 Pergit orator conviciari et Demosthenem appellat τὸν ἐν ταῖς πολεμικαῖς πράξεσιν ἄπιστον γεγεννημένον itemque τὰς ὑπὲρ τοῦ δήμου πράξεις ἐγκαταλελοιπῶτα. Atque illud quidem recte, sed scribere malo: τὰς ὑπὲρ τοῦ δήμου τάξεις.

§ 109: μὴ οὖν ἄχθεσθε αὐτοῦ κλαίοντος. Arridet: μὴ οὖν ἀνέχεσθε, sed nihil definire ausim. In sequentibus autem supplebo: τὴν χώραν ἣν οὗτος εἰς τοὺς (ἐσχάτους) κινδύνους καθίστησιν.

KAT' APICTOΓEITONOC.

§ 2: ὀφείλων τῷ δημοσίῳ κατὰ τῶν ἐπιτίμων γέγραφεν οὐκ ἔξον αὐτῷ. Nonne μετὰ τῶν ἐπιτίμων?

§ 3: *πονηρίαν γὰρ ἀρχομένην μὲν κωλύσαι τάχ' ἂν τις κολάζων δυνηθείη, ἐγκαταγεγρακυῖαν δὲ καὶ γεγευμένην τῶν εἰθιμένων τιμωριῶν ἀδύνατον εἶναι λέγουσιν. Metuit Dinarchus, sicuti pergit dicere, ne in civitate malitia fiat δευσοποιός, nec tamen minus eandem, uti arbitror, τιμωρούμενοι possumus κωλύσαι. Verius utique fuerit κολοῦσαι.*

§ 19: *τοῦτον μόνον ἢ ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴ τοῖς ἐζητηκόσι καὶ εἰδόσιν ἀποπέφραγκεν. Ipsi Areopagitae debebant ζητεῖν, non populi hoc officium est. Hinc corrigam: τοῖς ἐξητακόσι καὶ εἰδόσιν. Continuo recte sequitur: οὐ γὰρ παρ' ἐκείνης ὑμεῖς τυθόμενοι ἴσε πονηρὸν καὶ ἀδικον ὄντα.*

ΚΑΤΑ ΦΙΛΟΚΛΕΟΥΣ.

§ 3: *In longiore sententia quam describere nihil opus est, praestabit, opinor, καταπεφρονηκώς, non καταπεφρόνηκε.*

§ 4: *ὁ μὲν κοινὸς τῆς πόλεως νόμος, ἐάν τις (ἐνὸς) ἐναντίον τῶν πολιτῶν ὁμολογήσας τι παραβῆ, τοῦτον ἔνοχον εἶναι κελεύει τῷ ἀδικεῖν. Dobraeus eicere voluit participium ὁμολογήσας· si quid mutandum, malim: ὁμόσας.*

§ 14: *ἐρακότες τὸν δῆμον ἅπαντα κατήγορον τούτου γεγενημένου καὶ προκεχειρηκότα πρῶτον τῶν ἄλλων ἐπὶ τὸ τὴν τιμωρίαν ἐν ὑμῖν δοῦναι. Sunt aliae scripturae προκεχειρηκότα et προκεχωρηκότα, quae manu ducunt ad: προκεχειροτονηκότα, quae lectio faciet ad defendendam Bakii doctrinam Schol. Hyr. IV p. 283, ni forte malis: προκατακεχειροτονηκότα.*

His adnectam paucula quaedam de DEMADIS fragmentis.

§ 4: *κτῆσασθαι γὰρ ἰδίῳ θανάτῳ δημοσίαν εὐνοίαν καλόν. Hoc quidem stulte dictum est; lege: εὐκλειαν.*

§ 12: *ἀπέκειρε γὰρ τὴν ἀκμὴν τῆς Σπάρτης ὁ Θηβαῖος καὶ τοὺς ὄρους τῆς Λακωνικῆς τεθειμένους τὴν ἀκμὴν τῶν νέων συνέκλεισε ταῖς τέφραις. Quam est hoc mire dictum! Unusquisque, credo, loco semel perlecto, incidet in ταῖς τέφραις. Quæris fortasse*

num revera Epaminondas Spartam circumvallaverit? Primum non sunt talia apud oratores ad historicam fidem exigenda; satis illis est haud improbabilia fingere et Agesipolis verbi causa, postquam Mantineam pervenit, Xen. Hellen. V. 2. 4, statim ex itinere τάφρον ὄρυττε κύκλω περὶ τὴν πόλιν. Sed audi Aeneam Poliorcet. 2: Λακεδαιμόνιοι, Θηβαίων ἐμβαλόντων, ἔκ τε τῶν ἑγγυτάτω οἰκιῶν ξύλα λύσαντες καὶ ἐκ τῶν αἱμασιῶν καὶ τειχίων ἄλλοι κατ' ἄλλους τόπους φορμὸς γῆς καὶ λίθων πληρώσαντες — ἐκώλυσαν τοὺς εἰσβάλλειν ἐπιχειροῦντας εἰς αὐτὸ τὸ τέλισμα.

§ 26. De Thebanorum urbe legimus in novis fragmentis quae Hauptius in Codice Palatino invenit: νῦν δ' εἰσὶν οἰκόμεδον πόλεως καὶ λείψανα κακῶν ταῖς τῶν ἐχθρῶν χερσὶν εἰς ἔδαφος ἐχθεῖσαι. Proclive est restituere: ἀραχθεῖσαι.

§ 52: ἐκεῖνοι γὰρ οἱ λόγοι τὴν ὀργὴν τοῦ βασιλέως ὥσπερ ὕπνω κατεκοίμησαν. Praestat: κατεκοίμισαν.

§ 53. Hodie omnia secundum oratorem vergunt in peius: νόθαι δὲ γεγονάσι αἱ τῶν Φίλων ἐλπίδες. Intelligam: νοθραί. Sed haec fragmenta indigna sunt in quibus multum studii ponas.

AD APOLLINAREM SIDONIUM.

EP. VI. 12. 6 *illum dubia fama conciliat per rudes adhuc et Dodonigenas populos duabus vagum navibus, quibus postea deinceps formam draconum deputaverunt, ignotam circumtulisse sementem.*

Pro voc. *conciliat* (alt. lect. *conciliet*) Mohr Luetjohanni coni. *concinat* quamvis dubitanter recepit; ipse *cantitat* — Brakman *concinat* proposuit.

Legendum esse *confirmat* docet me Ep. VII. 7. 1: *siquidem nostri hic nunc est infelicis anguli status, cuius, ut fama confirmat, minus fuit sub bello quam sub pace condicio.*

Ceterum hoc loco non cum Mohrio ante *minus* addendum videtur *misera* nec *mala* cum Brakmanno neque cum Luetjohanno scribendum *minus* <tristis>, sed restituendum *infirmum*, quod propter litterarum similitudinem post *confirmat* excidisse credo.

P. H. D.

AD EPIGRAMMA DELPHICUM.

SCRIPSIT

CAROLUS GULIELMUS VOLLGRAFF.

Inter titulos incisos in monumentis Delphicis recenti Gallorum opera recuperatis non ultimo loco numeratur carmen quo pro patre Cratero Craterus filius votum se solvisse testatur:

υἱὸς Ἀλεξάνδρου Κράτερος τὰδε τῶπóλλων[ι]
ἠὔξατο τιμᾶεις καὶ πολύδοξος ἀνὴρ,
στᾶσε, τὸν ἐμ μεγάροις ἐτεκνώσατο καὶ λίπε παῖδα,
πᾶσαν ὑποσχεσίαν πατρὶ τελῶν Κράτερος·
ὄφρα οἱ ἀίδιον καὶ ἀρκαλέον κλέος ἄγρα,
ὦ ξένε, ταυροφόνου τοῦδε λέοντος ἔχοι·
ὄμ ποτε, Ἀλ[εξάν]δρῳ τότε ὄθ' εἶπετο καὶ συνεπóρθει
τῷ πολυαῖν[ήτῳ τ]ῷδε Ἀσίας βασιλεῖ,
ὦδε συνεξαλάπαξε καὶ εἰς χέρας ἀντιάσαντα
ἔκτανεν οἰονόμων ἐν περάτεσσι Σύρων¹⁾.

De signis quibus haec disticha olim subscripta fuere, copiosius egit Perdrizetus²⁾; qui et de ipsa „venatione Alexandri” quo modo Delphis efficta fuisse videatur et de vita utriusque Crateri patris filiique luculenter exposuit. Constat Craterum Alexandri Magni familiarem, cum auctumno anni 322 uxorem duxisset, iam proxima aestate in Asia mortem obiisse. Unde Droysenus probabiliter confecisse videbatur vix posse fieri ut puer vitae lucem adspexerit ante patris interitum. Nunc vero ex ipsius epigrammatis verbis: *ἐτεκνώσατο καὶ λίπε* (quasi dicas:

1) *Bulletin de correspondance hellénique*, 1897, p. 598 sq.

2) *Ibidem*, 1898, p. 566 sqq.; *Journal of Hellenic Studies*, 1899, p. 274 sqq.

modo procreatum reliquit) manifesto apparet infantem paulo ante genitoris obitum natum esse. Quonam autem anno filius patris votum persolverit, id neque ex inscriptione Delphica, ut vides, neque aliunde colligi potest. Hoc unum ab Hermippo Callimacheo quem laudat Athenaeus ¹⁾ discimus: Alexinum philosophum Eleum paeana fecisse qui Delphis in honorem Crateri certis intervallis caneretur. Ecquis in dubium vocabit quin filii mandatu hoc factum sit, cum pro patre votum solveret? Ceterum operam perditurum esse contendit Perdrizetus, si quis perscrutari voluerit utrum epigramma de quo agimus ab ipso Cratero scriptum fuerit, an vero ab Alexino. Quod licet ego minime infitias eam (Craterum enim, quamvis et ipse scriptitaret, cuilibet ex amicis clientibusve hoc negotium mandare potuisse apertum est), illud tamen certum mihi videtur ab Alexino hoc carmen non esse compositum. Prodit enim manum versuum pangendorum imperitiorem et cum sententia recte decurrat nec hercle spiritus deficiat, cetera nihilominus laborant incuria quadam a scriptoribus doctis suaeque famae studiosis illa certe aetate aliena. Quam tarda atque molesta accidit nominum adiectivorum geminatio: *τιμάεις καὶ πολύδοξος, αἰδίων καὶ ἀρκαλέον!* Quantum offendit eadem fere syllaba ter repetita: *ποτ' . . . τόθ' ὄθ'!* Quam frigide denique verbo nimii vigoris *συνεξαλάπαξε* (*vastavit*) subiunxit ista: *καὶ εἰς χέρας ἀντιάσαντα ἔκτανεν* (*et comminus occidit*). Talia quin Alexino et omnino aequalibus eius quotquot poësi et arti rhetoricae de industria operam navarint abiudicanda sint, non est dubium, quandoquidem illis imputari non possunt quae apud ceteros mortales forsitan veniam habeant.

Quamquam insunt in hoc carmine, ut nunc habet, vitia quaedam, quae ne tiro quidem aut *ιδιώτης* plane poeta commiserit. Primum enim caret obiecto verbum *συνεπέρθει*, cuius natura obiectum flagitat. Deinde insequenti versu Macedonum rex permire audit rex . . . Asiae, quo nomine neque quod sciam unquam vivus appellari voluit nec profecto mortuus a suis Macedonibus nuncupatus fuerit. Utraque autem offensio una literula in lapide mutanda tolli potest, si mecum legas:

1) XV. 696 F.

Ἄλεξάνδρῳ τὸθ' ὄθ' εἶπετο καὶ συνεπέρθει
τῷ πολυαινήτῳ τῷδ' Ἀσίαν βασιλεῖ,

i. e. „tunc temporis, cum Alexandrum sequeretur et una cum hocce inclito rege Asiam popularetur.” Lapidam cum culpandum esse arbitrer, non abs re videtur adnotare eiusdem socordiae etiam aliud in his versibus conspici documentum. Neglexit enim post *ἀίδιον* voculam *τε*, qua omissa claudicat metrum.

AD APOLLINAREM SIDONIUM.

Ep. VI. 8. 2 *quem propediem non iniuria reor mercatorem splendidum fore, si hinc ad vestra obsequia festinans frigoribus fontium civicorum saepe fontem mercatoribus anteferat.*

Var. lect. *mercatoribus — mercatoris — mediatoris*, in qua scriptura incerta alii alia latere credunt, *Leo caloris tui — Mohr meri vel merum caloris vestri — Brakman (fontem) Mercatoris* (= Redemptoris).

Equidem quin vera lectio esset *meraciorem* dubitavi numquam. Cf. Ep. III. 10. 1 *ad meracissimum scientiae fontem*, IV. 1. 1 *purius, fortius, meracius amat*, II. 5. 2 *vestri . . . fonte consilii*.

Vel sic tamen aliquid restabat quod offenderem, nam voc. *saepe*, ut languens ac frigidum, huic loco minime accommodatum esse intellegebam, sed de corruptelae origine deque lectione restituenda multum dubitavi diuque. Denique iam Sidonio sua reddidisse mihi videor ita:

si . . . frigoribus fontium civicorum sancti spiritus fontem meraciorem anteferat.

Vocabula quae sunt *sancti spiritus* ita exarata fuisse suspicor, ut fere sunt: *sc̄isp̄s*, litteras autem *c* et *i* propinquitate nimia coaluisse in unam litteram *a*, quo facto scriba, qui pro duobus vocabulis unum legi putaret, litterae *s* cum parum diligenter pictae essent, non dubitaverit quin voc. *saepe* ante oculos haberet.

P. H. D.

DE OVIDIO POETA COMMENTATIO.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

(Continuantur e pag. 124).

CAPUT VII.

AD VARIOS METAMORPHOSEON LOCOS ANNOTATIONES VARIAE.

Quod in hisce annotationibus conscribendis non ultra „Iudicium Armorum” progressus sum probabit qui ét plerasque earum critici generis esse cognoverit ét in memoriam redierit eorum quae capitibus primo, tertio, quinto scripta sunt. Ceterum nemo hic magnifici quidquam exspectet: non novos indagavi codices, non novum codicum excogitavi stemma, ne notum quidem aliquem codicem denuo excussi. Varias sunt observatiunculae mihi per longam annorum seriem natae, quae neque ad certam normam redigi possint et vix ullo inter se cohaereant vinculo. Ex quo enim Kornii editio in lucem prodiit — sunt anni viginti tres — quae fideliter in calce paginae parvo spatio quid ubique sit in codicibus, quid ubique viri docti coniecerint, refert, dicere non possum quoties totum librum ab initio ad finem percucurrerim, nam unius alicuius loci vel cum discipulis vel in phrontisterii mei recessu accuratius examinandi quisque fere dies praebat facultatem. Hic quotiescunque mihi vel versum vel annotationem consideranti in mentem veniebat aliquid, quod nondum ab aliis esset observatum et tamen ad poetam nostrum vel rectius intelligendum vel accuratius eden-

dum conferre posse videretur aliquid, in margine signum aliquod appingebam, quo facilius commenta mea interdum novo posse submittere examini. Tandem aliquando omnia tam bene perpensa videbantur, et cum sat multa reiecissem, tanta tamen restare copia rerum publica luce non prorsus indignarum, ut omnia in unum colligere decernerem libellum, quem iam disquisitionibus meis de Ovidio poeta annecto.

Quem ut in medium proferre auderem res exoptatissima effecit: tandem aliquando manibus tenemus *Metamorphoseon* editionem ab Ehwaldo curatam et egregiis annotationibus instructam. Nam antea multos quidem multorum de Ovidio legeram commentarios, sed magnum tamen restabat periculum ne ineptum in modum tamquam nova proponerem quae dudum ab aliis essent perspecta. Ehwaldum vero communi doctorum sententia constat omnia quae ad Ovidium pertineant legisse vel legere; editionis illius, quae quam vera illa doctorum sit sententia luculenter docet, altera pars anno 1898 in lucem prodit, altera anno 1903: vides fere ad nihilum redactum illud de quo dicebam periculum. Nam praestantissimum illum librum tam diligenter excussi ut nullam cuiusquam viri docti sententiam, quae in rem praesentem faceret, me fugisse affirmare audeam.

Sunt autem, ut iam dicebam, observationes meae varii diversique generis: modo antiqua tuebor, modo emendationem commendabo, modo — quamquam rarius hoc fiet — ipse aliquam meam proponam coniecturam. Hic illic quaedam ad textus historiam pertinentia observabo et locos indicabo e quibus appareat in Ovidii amicorum manus pervenisse exemplaria quibus ipse poeta iam manum emendatricem adhibere coeperit, ita tamen ut plerumque ad veram lectionem constituendam non perveniret sed inter duas haereret dubius, denique, si qui verus novum mihi afferre videbitur argumentum rei in prioribus capitibus dictae, ne id quidem silebo.

Non tamen rudis indigestaque moles haec est. Naturali quodam vinculo omnia inter se cohaerent. Omnia enim eo tendunt ut alios docere coner — atque utinam ne propter illud *docendi* verbum graviter a nonnullis increper — id quod mihi semper persuasissimum fuit et hisce lucubrationibus ad finem perductis magis etiam, si fieri potest, constat:

risque locus suam sibi requirit emendandi interpretandique
nam. Non est una lex quae ad omnes pertineat quaestiones
cas nisi haec — si *lex* vocari haec potest — caute semper
circumspecte esse agendum et in quovis loco hoc solum ro-
lum quid, non propter testimonia sed propter rem et locum
m, maximam habeat speciem veri. Hoc autem nemo melius
et quam ipse, quem tractamus, poeta scriptorve et sua quem-
mens longo illius usu exercitata atque limata. Denique nescio
nihil melius quae artis criticae vera ratio sit doceat quam
antatum illud Francogallorum dictum:

INVENIAS QUOCUMQUE LOCO, REM, QUAE BONA, SUME!

LIBER I.

1 In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora: di coeptis (nam vos mutastis et illas)
Aspirate meis.

sem vs. 2 tentarunt multi. Quod in mea editione posui:
ceptis (nam vos mutastis) et ausis" desperantis erat coniectura,
digna quam inter virorum doctorum conamina Ehwaldus
erret. Boni enim nihil in ea est nisi quod non, ut lectio
gata, aliquid praebet quod *plane* sit sensu cassum. Sed est
erna nive frigidior: „de mutatis corporibus canto: vos, o
immortales, huic consilio favere aequum est, quoniam illius
ationis auctores estis". Nullum est argumentum in quod
conveniat illud: „de rerum natura cantabo; vos o dii
tis aspirate meis, nam vos res creastis", vel: „de diro fa-
re cantabo, vos o dii me adiuvate, nam vos illud fieri per-
stis" vel quid non? Ovidium tamen equidem credo (et quis
credat?) Metamorphosesin suis praemisisse aliquid quod
um sit proprium — et quod paululum certe habeat acu-
is. Merkelii *illac* suum sibi requirit Oedipodem. Neque
quam proficimus Ehwaldi annotatione: „denn wie alle an-
so sind auch diese Verwandlungen euer werk": neque
ae pretium duco hic Stobaei Eclogas inspicere ut a Posidonio
ar quae sint illae *aliae omnes* mutationes: „cosmicas et

physicas" esse cogitandas etiam sine Posidonio quis intelligeret, si revera hic duo genera mutationum inter se opposuisset Ovidius. Sed non opposuit neque potuit opponere. Denique quid multa? Unice verum est quod recepit P. Lejay e cod. *ε illa*. Utrum autem cod. *ε* illud habeat a manu secunda, an idem librarius qui totum codicem scripsit tamquam variam lectionem adscripserit (Kornius enim annotat: „illas: illa *ε*“, Ehwaldus lectionem esse dicit codicis *ε*²) neque scio neque curo magnopere. Veram enim lectionem hanc esse constat. Veramne? Immo plane necessariam. An putemus Ovidium, cum ad novum carminum genus accederet, ne uno quidam verbo monuisse se eundem illum esse poetam, qui antea longe alia cecinerit? Sic notus Ulysses? Nullus fere eius liber est in cuius initio non legatur aliquid quod in mentem nobis revocet priora eius de poeti merita. „Coeptis meis o dii aspirate, nam vos, qui corpora mutastis, de quibus narraturus sum, etiam mutastis coepta illa“. Hoc acuminis sat multum habet, hoc in solas *Metamorphoses* convenit, hic ipsum agnoscimus Ovidium. An non sentis eundem esse hoc

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora, di coeptis (nam vos mutastis et illa)
Aspirate meis,

et illud in *Tristium* I, 1, 117 sqq.:

Sunt quoque mutatae, ter quinque volumina, formae,
Nuper ab exsequiis carmina rapta meis.
His mando dicas, inter mutata referri
Fortunae vultum corpora posse meae.

Qui olim magno de mutationibus operi aliquid de sua mutatione praemiseraat quod grandi illo conamine dignum esset, postea idem illud opus commemorans de sua mutatione ita iocatur ut iocari solent quos ridiculos facit ipsa miseria: sed utrobique eundem illarum inter se oppositarum mutationum agnoscimus auctorem.

8 sq. Nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum.
Ne hic quidem codex *ε* spernendus mihi videtur, qui pro *con-*
gestaque habet *coniectaque*. Nam temere res *coniiciuntur*, sed qui

congerit consulto agit et de industria. Quae sunt *congesta* vix dici possunt non esse *inncta*.

26 Ignea convexi vis et sine pondere caeli

Emicuit summaque locum sibi fecit in arce.

Hic pro *fecit* non codex *e* solus sed etiam summae auctoritatis liber N dat *legit*, quod non, ut Ehwaldus censet, e coniectura natum videtur eius qui memor esset versus XII, 43:

Fama tenet summaque locum sibi legit in arce

(Ehwaldi est sic omnia semper in promptu habere, non τὸ τυχεύοντος librarii), sed ab ipso Ovidio profectum. Etenim Ovidius τὰ αὐτὰ λέγει περὶ τῶν αὐτῶν semper, quidni et hic? Quod volantis Famae est, idem et emicantis aetheris. Uterque locum legit, capit, occupat, denique possidet, quod verbum vs. 30 sq. rectissime adhibetur:

Circumfluus umor

Ultima possedit.

Contra locum sibi facere eius est qui obstantia removet, non qui vacuum et inane occupat spatium.

151—162 Quanto melius totum hunc locum omisisset Ovidius! Nam nunc quae de *hominibus* narrantur ingrata ista *Gigantum* commemoratione divelluntur. Negligenter ab ipso, ut opinor, Ovidio hi versus sunt inserti, ne quidquam quod in scriniis haberet huc pertinens omitteret. Non possum Ehwaldo assentiri *de industria* ab Ovidio interpositos ut aptum sibi pararet transitum ad narrationem de Lycaone, atque eodem consilio de Gigantum progenie, e sanguine eorum orta, satis audacter ab eo dici:

Sed *et illa* propago

Contemptrix superum (fuit)

et illa: item ut ferreae aetatis homines, quorum tamen adversus deos impietas nulla est commemorata, sed huius quoque impietatis nunc mentionem facere debet poeta quia annectere vult Lycaonis adversus summum deum facinus dirum" hoc sibi vult Ehwaldi ad h. l. annotatio. Ego secus censeo: apte disposita *erant* omnia et paratus transitus. Postquam multa ferreae aetatis sunt enumerata scelera quae iam non potuerit ultra aspicere Virgo Astraea, egregie sequitur:

Quae pater ut summa vidit Saturnius arce
ingemit

et sponte in memoriam redit impietatis horrendae qua adversus
ipsum unus ex illo numero usus iam sit. Nonne nunc *sponte* ~~se~~
narratio de Lycaone offert? Sed corrumpit omnia nimio doctrinae
studio ipse poeta. Ut alia omnia taceam: quam egregie illa

Quae pater ut summa vidit Saturnius arce
statim post longam enumerationem scelerum, quibus ferrea
aetas ipsam fugarit Astraeam, ponuntur, quam parum apte
illud *quae* refertur ad versus qui nunc proxime praecedunt:

Sed et illa propago

Contemtrix superum saevaeque avidissima caedis

Et violenta fuit: scires e sanguine natos.

Nihil hic dicitur quod vel summus deorum oculis suis con-
templari possit, nulla hic est enumeratio, quae pronomini re-
lativi pluralē provocet numerum.

165 Foeda Lycaoniae referens convivia mensae.

Referens rectissime Ovidio iam Hauptius vindicavit allato Fast.
IV, 667:

Numa visa revolvit

Et secum ambages caecaque iussa refert.

Neque tamen mirum fuisse qui nostro versu *repetens* legendum
esse coniceret, nam *referendi* verbum sat raro sic adhiberi vi-
detur ut sit: sibi in mentem revocare. Quapropter operam me-
non perditurum existimo si unum etiam exemplum adscripsero,
idque disertissimum. Legitur apud Propertium I, 1, 34 sq.:

Quod si quis monitis tardas adverterit aures,

Heu *referet* quanto verba dolore mea.

170 sqq.

Hac (sc. via lactea) iter est superis ad magni tecta To-
Regalemque domum. Dextra laevaue deorum [nantis
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.

Plebs habitat diversa locis; a fronte potentes

Caelicolae clarique suos posuere penates.

Tandem aliquando exstitit Ehwaldus qui sentiret haec sic ab
Ovidio scribi non potuisse. Quid enim? *a fronte* non omnes dii

maiores habitant sed unus Iupiter, ceteri dei nobiles dextra
 et sinistra viae lacteae, ad caeleste illud Capitolium tendentis,
 sedes suas habent. Receptit ergo Ehwaldus fragmenti Bernensis
 lectionem *hac parte pro a fronte*, quo facto non ipse sibi Ovi-
 dium obloquitur. Remanet tamen vel sic scrupulus quidam. Non
 servasse Ehwaldus videtur quam ingrate illis:

hac parte potentes

Caelicolae clarique suos posuere penates
 et annecterentur:

Hic locus est e. q. s.

Equum ergo clavo expulisse vir praestantissimus videtur. Equum
 in totam illam minorum deorum commemorationem non ab-
 idio, qui hic facile eam omittere potuit, profectam censeo,
 sed a putido magistello, qui lacunam, quam sibi deprehendisse
 speraretur, utcumque versiculis expleverit; hunc autem Ovidii
 ante parum intellecta *a fronte* scripsisse suspicor et lectionem
 emendandam esse emendandi conamen. Eiectis autem versibus
ibi — penates omnia egregie procedunt: adverbio *hic* Capito-
 lium caeleste ipsum cum suo clivo comprehenditur, cuius loci
 titulus una pars (summa nimirum) Palatium caeli dici possit.
 Magistelli autem illius cum mihi informo imaginem, eiusdem
 incipio credere versus 87 sq.:

Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus

Induit ignotas hominum conversa figuras

108 proscripit Bentleius. Statim iterum eius audiemus vocem.

199 sqq. Postquam de Lycaonis impietate narravit Iupiter:

Confremuere omnes studiisque ardentibus ausum

200 Talia deposcunt. Sic cum manus impia saevit

Sanguine Caesareo Romanum extinguere nomen,

Attonitum tanto subitae terrore ruinae

Humanum genus est totusque perhorruit orbis.

Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum est,

205 Quam fuit illa Iovi. Qui postquam voce manuque

Murmura compressit, tenuere silentia cuncti.

Substitit ut clamor pressus gravitate regentis,

Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit.

versus 207 sq. Kornius annotat: „proscripit Merk.“, errore

ut opinor, nam vs. 208 certe carere non possumus quin omnia concidant. Sed suboluisse aliquid Merkelio (et cui non?) hic libenter credo. Ut mittam *tenuere silentia* vix latine dici posse pro *siluere*, quis puer unquam sic locutus est: „postquam murmura compressit, tenuere silentia cuncti”? quod prorsus idem est ac si quis diceret: „postquam cuncti siluerunt, cuncti siluerunt”. Vix minus ingratum: „murmura *compressit* — substitit ut clamor *pressus*”, vel duobus versibus post istud „tenuere *silentia*” iterum „*silentia* rupit”. Et quam ridiculum istud: *grata* fuit illa Iovi pietas, ergo statim murmura illam pietatem testantia compressit. Et inter Augustum Iovemque quod est illud, quod aiunt, tertium comparationis? Etiamne Augustus, simulatque senatorum pias exclamations audit, tacere eos iubet? Nam quod Ehwaldus pro *tuorum est* edidit *tuorum* (unde autem habeat istud e nulla apparet annotatione critica) annotatque „supple *fuit*”, augetur sic molestia. Nam quando, vel ubi, Augustus prae ceteris illam ob Caesaris necem indignationem oculis suis vidit et auribus audivit? In senatune? Nam senatu utique opus est, si Iovem in suo sedentem concilio comparare vis cum Augusto in suo concilio sedente. Sed quam intempestive, ubi de caede Caesaris agitur, tamquam exemplum pietatis commemoratur senatus, cuius bona pars se Caesaris cruentaverat sanguine. Ne multa: dele versus 204—206 (Nec tibi *grata* — *silentia* cuncti), pro loco, quem scripsisse puerum pudeat, habebis locum Ovidio dignum. Solito me audaciorem hic esse sentio: videant ergo cautiore quo modo haec in integrum restituant; aliquid certe tentandum esse mihi constat et constitit Merkelio.

202 Attonitum tanto subitae terrore ruinae
nescioquid habet languidi; cum cod. λ multo malim legere:

 Attonitum tantae subito terrore ruinae
nam improvisus fuit *terror*, et ingens *ruina*.

233 sqq. Lupus, in quem Lycaon convertitur, sic describitur:

Exululat frustra que loqui conatur: ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes et nunc quoque sanguine gaudet.

In villos abeunt vestes, in crura lacerti,
Canities eadem est eadem violentia vultus
Idem oculi lucent, eadem feritatis imago.

Præclara descriptio, nihil deest, et de *lupo* agi, si non ex
caeteris omnibus, ex uno illo *vertitur in pecudes* lucide apparet.
Quis ergo *in media hac singularum rerum enumeratione* inseri
ferat versum, qui totam conversionem complectitur:

Fit lupus et veteris servat vestigia formæ?

Vestigia: nonne omnia quæ præcedunt quæque sequuntur
vestigia veteris formæ sunt?

264 Claudit Iupiter ventos pluviam fugantes

Emittitque Notum. Madidis Notus evolat alis.

Minime spernenda lectio codicis *advolat*, nam istud emittit...
evolat est ingratum est est languidum: emitti et evolare fere
idem est. Contra *advolat* (sc. ad opus sibi mandatum peragen-
dum) mirum quantum habet vigoris.

288 sqq.

Siqua domus mansit potuitque resistere tanto

Indeicta malo, culmen tamen altior huius

Unda tegit pressaeque latent sub gurgite turres.

Si *turres* sub gurgite latent, minime mirum latere domos; non
possunt haec simplici coniunctione *que* inter se iungi: opus est
vinculo quale est *quin etiam*. Veram lectionem a Seneca servatam
recte Heinsius statuisse videtur *labant*: turres, tanto quam do-
mus altiores, emicant quidem sed in breve tempus: gurgis
earum inferiorem partem quatit, mox concident neque ullum
præbebunt hominibus animalibusque perfugium. Non opus nunc
cum Ehwaldo eo confugere ut vocabulo q. e. *turres* hic omnia
significari aedificia altiora dicamus. Quem vero Lycophronis
locum Ehwaldus hic affert, si Ovidio lectum Lycophronem
crederem, haud spernendum illo nostrae sententiae auxilium
ferri dicerem. Lycophronis enim haec sunt hemistichia:

οἱ δὲ πρὸς πέδῳ

πύργοι κατηρέποντο.

388 sq.

Interea repetunt caecis obscura latebris

Verba datae sortis secum inter seque volutant.

Vitium quo modo tollatur non video, sed video vitium latere; deest vocula quae *repetunt* et *volutant* inter se iunguntur; nullus enim hic asyndeto locus. Fortasse lectio cod. M *datae sortes* viam monstrat. Nolim enim sic iungere et distribuere: *repetunt secum, inter seque volutant.*

425 sqq. In limo, quem Nilus reliquit, cum sole calefactus est

Plurima cultores versis animalia glaebis

Inveniunt, et in his quaedam modo coepta sub ipsum

Nascendi spatium, quaedam imperfecta suisque

Trunca vident numeris.

Hic iure vs. 426 omnes editores Naugerii *sub* pro *per* recipiunt de ceteris desperare videntur. Quo magis laetor quod mihi contingat ut possim loci corruptissimi tandem aliquando profanam emendationem, quam palmarem et certissimam dicere non vereor, quoniam non mea est sed optimi collegae van Leeuwen. Is enim lenissima transpositione legendum esse me monuit:

Inveniunt, et in his quaedam perfecta, sub ipsum

Nascendi spatium, quaedam modo coepta suisque

Trunca vident numeris.

Quin sic ipsa Ovidii restituatur manus neminem iam dubitaturum opinor. Cum *perfecta* a sua sede aberrasset eo ubi prius *coepta* legebatur, non poterat non accedere praefixum *negativum*

434 sq. Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti

Solibus aetheriis *altoque* recanduit aestu.

Cur hic Burmanni lectio *almoque* spernatur frustra quaero, neque video quomodo *altoque* defendi possit. Certe nihili est Gierigii argumentum *aetheriis solibus* melius convenire *altum aestum*. Mihi satis absurde *altus* dici videtur aestus, quem sol facit.

464 sq.

quantoque animalia cedunt

Cuncta deo, tanto minor est tua gloria nostra.

Communem, ut videtur, codicum lectionem *deo* sollicitavit Heinsius *tibi* legendo, quae speciosa quidem est lectio sed tamen

missima. Sic enim Amor ratiocinatur: „tua, Phoebe, praeda animalia sunt, mea praeda tu es, ergo tanto mea gloria tuae aestat quanto deus quivis animalibus”. Nunc praeda cum praeda, venator cum venatore comparatur, rectissime; in Hein- bis venator cum praeda, quod satis absurdum. Haec ideo ipsi, ne quis posthac in eundem incidat errorem in quo olim abar ego.

471 sq.

elum) quod facit (amorem) auratum est et cuspidem acuta, Quod fugat obtusum est et habet sub harundine plumbum. elegantissimum chiasmum Merkelius suo *hamatum* (pro *auratum*) corrumpit: altera sagitta auream eamque acutam habet cuspidem, altera plumbeam eamque obtusam. Sic equidem vulgatam acci- dendam censeo, non ut accipit Ehwaldus.

474 sqq.

Protinus alter amat, fugit altera nomen amantis,
Silvarum tenebris captivarumque ferarum
Exuviis gaudens inuptaeque aemula Phoebes.
Multi illam petiere, illa aversata petentes e. q. s.

Egregia haec et optime cohaerentia, sed disturbat omnia et corrumpit versus qui post illum *exuviis* e. q. s. nobis obtruditur:

Vitta coercebat positos sine lege capillos.

Non intercederem, si totus hic venatricis cultus ornatusque describeretur, sed nimis exilis unus ille de capillis versus est, qui nunc legentes ingrate moratur. Quin sit delendus eo minus dubito quod codex M eum *in margine a secunda manu* habet.

500 sqq.

Laudat digitosque manusque

Brachiaque et nudos media plus parte lacertos:

Siqua latent meliora putat.

Sic omnes codices, at Quintilianus *quaeque*, quod unice verum arbitror, non enim video quomodo *siqua*, quo fit ut dubitetur de re minime dubia, defendi possit.

530

auctaque forma fuga est.

Mihi multo venustior videtur codicis ϵ lectio *aucta fuga forma*

est quam et λ suo *aucta via forma est* sustentat; particula *quae* post *obviaque* — *et levis* languet; omissa illa exclamatio quaedam habemus huic loco aptissimam.

544 *Victa labore viae* e. q. s. Nolo hic longas Kornii et Ehwaldi describere annotationes criticas (non potest autem brevis esse qui accurate de variis horum versuum lectionibus referat) sed breviter dicam quid ego hic evenisse suspicer. Ovidius primum scripserat:

Victa labore fugae „tellus” ait „hisce vel istam

Qua nimium placui mutando perde figuram”

(haec est codicis M lectio, qui verba *tellus* — *istam* supra rursuram posita habet). Postea Ovidio in mentem venit *quae faceret ut laedar*, quod inter lineas asscripsit. Mox tamen intellexit et sic quidem probari versus posse et novum conamen

Victa labore fugae spectans Peneidos undas

„Fer pater” inquit „opem, si flumina numen habetis”

in margine posuit, neque tamen decernere quidquam voluit priusquam exemplar describendum traderet librariis. Novi conaminis margo codicis M (a manu saec. XV) altera parte (*fer* — *habetis*) servat, codices λ et ϵ cuncta inter se permiscerunt. Quin haec *ferre* sit loci varie tentati historia non dubitamus habemus ergo hic insigne exemplum rei, de qua p. 108 egredimur. Edendum autem censeo novum ipsius Ovidii conamen, nihilque praeterea addendum. Feliciter enim Ovidius se ipsum concessit: consentaneum est Daphnem tantummodo patris ope implorare, non ipsam ei subiicere opis ferendae rationem.

568 sq. Neque qui possit *silva* claudere *nemus* neque qui sit *silva praerupta* video. Corruptum ergo puto:

Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudi

Silva

sed nil in mentem venit.

585 sq. Inachus filiam

Luget ut amissam, nescit vitane fruatur

An sit apud Manes, sed quam non invenit usquam

Esse putat nusquam, atque animo peiora veretur.

Haec olim improbavi, neque nunc probare possum. Licet enim feramus triplicem repetitionem (nam „luget ut amissam” et „esse putat nusquam” et „peiora veretur” eodem redeunt), satis obscure tamen dictum esse *peiora veretur* hoc sensu: veretur quod ex duabus hisce rebus gravius est, et misere languere istud *animo* concedendum est. Etiamnunc suspicor Ovidium aliquid dedisse in hanc sententiam:

Esse putat nusquam: vero leviora veretur
Confero enim quod X, 8 legitur: „exitus auspicio gravior”.

590 Iupiter ad Io, redeuntem a flumine patrio

„pete” dixerat „umbras

Altorum nemorum” et nemorum monstraverat umbras.

Sic nunc editur et olim edebatur. Mihi tamen Ovidii manus servata videtur in lectionibus codicis λ:

aut horum nemorum aut horum et m. umbras

et codicis ε:

aut horum aut horum nemorum (et monstraverat ambas).

Nam neque intelligo qui illae lectiones nasci potuerint, cum traditum esset *altorum nemorum e. n. m. u.*, et illud *aut horum aut horum* blande est invitantis ideoque egregie sollicitantem decet amatorem.

639 sq. (Io fugiens)

Venit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat

Inachidas ripas; novaque ut conspexit in unda

Cornua, pertimuit.

Quin egregie emendarit vs. 640 Merkelius legendo

Inachidas; *rictus* novaque ut conspexit in unda

non dubito. Vox quae est *rictus* hic tantum non necessaria, cf. vs. 741 *contrahitur rictus*. Verborum quidem dispositionem Merkelius praebet paulo minus usitatam, subsimilis tamen est II, 406:

Arcadiae tamen est impensior illi

Cura suae; fontesque et nondum audentia labi

Flumina restituit.

676 sq. Mercurius Argum decepturus, ceteris omnibus rebus quibus agnosci possit, depositis tantummodo virgam retinet:

Hac agit, ut pastor, per devia rura capellas,
Dum venit, *adductas*.

Sic codices. Heinsius *abductas*, quam certissimam emendationem si qui etiam sunt qui in textum recipere dubitent, hoc velint reputent: *adduco* Graece est *ἔρχομαι ἄγων* vel *ἔχων*, ergo *dum venit adductas* non est minus absurdum quam si Graece diceres = *ἄς ὅτε ἦλθεν ἦλθεν ἄγων*. Contra lepidissimum est *abductas*: in ipso itinere suo furandi munere functus est.

682 sq. Ab Argo invitatus

Sedit Atlantiades et euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctisque canendo
Vincere harundinibus servantia lumina temptat.

Corrupta haec esse etiam nunc mihi constat; notum illud *diem delinere* non est huius loci, neque, si esset, addi *euntem* poterat. Haud dubie ad ipsum Argum illud participium est referendum: cum abire Argus volebat, eum Mercurius multa loquendo detinuit, deinde canendo sopire eum conatur. Quid eo loco scripserit Ovidius, ubi nunc est *sermone diem*, in medio relinquo. Nam, quod gravissimum, simul ferri *sermone* et *multa loquendo* prorsus nequeunt.

710 sqq. Narrat Mercurius Pana audito canarum palustrium sono:

„Hoc mihi concilium tecum” dixisse „manebit!”
Atque ita disparibus calamis compagine cerae
Inter se iunctis nomen tenuisse puellae.

Haec olim corrupta dixi haud hercle ignarus annotationis Hauptianae: „Pan behielt in der vielröhrigen Hirtenflöte den Namen und nur den Namen der Syrinx”. Sed hic *tenuisse* positum esse pro *retinuisse* quominus credam obstat versus proxime praecedens (705)

Corpore pro nymphae calamos tenuisse palustres
ubi *tenuisse* est *amplexum esse*; et omnino utrobique tam parvo spatium positum *tenuisse* Ovidio indignum est.

742 Ovidio abiudicandum censeo et hunc versum:

Ungulaque in quinos dilapsa absumitur unguis
 Est enim versus admodum ingratus et absurde *absumi* ungula
 dicitur. Codex M a manu secunda eum habet in margine; si
 omittitur, septem restant versus iique venustissimi quibus quo-
 modo humanum corpus resumserit Io describitur: sufficiunt hi,
 ut opinor.

LIBER II.

20 Venit et intravit dubitati tecta parentis.
 Annotat Kornius „dubitati λ”, quod quid sibi velit prorsus me
 latet. Opinor et in aliis codicibus illud legi ¹⁾.

36 si das usum mihi nominis huius.
 Nimis puerilis haec vocabulorum dispositio, neque dubium quin
 Heinsius legendo *si das huius mihi nominis usum* rem acu teti-
 gerit. Utile est observare quam saepe in Metamorphosesin Ovi-
 dius vocabulum q. e. *usus* in versus fine scripserit: in deliciis
 hoc ei fuisse videtur.

116 In M est: Tuem (T i. r. ex Q) patere ut terras mun-
 dumque rubescere vidit. Editur nunc plerumque:

Quem petere ut terras mundumque rubescere vidit
 e coniectura Merkelii (in λ sic versus incipit: Tum pater). Sed
 quid hoc sit quod Lucifer dicatur *terras petere* me latet. Unice
 verum videtur quod Heinsius coniecit:

Ut pariter terras mundumque rubescere vidit,
 nisi quod e λ pro *mundum* recipiendum est *caelum*.

1) Haud raro mihi, Kornii apparatus criticum inspicienti, eiusmodi aliquid ro-
 gare in mentem venit. Sed semel vel bis tantummodo dubitationem meam chartae
 mandavi; sufficere hoc putabam neque plane inutile esse. Fieri enim potest ut, si
 apparatus ille, ceteroquin tam utilis, novo fuerit submissus examini, editor a me
 monitus eum paulo reddat vel accuratiorem vel perapicuum magis.

126 Si potes his saltem monitis parere parentis.
Hic quoque Heinsium sequendum esse arbitror, qui pro *parentis*
dedit *paternis*. Quis ab Ovidio ingratum sonum *parere parentis*
profectum credat?

147 In margine a m. b codex M habet hunc versum:

Dum potes et solidis etiam nunc sedibus adstas
quem equidem Ovidio vindicare non ausim. Omnia enim hic
sunt ingrata. praesertim vero istud *solidis sedibus* displicet, et
totum versum a magistello fictum, qui putaverit *dumque*, a
quibus vocibus versus 148 incipit, in praecedenti suum sibi
dum requirere, admodum est verisimile.

200 sqq. (Phaethon) . . . lora remisit.

Quae postquam summo tetigere iacentia tergo,
Exspatiantur equi.

Corrupta haec esse fere constat, vulgoque recipitur Heinsii
coniectura: *sumnum — tergum*. Sed ingrata nunc istud *iacentia*
abundare, immo vitiosi esse sermonis *postquam* (i. e. *simulatque*)
iacentia tetigere non observare videntur vv. dd. Quapropter ego
propono:

Quae postquam summo *sensere* iacentia tergo.

Sic omnia quam venustissima fieri videntur et est emendandi
quoque ratio haec multo quam Heinsiana probabilior. Ipsae
Latini sermonis leges ullum eo loco verbum legi, cuius non
equi sint subiectum, vetant ¹⁾.

215 sq.

Cumque totas etiam populis incendia gentes
In cinerem vertunt.

Equidem *gentes cum populis suis* non concoquo, ambabusque
manibus arripio codicis a lectionem *terras*. Vide quam apte
nunc *suis* addatur (quod in vulgata lectione non fit, licet cum
Ehwaldo *populos* esse partem *gentis* statuas): terrae (regiones)

1) Atque haec causa est cur IV, 346 sq. recte edidisse censendus sit Ehwaldus:

Tum vero *stupuit*, nadaeque cupidine formae

Salmacis exarsit

aperta „meliorum” codicum lectione *placuit*.

cum suis populis i. e. cum suis incolis. Eodem modo dicitur: *navis cum suis nautis, arx cum suis militibus*. Etiam quod *praecedenti versu legitur*:

magnae pereunt cum moenibus urbes
hic suas sibi *terras* flagitat.

275 Phaethonte omnia comburente

Alma Venus

Sustulit oppressos collo tenus arida vultus.

Sustulit oppressos vultus satis mire dictum et omnino qua re opprimatur tellus haud facile dictu; participium illud ita accipere ut fere sit idem quod *vepatos* desperantis est. An ergo Hauptii probemus interpretationem: „bekümmert, von Angst bedrückt“? Mihi certe nullus locus notus est ubi vox *oppressus* ita sit posita, neque facile u. o. illo sensu hic eam positurus erat Ovidius, quia magnum erat periculum ne legentes eam solito acciperent sensu ergoque nihil hic intelligerent. Nullus esse hic locus videtur nisi epitheto ornanti, et arripienda lectio codicum *s* et *λ* *omniferos*, quam e docti alicuius viri coniectura natam quis credat? Ob eandem autem causam cur hic *omniferos* probem, vs. 288 recte mihi Ehwaldus restituisse videtur lectionem traditam *sacraque ita voce locuta est*, ubi pro *sacra* Bentleius coniecit *sicca*, alii alia *praesentem* Terrae conditionem significantia.

288 sq. „Haecce merces mea” Tellus Iovem rogat

Quod pecori frondes alimentaue mitia, fruges

Humano generi, vobis quoque tura ministro?

Istud *quoque*, licet omnium codicum consensu nitatur, praesertim propter locum ubi legitur, ferendum non est. Unice verum est quod olim edebatur *quod*. Hoc sensus requirit, hoc suam sibi habet emphasisin, hoc denique bono poeta dignum. At *quoque* balbutientis est et nugantis.

326 Iterum in proxima vicinia *quoque* prave ponitur. Nymphae Phaethontis

Corpora dant tumulo, signant quoque carmine saxum:

„Hic situs est Phaethon e. q. s.”

Ubi poetae manum codex Berolinensis utrum servaverit an

restituerit non interest, sed habet quod solum probandum
signantque hoc.

340 Ehwaldus edens

Nec minus Heliades fletus et inania morti
Munera dant, lacrimas

(*fletus* est in cod. *ε*) non reputasse videtur *fletus et lacrimas*
tautologiam esse vix ferendam. Multo praestat quod ante Hein-
sium edebatur:

Nec minus Heliades *lugent* e. q. s.

412 Callisto spernebat muliebres artes et muliebrem cultum:
ubi fibula vestem,

Vitta coercuerat neglectos alba capillos;
Et modo leve manu iaculum, modo sumpserat arcum,
Miles erat Phoebes.

Recte sic edidit Ehwaldus spretis coniecturis virorum doctorum
et variis codicum lectionibus. Sed post *capillos* virgula erat
ponenda.

431 Iupiter Dianae forma sumpta ad Callistonem venit
et oscula iungit

Nec moderata satis *nec sic a virgine danda.*

In codice *ε* est: *nec enim moderata fuere* suprascripto *et nec sic*
a virgine danda. Videtur codex ille ipsius Ovidii hic servare
emendationem.

468 Callistonem sibi paelicem factam olim senserat Iuno sed
poenas distulerat:

Causa morae nulla est, et iam puer Arcas (id ipsum
Indoluit Inno) fuerat de paelice natus.

Sanum esse non potest *et iam*; cogitabam de *nam iam*, sed hoc
auribus (nostris certe) ¹⁾ ingratum. Ecquid *cum iam* vel *ubi iam*?

1) At in his rebus nostris diffidendum esse auribus luculentum mihi Ehwaldus
praebet exemplum. Vss. enim 722 sqq. plerumque sic editur:

Quanto splendidior quam cetera sidera fulget
Lucifer, et quanto te, Lucifer, aurea Phoebe,
Tanto virginibus praestantior omnibus Herse,

487 Qualescunque manus ad caelum et sidera tollit;
Ingratumque Iovem, nequeat cum dicere, sentit.

Vitium latere suspicor in isto *ad caelum et sidera*, quod nimis verbosum est. Etiam Kornio et Ehwaldo hic suboluisse aliquid videtur, cum post *tollit* ne virgulam quidem ponant. Sed sic certe locum non emendant.

512 sq. Ad Oceanum Tethynque se confert Iuno eosque sic alloquitur:

Quaeritis, aetheriis quare regina deorum
Sedibus huc adsim.

Annotant editores recte Latine dici *huc adesse*, quod nemo negabit. Sed ablativi *aetheriis sedibus* rationem explicare negligunt. Mihi vehementer arridet lectio codicis *M absim*, ut sit: huc venerim a sedibus aetheriis.

600 De perfidia Coronidis sibi amatae edocetur Apollo
Laurea delapsa est audito crimine amantis.
Sic codices, sed plane necessaria est Heinsii emendatio *amanti*.

610 Coronis telo Apollinis percussa pauca lamentatur:
Hactenus, et pariter vitam cum sanguine fudit.
Hic est aptissimus finis narrationis de puellae morté. Sed additur etiam versus ineptissimus, quem delere non dubitaverim:
Corpus inane animae frigus letale secutum est ¹⁾.
Nihilo praestat hic versus illi quem paulo ante omnes editores omittunt. Post versum enim 555 (Pallas Erichthonium)

Clause rat Actaeo texta de vimine cista

555 Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis
Et legem dederat, sua ne secreta viderent.
in margine codicum *M* et λ legitur etiam:

^e coniectura Heinsii, quae quamquam primo aspectu venustissima est, tamen est falsissima: Luna enim dici potest *splendidior* quam Lucifer, non omnino *praestantior* (i. e. palehrior). Rectissime ergo Ehwaldus revocavit ab exilio traditam lectionem: "quanto quam Lucifer aurea Phoebe", sonum ingratum *quanto quam* non vitans.

¹⁾ Eiusdem case suspicor cui debemus versum, quem merito damnant omnes VI, 294:

Oraque compressit, nisi postquam spiritus ibat

sed certe ex eadem schola poetae.

Servandum dederat sic inconfessa quid esset.
 Scilicet haud tulerat sciolus elegantem verborum structuram:
*hunc virginibus et legem dederat pro quotidiana: virginibus dederat
 hunc et (simul) legem.*

644 sqq. Nondum inventa videtur probabilis emendatio loci,
 quem corruptum esse ne tenacissimus quidem traditarum lectio-
 num negare potest:

Animas tibi reddere ademptas
 Fas erit; *idque* semel dis indignantibus ausus
 Posse dare *hoc* iterum flamma prohibebere avita.
 Nihil enim Ehwaldus annotat.

673 sq. utque vagi crines per colla iacebant
 In dextras abiere iubas.
 Pro *dextras* coniecit *densas* Riesius rectissime ut ego opinor.
 Sed negat Ehwaldus affertque locum e Varrone de r. r. (III, 7, 5)
 ubi legimus signum esse boni equi si iuba eius sit *crebra
 fusca, subcrispa, subtenuibus saetis, implicata* (ecquid *inclinata?*)
in dexteriolem partem cervicis. Verum num Ovidius quoque sciebat
 illud et scire eos qui Metamorphoses lecturi erant putare poterat?
 Accedit hoc quod gravius est etiam: Metamorphoses omnes hoc
 habent: „ut quo quidque loco deprensus est perstet in illo”.
 Sic longa Ocyrrhoes palla cauda fit. Crines ergo eius in iubas
 mutantur densas, sed ut fuerant *vagi per colla* sic nunc quoque
 ab *utraque* parte pendent colli. Absurdum videtur esse totum
 illud quod de *dextris iubis* Varro docet, sed sit verum, qui
 Varronem non legit neque rei equestri dedit operam putare
 debet *arte*, non natura, fieri ut iuba dextrorsum dependeat.
 Et sic Prop. IV, 4, 37 sq.:

Ille equus

Cui Tatius dextras collocat ipse iubas.

773 sq. Iuno irata ad Invidiam venit.

. Utque deam vidit (Invidia) formaque armisque decoram
 Ingemuit vultumque deae ad suspiria duxit.
 Traditam lectionem *deae ad* restituit Ehwaldus, locumque sic
 interpretatur: „Sie stöhnte und verzog (verächtlich) ihr Gesicht,

als sie die Göttin stöhnen hörte". Hactenus certe recte quod *Iunonis* suspiria hic quoque sunt commemoranda, cf. 753 sqq.:

Et tanto penitus traxit suspiria motu
Ut pariter pectus positamque in pectore forti
Aegida concuteret

unde admodum fit verisimile postea quoque Iunonem suspirasse. Sed contemptui hic nullus locus. Suspikor autem (nam neminidum successisse videtur emendatio) Ovidium aliquid dedisse in hanc sententiam: „conspecta dea tam pulchra tamque splendide ornata, Invidia ingemuit; at ubi eiusdem audivit suspiria, paululo tamen facta est hilarior". Eiusmodine flosculum, qui se mihi (et cui non?) sponte offert, ab Ovidio neglectum putemus?

LIBER III.

42 (Martius anguis ille)

... immensos saltu sinuatur in arcus.

Quid hic legendum sit nescio, sed *saltu* sanum esse non potest.

52 Rectissime Ehwaldus edidit „*derepta leoni pellis*", sed miror eundem vs. 58 aequo animo ferre „*fidissima corpora*" sprete lenissima elegantissimaque Heinsii coniectura *pectora*. Quod II, 644 legitur:

„Cresce puer" dixit „tibi se mortalia saepe
Corpora debebunt"

afferri non oportuit ad vulgatam defendendam lectionem: ibi enim refertur vaticinium de Aesculapio *mortalia corpora* sanaturo, sed cum sua pernicie etiam *animas* revocaturus.

90 Donec Agenorides coniectum in gutture vulnus

Usque sequens pressit.

Utique hic recipienda lectio *guttura*, quam Bentleyus proposuit. Etiamsi cum Ehwaldo illud *in* cum verbo *pressit* iungendum esset, tamen accusativo opus esset; sed cum illo iungi vetat vocabulorum dispositio.

99 Ille diu pavidus pariter cum *mente* colorem
 Perdiderat, gelidoque comae terrore rigeabant.
 Quin deteriores codices hic Ovidii ipsius exhibeant mentem
 „cum *voce* colorem” praebentes non dubito. Ingratissimae ver-
 bositatis est „pavidus mentem perdiderat”. Et vocis hic mentio
 omitti non potest. Cf. decantatum illud:
 Obstupui, steteruntque comae, *vox* faucibus haesit.

135 Legendum cum scholiis Lucani:

ultima semper

Expectanda dies hominis.

Quoniam sententia est: „priusquam beatum dicas aliquem ho-
 minem, *eius* mors tibi est expectanda”, sive: „ea est inconstantia
humanae sortis, ut neminem e. q. s.” Et rectissime sequitur:

dicique beatus

Ante obitum nemo supremaque funera debet.

Nunc enim utrobique monemur ne iusto citius *iudicium* pro-
 nunciemus. Longe aliud quid vulgata lectio *homini* menti nostrae
 offert: „homo semper putare debet se hoc ipso die mori posse;
 homini semper mors debet esse ante oculos”.

152 Comites ut quietem capiant Actaeon monet hoc argumento:

Nunc Phoebus utraque

Distat idem terra.

Pro *terra* Bentleyus coniecit *meta*; praeterea Ehwaldus annotat
 „*meta* L 4 vulg. (nach vs. 145)”. Et verum est vs. 145 legi:

Et sol ex aequo *meta* distabat utraque

ideoque facile alicui vs. 152 *terra* legenti suspicionem nasci
 potuisse hic quoque *meta* requiri. Verum num ea causa est cur
 Bentleyi coniectura *non* recipiatur? Immo cum constet nullum
 unquam sanum sensum e lectione *terra* extractum iri, semper
 unicuique illa nascetur suspicio. Atque id quod inter omnes
 verum esse constat, tandem aliquando tamquam verum est
 agnoscendum.

205 In cervum conversus est Actaeon:

Quid faciat, repetatne domum et regalia tecta

An lateat silvis? pudor hoc, timor impedit illud.

Unde nata sit veterum editionum lectio: „timor hoc, pudor impedit illud” nescio; fortasse e coniectura alicuius viri docti. Sed saepe coniectura inventum est quod unice verum esset. Quae enim causa cogitari potest cur Ovidius hic a communi usu recesserit et de industria obscure locutus sit, cum posset eodem labore clare loqui?

251 sq. Ehwaldus restituit versus ab Heinsio proscriptos:

Nec nisi finita per plurima vulnera vita

Ira pharetratae fertur satiata Dianae.

Ego eos utique abiiciendos censeo. Cui argumenta Hauptii non persuadent, is etiam secum reputet quae horum sit versuum sententia: intelliget nullum iis locum hic esse. *Ira Dianae satiata est*: ergone ab eo tempore Cadmi progeniem persequi desiit? At in Dianam ceteri Cadmi nepotes neptesque commiserant nihil, uni Actaeoni succensebat illa.

261 (Iuno cognito novo Iovis furto) *tum* linguam ad iurgia solvit,

„Profeci quid enim toties per iurgia” dixit.

Rectissime Ehwaldus hic pulcherrimam Bothii recepit emendationem *dr.m.* Qui traditam lectionem retinent, dicant quid sibi in illa velint coniunctiones *quid enim*.

290 sq. Iovis ad Semelen verba sunt:

Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunt

Numina torrentis: timor et deus ille deorum est.

Coniecit hic Hellmuthius: „timor *et meus* ille deorum est”, ingeniosissime sed ut recte vereor: „hunc, quem alii dei metuunt, ego quoque metuo”, sic *deos* alloqui potest Iupiter. Sed cum ad *mortalem* verba facit, multo rectius est: „hoc numen etiam dei metuunt”, et ad Semelen movendam hoc aptissimum. Ceterum cum Heinsio post *deorum* omissum malim *est*.

341 sq.

Prima fide vocisque ratae temptamina sumpsit

Caerula Liriope. (de Tiresia agitur)

Rectissime Ehwaldus Prisciani lectionem *ratae* (pro *datae*) recepit. Ne dubites cf. IV, 387 sq.:

Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit.

Nam nostro loco praecedit: „scire futura dedit” (Tiresiae), quod prorsus eodem redit ac si poeta dixisset: „rata fecit eius verba”.

348 De Narcisso consultus essetne

Tempora maturae visurus longa senectae
Fatidicus vates „si se non *noverit*” inquit.

Quis primus coniecerit id quod est in vetustis editionibus *viderit* nescio, sed persuasum mihi est illud solum verum esse posse. Illud ipsum quod se *non* novit Narcissus perniciem ei affert; salvus fuisset si se nunquam vidisset.

362 Sed rectissime Ehwaldus in his (quae narrantur de Echo, tantum ultima verba referente):

Fecerat hoc Iuno, *quia cum* deprendere posset
Sub Iove saepe suo nymphas in monte iacentes,
Illa deam longo prudens sermone tenebat
Dum fugerent nymphae,

sprevit Bentleyi coniecturam *quae ne*, quam vel una vox *saepe*, quae in vulgata lectione lepidissime ponitur, refutat.

365 Sequitur:

Postquam hoc Saturnia sensit
„Huius” ait „linguae, qua sum delusa, potestas
Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus”
Reque minas firmat: tamen haec in fine loquendi
Ingeminat voces auditaque verba reportat.

Primum vs. 365 importunum istud *hoc* delendum censeo. De vs. 368 videamus. Nullus hic locus coniunctioni *tamen*, nam quae eam sequuntur minime opponuntur praecedentibus sed egregie cum iis congruunt. Quod autem coniecit Bothius *tantum* languidissimum est, nam quae Echus fuerit loquendi imminuta potestas dudum novimus. Lenissima emendatione restituere mihi videor flosculum Ὀβιδιανότατον. Suspicio in antiquo codice non fuisse: τῆν ἢ τῆ (tamen haec) sed ἰᾶ νῦν (iam nunc):

Reque minas firmat

i. e. statim Iuno effecit ut minae suae ratae essent:

iam nunc in fine loquendi
 Ingeminat voces auditaque verba reportat
 . e. ubi Iuno loquendi finem fecit, „usus” repetiit Echo.

400 sq. Ab exilio revocasse Ehwaldum versus:
 Inde latet silvis nulloque in monte videtur,
 Omnibus auditur: sonus est qui vivit in illa
 ab Heinsio proscriptos miror doleoque. Quid enim? *Inde latet
 silvis!* At vs. 393 dictum iam est: *spretā latet silvis*. Et quor-
 sum istud *nullo in monte videtur?* Tum *omnibus auditur*: immo
 vero iis tantum qui ipsi locuti sunt, vel prope fuerunt cum
 loquebatur alius. Qui solus per silvas ambulat, vel qui una
 euntes silent, iis surda illa est.

434 sq. Narcissum sic poeta alloquitur:
 Ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est:
 Nil habet ista sui.
 Immo: „nil habet *ipsa* sui”. Cf. VIII, 513 ubi Bentleyus *ipse*
 pro *ille* reposuit, certissima coniectura quam iam probant
 editores.

482 Pectora traxerunt *roseum* percussa ruborem.
 Satis ridicule *rosas* nunc statim excipiunt *poma*:
 Non aliter quam poma solent.
 Quapropter non dubito quin altera lectio *tenuem* sit recipienda.
 Quod adscribunt vv. dd. versum ex Amorigibus:
 Candida candorem roseo suffusa rubore
 rem non conficit: quin rubor recte *roseus* dicatur nemo dubi-
 tabit unquam. Sed singuli loci per se spectandi sunt.

503 Lumina *mors* clausit domini mirantia formam.
 Codices variant inter *mors* et *nox*, quod admodum verisimilem
 reddit coniecturam Heinsii *nox*. Sed difficilis optio, nam in
ultimis vocabulis est omne versus acumen.

575 Tradunt manibus post terga ligatis
 Sacra dei *quondam* Tyrrhena gente secutum.
 Reduuiem morituri curasse videtur I. Ch. Iahnus *quendam* con-

iiciendo. Totum versum eiiciendum esse recte statuit Heinsius. Nam absurdum est hic poetam partem narrationis, quae secutura est, praeripere. Satis homo ille descriptus iam est praecedentibus:

„Hunc” dixere „tamen comitem famulumque sacrorum
Cepimus”.

Et continuo post „comitem famulumque sacrorum” addere *sacra secutum* puerile est. Contra: „hunc comitem famulumque sacrorum cepimus *inquunt et tradunt* manibus post terga ligatis”, eodem manente obiecto disertissimum venustissimumque videtur.

641 sqq. De variis huius loci lectionibus conferatur Ehwaldus. Equidem persto in sententia legendum esse:

„Quis te furor” inquit „Acoeta”

Pro se quisque „tenet”. „Laevam pete” maxima nutu
Pars mihi significat, pars quid velit ore susurrat.

Quae maximam partem Heinsii est lectio. Verbi quale est *qui* a suo subiecto, quod sequitur, separati disertum praebet exemplum IV, 770:

„Nunc o fortissime” dixit

„Fare precor” Cepheus ¹⁾.

692 sq.

„Praebuimus longis” Pentheus „ambagibus aures”

Inquit „*ut ira mora vires absumere posset*”.

Ultima quomodo accipi soleant scio. Sed mihi suspecta fuerunt semper et nunc etiam sunt. Non enim Ovidiano more adiuncta praecedentibus videntur, et illud *ira vires absumit mora* mirum dictum videtur.

707 Cur ad h. v. Kornius annotet: „sic A” me fugit. Qui ergo dubitat quin vera ea sit lectio?

715

Ruit omnis in unum (Actaeonem)

Turba furens. Cunctae coeunt trepidumque sequuntur.

Sic plerique nunc edunt atque etiam Ehwaldus, spreta variis

1) Plane enim necessariam duco hanc Hauptii emendationem: *Cepheus* pro *Person*

ectione *cunctaeque* (pro *trepidumque*) quam neque ego defenderim.
Sed sequitur:

Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem

Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.

Ipsam per se repetitionem *trepidum* — *iam trepidum* non improbo,
sed quam misere vis iterati *iam* perit, nisi a primo *iam* incipit
aliquid quod *plane novum* sit! Ergo nondum dubito quin cum
Scheppero legendum sit *fremituque* aliudve in eandem sententiam.

LIBER IV.

53 Hoc placet, *haec*, quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.

Sic Heinsius, me iudice recte, certe ferri neutra traditorum
lectionum potest: *hoc* anaphoram praebet, quae non est huius
loci, nisi forte fingimus sic referri Minyeidum acclamationes,
quod absurdum est; si *haec* legimus, post *est* sententia est in-
cideada, sed tum sequens versus aliqua coniunctione (igitur,
ergo) praecedenti est annectendus.

89 Semper haesi in isto *ibi arbor morus erat*, atque ingrata
videtur repetitio *arboris*, *arbor*. Fortasse locum in integrum
restituit Ehwaldus sic interpungendo: (constituunt Pyramus et
Thisbe ut)

Convenient ad busta Nini lateantque sub umbra

Arboris: arbor ibi niveis uberrima pomis

(Ardua morus erat) gelido contermina fonti.

Certe admodum lepidum illud, malim tamen post *morus* paren-
thesin claudere.

122 sqq.

vitiato fistula plumbo

Scinditur et tenui stridente foramine longas

Eiaculatur aquas.

Unde nata sit antiquarum editionum lectio:

tenues stridente foramine longe

Eiaculatur aquas

nescio, sed quin sic scripserit Ovidius non dubito: neque *longas aquas* neque duplex adiectivum substantivo *foramine* additum ferendum videtur.

131 sq. Non sunt distinguendi ut nunc fit:

Utque locum et visa cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color: haeret an haec sit.

Sed ut olim:

Utque locum et visa cognoscit in arbore formam,
(Sic facit incertam pomi color) haeret an haec sit.

Nam neque iunctura *ut . . . sic* (hoc sensu: *simulac* cognoscit, facit) huius est loci, et ultima pars vs. 132 non potest sic *ἀσυνδέτως* proferri. Deinde in codd. „deterioribus” non *visa* est sed *visam*. Equidem neutrum legendum censeo sed *usam* i. e. *versam*. Quod *versa forma* dicitur arboris, cuius pomorum *color* mutatus est eiusdem est qui vs. 125 haec habet: *in atram vertuntur faciem* -

259 sq. Clytie, insano Solis amore tacta, ab illo spernitur:

Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympharum impatiens, et sub Iove nocte dieque
Sedit humo nuda.

Hanc codicum (levis enim est inter eos discrepantia) lectionem retinet Ehwaldus et verba: *nympharum impatiens* sic interpretatur = „unvermögend, die Gesellschaft der Nymphen (ihrer Schwestern) zu ertragen”, neque ullam aliam interpretationem locus admittere videtur. Sed quaero quorsum illa nympharum commemoratio pertineat: neque cum praecedentibus neque cum sequentibus bene iungi potest. Gravius hic vulnus latere opinor, quod ego sanare non possum. Nam neque hoc aequo fero animo quod *substantive* hic participium *usa* positum est. In *nympharum* latere suspicor nominativum *nympha*:

Tabuit ex illo dementer amoribus usa
Nympha, et sub Iove nocte dieque e. q. s.

Quid scripserit Ovidius eo loco ubi nunc *rum impatiens* legitur non definio.

340 Quamvis centum iubeant Lachmanni *scenque genu submit* legere, nunquam credam ab Ovidio eiusmodi profectam

autologiam; *genu flectere* et *genu submittere* prorsus idem est. Quid tamen poeta dederit incertum: gravi morbo hunc quoque aborare versum arbitror.

340 sq.

At ille

Scilicet ut vacuis et inobservatus in herbis.

In hac codicis M lectione coniunctio *et* sermoni Latino vim facit. Quapropter legerim aut

Scilicet ut vacuis *non* observatus in herbis aut, usus verbis *ut puer*, quae praebet codex λ, quaeque e coniectura nata credibile non est:

At ille

Ut puer, ut vacuis non observatus in herbis.

Hoc demum Ovidio dignum videtur.

356 „Vicimus et meus est” exclamat nais.

Nimis friget istud *et*. Vera lectio quin sit „vicimus, en meus est” non dubito.

388 — incerto fontem medicamine tinxit.

Sic legendum cum „deterioribus”, ut *incertum medicamen* sit n. quod *incertum* (i. e. *semivirum*) reddit eum qui in illum fontem descendit. „Meliores” habent *incesto*, quod hinc alienum.

429 sq.

Quidque furor valeat Penthea caede satisque

Ac super ostendit.

Sanum esse istud *satisque ac super* credere non possum.

473 sqq.

Sic haec Iunone locuta

Tisiphone canos ut erat turbata capillos

Movit.

Admodum ingrate in *sic haec* alterutrum abundat. Satis elegans et aptum huic loco foret: *vix haec*. Neque audax coniectura.

556 Illa manus ut forte tetenderat in maris undas.

Heinsii annotationem: „non sunt Nasoniani numeri” minime spernendam ratus conicio:

Illa ut forte manus *porrexerat* in maris undas.
Sic simul verborum ordo magis fit Nasonianus.

631 sq. Nondum mihi persuaserunt adversarii sanum esse:
Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans.
Neque vs. 636:
Errabant et humum vicinia nulla premebant.
Quomodo explicari illa soleant novi neque puer ignoravi.

(*Continuabuntur*).

EMENDATUR APOLL. SIDON. EP. I. 5. 5.

quo loci (Ravennae sc.) veterem civitatem novumque portum media via Caesaris ambigus utrum conectat an separet. insuper oppidum duplex pars interluit Padi certa, pars alluit; qui ab alveo principali molium publicarum discerptus obiectu et per easdem derivatis tramitibus exhaustus sic dividua fluentia partitur, ut praebeant moenibus circumfusa praesidium, infusa commercium.

Est haec Mohrii recensio, qui se lectionem *certa* vix sanam ducere ad paginae calcem adnotat, in Praefatione postquam monuit, fortasse scribendum esse *tecta* vel melius etiam *septa*, distinctione post *duplex* posita iussu Mommseni. Hic enim *insuper oppidum duplex*: e Taciteo magis quam e Sidoniano scribendi genere ante proposuit. Ceterum in cod. ms. T pro *certa* exaratum est *cetera*, C. Brakman v. d. *discreta* nuper coniecit.

Nimirum voc. *duplex* non ad *oppidum*, sed ad *pars* referendum est, scribendum vero:

insuper oppidum duplex pars interluit Padi, tertia pars alluit.

P. H. D.

V A R I A.

SCRIPSIT

H. VAN HERWERDEN.

Tituli metrici in Journal of Hell. Stud. XXIV 262 vs. 6 sic traditur:

ΚΑΙΚΟΤΡΑΙΕΙΜΕΡΑΙΚΑΛΛΟΣΑΓΑΣΣΑΜΕΝΑΙ.

Quae verba nihil mali suspicatus editor Ramsay in hunc modum transscripsit:

καὶ κοῦραι εἰμεραὶ (sic!) κάλλος ἀγασσάμεναι.

Quasi vero ἱμερός = ἱμερόεις graecum sit vocabulum. Dubium non est quin versifex, cuius verba, si apographo fides, ita mutilavit quadratarius, dederit salvis numeris et sententia:

καὶ κόραι ἱμερ<τ>αὶ κάλλος ἀγασσάμεναι.

BCH XXVIII p. 43 Cousin, Inscriptions du sanctuaire de Zeus Panamaros, tit. 27 B 12 scripsit sine sensu: Ἱερεὺς ἐξ ἐπανγγελίας Κομυρίου μετὰ γυμνασιαρχίαν ἐλκυστήν Τι. Φλά. Φλά. Φαίδρου υἱὸς κτέ. Sive ita revera legitur in lapide sive minus, genuina lectio videtur εἰκοστήν.

Didymus in commentario ad Dem. Phil. XII (vulgo XIII) § 32, edito nuper a Dietrichio et Schubartio, agens de etymologia vocis ὄργας citat Aeschyli fragmentum ex Eleusiniis (cf. Plut. Thes. 29 prope finem); scribens: καὶ Αἰσχύλος ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς Καθμείας νεκρῶν τῶν πρὸς τὴν ταφὴν ἐτοιμῶς ἐχόντων.

ὄργα τὸ πρᾶγμα, διεμύδαιν ἤδη νέκυς.

Ex Eleusiniis hucusque nihil supererat praeter Hesychii glossam: ἀοζήσω· διακονήσω, ὑπουργήσω. Αἰσχύλος Ἐλευσινίους et

argumenti mentionem ap. Plutarchum l.l. Secundum Aeschylum Theseus, non victis Thebanis ut in Supplicibus exposuit Euripides, sed factis induciis, συνέπραξεν Ἀδράστῳ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ὑπὸ τῆ Καδμείᾳ πεσόντων permisitque Adrasto, ut *duces* Eleusine humaret, cum gregarii milites Eleutheris sepulti essent. De his igitur, non de illis, h. l. agi videtur et fortasse ad Thesei orationem hoc fragmentum pertinet. Manifesto autem νέκυς non de uno dictum est, sed collective de universis. Verte *urgebat res; penitus iam putrescebant cadavera*, nam haec vis videtur verbi compositi, nusquam alibi lecti, quocum comparatur διαμυδαλίος. Ὀργᾶν, proprie *vehementer appetere*, hic κατακείγειν significat. Post πρᾶγμα potius semicolon ponatur quam virgula.

DIONYSII PERIEGETAE (ed. C. Mueller ap. Didotium Geogr. gr. min. II Paris. 1861) vs. 292:

κεῖθι γὰρ εἰς δφίῳν σκολιδὸν δέμας ἠλλάξαντο,
 δππότ' ἀπ' Ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἴκοντο.

Non *post senectutem*, ut arbitrator, sed *in senectute*, itaque corrigendum κατὰ.

Ibidem vs. 465:

Ἐπτα δέ οἱ ταί γ' εἰσιν, ἐπώνυμοι ἀνδράσι πλωταὶ κτέ.

Procul dubio recipienda fuerat multorum codicum lectio δέ τοι, quae labem traxit e vs. 469:

ἄκρα δέ οἱ (Siciliae) Πάχυνός τε Πελωρίς τε Λιλύβη τε.

Ibidem vs. 757:

Ῥεῖα δέ τοι καὶ τήνδε παραγράψιμι θάλασσαν.

Nusquam alibi Dionysius optativum potentialem sine particula conditionali usurpavit, quod aetate hellenistica interdum sibi permisierunt, permisisse saltem creduntur, scriptores. Corrigatur igitur:

Ῥεῖα δέ τοι κεν κτέ.

ut legitur vs. 831:

Ῥηϊδίως δ' ἂν τοι λοιπὸν πόρον αὐδήσαιμι.

AD LIBANIUM.

SCRIPSIT

H. J. POLAK.

Textui Libaniano, qualem nova nunc Foersteri exhibet editio, — insignis opus eruditionis stupendique prorsus laboris, — hic illic Herwerdenus noster, et ipse indefessae vir industriae, manum emendatricem admovit prolata nuper in *Museo Rhœnano* coniecturarum sat ampla serie, secundum imprimis Foersterianae editionis volumen spectantium. In longe plurimis me certe habet adstipulantem; de nonnullis, ut fit, aliter sentio, quas epicriseos nomine hic subiicio, ipsius cummaxime Foersterique expectans iudicium.

Ac primum omnium locos aliquot tangam, in quibus me quidem iudice coniecturis omuino abstinendum erit. Qualis est qui legitur *Orat. XVIII § 60* (I p. 544, 7 R.). Agitur de Iuliani severitate in disciplina militari tuenda: ἀλλὰ τοῖς μὲν τὰ σημεῖα φέρουσιν ὅπως εἶδειεν τὴν τάξιν τηρεῖν, δίκην ἐπέθηκε ζῶσι, τὸ μὴ καὶ ἀποκτεῖναι τῇ νίκῃ δούς. Vox ζῶσι Foerstero corrupta videtur, Herwerdeno insiticia. Neutrum probaverim, et iam olim Reiskium optime locum interpretatum esse censeo: „sic ut in vivis eos superesse sineret, mortis supplicio haud mutilaret” (mult.?). Res iam commemorata paulo ante (I p. 541 i. f. R.): καὶ οὐδὲ τοῖς τὰ σημεῖα φέρουσιν, οἱ φυλάττειν δὴ μάλιστα μεμελετήκασι τάξιν, ὁ νόμος ἐσώζετο. ὡς δ’ ἐπέκλιναν, μέγα βόησας ὁ βασιλεὺς — ἐπέθηκε δὴ τελευτῶν, ὡς, εἰ δέδοκται φεύγειν, αὐτὸν δεήσει κτείναντας τότε ἤδη δραπετεύειν, ὡς ζῶντες ἄγε οὐκ ἐπιτρέψειν.

argumenti mentionem ap. Plutarchum l. l. Secundum Aeschylum Theseus, non victis Thebanis ut in Supplicibus exposuit Euripides, sed factis induciis, συνέπραξεν Ἀδράστῳ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ὑπὸ τῆς Καδμείας πεσόντων permisitque Adrasto, ut *duces* Eleusina humaret, cum gregarii milites Eleutheris sepulti essent. De his igitur, non de illis, h. l. agi videtur et fortasse ad Thesiorum orationem hoc fragmentum pertinet. Manifesto autem νέκυσ, non de uno dictum est, sed collective de universis. Verte *urgetur res; penitus iam putrescebant cadavera*, nam haec vis videtur verbi compositi, nusquam alibi lecti, quocum comparatur διαμυδαλιός. Ὀργᾶν, proprie *vehementer appetere*, hic κατεπιίγειν significat. Post πρᾶγμα potius semicolon ponatur quam virgula.

DIONYSII PERIEGETAE (ed. C. Mueller ap. Didotium Geogr. gr. min. II Paris. 1861) vs. 292:

κεῖθι γὰρ εἰς ὄφρων σκολιδὸν δέμας ἠλλάξαντο,
ὀππότ' ἀπ' Ἰσμηνοῦ λιπαρὸν μετὰ γῆρας ἴκοντο.

Non post *senectutem*, ut arbitror, sed in *senectute*, itaque corrigendum κατὰ.

Ibidem vs. 465:

Ἐπτα δὲ οἱ τοῖ γ' εἰσιν, ἐπάνυμοι ἀνδράσι πλωτᾶι κτέ.

Procul dubio recipienda fuerat multorum codicum lectio δέ τοι, quae labem traxit e vs. 469:

ἄκρα δὲ οἱ (Siciliae) Πάχυνός τε Πελωρίς τε Λιλύβη τε.

Ibidem vs. 757:

Ῥεῖα δὲ τοι καὶ τήνδε παραγράφξιμι θάλασσαν.

Nusquam alibi Dionysius optativum potentialem sine particula conditionali usurpavit, quod aetate hellenistica interdum sibi permiserunt, permisisse saltem creduntur, scriptores. Corrigatur igitur:

Ῥεῖα δὲ τοί κεν κτέ.

ut legitur vs. 831:

Ῥηϊδίως δ' ἂν τοι λοιπὸν πόρον αὐδήσαιμι.

AD LIBANIUM.

SCRIPSIT

H. J. POLAK.

Textui Libaniano, qualem nova nunc Foersteri exhibet editio, — insignis opus eruditionis stupendique prorsus laboris, — hic illic Herwerdenus noster, et ipse indefessae vir industriae, manum emendatricem admovit prolata nuper in *Museo Rheno* coniecturarum sat ampla serie, secundum imprimis Foersterianae editionis volumen spectantium. In longe plurimis me certe habet adstipulantem; de nonnullis, ut fit, aliter sentio, quas epicriseos nomine hic subiicio, ipsius cummaxime Foersterique expectans iudicium.

Ac primum omnium locos aliquot tangam, in quibus me quidem iudice coniecturis omniino abstinendum erit. Qualis est qui legitur *Orat. XVIII § 60* (I p. 544, 7 R.). Agitur de Iuliani severitate in disciplina militari tuenda: ἀλλὰ τοῖς μὲν τὰ σημεῖα φέρουσιν ὅπως εἰδεῖεν τὴν τάξιν τηρεῖν, δίκην ἐπέθηκε ζῶσι, τὸ μὴ καὶ ἀποκτεῖναι τῇ νίκῃ δούς. Vox ζῶσι Foerstero corrupta videtur, Herwerdeno insiticia. Neutrum probaverim, et iam olim Reiskium optime locum interpretatum esse censeo: „sic ut in vivis eos superesse sineret, mortis supplicio haud mutilaret” (mult.?). Res iam commemorata paulo ante (I p. 541 i. f. R.): καὶ οὐδὲ τοῖς τὰ σημεῖα φέρουσιν, οἱ φυλάττειν δὴ μάλιστα μεμελητήκασι τάξιν, ὁ νόμος ἐσώζετο. ὡς δ' ἐνέκλιαν, μέγα βόησας ὁ βασιλεὺς — ἐπέθηκε δὴ τελευτῶν, ὡς, εἰ δέδοκται φεύγειν, αὐτὸν δεήσει κτεῖναντας τότε ἤδη δραπετεύειν, ὡς ζῶντά γε οὐκ ἐπιτρέψειν.

Hic quoque in eadem re, sed alio modo, lusit rhetor de more in verbis ἀποκτείνειν et ζῆν.

Post paulo, § 76 (p. 547, 7 R.): Iulianus προῖει τὰ μὲν θῶν, τὰ δὲ πτώμενος. ὁψὲ δὲ ποτε οἱ δυστυχεῖς ἰκέτευσον, δέον πρὸ τοῦ πυρός. Usi verissima Herwerdeni observatione, πῦρ ἀπὸ Libanium frequenter adhiberi significatione metaphorica, ut valeat τὸ δεινόν, ὁ κίνδυνος, hanc statuemus his inesse sententiam = *sero miseri hostes victori supplicaverunt, cum ante illatam cladem oporteret.*

Ibid. § 199 (p. 589, 8 R.): ἀλλ' ὅμως τὸν οὔτω βραδὺν εἰς Φόνον πάλιν ἐβούλευσαν ὀπλίται δέκα κτεῖναι. — μέθη δέ, εὖ ποιοῦσα, προλαβοῦσα τὸν καιρὸν πάντα ἐξήλεγξε, καὶ τὸ τέως λαυθάνον ἔδειξε. Ultimum vocabulum non sollicitaverim. Permulti loci sunt ubi Libanius, minime quidem Attice, ἔδειν verbum latiore significatione adhibet, non *canendí*, sed *celebrandí* vel *dínoulgandí*. Paucis ex magna copia exemplis defungar. Or. XXX (Πρὸς Θρασύδαιον) II p. 234 in. R. de Menedemo quodam, alius rhetoris aemuli audire: νῦν δὲ ὁ μὲν καὶ τεθνεώτας ἐκείνους („magistros suos”) θεραπεύει, καὶ ὅτι αὐτοῖς οἴεται καλὸν εἰρῆσθαι, τοῦτο εἰς μέσον ἀεὶ καὶ φέρει καὶ ἔδει. Et in ipsa nostra oratione (p. 552, 3 R.) de insperatis Iuliani victoriis: πάσης Φωνῆς ταῦτὸν ἀδούσης, οὐχ ὅπλων ταυτὶ μᾶλλον ἢ τῆς ἐκείνου διανοίας (sc. εἶναι).

Or. XIX § 52 (I p. 647 i. f. R.) Antiochiam laudans τοιαύτην δὲ καὶ οὔτω πολλὴν περιέκειται γῆν, ὥστε πάντα μὲν φέρειν, αὐτῇ δ' ἀποχρῆν. Videor mihi ultima intellegere. Civitatis nostrae ager — inquit — tam uber est, ut omnia ferat sibi que sufficiat; i. e. ut urbi nostrae minime frumento aliisque rebus importatis opus sit, vel — ut Thucydidea dictione utar — ὥστε μὴ χρῆσθαι ἐπεισάκτω μήτε σίτῳ μήτ' ἄλλῳ τινί.

His igitur locis vulgatam sanam duco. Sed aliter sese res habet in iis de quibus nunc est agendum.

Ad Orat. XIV (Ἐπὲρ Ἀριστοφάνους) unum habeo idque levissimum. Unice verum § 69 (I p. 449, 18 R.) mihi videtur: μὴ κλείτω πρὸς τὰ πέρατα τῆς γῆς Ἀριστοφάνης μετὰ δακρύων, ἀλλὰ — — ἐν μέσῳ Πελοποννήσῳ διηγείσθω τὰς σὰς (Iuliani) ἀρετὰς. ἔχει γλωτταν ἀρκούσαν τοῖς <σοῖς> ἔργοις. λεγέτω πρὸς τοὺς

Ἑλληνας, ἐν οἷς ζῆς καθ' ἡμέραν, ἃ τεθέεται, quod etiam Herwerdeno in mentem venerat, sed mox, — si eius mentem recte cepi — ab eo abiectum. Ad ultima illa: ἐν οἷς ζῆς καθ' ἡμέραν quod attinet, possunt sane ea significare quod Reiskius volebat: „qui quotidie tui mentionem in sermonibus suis faciunt.” Malo tamen sic accipere: „in quibus (i. e. in quorum monumentis litterariis) tu Iuliane vitae tabernaculum posuisti.”

Or. XV (Πρεσβευτικὸς πρὸς Ἰουλιανόν) § 53 (I p. 468 i. f. R.) Orator misericordiam implorans pro factiosa semper urbe cui ille haud immerito succensebat, inter alia et hoc ponit, Iuliano gratissimum futurum: ἴσως τις ἀπήγγειλέ σοι μετὰ τῶν ἄλλων, νῦν ἔτι πολλοὺς τε καὶ μεγάλους παρ' ἡμῖν ἐστηκότας, ὁ τῆς τῶν ἐνοικούντων εὐσεβείας ἐπιού σημεῖον, ὡς τῶν μὲν βουλομένων καθαιρεῖν ὄντων, σετρωσμένων δὲ τῶν οὐ κειμένων ταῖς τῶν ἀχθόμενων τῆ καθαιρέσει μάχαις. Iam Reiskius hic vitium odoratus erat. „Exhibui locum affectum, prout in libris circumfertur, qui h. l. — — opem nullam affer(unt). Quare ad divinationem confugiendum erit.” Vitii sedem esse in voce ὄντων omnes consentiunt. Reiskius ἀπίδντων vel ἀπελθόντων proponebat, alii alia, Herwerdenus „πεφευγόντων aut ἀπεωσμένων aut simile quid”; ipse scribam: ὡς τῶν μὲν βουλομένων καθαιρεῖν (ἐνδ)όντων, insertis tribus litteris quas antecedens vocabulum absorpsisse videtur.

Or. XVIII (Ἐπιτάφιος ἐπὶ Ἰουλιανῷ) § 77 (I p. 547, 10 R.): Ad Iulianum Germani devicti legatos mittunt pacem petitem. Ὁ δὲ ἤκειν τὴν ἡμέραν νομίσας, ἢ τὰ τῶν Γαλατῶν θεραπεύσειν ἔμελλε, τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ἀτίμως ἀπέπεμψεν. ὡς δ' αὖθις ἦκον, αὐτοὺς ἄγοντες ἰκέτας τοὺς βασιλεῖς, <οἱ> καὶ τὸ σκῆπτρον ἔχοντες εἰς γῆν ἔκυπτον, — — ἀνεῖσθαι τὴν εἰρήνην ἐκέλευε τῆς ἰάσεως τῶν κακῶν, πόλεις μὲν ἐγείροντας, σώματα δὲ ἄγοντας. Ut sententia constet, supplevi relativum, quemadmodum iam Reiskio (post καὶ) οὗτοι inserendum videbatur. Quod autem in hoc inciso sceptrorum mentio Herwerdeno adeo offensioni erat, ubi „de supplicantibus submisso vultu” agatur, ut paene desperans pergeret: „quaerat alius!”, id vero satis mirari non possum. Quidni supplices illi Germanorum duces eodem modo cum sceptris venerint, dignitatis indiciis, quemadmodum legimus olim Tigranem Armeniae regem devictum Pompeio ad genua

procubuisse diademate cinctum, quod mox ad victoris pedes deposuerit? Τέλος, ὡς πρὸς αὐτὸν ἦλθε τὸν Πομπηϊόν, ἀφελόμενος τὴν κίταριν ὤρμησε πρὸ τῶν ποδῶν θεΐναι, ut apud Plutarchum est (*Rom.* c. 33 med.).

Or. XVIII § 18 (I p. 528, 5 R.) Iulianus e Platonis libris et alia didicit et τί τε ἡ ψυχὴ καὶ πόθεν ἦκει καὶ ποῖ πορεύεται καὶ τίσι βαπτίζεται καὶ τίσιν αἴρεται καὶ τίσι καθέλκεται καὶ τίσι μετεωρίζεται κτλ. Quoniam αἴρεται et μετεωρίζεται prorsus idem dicunt, scribam καὶ τίσιν αἴθεται, ut compositionis et oppositionis ratio constet.

Iterum et gravius labat oppositio eiusdem orationis § 139 (I p. 568, 9 R.) Agit orator de infinita illa turba aulicorum et parasitorum, qui Constantio imperante insontes gentes mille modis depascebant, donec a Iuliano turpiter abigerentur. Ὅλωσ δὲ τῶν ἀφορμῶν¹⁾ ἡ μὲν ἐν ἀφανεῖ τε καὶ συχνῇ, ἡ δ' ἐν Φανερῶ τε καὶ δήλῃ, σχῆμα νόμου λαβοῦσα καὶ οὐ σφόδρα τῆς ἐτέρως ἐλάττων. Vocem συχνῇ nihil huc facere, quin corrumpi ea artificiosae oppositionis rationem, editori quivis det. Pro ea Foersterus proponebat *νυχία*, Herwerdenus *κρυπτή*, utrumque ad sententiam recte, sed litteris traditis minime congruens. Commendo: ἡ μὲν ἐν ἀφανεῖ τε καὶ στεγνῇ κτλ. Ad breviorē formam (*στεγνός*) quod attinet, legitur ea et alibi et apud Xenophontem (*Αναβ.* VII, 4 § 12: *ἔξω αὐλίξεσθαι ἐν ἐχυροῖς χωρίοις μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς.*; *Oecon.* VII § 19: *ἡ διαίτα τοῖς ἀνθρώποις οὐχ ὡσπερ τοῖς κτήνεσιν ἐστὶν ἐν ὑπαίθρῳ, ἀλλὰ στεγνῶν δεῖται.*) Libanio diligenter lectum et expressum. (Cfr. i. a. Or. V §§ 21; 30; 40).

Or. XVIII § 184 (I p. 583, 16 R.) Pluribus agitur de Iuliani in iure dicundo religione. Εἶχε μὲν, εἴπερ ἐβούλετο, παραβαίνειν τοὺς νόμους, καὶ οὐκ ἐμελλεν εἰς δικαστήριον εἰσαχθεῖς δώσειν δίκην. οὕτω δὲ ἀκριβέστερον τῶν σμικροτάτων δικαστῶν ᾤετο δεῖν τοῖς κειμένοις ἐπὶ τῶν κρίσεων ἐμμένειν, ὥστε τινὸς — — γράμ-

1) „So. τοῦ συκοφαντεῖν, homines insontes vexandi et expilandi terroribus accusationum obiectis.” Sic Reikius. Malo tamen h. l. accipere ἀφορμὰς *δίαιται* *σε ποδῶν* vel *redituum fontem*, ut v. c. Or. XLI (II p. 381, 19 R): *παῖδες μὲν οὖν ὄντες εἶχον ἐξ αὐτῆς τῆς νεότητος τὴν τροφήν* (i. e. *florem aetatis vendebant*). *Εἰς ἄνδρας δὲ ἤκοντες, ἐπιλιπούσης αὐτοῦ ἐκείνης τῆς ἀφορμῆς, εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ — — θεάτρου βλήσαντες ἀναστάντες ἴδραμον.*

μασι πεπλασμένοις βιαζομένου τὸ δίκαιον, ἤσθετο μὲν, τοῦ δ' ἀδικουμένου γράφεσθαι τὸ γράμμα οὐκ ἔχοντος, ἔκρινε τὸν ἀδικούντα νικᾶν. Subridiculum esse σμικρότατος de iudice in propatulo est; neque facile quisquam contendat, vocem idem valere atque εὐτελέστατος, Φαυλότατος, ut minoris dignitatis iudices opponantur imperatoriae maiestati. Foersterus duas attulit ad locum hunc sanandum coniecturas Aug. Gasdae, qui — quod ex eius editione didici — ante triginta circiter annos artem criticam in rhetore nostro factitavit, ἀκροτάτων alteram, alteram σμικρολογωτάτων. Hanc iure reiecit Herwerdenus, observans σμικρολογίαν in vitio poni. Ipse volebat ἀκριβολογωτάτων, non lenem hercle medicinam et vel propter antecedens ἀκριβέστερον minus probandam. Equidem, si Gasdae ἀκροτάτων parum placet, — sed quidni dicatur ἄκρος δικαστής, ut ἄκρος ἰατρός, ῥήτωρ simm.? — commendo: ἀκριβέστερον τῶν ἄσικωτάτων δικαστῶν, ut consimile δικαιότερος κριτής est I p. 636, 13.

Post pauca, § 189 (I p. 585, 5 R): ἄρτι μὲν οὖν τῆς ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐμεμνήμην κοινότητος, νῦν δ' ἔχω τι μείζον εἰπεῖν. Verissime Herwerdenus: „nulla in antecedentibus fit mentio Iuliani in re sacra κοινότητος, sed § 182 seqq. orator agit de hac eius virtute in exercendis iudiciis.” Neque tamen propterea ei dederim, ἐν τοῖς δικαστηρίοις esse rescribendum, nam et quae deinde sequuntur, ad iudicalem imperatoris praestantiam pertinent. Prorsus aliter m. i. locus hic accipiendus est. Nempe in proxime antecedentibus orator narraverat, etiam duas Syriae urbes, — Seleuciam et Apameam Reiskio videbatur designare, — de dignitate scilicet decertantes ad Iuliani tribunal accessisse. Λόγων δὲ μακρῶν εἰρημένων, καὶ τῶν μὲν (Seleucienses) ἄλλα τε διεξεληθόντων ἂν τῆς ὄρας ἦν, καὶ πολίτου τινὸς σοφίαν, τῶν δ' ἐν μεσογείᾳ (Apamea) ξένου τε καὶ πολίτου, — τὴν μὲν τῶν λίθων αὐγὴν χαίρειν ἀμφοτέροις ἀφείς, ἄνδρας δ' ἀλλήλοις περθεῖς, προτέραν ἐποίησε τῆ τιμῆ τὴν τούτοις κρατοῦσαν. Non erat haec vera causa, sed causae simulacrum. Quapropter rhetorem dedisse suspicor transitione omnibus usitata: ἄρτι μὲν οὖν τῆς ἐν τοῖς σμικροῖς ἐμεμνήμην κοινότητος, νῦν δ' ἔχω τι μείζον εἰπεῖν.

Or. XVIII § 224 (I p. 597, 18 R.): τοῖς μὲν δι' ὄχθης ὑψηλῆς τε καὶ στενῆς ἐλαύνουσι τὸ μὴ βραχῆναι ὑπῆρχε, σφαλερὸν δὲ ἢ στενότης.

οἱ δ' ἐκεῖνο Φεύγοντες ἐν τοῖς ὕδασιν ὠχοῦντο, καὶ δεσπότη τ
 δοῦλος χεῖρα ὤρεγε καὶ δοῦλον [ὁ cum Herw.] δεσπότης ἀνέσπα
 Neque ὠχοῦντο neque ἐχοῦντο — nam utrumque legi videtur —
 tolerari potest. Reiskio εἰλοῦντο placebat, quod vel in textum
 intulit, idemque probat nunc Herwerdenus. Praetulerim ὠθοῦντο.
 Usurpat nempe Libanius in praeteritis utramque formam, et cum
 et sine ε. Cfr. v. c. Or. I § 202, Or. III § 38 in ed. Foerst. all.

Or. XVIII § 276 (I p. 615 in. R.): ἂ δ' ὑπὲρ τοῦ Περικλέους
 Θουκυδίδης Φησίν, ὅτι τῇ τελευτῇ λαμπρότερον ἔδειξεν ὅσος ἦν
 <ῆ> αὐτοῖς τοῖς πράγμασι, ταῦτ' ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν καὶ περὶ
 τοῦδε. Ita hunc locum constituerim (codd. ὅσον, αὐτός, et omm.
 ῆ), magna ex parte cum Fabricio, Reiskio, Herwerdeno. Respicit
 rhetor Thuc. II 65 § 6 sqq., ubi tamen verba aliter sunt con-
 formata.

Or. XVIII § 281 (I p. 617 in. R.) Interfecto Iuliano Libanius
 in hosce questus erumpit: διὰ τί οὖν, ὦ θεοὶ καὶ δάιμονες, μὴ
 ταῦτα ἐκυρώσατε; διὰ τί μὴ τὸ μὲν ὑμᾶς ἐπιστάμενον γένος
 εὐδαιμον, τὸν δὲ τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιον κατεστήσατε; Adnotat
 editor: „Post αἴτιον vocabulum quale est νικῶντα excidisse putat
 Gasda.” Rectissime Gasda defectum vocabuli notavit, minus
 feliciter defectum exempli causa per νικῶντα sarsit. Supplendum
 putaverim ἀἴδιον, quod post αἴτιον facillime excidere potuit
 Verba enim sic iungenda sunt: διὰ τί μὴ τὸ μὲν γένος (τὸ) ὑμᾶ
 ἐπιστάμενον (gentiles puta) εὐδαιμον (κατεστήσατε), τὸν δὲ τούτοι
 εὐδαιμονίας αἴτιον <ἀἴδιον> κατεστήσατε; Cur genti quae ve
 esse deos credere pergit, beatitudinem denegastis? Cur non ei
 qui his gentibus felicitatis auctor fuit, immortalitatem tribuistis?

Or. XVIII § 288 (I p. 620, 8 R.) Post Iuliani necem actus
 est etiam de laude emolumentisque eloquentiae. Ῥητορικῆς ἰ
 διδάσκαλοι, συζῶντες πρότερον τοῖς ἀρχαῖς ἔχουσιν, ἀπελαύνοντι
 τῶν θυρῶν ὡσπερ ἀνδροφόνοι. πλήθη δὲ νέων τὰ περὶ αὐτοὺς πρ
 τερον ταῦτα ὀρῶντες Φεύγοντες ὡς ἀσθενεῖς τοὺς λόγους ἄλλοι
 ἰσχὺν ζητοῦσι. Herwerdenus: „procul dubio corruptum est ταῦτι
 pro quo oppositio postulat δυνατά aut ἰσχύοντα aut σθένοντα,
 quibus δυνατά fortasse reliquis est praefendum.” Pressius e
 litteras poterit quoque proponi τὰ περὶ αὐτοὺς πρ. γ α ὕ ρ α ὀρῶντ.
 κτλ. Sed minime, re saepius perpensa, apud me pro certo co
 stat vulgatam omnino ferri non posse sic accipiendam, quale

testo eius interpunctione Reiskius accipiebat: *πλήθη δὲ νέων τὰ περι αὐτοὺς πρότερον, ταῦτα ὀρῶντες κτλ.* Adesse tunc oportebat *ὄντα*: concedo; sed quis in scriptore sero nato, veteres conamine laborioso utcumque referre satagente, hoc acriter culpaverit? Ad ultima conferenda erit consimilis sententia *Or. XV* (Προσβευτικός πρὸς Ἰουλιανὸν) p. 474, 9 R.: οὐ τὸ μὲν καλὸν ἀσθενὲς ἐγγράφει, τὸ δὲ (sc. ἐναντίον) τὴν ἰσχὺν εἶχεν;

Or. XIX (Πρὸς Θεοδοσίον περὶ τῆς στάσεως) § 10 (p. 629, 8 R.): καὶ τοῦτ' ἰσχυρὸν (seditiones) ἔλθοι μὲν ἂν ποτε καὶ ἐπὶ σμικρὰν πόλιν· αἷς δ' ἐστὶ μεγέθη, πολὺ τοῦτο ἐν ταύταις. Supplendum videtur: αἷς δ' ἐστὶ μεγέθη, πολὺ <πλέον> τοῦτο ἐν ταύταις. Eodem modo *Or. XXIV* (II p. 74, 10): οἶμαι δὲ ἐν τῷ μέχρι τῆσδε τῆς ἡμέρας χρόνῳ πολὺ πλείους οἰκετῶν ἐλευθέρους ἐν τῇ ψυχῇ (vita sua) δεδωκέναι τὴν δίκην.

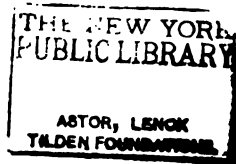
Or. XIX § 28 (I p. 637, 17 R.): Antiocheni seditiosi προελθόντες οὐ Φλαβιανὸν εὐρήσειν ἔμελλον οὐχ εὐρόντες· εἶτα ἀνέστρεφον ἢ ἐν πρώτῳ ἐκινήθησαν, ἀπτόμενοι μὲν ῥημάτων οὐ καλῶν, μέλλοντες δὲ καὶ ἔργων. Requiritur: „ubi Flavianum se reperturos *εἰσπράσαντι*“; neque aliud fere rhetor dedisse potuit quam: οὐ Φλαβιανὸν εὐρήσειν ἐνόμιζον.

Or. XX (Πρὸς Θεοδοσίον ἐπὶ ταῖς διαλλαγαῖς) § 4 (I p. 655 in.) Oratio versatur in exponendo, excusando, deffendo eodem tumultu Antiocheno, qui Theodosio imperante p. Chr. 387 eruperat, atque oratio praecedens ad eundem imperatorem sive habita sive transmissa. Inprimis sermo est de statu Theodosii, uxoris, liberorum, ab incensa plebe deiectis atque contumeliis omne genus afflictis. Vociferantes τὰ διὰ τῶν ἔργων (ὕβριστικά) ἐπέθηκαν, δριμύντες ἐπὶ σέ τε καὶ τὴν γυναῖκα τὴν σὴν καὶ τέκνα, χερσὶ τε καὶ κάλοις ταῦτα δείξαντες χαμαί. καὶ οὐκ ἀπέχρη ταῦτα, ἀλλ' εἶλον οἱ μὲν ὄλους οἱ δὲ διεσπασμένους. Quidquidδεικνύται significare potest, — potest autem permulta, — mihi tamen non minus quam Herwerdeno mirum foret, si etiam idem atque *ἵπτεῖν*, ἔλκειν χαμαί posset valere. Neque tamen alterum utrum horum rescribendum existimem, sed rhetorem exquisitiore verbo usum esse suspicor. Nempe correxerim: χερσὶ τε καὶ κάλοις ταῦτα σεῖσαντες χαμαί. Causa huius praesertim verbi adhibendi fuisse videtur locutio proverbialis πάντα κάλων σεῖσειν (ut in notissimis Crinagorae de *Hecale* versibus, A. P. IX 545:

Καλλιμάχου τὸ τορευτὸν ἔπος τῶδε· δὴ γὰρ ἐπ' αὐτῷ | ὄνηρ τοὺς Μουσέων πάντας ἔσεισε κάλως.), fortasse etiam quod apud Aristophanem dicitur: ἐκσέσεισται χαμᾶζ'· οὐχ ὄρᾶς σείδμενον: quamquam verbum de lapidibus excutiendis quam de concutienda statua accuratius adhibetur.

Or. XXI (Πρὸς Καισάριον Μάγιστρον, qua oratione „Caesario gratias agit pro opera ab eo navata in salute urbis Antiochenae tuenda et pace ei reddenda,” ut Reiskii verbis utar) § 19 (I p. 688 seqq. R.) agitur de incredibili celeritate qua, Fortunae ductu, Caesarius curru ad Theodosium volaverat, causam Antiochensium suscepturus. Καὶ νῦν τοίνυν τῷ βουλομένῳ ταχέως διαδραμεῖν παρ' ἐκείνης (sc. τῆς τύχης δέδοται) καὶ τὸ δεδυνῆσθαι, μηδενὸς τῶν ὑποσκελίζειν εἰωθότων παρηνωχληκότος, οἷα πολλὰ ἂν ἐξ ὀχλήματος συμπέσοι· ἀλλ' ὥσπερ ἐξ ἀδάμαντος ὄντων μὲν τῶν τροχῶν, ὄντων δὲ καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῖς, οὕτω πάντα κρείττω τοῦ τι παθεῖν ἤρχετο (i. e. ἤει), πληττόμενα μὲν τοῖς πεφυκῶσι λυμαινεσθαι, κρατούμενα δ' ὑπ' οὐδενός. Καίτοι τὸν ἀπερισκέπτως τῆ τοῦ τάχους ἐπιθυμίᾳ χρώμενον πολλὰν ἐφέλκεσθαι καὶ τὴν βλάβην ἀνάγκη. Ἄλλ' ὁμως ἐνίκα τὰ νικώμενα, καθάπερ δι' αἴερος, οὐδὲν ἐφαπτόμενα τῆς γῆς, πορευόμενα. Describenda erant compluscula ut loci tenor appareret, simulque rectissime monuisse Herwerdenum, et corruptum videri participium νικώμενα ex statim antecedente verbo natum, et aperte desiderari aliquam *αιγιω* mentionem, et nihil ad hoc nos adiuvari varia lectione κινώμενα. De certa emendatione reperienda desperavit, — nullum enim vocabulum quo *vehiculum* designaretur in -μενα exit, — sed recte, si quid video, non acquievit in interpretatione qua Reiskius olim vulgatam tuebatur: „τὰ νικώμενα, res fragiles, — — ut rotae, et ferramenta, et alia ligna curruum.” Certam emendationem neque ipse proferre habeo; suspicio tamen mihi subnata est annon rhetor, argute currum designans, dederit: ἀλλ' ὁμως ἐνίκα τὰ ἐνιζόμενα, καθάπερ δι' αἴερος, οὐδ' ἐφαπτόμενα τῆς γῆς, πορευόμενα.

Continui me intra paucos paucarum orationum locos. Fortasse post pluribus ad Libanium redeundi occasio erit.

COMMENTUM AELI DONATI AD TERENCEM.

SCRIPSIT

H. T. KARSTEN.

(*Continuantur e pag. 153.*)

§ 4. Scholia rhetorica interpolatorum.

Scholorum rhetoricorum pars longe maxima interpolatoribus debetur¹⁾, eorumque duplex genus olim distinximus (Mnem. XXX p. 133), breviora et inania ac longiora eademque vulgo meliora, de quorum origine ita statuendum esse conicio.

Artis rhetoricae doctores, qui a scholiastis nostris probe discernendi sunt, secundum Eugraphium in praefatione ad Andriam (Mnem. XXX p. 129) e poetis praeter Vergilium adhibuerunt etiam Terentium, cuius fabularum partes erant qui iam ante Donatum (Mnem. XXX p. 144 sq.) controversiarum instar retulerant. Exercitabant igitur discipulos ut in personarum soliloquiis et disceptationibus discernent causarum, si quae erant, genera, status, qualitates, argumentorum locos, figuras, similia, simulque iis dictabant artis regulas praecipuas et interdum theses generales in personarum disputationibus latitantes²⁾, in

1) Scholia rhetor. numeravi fere CCXC, unde si deducimus semirhetorica Donati LXIII, restant CCXXVII vere rhetorica, in quibus supra Donatea deprehendimus XIII, quibus addenda sunt ex incertis fere X, ut mox adparebit. Igitur CC amplius debentur magistris, omnia vere rhetorica.

2) Vide e. g. Andr. I 1. 81 (3), Eun. V 4 38: „Causa finalis: virginem civem apud meretricem vitiavit, mercedem offert, petitur ad supplicium”. Pho. II 3. 1 (1), de quo vide Mnem. XXX p. 141 sq.

quibus elaborandis discipuli suo Marte vires exercerent. Haec omnia cum ipsi doctores sibi nimirum ad rerum memoriam sustentandam descripta habebant in libellis vel fortasse in fabularum exemplaribus, tum studiosi auditores, quantum auribus et ingenio assequi poterant, plene et recte aut breviter et pesumdata scripto mandata asservabant. Sic exstiterunt libelli et fabularum exempla rhetorice tantum illustrata, genere et bonitate valde disparia. Haec subsidia magistri, prouti in manus inciderant, expilarunt atque inde modo satis largam et utilem scholiorum materiam hauserunt, modo exilem et ineptam, ut erant vulgo verae doctrinae incuriosi et in fontium obsequium propensi, e quibus prodiderunt nihil novi, sed artis doctrinam vulgarem et in medio positam. E tali igitur rerum eventu eam scholiorum inaequalitatem diversamque dignitatem prognatam esse suspicor, quam modo deprehendemus.

Etiam Eugraphius eiusmodi fontes consulit, sed optimos tantum, unde hic illic quaedam excerpit, quae igitur cum commenti scholiis ¹⁾ ipsis verbis aliquoties concordare non mirandum est; attamen commentarii illius rationem et consilium a scholiastarum opera tantopere differre antea vidimus (Mnem. XXX p. 129, 131, 133), ut discrepantiae similitudines multum superent, quod ideo factum est praesertim, quia Eugraphius abstinuit ab omnibus relationibus, quae ad artis institutionem tantum pertinerent et copiosus contra fuit in eiusmodi causarum explanatione, qua Terentii virtus in rhetoricis eluceret.

Ut autem horum scholiorum indoles varia probe cognoscatur et differentia cum Donato penitus sentiatur, non pauca tantum specimina, sed omnia referre necesse est et in quorundam consideratione accuratius versari. Etenim in hac difficili materia talis modo demonstrandi ratio efficax esse poterit, qua lecto repetita genuinorum et spuriorum comparatione paulatim normam discernendi aera a lupinis satis certam et sinceram nascatur, ad quam unumquodque scholion exigens aliqua veritate iudicare possit sitne Donati an non. Sequuntur igitur scholia omnia quae a magistris post Donatum orta sunt.

1) Scilicet cum interpolatis, nam cum Donateis congruentiam fere nullam esse ostendimus in Mnem. XXX. p. 153.

Andria.

11.24 (2) Argumenta per coniecturam. Eugr. ad 23 totam doctrinam de argumentis coniecturalibus amplissime profitetur.

42 (3) Hic digressio est, nam proposuit gnati vitam dicere. E. (h. e. Eugraphius) doctrinam de digressionem paucis refert.

72 (1) An vere laudatus sit. (2) Et singula hic pro argumentis sunt. Et excusatio est, non esse stultitia falsum.

Ad (1): Quaestionum indicatio per „an” vel „utrum” vulgaris erat in disciplina rhetorica, ut identidem docent Senecae controversiae. Veluti II 3. 4: „Latro sic divisit: an” etc. Hic autem longe quaesitum est et nimis speciosum, inesse in Simonis verbis „hac fama impulsus” quaestionem, an vere laudatus sit filius. Arduum sane fuit discipulis hanc quaestionem in his verbis reperire, sed tironibus pulchra et utilis est ardua exercitatio. E. nihil.

Ad (2). Argumenta illa E. persequitur ad 69 et 72. Ceterum magister, qui scripsit: „excusatio est n. e. st. f.” differt ab (1) putatque Simonis verbis hoc inesse: senem, cum Pamphili ingenium laudaret, non per stultitiam errasse, quoniam et alii et Chremes illum magni facerent. Haec etiam interpretatio satis longe arcessita est et rhetore nimis acriter scrutante digna. Eiusdem rhetoris acumen etiam alibi „excusationes” odoravit; vide mox 89 (3), 94 (1), 118 (6). E. nihil.

89 (3) „Etiam”. Alia suspensio audientis et excusatio. Don. voculam „etiam” explicavit „adhuc” et de tota sententia hoc habet: Bene suspendit auditorem. Itaque acutus rhetor duplicem suspensionem detexit, aliam cum Donato in tota sententia, „aliam” in voce „etiam”!

E. non ineleganter et secundum Donatum vel antiquiorem fontem: Hic auditorem mali interpositione suspendit, qui mitiori narratione tenebatur.

94 (1) Excusatio necessaria. Immo mera est rationis indicatio.

118 (6) Don. c. l. T.: nec „amicam”, sed „pro uxore”: n ergo, quasi hoc non doleat quod amet, sed quod pro u habeat.

Idem denuo mag. his inepte subiunxit per tritam formu et simul: et simul excusatio filiam denegaturi soceri.

81 (3) Utrum potuerit in exsequiis non videre patrem.

Lepidum exemplum quaestiunculæ, quæ tironibus pert anda dabatur, ferine potuerit ut Pamphilus præsentem patrem non conspexerit.

104 (1) A voluntate, a facultate, a summo ad imum, sunt dicta et facta, ubi est pathos.

Cum hoc scholio una tractanda sunt hæc:

II 2. 19 (2) A summo ad imum divisiones, quibus dicta facta continentur, sub quorum genere sunt species non dictor nec factorum cum consideratione rerum personarumque.

6. 17 (1) Quod ille a summo ad imum proposuit, hic ca derivationem opposuit.

III 2. 32 (2) Et a summo ad imum et ex factis et ex di et ex rebus atque personis sumit argumenta.

Ad I 2. 37. A summo ad imum proposita solvuntur.

Hec. IV 4. 55. A summo ad imum.

„ II 1. 44. Imago hic quaedam argumentationis, c dicitur ἀπ' ἀρχῆς ἀχρι τέλους, quod latine dicitur: ab i ad finem. Et ut generaliter coepit invectionem (cf. ad vs. 1 (ita generaliter conclusit in socrum; et est sensus: e. q. s.

Locum „a summo ad imum” Sulpitius Victor (H: p. 325 sq.) sic definivit:

Dividitur coniectura perfecta locis his: probationum expetiti facultate, voluntate, a summo ad imum, aliquando iure s luto, derivatione, verisimili probatione ... Quartus locus ad i. vocatur, in quo persequimur ordine criminum signa simul omnia, sed carptim singula, unde locus a s. ad i. catur.

Idem locus esse videtur, qui ad Hecyram II 1. 44 appell „ab initio ad finem”, si audimus C. Iulium Victorem (p. 387): Plena coniectura dividitur locis septem: a person

causa, a consiliis, a potestate, ab initio ad finem, a translatione causarum, a verisimili defensione ... Ab i. ad f., in quibus factum ipsum excutimus, variae sunt usquequaque quaestiones; nam in illis facta, dicta, affectus, eventus etiam considerari solent, e. q. s.

Graecum nomen ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους aliter tamen derivabatur atque a s. ad i. apud Sulpitium, nempe sic: quia ab initio ad finem disquisitiones illa tractabantur: ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ζητήματος μέχρι τέλους ταῦτά ἐστι τὰ ἐξεταζόμενα (Rh. Gr. IV 313) ¹⁾.

Eugr. ad I 1. 102: ... in materia coniecturae accusantis haec argumenta sunt semper <a facultate>, a voluntate, a summo ad imum; his enim tribus partibus nititur accusator ... Ergo probationes ad s. ad i. suscipiuntur, quae continent dicta et facta et quod a doctoribus adiungitur, pathos: namque pathos est supra, quod flevit, facta sunt ... quod accurrit, quod mediam mulierem complectitur, deinde dicta sunt, quod dixit: „mea Glycerium” cett. Cf. II 2. 21: Omnis coniectura a s. ad i. divisiones habet, quae divisio dicta et facta continet, quamquam saepe et ex hoc coniectura colligi possit, quod non dictum nec factum sit.

Reliquis locis Eugr. a s. ad i. non usurpavit; ad II 6. 17 nominavit derivationem causae, III 2. 32 dicta et facta.

Scholia igitur supra citata fragmenta sunt lacera eorum, quae rhetorici, qualis Eugraphius fuit, ad hos vss. adnotaverant.

I 1. 115 (1) Argumentum ex coniectura per ratiocinationem a contrario, ut si dicas: forti viro praemium debetur, si desertori poena constituta est.

Exemplum in scholis usurpatum habet etiam Martianus Capella (H. p. 462): Si vir fortis meretur praemium, desertor dignus est poena. Exempla iustiora et elegantiora eiusdem ratiocinationis exhibet Victorinus, Donati aequalis (H. p. 236, 400).

Eugr. ad 110: est locus argumenti qui dicitur a contrariis.

117 (1) Argumentum ex coniectura de testibus. E nihil.

¹⁾ Vide Volkmann p. 377.

137 (2) Argumentum a natura et an aliquis sine causa mali an ab impulsione. E nihil.

I 2. 2 (2) Argumentum quod supra, ab eo quod nostri faciunt
E.: dixi enim supra (ad I 1. 102), quod non solum de factis nostris ad coniecturam argumenta colligi possunt, verum et nostrorum.

Apud scholiastam „quod supra” non habet quo referatur igitur hoc scholion extractum videtur ex Eugraphio vel e eodem fonte. Idem valet de sequentibus scholiis compluribus.

3. 3 (1) Exhortatio a periculo.

E.: Habet igitur deliberativae exordium, in qua exhortatio est ... quae exhortatio a periculis incitatur.

5 (1) Partium tractatus quae supra sunt, „Pamphilum adiutem an auscultem seni” (vs. 4).

E. ad 4: Hinc incipit deliberativa, cuius partes sunt duae „Pa. adiutem, an ausc. s.”; deinde partium tractatus, e. q. s. in quibus E. longus est de illarum partium tractatione.

19 (2) Redit ad narrationem. E. nihil.

5. 3 (2) Propositio iniuriae.

E. ad 1 fin. Postea iungit propositionem ipsam iniuria Dein ad 3 iniuria describitur.

14 (3) Coniecturale argumentum.

E. ad 13 hoc argumentum describit.

22 (1) Duo patent in defensione, aut vera aut ad tempus accommodata. Citatur aliqua regula scholiastica, quae e loco in quo tantum ad hos vs. applicari potest. E nihil.

24 (3) Deliberatio et partes eius.

E. partes deliberationis ampliter tractat ad 24 et 25.

26 Amor misericordia huius, nuptiarum sollicitatio, tu patris pudor.

(1) Haec oratoria sunt, cum unum negotium in multas distrahimus partes. (2) „Amor” a necessario, misericordia ἀπὸ τοῦ θεοῦ — (3) „Misericordia huius ἀμφοιβόλια — „Nuptiarum sollicitatio” a perturbatione; quibus colligit consulere se non posse.

(1) Donato potest concedi, sed loci argumentorum in (2) et (3) magistri sunt, qui non quidem ex Eugraphio, sed tamen e simili fonte ea prompsit. E. enim ad 25: Ab amoris parte haec sunt argumenta: primum necessitas: „amor” inquit, deinde humanitas; misericordia a parte patris, an imperio patris obtemperet.

A commenti compilatore perperam inserta sunt ea, quae Wessnerus (3) cursive expressit, sed quae iusta observatio potest esse Donati.

37 (1) Ab eius beneficiis. (4) Argumenta a consequenti: si eam deserit, haec subiciuntur (i. e. obiciuntur cf. 46 (2)). E. nihil.

49 (3) Affectus a tempore, quod postrema vox est.

Vide schol. (2) Donati. E. ad 41 multa habet de tempore et de affectu postremae vocis.

60 (5) Conclusio per mandatum et obtestationem efficax satis.

E. ad 56: Allocutionem efficaciter concludit per mandatum et monitum.

63 (2) Concludit partem deliberationis suae per electionem.

E. ad 56 f. Concludit deliberationis suae partem per electionem.

Haec ipsis verbis conveniunt (cf. Gerst. p. 68), potius tamen ex eodem fonte sumpta dixerim, quam scholiastam Eugraphium, qui multo plura habet, compilasse, nam eiusmodi similitudo satis rara est et opponi possunt discrepantiae, quales vidimus et etiam videbimus.

II 1.2 (2) De loco „apud forum”, de tempore „modo”, de persona „e Davo”. (5) Plurima dicit ad confirmandum Byrria, quod interrogatus est: a loco, a tempore et a persona.

Etiam (5) a Donati sinceritate abhorret, nempe illa „plurima”

continentur his paucis: „Apud forum modo e Davo audivi praeterea in voce „modo” vix inesse argumentum a tempore sensit, qui haec tantum adnotavit: Compendium interrogatio faciens et personam et locum dicit.

5 (2) Consolatio, ad id quod fieri non potest, <id quod fieri potest> suadens. E. plenius et elegantius: (Oratio) posita est ut voluntas ab eo quod fieri non potest consolatione suscepta ad id quod fieri potest convertatur: quod vocatur dissuasio.

19 (2) Ut in petitionibus fieri solet, beneficium petens utitur partibus deliberativae.

E.: Ut defendat deliberativae utitur partibus — (id semper impetrationem esse docuimus?) —, quae habet principium a benevolentiam conciliandam precibus.

22 (3) A necessario, quia vivere non potest. E nihil.

2. 15 (1). Oratorie a summa coepit, cuius partes multis dicitur.

E. nos docet solemniter, ut solet, quid insit in illa adnotatiuncula: Primum hanc rem semper facere debet orator, ante partium, quae longo genere narrandi explicabantur, summa primitus collocetur . . . Est igitur summa: Uxorem etc. (vs 14) Dein E. partes indicat.

(3) Praeparatio est auditoris ad eam narrationem, quae ostendit argumenta falsarum nuptiarum.

Cf. E. ad 13 in fine.

16 (4) Coniecturam facit ex malis, quae praecesserint.

Hoc nimis subtiliter inventum est neque Eugraphio observatum. Donatus multo verius et simplicius in (5): Dicit cur prior crediderit veras, dicturus subinde cur falsas (nuptias) putet.

17 (3) Argumentum est quaerere potuisse eum, quid sit titulus. E. nihil.

23 (2) Mire et moraliter. Sic Donatus, ut saepe, quod

magister inepte ita interpretatur: ex his enim quae facta non sunt, docet, quid fecisse deberet. Cf. E. ad 21 in fine.

25 (1) Signa ab his, quae sunt, quae non esse deceret.

E.: Haec ab his sunt, quae facta non sunt, cum fieri denique debuerint.

29 (2) A consequentibus argumentum. E. aliter.

30 (1) Cf. supra p. 146 sq.

37 Confirmata re a factis et personis deliberativa nascitur. Stupes hanc regulam positam esse ad ultimum scaenae versiculum. E. nihil.

3.6 (6) A necessario argumentum. E. aliter.

13 (1) Coniectura atque divinatio, an hoc an illud eventurum sit. (2) ab imitatione, *mimesis enim dicitur*. (3) a possibili. E. nihil.

Interpolatio a Wessnero notata alius est magistri.

15 (4) Ab utili. E.: ab utili subiungitur.

16 Hic est eventus. E. nihil.

19 (2) Redit ad consilium et coniungit eventum.

E. ad 18: Redit rursus ad consilium: „Patri dic velle”, et concludit eventum: „Cum velit t. i. irasci, non queat”.

21 (6) Ne alteram (sc. uxorem) quaerat. 22 (2) Sed ne inopem quaerat. 24 (2) Sed ne quaerendo inveniatur.

Lepidissima scholia argumentatiuncula suppeditant quae proferri possunt contra ratiocinationem Davi et quae discipuli nimium exercitandi gratia elaborare deberent.

E., ut par est, nihil.

4.6 (2) A possibili. 7 (1) Ab utili eventu.

Cf. E. ad 1 et 6.

III 2.31 (1) Locus communis, an famae credendum sit.

E.: Sed incipit quaestio per l. c. an famae (Kl. a me) credendum sit: adiungit argumenta ex pluribus rebus.

32 (2) Et a summo ad imum et ex factis et ex dictis et ex rebus atque personis sumit argumenta.

E.: ibidem paulo post sic pergit: ex factis praecedentibus et dictis, quod e. q. s. . . . at hoc coniecturaliter refutatur et utitur testimoniis. Post fit argumentum a persona.

3. 4 (2) A docilitate. E. ad 1 et 2 multa sed longe alia.

14 (2) Ab utili argumentum. Cf. E. ad 2.

20 (2) *Et hoc a possibili est.* Verba a W. notata interposita sunt media scholio Donateo. E. nihil.

38 (3) Ab honesto. " "

44 (1) Est commendatio testis ut (v. II 1. 2). " "

4. 18 (2) A possibili argumentum. " "

IV 1. 20 (1) Ab his quae facta sunt ad ea quae facta non sunt. E. nihil.

3. 1 (5) Et simul hoc ipsum a re et a persona: a re „nihil esse proprium”, a persona „cuiquam”. Argumentorum loci accurate discipulis indicantur. E. nihil.

V 1. 9 (1) Hic est tota accusatio.

E.: Hic est omnis aperta illa accusatio, quae summam continet omnium factorum e. q. s.

15 Defensio per coniecturam. 16 (1) argum. a persona. (2) a causa ratiocinativa.

E.: Hic incipit defensio secundum coniecturalia argumenta. . . . facit autem argumenta a persona . . . deinde a causa, cett.

Adsida horum scholiorum cum Eugraphianis comparatio de similitudine quorundam hanc conclusionem suppeditat.

Eugraphius non hausit ex commento, cum eius adnotationes multo divitiores sint et ubique prodant ipsius amplam et prolixam scribendi rationem, a scholiis prorsus alienam.

Scholiastae in genere non hauserunt ex Eugraphio, nam identidem loquuntur ubi ille tacet ac non raro discrepant et vulgo peioris sunt notae.

Quod tamen multi loci meliores prorsus sunt similes, inde derivandum videtur, quod utriusque uno aliquo fonte usi sunt bono et locuplete unde sumpserunt consimilia, quae etiam in commento vulgo satis utilia sunt. Eugraphius tamen, ut alibi Servianam, ita huius quoque fontis materiam novo verborum vestitu induit, sed sic etiam manserunt, quae ipsis verbis reddidit, ita ut congruant cum scholiis, quorum auctores proprium scribendi genus non adfectabant.

Praeter hunc fontem scholia conflata sunt, ut supra exposui, e rhetorum notis marginalibus, unde fluxit ingens copia breviorum, quae uno vel duobus saepe verbis constant et desunt vulgo apud Eugraphium. In fontibus expilandis scholiastae nulla constantia versati sunt et excerpenti ardor, ut fit, paulatim extinctus est, ita ut post magnum numerum scholiorum in actu I et II, paucissima legamus in III et fere nulla in IV et V. Idem obtinet in Phormione. In Hecyra tamen ab initio ad finem eadem industria laborarunt, cum ea fabula largam segetem rhetoribus etiamque Donato aliquatenus praebere videretur. Eunuchum et Adelphos fere neglexerunt.

Haud scio an benevolam lectorem iam aliquantum commoverim et in partes meas traxerim, ut agnoscere incipiat esse grave discrimen inter genuina Donati et reliqua ac iam suspicetur fieri posse ut alterum genus satis certis finibus separetur ab altero, quod confirmatum iri spero reliquorum scholiorum citatione.

Eunuchus.

I 2. 83 (1) Hic iam quaestiones tractantur: sed ille munus advexit, (3) sed ille benignus est. — Cf. p. 237, 21, 22, 24.

2. 89 (1) Post verba Donati haec sequitur conclusio magistri: Ergo a tempore inducitur exprobratio.

II 3. 91 (4) Priori prorsus simile, nam denuo scholion vere Donateum c. l. T.: „Terentius laudat argumentum huius fabulae, in quo exemplum promitur, quod prosit parentibus obsit meretricibus”, excipit additamentum: et simul deliberationibus tractans <an> sit faciendum.

96 (1) A consequentibus argumentum, nam illud factum (scil. quod in priore versus parte legitur) vituperatio sequitur, hoc (scil. quod in posteriore) approbatio.

Observatio utilis tironibus rhetoricis, fabulae lectoribus otiosa.

III 5. 42 (1) Ab auctoritate personae, ut fit in exemplis.

Cf. Victorinus p. 239. 10: Exemplum est, quo rem aliquam alicuius hominis aut negotii auctoritate vel casu aut hortamur aut dehortamur.

IV 3. 3 (1) Accusatio facti. Cf. Eogr. ad 9; Hinc incipit accusatio, e. q. s. E. multus est de causae, quae agitur, divisione et partibus. Ibid. (3) argumentum ab his, quae sunt post negotium gestum.

4. 33 (2) Et hae sunt obliquae interrogationes, quibus uti oratores videmus, cum derivare testimonium nituntur. (4) Prope infirmatum est testimonium: quod enim Parmeno „dicebat” eum esse, potest falsum esse.

Cf. supra ad 96 (1). Aliter de his verbis disputavit Don. in (1) (3) (5).

37 (1) A personae qualitate derogat fidem, nam quid credendum est servo eunucho fugitivo? (2) Haec a persona quae convincebatur oratorie ad factum rettulit.

46 (1) Testis aut ab adversario vincitur falsitatis aut a se ipso, si variaverit dicta: ergo priora quia non potuerant convinci, ab inconstantia testis praesidium defensionis est inquisitum.

Regula e ludo adplicatur ad praesentem causam.

48 (1) Post verba Donati sequitur hoc: Et est deploratio ab eis sic dicta. Immo „oiei” est exclamatio conquestionis, *σχετλιασμός*, ut recte Don. in praecedentibus.

V 4. 38. Causa finalis: virginem civem apud meretricem vitiauit, mercedem offert, petitur ad supplicium.

Titulus controversiae, qualem supra habuimus ad Andr. I 1. 81 (3).

5.15. Extenuatio criminis, quod virginem, quod civem vitaverit.

6.11 (2) Obiurgatio de tempore.

Sunt in his scholiis quaedam rebus et forma praestantia iis, quae vulgo a scholiastis tradita esse vidimus. Haec manasse suspicor ex uno aliquo illorum fontium antiquorum, quos Donatus se inspexisse testatur ad I 2. 64 (Mnem XXX p. 140). Egraphius hunc fontem non usurpavit, nam eius adnotationes his scholiis nusquam respondent, quamquam multarum scaenarum causas accuratissime exposuit, ut docet commentarius ad I 1. 1, 4, 5, 11. 2. 1, 5, 6, 9, 15, 27. II 3. 1, 3, 10, 18, 27, 29, 45, 52, 54, 70, 77, 78. III 2. 1, 18, 21, 48. 3. 1, 25. IV 1. 1. 3. 1, 9. 4. 1, 22, 37, 53. V 2. 1, 33, 38. 3. 1. 4. 1, 45. 5. 1, 9, 12, 18. 6. 1. 8. 1, 39, 47.

Adelphi.

I 2.11 A praëiudicato et auctoritate rumoris.

21 Ad verba Micionis:

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum scortari neque potare; non est: neque fores effringere:

(1) Non peccatum negat esse, sed flagitium non esse contendit et ideo subindignanter pronuntiandum est, (2) ut si dicat: scortari quidem adolescentulum delictum est, sed non est flagitium. Et veniae locus non tam in facto, quam in persona est constitutus¹⁾.

Scholion duplex et in posteriore parte rhetoricum: „veniae locus” etc. h. e. venia non datur scortando, potando, effringendo, sed adolescentiae.

Prior pars, quam primo obtutu aliquis non ineptam iudicaverit, vide quam revera sit falsa et inepta. Micio nequaquam cogitat de differentia facienda inter peccatum et flagitium, sed contra severum Demeae iudicium in 8 sqq. illa adolescentulorum facinora elevat, et prorsus excusat, sequuntur enim haec: „Haec si neque ego neque tu fecimus, non siit egestas facere

1) Wessn. perperam correxit „ut veniae” et „sit constitutus”. Sine dubio V veram exhibet lectionem.

hoc". Scholion, quod insuper languet tautologia prorsus dignum est Philosopho, nisi quod altera pars e bono fonte rhetorico deducta est ab alio magistro. Si quis etiam dubitat, consideret Donati scholion:

(2) Mire respondit (Micio) et oratorie ad haec, quae invidiose dicta sunt (a Demea). Nam quod ait ille (8 sq.): „Eripuit mulierem, quam amabat", hic scortari dicit, quod „irruit in aedes alienas", quasi ex vino furens, potare: quod cum aliis (h. e. in aedes alienas, dominum et familiam mulcare usque ad mortem, vs. 9 sq.) grave propositum est, hoc solum dicendo leve reddit, id est „fores effringere".

37 A summo ad imum proposita solvuntur. Vide supra p. 232.

65 Argumentum a contrario, nam placare (v. 64 „placo") contrarium est irritantibus augentibusque iracundiam.

69 (2) Et hoc cum venia et defensione, nam colere meretricem flagitium <non> est. Simul etiam vitiatae virginis adhuc ignarus ostenditur Micio.

Scholion duplex, cuius prior pars ex eodem fonte derivata est ac I 2. 21 in parte posteriore, dum additamentum per *et simul* debetur alii magistro, qui hoc petivit e Donati scholio praecedenti (1), ubi in fine legitur: „Ostendatur Micionis hoc solum adhuc scientis et nihil de vitiata virgine" ¹⁾.

II 1. 11 Iusiurandum dabitur, te esse indignum iniuria hac. Enuntiatum ambiguum recte Don. interpretatus est sic:

(2) Iurabimus te esse indignum, cui iniuria fiat huiusmodi.

Ab hac interpretatione differt ea, quam ex alio fonte dedit aliquis magister (3): Aut separatim „iusiur. dabitur" et separatim „te esse ind. iniur. h.". Denique quarta pars scholii e rhetorico fonte denuo manavit et iurisiurandi usum explicat: (4) Et sic melius: verba enim satisfaciunt, cum res colligitur in generalibus causis ²⁾, nam saepe irae ac lites sunt iure iurando terminatae.

1) De hoc scholio vide infra p. 259.

2) H. e. quae habent constitutionem generalem, de qua vide Victorinum, p. 180. 38 ff.

Engraphius hic quoque aliis fontibus usus nec cum Donato facit nec cum scholiasta, sed verba perperam ita interpretatur: „Quod indignus fueris, qui hanc iniuriam mihi faceres”.

3.1 (1) Post scaenae explanationem a Donato datam sequitur alius regula rhetorica:

Nam omne, quod geritur, aut in rebus est aut in personis aut in attributis eorum. Cf. Victorin. p. 267, 5 sqq.

4.8 (2) Insinuatio beneficii ex periculo <et> difficultate ob tempus.

III 2.43 Post interpretationem Donati („vitiasse filiam”) sequitur definitio figurae: Et complexio est *διπλευρος* oratoria, in qua utrum concesseris, contrarium tollis cogiturque quod ex altera parte sit, hoc est tacere.

Cf. Victorinus p. 233.10: Complexio (i. e. dilemma) e duplici latere constat, unde quicquid fuerit electum, necesse est, ut contrarium sit.

4.10 (3) „Tu es patronus” ab honesto, „tu es parens” a iusto.

30 (2) Scholio Donatiano praecedat rhetoricum: Conclusio accusationis.

37 Similiter h. l. magister: *ἄτεχνος πίστις*. Donatus: (Et) bene ipse de se plus apertiusque quam Hegio largitur.

IV 5.51 (1) Communem locum inducit a loco, a persona, a facto, a tempore.

V 8.6 Scholio Donati, quod rettuli Mnem. l.l. p. 145 magister subiunxit:

(2) Et initium a possibili factum, nam dicit: „huius uxoris et mater”. Nemo facile intelliget his verbis incipi argumentum a possibili.

Praeter haec certa magistrorum scholia infra aliquot in medium proferam, de quibus adhuc anceps mihi est iudicium.

Eugraphius hic quoque nusquam citari potuit, cum nihil simile exhibeat. Sunt autem eius adnotationes ad *Adelphos* rariores et minoris momenti quam ad *Eunuchum* vel *Andriam*. Causarum genera accuratius indicavit tantum ad scaenas III 2 et 4, V 3, 4, 8. In ipsis autem scaenis scholia eius pauciora et leviora sunt quam in illis fabulis.

Phormio.

I 1. 1 (3) Insinuatio personae eius, quae inducitur ad audiendum argumentum. (4) Et vide servum ostendi Davum et non ostendi, cuius sit servus. (6) „Amicus” a voluntate, „popularis” a fortuna.

De insinuatione vide *Victorin.* p. 197, 1 sqq. et *Mart. Cap.* p. 486. Reliqua pars scholii (3) convenit fere cum schol. *Donati* (1) et (6), ubi exponitur quae sit persona protatica in genere (1) et in hac fabula (6).

Cum *Eugraphius* affirmet (p. 500), hanc scaenam „nullius causae formam” habere seque idcirco tantum „verba et sensus, qui obscuri sunt”, secuturum esse, manifestum est denuo, scholion (6) ex alio fonte manare quam ille usurpavit.

2. 16 Recte tacetur cur *Chremes* ierit et dicitur cur *Demi-pho*. Sic *Donatus* vere, c. l. T. *Magister* adnotat: Utrumque pro argumento est, — nimirum, ut moneat discipulos utramque rem, dictum et non dictum, in argumentorum numero habendam esse.

77 (1) A persona eius cum quo agitur: potuit enim dici „quid mecum est tibi”.

(4) A denuntiatione in personam, ne diceret „non mihi denuntiasti”.

Explicantur tironibus loci, qui *Davi* verbis subsunt. De scholio (3) postea videbimus.

3. 1 (2) Comparativa qualitas in hac scaena est inter *Antiphonis* vitam et *Phaedriae*; genus causae demonstrativum. Contendunt autem, uter magis miser sit.

E. ex eodem fonte suis tamen verbis sic p. 504: Haec scaena

vitae comparationem tenet Autiphonis et Phaedriae ... In quo negotio efficitur qualitas comparativa, qui miserior sit, et est causae genus demonstrativum.

II 1. 1 (1) In hac scaena accusatio est et contradictio per remotivam qualitatem: ergo controversia ¹⁾.

E. aliquatenus tantum convenit p. 506: Haec ergo scaena continet accusationem et habet controversiam talem: quod etc. ... Dein dicit ab altera parte esse statum venialem, ab altera qualitatem absolutam. De his formulis cf. Fortunatianum p. 92 et 93.

4 (5) ... Si negare voluerint ... si purgare: omne enim crimen a defensore aut negatur aut purgatur. E nihil.

40 (1) Principium per insinuationem subtilem. (3) Oratorium principium ἀπὸ τῆς ἐπιεικείας τοῦ λέγοντος.

Utrumque aut alterutrum a Donato abiudicandum est. Magistri non raro Graecas formulas dederunt (cf. p. 247, 249).

E. p. 507: Hoc est exordium plenissimae intentionis et defensionis, e. q. s.; diversa.

41 (3) Haec tractatio est criminis oratoria, in qua defensor excusat crimen reumque purgat.

Regula rhetorica satis fatua.

43 (2) Bene se adiungit ad crimen, ut levet culpam.

Ecce iusta observatio Donati c. l. T., de eo, quod Phaedria dicit „nostrae”. Vide quae dixi Mnem. l.l. p. 150 de scholiis ad seq. vs. 45.

51 (4) Derivatio causae, et est venialis status. Vide ibid. p. 150 sq.

E.: Haec pars venialis est ex aetate.

58 Duplex accusatio est de eo, quod fecerit. Et haec conveniunt in eas personas, quas spectare non oportuerit.

Ex loco de personarum dignitate. Cf. infra II 3. 20 (1).

1) Wessn. ergo *controversia* cursive expressit, sed pertinent ad praecedentia et conclusionem habent magistri docentis tirones. Conf. etiam seqq. ex Egraphio.

II 3. 1 (1) De titulo controversiae interpolato: „Quidam absente patre” e. q. s. vide Mnem. l.l. p. 141.

15 (5) Argumentalis narratio dicitur, quae nunc subiecta est et ad fidem faciendam et ad constituendam personam defensoris.

Pseudo-Asconius in divin., p. 100. 13 Or.: Est enim argumentalis narratio ad priorem divisionem, in qua quaeritur, an recte Cicero ex defensore accusator effectus sit.

20 (1) Qualitas iniuriae a dignitate personae: multi enim tales sunt, ut cognatione abdicandi sint.

64 Praescriptio, cum iam alterum factum sit, utrumque fieri non posse.

Praescriptiones alias commemorat E. ad 62.

66 (1) Maiora sunt argumenta, quae per interrogationem proferuntur. 66 Scriptum et voluntas.

4. 1 (2) Haec deliberativa est, in qua advocati <tres> sunt, quorum unus suadet, alter dissuadet, tertius, qui sequi alterutrum debuisset, eiusmodi sententiam dicit, ut rursus deliberatione opus esse videatur.

Scholiasta haec ex optimo fonte descripsisse videtur, quem fontem E. suis verbis sic reddidit: Haec scaena deliberativam tenet. Deliberat enim senex e. q. s. . . . Ideo sententiae <dicuntur?> ab advocatis tribus, una dissuadentis, persuadentis altera; tertia, quae accedere ad sententiam possit, talis est, ut rursus deliberatione opus esse videatur.

Apud E. „possit” rectius est quam „debuisset” in (2), nam advocatus tertius, Crito, non debuit, sed potuit ad alterutram sententiam accedere aut ipse novam proferre.

Ut appareat scholiastam et Eugraphium iuxta similitudines tamen ita differre, ut alter ex altero sua promere non potuerit, operae pretium est amborum scholia componere, in quo ducem sequor E., cuius integra adnotatio superest.

9 E.: principium tale est (sequuntur verba vs. 9).

Schol.: Bene principio ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ συμβουλευόντος benevolentiam suam commendavit et sic consilium dedit.

10 E.: Deinde ipsa sententia (vs. 10). Schol. vacat.

11 E.: Deinde breviter a iusto (vs. 11).

Schol.: „Aequum est” ab honesto, „et bonum” ab utili.

12 E.: An fieri possit (vs. 12).

Schol.: (1) A possibili. (2) Et leviter deliberativae tres locos tetigit, iustum (E. ad 11), utile et possibile.

13 E.: Ne, contraria dicturus, videatur inimicitias exercere, defendit contrariae partis patronum, ut dicat illum „sedulo”, hoc est sine fraude et dolo dixisse quod dixerit.

Schol. (1) Artificiose personam <non> reprehendit sententiam reprehensurus, ne, si inimicus sit, adimat auctoritatem sententiae suae.

(2) Subiunxit locum ἀποκρίσεως ¹⁾ oratoriae, ut invidiae contradicturus occurreret.

Quod ad sententiam haec non differunt. Scholion (1) l.l. p. 150 Donato tribuendum esse duxi, qui igitur eodem fonte h. l. usus est, quo E. et auctor scholii (2).

15 et 16 E.: Hoc utique ab inhonesto dictum non(?) intelligimus.

Schol. (1) „Mihi non videtur” a possibili. (2) „Quod sit factum legibus”: hic alio ordine locos suasoriae (cf. ad 12) tetigit, primum a possibili, secundum ab honesto; — 16 „*Et turpe inceptum est*” ab honesto. — Utilitatis partem praetermisit quae, ubi <quid> non potest fieri, frustra sectatur ²⁾.

18 E. vacat. Schol.: Causa ampliandi sententiam.

19 sq. E. ad verba „Incertior sum multo quam dudum”: Dicta ratione incertiosem se factum dixit, siquidem suasit unus, dissuasit alter, contra tertius nihil dixit, quoad se recipiat, quando (filius) redeat.

Schol. ad eadem vv.: Ex tribus enim unus suasit, alter dissuasit, tertius nihil dixit.

Uterque igitur repetit, ille pro more longius, hic breviter, quod iam dixit ad vs. 1; neque id, credo, sua sponte faciunt quod nimis mirum foret, sed secundum fontem ad hunc versum communem, quem etiam Donatum cognovisse indicare videtur eius scholion ad vs. 13.

1) De apocrysi vide Carm. de fig. p. 64, 31 H.

2) Schoell. et Wessn. propter locum in Rh. l. m. 571. 17: „Stoici ne duo quidem illa, i. e. honestum et utile, existimant separanda”, speciosius quam verius correxerunt „separatur”. Legendumne scrutatur passive (Prisc. I 396. 15) an retinendum sectatur nempe a rhetoribus, secundum Varronem R. R. II 9. 6: „qui vellet se a cane sectari”?

III 2. 1 (1) Haec scaena in petitione est, quae saepe admittit deliberativae locum.

E.: Haec sc. petitionem tenet, quod deliberativae saepe genus diximus; quippe cum leno cett. . . . Hic ergo petitionis modus ab utili et honesto et ceteris partibus tractabitur.

11 (1) Ab honesto. E. ad 8: ab utili cett., 10: a facili cett., 11: a persona (sic leg. videtur).

IV 1. 1 Narratio simplex. E.: In hac sc. narratio itineris et reversionis simplicem continet expositionem, e. q. s.

V 9. 1 Hic velut controversia est, in qua reus fit maritus malae tractationis, et est status qualitas venialis.

E.: In hac sc. reus senex fit, quod alia in villa uxorem habuerit, et est status venialis.

25 Qualitas venialis a concessa actione. E. aliter.

28 (1) Ab imprudentia defensio. E.: Cum veniali statu, quod vinolentus sit, in qua re ignoratio et obsecratio opponitur. Ibid. (2) A tempore defensio.

46 Verba venialis status sunt: „ignosce, confitetur”.

E. aliter ad hunc v. Sed in genere de hac scaena dixit ad 1 in f.: Abhinc usque ad finem continuati ¹⁾ pulcherrimus statuum et figurarum ordo contexitur. Vide praeterea ad 22 et 25.

Communis fontis indicia praesertim habemus ad 1 et 28.

Hecyra.

I 2. 1 (2) Duae coniecturae sunt in hac sc.: an verae sint nuptiae et an veri simile sit adolescentem abstinere potuisse a virgine sibi nuptum tradita.

Ecce egregium exemplum scholii, non ineleganter scripti, sed revera falsi ac spurii. Exhibuit ludi magister in usum discipulorum duas quaestiones, in quibus tractandis vires sane rhetorice exercere poterant, sed quas nemo sanus hanc scaenam legens vel punctum temporis in poetae mente fuisse suspicabitur. Neque Eugraphius duas hic repperit, sed unam aliamque, non minus longe arcessitam, cum dicat:

Haec sc. . . . in prima parte continet tractatum, an iuste

1) Corr. videtur: „continuatio (s. continuitas) pulcherrima st. et fig. [ordo = glossa v. continuitas] contexitur”.

meretrix faciat, cum aliquem diligit, in postrema narrationem (a vs. 40), cett.

Donatus adnotat tantum (4), meretricis, lenae, Parmenonis indoles qualis sit, ex ipsorum verbis cognosci.

11 (4) Haec argumenta sunt, an se oblectare potuerit, a persona . . . , a loco . . . , a tempore . . . , a re.

Magister dictat discipulis argumenta reperienda.

E.: Ac (An?) oblectatio sit argumentum . . . , ab habitu . . . , a loco . . . , a tempore.

16 (1) Iterum a loco . . . A persona. 17 A re. 19 (1) A tempore. 53 (4) Quae (Bacchis) nunc accusatrix est, et est argum. ab animo. 56 (2) Argum. a persona, quod ait „mecum”. (3) Argum. a dictis. 63 A persona (bis) a loco . . . , ab habitu et occasione. 64 Ab impulsione et ex accidentibus. 71 Bonus color purgationis, diceretur enim: Quare, si illam odio habebat, ducebat uxorem? 73 Ἀποστροφὴ καὶ ἡθοποία ἀπὸ διγυήματος εἰς μιμητικὴν. 89 Qualitas comparativa. 93 Qualitas relativa.

Desudavit ludi magister in usum discipulorum, quibus sedulo argumentorum locos in hac scaena monstravit. Ad v. 71 quaestunculam proposuit, quae obici posset, longe repetitam, quamque poetam antevertisse indicat. Ad 73 Graeca leguntur, ut supra p. 245.

E. pauca habet rhetorica eaque prorsus diversa praeter vs. 10.

Cf. E. ad 30, 61, 78, 101, 106 in f. Haec omnia ex alio fonte derivata, an ex ipsius ingenio prolata? Fuit enim E. homo non indoctus neque illepidus.

In Mnem. l.l. p. 151 Donati schol. ad Hecyram rettuli, quae qui comparabit, sentiet quid intersit inter illius et magistrorum curas Terentianas.

II 1. 2¹⁾ (1) Bono argumento utitur: laesisti nurum, quia socrus est, et nulla socrus diligit nurum. (2) Accusatio a causa eadem (scil. propter „omnes”).

In (1) repetuntur verba Lachetis in vs. 4. E. nihil.

5 (1) Aliud argumentum: laesisti nurum ut mihi advorsareri, nam mulier es et omnes mulieres adversantur viris.

Repetitur quod est in vs. 5, et cf. schol. Donati ad II 1. 1 (3).

1) Scholia magg. ad II 1. 1 una cum Donateo rettuli Mnem. l.l. p. 143.

9 (2) Ἄτεχνος πίστις per iusiurandum.

13 (1) Don.: Iam sic accusat, quasi probaverit crimen. Mag.: Et est amplificatio. (2) Haec exaggeratio est, quae δεινότης appellatur, cum ex uno maleficio multa fiunt ab oratoribus crimina.

Definitio e ludo. Cf. Rh. Lat. H. p. 329. 29, 555. 2.

E.: Hic iam specialis accusatio est, cett.

35 (1) Praevenit defensionem, et eam sic pronuntiavit ut crimen. Observatio speciosa et scholiastica.

38 Defensio a derivatione causae, in qua ostenditur, non hanc esse quam obicit causam senex, cur abierit nurus ad matrem suam.

Haec quoque ex intima disciplina sunt. E. minus rhetorice: Hic causa mutatur, quod illa forte domo discesserit, non quod socrus odium vitare vellet, sed <ut> diutissime cum matre moraretur, e. q. s.

Ceterum E. hanc sc. contemplatus est ut locum communem in partes divisum.

II 2. In hac scaena, ut in superiore, scholia leguntur longiora quae propter formam Donato non videntur indigna. Cur tamen ab eo abiudicanda sint paucis ostendam.

Primum vix dubitari potest de spuria scholiorum natura, qualia sunt haec:

5 (3) Principium a persona eius cum quo agitur et sua, et an utile sit, nimis obsequi hominem suis. 9 Narratio. Cf. E. ad 8. 10 Et est confirmatio. E.: Hoc ut diligenter confirmare possit, cett. 12 (2) Ergo refellimus per coniecturam, purgamus per ceteros status. Huius scholii interpolator ansam cepit ex differentia Donati, quae praecedat. 21 (1) Principium similiter (cf. ad 5) a personis factum est. 24 (1) Hic est remotio. 28 (5) Qualitas venialis. 29 (1) Conclusio.

Sed est quod dubites de 5 (1), 18 (3), 20, 21 (2).

Argumentum scaenae hoc est: Laches exprobrat Phidippo quod filiam aegram domi suae retineat, nec remittat in domum Lachetis, cuius filio Pamphilo nupta est; reprehendit Phidippum, quasi sit in illarum (uxoris et filiae) potestate (vs. 8); pollicetur puellam, Pamphili causa, non minus amatam et curatum iri apud se quam apud patrem (vs. 17 sqq.). Phidippus humaniter respondet (vs. 21 sqq.) se non dubitare de Lachetis

diligentia et benignitate et cupere ut puella redeat, sed, ut est animo leni, adversari se non posse uxori et filiae, quae sancte adiurat, se absente Pamphilo (cf. I 2. 98) apud socrum et socerum perdurare non posse.

Donatus ea quae dicuntur ab utroque de more interpretatur psychologicae, i. e. ex utriusque natura et rerum condicione in qua versantur (1 (1), 3 (2), 8 (3), 17, 18 (1), 19, 21 (3), 27 (1) et (2), et haec vulgo c. l. T.). Restant loci dubii.

Initium facio ab 18 (3). Cum Don. dixerit 18(1): Et causam sui amoris ostendit (Laches) et mariti (Pamphili) nullam erga coniugem culpam, quippe qui amet, scholion (3) ita audit: Hic subtiliter oneratur culpa nurus (filiae Phidippi), si quidem indignis iniuriam faciat socero et marito. — At nihil horum inest in verbis Lachetis, qui causas tantum allegat, positas in suo Pamphili amore et in huius amore puellae, cur tuto redire haec possit. Nimia tantummodo scrutantis rhetoris sagacitas talia his verbis subesse contendere potuit. Idem valet de scholio consimili ad 20: Hic subtiliter etiam terrorem iniecit iracundiae mariti, — h. e. minatur Laches filium, si redux erit, iracundum fore nisi uxorem invenerit. Sed verus verborum sensus hic est: Antevertere vult pater, ne filius rediens graviter ferat, vehementer doleat, si amatam uxorem non invenerit.

Ad 21 Donatus sic (3): (Phidippus) ab eo coepit, quo maxime notus est et quod inprimis sibi purgandum fuit, ne suspectam aut voluntatem („benignitatem”) aut diligentiam habere videatur affinium. Et cum affectu quodam et gemitu dixit „Laches”, quod ille (vs. 14) ait „Phidippe”. Iam audi rhetorem 21 (2): Remotivo statu agit Phid. pro persona sua, nam in filiam removet culpam, cur non redeat, et relativam simul temptat qualitatem ¹⁾: potest enim videri eam iniuria socrus ad hanc voluntatem esse collapsam. — Vide quomodo innocentissimi prorsusque naturales animi affectus, quibus in agendo et loquendo per totam fabulam commovetur bonus Phidippus eiusque filia miserrima, contorqueantur a rhetore et diffingantur in causam iudicalem, ubi pessimis animi motibus, odio et vindictae studio, homines in litigia aguntur.

¹⁾ Fortunatianus p. 93; Relativus status, cum reus culpam refert in eum, propter quem arguitur. Cf. 346 sq.

Ex eadem officina videtur esse quod legitur ad 5 (1):

Expostulatio Lachetis apud Phidippum accusationem continens, tamquam causam iniuriarum intendat. Cf. supra 5 (3).

E. ad 1 commemorat patris locutionem ad filiam (cf. Don. 1 (1)) et dein generaliter disputat, parum rhetorice, de accusatione Lachetis eiusque narratione (usque ad 10), tum pauca et exilia de Phidippi purgatione (16, 23, 29), quae nulla in re conveniunt cum commento.

Scholiastae hic quoque fontem compilarunt, qui totam scaenam rhetorice excutiebat, satis locupletem. Eodem fonte usi sunt per totam fabulam.

III 1. 1 Donatus c. l. T. (1): Hic allocutio est per conquestionem, (2) et bene non se amatoribus modo, sed infelicibus amatoribus comparavit. Mag. pergit (3): Et principium a summa totius mali. Idem (4): Ab eo loco conquestionis, in quo dicitur, quod nulli fere talia adversa contigerint.

2 (1) Ab ipsa simplici exclamatione. (2) Ab eo quod ab adversis ad adversa delatus sit. 3 Ab eo quod contra spem contigit malum. 4 (1) A malorum suorum comparatione. 12 (1) Genus consolationis non a substantia sed a quantitate est: non dicit non esse causam sollicitudinis, sed levem dicit. (3) A quantitate. 14 (2) Ante rem. (3) An miser sit in amore ἀπ' ἀρχῆς ἄχρι τέλους: ante rem, in rem, post rem. 25 A re et a tempore. 30 Argumentum a simili. 32 Artificiose: .. a persona .., a similitudine .., a facto .., ab accidentibus similitudinis .., a collatione personae mulieris accidentium .., qua sententia totum hic sublatum est quod ait: (vs. 24 sq.)

III 2. 8 (2) Causa a sententia morali. 10 (1) Alia causa ab eventu.

3. 22 (2) Venialis status, in quo confessio est et precatio. (3) Morale blandimentum ante confessionem. Cf. quae Don. dedit in (1). 23 (1) Confessio est. (2) Coepit a causa. 26 Precatio. 29 (2) Ab ante acta vita. 32 A possibili, nam hoc nomine ostendit tacere eum posse, quod conscius sit ipse solus ¹⁾. 40 (4) Ab utili. 41 (3) Conclusio per enumerationem: et non laederis, inquit, et proderis miserae ¹⁾.

1) Scholiasta modo brevius modo plenius rhetoris dicta rettulit.

E. cum his concinit ad 23: Confessio ipsa criminis veniali statu constat. 23 . . . Deinde preces omnes adhibentur. 40 Adiecit ab utili et ab honesto. 41 Deinde conclusum est ad misericordiam captandam. De schol. Donati et Eugraphii ad vs. 1 vide Mnem. l.l. p. 144).

Igitur eodem fonte usi sunt E. et scholiastae.

IV 1. 7 (1) Hoc ante rem, et simul argumentum delicti est, quod exiit a filia marito ingresso mulier. 9 (1) Accusatio ab increpatione incipiens. 12 (3) Propositio criminis. 13 (2) A verisimili argum. (3) Solutio criminis per fiduciam respondentis: Sallustius: Ita fiducia quam argumentis purgatiores dimittuntur¹⁾. 15 (1) Alia intentio criminis. 17 (1) Invectio. (2) Ab aetate infantis invidia. 18 (1) Ab accidentibus invidia. 19 (1) A voluntate peccantis invidia. 21 (3 in fine) Argum. ex antecedentibus dictis et factis. 34 (1) A persona. 56 Quaestio, unde sit.

E. minus sedulus fuit in hac scaena et vix usquam convenit; cf. ad 1, 4, 9, 12, 13, 15, 41, 52.

IV 2. 1 (1) In hac scaena velut qualitas negotialis²⁾ in disputationem venit, iustumne sit repudiari coniugem causa matris, et omnino quod fieri debeat³⁾.

E. Hic ergo in hac scaena iustitiae tractatus est ac per negotialem qualitatem ab eo quod fieri deceat, amplius purgat se, nulla sua culpa factum, uti uxor domo discederet, ut odium sui caperet. Hoc per coniecturam tangitur.

3 (1) Coniectura quae solvitur iureiurando. Cf. E l.l.

13 (1) etc.: A persona . . . , a causa . . . , a loco . . . , a persona . . . , a facto. (2) Vide quam oratorie omnia congresserit, (hucusque Donatus, dein Mag. denuo:) a personis, a causis, a locis, a factis, (in his inepta pluralia interpolatorem producit). (3) Ab utili. 14(1) Ab honesto. 24 (3) <Ut> supra (vs. 14), ab honesto. Denique 16: In dissuadendo miscuit et honestatem et utilitatem.

1) Hoc scholion Donato concedi potest, nam exemplum ex Hist. II doctum Grammaticum prodit, et pugnat quodammodo cum (1).

2) Victorinus p. 278. 20 sqq.: Haec negotialis habet litem, cum quaestio est, quid esse debeat, quod colligitur ex iure iam constituto, quomodo id sit habendum, unde controversia est.

3) Wessn. propter Eugr. correxit: <ab eo> quod fieri deceat. Sed in interpolatorum scholiis talia corrigere minus tutum est; et confer locum Victorini.

Praeter 1 (1) etiam pauca conveniunt apud E. ad 7 (possibili, utili), 9 (honesto, utili).

4. 37 A futuro. 38 (2) A derivatione causae defensio, et praeterea status est venialis ab imprudentia descendens.

E.: Purgat ... puellam veniali statu, quod imprudentia aetatis hoc admiserit:

53 Coniectura, <an> amet meretricem Pamphilus. 55 A summo ad imum. 75 Ubi argumenta et testimonia deficient, ibi iureiurando opus est: id est *ἄτεχνος πιστός*. E.: Circumventus adulescens solo iuramento se vult purgare. — Eugraphii non erat regulas citare in usum discipulorum.

V 1. 1 (3) Coniecturalis causa est: Recipis Pamphilum? Non recipio. 17 (2) Intentio criminis. (5) Propositio accusatoria est¹⁾, et breviter proposuit crimen, quod postea dilatatur. (8) Status coniectura, quae coniectura diluitur per *ἄτεχνον πιστόν*, i. e. iusiurandum ac tormenta servorum. 18 (3) Ante rem, a praeteritis et ante actis. (8) A persona sua. 20 (4) A praesentibus et a futuris. 27 (2) Hinc deliberativa incipit.

E. convenit in quibusdam ad 1: Haec sc. mixta est, nam et controversiae speciem tenet deliberativae. Controversia in hoc est ... Coniecturalis est causa .., fides efficitur per genera testimonii, ac primum per iusiurandum, deinde per fidem tormentorum. Cf. ad 21 in f.: Hic iam deliberativae imago est.

Ad reliquas scaenas, qui IV sunt numero, nihil scholiastae neque Eugraphius.

Vidimus rhetores magna cura hanc fabulam cum discipulis rhetorice tractavisse, scholiastas autem ex illorum copiis nonnumquam transtulisse explicationes longiores plenasque, saepius tamen operae et chartae pepercisse ac singulis tantum verbis argumentorum locos hic illic rettulisse. E. partim eosdem fontes adhibuit partim alios, nisi ex sua doctrina multa interpretatus est, quod mihi satis verisimile videtur.

1) Scholia (2) et (5), quod coniunctum fuit, opinor, cum (6), indicant duplicem rhetoriorum fontem, cum verba: Meum receptas filium ab altero appellarentur „Intentio criminis“, ab altero „Propositio accusatoria“. Donatus nihil hic rhetorice adnotavit.

Supersunt scholia incerta, hoc est, de quorum auctoritate anceps videri potest iudicium. Cum autem tot scholiorum comparatione diversam genuinorum et spuriorum indolem satis cognoverimus, facili negotio de plerorumque quae supersunt auctoribus indicari poterit.

§ 5. Scholia dubiae auctoritatis.

Andria.

II 1. 12 Char. Hunc ipsum orabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum: Credo impetrabo ut, e. q. s.

(5) Prooemia sunt petitionis (scil. orabo, supplicabo, etc.), quibus ostendit poeta rationem qua nova et improba (i. e. iniqua) res tamen petitur.

Non renuo quominus hoc tribuatur Donato. D¹⁾.

2. 35 (1) Ostendit vitiosum *ἐνθύμημα* hoc esse, in quo altero sublato non necessario alterum relinquatur.

De huius auctore dubito. D?

E. 33 aliter: Intellexit Davus stultitiam Charini . . , non enim necesse illum illam continuo ducere, si hanc non duxerit Pamphilus. Et a possibili (Charinum) dicere debuisse innotuit.

III 3. 14 (1) Τῷ δευτέρῳ συλλογισμῷ prave proposuit, ut recte replicaret. Hic syllogismus negativus dicitur, nam in secundo lemme negat, quod primus dixit „sed si” (etc. vs. 15). (2) Ab utili argumentum. 37 Alter est syllogismus per contraria lemme et ipse negativus.

Rhetores lat. min. multa habent de syllogismis, sed nihil de hac specie, quae proprie est dilemma vel, ut Cicero appellat, complexio.

Praeter (2) haec fortasse genuina sunt. E. nihil. D?

IV 1. 18 (2) Est defensio ab imprudentia: etenim nisi bonae esset conscientiae, numquam diceret „te perdidisti” purgaturus.

1) Per litteras D et I indicabo, utri scholia tribuenda esse patem, addito interrogationis signo quoties dubito.

Participium futurum sic usurpatur a Donato. Vide Mnem. l. l. p. 150.

19 (2) Quia articulus omnis defensionis per concessivam qualitatem hoc dicto est constitutus, idcirco hoc ipsum („imprudens“) per infirmationem repetit, hoc cupiens eripere Pamphilo, quo ille maxime nititur.

Formula rhetorica „per conc. qual.“ praeter consuetudinem a Donato adhibetur ad illustrandam totius loci interpretationem. D.

E. 20 satis differt: Hic incipit defensio et simul venialis status per imprudentiam. At Charinus perseverat in accusatione per palilogiam repetendo imprudentiam.

4. 32 (1) Indicium (vs. 30 et 31) secuta confirmatio est, quam expressit Davi refutatio; superest, ut etiam concludatur effectus doli negante Chremete se daturum filiam, quod subinde efficit Davus dolo.

Vere Donateum, in quo rhetorica suffragatur interpretationi. D. E. aliter.

Igitur haec omnia exceptis fortasse duobus addenda sunt scholiis rhetoricis vel semirheticis ad Andriam, quae supra Donato dedimus.

Eunuchus.

IV 3. 24 Ancilla, quae Pseudo-Eunuchum ad puellam miserat, sic se partim excusat, partim accusat:

At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maximos, sed nil potesse; verum miserae non in mentem venerat.

Revera aliqua dubitatio esse poterit quid ei in mentem non venerit. Donatus in (2) ita respondet: Non „nihil posse“, sed „amatores esse maximos“¹⁾; ad partem enim sententiae pertinet, quod dicit „non i. m. v.“, non ad totum quod audivisse se dicit.

Tum sequitur hoc in (3):

Iam si penitus consideraveris, controversia inerit: si enim nihil posse audieras, quid est quod in mentem non venerit ut vitares? Neque enim hoc satis est ad pudicitiam stuprum vitasse, cum impudica fieri vel solo osculo possit, quam omni

1) Fabia in ed. Eun. ad h. l. paulo rectius: „Non in mentem venerat (eos esse amatores maximos me audisse)“.

nodo integram et inlibatam velis¹). An „verum” non erit connectio sed nomen, ut illud („nihil potesse”) quasi falsum auerit, hoc autem, quod verum inventum est (scil. eos revera aliquid posse), non suspicata sit? Nam in mentem venire, non reminisci tantum, sed etiam cogitare significat, sic dicere (in Caec. 27).

Primo propter aliquam orationis obscuritatem et ipsius controversiae subtilitatem haec Donato concedere nolui, sed correxi nec opinionem, cum in his nihil dicatur, quod ineptum sit et tum claudatur Ciceronis exemplo scite adhibito. Ceterum verum et sententiarum obscuritas fortasse inde derivanda est, quod scholion decurtatum ad nos pervenerit.

4. 45 Phaedria coram ancillis infestam iram ostentat contra eorum eunuchum, sed simulat, ut apparet ex responsis quae submissa voce Doro ipse suppeditat (44 „negato rursus”, 47 „ora me”)²) et tandem, ut incidat litem, Dorum intus rapit, mulans se ibi per tormenta verum exsculpturum ex eo his verbis:

Non potest sine malo fateri, video: sequere hac.

Haec omni ex parte perspicua et intellectu facilia sunt. Adnotatur tamen hoc

(1) Ampliatio quaestionis argumentum est nihil constitisse. Adde quod poenam minatur non tamquam incerto, sed iam alio testi. Deinde ipsum „fateri” consideremus quale sit: non est testis, sed rei; hic igitur, ut in illum (Dorum) culpam transferat universam, „fateri” dicit, non „indicare”, ut ipse reus, non alieni facti testis esse dicatur.

Prima sententia id effatur, quod vel dormitantes perspicimus: nihil constare de reo, si etiam quaestio institui debeat. Similiter altera docet quod nemo non per se iam intelligat: „Adde quod — testi”. Dein consideratio verbi „fateri” non mi-

1) Vide Senecae controv. I 2 de quaestione violeturne virginitas osculo, §§ 3, 4, 7, 9 et praesertim 13.

Ceterum controversia haec esse videtur: Excusatio et dolor ancillae utique in causa sunt. Nam si intelligit: in m. non venisse eos „nihil posse”, hoc non defendendum est, cum ab impotenti nullum fuerit periculum. Si autem intelligit: in m. non venisse eos „amatores esse maximos”, haec excusatio nulla est, quoniam virgo vel osculo impudica fieri potest.

2) Haec verba Donatus rectius interpretatus est quam Fabia, qui illum reprehendit.

nus fatua est. Totum scholion a rhetore inventum esse videtur, ut discipuli docerentur, quando fieret ampliatio quaestionis, et quid interesset inter testem et reum.

Ceterum oratio pura et sine labe bonum fontem indicat. I.

Donatus ipse in (2): Quasi nec haec fuerit nec illa confessio, in quibus veritas nulla sit.

Adelphi.

I 2. 6 (2) Omnis accusatio duo tempora recipit: praeteritum ab ante gestis et praesens ab his quae obiciuntur. Ergo utrumque mira brevitate perstrinxit.

Haud scio an hoc scholion, quamquam rhetorice exaratum, propter poetae laudem, quam vix respiciunt rhetores, Donato reddendum sit. E. nihil. D?

10 (3) Omnia magno colore et accusatorie dicta sunt et hoc maxime, quod lenonem et meretricem non dixit, contentus facti atrocitate personarumque vilitatem reticens.

De huius sincera origine non amplius dubito. D

34 Argumentatio per *ἐπαγωγὴν*, quae inductio ab oratoribus dicitur, cum per interrogationem pervenimus ad id, quod volumus, concludendum.

Hoc quoque Donati scholiis vere rhetoricis fortasse adnumerandum est. Rhetores minores inductionem constanter sic definiunt: Quae rebus dubiis captat assensionem eius quicum instituta est (H. p. 118, 408, etc.). D?

35 (2) Conclusio dubiae rei a non dubiis sumpta.

Hoc vix genuinum est. I

69 (2) Et hoc cum venia et defensione, nam colere meretricem flagitium <non> est. Simul etiam vitiatae virginis adhuc ignarus ostenditur Micio.

Haec vix dubito quin ad Philosophum redeant, quem non raro Donatum ita imitatum esse antea vidimus, ut de suo aliquid adderet („Nam colere — flagitium”). Vide autem quantopere Donato cedat, qui ita scripserat: I

(1) ... Ea tamen haec sunt, ut non gravi sono accusationis proferantur, sed solam reprehensionem contineant; „aliquid” vero

admirandum ¹⁾ est. Quod addidit „meretricem”, ostendatur <securitas> Micionis hoc solum adhuc scientis et nihil de vitiata virgine.

III 4. 32 (2) Ad verba simplicissima: „Mater virginis in medio est”¹⁾, haec notantur:

Terribiliter satis „in medio est”, quasi retineri non possit nec cohiberi, quin rem prodat publice. Et praeterea, cum argumentum genera duo sint *ἐντεχνον καὶ ἄτεχνον*, sicut in rebus manifestis *ἐχνο* utitur. (3) Hoc ergo sublatis superciliis dicendum est: „in medio est”, nam lentius erat, si diceret „praesto est”. Exaggeratio in verbis „quasi retineri n. p. n. cohiberi” et otiosa ferentia in fine redolent Philosophum, cui etiam media pars storica assignanda videtur ²⁾.

I

E. paucis narrat hic rem probari a testibus, matre et Geta.

IV 1. 14 (2) Hic de facto quaestio est, in qua quidam distant quaedam tunc possibilea intelligi, cum facta sint, cum utem non fiant, non modo non fieri, sed ne possibilea quidem esse dicenda, qui locus *περὶ δυνατῶν* dicitur.

Haec a Donato abiudicare non ausim.

Locus adnumerandus est duobus illis, quos supra p. 141 protuli, ubi Donatus fontes rhetoricos designat. De loco *περὶ δυνατῶν* vide Victorinum p. 303, 17.

D

3. 10 A iusto et utili est tota sententia. (2) Et sane hi versus deesse possunt, quos multa exemplaria non habent . . .

Postrema adnotatio Donato danda videtur. Minime id quod praecedit?

ID

5. 51 (1) Communem locum inducit a loco, a persona, a facto, a tempore. (2) (de pronuntiatione). (4) Hoc est: oblitus es Athenis te esse, ubi legibus vivitur? Vide et omnes sententias omni accusatorias et nihil amoris ³⁾. Isti sunt orationum colores

1) Verbum corruptum esse videtur. Wessn. cum Rabbvio: „ad minorandum”. An „ad mitigandum: „<dictum> est”? Mox <securitas> supplevit Choellius.

1) Spengel recte vertit: „bezeugt es, eig.: ist zum Befragen offen da”.

2) Id quod est „terribiliter” philosophus de more sumpsit a Donato, qui iure adverbium usurpavit ad Hec. V 1. 22 (3).

3) Klotz et Wessn. „amaroris”. Legendumne „amaris”? Verba archaica Donato usurpavit.

difficillimi, sed elaboravit Terentius Micionem facere leniter accusantem et inducere Demeam durissime blandientem. (4) Quod obiurgat Micio et magni amoris est et necessaria pro persona adsentatio, non enim convenit patrem, etiam nimium diligentem filium, eius praeterire peccata.

(1) Magistri est. (3) Donati specimen egregium c. l. T. (4) Libenter Philosopho adscripserim repetenti partim Donatum addita de suo observatione ethica.

V 3. 20. In duas partes dividitur tota persuasio (Micionis): nihil passurum Demeam damni, nihil <filios> corruptelae. Sic Donatus.

De damno, h. e. de sumptibus adolescentium resarciendis, Micio agit ad vs. 33, dein transitur ad morum corruptelam e mala consuetudine metuendam, vs. 34 (3): „Mitto rem: consuetudinem ipsorum!” Adnotavit scholiasta: Vel ab utilitate ad honestatem transit, vel a rebus ad illos ipsos, de quibus agitur. Quod sequitur: Cavet enim ne aut rem perdant aut ipsi pereant. — Hoc iungendum videtur cum (2) Donati: „loquor”, aut quid tale subaudiendum. — Igitur scholion genuinum rumpitur interpolatione. I

4. 9 Hic iam quasi comparativa qualitas inducitur de utroque (Micione et Demea). Et ut ille (Micio) initio fabulae locutus est, sic (Demea) in fine hic loquitur.

Hic nullus dubito quin illud a magistro, hoc a Donato derivandum sit. ID

Vix comparari possunt quae habet E. ad l : Efficitur quasi duplex vita et comparatio, cett.

Phormio.

I 2. 7 (3) Descensus ad argumentum ab eo sermone, qui extrinsecus a poeta informatus est, ne nude appareret *σύνθεσις* comoediae.

Specie tantum est rhetoricum, revera interpretativum. Indicat Donatus, Davum per verba „Sed qui tu tristis es” a soliloquio Getae, personae protaticae in I 1, iam transire ad ipsum fabulae argumentum. Hinc etiam in (2): „Sed” particula transitum significat ad mentionem alterius rei. D

77 (3) Haec narratio est, quam dicit Tullius <in personis>

constitutam, et ipse: „Tibi uni parcam”, inquit in Verrinis ¹⁾.
 Repente enim transitur ad verba personarum ab earum descriptione,
 sed hoc ipsum ad commovendos auditores valet plurimum.

Scholion Donati semirheticum. D

V 9. 27. Locus in hac causa principalis est ἀπὸ τῆς εὐνοίας, et ideo in duo divisit: nec negligentia circa te nec odio, inquit, factum est. Praeterea et περιστάσεως addidit defensionem: „vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam etc.”: ab aetate eius, a tempore criminis, a diminutione contemptuque pellicis, ab eventu, ab animo facientis quod mortua est, postremo a precibus. Et epilogum (vs. 31) quod (quoque?) ἀπὸ τῆς εὐνοίας . . . fecit, admonens oratorie illam mansuetudinis suae.

Totum scholion valde suspectum est, imprimis media pars: „ab aetate — a precibus”. De peristasi vide quae adnotavi ad Pho. II 1. 51 in Mnem. l.l. p. 150. I

29 (2) Hic locus ἀπὸ τῆς ἐκβάσεως est, id est, ab eo quod futurum sit; facilius enim ignoscitur non ultra peccaturis.

Ex eadem officina ceteroquin satis bona profectum videtur. E. ad vs. 28 aliter. I

Ηεσυρα.

II 1. 6 (1) Tria in accusatione posuit, ex quibus duo sunt communia, unum ipsius: quod mulier est et quod socrus, communia, quod ipsa specialiter magistra est ad malitiam, Sostratae. Ex his colligit iniuriam passam nurum per coniecturam.

Haec quoque est ex bonis illis rhetorum adnotationibus ad hanc fabulam, quas scholiastae nobis tradiderunt. I

7 (1) Magna amplificatio criminis: dubitat an sit ludus malitiae et magistram non dubitat Sostratam, sed „certo scio” inquit.

Ex eodem fonte. I

IV 4. 49 Quam faciendum sit, <e> contrario vult senex pronuntiatione demonstrare, quod scelus sit non fecisse.

Scholia de pronuntiatione tantum non omnia Donati sunt. D

V 1. 22 (6) Addidit ad personam testis et facta, quia minus idoneum videbatur socrum dixisse de pellice, (7) et simul ostendit

1) Verr. II 5. 105. Additamentum <in personis> Sabbadini sumpsit e l. de Inv. I 27, qui locus respici videtur.

quantopere hoc animadvertendum sit, ex quo tantae turbae sint concitatae.

Optimum scholion iam supra inter Donatea referre debui. D

34 (1) Bona exceptio: hoc enim et cavere nobis et praestare aliis possumus. D

2. 7 (1) Repudiato iureiurando (vs. 5) ad aliud transit firmissimum documentum. D

18 (1) Correptio est, nam audivit (v. IV 4. 101). (3) Reprehensio est quasi longiorum verborum Lachetis.

Quamquam vox „correptio” a Donato usurpata est ad Andr. III 2. 1 (4), tamen haec genuina non videntur. I!

3. 36 Ad verba Bacchidis: „Etsi hoc meretrices aliae nolunt” adnotatur: (1) Color necessarius a veri simili: scit enim se alibi dixisse: Bonas matronas facere, meretrices malas (cf. Eun. prol. 37).

Adnotatio non inutilis Donati. D

§ 6. Scholia rhetorica ad prologos.

Etiamsi Eugraphius in praefatione ad Andriam vere contendit, omnem Terentii prologum (si Adelphorum prologus excipitur) habere controversiam, tamen fallimur si ideo multa et utilia scholia rhetorica ad prologos inventum iri in commento expectamus. Immo numero et gravitate non aequiperant ea quae recognovimus ad fabulas. Praeterea observabimus similitudinem cum Eugraphianis exigua esse, cum tamen prologorum controversiae simplices sint et nequaquam ambiguae.

Praeter scholia autem ea quoque referam, quae Donatus in fabularum praefationibus de prologorum indole breviter adnotavit, cum haec quoque ad rhetoricam pertineant.

Andria.

Praef. Prologus in hac acer inducitur et in adversarios non mediocriter asperatus, sed tamen id subtiliter, ut omnia lacesciturus facere videatur ac dicere.

Prol. 1 (1) Principium factum a commendatione personae, quod pudens, quod honestus, quod prudens Terentius. Et honore maiore „poetam” potius quam „Terentium” dixit, ut illum hoc

pro nomine, de quo laborat, ornaret. (2) Intentio omnis huius prologi hoc agit, ut novo poetae veniam paret et veteri odium et ut quam maxime modestum minimeque errantem Terentium probet. (3) Meritum iam poetae dedit „poetam” eundem dicendo. (4) Et ab animo eius quem defendit.

Scholion (1) duplex est. Pars altera notissimum praeceptum continet de prooemiis, petitum e ludo, altera minus recta est in eo quod Terentium laborare dicit de nomine poetae in hoc prologo, ubi agitur tantum de fabularum successu et de comminatione. Auctor huius partis exaggeravit id, quod Donatus ipse de nomine „poeta” expressit in (3). Scholion (2) de intentione totius prologi, c. l. T., genuinum est Donati.

Scholion (4) est interpolatoris, cui similia debentur ad vs. 7: (6) criminatio adversarii. (7) commendatio poetae a persona adversarii, (8) excusatio respondentis, et ad vs. 9: (1) iam narratio est. 18 (2) ubi, post verba Donati in defensionem Terentii, sic sequitur: et est argumentum ab exemplo et auctoritate. 24 (6) ab honesto . . . a iusto. 25 (1) ab utili.

Igitur magistri, vel potius unus magister, in usum tironum caedam brevissime e fonte suo excerpit. Donatus praeter locum huius intentione nihil dedit. Eugraphius contra prologi controversiam accuratissime persecutus est, unde pauca excerpam: Controversiae qualitas, an iuste fecerit, cuius argumenta persequitur et absolutam qualitatem (cf. Rh. min. H. p. 190). . . . Sed huius exordium sumitur ut poetam populo commendet . . . extra persona . . . a persona adversarii (cf. ad vs. 4) . . . Sequitur propositio quaestionis: sed primum permissio (vs. 8) . . . sequitur argumenta absolutae qualitatis (vs. 9 sqq.) . . . Hactenus . . . 24) controversia tractata est.

Vix dubito quin E., artis rhetoricae satis peritus, haec magna ex parte ipse invenerit et inde explicanda sit discrepantia cum Donato.

Eunuchus.

Praef.: Huius prologus sane est concitator, nam et obicit pericula adversantibus et comminatur in posterum et accusatorie narrat iniuriam Terentio factam et ad ultimum tumultuose et in magna invidia defendit poetam.

Eiusdem adnotatio ad vs. 1 nihil continet praeter laudem Terentii: (1) Attendenda poetae copia, quod in tot prologis de eadem causa iisdem fere sententiis variis verbis utitur.

Rhetorica nulla leguntur nisi ad vs. 27, ubi haec habemus:

- (1) Primo negat peccatum, dehinc concedit et purgat.
 (5) Et primo negat peccatum, deinde, si peccatum est, purgat id ipsum veniali qualitate ab imprudentiae partibus.

Utrumque ex eodem rhetore descripserunt scholiastae.

Eugraphius controversiam denuo accurate et plene descripsit ad vs. 1 et 19, in quibus ea quoque, quae habet de vs. 27, praeter venialis qualitatis mentionem, prorsus dissimilia sunt scholio supra citato, (vide Klotz. p. 407 vs. 14 sqq.)¹).

Adelphi.

Praef.: In hac prologus aliquanto lenior inducitur, qui magis in se purgando quam in adversariis laedendis est occupatus.

Cum in hoc prologo nulla sit iusta controversia, scholia rhetorica cum in commento tum apud Eugraphium omnino desunt.

Phormio.

Praef.: Prologus Phormionis nimis (i. e. valde) concitatus est, adeo ut ipse semet veluti reprehendat ob hanc ipsam pervicaciam et simul argumentum suae purgationis inducat.

Rhetorica duoveniuntur, quae Donato tribuenda non sunt:

1 (1) Hoc initium ad destructionem personae adversarii sumitur, coniunctum cum insinuatione personae Terentianae.

Alterum legitur ad 30 (2) Nunc propositio est. Ineptum, nam propositio nulla est in hoc vs. sed in 13.

Eugraphius hic, ut in Andriae prologo, incipit a disputatione de prologis Terentianis comparatis cum antiquioribus. Dein controversiam exposuit et divisit et pertractavit ad vs. 1, 13, 19, 31.

Hecyra.

Praef.: In hac prologus est et multiplex et rhetoricus nimis, propterea quod saepe exclusa haec comoedia diligentissima defensione indigebat.

1) Supra p. 239 referre neglexi haec etiam schol. interpolata *Eunuchi* II 8. 16 (3), 17 (2), 18 (2), 19 (1), 64 (1), 68 (3), 69 (2), cl. 68 (1), 91 (3) (4) extr.

Prol. I. 1 (4) Totus hic prologus subtilem conquestionem continet ob hoc, ne aperte populum neglectae fabulae reum faciat et facile revocet in favorem.

Scholion genuinum de totius prologi intentione, ut Andr. 1 (2).

4 (1) A derivatione causae. Non quia mala est, inquit, exclusa est, sed quia populus funambuli admiratione obstupuit, quod infra (in prolog. II) de gladiatoribus dicet ad commutationem causae inducendam. (2) Hic excusatur et populus, qui neque indicavit de fabula neque tamen stulte erravit.

Utrumque ex officina rhetorica prodiit, et (1) quidem ex eadem unde Eugraphius ad vs. 1 haec partim prompsit:

Defenditur autem causa derivatione (= commutatione) per coniecturalem statum. Non enim ideo, quia mala, est exclusa, sed quia populus in funambulo animum occupaverit (cf. verba Terentii vs. 4 et 5), — hoc addit, quod semel exclusa est, — vel quod rumor esset datum iri gladiatores, <cum> populus convolvit cum tumultu, defuruit ¹⁾ loco (ibid. 39 sq.), — hoc enim ad id pertinet, quod iterum videtur exclusa, — ita in omnibus exclusionibus per causae mutationem defensio comparata est.

Alterum scholion id continet, quod Donatus melius expressit in 3 (2): Mira defensio, si quidem non iudicio comoedia exacta est sed spectari cognoscique non potuit, placitura scilicet si audiretur.

Prol. II 1 (1) Magna arte hic prologus scriptus est et nimis oratorie. Sic Donatus incipit et dein subiungit longam prologi interpretationem minime rhetoricam.

Eundem characterem semirheticum exhibent haec eiusdem scholia:

12 (3) Elegans promissio et hanc placituram, si cognoscatur.

Quibus mag. addidit: et est coniectura a futuro tempore.

25 (1) Iam hic narratio subtilis inducitur et ut non laedat populum et ut defendat poetam.

41 (3) Per haec verba vult Terentius demonstrare, quam gravis auctor sit qui suas comoedias probet. Sic Horatius (Ep.) II 1. 81).

1) Pro „defuruit loco” legendum videtur „defugit loco”, aut „defervuit loco”

49 (2) . . . Et bene „ut expediat”, tamquam facturus sit etiam non expedierit, dum quaestum maximum servire populo putat.

Interpolatorum manus agnoscimus in his:

6 A simili argumentum, quod fit per comparationem artificiosam et oratoriam rerum ac personarum.

12 (3) Vide supra.

20 (2) Commendatio personae levis (Terentii) per aliam personam gravem (Ambivium) secundum praecepta in rhetoricis.

21 (1) A causa principium narrationis inducitur. (2) Principium a quaestione principali an cognita sit et an spectanda sit. (3) A persona dicentis.

(1) et (2) diversis debentur auctoribus.

22 (1) Hoc succedit pro illo quod est a persona adversariorum. Simul ad fortunam rettulit populi culpam, non enim dixit quod praesto erat.

Rhetor unde interpolator haec excerpserit hoc significasse videtur: Pro argumento a pers. adv., i. e. a populo, substituit argumentum a fortuna, nam praesto fuerat populum accusare, cuius culpa non peracta est.

23 A iudicum persona.

25 (1) Vide supra Donati scholion, cui simile est 26 (1): Narratio, cur exclusa sit. Hanc non poetae culpa desiectam nec iudicio populi et ideo nunc admittendam. Ad prol. I 3 (2) Donatus iam adnotaverat „si quidem non iudicio comoedia exacta est”.

41 (1) Commendatio ab ante actis, i. e. a personae adtributis. (2) A meritis defensoris argumentum ad laudem fabulae.

47 (1) Oratorie, sic enim fit, cum persona pro persona ad commendationem adfertur. Scholion suspectum.

49 (1) Ab utili argumentatio. Cf. supra (2) Donati.

Cum igitur scholiastae non minus seduli fuerint ad prologum Hecyrae quam ad ipsam fabulam, suaeque partim e fonte satis limpido hauserint, Eugraphius hic quoque rhetoricam parce respexit, nam praeter ea quae modo citavi ad prol. I, leviuscula tantum adnotavit ad vs. 12 et 21 nihilque dedit de controversia, de statu, de partibus argumentationis.

Ergo prologorum scholia confirmant quod didicimus e reliquis: Donatum rhetoricam hic quoque adhibuisse raro et in usum

interpretationis, interpolatores sine ordine aut constantia e commentariis rhetoricis passim compilasse notas et notulas in usum institutionis rhetoricae, EUGRAPHIUM denique ab his plerumque differre et in prologis omnibus semel modo ita convenire, ut eodem fonte usus esse videatur.

Conclusio.

Quaestio de scholiis rhetoricis duplex erat.

A De scholiis Donati genuinis et quae necessitudo intercedat inter haec et Eugraphiana.

B De scholiis Interpolatorum et quae necessitudo etc.

A Eugraphius scholia rhet. habet circiter CCC (Mnem. l.l. p. 130 sq.), Donatus circiter XXIII et praeterea LXIII semirhetorica, quae in censum hic non veniunt. Eugraphii scholia non efficiunt tractatum rhetoricum¹⁾ neque ex professo artem legentibus tradere volunt, non spectant rerum aut scaenarum interpretationem, sed hoc agunt, ut Terentii virtus in adhibenda arte ostendatur. Amplissima leguntur ad scaenarum initia, reliqua per scaenas sparsa illorum fere sunt supplementa. Donatus ad scaenarum initia IX tantum scholia exhibuit, Eugraphianis longe breviora et simpliciora (l.l. p. 141—144) et praeterea XIV per scaenas omnium fabularum, in quibus tria conveniunt cum Eugraphio, unum scilicet per Servium a Donato sumptum, duo e communi fonte (l.l. p. 134, 145, 153). Praeter haec tria nulla igitur necessitudo inter Don. et Eugr. invenitur.

B A Donateis facile distinguuntur scholia ex professo rhetorica, CC fere numero (supra p. 229 adn. 1), excerpta e rhetoricorum commentariis, partim ante-Donateis, qui in scholis artem docebant e Terentio, rhetorice dissolventes passim soliloquia et dialogos. Haec excerpta modo brevia sunt, duorum triumve verborum, modo longiora et doctiora. Haec omnia quominus Donato assignari possunt multa prohibent:

1 Quod aperte destinata sunt institutioni artis rhetoricae et petita e commentariis rhet. continuis²⁾, qualem Donatum scripsisse

1) Haec et alia in seqq. disputabantur contra Gerstenbergium, Mnem. l.l. p. 126—129.

2) Vid. supra p. 232 scholia de figura a summo ad imum aliaque permulta eiusdem notae.

Gerstenbergius iam aliis de causis verissime negavit (Mnem. l.l. p. 126) nec quisquam facile perhibuerit.

2 Exarata sunt omnia stilo scholastico, quem Donatus etiam in schol. vere rhetoricis consulto vitavit.

3 Produnt varios auctores, cum aliquando inter se discrepent: cf. p. 231. 72 (1) (2), 241 sq. 21 (1), 242, 69, 247. 19.

4 Continent falsa et inepta, quae Donato imputari nequeunt: cf. p. 231. 94, 235 sq. II 1. 2 (5), 237. 30 (1) cl. Mn. l.l. p. 147, 240. 48 (1), 241 (21), 248. I 2. 1, 251. 18 (3), 21 (2), 257 sq.

5 Differunt a Donateis iuxta positis: cf. p. 231. 98, 236. 16 (4). 23 (2). 238. 20 (2) schol. Donateo interpositum. 242. II 1. 11. 244. I 1. 1, 2. 16, 245. 40, etc.

6 Subiunguntur Donateis per *et, et simul, nam, sim.*: cf. p. 232. 118. 239. II 3. 91, 240. 48 (1), 243. 3. 1. III 2. 43. V 8. 6.

7 Conveniunt cum rhetoribus minoribus: cf. 233. 115, 242 adn., 243 bis, 245, 246. 15, 250. 13, 253 adn.

De necessitudine inter haec scholia et Eugraphium, quae Gerstenbergio p. 77 (Mn. l.l. p. 127) tanta esse videbatur, ut haec ex illius tractatu rhetorico excerpta esse putaret, accurata comparatio hoc docet:

Nulla similia invenimus in Eunucho (praeter prol. 27) et Adelphis (supra p. 241 et 244). In Phormione quater similia vel satis similia I 3. 1 (2), III 2. 1, IV 1. 1, V 9. 1. In Hecyra satis similia I 2. 11 (4), II 2. 10, III 3. 22. 23, IV 4. 38. 75, V 1. 1, et prol. I 4. Frequentiora sunt similia in quibusdam scaenis Andriae, vulgo tamen paucorum verborum: I 2. 2, 3. 3 et 5; I 5. 3, 14, 24, 26, 49, 60*¹⁾, 63*; II 1. 5*, 19; 2. 15, 25*; 3. 15 III 2. 31*, 32*; V 1. 9, 15, 16.

Igitur in scholiis CC numeravi XXXII plus minusve Eugraphianis similia. Si his opponuntur loci, ubi Eugraphium aut nihil aut alia habere notavimus, consequitur similia illa non ex Eugraphio, sed e communibus fontibus repetenda esse. De his autem fontibus nihildum certi indagare potui.

1) Asteriscus indicat similitudinem maiorem.

ADNOTATIONES CRITICAE

AD

ANDOCIDIS ORATIONES.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

Tandem aliquando redeo ad oratorem, a quo olim initium feci. Hisce diebus relegi quod in dissertatione Academica ante quinquaginta annos adnotaveram ad Andocidis Orationem de Mysteriis itemque, quadriennio post, in *Mnem.* 1854 p. 66, ad Orationem de Reditu. Si quaeris quo animo post tantam humanae vitae partem illas studiorum primitias recognoverim, ingenue fatebor me mirari, si forte cuiquam levibus argumentis prolatis meam sententiam comprobare potuerim, spurias esse orationes quae propter rerum varietatem plerisque lectoribus commendantur. Ita tamen est: promotor meus aestumatissimus Iohannes Bakius, cuius memoriam non minus quam ipsius Cobeti pie ac debita reverentia recolo, in plagulis relegendis quas eius iudicio de more summittebam, identidem significaverat se de meis rationibus plurimum dubitare, etsi minime intercedebat quominus adulescentes quam viam elegissent, libere persequerentur; non enim ferre poterat discipulos qui in magistri verba iurarent, qua in re multum deflexerat a praeceptore olim suo, quem novimus quanta acrimonia Sluiterum castigaverit. Cobetus tamen, quod nunc cum admiratione animadverto, ad breve tempus mihi assensus est et in *Mnem.* 1854 p. 142 et 154 = *Var. Lect.* p. 70 et 82, Orationem de Mysteriis ap-

pellavit „quae Andocidem auctorem mentitur”. Unum est quod hodie in levi opella mea vehementer comprobo; etenim futuri praesagam mentem habui et in libelli fronte posui Thucydidis verba: ὕπερον ἐξέσαι μεταθέσθαι ἢν μή τι ἀρέσκη, nam iamdudum est ex quo μετεθέμην. Excepta quarta oratione contra Alcibiadem, quae numquam haberi potuit nisi forte intra scholae parietes, aperte dicam mihi hodie tres Andocidis orationes genuinas videri. Sed antequam disseram *quo sensu* eas interpreter genuinas esse, iuvat experiri ecquid conferre possim ad singulorum locorum pleniorum intelligentiam.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΤΣΤΗΡΙΩΝ.

§ 4: τί γὰρ ἂν καὶ βουλόμενος Ἀνδοκίδης ἀγῶνα τοσοῦτον ὑπομείνειεν, ᾧ ἔξει μὲν ἀπελθόντι ἐντεῦθεν ἔχειν πάντα τὰ πι- τήδεια; Hic haereo; vix enim τῶν ἐπιτηδείων nomine universa res familiaris comprehendere potuit; cogitavi de πάντα τὰ ἴδια, cum praesertim eadem locutio recurrat § 139, Redit. § 2, Pac. § 36 et Alcib. § 1. Sed continuo sequitur: ἔστι δὲ πλεῦσάντι εἰς Κύπρον, ἔθενπερ ἦκει, γῆ πολλή καὶ ἀγαθὴ διδομένη καὶ δωρεὰ ὑπάρχουσα, sive, quemadmodum Lipsius post Koepkium edidit: δεδομένη ἐν δωρεᾷ (sive δωρεῖ) ὑπάρχουσα. Equidem non exputo quid hoc sit δεδομένη ἐν δωρεᾷ et fortasse aliquid audendum est, ut gravis offensio vitetur. Quid si verum est: γῆ πολλή καὶ ἀρηρομένη δωρεὰ ὑπάρχουσα? Revera fertiles sunt Cypriorum agri.

§ 7: ὥστε ὑμᾶς πολὺ ἂν ἦδισιν δίκην λαβεῖν παρὰ τῶν κατηγορῶν ἢ παρὰ τῶν κατηγορουμένων. Cobetus p. 82 *Var. Lect.* notavit illud παρὰ τῶν κατηγορουμένων tanquam imperite dictum, nec tamen receptam lectionem sollicitavit, cum sibi persuasisset orationem spuriam esse; quamquam vero nomine nihil hoc ad rem faciat, cum oratio, quidquid de scriptore sentias, necessario satis vetusta sit, neque ullo modo infra Demosthenis tempora detrudi possit. Itaque quum barbarus sermo nequiquam ferendus sit, medicina quaerenda est, quae sese circumspicientibus sponte offeret, nempe: παρὰ τῶν ἀπολογουμένων. Plus semel in vicinia inter sese opponuntur verba κατηγορεῖν et ἀπολογεῖσθαι. Quod argumentum infra attingam, tota haec pericope

paucis immutatis itidem legitur in exordio Lysiae Orationis de Bonis Aristophanis, sed quod illic est § 4 ὑπὲρ πάντων τῶν πεπραγμένων, Cobetus ad *Hyperid.* p. 31 correxit: ὑπὸ πάντων τῶν παραγενομένων.

§ 11: τριήρης ἢ στρατηγὸς ἤδη ἐξώρμει ἢ Λαμάχου. Hoc mire dictum est et malim: ἐξω ὄρμει. Eadem fortasse correctione utendum Lycurg. Leocr. § 17, sed nihil definio.

§ 13. Incredibile est quod orator narrat. Producitur in concionem servulus, cui Andromacho nomen, qui nomina defert eorum qui in domo Pulytionis per ludibrium mysteria celebrant; etiam Alcibiades dicebatur illis sacris interfuisse; deinde quid tum? Πολύστρατος μὲν συνελήφθη καὶ ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄλλοι Φεύγοντες ἔρχοντο καὶ αὐτῶν ὑμεῖς θάνατον κατέγνωτε. Sed inter decem illos quos Andromachus detulit, cur Pulytion non est? Etiam si domum tantummodo praebuerit, eine ea res impune abiit? Sed postea certe Thessalus in accusatione, cf. Plutarch. Alcib. 22, quum argueret Alcibiadem domi suae mysteria celebrasse, Pulytioni partes tribuit δαδούχου. Et quid de Alcibiade actum est, qui nec comprehensus fuit nec solum vertit nec condemnatus est? De Polystrato discrepat quod Harpocration habet. Λυσίας ἐν τῷ κατὰ Θρατυβούλου, εἰ γνήσιος. Πολύστρατος αἰτίαν ἔχων τοὺς Ἑρμᾶς περικόψαι ἀνηρέθη ὑπ' Ἀθηναίων. Deinde etiam Panaetius indicatus fuit, quem tamen in urbe remansisse et postea demum ab ipso Andocide indicatum fuisse videmus § 52. Denique non apparet, quod omnino dictum oportuit, quando in Siciliam profecta classis sit: credo equidem brevi post Andromachi delationem et ante τὴν δευτέραν, Teuceri, μῆνυσιν, sed incerta res est. Grotus quoque, *Hist. Graec.* VII p. 178, rem non potuit expedire.

§ 16 Tertia delatio Agaristes fuit nobilis feminae: αὕτη ἐμήνυσεν . . . μυσῆρια ποιεῖν Ἀλκιβιάδην καὶ Ἀξιλοχὸν καὶ Ἀδείμαντον καὶ ἔφυγον οὗτοι πάντες ἐπὶ ταύτῃ τῇ μηνύσει. Etiamne Alcibiades? — Ceterum quo melius intelligeremus qui fieri potuerit ut tota civitas scelesto sacrilegorum facinore commoveretur, Grotus ex Gallorum et Anglorum historia exempla

attulit quae egregie faciunt ad illa vetusta tempora illustranda: imprimis apposita est historia Titi Oates, *Histor. Graec.* VII p. 215, cuius foeda crimina quum enarraret Macaulaeus, quem antiquitatis Graecae peritissimum fuisse cognovimus, miror quod Hermocopidarum immemor fuit. Sed mihi quoque fortasse concedetur si aequalibus meis in memoriam revocavero quod ante quadraginta circiter annos Hagae Comitum factum est in patria mea. Forte una coenabant ingeniosi nonnulli adulescentes, quod saepe facere solebant; sed procedente convivio dum festo die vina largius circumferebantur, nostra Christianorum sacra coeperunt ludibrio habere et sacrilego ritu imitari. Postridie rumor per urbem divulgatus fuit, nam adstiterant famuli, quorum erant qui profanum scelus indignarentur. Uti aequum est, cives mei graviter commoti fuerunt, sed in temulentos iuvenes nihil ultra saevitum fuit, etiamsi convivae interfuissent, quibus patres filios suos concredidissent erudiendos: adeo saeculum valuit ad homines mansuefaciendos. Quorsum hoc? inquires. Nempe *semel*, quantum comperi, hoc modo peccatum fuit: haud nimis lepida visa fuisset iteratio, nec fortasse poenitentia afuit. Quid autem Athenis? Legimus mysteria profanata fuisse in domo Pulytionis, in domo Charmidis, in domo Phereclis, in domo Alcibiadis, alibi fortasse: hoc vero est quod recoquere cramben appellant et elegantes homines *ἑωλοκρασίαν* oderunt. Non crediderim Athenienses meos insulsis facetiis toties delectari solitos fuisse et verisimile est ferventibus odiis pessimum exemplum identidem narrando fuisse amplificatum, cum incertus rumor volitaret per ora hominum et unusquisque de suo aliquid adderet, quo maiore flagitiorum invidia nobiles adulescentes conflagrarent. Ceterum vide simile flagitium apud Nobiliss. Magonem (= *Earl Stanhope*) in *Histor. Britann.* vol. V p. 19 Ed. Lips. Cf. praeterea Lobeck. *Aglaoph.* p. 1029.

§ 17. Quarta delatio Lydi fuit, qui ἀπογράφει τοὺς τ' ἄλλους καὶ τὸν πατέρα ἔφη τὸν ἑμὸν παρεῖναι μὲν, καθεύδειν δ' ἐγκεκαλυμμένον. Σπεύσιππος δὲ βουλευῶν παραδίδωσιν αὐτοὺς τῷ δικαστηρίῳ καὶ περὶ αὐτὸν ὁ πατήρ καταστήσας ἐγγυητὰς ἐγγράψατο τὸν Σπεύσιππον παρανόμων καὶ ἠγωνίστατο ἐν ἑξακισχιλίοις Ἀθηναίων καὶ μετέλαβε δικασῶν τσοῦτων οὐδὲ διακοσίας ψήφους ὁ Σπεύσιππος.

Hic nihil intelligo. Dum reliqui mysteria celebrabant, cur Leogoras ἐκάρθευδε ἐγκεκαλυμμένος? Edormiebatne crapulam? Cur solus Leogoras Speusippum ἐγράψατο παρανόμων, qui omnes convivas παρέδωκε τῷ δικαστηρίῳ? Quid tandem Speusippus deliquerat? Ecquis umquam fando audivit sedisse sex millia iudicum? Etiam si reliqua obscura maneat neque aliunde possint illustrari, haud veri dissimile est quod Grotus coniecit, *Hist. Graec.* VII p. 206, γραφὴν illam παρανόμων institutam fuisse a Leogora aliquanto postquam Diocles Hermocopidarum nomina detulisset et Andocides testimonio suo patrem ex carceris vinculis eripuisset. Nec tamen ita statuere possumus, nisi sumamus Andocidem rerum ordinem mirifice turbavisse, credo quo mendacia magis in tuto forent.

§ 23. Particulam inserendam esse dixerim: εἰ τοίνυν ἀνέβην ἐπὶ δικαστήριον ἢ λόγος τις περὶ ἐμοῦ (τότ') ἐγένετο.

§ 27. Denuo haeremus; περὶ τῶν μηνύτρων . . . ἡμφοσβήτου οὔτοι τε οἱ μηνύσαντες καὶ Πυθόνικος Φάσκων πρῶτος εἰσαγγεῖλαι καὶ Ἀνδροκλῆς ὑπὲρ τῆς βουλῆς. Itaque certarunt de praemio Andromachus, Teucer, Agariste, Lydus, Pythonicus et Androcles: de quinque prioribus aperta res est, sed quid Androcles praemium poposcit ὑπὲρ τῆς βουλῆς? Hoc nemo hucusque expedire potuit. Scribit Thucydides VI 28: μηνύεται οὖν ὑπὸ μετοίκων τέ τινων καὶ ἀκολούθων περὶ μὲν τῶν Ἑρμῶν οὐδέν, ἄλλων δ' ἀγαλμάτων περικοπαί τινες πρότερον ὑπὸ νεωτέρων μετὰ παιδιᾶς καὶ οἴνου γεγεννημένοι, quo loco Hartmannus in diligentissima Commentatione *de Hermocor.* p. 25 usus est, ut ostenderet non primum fuisse Pythonicum qui sacrilegos denunciaret, sed alios multos indices eum praevertisse; et fatendum est Andocidis fabulas multum discrepare ab iis quae Thucydides prodidit. De Androcle autem, qui secundum Thucydidem VIII 65 τὸν Ἀλκιβιάδην οὐχ ἦκισ' ἐξήλασε, ita scribit Plutarchus Alcib. 19: ἐν δὲ τούτῳ δούλους τινὰς καὶ μετοίκους προήγαγεν Ἀνδροκλῆς ὁ δημαγωγὸς ἄλλων τε ἀγαλμάτων περικοπᾶς καὶ μυστηρίων παρ' οἶνον ἀπομιμήσεις, τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῶν Φίλων κατηγοροῦντας. Alia multa de Androcle cum cura collegit Bergkiius in Epistula ad Schillerum Andocidis editorem. Quid autem ille egit ὑπὲρ

τῆς βουλῆς? „A strange pretension”, ut scribit Grotus, „which we do not know how he justified”. Satis intelligimus quod scribit Isocrates de Bigis § 9: εἰσήγγελον εἰς τὴν βουλήν, λέγοντες ὡς ὁ πατήρ μὲν συνάγοι τὴν ἑταιρείαν ἐπὶ νεωτέροις πράγμασιν, οὗτοι δ' ἐν τῇ Πουλυτίωνος οἰκίᾳ συνδειπνοῦντες τὰ μυστήρια ποιήσειαν, sed quo praetextu senatui praemium decerni potuerit non assequimur. Ut in obscura re, crediderim verum esse: ὑπὲρ τῆς δούλης. Consentaneum est sacrilegis illis epulis interfuisse ancillas quasdam; unam ex his produxit Androcles et pro ea praemium poposcit; nec magnae offensionis articulus est, nam in confusa et impedita narratione libenter mihi persuadeo aliquid de muliercula Andocidem memoriae prodidisse, quod postea lacuna haustum fuit. Si quid nosti rectius, . . .

§ 35. Attendendum est neque ab Teucro neque ab Dioclide denunciatum fuisse Alcibiadem inter τοὺς Ἑρμοκοπίδας, quem admodum nusquam legimus Andocidem implicitum fuisse criminum mysteriorum profanatorum, nisi forte in Lysiae quae fertur oratione contra Andocidem, cf. Blass. *Eloq. Att.* I p. 568; contra Alcibiades inter τοὺς Ἑρμοκοπίδας refertur Dem. Mid. § 147 p. 562; cf. *Mnem.* 1903 p. 422. Vide etiam Hartmannum de *Hermocopidis* p. 10.

§ 38. Prodit Diocles et narrat se intempesta nocte domo egressum, cum latitaret in umbra, agnovisse Hermocopidas: εἶναι δὲ πανσέληνον et ὄρων αὐτῶν πρὸς τὴν σελήνην τὰ πρόσωπα τὰ πλεῖστα γινώσκειν. Hic miramur Andocidem, qui ut hominis scelestam fidem coargueret, non usus sit invicto et irrefutabili argumento, quod vide apud Plutarchum Alcib. c. 20: εἰς δ' αὐτῶν ἐρωτώμενος, ὅπως τὰ πρόσωπα τῶν Ἑρμοκοπίδων γνωρίσειε καὶ ἀποκρινόμενος ὅτι πρὸς τὴν σελήνην, ἐσφάλη τοῦ παντός, ἔνης καὶ νέας οὔσης ὅτε ταῦτ' ἑδρᾶτο.

§ 40: ἰδὼν δ' Εὐφῆμον ἐν τῷ χαλκείῳ καθήμενον, ἀναγαγὼν αὐτὸν εἰς τὸ Ἡφαιστεῖον λέγειν ἄπερ ὑμῖν ἐγὼ εἶρηκα. Quod hodie scribitur ἐν τῷ χαλκείῳ, non est ea probabilis correctio. Veram scripturam expiscari licet ex Anecd. Bk. p. 316. 23: χαλκῷ ὄνομα τόπου, ὅπου ὁ χαλκὸς πικράσκειται δὲ ὅπου τὸ Ἡφαιστεῖον. Primum supplere facile est: (ἔς) δὲ ὅπου τὸ Ἡφαιστεῖον et locus

ipse, credo χαλκῶν dictus fuit, cf. *Mnem.* 1893 p. 27. Hinc scripserim: ἐν τῷ χαλκῶνι καθήμενον. „das ist so zu verstehen, daas Diokleides den Euphemos aus seiner Fabrik nach dem Hephästeion, als der nächstgelegenen Oertlichkeit, in der er ihn heimlich sprechen konnte, führt“: sicuti locum interpretatur Wachsmuthius *Mus. Rhén.* XXIII 9. Vocabulum χαλκῶν iam Homerus habet *Odyss.* θ 273.

§ 41. Verba sunt Leogorae ad Dioclidem qui fores pulsarat ut Hermocopidas conveniret: ἄρά γέ σε οἶδε προσμένουσι; χρῆ μέντοι μὴ ἀπαθεῖσθαι τοιούτους Φίλους. Melius intelligam: σφῶδρα γέ σε οἶδε προσμένουσι.

§ 51: εἶπω Ἀθηναίοις ἅπερ ἤκουσα Εὐφιλήτου αὐτοῦ τοῦ πηῆσαντος; Nomen proprium eleganter omittetur.

§ 68: νῦν ὀρῶσι τοῦ ἡλίου τὸ φῶς δι' ἐμὲ καὶ αὐτοὶ δμολογοῦσιν. Stulte hoc dictum est; supplendum: (χάριν) δμολογοῦσιν.

§ 73. Sequitur longa digressio de infamia iure Attico. Etiam obiter rem considerantibus apparebit totum hunc locum cum Andocidis causa vix tenui filo cohaerere; sed, quod longe gravius est, tam perversa doctrina est ut pleraque non habeas dicere quo pertineant et lectores destituantur multo hebetiores quam antea fuerint. De toto loco in dissertatione mea inde a pagina 34 nimis concise egi, quum universa quaestio plenius et dilucidius debuisset exponi; nec tamen minus ad eam solam libelli mei paragraphum lectores ablegare ausim, nam quod ad summam rei attinet, etiam hodie haud inepte mihi disputasse videor. Postquam ostendi quam absurde et perplexe orator inter tria infamiae genera distinxerit, undique conquisitis quae tum apud veteres tum apud eos qui post vixerunt, de hoc argumento indagare potui, statui id quod nunc breviter illinc transcribam: p. 46: „Missa gravi et extraordinaria infamia, qua Arthmius Zelites affectus est, unica tantum infamiae species est Athenis, qua quis ἀποσερεῖται ἀπάντων τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ καθάπαξ ἄτιμος γίνεσθαι. Potest cum hac infamia bonorum publicatio coniuncta esse, sed infamia tamen per se nihil ade mutatur. Eadem prorsus infamia afficitur is, qui quaquā

de causa *δφείλει τῷ δημοσίῳ*; etenim haec non poena erat, sed debitor incitabatur ut citius solveret. Quod si quis post nonam prytaniam nondum solverit, duplicatur debitum, publicantur bona; si vendita bona multam solvendo sufficiunt, infamis iterum fit *ἐπίτιμος*. si quid superest, hoc ei redditur. Praeterea nonnulli ita puniebantur ut quibusdam iuribus et privilegiis privarentur; sic v. c. accusatori, qui quintam suffragiorum partem non tulerat, postea non licebat eandem actionem intendere, in ceteris autem rebus cum reliquis civibus pari iure gaudebat. Haec *ἀτιμίας* species secundum Andocidem *κατὰ πρόσταξιν* dicta fuit".

§ 75. *Γεύματος χάριν* de uno infamiae genere describam: *ἄλλοι αὖ κατὰ προστάξεις, οἵτινες οὐ παντάπασι ἀτιμοὶ ἦσαν, ἀλλὰ μέρος τι αὐτῶν, οἷον οἱ στρατιῶται, οἷς ὅτι ἐπέμειναν ἐπὶ τῶν τυράννων ἐν τῇ πόλει, τὰ μὲν ἄλλα ἦν ἄπερ τοῖς ἄλλοις πολίταις, εἰπεῖν δ' ἐν τῷ δήμῳ οὐκ ἐξῆν αὐτοῖς οὐδὲ βουλευσάι.* Sunt *τύραννοι* necessario quadringenti illi, qui paucis annis ante per paucos menses Athenis imperium tenuerant, sed quis eos umquam tyrannos appellavit? Fierine potest ut rescribendum sit *ἐπὶ τῶν τετρακοσίων* (ΤΤ)? Qui autem homines fuerunt qui militibus infamiae notam inusserunt? Si respondebis quacumque tandem de causa ipsos hoc fecisse Quadringentos, quaeram quidni statim cum restituta libertate miseris hominibus nil tale commeritis ignominiae nota remissa fuerit. Nec magis intelligere poterimus Theramenis factionem et aliorum qui post quatuor menses optimatum imperium everterunt, nam tunc factum est quod scribit Thucydides VIII 93: *ξυνεχώρησάν τε ὡς ἐς ἡμέραν ῥητὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι ἐν τῷ Διονυσίῳ περὶ ὁμονοίας*, in quo negotio quomodo se gesserint Athenienses, pergite tradere c. 97: *κούχ' ἤκιστα δὴ τὸν πρῶτον χρόνον ἐπὶ γ' ἐμοῦ Ἀθηναῖοι φαίνονται εὖ πολιτεύσαντες.* Interdum suspicatus sum legendum esse: *οἷον οἱ ρασιῶται*, sed quid prodest, nam res non minus obscura manebit quam fuit antea? Paucis autem annis post, quo tempore classe in Hellesponto devicta omnes iam sibi metuebant a Lysandro, factum est auctore Patroclide plebiscitum, quo omnes *ἀτιμοὶ* in integrum restituti sunt; in eo instrumento quod *αὐτολεξεί* orationi insertum fuit, excipiuntur

nes, § 78, quorum nomina ἐν σήλαις γέγραπται τῶν ΜΗ κεινάντων. Acute de hoc loco disputat Grotus VIII p. 89, picatur intelligendos esse ex quadringentis eos qui se issent in iudicio et per contumaciam fuissent condemnati. heo afferre probabiliorē rationem, sed nimis concise in lege plurimum miror.

untur tria psephismata, Patroclidis § 77, Tisameni § 83 ophanti § 96, de quibus cum mihi nondum satisfaciam, nalo quam nihil dicere. Multi docti viri duo priora litis enta pronunciaverunt spuria esse et liquido apparet longe m causam esse tertii plebisciti, nec tamen negligendum locidem scribam iussisse recitare Solonis legem, sequi e tulerat Demophantus. De Patroclide et de Tisameno ue legibus omnium diligentissime Grotus disputavit VIII et 295; sed etiam ab altera parte minime contemnendi i pro sua quisque sententia acriter depugnant. Equidem, dixi, ἐπέχω, nec mihi necesse est in alteram utram discedere, nam orationum causa cum fide legum postea um non coniuncta est: genuinis orationibus spuriae leges ossunt et genuinae spuris.

); ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι τὰ πεποιμημένα ὑμῖν εἰς ὁμόνοιαν οὐ χει, ἀλλὰ τὰ προσήκοντα καὶ τὰ συμφέροντα ὑμῖν αὐτοῖς ε, βραχέα βούλομαι καὶ περὶ τούτων εἰπεῖν. Itaque orator quantum boni afferat civium concordia. Audiamus: οἱ τέρες οἱ ὑμέτεροι γενομένων τῇ πόλει κακῶν μεγάλων, ὅτε νοι μὲν εἶχον τὴν πόλιν, ὁ δὲ δῆμος ἔφευγε, νικήσαντες νοι τοὺς τυράννους ἐπὶ Παλληνίῳ, στρατηγούντος Λεωγόρου πάππου τοῦ ἐμοῦ καὶ Χαρίου οὗ ἐκεῖνος τὴν θυγατέρα ξ ἧς ὁ ἡμέτερος ἦν πάππος, κατελθόντες εἰς τὴν πατρίδα ν ἀπέκτειναν, τῶν δὲ Φυγὴν κατέγνωσαν, τοὺς δὲ μένειν ὀλει ἔασαντες ἠτίμωσαν. Primum quidnam est τὰ ἀσύγ-ιλώθειν nisi hoc est? Quod egistis ut inter cives concordia retur, laude dignum: etenim vestri maiores exactis tidis adversarios partim trucidarunt, partim coegerunt rterere, partim infamia notarunt. Ferri haec quodammodo , si addidisset orator maiores consilii perpetuo poenituisse;

sed nihil eiusmodi vel aperte dicitur vel tectis verbis indicatur. Quod autem Leogoras oratoris proavus, non Clisthenes Megacles filius dicitur praefuisse copiis quae Pisistratidas eiecerunt, id facilem excusationem habet; verum longe gravius est quod ad Pallenium non victi fuerunt Pisistratidae, sed victor fuit Pisistratus. Vaterus p. 15 ut eam offensionem declinet ita disserit: „Hoc proelium, quo superati sunt Pisistratidae Olymp. LXVII² extr. et eiecti, Pallenio assignavit Andocides: neque vero iniecta Pallenii memoria probat illud agi certamen, quod cum *Pisistrato ipso* post secundum exilium reditum moliente conseratum est (nam illo tempore victos esse *Alcmaeonidas* notissimum est, cum tamen Andocides superatos dixerit ad Pallenium *Pisistratidas* esse et fundatam libertatem Atticam), sed id unum merito videtur colligi posse e verbis oratoris, quo loco amissa erat libertas *codem loco* post annum XXXIV excisam esse tyrannidem”. Coniecturam parum verisimilem ut confirmet ita pergit Vaterus: „etenim quidni hunc locum Pisistratidae elegerunt boni omnis causa, Alcmaeonidae vero ut locum clade sua famosum insignem redderent victoria et ipsa loci infamia suorum animos incitarent?” Nimirum sic solebant olim ut repugnantia conciliarent: exemplo est Albertus G. Becker, apud quem ut omnia quae traduntur in concordiam redigantur nihil *semel* Andocides fecit, nam *ter* fuit exsul, *ter* Athenas rediit, *quatuor ενδείξεις* contra eum institutae sunt, *ter* fuit in Cypro; tum Citii regem, tum Salaminis ab se alienavit, quocum tamen brevi post rediit in gratiam; varias denique adiit regiones, et quidem easdem *bis*: nempe has tamquam legatus, illas tanquam exsul. Sed missis nugis quae semet ipsae satis redarguunt, vide quomodo Grotus IV p. 123 Andocidis mendacia exploserit. Prorsus fidem superat parva victoria saevitum fuisse in Pisistratidas et in eos qui Pisistratidis faverent: vide modo Thuc. VI 54.

§ 107: ὕστερον δὲ ἠνίκα βασιλεὺς ἐπεσφράτευσεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, γνόντες τῶν συμφορῶν τῶν ἐπιουσῶν τὸ μέγεθος καὶ τὴν παρσκειὴν τὴν βασιλείῳ, ἔγνωσαν τοὺς τε Φεύγοντας καταδέξασθαι καὶ τοὺς ἀτίμους ἐπιτίμους ποιῆσαι καὶ κοινὴν τὴν τε σωτηρίαν καὶ τοὺς κινδύνους ποιήσασθαι. πράξαντες δὲ ταῦτα καὶ δόντες ἀλλήλοις πίσεις καὶ ὄρκους μεγάλους, ἤξιον σφῶν αὐτοῦς

*πρωτάξαντες πρὸ τῶν Ἑλλήνων ἀπαντων ἀπαντῆσαι τοῖς βαρβάροις
Μαραθῶν ἄδε.* Ain tu? Fuitne rex Persarum devictus apud
Marathona? Hic Valckenaerius quoque haesit, qui praeterea
attendit ad ea quae proxime sequuntur de incensa urbe: locus
est apud Sluiterum p. 147: „Confundere videtur Andocides
diversissima, Persica sub Miltiade et Dario et victoriam Mara-
thoniam, quaeque evenere sub Themistocle, Xerxis gesta. Hic
urbem incendio delevit, non ille. Nil magis est manifestum
quam diversa ab oratore confundi”. Ita est: ea conditione
miseri mortales nati sumus; etiam eorum quae tanquam digitos
nostros novimus [interdum sponte obliviscimur. Horatius vel
quicumque poetam interpolavit:

non celeres fugae

Reiectaeque retrorsum Hannibalis minae;

Non incendia Carthaginis impiae,

Eius qui domita nomen ab Africa

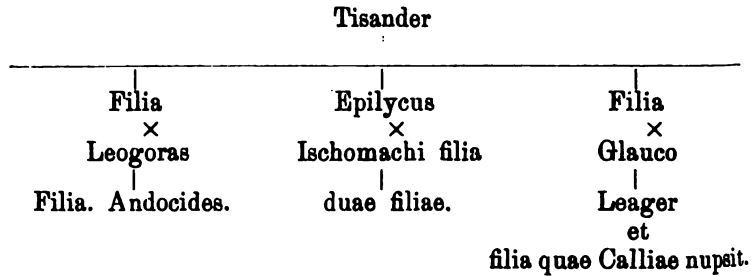
Lucratus rediit, clarius indicant

Laudes quam Calabriae Pierides.

Illud quoque non negligendum *ἀτίμους* in integrum restitutos
fuisse tempore Solonis, cf. Plut. Solon. 19, post cladem in
Hellesponto acceptam, denique post pugnam apud Chaeroneam,
cf. Lycurg. Leocr. 41. Nec tamen usquam legimus tale quid
plebem scivisse tempore belli Persici. Scribit Fred. Aug. Wolfius
ad Leptineam § 11: „Quod Andocides de amnestia belli Persici
temporibus prodit, non publicum esse potuit, sed magis orato-
rium est”. Audio nec fortasse invitus probabo; sed caditne illud
oratorium in verba legis § 77: *Πατροκλείδης εἶπεν· ἐπειδὴ ἐψη-
φίσαντο Ἀθηναῖοι τὴν ἄδειαν περὶ τῶν ἀτίμων καὶ τῶν δφειλόντων,
ὥς λέγειν ἐξεῖναι καὶ ἐπιψηφίζειν, ψηφίσασθαι τὸν δῆμον ταῦτ᾽ ἂ
ἄπερ ὄτε ἦν τὰ Μηδικά;*

§ 110: *κατηγόρησαν δέ μου καὶ περὶ τῆς ἰκετηρίας, ὡς κατα-
θεῖν ἐγὼ ἐν τῷ Ἐλευσινίῳ, νόμος δ' εἶη πάτριος ὃς ἂν θῆ ἰκε-
τηρίαν μυσηρίοις τεθνάναι, κτέ.* Anni sunt plus quam quinquaginta
ex quo hunc locum diligenter legi saepiusque relegi ac tantum
non ad verbum edidici, nec tamen umquam quidquam sese
mihi obtulit sive apud ipsos veteres sive in doctorum virorum
commentariis, quod faceret ad illud crimen illustrandum.

§ 117—128. Cognationum gradus ut intelligas, sciendum est Calliam, nobilem ac divitem hominem, sed nequam et turpi luxuriae deditum, de quo cum alii conferri possunt tum Groenius in *Prosopogr. Platonica* p. 130 et Cobetus in *Prosopogr. Xenoph.* p. 67 — sed cavendum est ne iuxta testimonia Platonis et Xenophontis nimium tribuamus oratorum et comicorum poetarum mendaciunculis — hunc igitur Calliam constat primum duxisse uxorem Glauconis filiam, e qua suscepit filium Hipponicum. Ipse autem Glauco, Calliae socer, uxorem habuit Tisandri filiam, quae praeter filiam quam diximus, ei peperit filium Leagram. Sed quo intricata res apertior fiat, stemma addam:

Prima uxore mortua Callias duxit Ischomachi filiam, cuius soror, quod supra apparet, nupsit Epilyco. Erat autem ille Ischomachus, quantum coniecimus, diversus ab Ischomacho Xenophonteo, cf. Böckh. *Oec. Civ.* I p. 627 et Cobet. *Prosopogr. Xen.* p. 72. Secutae sunt vitae sordes, de quibus oratorem testem habemus, sed testem iniuratum. Nempe Ischomacho, uti coniecimus, mortuo, Callias socrum suam, cui Chrysiadi vel Chrysiadi vel Chrysilae nomen fuit, cf. Dindorf. in *Stephani Thesaurus*, domi recepit indeque factum nefandi amoris initium. Nova nupta quum rei indignitatem ac turpitudinem ferre non posset, suspensio vitam finire decrevit, sed tempori prohibita revixit et mater exegit filiam e mariti domo. Mox adultera filium peperit, quem notavit Metagenes in fragmento apud Schol. Aristoph. *Vesp.* vs. 1221:

A. Ὁ πολῖται δεινὰ πάσχω. B. τίς πολίτης δ' ἔς' ἐτι
 πλὴν ἄρ' ἢ Σάκας ὁ Μυσοῦς καὶ τὸ Καλλίου νόθον;
 Propter Platonis *Phileb.* p. 19 B credible est hunc puerum

dictum fuisse Protarchum. Mox in Sicilia mortuus Epilycus duas relinquit filias *ἐπικλήρους*, itaque *ἐπιδικάζονται* Andocides et Leager, virguncularum illarum fratres consobrini. Aliquot annis post, ut videtur, altera puella quam Andocides sibi destinaverat moritur et Callias iam persuadet Leagro ut sibi cedat alteram. Illud mirum quod Andocides non explicavit, cur praeter ullam ex lege necessitatem Callias sibi petierit *ἐπικληρον*, cuius pater magnam vim aeris alieni reliquisset, supra tria talenta, ut est § 118. Erat autem ipse deteriore iure quam Leager vel Andocides, nam hi, quod ex stemmate apparet, *τῆς ἐπικλήρου* fratres consobrini erant; Callias autem ipse, quantum novimus puellam cognatione non attingebat, nisi quod Glauconis filia, quae Calliae olim uxor fuerat, soror fuisset consobrina, altera autem uxor quam Ischomachi filiam fuisse vidimus, matertera, ne dicam fuisse aviam Chrysidem, Calliae stupro cognitam. Quod ad temporum rationes attinet, credibile est eo anno quo haec oratio habita est, nempe 399, virginem vix vicessimum aetatis annum attigisse, quum pater in Sicula expeditione perierit; Callias autem, ut ex levibus quibusdam indiciis mihi effici posse videtur, natus erat circa annum 445, Hipponicus circa annum 420, Protarchus autem circa annum 415. Huic igitur Protarcho Callias *τὴν ἐπικληρον* in matrimonium petiit: diserta verba sunt § 121: *γνοὺς ταῦτα Καλλίας λαγχάνει τῷ υἱεῖ τῷ ἑαυτοῦ τῆς ἐπικλήρου*. Sed vide nunc quam stulta ea sint quae leguntur § 128: *Φέρε δὴ τοίνυν σκεψώμεθα εἰ πόποτε ἐν τοῖς Ἑλλησι πρῶγμα τοιοῦτον ἐγένετο ὅπου γυναῖκά τις γήμας ἐπέγημε τῇ θυγατρὶ τὴν μητέρα καὶ ἐξήλασεν ἢ μήτηρ τὴν θυγατέρα· ταύτη δὲ συνοικῶν βούλεται τὴν Ἐπιλύκου θυγατέρα λαβεῖν, ἴν' ἐξελάσῃ τὴν τήβην ἢ θυγατριδῆ·* etenim loquitur quasi pater non filio sed sibi *ἐπεδικάσατο* et revera ἢ *ἐπικληρος* Chrysidis *θυγατριδῆ* erat, ut vidimus. Quid autem de Protarcho? *ἀλλὰ γὰρ τῷ παιδὶ αὐτοῦ τί χρὴ τοῦνομα θέσθαι; οἶμαι γὰρ ἔγωγε οὐδένα οὕτως ἀγαθὸν εἶναι λογίζεσθαι, ὅστις ἐξευρήσει τοῦνομα αὐτοῦ. τριῶν γὰρ οὐσῶν γυναικῶν αἷς συνφικηκῶς ἔσαι ὁ πατὴρ αὐτοῦ, τῆς μὲν υἰός ἐστιν, ὡς Φησι, τῆς δ' ἀδελφός, τῆς δὲ θεῖος. τίς ἂν εἴη οὗτος; Οἰδίπους ἢ Αἰγισθος; ἢ τί χρὴ αὐτὸν ὀνομάσαι;* Nempe, quod nobis apparuit, Protarchus Chrysidis erat υἰός indeque ἀδελφός Ischomachi et Chrysidis filiae, quae nupsit

Calliae, denique *θεῖος τῆς ἐπικλήρου*, cuius avia Chrysis. Ratio quidem hercle apparet; sed arduum est omnes illos cognationis gradus ex Andocidis verbis eruere, cum praesertim nusquam significet quo iure Leager virginem in matrimonium petierit, nec tradatur Epilyci uxorem filiam fuisse Ischomachi et Chrysidis. Haec igitur coniiciendo supplenda sunt; ceterum equidem nunc Ciceronis recordor, qui ita disputat de Oratore II § 241: „Perspicitis, hoc genus quam sit facetum, quam elegans, quam *oratorium*, sive habeas vere quod narrare possis, *quod tamen est mendaciunculis aspergendum*, sive fingas”. Itaque operae pretium est videre quomodo Cicero pro Cluentio capite quinto mendaciunculis adpersis exagitaverit Sassiam, quae sibi Chrysidem proposuerat tamquam exemplum quod imitaretur et imitando superaret.

§ 121: *τίθησι τὴν ἰκετηρίαν, ὡς ἐμὲ μὲν ἀποκτενῶν ἄκριτον ἢ ἐξελῶν, αὐτὸς δὲ πείσας Λέαγρον χρήμασι συνοικήσων τῇ Ἐπιλύκῳ θυγατρὶ*. Hic dubitatur de lectionis integritate, sed, quocumque tandem modo haec corrigas, remanebit offensio quod *in hac ipse paragrapho* Callias puellam dicitur destinavisse Protarcho.

§ 130: *ὅτε ἡ πόλις ἤρχε τῶν Ἑλλήνων καὶ ἠὺδζιμόνει μάλιτα*, rumor per urbem spargebatur Hipponicum Calliae patrem domi non filium alere, sed *ἀλιτήριον*. Quod hic locus olim offensioni fuit, id retracto. Si quidem vere conieci, quod supra dixi, Calliam esse natum circa annum 445, sub initium Peloponnesiaci belli pueri praedivitis petulantiam iam tunc potuerunt notare. Triginta annis post, erat sane cur Athenienses pristinam rerum felicitatem desiderarent *ὅτε ἡ πόλις ἤρχε τῶν Ἑλλήνων*.

§ 132: *ἀγτυργεῖν οὗτοι προὔβαλοντο, πρῶτον μὲν γυμνασίαρχον Ἡφαισείῳ, ἔπειτα ἀρχιθεῖρον εἰς Ἴσθμὸν καὶ Ὀλυμπίαζε, εἶτα δὲ ταμίαν ἐν πόλει τῶν ἱερῶν χρημάτων*. Contendit Böckhius *Oec. Civ. I p. 219* Andocidem minus accurate fuisse locutum, cum *ταμίαι* τῶν ἱερῶν χρημάτων non *ἐχειρτονεῖτο* neque igitur *προὔβαλλετο*, sed exigua ea incuria est, quae paratam excusationem habet. Magis miror quod Andocides qui triennio ante redierat in urbem, uti ipse scribit, itaque per *tres comίσσους*

λητουργίαν suscepit, neglexit gloriari quod multo maiora
 isset quam potuissent exspectari; etenim Demosthenes
 Leptin. § 8 ἕκασον λητουργεῖν ἔτος διαλιπόντα. Quod
 les νεύληκε Διονύσια παισίν, Corp. Inscr. Att. II n. 553,
 ea factum est.

3. Locus περὶ τῆς πεντηκοστῆς mihi quidem nimis obscu-
 r. Böckh. *Oec. Civil.* I p. 427 et Grotus *Histor. Graec.*
 9; addo Bakii dubitationes *Schol. Hyppomn.* I p. 324 et
 249.

ostrema orationis parte, inde a § 137, multa sunt pueri-
 cta et novimus Andocidem malum oratorem fuisse habi-
 ed nunc me potissimum advertit § 141: δέομαι ἀπάντων
 ἐρὶ ἐμοῦ τὴν αὐτὴν γνώμην ἔχειν, ἢνπερ καὶ περὶ τῶν ἐμῶν
 ν. Quod nihil hic dicitur de commenticia praetura bello
 100, cf. *Corp. Inscr. Att.* I p. 179 et IV p. 30 itemque
 s *Mus. Rhén.* 1885 p. 439, id nihil mirum est; sed cur
 omisit laudare avi praeturam bello Samio? Rem cogno-
 testimonio Scholiastae ad Aristidem p. 485. 28 Dind.
 in oratione de Reditu de ea praetura altum silentium.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΑΤΤΟΤ ΚΑΘΟΔΟΥ.

ὄπου δεῖ τὴν πόλιν ἐμέ τι ποιῆσαι ἀγαθόν, ἢ εἴ τις ἕτερος
 ο ἐμοῦ κακίων, δεινότατον ἀπάντων χρημάτων ἡγοῦμαι,
 μὲν δοκεῖ ταῦτα, τῷ δὲ μή, ἀλλὰ μὴ πᾶσιν ὁμοίως. Hoc
 mihi perridicule dictum visum est: inserta negatione
 ndo: (οὐ) κακίων.

τί ποτε οὔτοι οἱ ἄνδρες δεινῶς οὕτως περικάνονται εἴ τι
 ρὴ ἀγαθὸν ἐμοῦ ἐπαυρέσθαι. Non novi eo utique sensu
 . περικάεσθαι: cogitavi de παρακνῶνται vel fortasse
 ῶνται.

ἐμοὶ ὀρθῶς δοκεῖ εἰρῆσθαι, ὅτι πάντες ἄνθρωποι γίνονται
 εὔ καὶ κακῶς πράττειν, μεγάλη δὲ δήπου καὶ τὸ ἐξα-
 τιν δυσπραξία ἐστὶ. Hic igitur reum habemus propemodum

confitentem se Mercurii signa deiecisse — nam mysteriorum profanatorum nomine numquam, ut supra dixi, accusatus fuit. Ac pergit dicere in eandem sententiam, veluti § 6: *ἔστιν ἐν τῷ κοινῷ πᾶσιν ἀνθρώποις καὶ ἐξαμαρτεῖν τε καὶ κακῶς πράξει·* item § 9: *ἀδύνατον ἦν ταῦτα ἰαθῆναι ἄλλως ἢ τῷ ἑμῷ αἰσχυρῷ.* Deinde § 15: *εἰς τοὺς θεοὺς ἔχοντα δνειδῆ οὗτοι με μᾶλλον τῶν ἀνθρώπων εἰκόσι κατελεῆσαι.* Aperte quoque § 10: *γνοὺς τὰς ἑμαυτοῦ συμφορὰς, ᾧτινι κακῶν τε καὶ αἰσχυρῶν οὐκ οἶδ' εἴ τι ἀπευγένετο, τὰ μὲν παρανοία τῆ ἑμαυτοῦ, τὰ δ' ἀνάγκη τῶν παρόντων πραγμάτων, κτέ.* Videtur haec oratio habita anno 407, octo annis post Hermas deiectos, sed octo annis post, quo anno habita oratio de Mysteriis, post sedecim annorum intervallum, iam tutum fuit adspergere mendaciunculum: *Myster. § 61: ἐγὼ μὲν ἐν Κυνοσάργει ἐπὶ πωλίον ὃ μοι ἦν ἀναβὰς ἔπεσον καὶ τὴν κλεῖν συνετρίβην καὶ τὴν κεφαλὴν κατεάγην, σοί.*

§ 10: *ἔγνω ἠδισον εἶναι πράττειν τὰ τοιαῦτα καὶ διαιτᾶσθαι ἐκεῖ, ὅπου ἤκιστα μέλλοιμι ὀφθήσεσθαι ὑφ' ὑμῶν.* Hoc quoque affirmat orator poenitentia ductus; tale quid audire malo quam quod octo annis post prae se fert *Myster. § 5: ἄλλοθί τε γὰρ ὢν πάντα τάγαθ' ἔχειν σερόμενος τῆς πατρίδος οὐκ ἂν δεξαίμην κτέ.,* quae nimis adulatorie dicta sunt.

§ 23: *τὸ ψήφισμα ὃ Μενίππου εἰπόντος ἐψηφίσασθε εἶναι μοι ἄδειαν, πάλιν ἀπόδοτε.* Hanc enim legem ut est § 24, *ὑσερον ἀφείλεσθε χάριν ἐτέρῳ φέροντες.* Abrogavit, uti coniiicio, *Isotimides, Myster. § 71, ὃ μὲν γὰρ εἶπεν εἶργεσθαι τῶν ἱερῶν τοὺς ἀσεβήσαντας καὶ ὁμολογήσαντας, ἐμοὶ δὲ τούτων οὐδέτερον πεποιήται· οὔτε ἠσεβήηται οὔτε ὁμολόγηται· ὡς δὲ καὶ τοῦτο τὸ ψήφισμα λέλυται καὶ ἄκυρόν ἐστιν, ἐγὼ ὑμᾶς διδάξω.* Sed minime assequor cur in oratione de Mysteriis nihil de Menippo dicatur et nihil de Isotimide in oratione de Reditu.

§ 24. Nihil umquam insulsius me legere memini: *εἰ γὰρ ἔσα οἱ ἄνθρωποι τῆ γνώμῃ ἀμαρτάνουσι, τὸ σῶμα αὐτῶν μὴ αἰτιόν ἐστιν. ἐμοῦ τὸ μὲν σῶμα τυγχάνει ταῦτόν ἐστι ὄν, ὅπερ τῆς αἰτίας ἀπήλλακται. ἡ δὲ γνώμη ἀντὶ τῆς προτέρας ἐτέρῳ νοῦν παρέστηκεν. οὐδὲν οὖν ἐστὶ ὑπολείπεται ὅτῳ ἂν μοι δικαίως διαβεβλήσθε.*

7. Hinc sequi dixeris Menippi psephisma sub Quadringen-
3 fuisse sublatum.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΟΥΣ ΕΙΡΗΝΗΣ.

—9. Tradit orator brevem conspectum historiae Athenan-
de ab anno 450 usque ad pacem Niciae. Nihil nunc
opus est copiose repetere ea quae viri docti disseruerunt
lendis erroribus, quibus tota illa expositio obscuratur, cf.
us p. 224, A. G. Bekkerus et Krugerus p. 243, Grotus
6 et IX 341, Blass. *Eloq. Att.* I p. 330, et prae ceteris
ita est disputatio Cobeti in *Variis Lectionibus* p. 556;
cam quod maxime pertinet ad rem quam ago. Scilicet
is quibusdam resectis totum locum Aeschines transtulit
tionem de Falsa Legatione § 172—176. Est autem argu-
m invictum et ἀναμφίλεκτον, utrumque oratorem non ex
fonte sua hausisse, sed revera factum esse id quod dixi.
Andocides § 6: ἐπεθυμήσαμεν πάλιν τῆς εἰρήνης καὶ ἡρέ-
δεκα ἄνδρες ἐξ Ἀθηναίων ἀπάντων πρέσβεις εἰς Λακεδαιμόνα
άτορες, ὧν ἦν καὶ Ἀνδοκίδης ὁ πάππος ὁ ἡμέτερος.
ἡμῖν εἰρήνην ἐποίησαν πρὸς Λακεδαιμονίους ἔτη τράκοντα.
gitur pax tricennalis quae icta fuit a. 446 archonte Calli-
; legationis autem Spartam missae secundum Diodorum
principes fuerunt Callias et Chares, nec tamen impro-
n quod orator avi sui potissimum mentionem facit, quam-
miror quomodo ignorare potuerit, sex annis post eundem
avum fuisse praetorem bello Samio. Quid autem Aeschines
§ 174? τῆς εἰρήνης ἐπεθυμήσαμεν, Ἀνδοκίδην δ' ἐκπέμ-
εις πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμπρέσβεις εἰρήνην
νάκοντα ἡγάγομεν, ἢ τὸν δῆμον ὑψηλὸν ἦεν. Itaque docet
iod ne nepos quidem ausus est contendere, illius legatio-
incipem Andocidem fuisse. Sed aperta res est de qua
dubitat.

l. Ridicula doctrina est de discrimine inter εἰρήνην et
ς· εἰρήνη καὶ σπονδαὶ πολὺ διαφέρουσι σφῶν αὐτῶν. εἰρήνην
ἄρ ἐξ ἴσου ποιοῦνται πρὸς ἀλλήλους ὁμολογήσαντες περὶ ὧν
:φέρωνται· σπονδὰς δὲ, ὅταν κρατήσωσιν κατὰ τὸν πόλεμον,
τους τοῖς ἡττοσιν ἐξ ἐπιταγμάτων ποιοῦνται. Hoc si verum

est, summa negligentia fuit scribere § 4: *καὶ τότε ἡμῶν εἰρήνη ἐγένετο πρὸς Λακεδαιμονίους ἔτη πέντε καὶ ἐνεμείναμεν ἀμφοτέρω ταύταις ταῖς σπονδαῖς ἔτη τριακαίδεκα.*

§ 30. Etiam hoc quod legimus Syracusanos legationem de pace Athenas misisse, totum commenticium est. Quod ad Demosthenem aliquoties observavi, saepe miratus sum quam fuerint Athenienses veteris historiae incredibilem in modum imperiti. Iam Thucydides de ea re questus est. Excepto fortasse Isocrate, rhetores in scholis quas habebant, quidvis potius docuisse dixeris quam historiam patriae, cum tamen opus maxime oratorium esse videretur conscribere historiam. Ad rem cf. Grotus VII p. 162.

§ 40: *ταύτην οὐκ ἀκτέον φασὶ τὴν εἰρήνην τινὲς εἶναι. Ἰμο δεκτέον* scribendum, quae correctio non eget commendatione.

§ 41: *πρεσβευτὰς οὖν πάντας ὑμᾶς ἡμεῖς οἱ πρέσβη ποιούμεν.* Atticorum usus magis ducit ad: *πρεσβεύονται.* Cf. Alcib. § 41.

ΚΑΤ' ΑΛΚΙΒΙΑΔΟΥ.

Hanc certe declamationem esse neque umquam fuisse habitam, mathematica propemodum evidentia constat. Alcibiades ex Melia captiva filiolum suscepisse dicitur § 22: *περὶ τῶν Μηλίων γυνάμην ἀποφηνάμενος: ἐξ ἀνδραρκδιζέσθαι, κριάμενος γυναῖκα τῶν αἰχμαλώτων υἱὸν ἐξ αὐτῆς πεποιήται.* Capta insula Melos fuit hieme exeunte anno 416 itaque ea mulier vixdum prolem eniti potuit, antequam anno sequenti mense Iunio Alcibiades in Siciliam proficisceretur: hic autem quo tempore rediit in urbem, Nicias iam mortuus erat. Admirabile est simplicissimam quaestionem tamdiu inter Tayloros et Valckenaerios agitatam fuisse.

§ 8: *ἔτι δὲ περὶ τῆς μετοδικείας καὶ τῆς σασιπτείας βραχὺς μαι λόγος καταλειπόμενος.* Deinde paucis interiectis illa quoque scribit rhetor: *ἐπειδὴ δὲ τετραπικὶς ἀγρυπιζόμενος ἀπέφυγον, οὐκ ἐτι δίκαιον ἤρῃμαι λόγῳ οὐδένα περὶ τούτου γίνεσθαι* eodemque respicit § 35 et 37. Haud satis verosimiliter haec ficta

fuerunt, nam quo solo tempore haec oratio haberi potuit — nec tamen habita fuit — Andocides qui omnium consensu natus est circa annum 442, duodetricesimum annum agebat necdum senatoria aetate erat.

§ 11. Quod legitur de tributo sociorum ab Alcibiade duplicato, coll. de Pace § §, id verum esse non potest, cf. Böckh. Oec. Civ. I p. 525 et II p. 626 et Grotus VI p. 6.

§ 12: δηλώσει δ' ἡ τῶν συμμάχων ἐχθρα, ὅταν πρῶτον ὑμῖν καὶ Λακεδαιμονίοις γένηται ναυτικὸς πόλεμος. Vaticinium post eventum; cf. Thucyd. VIII. 11 et de eo loco *Mnem.* 1886 p. 426.

§ 13. Alcibiades τὴν Καλλίου γήμας ἀδελφὴν ἐπὶ δέκα ταλάντις, τελευτήσαντος Ἰππονίκου στρατηγούντος ἐπὶ Δηλῷ, ἔτερα τοιαῦτα προσεπράξατο. Ad Delium pugnatum fuit anno 424, sed praetor fuit non Hipponicus, sed Hippocrates.

§ 17. Hunc locum de Agatharcho et § 20 de Taurea Demosthenem c. Midiam § 147 in suum usum convertisse dixeris. Ceterum in ea paragrapho triplicem odoror corruptelam: *πέισας Ἀγάθαρχον τὸν γραφέα συνεισελεθεῖν οἴκαδε τὴν οἰκίαν ἐπηνάγκασε γράφειν* arridet *συνακολουθεῖν οἴ* et vide de usu pronominis *οἴ* apud Andocidem Blass. *Blug. Att.* I p. 302. Deinde in verbis: *ὅτι κατέλιπε τὸ ἔργον ἠπείλει*, libenter inseram: *ὅτι κατέλιπε τὸ ἔργον (ἢ μιτελῆς) ἠπείλει*. Denique: *οὐδὲν γὰρ ἦττον ἐδεδέκει τὴν ὁμολογουμένων δούλων*, prorsus requiro adverbium *ὁμολογουμένως*, cf. § 11.

§ 22: *στρατεύονται μὲν οἱ πρεσβύτεροι, δημηγοροῦσι δ' οἱ νεώτεροι*, κτέ. Haec verba parum decent adolescentem viginti septem annorum. Deinde pergīt rhetor tragoedias miscere de captiva muliere quae Alcibiadi filium peperit: *ὕμεῖς ἐν ταῖς τραγωδαῖς τοιαῦτα θεωροῦντες δεινὰ νομίζετε*. Sed quod Pyrrhus cum Andromache concubuit, id Graeci, credo, iure belli fieri autumabant.

§ 24: ἐγὼ δὲ νομίζω μέγιστα κακὰ τὴν πόλιν ὑπὸ τούτου πί-
σεσθαι καὶ τηλικούτων πραγμάτων εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον αἴτιον
δέξειν, ὥστε μηδένα τῶν προτέρων ἀδικημάτων μεμνήσθαι. *Eccō*
iterum vaticinium post eventum.

§ 26: καίτοι τί ἂν ἐποίησεν, εἴ τις τῶν συμμάχων τῶν ἡμετέρων
ἀφίκετο ζεῦγος ἵππων ἔχων. *Immo legendum: ἀφίκετο.*

§ 29. *Abundant verba τῆ ὑπεραία, sed longum est integrum*
locum describere.

§ 31: οὗτος ἐπιτηδεύων ἅπαντα πολυτελέστατα διπλασίαν οὐσίαν
κέρκτῃται. *Melius intelligam: προσκέρκτῃται.*

§ 33: ἀναμνήσθητε δὲ καὶ τοὺς προγόνους, ὡς ἀγαθοὶ καὶ σό-
φρονες ἦσαν, οἵτινες ἐξωσράκισαν Κίμωνα διὰ παρανομίαν,
ὅτι τῆ ἀδελφῆ τῆ ἑαυτοῦ συνώκησε. *Adeo fuit ille rhetor veteris*
historiae imperitus, οὐ γὰρ τοιούτων οὐνεκ' ὄφραχ' εὐρέθη. Sed
quae adnotavi aut satis sunt aut nihil umquam satis erit. Illud
quoque haud alienum fuerit addere, in eadem causa alium
rhetorem fecisse Andocidem ita dicentem: περὶ Ἐπερβόλου λέγειν
αἰσχύνομαι, οὐ ὁ μὲν πατὴρ ἐσιγμένος ἔτι καὶ νῦν ἐν τῷ ἀργυρο-
κοπέῳ δουλεύει τῷ δημοσίῳ, αὐτὸς δὲ ξένος ὢν καὶ βάρβαρος λυχν-
ποιεῖ, cf. Schol. Arist. Vesp. 1007.

Nunc dicendum est exordium Orationis de *Mysteriis* satis
accurate convenire cum exordio *Lysiae* orationis de *Bonis*
Aristophanis: τὴν μὲν παρασκευὴν καὶ τὴν προθυμίαν τῶν ἐχ-
θρῶν τῶν ἐμῶν et quae sequuntur, nam non est opus omnia
describere. *Vetusta haec est captatio benevolentiae, quam Crati-*
nus a. 423 risit ἐν τῆ Πυτινῇ: τὴν μὲν παρασκευὴν ἴσως γινώ-
σκετε. Fuit hic locus communis quem appellant, excerptus, uti
coniciimus ἐκ τῶν Ἀντιφῶντος προσιμίων καὶ ἐπιλόγων, quorum
lacera fragmenta supersunt n. 68—70. Itidem Critiae fuerunt
προσίμια δημογρικῆ, quae Hermogenes laudat π. 13. p. 388 W
et omnes norunt Demosthenis προσίμια, quibus tirones uterentur
vel oratores si forte divitem venam natura negasset. Queritu-

Socrates, quod alii sua impudenter furantur, Philipp. § 64: ἰπῶν τοὺς ἄλλους τοῖς ἐμοῖς χρωμένους, cf. Panegy. § 188. Veterum opera pro re nullius habebantur, ut iis qui post venirent non deessent quibus vermiculatum opus componerent. Audi Alcidamantem de Sophistis § 4: ἐν πολλῷ χρόνῳ γράψαι καὶ κατὰ σχολὴν ἐπανορθῶσαι, καὶ παραθέμενον τὰ τῶν προγεγονότων σοφιστῶν συγγράμματα πολλαχόθεν εἰς ταῦτῶν ἐνθυμήματα συναγεῖραι καὶ μιμήσασθαι τὰς τῶν εὖ λεγομένων ἐπιτυχίας, καὶ τὰ μὲν ἐκ τῆς τῶν ἰδιωτῶν συμβουλίας ἐπανορθῶσασθαι, τὰ δ' αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ πολλακίς ἐπισκεψάμενον ἀνακαθῆραι καὶ μεταγράψαι, καὶ τοῖς ἀπαιδεύτοις ῥῥῆδιον πέφυκεν. Quid tamen indoctos illos et ἀπαιδεύτους fecisse censebimus, quum scribat Dionysius Halicarnassensis de Lysia Iudic. c. 17: ἐγὼ γὰρ, ἴτι καὶ τὰ παρ' ἑτέροις εἰρημένα λαμβάνοντες ὀλίγου δεῖν πάντας, οὐκ ἐν αἰσχύνῃ τίθενται τὸ ἔργον. οὐτοσί δέ (nempe Lysias) καινὸς ὁ ῥήτωρ ἐστὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων, κατὰ γε οὖν τὰς εἰσβολὰς καὶ τὰ προοίμια· ille tamen Lysias est quem modo vidimus in oratione de Bonis Aristophanis exordio fuisse usum aliunde translato. Refert Cicero in Bruto § 46 ex Aristotele, „scriptas fuisse et paratas a Protagora rerum illustrium disputationes, quae nunc *communes* appellantur *loci*. Quod idem fecisse Gorgiam, quum singularum rerum laudes vituperationesque conscripsisset: quod iudicaret hoc oratoris maxime esse proprium, rem augere posse laudando, vituperandoque rursus affligere. Huic Antiphontem Rhamnusium similia quaedam habuisse conscripta”. Hinc idem Cicero in Divinatione in Q. Caecilium § 43: „Tu horum nihil metuis, nihil cogitas, nihil laboras? et si quid *ex vetere aliqua oratione, Iovem ego optimum Maximum*: aut *Vellem si fieri potuisset, Iudices*: aut aliquid eiusmodi ediscere potueris, praeclare te paratum in iudicium venturum arbitraris”?

Addam pauca exempla quae non sedulo quaerenti sese mihi sponte obtulerunt. Δημάδης ψήφισμα γράψας παράνομον καὶ εὐθυμένως ὑπὸ Λυκούργου, ἐρωτήσαντος αὐτὸν ἐκείνου εἰ ὅτε ἔγραφε τὸ ψήφισμα οὐκ ἐνέβλεπεν εἰς τοὺς νόμους, οὐκ ἐνέβλεπον, ἔφησεν, πεσκότει γὰρ αὐτοὺς τὰ Μακεδόνων ὄπλα., quem locum vide pud Dielsium *Mus. Rheu.* 1874 p. 198. At dictum hoc fuit Iyperidis in oratione contra Aristogitonem. De eodem illo

Hyperide memorabilis locus est Eusebii praepar. evang. X § p. 465 ex Porphyrio excerptus — fragmentum est 95 apud Blassium: *μηνύω καὺτὸς Ἑπερίδην τὸν καλόν, πολλὰ παρὰ Δημοσθένους κεκλοφῶτα ἔν τε τῷ πρὸς Διώνδαν λόγῳ κἀν τῷ περὶ τῶν Εὐβούλου δωρεῶν. καὶ ὅτι μὲν ὁ ἕτερος παρὰ τοῦ ἑτέρου μετέθηκε πρόδηλον· συγχρονούντων δ' αὐτῶν, ἡμῶν ἂν εἴη ἔργον, Φησί, ὃ Ἀπολλώνιε, ἐκ τῶν χρόνων ἀνιχνεύσαι τὸν κλέπτην, ἐγὼ δὲ ὑποπτεύω μὲν τὸν ὑφηρημένον εἶναι τὸν Ἑπερίδην, ἀδήλου δ' ὄντος ἀγαμαὶ μὲν Δημοσθένην, εἰ λαβὼν παρ' Ἑπερίδου πρὸς δέον διώρθωσε, μέμφομαι δὲ τὸν Ἑπερίδην, εἰ λαβὼν παρὰ Δημοσθένους πρὸς τὸ χεῖρον διέτρεψεν.* „Habent hoc oratores Attici”, ut scribit Cobetus *Miscell. Crit.* p. 526, „ut si quid esset antea a se (nonnumquam et ab aliis) scite et eleganter dictum et feliciter enunciatum, aut quodlibet dicendi *κατόρθωμα*, quo audientium animi gravius commoverentur et impellerentur, libenter semel et iterum alias atque alias iterarent”. Quae verbi causa Demosthenes posuerat Aristocr. § 207, vide quomodo iisdem triennio post usus sit Olynth. III 26. Quod legitur in oratione contra Androtionem § 6, eadem redeunt in oratione contra Aristocratem § 99 itemque haud ita pauca ex Androtiones translata videmus in Timocrateam tertio post anno habitam, cf. Cobetus l.l. p. 527.

In rhetorum scholis quae per tot saeculorum decursum Athenis floruerunt, discipuli scribendo instituebantur et praeceptores exemplo praeibant ut auditores haberent quae imitarentur: nihil opus est auctoritatibus probare quod nemo nescit ipsaque rerum natura intelligitur. Primum, credo, pensum erant fictae causae, cuius generis exemplo sunt Antiphontis tetralogiae. Deinde argumentum proponebatur ex historia petitum: hoc modo habemus Lysiae quae fertur orationem contra Andocidem, Andocidis contra Alcibiadem, item declamationes *πρὸς Δημοσθένην περὶ ἀτελείας* et *πρὸς Λεπτίνην ὑπὲρ ἀτελείας*, quae inter Aristidii opera circumferuntur, Polycratis *κατηγορίαν Σωκράτους*, nam ex compluribus exemplis pauca afferre satis est, cum minime mihi propositum sit pertexere historiam eloquentiae apud Graecos et omnino nolim post Blassium in scenam prodire. Erant denique qui veteres orationes resecando, addendo, excerptendo, amplificando, transponendo tanquam novas facerent; huiusmodi sun

Lysiae altera oratio adversus Theomnestum et Demosthenis Philippica Quarta.

Redeundum ad Orationem de Mysteriis: hic non meum iudicium interponam, sed provocabo ad Blassium *Elaq. Att. I.* n. 318: „Der letzte Theil mit seinen endlosen Abschweifungen konnte zum Vortheile des Ganzen mindestens um zwei Drittheile gekürzt werden. Nicht einmal die Uebersichtlichkeit bleibt hier gewahrt: Andokides zeigt die ihm eigne Ordnungslosigkeit und Weitschweifigkeit im grossen. Er wiederholt sich folglich und kommt auf die Amnestie zum Beispiel zurück, nachdem er längst weitläufig davon gehandelt; ebenso wie er im Epilog, nachdem er anfangs eine Ordnung innegehalten, nachher den Faden verliert und das zuerst Besprochene, die Verdienste seiner Ahnen, noch einmal bringt. So auch schon vorher in der Erzählung von seiner Anzeige, wo er die Folge des Nichtanzeigens und des Anzeigens zwei-, ja dreimal auseinandersetzt. *Indessen dürfte die Verwirrung überall noch weit grösser sein*“, cet. cet.; nam satis est in hac tenui laude describendi finem facere. Quorsum autem haec? Tota quaestione saepius perpensa, contendere ausim hanc genuinam esse Andocidis orationem, sed ab rhetore aliquo retractatam et interpolatam sique dissimilem factam. Veluti primam partem usque ad § circiter 70 genuinam duco, quin et agnosco haud contemnendum artificium, nam ut auditorum mentes avertat a causa quae in iudicium venit, orator candide omnia narrat de mysteriis profanatis, cuius criminis numquam insimulatus fuit, deinde de Hermis deiectis, quod negare non poterat, callide mentiendo et fucum faciendo declinavit. In altera parte complura offensioni sunt. Locus de infamia inde a § 70 nimis stultus est ac plane supervacaneus; admodum imperite dicitur inde a § 106 de Pisistratidis et de Persico bello, sed prae ceteris valde inepta sunt quae de Protarcho declamantur § 128 et 129. Haec accuratius indicare nequeo neque postulandum hoc est. Si periissent Demosthenis orationes, in Philippica Quarta nemo satis certis argumentis indicare posset quanam inessent vere Demosthenica aliunde assumpta et quanam de suo rhetor addidisset. Est autem in Oratione de Reditu; in Oratione de Pace non satis praesidii ut Andocidis dicendi genus ab aliis dignoscas. Fieri potest ut alii plura investigent:

hic meorum quidem oculorum acies hebetatur, ut nihil ia acute discernant. Nihil denique est cur Blassius mihi obloquitur, cum ipse disputet in eam sententiam, *Eloq. Att.* I p. 57 retractatam et amplificatam esse Lysiae quae fertur oratione contra Andocidem.

AD SCHOLIA ARISTOPHANICA.

Initio Pacis fabulae (vs. 31 sq.) alter servus optat immani is scarabaeo ut tamdiu cibo se ingurgitet donec disrumpatur:

„ἔρειδε! μὴ παύσαιο μηδέποτε ἔσθλιον,

„τέως ἕως σαυτὸν λάθοις διαρραγείς!

Sic nostrates: „*nēt zoolog totdat . . .*”; cuiusmodi locutio cu sermoni quotidiano potissimum conveniat, non est quod miremur particulas correlativas *τέως ἕως* hodie in poesi Attica non nisi h. l. coniunctas reperiri. Neque olim grammaticis multa exempla praesto fuerunt, teste scholio V, ubi discrimen, quod inter utramque particulam intercedat, cognoscere cupientibus nostratus locus „*εἰς ὑπόδειγμα χρήσιμος*” esse dicitur.

Agnosimus aut Aristarchi vocem aut alicuius ex eius discipulis, luculentum hoc exemplum, cui salutiferi fuere verba numeri, afferentis ad demonstrandum id quod nunc pueri sciunt olim ne eruditi quidem homines inter Graecos satis perspiciebatur non habuisse hoc linguam poetarum epicorum, ut *τέως* pro *ὅσος* diceretur, *ὅσος* id quod *τόσος* valeret interdum, *τοῖος* id quod *ὁῖος*, sed neque cetera correlativa neque particulas *τέως* et *ἕως* sine vitio unquam potuisse permutari. Qua observatione pessimi usus est qui in scholiis ad Platon. Hipparch. 229d scripsit „(*τέως*) ἐν τῇ Εἰρήνῃ εὔρηται ἀντὶ τοῦ ἕως” — dein nostratus locum afferens! Sic scilicet corrupta sunt quae veteres grammatici docte prudenter copiose olim disputaverant, sive magistrorum hic est error priscae eruditionis copiis impotentium, sive librariorum „ἀντὶ τοῦ ἕως” scribentium, ceteri debent „ἀντικείμενον τῷ ἕως”. V. L

AD SOPHOCLIS ANTIGONAM.

SCRIPSIT

H. VAN HERWERDEN.

*Sophoclis Antigone, denuo recensuit et brevi
annotatione critica instruxit Fredericus
H. M. Blaydes M. A. Oxon. etc. Halis
Saxonum. MDCCCXV.*

Hisce diebus dono acceptam ab Anglo critico celeberrimo Frederico Blaydes pulcherrimae fabulae Sophocleae novam editionem statim diligenter legere coepi, et mox mihi apparuit non fregisse extremam aetatem viri admirabilis felix ingenium, stupendam doctrinam, indefessam industriam.

Hunc librum diiudicans, more meo non sequar malum plurimorum censorum exemplum, qui turpi obtrectandi studio paene silentes de scriptorum virtutibus sibi placent in vituperandis erroribus, quibus summi omnium temporum critici in difficillimo hoc coniectandi genere fuerunt obnoxii, et primo commemorabo emendationes, quas a se ipso repertas mihi quidem probavit vir egregius, deinde, quia Mnemosynes Batavae imprimis scribo lectoribus, lectiones quas debitas acumini criticorum nostratium (exterorum quoque afferre infinitus foret labor) cum suis in textum recepit, ut tertio loco agam de locis quibusdam corruptis, ubi alia mihi placet medela quam ea quam adhibuit editor, deque aliis, qui iniuria sollicitati mihi videntur.

I.

Vs. 4 sq. Bl. οὐδὲν γὰρ οὐτ' ἀλγεινὸν εἴτ' ἀτηρὸν οὐτ'
ἄτιμον οὐτ' οὖν αἰσχρὸν εἶσθ' ὁποῖον οὐ κτέ.

Sine sensu mss. ἄτης ἄτερ (ἀτήριον non graece Dind.); αἰσχροὺν οὐτ' ἄτιμόν ἐσθ', quae inserto οὖν transpone sanavit. Etiam ignorantia Sophocleae huiusmodi elisionis ca esse poterat, ut librarii οὐτ' ponerent initio vs. sq. Haud fa probabilius aliquid invenies. De vss. vicinis agam sub III.

Vs. 9. ἦ σε λαυθάνει
πρὸς τοὺς φίλους στείχοντα τὰ ξέχθρῶν κακὰ.

Vulgo cum libris vix recte τῶν ἐχθρῶν.

Vs. 45. τὸν γοῦν ἐμὸν καὶ σὸν γε, καὶ ν (l. κῆν) σὺ μὴ θέι
ἀδελφόν. Codd. καὶ τὸν σόν, ἦν.

Vs. 123. βέύματι πολλῶ pro πολλῷ βέύματι et vs. 1
ὑπερέπλους (pro -όπτας).

Vs. 188. οὐτ' ἂν φίλον ποτ' ἄνδρα δυσμενῆ χθονὶ (pro χ
νός) | θείμην ἐμαυτῶ.

Vs. 226. ποδοῖν (pro ὀδοῖν) κυκλῶν ἐμαυτὸν εἰς ἀναστροφ

Vs. 269. λέγει τις ἔπος (pro εἶς), δ πάντα εἰς πέδον κα
νεῦσαι φόβῳ προὔτρηψεν. Recte enim Bl. dubitare videtur, ni
graecum sit τις εἶς pro εἶς τις.

Vs. 287. Vid. sub II.

Vs. 302. ὅσοι δὲ μισθαροῦντες ἤνυσαν τάδε,
χρόνος ποτ' ἐξέπραξεν ὡς δοῦναι δίκην.

Vulgo e libris χρόνω ποτ' ἐξέπραξαν.

Vs. 314. ἐκ τῶν γὰρ αἰσχροῶν λημμάτων τοι (pro τοὺς) πλείο
ἀτωμένους ἴδοις ἂν ἢ σεσωσμένους.

In articulo olim haesi et ipse propter sequens ἦ.

Vs. 323. ἦ δεινὸν ᾧ δοκεῖ τι (pro γε) καὶ ψευδῆ δοκεῖν.

Vs. 336. περιβρυχίσιον περῶν ἐπ' (pro ὑπ') οἴδμασιν.

Vs. 412. Vid. sub II.

Vs. 449. *πῶς* (pro *καί*) *δῆτ' ἐτόλμας τούσδ' ὑπερβαίνειν νόμους;*
Nisi enim sic corrigitur, soloece *δῆτα* legitur in interrogatione,
quod fieri tantum potest ubi antecedit vocula interrogativa,
ut *πῶς, ποῦ, εἶτα*.

Vs. 486. *εἴθ' ὀμαιμονεστέρα* | τοῦ παντός ἡμῶν (pro ἡμῖν) *Ζηνὸς*
ἱρκίου πέλει.

Vs. 490. *τόνδε βουλευῆσαι τάφον* pro *τούδε* — *τάφου*, coll.
Aisc. 1055.

Vs. 493. *φιλεῖ δ' ὁ θυμὸς πρόσθεν αἰρεῖσθαι κλοπεύς κτέ.*
pro *ἠρήσθαι*.

Vs. 514. *πῶς δῆτ' ἐκείνῳ δυσσεβῆ τίνεις* (pro *τιμῆς*) *χάριν;*

Vs. 527. *δάκρυα λείβει* pro *λειβομένα* (-*νη*). Ambigo utrum
hoc praeferendum sit an Bergkianum *δάκρυ λειβομένη*. De forma
media cf. Aesch. Prom. 399. Pro illo magis facit usus Sophocleus,
pro hoc tradita lectio.

Vs. 558. *καὶ μὴν ἴση νῶν ἐστὶν ἢ δ' ἄμαρτία.*
pro ἢ *ἔξαμαρτία*. Possis etiam ἢ *γ' ἄμαρτία* aut *ἐστὶ γ' ἢ δ'*
ἄμαρτία. Voculam certe *γε* adesse malim.

Vs. 598. *νῦν γὰρ ἐσχάτας ἀπὸ* (pro ὑπερ) | *ρίζας δ' τέτατο*
θάλος ἐν Οἰδίπου δόμοις, | *κατ' αὖ νιν Φοινία θεῶν τῶν* | *νερτέρων*
ἀμῆ κοπίς.

Sed minus recte *νιν* in *νῦν*, quod abundat post *νῦν γὰρ*,
mutare videtur.

Vs. 623. *τῷ δ' ἔμεν* (pro *ἔμμεν'*) *ἄτῳ Φρένας*, coll. vs. anti-
thetico 612.

Vs. 628. *ἄρ' ἀχνύμενος τάλιδος ἤκει μὲρῳ* (pro *μέρον*) *Ἄντι-*
γόνης.

Vs. 744. *κλάων Φρενώσεις <μ'> ὦν Φρενῶν αὐτὸς κενός.*

Vs. 756. *μὴ κώτιλλέ με* (pro *μοι*).

Vs. 848. πρὸς ἔρμα τυμβόχωστον ἔρω (pro ἔρχομαι) τάφου ποταιίου. Conici etiam potest ἔρω.

Vs. 857. ἔμνασας pro ἔψασας, sed vix necessarium quod praeterea legit ἀλγεινοτάταν — μέριμναν pro -τας -νας.

Vs. 909. πόσεως (pro πόσις) μὲν ἄν μοι καταθάνοντος ἄλλος ἦ.

Vs. 929. ἔτι τῶν αὐτῶν ἀνέμων ῥίπαι | τῆδε πνέουσιν pro τήνδε γ' ἔχουσιν. Elegans emendatio.

Vs. 932. βραδύτητος pro βραδυτήτος.

Vs. 937. ὦ γῆς ταύτης (pro Θήβης) ἄστου πατρῶον. Cf. vs. 940.

Vs. 961. ψέγων (pro ψαύων) τὸν θεὸν ἐν κερτομίαις γλώσσαις. Ego χαρίνων proposui olim, coll. Eur. Herc. 757 sq. Sed illud lenius.

Vs. 982. αὔχης' melius quam Dindorf αὔχασ' (qui est pseudorismus) pro ἄντας'.

Vs. 984. τράφη θυέλλαισι σὺν (pro -σιν ἐν) πατρῷαις.

Vs. 990. αὕτη κέλευθος ἢκ (pro ἔκ) προηγητοῦ πέλει.

Vs. 996. Φρόνει βεβῶς αὖ νυν <ἀκμῆς> ἐπὶ ξυροῦ, delete in fine glossemate τύχης.

Vs. 1031 sq. τὸ μανθάνειν δ' | ἄριστον (pro ἡδιστον) εὖ λῆ γόντων, ἦν κέρδος λέγη pro εἰ -λέγοι (-ει).

Vs. 1042. οὐδ' ὧς μίασμα τοῦτο μὴ τρέσας ἐγὼ θάπτειν παρῶ τω κείνον, pro παρήσω, quod sane soloecum, sed non erit, sicut mecum μὴ mutaveris in δὴ.

Vs. 1070. ἔχεις δὲ τῶν κάτωθεν ἐνθάδ' αὖ <ταφῆς> (pro glossemate θεῶν) | ἄμοιρον κτέ.

Vs. 1096. τὸ μὲν (pro τ') εἰκαθεῖν γὰρ δεινόν, ἀντιστάντα δὲ κτέ

Vs. 1122. ναιετῶν παρ' ὑγροῖς | Ἴσμηνοῦ βεῖθροις. **Mss** παρ' ὑγρὸν ναίων (ναιετῶν Dind.) — βέεθρον.

Vs. 1130. ἔνθα Κωρυκίας | νάπας στείχουσι βακχίδες. Bl. edidit τ' ἔχουσι, quae vere palmaris est emendatio.

Vs. 1142. μόλε (pro μολεῖν) καθ' ἑσπερὶ ποδὶ Παρνασσίαν κτέ. Non propter grammaticam, quae inf. pro imp. satis tuetur, cum Bl., sed propter vs. antitheticum 1152 μόλε est necessarium. Recte autem titulorum orthographiam restituit in nomine proprio. Vulgatissimo errore plerique editores scribunt Παρνασός etc.

Vs. 1151. προΦάνηθ' ὦδ', pro προΦάνηθι. Reliqua quae proponit, inutilia videntur.

Vs. 1165. καὶ γὰρ ἡδοναὶ | δὲν ἄν (pro ἡδονὰς ὄταν) προδῶσιν, ἀνδρ' ἔτ' (pro ἀνδρες) οὐ τίθημ' (cum aliis malim οὐτι Φημ') ἐγὼ | ζῆν τοῦτον κτέ.

Vs. 1177. ὦ μάντι, τοῦπος ὡς ἄρ' ὄρθον ἡνυσας. Tuetur Bl. coll. O. C. 454 παλαίφαθ' ἄμοι Φοῖβος ἡνυσέν ποτε. Ego et Tournier, coll. Phil. 1266, ἡνεσας conieceram. Si recte se habet vulgata, (de qua cur dubitem exposui in *Lucubratiōibus Sophocleis* p. 65 sq.; alibi coll. Ai. 887 proposui ἡπυσας, sed verbum epicum in tragoedia occurrit tantum in melicis nec propter notionem *vociferandi* satis aptum videtur), cum spiritu aspero scribendum ἡνυσας, quod atticum esse demonstrant composita ἀΦανύτειν et καθανύτειν.

Vs. 1204. εἰς (pro πρὸς) λιθόστρωτον κόρης — εἰσεβαίνομεν.

Vs. 1217. δύντες πρὸς αὐτὸ <τὸ> στόμ', (pro στόμιον).

Vs. 1236. ἤρεισε πλευρᾶ (pro πλευραῖς) μέσσον (θηκτὸν?) ἔγχε. Cf. Trach. 933; Aesch. Ag. 837.

Vs. 1238. κακφυσιῶν pro καὶ φυσιῶν, coll. Aesch. Ag. 1389.

Vs. 1248. γόους | οὐκ ἐξανήσειν pro ἀξιώσειν. Nisi forte praestat ἐξαῦσας, quod coll. Trach. 565 proposui *Luc. Soph.* p. 67.

Vs. 1250. γνώμης — ἄμοιρος pro ἄπειρος. Sed versum spurium duco cum Dindorfio aliisque, quod idem valet de vs. 1256. Cf. 1251.

Vs. 1272. τότε ἄρα τότε θεός transposuit pro θεός τ. ἄ. τ.

Vs. 1291. σφάγιον ἐπὶ νεκρῶ (pro ἐπ' ἀλέθρῳ)
 γυναικεῖον ἄλλο κεῖσθαι (pro ἀμφικεῖσθαι) νεκρῶν.

Vs. 1296. τίς ἄρα τίς με πότμος ἔτ' ἐπαμμένει; pro ἔτι
 περιμένει;

Quae speciosae admodum omnes et partim certae splendidae
 que sunt emendationes.

II.

Sequentur quas nostratium acumini debitas Blaydes recepit
 in textum. Sunt fere haec:

Vs. 39. τί δ', ὦ ταλαίφρον, εἰ τὰδ' ἐν τούτοις, ἐγὼ
 κλάουσ' (pro λύουσ') ἂν ἢ θάπτουσα προσθίην πλέον-
 Proposuerat Haakma Adv. Crit. p. 85.

V. 93. εἰ ταῦτα λέξεις, ἐχθαρεῖ μὲν ἐξ ἐμοῦ,
 ἐχθρὰ δὲ τῶ θανόντι πρὸς δίκης ἔσει. ΔΙΚΗΣ
 Emendavi sic olim pro προσκείσει δίκη. Fuit in codice ΠΡΟCΓCΕ II,
 unde nata est absurda lectio.

Vs. 117. πτὰς (pro στὰς) δ' ὑπὲρ μελάρων κτέ. cum Nabero
 Cum eodem, ni fallor, scribere debuerat

Vs. 120. γένυ ἐμ|πλησθῆναι pro γένυσιν | πλησθῆναι.

Vs. 168. ἀμφὶ τοὺς κείνου διπλοῦς (pro κείνων ἔτι) | καί-
 δας μένοντας ἐμπέδους φρονήμασιν. Mecum. Contuli El. 539.

Vs. 258. οὐ σπάσαντες pro ἢ cum Nabero.

Vs. 287. καὶ γῆν πυρώσων καὶ δόμους (pro νόμους) διασκεδῶν;
 Ignoravit aut oblitus est editor hanc meam esse pervetustam
 emendationem. Cf. Luc. Soph. p. 61.

Vs. 411. ἄκρων ἐπὶ (pro ἐκ) πάγων. Etiam huius correctionis
 primus fui auctor.

Vs. 439. Mecum πάντα τᾶλλ' (pro ταῦτ').

Vs. 659. εἰ γὰρ δὴ τὰ συγγενῆ (pro γ' ἐγγενῆ) φύσει ἄκοσμα
 θρέψω, κάρτα τοὺς ἔξω γένους. Mecum.

Vs. 700. τοιάδ' ἐρεμνή σίγ' ὑπέρχεται (pro ἐπέρχεται) Φάτις. Mecum.

Vs. 715. ἐγκρατῶς pro ἐγκρατῆ mecum malit Bl. Recipiendum videtur.

Vs. 776. ὄπως μίασμα πᾶν — (pro πᾶσ') ὑπεκφύγη πόλις. Mecum.

Vs. 861. τοῦ τε πρόπαντος | ἡμετέρου δόμου (pro πότμου). Mecum.

Vs. 906. οὐτ' εἰ πόσις μου κατθανὼν ἐσήπετο (pro ἐτήκετο). Mecum.

Vs. 975. τυφλωθέν(των). Mecum.

Vs. 980. Servans vulgatam Bl. probat Halbertsmae coniecturam ἀνυμφεύτου pro -Φευτον.

Vs. 1001. Cum Nabero ἴν' ἡμῖν (pro ἴν' ἦν μοι) παντὸς οἰνοῦ λιμήν. Recte Bl. improbat ineptum meum οὐρανοῦ.

V. 1056. τὸ δέ γε (pro δ' ἐκ mecum) τύραννον. Cobet.

Vs. 1090. τὰς Φρένας pro τῶν Φρενῶν mecum, reliqua paullo aliter constituens. Ego *Lucubr. Soph.* p. 68 pro ἡ νῦν Φέρει proposui θ' ὧν νῦν τρέφει, ille edidit τ' ἡ νῦν Φέρει, suspicans vero τῶν Φρενῶν τῶν νῦν Φέρειν, in vs. antecedenti τρέφειν, nescio an perperam mutato in Φέρειν. Hodie locum sic refigerim :

καὶ γυνῶ τρέφειν τὴν γλῶσσαν ἡσυχαιτέραν
τὸν νοῦν τ' ἀμείνω τὰς Φρένας τ' ἡ νῦν τρέφει.

Vs. 1302. μύει (pro λύει) κελαινὰ βλέφαρα. Mecum.

Vs. 1353. κείρα τὸ φρονεῖν ἐδίδαξαν. Pro γήρα ex mea coniectura.

IIb.

Subiungam his Blaydesii coniecturas, quas non receptas in textum probabiles esse iudico.

Vs. 58 sq. σκόπει | ὅσφ' κάκιστ' δλούμεθα. Proposuit ὅπως. Miri quid habet *vide quanto pessime simus periturae*. Possis etiam ὡς παγκάκιστ'. Ceterum solet Sophocles cum ceteris tragicis eo sensu dicere ὅρα μὴ cum coniunctivo.

Vs. 300. πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. Pro suspecto ἔχειν Bl. coniecit σέβειν, τρέφειν, θιγεῖν (coll. Phil. 408 sq.), τέχνην (coll. Phil. 927 sq.), ex quibus duo ultima speciem habent. Si enim sanum est πανουργίας, genitivum, non accusativum esse crediderim.

Vs. 327. ἀλλ' εὐρεθείη μὲν μάλιστα. Durum est subaudire τὸ πρᾶγμα. Probabiliter Bl. coniecit εὐρεθεῖεν, scil. οἱ δρώντες. Cf. 325.

Vs. 422. Cum Blaydesio malim ἀπαλλαχθέντος pro γέντος, quae aoristi forma non tantum apud Sophoclem nusquam legitur sed etiam apud Euripidem, nisi semel loco suspecto Andr. 593. Solus tragicorum utitur Aeschylus Prom. 750 (ubi metro requiritur) et Ag. 336, apud quem altera forma non occurrit. Contra comoedia plerumque habet ἀπηλλάχην, rarius (sed non raro) ἀπηλλάχθην, quam iusto audacius vLeeuwen ubique proscripsit.

Vs. 560. ἢ δ' ἐμὴ ψυχὴ πάλαι τέθνηκεν ὥστε τοῖς θανοῦσι ὠφελεῖν. Bl. τὸν θανόντ' ἐπωφελεῖν coll. El. 357. Ἀπίστ' sane videtur numerus singularis.

Vs. 580. Φεύγουσι γὰρ τοὶ χοῖ θρασεῖς, ὅταν πέλας ἤδη τὸν Ἄιδην εἰσορῶσι τοῦ βίου.

Suspectum admodum est τοῦ βίου, pro quo iure Bl. expectat ἀφιγμένον. Fortasse τοῦ βίου veteris lacunae est supplementum.

Vs. 585. οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πλῆθος ἔρπον. Speciose Bl. ἐπ' ἔλεθρον.

Vs. 603. θεῶν (pro Φρενῶν) Ἐρινύς, coll. 1075. Quod certe facilius intellegam.

Vs. 690, 691. Probabilis admodum et digna quae in textum

ecipiatur mihi quidem videtur Halbertsmae mei, quam commemorat Bl., coniectura hos versus inter se transponendos esse.

Vs. 728. *μηδὲν τὸ μὴ δίκαιον*. Bl. pro τὸ coniecit σὺ vel γε. si sanus est articulus, τὸ tragicorum more scriptum est postulante retro pro pronomine relativo ὃ, et addita virgula scribendum *μηδὲν, τὸ μὴ δίκαιον, nihil quod iustum non sit*.

Vs. 854 sq. *ὑψηλὸν εἰς Δίκας βάθρον | προσέπεσες*. Cum Bl. malim *προσέπαισας*.

Vs. 980. Recte Bl. probare videtur Halbertsmae coniecturam *ἄνυμφεῦτον* pro *ἀνύμφευτον*.

Vs. 1060. *ἄρσεις με τὰ κίνητα διὰ φρενῶν φράσαι*. Recte καὶ φρενῶν corruptum putat Bl., sed parum probabiliter coniecit *ἐπὶ ὀδόντων*, quae non est locutio graeca. Expectatur *βίφα φρενῶν με ἰνυίτο*, sed numeris quomodo ea verba accommodem non reperio. Quaerant alii. Intellegi posset *τὰν φρεσὶν, mentis περὶ ἀσκαπὰ*.

Vs. 1146. *ᾧ πῦρ πνεόντων
χοράγ' ἄστρων, νυχίων
φθεγμάτων ἐπίσκοπε*.

φθεγμάτων non magis intellego quam Bl., sed non multo clarius est quod coniecit *φεγγέων*.

Vs. 1183. *τῶνδ' ἐπῶν* pro *τῶν λόγων* coniecit Bl., sed *λόγος* a dictione tragica non alienum esse demonstrant loci bene multi.

Vs. 1234. *στυγνῶ* (pro *πτύσας*) *προσώπῳ*. Sed abundant ea verba post *ἀγρίοις ὄσσοισι* (vs. 1031), quare fortasse melius h. s. proscrisit Nauck.

III.

Nunc agam de iis locis, quorum correctio adhibita ab editore tibi quidem minus satisfacit.

Vs. 1. ὦ κλεινὸν αὐτάδελφον Ἰσμῆνης κάρη,
 ἄρ' οἶσθ' ὅτι Ζεὺς τῶν ἀπ' Οἰδίου κακῶν
 ὀποῖον οὐχὶ νῦν ἔτι ζῶσαιν τελεῖ;

Satis violenter Bl. deleto ἔτι, quod aegre desideres (cf. vs. 750),
 de suo ante ὀποῖον addidit οὐκ οἶσθ'.

Multo lenius ego olim proposui:

οὐδὲν ὅτι οὐχὶ νῦν ἔτι ζῶσαιν τελεῖ.

Scil. corruptum ὀποῖον originem debet versui quinto: ἄτιμον
 οὐτ' οὖν αἰσχροῦν οἶσθ' ὀποῖον οὐ κτέ. In vs. primo non dubito
 quin recte Wecklein (ante me, ut videtur) κλεινὸν pro κοινὸν
 suaserit.

Vs. 5 sq.

ὀποῖον οὐ

τῶν σῶν τε καμῶν οὐκ ὀπωπ' ἐγὼ κακόν.

Cum passim tragici εἰσορᾶν dicant pro verbo simplici, in promptu
 est, quam olim proposui coniecturam εἰσὸπωπ', neque opus
 est audacioribus editoris remediis.

Vs. 22 sq. Insanabiliter corrupta sunt. Alii alia coniecerunt,
 sed nihil quod habeat πειθανάγκην.

Vs. 73. Φίλη μετ' αὐτοῦ κείσομαι Φίλου μέτα.

Bl. sine necessitate edidit Φίλη γὰρ κτέ.

Vs. 76. τὰ τῶν θεῶν ἔντιμ' ἀτιμάσασ' ἔχε.

Parum numerose Bl. coniecit:

τὰς τῶν θεῶν τιμὰς κτέ.

Si quid mutandum, corrigatur:

τὰ τοῖς θεοῖς ἔντιμ'.

in quo versu propter quasi-caesuram, quam elisio efficit, nihil
 vitiosi est.

Vs. 85. κρυφῆ (l. κρυφῆ) δὲ κεῦθε, σὺν δ' αὐτως ἐγώ.

Editoris coniectura κρύψον, ὡς δ' prorsus improbabilis, quia
 nemo librarius verbum vulgare κρύπτειν in poeticum κεύθειν
 mutasset. Verba sana videntur.

Vs. 107. δξυτέρω κινήσασα χαλινῶ.

Editor qui olim speciose, probante Nauckio, e v. l. δξυτόρω
 elicuit δξυτόρω, nunc ineptissime proponit δξυτόρω.

Vs. 125.

τοῖος ἀμφὶ νῶτ' ἐτάθη

πάταγος Ἄρεος, ἀντιπάλου δυσχείρωμα δράκοντος.

Vereor ne monstrum alat *δυσχείρωμα* substantivum contra analogiam formatum, quia numquam extitit neque extare potuit verbum *δυσχειροῦν*, si quidem vocabula cum *εὐ* et *δυσ* composita semper sunt *decomposita*, ut *εὐπραγεῖν*, *δυσπραγεῖν* etc. Iam olim proposui:

ἀντιπάλου συσπείραμα δράκοντος.

substantivum recte formatum a noto verbo tactico *συσπειρᾶν*, aptissime adhibitum, cum praesertim sensu proprio *σπείραι* et *σπειράματα* dicantur spirae serpentum. Cf. Aesch. Cho. 246 *ἐν κλεκταῖσι καὶ σπειράμασι δεινῆς ἐχίδνης*.

Vs. 148. ἀλλὰ γὰρ ἂ' μεγαλόνημος ἦλθε Νίκα

τᾷ πολυαρμάτῳ ἀντιχαρεῖσα Θήβα.

Vix sufficit lenissima editoris mutatio ἄρτι χαρεῖσα. Iure enim expectes ἄρτι Φανεῖσα.

Vs. 153. θεῶν δὲ ναοὺς χοροῖς

παννυχίοις πάντας ἐπέλθωμεν.

Non video cur cum Bl. reponamus πάντες. Aequè enim apta est vulgata.

Vs. 160. ὅτι σύγκλητον τάνδε γερόντων

προύθετο λέσχην

κοινῷ κηρύγματι πέμψας;

Cum editore vitiosum duco πέμψας, sed nimis violenta est eius coniectura:

καλέσας κηρύγματι κοινῷ.

Servato verborum ordine conicio τάξας, quo verbo simplici saepe tragici utuntur pro composito *προστάττειν* i. e. *κελεύειν*.

Vs. 173. ἐγὼ κράτη δὴ πάντα καὶ θρόνους ἔχω.

Sine causa idonea νέμω reposuit Bl. Vide quae adnotavi in editione mea Oedipi regis ad vs. 237.

Vs. 211. σοὶ ταῦτ' ἀρέσκει κτέ.

Temere recepta est Toupilii coniectura σέ, si iure admissa

Schmidtii correctio vs. sq. *δρᾶν τὸν τε pro τὸν τῆδε*. Ceterum perincerta est huius loci correctio, quippe quae variis modis fieri possit.

Vs. 216. *νεωτέρῳ τῷ τοῦτο βαστάζειν πρόβες*.
Cur *βαστάζειν suspectum* ducat Bl. prorsus me latet, quia ultro intellegimus *τοῦτο τὸ ἄχθος βαστάζειν*.

Vs. 244. *οὐκουν ἐρεῖς ποτ', εἴτ' ἀπαλλαχθεὶς ἄπει;*
Adnotat editor „Nonne δῆτ'?" Cur tandem?

Vs. 263. *εἰς γὰρ τις ἦν ἕκαστος οὐξεργασμένος,
κούδεις ἐναργῆς, ἀλλ' ἔφευγε τὸ μὴ εἰδέναι*.
Bl. de suo edidit *πᾶς δ' ἔφευγεν εἰδέναι*. Equidem non haereo in lectione tradita propterea quod *τὸ μὴ εἰδέναι* satis tueri videtur vs. 535 *ἐξομεῖ τὸ μὴ εἰδέναι* et noto usu, quem poetae Latini, ut Horat. Sat. I init., imitantur, ex *οὐδεις* ultro intelligitur opposita notio *πᾶς*.

Vs. 292. *ὡς στέργειν ἐμέ*. Frustra se haec verba sollicitasse ipse Bl. fatetur in *Addendis*.

Vs. 296. *τοῦτο καὶ πόλεις
κορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων*.
Verte: *hoc* VEL (i. e. *ipsas*) *verbes vastat*. Sine causa igitur Bl. *καὶ* mutavit in *τοι*.

Vs. 310. *ἴν' εἰδότες τὸ κέρδος ἔνθεν οἰστέον
τὸ λοιπὸν ἀρπάζητε καὶ μάθηθ' ὅτι
οὐκ ἐξ ἅπαντος δεῖ τὸ κερδαίνειν φιλεῖν*.
Haud iniuria Bl. haerens in *ἀρπάζητε* acute coniecit *ἀεὶ ζῆτε*, sed sola litera *π* deleta scribere malim *ἄρα ζῆτε*.

Vs. 317. *ἐν τοῖσιν ὡσὶν ἢ 'πὶ τῆ ψυχῆ δάκνει;*
In adnotatione temere coniecit *ἢ τι τὴν ψυχὴν*. Hoc enim voluisse videtur. Nempe legitur *ἢ τι ψυχὴν*.

Vs. 335. *τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν πόντου κτέ*.
Vix recte *τοῦτε* mutavit in *οὔτος*. ita enim *vocula μὲν*, quam recte pro *καὶ* videtur reposuisse, alieno loco ponitur.

onitur vs. 341:

κουφονόων δὲ Φῦλον ὀρνίθων ἀμφιβαλῶν ἔχει
 oratione pedestri pro δὲ sequeretur τοῦτο δέ. Quare
 melius in adnotatione coniecit τοῦτο μὲν.

360. ἄπορος ἐπ' οὐδὲν ἔρχεται
 τὸ μέλλον.

facilius hanc librorum lectionem intellego quam violentam
 s coniecturam, quam vel in textum recepit, ἀμμένει.

372. μήτε μοι παρέστιος
 γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν ὅς κάκ' ἔρδει.

dubio mendosum est ἴσον φρονῶν. Praeter σύντροφος et
 γης, commemorata ab editore, cogitari potest de συνθύτης,
 ερῶν (= συνοδοίπορος), κοινόπλους (cf. Lucubr. Soph. p. 61),
 ἔων (cf. vs. 541). Cf. Hor. Od. III 2, 26. *Vetabo, qui*
sacrum | volgarit arcanas, sub iisdem | sit trabibus (παρέστιος)
ipse tecum | solvat phaselon. Verum nihil horum lenitate
 commendatur. Lenissima sane est editoris suspicio ἴσα
 , quod quo sensu dictum sit non explicat. Non inepte ita
 ur *qui stat ab iisdem in civitate partibus* (partijgenoot),
 tamen notionem h. l. vix expectaveris.

394. ἦκω, δι' ὄρκων καίπερ ὦν ἀπόμοτος,
 κέρην ἄγων τήνδ', κτέ.

ma esse δι' ὄρκων recte agnovit Nauck. Suspisor ἦκω
 εν νῦν>, κτέ.

417. καὶ τότε' ἐξαίφνης χθονὸς
 τυφῶς αἰράς σκηπτὸν, οὐράνιον ἄχος
 πίμπλησι πεδίου πᾶσαν αἰκίζων φόβην.

esii correctio κόνεως pro χθονὸς non tollit loci difficulta-
 Non enim intelligo quo pacto κοινόρτος dici potuerit αἶρειν
 ἴν. Quod cum de deo aut daemone dictum facile intelle-
 teneo quod olim suasi Χθονὸς Τυφῶς, *Terrae filius*
me, praeterea distinguens et corrigens αἰράς σκηπτὸν οὐ-
 ἄχους πίμπλησι πεδίου κτέ. Cf. editoris nota.

Vs. 421. *μύσαντες δ' εἶχομεν θείαν νόσον.*

Perperam Bl. de suo dedit *εἶδομεν*. Equidem saltem *clausis oculis* nihil video. Multo probabilior est eiusdem coniectura *εἶχομεν θεία νόσφ.*

Vs. 465. *οὕτως ἔμοιγε τοῦδε τοῦ μόρου τυχεῖν
παρ' οὐδὲν ἄλγος· ἀλλ' ἄν, εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠσχομεν νέκυν,
κείνοις ἄν ἤλγουν.*

Peringeniose Bl.:

*παρ' οὐδέν (mecum)· ἀλλ' <ἤλγουν> ἄν, εἰ τὸν ἐκ
μιᾶς (cum Meinekio)
μητρὸς θανόντ' ἄθαπτον ἠσχυονον κύνες.*

Sed vellem vir doctus pro coniectura quam meam minus felicem affert in adnotatione, potius commemorasset quam probabiliorē proposui in editione Oedipi Regis p. 221 hanc:

*παρ' οὐδέν· ἀλλ' ἀδελφὸν εἰ τὸν ἐξ ἐμῆς
μητρὸς <πατρὸς τ'> ἄθαπτον <όντ'> ἀνεσχόμεν,
κείνοις ἄν ἤλγουν κτέ.*

Quam suspicionem nondum abicio.

Vs. 485. *εἰ ταῦτ' ἀνατὶ (l. ἀνατεῖ) τῆδε κείσεται κράτη.*

Perperam *κείσεται* coniecit Bl. Vulgatam Lucubr. Soph. p. 6 contra Meinekii coniecturam *έάσεται*, minus certe malam defendi. Nec magis probanda editoris suspicio *κόρη* pro *κράτη* Locus videtur sanus.

Vs. 489. *οὐκ ἀλύξετον
μόρου κακίστου.*

Genetivum, pro quo Homerus (nam H. VI 443 genetivus pendet a *νόσφιν*) constanter cum hoc verbo coniungit accusativum, satis tuentur Soph. El. 617; Theocr. XXIV 68, itaque non recte Bl. proponit *μόρου ἕκ κακίστου*, cuius structuræ non novi antiquius exemplum quam Quinti Smyrnaei XIV 399. — Aequè inutilis videtur coniectura *ἔνδον* pro *ἔσω* vs. 491.

Vs. 504. *τούτοις τοῦτο πᾶσιν ἀνδάνειν
λέγοιτ' ἄν, εἰ μὴ γλῶσσαν ἐγκλήσαι Φόβος.*

Bl. *καὶ τοῦτ' αὐτό γ'* coniecit. Sed vitii sedes mihi videtur *λέγοιτ'*, sive *κλύοις* sive *γνοίης* (*ἀνδάνων*) est vera lectio.

Vs. 568. ἀλλὰ κτενεῖς νομφεῖα τοῦ στυτοῦ τέκνου;

Cr. ἀρώσιμοι γὰρ χᾶτέρων εἰσὶν γύαι.

Neglexit Bl. commemorare veterem meam, quam hodieque verissimam duco observationem, e verbo ἀρούν non potuisse aliam huius adiectivi formam nasci quam ἀρώσιμος, ut omnia reliqua quae inde descendunt ἤροσα, ἠρόθην, ἀρηρόμαι etc., ἄρομα, ἄροσις, ἀροτεύω, ἀροτήρ, -της, -τήριος, ἄροτος, -τραῖτος, ἀρότρευμα, -τρέις, -τρευτήρ cett. constanter habent ὁ μικρόν. Quin enim ἄρωμα alius sit originis nemo sanus dubitat. Propterea igitur olim Oeontem feci respondentem:

<ἀλλ'> ἀρώσιμοι γὰρ χᾶτέρων εἰσὶν γύαι

et sic edidi in *Excerptis e poëtis Graecis*. Vocula ἀλλὰ propter simile vs. antecedentis perierat ideoque numerorum causa ἀρώσιμοι in ἀρώσιμοι mutatum est. Res est, si quid video, manifesta.

Vs. 604. τεάν, Ζεῦ, δύνασιν τίς ἀνδρῶν

ὑπερβασία κατάσχοι;

Multo lenior, itaque probabilior est Nauckii correctio ὑπέρβασις quam editoris καθέξει aut κρατήσει.

Vs. 613.

οὐδὲν ἔρπει<ν>

θνατῶν βιδτω πάμπολις ἐκτὸς ἄτας.

Locus pessime corruptus, quem minime sanavit Bl. reponendo:

οὐδὲν ἔρπειν

θνατῶν βλοτον πάπολυ (aut -υν) ἐκτὸς ἄτας.

quam graecam orationem esse nego. Intellegi saltem potest quod in nota proposuit πάμπαν ἄτερθεν ἄτης, sed gravissima haec mutatio.

Vs. 639. οὔτω γάρ, ὦ παῖ, χρὴ διὰ στέρων ἔχειν,

γνώμης πατρώας πάντ' ὀπισθεν ἐστάναι.

Sic de suo Bl. edidit pro ἰστάναι. Lenissima sane mutatio, sed num necessaria? Verte: hoc persuasum habeto, omnia stare iost paternam sententiam.

Vs. 703. τί γὰρ πατὴρ θάλλοντος εὐκλεία τέκνοις

ἀγαλμα μεῖζον, ἢ τί πρὸς παίδων πατρί;

recte vitiosa ducit Bl. verba πρὸς παίδων, non male fortasse coniiciens τῶν παίδων. Displicet tamen post praegressa articulus,

quare nescio an praestet hic cogitare de glossemate et suspicari
υίέων aut έκγενών.

Vs. 720. Φήμ' έγωγε πρεσβεύειν πολὺ
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμας πλέω·
εἰ δ' οὖν, Φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτη ζέπει,
καὶ τῶν λεγόντων εὖ καλὸν τὸ μαυθέειν.

Plura in his mutavit de suo editor scribens pro verbis sanis-
simis (*saepe enim hoc aliter accidit*, scil. ut homo non ipse sapiat),
quae ne intellegi quidem possunt: Φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτη
ζέπει et in adnotatione coniciens παρὰ pro καὶ (*etiam*), quamvis
nudum genetivum satis tueatur in hac ipsa fabula vs. 1031sq.;
et sine causa post εἰ δ' οὖν nonnulla excidisse putans. Recte
vero post me haesit in articulum ante ἄνδρα, nec male fortasse
substituit pronomen indefinitum τιν'. Ipse quondam, collato
Hesiodi loco Op. 296 sqq., unde hic a poeta expressus est,
proposui Φῦναι (αὐ)τὸν ἄνδρα κτέ., sed synaloephen vereor ut
satis tueantur exempla utriusque diphthongi coalescentis, quae
praeter articulum et voculam καὶ nulla sunt, neque in tragico
elisionem pati videtur verborum terminatio αι.

Vs. 750. ταύτην ποτ' οὐκ ἔσθ' ὡς ἔτι ζῶσαν γαμεῖς.

Bl. fortasse iure suspectans ποτ' οὐκ dictum pro οὐποτε, minus
apte ποτ' mutavit in μέν. Si quid mutandum, scripserim τήν δ'
οὐποτ' ἔσθ' ὅπως κτέ. Passim sine ullo discrimine utroque pro-
nomine utuntur tragici, constanter distinguunt comici et scriptores
pedestres attici.

Vs. 782. Ἔρωσ, ὃς ἐν κτήμασι πίπτεις.

De suo Bl. audacter rescripsit ἐν βλέμμασιν ἴζεισ apte quidem,
sed minus probabiliter, quia verbum nihil habet suspecti et
evitanda est duplex correctio, ubi simplex sufficit ut in mea,
quam affert, coniectura ἐν στήθεσι πίπτεις.

Vs. 783. ὃς ἐν μαλακαῖς παρειαῖς
νεάνιδος ἐν νυχεύεις.

Longe aliud est quod dixit Horatius Carm. IV 13, 8, quem
locum cum aliis attulit Bl., „*Pulcris excubabat in genis*”. Qu-
si, ut sane probabile est, huc respexit, legisse videtur εκ

παθεύσεις. Hoc enim est *excubare*; non *έννουχέειν* i. e. *degere noctem*. Sed cur magis *noctem* quam *diem*? Quod non intellegens quondam proponebam *έλλοχεύεις* (cf. Ar. Pac. 1019) = *έλλοχιζεις* sive *έλλοχῆς* sive *ένεδρεύεις*, *insidiaris* (sc. *viris*).

Vs. 795. νικᾷ δ' έναργῆς βλεφάρων ἴμερος εὐλέκτρον
νύμφας — ἀμαχος γὰρ ἐμπαίζει θεὸς Ἀφροδίτα.

Pro suspecto *έμπαίζει* Bl. conicit *έμπίπτει* vel *έμπίτνει*, sed multo facilius illud nasci potuit ex *ένστάζει*, *instillat*, scil. *ἴμερον*. Vix enim distinguuntur lectiones antiquae *ΕΝCTAZEI* et *ΕΝΠΑΙΖΕΙ*. Cf. Herod. IX 3 *οἱ δεινός τις ένέστακτο ἴμερος*; Plut. Ages. 11; Od. β 271 etc. Hanc correctionem adulescens proposui a. 1855 in thesi XXXVIII post dissertationem academicam *Observationes criticae in fragmenta comicorum Graecorum*. — In verbis (quae omisi) interpositis τῶν μεγάλων πάρედρος έν ἀρχαῖς aptissima est quantumvis violenta Blaydesii coniectura quam recepit *έκτὸς ένεχθεῖς* propter sequentia *νῦν δ' ἤδη γὰρ καὺτὸς θεσμῶν | έξω φέρομαι*. Similis saltem procul dubio sententia latet, licet de ipsis verbis restituendis sit desperandum.

Vs. 824. ἄκουσα δὴ λυγροτάταν δλέσθαι
τὴν Φρυγίαν ξέναν.

In nota Bl. proponit *λυγρότατ' έξελέσθαι* (sic), sed voluisse videtur *έξολέσθαι*. Forsitan recte.

Vs. 846. ξυμμάρτυρας ὕμμ' έπικτῶμαι.

Recte, ut videtur, Bl. coniecit *ὕμμε κέκτημαι*.

Vs. 857. πατὸς τριπόλιστον οἶτον
τοῦ τε πρόπαντος
ἀμετέρου δόμου (mecum Bl. pro πότμου)
κλεινοῖς Λαβδακίδασι.

Ego iungens cum praegresso *οἶτον* conieceram *κοινὸν Λαβδακίδασι*, Bl. rescripsit *κλεινῶν Λαβδακιδᾶων*, non male, modo formae epicae in *ᾰῶν* alia in tragoedia reperiantur exempla, quod ignoro. Hoc novi saepe apparere formam doricam in *ᾰν*.

Vs. 875. σὲ δ' αὐτόγνωτος ὄλεσ' ὄργα.

Perperam editor pro verbo poetico substituit scholiastae interpretamentum αὐθαίρετος, ut metrum responderet versui antithetico 856, quem vulgo scriptum e libris

πατρῶν δ' ἐκτίνεις τιν' ἄθλον

ipse corruptit rescribendo δὲ τίνεις.

Vs. 882. ἄρ' ἴστ' ἀοιδὰς κτέ.

Temere ἄρ' ἴστε γ' ᾧ δὰς voluit editor. Ut enim passim in tragoedia ἀείδειν dicitur pro ᾗδειν, ita ἀοιδὴ suspicione vacat. Cf. Aesch. Ag. 979, Eum. 951, passim Euripides. Similiter saepissime occurrit ἀοιδός.

Vs. 919. Sine causa pro ἔρημος rescripsit ἐρήμη.

Multo credibilius foret librariorum hoc pro illo (ἔρημος atticæ = ἐρήμη) substituuisse quam ratione inversa.

Vs. 951. ἀλλ' ἀμοιριδία τις δύνασις δεινὰ.

Perperam verba sanissima a Bl. sollicitantur.

Vs. 955. Ζεύχθη δ' δξύχολος παῖς ὁ Δρύαντος

Ἴδωνῶν βασιλεὺς κερτομίοις ὄργατς

ἐκ Διονύσου πετρώδει κατάφαρκτος ἐν δεσμῶ.

Verba vix sana, et fortasse vera est editoris coniectura κερτίμου ἀντ' ὄργατς, propter maledictum ingenium.

Vs. 966. παρὰ δὲ Κυανέων πελαγέων πετρῶν διδύμας ἀλὲς

ἀκταὶ Βοσπόριαι ἢ δ' ὁ Θρηκῶν

Σαλμυδησσός, ἴν' ἀγχίπολις Ἄρης κτέ.

Probata Wieseleri coniectura σπιλάδων iam olim Luc. Soph. p. 63 ante Bl. monui sequens πετρῶν ut glossema esse delendum, reliquum locum parum feliciter tentans. Recte autem Bl. post Θρακῶν cum Boeckhio inseruit ἄξενος et suo Marte emendavit Κυανέας σπιλάδας, aut -έαις -σιν et καὶ pro ἢδ'. Permirus sane in vulgata est genitivus, neque aptius loci pessime habiti remedium mihi quidem occurrit.

Vs. 1003. καὶ σπῶντας ἐν χηλαῖσιν ἀλλήλους Φοναῖς

ἔγνω, πτερῶν γὰρ ῥοῖβδος οὐκ ἄσημος ἦν

et vs. 1021 ῥοιβδεῖ. Non est cur cum editore rescribamus

ῥοιζος et ῥοιζει. Librorum scripturas satis tuentur loci Aeschyli, Euripidis, Aristophanis, Homeri (Od.). Cf. etiam lexica s. v. ἀναρροιβδειν et ῥοιβδησις. Utraeque formae probae videntur.

Vs. 1021. οὐδ' ὄρνις εὐσήμους ἔτι ῥοιβδει (codd. ἀπορροιβδει) βοᾶς
ἀνδροφθόρου βεβρωτες αἵματος λίπος.

Ingeniosam esse non nego editoris quam recepit coniecturam ὄρνις — βεβρωτα σώματος λίπος, sed non facile admittam vocem ὄρνειον (pro ὄρνις), a cuius usu ut nimis vulgaris constanter abstinerunt tragici omnes, neque offensioni est numerus singularis, nec rarior correptio vocalis in ὄρνις, quam ipse Bl. tuetur. Quia tamen iure offensus verbis αἵματος λίπος (ipse quondam coll. Aesch. Cho. 290 aliisque locis proposui λίβα, sed αἶμα vix recte coit cum verbo βιβρώσκειν) probabiliter coniecit σώματος λίπος, nescio an praeferenda sit altera eius coniectura ὄρνις — βεβρώς γε σώματος λίπος. De emendatione ἔτι ῥοιβδει supra iam vidimus sub I.

Vs. 1034. τοξεύει ἀνδρὸς τοῦδε, κοῦδὲ μαντικῆς
ἄπρακτος ὑμῖν εἶμι, τῶν δ' ὑπὸ γένους
ἐξημπόλημαι κτέ.

Defendentibus ἄπρακτος (intentatus Dind.; not plotted against Jebb) iure suo respondet editor, qui recepit Stephani coniecturam ἀπρατος, Πιπράσκεσθαι recte dicitur homo, non item πράττεσθαι, de suo locum sic refingens:

ἀνδρὸς τοῦδ', ἐπεὶ οὐδὲ μαντικῆς
ἄπρατος ὑμῖν εἶμι, τῶν γένους ὑπο κτέ.

monens formam ὑπὸ in trimetris tantum metro postulante usurpari et ex μαντικῆς subintellegendum esse μαντικοῦ, quod cum perdurum sit, corrigendum potius videtur τῶν δ' ὑπὸ ἐγγενῶν, revocata librorum lectione κοῦδὲ. Cum aliis autem (qui coniecerunt ἀπρατος et ἀγευστος), dubitans de veritate coniecturae Stephanianae, quondam Luc. Soph. p. 53 proposui ἀτάρακτος sive ἄθρακτος, necdum valde me poenitet.

Vs. 1043. εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι

θεοὺς μαιίνειν οὔτις ἀνθρώπων σθένει.

Bl. contendens hoc ineptum esse de coniectura sua reposuit.

θέμιν. At ipsum contrarium verum est. *Ius fasque inquinare* potest unusquisque, ut confirmat laudatus ab ipso Aeschylī locus Ag. 1669, sed *deos*, sua natura omnis labis immunes, inquinare nemo potest mortalium.

Vs. 1060. Vid. sub I.

Vs. 1074. τούτων σε λωβητῆρες ὑστεροφθόροι
λοχῶσιν Αἴδου καὶ θεῶν Ἐρινύες κτέ.

Recte haerens in τούτων, Bl. coniecit τοιγάρ aut ἀνθ' ὧν, quorum illud recepit. Aptum utrumque, sed non minus aptum est quod multo facilius sic corrumpi potuit ταῦτ' οὖν, quo iuxta ταῦτ' ἄρα pro διὰ ταῦτ' οὖν (ἄρα) saepe Graeci utuntur. Neque haec formula a Sophoclea dictione aliena videtur, nam sic accipienda sunt verba Trach. 550 ταῦτ' οὖν φοβοῦμαι μὴ πόσις μὲν Ἥρα- κλῆς | ἐμὸς καλῆται, τῆς νεωτέρας δ' ἀνὴρ (δ' ἄρ' ἦ?).

Vs. 1096. τό τ' εἰκαθεῖν γὰρ δεινόν, ἀντιστάνα δὲ
ἄτη πατάξαι θυμὸν ἐν δεινῷ πάρα.

In priore vs. Bl. μὲν substituit pro τ', sed lenius δὲ in τε mutari potest: *et* — *et*, quae particulae aequae bonam efficiunt oppositionem, in posteriore vero ἐν mutavit in ἔτι et cum Nauckio (et mecum) πέρα pro πάρα, illud perperam, nam ἔτι δεινοῦ πέρα pro ἔτι δεινότερον vix graecum videtur. In adnotatione autem θυμὸν mutari iubet in 'μαυτὸν. Equidem coll. 1066 sq. multo probabilior meam quam affert coniecturam τοὺς ἐμοὺς δεινῶν πέρα.

Vs. 1105. οἶμοι· μόλις μὲν καρδίας δ' ἐξίσταμαι
τὸ δρᾶν· κτέ.

Verba corrupta esse planissime concedo Blaydesio, qui recte vidit post μόλις μὲν sequi debuisse verba ἀλλ' ὅμως, deinde proponens μεθίσταμαι τὸ δρᾶν, sed animum multo ut faciam, aptam sane quamvis violentam coniecturam.

Vs. 1107. Ὡς ἔχω στείχοιμ' ἄν· ἴτ' ἴτ', ὀπίσθεν
οἵ τ' ἔντες οἵ τ' ἀπόντες, ἀξίνας χερσῶν
ἄρμᾶσθ' ἐλόντες εἰς ἐπόψιον τόπεν.

Propter locos ab ipso Bl. allatos non haereo in ἔντες (Bl. ἐνθάδ'),

sed recte suspectare videtur verba ultima, quae tamen non facile nasci potuerunt ex ὡς ἀνάψοντες πυράν, quae verba substituenda suspicatur. Solum ἐπόψιον (sic. apogr. L. προσόψιον) corruptum esse videtur. Expectatur fere quod *tristis*, *lugubris*, *nocturnus* significet. Venit in mentem ἀπόπτυστον, sed nihil contendo.

Vs. 1131 sqq. καί σε — ἀκτὰ | πολυστάφυλος πέμπει | ἀμβρότων ἐπέων | εὐαζόντων Θηβαΐας ἐπισκοποῦντ' ἀγυιάς. Si sanum sit πέμπει, subintelligendum est δεῦρο, sed expectatur potius uod Bl. coniecit τιμᾶ aut κλέζει (possis etiam κλείει). Certius sit mendosum esse ἐπέων, sed propter vs. antitheticum 1123 κειτῶν παρ' ὕγροϊς, ubi ignoratur sitne anapaestus an bacchius, incertum est utrum vere olim (post Hartungium, ut nunc animadverto) proposuerim ἐπε<τ>ῶν an hodie Bl. correxerit ὀπαῶν. Pro nobis facit correctionis lenitas, pro illo (ἐπέτης enim tibi in tragoedia non occurrit) tragicorum usus. — Recte etiam qq. cum Nauckio Bl. sic emendasse videtur τῶν ἐξ ἀπατῶν (ἐκ ἀσῶν codd.) | ὑπερτιμᾶς (pro ὑπερτάταν) πόλεων κτέ.

Vs. 1156. οὐκ ἔσθ' ὁποῖον πάντ' ἂν ἀνθρώπου βίον
οὔτ' αἰνέσαιμ' ἂν οὔτε μεμψαίμην ποτέ.

Postulante universi loci contextu iure Bl. recepit Nauckii emendationem πάντ', praeterea proponens ἢ 'παινέσαιμ' ἂν ἢ 'μεμψαίμην ποτέ, sed fortasse potius mendosa sunt verba prima. lecte se haberet: οὐ δῆτ' ἔγωγε πάντ' κτέ.

Vs. 1180. καὶ μὴν ὄρω τάλαιναν Εὐριδίην κτέ.

ine causa Bl. tentat στείχουσαν aut χωροῦσαν et vs. 1183 τῶνδ' ἄνδ' pro τῶν λόγων. Creberrimum esse vocis λόγος apud Sophoclem in utroque numero usum ignorantem fidem faciet Lexicon Sophocleum Dind. p. 280 sq. s. v. — Locis quibus Bl. ibidem astravit formulam ὃ πάντες ἄστοι addatur parodia Aristophanea xl. 834 (ed. vL.).

Vs. 1186. Vulgo ἀνασπαστοῦ. Meliore accentu Bl. ἀνασπάστου.

Vs. 1214. παιδός με σάλνει Φθόγγος. In re atroci semper ille suspectum mihi fuit verbum σάλνειν. Praeter coniecturam

meam βάλλει (coll. 1187), Bl. commemorare potuit eam quam leniorem proposui Luc. Soph. p. 66 βαίνει, ubi contuli Eur. Hipp. 1371 καὶ νῦν μ' δῶνα βαίνει. Eodem sensu F. W. Schmidt μ' ἰκάνει coniecit.

Vs. 1239. Dindorfio pro κελύσμασιν restituenti formam apud antiquiores unice probandam κελύμασιν obsequi debuerat editor.

Vs. 1224. εὐνῆς ἀποιμάζοντα τῆς κάτω Φθορὰν.
Sensu cassum est κάτω. Nondum me poenitet correctionis κατα-Φθορὰν, quam proposui l.l. ignorans (ante me an post?) in eandem incidisse virum doctum in Class. Journ. VII 245, ut monuit Bl.

Vs. 1255. δόμους παραστείχοντες.
Mireris παραστείχιν intransitiu sensu usurpatum. Num forte scribendum παρεισστείχοντες, ut saepe dicitur παρεισίεναι = παρίεναι εἴσω et alia verba similiter composita. Si sana est vulgata, δόμους valet εἰς δόμους, et fortasse nihil mutare praestabit, cum praesertim παραστείχιν praetercivici sensu iungatur cum dativo, ut Aesch. Cho. 561.

Vs. 1257. καὶ μὴν ὄδ' ἔναξ αὐτὸς ἐφῆκει
μνῆμ' ἐπίσημον διὰ χειρὸς ἔχων,
εἰ θέμις εἰπεῖν, οὐκ ἄλλοτρίαν
ἄτην, ἀλλ' αὐτὸς ἀμαρτῶν.
Apta est editoris correctio quam recepit δεῖγμ', sed dubito an etiam lenius corrigendum sit σῆμ' ἐπίσημον, pro qua correctione facit quoque assonantia.

Vs. 1279. τὰ μὲν πρὸ χειρῶν ταῖδε φέρων, τὰ δ' ἐν δόμοις
ἔοικας ἦκον καὶ τὰ χ' ὄψεσθαι κακά.
Minus probanda videtur editoris correctio φέρειν, quam Brunckiana φέρεις, quia agitur de re manifesta, deinde vero paullo lenior est mea coniectura καὶν' ἐπόψεσθαι (possis etiam καὶν' ἐτ' vel καὶν' ἔρ' ὄψεσθαι) Blaydesiana αὐτίχ' ὄψεσθαι, quae tamen nec ipsa mihi displicet. Incertum quid dederit poeta.

Vs. 1287. ἐπεξεργάσασιν. De genuinis formis ἡργασάμεν et ἡργασῆμεν iuxta εἰρησμοῦ vid. Meisterhans-Schwyzler p. 171, 11.

96. τίς ἄρα τίς με πότμος ἔτι περιμένει.

C. 1716, ubi paene eadem verba recurrunt, Bl. rescripsit ει. Ferri tamen posse videtur tradita lectio.

314 et 1315 iniuria ab editore sollicitari videntur verba του et κάπελύσατ' (cf. 1268).

317. ὦμοι μοι, τὰδ' οὐκ ἐπ' ἄλλον βροτῶν

ἐμᾶς ἀρμόσει ποτ' ἐξ αἰτίας.

Bl. coniecit οὐκ ἐπ' ἄλλω, sed quia verbum ἐΦαρ-
cf. Trach. 620) passim occurrit, recte se habet praepro-
per tmesin legendum videtur οὐκ ἐπ' ἄλλω — ἀρμόσει.

320. ἐγὼ γὰρ σ' ἐγὼ σ' ἔκανον, ὦ μέλεος,

ἐγὼ, Φάμ' ἔτυμον.

usa idonea pro Φάμ' ἔτυμον de suo Bl. reposuit Φάμ',
, quod multo facilius post antecedentia errore nasci potuit
adita lectio, quae non magis glossema esse potest, quia
r daturus fuisset ἀληθές.

329. Φανήτω μόρων ὁ κάλλιστ' ἐμῶν

ἐμοὶ τερμίαν ἄγων ἀμέραν.

Ἕπατος ἴτω ἴτω.

lius Pallis κάλλιστ' ἔχων quam Bl. κάλλιστος ὦν. Cum
o suspectum habeo Ἕπατος, pro quo audacter de suo
ὦς τάχος, quale quid sane exspectatur.

336.

ἄλλ' ὦν ἐρῶ (μὲν add. A) ταῦτα συγκατηυξάμην.

. Laur. Schol. ὦν βούλομαι τυχεῖν, ταῦτα ἠυξάμην. In-
Bl.

ἄλλ' ὦν ἐρῶ <γε> τυγχάνειν κατηυξάμην.

ac. 968 ὦν γὰρ ἠράσθη τυχεῖν | ἐκτίσαθ' αὐτῷ.

vero chorus vs. 1334 sq. dixerat posterioris curae esse
Dreontis sortem (μέλλοντα ταῦτα κτέ.), multo praestare
detur haec lectio:

ἄλλ' ὦν ἐρῶ <γε> νῦν τυχεῖν κατηυξάμην.

Vs. 1343.

πάντα γὰρ

λέχρια τὰν χερῶν, τὰ δ' ἐπὶ κρᾶτά μου
 πόντος δυσκόμιστος εἰσήλατο.

Gaudeo etiam Anglo critico suspectum esse λέχρια. Non possum non repetere veterem meam coniecturam, Sophoclem scripsisse σχέτλια, coll. Aiac. 838, Aesch. Prom. 644, Eur. El. 120, Med. 873 etc.

Blaydesio nemo hanc laudem eripiet, vix ullum unquam criticum vixisse, qui tot quot ille scenicorum poetarum Graecorum locis corruptis aut ipse salutem attulerit aut suis tentaminibus aliis viam veri inveniendi monstraverit. Qui ut diu adhuc integris corporis animique viribus vivat et bonis literis prosit est in votis et mihi et philologis omnibus, quibus sana veterum interpretatio curae cordique est.

TENTATUR HORATII CARM. I 6.

Scriberis Vario fortis et hostium | Victor, Maeonii carminis alio,¹
Qua rem cumque ferox, navibus aut equis, | Miles te duce gesserit.
Nos, Agrippa, neque haec dicere, nec gravem | Pelidae stomachum
cedere nesci | Nec cursus duplicis per mare Uliaci, | Nec saevam
Pelopis domum

Conamur, tennes grandia: dum pudor | Inbellisque lyrae Muso
potens velat | Laudes egregii Caesaris et tuas | Culpa deterere ingeni.

QUIS Martem tunica tectum adamantina | Digne scripserit? aut
pulvere Troico | Nigrum Merionen? aut ope Palladis | Tydidem superis
parem?

Nos convivias, nos proelia virginum, | Strictis in iuvenes unguibus
acrium, | Cantamus vacui, sive quid urimur, | Non praeter solitum levei.

Si voluisset Horatius Varium, celebrem illa aetate poetam epicum offendere, vix poterat acerbius id facere quam scribendo quod traditur: *QUIS Martem — parem?* At vel si ipse de Varii arte minus honorifice iudicasset, procul dubio propter Agrippae sui amicitiam h. l. eiusmodi sententiam silentio pressisset. Quid igitur? Dederat, nisi fallor, sine interrogatione:

Is (i. e. Varius) *Martem — parem.* | *Nos cett.* De Vario cf. Sat. I, X, 43 sq. H. v. H.

DE DAMOCLIS GLADIO.

SCRIPSIT

J. VAN WAGENINGEN.

Quamquam allegoria illa gladii cervicibus hominis felicitatis impendentis, ex Damoclis historia petita, apud omnes pervulgata atque in litteris recentioribus et sermone nostro cotidiano satis frequens est, tamen apud vetustiores expectatione rarius et ipsa fabula et allegoria invenitur. Locos Latinos et Graecos collegi, ex quibus nullus antiquior exhiberi potest quam Ciceronis Tusc. disp. V 21 § 61, cuius verba digna quae exscribantur haec sunt: „quamquam hic quidem tyrannus (sc. Dionysius maior) ipse iudicavit quam esset beatus. Nam cum quidam ex eius assentatoribus, *Damocles*, commemoraret in sermone copias eius, opes, maiestatem dominatus, rerum abundantiam, magnificentiam aedium regiarum, negaretque umquam beatiorem quemquam fuisse, „Visne igitur”, inquit, „o Damocle, quoniam te haec vita delectat, ipse eam degustare et fortunam experiri meam?” Cum se ille cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcherrimo textili stragulo, magnificis operibus picto, abacosque complures ornavit argento auroque caelato. Tum ad mensam eximia forma pueros delectos iussit consistere eosque nutum illius intuentes diligenter ministrare. Aderant unguenta, coronae; incendebantur odores, mensae conquisitissimis epulis exstruebantur: fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu *fulgentem gladium e lacunari saetae equinae aptum demitti iussit, ut impenderet illius beati cervicibus*. Itaque nec pulchros illos ministratores aspiciebat nec plenum artis argentum nec manum porrigebat in mensam; iam

ipsae defluabant coronae; denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet esse."

Deinde Horatius (C. III 1, 17 sqq.) nomine Damoclis omisso fabulam, quod argumentum in rhetorum scholis usitatum sine dubio iam eius aetate factum erat, sic in usum suum convertit:

*detractus ensis cui super impia
cervice pendet, non Siculae dapes
dulcem elaborabunt saporem,
non avium citharaeque cantus*

somnum reducent ¹⁾.

In hoc carmine Horatius per illud „impia” non novi aliquid veteri narratiunculae addidit, quasi Damocles non solum assentator tyranni, sed etiam homo impius fuisset, sed affectionem animi cuiusvis hominis impii cum Damoclis periculo et pavore comparavit, quod illi conscientia mala et sollicitudines metusque mortis tamquam ensis detractus imminerent.

Eodem fere modo hanc comparisonem adhibuit is qui Horatium saepius imitatus est, Persius III 39 sqq.:

*anne magis Siculi gemuerunt aera iuveni
et magis auratis pendens laquearibus ensis
purpureas subter cervices terruit, „imus,
imus praecipites” quam si sibi dicat et intus
palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?*

Itaque hoc quoque loco mentis cruciatus eius qui ipse peccatis indulgentem se praecipitem ferri et pessum ire sentit, non leviores esse dicuntur angoribus purpurati illius, cui laute cenant gladius impendebat ²⁾.

1) Porphyrio ad C. III 1, 17: „per allegoriam significat neminem libenter posse vivere qui metuat et sumpsit in exemplum *Damoclem, super quem Dionysius Siciliae tyrannus saeta gladium suspendit* antepositis epulis quam ampliosimis et ceteris, quae ad voluptatem animos avocare possint; per quae ostendit similiter regiam vitam splendore rerum suarum uti non posse, quia semper insidiarum metu suspecta sit.”

2) Mirum in modum scholiasta ad Pers. III 39 non Damoclem aulicum, sed Democratem philosophum fuisse tradit, cui hoc acciderit: „..... aut gravior sollicitudo *Democratem* philosophum torsit, quem *Dionysius* tyrannus opes et felicitatem mirantem invitavit ad cenam appositoque apparatu omni magnis epulis frui iussit, sed ita ut *gladius ligatus saeta ex laquearibus supra cervicem eius ponderet*, quam torquentur huiusmodi cogitationibus, cum se decipi intellegunt” cet. Sed hic manifestus error est scholiastae neque ullus Democrates philosophus aliunde notus est.

Ab his autem auctoribus tribus paulum discrepans Ammianus Marcellinus non de uno Damocle, sed de pluribus Dionysii convivis, qui gladios sibi impendentes perhorruerint, haec commemorat (XXIX 2 § 4): „namque ut pressius loquar, omnes ea tempestate velut in Cimmeriis tenebris reptabamus, paria *convivis Siculi Dionysii* pavitantes, qui cum epulis omni tristioribus fame saginarentur, *ex summis domorum laqueariis*, in quibus discumbebant, *saetis nexos equinis et occipitiis incumbentes gladios perhorrebant.*” Discrimen vero, quod inter hanc narrationem et superiores intercedit, ita explicandum esse mihi videtur, ut Ammianus in similitudine illa adhibenda plurali numero „reptabamus” adductus sit, ut pluribus tribueret convivis, quod unius esset, sed formam narratiunculæ a vulgari diversam ei notam fuisse haud facile crediderim.

Ab Ammiano tempore non multum distans Eusebius Philonem auctorem secutus iam fusius Damoclis cenam eiusque animi affectiones et Dionysii monentis verba memoriae prodidit (Praep. Evang. VIII 14, 29 (24), p. 391 (D): „*δηλοῖ δὲ καὶ τὸ ἔργον, ᾧ πρὸς τὸν μακαρίζοντα τὸν τῶν τυράννων βίον Φασὶ χρήσθαι Διονύσιον. καλέσας γὰρ αὐτὸν ἐπὶ λαμπροτάτου καὶ πολυτελεστάτου δείπνου παρασκευὴν ἐκ μηρίνου πάνυ λεπτῆς προσέταξεν ἠκονημένον ὑπεραιωρηθῆναι πέλεκυν. ἐπεὶ δὲ κατακλιθεὶς εἶδεν αἰφνίδιον, οὐτ’ ἐξαναστῆναι θαρρῶν διὰ τὸν τύραννον οὐτ’ ἀπολαῦσαι τινος τῶν παρεσκευασμένων διὰ θεοῦ οἶός τ’ ὄν, ἀφθόνων καὶ πλουσίων ἀλογήσας ἡδονῶν ἀνατείνας τὸν αὐχίνα καὶ τὰς ὄψεις ἐκαρᾶδόκει τὸν οἰκεῖον ὄλεθρον. 30. συνεῖς δ’ ὁ Διονύσιος, ἄρ’ ἤδη κατανοεῖς, ἔφη, τὸν αἰοίδιμον καὶ περιμάχητον ἡμῶν βίον; ἔστι γὰρ τοιοῦτος, εἰ μὴ βούλοιτό τις ἑαυτὸν φενακίζειν, ἐπεὶδὴ περιέχει παμπληθεῖς μὲν χορηγίας ἀπόλαυσιν δ’ οὐδενὸς χρηστοῦ φόβους δ’ ἐκαλλήλους καὶ κινδύνους ἀνηκέστους καὶ νόσον ἐρηνώδους καὶ φθινάδος χαλεπωτέραν, ἀθεράπευτον ἀεὶ φέρουσαν ὄλεθρον.*” Praeter hanc orationem verbosam Eusebius etiam eo differt a ceteris scriptoribus, quos supra laudavimus, quod ille pro gladio et saeta equina securim et filum tenue (λεπτὴν μήρινθον, cf. II. 23, 854) in hac narratiuncula substituit. Sed haec leviora. Non tamen praetereunda sunt verba οὐτ’ ἐξαναστῆναι θαρρῶν διὰ τὸν τύραννον, quae fortasse idcirco in declamationibus addita huic fabulae et a Philone vel Eusebio comprobata esse

mibi videntur, ne locus ansam irrisiois haberet neve quis facetus allegoriam corrumperet haud absurde rogando, cur Damocles de lecto suo non surrexisset ad periculum vitandum.

Porro initio quinti saeculi post Chr. n. Macrobius paulo brevius eandem fabulam sic enarravit (Somn. Scip. I 10 § 16): „nam et *Dionysius* aulae Siculae inclementissimus incubator familiari quondam suo solam beatam existimanti vitam tyranni volens, quam perpetuo metu misera quamque impendentium semper periculorum plena esset, ostendere, *gladium vagina raptum et a capulo de filo tenui pendentem mucrone demisso iussit familiaris illius capiti inter epulas imminere*, cumque ille et Siculas et tyrannicas copias praesentis mortis periculo gravaretur, „talis est”, inquit Dionysius, „vita, quam beatam putabas: sic semper mortem nobis imminet videmus; aestima, quando esse felix poterit, qui timere non desinit.” Hunc locum cum Ciceronis expositione convenire apparet, nisi quod Macrobius paulo accuratius, quo modo gladius e lacunari aptus esset, descripsit.

Sed omnium copiosissime Apollinaris Sidonius, qui fuit exeunte saeculo quinto, et Damoclis ornatum et totum cenae apparatus exposuit, rhetorum modo singula in maius celebrans (Ep. II 13 § 6): „iste enim, ut legimus, *Damocles* provincia Siculo, urbe Syracusanus, familiaris tyranno *Dionysio* fuit. qui cum nimiis laudibus bona patroni ut cetera scilicet inexpertus efferret: „vis”, inquit Dionysius, „hodie saltem in hac mensa bonis meis pariter ac malis uti?” „libenter, inquam”. tunc ille confestim laetum clientem quamquam et attonitum plebeio tegmine erepto muricis Tyrii seu Tarentini conchyliato ditat indutu et reudentem gemmis margaritisque aureo lecto sericatoque toreumati imponit. § 7. cumque pransuro Sardanapallicum in morem panis daretur e Leontina segete confectus, insuper dapes cultae ferculis cultioribus apponerentur, spumarent Falerno gemmae capaces inque crystallis calerent unguenta glacialibus, huc suffita cinnamo ac ture cenatio spargeret peregrinos naribus odores et madescerent nardo capillos circumfusa florum sarta siccerent. *coepit supra tergum sic recumbentis repente vibrari mucro dextris e lacunaribus, qui videbatur in ingulum purpurati iam iamque ruiturus; nam filo equinae saetae ligatus et ita pondere*

minax ut acumine gulam formidulosi Tantaleo frenabat exemplo, ne cibi ingressi per ora per vulnera exirent. § 8. unde post mixtas fletibus preces atque multimoda suspiria vix absolutus emicatumque prosiliens illa refugit celeritate divitias deliciasque regales, qua solent appeti, reductus ad desideria mediocrium timore summorum et satis cavens, ne beatum ultra diceret duceretque, qui saeptus armis ac satellitibus et per hoc raptis incubans opibus ferro pressus premeret aurum. quapropter ad statum huiusmodi, domine frater, nescio an constet tendere beatos, patet certe miseros pervenire."

In his verbis multa sane vestigia imitationis Tusculanarum (V 21) insunt, sed primo obtutu forsitan Sidonius etiam alio fonte largiore usus esse videatur; diligentius tamen intuentes cognoscemus eum tantummodo verba Ciceronis amplificasse et iis ornamentis orationem suam fucasse, quae ab Horatio, Iuvenale aliisque ¹⁾ mutuatus est.

Postremo Boethius (524 p. Chr. n.) paucis fabulam tetigit (cons. phil. III pros. 5, 15; ed. Peiperi p. 61): „expertus sortis suae periculorum tyrannus regni metus *pendentis supra verticem gladii terrore* simulavit."

Haec igitur sunt octo testimonia (praeter Porphyriionem et scholiastam Persianum), quae apud scriptores veteres inveniuntur, quorum antiquissimum Ciceronis ceteris praesto fuisse e superioribus satis apparuit, etsi non negandum est, illos de suo etiam nonnulla narratiunculae affinxisse, aut tempore et usu in ea pauca esse mutata. Probabile enim est, quod iam supra monui, allegoriam hanc saepe a rhetoribus usurpatam esse iisque in deliciis fuisse. Ita paulatim eam formam adeptam est, quam ei Eusebius et Sidonius induerunt. Sed nusquam patuit cuiquam ex septem illis (vel si Porphyriionem et scholiastam Persii addas, novem) auctoribus alium huius historiae fontem notum fuisse nisi Ciceronem ²⁾.

1) Hor. Epod. 13, 21: *muricibus Tyriis*; Epp. II 1, 207: *lana Tarentino violas imitata veneno*; Iuv. III 81: *horum ego non fugiam conchyliis?* Id. X 362: *et cenis et pluma Sardanapalli*; Cic. Verr. II § 47: *et quod caput est rei frumentariae, campus Leontinus*; Iuv. VI 303: *cum perfusa mero spumant unguenta Falerno*; Id. V 37: *capaces crustas cet*; Id. VI 155: *grandia tolluntur crystallina*

2) Apud antiquos verba „Damoclis gladius” nondum in proverbii consuetudinem

Itaque operae pretium esse videtur exquirere, unde ipse Cicero narratiunculam illam sumpserit, nam loco supra memorato nomen auctoris sui silentio textit¹⁾. Alibi tamen, ubi in historiam Siciliae vel res Dionysiorum enarrandas incidit, duos scriptores Graecos nominatim laudat, Philistum et Timaeum. Eorum Philistus, postquam diu Dionysii maioris familiarissimus fuit, ab eo levem ob causam irato expulsus, in exsilio otium suum consumpsit in historia scribenda²⁾. Opus eius, quod inscribebatur *Σικελικά*, divisum erat in partes duas, quarum altera septem libris plus octingentos annos inde ab antiquissimis Siciliae temporibus complexa est, altera res a Dionysio maiore gestas usque ad mortem eius libris quattuor enarravit³⁾. His autem libris duo adiuncti esse videntur⁴⁾, res a Dionysio iuniore per quinque annos gestas continentes, ita ut tredecim hi libri unum tantum corpus efficerent⁵⁾, sed hoc serius factum est⁶⁾, nam Cicero non amplius „duo corpora” novit, Ep. ad Qu. fr. II 11 (13), 4: „itaque ad Callisthenem et ad *Philistum* redeo, in quibus te video volutatatum . . . Siculus ille capitalis, creber, acutus, brevis, paene pusillus Thucydides, sed utros eius habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque nescio. *Mais magis de Dionysio delectat*; ipse est enim veterator magnus et perfamiliaris Philisto Dionysius.” His verbis facile aliquis adducatur, ut pleraque quae ad Dionysium maiorem pertinent, et Cicerone ex opere Philisti sumpta esse arbitretur, praesertim cum Tullius somnia mirabilia et coniecturas ad Dionysii vitae futuram pertinentes commemorans bis Philistum⁷⁾ auctorem

venisse iure animadvertit Otto in libro proverbiorum Latinorum p. 186, s. v. *filii* neque illa proverbialia, quae ibi commemorantur, in quibus filii alicuius, quo quid perdet, mentio fit, quicquam habent commune cum Damoclis gladio. Etiam eorum significatio diversa est a vi, quam nostra ratio loquendi „het zwaard van Damocles” habet (cf. cap. II p. 326).

1) Kiesslingius (a^o 1884) ad Hor. C. III 1, 7 haec adnotat: „die aus Cic. Tus. V 21 bekannte (*waher stammende?*) Geschichte von Dionysius und Damokles.”

2) Cic. de or. II 13 § 57: „hunc (Thucydidem) consecutus est Syracusius Philistus qui cum” ret.

3) Diod. XIII 103, 3.

4) Diod. XV 89, 3.

5) Stephanus enim Byz. (vocc. Ἀρβέλη et Κραστός) librum decimum tertium citat

6) Diod. XV 94.

7) De div. I 20, 39; 33, 73.

udet atque etiam alibi eius librorum haud ignarum se fuisse tendat¹⁾. Verumtamen non est omittendum, qualis indoles ac stura operum Philisti fuerit, quam impatienter exilium tulerit, nemadmodum ad reditum efficiendum vilem Dionysii adulatorum se praeberit²⁾. Quare non veri simile est eos locos in usculanis, ubi a Cicerone vita ac mores Dionysii vituperantur, Philisti opus referendos esse. Quod autem ad Damoclis famulam attinet, ea in media digressionem, qua Dionysii, „hominis alicui et iniusti” vita miserrima et sollicitudinum plena fuisse narratur, occurrit (Tusc. V §§ 57—64). Ibi enim tyrannum pronquos familiaresque suos timentem feris barbaris corporis studiam commisisse, tonsori diffidentem filias suas docuisse nudare barbam suam candentibus iuglandum putaminibus, formam latam cubiculari lecto circumdedisse, contionari ex turri solitum esse, puerum quem vehementer amasset stulta spicione occidisse aliaque eiusmodi Cicero pluribus verbis exposuit. Vix opus est dicere auctorem quem hoc loco Cicero citatus est, non Dionysii amicum adulatorem fuisse, sed potius riptorem, qualis fuit Timaeus (352—256 a. Chr. n.), qui iminandi et maledicendi libidine *Ἐπιτιμαίου* cognomen sibi peperit³⁾. Sed hoc argumentum parum firmum fore ad auctoritatem Timaei probandam, nisi alia graviora accesserint, lubenter confiteor. Eidem tamen digressioni, cuius supra mentio habet (Tusc. V 57 sqq.), pauca verba tamquam exordium Cicero praemisit, quibus pulchritudini opibusque urbis Syracusarum proposuit statum eiusdem civitatis a tyranno oppressae: „qua pulchritudine urbem, quibus autem opibus praeditam servitute oppressam tenuit civitatem (Dionysius)!” Cum hac exclamatione comparari velim ea quae Cicero de eadem urbe eiusque conditione indigna disseruit nomine auctoris sui non celato (de rep. I 31, 43): „atque hoc idem Syracusis; urbs illa praeclara, iam ait *Timaeus*⁴⁾ Graecarum maximam, omnium autem esse

1) Brutus 17, 66; 85, 294; fragm. p. 479; sed de or. II 23, 94 fortasse *Philisti* legendum est.

2) Plut. Timol. 15; Paus. I 13, 9.

3) Ath. VI p. 272, B.

4) Si Cicero scribit: „quam ait *Timaeus*” cet., haec verba apud Panaetium (cf. hanc HLR I p. 311) vel in alio fonte Graeco invenisse et Timaeo ipso non in-

pulcherrimam, arx visenda, portus usque in sinus oppidi et ad urbis crepidines infusi, viae latae, porticus, templa, muri nihilo magis efficiebant, *Dionysio* tenente ut esset illa res publica; nihil enim populi et unius erat populus ipse" ¹⁾). Vides, quanta similitudo sit inter hos duos locos; ille enim quasi epitome huius esse videtur. In utroque laudatio pulchritudinis urbis, miseratio rei publicae afflictae, sed in hoc omnia uberius et copiosius, in illo brevius et pressius descripta. Itaque si quis existimabit totam illam Tusculanarum partem (V §§ 57—64), ubi de *Dionysio* sermo est, a Cicerone depromptam esse ex *Timaei* opere, in quo libri quattuor (XVI—XX) *Dionysii* maioris historiam continebant ²⁾, non a vero aberrare mihi videbitur. Huc accedit quod novimus *Timaeum* re vera *Damoclis* mentionem fecisse in libro XXII° historiarum, sed ibi eum non maioris, sed iunioris *Dionysii* assentatorem appellat. *Athenaeus* ³⁾ tamen, qui fragmentum illud ex *Timaei* opere nobis servavit, postquam finem fecit narrandi, quibus modis *Damocles* *Dionysio* minori adulatus sit, haec adicit: „καὶ Σάτυρον δὲ τινα ἀναγράφει ὁ Τίμαιος κόλακα ἀμφοτέρων τῶν Διονυσίων. Nonne ex usu coniunctionum καὶ . . . δὲ probabile est illum quoque, cuius mores paulo ante a *Timaeo* adumbrati erant, scilicet *Damoclem*, utriusque *Dionysii* assentatorem fuisse? Et fieri potest, ut de *Damocle* ex *Timaeo* tantummodo ea quae ad minorem *Dionysium* pertinerent, relata sint ab *Athenaeo*, cum is hoc loco sola exempla adulationis infimae colligere studeret neque alias curaret res in aula actas. Ergo etsi *Timaeus* *Damoclem* assecclam minoris *Dionysii* dixit, tamen veri simile puto *Damoclem*, perinde atque *Satyrum*, in maioris quoque *Dionysii* aula versatum esse atque *Timaeum* in illis capitibus libri vicesimi se-

specto (quod haud probabile est, cf. p. 325 ann. 1) in opus suum Latinum transtulisse potest, sed ut haec ita sint, tamen etiam de fonte illo Graeco idem valet quod supra de *Ciceronis* opere contendimus, neque quicquam in argumentatione nostra mutetur necesse est.

1) Confer etiam verba quae antecedunt: „ergo illam rem populi, id est rem publicam, quis diceret tum, cum crudelitate unius oppressi essent universi?“

2) Mäller, FHG I p. LIV; p. 324, fr. 116—120.

3) Ath. VI p. 350A: „Τίμαιος δ' ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ εἰκοστῇ τῶν ἱστοριῶν Διμουκλα φασὶ τὸν Διονυσίου τοῦ νεωτέρου κόλακα κτλ.; Polyaeus, strat. V 46.

cundi congressisse, quaecumque de Διονυσκόλαξι sive de adulatoribus utriusque Dionysii tradita erant.

Denique satis constat Ciceronem multam operam dedisse libris Timaei praesertim eo tempore quo accusationem Verris parabat, quo factum est ut in eius operibus saepius nomen huius historici Siculi commemoraretur ¹⁾).

His expositis si quis me roget a quo Cicero narratiunculam de Damoclis gladio mutuatus sit, respondere non dubitaverim a Timaeo, qui et fuisse Damoclis vitam et vitia enarraverit et Ciceroni exordium illius diverticuli in Tusculanis, ut supra demonstratum est, praeberit.

II.

Restat ut in hac altera parte commentarioli paucis disseram, quibus temporibus et qua ratione et a quibus scriptoribus haec locutio („het zwaard van Damocles“, „das Damoklesschwert“, „l'épée de Damoclès“, „the sword of Damocles“, „la spada di Damocle“) in nonnullis linguis Germanicis atque Romanicis adhibita sit, nam de litteris Latinis medii aevi nihil certi cognoscere potui. Et dixi initio capitis prioris eam in litteris recentioribus satis esse frequentem, debui tamen dicere in litteris recentissimis, nam ante saeculum duodevicesimum nulla vestigia illius usus reperire potui neque alii philologi eiusmodi rerum me peritiores, quos consului, me contra edocuerunt. Fieri tamen potest, quin etiam veri simillimum est, ut iam saeculo decimo quarto, scilicet ex eo tempore quo studium litterarum Latinarum et Graecarum revixit et quasi renatum est, ut aiunt, „gladius Damoclis“ in ore et sermone fuerit eorum, qui pueri magistrum suum versus illos Horatianos „dstrictus ensis cui super impia cervice pendet“ cet. interpretantem audissent, et iure auspicamur homines doctos iam diu illa locutione in sermone

1) Cf. Cic. de or. II 14, 58; de n. d. II 27, 69; de legg. II 6, 15; Brut. 16, 63; 95, 325; ad fam. V 12, 2 et 7; ad Att. VI 1, 18; Verr. V 55, 148; 56, 145.

cotidiano usos esse, antequam aliquis scriptor extiterit, qui eam litteris mandaret, sed quis hoc investigare potest? Nobis litterarum monumenta sola reliqua sunt, quorum in hoc usu explorando ratio habenda est.

Ut a sermone patrio incipiam, v. c. Stoettius (Proverbia Neerlandica n° 2202), qui alibi in lexico suo multus et accuratus est in origine et historia alicuius proverbii persequenda, nihil aliud nisi ipsa verba „het zwaard van Damocles” cum eorum interpretatione affert, et per litteras a me consultus me, quae est benevolentia, certiore fecit illam locutionem in lingua nostra satis noviciam sibi videri. Quae sententia plane convenit cum iis quae mihi pluribus verbis scripsit v. c. A. Beetius, unus ex illis qui lexicon Neerlandicum, ingens illud opus, condunt, qui nimirum exemplaria Neerlandica „nocturna manu”, ut ait poeta, „diurnaue versant”. Refugi igitur ad Harrebomeum (II 514), in cuius thesauro proverbiorum a° 1858 edito locutio illa quidem „hem hangt een zwaard boven het hoofd” commemoratur, sed nullius scriptoris nomine prolato, nulla explicatione addita, nisi quod aliam locutionem (I 151, 326) „zijn leven hangt aan een zijden draad” tradens, eam quoque cum Damoclis historia cohaerere dicit. Qua in re mea quidem sententia fallitur, nam proverbia sive locutiones „zijn leven hangt aan een zijden draad”, „das Leben hängt an einem seidenen Faden” aliam habent originem neque plane idem designant atque illud „het zwaard van Damocles hangt hem boven het hoofd”, „das Damoklesschwert hängt drohend über Jemandes Haupt”. In altero enim magis fragilitas et incerta condicio vitae humanae (nam quidquid tenui filo pendet, caducum et iamiam ruiturum est), in altero periculum aliquod felicitati nostrae vel quieti imminens spectatur ¹⁾. Quare illa locutio Belgica et Germanica potius similitudinem quandam speciemque praebet verborum Ovidii (ex Pont. IV 3, 35): *omnia sunt hominum tenui pendencia filo et subito casu, quae valere, ruunt* et Synesii (ep. 4): *ἀπὸ λεπτοῦ Φασι μίτου τὸ ζῆν ἠρτῆσθαι* ²⁾.

1) Cf. cap. I p. 321, ann. 2.

2) In eundem errorem atque Harrebomeus inciderunt: W. H. D. Suringar Erasmus p. 86 sqq., Schrader, Bilderschnuck p. 330 n° 174, Hetzel „wie de Deutsche spricht” a. v., Sanders, Deutscher Sprachschatz a. v.

Neque Wanderus in thesauro proverbiorum Germanicorum p. 471 n° 117) hanc vocem „es hängt ein Schwert über dem Haupt“ laudans, exempla ex litterarum monumentis citat, sed tantummodo ad Harrebomeum nostrum provocat, et efficio nullos locos ex scriptoribus suis popularibus ad hanc citationem illustrandam ei praesto fuisse. Verum in Germania anno 1746 Gellertius in narrationibus suis (I 84) fabulam Damoclis tractaverat, sic exordiens:

Glaubt nicht, dass bei dem grössten Glücke
Ein Wüthrich jemals glücklich ist;
Er zittert in dem Augenblicke,
Da er der Hoheit Frucht geniesst.

Bei aller Herrlichkeit stört ihn des Todes Schrecken,
Und lässt ihn nichts als theures Elend schmecken.

Als den Tyrannen Dionys

Ein Schmeichler einstens glücklich pries u. s. w.

hic poetae sine dubio in his versibus locus ille Ciceronianus oculos versabatur, ut unicuique comparatione instituta appareret. Quoniam autem constat Gellertium magnopere a civibus et cultum esse eiusque fabulas et narrationes multum valuisse ad emolliendos atque humanitatem alendam, facile est inde ab eius aetate gladium Damoclis sensim in usum locum proverbii apud Germanos obtinere ¹⁾, sicut aliam locutionem „der Dritte im Bunde“ eodem modo ex veterum ²⁾ locutionibus per Schilleri carmen in eorum sermonem irrepsit.

In clarissimo lexico Grimmi s. v. „Schwert“ nihil quod ad hanc quaestionem pertinet, reperitur sed s. v. „Faden“ (III col. 1233) hanc locutionem tradit: „es hängt an einem Faden, dünnen, seidnen Faden.“ At iam supra demonstravimus, quomodo intersit inter hanc et allegoriam Damocleam. Verumenimvero unum ex multis ibi allatis silentio non praetereundum est, quod cum sententia nostra pugnare potest videri:

Wer land und leut durch unrecht drengt

Ob dem das schwert am faden hengt.

in his versibus nomen Damoclis siletur, tamen veri simile est poetam narrationem Damocleae non ignarum fuisse. Nec mirum, nam versus facti sunt ab Ioh. von Ardenberg (a^o 1535), qui Ciceronem Germanice vertit et carmina, ad quae duo versus pertinent, versioni suae adiunxit. Hunc tamen poetam tantum apud suos, ut iam per hos versus locutio illa in sermonem vulgarem invaderet, non mihi persuaserim.

Cf. Büchmann, Gefügelte Worte p. 320—321; de origine huius Damonis

In Francogallia aetate Voltari Damocles eiusque cena periculosa proverbii loco celebrabatur, ut epistulae docent (Oeuvres de Voltaire XLV p. 355): „il faut avouer que la vie ressemble au festin de Damoclès, le glaive est toujours suspendu”. Idem alibi: „je regarde ma vie comme la fête de Damoclès chez Dénys.” Deinde Ianus Petrus de Béranger initio saeculi undevicesimi ita cecinit (II p. 67):

De Damoclès l'épée est bien connue;
En songe, à table, il m'a semblé la voir;
Sous cette épée et menaçante et nue
Dénys l'ancien me forçait à m'asseoir.

Postea usus huius locutionis iam latior, liberior, vulgatio fit. Carolus enim de Bernard haec scribit („la Cinquantaine” §5): „chercher un ami sûr à qui je pusse confier cette épée de Damoclès (des lettres de change non payées et pouvant faire mettre immédiatement en prison) n'était ce pas penser à vous?” Quin etiam Ramond de Carbonnières in Pyrenaei saltus descriptione haec de cacumine aliquo montis: „ce pic du Midi suspendu sur leur tranquille retraite (sc. des champs de Bigorre) comme l'épée du tyran sur la tête de Damoclès”¹⁾.

In lingua Anglica²⁾ iam anno 1747 exemplum huius allegoriae occurrit (Scheme Equipm. Men of War 58): „hanging over our heads like Damocles' sword”; deinde (a^o 1863) Chamber's Cyclopaedia: „these fear hang like Damocles' sword over every feast and make enjoyment impossible”; (a^o 1888, die duodecimo m. Aprilis) Voice: „this curse hangs over their homes like a Damoclesian (male pro Damoclean) sword”; (a^o 1892) Law Times XCII, 213/1: „little do directors and their companions know of this sword of Damocles that hangs over them”. Postremo ut exemplum ex scriptore huius aetatis afferam (Florence Marryat): „so they laugh and love and are to all appearance blissfully content through the morning hours and descend to breakfast (but for that sword of Damocles suspended over their heads) as happy in their

et Phintiae fabulae cf. Naberum. „Vier tijdgenooten” p. 218, qui a Cobeto Aristorem auctorem eius narrationis indicatum commemorat (cf. Lamb. de v. Pyth. § 234)

1) Locus Francogallicus plerisque officiose mihi indicavit v. c. van Hamel.

2) Cf. Murray lex. vol. III p. 19 s. v. Damocles.

mutual affection as ever Eve and Adam when first presented to each other".

Etiam in lingua Italica illud „la spada di Dámocle” satis recens esse videtur, sed dolendum quod Petrócchi in lexico nulla exempla ex scriptoribus affert.

Denique animadvertendum est ex locis supra allatis et ex nostra loquendi consuetudine dilucide apparere verba illa „het zwaard van Damocles” cet. non solum de iis periculis adhiberi, quae hominibus, qui ipsi sibi beati et tuti videntur, aut secundis vel quietis rebus impendent — id quod origine proverbii requiri possit videri — sed paene de quovis periculo magno.

ΒΑΡΒΑΡΙΣΤΙ?

AD SCHOL. ARISTOPH. ΠΑΟ. 459.

„ὦ εἶα!” clamatur identidem, dum Pax ab agricolis summa virium intentione protrahitur in lucem. Sed quis clamet dubitari potest. Quapropter annotatum est:

„τὸν Ἑρμῆν καὶ ταῦτα ἐξάρχειν θέλουσι. μιμεῖται δὲ τοὺς βαρβαριστὶ ἐξέλεκοντας. δεῖ οὖν νοεῖν ὅτι ταῦτα ἀνὰ μέρος λέγεται, τὸ μὲν τοῦ Ἑρμοῦ κελεύοντος [καὶ ἔλεκοντος], τὸ δὲ τῶν ἐλκόντων ὑπακούντων”.

Hic nemini opinor non manifestum est dittographema, quod uncinis inclusi: „καὶ ἔλεκοντος”. Quo deleto aliud vitium restat emendandum. Nam Mercurium *barbaros* imitari vel *barbarum* clamorem esse illud „εἶα” nemo unquam in mentem inducere sibi potuit. Sed nondum indicatum vidi remedium. Hic quoque delendae sunt litterae aliquot, quae debentur dittographiae. Scribatur:

„μιμεῖται δὲ τοὺς βάρους τι ἐξέλεκοντας”.

In codice V tres ultimae litterae vocis βαρβαριστὶ sunt correctoris; idem tamen, nisi fallor, scripserat ipse librarius. In R legi „βαρβάρους τι” annotavit Dindorf in scholiorum editione: fortasse igitur tunc (anno 1838) legebatur; nunc partim madore peremptae sunt illae litterae, nam in imagine phototypa nihil nisi „τοὺς βαρ | τι” discernitur, neque in ipso codice plus vidit is qui paravit apographum, quo usus est Rutherford in scholiorum Ravennatium editione (1896). Edidit tamen hic: „μιμεῖται τοὺς ζαρβάρους < > τι ἐξέλεκοντας”, „he imitates the cry of foreign < >”.

οἱ βάρβαροι οὐκ εἰς κόρακας;

v. L.

AD PLAUTI RUDENTEM.

Pleraque omnia Macaulaei opera Lipsiensis editor repeti indeque extra Britanniam in multorum manus pervenerunt, quae habili voluminum forma delectantur et modico pretio alliciuntur. Quaedam remanent quae non leguntur nisi in *Miscellaneis*, quae Tauchnitzius sive ignoravit sive contempsit. Horum partem a quam Macaulaeus conscripsit admodum adulescens, nec mirum iuvenilia opera hodie vix posse placere, cum iuxta posita iuvenias quos provecta aetas tulit fructus maturos. Nec tam minus praeclaris relationibus et sententiis in Senatu dictis, quae iamdudum noram saepiusque legeram et relegeram, nuper intermixta inveni alia, in quibus leonis unguem facile est agnosce. Unum est quod Mnemosynes lectores fortasse hic lubenter offendet: Georgius Otto Trevelyan, quo tempore otium erat ab rebus Senatu gerendis, quatuor voluminibus composuit avunculi vitae multaque ex Macaulaei diariis excerpsit, ex quibus apparet et praecipuos scriptores Graecos et Latinos usque ad Historiam Augustam legisse omnes, optimos autem haud semel tractasse et retractavisse. Plautus exemplo est, cuius lectione mirum delectabatur. Itaque quum in India gravissima negotia sustinebat — nam secundum a proconsule locum tenebat — comicam poetam iamdudum sibi notum quater relegit et in Europam reversus bis ad eum rediit. Anno 1850 quum mense Septembri in insula Vecti rusticabatur, cum Plutarchi Vitae Parallelis aliaque scriptoribus haud paucis etiam Plautum secum tulerat forte inter ambulandum iuvit eum experiri possetne quaedam Graecae vertere. Attigerat quinquagesimum aetatis annum, dudum erat ex quo Cantabrigiae se eiusmodi exercitio dederat, sed operae pretium est cognoscere quomodo res ei cesserit, dolendum est reliqua omnia intercidisse, nam servati sunt

quatuor hexametri Latini optime tornati et fragmentum
cum quod infra describam. Ex Plauti Rudente selegerat
1235—1253:

DAEMONES.

O Gripe, Gripe, in aetate hominum plurimae
Fiunt transennae, ubi decipiuntur dolis;
Atque edepol in eas plerumque esca imponitur.
Quam si quis avidus pascit escam avariter,
Decipitur in transenna avaritia sua.
Ille, qui consulte, docte, atque astute cavet,
Diutine uti bene licet partum bene.
Mi istaec videtur praeda praedatum irier:
Ut cum maiore dote abeat, quam advenerit.
Egone ut, quod ad me adlatum esse alienum sciam
Celem? Minime istuc faciet noster Daemones.
Semper cavere hoc sapientes aequissimum est,
Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
Ego, mihi quum lusi, nil moror ullum lucrum.

GRIPUS.

Spectavi ego pridem comicos ad istum modum
Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
Quum illos sapientis mores monstrabant populo,
Sed quum inde suam quisque ibant diversi domum,
Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant.

ae Macaulaeus ita convertit in Graecum sermonem:

ΔΑΙΜ.

Ὦ Γρίπε, Γρίπε, πλείστα παγίδων σχήματα
ἴδοι τις ἂν πεπηγμέν' ἐν θνητῶν βίῃ
καὶ πλείτ' ἐπ' αὐτοῖς δελέαθ', ὧν ἐπιθυμία
δρεγόμενός τις ἐν κακοῖς ἀλίσκεται.
ὅστις δ' ἀπιστεῖ καὶ σοφῶς φυλάττεται,
καλῶς ἀπολαύει τῶν καλῶς πεπορισμένων.
ἄρπαγμα δ' οὐχ ἄρπαγμ' ὁ λάρναξ οὐτοσί,
ἀλλ' αὐτὸς, οἶμαι, μᾶλλον ἀρπάξει τινά.
τόνδ' ἄνδρα κλέπτειν τ' ἀλλότρι' — εὐφόμει, τάλαν·
ταύτην γε μὴ μαίνοιτο μανίαν Δαιμονῆς.

AD PLAUTI RUDENTEM.

Pleraque omnia Macaulaei opera Lipsiensis editor repeti indeque extra Britanniam in multorum manus pervenerunt, q̄ habili voluminum forma delectantur et modico pretio alliciunt. Quaedam remanent quae non leguntur nisi in *Miscellaneis*, quae Tauchnitzius sive ignoravit sive contempsit. Horum partem s̄ quam Macaulaeus conscripsit admodum adulescens, nec mirum iuvenilia opera hodie vix posse placere, cum iuxta positos venias quos provecta aetas tulit fructus maturos. Nec tam minus praeclaris relationibus et sententiis in Senatu dictis, q̄ iamdudum noram saepiusque legeram et relegeram, nuper in mixta inveni alia, in quibus leonis unguem facile est agnoscere. Unum est quod Mnemosynes lectores fortasse hic lubenter offendat. Georgius Otto Trevelyan, quo tempore otium erat ab rebus Senatu gerendis, quatuor voluminibus composuit avunculi vitam multaque ex Macaulaei diariis excerpit, ex quibus apparet praecipuos scriptores Graecos et Latinos usque ad Historiam Augustam legisse omnes, optimos autem haud semel tractasse et retractavisse. Plautus exemplo est, cuius lectione mihi delectabatur. Itaque quum in India gravissima negotia susciperebat — nam secundum a proconsule locum tenebat — compositam iamdudum sibi notum quater relegit et in Europa reversus bis ad eum rediit. Anno 1850 quum mense Septembri in insula Vecti rusticabatur, cum Plutarchi Vitae Parallelis, quae scriptoribus haud paucis etiam Plautum secum tulerat, forte inter ambulandum iuvit eum experiri possetne quae Graecae vertere. Attigerat quinquagesimum aetatis annum, dudum erat ex quo Cantabrigiae se eiusmodi exercitio dedidit, sed operae pretium est cognoscere quomodo res ei commendandum est reliqua omnia intercidisse, nam servati sunt.

τόδε γὰρ αἰεὶ σοφοῖσιν εὐλαβητέον,
 μή τί ποθ' ἑαυτῷ τις ἀδίκημα συννοῆ.
 κέρδη δ' ἔμοιγε πάνθ' ὅσοις εὐφραίνομαι,
 κέρδος δ' ἀκερδὲς ὁ τούμυδον ἀλγύνει κέαρ.

ΓΡΙΠ.

κἀγὼ μὲν ἤδη κωμικῶν ἀκήκοα
 σεμνῶς λεγόντων τοιάδε, τοὺς δὲ θεωμένους
 κροτεῖν, ματαίοις ἠδομένους σοφίσμασιν·
 εἶθ', ὡς ἀπῆλθ' ἕκαστος οἴκαδ' οὐδενὶ
 οὐδὲν παρέμεινε τῶν καλῶς εἰρημένων.

Admirabile est videre quam eleganter Macaulæus rem suam administraverit et putidum fuerit acerbe exagitare si quid peccarit. Illud addo Rudentem expressam esse ex Diphili fabula, cuius titulus quis fuerit ignoratur; sed Fredericus Schoellius in praefatione me docuit fuisse qui crederent post Vidulariam factam videri Rudentem, cum prior comoedia aptiorem titulum iam occupavisset. Hoc si probabitur, collato Phrynicho Praep. Soph. p. 33. 33: Γρυμεία· ἦν οἱ πολλοὶ γρύτην καλοῦσι, Δίφιλος ἄνευ τοῦ Ἰ γρυμέαν. ἔστι δὲ παρ' Ἀθηναίοις κῆρα τις γρυμὲ καλουμένη, ἐν ᾗ παντοῖα σκευὴ ἔνεστι., suspicari possis Diphili fabulam Ἰ γρυμέαν fuisse inscriptam.

S. A. N.

AD BOETHIUM.

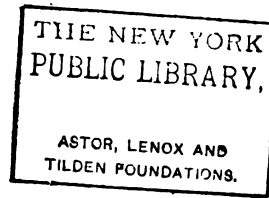
CONS. IV. 7. 43 *Neque enim vos in propectu positi virtutis diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis: proelium cum omni fortuna animis acre conseritis.*

Hanc lectionem alii, alii alteram praeferunt quae est *nimis acre: spreta utraque Peiper a! nimis acre edidit.*

At lectio *animis* satis bene se habet, emendetur modo vocabulum quod emendandum vel potius secandum est ita:

proelium cum omni fortuna animis ac re conseritis.

P. H. D.

DE OVIDIO POETA COMMENTATIO.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

(Continuantur e pag. 218).

LIBER V.

2 sq. Fremida regalia turba

Atria complentur.

Me quod adiectivum *fremidus* nusquam alibi apud Ovidium legitur, quodque adeo sermonis latini leges violat magis movet quam quod a manu prima in melioribus legitur codicibus. Absurdam eam vocem esse iam ante multos annos Madvigius ille pronuntiavit, sed quod reposuit *trepida* vereor ut rectum sit. Turba illa quae ira et indignatione mota advolat, cruentum bellum illatura convivantibus, non, ut opinor, *trepida* dici potest, quod adiectivum, licet non prorsus idem significet quod *timidus*, *anxius*, tamen cum timore plerumque iunctum animi statum corporisve motum indicat. Me ergo ne hoc quidem quod 'deteriores' codices et 'meliorum' altera manus *fremitu* — *turbae* habent, deterret quominus sic ipsum scripsisse Ovidium credam. Verba *implendi* cum substantivis sonum aliquem significantibus iungere in deliciis ei fuisse videtur. Conferas modo:

V, 153	ululatuque atria complent.
II, 155	hinnitibus auras
	Flammiferis implent.
III, 180	ululatibus omne
	Implevere nemus.

τόδε γὰρ αἰεὶ σοφοῖσιν εὐλαβητέον,
 μή τί ποθ' ἑαυτῷ τις ἀδίκημα συννοῆ.
 κέρδη δ' ἔμοιγε πάνθ' ὄσοις εὐφραίνομαι,
 κέρδος δ' ἀκερδὲς ὃ τοῦμὸν ἀλγύνει κέαρ.

ΓΡΙΠ.

κἀγὼ μὲν ἤδη κωμικῶν ἀκήκοα
 σεμνῶς λεγόντων τοιάδε, τοὺς δὲ θεωμένους
 κροτεῖν, ματαίοις ἠδομένους σοφίσμασιν·
 εἶθ', ὡς ἀπῆλθ' ἕκαστος οἴκαθ' οὐδενὶ
 οὐδὲν παρέμεινε τῶν καλῶς εἰρημένων.

Admirabile est videre quam eleganter Macaulæus rem suam administraverit et putidum fuerit acerbè exagitare si quid peccarit. Illud addo Rudentem expressam esse ex Diphili fabulâ, cuius titulus quis fuerit ignoratur; sed Fredericus Schoellius in præfatione me docuit fuisse qui crederent post Vidulariam factam videri Rudentem, cum prior comoedia aptiorem titulum iam occupavisset. Hoc si probabitur, collato Phrynicho Præsp. Soph. p. 33. 33: Γρυμεία· ἦν οἱ πολλοὶ γρύτην καλοῦσι, Δίφιλος ἄνευ τοῦ Ἰ γρυμέαν. ἔσι δὲ παρ' Ἀθηναίοις πῆρα τις γρυμέα καλουμένη, ἐν ἣ παντοῖα σκευὴ ἔνεσι., suspicari possis Diphili fabulam Γρυμέαν fuisse inscriptam.

S. A. N.

AD BORTHIUM.

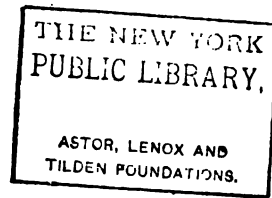
CONS. IV. 7. 43 *Neque enim vos in propectu positi virtutis diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis: proelium cum omni fortuna animis acre conseritis.*

Hanc lectionem alii, alii alteram præferunt quæ est *nimis acre: spreta utraque Peiper a! nimis acre edidit.*

At lectio *animis* satis bene se habet, emendetur modo vocabulum quod emendandum vel potius secandum est ita:

proelium cum omni fortuna animis ac re conseritis.

P. H. D.

DE OVIDIO POETA COMMENTATIO.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

(Continuantur e pag. 218).

LIBER V.

2 sq.

Fremida regalia turba

Atria complentur.

Me quod adiectivum *fremidus* nusquam alibi apud Ovidium legitur, quodque adeo sermonis latini leges violat magis movet quam quod a manu prima in melioribus legitur codicibus. Absurdam eam vocem esse iam ante multos annos Madvigius ille pronuntiavit, sed quod reposuit *trepida* vereor ut rectum sit. Turba illa quae ira et indignatione mota advolat, cruentum bellum illatura convivantibus, non, ut opinor, *trepida* dici potest, quod adiectivum, licet non prorsus idem significet quod *timidus*, *anxius*, tamen cum timore plerumque iunctum animi statum corporisve motum indicat. Me ergo ne hoc quidem quod 'deteriores' codices et 'meliorum' altera manus *fremitu* — *turbae* habent, deterret quominus sic ipsum scripsisse Ovidium credam. Verba *implendi* cum substantivis sonum aliquem significantibus iungere in deliciis ei fuisse videtur. Conferas modo:

V, 153

ululatuque atria complent.

II, 155

hinnitibus auras

Flammiferis implent.

III, 180

ululatibus omne

Implevere nemus.

VII, 114 locum mugitibus impleverunt.
VIII, 447 clamoribus urbem

Implent.

IX, 166 Implevitque suis nemorosum vocibus Oetan
οὐδ' ἅπαντας ἐκφέρω.

23 In Phineum indignantem quod sponsa sibi Andromeda
potitus sit Perseus sic invehitur frater Cepheus, sponsae pater:
Scilicet haud satis est quod te spectante revincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti?
At Phineus ille Andromedae ét patruus est ét sponsus fuit.
Utique ergo legendum *sponsusque*.

80 sqq. Tollit Perseus cratera

. altis

Exstantem signis *multaeque in pondere massae*.

Ultima corrupta censeo, necdum vera emendatio inventa videtur.

85 *Polydaemona*. Veram esse Riesii emendationem *Polydegmons*,
et hoc esse nomen regi vel regulo alicui aptum ét res ipsa
docet et testatur vs. 242:

Te tamen, o parvae rector, Polydecta Seriphi.

97 Tum quoque Cephenum post regem primus Hodites
Ense iacet Clymeni.

Sic codices, nisi quod pro *tum* etiam *tunc* et *hic* traditur. Con-
fusa sententiae vocabula: licet enim Ehwaldus exempla afferat
quaedam, ubi *quoque* a suo loco aberravit, *tum quoque* divelli
non posse videtur. Equidem auctor sum legamus: *dux quoque*:
Hodites ille copiis Cephenum praeerat tantis ut post ipsum
Cephea summo esset imperio.

111 Tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad usus,
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres.

Rectissime Ehwaldus annotat *tu quoque* sic esse mente supple-
dum ut fiat *tu quoque cecidisti*. Atque tum aptissime sequens
versus annectitur, nam *sed qui . . . moveres* est: 'sed ita adhi-
bendus ut . . . moveres'. Sed sequenti versu:

Iussus eras celebrare dapes festumque canendo omnia perturbantur. Nunc enim *sed qui — moveres* hunc sensum nanciscitur: „sed *quoniam* citharoedus et cantor eras”, ita ut gerundivum *adhibendus* ingratissimum in modum cum verbo finito iungatur: „non *adhibendus*, sed iussus eras”. Accedit quod totum istud „iussus — canendo” admodum ieiunum est et tantum non ridicule praecedentibus additur: qui enim dictus iam est et citharam tractare et ad citharam canere posse, nunc tantummodo *canere* iubetur. Delendum ergo vs. 113 censeo.

154 sqq. Andromeda ipsa cum patre et matre pacem suadent lamentantes:

Sed sonus armorum superat gemitusque cadentum

Pollutosque simul multo Bellona penates

Sanguine perfundit renovataque proelia miscet.

Vs. 155 spernit Heinsii emendationem *semel* Ehwaldus. Certissima tamen illa mihi videtur. *Sonus armorum* et nomen *Bellonae* non possunt vocabulo *simul* inter se iungi, quoniam non sunt diversae naturae, et *pollutos penates sanguine perfundit* ne sanum quidem praebet sensum, nisi participio *pollutos* adverbium *semel* accedit. Atque, illo accedente, apte demum *renovata* commemorantur proelia.

180 Perseus Medusae proferens caput exclamat:

Vultus avertite vestros

Si quis amicus adest!

Immo *quisquis* cum cod. λ. Nam quin pars pugnantium ipsi amica sit dubitare Perseus non potest.

195 sq. Optimo iure hic Ehwaldus „deterioris” codicis *ε* recepit lectionem:

Increpat hos „vitio”que „animi *non* viribus” inquit

„Gorgoneis torpetis” Eryx.

Nam in „optimo” M est *cum* (suprascripto *cur*).

232 Editur fere cum M:

Tum quoque conanti sua vertere lumina cervix

Derignit.

AD PLAUTI RUDENTEM.

Pleraque omnia Macaulaei opera Lipsiensis edito indeque extra Britanniam in multorum manus pervene habili voluminum forma delectantur et modico pretio al Quaedam remanent quae non leguntur nisi in *Miscellae* Tauchnitzius sive ignoravit sive contempsit. Horum pa quam Macaulaeus conscripsit admodum adolescens, ne iuvenilia opera hodie vix posse placere, cum iuxta p venias quos provecta aetas tulit fructus maturos. N minus praeclaris relationibus et sententiis in Senatu dic iamdudum noram saepiusque legeram et relegeram, nu mixta inveni alia, in quibus leonis unguem facile est a Unum est quod Mnemosynes lectores fortasse hic lubenter Georgius Otto Trevelyan, quo tempore otium erat ab Senatu gerendis, quatuor voluminibus composuit avunc multaque ex Macaulaei diariis excerpit, ex quibus app praecipuos scriptores Graecos et Latinos usque ad I Augustam legisse omnes, optimos autem haud semel t et retractavisse. Plautus exemplo est, cuius lectione delectabatur. Itaque quum in India gravissima negotiis bat — nam secundum a proconsule locum tenebat — poetam iamdudum sibi notum quater relegit et in reversus bis ad eum rediit. Anno 1850 quum mense 8 in insula Vecti rusticabatur, cum Plutarchi Vitis Paralle que scriptoribus haud paucis etiam Plautum secum t forte inter ambulandum iuvit eum experiri possetne Graece vertere. Attigerat quinquagesimum aetatis a dudum erat ex quo Cantabrigiae se eiusmodi exercitio sed operae pretium est cognoscere quomodo res ei c dolendum est reliqua omnia intercidisse, nam servati

quatuor hexametri Latini optime tornati et fragmentum cum quod infra describam. Ex Plauti Rudente selegerat [235—1253:

DAEMONES.

O Gripe, Gripe, in aetate hominum plurimae
 Fiunt transennae, ubi decipiuntur dolis;
 Atque edepol in eas plerumque esca imponitur.
 Quam si quis avidus pascit escam avariter,
 Decipitur in transenna avaritia sua.
 Ille, qui consulte, docte, atque astute cavet,
 Diutine uti bene licet partum bene.
 Mi istaec videtur praeda praedatum irier:
 Ut cum maiore dote abeat, quam advenerit.
 Egone ut, quod ad me adlatum esse alienum sciam
 Celem? Minime istuc faciet noster Daemones.
 Semper cavere hoc sapientes aequissimum est,
 Ne conscii sint ipsi maleficiis suis.
 Ego, mihi quum lusi, nil moror ullum lucrum.

GRIPUS.

Spectavi ego pridem comicos ad istum modum
 Sapienter dicta dicere, atque iis plaudier,
 Quum illos sapientis mores monstrabant poplo,
 Sed quum inde suam quisque ibant diversi domum,
 Nullus erat illo pacto, ut illi iusserant.

e Macaulaeus ita convertit in Graecum sermonem:

ΔΑΙΜ.

Ἦν Γρίπε, Γρίπε, πλεῖστα παγίδων σχήματα
 Ἴδοι τις ἂν πεπηγμέν' ἐν θνητῶν βίῳ
 καὶ πλεῖς' ἐπ' αὐτοῖς δελέαθ', ὧν ἐπιθυμία
 ὀρεγόμενος τις ἐν κακοῖς ἀλλίσκεται.
 ὅστις δ' ἀπίσσει καὶ σοφῶς φυλάττεται,
 καλῶς ἀπολαύει τῶν καλῶς πεπορισμένων.
 ἄρπαγμα δ' οὐχ ἄρπαγμ' ὁ λάρναξ οὔτοσί,
 ἀλλ' αὐτὸς, οἴμαι, μᾶλλον ἀρπάξει τινά.
 τόνδ' ἄνδρα κλέπτειν τ' ἀλλότρι' — εὐφήμει, τάλαν'
 ταύτην γε μὴ μαίνοιτο μανίαν Δαιμονῆς.

τόδε γὰρ αἰὲς σοφοῖσιν εὐλαβητέον,
 μή τί ποθ' ἑαυτῷ τις ἀδίκημα συννοῆ.
 κέρδη δ' ἔμοιγε πάνθ' ὅσοις εὐφραίνομαι,
 κέρδος δ' ἀκερδὲς ὃ τοῦμὸν ἀλγύνει κίταρ.

ΓΡΙΠ.

κἀγὼ μὲν ἤδη κωμικῶν ἀκήποα
 σεμνῶς λεγόντων τοιάδε, τοὺς δὲ θεωμένους
 κροτεῖν, ματαίοις ἠδομένους σοφίσμασιν·
 εἶθ', ὡς ἀπῆλθ' ἕκαστος οἴκαδ' οὐδενί
 οὐδὲν παρέμεινε τῶν καλῶς εἰρημένων.

Admirabile est videre quam eleganter Macaulæus rem suam administraverit et putidum fuerit acerbe exagitare si quid peccarit. Illud addo Rudentem expressam esse ex Diphili fabula, cuius titulus quis fuerit ignoratur; sed Fredericus Schoellius in praefatione me docuit fuisse qui crederent post Vidulariam factam videri Rudentem, cum prior comoedia aptiorem titulum iam occupavisset. Hoc si probabitur, collato Phrynicho Praep. Soph. p. 33. 33: Γρυμεία· ἦν οἱ πολλοὶ γρύτην καλοῦσι, Δίφιλος ἄνευ τοῦ Ἰ γρυμέαν. ἔσι δὲ παρ' Ἀθηναίοις πῆρα τις γρυμεία καλουμένη, ἐν ἧ παντοῖα σκευὴ ἔνεσι., suspicari possis Diphili fabulam Γρυμέαν fuisse inscriptam.

S. A. N.

AD BORTHIUM.

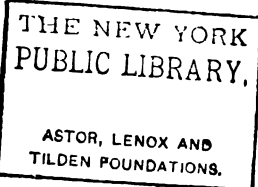
CONS. IV. 7. 43 *Neque enim vos in propectu positi virtutis diffluere deliciis et emarcescere voluptate venistis: proelium cum omni fortuna animis acre conseritis.*

Hanc lectionem alii, alii alteram praeferunt quae est *nimis acre: spreta utraque Peiper a! nimis acre edidit.*

At lectio *animis* satis bene se habet, emendetur modo vocabulum quod emendandum vel potius secandum est ita:

proelium cum omni fortuna animis ac re conseritis.

P. H. D.

DE OVIDIO POETA COMMENTATIO.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

(Continuantur e pag. 218).

LIBER V.

2 sq.

Fremida regalia turba

Atria complentur.

Me quod adiectivum *fremidus* nusquam alibi apud Ovidium legitur, quodque adeo sermonis latini leges violat magis movet quam quod a manu prima in melioribus legitur codicibus. Absurdam eam vocem esse iam ante multos annos Madvigius ille pronuntiavit, sed quod reposuit *trepida* vereor ut rectum sit. Turba illa quae ira et indignatione mota advolat, cruentum bellum illatura convivantibus, non, ut opinor, *trepida* dici potest, quod adiectivum, licet non prorsus idem significet quod *timidus*, *anxius*, tamen cum timore plerumque iunctum animi statum corporisve motum indicat. Me ergo ne hoc quidem quod 'deteriores' codices et 'meliorum' altera manus *fremitu — turbae* habent, deterret quominus sic ipsum scripsisse Ovidium credam. Verba *implendi* cum substantivis sonum aliquem significantibus iungere in deliciis ei fuisse videtur. Conferas modo:

V, 153	ululatuque atria complent.
II, 155	hinnitibus auras
	Flammiferis implent.
III, 180	ululatibus omne
	Implevere nemus.

VII, 114 locum mugitibus impleverunt.
VIII, 447 clamoribus urbem

Implent.

IX, 166 Implevitque suis nemorosum vocibus Oeten
οὐδ' ἅπαντας ἐκφέρω.

23 In Phineum indignantem quod sponsa sibi Andromeda
potitus sit Perseus sic invehitur frater Cepheus, sponsae pater:
Scilicet haud satis est quod te spectante revincta est,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti?
At Phineus ille Andromedae ét patruus est ét sponsus fuit.
Utique ergo legendum *sponsusque*.

80 sqq. Tollit Perseus cratera

. altis

Exstantem signis *multaeque in pondere massae*.

Ultima corrupta censeo, necdum vera emendatio inventa videtur.

85 *Polydaemona*. Veram esse Riesii emendationem *Polydegmons*,
et hoc esse nomen regi vel regulo alicui aptum ét res ipsa
docet et testatur vs. 242:

Te tamen, o parvae rector, Polydecta Seriphi.

97 Tum quoque Cephenum post regem primus Hodites
Ense iacet Clymeni.

Sic codices, nisi quod pro *tum* etiam *tunc* et *hic* traditur. Con-
fusa sententiae vocabula: licet enim Ehwaldus exempla afferat
quaedam, ubi *quoque* a suo loco aberravit, *tum quoque* divelli
non posse videtur. Equidem auctor sum legamus: *dux quoque*:
Hodites ille copiis Cephenum praeerat tantis ut post ipsum
Cephea summo esset imperio.

111 Tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad usus,
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres.

Rectissime Ehwaldus annotat *tu quoque* sic esse mente supple-
dum ut fiat *tu quoque cecidisti*. Atque tum aptissime sequem
versus annectitur, nam *sed qui . . . moveres* est: *sed ita adhi-*
bendus ut . . . moveres'. Sed sequenti versu:

Iussus eras celebrare dapes festumque canendo
 nia perturbantur. Nunc enim *sed qui* — *moveres* hunc sensum
 anciscitur: „*sed quoniam* citharoedus et cantor eras”, ita ut
 erandivum *adhibendus* ingratissimum in modum cum verbo
 inito iungatur: „non *adhibendus*, sed *iussus eras*”. Accedit
 quod totum istud „*iussus — canendo*” admodum ieunum est et
 antum non ridicule praecedentibus additur: qui enim dictus
 am est et citharam tractare et ad citharam canere posse, nunc
 antummodo *canere* iubetur. Delendum ergo vs. 113 censeo.

154 sqq. Andromeda ipsa cum patre et matre pacem suadent
 amentantes:

Sed sonus armorum superat gemitusque cadentum

Pollutosque simul multo Bellona penates

Sanguine perfundit renovataque proelia miscet.

Vs. 155 spernit Heinsii emendationem *semel* Ehwaldus. Certis-
 sima tamen illa mihi videtur. *Sonus armorum* et nomen *Bellonae*
 non possunt vocabulo *simul* inter se iungi, quoniam non sunt
 diversae naturae, et *pollutos penates sanguine perfundit* ne
 sanum quidem praebet sensum, nisi participio *pollutos* adver-
 bium *semel* accedit. Atque, illo accedente, apte demum *renovata*
 commemorantur proelia.

180 Perseus Medusae proferens caput exclamat:

Vultus avertite vestros

Si quis amicus adest!

Immo *quisquis* cum cod. λ. Nam quin pars pugnantium ipsi
 amica sit dubitare Perseus non potest.

195 sq. Optimo iure hic Ehwaldus „deterioris” codicis ε recepit
 lectionem:

Increpat hos „vitio”que „animi non viribus” inquit

„Gorgoneis torpetis” Eryx.

Nam in „optimo” M est *cum* (suprascripto *cur*).

232 Editur fere cum M:

Tum quoque conanti sua vertere lumina cervix

Deriguit.

Non ergo observare videntur vv. dd. quam ingratum sit in
vertere, praecedente hoc versu:

Ad quam se trepido Phineus *obverterat* ore.

Equidem Ovidii esse puto quod est in ϵ et quod in M scribitur: *flectere*. Accedit quod *lumina vertere* locutio est dationi alicui obnoxia, non vero *lumina flectere*.

384 Latine dici posse:

Inque cor hamata percussit harundine Ditem
non credo. Sed quid agam nescio.

390 Frigora dant rami, tyrios humus umida flores.

Vix apta hic *tyriorum* florum mentio, neque multum profici
Ehwaldi annotatione *tyrios = purpureos*. Sequitur enim vs. ϵ

violas aut *candida lilia* carpit

unde fere certum est poetam voluisse quod est in „deterioribus
varios.

445 Assentiri Ehwaldo non possum in hisce:

Solis ab occasu solis quaerebat ad ortum
caeli significari regiones. *Tempora* noctis et diei in praecedentibus significantur:

Perque pruinosas tulit irrequieta tenebras
sc. accensas pinus. Deinde

Rursus ubi alma dies hebetarat sidera.

Ergo recipere Heinsii lectionem:

Solis ad occasum solis quaerebat ab ortu
tantum non cogimur. Per noctis tenebras faces illas ingreditur
circumferebat, ubi alluxit usque ad novas tenebras filiam circumferebat (ad solis lumen scilicet).

460. Repetam hic quae dixi in Albo gratulatorio, quod
werdeno amici obtulimus; in paucorum enim manus eius
collectiones pervenire solent. Puer, qui Cererem ante anus
dam fores bibentem deriserat, quomodo dederit poenas sic
rat Ovidius:

Offensa est neque adhuc epota parte loquentem

Cum liquido mixta perfudit diva polenta.

455 Combibit os maculas, et quae modo bracchia gessit
 Crura gerit; cauda est mutatis addita membris,
 Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
 Contrahitur, parvaque minor mensura lacerta est.
 Mirantem flentemque et tangere monstra parantem
 460 Fugit anum latebramque petit; aptumque pudori
 Nomen habet, variis stellatus corpora guttis.

Versu 460 *pudori* est in optimo codice M, eamque lectionem nunc fere viri docti Ovidio vindicant. At ego, cui ineptissima videretur illa, frustra saepe quaesivi, quae ergo illis vocabulorum *aptum pudori nomen habet* vis esse videretur, donec tandem aliquando me docuit illud vir praestantissimus, qui nuper suavissimo libello quae essent vulgi de linguae ratione opiniones demonstravit: Fridericum Pollium dico. Is enim ad quotidianum quoddam provocat loquendi vitium, quod in familiari sermone saepe committatur. Quod quale sit sic me optime enarraturum arbitror: Iudas nomen nunc male apud omnes mortales audit: sic appellamus eum, qui „absentem rodit amicum, qui non defendit alio culpante”, eum denique, qui nihili faciat omnia caritatis vincula, dummodo suo consulat commodo. Quondam autem virum quendam de plebe sic audivi sanctae historiae partem amicis suis enarrantem: „Erat inter Iesu discipulos Iudas quidam: nomen ei Iudas erat, et revera ipse Iudas erat purus putus.” Ridiculus profecto error hic est, quem tamen in homine indocto facile feras. At unquam a poeta elegantissimo sic esse peccatum quis credat? Non ego. At credit Pollius, et lectionem codicis M sic defendit: „Nomen Stello *Ovidii tempore* pervulgatum fuit convicium hominis impudentis et maledici; nunc autem poeta, quo magis commoveat legentium animos, iam aetate fabulosa eam fuisse illius vocabuli vim fingit.” Obsecro te, vir praestantissime, num ergo *aptum pudori* posthac significabit *aptum convicio*? Et quomodo illud *variis stellatus corpora guttis* cum praecedentibus cohaerebit? An quidquam illa verba significare poterunt, nisi *ratio* iis dabitur *nominis* modo dicti? Denique iam mittamus inutiles disputationes; certum enim est et luce clarius, unice verum esse quod est in altera lectione: *aptumque colori*.

Haec etiam nunc vera esse arbitror. Quin autem „maculositas”

(ut novo et subridiculo utar vocabulo) *coloribus* adnumeri possit neque ego dubito neque dubitavit Bentleyus (Ter. E IV, 4, 22).

520 sqq. Verba sunt Cereris de filia rapta querentis Iovi:

Quod rapta, feremus,

Dummodo reddat eam: neque enim raptore marito

Filia digna tua est, si iam mea filia non est.

Ultima in codicibus omnibus, nisi quod in *ε sed iam*, quod nihili est, legitur pro *si iam*, sic habent. Atque sic nunc editur. Duplicem autem admittunt interpretationem. Significare ei possunt aut: „si Proserpina iam desiit esse filia mea”, quod parum aptum loquenti, aut, id quod editores velle suspicant „si mea filia iam non est digna praedone marito (quanto mihi tua)”. Verum ne id quidem Cererem decet, quae hic nobis poeta depingitur. Contumeliam, qua affecta est, graviter ferre demissum simulat animum; contemni despicique se clamat, simul se eam esse fingit, quae impune laedi possit; alia efferunt argumenta cur reddere praedam suam raptor sit cogend

Si nulla est gratia matris,

Nata patrem moveat, neu sit tibi cura, precamur,

Vilior illius, quod nostro est edita partu.

Praeclara haec sunt egregieque mentem referunt humanam, quam cognoscendam etiam Porcii Latronis praecipis addidit poeta noster potuit. Nimis ergo arrogantis est si Ceres non tamquam rem certissimam hoc sumit, quod sua filia raptore marito digna non est atque hoc argumento usa demonstrat minus Iovis filiam dignam esse. Accedit hoc quod vix significat posse coniunctiones *si iam* videntur aliquid quod a *quoniam quandoquidem* non longe distat; at certo certius est eas solum significare posse sed etiam tantum non semper significat „ut concedam”. Ergo non dubito quin Ovidius scripserit:

Si iam mea filia digna est.

Quis primus hanc coniecturam protulerit nescio, sed praetertissimam eam esse mihi pro certo constat.

540 sq. Orphne, nympha Avernalis, puerum Ascalaph dicitur

Ex Acheronte suo *furvis* peperisse sub *antris*.
Sic „deteriores” habent codices, sed meliores *silvis* — *atris*.
Utris credamus non est difficile dictu.

570 sq. Laeta deae frons est, ut sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis e nubibus exit.
Sic „meliores”, dure et vereor ne soloece; codex λ pro *e* habet
sibi, quod venustam nobis structuram reddit. Fortasse tamen
praestat *cum* legere; quae coniunctio facile potuit excidere.

LIBER VI.

26 sq. Pallas anum simulat: falsoque in tempora canos
Addit et infirmos baculo quoque sustinet artus.
Sic Ehwaldus; sed neque quid illud *falso* (ubi omnes dant
falsos) sibi velit video et *quoque* non suo positum loco videtur.
Equidem inter vs. 26 et sequentem *excidisse* unum versum
suspicio.

45 sqq. Sola est non territa virgo.
Sed tamen *erubuit* subitusque invita notavit
Ora *rubor*.
Haecine in bono poeta feramus? Merk. coniecit *exsiluit*, fortasse
recte, modo sit huius verbi subiectum *rubor*. Nam si ipsa
virgo exsiluit, territa est.

70 sq. Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit.
Commemorare hic volo lectionem variam, non quod hic ullius
sit momenti, sed quia egregie illustrat emendationem, qua
nullam equidem vidi praestantior. Apud Lucretium II, 1173 sq.
haec praebent codices:

Nec tenet omnia paulatim tabescere et ire
Ad *scopulum*, spatio aetatis defessa vetusto.
Emendavit ad *capulum* (= ad feretrum, ad sepulcrum) Haver-
campius. Poterat, ut opinor, una haec emendatio Havercampium

vindicare a conviciis de trivio sumptis, quibus eum laceravit Lachmannus, immo adduci ea Lachmannum oportebat ut criticum illum suspicaret. Si tamen eius in Havercampium cognoscere cupis maledicta: similia sunt huic Lachmanni in Wakefieldium convicio: „Wakefieldus cum grege suo ad glandes rediit”. Hoc cine effici literarum *humaniorum* studio! Et miramur etiam a Lachmanni fere tempore coepisse illum nostrarum literarum contemptum communem, quo nunc tam vehementer laborant? Nam suos sibi successores in hac certe re Lachmannus habuit. Sed ut ad rem redeam: noster Ovidii versus in codice ϵ supra *scopulum* scriptum habet λ ca. Vides quam facile *scopulus* pro *capulus* et *capulus* pro *scopulus* legi potuerit.

215 Legendum opinor cum Heinsio:

„Desine!” Phoebus ait: „poenae mora longa, querellas”.

Mora longa i. e. omnis mora longa cf. 501:

Omnis erit nobis mora longa.

314 sq. cultuque impensius omnes

Magna gemelliparae venerantur numina divae.

Neque olim credidi neque nunc credo Ovidii esse posse *culta*
venerantur. Ecquid *multoque*?

Neque mutavi sententiam de

317 sq. Lyciae quoque fertilis agris

Non impune deam veteres sprevere coloni.

Non tamen hercle me unquam latuit *agris* tamquam locativum
accipi posse ut genitivus *Lyciae* non a *coloni* pendeat sed ab
agris. Sed quam sit languidum istud neminem fugere potest.

468 Ad mandata Prognēs et agit sua vota sub illa.

Non fero hic *Prōgnēs* cum semper alibi *Prōgnēs* iusta legatur
mensura. Nonne:

Ad Prognēs mandata et agit sua vota sub illa.

Certe multo minus ingrata elisio in *mandata et*.

513 sqq.

„Vicimus” exclamat, „mecum mea vota feruntur”

Exultatque et vix animo sua gaudia differt
Barbarus.

Versus II 863:

Vix iam, vix cetera differt

et IV 350:

Vixque moram patitur, vix iam sua gaudia differt
satis demonstrant, id quod iam res ipsa docet, *differendi* ver-
bum non admittere iunctum sibi ablativum *animo*. Dubium ergo
non est quin sit revocanda lectio e coniectura nata:

Exultatque animo, vix et sua gaudia differt.

537 sq. Cognito Terei facinore Philomela et alia exclamat
et haec:

Omnia turbasti, pelex ego facta sororis,

Tu geminus coniunx, hostis mihi debita *poena*.

Iure hic editores egregiam recipiunt Withofii emendationem
Progne. Vellem simul intellexissent sententiae partem, in qua
nomen illud *proprium* legatur, non posse referri ad illud *omnia*
turbasti, sed per se stare solam et novam cogitationem continere.
Et profecto illa:

pelex ego facta sororis,

Tu geminus coniunx

sufficiunt ad *omnia turbasti* explicandum. Quae ubi protulit, cum
singultu addit etiam: *non haec mihi debita Progne*.

Sic enim legendum; sententia est: „non hanc tu mihi Prognem
te adducturum pollicitus es”.

576 Stamina barbarica suspendit pallida tela
sic codices. Ego quidni illud *candida* recipiamus non video,
cf. vs. sq.

Purpureasque notas filis intexuit *albis*.

Neque tamen improbo Heinsii *callida*. Merkelii vero

Stamina barbarica suspendit Pallade telae
re commemorandum quidem erat. Nam texendi ars, qua Progne,
regis Attici filia, utitur, nunquam *barbarica* dici potest.

579

Perfectaque (sc. stamina) tradidit uni,

Utque ferat dominae gestu rogat illa. Rogata

Pertulit ad Prognem, nec scit quid tradat in illis.
 Soloecum est: „stamina tradit et rogat ut *illa* perferat” pro „stamina tradit et rogat ut perferat”. Contra subiectum verbi *pertulit*, quoniam differt a sententiae praecedentis subiecto, non potest in verbo latere. Quoniam autem tam captivae quam captivi a *viris* custodiuntur, certe — nam de his hic cogitandum — ante carcerem excubias agunt viri, haud dubium est quin sit legendum:

Utque ferat dominae gestu rogat. Ille rogata ...
 (*ille* est in cod. λ).

629 Sed simul eximia mentem pietate labare
 sic codices. Bentleyus

Sed simulac nimia mentem pietate labare.
 Veram emendationem nondum inventam opinor. Agitur ~~de~~ Progne, quae sua prole necanda poenas sumere a marito vul ~~t~~, sed pueris aspectis labascit. Requiritur ergo aliquid quod signi-
 ficet: pietas (erga sororem) labascit pietate (erga liberos)”. Cf. „rexque patrem vicit”, „facto pius et sceleratus eodem” aliaque ex hoc genere quod Ovidio fuit in deliciis.

660 Nec tempore maluit ullo

Posse loqui et meritis testari gaudia dictis.
 Agitur de Philomela, quae Tereo Ityos caput „in ora misit”. Nunquam adducar ut credam *meritis* sanum esse, non enim *merita dicta* significare potest id, de quo cogitare videntur editores: „verba digna (tanto gaudio)”. Neque eiusmodi aliquid hic requiritur; sufficiat: „nihil Philomela mavult quam verbis gaudia testari”. Optimum factu erit codicis Gothani lectionem *mentis* in textum recipere.

674 Rectissime Riesius hunc versum

Nomen epops volucris, facies armata videtur
 delevit. Nimis enim absurdus est. Ex eadem prodiit officina e qua II, 611 et VI, 294.

701 Se ipsum Boreas et aliis verbis adhortatur ut Orithyiam rapiat et hisce:

Hac ope (sc. vi) debueram thalamos petiisse, socerque
 Non orandus erat mihi sed faciendus Erechtheus.

Pro *erat mihi* Heinsius *sed vi*, Bothius *vi sed* coniecerunt. Speciosius, ut opinor, quam verius. Nudum *faciendi* verbum optime hic *orandi* verbo opponitur, et nimis saepe substantivum quod est *vis* nobis obtrudi non ferimus. Nam paulo ante 690 sq. iam ex egregiis Heinsii emendationibus et utique recipiendis legitur:

Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello,
 Vi freta concutio e. q. s.

LIBER VII.

55 sqq. Medea secum deliberat faveatne Iasoni et cum eo fugiat, an illum sorti suae relinquat et in sua maneat patria:

Non magna relinquam,

Magna sequar: titulum servatae pubis Achivae

Notitiamque loci melioris et oppida, quorum

Hic quoque fama viget, cultusque artesque *locorum*.

Dubium non est quin pro *locorum* recipienda sit altera lectio *virorum*. Nimis enim dura est repetitio: *loci* — *locorum*. Qui autem hanc vitantes pro *loci* legunt *soli*, Medaeae deliberationem praebent non amore incensae virginis sed cauti diligentisque agricolae.

144 sqq.

Tu quoque victorem complecti, barbara, velles:

Obstitit incepto pudor. At complexa fuisses,

Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.

Nimiam verbositatem vulgo editores vitant resecando vs. 145. Aliquanto verisimilior simulque venustior mihi videtur haec versuum 145 sq. emendatio:

Obstitit incepto pudor et reverentia famae.

168 Deme meis annis et demptos adde parenti.
 Unice verum mihi videtur:

Deme meis annos et demptos adde paternis.

194 sq. Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
 Adiutrixque venis, cantusque artesque magorum.
 Quo consilio editores hic relictis codicibus legant *artisque* ne
 fugit: certe non possunt a *conscia adiutrixque* pendere et *dativus*
 et *genitivus*. Quod Medea simul cum diis etiam artes cantusque
 magicas alloquitur nihil habet insoliti.

222 sq.

Thessala Tempe

Despicit *et cretes* regionibus adplicat angues.
Et ceteris non est Madvigii coniectura sed lectio iam Burmanno
 probata. Mihi unice verum visum est semper: *Oetaeis*. Quid
 enim aptius quam cum Ossa Pelio Othry Pindo Olympo etiam
Oetam commemorare? Non potuit hic de eo sileri.

225 sq. Et quas Ossa tulit, quas altum Pelion herbas
 Othrysque et Pindus, quas Pindo maior Olympus,
 Perspicit.

Utinam loci vexatissimi diu perstet elegantissima haec lectio,
 quam primus Ehwaldus proposuit!

276 His et mille aliis postquam sine nomine rebus
 Propositum instruxit mortali barbara maius.

Etiamnunc alter versus corruptus videtur. An quod VIII, 578
 (quem locum Ehwaldus affert) legitur: *mensas epulis instruit*,
 continuo inde sequitur etiam *propositum instruere rebus* recte dici.
 Et illud *mortali maius* nimis languidum est nimisque contortum.

308 Suspenditque animos ficta gravitate rogantes.
 Quoniam *animos rogantes* nihili est, recipienda altera lectio
rogantium.

464 Florentemque tyron cyprum planamque Seriphon
 sic codices. Inde Birtius effecit:

Florentemque tyro Cythnum plantaque Seriphon
 atque hoc *emendare* vocat Kornius. Aliquanto melius Ehwaldus
 edidit:

Florentemque thymo Syron planamque Seriphon.

502 Cecropidae Cephalus peragit mandata.
 legendum cum Heinsio *Cecropidum*, si quidquam in nostra arte
 certum, certum fit collato vs. 492 sq.
 Attica puppis adest
 Quae Cephalum *patriaeque* simul mandata ferebat.

532 Letiferis calidi spirarunt *aestibus* austri.
 nec me docuerit aliquis quid sit *aestibus spirare*, cum Heinsio
nam flatibus.

554 sqq.
 Viscera torrentur primo, flammaeque latentis
 Indicium rubor est et ductus anhelitus *igne*.
 (vel *igni*) est in codd. Quid sit *anhelitum ducere igne* dicat
 i novit. Ignorare se Ehwaldus fatetur edens
 Indicium rubor est et ductus anhelitus, igne
 Aspera lingua tumet.
 ad neque *ductus anhelitus*, si nullum accedit adverbium, morbi
 t indicium, et *lingua igne tumens* est lingua bubula quae in
 stina assatur. Verum vidit Heinsius: „ductus anhelitus aegre”.

574 sqq. Fugiuntque penates
 Quisque suos, sua cuique domus funesta videtur,
 Et quia causa latet, locus est in crimine parvus.
 Sic est in codicibus, lectionem *locus — parvus* defendit Ehwaldus
 monendo Thucydide auctore revera angustias loci, quo contracti
 erant cives, pestilentiae fuisse causam. Quasi vero de Thucydide
 hic cogitet Ovidius et homo non barbarus putare potuerit *στε-*
νηπιαν latine esse *locum parvum*. Sed hoc gravissimum quod,
 si *veram* aliquam causam hic Ovidius attulisset, suum ipse
 perturbasset consilium. Notat homines qui, sicut semper et hic,
 putent locorum mutationibus vitari posse miseras. Quid ergo
 praestantius quam altera lectio
 Et quia causa latet, locus est in crimine notus.
 Quam egregie hic *latet* et *notus* inter se opponuntur. Quam
 vulchre totus versus concinit cum praecedentibus.

580 sq. Hos versus Heinsius et Schraderus proscriserunt,

sed utique sunt retinendi. Narrationem de aegrotantium doloribus egregie claudunt et more illo Ovidiano de quo supra (Vol. XXXII, p. 411) diximus, dummodo certissimam recipiamus Riesii emendationem:

Membraque *perdentis* tendunt ad sidera caeli
 Hic illic, ubi mors deprenderat, exhalantes
 pro *pendentis*. Cf. initium narrationis vs. 528 sq.
 Principio *caelum* spissa caligine terras
 Pressit.

612 Cum Heinsio legendum:

Natarum matrumque animae iuvenumque senumque.
 Eodem redit quod Ehwaldus Pollium secutus edidit:
 Matrumque nuruumque animae iuvenumque senumque
 sed displicet illa voculae *que* in *priore* parte versus productio.

635 sqq. Non magnopere obsto quominus cum Ehwaldo legamus:

Ante oculos eadem mihi quercus adesse
 Et ramis totidem totidemque animalia ramis
 Ferre suis visa est.
 Tamen ille ablativus qualitatis *ramis totidem* obscuritatis habet
 aliquid quae suum requirat grammaticum. Ipsum Ovidium nobis
 exhibet codex ε:
 Et *ramos* totidem e. q. s.

741 Madvigium secutus Ehwaldus edidit

Exclamo male victor: „adest, mala, fictus adulter”.
 Sed neque nunc *male victor* suam sibi in sententia obtinet sedem,
 et ingratisimum est *male* — *mala*. Quid sit legendum incertis-
 simum, vide Ehwaldi Appendicem criticam.

763 Male ab exilio retractus est ab Ehwaldo versus

Scilicet alma Themis nec talia linquit inulta
 qui est in cod. M a m. 3.

769 Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
 Effugit et centum non segnior alite ludit.

ic Ehwaldus edit. Quid istud *centum* sibi velit rogas? Adest lem et: „trotz ihrer Menge” annotat. Non, opinor, tam obscure quitur Ovidius. Rectius Merkelius *et celeri*.

826 sq. „Procrin meam” sic Cephalus narrat „adiit aliquis, qui verba quaedam mea, e quibus effecerat Nympham aliquam me amari, ei renuntiavit”. Tunc sic narrare pergit:

Credula res amor est: subito collapsa dolore,

Ut mihi narratur, cecidit longoque refecta

Tempore se miseram, se fati dixit iniqui.

Sic est in codicibus et sic editur ab Ehwaldo. At istud *ut mihi narratur* quo referamus nescimus. Quis id Cephalo narravit? Ipsane moribunda? At parum hoc credibile. An postea servorum aliquis? At opusne erat eiusmodi rei nuntio? Nonne id facile sibi potuit ante oculos ponere Cephalus ipse? Quod proposuit Heinsius „*ut sibi narratur*” soloecum videtur, et, nisi est, tamen plane est supervacuum. Sed — nam hoc gravissimum — „*collapsa cecidit*”: quis unquam sic est locutus? Quo magis locum contemplor, eo mihi fit certius Ovidium dedisse:

Credula res amor est: cecidit longoque refecta

Tempore e. q. s.

Quod cum alicui nimis exile videretur, priorem versum sic explevit *subito collapsa dolore*, et secundo assuit pannum *ut mihi narratur*, quem putabat sine ullo detrimento assui posse.

836 Egredior silvamque peto, victorque per herbas

„Aura veni” dixi.

Vidit Merkelius nihil esse *per herbas* nisi aliquod participium accederet ergoque *pererrans* proposuit, admodum infeliciter, nam nullus venator *victor* dici iam potest cum *prima luce* (v. vs. 835 „Postera depulerant Aurorae lumina noctem”) silvas *pererrat*, non, vercle praedam reportans sed praedam quaerens vestigansque. suspicor quaedam hic excidisse et sic fere scripsisse Ovidium:

Egredior silvamque peto, praedaque potitus,

Dum stratus frigus capto requiemque per herbas.

LIBER VIII.

8 sqq. Nisus . . . cui splendidus ostro

Inter honoratos medioque in vertice canos

Crinis inhaerebat, magni fiducia regni.

Plura hic displicent: repetita praepositio in hisce: *in vertice inhaerebat*, ipsum *inhaerendi* verbum, coniunctio *que*, quae tota orationem facit soloecam: „erat huic inter canos in medio capi crinis purpureus” hoc latinum est, non vero „inter canos medioque capite”. Huic certe incommodo, quod omnino ferre nequit, „deteriores” medentur codices praebendo *medio de vertice* sed simul monet praepositio *de* in horum codicum exemplo *inhaerendi* verbum non fuisse. Scripsisse Ovidium suspicor:

Pendebat crinis, magni fiducia regni.

Pulcherrimus hic erit versus „contemplativus”, quem sui quatuor spondei egregie deceant.

60 sqq. Et puto, vincemur; qui si manet exitus urbem,

Cur suus haec illi reseret mea moenia Mavors

Et non noster amor?

Sic nunc hunc locum exhibet Ehwaldus, multo certe melius quam qui pro *qui si manet* edunt *quis enim* et *cum* pro *et*. Unus tamen remanet scrupulus: „*haec mea moenia*” languide neque huius loci est. Tollit hunc Heinsius legendo *reserabit* pro *reseret mea*. Sed coniunctivo hic utique opus. Alio verbo Ovidium usum esse arbitror.

62 sqq. Melius sine caede moraque

Impensaque sui poterit superare cruoris.

Non metuam certe, ne quis tua pectora, Minos,

Vulneret imprudens.

Si ne periculum quidem est ne quis imprudens Minoem vulneret, ineptientis est illud *sui cruoris* praemittere. Neque sibi hominis est Scyllam sic pergentem inducere:

Quis enim tam durus ut in te

Dirigere immitem non inscius audeat hastam?

Dubium esse non potest quin sic Scylla ratiocinetur: „imprudens

e vulnerare aliquis potest, sed quis tam durus ¹⁾ ut consulto faciat illud?" Ergo tam certum est legendum hic esse *nam metnam certe*, ut operarii culpa in Ehwaldi editione perstitisse non suspicer. Etiam *certe* cum *nam* recte iungitur, non vero cum *non*.

78 sqq. Opus est mihi crine paterno.

Illa mihi est auro pretiosior, *illa* beatam

Purpura me votique mei factura potentem.

Aliquanto mihi elegantior videtur codicis λ lectio *ille*. Praestat eodem pronomine primum respicere praecedentia, deinde sequentia.

116 sqq. Cives odere merentem,

Finitimi exemplum metuunt, *exponimur orbe*

Terrarum nobis ut Crete sola pateret.

Sic cod. M a prima habet manu. Pro insano isto *exponimur orbe* multi multa tentarunt. Quid requiratur certum est: aliquid quod *patendi* verbo oppositum est. Opponuntur autem inter se *patet* et . . . *clausum est*, vel *obstructum est* ²⁾. Quis ergo non hic coniciat *obstruximus orbem*? Quod cum sit in codice λ, quidni ambabus arripiamus manibus? An aptas, sinceras, ab omni parte probabiles lectiones hanc unam ob causam respuamus quod in „deterioribus” legantur codicibus? Mihi iusta ea causa videtur quaerendi iurene „deteriores” illi dicantur.

122 sqq.

Nec Iove tu natus, nec mater imagine tauri

Ducta tua est genitrix, falsa est ea fabula, verum

Et ferus et captus nullius amore iuveni

Qui te progenuit taurus fuit.

Sic est in cod. M, supra *genitrix* scripto per compendium *generis*. Leviores discrepantias mittere possum: utrum *ducta* an *lusa* legamus parum refert et ex hoc genere sunt omnes. Quod ple-

1) *Durus* legendum i. e. sine sensu et omnis humanitatis expers, non *dirus*. Ehwaldus quid voluerit typhothetae error dubium facit: in eius enim editione est *dirus*.

2) Cf. vs. 186:

„Terras licet” inquit „et undas

Obstruat, at caelum certe *patet*”.

rumque editur: *generis falsa est ea fabula*, me iudice ferri nequit: „falsa est ea fabula” nullum admittit vocabulum quod praeterea illud *fabula* exornet. Neque longa utar disputatione, sed recepta praeclara Merkelii emendatione *verus* (pro *verum*) hanc, quae sola Ovidio digna videtur, propono lectionem:

Nec Iove tu natus, falsi nec imagine tauri

Ducta tua est genitrix — falsa est ea fabula — verus

Et ferus e. q. s.

Cum *falsi imagine tauri* cf. III, 1: „fallacis imagine tauri”.

138. Abeuntem cernens Minoem et alia lamentatur Scylla et haec:

Me miseram, properare *iubet*, divulsaque remis

Unda sonat.

Non sollicitanda haec codicis M lectio, pro qua Kornius *iuvat* quod supra scriptum est, recipit. Requiritur enim aliquid quod suis adspicere oculis possit Scylla. Videt autem Minois iussu iam vela expandi. Cf. XIII, 419:

iubet uti navita ventis

ubi in ipso codice legitur *iuvat*. Vides quam facile haec inter se permutentur.

157 Destinat hunc thalami Minos remove pudorem
De Minotauro agitur, qui rectissime dicitur pudor *thalami* i. e. Minois connubii sive Pasiphaes pudor. Non ergo *thalami* tentandum, licet in codice M litera *i* sit in rasura.

162 Non secus ac liquidis Phrygius Maeandros in undis
Ludit.

Nihil hic mutandum monet Ehwaldus propter Senecam, sed neque apud Senecam est *liquidis undis*, neque quisquam sanus homo sic unquam est locutus. Unice mihi placet *liquidus*
in arcus quod et Heinsio placuit.

279. Iratae Dianae haec verba sunt:

At non impune feremus,

Quaeque inhonoratae non et dicemur inultae.

Impune fert qui deliquit, non is qui iniuriam accepit, et est

locutio in Ovidio admodum frequens. Quem hic errasse non est verisimile, at facile librarius sequente *dicemur* in errorem potuit induci. Lege ergo *impune feretis*.

284 sqq.

Sanguine et igne micant oculi, riget horrida cervix,
Et setae similes rigidis hastilibus horrent,
Stantque velut vallum, velut alta hastilia setae.

Ferri non posse ét 285 ét 286, sed aut ambos esse eiiciendos aut certe alterutrum, nunc omnes consentiunt. Equidem 286 retinendum censeo, in quo offensionis nihil est, quique apte — id quod non facit 285 — versum 284 excipit. Quominus ambos damnem hoc prohibeor argumento quod non credam hunc poetam, cui tanti semper fuerit ars topica, cum de *apro* ageretur, a se impetrare potuisse ut *setarum* nullam faceret mentionem.

539. Mortuo Meleagro sorores eius primum lamentantur, et
Post cinerem cineres haustos ad pectora pressant.

Etiam atque etiam deliberandum sitne credibile haec sic ab Ovidio scripta. Egregii sunt prae hisce ineptiis versus illi, quos Albinovanus cum amicis optimo iure in Ovidio reprehenderunt. Quod illustrandi causa e L. XIII affert Ehwaldus: „videoque tuum mea vulnera vulnus” (vs. 495) vereor ut satis afferat praesidii, nam in illo loco acuminis aliquid inest, in hoc vero nihil. Hoc quoque accedit quod post ista (537 sq.):

Dumque manet corpus, corpus refoventque fomentque,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto

aliquas exspectamus coniunctiones, quibus significetur multo maiorem exstitisse luctum cum corpus flammis esset absumptum (e. c. *ut vero* crematum est corpus), non languidum hoc et exile asyndeton. Omnia denique eo ducunt ut suspicer aliquem versum cum secundi versus initio excidisse, et sic fere scripsisse Ovidium:

Ut vero caros artus absumpserat ignis,
Attonitae cineres haustos ad pectora pressant.

596—609. Delendos hic esse versus duodecim iam constat inter viros doctos, neque ego obloquar. Quod tamen annotat

Kornius ista diversis temporibus a diversis haud ita bene dispositi esse, minus mihi accurate dictum videtur. Nihil enim in hisce

In quo desinimus, quo sacri currimus amnes,
Huc ades atque audi placidus, Neptune, precantem.
Huic ego quam porto nocui, si mitis et aequus,
Si pater Hippodamas aut si minus impius esset,
Debuit illius misereri, ignoscere nobis,

vel in his:

Cui quondam tellus clausa est feritate paterna,
Hanc quoque complectar. Movit caput aequoreus rex
Concussitque suis omnes assensibus undas.
Extimuit nympha: nabat tamen. Ipse natantis
Pectora tangebam trepido salientia motu
Dumque ea contrecto, totum durescere sensi
Corpus et inductis condi praecordia terris,

video quod Ovidio plane sit indignum, sed multa quae ab alio scribi potuisse non credam. Hic quoque evenisse aliquid non diversum ab ea re suspicor, de qua ad I, 544 egimus. Versus sat multos huic loco aptos raptim, labore egregie procedente, in chartam poeta coniecerat, sed nondum secum statuerat quos illorum retineret, quos abiiceret: aliquos esse abiiciendos constabat tamen Exemplar autem nondum expurgatum in manus amicorum pervenerat. In editionibus nostris omnia ista ferri non possunt nam, quod rectissime observat Ehwaldus, versus qui a *de loquor* incipit statim ipsam orationem directam debet exciperi recteque statuuisse illos censeo qui sic ediderint:

Excepi nantemque ferens „o proxima mundi
Regna vagae” dixi „sortite tridentifer undae,
Affer opem, mersaeque, precor, feritate paterna
Da, Neptune, locum; vel sit locus ipsa licebit.”
Dum loquor e. q. s.

Si quis tamen mea sprete sententia de interpolatore hic cogit mavult, huic ego adversario ultro affero argumentum, fortasse non leve. Simillimus est hic locus illi e libro I de quo mo dicebam: utrobique undarum numen imploratur. Non ergo si veri specie quadam contendere possit aliquis eundem utrobique teneri falsarium, quem eiusmodi praesertim exornare locos iuvat At mihi contra opem fert conditio versuum 651—656, sicut

quibusdam sunt traditi codicibus. Hic quoque ipsum potius poetam agnosco dubitantem, quam interpolatorem sua commenta temere inserentem.

679 sqq. Hi at aliquid in hisce:

Interea totiens haustum cratera repleti
Sponte sua per seque vident succrescere vina:
Attoniti novitate pavent.

Neque tamen probaverim editionis Aldinae lectionem *quotiens*.
Videant doctiores!

693—7. Hic quoque perturbatio quaedam deprehenditur, quam interpolatoris culpa natam nunc viri docti censent. Equidem facilius mihi fingo ipsum poetam certo aliquo die in pangendis versibus eidem obnoxium vitio, quam falsarium, qui prae ceteris certam certi libri partem elegerit cui, nulla re coactus, suos versiculos vel assueret vel insereret.

713 Ante gradus templi cum starent forte locique

Narrarent casus.

Quid aptius, quidve venustius quam τὴν καταστροφὴν fabulae fieri dum eius personae res ante actas sibi in memoriam revocant? Communis hic omnium poetarum locus, sed prae ceteris dilectus Ovidio. Ut ex ingenti exemplorum copia unum afferam: XI, 712 sq.:

Dumque moratur ibi dumque ...
Dumque notata locis reminiscitur acta, fretumque
Prospicit, in liquida, spatio distante, tuetur
Nescioquid quasi corpus aqua.

Sed quominus hic flosculo illo Ovidiano tuti laetaremur obstitit Merkelius et nobis *locoque navarent curas* obtrusit. Quasi vero a stantibus aedium sordes pulvisque removeantur. Alia omnia paulo ante experti sumus (ineunte mense Iunio haec scribo). Et illud *casus*, quod quam egregium sit nemo non sentit, in codicibus est omnibus, *curas* e coniectura natum est: quid ergo posthac tutum iam erit a praepostera doctorum sapientia? Sed adest Ehwaldus, vir sani iudicii, qui omnia ista respuat et *narrarent casus* ab exilio revocet. Nam quod Kornius edidit

narrarent curas, id quidem plane nihili est. *Casus* locus est expertus, *curas* non sensit, nam puncto temporis palude est merus. Quod autem ad verbum attinet: in M est *narrarent*, in λ *narrassent*, quod minus aptum. Sed videndum an non utrique lectioni praestet id quod est in N *inciperent*: huic verbo explicandi causa adscriptum esse *narrarent* admodum est verisimile. Contrarium non item.

721 sqq. Narrationem suam de Philemone et Baucide sic concludit Lelex:

Haec mihi non vani, neque erat cur fallere vellent,
 Narravere senes. Equidem pendentia vidi
 Serta super ramos, ponensque recentia dixi:
 „Cura deum di sint, et qui coluere colantur”.

Quis ultimo versui non adstupeat, quis non ea sibi legere videatur quae mortalium nemo unquam sit intellecturus? Non audet tamen dubitare quin sic scripserit Ovidius, nam videt Heinsii lectionem hac editorum annotatione reiici: „Sed cf. Lachmann ad Lucret. p. 253”, atque ne hiscere quidem audet. At quid illud est quod sacro illo ore edatur? Audi: „*cura deum di sint*, id est: sint nobis deorum loco quos ipsi dei sua cura dignati sunt, *et qui coluere colantur*”. Ergone novum cultum atque adeo novam theologiam Lelex instituit? Non opinor. Omnis eius sapientia redit ad notum illud prudensque:

Discite iustitiam moniti et non temnere divos
 et hoc est quod praeclara sua emendatione Ovidio reddidit
 Heinsius:

Cura pii dis sunt et qui coluere coluntur.

805. Sic Fames describitur:

Ventris erat pro ventre locus, pendere putares
 Pectus et a spinae tantummodo crate teneri.
 Auxerat articulos macies genuumque tumebat
 Orbis, immodico prodibant tubere tali.

In cod. M vs. 805 verba *pendere putares* sunt in rasura, „in qua olim fuisse constat” (Kornius ait) „*genuumque tumebat*”. In margine a m. 2 haec sunt (omitto autem vitia leviora e dudum sublata):

Pectus et a spinae tantummodo crate teneri.

Auxerat articulos macies genuumque tumebat.

Ne quis autem hinc efficiat non esse Ovidii duos hos versus, rem sic se habere palam est: librarius cod. M a *locus* aberravit ad *genuumque tumebat* et sic totum vs. 806 cum maiore parte vs. 807 omisit. Postea aliquis corrigendo fine versus 805 et adscribendis versibus 806 et 807 vitium sanavit.

875 sq.

Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem

Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo.

Quin recte Burmannus pro *dederatque* coniecerit *decerantque* dubium esse non potest. Consideret modo aliquis quam necessarium sit, si tradita retineatur lectio, sententiam supplere aliquo vocabulo qualia sunt *usque, semper, tantummodo*, quae quis cogitando suppleat? Et quam egregie *consumpserat* et *decerant* inter se iunguntur.

LIBER IX.

57 sq. Vix tamen inserui sudore fluentia multo

Brachia, vix solvi duos a corpore nexus.

Quoniam hic Achelous narrat quomodo remove conatus sit Herculem, cum in certamine ille tergo suo inhaesisset, etiam atque etiam videndum est sitne recipienda codicis *s* lectio *pectore*. Quid enim magis huic loco aptum, quid magis egregium pictorem decet? Contra *corpore* languidissimum est. Et si quis metamorphoseon annotationes criticas pervolverit, videbit tam frequentem esse confusionem formarum *corpore* et *pectore* ut nostri videri possit arbitrii esse utrum horum singulis legendum locis sit.

70 sq.

nec ullum

De centum numero caput est impune recisum

Quin gemino cervix herede valentior esset.

Estne hoc latinum *nullum de centum numero caput*? Veram lec-

tionem equidem servatam censeo in „deterioribus” et in codi-
M manu altera: *comitum*, quod quam facile sede sua pe-
potuerit annotatione *centum* (ad *numero*) quivis videt. Cap-
hydrae inter se comites appellare flosculus videtur vere Ovidian-

110 sqq.

„Officio”que „meo ripa sistetur (Deianira) in illa”
„Haec” ait (Nessus) „Alcide, tu viribus utere nando”
Pallentemque metu fluviumque ipsumque timentem
Tradidit Aonius pavidam Calidonida Nesso.

Si in his subiectum maneret idem (si e. c. vs. 113 legeretur
„imposuit tergo pavidam Calidonida Nessus”) egregius esset l-
versuum ordo. Sed quoniam mutatur subiectum et poeta p-
Nessi orationem sic narrare pergit: „decipi se passus est H-
cules”, dubium esse non potest quin recte in cod. λ vs. 112
inverso legantur ordine.

115—119. Ne quis putet eam esse codicis M praestantiam
quos ille omittit versus semper sint alicui obnoxii dubitatione
observet hos versus, quibus carere non possumus quin om-
dilabantur, in cod. M legi in margine et 115 quidem a prin-
116—119 ab altera manu.

124 Si te nulla mei movit reverentia, at orbes.
Ingratam synizesin vitant „deteriores” *reverentia movit* legen-

153 In cursus animus varios abit.
Donec alia mirae huiusce locutionis afferantur exempla, c-
D. Heinsio recipiamus codicis Palatini lectionem: „incur-
animus varios habet”. Nulla est in codicibus frequentior c-
fusio quam ista inter *habet et abit*.

176 *tollens* ad sidera palmas.
Rectissime Ehwaldus hic Heinsii coniecturam *tendens* recepit

179 sq. Vel si miserandus et hosti,
Hoc est, si tibi sum, diris cruciatibus aegram
Invisamque animam natamque laboribus aufer.

Hanc codicum lectionem retinuit Ehwaldus: vellem docuisset usquam alibi apud Ovidium quidquam legi quod tam pedestre esset et sic humi reperet. Pulcherrimum est quod antea vulgo edebatur:

v. s. m. et hostis,

(Hostis enim tibi sum) e. q. s.

Hostis est in cod. ε, cetera omnia facile librarii errore abire potuerunt in ea quae codices praebent.

318. Galanthis Alcmenae ancilla deceperat Iunonem:

Ridentem prensamque ipsis dea saeva capillis

Traxit et e terra corpus relevare volentem

Arcuit.

Ipsis nihili esse etiam post Ehwaldi observationem: „*ipsis* weil vorher (vs. 307) auf ihr Haar hingewiesen war” contendere pergo. Si illo versu 307 Galanthis inducta esset glorians et superbiens suis capillis, praesidium inde peti posset, nunc non potest, nam nihil aliud ibi legitur quam:

Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,

Flava comas, aderat, faciendis strenua iussis.

Iure ergo Iuno si eam *manibus* arripuisset, *ipsis manibus* eam arripuisse dici poterat, sed *ipsis capillis* nil habet quo referatur. Deinde pro *e terra* utique legendum *a terra*.

327. Optimo iure hic Ehwaldus codicis λ lectionem recepit *vestro* (non *nostro*). „Ego” ait Deianira, meam sororem in arborem conversam lugeo, te

alienae sanguine vestro

Rapta movet facies.

Recte sic duae res inter se opponuntur. Quid sibi velint editores, qui *nostro* exhibent, in tenebris latet.

506 sq. Quoniam tota Byblidis suasoria sic est disposita ut inter se excipiant argumenta cur amori indulgeat et argumenta cur amorem fuget, videndum annon hi versus:

Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.

Finge placere mihi, scelus esse videbitur illi

quibus amori suo resistit, a sua aberrarint sede. Proxime enim praecedunt haec:

Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor,

Aut hoc si nequeo, peream precor,

quae sunt in eandem sententiam disputantis, et itidem amori cedere nolentis.

529 sq.

Scripta „soror” fuerat: visum est delere „sororem”

Verbaque correctis incidere talia ceris.

Non antea *corriguntur* cerae, deinde pro vitiosis ea iis inscribuntur verba, quibus opus est, sed ipsum hoc vera pro falsis scribere est corrigere. Pro *correctis* hic requiritur participium id indicans quod fit cum vocabula quaedam sunt deleta: tunc cera denuo *plana* est facienda. Ipsum vocabulum non praesto.

557 sqq.

Nec nos aut durus pater aut reverentia famae

Aut timor impediet: tamen ut sit causa timendi,

Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.

Minime inepta haec lectio *tamen ut*, e coniectura nata. Nescio tamen an praestet codicum lectionem *tantum* retinere, utpote quae eandem sententiam eo sermone referat qui vel maxime Byblidem deceat; *tamen ut* languidius est. *Utinam modo sit causa timendi*: „utinam modo fiant ea quae latere malimus”: hoc virginis est insano amore abreptae. Neque quidquam interest inter *tantum sit* et *utinam modo sit*.

570. Scriptis literis Byblis famulum vocat et

„fer has, fidissime, nostro”

ait. Praestantissimam lectionem *fer has* debemus „deterioribus” codicibus, nam in „optimo” M est *feras*, quod falsissimum est, sed ut tam egregie corrigatur, aut Bentleyum aliquem requirit aut exemplum minus corruptum. Sive autem hoc sumimus sive illud, sequitur ut „deteriores” illi permagnam habeant auctoritatem.

652 sq. Bybli, iaces frondesque tuo premis ore caducas.
 Saepe etiam nymphae teneris Lelegeides ulnis
 Tollere conantur e. q. s.

Et ipsa grammatica (carere enim suo obiecto *tollendi* verbum non potest) et usus Ovidii (cf. III 564: hunc avus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum corripunt), nos cogunt pro *etiam* probare „deteriorum” lectionem *illam*.

654 sq. Continuo sequitur:

Saepe ut *moderetur* amori

Praecipiant.

Sic habet cod. h, in λ et ε est *mederetur*, M habet *medeatur*. In promptu est „historiam morbi” (ut aiunt medici) exponere. Scripserat Ovidius *moderetur* (cf. IV, 234 *moderatus amor*). Calami lapsu id abiit in *mederetur*, quod, ut constaret et metrum et consecutio temporum, *παρδιορθώσει* in *medeatur* est correctum scilicet. *Moderari* amori femina solito fortior potest, *mederi amori* ille solus qui cum amatur redamat, vel etiam saga aliqua.

688. Isis hic dicitur venisse „pompa comitata *sacrorum*”. Immo cum Heinsio *suorum*. Hominum non rerum nomen requirit tam substantivum q. e. *pompa* quam *comitandi* verbum.

724 Quamque virum putat esse, suum fore credit Ianthe.
 Lepidissime sic editiones veteres; *suum* sc. *virum*, quod primum adscriptum, deinde in textum receptum, ridiculum istud
 Quamque *virum* putat esse *virum* fore credit Ianthe
 peperit, quod nunc edi solet.

729. En iterum versum, a codicis M librario errore (sic enim censeo) omissum:

Parcere debuerant, si non et perdere vellent
 quem ab Ehwaldo iure postliminii revocatum vehementer gaudeo.

751 sq. Ipsam Iphidem sic poeta alloquitur:

Non te custodia caro
 Arcet ab amplexu, non cauti cura mariti.

Absurdum videtur, cum id aetatis puellam alloqueris, *mariti* mentionem facere; contra aptissimum est quod probavit *Burmannus magistri*.

LIBER X.

38 Quod si fata negant veniam pro coniuge.
 Rariorem loquendi rationem egregie illustrat XI, 400 sq.
 Thetis hanc pro coniuge supplex
 Accipit veniam.

50 Hanc simul et legem Rhodopeius accipit *Orpheus*.
 Languidissimum istud, sed solum Ovidio dignum quod conieci
Heinsius heros.

114 sqq. Bulla super frontem parvis argentea loris
 Vincata movebatur, parilique aetate nitebant
 Auribus e geminis circum cava tempora bacae.
 Ut istud *parilique aetate* tueantur viri docti sententiam incidunt
 post *aetate* et provocant ad morem Romanum bullas dandi in-
 fantibus modo natis. Sed quid istud nostro loco affert decoris?
 Ut taceam minime e verbis nunc apparere eadem *cum puero*
 aetate bullam istam fuisse. Et quam ingrata dispositio verborum:
 „vincata movebatur parilique aetate”! Balbutientis istud est.
 Mihi pro certo stat totum istud *parilique aetate* inde natum
 esse quod librarius intempestive recordaretur versus

Sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
 quo nullum totis Metamorphosesin notiozem fuisse opinor, et
 cum Heinsio legendum:

Vincata movebatur, parilique ex aere nitebant
 Auribus e geminis e. q. s.

Argenteas etiam bacas fuisse, hoc addere debebat Ovidius neque
 quidquam erat quod mallet.

132 sqq. Quae non solatia Phoebus
 Dixit *ad hunc* leviter pro materiaque doleret
 Admonuit.

Corrupta haec; quomodo emendentur non tam curo quam laetor quod importunum istud Merkelii commentum „dixit ut utiliter p. m. q. d.” iam nusquam comparet. Nulla autem lectio probanda est in qua pronomen *hunc* servetur. Cumque necessario verba *dixit* et *admonuit* aliquo inter se iungenda sint vinculo, nihil verius esse apparet lectione codicis λ: „dixit et ut leviter”. Neque tamen prorsus improbo Ehwaldi lectionem:

Quae non solacia Phoebus

Dixit! ut hunc, leviter pro materiaque doleret

Admonuit.

In qua *ut* est exclamantis. Nisi quod duplex illa exclamatio mihi quidem parum venusta videtur.

157 sq.

Nulla tamen alite verti

Dignatur, nisi quae posset sua fulmina ferre.

Posset, quidni *possit*? An altius haeret vitium, et hic quoque „deteriores” verum servant: „n. q. portet sua fulmina terrae”?

174 Iamque fere medius Titan venientis et actae

Noctis erat.

Recte dictum hoc foret si de noctis numine, non de sole hic sermo esset. At nunc cum cod. ε legendum *lucis*.

177

Latique ineunt certamina disci.

Ut concedam discum fuisse *latum*, vel certe dici potuisse, quid ornamentum istud adiectivum huic loco affert? Quidni *laetique*? quod *ét* ad *discum* aut, idque melius, ad *ludentes* potest referri.

202 sq. Atque utinam merito vitam tecumque liceret

Reddere.

Si sic legimus, quid isto *que* faciamus frustra quaerimus. Idem usu venit in *ve*, quod M habet; sed *ve* illud monet nihil probari, immo ferri posse, nisi quod pro *merito* habent „deteriores”: *pro te*. Hoc est poetae nihil omittentis quod apte illustrandi causa possit afferre: „pro te vel tecum mori vellem”.

295 sqq. Volens volenti virgo, ex eburna vera virgo facta, nubit Pygmalioni:

iamque coactis

Cornibus in plenum noviens lunaribus orbem
 Illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.
 Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
 Inter felices Cinyras potuisset haberi.

Primo aspectu vehementer arridet Suchierii opinio versum 297 esse delendum. Nam humi repit istud: *illa* — *nomen*, et si quis sciolus hanc suam sapientiam addere voluit, sponte fere existebat hexameter. Sed, ut mittam quae viri docti hic annotant de Callimacho et Philostephano deque Alexandrinorum *μετονομασίας* (cognitu enim utilissimae eiusmodi res sunt, sed in re critica *πειθανάγκην* non habent), minime Ovidianus sic nascitur ad novam fabulam transitus. Ipsum vero Ovidium agnoscimus in versu priorem fabulam claudente gravique exordio novae de re abominanda narrationis.

305 sqq.

Gentibus Ismariis et nostro gratulor orbi,
 Gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
 Quae tantum genere nefas.

Lubenter Ehwaldo assentior librarii errore versum 305 in codice M esse omissum. Nam licet, quod ad loci sententiam attinet, supervacuum sit, egregie illa anaphora: „gratulor—gratulor” cantorem decet totam hanc narrationem ita proponentem ut iam a primo exordio stuporem terroremque audientibus incutiat. Et quoniam semel in hoc argumento versor, lubet ex ipsa vicinia insigne afferre exemplum ad demonstrandum quam stupidum se saepe idem ille librarius praestiterit. Vs. 314 egregie sic declamat Orpheus:

Scelus est odisse parentem,

Hic amor est odio maius scelus.

Quid pro hoc versu est in M? Scilicet:

Hic mos est odioque minus scelus.

Quid faceremus, si hic nobis solus ille codex „melior” praesto esset?

345 Ultra autem sperare aliquid potes impia virgo?
 Sic legendum cum „deteriore” cod. λ. Vide egregiam Ehwaldi

ad h. v. annotationem de adverbio *autem* in sermone quotidiano et comoedia. Addi possunt et alia exempla et hoc e Terentio: „sed quid pertimui autem belua?“ (Phorm. 601).

Continuo sequitur:

Et quot confundas et iura et nomina sentis?

Mirum est sperni antiquam coniecturam *nec*, qua sola restituitur id quod huius est loci, neque ulla emendatio lenior esse potest: *librarium cui nec — et — et scribendum esset, ter et posuisse quid mirum?*

351 sqq.

At tu, dum corpore non es

Passa nefas, animo ne concipe, neve potentis

Concubitu vetito naturae pollue foedus.

Vehementer mihi hic istud *potentis* displicet et ab Ovidio profectum vix credo. Nam quod hic affert Ehwaldus vs. 758 l. IX:

Quodque ego, vult genitor, vult ipsa socerque futurus,

At non vult natura, potentior omnibus istis

ibi *potentior* tam egregie positum est quam inepte nostro loco *potentis*, et fere crediderim veram lectionem isto *potentis* sede sua pulsam eius culpa qui intempestive versus illius e libro IX memor esset.

408 sq.

„Sensimus“ inquit (nutrix) „amas et, *hunc*, mea, pone Sedulitas erit apta tibi.“ [timorem,

Pro inepta hac „meliorum“ codicum lectione „deteriores“ egregiam *in hoc* praebent.

500 sq. Flet tamen et tepidae manant ex arbore guttae.

Est honor *et* lacrimis.

Pro egregia hac *omnium* codicum lectione Merkelius (ex uno) dedit *e*, et hoc *emendare* vocat Kornius. Ehwaldi iudicium *et* restituit.

515 sqq.

Qualia namque

Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,

Talis erat, sed, ne faciat discrimina cultus,

Aut huic adde leves, aut *illi* deme pharetras.

Unice verum est quod ed. Aldina habet *illis* (sc. Amoribus).

536 *Fine genu vestem ritu succincta Dianae.*
 Priscum cascumque istud *fine genu* vereor ut Ovidio vindicetur
 noto illo Lucretiano:

Deinde voluptas est e suco fine palati.
 Nam certe nihil insoliti hic Ovidius quaesivit.

588 sqq.

Quae (Atalante) quamquam Scythica non setius ire sagitta
 Aonio visa est iuveni, tamen ille decorem
 Miratur magis; et cursus facit *ille* decorem.
 Vulgo *ipse* editur, quod certe elegantius est, sed verisimilius
 tamen mihi videtur totum istud *ille colorem* e praecedenti versu
 ab oscitante librario esse repetitum et Ovidium aliud quid dedisse.

591 Aura refert ablata citis talaria plantis.
 Egregie istud *refert ablata* motum talarium depingit: modo
 auferuntur, modo referuntur. Kornius oracula loquitur cum edit:
 Aura replet vibrata citis talaria plantis.

595 sq. Haud aliter, quam cum super atria velum
 Candida purpureum simulatas inficit umbras.
Simulatae umbrae nullae sunt nisi quas artifex in tabula pingit;
 quae velo fiunt sunt verissimae. Sed elegantissimum quod antea
 vulgo edebatur:

Simul et dat et inficit umbras
 et hoc quin ab Ovidio sit scriptum non dubito.

LIBER XI.

16 *Infracto* Berecynthia tibia cornu.
 Sic M, nisi quod supra *r* manu altera *l* scriptum est, et litera
c sup puncta, ut fiat id quod est in deterioribus *inflato*. Mihi
 dubium non est quin hic poeta dederit

Inflexo Berecynthia tibia cornu
 ut Fast. IV, 181: Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu.

Cf. et: Non tuba directi, non aeris cornua *flexi*.
 Ovidii est τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν.

21 sq. Innumeras volucres anguesque agmenque ferarum
Maenades Orphei titulum rapuere theatri.

Egregiam me iudice Merkelii coniecturam *triumphi* docte refutat Ehwaldus, sed docere omisit quid esset *theatri titulus*. At vocem *titulus* sponte quivis cum *triumpho* iungat, contra *theatri* facile se librario e sequentibus offerre poterat.

83 Robora sunt umeri, *longos quoque* brachia veros
Esse putes ramos, et non fallare putando.

Sic codices. Alii alia; Ehwaldus

longos quoque brachia versa

Esse putes ramos, et non fallare putando.

Quae coniectura lenis quidem est, sed me quidem iudice non praebet aliquid quod ferri possit. Aperte enim vis fieri videtur sermoni latino, qui suo iure istud *longos quoque* — *ramos* subiectum esse iubet, praedicatum esse vetat. Nihil mihi praestare videtur editionum veterum lectioni: *porrectaque brachia*.

134 sq. Mite deum numen: Bacchus peccasse fatentem

Restituit pactique fide data munera solvit.

Sic edidit Ehwaldus et sic auctore Magno interpunxit. Sed verumne est illud numen deorum mite esse, id est *omnes deos* mites esse? Saepius Ovidius ipse deos implacabiles legentibus ante oculos ponit. Totum versum graviter corruptum censeo; ab Ovidio ipse Bacchus mitis dictus est, quod verissimum. Pro certo vero mihi constat *pacti fide* d. m. s. corruptum esse. Quod annotat Ehwaldus: „er befreite das verliehene Geschenk von der Erfüllung des Vertrags“ parum prodest. Si quid hic legeretur quod Germanice sic verti posset: „er befreite des Midas Wünsche von der bei Vertrag zugesagten Erfüllung“ libenter probarem. Et quod idem sic pergit: „Ovid hat absichtlich denselben Ausdruck wie vs. 104, aber in verändertem Sinn gewählt“, equidem crediderim potius versum 104 causam fuisse cur librarii manus et mens in versu 135 scribendo aberraret. Quid scripserit Ovidius nemo facile dixerit.

138 sq. Perque iugum *vitae* labentibus obviis undis
Carpe viam.

536 *Fine genu vestem ritu succincta Dianae.*
 Priscum cascumque istud *fine genu* vereor ut Ovidio vindicetur
 noto illo Lucretiano:

Deinde voluptas est e suco fine palati.
 Nam certe nihil insoliti hic Ovidius quaesivit.

588 sqq.

Quae (Atalante) quamquam Scythica non setius ire sagitta
 Aonio visa est iuveni, tamen ille decorem
 Miratur magis; et cursus facit *ille* decorem.

Vulgo *ipse* editur, quod certe elegantius est, sed verisimiliv
 tamen mihi videtur totum istud *ille colorem* e praecedenti vers
 ab oscitante librario esse repetitum et Ovidium aliud quid dediss

591 Aura refert ablata citis talaria plantis.
 Egregie istud *refert ablata* motum talarium depingit: mod
 auferuntur, modo referuntur. Kornius oracula loquitur cum edit
 Aura replet vibrata citis talaria plantis.

595 sq. Haud aliter, quam cum super atria velum
 Candida purpureum simulatas inficit umbras.
Simulatae umbrae nullae sunt nisi quas artifex in tabula pingit
 quae velo fiunt sunt verissimae. Sed elegantissimum quod ante
 vulgo edebatur:

Simul et dat et inficit umbras
 et hoc quin ab Ovidio sit scriptum non dubito.

LIBER XI.

16 *Infracto* Berecynthia tibia cornu.
 Sic M, nisi quod supra *r* manu altera *l* scriptum est, et litera
c suppuncta, ut fiat id quod est in deterioribus *inflato*. Mihi
 dubium non est quin hic poeta dederit

Inflexo Berecynthia tibia cornu
 ut Fast. IV, 181: Protinus inflexo Berecynthia tibia cornu.

Cf. et: Non tuba directi, non aeris cornua *flexi*.
 Ovidii est τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν.

21 sq. Innumeras volucres anguesque agmenque ferarum
Maenades Orphei titulum rapuere theatri.

Egregiam me iudice Merkelii coniecturam *triumphi* docte refutat Ehwaldus, sed docere omisit quid esset *theatri titulus*. At vocem *titulus* sponte quis cum *triumpho* iungat, contra *theatri* facile se librario e sequentibus offerre poterat.

83 Robora sunt umeri, *longos quoque* brachia veros
Esse putes ramos, et non fallare putando.

Sic codices. Alii alia; Ehwaldus

longos quoque brachia versa

Esse putes ramos, et non fallare putando.

Quae coniectura lenis quidem est, sed me quidem iudice non praebet aliquid quod ferri possit. Aperte enim vis fieri videtur sermoni latino, qui suo iure istud *longos quoque* — *ramos* subiectum esse iubet, praedicatum esse vetat. Nihil mihi praestare videtur editionum veterum lectioni: *porrectaque brachia*.

134 sq. Mite deum numen: Bacchus peccasse fatentem

Restituit pactique fide data munera solvit.

Sic edidit Ehwaldus et sic auctore Magno interpunxit. Sed verumne est illud numen deorum mite esse, id est *omnes deos* mites esse? Saepius Ovidius ipse deos implacabiles legentibus ante oculos ponit. Totum versum graviter corruptum censeo; ab Ovidio ipse Bacchus mitis dictus est, quod verissimum. Pro certo vero mihi constat *pacti fide* d. m. s. corruptum esse. Quod annotat Ehwaldus: „er befreite das verliehene Geschenk von der Erfüllung des Vertrags“ parum prodest. Si quid hic legeretur quod Germanice sic verti posset: „er befreite des Midas Wünsche von der bei Vertrag zugesagten Erfüllung“ libenter probarem. Et quod idem sic pergit: „Ovid hat absichtlich denselben Ausdruck wie vs. 104, aber in verändertem Sinn gewählt“, equidem crediderim potius versum 104 causam fuisse cur librarii manus et mens in versu 135 scribendo aberraret. Quid scripserit Ovidius nemo facile dixerit.

138 sq. Perque iugum *vitae* labentibus obviis undis
Carpe viam.

Sic M absurde, neque sunt meliores aliorum codicum lectiones. Quod Ehwaldus coniecit *Lydam* nimis est *κασιφωτος*, elegantior sed nimis audax est Kornii coniectura *Phrygiae* sed nullo *nomine* iungi hic opus: vel sic apparet Tmolium significari. Nescio an et hic Heinsii codices verum servarint: *montis*.

144 sq. Nunc quoque *iam* veteris percepto semine venae
Arva rigent.

Ecquid *tam*? Ut hoc dicat: ex illo Midæ miraculo, quod *tam* longo tempore ante evenit, nunc quoque restat aliquid.

153 sq. Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis
Et leve cerata modulatur harundine carmen.

Hocine feramus: *carmina* — *carmen*, an Ovidio prorsus indignam istam censeamus repetitionem? Equidem cum Bentleyo legam *munera*, quod, si Ovidius scripsit, non potuit non ~~librariorum~~ et sciorum culpa in *carmina* abire.

167 Instrictamque lyram gemmis et dentibus Indis.

Sic codicem M secutus edidit Ehwaldus et ebur illud ad iugum gemmas ad *τοὺς κόλλοπας* refert. Mihi illa tantummodo *decoris causa* lyrae addi potuisse videntur. Et quis praeterea pulchro isto *instringendi* verbo usus est? Gemmis et ebore lyra exornatur vel instruitur. Verum est ergo aut quod λ e M a secunda manu habent aut quod est in s: *distinctam*. Sed hoc verisimilius: est enim istud *distinctam* aptissimum et elegantissimum et totum istud *instrictam* natum esse ex *distinctam* cum supra scripto *instructam* admodum est verisimile.

180 sq. Ille quidem celare cupit *turpique pudore*

Tempora purpureis temptat velare tiaris.

Haec semper visa sunt corrupta. Ehwaldus e Magni coniectura edidit *turpisque pudore*, ut *pudor* esset: „die Entstellung“. Ergone *turpis pudore*, „hässlich durch die Entstellung“? Inepta, hercle, loquacitas. Aut cum Heinsio legendum est:

Ille quidem celat, turpique onerata pudore

aut aliquid huic lectioni quam simillimum. Nihil enim aliud huc quadrat.

222 sq. Mater eris iuvenis qui fortibus *annis*

Acta patris vincet maiorque vocabitur illo.

ic Ehwaldus edidit e codicibus (tantummodo M a manu se-
nda supra scriptum habet *armis*). Probandum hoc foret con-
lium si praecederet: „mater eris *pueri vel infantis*”, nam
im recte pergeretur: qui, ubi adoleverit (hoc enim est *forti-*
us annis) acta patris vincet. Sed: „iuvenis qui, ubi adoleverit
q. s. absurdum est. Lege *actis* cum Heinsio.

247 Territus Aeacides a corpore bracchia solvit.

Isque deos pelagi vino super aequore fuso — adorat.

ro absurdo *isque* Ehwaldus e Merkelii coniectura *usque*. Sed
on satis est coniecturam lenem esse: accedere oportet ut aptum
msum praebeat. Sed nunc desideramus etiam vinculum quo
ova sententia priori annectatur. Omne tulit punctum Heinsius
egendo *inde*. Suprascriptum *is*, quod saepe a sciolis supra scri-
itur, originem dedit traditae lectioni.

270 Hic regnum sine vi sine caede *regebat*.

Abhorret ab usu Ovidiano ista figura etymologica. Verum in-
venit Heinsius: *tenebat*.

293 sq. Miror Ehwaldum „*tantum* acer erat” tamquam pro
„*tam* acer erat” dictum defendere allatis quibusdam ex Horatio
exemplis. Et fac potuisse Ovidium hic *tantum* ponere pro *tam*,
quorsum illud referamus? Tam acer quam . . . quis? Lege cum
Fussio *iam tum*, nihil desiderabis.

298 En iterum versum librarii errore in M omissum, quo
reciso omnia collabuntur. Idem dicendum de vs. 315 sq. Equi-
dem autem cum „deterioribus” legere malim:

Qui facere assuerat, patriae non degener artis,

Candida de nigris et de cadentibus atra

quam cum „melioribus” inverso versuum ordine, qui minime
Ovidianum refert sermonem.

328 sq. Narravit Ceyx de Chione fratris sui filia, sibi que
lilectissima, quae ab irata Diana sagitta est percussa. Tum
haec addit:

Quam miseram amplexans ego tum patrisque dolorem
Corde tuli.

Sic est in codicibus, nisi quod deteriores praebent *quam miser pietas* quod nihili est, et pro *patrisque* vel *patruisque* vel *patruoque*. Unde ego profectus hanc propono lectionem

Quam miser amplexans patris patruique dolorem
Corde tuli

collato XII, 592: animo pariter patruique suoque indulgens.
„Duplex” ait Ceyx „dolor meus fuit: ét tamquam pater ét tamquam patruus eam lugebam”.

358 Nant alii celsoque instant super aequora collo.
Nantes dici possunt *aequori instare*, sed *super aequora instare* congeries est vocabulorum adversa inter se fronte pugnantium— Utique revocanda vetusta lectio *exstant*. Aliter scribere mihi Ovidius ne potuisse quidem videtur.

359 sqq. Et alia narrat Phoeus Onetor et haec:

Templa mari subsunt . . .
Nereides Nereusque tenent (hos navita *ponti*
Edidit esse deos dum retia littore siccant).

Ergone pastorem nostrum navita ille, in suo labore occupatus, mythologiam Graecam docuit? Immo restitue quod olim legabatur: *templi*. „Cuius templum esset ego rogabam nautam qui forte ibi adderat, et ille respondit: Nerei et Nereidum”. Hoc ex ipsa vita sumptum.

422 Ubi est quae cura mei *prior* esse solebat?
Soloece; lege cum deterioribus *prius*. Aut simpliciter *cura prior* dicendum est aut periphrastice: „cura quae prius esse solebat”.

437 sq. Pulcherrimos hosce versus omittit M.

451 sq. Sed tibi iuro
Per patrios ignes, si me modo fata remittent,
Ante reversurum quam luna bis impleat orbem.
Et grammaticae et multo maior elegantiae cura me movet ut hic legam: „me, si modo fata remittent”. Haec est parenthesis eleganti poeta digna: „si modo fata remittent”.

507 *Saepe dat ingentem fluctu gravis icta fragorem.*

Sic est in M sine sensu. Recipitur ab editoribus vera lectio *ictus* e „deterioribus”, quo certe non a critico aliquo est illata sed recepta e codice multo meliore quam M est.

543 sq.

Subeunt illi fraterque paterque,

Huic cum pignoribus domus et *quodcunque* relictum est.

Hic ego codicis M lectionem retinendam censeo: *quod cuique: cuique* subit quod reliquit. Hoc mihi huius loci esse videtur. Contra si *quodcunque* legimus, illud „quodcunque relictum est” iungendum est cum „cum pignoribus domus”, quod parum gratum est: „domus cum pignoribus et quodcunque relictum est”. Et deest hic vel *ibi* vel *praeterea*. Neque me movet quod ait Ehwaldus sic tertium membrum adnecti praecedentibus conjunctione *et*: nam duo praecedentia membra quodammodo unum efficiunt: qui de certis hominibus cogitant opponuntur ceteris omnibus.

608 sq. *Ianua nec verso stridores cardine reddit:*

Nulla domo tota.

Sic edidit Kornius partim ex M qui *reddit*, partim ex *ε* qui *nec* habet. Sed hoc eius est qui legentes ludibrio habet, non poetae gravem rem graviter tractantis. Paulo melior est altera lectio quae alio modo partim e melioribus partim e deterioribus componitur: *ne . . . reddat*. Sed hoc quoque *λεπτολογούντος* videtur: ne ianua strideat, nulla ibi ianua est. Equidem sic Ovidium scripsisse opinor:

Ianua, quae verso stridores cardine reddat,

Nulla domo tota.

630 *Iris abit: neque enim ulterius tolerare soporis*

Vim poterat.

Iure Ehwaldus sprevit lectionem *vaporem vim*, unde alii effecerunt *vaporis vim*. Sed non solum verissimum est quod ait Ehwaldus istud *vaporem* natum esse e II, 301 sq.:

Dixerat haec tellus, neque enim tolerare vaporem

Ulterius potuit

verum etiam nostro loco omnis *vaporis* mentio erat vitanda, quia libro II, quod plerumque fit, vox „vapor” significat *calorem*.

635 Morphea: non *illuc quisquam* sollertior alter

Exprimit incessus vultumque sonumque loquendi.

Sic est in M. Cui lectioni ut quam simillimam exhiberet, Ko nius *illi* coniecit, unde merae nascuntur tenebrae. Multo melius Ehwaldus a „deterioribus” accepit „*illo*”. Credo, nisi metuisset „deterioribus” blandiri videretur, integram eorum lectione exhibuisset: *illo iussos*, quae elegantissima est lectio, nequam nata esset, nisi legitimus eam pater procreasset.

694 sqq.

Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam,

Et ne, me fugiens, ventos sequerere rogabam.

At certe vellem, quoniam moriturus abibas,

Me quoque duxisses.

Quemadmodum Graece *μάλιστα μὲν* in votis proponendis sibi *εἰ δὲ μὴ* secum trahit, sic hic Alcyone re, quam maxime cupierat, commemorata, alteram, minus sibi exoptatam, quae tamen contenta fuisset, annectere debet coniunctionibus *aut certe* non *at certe*. Cf. XIII, 152:

Nec sanguinis ordo,

Sed virtutis honor spoliis quaeratur in istis.

Aut si proximitas primusque requiritur heres,

Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi,

Quis locus Aiaci?

697 sqq. Lamentari sic Alcyone pergit:

Multum fuit utile tecum

Ire mihi: neque enim de vitae tempore quidquam

Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.

Difficilis est optio utrum cum λ legas „tecum fuit utile tecum” an cum ϵ „fuit hoc fuit utile tecum”, an denique cum Ries „tum tum fuit utile tecum”, in omnibus enim his lectionibus est id quod tam egregie lamentantem deceat: unius vocabuli repetitio. Nescio tamen an omnium maxime probem lectionem codicis ϵ , nam quid potius repetatur quam verbum *fuit* ubi incredibilis proponitur: *utile* fuisse cum eo ire qui naufragi fecit? Sed et alteras repetitiones aequi bonique consulo, du modo Marciano suum sibi *multum* relinquatur.

700 sq. Nunc absens perii, iactor quoque fluctibus absens
Et sine me te pontus habet.

Hic neutiquam ego Heinsium sequar *sine me me* coniiicientem.
Quemadmodum enim e praecedentibus:

Neque enim de vitae tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors *discreta* fuisset
apparet, *absens* est: „a te seiuncta”. Sed unice verum videtur
quod proposuit Merkelius: „et sine te me pontus habet”.

712 sqq.

Dumque moratur ibi, dumque „hic retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula litore” dicit,
Quae dum tota locis reminiscitur acta fretumque
Prospicit, in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid quasi corpus aqua

sic in M est, in deterioribus: *dumque notata oculis*. Optimum
factu videtur e duabus lectionibus unam facere: „dumque *notata*
locis e. q. s.” i. e. dum quae quoque loco gesta essent remi-
niscitur. Merae temeritatis est cum Heinsio totum versum 714
delere, quo facto durissime statim post *dicit* additur *prospicit*
et perit id quo vel maxime hic opus est: mira *καταστροφή*
longiore praefatione est praeparanda, quam egregie illa ana-
phora; „dumque — dumque — dumque” decet.

723 Hoc minus et minus est mentis suae; iamque propinquae
Admotum terrae e. q. s.

Sic est in M. Emendatio incerta; si, quod multi faciunt, *suae*
omittimus, *est* suo sibi dativo (*ei*) caret. Ehwaldum bellam
suam coniecturam: „hoc minus et minus est mentis, vae!”
dudum respuisse pro certo mihi constat.

749 Hos aliquis senior *iunctim* freta lata volantes
Spectat.

Sic est in M. Quod receptum Ehwaldus ita interpretatur ut
„freta volare” paulo audacius a poeta dictum sit secundum
illud: „ire, navigare cursum”. Verum possumusne, dum otiose
adstatum sedemusve, spectare aliquem *longum* iter facientem?
Vel aves cursum suum *transmarinum* perficientes? Si non pos-

sumus, „deteriorum” lectionem *circum* probemus, licet inusitate ea praepositio nunc sit posita. Sed ferri hoc potest de vario avium volatu, nunc abeuntium, nunc redeuntium, nunc gyrum facientium. Quodsi quis contendat *inunctim* utique requiri, quoniam alioquin sine iusta causa addatur:

et ad finem servatos laudat amores,
is reputet laudes illas avibus hisce tribui non potuisse nisi ab eo qui illas olim Ceycem Alcyonemque fuisse novisset; quod qui semel novit, illi opus non est eas *una* volantes adspicere.

780

Vulnus ab angue,

A me causa data est. Ego *sum* sceleratior illo:*Qui* tibi morte mea mortis solatia mittam.

Egregia antiqui critici emendatio, Heinsio probata: *sim* — *si* nunc ne commemoratur quidem. Possumus et *sum* retinere et pro *qui*, quod certe nullo modo ferri potest, ponere: *sed*. „Quod feci infectum reddere non possum, leniam tamen malum cuius causa fui.”

LIBER XII.

17 Corripuit serpens *udo* quas condidit ore.

Sic M, de discrepantiis, quae multae magnaeque sunt, conferat Kornius. Unice probandam hanc Merkelii censeo lectionem „avidaque abscondidit alvo”: *condendi* (rec. *absc.*) verbum suum sibi *locum* quo condatur postulat; *ore condere* absurdissimum est, neque *oris* ulla facienda mentio, quia *os* iam satis verbo *corripuit* significatur: „corripuit ore, abscondidit alvo”.

21. Miraculum avium novem a serpente correptarum Tiresias ad bellum refert:

Atque novem volucres in belli digerit annos.

Pueri est rogare quid serpente illo factum sit. Credere ergo non possum Ovidium addidisse:

Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos

Fit lapis et servat serpentis imagine saxum.

Iam alios eiusdem farinae versus a falsario fictos et Metamorphosin adiectos cognovimus.

83 sqq. Gravem hastam suam Achilles in Cygnum coniecit:

Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
 Nil tamen emissi profecit acumine ferri,
 Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu.
 „Nate dea, nam te fama praenovimus” inquit
 Ille e. q. s.

Tantummodo contudit, non etiam vulneravit pectus, erat ergo revera *hebes* ictus, neque cum hebeti ictu comparari potest, quod coniunctione *ut* fit. Deinde iusto durius est novum verbum (*inquit*) nullo vinculo adnectere praecedentibus. Utrique incommodo medeberis sic distinguendo:

Nil tamen emissi profecit acumine ferri.
 Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu,
 „Nate dea” e. q. s.

118 Quo plangente gravem moribundo *vertice* terram.

Recte Ehwaldus Heinsii hanc emendationem recepit pro *pectore*, quod propter proxime praecedens *pectora* nullo modo ferri potest. Sed quid adiectivo *gravem* faciamus? Nam hoc quoque corruptum esse mihi constat.

132 Haud tulit ulterius, clipeoque adversa *relecti*

Ter quater ora viri, capulo cava tempora pulsat.

Egregia haec est Merkelii emendatio pro codicum *reducto*, *relecto*, *reiecto*, *recepto*. Recte idem cum cod. M post *viri* coniunctionem *et* omisit: τὸ ἀσύνδετον egregie depingit motuum celebritatem.

175 Monstri novitate feruntur.

Sic est in M; Kornius *tenentur* coniecit, credo, ne quidquam sumeret a codice „deteriore”, nam in λ est, quod solum hic probari potest, *moventur* (= *movetur*).

273 *Tempora* recte dici posse „fulvo *protecta* capillo” vix credo.

316 sq. In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat

Sopitus venis et inexperrectus Aphidas.

Insanam hanc esse lectionem et veram emendationem dudum prolatam tantum non geometricè demonstrari posse videtur. Ovidius excellit arte Graecis nominibus utendi: probus servus ei est *Onetor*, rex multa a civibus suis accipiens munera *Polydegmon* vel *Polydectes*. Denique, ne longus sim, inspiciat mihi aliquis locum ubi Actaeonis enumerantur canes. Aphidas ergo est ὁ μὴ Φειδόμενος. Cui autem rei non pepercit? Scilicet *vinis* vel *vinis*, quod in absurdo isto *venis* latet: nam absurdum esse *cunctis venis*, *sopitus* quivis homo non pertinax mihi concedet. Sed accedit gravius argumentum, quod vulgo negligi miror, nam unum illud luce clarius demonstrat corruptum hunc locum esse. *Sine fine* Belgice est: „onophoudelijk”, Germanice „unaufhörlich”, Gallice „sans cesse” vel potius „sans relâche”. Potestne autem Germanice dicere: „er lag unaufhörlich”, vel Gallice: „il dormait sans relâche”? Non opinor. Requiritur verbum *actum* aliquem significans. Nemo hoc melius docet quam ipse Ovidius:

II, 387 Actorum sine fine mihi sine honore laborum.

II, 502 Immosaque oculos in se sine fine tenentem.

IV, 334 Poscenti nymphae sine fine.

XI, 792 Letique viam sine fine retemptat.

XIII, 330 Devoveas sine fine caput.

Leviter tantummodo discrepat VII, 306:

Pretiumque iubent sine fine pacisci.

Et sunt hi omnes loci ubi in *Metamorphosesin* istud *sine fine* legatur. Unde autem eiusmodi verbum nostro loco petimus? Dicent ii loci ubi cum *participio* iungatur *sine fine* atque quem primum citavi „*actorum sine fine — laborum*” clarissima rem ponet luce. *Cunctis venis* nihili esse iam constat in *venis* latet *vinis*, quid in *cunctis*? Nil dubitantes respondemus participium aliquod perfecti passivi. Et praesto est illud. Duc tibus enim literarum *cunctis* vix quidquam differt a . . . *ductis*. Et quid magis decet immodicum potorem quam *vinum ducer* (οἶνον σπᾶν vel ἔλκειν)? Desinamus ergo tandem aliquando dubitare quin Heinsius praeclara sua emendatione

ductis sine fine iacebat

Sopitus vinis et inexperrectus Aphidas
ipsam Ovidii manum restituerit.

328. Pro vera lectione „conantem *evellere* terra glandiferam
quercum” iam rediit absurda codicis M *tollere*.

369 Fraxineam misit *contentis* viribus hastam.
Spernitur iam egregia haec Heinsii emendatio et redit absurda
lectio *mentis quoque*. Loci ab Ehwaldo allati certe istud *quoque*
non defendunt. Sed omnino quis unquam sic latine locutus est:
„mentis quoque viribus hastam misit”?

434—8. Spurius hos esse quis iam Merkelio concedat? Sunt
versus quos *μιαίφρονος* dicere possis et in „deterioribus” tan-
tummodo leguntur codicibus. Sanae ut opinor fuerit rationis
hinc efficere eos in „meliorum” codicum archetypo ideo esse
omissos quod rem taetram nimis graphice depingerent?

452. Centaurus a Mopso percussus *occubuit* (sic ed. vett.),
vel *procubuit* (Merk.), sed quid sibi vult istud *accubuit* quod
nunc editur?

494. Pro nomine *Monychus* codex M *monachus* praebendo
risum movet, seque hac certe re cognatum prodit codici Hau-
niensi, qui XV, 836 ubi Augustus laudatur quod adoptaverit
„prolem sancta de coniuge natam” exhibet: „p. *sancta de vir-
gine natam*”.

513 (Caeneus) deficit interdum, modo *se super aera* frustra
Tollere conatur.
Quoniam neque *super aera* dici potest pro *in aera* et Caeneo
prius removendus est cumulus quo premitur quam se ipsum
erigat, grato animo recipere debemus Riesii emendationem *se
superantia*.

538. Pro „obductos *annis rescindere* luctus” melior ille M
habet: *oculis restinguere*!

546 sq. Inque meos ferrum flammisque penates
Impulit.
Immo vero *intulit*.

564 sqq. Decidit in terram Periclymenus qui in avem mutatus
Herculis sagitta fuerat vulneratus:

et *quae* levis haeserat alae

Corporis affixi pressa est gravitate sagitta.

Quidni certam hanc Merkelii emendationem receperit Ehwaldus
sed *qua* retinuerit, quod nullam admittit interpretationem, ~~nae~~
fugit.

621 sq. Vide apud Kornium quam turpiter hic omnia M per-
turbet. Etiam XIII, 26 sq. Intelliges quam infirmo utatur argu-
mento, qui versus et alios et XIII, 57 omittit quoniam in M
non legantur.

LIBER XIII.

19 Iste tulit pretium iam nunc *certaminis* huius.
Sic legendum non *temptaminis*, quod legitur quidem bis in M
tam. III, 341 et VII, 734 sed tam diverso sensu ut hic ferr-
nequeat.

82. Versus hic, quo prorsus non possumus carere, abest a M

94 *Date pro tot navibus arma.*
Nemo unquam demonstrabit sed semper sentient omnes unic-
verum esse Heinsii illud *tot pro navibus*.

122 ... referentem ornate *relatis*.
„Melior” ille M habet *lacertis*!

133 Quis magno melius succedat Achilli
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Nihili istud est et lusus verborum absurdissimus. Quod relegat
Ehwaldus ad XII, 611 sq.:

de tam magno restat Achille
Nescio quid parvum quod non bene compleat urnam,
At vivit totum quae gloria *compleat orbem*
nil prodest, nam neque frigidus ille iocus est et utrobique

compleat facillimum est ad intelligendum. At „Danais successit Achilles” quovis oraculo obscurius. Satis ludet verbis noster et dicit aliquid quod nullo negotio intelligi possit et solum huc quadret: „Danais *accessit*”. Error quam facile nasci potuerit nostris videmus oculis. Atque sic iam Tan. Faber emendavit, sed nemo eum sequitur, nemo eius inventum commemorat!

189. Qui hic Bentleyi recipiunt coniecturam: „*hanc* equidem *fateor*” pro „*nunc* e. f.” non observare videntur quam ingrate post istud *hunc equidem* continuo (vs. 190) sequatur: „hunc tamen”.

212. Optime Ehwaldus pro „fossas munimine cingo” reposuit: „fossa munimina cingo” i. e. facio munimina quae fossa erant *cincta*. Cf. I, 97:

Nondum praecipites cingebant oppida fossae
i. e. nondum oppida erant, fossis cincta.

217 Rex iubet incepti curam dimittere belli.

Ille potest auctore suam defendere causam.

Non sinat hoc Ajax delendaque Pergama poscat,

Quodque potest, pugnet. Cur non remoratur ituros?

Cur non arma capit, dat quod vaga turba sequatur?

Verba haec sunt Ulyssis Aiace, virum fortem sed stolidum, ludibrio habentis. Mihi semper iusto durius visum est *asyndeton capit dat*, neque aptis ab editoribus defensum exemplis.

Transponendo (nam in hac praesertim parte, ut iam vidimus, versus integri et dimidiati saepe inter se confusi sunt) lego:

Quodque potest pugnet. Det quod vaga turba sequatur:

Cur non arma capit, cur non remoratur ituros?

Det cum Hauniensi. Nunc omnia apte sunt disposita: sive Ajax arma capit, sive (oratione) ituros remoratur, dici potest dare quod turba sequatur: vel exemplum vel praeceptum. Et post istud „cur non remoratur ituros” egregie sequitur:

Non erat hoc nimium nunquam nisi magna loquenti.

Qui semper magna loquitur certe voce sua trepidam multitudinem coercere potest.

253 sq. Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis

Arma negate mihi fueritque benignior Ajax.

Memini me haec in ludo literario sic pueris interpretari: „si mihi arma negaveritis, Ajax benignior mihi esse censendus erit“ eosque docere hic Ulyssem respicere illud Aiakis 102:

Dividite et pars sit maior Diomedis in illis.

Sed nimis longe illud arcessitum et quemquam sibi Aiace iniquiorem Ulysses ne fingere quidem potest. Ipsum illud „dividite“ contumelia erat acerbissimi adversarii. Haerere ergo me fateor neque fateri pudet: haesit et Bentleyus ille adeo ut duos huc versus delendos esse declararet.

371. Sanum esse non posse:

Proque tot annorum cura quibus anxius egi

mihi constat, sed quid reponam dubius sum. Nildum propositum est quod ab omni parte placeat.

AD ANTONINI LIBERALIS O. XXXI § 4.

Pueri Messapii nymphas *επιμηλιδας* cum in agro choros ducentes offendissent improvidi ad certamen provocant. Atque illi quidem rustico more saltationes suas peragunt, *ταῖς δὲ νύμφαις* — ut nunc quidem editur — *πᾶν ὅσον [ἦ] πλεῖστον ἐπέδωκεν εἰς κάλλος*. Vertunt: *nymphis vero omnia quam maxime ad pulchritudinem aucta sunt*. Neminem vero vidisse emendandum esse *ταῖς δὲ νύμφαις Πᾶν ὅσον πλεῖστον ἐπέδωκεν εἰς κάλλος!* *Pan* nympharum patronus ac comes, ad cuius syringa choros instituere solebant, *quam maxime illis format aurit*.

De usu verbi quod est *ἐπιδιδόναι* cf. Eurip. *Bacch.*, 1127 sq.

οὐχ ὑπὸ σθένους,

ἀλλ' ὁ θεὸς εὐμάρειαν ἐπέδιδου χερσῶν.

Vitium plane gemellum: *πᾶν βοώμενος* pro *Πᾶν ὁ βοώμενος* dudum correctum est apud Herm. Sozom. hist. eccl. II, 5 (Röhl, *Inscr. Graec. antiq.* p. 27).

CAROLUS GULIELMUS VOLLGRAFF.

ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΒΡΑΙΤΗΣ.

SCRIPSIT

CAROLUS GULIELMUS VOLLGRAFF.

Hymni in Bacchum aliquot ante annis Delphis reperti exordium in diario quod inscribitur *Bulletin de correspondance hellénique* ¹⁾ hoc modo e lapide descriptum invenimus:

..... ΙΘΤΡΑΜΒΕΒΑΚΧΕ — — —
..... ΠΕΣΒΡΑΙΤΑΒΟΜΙΕ

Quo apographo usus Weilius ²⁾ lacunis commode expletis versus sic constituit:

[Δεῦρ', ἀνα Δ]ιδύραμβε Βάκχ'
ε[ῖε, θυρῶ]ρες, βραι-
τά, βρόμιε κτλ.

Haec tamen vir acutissimus in novo Bacchi epitheto βραιτά, vocabulo plane ignoto quodque intellegere quale sit haud facile possis, ambigens fluxerit a verbo quod est (φ)ραλα i. e. *profigo, destruo*, an potius lapicidae errore βραιτά exaratum fuerit pro βραύτα, quod nomen nonnumquam additur deo Pani lascivienti. Idem monuit Brealium coniecisse rescribendum esse βριατά i. e. *robuste* a verbo hesiodeo quod est βριάειν. Paulo post tamen Weilius dubitans de sinceritate lectionis et suis et collegae coniecturis diffidens a lapidum Delphicorum custodibus petiit ut locum obscurum denuo inspicere vellent. Respondit ei Fournierius marmor id ipsum exhibere quod editum esset ³⁾.

Aliam viam iniit Iohanna Harrison. Quae de cultus Bacchi

1) 1895, t. XVI—XVII.

2) *Ibid.*, p. 400.

3) *Ibid.* 1897, p. 610.

origine ac natura docte disputans ¹⁾ suspicatur novum epitheton cognatum esse voci posterioris latinitatis quae audit *braisum* i. e. frumentum ad conficiendam cerevisiam praeparatum ²⁾. Est autem *braisum* sive *bracc* ³⁾ vocabulum celticum, unde procul dubio fluxit Gallicum verbum *brasser* quodque etiam nunc occurrit in compluribus dialectis Gallicis ac Belgicis. Et sane ingeniosissima est tota illa Harrissoniae de Baccho disputatio neque perpensis argumentis, quae illi suppeditant e. g. voces quae sunt Βρόμιος et Σαβάζιος, fieri posse negabo, ut antiquitus apud Thraces Liber pater nondum vini sed cerevisiae repertor habitus sit. Cum tamen hymni delphici quoque testimonio nitatur prudens religionum priscarum indagatrix, nolo reticere quae ipse mihi in lapide observasse videor. Initio scilicet vs. 2 haec tantum litteras liquido discernere pötui:

. ΑΙΤΑΒΡΟΜΙΕ.

Praeterea sexto loco, ubi editores P legerunt, ego crediderim olim X fuisse scriptum. Quapropter, hoc quoque reputans in lapide versus tantum non omnes incipere ab integris vocabulis, coniecerim locum esse restituendum in hunc modum:

[Δεῦρ', ἀνα Δ]ιθύραμβε Βάκχ'
εὔιε, ταῦρε, κισσοχαῖ-
τα, βρόμιε κτλ.

coll. Ecphant. fr. 3 (Kock): εὔιε κισσοχαῖτ' ἀναξ, Pratin. fr. 1, 17 (Bergk) κισσόχαῖτ' ἀναξ, huius hymni vs. 147 (95).

Quamquam non nescius sum litterarum formas quarum in lapidibus recens effossis adhuc vestigia quaedam manebant interdum penitus evanescere. Neque ergo iam nunc pro certo statuerim me verum vidisse. Alii quoque velim locum inspiciant, ut acie oculorum iudicioque multorum dirimatur controversia, utrum revera novum et hucusque inauditum Bacchi nomen lucrati simus an potius nobis faciendum sit cum Herwerdeno, qui vocem Βραϊτής genuini vocabuli graeci loco in lexicon suum recipere reformidarit.

1) Prolegomena to the study of Greek religion, p. 417 sq

2) Cf. Ducangius s. v.

3) Plin. Nat. Hist., 18, 7.

OBSERVATIUNCULAE DE IURE ROMANO.

SCRIPSIT

J. C. NABER S. A. FIL.

(Continuantur ex Vol. XXXII pag. 446).

XCL.

AD INTERDICTUM QUORUM BONORUM.

Quorum bonorum interdictum possessionem transferre corporum ¹⁾ hereditariorum, certum est, ab eo qui pro herede possideat prove possessore ad eum qui ex edicto successorio, id est ex ea parte edicti, qua bonorum possessiones promittuntur ²⁾, bonorum possessionem acceperit, hereditatem licet evincere possit is, cui possessio per interdictum eripitur. Constat enim, secundum ea quae diximus, transferri, Ciceronis testimonio ³⁾, nec alia occurrit praeter interdictum *quorum bonorum*, illis utique temporibus ⁴⁾, qua transferatur, actio ⁵⁾. Nulla causa est, cur quis dubitet, an ab omni herede ad omnem bonorum possessorem iure utique genuino corporum possessio transferatur. Quamquam excipit Fabricius ⁶⁾ eum heredem, qui bonorum

1) L. 2 D. 48. 2.

2) Edictum successorium modo appellari totam edicti partem quae est de bonorum possessionibus, modo eam quae pertinet ad tempora quae petendae bonorum possessioni praestituta sint (D. 38. 9), vidit Fabricius, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* (1837) p. 68²⁷. Cf. praeterea Leist, *Serie der Bücher 37 und 38*, I p. 103/4, 107/8.

3) Accus. III 45 § 115 sq. Locum interpretati sumus cap. harum observ. LXX.

4) Postea concurrere coepit quodammodo missio ex edicto divi Hadriani.

5) Interdictum „quorum bonorum“ Ciceroni cognitum fuit (ad *Fam.* VII 31).

6) *Op. cit.* p. 73-75.

possessionem ipse petere potuerit, quem aliquando sequebatur Leist ¹⁾, mox eum excipere maluit ²⁾, qui bonorum possessionem petere non potuerit, id est legitimum heredem, quum petita sit secundum tabulas bonorum possessio, quae sine re futura sit ³⁾. Addit alteram et tertiam speciem: scriptum heredem, quum petita sit unde liberi bonorum possessio ab eo qui contra tabulas accipere potuerit ⁴⁾ — poterat hic scriptus secundum tabulas petere — et, de quo dubitat, legitimum, qui hereditatem *intra centesimum diem* adierit, bonorum possessionem spreverit ⁵⁾. Haec omnia sunt veri dissimilia ⁶⁾; si essent vera, tamen maneret regula: possessionem eripi heredi per interdictum *quorum bonorum*, quae restituenda esset per hereditatis petitionem. Itaque permultum interest inter hereditatis petitionem, possessorem licet, et interdictum; illud enim iudicium est *de iure*, hoc èt est èt dicitur Symmacho (Relat. 28 § 8) *de possessione successionis*. Licet enim interdictum propria appellatione ibi non designet, hoc tamen intelligendum esse, eo demonstratur, quod missionem ex edicto divi Hadriani, quae sola quodammodo concurrat, a possessionis controversia alibi ⁷⁾ secernit. Neque conturbare nos debet Diocletiani sermo (c. 2 C. 8.2), ita docentis interdictum competere *si quis ex edicto . . . recte petita bonorum possessione quaesi(erit) successionem*, id est, si bonorum cum re possessor extiterit, nam hoc in proposita specie forte fortuna evenerat ⁸⁾. Ergo competit *quorum bonorum* interdictum quum ei qui cum re tum qui sine re accepit bonorum possessionem, licet huic alteri iure successionis pos-

1) *Serie* etc. I p. 406¹⁰.

2) Inconstantiam utcumque dissimulat *Serie* etc. II p. 397.

3) *Serie* etc. II p. 84/5. Laudat l. 11 § 2 D. 37.11 (ubi delendum potius esse *possessionem*, infra demonstrabimus).

4) *Serie* etc. II p. 73/4. Laudat l. 2 D. 38.6 (ubi potius inserendum esse (post *tuetur ut*): *cum re*, infra docebimus).

5) *Serie* etc. II p. 74—76. Laudat Paul. IV 8 § 21 (= App. leg. Rom. I 7), quam non recepit Krueger.

6) Cf. Ubbelohde, *Serie der Bücher* 43 und 44, I p. 113-120.

7) Relat. 16 § 1 (cf. cap. harum observ. LXXVI).

8) Similiter *quod legatorum* interdictum omni bonorum possessori competere existimamus nec obstat c. 1 C. 8.8 (vv. *quum advoeras testatori successisse et bonorum possessionem accepisse*).

evinci possit, ut paene eadem ratio intercedat inter *in bonorum* interdictum et hereditatis petitionem atque *uti possidetis* interdictum et rei vindicationem. Quod invenaverant Glossatores¹⁾, quorum etiam in foro sententia it²⁾. Plane dicere non debuerant: in interdicto *summatim* sci, uter heres sit; cognoscitur enim *subtiliter*, uter ex bonorum possessionem acceperit³⁾. Sed in eo non errat quod caput est: *quorum bonorum* interdictum veluti *interim* habendum. Quia igitur *quorum bonorum* interdictum iudicium est de possessione *interim* adipiscenda, ideo perinde *hereditatem . . . petiturus*⁴⁾ animadvertere *an iudicio quorum bonorum . . . possessor constitui po(ssit)* (C. 8. 2), atque debet *is, qui destinavit rem petere, animadvertere, . . . an aliquo interdicto possit nancisci possessionem* (D. 6. 1). Aliquid tamen interest, quia vindicatio et interdictum⁵⁾ perpetuo⁶⁾ separantur, ex diverso hereditatis petitionem et interdictum saepe confunduntur. Nam, si quis cum re accipere bonorum possessionem, qualis est filius praeteritus (Gai. 25) adversus eodem testamento scriptos (l. 12 § 1 D. 37. 4), eundem poterit *quorum bonorum* interdicto; attamen, vel sic probare debet *et filium (se) esse et ad [hereditatem vel] bonorum possessionem admissum*⁷⁾, id est praeteri-

1) eos suppedabit Savigny, *Verm. Schr.* II p. 279¹.

2) Windscheid (1891) § 617 not. 1.

3) Ibricius, op. cit. (1887) p. 39 sq. (ia. p. 197/8). — Non recte scribit Bethollweg, *Civilprozess* § 98¹⁰ per interdictum possessionem (*„der Besitzstand“*), nam hoc fit per bonorum possessionis dationem, quam exsequitur interdictum, *Serie* etc. I p. 401: *„das Interdikt ist . . . die . . . praktische Realität der . . . Ertheilung der possessione“*.

4) intelligitur ipsa hereditatis petitio, non, ut scripsit (post Accursium) Leist, c. II p. 293/4: interdictum *quorum bonorum*.

5) *uti possidetis* utique, nam *unde vi* interdictum excipit Ubbelohde, *Serie iur.* 43 und 44, V p. 20-22, propter Vat. fr. 312. Proinde mutatam esse it (ibid. p. 29) l. 4 § 25 (26) D. 41. 3.

6) haec quidem specie excepta, quam tractavit Savigny, *Verm. Schr.* II p. 265¹ § 3 D. 41. 2).

7) l. 1 C. 8. 2 (cf. c. 1 C. 6. 16). — Verba *hereditatem vel* interpolata esse in Mayer, *die Lehre von dem Erbrecht* I § 134³, quem falli putat Leist, *die Real.* I p. 389, quo remittit, *Serie* etc. II p. 404 not. 12. Interpolata esse re Cuiacius (quem sequitur Savigny, *Verm. Schr.* II p. 276), dum *vel* vertit:

tum ¹⁾, prorsus eadem causa agatur atque in hereditatis iudicio. Similiter pater, vel patronus, quum contra tabulas filii libertive bonorum possessionem acceperit, licet *quorum bonorum* interdictum intendat, tamen debet *de iure* cum herede scripto contendere ²⁾. Quamobrem potest praeteritus interdicto vincere, sed non potest per interdictum possessionem *interim* ad se transferre. Quod adeo non intellexit Ubbelohde ³⁾, ut excogitandam sibi proposuerit rationem ab interdicto repellendi filii praeteriti; itaque docet, quum scriptus heres missionem ex edicto Hadriani impetraverit, tunc filium ab interdicto repelli, quasi tunc *ad hereditatem vel bonorum possessionem*, id est ad possessionis praesumptionem (p. 149: „den vorläufigen Besitz der Nachlassstücke“) non admissum. Scilicet putat interdicto hereditatis litem finiri numquam (p. 120: „dass das Quorum bonorum zur Austragung der Frage nach dem endgültigen Nachfolgerechte sich nicht (= niemals) eignete; p. 152 (§ 23): „das Interdikt ist (= ist immer) ein rein provisorischer Rechtsbehelf“), nec animadvertit, quum praeterito competat interdictum, — est autem ipsius (p. 148) auctoritate competiturum, si scriptus missionem omiserit — tunc necessario apud iudicem ex interdicto de ipsa successione disceptatum iri, ideo, quia ubi ultro citroque de testati bonis iisdem tabulis agitur, ibi filius praeteritus omnimodo cum re bonorum possessionem habet, nec potest scripto post interdictum ulla superesse actio. Inciderat in eundem errorem Vering ⁴⁾, quem ob eam rem notavit Leist ⁵⁾; verum olim viderat Fabricius ⁶⁾. Similiter ut inter praeteritum et scriptum iisdem tabulis, ita omnimodo de iure successio disceptabitur inter bonorum intestati possessorem unde liberi et proximum agnatum, quia intestati possessio unde liberi adversus

1) Miratur Leist, *dis bon. poss.* I p. 389 sq., cur exigant Imperatores probationem *ad bonorum possessionem admissum*, id est praeteritum, quum de praeteritione constare possit tabularum inspectione. Quasi aliud sit probare aut aliud esse concessurum fuerit Iulianus (l. 7 § 2 D. 37. 10), quem laudat Bachofen, *Pfandrecht* p. 336¹.

2) Cf. l. 16 § 1 D. 5. 2 (Leist, *Serie* etc. I p. 402 not. 3).

3) *Serie der Bücher* 43 und 44, I p. 143-152.

4) *Erbrecht* (1861) p. 585: „eine hereditatis petitio, bei welcher definitiv über das *Erbrecht* entschieden wird, kann . . . auf das Interdikt stets folgen.“

5) *Serie* etc. I p. 402 not 3 (i. f.)

6) *Op. cit. (Urspr. und Entw. der bon. poss.)* p. 199.

alem heredem omnino est cum re (cf. Gai. III § 37). Plane, si cum re bonorum possessionem testati quis acceperit ¹⁾ et existat qui alio testamento vel ab intestato heredem se contendat, intererit utrum bonorum possessor petat an interdicat, quia petendo debet docere testamentum esse recte factum, nec esse postea ruptum irritumve factum; interdicendo docere sufficit signatum esse ²⁾ nec aliud postea factum esse. Quod pro parte mutatum est constitutionibus Hadriani et Antonini; ergo ruptum agnatione postumi testamentum, si vivo testatore is decesserit, ex rescripto Hadriani obtinebit ³⁾, non recte factum Antonini ⁴⁾ *adversus eos qui ab intestato vindicant hereditatem*, sed videtur idem observatum adversus eos qui ex prioro testamento, idque significare Gaius l. 12 § 1 D. 37. 4. Quamquam occurrunt Fabricius ⁵⁾, Leist ⁶⁾, putantque ⁷⁾ aptandam esse l. 12 § 1 cit. ex l. 2 D. 28. 3, quam nunc ⁸⁾ aliter interpretatur Leist, atque olim ⁹⁾ interpretabatur, Fabricium ¹⁰⁾ tunc secutus, nos autem cum Accursio, Fabro, Grotio ¹¹⁾, Ottone Lenel ¹²⁾ interpolatam credimus ex Theodosii novella (c. 21 § 5 C. 6. 23), nec admittimus iure genuino posteriore testamento *non perfecto*, etsi scriptus sit, *qui ab intestato venire potest*, superius rumpi. Observavit olim Leist ¹³⁾, quodammodo similem esse causam l. 12 pr. (i. f.) D. 28. 3, et est similis. Quod retulimus supra, legitur ibi, ex constitutione Hadriani obtinere testamentum ruptum agnatione

1) Etiam contra tabulas, si agetur cum herede alio testamento (l. 12 § 1 D. 37. 4). Nam omittente herede scripto cum agnato si agetur, eum *qui ab intestato bonorum possessor futurus esset* unde liberi, nisi accepisset contra tabulas bonorum possessionem, sine dubio praetor tuebitur adversus agnatum (cf. l. 5 pr. D. 37. 11).

2) Ex quo scilicet dari coepit bonorum possessio ex iniusto vel rupto vel irrito testamento. Qua de re cf. Leist, *Serie* etc. I p. 446-457 (ia. p. 459 not. 80a), p. 462-469.

3) L. 12 pr. D. 28. 3. Cf. l. 13 D. 44. 4 (Vangerow (1851/6) § 473, *Ann.*).

4) Gai. II § 120, 121, 149a.

5) *Urspr. und Entw. der bon. poss.* p. 118.

6) *Die bon. poss.* § 111 (cf. *Serie* etc. II p. 88, IV p. 198/9).

7) Fabricius, p. 131/2; Leist *die bon. poss.* § 110^a; id., *Serie* etc. IV p. 238^a.

8) *Serie* IV p. 237/8 (*venire* = venire iure honorario).

9) *Die bon. poss.* § 110. 1.

10) *Urspr.* etc. p. 127-135.

11) Hoc laudat Glück, XXXVI p. 323^a.

12) In Palingenesia.

13) *Die bon. poss.* § 110 (p. 389).

postumi, si vivo testatore is decesserit, proinde et bonorum possessionem secundum tabulas cum re esse et legata salva. Deinde pergitur: *idem et circa iniustum* ¹⁾ [et irritum] *testamentum erit dicendum, si bonorum possessio data fuerit ei, qui rem [ab intestato] auferre possit. Delemus ab intestato* ²⁾, ut hic sit sensus: ex iniusto testamento data bonorum cum re possessione, quod fieri potest interveniente Antonini constitutione ³⁾, legata salva esse. Nam, qui conservant *ab intestato*, interpretari sic coguntur: quum iniusto testamento scriptus sit legitimus heres ⁴⁾, bonorum possessionem necessario esse cum re, quum nemo sibi hereditatem evincere possit ⁵⁾. Nostra interpretatio probabilior est, quia ad Antonini rescriptum Ulpiani textum aptat. Delemus praeterea *et irritum*, quia aut abundant, si *iniustum et irritum* idem est ⁶⁾, aut si *irritum* intelligitur *irritum factum* ⁷⁾, constat non pertinere speciem ad Antonini constitutionem. Ergo summa haec est: iure genuino testati bonorum possessionem esse sine re adversus heredem scriptum vel legitimum, nisi locum habeat aut Hadriani constitutio aut Antonini. Interesse igitur, utrum testati bonorum possessor petat an interdicat, quia petendo debet docere testamentum esse recte factum salva quidem Antonini constitutione, nec esse ruptum salva similiter Hadriani constitutione, nec esse irritum factum ⁸⁾; interdicendo docere sufficit signatum esse nec aliud postea factum esse. Itaque tunc est *quorum bonorum* interdictum de possessione sola, quum cui sine

1) Interpretantur Fabricius (p. 107, 111, 136, 138); Glück (XXXVI p. 318) *iniustum* testamentum, quo filius sit praeteritus, Leist *dis* bon. poss. § 110 (p. 288/9), *Serie* etc. IV p. 185: non iure factum. Nos Ulpiani mentem hunc adsecutum credimus, Triboniani illos.

2) Cf. l. 5 § 1 D. 34. 9: *si (heres institutus) eius conditionis fuerit visus, ut obtinere hereditatem (= l. 12 pr. cit.: rem auferre) non possit.*

3) Ergo, ut locus sit constitutioni, *iniustum* interpretari cogimur: non iure factum.

4) *Qui rem ab intestato auferre possit*, legitimum heredem interpretantur Fabricius p. 138; Glück XXXIX p. 31, 44, 63⁷⁰; Leist, *Serie* etc. IV p. 187-198.

5) Glück XXXVI p. 320⁸; Leist, *dis* bon. poss. § 106 (p. 270); id. *Serie* etc. IV p. 187, 198, („beim Nichtvorhandensein eines anderweitigen Testaments“).

6) Glück, XXXIX p. 32-34.

7) Fabricius, p. 108, 111, 136, 138; Leist, *dis* bon. poss. § 110 (p. 288).

8) Hoc non tollit Papinianus l. 11 § 2 D. 37. 11. Permittit enim ex irrito facto testamento petitionem adversus extraneum, non adversus heredem (*quaeritur (animae) viribus exceptionis, quae in hoc iudicio . . . ex persona . . . eius qui opponit aestimatur*). Cf. Leist, *Serie* etc. IV p. 181¹ = Windscheid (1891) § 563 not. 7 (no. 4).

re possessio data sit, vel testati ¹⁾, et existat, qui alio testamento vel ab intestato heredem se contendat, vel data sit salva quaestione status ex edicto Carboniano ²⁾. Apparet autem, ut omnia conturbet Leist, quum contendat ³⁾: bonorum sine re possessori adversus heredem dumtaxat *quorum bonorum* interdictum, quod antea competierit ⁴⁾, denegandum fuisse ex quo tempore bonorum possessori dari coeperit hereditatis petitio ⁵⁾. Scilicet absurdum („*eine Undenkbarkeit*“) esse putat, cui detur petitio, eidem permitti, ut per interdictum possessionem interim ad se transferat, quasi non idem quotidie eveniat in singularum rerum petitionibus. Praeterea non animadvertit, soli cum re bonorum possessori datam esse petitionem adversus heredem utique ⁶⁾, itaque non potuisse ei, qui bonorum sine re possessionem accepisset, propterea adversus heredem interdictum denegari, quod haberet petitionem. Quodsi ea mens est: inique necessitatem imponi bonorum cum re possessori, de iure suo ut probet, quum, qui sine re sit, corporum possessionem *interim* ad se transferat, cogitato, hoc fuisse discriminis, quum nondum esset hereditatis petitio possessoria et mansurum, etiamsi res redigatur ad solum *quorum bonorum* interdictum. Non recepit Ubbelohde collegae sententiam de interdicto bonorum sine re possessori post introductam hereditatis petitionem possessoriariam denegando; putat tamen ⁷⁾ heredi aliquo modo a

1) Etiam cum re.

2) Modo quis concedat Carboniano possessori dandum interdictum.

3) *Serie* etc. II p. 302-304.

4) *Serie* etc. I p. 404-6. Excipit quasdam species, quas indicavi supra.

5) Invenitur hereditatis petitio possessoria apud Iulianum l. 13 pr. D. 37. 4; l. 3. § 13 D. 37. 10 (Lenel, *das* edictum p. 142) et apud divinum Pium l. 5 § 1 D. 34. 9, nisi ibi *cognati* intelligendi sunt agnati (ut l. 20 D. 40. 9 *cognati(o)* agnatio) et apud Septimium Severum c. 1 C. 8. 2 (Ubbelohde, *Serie der Bücher* 43 und 44, I p. 130-132). Itaque non multum refert, sitne integra l. 2 D. 5. 5 (ex Gaio). Cf. denique Papin. l. 11 § 2 D. 37. 11: *scriptus heres si* [possessionem] *petat, . . . submovebitur*, quod sine dubio pertinet ad possessoriariam hereditatis petitionem, licet aliter existiment Fabricius, *Urspr.* etc. p. 141/2; Leist, *Serie* etc. II p. 85, p. 87/8, quem oppugnat Ubbelohde, *Serie* etc. I p. 115-117 (conservat tamen *possessionem*).

6) Quia *in hoc iudicio* exceptionis vires *ex persona . . . eius qui opponit aestimatur* (l. 11 § 2 D. 37. 11). Cf. Girard, *Manuel* (1901) p. 903 ima (et Lenel, *das* edictum p. 141).

7) *Serie der Bücher* 43 und 44, I p. 120 (§ 18).

praetore prospiciendum fuisse, ne cogeret possessionem, quam recepturus esset, interim a se dimittere, quum sit ea res naturali aequitati contraria („dass es einem entwickelten Billigkeitsgeföhle unerträglich gewesen wäre, wenn der heres auf das quorum bonorum des bonorum possessor sine re unweigerlich die Nachlasssachen hätte herausgeben müssen, während er demnächst deren Rückgabe mit der hereditatis petitio erzwingen konnte“), proinde fieri non posse¹⁾, quin praetor post introductam hereditatis petitionem possessoriam²⁾ denegare coeperit interdictum adversus eum, qui cum re heredem se contenderet (I p. 122: „dass statt des quorum bonorum der bonorum possessor gegenüber dem heres, welcher ihm ein wirksames Erbrecht bestritt, nur die hereditatis petitio possessoria gebrauchen konnte“), quem eundem negat adversus interdictum de iure suo excipere (I p. 112: „sein stärkeres Civilerbrecht dem Interdikt so entgegen setzen, . . . dass über das letztere mitentschieden wurde“) potuisse, idque ius hodie manere docet³⁾. Ergo latius etiam quam Leist aberrat⁴⁾. Auget quidem hic quoque confusionem, dum docet, postquam introducta sit hereditatis petitio possessoria, sublatam esse bonorum sine re possessionem⁵⁾, quum dixisset: post hereditatis petitionem possessoriam introductam necessario denegandum fuisse bonorum sine re possessori *quorum bonorum* interdictum, quod fieri ne potuit quidem bonorum sine re pos-

1) Ergo testimoniis opus esse negat. Adlegat tamen (I p. 121) c. 2 C. 3. 38, quasi nihil intersit inter bonorum possessionem litis ordinandae gratia et ordinariam; et c. 2 C. 8. 2 verba *si negotium integrum est*, quibus significatur, ut saepe, tenere actionem, nisi res ante in iudicium venerit (cf. c. 19 C. 3. 32; c. 2 C. 8. 34 (35) atque praeterea c. 18 pr. C. 3. 36; c. 21 § 2 C. 8. 44 (45), c. 3 C. 2. 18 (19); c. 1 C. 2. 24 (25); c. 4. C. 4. 31; c. 3 C. 8. 35 (36); c. 9 § 1 C. 9. 22), interpretatur sic (I p. 151¹; III p. 101): *„wenn der Gegner nicht die Frage nach dem endgültigen Erbrecht stellt“*.

2) Ea mens esse videtur, etai non satis clare ab eo exprimitur.

3) Ibid. III p. 127.

4) Potest quidem dici absurdum esse, quod detur interdictum adversus successorem, ideoque novis legibus recte interdictum de possessione successionis sublatam esse. Verum de iure Romano disputantibus hoc argumento abstinendum est, quia etiam adversus dominum de possessione interdicta redduntur. Quae sane eadem ope novis legum latoribus tollenda fuerant, qua sustulerunt *quorum bonorum* interdictum. Cf. harum observ. cap. LXXXII.

5) *Serie* etc. II p. 304, 308.

sessione sublata. Denegat autem interdictum bonorum sine re possessori non omnimodo, sed ita, si adversus heredem interdicere velit ¹⁾, itaque vel dando vel denegando interdictum conservat bonorum sine re possessionem ²⁾. — Competere diximus *quorum bonorum* interdictum ei qui praecedat edicto successorio, sive cum re acceperit, sive sine re bonorum possessionem. Idque *beneficio celeritatis inventum est* ³⁾, quia scilicet facilius constare potest de successorio edicto, quam de successionis iure ⁴⁾. Sed hoc non est perpetuum ⁵⁾, itaque, *si casus tulerit*, iudicibus copia tributa est, *ut, quotiens de possessione successionis iudicent, . . . etiam de iure cognoscant* ⁶⁾. Erit igitur èt natura sua, ubi cohaeret causa possessionis et iuris, quod quando fiat, supra diximus, èt ex eventu ⁷⁾ *de iure* iudicium ex *quorum bonorum* interdicto. Quamobrem merito carpuntur, qui sustulerunt ex causa huius interdicti appellationis remedium ⁸⁾, si est remedium ⁹⁾, quia per consequentiam evenit, ut de iure successionis aliquando semel iudicetur. Sed non, ut ab hoc errore novatores absolverentur, excogitandum fuit, quod excogitavit Leist: iam antea ¹⁰⁾ bonorum sine re possessori ademptum oportere contra heredem *quorum bonorum* interdictum ¹¹⁾; nam sic maior

1) *Serie* etc. II p. 304, 414, 429.

2) Quod fatetur ipse, dum scribit (*Serie* etc. II p. 343/4): „(es) hat sich, wenn gleich in beschränkterem Kreise“ (dicere voluit: mit beschränkterem Erfolg) „das alle possessoriische Element der bon. possessio“ (= die bonorum possessio sine re) „erhalten“.

3) c. 22 C. Th. 11. 36 (cf. Fabricius, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* p. 202/3).

4) Alio verba deflectit Savigny *Verm. Schr.* II p. 261²: beneficium in eo consistere, quod interdicto reddito praeter . . . principaliter auctoritatem . . . interponat (Gai. IV § 139), quasi negotium per hoc acceleretur. Quod refellit ipse ibid. p. 224 (= Gaius IV § 141). Vid. praeterea Leist, *Serie* etc. II p. 412/3.

5) Veluti, quum agnatus interdicat adversus suum heredem vel cognatum adversus agnatum, nec heredi generis quaestio moveatur.

6) *Symm. Rel.* 28 § 8.

7) *Si casus tulerit*.

8) Sustulit Valentinianus I (c. 22 C. Th. 11. 36).

9) Mihi quidvis potius videtur, quam remedium.

10) Occasione possessoriae hereditatis petitionis (cf. supra).

11) Eo modo tollere se credit Leist (*Serie* etc. II p. 415) iniquitatem: „(die Kaiser) mussten eine Gestalt des Interdicts vor Augen haben, wonach es nicht . . . gegen den heres angestellt wird“. Heredem intelligit cum re, itaque denegat interdictum bonorum possessori sine re (p. 414: „im bisherigen Gebiete der bonorum possessio sine re . . . , geht das Interdict nicht mehr (siegreich) gegen den heres“).

evaderet iniquitas, siquidem hoc admissio non, ut putat Leist, tolleretur ex interdicto de iure certamen, sed semper inesset¹⁾. Quaerendum superest, iure Iustiniano cui competat *quorum bonorum* interdictum? Adhuc docet Leist²⁾, omni competere, id est etiam sine re, bonorum possessori, nisi possideat heres. Est enim iure Iustiniano bonorum sine re possessor³⁾, licet a Stephano⁴⁾ plerique⁵⁾ negent; alioquin omnis bonorum possessio esset cum re, et obstat, quod receptum est in Pandectis⁶⁾: *bonorum possessor(em) pro herede vide(ri) possidere*⁷⁾, ut possit conveniri hereditatis petitione. Invenitur autem sine re bonorum possessor is, quo prior gradus omiserit bonorum possessionem habens ius legitimum. Hic enim *hereditatem relinet iure eo quo[d] bonorum possessionem petere posset*⁸⁾. Quod vidit Hugo⁹⁾, sed non recte dixit cum re bonorum possessionem omnino competere ei qui potior sit edicto successorio. Hoc enim non tantum iure genuino plerumque fallit — fallere vidit Fabricius¹⁰⁾, quem refutare olim quidem conatus est Leist¹¹⁾, sed iam receptui cecinit¹²⁾ — sed novo quoque iure¹³⁾ constat in parte sui

1) „Hatte . . . der heres . . . gesiegt, so war in dem (Interdicts)prozess in Wahrheit die hereditatis questio erledigt“. Quis id dicit? Nempte (p. 414) is, qui putat, quum denegetur interdictum adversus heredem, tunc agi salva hereditatis quaestione (Leist, *Serie* etc. II p. 415, 430).

2) *Serie* etc. II p. 429.

3) Vidit hoc Fabricius, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* (1837) p. 140 (summa). Add. Vangerow § 399, *Anm.* (i. f.): „Ueber die Gestaltung etc.“.

4) Sch. 5 ad Bas. 42. 1. 25.

5) E. g. Savigny, *Verm. Schr.* II p. 313: „im neuesten Recht . . . ist die bon. possessio sine re ganz verschwunden“. Hoc paulatim usu venisse existimat Ubbelohde, *Serie der Bücher* 43 und 44, III p. 80, sub Diocletiano Leist, *Serie der Bücher* 37 und 38, II p. 308, 329.

6) L. 11 pr. D. 5. 3.

7) Hoc testimonium corrumpunt Stephanus et Cuiusius, dum pro bonorum possessore substituunt, qui se bonorum possessorem putet vel dicat.

8) L. 10 D. 37. 6. Ex praecedentibus deleo *adeat et*, quae sana videntur Fabricio, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* (1837) not. 94 (p. 75).

9) *Rechtsgesch.* (1832) p. 608.

10) *Urspr. und Entw. der bon. poss.* p. 4, 105/6, 145, 210.

11) *Die bon. poss.* § 105 (p. 259—263).

12) *Serie* etc. II p. 98—96.

13) Quod ad novum ius attinet, perstat Leist (*Serie* etc. II p. 329) in Hugonis sententia: „kein in einer späteren (praetorischen) Klasse stehender (kann) Erbrecht haben . . . , soweit ein in früherer Klasse Vorhandener Erbrecht hat“.

heredis ¹⁾, licet ab intestato veniat ²⁾, non esse cum re emancipati contra tabulas possessionem ³⁾, et rupto ⁴⁾ testamento non esse cum re secundum tabulas extantibus liberis exheredatis ⁵⁾, praeterea quaeritur ⁶⁾, propter l. 12 pr. D. 28. 3, sitne extante herede legitimo possessio cum re, quam ex *iniust(o)* ⁷⁾ et *irrit(o)* ⁸⁾ testamento alius petiverit. De illo utique non dubitatur, quod prius diximus: bonorum sine re possessorem eum constitui, quo prior gradus omiserit bonorum possessionem habens ius legitimum. Veluti *constat virum a bonis intestatae uxoris superstitibus consanguineis* ⁹⁾ *esse extraneum* ¹⁰⁾, licet illi omiserint bonorum possessionem. Excludit enim coniugem *omnis parentium, liberorum seu propinquorum legitima vel naturalis successio* ¹¹⁾. Multo magis omnes bonorum possessores sine re efficiuntur extante suo, qui contra tabulas venire possit ¹²⁾, vel omnes ab intestato venientes extante suo, nisi in utraque specie emancipatus concurrat ¹³⁾. Has solas iure novo bonorum sine re possessionis species esse arbitrator, non enim computo c. 5 C. 3. 28, ubi sine re possessio non quidem, quod putat Leist ¹⁴⁾, ea dicitur, quae ab initio sit inutilis, sed haud magis, quae opinio erat Cuiacii ¹⁵⁾, quae possessio adversus heredem non obti-

1) Exheredati.

2) Testamento destituto.

3) L. 20 pr. D. 37. 4.

4) Agnatione postumi (l. 12 pr. D. 28. 3).

5) L. 13 D. 44. 4 (Vangerow § 473, *Ann.*).

6) Windsch. (1891) § 563 not. 7 (no. 4). Cf. Leist, *Serie* etc. IV p. 255²⁴.

7) Intelligendum est ex mente Iustiniani testamentum quo filius in potestate sit praeteritus (pr. Inst. II 13). Apparet autem ne a Iustiniano quidem solis *iure scriptis heredibus* (§ 3 Inst. III 9) bonorum possessionem secundum tabulas deferri.

8) Intelligendum aut est rursus *iniustum* testamentum aut irritum factum (cf. l. 11 § 2 D. 37. 11).

9) I. e. agnatis. Cf. c. 1 C. Th. 5. 1.

10) c. 3. C. 8. 2 = c. un. C. Th. 4. 21.

11) c. un. C. 6. 18 = c. 9. C. Th. 5. 1.

12) Cf. Vangerow, § 473, *Ann.*

13) De priore specie sunt l. 10 D. 37. 6 (deleo: *adeat et*), l. 15 pr., l. 22 D. 37. 5, de altera § 9 (i. f.) Inst. III 1.

14) *Die* bon. poss. § 127 not. 9a. Provocat ad l. 23 § 1 D. 28. 5 (quam nos purgavimus cap. LXXVIII).

15) Obs. IV 24. In eundem errorem incidit Löhr, *Magazin f. Rechtswissenschaft* II (1820) p. 293².

neat¹⁾. Intelligitur bonorum possessio, quae denegatur²⁾, id est adimatur actiones denegando, quemadmodum hereditas quoque denegari dicitur³⁾, cuius denegatur persecutio⁴⁾. Manifestum autem est bonorum possessionem, quae detur, deinde denegatur, nec ab initio esse inutilem et post denegationem adversus omnes esse inutilem. Diximus iure novo bonorum sine re possessores quinam constituantur. Ex diverso sine re heres fit, quem excludit contra tabulas bonorum possessor⁵⁾ vel ab intestato *unde liberi*⁶⁾, nisi in utraque specie suus heres concurrat⁷⁾. Apparet autem non potuisse bonorum sine re possessionem exterrinari praeterquam in omnibus speciebus aut ius legitimum postponendo, aut adversus heredem bonorum possessionem non deferendo⁸⁾. Illud placuit⁹⁾ in eius heredis persona, qui ad bonorum possessionem nondum vocetur, qualis est legitimus, quum exstent iniusti testamenti tabulae, quem negant cum re heredem fieri, licet in Digestis praeferatur, nam illic (l. 12 pr. D. 28. 3) iniustum testamentum obtinere iubetur, si scriptus sit *qui rem ab intestato*¹⁰⁾ *auferre possit*, ergo extraneo scripto nec testamentum obtinebit adversus legitimum heredem et erit bonorum possessio sine re¹¹⁾. Ex diverso in eius heredis persona, ad

1) Refellit Cuiacii sententiam Papinianus l. 8 D. 38. 6. Etenim quid prodesset petere unde cognati possessionem, si cum legitimo res esset? Negaret utique Gaius III § 37 (i. f.).

2) Cf. l. 3 § 15, § 16, l. 16 D. 37. 4; l. 48 D. 38. 2; l. 30 § 4 D. 12. 2.

3) L. 3 § 4 D. 38. 16.

4) L. 5 § 4 D. 37. 5.

5) Suis praeteritis (*testamentum infirma*), emancipatus *hereditatem auferit* (§ 5 Inst. II 13) per bonorum utique possessionem. Hanc differentiam salvam fecit Iustinianus (Thal. sch. ult. ad Bas. 48. 19. 1), itaque contra tabulas possessionem *necessaria(m)* appellat (§ 4 Inst. III 9) propter liberos emancipatos (Paul. IV 8 § 5) sicut secundum tabulas propter irrita facta (§ 6 (5) Inst. III 9) rupta iniustaque (l. 12 pr. D. 28. 3) testamenta.

6) pr. Inst. III. 2. Cf. quidem c. un. C. 6. 10 (*cessante legitima successione*).

7) Excluditur suus heres, quum ab intestato venit (cf. l. 15 pr. D. 37. 5), parte emancipati, licet suus contra tabulas possessionem petere potuerit (l. 1 § 9 D. 38. 6; l. 32 D. 28. 2; Fabric., op. cit. p. 211 sqq.).

8) Optime hoc perspexit Löhr, *Magasin f. Rechtsw.* III (1820) p. 348/9 (adnot.).

9) Bernhardo utique (1891) § 563⁷ et Henrico, III (1892) § 98°.

10) Verba *ab intestato* Triboniano reddenda videntur. Argumenta dedimus supra.

11) De l. 20 pr. D. 37. 4 et l. 13 D. 44. 4 non laboratur, quia post Novellam 115 iam non creditur aut peti posse contra tabulas bonorum possessio aut postumi agnatione rumpi testamentum (cf. Dernburg, *Pandekten* III (1892) § 145 not. 2).

bonorum possessionem qui vocetur, qualis est scriptus iusto testamento, placuit perpetuari delationem ¹⁾ nec rationem habendam edicti successorii eius quo tempora praestituuntur (D. 38.9). Cui iuri quodammodo viam stravit Tribonianus l. 2 D. 38.6 (Iuliani lectio est) detracta appellatione bonorum possessionis *cum re*, ut nunc ibi extet: *emancipatus praeteritus, si contra tabulas bonorum possessionem non acceperit et scripti heredes adierint hereditatem, sua culpa amittit paternam hereditatem: nam quamvis secundum tabulas bonorum possessio petita non fuerit, non tamen cum praetor tuetur, ut* ²⁾ *bonorum possessionem accipiat unde liberi*, quasi vero, cum exstet heres, sequenti gradu ex edicto successorio non deferatur ³⁾. Sed videamus, competatne iure Iustiniano bonorum sine re possessori interdictum. Ait Leist, dum excipit, ne adversus heredem ⁴⁾. Dabitur utique etiam heredi ⁵⁾, pariter atque *quod legatorum* interdictum, quod a Triboniano in hanc causam translatum esse satis constat ⁶⁾. Quodsi iure Iustiniano bonorum sine re possessori detur *quorum bonorum* interdictum, scribere nihilo magis debuit Leist ⁷⁾: ei competere, qui prima facie iudicis arbitrato heres esse videatur, quasi hoc eveniat successorii ratione edicti („so ist denn . . . die Frage über die 'wahrscheinliche' Nächstberechtigung zur (S)uccession . . . dem richterlichen Ermessen überlassen. Zu diesem beneficium (l. Behufe) ist (p. 431) bei Iustinian noch der ganze

1) Quin immo omnibus remittit edictum successorium Leist *Serie* etc. II p. 315/6, quem plerique secuti sunt. Atqui non desunt, qui heredi tantum remittendum censeant (cf. ibid. et p. 353 not. 24).

2) Hic desiderari *cum re*, vidit Ubbelohde, *Serie der Bücher 43 und 44*, I p. 180^{ss}. Similem Hugonis coniecturam commemorat Fabricius, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* not. 254 (p. 176).

3) Parum hoc esse verisimile vidit Hugo, *Rechtsgesch.* (1832) p. 606/7, quem refellere olim conatus est Leist, *die bon. poss.* I p. 237/8. Nunc autem tacite id remittit, *Serie* etc. I p. 406 not. 10 (i f.). Quamquam cf. ibid. II p. 74^s.

4) Quod is omittitur § 8 Inst. IV 15 (= Gai. IV § 144). Cf. quidem Ubbelohde, *Serie der Bücher 43 und 44*, III p. 9 sq.

5) c. 1 C. 8. 2 (cf. glossa ad v. *hereditatem*), de cuius interpolatione diximus.

6) De *quod legatorum* interdicti translatione cf. Lenel, *das edictum § 228* (sed etiam Gai. III § 34). Discrepat ab eo quodammodo Leist, *Serie* etc. I p. 413-416. Quodsi Lenel verum vidit, interpolatam esse consequens est c. 9 pr. C. 9. 22 (vv. *si intestato te heredem eius extitisse*). Nam c. un. § 1 C. 8. 8 (vv. *scriptis heredibus*) sollicitanda non est (cf. Gai. II § 119 sq.).

7) *Serie* etc. II p. 480.

Apparat des successorium edictum . . . *festgehalten*”). Docet enim ipse Leist ¹⁾, adversus heredem iure Iustiniano interdictum denegari, cui rei consequens est in interdicto de iure hereditatis non summatim sed subtiliter quaeri. Successorium autem edictum adeo non introducit, ut potius tollat, iudicis arbitrium. Omnia revera miscet Leist: ius genuinum, quo semper vincebat is, qui ex edicto successorio bonorum possessionem accepisset; glossatorium quo, qui prima facie probat, vincit; Iustinianum ²⁾, quo vincere debet successor ³⁾, aut, si cum successore res non est omnis bonorum possessor. — Vidimus, quibus deinceps competierit *quorum bonorum* interdictum; videamus nunc, quae in hoc interdictum veniant. Veniunt igitur corpora, *quae cum moreretur (testatoris) fuerunt* (c. 2 C. 8. 2) id est, quorum dominus perseveravit in diem mortis, necdum ea possedit is qui petit ⁴⁾. Est igitur hoc interdictum, quantum ad singula corpora attinet, ex eorum genere, quae *proprietas causam continet* ⁵⁾, licet Ubbelohde dissentiat ⁶⁾, itaque mirum est, quod legitur in c. 3 C. 8. 2: post interdictum *secundaria(m) action(em) proprietatis non exclud(i)*. Sunt, qui hoc modo difficultatem tollunt: intelligendam esse litem secundariam non proprietatis sed *hereditatis*, quos inciviler dimittit Leist ⁷⁾, nec ego verum vidisse arbitror, quia tota constitutione perspecta *extrane(o)* dent oportet hereditatis petitionem. Sed est notandum: Honorii, quam laudavimus, constitutionem ⁸⁾, antiquitus non pertinuisse ad *quorum bonorum* interdictum, quae rubrica in Codice tam Theodosiano

1) *Serie* etc. II p. 439.

2) Quod quidem ipse Leist Iustinianum esse definit.

3) Successorem intelligimus cum re heredem vel bonorum possessorem.

4) Gai. IV § 144.

5) Cf. I. 2 § 2 D. 43. 1.

6) *Serie* etc. III p. 61, p. 73¹⁰, p. 112 (§ 10). Nihilominus docet (p. 103-104) translatum c. un. C. Th. 4. 21 a missione quae fiat ex edicto Hadriani ad *quorum bonorum* interdictum, ut . . . *traderentur, quae . . . defuncti possessio vindicasset, etiamsi quid possit tribui de proprietate iudicamen.*

7) *Serie* etc. II p. 417: *“(die) Ansicht, wonach unter proprietatis actio die hereditatis petitio zu verstehen wäre, ist als eine endgültig widerlegte hier nicht weiter in Betracht zu ziehen”*. Civilis agit, ad quem remittit, Savigny, *Verm. Schr.* II p. 221 sqq. — Add. Ubbelohde, *Serie der Bücher 43 und 44*, III p. 109.

8) c. 3 C. 8. 2 = c. un. C. Th. 4. 21.

quam Novo praefigitur¹⁾ sed ad novam²⁾ veluti possessoriā actionem constituendam, qua heres uteretur de omni possessione morientis (*ut heredibus traderentur, quae in ultimum usque diem defuncti possessio vindicasset*), quae actio, quoad successionem, ius continet, sed, quoad singula corpora, possessionem, proinde ad unguem convenit cum illa *recognitio(ne)*, quae vocatur *de morte antecessoris*, auctore Glanvilla³⁾ apud Anglos quae dabatur heredi *de scisina*, id est de possessione, *antecessoris sui*, si is moriens possedisset; nam Gallis in eam rem sufficere visum est ordinarium interdictum hoc colore, quasi heres succedat in possessionem defuncti⁴⁾. Quod quam sit vetus, aditus docebit Loysel⁵⁾, fuisse tamen videtur aliquando apud Gallos quoque *de saisina antecessoris* separata actio⁶⁾. Ergo huic similis fuit nova Honorii actio, quam substituerunt *quorum bonorum* interdicto codicis Theodosiani auctores praefixa rubrica (4. 21). Interdictum ab exilio revocavit Tribonianus (c. 2 C. 8. 2), servata tamen nova Honorii actione (c. 3 eod.), quo fit ut possit heres iure Iustiniano per interdictum *quorum bonorum* et proprietatem persequi eorum, quorum dominium penes morientem fuerit et possessionem, quae morientis fuerit⁷⁾. Parum considerate Leist⁸⁾ ita studet Honorii constitutionem ad vetus *quorum bonorum* interdictum aptare, ut dicat per eam ex interdicto tituli exceptionem („*die Berufung auf den Singular-*

1) Sufficit hoc Augusto Ubbelohde, *Serie* etc. III p. 106.

2) Nulla enim talis actio ante Honorium invenitur (cf. Ubbelohde, *Serie* etc. I p. 78/9).

3) Tractat. de leg. et consuet. Angliae XIII 2.

4) Pothier, *Traité des successions*, chap. III sect. 2 (i. f.): „il est réputé possesseur de choses que le défunt possédait lors de sa mort, et il peut en cette qualité former l'action en complainte contre tous ceux qui se seraient mis en possession”.

5) *Iustit. contum.* (6d. 1846) no. 749 (p. 139). Add. Dion. Gothofr. not. 1 ad R. D. 5. 5 (quem laudat Fabricius, *Rh. Mus. f. Jurispr.* IV (1833) p. 167 not. 3).

6) Heusler, *Genève* (1872) p. 385.

7) Hoc quidem supplendum est ex vetustiore Codice. Constitutionem enim principio truncavit Tribonianus quasi ad rem non pertinente (Leist, *Serie* etc. II p. 424; Ubbelohde, *Serie* III p. 106). Truncato principio idem artifex (§ 2) *insuper etiam* mutavit articulo *ergo*. Qua de re cf. Savigny, *Verm. Schr.* II p. 324; Leist *Serie* II p. 424²⁾; Ubbelohde, *Serie* III p. 106.

8) *Serie* etc. II p. 424 (cf. p. 420).

titel”) detractam esse. Detracta enim tituli exceptione manere proprietatis quaestio ¹⁾, essetque *exclusa*, contra quam iube Honorius, *secundaria actio proprietatis*. Idem argumentum militat adversus Bernhardum Windscheid ²⁾, qui eo pertinere putat Honorii constitutionem, ut denegetur tituli exceptio, si qui titulum quidem *possit dicere* ³⁾, non autem ex eo titulo traditum possideat. Non est ad vetus *quorum bonorum* interdictum Honorii constitutio aptanda, quia novam quodammodo actionem ea introduxit. Sed est videndum, an ad aliquam veterem actionem Honorius constituendo respexerit. Quod videtur Augustus Ubbelohde ⁴⁾, ideo quod principio constitutionis ipse quodammodo reclamet imperator, ne videatur ius plane novum („*neu eingeführte Satzung*”), quum sic instruat orationem: *quid iam planius quod vertit Ubbelohde: usitatus*, sed potest verti: *utilius, ac quius, verius* ⁵⁾. Alio argumento equidem in eandem sententiam trahor, quod scilicet *omnibus frustrationibus amputatis* transfer Honorius possessionem; respexit igitur aliquam actionem, non vero eam compendiosam ⁶⁾, quam imitaretur, sed *frustrationibus* implicatam, quas vitaret, id est aut ipsum *quorum bonorum* interdictum aut hereditatis petitionem, sed petitionem potius quia *hered(i)* constitutio subvenit, non bonorum possessori. Nam de missione ex edicto Hadriani ideo negandum est, quia competit scriptis heredibus, constitutio autem imprimis de intestata hereditate scripta est, quamquam non hac sola specie conclu-

1) Idem confirmavimus in hereditatis petitionis causa (cap. harum observ. LXXXII)

2) *Lehrbuch* (1891) § 614^a (ia. § 615 not. 14). Disputant in eandem sententiam Dernburg, *Pandekten* III (1892) § 172 not. 16 (i. f.); Ubbelohde, *Serie* etc. I p. 8; III p. 80/1.

3) Cf. l. 18 pr. D. 5. 8.

4) *Serie* etc. III p. 102/3 not. 5.

5) Utrolibet modo verteris, conveniet (§ 2) *insuper etiam*. Sive enim ius usitate sequebatur, sive id constituebat, quod esset per se verum, poterat princeps edicere *insuper etiam*, i. e. ex abundanti, a se constitui. Cf. Liv. XXI 1 § 5; auct. ad Hered. IV 28 § 83 (*etiam insuper*); Rescr. papyr. (*Jahrb. des gem. Rechts* VI (1868) p. 4) lin. 2; Marcull. II 8 (i. f.); Ludov. Pius apud Baluz. Capit. (II p. 1418) app. (*insuper etiam*).

6) Missionem ex edicto, putat Ubbelohde (*Serie* etc. III p. 104), quasi ne frustrationibus implicatam. Sed vertitur in missione proprietatis quaestio. Mittitur enim in possessionem *rerum hereditariarum* (Paul. V 5 § 15) iis rebus exceptis, § *mortis tempore testator non possidet(er)it* (ibid. § 18).

ditur. — Nos non ante *quorum bonorum* interdictum dimittemus, quam observaverimus, quod scribit Gaius III § 34: heredi prodesse, quod bonorum possessionem acceperit, quia exinde *interdicto* *quorum bonorum uti possit*, id sic debere intelligi: heredi prodesse, quod bonorum possessionem petierit, quia exinde interdicto conveniri non possit. Heredem enim, iure utique genuino, teneri interdicto constat. Quapropter prodest ei bonorum possessionem accepisse, ne possit interdicto conveniri; ipsi vero interdictum nihil confert, debet enim vel sic de iure suo probare ¹⁾, quod initio huius capituli demonstrandum suscepimus ²⁾. Atque haec quidem iure genuino; nam, quod ad ius novum attinet, heres interdicto potest uti, etsi bonorum possessionem non petierit ³⁾. Ergo iam non prodest heredi bonorum possessio ad interdictum accipiendum; haud magis ad repellendum, quia cum re heres sine dubio adversus interdictum tutus est. Itaque rectissime paragraphum (Gai. III § 34) omisit Tribonianus, quam nec recipere poterat sic, nec emendare.

(Continuabuntur).

1) Nisi testamento heres sit.

2) Ad aliquid tamen utile esse heredi interdictum putat Leist, *Serie* etc. I p. 388⁴⁴, quod revocet *usucepta*. Credit scilicet ab initio ita scriptum fuisse interdictum, ut *usucepta* revocarentur. Qua de re cf. Ubbelohde, *Serie* etc. III p. 54-56. Utut est, denierat utique temporibus Gai. (II § 57) hoc nomine interdictum heredi utile esse.

3) Tribon. c. 1 C. 8. 2.

DE LIVII PRAEF. 3.

Hunc ad modum scripsisse credo Livium: *et si in tanta scriptorum turba mea fama in obscuro sit, nobilitate ac magnitudine eorum meo qui nomini officient me consoler.*

Quibus in verbis e librariorum turba unus tam stolidus fuit ut pro *meo* scripserit *me*, pro *me* autem *meo*, qui error per totam inde codicum seriem propagatus est praefationis huius elegantiae haud ita modice officiens.

M. L. EARLE.

AD VELLEIUM PATERCULUM.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

VELLEIUS PATERCULUS *ed. R. Ellis*
Oxonii a. MDCCCXCVIII.

Bentlei sententia, Vellei Paterculi libros nil nisi meram errorum congeriem et tunc esse et videri futuros, minime deterriti viri docti per sequentia saecula sedulo operam dederunt, ut quam plurimum eos emendarent, cum codice ms., quo pro fundamento uti possent, superstite iam nullo sola subsidia essent editio princeps, a. 1520 Basileae a Beato Rhenano vulgata, cum variis lectionibus quas Burerus e codice Murbacensi enotavit addiditque tamquam supplementum appendicemque editioni principi, denique codicis Murbacensis apographon, scriptum a. 1516 a Bonifacio Amerbach et a. 1834 ab Orellio Basileae ex bibliotheca Academica prolatum. Quicumque vero editionem principem cum hodiernis contulerit, plurimum in Paterculo restituendo tot viros in re critica summos profecisse videbit gratoque agnoscet animo. Nam, sit licet indignus Velleius qui inter principes rerum Romanarum scriptores recenseatur, multa in eius historiis sunt quae mirum in modum nos delectant, multa quae virorum doctorum curis etiamnunc videntur dignissima. Haud raro eius temporis mores optime ex iis cognoscuntur, saepe vera sapientiae praecepta in iis traduntur, saepe rerum nos admonent quales nostra ipsorum aetate factas aut audivimus aut vidimus ipsi. Velut quod etiamnunc homines afferre amant quo omnem artium liberalium gustatum, subtile

dicium omne Romanis abiudicent, Mummius Corintho capta mmmorum artificum tabulas ac statuas in Italiam portandas casse hac lege, ut conductores, si quas perdidissent, novas dderent, — hanc narrationem Velleius quoque intulit sed ita, : eam inciperet verbis: *Mummius tam rudis fuit, ut* (I. 13. 4). t vero veteris simplicitatis laudator est idemque osor sui mporis deliciarum, facere non potest quin statim adiciat: *non men puto dubites, Vinici, quin magis pro re publica fuerit anere adhuc rudem Corinthiorum intellectum quam in tantum ea stelligi, et quin hac prudentia illa imprudentia decori publico verit convenientior.*

Suetonio auctore notum est, Augustum crebro illa iactasse: πᾶνδε βραδέως! et Ἀσφαλῆς γὰρ ἔστ' ἀμείνων ἢ θρασύς στρα-ηλάτης. Velleius autem talem ducem optime nobis depingit (II. 115 i. f.): *Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut idere maius aut mirari magis potui, quam quod imperatori numnam adeo ulla oportuna visa est victoriae occasio, quam damno missi pensaret militis semperque visum est gloriosum, quod esset utissimum, et ante conscientiae quam famae consultum.* Cui haec agenti in mentem non venit pugnandi genus, quo gentiles nostri in Africa Meridiana utebantur, genus dico, quod primum Britanni spernere solebant ac contemnere sed post ipsi secuti sunt?

Quis non de administratione civili intempestive atque praepostere in coloniam nostram Atsjiniam introducta cogitat, ubi de Varo Quintilio ita iudicantem nostrum cognoscit (II. 117 i. f.): *Is cum exercitui, qui erat in Germania, praecesset, concepit esse homines, qui nihil praeter vocem membraque haberent hominum, quique gladiis domari non poterant, posse iure mulceri. quo proposito mediam ingressus Germaniam velut inter viros pacis gaudentis dulcedine iurisdictionibus agendoque pro tribunali ordine trahebat aestiva.*

Summi vero pretii scriptor est in Tiberii rebus testificandis. Tot numero sunt rerum scriptores, qui fideli concordia studuisse videntur ut illum principem tamquam monstrum quoddam horrendum posteris depingerent, ut tandem aliquando virum extitisse, qui portentum illud suis oculis viderit noveritque, vehementer laetemur.

Variis igitur de causis Velleius cum sit attentione nostra

Acidalii est; ad II. 37. 2 excidit *petiit* AP; II. 86. 2 *cum clementia luctatus*: in hisce *cum* a Lipsio additum esse editor non significavit; ad I. 6. 3 et alibi nomen *Scrinier* viro docto inditum est: est autem nomen eius P. J. Scrinierus, qui librum, c. t. *Quaestiones Velleianae*, a. 1879 Traiecti ad Rhenum emisit. Neque quid uncinis editor ubique significare voluerit, satis liquet, quorum modo in apparatu critico rationem dat nullam, ut II. 126. 3 [per] — modo verba iis inclusit, quae in A male omissa sunt, ut II. 5. 2 [in his], I. 9. 3 [consulem creavit], 6 [omnium], II. 103. 3 [recusante], cum rursus non saepserit vocabulum *adoptatus*, quod in initio capitis 104 in A omissum est — modo ita verba cingit, quae quidem sunt in A, sed ipse editor damnat, ut I. 16. 4 [comicam].

At vero haec levia sunt ac perexigua in editione praesertim censenda, quae multis virtutibus priores omnes superat. Quae cum ita sint, aequi bonique velim editor consulat atque, cum haud pauca superesse ipse monuerit quae ut non sint insanabilia, sanata certe a nullo hactenus fuerint, pauculos locos quos iam proferam diligentius considerare velit.

LIBER I.

4. 3 *subsequenti tempore magna vis Graecae iuventutis abundantia virium sedis quaeritans in Asiam se effudit.*

Pro *virium* Burmannus, quod praecedant *viris veteres* (§ 2) et magna vis, praestare credidit *virorum*. Scribendum esse putavi civium, cl. § 2 i. i.: *pars horum civium magno post intervallo Neapolim condidit.*

5. 3 *hic (Homerus sc.) longius a temporibus belli, quod composuit, Troici, quam quidam rentur, abfuit.*

Glossa, quae est *Troici*, ipso loco quem obtinet arguitur.

6. 2 *quippe Sardanapalum eorum regem mollitiis fluentem et nimium felicem malo suo, tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut semper successor regni paterni foret filius, Arbaces Medus imperio vitaeque privavit.*

Vocabulum *natum*, de loco suo deturbatum cum sit, post *filius* reponi iubeo; ubi nunc est, sententiae partes, quas ut arte cohaerentes disiungi non licet, male interrumpit. Ceterum verba *malo suo* mihi quidem valde suspecta sunt.

6.3 *Lycurgus* — *fuit severissimarum iustissimarumque legum auctor et disciplinae convenientissimae viris, cuius quam diu Sparta diligens fuit, excelsissime floruit.*

Cum in P tantum sit *vir*, Lipsius *viris* — Heinsius *virtuti* — Cornelissen post Burmannum *vindex* — Scriverius *iis* — Schoell *in r. (p.)* = in rem publicam a Velleio scriptum fuisse censuit. Malim civibus, quod propter litterarum similitudinem vocabuli sequentis *cuius* excidisse suspicor, quo facto aliquis, substantivum quod Lycurgum spectaret abesse putans, de suo *vir* inseruerit.

7.1 de Hesiodo et alia traduntur et haec: *qui vitavit, ne in id quod Homerus incideret, patriamque et parentes testatus est.*

Locus iam varie vexatus est. Vossius *vitavit* expungere — Heinsius *vitato* scribere maluit — Ellis rogat: 'Num *q. v. id in quod H. inciderat?*' nam hoc quoque monendum est, *incideret* Gelenio deberi cum in P scriptum est *inciderat*. Equidem Burmanno assentior, Gelenii emendatione recepta iam nihil esse quod offendant neque novum esse praepositiones, quae geminandae videntur, semel tantum poni, sed ipse locus ex Nepote (Cim. 3), quem ille attulit: *incidit in eandem invidiam quam pater suus, suspicionem mihi iniecit, Velleium quoque scripsisse: ne in id(em) quod H. incideret.*

9.6 *quam sit adsidua eminentis fortunae comes invidia altissimisque adhaereat, etiam hoc colligi potest, quod cum Anici Octavique triumphum nemo interpellaret, fuere, qui Pauli impedire obniterentur.*

Quod Ellis adnotat, Acidalium *adniterentur* proposuisse, fallitur: e contrario ille monuit, ne quis *adniterentur*, 'quod magis ad vulgi gustum', substituere vellet. Cum vero verbum *obniti* adiuncto alio verbo in infinitivo ferri nequeat, Scriverius pro *impedire* coniecit: *invidiose* — rogat Ellis: 'Num *per invidiam?*'

Nescio an Velleio restituendum sit: intempestive *obniteretur*; eodem vocabulo usus est in huius libri c. 14. 1 i. f.

10. Huius capituli paragraphis prioribus narratio de M. Popillii circulo tradita moleste interrumpit ordinem rerum L. Aemilii Pauli narratarum, ad quas ineunte paragrapho tertia subito scriptor redit verbis *Lucio autem Paulo* e. q. s. Quae cum ita sint, verba *Per idem tempus oboeditumque imperio* ab initio huius capituli ad finem traicienda esse persuasum habeo.

11. 2 *quippe Q. Metellus praetor, cui ex virtute Macedonici nomen inditum † erat, praeclara victoria ipsum gentemque superavit.*

Metellus cum ipsa illa victoria demum Macedonici cognomen meruerit, lectionem traditam multis iam scrupulum iniectis mirum non est. Gelenius *erat delendum* — Vossius *est corrigendum esse censuit*, Mommsen *inditurus erat* (sc. Pseudophilippus) excogitavit, Thomas duas protulit coniecturas: *indifatum* vel *destinatum erat*, Ellis ad vocabulum *erat* crucem exprimeendam curavit. Addi potest Lipsii propositum: *inditum haeret*.

Crede tot viros non in Vellei sed in scioli alicuius verbis emendandis frustra desudasse, nam ut verba insiticia esse credam tria sunt quae me induxerint: primum intempestiva nominis mentio iniecta (iustum ordinem vides II. 5. 1), deinde tempus imperfectum *erat* quod ab hoc loco alienissimum est, denique id quod subsequitur: *hic est Metellus Macedonicus, qui porticus fecerat*. Quibus de causis verba *cui ex virtute Macedonici nomen inditum erat* quantocius inducantur.

16. 2 *quis enim abunde mirari potest, quod eminentissima cuiusque professionis ingenia in eandem formam et in idem artati temporis congruere spatium, et quemadmodum clausa capso aliove saepto diversi generis animalia nihilo minus separata alienis in unum quodque corpus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia ingenia in similitudinem et temporum et profectuum semet ipsa ab aliis separaverunt.*

Ultima verba huius sententiae obscurioris, quae etiamnunc vix plane ad liquidum perducta videtur, verba dico *in similitudinem et temporum et profectuum* mihi persuadent ut pro in

eandem formam corrigendum esse credam: *in eandem fortunam*, cl. etiam c. 18: *Transit admiratio ab condicione temporum et ad urbium*. Neque dubito quin pro *in unum quodque corpus* legendum sit: *in suum quodque corpus*. Ceterum Ruhnkenius mihi quidem recte perspexisse videtur reponendum esse: *in similitudine*.

LIBER II.

5.1 *qui penetratis omnibus Hispaniae gentibus ingenti vi hominum urbiumque potitus numero, aditis quae vix audita erant, Gallaei cognomen meruit.*

Neque *vi*, quod Kreyssig in *ibi* mutare voluit, neque *numero*, quod Lipsio suspectum fuit, sollicitandum esse neque probandam Cornelissenii coniecturam *imperio additis pro numero, aditis* demonstrare videtur II. 70.2 *quae esset multitudo ac vis hominum*, quod ante me Burmannum observasse postea vidi, quamquam in loco nostro *vi* abesse mallet.

5.3 *hic virtute ac severitate facti, at Fabius Aemilianus Pauli exemplo disciplinae in Hispania fuit clarissimus.*

Vocabula *facti* et *Pauli* quippe quae glossarum speciem haud dubiam prae se ferant, inducenda esse arbitror.

6.1 *qui Ti. Gracchum, idem Gaium fratrem eius occupavit furor, tam virtutibus eius omnibus quam huic errori similem, ingenio etiam eloquentiaque longe praestantior.*

Omnino legendum est hoc errore. Manifesta est corruptelae origo. Qui non perspexit *similem* ad eius referendum esse, ut semper de hominum similitudine ubi agitur, atque *virtutibus omnibus* casu dativo positum esse perperam credidit, verba *hoc errore* eundem casum flagitare ratus temere locum corrupit. Cf. 72.1 *in diem, quae illi omnis virtutes unius temeritate facti abstulit.*

6.3 *nihil inmotum, nihil tranquillum, nihil quietum, <nihil> denique in eodem statu relinquebat.*

Kritz cum traditam lectionem contorta explicatione tueri stuidisset, Orellio auctore, quem Halm quoque et Haase secuti sunt, Ellis *nihil* ante *denique* inseruit. Mihi meliorem emendandi viam ingressus esse videtur Boot, cuius lectio haec est: *nihil quietum denique* <et> *in eodem statu relinquebat* neque Ellisio Orellii additamentum satis placuisse videtur, cum adscripserit: 'fortasse *neque in e. statu*'. Equidem Bootii rationem secutus non *et* sed *vel* excidisse opinor, quod compendio scriptum in codicibus mss. saepe neglectum esse nota res est.

7. 3 *sed Opimium — damnatum postea iudicio publico memoria istius saevitiae nulla civilis prosecuta est misericordia.*

Ellis pro *ipsius*, quod in A P traditum est, Cludio obsecutus *istius* recepit iniuria, ut opinor, nam pronomen *ipsius*, cuius apud nostrum solito frequentior est usus, retinendum esse et loci alii permulti probant et II. 13. 3 *denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta collegarum quamvis optime ab ipso cogitatis renatus probaret magis.*

9. 3 *clara etiam per idem aevi spatium fuere ingenia in togatis Afrani, in tragoediis Pacuvi atque Acci, usque in Graecorum [ingeniorum] comparisonem evectis, magnumque inter hos ipsos facientis operi suo locum, adeo quidem, ut in illis limae, in hoc paene plus videatur fuisse sanguinis, celebre et Lucili nomen fuit, qui sub P. Africano Numantino bello eques militaverat.*

In hisce Ennii nomen vix desiderari posse viderunt multi, e quibus Heinsius nomen *Enni* post *locum* — Orelli post *magnumque* inserebat. Nescio an nomen lateat in voce *usque* ita ut scripserit noster: *Ennigque in Gr. comp. evecti*. De huius verbi scriptura minime constat; cum B *evectis* — P *eius aetatis* — A *eius aetatis* exhibeant, Gelenius *evecti* — Heinsius *evecta* corrigere voluit. Quodsi cum Gelenio restitutum erit *evecti*, de loco nostro idem factum erit quod de II. 12. 4, ubi *trucidatis*, quod in A P legitur, a Kritzio in *trucidati* mutatum est editore nullo non consentiente.

Ne ad sequens *Lucili* verba praecedentia *magnumque — sanguinis* revocentur, quod Madvigio suadente Ellis quamvis dubitanter (vid. Comm. Crit. p. 149) fecit, ipsa constructio contorta difficilisque, quae ita evadat, quam maxime repugnare videtur.

11.2 *Metelli tamen et triumphus fuit clarissimus et meritum <eius fidei> virtutisque cognomen Numidici inditum.*

Verba addita Thomasio debentur neque Ellisio omnino videntur placuisse, quippe qui Heinsii coniectura *virtuti quoque* memorata ipse addiderit: 'Num *ex virtutibus quoque?*' Halm proposuit *meritum ex virtute ei* vel *meritum ei virtutisque <debitum>* — alii *meritum ei virtute* vel *virtute ei*. Amerbachii autem scriptura est *meritum et virtutisque* — in P et omissum est.

Antequam id quod mihi in mentem venit edam, locos duos afferre velim, sc. II. 15. 3 *qui meritum cognomen Pii consecutus erat*, et II. 23. 2 *cuius facti merita cum poena intra biennium consecuta est*, e quibus patet Velleium voc. *meritum* absolute ponere solere i. e. causis non significatis, quibus cognomen ali quod *meritum* vel *poena merita* fuerit. Ergo opus non est, in lectione corrupta *et virtutisque* causam latere cognominis, immo vero hanc abesse malis cum praecedant: *bellique paene patrati a Metello, qui bis Iugurtham acie fuderat, summa committeretur sibi*, post quae languerent admodum verba *eius fidei virtutisque* (Thomas, Ellis) vel *virtuti quoque* (Heinsius). *Meritum cognomen Numidici Metello inditum est* — quibus rebus gestis id esset *meritum*, satis superque in praecedentibus scriptor indicaverat.

Locum sanandi viam monstrat vocabulum *tamen*. Legendum est: *et meritum ei viro utique cognomen N. inditum*. Hoc enim V. voluit: Quamquam Marius effecerat, ut sibi committeretur summa belli a Metello paene patrati itaque huic eriperetur perfecti absolutique operis gloria, tamen Metelli triumphus fuit clarissimus et *meritum utique cognomen Numidici ei inditum est*.

13.3 *denique ea fortuna Drusi fuit, ut malefacta collegarum quamvis optime ab ipso cogitatis senatus probaret magis, et honorem, qui ab eo deferebatur, sperneret, iniurias, quae ab aliis intendebantur, aequo animo reciperet, et huius summae gloriae invideret, illorum modicam ferret.*

Quod in AP est *cogitata* non cum Ellisio sollicito, sed Velleio suum reddere ita mihi videor: <quam> *quamvis optime ab ipso cogitata*. Pro *modicam* autem in extrema sententia, quod sine dubio corruptum est, Halm coniecit *inmodicam*, sed requiritur aliquid quale est *odiosam* vel *invidiosam*, quorum hoc qui-

dem praefero, cl. II. 60. 1: *nomen invidiosae fortunae Caesaris*. Reponere igitur: *et huius summae gloriae invideret, illorum invidiosam ferret et iustam restitueris oppositionem*.

15. 2 *petebant enim eam civitatem, cuius imperium armis turbantur: per omnis annos atque omnia bella duplici numero se militum equitumque fungi e. q. s.*

Legendum videtur: <quererentur> *per omnis annos e. q. s.* Verbum quod desidero propter similitudinem praecedentis *turbantur* librarium fugisse suspicor.

16. 3 *cuius illi pietati plenam populus Romanus gratiam rettulit e. q. s.*

Damnandum esse *illi*, quod A exhibet, viderunt alii neque quod in P est *ille* ulla ratione explicari potest. Est Lipsii coniectura — Ellis fortasse *insigni* scribendum esse monet: Kritze *pietatis* legere maluit.

Vide sis an non vera sit lectio *cuius* integritati. Cf. II 45. 5 *cuius integritatem laudari nefas est*.

22. 5 *postea id quoque accessit, ut sacrificiae causam avaritia praerebet et modus culpa ex pecuniae modo constitueretur et qui fuisset locuples, fieret is nocens, sui quisque periculi merces foret, nec quidquam videretur turpe, quod esset quaestuosum*.

Asyndeton, quod sane ferendum non est, alii aliter sustulerunt, Acidalius scribendo *suique* pro *sui* — Lipsius eo quod *foret* tamquam glossema eiciebat. At in marginem releganda esse verba *sui quisque periculi merces foret* firmiter credo, ubi aliquis ea adscripserit, loci memor qui est II. 28. 3: *fieretque quisque merces mortis suae*.

24. 3 *tum Sulla compositis transmarinis rebus, cum ad eum primum omnium Romanorum legati Parthorum venissent, et in iis quidam magi ex notis corporis respondissent caelestem eius vitam memoriamque futuram, reiectus e. q. s.*

Haec ita a Velleio scripta esse Ellis credidit e P *vitam et memoriam* — A *in vita^m in q. memoriam* (*in q.* deinde mutatum est in & (inducto *in*). Coni. Laurent. *invictamque*, Orelli *vitam atque*, Cornelissen *c. et divinam eius m. f.*

Miror Ellisium hoc loco de Amerbachii sinceritate dubitasse, cuius si insistemus vestigiis, mox eum ante oculos habuisse patebit: *caelestem eius in visamque memoriam futuram*, quod cum illis optime congruit quae alibi de Sulla noster disserit, velut in II. 25. 2 *adeo enim Sulla dissimilis fuit bellator ac victor, ut dum vincit † ac iustissimo † lenior, post victoriam audito fuerit crudelior*; ibid. § 3 *ut in eodem homine duplicis ac diversissimi animi conspiceretur exemplum*; II. 27. 5 *occiso enim demum eo* (sc. C. Mario adolescente) *Felicis nomen adsumpsit, quod quidem surpasset iustissime, si eundem et vincendi et vivendi finem habuisset*; denique toto capite 28 V. illam dictatoris vitae partem fuisse describit, qua invisa facta sit eius memoria.

31. 2 *A. Gabinus tribunus legem tulit, ut cum belli more, non latrociniorum, orbem classibus iam, non furtivis expeditionibus, piratae tenerent quasdamque etiam Italiae urbis diripuissent, Cn. Pompeius e. q. s.*

Sintne ab auctoris manu profecta verba *belli more, non latrociniorum*, equidem valde dubito; sin minus, locus exemplum praebet gradationis inversae.

32. 1 *qui cum — dixisset esse quidem praeclarum virum Cn. Pompeium, sed nimium iam liberae fieri rei publicae neque omnia in uno reponenda adiecissetque: 'si quid huic acciderit, quem in eius locum substituitis?'*

Ellis cum in P *liber aere* — in AB vero *liber aeret* scriptum sit, hoc in Murbacensi fuisse credit, unde *liberae <fi>eri* recensuit. Nimirum legendum est cum edd. vett. omnibus *sed nimium iam liberae rei publicae*. Editor etiamsi non concedat, litteras *re* in *aere* vel *ret* in *aeret* ex dittographia natas esse, namini, credo, persuadebit, in illis latere verbum *fieri*, quod insuper abundat.

Quod autem ad *substituitis* adnotavit: 'fortasse *substitutum itis*', miror reverentiam Amerbachii eo virum duxisse, ut non cum dd. vett. *substitutis* scribere, sed ad coniecturam tam parum robabilem confugere mallet hac una de causa, quod Amerbach litteram lapsu calami praetermissam post ita addidit: *substituitis*

33. 4 *Lucullus — quem — haud in facete Magnus Pompeius Xerxes togatum vocare adsueverat.*

Cum toto hoc capite de eodem Pompeio sermo sit, absurdius hic pleno nomine *Magnus Pompeius* significatur. Deleatur igitur *Pompeius*, quod olim a lectore, qui *Magnus* ipsum non satis perspicuum esse putaret, additum esse suspicor.

35. 2 *hic genitus proavo M. Catone, principe illo familiae Porciae, homo Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis quam hominibus propior.*

In Murbacensi exaratum fuisse non, testantur et Amerbachii scriptura et Bureri de hoc loco longior disputatio: quod igitur in P est, *homo*, Rhenanus ex emendatione sive aliorum sive sua restituit. Nescio tamen an plures probabilitatis numeros habeat *animo*, cl. 35. 2 *tanta vi animi atque ingeni*, 93. 1 *lactusque animi et ingeni fortunaeque, in quam alebatur, capax*, 112. 7 *mira pravitate animi atque ingeni.*

36. 2 legimus circa Ciceronis consulatum floruisse auctores carminum Varronem ac Lucretium neque ullo in suscepti operis sui conamine minorem Catullum.

Tradita autem sunt *neque ullo in suspecti operis sui carmine minorem Catullum*, ita ut Ellis Lipsii coniectura *suscepti* recepta conamine pro *carmine* substituerit. Idem de hoc loco conclamato fuse egit in Comm. Crit. p. 156. Boot (Mnemosyne a. 1877 p. 167) nihil se videre scripsit quod in lectione tradita reprehendi posset: multos tamen vel *ullo* de poeta dictum accipientes vel *suspectum opus* male interpretatos verba coniecturis temptasse, ingeniose sane alios, alios ne ingeniose quidem. Qui quamquam iure cetera defendit, iniuria defendisse videtur verba quae sunt *suspectum opus*, cl. 35. 3 *orationem omnium lenitatem suadentium societate consili suspectam fecit*, neque temere Heinsius, Markland, Ruhnkenius, Orelli, Madvig Lipsii coniecturam receperunt, cum Halm *suscepto* — Traube *succincti* — Palmer *insuspecti* proposuerunt.

Multa carmina, quae efficiunt lepidum libellum, quem Catullus Cornelio dicavit, optime *speciosum opus* appellari posse dixerim et propono: *neque ullo in speciosi operis sui carmine*

minorem Catullum. Hoc epitheton Velleio in deliciis fuisse permulti loci probant: I. 9. 6 (specie), I. 10. 3, II. 41. 3, 45. 3, 59. 2, 73. 1, 76. 2, 79. 2, 81. 2, 104. 2, 111. 3, 113. 2.

37. 2 *at rex fusus fugatusque et omnibus exutus copiis Armeniam Tigranemque socerum petit, regem eius temporis, nisi qua Luculli armis erat infractus, potentissimum.*

Tigranes cum Mithridatis gener fuerit, non socer, Heinsius *socer generum* scribendum — Aldus pro *socerum* substituendum censuit *generum*. Viris doctis ita persuasum fuisse puto, Velleium hoc loco de regum affinitate mentionem iniecisse, ut de alio quodam vocabulo ne cogitaverint quidem. Quod quia necesse non est, proponere velim *Tigranemque socium petit*, quamquam fieri posse ut Vellei errorem tollamus equidem non nego.

39. 2 *Divus Augustus praeter Hispanias aliasque gentis, quarum titulis forum eius praenitet, paene idem facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Gallis, in aerarium reditus contulit.*

Turbatus verborum ordo ita restituendus est, ut verba *paene idem* locum suum recuperent qui est ante vocabulum *quantum*. Sed alia sunt quibus offendor. Ut e verbis *quantum pater eius Gallis* eliciatur sententia quae requiritur, mente suppleantur necesse est verba *stipendiariis factis in aerarium reditus contulit*. Num vero e verbis praecedentibus *facta Aegypto stipendiaria* ad nomen *Gallis* intellegere liceat *factis stipendiariis*, id quidem vehementer dubito. In verbis autem *pater eius Gallis* nimis languere repetitum *eius* post *forum eius* quis non videt? Quae cum ita sint, sic locum refingo: *Divus Augustus praeter Hispanias aliasque gentis, quarum titulis forum eius praenitet, facta Aegypto stipendiaria paene idem, quantum pater victis Gallis, in aerarium reditus contulit.*

41. 1 *hic nobilissima Iuliorum genitus familia et, quod inter omnis + antiquissimos constabat, ab Anchise ac Venere deducens genus.*

Editor lectionem *antiquissimos*, quam in Murbacensi fuisse estatur Amerbachii et editionis principis consensus, corruptam ibi videri cruce praefixa significavit atque in apparatu critico

Lipsii, Orellii, Halmii, Scrinerii, Gudemanni enumerat conamina nec non Thomasii observationem: 'Velleius intellegi videtur voluisse "auctores" vel „scriptores”.' Ellisio cum neque sua ipsius emendatio *scientissimos* neque ex tanta copia ulla adhuc satis placuerit, videat num forte vera sit lectio *antiquarios*.

48.6 felices praedicantur Q. Catulus et alii, *qui, cum sine invidia in re publica floruisent eminuisentque sine periculo, quida aut certe non praecipitata fatali ante initium bellorum civilium morte functi sunt.*

Verba *quieta aut certe non praecipitata* ad rem publicam, non ad mortem referenda esse rati alii aliter locum restituere conati sunt: Burmanno verba *in re publica* post *periculo* transponenda visa sunt — Ruhnkenio Madvigioque vocabulum *civitate* post *praecipitata* vel *praecipiti*, ut hic voluit, inserendum.

Nisi omnia fallunt, verba *non praecipitata* ut glossa vocabuli *fatali* inducenda sunt. Velleium enim hoc voluisse perspicuum est: Gratulatione digni sunt viri, qui cum in bellis civilibus tot necati sint, neque bella civilia viderunt et *quieta aut certe fatali*, id est naturali, morte extincti sunt. Cf. II. 4.6 *sen fatalem, ut plures, seu conflata insidiis, ut aliqui prodider memoriae, mortem obiit.*

49.3 *M. autem Cato moriendum ante, quam ullam condicionem† civis accipiendam rei publicae contenderet.*

Cruce praefixa vocabulum *civis* sibi videri corruptum editor ostendit, cui tamen roganti: 'Num *cum cive*?' non facile assentiar neque quod Ruhnkenius proposuit *cuiusvis* placere potest, ubi de Caesaris, civis Romani, agitur condicionibus. Quamquam non est quod Herwerdeno obloquar, *civis* (i. e. impositam a cive) satis bene dictum videri contendenti, videat tamen sitne veri similis post *civis* excidisse *sui*: certe Catonem expressius sic et maiore cum emphasi sententiam suam pronuntiantem Velleius fecerit.

55.4 *reecundiae magis quam virtute acies restituta, et a du quam a milite fortius.*

Me id, quod pro lectione tradita *acies restituta sunt a du*

quam a milite fortius restituendum esse censui: acies <restitit et res> restitutae sunt e. q. s., Herwerdeno probasse magnopere gaudeo. Qui cum de loco fuse egerit (l.l. p. 101), addere tantum velim, adverbium *fortius* eodem modo a nostro adhibitum esse 80. 3 *non ab Scipionibus aliisque veteribus Romanorum ducum quidquam ausum patratumque fortius quam tunc a Caesare*. Velleium autem adverbium in enuntiati fine ponere solere et hoc exemplum docet et 104. 3 *cum — sibi quisque quam illi gratularentur plenius*.

56. 1 *Caesar omnium victor regressus in urbem, quod humanam excedat fidem, omnibus, qui contra se arma tulerant, ignovit*.

Nonne potius: *Caesar omnium <iam> victor?* Cf. Val. Max. V. 7 *Caesar omnium iam externorum et domesticorum hostium victor*.

62. 3 *intento ac † pari animo sine auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant*.

Quamquam Van Herwerden in his verbis nihil vituperandum indicat, equidem cum Ellisio, quid *pari* sibi velit, me non assequi confiteor. Non tamen cum eo *nec dispari* corrigendum esse credo sed legendum: *intento ac parato animo*, quae copulatio apud scriptores Latinos frequentissima est.

64. 2 *censebatque aequum (D. Brutus), quae acceperat a Caesare, retinere, Caesarem, qui illa dederat, perisse. haec sunt tempora* e. q. s.

Rhenanus *perisse* vel *perire* scripsit e servatis vocis vestigiis, quae sunt in A *perist* (per isthaec) — in P *peris* (peris. Haec). Halm rec. *perire*. Sed haec. Sententia postulare videtur: *perdidisse*.

66. 2 *cum eius (Ciceronis sc.) salutem nemo defendisset, qui per tot annos et publicam civitatis et privatam civium defenderat*.

Vocabula *civitatis* et *civium* cum semper mihi suspecta videbantur, tum vel maxime ut emblemata manifesta expungenda videntur postquam in Comm. Crit. p. 166 Ellisium affirmare vidi, vocabulum *civium* apud Amerbachium non legi. Quamquam ille sane in apparatu critico ad locum de hac voce in A omissa nihil significat.

69. 5 *lege Pedia — omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique † damnatis interdictum erat.*

Delbenius iam voc. *damnatis* delere voluit, quem secutus est Acidalius. Ellis, qui Kritzii verba 'non desiderares si abesset' laudat, et ipse testante signo lectionem corruptam putat. Equidem nihil eiciendum arbitror, legendum vero: <velut> *damnatis*.

70. 4 *post paucos deinde dies Brutus conflixit cum hostibus e. q. s.*

At vero Velleius modo narravit, Brutum Cassiumque ad Philippos cum Caesare et Antonio acie concurrisse, quo proelio Brutus victor cum remansisset, Cassius victus et 'ex sua fortuna eventum collegae aestimans' se ipse interfecisset. Aliquid igitur intercidisse veri simile est atque legendum fortasse: *conflixit* <iterum> *cum h.*

73. 1 *hic adulescens erat studiis rudis, sermone barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitatu celer e. q. s.*

Cogitatu Scheffer correxit ex AP *cogitatur*, quod bene eum reposuisse probat similis locus 118. 2 *tum iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra barbarum promptus ingenio*, neque iam opus est coniecturis *cogitatione* (Rhenanus) — *concitatus* (Lipsius) — *cogitato* (Heinsius) — *cogitando* (Halm). Ceterum Warburtonii propositum, ut II. 9. 6 pro *sensibus celebrem* substituatur *sensibus celerem*, his locis haud parum commendatur.

76. 2 *nam Pollio Asinius cum septem legionibus, . . . Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum a Brulsianis castris post caedem eius praediximus et propriae classis factum ducem, consiliis suis † electum ac fide data iunxit Antonio.*

Non recipiendam esse Gelenii coniecturam *inlectum*, sed levisima mutatione hunc locum emendari posse demonstrare conabor. Verbum *praediximus* ea spectat quae in C. 72. 3 Velleius de Domitio scripsit: *Cn. Domitius . . . occupatis navibus cum magno sequentium consilia sua comitatu fugae fortunaeque se commisit, semet ipso contentus duce partium*. Domitius igitur consilia sua inierat. Quid autem? Aliquanto post Asinius Pollio eum vagum adhuc invenit et Antonio conciliat. Quid enim factum erat? Domitio, propriae classis facto duci, consilia sua non

cesserant i. e. iam eiectus erat consiliis suis, quo facto facile ei persuaderi passus est ut tandem Antonio adiungeretur.

Ergo pro *electum* non corrigendum videtur quod Ellis in app. it. proposuit *pellectum*, sed *eiectum*; verba autem *consiliis suis* intellegenda sunt ut sint Domitii — non Asinii Pollionis.

83.3 *cum recens transfuga multa ac nefanda Plancus absentis Antonio in senatu obiceret*, e. q. s.

Nomen *Plancus* expungendum esse clamat et locus insolitus; em obtinet, et caput totum, quo de Planco uno agitur ab Antonio usque ad finem.

87.1 *Antonius se ipse non segniter interemit, adeo ut multarum idiae crimina morte redimeret. at Cleopatra frustratis custodibus inlata aspide, in morsu sanieque eius, expertis muliebris metus spiritum reddidit.*

Quod Van Herwerden censuit, locum non esse adversativae particulae 'at', sed requiri 'atque' sive 'ac' aut 'et', id mihi non ita persuasum est, nam hoc modo particulam explicari non esse credo: A. se ipse interemit, at Cl. se interimendam curat; sed sequentia consideremus.

Quod Ellis recensuit *in morsu sanieque eius*, e coniectura Io.

Pontani confictum est: primum igitur quid in codice Muricensi Rhenanus, Burer, Amerbach legisse sibi visi sint statimus. In eo tantum discrepant quod *aspidem* A — *aspide in* — *aspide* P praebet, sed *morsu sane eius* exhibent omnes, ita in Murbacensi fuisse: *inlata aspide in morsus anecius* pro certo firmare liceat. Vocabula, ut vulgo in eo codice, hoc quoque loco male divisa fuisse et e scriptura voc. *aspidem* et *aspide in* patet et voc. *morsu*, quod ita in A exaratum est: *morsus* inducta littera ali. Ut iam cetera mittamus, cur litteras *in morsus anecius* sic distinguendas esse censeam: *in morsus anecius* explicabo. Num credibile est, Velleium tamquam rem memoratu dignam scribiturum fuisse, Cleopatram expertem muliebris metus spiritum reddidisse, cum praesertim tam insolitam horrendamque letum sibi elegisset? Non credo. Verba igitur *expertis muliebris metus* non referri oportere aio ad illa *spiritum reddidit* i. e. non mortem ipsam, sed ad instrumentum, quo usa est ad vitam

relinquendam. Ergo coniungenda sunt: *in morsus . . . expers muliebris metus.*

Quid autem in litteris, quae restant *aneceius*, latere putandum est? Immo id quod ad *in morsus* desideratur, nomen animalis scilicet quod morsus illos illaturum erat: *anguis*, quo restituito iam habemus: *at Cleopatra frustratis custodibus inlata aspide*, in morsus *anguis expers muliebris metus, spiritum reddidit.*

Litteras longiores in cod. Murbacensi parum distincte ac diligenter pictas fuisse e C. 121. 1 patet, ubi traditum est *ingressa animam*, pro quibus Bardili corrigendum esse vidit *ingressi germaniam*, e C. 127. 1, ubi pro *maxime*, quod in AP legitur, Scheffer *proxime* reposuit. Cf. Verg. Aen. II vs. 379 sqq.

89. 1 *Caesar autem reversus in Italiam atque urbem occurrit <quo>, quo favore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus sit, e. q. s.*

Consentiunt Rhenanus et Amerbach, in codice fuisse *occurrit*, quod Gruter tamquam e glossa marginali natum eicere — Kritz tueri voluit. Lipsius autem *quo occurru* scribendum monuit, quem Ellis secutus est ita, ut pronomen, quod ille ante hoc vocabulum inseruerat, post expleret. Corrigendum esse puto: *<qu>o concursu*, cl. 103. 4 *laetitiam illius diei concursuque civitatis et vota paene inserentium caelo manus spemque conceptam perpetuae securitatis aeternitatisque Romani imperi vix in illo isto opere abunde persequi poterimus, nedum hic implere temptemus.*

91. 2 *nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Caepio et hoc <et> ante erat pessimus.*

Quia traditum est *et hoc ante*, Gelenii spreto proposito quod est *et ante hoc*, editor recensuit quod supra descriptum est. Cum tamen mihi frigide additum videatur, Caepionem, cum semper pessimus fuisset, etiam hoc facinore, i. e. propter hoc facinus, fuisse pessimum, lectionem Gelenii praefero sed potius Velleium scripsisse credo *Caepio et ante erat p.*, postea vero a nescio quo *hoc* esse insertum.

101. 3 *mox Achaia Asiaque et omnibus ad Orientem visis provinciis.*

Pro lectione tradita *visis* (Rhenanus 'alias usus') Bothe coni-
nis — Heinsius *versis*. Corrigendum credo *emensis*; in Mur-
 ensi vocabula male divisa fuisse et saepe continua scriptura
 ra exarata iam monui, quo fieri potuit ut vocabuli *emensis*
 res litterae post *Orientem* ex haplographia exciderint. Cf.
. multo maiorem partem itineris emensam, Caes. *toto emenso*
lio, Vergil. *emenso Olympo*.

04. 4 *at vero militum conspectu eius elicitae gaudio lacrimas*
ritasque et salutationis nova quaedam exultatio et contingendi
um cupiditas non continentium protinus quin adicerent, 'videmus
imperator? saluum recipimus?' ac deinde 'ego tecum, imperator,
Armenia, ego in Raetia fui, ego a te in Vindelicis, ego in
nonia, ego in Germania donatus sum', neque verbis exprimi et
asse vix mereri fidem potest.

Corrigendum est: <quodque> *neque verbis exprimi et fortasse*
mereri fidem potest. Utroque vocabulo in *-que* exeunte illud
 dit.

05. 1 *recepti Cherusci, † gentis utinam minus mox nostra clade*
illis, transitus Visurgis.

Ex priscae lectionis vestigiis, quae sunt in P *gentes et in-*
unus — in AB *gentis et inamminus*, Vossius probabiliter
 ituit *g. et utinam minus*: proposuit autem *et utinam minus*
n. c. n., t. Visurgis. Alii eum secuti sunt, Friebel scribens
tes utinam minus m. n. c. nobiles, Froelich *gens utinam m.*,
 is coniciens *genus . . . nobile*; Haase praeunte Doederlino rec.
rusci (gentis eius Arminius, mox c. n. n.), tr. V. Quibus
 ducturis addatur haec mea: *Cherusci, ingenti utinam minus*
nostra clade nobiles, t. V.

107. 1 *cum citeriorem ripam praedicti fluminis castris occupas-*
us et ulterior armata hostium virtute fulgeret, sub omnem mo-
 <undecum>*que nostrarum navium protinus refugientium, unus*
arbaris e. q. s.

Merbach *motūq. qi* — Burer *metumque* in Murbacensi legit,
 idem adnotavit, inter *omnem motumque* quiddam deesse vi-
 — Rhenanus *motum* haud dubie e coniectura edidit. Ellis

quamquam recte monuit in Comm. Crit. p. 175 aut vocabulum aut vocabuli partem excidisse nec non tres syllabas periisse videri, mihi quidem probare non potuit vocabulum *undecumque* a Velleio scriptum fuisse, quod ne ferri quidem posse contendo. Quid enim? Romanorum naves non e locis multis atque incertis hostes, qui in ripa ulteriore erant, petebant sed omnes a ripa citiore in ulteriorem identidem transiturae erant. Quae cum ita sint, coniecturis, quas Ellis in app. crit. attulit quibusque Cornelissenii: *sub molimen motumque* deesse video, mea fortasse digna est quae adiungatur: *sub omnem motum (impetum)que nostrarum navium.*

113.2 *at imperator ... paucis diebus exercitum, qui venerat, ad refoendas ex itinere eius vires moratus, cum eum maiorem, quam ut temperari posset, neque habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit.*

Verba *qui venerat* non suum locum obtinere quivis agnoscat qui paulo diligentius caput totum perlegerit. In cuius initio narratur dux duos iunxisse exercitus sc. *qui sub Caesare fuerant* et *qui ad eum venerant*, quo facto una castra ceperint tantas copias quantae nullo umquam loco post bella civilia fuerint. Iam imperator exercitui quietem dat paucorum dierum, nempe toti exercitui, hoc consilio, ut milites eius exercitus, qui modo advenerat, ex itinere se reficerent, atque ita eum sc. totum illum ingentem exercitum maiorem esse sensit quam qui temperari posset et dimittere statuit.

Iam verba *qui venerat* traicienda esse post *eius* neminem latere opinor.

116.2 *sed Cossus victoriae testimonium etiam in cognomen filii contulit.*

Cum nullus sit hic particulae adversativae locus, Velleium scripsisse suspicor: suae *Cossus victoriae testimonium.*

119.1 *atrocissimae calamitatis, qua nulla post Crassi in Parthis damnium in externis gentibus gravior Romanis fuit.*

Verba *in Parthis* si non ipsa rei fama notissima damnaret,

arte sequens admonitio quae est in *externis gentibus* in margi-
em relegari iubaret.

122. 1 *quis enim dubitare potest, quin ex Armenia recepta et ex
rege praeposito ei, cuius capiti insigne regium sua manu impo-
nerat, ordinatisque rebus Orientis ovans triumphare debuerit, et
Vindelicorum Raetorumque victor curru urbem ingredi?*

Traditum praepositi (pro- P) ABP in editionibus vulgo in
praeposito mutatum est, quod Ellis addidit ei Heinsio debetur.
Potius corrigendum videtur: *quin ex Armenia recepta, ei rege
praeposito, cuius e. q. s., nam ad verba triumphare debuerit tan-
tummodo referendum est ex Armenia recepta* — non, credo, ex
rege illo triumphare debuit. Verba *ei rege praeposito* ablativum
absolutum esse probat ablativus absolutus sequens ac priori
copula *que adiunctus ordinatis rebus Orientis*. Postquam *ei* in *et*
depravatum est, posteriores *ex* addidisse suspicor.

127. 2 *etenim magna negotia magnis adiutoribus egent † neque
in parvo paucitas ministeria defecit †, interestque rei publicae quod
usu necessarium est, dignitate eminere utilitatemque auctoritate muniri.*

Cognita ingenti coniecturarum copia, quibus hunc locum viri
docti temptarunt, facere non possum quin Boeclero astipuler,
qui de vocabulis ab Ellisio crucibus inclusis observavit: „Sane
si tota haec periodus tolleretur, sensus optime procederet. Forte
ab inepta et marginali glossa in textum immigrarunt.”

128. 1 *neque novus hic mos senatus populi que Romani est pu-
tandi, quod optimum sit, esse nobilissimum.*

Tota quae sequitur argumentatio, quae quasi concluditur
sententia in fine § 3: *profecto hoc senserunt, in cuiuscumque
animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum, et illud, quod
est in C. 127. 2: interest rei publicae quod usu necssarium est,
dignitate eminere utilitatemque auctoritate muniri, luce clarius
ostendit, aliquid desiderari ad verba esse nobilissimum quale est
debere vel oportere. Qua de causa reponendum esse arbitror:
putandi, quod optimum sit, <opus sit> esse nobilissimum. Cf. I.
13. 5 non tamen pulo dubites, Vinici, quin e. q. s.*

131.1 *custodite, servate, protegite hunc statum, hanc pacem, <hunc principem>, eique functo longissima statione mortali destinate successores quam serissimos.*

Verba addita Lipsio debentur et ab editoribus fere recipiuntur. Equidem Bootio assentior, praestare erroris fontem non quaerere in omissione, sed in depravatione vocabulorum *hanc pacem*, quae minime necessaria atque adeo supervacanea sunt post *hunc statum*. Quae tamen ille cum Perizonio pro iis substituere voluit *hunc ducem* minus placent tam propter sensum, qui huic loco parum convenit, quam quod a codicis vestigiis nimis recedunt: potius corrigendum esse puto: *hunc patrem*.

Scribam Traiecti ad Rhenum
Mense Ianuario a. 1905.

ΣΗΜΕΙΟΝ ΑΙΝΙΓΜΑΤΩΔΕΣ.

In praefatione imaginis phototypae codicis Veneti Marciani 474 (Aristophanis V) vir doctus Allen de quodam signo, quod in angulo superiore primae paginae huius codicis scriptum est, haec observavit:

„an enigmatical sign consisting of an erasure between four „dots followed by $\acute{\epsilon}$. — $\acute{\epsilon}$ should naturally be a numeral, but „as the context shows the book to have begun here, it is „difficult to see what the number can have been. I have „thought that ϵ might be part of a pious invocation, ... but „the mark „'” is against this. — Perhaps a reader of the „facsimile may hit on an explication.”

Oculi nisi me fallunt, non „puncta quatuor” ante numerale illud scripsit librarius, sed notam quandam; nam cernere mihi videor „NN $\acute{\epsilon}$ ” sive „νομισματα πέντε”. Hoc igitur pretio olim constitit codex.

Notae quam dico aptissimum exemplum exstat in pagina codicis anni 1105, cuius imaginem phototypam praebet Omont Manuscripts Grecs datés n° 39:

„ $\delta\omicron\upsilon$ NN $\acute{\epsilon}$ $\acute{\alpha}\xi\iota\omicron\nu$ ” et mox: „ $\acute{\alpha}\xi\iota\omicron\nu$ $\acute{\epsilon}\sigma\tau\iota\nu$ I NN”.

v. L.

THUCYDIDEA.

SCRIPSIT

I. C. VOLLGRAFF.

(Continuantur e T. XXXIII p. 67).

THUCYDIDIS HISTORIAE. Recensuit CAROLUS
HUBE HAUNIENSIS. Lipsiae 1901.

VI c. 1 § 2.

Insula Sicilia τσαύτη οὔσα ἐν εἰκοσισταδίῳ μάλιστα μέ-
τρῳ τῆς θαλάσσης διείργεται τὸ μὴ ἤπειρος εἶναι.

Verissime Scholiastes: γράφεται ἐν εἴκοσι σταδίων μάλιστα
μέτρῳ. ἔστι δὲ κατὰ ταύτην τὴν γραφὴν περιττὴ ἢ ἐν πρόθεσις.
Nisi quod praestat cod. E lectio εἰκοσισταδίῳ quam praeunte
Badhamo recepit Hudius male retinens praepositionem ἐν. Cf.
Herw. Mnem. Vol. VIII p. 145. Idem temere inclusit μέτρῳ
oblitus Thuc. VIII c. 95: θαλάσσης μέτρον ἐξήκοντα σταδίους.

In fine sententiae scriptura τὸ μὴ ἤπειρος εἶναι, quam
sequitur DEMETRIUS de elocutione c. 72, neque probior neque
antiquior esse videtur quam librorum Thucydideorum lectio
ἤπειρος οὔσα unde Badhamus sollerter elicuit ἤπειροῦσθαι.
Coll. tamen Thuc. II c. 102 § 3: ὥστε μέγας ὢν ὁ ποταμὸς
προσχοῖ αἰεὶ καὶ εἰς τῶν νήσων αἰὲ ἤπειρῶνται et scholl. ad
hunc locum equidem longe praetulerim: ἤπειρῶσθαι ¹⁾.

1) Si audis STREURIUM (Dritte Auflage, Anhang) ἤπειρῶσθαι significare non potest
i quod sententia postulat: Festland sein. At cf. R. KÜHNER's *Ausf. Gramm.* II
148.

VI c. 2 § 4.

Σικελοὶ δ' ἐξ Ἰταλίας διέβησαν ἐς Σικελίαν Φεύγοντες Ὀπικούς (L. Ὀπικας), ὡς μὲν εἰκὸς καὶ λέγεται, ἐπὶ σχεδίων, τηρήσαντες τὸν πορθμὸν κατιόντος τοῦ ἀνέμου κτέ.

Quoties in laudatissima huius saeculi praestantia nobis audienda est vulgaris ista ac pervagata cantilena: tandem omittendam esse priscam illam veterum admirationem: nostra aetate in erudienda generosa inventute recentiorum linguarum studium cum mathematicorum sapientia coniunctum sufficere et antiquis literis, graecis saltem, longe esse praeferendum! Badhamo vero, elegantissimo philologo, opinio erat plane diversa ¹⁾. Qui eam demum rempublicam summam et perfectissimam fore iudicabat, in qua non principum filii hominesque nostro loco nati tantum sed etiam „populi illa pars, quae nunc merito vulgus vocatur” solida veterum literarum disciplina ad politio-rem humanitatem informata esset. „Pia vota, dicat aliquis, nullos exitus habitura” et multum vereor ne recte dicat. Verum enimvero si homines de plebe, rustici milites opifices fabri omne genus liberaliter enutrentur et graece scirent, interdum inde in scriptores antiquos etiam aliquis fructus redundaret. Quam suaviter rideret peritus navita Reginus, si apud Thucydidem legeret id quod nunc quidem editur ab omnibus: Siculos ingenti agmine ratibus vectos ex Italia in Siciliam traiecisse κατιόντος τοῦ ἀνέμου i. e. vento exorto. Quonam, quaeso, vento? roget quispiam, nam nimis libere vertunt alii: *cum ventus secundus flabat*; alii: *cum ventus a terra navigia prosequeretur*. Erravit profecto Dobraeus (Adv. I p. 84) ratus traiectum per fretum Siculum sic nullo modo fieri potuisse. Namque docet nos M. Tullius Cicero (Verr. II L. 5 c. 2) Spartacum cum fugitivorum exercitu ratibus ad Messanam transire voluisse atque posterioribus saeculis quoque constat ad maiores commeatus traducendos saepe rates fuisse adhibitae. Quid quod etiam nunc sedata tempestate in freto Siculo, ut in flumine Rheno, haud ita raro tigna colligata conspicias a parva pyroscapha tracta? Sed nemo sanus umquam animum induxit rate

1) Conferatur BADHAMI *Adhortatio ad discipulos Academiae Sydnensis*. Sydneiae a. 1869.

transire τὸν χειμεριώτατον Σικελικὸν πορθμὸν — proverbio celebrabatur πορθμὸς Σικελίας pro rerum condicione periculosissima — nisi ἦν ἀνέμων ἀπῆ πνεύματα. De quo cf. Pausaniae L. V. c. 25 § 2: ὁ δὲ καὶ τηνικαῦτα (i. e. cum venti posuere) κίνησιν βιαϊκότητην αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ καὶ ἰσχυρὰς παρέχεται παλιρροίας. Mirandumne est scholiastam, sanum sinciput, ut videtur, vν. κατιόντος τοῦ ἀνέμου interpretatum esse quasi significarent: λήγοντος τοῦ ἀνέμου? Perperam: quis neget? sed tamen verum vidit ille. Furentibus ventis navigia portum servant ne τραχηλίζονται.

Quid vero cessante vento facere boni navitae sit seu rate seu nave traicere cupientis luculenter docet Dion. Halic. A. R. I. c. 22, qui pendet tam a Thucydide quam ab Antiocho Syracusano auctore communi. Nempe φυλάττει τὸν ῥοῦν — Thucydides aliis verbis prorsus idem dicit: τηρεῖ τὸν πορθμὸν — aqua, ut solet in fretorum angustiis, identidem reciprocante expectat aestum secundum deinde fervente aestu nullo velorum impulsu αὐτὸν κύμασι φέρεσθαι ἐξ et cito κατὰ ῥοῦν devehitur ad oppositum litus. Quae cum ita sint, noli credere, candide lector! gravissimum rerum scriptorem dedisse „Siculos, ut credibile est et traditur, traiecisse ἐπὶ σχεδιῶν κατιόντος τοῦ ἀνέμου.”

Perierat, ut opinor, exiguum trium literarum nomen ΡΟΥ, qua nullum aliud facilius post articulum excidere potuit, deinde homo parum intellegens temere supplevit ἀνέμου. Omnes veritatis numeros habet quod scriptum extat apud Dionysium: φυλάξαντες κατιόντα τὸν ῥοῦν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας διέβησαν ἐπὶ τὴν ἔγρηστα νῆσον.

VI c. 4 § 5.

... ὕστερον δὲ καὶ ἀπὸ Χαλκίδος καὶ τῆς ἄλλης Εὐβοίας πλῆθος ἐλθὼν ξυκατενείματα τὴν γῆν.

Corrige: ξυκατενείματα. Alia ratio est loci a Classenio laudati I 125 § 1, ubi τὸ πλῆθος significat maior pars. Cf. I 106 s. f. et II 11 § 4. Sic in praegressis § 2 Th. dederat:

(Coloni Megarenses) Πάμιλον πέμψαντες Σελινοῦντα κτίζουσι καὶ ἐκ Μεγάρων τῆς μητροπόλεως οὔσης αὐτοῖς πλῆθος ἐλθὼν ¹⁾

1) In textum receptum oportuit πλῆθος ἐλθὼν (^Δ ἐλθὼν) quod in codicis A scriptura πλῆθος latere vidit Badhamus.

ξυγκατόκισεν. quo loco tamen aut articulus τῆς aut participium οὔσης melius abesset.

VI c. 6 § 2.

ἄμοροι γὰρ ὄντες (Egestaei) τοῖς Σελινουντίοις ἐς πόλεμον καθέστασαν περί τε γαμικῶν τινων καὶ περί γῆς ἀμφισβητήτου καὶ οἱ Σελινούντιοι, Συρακοσίους ἐπαγαγόμενοι ξυμμάχους, κατεῖργον (corr. καθεῖργον) αὐτούς [τῷ πολέμῳ] καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Selinuntii Egestaeos terra marique obsidione premebant atque in maximas angustias adducebant. Haec omnia insunt in v. καθεῖργνύναι.

Cf. HEROD. VI, 102:

χειρωσάμενοι δὲ τὴν Ἑρετρίαν (Persae) καὶ ἐπισχόντες ὀλίγας ἡμέρας ἔκλειον ἐς γῆν τὴν Ἀττικὴν, κατέργοντές τε πολλὰ καὶ δοκούντες ταῦτὰ τοῖς Ἀθηναίοις ποιῆσειν τὰ καὶ τοῖς Ἑρετρίαις ἐποίησαν.

Incluso [τῷ πολέμῳ] quid in vv. contextu inutilius est?

In proxime sequentibus: ὥστε τὴν γενομένην ἐπὶ Λάχης καὶ τοῦ προτέρου πολέμου Λεοντίνων^{a)} οἱ Ἐγεσταῖοι ξυμμαχίαν ἀναμιμνήσκοντες τοῖς Ἀθηναίοις ἐδέοντο σφίσι ναῦς πέμψαντας ἐπαμῦναι

a) del. Classenius.

nomina propria Λεοντίνων et οἱ Ἐγεσταῖοι lectori qui hoc agit ad loci intelligentiam nihil omnino conferunt mediamque orationem inepte intercipiunt. Quorum alterum post Classenium Stablium alios a Hudio expunctum est, alterum aequae inducendum esse nullus dubito utpote eo loco interpositum ubi vel id ipsum fraudem arguat.

Quod autem observat Steupius (Anhang p. 249), qui utrumque emblemata religiose servandum esse censet: *Trennung zusammengehöriger Worte ist bei Thuk. nun einmal gar nichts Seltenes*, id verum quidem esse nemo infitiabitur nec aliter rem se habere in optimo quoque poeta et scriptore fidenter confirmare licet. Ubicumque vero naturalis verborum commissura sine ulla ratione stulte interrumpitur vocesque inutiles arcte cohaerentia divellunt, magistellorum potius quam scriptorum manum agnoscimus. Lib. III c. 90 § 4 e. g., quem locum laudat Steupius, aut eli-

ninandi sunt οἱ Μεσσηνιοὶ aut cum Herwerdeno vv. τῶν τε Ἀθηναίων καὶ τῶν Ξυμμαχῶν.

VI c. 10 § 4.

..... τάχα δ' ἂν ἴσως, εἰ δίχα ἡμῶν τὴν δύναμιν λάβοιεν καὶ πάνυ ἂν ξυνεπιθόιντο μετὰ Σικελιωτῶν.

Recte interpretantur: „si opes nostras bifariam distractas deprehenderint” neque aliam explicationem vv. contextus admittit. Notandum tamen est verbum λαμβάνειν deprehendendi vim tantum habere in malam partem usurpatum de scelere vel peccato manifesto in quo prenditur aliquis: ψευδόμενον, κλέπτοντα, ἐπ' αὐτοφώρῳ λαμβάνειν τινα. Nostro loco utique restituendum est: <κατα>λάβοιεν. Locorum a Steupio allatorum VI 33 § 3 et V 65 § 5 aliam rationem esse facile videre est.

VI c. 11 § 2.

Σικελιῶται δ' ἂν μοι ^{a)} δοκοῦσιν, ὥς γε νῦν ἔχουσι ^{b)} καὶ ἔτι ἂν ἦσσαν δεινοὶ ἡμῖν γενέσθαι, εἰ ἄρξειαν αὐτῶν Συρακοῦσιοι.

a) <οὐ> δοκοῦσιν cit. Herwerdenus; b) post ἔχουσι nonnulla intercidisse suspicatur Classenius.

Mirror Steupium (Anhang p. 253) fusius tractantem verba, quorum patrocinium suscipit, alto silentio pressisse eximiam Herwerdeni coniecturam de particula negativa inserenda. Vide Mnem. N. S. a. 1880 p. 147 et ed. Hudianam in calce. Qua usus equidem contortam orationem sic transponendo correxerim:

Σικελιῶται δ' οὐκ ἂν μοι δοκοῦσιν, ὥς γε νῦν ἔχουσι, δεινοὶ ἡμῖν γενέσθαι, καὶ ἔτι ἂν ἦσσαν, εἰ ἄρξειαν αὐτῶν Συρακοῦσιοι.

Negationem in exemplari suo repperisse videtur scholiastes, qui ad vv. ὥς γε νῦν ἔχουσι hac paraphrasi utitur:

οὔτε νῦν εἰσι δεινοί, καὶ ἔτι ἦττον ἔσονται δεινοὶ ἂν ὑπὸ Συρακοῖσι πάντες γένωνται κτέ.

Hoc fere dicit Nicias:

„Nolite affectare novum imperium, Athenienses, antequam id quod habemus stabiliverimus. Foedera, mihi credite! quae cum Peloponnesiis iniistis, parum firma sunt; sociorum fides non omnium aequae laudanda; cum Chalcidensibus, qui multis ante annis a nobis desciverunt, nondum debellatum est. Hos tamen

si in potestatem nostram redegerimus, facile retinere poterimus, Sicilienses non item. Qui, ut nunc quidem se habent, mihi non videntur reipublicae nostrae valde metuendi fore, idque etiam multo minus, si Syracusani iis imperent."

Ibidem § 4.

τὰ γὰρ διὰ πλείστου πάντες ἴσμεν θαυμαζόμενα καὶ τὰ πεῖραν ἤκιστα τῆς δόξης δόντα.

Maior e longinquo reverentia.

πάντΩς lenissima Naberī mutatio est pro πάντες. Et sane sententiae compositio requirit adverbium adverbio ἤκιστα oppositum. Nescio tamen an πάντες in lacuna male expletum sit pro πλείστον (cf. V, 113 s. f. et VIII 96 s. f.) aut pro μάλιστα quod in calce editionis suae commendat Herwerdenus.

Ibidem § 5.

ὅπερ νῦν ὑμεῖς, ὧ Ἀθηναῖοι, ἐς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους πεπόνθατε· διὰ * τὸ παρὰ γνώμην αὐτῶν πρὸς ἂ ἐφοβείσθε τὸ πρῶτον περιγεγενησθαι, καταφρονήσαντες ἤδη καὶ Σικελίας ἐφίεσθε.

Quis praesertim admonitus non sentit, ut hianti commissurae medeamur, supplendum esse: διὰ <γὰρ> τὸ παρὰ γνώμην κτί. Possis etiam coniecere πεπόνθατε· <οἷ γε> διὰ τὸ π. γν. ἐφίεσθε.

„Dieselbe asyndetische Zusammenstellung“ ut Stoupīi verbis utar, L. II 60 § 4 eadem medicina ante quinque lustra sublata est a Cobeto.

VI c. 14 s. f.

καὶ σύ, ὧ πρύτανι, ταῦτα ἐπιψήφιζε νομίσας, εἰ ὀρρωδεῖς τὸ ἀναψηφίσαι, τοῦ ^{a)} μὲν λύειν τοὺς νόμους μὴ μετὰ τοσῶνδ' ἂν μαρτύρων αἰτίαν σχεῖν, τῆς δὲ πόλεως * βουλευσαμένης ἰατρὸς ἂν γενέσθαι κτέ.

a) τοῦ corr. Herwerdenus: τὸ codd.

Merito Hudius Herwerdeni emendationem in textum recepit. Ceterum multum praestare mihi videtur lectio <κακῶς> βουλευσαμένης, quam in suo codice repperit Laurentius Valla et scholia servarunt.

[c. 15 § 4.

o Alcibiade scribit noster:

ἰβηθέντες γὰρ οἱ πολλοὶ τὸ μέγεθος τῆς τε κατὰ τὸ ἑαυτοῦ
καὶ παρανομίας ἐς τὴν δίκαιαν καὶ τῆς διανοίας ὧν καθ' ἐν-
τον ἐν ᾧ γίγνοιτο ἐπρασσεν, ὡς τυραννίδος ἐπιθυμοῦντι πο-
νι καθέστασαν, καὶ δημοσίᾳ κρᾶτιστα διαθέντα^{a)} τὰ τοῦ
μου, ἰδίᾳ ἕκαστοι^{b)} τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ ἀχθεσθέντες^{c)}
ἄλλοις ἐπιτρέψαντες οὐ διὰ μακροῦ ἔσφηλαν τὴν
ιν.

διαθέντι corr. man. pr. cod. Parisini; b) ἕκαστος recte rescripsit Herwerdenus;
καπαύσαντες τῆς ἀρχῆς excidisse putat Gertzius.

iror Hudium priorum editorum observationum nulla ratione
ta pessimam bonorum librorum scripturam διαθέντα tacite
extum recepisse. Requiritur procul dubio alius casus: dati-
praetulit corrector cod. Parisini; equidem cum Herwerdeno
tium praetulerim. Praeterea vide ne reponendum sit δια-
θέντος: *quamquam bellum eximie administrabat.*

extremis lacunam statuit Gertzius. Perperam, si quid
o. Omnia enim recte procedent, si deleto καὶ transposueris:
ἕκαστος τοῖς ἐπιτηδεύμασιν αὐτοῦ ἀχθεσθέντες, ἄλλοις ἐπι-
αντες τὴν πόλιν οὐ διὰ μακροῦ ἔσφηλαν.

[c. 16 § 2 s. f.

μὴ μὲν γὰρ τιμὴ τὰ τοιαῦτα, ἐκ δὲ τοῦ δρωμένου καὶ δύ-
ς ἅμα ὑπονοεῖται.

ire compluribus locis lusit librorum incuria in permu-
is verbis δρᾶν et δρᾶν. In IAMBlichI *vita Pythagorae* § 55
δρᾶν Kusterus δρᾶν restituit. Δράμενα cum Ὀρώμενα con-
i in HELIODORI libris vidit Koenius (Greg. Corinth. Schaefer
20); contrarium in modum peccatum esse apud HARPOCRA-
EM in voce Ὀργεῶνας Valesius animadvertit corrigens: τὰ
ῶμενα δρᾶν; in scholio cod. Marc. Veneti. ad HOM. II. A 63
δρᾶ Cobetus emendavit: ὁ δὲ δνειροπόλος αὐτὸς δρᾶ ὑπερ-
ον δνειρούς; idem (Var. Lectt. p. 448; Collect. Crit. p. 82)
lia nonnulla huiusmodi vitia feliciter sustulit.

sententia autem, quam supra laudavimus, verissimum
em est et luce clarius illud: „potentiam nostram opinione
ipi ex iis quae facimus”; verum quid censes? nonne istius-

modi veritates proferre Gallorum Palissii quam Alcibiadis Thucydidisve persona aliquanto dignius esse videtur? Paulo diligentius consideremus τὰ περιφραζόμενα. Nicias acerbe in adversario notaverat nimiam victus magnificentiam et sumtus (c. 12 § 2); asseveraverat eum expeditionem in Siciliam suasisse τὸ ἑαυτοῦ μόνον σκοποῦντα, ὅπως θαυμασθῆ μὲν, διὰ δὲ πολυτέλειαν ἀπὸ τῆς ἱπποτροφίας καὶ ὠφελῆθῆ τι ἐκ τῆς ἀρχῆς. „Nolite ei permittere, in concione populi exclamaverat, ut publico cum damno privatim illustretur.” Respondit Alcibiades (c. 16) hunc vitae splendorem non solum sibi et maioribus gloriosum esse sed in patriam etiam fructum inde redundare; „universae enim Graeciae spectaculum praebere cuius effectus apud hostes saluberrimus sit.”

§ 2. καὶ γὰρ Ἕλληνες καὶ ὑπὲρ δυνάμιν μείζω ἡμῶν τὴν πόλιν ἐνόμισαν τῷ ἐμῷ διαπρεπεῖ τῆς Ὀλυμπιάζε θεωρίας, πρότερον ἐλπίζοντες αὐτὴν κατακεπολεμῆσθαι κτέ.

§ 3. καὶ ὅσα αὐτὴ ἐν τῇ πόλει χορηγίαις ἢ ἄλλω τῷ λαμπρύνομαι, τοῖς μὲν ἀστοῖς φθονεῖται φύσει, πρὸς δὲ τοὺς ξένους καὶ αὐτῇ ἰσχυρὸς φαίνεται.

Rationibus subductis quovis pignore contenderim Thucydidem dedisse:

ἐκ δὲ τοῦ ὀρωμένου καὶ δύναμις ἅμα ὑπονοεῖται.

VI c. 17 § 1.

καὶ ταῦτα ^{a)} ἢ ἐμὴ νεότης καὶ ἄνοια παρὰ φύσιν δοκοῦσα εἶναι ^{b)} ἐς τὴν Πελοποννησίων δυνάμιν λόγοις τε πρέπουσιν ὀμίλησε ^{c)} καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη ἔπεισε κτέ.

a) κἀνταῦθα cit. Steupius (cf. Anhang p. 256 seq.) Vereor ut recte. b) δοκοῦσα εἶναι, παρὰ φύσιν probabiliter transposuit Badhamus. c) ὀμιλήσασα . . . παρασχομένη Badhamus.

Haerere viros doctos video nec sine causa in verbo ὀμιλεῖν quod alii aliter, cuncti frustra interpretando nobis explicare conantur. Pro omnibus verba faciat Classenius. „Das grösste Bedenken, inquit, erregt mir der Ausdruck ὀμίλησε, der doch in irgend einer Weise mit dem vorangestellten καὶ ταῦτα in Beziehung gebracht und als mit dem folgenden ἔπεισε verwandt aufgestellt werden muss.” Quin Ludovicus Herbstius, locorum corruptorum ceteroquin acerrimus vindex, (Thuk. II p. 86 seqq.)

sedem vitii delendam esse censet. Iusto audacius, iure quispiam dixerit, nisi luculenter pateat unde vitiosum vocabulum pedem intulerit. At operae pretium est attente relegere scholion:

καὶ ταῦτα ἐγένετο δι' ἡμῶν τὸν . . . ἀνόητον λογιζόμενον λόγοις τε χρῆσάμενον πρέπουσι . . . καὶ ἀπειλήσαντα μετ' ὀργῆς αὐτοῖς εἰ μὴ θέλοιν προσχωρεῖν ἡμῖν.

Videsne nihil hisce verbis contineri quod ad ἀμίλησε referatur, contra participio ἀπειλήσαντα in contextu nullum respondere synonymon? Codicem MS. ex quo fluxit Векк. *Anecd.* I p. 110: ἀμίλησα· συνεγενόμενῃ verisimile est exhibuisse id ipsum quod coniecit Badhamus: ΟΜΙΛΗCACA vel ΟΜΕΙΛΗCACA; scholiastam vero in suo libro legisse ΑΠΕΙΛΗCACA. Quapropter non mirarer si partic. ἀπειλήσαντα vacillantibus literulis in archetypo interpretandi causa vv. ὀργῇ πίστιν παρασχομένη superscriptum deinde a scriba male lectum ὀμειλήσαντα in ordinem receptum esset.

Commendo:

καὶ ταῦτα ἢ ἐμὴ νεότης . . . παρὰ φύσιν [ἐς] τὴν Πελοποννησίῳ δύναμιν λόγοις τε πρέπουσιν [ἀμίλησε] καὶ ὀργῇ πίστιν παρασχομένη ἐπεισε κτέ.

VI c. 18 § 1.

ὥστε τί ἂν λέγοντες εἰκόσῃ ἢ αὐτοὶ ἀποκνοῖμεν ἢ πρὸς τοὺς ἐκεί ξυμμάχους σκηπτόμενοι μὴ βοηθοῖμεν:

Responde:

ὥστε τί ἂν λέγοντες, εἰκότως¹⁾ . . . ἀποκνοῖμεν ἢ . . . σκηπτόμενοι μὴ βοηθοῖμεν;

Cf. Thuc. III c. 55 § 3: καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ἐβοήθουν ἡμῖν ἐναντία θηβαίοις ὅτε ὑμεῖς ἀπωκνεῖτε.

Idem § 6.

καὶ νομίσατε . . . τὴν πόλιν, ἂν μὲν ἡσυχάζῃ, τρίψεσθαι τε αὐτὴν περὶ αὐτὴν ὥσπερ καὶ ἄλλο τι . . . ἀγωνιζομένην δὲ αἰεὶ προσλήψεσθαι τε τὴν ἐμπειρίαν κτέ.

Articulo τὴν hic nullus locus est. Corrige: προσλ. τέ τιν' ἐμπειρίαν. Optime Steupius interpretatur: „immer in Bezug auf die Erfahrung etwas hinzunehmen.”

1) Belgice: *gewoonelijk*; Germanice: *schicklicher Weise*.

Ibidem § 7.

παράπαν τε γιγνώσκω πόλιν μὴ ἀπράγμονα τάχιστ' ἂν μοι δοκεῖν ἀπραγμοσύνης μεταβολῇ διαφθαρῆναι καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀσφαλέστατα τούτους οἰκεῖν οἷ ἂν τοῖς παροῦσιν ἤθεσι καὶ νόμοις, ἢν καὶ χεῖρω ἤ, ἤκιστα διαφόρως πολιτεύωσιν.

Ad hunc locum Steupius annotat: „γιγνώσκω . . . μοι δοκεῖν (malim cum Kruegero legere ἐμοὶ δοκεῖν), ein pleonastischer Ausdruck: *ich stelle die Ansicht auf dass, wie ich glaube.*“ Equidem suspicor verbum quod est γιγνώσκω labantis orationis fulciendae gratia scilicet infertum esse a lectore quem fugeret totam hanc paragraphum iuxta cum praegressis pendere ab imperativo νομίσατε (§ 6).

In extremis pro τοῖς παροῦσιν ἤθεσι cum Nabero rescribendum esse videtur: τοῖς πατρίοις ἤθεσιν.

VI c. 20 § 2.

ἐπὶ γὰρ πόλεις . . . μέλλομεν ἵναί μεγάλας . . . τό τε πλῆθος, ὡς ἐν μιᾷ νήσῳ, πολλὰς ΤΑC Ἑλληνίδας.

Imo: ΚΑΙ Ἑλληνίδας: *casque non barbaras sed graecas.*

VI c. 22 s. f.

„Oportet, inquit, magnum nobiscum exercitum in Siciliam ducere, classe etiam longe superiores esse debemus, tum rem frumentariam comparare“ τὰ τε ἄλλα ὅσον δυνατὸν ἐτοιμάσασθαι ΚΑΙ μὴ ἐφ' ἑτέροις γίγνεσθαι, μάλιστα δὲ χρήματα αὐτόθεν ὡς πλεῖστα εἶχειν.

Expectares: ὦΝΤΕ.

VI c. 23 in. sic pergīt dicere:

ἢν γὰρ αὐτοὶ ἔλθωμεν ἐνθ' ἐνδε μὴ ἀντίπαλον μόνον^{a)} παρασκευασάμενοι . . . ἀλλὰ καὶ ὑπερβάλλοντες τοῖς πᾶσι, μάλιστα οὕτως οἷοί τε ἐσόμεθα τῶν μὲν κρατεῖν, τὰ δὲ καὶ διασωῶσαι.

a) optime Classenius supplevit <παρασκευήν>

Quaeritur quid sit: „nam si ἰρσι hinc proficiscamur cum exercitu“ etc.? aliter enim vertere non licet. Cave credas Steupio mirificum istud αὐτοὶ sic explicare conanti: „das αὐτοὶ weist auf den stillschweigenden Gegensatz hin: „denn auf Andere rechnet nicht.“ Pronomen, quod nihil huc pertinet, manifesto

orruptum est ex adverbio αὐτόθεν. Quod ubi evanuit post λθωμεν adscriptum esse ἐνθένδε quis mirabitur?

Legē igitur:

ἦν γὰρ αὐτόθεν ἔλθωμεν [ἐνθένδε] κτέ.

Ibidem in continuo sequentibus, ubi Steupius pro μάχιμον : αχιμώτατον, Urlichsius pro ὀπλιτικὸν ἰππικὸν egregie mendaverunt, sententiam aliquanto rectius procedere puto si ransponis:

ἀλλὰ καί, πλὴν γε πρὸς τὸ μαχιμώτατον αὐτῶν, τὸ ἰππικόν, περιβάλλοντες τοῖς πᾶσι κτέ.

Ibidem § 2.

πόλιν τε νομίσαι χρῆ * ἐν ἄλλοφύλοις καὶ πολεμίοις οἰκιοῦντας εἶναι κτέ.

Recte locum intellexit Steupius vertens: „und ihr müsst auch (in Bezug auf den Feldzug nach Sicilien) vorstellen, es wögen Leute aus, die . . . gründen wollten.“ Nisi quod hoc sensu necessario restituendum erit: <ὡς> ἐν ἄλλοφύλοις.

Ibidem § 3.

ὅπερ ἐγὼ φοβούμενος καὶ εἰδὼς πολλὰ μὲν ἡμᾶς δέον εὔβουλεύσασθαι, ἔτι δὲ πλείω εὐτυχῆσαι, χαλεπὸν δ' ἀνθρώπους ὄντας, ἵτι ἐλάχιστα τῆ τύχῃ παραδοῦς ἐμαυτὸν βούλομαι ἐκπλεῖν κτέ.

Nullus dubito quin ἐμαυτὸν eiiciendum sit. Non de semet ipso Nicias quidnam futurum sit sollicitus est. Cf. in priore oratione c. IX § 2: ἥσσον ἐτέρων περὶ τῷ ἐμαυτοῦ σώματι ὄρωδῶ.

VI c. 24 § 3.

καὶ ἔρωσ ἐνέπεσε τοῖς πᾶσιν ὁμοίως ἐκπλεῦσαι· τοῖς μὲν γὰρ πρεσβυτέροις ὡς ἢ καταστρεψομένοις ἐφ' ᾧ ἔπλεον ἢ οὐδὲν ἂν σφαιλεῖσαν μεγάλην δύναμιν * τοῖς δ' ἐν τῇ ἡλικίᾳ τῆς * τε ἀπούσης πόθῳ ὄψεως καὶ θεωρίας, καὶ εὐέλπιδες ὄντες σωθήσονται, * ὁ δὲ πολὺς ὄμιλος * καὶ στρατιώτης ἐν τε τῷ παρόντι ἀργύριον οἴσειν καὶ προσκτήσεσθαι δύναμιν ὅθεν αἴτιον μισθοφορὰν ἰπάρξειν.

De hoc loco adeundus est Badhamus (Mnem. a. 1875 p. 21), cui palmarem emendationem debemus: σφαιλεῖσι μέγα τὴν

δύναμιν. Recte idem pro τῆς τε ἀκούσης requirit γῆς ¹⁾. Ceterum sententiam pessime affectam hunc fere ad modum sarcire conatus sum:

τοῖς μὲν γὰρ πρεσβυτέροις ὡς ἢ καταστρεφόμενοις ἐφ' ἃ ἔπλεον ἢ οὐδὲν ἂν σφαλεῖσι μέγα τὴν δύναμιν <ἐπ' οἴκου ἀνακομιουμένοις>, τοῖς δ' ἐν τῇ ἡλικίᾳ γῆς <μακράν> τε ἀκούσης πόθῳ ὄψεως καὶ θεωρίας ²⁾. Οὔτε ἴσχυον προ μαγνίfico! καὶ εὐέλπιδες ὄντες σωθῆσθαι <ῶντο>. ὁ δὲ πολὺς ὄμιλος <ἔμπορος> ³⁾ καὶ στρατιώτης ἐν τε τῷ παρόντι ἀργύριον οἴσειν καὶ προσκτήσθαι δύναμιν ὅθεν αἰδίων μισθοφορὰν ὑπάρξειν.

VI c. 31 § 4.

Ξυμβῆθι δὲ πρὸς τε σφᾶς αὐτοὺς ἄμα ἕριν γενέσθαι, ᾗ τις ἕκαστος προσετάχθη καὶ ἐς τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐπίδειξιν μαῶλλον εἰκασθῆναι τῆς δυνάμεως καὶ ἐξουσίας ἢ ἐπὶ πολεμίου παρασκευῆν.

Mirror Hudium et Steupium novissimos editores post pronomen τις non inclusisse cum Kruegero et Herwerdeno ἕκαστος quod et hic et Thuc. VII 75 § 5 (καὶ τούτων οἷ τε ἄλλοι πάντες ἔφερον ὅ,τι τις ἐδύνατο [ἕκαστος] χρήσιμον) a sciolo scriptori invito obtruditur. Utrobique prava sedes suspicionem movet. Graecum et Thucydideum eo sensu est aut τις aut ἕκαστός τις. Cf. locos ab ipso Steupio laudatos III 45 § 4; IV 4 § 2 et 63 § 1.

In fine sententiae interpolatorem olent vv. plane otiosa: ἐπίδειξιν [τῆς δυνάμεως καὶ] ἐξουσίας.

VI c. 34 § 6.

ὡστ' ἐγῶγε τούτῳ τῷ λογισμῷ ἠγοῦμαι ἀποκλυόμενος αὐτοὺς . . . ἢ . . . ἐξωσθῆναι ἂν τῇ ὄρᾳ ἐς χειμῶνα ἢ κατακλαγένης τῷ ἀδοκῆτῳ καταλῦσαι ἂν τὸν πλοῦν κτέ.

Vehementer vereor ut recte vertant τῇ ὄρᾳ vv. dd. Classenius: durch den Verlauf der Zeit; Steupius: durch die vorgerückte Jahreszeit. ἢ ὄρα, ἢ εὐκκρια, ορροτικῆν ἑτηρῆς ⁴⁾ τῷ χειμῶνι

1) Hudius ingeniosam Badhami disputationem non cognovisse videtur.

2) Cf. schol.: τὸ θεωρίας ἀντὶ τοῦ ἱστορίας καίτοι ἴσα ἢ ποθεύντες τὴν ἀλοδᾶπην καὶ ἰδεῖν καὶ ἱστορῆσαι.

3) Cf. VI 31 § 5 a. f.

4) ὄρα ἔρην, ὄρα δὲ γαμῆν, ὄρα δὲ πεπαισθῆναι.

manifesto opponitur. Interpretes in errorem induxisse videtur levis librarii error τῆ ὥρα pro τὴν ὥραν exarantis. Lectionem genuinam ante oculos habuit Scholiastes, qui ad ἐξωσθῆναι explicat: ἐκπεσεῖσθαι τὸν καιρὸν τοῦ πλοῦ εἰς χειμῶνα i. e. *quod ad tempus opportunum.*

Incredibile dictu est quoties in syllabis finalibus scribae titubaverint.

VI c. 38 § 2.

... καὶ ἐνθένδε ἄνδρες οὔτε ὄντα οὔτ' ἂν γενόμενα λογοποιοῦ-
τιν, οὐς ἐγὼ οὐ νῦν πρῶτον ἀλλ' αἰεὶ ἐπίσταμαι ἦτοι λόγοις γε
τοιῖσδε καὶ ἔτι τούτων κακουργότεροις ἢ ἔργοις βουλομένους
καταπλήξαντας τὸ ὑμέτερον πλῆθος αὐτοὺς τῆς πόλεως ἄρχειν.

Commendat Naberus: ἦτοι λόγοις γε τοιοῖσδε ἢ ἔτι τούτων
κακουργότεροις ἔργοις. At notantur hoc loco astuti optimates non
temere agendo semet ipsos prodere sed λογοποιεῖν soliti:
mendaciorum confictores falsosque rumores spargentes, ut civi-
tate in magno timore constituta ipsi rerum potiantur. Ubi
proclivi librariorum errore necessaria vocula diiunctiva ἢ post
τοιῖσδε abiit in κα, ut mancae orationi succurreretur, credo,
agglutinatum est ἢ ἔργοις.

Lege igitur: ἦτοι λόγοις γε τοιοῖσδε ἢ ἔτι τούτων κακουργότε-
ροις [ἢ ἔργοις]. Cf. DEMOSTH. πρὸς Λεπτ. § 125: ὃν τοίνυν κα-
κουργότατον οἶονται λόγον εὐρηκέναι κτῆ.

VI c. 40 § 2 in fine orationis Athenagorae:

ἢ γὰρ πόλις ἦδε, εἰ καὶ ἔρχονται Ἀθηναῖοι, ἀμυνεῖται αὐτοὺς
ἀξίως αὐτῆς ... καὶ εἰ μὴ τι αὐτῶν (eorum quae a vobis re-
nuntiantur) ἀληθές ἐστιν, ὥσπερ οὐκ οἶμαι, οὐ πρὸς τὰς ὑμέτερας
ἀγγελίας καταπλαγεῖσα, ἐλομένη ὑμᾶς ἄρχοντας, αὐθαίρετον δου-
λείαν ἐπιβαλεῖται, αὐτὴ δ' ἐφ' αὐτῆς σκοποῦσα τοὺς τε λόγους
ἐφ' ὑμῶν * ὡς ἔργα βουλομένους κρινεῖ καὶ τὴν ὑπάρχουσαν
ἐλευθερίαν οὐχὶ ἐκ τοῦ ἀκούειν ἀφαιρεθήσεται.

Nihilo potior est cod. Florentini scriptura βουλομένους a Hudio
in textum admissa quam id quod in ceteris libris extat δυνα-
ξένους. Nonne utrumque participium aequè inutile est? Cete-
rum quantocyus revoca ante ὡς particulam negativam qua nullo
modo carere possumus.

Mihi quidem persuasum est Thucydidem scripsisse :

αὐτὴ δ' ἐφ' αὐτῆς σκοποῦσα τοὺς τε λόγους ἀφ' ὑμῶν (οὐχ) ὡς ἔργα [δυναμένους] κρινεῖ καὶ τὴν ὑπάρχουσαν ἐλευθερίαν οὐχ ἐκ τοῦ ἀκούειν ἀφαιρεθήσεται.

VI c. 54 § 2 s. f.

γενομένου δὲ Ἄρμодиου ἄρα ἡλικίας λαμπροῦ Ἀριστογείτων, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν, μέσος πολίτης, ἐραστής ὧν εἶχεν αὐτόν. πειραθεὶς δὲ ὁ Ἄρμόδιος ὑπὸ τοῦ Ἰππάρχου τοῦ Πεισιστράτου καὶ οὐ πεισθεὶς καταγορεύει τῷ Ἀριστογείτονι. ὁ δὲ ἐρωτικῶς περιαλγήσας καὶ Φοβηθεὶς τὴν Ἰππάρχου δύναμιν μὴ βίᾳ προσαγάγηται αὐτὴν, ἐπιβουλεύει εὐθὺς ὡς ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης ἀξιώσεως κατέλυσιν τῇ τυραννίδι.

Interpolatori reddendum esse censeo otiosum additamentum [καὶ οὐ πεισθεὶς]. Scilicet amasius amatori καταγορεύει τὸ πᾶγμα. Quis non facile intellegit Harmodium, si tentatus corruptori morem gessisset, facinus ut turpe aliquid ad amatorem non delaturum fuisse? Desumpta haec esse apparet e proxime sequentibus § 4: καὶ ἐν τούτῳ δὲ Ἰππαρχος ὡς αὐθις πειράσας οὐδὲν μᾶλλον ἐπειθε τὸν Ἄρμόδιον.

In extremis, si libris MSS. et scholiis fides habenda, *vn. ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης ἀξιώσεως* necessario ad Aristogitonem referuntur. Itaque vertunt mirifice sed recte tamen: „(Aristogiton), *quantum pro sua auctoritate poterat*, tyrannidem per insidias evertere conatur.” Steupius autem caute annotat: „*in beschrankendem Sinne: an einem offenen Angriff konnte er als μέσος πολίτης nicht denken.*”

Quanto meliorem sententiam obtinebimus transponendo:

(ὁ Ἀριστογείτων) Φοβηθεὶς τὴν Ἰππάρχου (utpote potentissimi tyranni fratris) δύναμιν, μὴ ὡς ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης ἀξιώσεως βίᾳ προσαγάγηται αὐτόν (Harmodium), ἐπιβουλεύει εὐθὺς κατέλυσιν τῇ τυραννίδι.

VI c. 55 s. f.

Ἰππάρχῳ δὲ ξυνέβη τοῦ πάθους τῇ δυστυχίᾳ ὀνομασθέντα καὶ τὴν δόξαν τῆς τυραννίδος ἐς τὰ ἔπειτα προσλαβεῖν.

Hudium, qui magna cum cura sed nullo delectu cunctas varias librorum lectiones optimas pessimas collegit, hoc etiam

annotantem video in calce scribam unius codicis E pro *δυστυχία* exarasse *δυσταχίαι*. Quis talia discere curat? Quam vellem eadem diligentia operum Criticorum rationem habuisset! Iniuria spernitur quod Dobraeus proposuit (Advn. I p. 89) *ἘΠονομασθέντα*, interpretatus: *his name was associated with*.

VI c. 60 § 2.

καὶ ὡς αὐτῶν διὰ τὸ τοιοῦτον ὀργιζομένων πολλοὶ τε καὶ ἀξιόλογοι ἄνθρωποι ἤδη ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ ἦσαν καὶ οὐκ ἐν παύλῃ ^{a)} ἐφαίνετο, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν ἐπέδιδσαν μᾶλλον ἐς τὸ ἀγριώτερον τε καὶ πλείους ἔτι ξυλλαμβάνειν, ἐνταῦθα ἀναπίθεται εἰς τῶν δεδεμένων κτέ.

a) *ἀνάπαυλα* cit. Reiskius.

„Ut Graecum sit *ἐπέδιδσαν* ἐς τὸ ξυλλαμβάνειν, quod vix credo, dicit Badhamus, TΘ non suum locum habet et perabsurde τὸ ἀγριώτερον et τὸ ξυλλαμβάνειν, *tamquam res diversae essent*, per τε καὶ coniunguntur.” Rectissime: τὸ ἀγριώτερον et τὸ ξυλλαμβάνειν in orationis contextu prorsus idem valent. Quamobrem non cum Badhamo correxerim: <ὥστε>, sed inutile additamentum [τε καὶ πλείους ἔτι ξυλλαμβάνειν], quod vocabulo ἀγριώτερον adhaeret, deleverim potius.

VI c. 63 § 2.

... καὶ ἐπειδὴ πλείονές τε ^{a)} τὰ πεκεῖνα τῆς Σικελίας πολὺ ἀπὸ σφῶν * ἐφαίνοντο ^{b)} καὶ πρὸς τὴν Ἰβλαν ἐλθόντες καὶ πειράσαντες οὐχ εἶλον βίβη κτέ.

a) ἐς add. Reiskius. b) ἐφέροντο cit. Naberus.

Vide ne supplendum sit: <ἀπέχειν> ἐφαίνοντο vel simile quid.

VI c. 68 § 1.

πολλῇ μὲν παραινέσει ... τί δεῖ χρῆσθαι, οἱ πάρεσμεν ἐπὶ τοιοῦτον ^{a)} ἀγῶνα;

a) τοιοῦτον parum feliciter scripsit Hudius: τὸν αὐτὸν codd.

Verum procul dubio vidit Naberus: ἐπ' αὐτὸν τὸν ἀγῶνα. Quae emendatio novissimorum editorum diligentiam fugisse videtur.

VI c. 72 § 3.

Hermocrates Syracusanus cives adhortatur ne propter cladem acceptam animum despondeant: victos quidem esse et in fugam coniectos: οὐ μέντοι τοσοῦτόν γε λειφθῆναι ὅσον εἰκὸς εἶναι, ἄλλως τε <καὶ> ^{a)} τοῖς πρώτοις τῶν Ἑλλήνων ἐμπειρίᾳ, ἰδιώτας ὡς εἰπεῖν χειροτέχναις, ^{b)} ἀνταγωνισαμένους.

a) καὶ e codd. dett. add. Kruegerus. b) χειροτέχναις corr. F. et γρ. G.; χυμ-τέχνας ceteri codd.

Iure Hudius et Steupius mea quidem sententia in textum recipere non dubitarunt *χειροτέχναις*. Vide quae de hoc loco egregie disputat Steupius (Anhang p. 279). Eandem lectionem olim secutus est Valla nec non Arnoldus qui bene vertit: *„if one may so speak, like men with no knowledge of a trade opposed to those who have made it their business.”*

Ceterum quod Steupius ad vocabulum *ἐμπειρία* lacunae signum apposuit, forsan ἀπειρους καὶ addendum suspicatus, speciose id quidem nec hercle sine causa excogitatum est. Videat tamen v. d. ne mea coniectura aliquanto lenior sit. Si me audis, audacter abiice molestum istum dativum *ἐμπειρία*. Non hoc libenter significat rerum scriptor Φιλόπατρις εἴ τις καὶ ἄλλος: Athenienses ceteris Graecis praestare *εμπειρία*; sed universe in tota Graecia illos *πρωτεύειν* nec rerum bellicarum gloria minus quam ingenio atque doctrina principatum tenere.

VI c. 75 § 1.

εἰτείχιζον δὲ καὶ οἱ Συρακόσιοι . . . πρὸς τε τῇ πόλει, τὸν Τεμενίτην ἐντὸς ποιησάμενοι, τεῖχος . . . ὅπως μὴ δι' ἐλάσσονος εὐαποτείχιστοι ὦσιν, ἣν ἄρα σφάλλωνται, καὶ τὰ Μέγαρα Φρούριον καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπείῳ ἄλλο.

Transponendum esse: καὶ τὰ Μέγαρα καὶ ἐν τῷ Ὀλυμπείῳ ἄλλο Φρούριον diximus Mnem. a. 1900 p. 55.

VI c. 77 in.

ἄλλ' οὐ γὰρ δὴ τὴν τῶν Ἀθηναίων εὐκατηγόρητον οὔσαν πόλιν νῦν ἤκομεν ἀποφανοῦντες ἐν εἰδόσιν ὅσα ἀδικεῖ, πολὺ δὲ μᾶλλον ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιασόμενοι κτέ.

Naturalis verborum ordo est: τὴν τῶν Ἀθ. πόλιν εὐκατηγόρητον οὔσαν.

[ibidem § 2 s. f.

καὶ οἰόμεθα τοῦ ἄπωθεν ξυνοίκου προαπολλυμένου οὐ καὶ ἐς αὐ-
τινα ἤξειν τὸ δεινόν, πρὸ δὲ αὐτοῦ μᾶλλον τὸν πάσχοντα
ἢ ἑαυτὸν δυστυχεῖν;

Recte me iudice Herwerdenus in calce editionis: „vv. πρὸ.....
τυχεῖν vix sana. Madvigii <et Gertzii> coniecturam inseren-
ῆ ante καθ' in hoc contextu non intellego."

Nec melius assequor quod germanice reddiderunt vv. dd.
assenius: *dass vielmehr, wer vor ihm zu Schaden kommt, für
ἔ allein in's Unglück gerät*; Goellerus: *sondern denken wir,
r vor uns unglücklich ist, der sei es für sich allein?*

Equidem mihi perspexisse videor Hermocratem Syracusanorum
ratum in concione Camarinaeorum hoc fere usum esse argu-
mento:

„Adversus Athenienses societatem inire utrisque nostrum aequè
odest, Camarinaei! Alteris enim succumbentibus alteri quoque,
amvis in opposita Siciliae parte habitantes, metuendum est
serius ocius eadem calamitate afficiantur. Accedit quod etiam,
te quam hoc fiat, eorum, qui soli hostium impetus sustinere
acti erunt, condicio necessario erit durior."

Quapropter conicio Thucydidem dedisse:

πρὸ δὲ τοῦτου <οὐ> μᾶλλον τὸν πάσχοντα καθ' αὐτὸν δυστυχεῖν;
nisi mavis: πρὸ δὲ τοῦ (= πρὸ τοῦ δὲ). Cf. THERMISTI, Thu-
didis admiratoris, *Soph.* p. 296^b:

ἐπεὶ καὶ Σωκράτης ἐκεῖνος πρὸ μὲν τοῦ οὐκ ἐξέφαινε τοῦ
υἱοῦ τὴν μαρτυρίαν κτέ.

VI c. 78 § 2. Cf. DION. HALIC. *Thuc. iud.* 934, 5.

εἴ τί τις φθονεῖ ΜΕΝ ἢ καὶ φοβεῖται — ἀμφοτέρω γὰρ τάδε
ἀσχει τὰ μείζω —, διὰ δὲ αὐτὰ τὰς Συρακούσας κακωθῆναι
ἐν, ἵνα σωφρονισθῆμεν, βούλεται, περιγενέσθαι δὲ ἕνεκα τῆς αὐ-
τοῦ (perperam αὐτοῦ Hudius) ἀσφαλείας, οὐκ ἀνθρωπίνης δυνά-
εως βούλησιν ἐλπίζει.

In oculos incurrit opponi inter se κακωθῆναι μὲν . . . περι-
γέσθαι δὲ, sed qualis omnino oppositio sit inter εἴ τί τις
φθονεῖ et διὰ δὲ αὐτὰ . . . βούλεται κτέ. nemo facile dicat.

Mutata particula ΜΕΝ, cui nullus hic locus est, in pronomen
ΜΙΝ (*nobis Syracusanis*), quo aegre caremus, salva res est.

VI c. 80 § 5.

σκοπεῖτε οὖν καὶ αἰρεῖσθε ἤδη ἢ τὴν αὐτίκα ἀκινδύως δουλείαν ἢ πᾶν περιγεγόμενοι μεθ' ἡμῶν τούσδε τε μὴ αἰσχροῶς δεσπότης λαβεῖν καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἔχθραν μὴ ἂν βραχεῖαν γενόμενῃ διαφυγεῖν.

Non iniuria Goellerus: „insolenter hic ἀκινδύως, adverbium qualitatis ab adiectivo usitato ductum, pro hoc adiectivo positum est, quod alibi tantum in adverbii loci ac temporis et particulis fit.” Quare Badhamus legit δουλεύειν sed ita, ut recte Herwerdenus observat, concinnius foret δουλεῦσαι. Quidni paulo lenius tentemus: τὴν αὐτίκα ἀκίνδυνον δουλείαν? coll. THUC. IV 18 s. f.: ἐξὸν ἀκίνδυνον δόκησιν ἰσχύος καὶ ξυνέσεως ἐς τὸ ἔπειτα καταλιπεῖν; et IV 87 § 2: καὶ τὴν ἑλευθερίαν μὴ ἀκίνδυνον ἡμῖν φαίνεσθαι.

VI c. 82 § 3.

καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ ναῦς κτησάμενοι τῆς μὲν Λακεδαιμονίων ἀρχῆς καὶ ἡγεμονίας ἀπηλλάγημεν . . . αὐτόνομοι δὲ τῶν ὑπὸ βασιλεῖ πρότερον ὄντων ἡγεμόνες καταστάντες οἰκοῦμεν, νομίσαντες ἥκιστ' ἂν ὑπὸ Πελοποννησίοις οὕτως εἶναι, δύναμιν ἔχοντες ἢ ἀμυνόμεθα καὶ ὡς τὸ ἀκριβὲς εἰπεῖν, οὐδὲ ἀδίκως καταστρεψάμενοι τούς τε Ἴωνας καὶ νησιώτας, οὓς ξυγγενεῖς Φασιν ὄντας ἡμᾶς Συρακόσιοι δεδουλώσθαι.

Quod de verbi οἰκεῖν usu Thucydideo disputat Steupius: „das Vb. οἰκεῖν finden wir bisweilen so gebraucht, dasz der Begriff „in einer bestimmten Weise sein Land bewohnen“ zu einem einfachen „sich in einer bestimmten Lage befinden“ abgeschwächt ist“ est id sane verissimum sed ne hoc quidem sensu apte ad orationis contextum convenire videtur. Fac enim ἡγεμόνες καταστάντες οἰκοῦμεν idem significare atque ἡγεμόνες καθέσταμεν: nonne manet eadem loci difficultas? si quidem sequentia non habent quo referantur. Reiskius coniecit ἀδικοῦμεν, Classenius <ἀσφαλῶς> οἰκοῦμεν, Herwerdenus multo melius proposuit ἀρχομεν. Haud scio tamen an praestet verbum, quo ipsa natura τῆς τῶν Ἀθηναίων δυνάμεως significetur maris imperium tenentium.

Commendo: ναυκρατοῦμεν coll. VII 60 § 2.

In sequentibus vv. καὶ οὐδὲ ἀδίκως καταστρεψάμενοι male cum antecedentibus cohaerere vidit Badhamus novi argumenti haec

initia facere ratus itaque κατεστρεψάμεθα reponendum esse. Suffecerit, credo, ut sententia recte procedat, corrigere και- <περ>.

In fine interpolatorem prodit nomen Συρακόσιοι sine causa et alieno loco appositum.

VI c. 84 § 1.

ὕπολάβῃ δὲ μηδεὶς ὡς οὐδὲν προσῆκον ὑμῶν κηδόμεθα, γνοὺς ὅτι σφζομένων ὑμῶν καὶ διὰ τὸ μὴ ἀσθενεῖς ὑμᾶς ὄντας ἀντέχειν Συρακοσίοις ἦσσαν ἂν τούτων πεμφάντων τινὰ δύναμιν Πελοποννησίοις ἡμεῖς βλαπτοίμεθα.

„Neque vero quisquam existimet, dicere pergit apud Camarinaeos Atheniensium legatus, sine causa nos de vobis sollicitos esse: sic habetote: donec salva erit vestra respublica atque Syracusanis resistere poterit, nos minoribus incommodis affectum iri . . . τούτων πεμφάντων τινὰ δύναμιν Πελοποννησίοις? imo <οὐ> πεμφάντων.

Quamquam hoc quoque fieri potest ut Th. dederit:

ἦσσαν ἂν τούτων πεμφάντων τινὰ δύναμιν Πελοποννησίοις, <ἦσον> ἡμεῖς βλαπτοίμεθα.

Cf. scholion: ἦττον ἂν ἡμεῖς βλαπτοίμεθα· οὐ γὰρ πέμφουσιν οἱ Συρακόσιοι Λακεδαιμονίοις δύναμιν ἐνταῦθα πολεμούμενοι.

VI c. 86 § 3.

ἡμεῖς μὲν ΓΕ οὐτ' ἐμμεῖναι δυνατοὶ μὴ μεθ' ὑμῶν κτέ.

Notum est scribas confundere solere particulas γε et γάρ. Commutationis exempla vide apud Koenium (Greg. Cor. p. 877). Et hic et THUC. I 40 § 4, quem locum comparat Steupius, equidem praetulerim ΓΑΡ.

VI c. 88 § 4.

καὶ οἱ μὲν πρὸς τὰ πεδία μᾶλλον τῶν Σικελῶν, ὑπήκοοι ὄντες τῶν Συρακοσίων, οὐ^{a)} πολλοὶ ἀφειστήκεσαν· b) τῶν δὲ τὴν μεσόγειαν ἐχόντων αὐτόνομοι οὕσαι καὶ πρότερον αἰεὶ <αἰ> c) οἰκήσεις εὐθύς, πλὴν ὀλίγοι μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν, καὶ σίτον τε κατεκόμιζον τῷ στρατεύματι καὶ εἰσὶν οἱ καὶ χρήματα.

a) οὐ scripsit Canterus: οἱ codd. b) ἀφειστήκεσαν libri: ἀφίστασαν Herwerdenus. c) αἰ add. Bekkerus.

Locum Badhamo Herwerdeno aliis auctoribus graviter corruptum ac paene conclamatum, Dobraei (Advv. I p. 91) vestigiis ingressus, cuius ingeniosae coniecturae saepenumero a vv. dd. ne memorantur quidem, paulo audacius, ut in re incerta, sic refingere conabor:

καὶ οἱ μὲν πρὸς τὰ πεδία μᾶλλον τῶν Σικελῶν, ὑπήκοοι ὄντες τῶν Συρακοσίων, ἀφίστασαν (ἀθ' Αθηνησίων σὺν ἀποστάσει) τῶν δὲ τὴν μεσόγειον ἔχόντων αὐτόνομον οὖσαν καὶ πρότερον αἰεὶ <ὑπὸ τῶν αὐτῶν> ¹⁾ οἰκηθεῖσαν εὐθύς οἱ πολλοί, κλινοὶ ὀλίγοι, μετὰ τῶν Ἀθηναίων ἦσαν κτέ.

Interioris Siciliae incolae, qui αὐτόχθονες καὶ αὐτόνομοι εἶσαν ἀπογίνεσθαι σὺν αἰσθησίν, neque e Graecia oriundi neque ullis Graecis dicto audientes, maximam partem sine mora cum Atheniensibus facere parati erant.

Ibidem § 8.

καὶ οἱ Κορίνθιοι εὐθύς ψηφισάμενοι αὐτοὶ πρῶτοι ὥστε πᾶσι προθυμίας ἀμύνειν κτέ.

Perperam Hudium expunxisse vocabulum quod est πρῶτος recte observat Steupius coll. Thuc. III 101 atque sic alibi παρ' ἑαυτοῦ sim occurrit αὐτὸς πρῶτος.

VI c. 89 § 5 seq. (in oratione Alcibiadis ad Lacedaemonios).

Perplexam sententiarum seriem, de qua vide Criticorum commentaria, Kruegeri et Herwerdeni imprimis Mnem. a. 1880 p. 163 nec non Steupii novissimae editionis p. 205; Anhang p. 286, forsitan huncce in modum transponendo haud inepte re-

concinnare possis:

τὰ πολλὰ ἀνάγκη ἦν τοῖς παροῦσιν α) ἔπεισθαι. τῆς δ' ὑπαρχούσης ἀκολασίας ἐπειρώμεθα μετριώτεροι ἐς τὰ πολιτικὰ εἶναι, ἐπειδή δημοκρατίαν γε εἶναι β) γινώσκουμεν (quandoquidem experientia edocti sumus quantum molestiarum habeat popularis civitas in vulgi dominationem vitiata) οἱ φρονοῦντές τι καὶ αὐτὸς οὐδενὸς ἂν χειρὸν ὄσφ — μέγιστα ἐγκλήματα ἔχω — καὶ γ) λοιδορήσασθαι. (ἀλλὰ περὶ ὁμολογουμένης ἀνοίας οὐδὲν ἂν καιρὸν λέγοιτο.) ἄλλοι δ' ἦσαν καὶ ἐπὶ τῶν πάλαι καὶ νῦν οἱ ἐπὶ τὰ πονηρότερα ἐξήγον τὸν

1) Cf Thuc. I 2 § 5.

ὄχλον· ὄπερ καὶ ἐμὲ ἐξήλασαν. ἡμεῖς δὲ τοῦ ξύμπαντος προῦστη-
μεν, δικαιοῦντες ἐν ᾧ σχήματι μεγίστη ἢ πόλις ἐτύγχανε καὶ
ἐλευθερωτάτη οὔσα καὶ ὄπερ ἐδέξατό τις, τοῦτο ξυνδιασφύζειν καὶ
τὸ μεθιστάναι αὐτὴν οὐκ [ἐδόκει ἡμῖν] ^d ἀσφαλὲς εἶναι ὑμῶν πο-
λεμίων προσκαθημένων.

a) τοῖς παροῦσιν codd.: τοῖς πατρίοις speciose cit. Naberus. b) καὶ ἐγγινώσκωμεν
libri, sed nec coniunctioni nec tempori imperfecto hic locus est: δημοκρατίας γε
καταγινώσκωμεν Hudius. c) κἂν corr. Hudius: καὶ codd. d) vñ. ἐδόκει ἡμῖν otiose
adherent.

DE AENEIDIS LOCO ILLO UBI AENEAS HELENAE MORTEM MINATUR
(II, 567—588).

Nihil facilius esse quam convicia et maledicta congerere in
eum, qui vulgo turpi scelere commaculatus videatur, insigni
eoque tristissimo exemplo aetas nostra docuit. Quis enim Drey-
fusium illum non novit dira et inaudita poena a civibus suis
affectum? Quis miserum hominem defendebat quamdiu constabat
apud omnes nefaria proditione suae eum patriae perniciem ma-
chinatum? Talia ausum militem communi luce et hominum
alloquio indignum populus censebat, plebecula vero clamabat
et novis semper execrationibus exsulem lacerabat. Eadem fere
est huius loci, de quo nunc ago, conditio: vulgo damnatur,
pellitur, in extremam barbariem reiicitur, absurdus dicitur, vi-
tiosus, insanus et quid non? Audiamus crimina ab aequalibus
nostris in eum prolata: quanti ea essent iam dixi in Museo
(vol. XI, fasc. 5 et 6); sed quoniam illa disputatio, vernacule
scripta, in paucorum, ut opinor, manus est perventura, quid
mihi de toto negotio videatur etiam Mnemosynen legentes edo-
cebo: videor enim mihi in medium proferre posse quaedam
quae neque sint iniucunda cognitu neque illo loco indigna.

Ergo, ut initium faciam ab eo viro docto, qui ultimus hosce
versus condemnavit, Eduardus Nordenus in commentario ad
librum Aeneidis sextum poetam eorum reprehendit quod iusto
saepius legem quandam de synaloephe neglexerit. Quae illa lex
sit scire cupientes ipse Nordenus docebit; ipse enim eam tulit.
Mihi propter ipsam subtilitatem reiicienda videtur, neque quid-

quam praestare eam censeo antiquiori de synaloephe, quam docte et acute Havetus refutavit. Sed hoc nunc mitto. Quo modo lege sua adversus reum nostrum Nordenus utatur videamus. „Est” ait „synaloephe quaedam, quae licet sedulo a Virgilio vitetur, aliquoties tamen admittitur et sic quidem ut, totam Aeneidem si consideres, *octogesimo nono* quoque versu inveniatur, at hic *quindecim* versuum spatio *ter* eam deprehendis.” Obsecro, vir praestantissime, sicine iam posthac poetas nostros legamus ut eos pueris in ludo literas discentibus ineptiores putemus? „Si toties” illi aiunt „tanto spatio peccaro, impune ferre potero, si saepius, notabor ignominia.” Atque ut illo crimine poetam nostrum damnaret, 2791 synaloephas in Aeneide Nordenus numeravit. Mihi crede, tanti non fuit tota lex.

At nitebatur Nordeni damnatio praeiudicio quodam eoque gravissimo. Duobus enim annis antea Ricardus Heinzius poetam nostrum sententia perculerat simul *ét* tristi *ét* admodum clementi. Impostorem eum dixerat, qui totum *ἐπισόδιον* *ἠνείσεως* (p. 48: „ein antiker Editor hat die Helena-episode *erfunden*), et tamen eundem appellaverat *virum haud incultum* („es war kein ungebildeter Mann”). Sed ne praevaricari videretur, statim haec subiecerat: „kein Poët freilich, wenn er auch den virgilischen Stil zur Not und ohne die allergröbsten Verstösse zu imitieren verstand.”

„Combурatur Iudaeus”: huc redit Heinzii iudicium. Quod tam mitibus enuntiatum vocabulis est quod mireris, cum praesertim reputes ad duos hic provocari iudices qui multo asperiore oratione de eodem reo usi sint, Thilonem dico et Leonem. Illi enim „haben *abschliessend* gezeigt” (Heinzii haec verba sunt) fraudem hic teneri. Quid autem est cur falsario parcat, quem falsarium esse ita sit demonstratum ut ultra de ea re iudicium peti fere nefas sit? Et quod de oratione illa asperiore dicebam, libet Leonis verba quaedam afferre (non enim opus est omnia hic exhaurire, ergo Thilonem missum facio):

„die elende Sprache mit ihrem hülflosen Tasten ¹⁾ nach Ausdrücken höheren Stils.”

1) „Elende Sprache mit ihrem hülflosen Tasten”. Contendo palamque declaro nullos nobis versus ex Antiquitate esse traditos in quos tam acerba conveniant vocabula. Apud recentiores sunt quaerendi. Et forte fortuna, dum carmina quaedam ab

Satisne acerba haec? Porro audiamus:

„vs. 587 „*ultriciis famam* (*famae* Cassell.) ist corrupt, ich vermüthe *ultricemque famem*, das ist aber wohl zu gut für diesen Poeten.“

Ain vero? Tunc aliquem poetam emendes, deinde tuam ipse emendationem tam egregiam esse declares ut . . . illa indignus iste poeta sit? Profecto sic agimus cum illo homine adversus quem nihil nobis non licere arbitremur.

Atque sic cum Dreyfusio (ad illum enim iam redeo) egit plebecula Franco-Gallica, cui tenebriones imposuerant. At tandem aliquando huic laeta affulsit lux veritatis. Lucem aio, immo diluculum quoddam lucem nuntians. Hoc enim nondum satis apparet unde ista in hominem innocentem mendacia orta sint, quove sint conflata consilio. Quanto melior nostri poetae conditio! Hunc enim nihil commisisse, non Virgilii furatum nomen, sed ipsum *esse* Virgilium pro certo constat, simulque unde illud in eum crimen natum sit iam luce clarius apparet. Leeuwenii nostri meritum illud, qui felicissimo ingenii acumine rem quandam investigavit, quae saepe literis nostris iam profuit, et nunc etiam huic prodesse poetae poterit. Sed hanc praeclari illius inventi utilitatem neque ipse Leeuwenius ostendit, utpote qui numquam hunc locum sibi tractandum sumserit, neque quisquam illorum (id quod mirum magis) qui in Virgilio vitae posuerunt tabernacula. Perspexit enim Leeuwenius legitimum quendam fuisse olim in singulis paginis *vicenorum binorum* versuum numerum, atque hanc esse causam cur tam saepe viginti duo versus aut omissi sint aut in alienum locum translati. Exemplis ab eo allatis (v. Comm. de Aiacis Soph. auth. et int. p. 140 sqq. et 194 sqq.) confidenter hoc e Virgilio addimus. Etenim habemus hic locum 22 versuum, quem ab ipsis Virgilii

antiquis magnorum poetarum imitatoribus composita pervolvo, in unam incido cui editor versiculos quosdam suos praemisit egregie qui sermo recte „misellus“ dicatur docentes et qualis conatus „ineptus irritusque“ sit vocandus. Iamque illos hic appositurus eram ut appareret a nullo pseudo-Virgilio unquam quidquam tale esse commissum. Sed repressi me: metuebam enim ne eorum poeta (scilicet) aegre ferret et ne ii qui hanc annotationem lecturi essent aliquas mihi cum eo esse inimicitias putarent. Sat erit, opinor, si dixerò duo esse disticha e quibus vix ullus extundi sensus possit, primum vocabulum esse adiectivum numerale, ultimum coniunctionem in quam nulla sententia bene Latina ullo modo exire possit.

editoribus Tucca et Vario omissum ¹⁾ scholia tradunt, locum quo carere non possumus quin concidant omnia, locum denique in quo iure reprehendere nemo quidquam potest. Nam ad lucem a Leeuwenio allatam omnes illas recentiorum philologorum considera calumnias, et risum tene, si potes. Certe non poteris, coniecturam illam legens, qua pro nostro episodio nobis offertur Aeneae deliberatio de morte voluntaria, et deinde tibi revocans in memoriam praeclaros illos versus:

Non tibi Tyndaridae facies invisā Lacaenae
Culpatusve Paris: divum inclementia, divum,
Has evertit opes.

L. B. kal. Aug. 1905.

J. J. HARTMAN.

AD HERODOTUM.

Parvum illud prooemium Herodoti Historiae praefixum sic edi solet:

Ἡροδότου Ἀλικαρνηστέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα ἀκλεᾶ γένηται, τὰ τε ἄλλα καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι. Quibus in verbis λεγόμενα pro γενόμενα verissime coniecit anno 1716 Stephanus Bergler ²⁾. Neque id tamen satis: diligentem enim interrogem lectorem qua ratione ad ἔργα referri possint illa τὰ τε ἄλλα . . . ἀλλήλοισι. Quid autem quod statim insecuntur fabulae de Graecorum Asianorumque inimicitiarum fonte et origine varie utrimque narratae? Ne multa, totum quo de agitur locum sic refictum velim: Ἡροδότου Ἀλικαρνηστέος ἱστορίας ἀπόδεξις ἦδε, <γενομένη> ὡς μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θωμαστά, τὰ μὲν Ἕλλησι τὰ δὲ βαρβάροισι ἀποδεχθέντα, ἀκλεᾶ γένηται μήτε τὰ λεγόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ ἐξίτηλα γένηται, τὰ τε ἄλλα <καὶ δὴ> καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέμησαν ἀλλήλοισι.

M. L. EARLE.

1) Ipsa quoque scholii verba dubitationi sunt obnoxia: *hi versus . . . a Tucca et Vario obliti sunt*, ubi utrum corruptum sit *obliti* (Bergkianus *sublati* legebat) an scriptor semibarbarus illud *passivo* sensu adhibuerit non diiudico. Hoc si voluit (*obliti* = memoriae lapsu, negligentia omisso), docuit aliquid quod multo sit verisimilius quam tota illa narratiuncula in Praef. Aen. p. 2, 12. quatenus ad nostrum locum pertinet.

2) Vid. Dorv. ad Charit. p. 9.

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J. F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POLLICITI SUNT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLTJER.

NOVA SERIES.

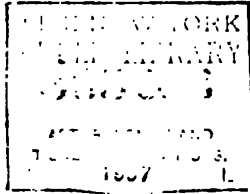
VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIAE,
O. HARRASSOWITZ.

1906.

INDEX.

	Pag.
lonium Rhodium, scripsit S. A. NABER	1—39.
istium, scripsit P. H. D.	39.
opium, scripsit H. VAN HERWERDEN	40—58.
onem, scripsit P. H. D.	58.
iunculae de iure Romano (<i>contin. ex Vol. XXXIII</i>	
197), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	59—72.
omia, scripsit J. VÜRTHEIM	73—78.
ia, scripsit P. H. DAMSTÉ.	79—82.
istium, scripsit P. H. D.	82.
cu Claudia, scripsit J. J. HARTMAN.	83—84.
. Met. I, 712, scripsit W. WERFF.	84.
onis Scholiasta Gronoviano, scripsit C. BRAKMAN I. F.	85—134.
toph. Ran. 1274, scripsit v. L.	134.
1, scripsit H. VAN HERWERDEN	135—147.
etium et ad Taciti Dialogum, scripsit J. VAN WA-	
JEN	147—148.
critum, scripsit S. A. NABER	149—174.
toph. Ran. 27, scripsit v. L.	174.
ia (<i>contin. e pag. 82</i>), scripsit P. H. DAMSTÉ	175—179.
toph. Ach. 504 et Nub. 559, scripsit v. L.	180.
a (<i>contin. e Vol. XXXIII pag. 450</i>), scripsit J. VAN	
JEN J. F.	181—223.
IV. <i>Νῆξ</i> quid est?	
V. Non finis belli Troiani in Iliade narratur sed initium.	
VI. Helenae encomium.	
is B 672 et 865, scripsit v. L.	224.

	Pag.
Ad Callimachum, scripsit S. A. NABER	225—239.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	239.
Ad Librum de Bello Africano, scripsit P. H. DAMSTÉ	240—250.
Ad Homeri X 126 sqq., scripsit v. L.	250.
Homérica (<i>contin. e pag. 223</i>), scripsit J. VAN LEEUWEN J. F.	251—306.
XXVII. De heroum Homericorum carribus bellicis.	
XXVIII. De thoracis in carminibus Homericis usu.	
XXIX. De Thetide Pelei uxore.	
XXX. De nomine Achillis.	
XXXI. De Iunone Troianis infesta.	
Ad Terent. Eunuch. III 5, 40, scripsit v. L.	306.
De Plutarchi studiis Latinis, scripsit J. J. HARTMAN	307—316.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	316.
Platonica (<i>contin. e pag. 147</i>), scripsit H. VAN HERWERDEN.	317—330.
ΦΛΑΒΙΟΣ — ΦΑΒΙΟΣ, scripsit H. v. H.	330.
Varia, scripsit H. J. POLAK.	331—338.
De Hymno quodam, scripsit P. H. DAMSTÉ	339—344.
Ad scholion Hom. K 515, scripsit v. L.	344.
Apuleiana, scripsit C. BRAKMAN I. F.	345—360.
Ad Lucianum, scripsit v. L.	360.
Trifolium Horatianum, scripsit P. H. DAMSTÉ.	361—364.
Observatiunculæ de iure Romano (<i>contin. ex pag. 72</i>), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	365—375.
ΚΟΛΛΑΒΟΙ — ΚΟΛΛΟΠΕΣ. Ad Lucianum, scripsit v. L.	375.
ΕΙΧΙΑΙΟΝ — ΕΠΕΙΧΙΟΝ, scripsit J. VÜRTHEIM	376—380.
Homérica (<i>contin. e pag. 306</i>), scripsit J. VAN LEEUWEN J. F.	381—410.
XXXII. Observaciones criticae.	
Ad Lucianum, scripsit v. L.	410.
Thucydidea (<i>contin. e T. XXXIII pag. 441</i>), scripsit I. C. VOLLGRAFF.	411—429.
HC — ΩC. Ad Odysseæ ω 30, scripsit v. L.	429.
Caroli Gabrielis Cobet operum conspectus, scripsit S. A. NABER	430—443.
Addenda et corrigenda ad Epistulas Cobeti, scripsit idem.	443—448.

AD APOLLONIUM RHODIUM.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

insentiens omnium vox est, navem qua vecti Argonautae
Polchidem tetenderunt, fuisse πεντηκόντορον necdum prisca
maiora navigia norat. Fuerint διήρεις Boeotorum naves,
conscendissent κοῦροι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, Iliad. B 509, sed
ptem Philoctetis navibus remiges erant quinquageni, B 719.
quoque Ulyssis navis πεντηκόντορος erat: audiamus ipsum
um, κ 208:

αὐτὰρ ἐγὼ δίχα πάντας εὐκνήμιδας ἑταίρους
ἠρίθμεον, ἀρχὸν δὲ μετ' ἀμφοτέροισιν ὄπασσα·
τῶν μὲν ἐγὼν ἦρχον, τῶν δ' Εὐρύλοχος θεοειδής,
κλήρους δ' ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλομεν ὄκα·
ἐκ δ' ἔθορε κλῆρος μεγάλητορος Εὐρυλόχοιο.
βῆ δ' ἴμεναι, ἅμα τῶγε δῦω καὶ εἴκοσ' ἑταῖροι.

ie tunc supererant capita omnino $2 \times 23 = 46$ et, quum,
is. 1288, 311 et 344, sex socii periissent in antro Poly-
ni, apparet initio fuisse 52 numero, nimirum remiges
quaginta cum gubernatore Ulysse, cf. κ 32 (aliter μ 217)
iti credibile est, cum hortatore Eurylocho, nam in ea parte
tionis poeta sponte obliviscitur in terra Ciconum ex sin-
i navibus iam senos occubuisse, 160. Totidem capita Phae-
i navis habebat, qua Ulysses in patriam deductus est,
48:

κούρω δὲ κρινθέντε δῦω καὶ πενήκοντα
βήτην, ὡς ἐκέλευσ', ἐπὶ θῖν' ἀλὸς ἀτρυγέτοιο.

Nec mari tantum, sed etiam terra, idem numerus nescio quomodo placuit: Iliad. Δ 393 Tydeo Thebani insidias struxerunt:

*ἄψ οἱ ἀνερχομένῳ πυκινὸν λόχον εἶσαν ἄγοντες
κούρους πεντήκοντα· δύο δ' ἡγήτορες ἦσαν.*

Morem secutus percenset Apollonius nomina quinquaginta heroum et unius, qui Iasonem sunt secuti, nempe ut essent quinquaginta remiges cum gubernatore Tiphys et hortatore Orpheo. In Indice, quem librarius codicis Laurentiani addidit, leguntur quidem Argonautarum nomina 56, sed error hic est non nimis difficilis ad explicandum. Primum additum est Thesei nomen, quem retentum fuisse novimus *Ταιναρίην ὑπὸ χθόνα*, ut est apud ipsum poetam α 102. Deinde minime credo ex mente Apollonii Hylam, qui Herculem comitaretur *ἑσθλὸς δπάων, πρωθήβης ἰῶν τε Φορέυς Φύλακός τε βιοῖτο*, ut legitur α 232, tractavisse remum. Neque hic erat pari cum reliquis honore ac dignitate, sed domino famulabatur, cf. α 1210. Denique non ab Iasone invitati, sed *αὐτόματοι* et supra numerum affuerunt Acastus et Argus, Peliae ipsius filii, cf. α 323; quocirca putaverim ipsum poetam in altera editione adiecisse versus α 224—227. Hinc fortasse postea fratrum patruelium praesentia ipsi Iasoni remigandi otium fecit; certe δ 209 cum Medea in puppi assidet gubernatori. Discrepat autem Apollodorus Biblioth. I 9. 16, qui aliquanto pauciora nomina habet et una cum reliquis profectam esse autumat Atalanten, quam poeta negat ac pernegat Iasonem recipere voluisse, ne quid iurgii oreretur ex virginis praesentia, cf. α 772. Apollonius autem, qui in aliis tam mirifice incuriosus est, circa numerum sociorum se diligentissimum praestitit. Polyphemus et Hercules — qui navi exierat Hylam quaesitum — in litore relictii fuerunt, α 1283. Deinceps mortem occubuerunt Idmon β 816, Tiphys β 854, Butes δ 914, Canthus δ 1485 et Mopsus δ 1502. In septem horum locum successere septem alii: Daileon, Autolycus et Phlogius β 956, cum quatuor Phruxi filiis β 1110. Addo Lyci regis filium receptum quidem fuisse β 814, sed dimissum δ 298; sequitur praeter ipsam Medeam et duodecim ancillas quas dederat Phaeacum rex Alcinoüs, navem cum totidem mortalibus rediisse in portum, quot habuisset in profectioe, nam famulus Hylas οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.

Apollonius *α* 12 usurpavit adverbium *αὐτοσχεδόν* est apud eum plurimus usus particularum in *-δόν*, veluti *σχεδόν* et *αὐτοσχεδόν* et *παρασχεδόν*, *ἐγκλιδόν* et *παρακλιδόν*, *ἐπισαδόν* et *διασαδόν*, *διακριδόν* et *ἐπικριδόν*, aliarum, quas enumerare nihil opus est; sed apud Merkelium in duobus adverbis levis error est, quem sic aperiam. Comparativi sunt in Attica *μείζων* et *μῖζον*, *κρείσσων* et *κρεῖσσον*, *θάσσων* et *θᾶσσον*, alii, qui semper et ubique apud Athenienses penultimam syllabam natura longam habent. Homerus in hisce Atticam consuetudinem sequitur itemque sequuntur reliqui poetae omnes itaque, quemadmodum apud eos *θᾶσσον* scribitur, scribendum est tum apud tragicos tum apud epicos poetas *ᾶσσον* et apud Apollonium *α* 333, *γ* 17, 125 et 969 *παῤᾷσσον*, non *ᾶσσον* et *παράσσον* cum Merkelio. Scio quidem repugnare Herodiani doctrinam, qui *π. μιν. λέξ. p. 37. 10* *μάσσον* et *ᾶσσον* unice probaverit, sed supra sanam rationem nihil est. Est certe admirabilis doctrina cum Herodiano *μάσσον* et *ᾶσσον* scribere et tamen praeferre *θᾶσσον*. Sunt autem eius verba nonnihil depravata et aliquid lucis accipiunt ab Epim. Hom. Cram. Anecd. Oxon. Vol. I p. 42. 28: *τίθεται ὀξεῖα, ἐπιδὴ οὐδέποτε πρὸ τῶν δύο συμφώνων τῶν αὐτῶν εὐρίσκεται φύσει μακρὰ, πλὴν μᾶλλον θᾶσσον*. Num igitur penultima corripienda in eo quod est *ἦττον*? Accedit quod Herodianus cum aequalibus veram et sinceram Atticam uti et epicam pronunciationem nequiquam indagare potuerunt, sicubi deserta analogia nimis incerto aurium iudicio confidere vellent. Recesserunt autem ab eo usu Iones, qui cum Herodoto *μέζων* pronunciabant et *κρέσσων* et *ἔσσοῦσθαι* pro *ἠττᾶσθαι*, etiamsi fortasse, quod nunc non definitio, a forma *ἔσσω* abstinerint. Sequitur Ionice, sed Ionice tantummodo, scribendum esse *ᾶσσον* et *θᾶσσον* quin etiam, quoniam ea res plane nostri arbitrii est, analogia fida duce, τὸ *μυριόλεκτον ΜΑΛΛΟΝ* apud Herodotum rectius *παροξυτόνως* scribemus *μάλλον*, uti et *θάσσον*.

Legitur *α* 18 in omnibus libris:

νῆα μὲν οὖν οἱ πρόσθεν ἔτι κλείουσιν αἰοδοί

Ἄργον Ἀθηναίης καμῆειν ὑποθημοσύνησιν.

Merkelius qui non nisi raro et extrema necessitate coactus ab tradita scriptura recedit, hic tamen amplexus est Brunckii con-

iecturam ἐπικλείουσιν quam vix evitari posse scribit. Equidem non adsentior; brevi post sequitur, α 59:

Καινέα γὰρ ζῶν περ ἔτι κλείουσιν αἰοῖδοί
κενταύροισιν δλέσθαι,

et rectissime ita scribitur. Exclamat Herwerdenus *Mnem.* 1883 p. 107: „Quasi vero mortuus perire potuisset. Nemo non sentit quam absurde hoc dictum sit”; deinde periclitatur correctionem prorsus inutilem, nam revera Caeneus, quum invulnerabilis esset, ab Centauris obrutus lapidibus et arborum truncis *οἴνω* ad inferos detrusus est. Ipse hoc Apollonius sequentibus versibus narravit:

ἀλλ' ἄρρηκτος ἄκαμptos ἐδύσετο νεῖοθι γαίης
θεινόμενος σιβαρῆσι καταΐγδην ἐλάτῃσιν.

Secundum Ovidium *Metam.* XII 531 Caeneus in avem mutatus fuit, sed utram famam sequeris, perinde est: Caeneus ζῶν ὄλετο. Vide quoque Orphei *Argonaut.* vs. 175.

Habet hoc Apollonius: quo melius fabulis suis fidem conciliet, saepissime asseverat quae narrat miracula non esse vetustate sepulta, sed memoriam ad sua usque tempora propagatam esse. Ex magno locorum numero aliquot excerpere iuvat:

α 591: τὴν δ' ἀκτὴν Ἀφέτας Ἀργούς ἔτι κικλήσκουσιν.

α 1047: οὐς ἔτι πάντας

ἐναέται τιμαῖς ἡρώσι κυδαίνουσιν.

β 853: δοιὰ γὰρ οὖν κείνων ἔτι σήματα φαίνεται ἀνδρῶν.

Saepe legitur ἔτι νῦν, veluti α 1075, β 526 et δ 1770; saepius etiam ἔτι νῦν περ: α 644, 1061, β 1214, δ 480 et 599; itidem εἰσέτι νῦν: α 1354, β 717, 850, γ 203, cf. *Callim. Hymn.* IV 189 et de eo loco *Schneider.* I p. 304; uti et ἐξέτι κείνου β 782 et δ 430, cf. *Callim. Hymn.* II 47, 104 et de eo loco *Schneider.* I p. 188 et *Kuiper. Callim.* I p. 67 et 206. Quin et ἔτι interdum duplicatur:

β 43: τοῖος ἔην Διὸς υἱός, ἔτι χνοάοντας ἰούλους
ἀντέλλων, ἔτι Φαιδρὸς ἐν δμμασιν.

β 707: κοῦρος ἐὼν ἔτι γυμνός, ἔτι πλοκάμοισι γεγηθώς.,
ubi fortasse malis: ἐπὶ πλοκάμοισι. Sic certe α 508:

Ἰφρα Ζεὺς ἔτι κοῦρος, ἔτι Φρεσὶ νήπια εἰδώς,

ante pedes posita est correctio: ἐνὶ Φρεσί. Eodem modo Herwerdenus *Mnem.* 1883 p. 112 bene correxit

β 344: μὴ τλήτ' οἰωνοτο παρέξ ἔτι νηὶ περιῆσαι
 ut poetae suum reddidit ἐνὶ νηί. Sed iam satis apparere opinor
 eo loco a quo profecti sumus, non esse sollicitandam lectionem:
 ἢ πρόσθεν ἔτι κλείουσιν αἰοδοί. Ubique Apollonius provocat ad
 veterum παραδοσιν· itidem α 8 quae de Iasone refert, refert
 ἵκην κατὰ βᾶξιν, h. e. κατὰ τὸν ἀληθῆ καὶ ὀρθὸν λόγον.

Scholiasta haud raro arguit Apollonii in Homero imitando
 negligentiam, sed aliquoties in ea re modum excedit. Veluti
 legimus α 27 Orpheum ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας θέλξαι αἰοιδάων
 ἰνοπῆ ποταμῶν τε βέεθρα. Hic in margine adnotatum est: τῆ
 ὠν ὠδῶν εὐρυθμία· οὐκ εὖ δέ· ἢ γὰρ ἰνοπῆ καὶ ἐπὶ θορύβου
 ἴθεται, ubi necessario legendum est: ἀεὶ ἐπὶ θορύβου. Nec
 amen reputavit grammaticus quisquis ille fuit, provocare potuisse
 poetam ad K 13:

αὐλῶν συρίγγων τ' ἰνοπῆν δμαδὸν τ' ἀνθρώπων.

Similiter γ 971 sermo fit de abietibus, quae magno coorto
 vento κινύμεναι δμᾶδῃσαν ἀπείριτον. Improbatur hoc scholiasta:
 μᾶδῃσαν· κατεχρήσατο· δμαδος γὰρ κυρίως ἐπ' ἀνδρῶν, δμαυδός
 κς ὄν. Absurda etymologia est et praeterea ipse Homerus:
 γ 797: ἀργαλέων ἀνέμων describit ἄελλαν, quae θεσπεσίῳ δμάδῳ
 ἰλὶ μίσηται. Nec magis improbaverim quod de bubus fabulosus
 legimus γ 1304: τῶγε θοὴν Φλόγα Φυσιδῶντες ἐκ τῶματων δμάδων.

Nec tamen minus plurima sunt in Argonauticis turpis incu-
 ptae exempla, quae alii aliquando recensebunt. Nunc autem me
 divertit barbara forma ἔλειπτο α 45, 824 et δ 1244. Nec melius
 ut ἐκλήϊσαι δ 990.

Hercules, α 129, aprum Erymanthium suis humeris Mycenae
 portavit et postquam in forum pervenit, δεσμοῖς ἰλλόμενον με-
 ἰλων ἀπέθηκατο νώτων. Ferri hoc sane potest, sed quod
 notatur ex Simplicio in Empedoclem p. 16: μεγάλων ἀπεσει-
 ἴστο νώτων, habet quo se commendat.

Nemo facile feret quod legimus α 149 de Leda quae miserat
 oscuros ad Iasonem:

οὐδ' ἀπίθησεν

νισσομένοις· Ζηνὸς γὰρ ἐπάξια μῆδετο λέκτρων.

Hic Herwerdenus quoque haesit l.l. p. 108 et duas prot
suspiciones:

οὐδ' ἀπίθησαν

νισσόμενοι,

vel, quod sane praestat:

οὐδ' ἀπίθησαν·

νισσομένοις γὰρ Ζηνὸς ἐπάξια μῆδετο λέκτρων.

Equidem requiro ut appareat Dioscuros et ipsos gloriae cupi
incensos fuisse, quemadmodum de Ancaeo legimus eum i
tectum et magna securi armatum Iolcum profectum esse, q
avus eius arma *μυχάτη ἐνέκρυψε καλιῆ, αἶ κέν πως ἔτι καὶ
ἐρητύσειε νέεσθαι*. Gemini parent matri quod sane omni l
dignum, sed malim iuvenes videre ad expeditionem propere
et matrem proli metuentem precibus obtundentes. Hoc hal
mus si rescripserimus:

οὐδ' ἀπίθησεν

λίσσομένοις.

Reputabat enim quam nobili genere filii essent prognati,
dubitanter iis morem gessit, sed ultro misit ad bellum, ὡ
ut est vs. 147. Ferme ridiculum est repraesentare gener
adulescentes puerulorum instar matri obnoxios; verum revere
rogata ipsa veniam dedit iusta petentibus.

Verba sunt Alcimedea Iasonis matris, α 283:

αἴθ' ὄφελον κεῖν' ἡμαρ ὄτ' ἐξειπόντος ἄκουσα
δειλὴ ἐγὼ Πελῖας κακὴν βασιλῆος ἐφετμήν,
αὐτίκ' ἀπὸ ψυχὴν μεθέμεν κηδέων τε λαθέσθαι,
ὄφρ' αὐτός με τεῦσι φίλαις ταρχύσασαι χερσίν,
τέκνον ἐμόν· τὸ γὰρ οἶον ἔην ἔτι λοιπὸν ἐέλδωρ
ἐκ σθέν· ἄλλα δὲ πάντα πάλαι θρεπτήρια πέσσω.

Hic primum notabilis est usus indicativi post ὄφρα conium
nem, quod unicum est apud Apollonium exemplum et rectis
se habet; sed quid tandem est *θρεπτήρια πέσσειν*? Quid p
dicere debeat, ex contextu dilucide apparet, sed poteritne
σειν dici eo sensu quo ἀπέχειν expectamus? Recte interpret
scholiasta: τὰ μὲν ἄλλα πάντα τῶν τροφείων παρὰ σοῦ

nimis temerarium fuerit conicere: ἄλλα δὲ πάντα πάλαι
 ἢ δ' πασσας.

est silentio praetereunda constructio οὐδ' ὅσον in hisce:

- 0: τὸ μὲν οὐδ' ὅσον οὐδ' ἐν ὄνειρῳ
 ὠϊσάμην, εἰ Φρίξος ἐμοὶ κακὸν ἔσσειτ' ἀλύξας.
 2: υἷας Ἀλωϊάδας, οἷς οὐδ' ὅσον ἰσοφαρίζεις.
 1: οὐδ' ὅσον ὀπίζετο καὶ Διὸς αὐτοῦ.
 0: εἰλείπετο δ' ἄλλοτε Φορβῆς
 οὐδ' ὅσον, ἄλλοτε τυτθόν.

referendum:

- 29: τοῦνεκα νῦν ὑμέας γουναζόμεθ', αἶψα πίθοισθε,
 δοῦναι ὅσον τ' εἴλυμα περὶ χροός.
 1271: νῦν ἦ μὲν πέλαγόςδε μετέσσεται, οἴοθι δ' ἄλμῃ
 ἄπλοος εἰλείται, γαίης ὑπερ ὅσον ἔχουσα.

quoque:

- 4: τοῦ δ' ἦτοι ἄνθος μὲν ὅσον πήχυιον ὑπερθεν
 χροῖῃ Κωρυκίῳ Ἰκελον κρόκῳ ἐξεφαάνθη.
 10: οὐδ' ὀπόσον πήχυιον ἐς Ἀἶδα γίνεταί οἶμος.
 aeterea Callim. Hymn. I 64 et de eo loco Kuiper. Cal-
 31.

probo elisionem neglectam α 366: ἀποέκλυσεν, α 821: .
 αερχομένους cum Laur. 16, quod ductum est ex Pliad.
 β 18: ἐπιέψεται, γ 120: ὑποῖσχανε, γ 628: ἐπιέτρεπον,
 ὑποῖσχεταί, sed β 24: ὑπίσχομαι. Fortasse poeta imitatus
 yss. ι 122: καταῖσχεταί.

l sit ναῦν ὑπόζωννύναι satis notum est, postquam Boeckhius
 his Nauticis Atheniensium p. 137 rem dilucide exposuit;
 quoque idem argumentum attigi et quae hucusque nimis
 videbantur, aliunde corroborare studui *Mnem.* 1878
 et 1895 p. 267. Remedium erat ad quod recurrebatur,
 iculum erat ne navis vetustate fracta collaberetur: sic
 Horatium navigium sine *funicibus* vix durare poterat im-
 im aequor, nam poeta generali nomine appellavit, quod
 im comperimus Romanis proprie *tormentum* erat; Graecis
 ὑπόζωμα est. Sed mirum est, quod Argonautae navigium

suum, quod non sine Palladis ope architectus construxerat, cinxerunt, antequam primum in mare demitteretur; diserta tamen verba sunt α 368:

ἔζωσαν πάμπρωτον εὐστρεφεῖ ἔνδοθεν ὄπλων
τεινάμενοι ἐκάτερθεν.

Quod Boeckhii iam animadvertit, absurdum est adverbium ἔνδοθεν et Merkelius coniecit ἔμπεδον vel ἔνδυκός. Lenius fuerit ἔνδετον rescribere; vide verbum ἔνδειν prorsus eodem sensu usurpatum Arist. Acharn. 929:

ἔνδησον ᾧ βέλτισε τῷ
ξένῳ καλῶς τὴν ἐμπολήν,

uti et vs. 905:

συκοφάντην ἔξαγε
ὥσπερ κέραμον ἐνδησάμενος.

Adiectivum verbale ἔνδετος secundum analogiam formatum est, et, si quis hoc curat scire, quamquam proprie nihil ad rem facit, semel legitur in Anthologia Palatina. Ipsi verbi plurimus usus est in Platonis Phaedone.

Quod legitur α 372 κατὰ πρῶειραν, revocat mihi in memoriam quod Wolfius observavit, sat multa esse apud Homerum singularia et ἀπαξ εἰρημένα, quae itidem apud Apollonium semel omnino inveniantur. Verum hoc quidem est, sed, credo, fortuito factum, nam Seberi aliorumve index nondum poetae ad manus erat et, si multum operae insumsisset, ut Homerum penitus cognosceret, vix imitando tam turpiter labi potuisset. Wolfii locus est in Praefatione Novae Editionis p. XLIV.

Quod apparet α 395:

κληίδας μὲν πρῶτα πάλῳ διαμοιρήσαντο
ἄνδρ' ἐντυναμένῳ δοιῶ μίαν,

in navi quinquaginta remorum, κληίδες sive transtra erant viginti quinque numero et quot remi, tot erant socii navales. Hinc nulla erat semita, quae mediam navem a puppi ad proram dividit — Graeci διάβασιν appellabant, Franci *la course*; cf. *Mnem.* 1895 p. 267 et 1899 p. 294. Sequitur, cum ἀσέγαστος navis esset, nimium fuisse molestum a puppi per transtra pergere ad proram: experta hoc Medea est δ 1663:

ἢ δὲ πτύχα πορφυρέοιο

*προσχομένη πέπλοιο παρειάων ἐκάτερθεν
βήσεται ἐπ' ἰκρίδιον· χεῖρὸς δὲ ἐ χειρὶ μαμαρπῶς
Αἰσονίδης ἐκόμιζε διὰ κλητῆδας ἰοῦσαν.*

autem Ἴκρια tum in anteriore tum in posteriore navis
Homerus appellavit Ἴκρια νηὸς πρόρης λ 229 et Ἴκρια νηὸς
ις ν 74; hic in exiguo papilione commorabatur, uti suspi-
cedea; sed postquam in Cretae conspectum venerunt, ad-
t in tabulatum, deinde eam Iason manu ducit ad proram.
item Ἴκριον in prora intelligendum, unde Iason in terram
δ 80:

*οὐπω πείσματα νηὸς ἐπ' ἠπειροιο περαιῆς
βάλλον, ὃ δὲ κραιπνοὺς χέρσῳ πόδας ἤκεν Ἰήσων
ὑψοῦ ἀπ' ἰκρίδιον.*

ara navis Argo fuit, qua remigando tantundem profici-
t quantum velificando: disertum est testimonium γ 345:

*Ἴσον δ' ἐξ ἀνέμοιο θέει καὶ ὄτ' ἀνέρες αὐτοὶ
νωλεμέως χεῖρεσσιν ἐπισπέρχωνσιν ἔρετμοῖς.*

ossit quis mirari quomodo per integrum diem Argonautae
operam dare potuerint, qui plus quam Herculeus labor
uemadmodum exsecutus sum *Μηστ.* 1895 p. 254, quum
legatur β 661:

*ὁμως δ' ἐπὶ ἡματι νύκτα
νήνεμον ἀκαμάτησιν ἐπερρώνοντ' ἐλάτησιν.*

est quod legitur β 944; quin et maius est quod iubemur
ε δ 1632:

*ἰϋξέτησιν ἐπερρώνοντ' ἐλάτησιν
παννύχιοι καὶ ἐπ' ἡμαρ, ἐπ' ἡματι δ' αὐτίς ἰοῦσαν
νύχθ' ἐτέρην.*

amen famuli aderant, qui in opere succederent: omnia
metipso heroes praestare debebant, etiam servilia mi-
a. Debent in talibus aliquam veritatis speciem servare
et revera servavit Apollonius; non enim omnes simul
abant, sed dum dimidia sociorum pars ab opere cessabat,
pars tonsis aequor verrebat. Videre hoc est β 1061, ubi
ur quomodo se tutati sint adversus Stymphalides aves:

*ἀνθέμενοι κεφαλήσιν ἀερσιλόφους τρυφαλείας,
ἡμίσεες μὲν ἐρέσσειτ' ἀμοιβαδίς, ἡμίσεες δὲ
δούρασι τε ξυροῖσι καὶ ἀσπίσιν ἄρσετε νῆα.*

Item adversus Colchos δ 199 :

ἀλλ' οἱ μὲν διὰ νηὸς ἀμοιβαδὶς ἀνέρος ἀνήρ
ἔζόμενος πηδοῖσιν ἐρέσσετε· τοὶ δὲ βοείας
ἀσπίδας ἡμίσεες, δῆων θοὸν ἔχμα βολάων,
προσχόμενοι νόσῳ ἐπαμύνετε.

Hinc quoque apparet quod dixi, navem non habuisse κατέσρωμα.
Etiam ex mente poetae non valde magnum navigium erat;
etenim de Hercule legimus α 533 :

ἄγχι δὲ οἱ ῥόπαλον θέτο, καὶ οἱ ἔνερθεν
ποσσὶν ὑπεκλύσθη νηὸς τρόπις.

Idem commonstrat α 379.

Ostendi, certe ostendisse mihi videor, in *Quaestionibus Homericis* p. 87 sqq., quando post dativum sequi debeat dativus cum infinitivo, quando accusativus et paucos locos repugnantes in ordinem cogere conatus sum. Deinde explicatius de hoc locutionis genere dixi ad Xenophontem *Mnem.* 1893 p. 1 itemque plurimos locos Dionysii Halicarnassensis examinavi *Mnem.* 1902 p. 145. Discrimen apertum est. Quod in Anabasi legitur, ut simplex afferam exemplum: παραγγέλλει τῷ Κλεάρχῳ λαβόντι ἦκειν ὄσον ἦν αὐτῷ σράτευμα *Anab.* I 2. 1 significat: ἐπειδὴ Κλεάρχος ἔλαβεν ὄσον ἦν αὐτῷ σράτευμα, παραγγέλλει ὁ Κύρος αὐτῷ ἦκειν, quod absurdum est; sed scribe λαβόντα et dicet Xenophon Cyrum iussisse Clearchum λαβεῖν ὄσον ἦν αὐτῷ σράτευμα ΚΑΙ ἦκειν. Innumerati loci eam explicationem probabunt, quam eadem ratio confirmat. Non deflectit ab eo usu Apollonius quem etiam ex Homero nosse poterat, apud quem v. c. rectissime scribitur A 541 :

αἰεὶ τοὶ Φίλον ἐστίν, ἐμεῖ' ἀπο νόσφιν ἐόντα
κρυπτάδια φρονέοντα δικαζέμεν.

Item Apollonius

α 441: ὑμῖν μὲν δὴ μοῖρα θεῶν χρειώ τε περῆσαι
ἐνθάδε κῶας ἄγοντας.

α 868: αὐθι δ' ἔαδεν
ναίοντας λιπαρὴν ἄροσιν Λήμνοιο ταμέσθαι.

α 1318: Ἄργεοι οἱ μοῖρ' ἐστίν ἀτασθάλῳ Εὐρυσθέϊ
ἐκπλήσαι μογέοντα δωδέκα πάντας ἀέθλους·

γ 800: ἦ τ' ἂν πολὺ κέρδιον εἶη

- τῆδ' αὐτῆ ἐν νυκτὶ λιπεῖν βίον ἐν θαλάμοισιν
 πότμῳ ἀνωίτῳ, κάκ' ἐλέγχεα πάντα Φυγοῦσαν.
 255: ἦ τ' ἂν καὶ ὑπὲρ Διὸς αἴσαν ἰοῦσιν
 βέλτερον ἦν μέγα δὴ τι μενοινώοντας δλέσθαι.
 263: πάρα δ' ἄμμι τὰ κύντατα πημανθῆναι
 τῆ δ' ὑπ' ἐρημαίῃ πεπτηότας.

n locum observavi qui fortasse corrigendus est:

- 1062: νίσσο δ' ἔμπης
 ἢ Φίλον ἢ τοὶ ἕαδεν ἀφορμηθέντι νέεσθαι,
 praestare dixerim ἀφορμηθέντα, coll. β 12.

zura est quam μετάθεσιν rhetores appellant, cuius exempla
 apud Apollonium α 492: χῶετ' ἐνιπτάζων pro χῶόμενος
 αζεν et β 190: ἵνα ζῶων ἀκάχοιτο pro ἵν' ἀκαχήμενος ζῶη.
 ret poetam Homerum imitari, cuius versiculi sunt Iliad.
 15:

ἤδη γὰρ Πηληϊά γ' ὀλομαι ἢ κατὰ πάμπαν
 τεθνάμεν', ἢ ποθὶ τυτθὸν ἔτι ζῶοντ' ἀκαχῆσθαι.

. Θ 207 Zenodotus ediderat:

αὐτόθι κ' ἔνθα κάθοιτ' ἀκαχήμενος οἶος ἐν Ἴδῃ.

archus autem: ἔνθ' ἀκάχοιτο καθήμενος. Idem dissensus est
 6, ubi Zenodotus scripsit:

ἐλπομαι εὐχόμενος Δίί τ' ἄλλοισίν τε θεοῖσιν
 ἐξελάειν ἐνθὲνδε κύνας κήρῃσι Φορητούς.

archus autem: εὐχομαι ἐλπόμενος. Ac nunc quidem omnes
 to argumento permoti, sprete Aristarchi auctoritate Zeno-
 n sequimur.

539: οἱ δ' ὦς' ἠΐθεοι Φοίβῳ χορόν —

σησάμενοι Φόρμιγγος ὑπαὶ περὶ βωμῶν ὁμαρτῆ
 ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσιν.

sit haec Apollonius memor, uti opinor, Iliad. Σ 571:

τὰ δὲ ῥήσσοντες ὁμαρτῆ
 μολπῆ τ' ἰυγμῶ τε ποσὶ σκαίροντες ἔποντο.

1e, post pauca, vs. 599:

οἱ δ' ὅτε μὲν θρέξασκον ἐπισαμένοισι πόδεσσιν

. 602:

ἄλλοτε δ' αὖ θρέξασκον ἐπὶ σίχας ἀλλήλοισι.

Hic quod olim suspicatus sum verum esse *ρήξασκον*, id ipsum paene dixerim Apollonium in suo codice invenisse, cf. *Leeuw. Enchirid.* p. 528. Aoristus *θρέξαι* apud veteres inauditus est; legitur autem *παραθρέξαντος* apud Apollonium γ 955 et *διαθρέξασα* ap. Callim. Hymn. V 23.

Quam imperite Apollonius pronomina, praesertim possessiva, inter se confundere soleat, non opus est curiose persequi, nam res est in vulgus nota. Veluti *σφωίτερος* et *σφέτερος* secundae personae et omnium numerorum fiunt; vide v. c. δ 1327:

δὴ ῥα τότε σφετέρῃ ἀπὸ μητέρι τίνατ' ἀμοιβήν,

ubi pronomem planissime idem valet quod *ὑμετέρῃ*. Item β 226:

ἀλλὰ κε βεῖτα

αὐτὸν ἐὼν λελάθοιμι νόον δόρποιο μεμηλῶς,

ubi *ἐὼν* pro *ἐμὸν* scholiasta in suo libro invenit, nec pudendum vitium corrigendum est, nam eodem modo, hoc est perquam ridicule, scribitur δ 1015:

μὴ δέ με Κόλχοις

ἐκδώης ᾧ πατρὶ κομιζέμεν.

Sed librarii vitium latet α 666:

τοῦ γάρ τε καὶ εἵνεκα δεῦρο κάλεσσα,

ubi reponendum *τοῦ γάρ σφε*. Item β 389:

τῷ καὶ τε Φίλα Φρονέων ἀγορεύω

ισχέμεν.

legam: *τῷ καὶ σφε*. Sed nemo plura requiret in re minime dubia. Licebat poetae quod omnibus licet et poterat uti aequalium dialecto, quantumvis ea deflexisset ab veterum usu: est hoc ius quod omnes usurpamus; sed dum imitando conatur exprimere epicam dialectum, suam prodit inscitiam et merito contemnitur.

Legitur in libris α 671:

τῇ καὶ παρθενικαὶ πίσυρες σχεδὸν ἐδριῶντο,

ἀδμήτες λευκῆσιν ἐπιχνοάουσαι ἐθείραις,

sed quum canae virgines nimis ridicule dicerentur, Passovius correxit *ἐπιχνοαούσῃ*, quod mihi quidem non arridet, nam vetula iam descripta fuerat *ρίκνοῖσιν ἐπισκάζουσα πόδεςσιν* et *βάκτρῳ ἐρεῖδομένη* itaque nunc requiro ut de virginibus quoque earumque

habitu aliquid addatur. Ipsum quoque verbum *ἐπιχνοάειν* de
 anu minus bene usurpabitur, nam *χνοῦς* tenellae aetatulae pro-
 prius est, veluti β 43: *ἔτι χνοάοντας ἰούλους ἀντέλλων* et β 779:
ἔμὲ δ' εὖρε νέον χνοάοντα ἰούλους. Fortasse verum est: *πλεκτῆ-*
σιν ἐπιχνοάουσαι ἐθείραις, sicuti *πλεκταὶ πλοκαμίδες* in Antho-
 logia occurrunt et alia conicere facile est; sed quid proderit?
 Lanugo *ἰυδαγυμ* tamen risum movet et etiamsi Pindarus iam
 hominibus *ἐθείρας* tribuerit, is qui Homerum imitatur, equabus
 rectius quam virginibus iubas dederit. Sed metuo ne ineptus
 siam carpendo ea quae hodie neminem fugere poterunt, quum
 praesertim aliquid praesidii sit in Odyss. π 176, ad quem locum
 consule Batavos editores.

Improperie dictum est α 696:

*εἴ κεν ἐπιτρέψητε δόμους καὶ λήϊδα πᾶσαν
 ὑμετέρην ξείνοισι καὶ ἀγλαὸν ἄστυ μέλεσθαι.*

Aut fallor aut omnino requiritur *νέμεσθαι*, quo sensu Homerus
 cecinit Odyss. υ 336:

ὄφρα σὺ μὲν χαίρων πατρώϊα πάντα νέμῃαι.

Circa idem verbum erratur γ 1172:

εὐκῆλοι ἐμέλοντο περὶ σφίσιιν,

quod secundum scholiastam ipsius poetae vitium est. Conferendi
 loci sunt:

δ 491: *ἤδη δὲ καὶ ἀμφ' αὐτοῖο μέλοντο*

et β 376: *τοὶ δ' ἀμφὶ σιδήρεα ἔργα μέλονται.*

De Callimachi usu Kuiperus dixit I p. 46.

α 724: *τῆς μὲν ῥηϊτερόν κεν ἐς ἥλιον ἀνίδντα*

ὄσσε βάλοις ἢ κείνο μεταβλέψειας ἔρευθος

Nonne verum est *καταβλέψειας*?

Describitur Iasonis paludamentum α 730:

*ἐν μὲν ἔσαν Κύκλωπες ἐπ' ἀφθίτῳ ἤμενοι ἔργῳ
 Ζηνὶ κεραυνὸν ἄνακτι πονεύμενοι.*

Quam absonum est repraesentare Cyclopes, dum ardente officina
 in opere occupati sunt, *sedentes*! Sic plurima sunt quae mihi
 quidem egregie displicent, etiamsi Apollonius cum Aeschylo
 peccaverit; cf. Spanhem. p. 204 ad Callim. Hymn. III 49,
 veluti α 573:

τοὶ δὲ βαθείης
 ἰχθύες αἴσσοντες ὑπερῷ ἄλλος, ἄμμιγα παύροις
 ἄπλετοί.

Quam prossace poeta profitetur, α 1220, se digressiones odisse:

ἀλλὰ τὰ μὲν τηλοῦ κεν ἀποπλάγξειεν αἰοιδῆς.

Quid si immortalis dea defatigatur δ 779:

Ἰφρα δὲ καὶ τῷ
 ἀγγελίην Φαμένη θεὰ γούνατα παῦσεν ὄδοιο.

Talia imprimis subit mirari, cum reputem quam sedulo in Homero Alexandrini grammatici notarint, si quid ipsorum iudicio ἀπρεπές videretur; dixit luculenter de eo argumento Cobetus *Miscell. Crit.* p. 225. Unum est eiusmodi quod apud Apollonium ab iis animadversum fuit: Hylas puer exit navi aequatum α 1207: ἀπρεπές δὲ, uti scholiastae visum est, νεανίαν ὕδριαν βασάζειν. Ὁμηρος δὲ πρεπόντως παρθένον. Quales illi fuerunt homunciones! Cf. Schneider. ad Callim. fragm. 546.

Etiam Phrixus cum ariete in paludamento repraesentatus fuit, α 767:

κείνους κ' εἰσορώων ἀκέεις ψεύδοιό τε θυμόν,
 ἐλπόμενος πυκινὴν τιν' ἀπὸ σφείων ἔσακοῦσαι
 βάξιν· ὃ καὶ δηρὸν περ ἐπ' ἐλπίδι θήσαιο.

Mitto absurdum ἀκέεις, sed in postremo versu particulam desidero et rescribam:

ὃ κεν δηρὸν περ ἐπ' ἐλπίδι θήσαιο.

α 782:

καὶ ῥ' ὅτε δὴ πυλέων τε καὶ ἄστος ἐντὸς ἔβησαν.

Contextus flagitat singularem numerum itaque reposuerim ἔβαινεν, sicuti praec. vs. itidem imperfectum est ἦιεν, cf. vs. 910.

Herculis vox est socios adhortantis ne Lemni inutiliter tempus terere velint, α 872:

ἴομεν αὐτίς ἕκασοι ἐπὶ σφέα.

Hic quantum video Apollonius cum Homero accurate distinxit inter singularem et pluralem numerum et omnino praefero ἕκασος. Contra plurali numero recte γ 824:

κίνοντο δ' ἀνὰ πτολιθρον ἕκασοι,

alii aliis maturius de lecto surgere solent, quod ipse poeta indicat β 165.

primis in comparationibus Homericō more coniunctio ὅτε Apollonium frequenter cum coniunctivo modo coniungitur. videtur α 879 :

ὡς δ' ὅτε λείρια καλὰ περιβρομέουσι μέλισσαι.

omnino assumenda lectio est Guelferbytani Codicis περιέωσι. Itidem δ 1299 :

ὡς δ' ὅτ' ἔρμαῖοι πεπτηότες ἔκτοθι πέτρης
χηραμοῦ ἀπτῆνες λιγέα κλάζουσι νεοσσοί,
ἢ ὅτε καλὰ νάοντος ἐπ' ὄφρῦσι Πακτωλοῖο
κύκνοι κινήσωσιν ἔδν μέλος.

modum est κινήσωσι, itidem requiro κλάζωσι. Porro α 37 :

ἢ ὅταν αὐτόματα ξόανα ῥέη ἰδρώνοντα
αἵματι καὶ μυκαὶ σηκοῖς ἐνι Φαντάζονται,
ἢ καὶ ἠέλιος μέσφ' ἤματι νύκτ' ἐπάγῃσιν
οὐρανόθεν, τὰ δὲ λαμπρὰ δι' ἠέρος ἄστρα Φαεῖνοι,

videre possis Φαεῖνη, sed ab codice Guelferbytano gratus additivum Φαεῖνει, sicuti Homerus loqui solet itemque Apollonius eo loco quem modo laudebam δ 1299 post κύκνοι κινήσωσιν, poeta indicativum infert: ἀμφὶ δὲ λειμῶν ἐρσήεις βρέβησι. Turpius est α 335: ὅτε μούνον ἐπιπνεύσουσιν ἀῆται, etiam puer correxerit: ἐπιπνεύσωσιν, nam πνεύσειν pro πνέσθαι barbarum est.

vitiorum leve vitium levi opera sanandum α 951 :

τοὺς δ' οὔτι καὶ ἔκπαυλοί περ ἔδντες

Γηγενέες σίνοντο Ποσειδάωνος ἀρωγῆ.

Ποσειδάωνος ἀνωγῆ. Cf. α 1134 :

ἄμυδις δὲ νέοι Ὀρφῆος ἀνωγῆ

σκαίροντες βήτηρμον ἐνόπλιον εἰλίσσοντο,

β 556: οἱ δ' ὑπ' ἀνωγῆ

Τίφους Ἀγνιάδαο θελήμονα ποιήσαντο

εἰρεσίην.

que de etesiis legitur β 429 :

αἷ τ' ἀνὰ πᾶσαν

γαῖαν ὅμως τοιῆδε Διὸς πνείουσιν ἀνωγῆ,

ita recte, sed in duobus optimis libris perperam scribitur ἀρωγῆ.

Quantum video, bene se habet α 972:

Ἴσόν που κάκείνω ἐπισαχύεσκον Ἰουλοι.

Scio quidem Romanos aliter loqui qui *succrescere* dicant, sed quantum mihi comparuit, eo sensu Graeci perpetuo praepositionem ἐπί usurpant iisque ἐπιφύναι dicere consuetum est. Quocirca iam olim Odyss. υ 212 malui:

οὐδέ κεν ἄλλως

ἀνδρὶ γ' ἐπισαχύοιτο βοῶν γένος εὐρυμετώπων,

quam vulgatam lectionem ὑποσαχύοιτο, cf. *Μποτ.* 1891 p. 324. Est praeterea apud Apollonium compositum ἀνασαχύνειν γ 1354 et δ 271.

α 1034:

ὁ δ' ἐνὶ ψαμάθοισιν ἔλυσθεις

μοῖραν ἀνέπλησεν.

Malo ἐπὶ ψαμάθοισιν cum Iliad. Ψ 853, alibi. Eadem correctio utere β 36:

Ἴζον εὐὸς δίχρα πάντας ἐνὶ ψαμάθοισιν ἑταίρους.

α 1105:

ᾧρσε δ' ἑταίρους

πάντας ἐπισπέρχων καὶ τε σφισιν ἐγρομένοισιν

Ἄμπυκίδεω Μόψοιο θεοπροπίας ἀγόρευεν.

Nonne verius est ἀγρομένοισιν?

α 1184:

τοὶ δ' ἀμφὶ πυρήια δινεύεσκον.

Quoniam hoc neque obscurum est nec tamen rei crebro fit apud veteres mentio, describam scholiastae verba, quem hodie non nisi pauci consulere solent: τὸ δὲ δινεύεσκον ἀντὶ τοῦ ἐσρέφον, παρέτριβον· τὰ γὰρ ξύλα παρέτριβον καὶ ἀπ' αὐτῶν πῦρ ἔλαβον. πυρήια γὰρ ταῦτά Φησι τὰ προστριβόμενα ἀλλήλοις πρὸς τὸ πῦρ ἐγγενῶν, ὧν τὸ μὲν ἐστὶν ὕπτιον ὃ καλεῖται σορεύς, θάτερον δὲ παραπλήσιον τρυπάνω, ὅπερ ἐπιτριβοντες τῷ σορεῖ ἐσρέφουσιν. Στορεύς quantum novi alibi non legitur. Praeterea cf. Casaub. ad Theocr. p. 133 Rsk.

α 1229: ἡ δὲ νέον κρήνης ἀνεδύετο καλλιναίοιο
 νύμφῃ ἐφουδατίῃ.

Fuerat, credo, ὑφουδατίῃ, hinc vs. 1239 Hylam μέση δ' ἐνικὰ ββαλε δίνῃ. Similiter fortasse corrigendum Callim. Hymn. II 109.

Madvigius in *Adversariis* I p. 178 docte examinavit quodnam infinitivi tempus de re futura adhiberi debeat post verba ἐλπίζειν et ἔλπομαι et ἔλοπα et ἐν ἐλπίδι εἶναι. Ex Apollonio quatuor futuri temporis locos enotavit, aoristi unum eumque, uti ei visum est, non firmum, nempe α 1342:

ἔλοπα δέ τοι σὲ καὶ ἄλλῃ
 ἀμφ' ἐμεῦ, εἰ τοιόνδε πέλοι ποτέ, δηρίσασθαι.

Sed ne quis de sinceritate lectionis dubitet, pauca exempla accedant:

α 766: ἐλπίμενος πυκινὴν τιν' ἀπὸ σφείων ἐσακοῦσαι
 βάξιν.

β 319: τῶν οὔτινά Φημι διαμπερὲς ἐξαλέασθαι.

δ 774: ἔλπομαι οὐκ ἐπὶ δὴν σε βαρὺν χόλον Λιήταο
 ἐκφυγέειν.

Nec tamen minus legimus δ 1379:

Ἰχθια δ' ἡμῖν
 σημανέειν τιν' ἔλοπα μυχὸν καθύπερθε θαλάσσης.

Alios locos eosque corruptos Madvigius facili opera corrigere potuit p. 172, nam, uti fit, in aoristo et futuro saepe est discrimen unius literulae. Unum locum tuetur Madvigius, in quo ipsius poetae incogitantiam non possum non agnoscere, γ 766:

Φῆ δέ οἱ ἄλλοτε μὲν θελκτήρια φάρμακα ταύρων
 δωσέμεν, ἄλλοτε δ' οὔτι καταφθίσθαι δὲ καὶ αὐτῆ·
 ἄλλοτε δ' οὔτ' αὐτὴ θανέειν, οὐ φάρμακα δώσειν.

Sed Madvigius quum, ut ipse profitetur, Apollonium celeri cursu pervolutaret, ad longe maximum vitiorum numerum non attendit indeque haud semel pro poeta librariorum incusat vel cavillando efficere studet ut ne prave dictum appareat.

* Ἄπαξ εἰρημένον offendimus β 30:

ἐνθ' ἀπὸ Τυνδρῖδος μὲν εὔσιπτον θέτο Φᾶρος
 λεπταλέον.

Interpretatur scholiasta: εὔσιπτον· εὐπίλητον, παρὰ τὸ σείβω, ὄθεν καὶ σιβὰς καὶ σιβεῖς οἱ κναφεῖς. Esto hoc; sed nonne pugnant εὔσιπτον et λεπταλέον? Verius fuerit adiectivum εὔσιπτον, quod apud Oppianum recurrit. Coloribus variegatam vestem Lemnia dederat.

Ipse mihi ridiculus interdum videor, dum tantum operae insumo ut mediocre carmen primum cognoscam, deinde perpolire suscipiam. Veluti Amycus exoritur β 32:

ὁ δ' ἐρεμνὴν δίκτυχα λάπην
αὐτῆσιν περόνησι καλαύροπά τε τρηχεῖαν
κάββαλε, τὴν φορέεσκεν.

Quod poeta praepositionem σύν omisit, non improbandum et sic saepe amat dicere; exempla si requires, invenies α 502, 801, 823; β 611, 749, 988; γ 96, 373, alibi fortasse. Sed quam est praepostere dictum pugilem *simul cum fibulis* exuisse vestem, quasi nudo corpori potuissent adhaerescere.

Saepe dixeris Apollonii nihil prorsus interesse ponatne indicativum an coniunctivum vel optativum; veluti est β 46:

πῆλε δὲ χεῖρας
πειράζων, εἴθ' ὡς πρὶν εὐτρόχαλοι φορέονται,
μηδ' ἄμυδις καμάτῳ τε καὶ εἰρεσίῃ βαρύθοιεν.,

hic nihil necesse est φορέοιντο reponere. Supra habebamus β 17:

εἰ δ' ἂν ἀπηλεγέοντες ἐμὰς πατέοιτε θέμιστας,
ἢ κέν τις συγερῶς κρατερὴ ἐπιέψεται ἀνάγκη,

tam facile quam inutile est conicere πατέητε.

Missis barbaris formis ᾗδειν = sciebam et ἐρήρεινται et ἠρήρειν δ 947 aliisque quam plurimis, de quibus Herwerdenus adnotavit *Musee*. 1883 p. 111, venio nunc ad β 74:

ὡς ὄγε Τυνδαρίδην φοβέων ἔπετο.

Ita est; nondum norat poeta quid φόβος et φοβεῖν et φοβεῖσθαι apud Homerum significarent; vide modo β 123, 176, 552, 607, 646; γ 542, 636; δ 11, 13, 48, 149, 317. Raro recte, velut

β 127: λευγαλέως Βέβρυκας ὑπερφιάλους ἐφόβησαν.

δ 23: εἰ μὴ μιν Φρίξιο θεᾷ σὺν παισὶ Φέβεσθαι ὤρσεν.

Talia diligenter adnotando hoc habebimus ut intelligamus quale Augiae stabulum Aristarcho perpurgandum fuerit. Ceterum Φύζα recte usurpatum est δ 5.

Olim emendare studui Iliad. Λ 620:

τοὶ δ' ἰδρὸν ἀπεψύχοντο χιτώνων,
quod quum mihi absurde dictum videretur, coll. vs. 812:

κατὰ δὲ νότιος ῥέεν ἰδρῶς
ὄμων καὶ κεφαλῆς,
reposui ἀπεψύχοντο μετώπων. Hanc suspicionem confirmabit
Apollonius β 86:

πάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μετώπων
ἰδρῶ ἄλις.

Item Quintus Smyrnaeus IV 270:

ἐκ δὲ μετώπων
χερσὶν ἄδην μίρξαντο κατεσσύμενόν περ ἰδρῶτα.
et IV 374:

μορξάμενοι σπόγγοισι πολυτρήτοισι μέτωπα.

Itidem adscribam δ 655:

ψηφῖσιν ἀπωμόρξαντο καμόντες
ἰδρῶ ἄλις,
eumque lapillorum usum illustrabant noti versiculi:
τρεῖς εἰσὶν ἱκανοὶ πρακτὸν ἀπομάξαι λίθοι,
ἂν ὧσι τραχεῖς, ἂν δὲ λεῖτοι τέτταρες.

Non video quomodo praesens tempus tuear β 186:

ὅσα οἱ αἰεὶ
θέσφατα πευθόμενοι περιναίεται οἴκαδ' ἄγουσι.
Etenim requiro: πευσόμενοι, cf. δ 531.

β 262: τὸ μὲν ἔπειθ' ὄρκοισιν ἀλαλκόμεναι μενέαινον.

Haec cum neutiquam possint ferri, Schneiderus correxit ἐπεὶ θ' ὄρκωσαν· secundum Merkelium ἔπειτα nunc miro modo cum tertio casu constructum est, sicuti est α 425: ἄμ' εὐχολῆ et δ 1601: ἄμα δ' εὐχολῆσιν. Et hoc quidem prorsus incredibile est; incideram equidem in:

τὸ μὲν ἔπειτ' ἀόρεσσιν ἀλαλκόμεναι μενέαινον.,
quum mox sequatur:

ἰγγύθι δ' ἄμφω

εἴσαν, ἵνα ξιφέεσσιν ἐπεσσυμένας ἐλάσειαν.

Sic apud Homerum δάρεσσιν est Iliad. E 486.

Facit Apollonius quod ubique facit vel certe sibi videtur facere et β 144 Homerum imitatur:

καὶ δὴ τις ἔπος μετὰ τοῖσιν εἶπεν,

deinde post pauca sequitur vs. 154: ὡς ἄρ' ἔφη. Itaque non animadvertit apud Homerum perpetuo sequi *sive* pluralem numerum, B 271: ὦδε δέ τις εἶπεσκε et ὡς φάσαν ἢ πληθύς, θ 333: ὦδε δέ τις εἶπεσκε et ὡς οἱ μὲν τοιαῦτα πρὸς ἀλλήλους ἀγόρευον, adde κ 46, 675 et φ 404, *sive* B 333: ὦδε δέ τις εἶπεσκε et deinde ὡς ἄρα τις εἶπεσκε eodemque modo X 375; sed simplex ὡς ἄρ' ἔφη apud Maeonium alitem hoc modo non invenitur in clausula. Alibi Apollonius multo rectius, α 247: ὦδε δ' ἔκαστος ἔνεπεν et ὡς φάσαν ἔνθα καὶ ἔνθα, sed perperam δ 1461: καὶ πού τις — εἶπεν, deinde nil nisi ἦ, nam, quod nullo negotio sentiri potest, aut plurali numero opus est, aut iterandum est indefinitum pronomen. Sed longe peius est quod sine ullo sensu continuo sequitur β 145:

Φράζεσθ', ὅττι κεν ἦσιν ἀναλκείησιν ἔρεξαν,
εἰ πως Ἑρακλῆα θεὸς καὶ δεῦρο κόμισσεν.

Non tales se praestiterant Bebryces, ut eos ἀνάλκιδας diceret; hinc iam Ruhnkenius tentavit ἦτιν ἀτασθαλίησιν. Merkelius nescio quo modo maluit ἀγνηορίησιν. Poterit probari Ruhnkenianum inventum, sed facilius erit reponere ἀναιδείησιν.

β 173: ἔνθα μὲν ἡλιβάτω ἐναλίγκιον οὖρεϊ πῦμα
ἀμφέρεται προπάρουθεν ἐπαῖσσοντι εἰκόδς,
αἰὲν ὑπὲρ νεφέων ἡερμένον, οὐδέ κε φαίης
φεύξεσθαι κακὸν οἶτον, ἐπεὶ μάλα μεσσόθι νηὸς
λαβρὸν ἐπικρέμαται ὑπερμεφές.

Hyperbola est vix ferenda in illo ὑπὲρ νεφέων, quae imprimis intolerabilis erit, si cum codicibus pro ὑπερμεφές quod Merkelius edidit, leges ὑπὲρ νέφους vel ὑπὲρ νέφος vel καθάπερ νέφος. Observavit hoc Herwerdenus *Mnem.* 1883 p. 110 indeque verum esse suspicatus est: ὑπὲρ νηῶν vel τοίχων vel πρῶρης. Lenius autem rescripseris: ὑπὲρ λαϊφείων. De synizeai in vulgato

i textu vide Leeuwenium *Enchirid.* p. 48. Apud Apollonienio β 903: *λαιφίων πεπταμένων τέμνον πλόον.*

irabile poetam eundem et doctum grammaticum numquam e quomodo duas correlativorum species distingueret. Haud alienum esse arbitror quaedam exempla describere, ut isque existimare possit quam penitus imperiti veteris is illi Alexandrini fuerint. Legitur β 404:

*ἄλλος τε σκιδέν Ἄρεως, τόθι κῶας ἐπ' ἄκρης
πεπταμένον Φηγοῖο δράκων, τέρας αἰνὸν ἰδέσθαι,
ἀμφὶς ὀπιπεύει δεδοκημένος.,*

1269:

*ἔνθεν δ' αὖ πεδίον τὸ Ἀρήιον ἱερά τ' ἄλση
τοῖο θεοῦ, τόθι κῶας ὄφεις εἴρυτο δοκεύων.,*

575:

νύσφιν ἐοῖο δόμου, τόθι περ καὶ προσθε κάθιζον.,

990:

Δρεπάνη τόθεν ἐκλήγισαι

οὔνομα Φαιήκων ἱερῇ τροφός.

ex τόφρα pro ὄφρα usurpatur γ 807:

ἴετο δ' ἦγε

Φάρμακα λέξασθαι θυμοφθόρα τόφρα πάσαιτο,
itium scholiastae reprehensionem non effugit. Peius etiam 187:

εἶπετο δ' ἀνήρ

αὐλίτης, ὃ σ' ἐῶν μῆλων πέρι, τόφρ' ἐτάροισιν

δευομένοις κομίσειας, ἀλεξόμενος κατέπεφνεν.

respondet τόφρα praecedenti ὄφρα δ 780 itemque recte iitur inter τῆμος et ἦμος β 518 et γ 1340, sed poeta a recta via aberrat, veluti γ 696:

ἄτλητος ἐπέκλυσε θυμὸν ἀνίη

δείματι, τοῖ' ἐσάκουσεν,

tamen brevi post scripserit quod debuit γ 711:

δαιμονίη, τί νύ τοι ῥέξω ἄκος, οἶ' ἀγορεύεις.

primis pervulgatus error est Graeculorum τέως et ἔως entium, qua de re cum cura Cobetus dixit *Mnem.* 1875 et post Cobetum et alios bene multos Leeuwenius *En-* 551 sqq. Apud Apollonium inveni:

: οἱ δ' εἴως μὲν δὴ περιώσια θυμάλνεσκον.,

et § 821:

τείως κεν ἴκονται

Φαιήκων λιμένας.

Sed α 640 recte, nisi fallor, legitur *τείως* non *εἴως* et miror quod scholiasta in longiore sententia τὸ ἀνακλόουθον non agnovit. Dixeris quacumque tandem de causa hominem odisse poetam. Ceterum similiter peccat Callimachus Hymn. I 64, II, 81, 94; III 114; cf. Kuiper. I p. 171.

Postquam ad Symplegadas perventum est, vident Argonautae ut rupes colliduntur; tum magno cum fragore omnia mari miscentur et, β 571,

νῆα δ' ἔπειτα πέριξ εἶλει ῥόος.

Deinde Tiphys socios iubet incumbere remis magnusque eos timor invadit,

Ἰφρα μιν αὐτὴ

πλημμυρὶς καλινόρσος ἀνερχομένη κατένεικεν
εἴσω πετράων.

Hic me advertit adverbium *πέριξ*, nec sane turbinis instar navis circumacta fuit, quod argueret gubernatoris imperitiam nec sine omnium pernicie fieri poterat, sed reiecta fuit nec cursu tenere potuit, quum ingentes fluctus cum magna vi aquarum retro volverentur. Simile quid paulo ante iam evenerat, vs. 551

δινήεις δ' ὑπένερθεν ἀνακλύζεσκεν ἰούσαν

νῆα ῥόος, πολλὰν δὲ φόβῳ προτέρωσε νέοντο.

Quod ratio flagitat, obtinebimus scribendo:

νῆα δ' ἔπειτα παρέξ εἶλει ῥόος.

Haud dissimiliter in *Odyssea* 1488:

τὴν δ' αἴψ' ἠπειρόνδε καλιρρόθιον φέρε κύμα

πλημμυρὶς ἐκ πόντοιο, θέμωσε δὲ χέρσον ἰκέσθαι.

αὐτὰρ ἐγὼ χεῖρεσσι λαβὼν περιμήκεα κόντον

ὧσα παρέξ.

Multum amat Apollonius conduplicatas praepositiones: *ὑπὲρ* διέξ, *παρέξ*, *ὑπεκπρό* al.

In sequentibus aliquid difficultatis superest: magna mo aquarum ingruente navis fertur sublimis, deinde Euphemus iussu credo gubernatoris, quod tamen additum oportuit — ad socios iisque imperat ut remos capessant: omnes alacriter paren

ὅσον δ' ἂν ὑπέικαθε νηὺς ἐρέτωσιν,

- δις τόσον ἂψ ἀπόρουσεν.

de columba dictum fuit vs. 572: ἢ δ' ἀπόρουσεν ἀσκηθῆς,
de navī requiro prorsus contrarium: ἐπόρουσεν· sequitur
1:

ἢ δ' ἄφαρ ὥς κὺλινδρος ἐπέτρεχε κύματι λάβρω
προπροκαταῖγδην κοίλης ἀλός.,

autem inhibitus cursus fuit superante aestu: ἐν δ' ἄρα
αἰς Πληγάσι Δινῆεις εἶχεν βόος, et omnes mari hausti fuis-
s, ni praesto fuisset Minerva.

de bubus aratro iunctis legimus β 667:

οἱ δ' ἐνὶ γαίῃ

χρηλὰς σκηρίπτοντε πανημέριοι πονέονται.

imus usum dualis numeri, qui parabilem excusationem habet,
i, etiamsi non disertis verbis dicatur, facile est conicere
am de binis animalibus cogitavisse, sicuti ipse scribit apud
thos moris fuisse. Similiter α 384:

τοὶ δὲ παρᾶσσον

ᾧ κράτει βρίσαντε μῆ συφέλιξαν ἔρωῃ,

asse indicare voluit poeta utrimque binos socios, Herculem
Ancaëum et sic reliquos deinceps omni ope paribus viribus
sos fuisse, ut navem deducerent. Poteris etiam corrigere:

ᾧ κράτει βρίσαντες ἰῆ συφέλιξαν ἔρωῃ.

citra controversiam peccatur γ 206:

οὐδ' ἐνὶ γαίῃ

ἔσι θέμις ζείλαντας ὕπερθ' ἐπὶ σῆμα χέεσθαι,
ἀλλ' ἐν ἀδειψήτοισι κατειλύσαντε βοείαις
δενδρέων ἐξάπτειν ἐκάς ἄστος.

forte mavis: κατειλύσαντας οἰείαις vel δείαις.

egitur apud Homerum ξ 475:

νύξ δ' ἄρ' ἐπῆλθε κακὴ Βορέαιο πεσόντος

πηγυλῆς, αὐτὰρ ὕπερθε χιῶν γένετ' ἠὔτε πάχυνη

ψυχρῆ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσαλλος,

Mnem. 1855 p. 243 emendasse mihi visus sum: ἠὔτε λά-
ψεδνή, cum inepta esset nivis cum pruina comparatio
praeterea commode meminisse Ruhnkentium in *Epist. Crit.*

ad Ernestum p. 215 ostendere aliquando confusa fuisse ψυχρός et ψεδρός adiectiva. Fidem facere poterit B 219: ψεδρὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη. Utile est videre quam vetusta haec quoque corruptela sit, quam Apollonius in libro suo invenerit; scribit enim:

β 738: ἐνθεν αὐτμή
 πηγυλῖς, δρυμέντος ἀναπνεύουσα μυχοῖο
 συνεχές, ἀργινέσσαν αἰεὶ περιτέτροφε πάχνην.

Pervenerunt Argonautae ad fines Mariandynorum et ἄκρης Ἀχερουσίδος ὄρμον. Acheron ibi in mare effunditur β 744:

ὄσε δι' ἐξ ἄκρης ἀνερεύγεται εἰς ἄλα βάλλων
 Ἡοίην.

Explicat scholiasta, quod nemo magno opere desiderabit: ἐκ τῆς Ἀχερουσίας ἄκρας φέρεται διὰ τινος φάραγγος εἰς τὴν πρὸς ἀνατολὰς θάλασσαν, neque admodum incredibile est potam pontum Euxinum appellavisse Ἡοίην ἄλα. Hic tamen haesit Merkelius: „ἠοίην”, inquit, „aut ἠφών explicatum non habet: totus pontus Euxinus indicari nequit: sinus in quem effluit fluvius, ab occidente est, ut scholia habent et mappae geographicae docent. Aut igitur scribendum Ἡοίην pro nomine eius sinus, aut temptanda emendatio.” Itaque nunc Merkelius qui alibi vix latum unguem ab auctoritate Laurentiani Codicis recedere audeat, inventi amore abreptus, sustinuit in textum inferre malesanam correctiunculam Ἰονίην. Etenim „Ionium mare pars occidentalis ponti Euxini etiam δ 288, 308 nuncupatur”. Nec per se ea verisimilis res est, nec citati testes respondent, nam Apollonius maris Ionii nomine mare superum intelligit; vide modo:

δ 308: τῷ καὶ ὑπέφθη τοὺς γέ βαλὼν ὑπερ αὐχένα γαίης
 κόλπῳ ἔσω πόντοιο πανέσχατον Ἰονίοιο.,

quibus verbis extrema pars Adriatici maris significatur, quam δ 327, 509 et 548 Κρονίην ἄλα appellat. Item δ 982 Corcyra describitur:

ἔσι δὲ τις πορθμοῖο παροιτέρη Ἰονίοιο
 ἀμφιλαφῆς πείρα Κεραυνίη εἰν ἀλλ' νῆσος.

Itidem vide quomodo per Padum et Rhodanum in inferum mare Argonautae descenderint. Postquam per Istrum fluvium ad Adriaticum mare pervenerunt, ἐς δ' ἔβαλον μύχατον ῥόον Ἡριδανοῖο,

6. Padus autem in Rhodanum in fluit secundum δ 627:

ἐκ δὲ τότεν Ῥοδανοῦ βαθὺν ῥόδον εἰσαπέβησαν,
ὄς' εἰς Ἡριδανὸν μετανίσσεται.

autem trifariam scinditur:

τῇ μὲν τ' ἐπερεύγεται ἀκτὰς
᾿Ωκεανοῦ, τῇ δ' αὖτε μετ' Ἴονίην ἄλα βάλλει,
τῇ δ' ἐπὶ Σαρδόνιον πέλαγος καὶ ἀκείρονα κόλπον
ἐπτὰ διὰ τομάτων ἰεῖ ῥόδον,

credibile fit secundum veterum fabulas non Padum tantum
etiam Rhenum Rhodani esse ἀπορρώγα. Non intellexit autem
Apollonius praeteriisse tempora, quibus portentosa commenta
faciliter tractari possent.

locus difficilis superest. Primum Istri indivisum flumen
sed δ 288:

ἀλλ' ὅπταν Θρηκῶν Σκυθέων τ' ἐνιβήσεται οὖρους,
ἐνθα διχῆ τὸ μὲν ἐνθα μετ' Ἴονίην ἄλα βάλλει
τῆ δ' ὕδαρ, τὸ δ' ὀπισθε βαθὺν διὰ κόλπον ἴησιν
σχιζόμενος πόντον Τρινακρίου εἰσανέχοντα,
γαίῃ δὲ ὑμετέρῃ παρακέκλιται, εἰ ἐτεδν δὴ
ὑμετέρης γαίης Ἀχελώϊος ἐξανήσιν.

hic loquitur Phrixii filius non magis quam quisquam alius
Euxinum Ionium mare appellare potuit; nos autem
ita quam fecit Merkelius ex β 774 satis verosimiliter hic
nemo: τὸ μὲν ἐνθα μετ' Ἴονίην ἄλα βάλλει.

sed quod addam ne quid desit, adscribere Merkelium
nisi Marcellini locum XXII. 8: Bospori vocitati quod per
quondam Inachi filia ad mare Ionium permeavit:
prope ut probet Pontum Euxinum aliquando mare Ionium
fuisse. Insignis hic error est, nam Ammiano Ionium
dicitur quod omnibus dictum est. Fidem faciet Aeschylus
1. 829:

ἐπεὶ γὰρ ἦλθες πρὸς Μολοσσὰ γάπεδα
τὴν αἰπύνωτόν τ' ἀμφὶ Δωδώνην —
ἐντεῦθεν οἰσρήσασα τὴν παρακτίαν
κέλευθον ἤξας πρὸς μέγαν κόλπον Ῥέας,
ἀφ' οὗ καλιμπλάγκτοισι χειμᾶζει δρόμοις·
χρόνον δὲ τὸν μέλλοντα πόντιος μυχός
σαφῶς ἐπίσασ', Ἴόνιος κεκλήσεται.

Notissima res est in epica poesi aoristorum participia saepe praesentis temporis significatione adhiberi; dixit de eo usu Leuwenius in *Enchirid.* p. 324. Hinc, ut obiter hoc addam, factum est ut Aeschylus, cum toties vidisset κίων quo sensu ipse ἰών posuisset, neque accentus compareret, qui coegisset animum attendere, finxerit Choeph. 680:

ἔπειπερ ἄλλως, ὦ ξέν' εἰς Ἄργος κίεις,

de quo poetae errore Cobetus egit *Mnem.* 1854 p. 305. Sed etiam contrarium obtinet et praesentis temporis participia, apud Apollonium utique, interdum praeteriti temporis significationem habent. Veluti β 760:

μετὰ πολλοῖθρον ἰόντες

δαίτην ἀμφίεπον.

et δ 1724 de famulis quas rex Alcinoos Medae dederat:

οὐκέτ' ἔπειτα

ἴσχειν ἐν τήθεσσι γέλω σθένον, οἷα θαμειάς

αἰὲν ἐν Ἀλκινόοιο βοοκτασίης δρόσσαι.

Neque alia exempla deerunt quaerentibus.

De adverbio *μεγαλωσί*, β 838, quaesivi in *Mnem.* 1854 a calcem.

β 906: Ἰνδῶν ἠνίκα Φῦλα λιπὼν κατενάσσατο Θήβας.

Imo: κατενίσσατο. Res pro semet ipsa loquitur. Vide quae β 976:

ἢ μὲν τ' ἐξ ὀρέων κατενίσσετο ἠπειρόνδε.

β 1020: ὄσσα μὲν ἀμφαδίη ῥέζειν θέμις ἢ ἐνὶ δῆμῳ

ἢ ἀγορῇ, τὰδε πάντα δόμοις ἐνὶ μηχανόωνται.

Malo: ἢ 'ν ἀγορῇ.

Concubuit Philyra, β 1241, cum Saturno in equum converso, deinde aufugit

εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν

ἐνθ', ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππων

ἄλλα θεῶ ἀτάλαντον, ἀμοιβαίη τέκεν εὐνῆ.

Hoc quidem sensu vacuum est et ante pedes posita est correctio: ἀνοικεῖη τέκεν εὐνῆ. Recte γ 82: μή τις ἀμοιβαίη

χάρις ἔγω, sed quam intelligere debeam εὐνήν ἀμοιβαίαν, non exputo.

β 1171: *περὶ δ' ἐσχάρη ἐσήσαντο*
ἔσσυμένως, ἢ τ' ἐκτὸς ἀνηρεφέος πέλε νηοῦ.

Interpretibus haec verba displicuerunt; Madvigius εὐηρεφέος coniecit, Herwerdenus autem ἐπηρεφέος. Omnem fortasse offensionem optime vitabimus, scribendo: ἐν τὸς ἀνηρεφέος πέλε νηοῦ.

β 1251: *τὸν μὲν ἐπ' ἀκροτάτης Ἴδον ἔσπερον δέξι ῥοίζῳ*
νήος ὑπερπτάμενον νεφέων σχεδόν.

Moris est, credo, dicere: ἀπ' ἀκροτάτης. Eodem modo corrigam

γ 202: *ἐξείης πρόμαλοι τε καὶ ἰτέαι ἐκπεφύασιν,*
τῶν καὶ ἐπ' ἀκροτάτων νέκυες σειρήσι κρέμανται
δέσμοιοι.

γ 20: *ἀλλά τοι οὐπω*
φράσασθαι νόεω τοῦτον δόλον ὅστις δήσει.

¶ *Ex more poetae dictum oportuit: τοῖον δόλον. Sic:*

α 1287: *οὔτε τι τοῖον ἔπος μετεφώνεεν, οὔτε τι τοῖον.*

β 617: *μηκέτι δείδιθι τοῖον.*

γ 457: *οὔτε τιν' ἄλλον ὄισατο πορφύρουσα*
ἔμμεναι ἀνέρα τοῖον.

¶ *Adde γ 18, 24, alios locos.*

γ 47: *μέλλε δὲ μακρούς*
πλέξασθαι πλοκάμους.

¶ *Ἰμο πλέξασθαι. Alibi recte futurum sequitur: γ 1066, 1268;*

δ 939, 1000, 1636. Corrigendi videntur:

γ 261: *ἔμπης οὐκ ἄρ' ἐμέλλετ' ἀκηδείη με λιπόντες*
τηλόθι πλάγξασθαι.

γ 972: *μέλλον ἄλις φθέγξασθαι.*

Sunt alii loci de quibus subdubito, veluti δ 1215:

κεῖθεν δὲ Κεραύνια μέλλον Ἄβάντων
οὔρεα Νεσείους τε καὶ Ὠρικῶν εἰσαφικέσθαι.

γ 189: *πολλάκι τοι βέα μῦθος, ὃ κεν μόλις ἐξανύσειεν*
ἠγορήη, τόδ' ἔρεξε κατὰ χρέος, ἢ περ ἐφίκει
πρηῦνας.

Hic, credo, necessario scribendum est: ἤπερ ἐώκει et ad eandem normam aliquammulti loci corrigendi supersunt; malim certe α 517 ἢ θέμις quam ἡ θέμις, itemque α 960 et 1061, sicuti legitur β 709: τὼς γὰρ θέμις, non αὐτὴ γὰρ θέμις. Vide praeterea β 800, 840; γ 991; δ 479, 1129. Recte autem γ 209: ἡ γὰρ τε δίκη θεσμοῖο τέτυκται.

γ 288: βάλλεν ὑπ' Αἰσονίδην ἀμαρύγματα.

Prorsus requiro: ἐπ' Αἰσονίδην.

γ 321: αὐτοὺς δ' ὑπὸ δούρασι πεπτηῶτας
νήσου Ἐνυαλλοιο ποτὶ ξερὸν ἐκβαλε κῦμα.

Nonne verum est ἐπὶ δούρασι? Cf. Madv. *Advers.* I p. 287.

Saepe legi et relegi luculentam Leeuwenii nostri disputationem in *Enchiridio Dictionis Epicae* p. 559 de usu particulae κε apud Homerum. Amicus meus in eam sententiam acutissime disputat, hanc solam esse formam quae in poetae textu tolerari debeat, quum paucissimis locis exceptis, tantum non ubique lenissimis mutationibus effici possit, ut particula ἄν ex utroque carmine evanescat, restituatur autem legitimum κε. Quod facile intelligitur et omnes consentiunt, in Apollonio id quod est ἄν ab omni parte tutum est, nam scholia in Iliadem liquido demonstrant Alexandriae doctissimos grammaticos utramque particulam apud Homerum toleravisse; quin et longius progressi saepe statuunt ad metrum fulciendum ἄν vel κε inutiliter fuisse ab poeta additum. Apollonius non tantum non sapiebat supra Aristarchum, sed, quod propter aetatem minime mirandum est, videmus eum haud pauca perpetuo ignoravisse eorum, quae brevi post acutissime demonstrata fuerunt. Secundum Leeuwenium particulae quas diximus, apud Homerum inveniuntur locis circiter 1500, ex quibus 1150 sunt qui κε habent, quum locis 350 legatur ἄν, ita ut κε fere triplo crebrius inveniatur quam ἄν. Ea in re Apollonio cum Homero convenit, nam, si bene numeravi, apud eum κε legitur locis paulo pluribus quam 150, ἄν autem locis ferme 50, ita ut eadem ratio obtineat. Sed hoc interest: apud Homerum tantum non semper parva ac propemodum nulla mutatione pro ἄν restitui poterit id quod

est *κε*, apud Apollonium autem pro minore numero multo plures sunt qui correcturientibus resistent. Ut appareat quam sedulo Apollonius secutus sit exemplum recensitionis Homeri quam ante oculos habebat, unum et alterum locum exscribam.

Negant viri docti, cf. Leeuw. l.l. p. 310, particulam conditionalem cum futuro recte iungi posse; ita est: veterem poetam facili opera illius labis immunem praestabimus; quid autem Apollonio facies?

β 18: ἢ κέν τις συγερωῶς κρατερὴ ἐπιέψεται ἀνάγκη.

β 415: εἰ δὲ κεν αὐτίς
τάσδ' ἡμῖν προφυγοῦσιν ἐς Ἑλλάδα νόσος δπίσσω
ἔσσειται, ἀσπασῶς κε παρὰ σέο καὶ τὸ δαείην.

α 424: μελιχός, ᾧ κ' ἐπὶ πάντων ἐλευσόμεθ' εὐδιδόντες.

Sunt autem plura exempla alterius particulae perperam usurpatae, veluti:

α 416: σοὶ δ' ἂν δπίσσω
τόσσω, ὅσοι κεν νοσήσομεν, ἀγλαὰ ταύρων
ἰρὰ πάλιν βωμῶ ἐπιθήσομεν.

β 441: ἢ τ' ἂν δῖω
γηθήσειν.

γ 29: τὸν δ' ἂν δῖω
κείνης ἐννεσίγησιν ἐς Ἑλλάδα κῶας ἀνάξειν.

Satis crebro *αἰ κε* vel *εἰ κε* cum coniunctivo construitur, semel, si bene memini, *εἰ δ' ἂν*, nempe β 689. Itidem *εἰ κεν* vel *αἰ κεν* saepe cum optativo reperio usurpatum, veluti β 642 et γ 479, semel fortasse *εἰ δ' ἂν* β 17. Sed vide indicativum α 197:

εἰ κ' ἔτι μῶνον
αὐθι μένων λυκάβαντα μετετρέφῃ Αἰτωλοῖσιν.
β 1051: εἰ κ' ἐπικέλσαι
μέλλετε.

γ 377: εἰ δὲ κε μὴ προπάρειθεν ἐμῆς ἤψασθε τραπέζης.

Sicuti expectari poterat, particula *ἂν* vel *κε* saepissime cum optativo iungitur; sed permirum est futurum

γ 644: τό κέν μοι λυγρόν ἐνὶ κραδίῃ σβέσοι ἄλγος.,
pro quo Madvigius *Advers.* I p. 288 σβέσαι commendavit. Cum indicativo *κε* persaepe copulatur; fit hoc in altera particula longe rarius, veluti δ 1255 et α 862:

δηρὸν δ' ἂν ἐλίνυον αὐθι μένοντες.

Etiam ἦν sat crebro invenitur et quidem, uti aequum est, cum conjunctivo; ἄν hoc modo positum inveni

β 406: οὐδ' ἄν ὁμῶς περιναίεται ἀντιώσιν

Κόλχοις ἦρα φέροντες.

Haud raro inveniuntur εὐτ' ἄν, ὁπόταν, ὅταν, ἐς' ἄν· semel omnino ἐπήν γ 1052; sed frequentiora sunt ἐπεὶ κε, ὅττι κεν, ὡς κεν, εἰσόκε, ὄφρα κεν, ὁππότε κεν, τείως κεν, εἴως κεν· dixeris autem poetae fere perinde fuisse usurparetne optativum an conjunctivum; veluti est frequentissimus abusus conjunctionis ὡς κεν cum optativo. Interdum etiam diversi modi perperam coniunguntur; exempli gratia δ 904:

εἰ δ' οὐ μοι πέπρωται ἐς Ἑλλάδα γαῖαν ἰκέσθαι
τηλοῦ ἀναπλώνοντι, σὺ δ' ἄρσενά παῖδα τέκῃαι.

Quae cum ita sint, etiamsi minime dubitaverim quin persaepe multa vitia ab librariis demum invecata sint, optimum fuerit in talibus emendatricem manum continere, nam in tanta incuria plerumque est in incerto positum ipsene poeta erraverit an librarii qui post venerunt. Sic α 660:

ὦ Φίλαι, εἰ δ' ἄγε δὴ μενοεικέα δῶρα πρόρωμεν
ἀνδράσιν, οἷά τ' ἔοικεν ἄγειν ἐπὶ νηὸς ἔχοντας,
ἦἴα καὶ μέθυ λαρόν, ἴν' ἔμπεδον ἔκτοθι πύργων
μίμνοιεν, μὴ δ' ἄμμε κατὰ χρεῖῶ μεθέποντες
ἀτρεκέως γνῶωσι.

Mire sane copulantur μίμνοιεν et γνῶωσι, sed quid tandem proderit corrigere μίμνωσιν? Paulo utilius scribes: εἴ' ἄγε δὴ. Vide quoque δ 758 et 1073 et α 797:

κακότητα δὲ πᾶσαν

ἐξερῶ νημερτές, ἴν' εὖ γνοίητε καὶ αὐτοί.

facile est emendare γνώητε, sed in Alexandrino poeta tales minutias negligere fas est. Aliquanto certius α 253: ἢ τέ οἱ ἦεν — βέλτερον, coll. δ 1255 repones: ἢ κέ οἱ ἦεν et idem vitium redit δ 916. Itidem γ 61:

τὸν μὲν ἐγών, εἰ καὶ περ ἐς Ἄϊδα ναυτίλληται
βύσσομαι,

correxerim: εἴ κέν περ et fortasse ναυτίλληται, coll. Leeuw. ad Odyss. δ 672. Denique γ 354:

εἰ δὲ καὶ οὐνομα δῆθεν ἐπιθύεις γενεήν τε
ἴδμεναι οὔτινές εἰσιν, ἕκαστά γε μυθησαίμεν,

cum Herwerdeno *Mnem.* 1883 p. 115 et collato *a* 20, scribam: ἱκασά κε μυθησαίμην. Reliqua de hoc genere aliorum studiis commendo. Digni sunt quos conferas Schneider. Callim. I p. 286 et 400, Wilamow. Callim. praef. p. 8 et imprimis Χαριτωνίδης ἐν τοῖς Ποικίλοις Φιλολογικοῖς p. 448 sqq.

γ 347: τῆ δ' ἐναγειράμενος Παναχαΐδος εἴ τι Φέρισον.
Scripsit vel debuit certe scribere: ὅττι Φέρισον.

Infinitum fuerit omnes locutiones Apollonii recensere quibus Graecitas violatur; sed in hoc libero scribendi genere unum et alterum locum annotare iuvat, ubi poeta mirabiliter peccat, veluti quod δέμας cum tertio casu coniungit:

γ 414: ἀλλ' ὄφιός δεινοῖο μεταλδήσκοντας ὀδόντας
ἀνδράσι τευχῆσι δέμας.

Ipsum verbum ἀλδήσκειν recurrit γ 1363, cf. Ψ 599.

γ 248: τὴν μὲν ἄρ' ὄγχε
ἐκ θαλάμου θάλαμόνδε κασιγνήτην μετιούσαν —
Ἴηρ γὰρ μιν ἔρυκε δόμῳ· πρὶν δ' οὔτι θάμιζεν
ἐν μεγάροις, Ἐκάτης δὲ πανήμερος ἀμφεπονείτο
νῆόν, ἐπεὶ ῥα θεᾶς αὐτὴ πέλεν ἀρήτειρα —
καὶ σφεας ὡς ἴδεν ἄσσον, ἀνίαχεν.

Ἀνακόλουθον est, uti animadvertis, cuius etiam alia exempla non minus manifesta Merkelius enotavit; quocirca miror quod Madvigius *Advers.* I p. 287 unum versiculum excidisse putat, quum omne ἀνακούθων genus apud Graecos minime rarum atque interdum adeo de industria quaesitum sit. Maius incommodum est vs. 477:

κούρην δὴ τινα πρόσθεν ὑπέκλυες αὐτὸς ἐμεῖο
Φαρμάσσειν Ἐκάτης Περσηίδος ἐννεσίησιν.

Sunt haec Argi verba ad Iasonem, sed in superioribus nil tale legeramus itaque, ut grammatici loquuntur, κατὰ τὸ σιωπώμενον narravit; verum nunc denique Medae recordatus fuerat, cf. vs. 534, ut appareat esse poetae negligentiam. Itidem ipse sibi Apollonius obloquitur γ 568. Iason mittit Argum Phruxi filium ad matrem:

Ἄργος μὲν παρὰ νῆός, ἐπεὶ τὰδε πᾶσιν ἕαδεν
σελλέσθω.

Etiam ἦν sat crebro invenitur et quidem, ὅς τινος lenter contra-
coniunctivo; ἄν hoc modo positum inven-

β 406: οὐδ' ἄν δμῶς πε ἑταῖροι
Κόλχοις ἦρα Φέροντες. ἔκφατο μῦθον.

Haud raroveniuntur εὖτ' ἄν,
omnino ἐπὶ γ 1052; sed freq
ὥς κεν, εἰσὶ κεν, ὄφρα κεν, ὅππότε
autem poetas fere perinde
coniunctivum; veluti est
ὥς κεν cum optativo.

coniunguntur; exempli ἄριζεν.
.. Aoristus ἀθερίζαι legitur a 123 et
εἰ δ' οὐ
τηλοῦ

Quae cum ita impedita est γ 598. Numquam Aetēs
multa vitia excepisset, nisi iussisset ipse Iupiter:
talibus οὐκ ἐξέπαινον ἄλλοτε ἄλλοτε
plerumque καὶ ληϊσῆρας ἔην ἐς γαίαν ἰόντας
ἐπιπλοῦναι δηναιδὸν ἀπήμονας.

brarii tentare ausim, cum meminerim β 192:

μηδὲ καὶ λευκανίηνδε φορεύμενος = pedum.

Μεῖλια Apollonio praeter Homeri usum dona in universu
dicuntur, ornamenta, cet., cf. γ 135, 146; δ 1190, 1549. Παιὶν
quoque sunt, cf. Schol. γ 135. Sed etiam longius a vera voca-
buli significatione aberravit γ 594:

νόσφι δὲ οἱ αὐτῷ φάτ' εἰκότα μεῖλια τίσειν
υἱῆας Φρίξοιο.

Negligenter dictum est γ 678:

ὄφρα με μήτε τοκῆων
δῶμα τόδ' εἰσοράαν μηδὲ πτόλιν.

Alibi tamen ὄφρα recte positum est: α 256, 278; γ 712, 773.

In Odyssea ο 8 ita legitur:

Τηλέμαχον δ' οὐχ ὕπνος ἔχε γλυκύς, ἀλλ' ἐνὶ θυμῷ
νύκτα δι' ἀμβροσίην μελεδήματα πατρὸς ἔγειρεν.

Quod olim conieci ἔγειρεν vel fortasse ἔτειρον, id Batavos
editores non improbavisse video. Est autem utile Apollonium
conferre, ut appareat quam vetusta corruptela sit γ 752:

ἔλ' οὐ Μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος·
 Ἀϊσονίδαο πόθῳ μελεδήματ' ἔγειρεν

am ceteroquin inauditam δειδυῖαν, de
 ttmannum II p. 145. Rectius autem

ἐνδοθὶ δ' αἰεὶ
 ἔδιδυτο διὰ χροῶς.

20. 21. 22.

et ἔδύσατο Homero abiudicandis hodie
 pieraque omnia quae huc pertinent, collegi
 p. 344 et postea Leeuwenius breviter sed lucu-
 quid rei sit indicavit in *Enchirid.* p. 386 et 410. De
 lonii usu nondum satis constat; veluti ἐβήσατο legitur
), 889, 1152, 1237; δ 775; ἔδύσατο invenitur δ 865, sed
 το α 63 et ἐβήσατο in Laurentiano utique codice δ 458 et
 . Sed utcumque de ea scripturae diversitate iudicaveris,
 non probabis ἀνεύρατο δ 1133, cf. Schneid. Callim. I p. 434.
 legitur

88: ἀλλ' ὄπταν Θρηκῶν Σκυθέων ἐνὶ βήσεται οὐρους,
 im est ad Homeri exemplum, Iliad. O 282:

οἱ δ', ὥστε μέγα κῦμα θαλάσσης εὐρυπύροιο
 νηὸς ὑπὲρ τοίχων καταβήσεται.

oniam dum haec scribo, non tantum doctos viros cogito,
 etiam prodesse cupio tironibus, nunc lubet uno alteroque
 plo ostendere, quomodo genetivus cum dativo casu iungi
 t ac proinde debeat. Legitur γ 1010:

ἐχύθη δὲ οἱ ἐνδοθὶ θυμός

αἴψω ἀειρομένης.

γ 371:

ἐκ δὲ οἱ ὄμματ' ἔλαμψεν ὑπ' ὀφρύσιν ἰεμένοιο.

δ 170:

ἐν δὲ οἱ ἦτορ

χαίρει δερκομένης καλὸν σέλας.

eri locos Leeuwenius collegit ad Odyss. ζ 157.

erae pretium est videre quam miro modo Apollonius in-
 m confundat imperativum, coniunctivum et optativum.
 s est γ 1032:

Sed ea res neutiquam omnibus placuerat; vehementer contradixerat Idas,

πολλές δ' ἠμάθησαν ἑταῖροι
ἦκα μάλ', οὐ δ' ἄρα τίς οἱ ἐναντίον ἔκφατο μῦθον.

Superest vitium γ 250:

Ἦρη γάρ μιν ἔρυκε δόμῳ.

Scribe: δόλω.

γ 348: δοκέω δέ μιν οὐκ ἀθερίζειν.

Malo futurum ἀθερίζειν. Aoristus ἀθερίξει legitur α 123 et β 477.

Constructio mire impedita est γ 598. Numquam ~~Acet~~
Phrixum hospitio excepisset, nisi iussisset ipse Iupiter:

μὴ καὶ ληϊσῆρας ἐὼν ἐς γαῖαν ἰόντας
ἔσσεσθαι δηναιδὸν ἀπήμονας.

Vix locum tentare ausim, cum meminerim β 192:

μὴ καὶ λευκανίηνδε φορεύμενος = *pedum*.

Μεῖλια Apollonio praeter Homeri usum *dona* in universu
dicuntur, *ornamenta*, cet., cf. γ 135, 146; δ 1190, 1549. Παίγνι
quoque sunt, cf. Schol. γ 135. Sed etiam longius a vera voca-
buli significatione aberravit γ 594:

νόσφι δὲ οἱ αὐτῷ φάτ' εἰκότα μεῖλια τίσειν
υἱῆας Φρίξοιο.

Negligenter dictum est γ 678:

ὄφελλέ με μήτε τοκήων
δῶμα τόδ' εἰσοράαν μηδὲ πτόλιν.

Alibi tamen ὄφελον recte positum est: α 256, 278; γ 712, 77

In Odyssea ο 8 ita legitur:

Τηλέμαχον δ' οὐχ ὕπνος ἔχε γλυκῦς, ἀλλ' ἐνὶ θυμῷ
νύκτα δι' ἀμβροσίην μελεδήματα πατρὸς ἔγειρεν.

Quod olim conieci *ἔγειρεν* vel fortasse *ἔγειρον*, id Batavos editores non improbavisse video. Est autem utile Apollonium conferre, ut appareat quam vetusta corruptela sit γ 752:

ἀλλὰ μάλ' οὐ Μήδειαν ἐπὶ γλυκερὸς λάβεν ὕπνος·
πολλὰ γὰρ Αἰσονίδαο πόθῳ μελεδήματ' ἔγειρεν
δειδυῖαν.

ubi praeterea nota formam ceteroquin inauditam *δειδυῖαν*, de qua Lobeckius egit ad Buttmannum II p. 145. Rectius autem poeta scripsit γ 762:

ἔνδοθι δ' αἰεὶ
τεῖρ' ὀδύνη σμύχουσα διὰ χροός.

De formis *ἐβήσατο* et *ἐδύσατο* Homero abiudicandis hodie non ambigitur; pleraque omnia quae huc pertinent, collegi *Mnem.* 1884 p. 344 et postea Leeuwenius breviter sed luculenter quid rei sit indicavit in *Enchirid.* p. 386 et 410. De Apollonii usu nondum satis constat; veluti *ἐβήσατο* legitur γ 869, 889, 1152, 1237; δ 775; *ἐδύσατο* invenitur δ 865, sed *ἐδύσετο* α 63 et *ἐβήσετο* in Laurentiano utique codice δ 458 et I 176. Sed utcumque de ea scripturae diversitate iudicaveris, certe non probabis *ἀνεύρατο* δ 1133, cf. Schneid. Callim. I p. 434. Quod legitur

δ 288: ἀλλ' ὀπότεν Θρηκῶν Σκυθέων ἐνιβήσεται οὐρους,
effictum est ad Homeri exemplum, Iliad. O 282:

οἱ δ', ὥσε μέγα κῦμα θαλάσσης εὐρυπόροιο
νῆος ὑπερτοίχων καταβήσεται.

Quoniam dum haec scribo, non tantum doctos viros cogito, sed etiam prodesse cupio tironibus, nunc lubet uno alteroque exemplo ostendere, quomodo genetivus cum dativo casu iungi possit ac proinde debeat. Legitur γ 1010:

ἐχύθη δέ οἱ ἔνδοθι θυμός

αἴνω ἀειρομένης.

Item γ 371:

ἐκ δέ οἱ ὀφθαλμοῖσιν ἔλαμψεν ὑπ' ὀφρύσιν ἰεμένοιο.

Item δ 170:

ἐν δέ οἱ ἦτορ

χαίρει δερκομένης καλὸν σέλας.

Homeri locos Leeuwenius collegit ad Odys. ζ 157.

Operae pretium est videre quam miro modo Apollonius interdum confundat imperativum, coniunctivum et optativum. Locus est γ 1032:

βόθρον δρύξασθαι περιηγά· τῷ δ' ἐνὶ θῆλυν
 ἀρνεῖν σφάζειν, —————
 μουνογενῆ δ' Ἑκάτην Περσηΐδα μειλίσοιο,
 ἔνθα δ' ἔπειτα θεῶν μεμνημένος ἰλάσσηαι·
 ἄψ δ' ἀπὸ πυρκαϊῆς ἀναχάζεο.

Hinc saepe difficile est vitia corrigere.

γ 1062:

νίσσοο δ' ἔμψης

ἢ Φίλον ἢ τοι ἔαδεν ἀφορμηθέντι νέεσθαι.

Praestiterit ἀφορμηθέντα, de qua correctione supra dixi, sed praeterea arridet: εἴ τοι ἔαδεν. Nempe tantum non optat Medea ut Iason in Colchide remaneat, neque eam spem prorsus abnuisse videtur ipse Iason γ 1101.

Unum omnino Apollonii locum Cobetus attigit et operae praetium duco elegantissimam emendationem hic excerpere; legitur autem *Var. Lect.* p. 405. Iasonis postrema verba fuerant γ 1129:

οὐδ' ἄμμε διακρινέει Φιλότητος

ἄλλο πάρος θανάτον γε μεμορμένον ἀμφικαλύψαι.

Madvigius quum miram locutionem improbaret, coniecerat: ἄμμι διακρινέει Φιλότητος· non fecisset, ut Cobetus ait, si commode recordatus fuisset Homeri loci in *Odyssea* δ 179:

οὐδέ κεν ἡμέας

ἄλλο διέκρινεν Φιλέοντε τε τερπομένω τε

πρὶν γ' ὅτε δὴ θανάτοιο μέλιν νέφος ἀμφεκάλυψεν.

Unde Apollonius:

οὐδ' ἄμμε διακρινέει Φιλέοντε.

γ 1201: ἀλλ' ὅτε δὴ ἴδε χῶρον, ὅτις πάτου ἔκτοθεν ἦεν.

Convenientius iudico: ὅτε δὴ ἴκε χῶρον. Sed quod continuo sequitur, *lavissee Iasonem τέρεν δέμας*, id mihi permirum accidit ad aures. Rectius dicitur τέρεν σύμα Nymphes α 1238 et δ 871 τέρεν δέμας Achillis infantis. Pro:

ἔνθ' ἦτοι πρώτιστα λοέσσατο μὲν ποταμοῖο

εὐαγέως θείοιο τέρεν δέμας.,

leniter refingere possis:

ποταμοῖο

εὐαγέως θείου σφέτερον δέμας,

iam abusus pronominis σφέτερος in Argonauticis, uti vidimus, requens est. Fieri tamen potest ut quis provocare malit ad Iliad.

Δ 237: τῶν ἤτοι αὐτῶν τέρενα χροά γυπες ἔδονται.,
rel ad Ξ 406 de Aiace:

τῷ οἱ ἐρυσάσθην τέρενα χροά.

Armaturo Aetes γ 1234:

ἂν δὲ πολύρρινον νόμα σάκος, ἂν δὲ καὶ ἔγχος
δεινὸν ἀμαιμάκετον· τὸ μὲν οὐ κέ τις ἄλλος ὑπέστη
ἀνδρῶν ἠρώων, ὅτε κάλλιπον Ἡρακλῆα
τῆλε παρέξ, ὃ κεν οἶος ἐναντίβιον πολέμιξεν.

Intelligam: πελέμιξεν. Cf. β 92: καὶ δὲ βαρεῖαν
χεῖρ' ἐπὶ οἱ πελέμιξεν.

Non concoquo quod invenio γ 1249:

ἄμφι δ' ἑταῖροι
πεῖρησαν τευχέων βεβημένοι, οὐδ' ἐδύναντο
κεῖνο δόρυ γνάμψαι τυτθόν γέ περ.

Certe alio modo participium usurpatum est δ 1390:

οἶον ὑπέσαν
ἔργον ἀναγκαίῃ βεβημένοι.

Fortasse praestat: πεῖρησαν τευχέων λελημένοι, sicut λελίμημι absolute dictum est α 78, 123, 350, 1276; β 252; γ 80; δ 256 et 802. Iam Homerus Iliad. Δ 465:

εἶλκε δ' ὑπ' ἐκ βελέων λελημένος.,

uti et M 106:

βάν ῥ' ἰθύς Δαναῶν λελημένοι.

γ 1311: εὐρύ δ' ἀποπροβαλὼν χαμάδις σάκος, ἔνθα καὶ ἔνθα
τῆ καὶ τῆ βεβαῶς ἄμφω ἔχε πεπτηῶτας.

Malim: εὐθύ δ' ἀποπροβαλὼν. Εὐθύ = statim apud Alexandrinos frequens est.

γ 1320: ὃ δ' ἄρ' αὐτίς ἐλὼν σάκος ἔνθετο νότω
ἐξόπιθεν.

Scrpsissem equidem: ἄνθετο. Cf. δ 189:

πρύμνη δ' ἐνεείσατο κούρην
ἀνθέμενος.

γ 1341: ἤμος δὲ τρίτατον λάχος ἤματος ἀνομένοιο
λείπεται ἐξ ἡοῦς, καλέουσι δὲ κεκμηῶτες
ἐργατῖναι γλυκερόν σφιν ἄφαρ βουλευτὸν ἰκέσθαι.

Reposuerim verbum quod apud Apollonium minime rarum est:
χατέουσι. Cf. δ 1431:

ἔκφατο δ' Αἴγλη
μειλιχίοις ἐπέεσσιν ἀμειβομένη χατέοντας,
uti et δ 1557: οἶά τε πολλά
ἄνθρωποι χατέουσιν ἐπ' ἀλλοδαπῇ περώντες.

Poeta imitatus est Odysseum. v 280:

οὐδέ τις ἡμῖν
δάρκου μνήσις ἔην μάλα περ χατέουσιν ἐλέσθαι.

γ 1396: πολλοὶ δ' οὐτάμενοι πρὶν ὑπὸ χθονὸς ἴχνος ἀεῖραι,
cum Struvio prorsus necessarium iudicio ἀπὸ χθονὸς. Cf. δ 104
et 887.

γ 1406: πορφύρων ἦ κέ σφι θώτερον ἀντίφωτο.
Sic sine sensu editur; quidni scribitur τί κέ σφι?

δ 10: οὐ δ' ὄγε πάμπαν
θυγατέρων τάδε νόσφιν ἐῶν τελέεσθαι ἐώλπει.
Praestat perfectum τετελέεσθαι.

δ 166: εἰσόκε δὴ μιν
αὐτὸς ἐν ἐπὶ νῆα παλιντροπάσθαι Ἰήσων
ἦνωγεν, λείπεν δὲ πολύσκιον ἄλσος Ἄρηος.
Nonne pluralis λείπον requiritur?

Scripserat Zenodotus Iliad. Θ 166:

ἔρρε, κακὴ γλήνη, ἐπεὶ οὐ εἴξαντος ἐμεῖο
πύργων ἡμετέρων ἐπιβήσεται, οὐδὲ γυναῖκας
ἄξεις ἐν νήεσσι· πάρος τοι πρότμον ἐφῆσω.

Hoc recte; nec tamen minus in omnibus libris manuscriptis
legitur:

πάρος τοι δαίμονα δώσω.

Absurda ea lectio est, quae certe Aristarcho non potuit placere.
Quid latet? Respondi *Mnem.* 1884 p. 354 olim circumlatam
fuisse lectionem:

πάρος τοι λαιμὸν ἀμήσω,
 iuae lectio etiamsi fortasse Aristarchea fuerit, certe non est
 potior quam Zenodotea, quam Batavi editores in textum intu-
 lerunt. Nunc autem suspicioni meae haud exiguum pondus ac-
 cedit ex Apollonio δ 374:

Φασγάνῳ αὐτίκα τόνδε μέσον διὰ λαιμὸν ἀμήσαι.

δ 436: εὐτ' ἂν πρῶτα θεᾶς περὶ νηὸν ἴκηται.
 Nonne praestat παρὰ νηόν?

δ 513: ὕσατον αὖ — δὴ γὰρ τε Κυταιίδος ἤθεα γαίης
 εὐξάν, ἀτυζόμενοι χόλον ἄγριον Αἰήταο —
 ἔμπεδον ἄλλυδις ἄλλοι ἐφορμηθέντες ἔνασθεν.

Arridet: ἀφορμηθέντες.

δ 663: εὐρον ἀλδς νοτίδεσσι κάρη ἐπιφαιδρύνουσαν.
 Praestat, credo, quod in Guelferbytano libro est: περιφαι-
 δρύνουσαν. Eiusdem libri lectio δ 673: ἄλλο δ' ἀπ' ἄλλων
 συμμιγέες μελέων potior est quam Laurentiana: ἐπ' ἄλλων.

Mitto nunc δ 697 stultam formam πᾶϊν = παῖδα, quacum
 conferre poteris δᾶϊν apud Callimachum frgmt. 243, nam magis
 me advertit δ 927:

καπνῶ δ' ἀχλυόεις αἰθῆρ πέλεν.

Nimirum quod in *Quaestionibus Homericis* olim exsecutus sum,
 apud Homerum plurimum interest inter ἀέρα et ἀχλύν. Ἄηρ,
 quem σκοτεινὸν κατᾶστημα grammatici appellant, mortales pro-
 hibet quominus obvia cernant, quum tenebrae omnia occupent;
 ἀχλὺς autem ipsius mentis est caligo facitque ut oculi nostri
 suum officium praestare nequeant. Ut idem dicam barbare, sed
 perspicue satis: ἄηρ impedimentum est *obiectivum*, ἀχλὺς totum
subiectivum est. Multi Homeri loci comprobabunt id quod dixi,
 sed Alexandriae ne Aristarchus quidem certum discrimen agno-
 vit, itaque nemo mirabitur subinde Apollonium quoque peccavisse.
 Recte scripsit de Medea

γ 725:

καὶ δέ μιν ἀχλὺς

εἶλεν ἰαινομένην.,

item γ 963:

ἐκ δ' ἄρα οἱ κραδίη σηθέων πέσεν, ὄμματα δ' αὐτῆς
ἤχλυσαν· θερμὸν δὲ παρηΐδας εἶλεν ἔρευθος,
nam extra semet ipsam efferebatur et caecutiebatur et caligo mi-
serae virginis menti obversabatur. Itidem recte dicitur δ 1525:
πολλὴ δὲ κατ' ὀφθαλμῶν χέετ' ἀχλύς. Sed pessimum est quod
legimus β 1103:

κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλύς
ἄμπεχεν, οὐ δὲ πῆ ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι.,
et δ 1361:

οὐ δ' ἔτι τάςδ' ἀνὰ χῶρόν ἐσέδρακον, ἀλλὰ τις ἀχλύς
ἤ νεφέος μεσσηγὺ φαινομένηας ἐκάλυψεν.,
et δ 1480: ὧς τίς τε νέφ' ἐνὶ ἤματι μῆνην
ἦ ἴδεν ἢ ἐδόκησεν ἐπαχλύουσαν ἰδέσθαι.

'Ἄηρ contra recte usurpatur γ 211; δ 648 et 1246. Mire Calli-
machus frgmt. anon. 10: ἠέρος ἀχλύσαντος.

δ 1007: αὐθί τε καὶ μετέπειτα σὺν Αἰήταο κελεύθῳ.
Non dubitatur quid hoc significare debeat: regis *insu*; itaque
Herwerdenus *Mnem.* 1883 p. 120 suavit ut reponeretur *κελευσμή*
bene ad sententiam, sed correctioni evidentia accedet, si scripseris
κελευσμῶ, quam formam finxit poeta ad analogiam vocabu-
lorum *γναθμός*, *μηνιθμός*, *ἐλκηθμός*, aliorum. Cf. Valcken. ad
Röverum p. 43 et Callim. Hymn. IV 34 *βυθμόν* et de eo loco
Schneider. I p. 261.

δ 1022: συγερὸν δὲ με τάρβος ἔπεισεν
τῆςδε Φουγῆς μνήσασθαι.
Nonne *ἔπειγεν* magis ex more dictum erit?

δ 1034: ταύρους τ' ἐζεύξασθε καὶ ἐκ θέρος οὐλοὺν ἀνδρῶν
κεῖρετε γηγενέων.
Imo praestat aoristus *κεῖρατε*.

Sine sensu editur δ 1046:
οἶθι δὲ προτιβάλλομαι ὑμέας αὐτούς.
Collato δ 1372 conicio: οἶθι δὲ προτιόσσομαι. Traxit h
poeta ex Iliad X 356: ἢ σ' εὖ γιγνώσκων προτιόσσομαι.

§ 1274: δαημοσύνην δέ τις ἄλλος
φαίνοιν.

Absurda lectio; facile est corrigere Φήνειεν.

§ 1719: ῥέζον ὄσσα περ ἄνδρες ἐρημαίῃ ἐνι ῥέζειν
ἀκτῆ ἑφοπλίσειαν.

Requiro: ὄσσα κεν.

§ 1768 verbum φθάνειν solita significatione usurpatum invenio:
αἴψα δὲ τοίγε

ὑδρείης περί δῆριν ἀμεμφέα δηρίσαντο,
ὃς κεν ἀφυσσάμενος φθαίη μετὰ νῆα δ' ἰκέσθαι.

sed alibi *praevertendi* usus non apparet omnique cum aliis com-
paratione sublata nihil est nisi *quantocius*, quo sensu ut pluri-
mum φθάνειν cum negatione construitur: οὐκ ἂν φθάνοιμι τὴν
μάχαιραν παρακονῶν, sim., veluti fortasse

β 584: ἀλλά μιν ἔφθη Τίφους ὑπ' εἰρεσίῃ βαρύθουσαν
ἀγχαλάσας.,

sed luculentiora exempla sunt:

α 1189: βῆ ῥ' ἴμεν εἰς ὕλην υἷδος Διός, ὧς κεν ἐρετμόν
οἱ αὐτῷ φθαίη καταχείριον ἐντύνασθαι.,

et in vicinia α 1209 Hylas

δίζητο κρήνης ἱερὸν ῥόνον, ὧς κέ οἱ ὕδωρ
φθαίη ἀφυσσάμενος ποτιδῶπιον.

Amstelodami,
d. 23 m. Nov. 1904.

SALLUSTIUS.

SALL. BELL. IUG. 79. 4: *per inducias sponsionem faciunt, uti certo die legati domo proficiscerentur: quo in loco inter se obvii fuissent, is communis utriusque populi finis haberetur.*

Verba *utriusque populi*, ubi nunc leguntur, non quidem molesta sunt, sed ad *legati* desiderari nequeunt. Qua de causa e versu superiore in hunc locum ea migrasse suspicor, Sallustium autem scripsisse: *uti certo die legati utriusque populi domo proficiscerentur* e. q. s.

P. H. D.

AD PROCOPIUM.

SCRIPSIT

H. VAN HERWERDEN.

Procopii Caesariensis opera omnia. recognovit
IACOBUS HAURY. MCMV. Lipsiae in edi-
bus B. G. Teubneri.

Adnotationibus meis ad Procopium scriptis in *Mnemosynes* vol. IX N. S., quarum rationem habuit cum in textu tum in notis criticis novissimus Procopii editor Iacobus Haurý, e diligenti huius recensiois lectione addantur nunc observationes insequentes.

AD VOL. I.

(de bellis libri I—IV).

I 2 § 12. Ἀνατόλιον — Θεοδοσίος — πρεσβευτὴν ἐς Πέρσας μόνον αὐτὸν ἐτύγγανε πέμψας· ὅς ἐπειδὴ ἀγχιιστα ἐγεγόνει τοῦ Μήδων στρατοῦ, ἀποθρῶσκει μὲν τοῦ ἵππου μόνος, πεζῶ δὲ βαδίζων ἐπὶ Ὀναρράνην ἕει. Deleatur μόνος, absurde repetitum ex antecedentibus.

I 2 § 15. ἐφ' ᾧ μέντοι μηδέτεροι ἐν χωρίῳ οἰκίῳ ἐν γειτόνων τοῖς τῶν ἐτέρων ὀρίοις ὄντι ὀχύρωμα νεώτερόν τι ἐργάζονται.

Procopius formulam ἐφ' ᾧ de re futura aut cum futuro coniungere solet aut cum coniunctivo, itaque recipienda fuerat lectio codicis V ἐργάζονται. Nam indicativo locum non esse apparet. — Est etiam ubi ἐφ' ᾧ iungatur cum infinitivo, ut III 3 § 25, ἐφ' ᾧ — ἕκαστον τὸ τριτημόριον ἔχοντα ἄρχειν. Cf. 4 § 13 etc.

I 5 § 7. οἱ δὲ κτεῖναι ἄνδρα τοῦ βασιλείου αἵματος οὐδ' ὄλωσ ἔγνωσαν. Procul dubio praeferenda est lectio codicis G οὐδαμῶς, sic enim aut οὐδαμῆ (hoc etiam saepius) constanter in talibus scribit noster.

I 5 § 27. ἐπεὶ δὲ ἐς χοῦν αὖθις τὸν Ἀρμενίων ἤλθεν, ἐς τὰς ἀπειλὰς ἀπεχώρησε. Ut e praegressis videbis, iam saepius minatus fuerat Arsaces, itaque h. l. corrigendum ἀνεχώρησε.

I 5 § 40. ἐμοὶ δὲ ὄθενπερ ἐξέβην ἰτέον. Imo vero <ἐπαν>ιτέον, ut in hac formula, quam cum aliis plurimis sublegit Herodoto, scribere solet Procopius. E locis plurimis conferas mihi quae leguntur vol. I pp. 19, 25; 44, 8; 51, 26; 85, 13; vol. II pp. 123, 3 sq.; 360, 4 sq.; 420, 5 sq.; 436, 3; 453, 3; 518, 11; 563, 2; 600, 4; 660, 7.

Possis tamen eodem iure conicere, quod semel notavi II p. 607 extr.: ἐμοὶ δὲ <αὖθις> ὄθενπερ ἐξέβην ἰτέον. Vid. infra ad V 11 § 4.

I 8 § 4. στράτευμα γὰρ τοιοῦτό Φασιν οὔτε πρότερον οὔτε ὕστερον ἐπὶ Πέρσας Ῥωμαίοις ξυστῆναι. Fallor ne an agitur de quantitate, non de qualitate exercitus, ut vero lectio sit τοσοῦτο?

I 9 § 3. ἐς δὲ τὰ οἰκεία ξὺν τῷ εὐπρεπεῖ λόγῳ ἀναχωρεῖν ἤθελον. Nescio an praestet ξὺν τῷ εὐπρεπεῖ λόγῳ. Suspectus enim articulus.

I 9 § 5. καὶ τῷ Γλώνη ἔτοιμον εἰπὼν τὸ θήραμα εἶναι, αὐτῷ τε καὶ τοῖς διακοσίοις ἐξηγήσατο ἐπὶ τὴν τῶν πολεμίων ἐνέδραν. Perspicuitatis ergo hic additum expectes subiectum ὁ ἀγροῖκος.

I 11 § 10. ὡς δὴ αὐτῷ καὶ τὴν βασιλείην ἐκδέξασθαι ἐπίδοξο; ἦν. Formulam ἐπίδοξον εἶναι Procopium, ut pas est, coniungere cum futuri infinitivo, arguunt loci plurimi, velut p. 99, 24; 330, 3 sq. etc., itaque recipienda fuerat lectio cod. G ἐκδέξασθαι. Pag. 61, 4 corrigendum ἐσβαλεῖν (pro ἐσβάλλειν) ἐπίδοξοι εἰσιν.

I 13 § 12. ἄφνω δέ τις Βελισαρίῳ τε καὶ Ἑρμογένει ἀπήγγελλεν ὡς Πέρσαι ἐπιβάλλειν (l. ἐσβαλεῖν) ἐπίδοξοι εἰσιν ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων, πόλιν Δάρας αἰρήσειν ἐν σπουδῇ ἔχοντες.

Constanter noster, ut par est, formulas ἐν σπουδῇ (γνώμη, βουλῇ) ἔχειν iungit cum infinitivo praesentis aut aoristi, itaque h. l. merito expectes αἰρεῖν. Ex innumeris locis compara mihi quae leguntur vol. I pp. 38, 70 sq.; 41, 2 sq.; 55 24 sq.; 75, 23; 87, 19 sq.; 108, 7 sq.; 111, 35; 112, 25; 117, 13; 118, 13; 152, 6 sq.; 153, 70; 160, 36; 166, 12; 203, 1 sq.; 215, 18; 236, 7; 286, 29 sq.; 290, 13; 298, 23 sq.; 300, 20 sq.; 476, 24; 505, 22 sq.

Ambigo tamen utrum sic locus emendandus sit an scribendum πόλιν Δάρας ἐν ἐλπίδι ἔχοντες. Haud enim ita difficulter ex ΘΑΠΙΔΙ nasci potuit ΣΠΟΤΔΗΙ. Illam vero correctionem ut leniorem praetulerim.

I 14 § 5. ταῦτα ἐπεὶ Μιρράνης ἀπενεχθέντα [τὰ γράμματα] εἶδεν. Ex puncto glossemate Procopio reddo formulam huic scriptori usitatissimam, quae legitur p. 121, 6; 166, 20; 207, 20; 209, 15 et alibi passim.

I 17 § 8. καὶ μὴν καὶ ἄμαξαι παρίασιν ἐνθένδε πολλαὶ ἡμέραι ἐκάστη, ἀλλ' οὐδὲν τὸ παράπαν ἰσχύουσιν ἢ ἐξελέγχειν τοῦ τέλματος. Agitur de loco palustri superstrato parti Euphratis, ita firmo tamen, ut vel plostra transire possint. Si sanum est ἐξελέγχειν, accipiendum de natura loci, quam palustrem esse plostri rotis non arguatur. Dubitabundus tentavi ἐξέλεγειν.

I 17 § 16. χωρὸν τινα ἐν Καππαδόκῳ εὐρεῖν τῷ ἐν Ταύροις <ἐς> τὰ μάλιστα ἐμφερέστατον. De meo inserui praepositionem, quae inserenda etiam in eadem formula Vol. I p. 165, 10 et vol. II p. 648, 23. Nam aut sic scribere solet Procopius aut sine articulo μάλιστα.

I 17 § 44. Supplendum videtur: οὓς δὴ (captivos) ἀπέδοτο ὕστερον, πλοῦτον <ἀπ'> αὐτῶν οὐ Φαῦλον οὐδὲ τὸν τυχόντα περιβαλλόμενος.

I 18 § 15. ἑορτὴ δὲ ἡ πασχαλία ἐπέκειτο ἡμέρᾳ ἐπιγενησομένη τῇ ὑστεραίᾳ, ἣν δὴ σέβονται Χριστιανοὶ πασῶν μάλιστα, ἡμέρᾳ τε τῇ ταύτης προτέρα σιτίων τε καὶ ποτοῦ ἀπεχόμεναι οὐ διημερεῦειν νενομίκασι μόνον ἀλλὰ καὶ πόρρω νήστεις τῶν νυκτῶν ἰέναι. Transponendum πόρρω τῶν νυκτῶν νήστεις ἰέναι. Secuntur haec: τότε οὖν ἅπαντας Βελισάριος ὀργῶντας ἐπὶ τοὺς πολεμίους ὄρων, ταύτης τε ἀποστήσαι τῆς γνώμης ἐθέλων (ταῦτα γὰρ οἱ καὶ Ἑρμογένης ἐγίνωσκεν· —) τοὺς παραγενομένους πάντας ξυγκαλέσας ἔλεξε τοιαύδε. Ne sensu careat pronomen οἱ, evidenter corrigendum est: καὶ ταῦτα γὰρ οἱ κτέ. Laborant etiam verba sequentia sic, ni fallor, emendanda: Ποῖ Φέρεσθε, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ἢ τί πεπονθότες κίνδυνον αἰρεῖσθαι ὑμῖν αὐτοῖς οὐκ ἀναγκαῖον βουλεύεσθε; μίαν εἶναι νίκην ἀκίβδηλον οἶονταὶ ἄνθρωποι τὸ μηδὲν δεινὸν πρὸς τῶν πολεμίων παθεῖν, ὅπερ ἡμῖν ἔν γε τῷ παρόντι δέδωκεν ἢ τε τύχῃ καὶ ἡμῶν τὸ ἀπὸ vel παρὰ (pro κατὰ) τῶν ἐναντίων δέος. οὐκοῦν ἀπόνασθαι τῶν παρόντων ἀγαθῶν ἄμεινον ἢ, παρελθόντα (-τας?) ταῦτα, <τὰ ἀπόντα> ζητεῖν, i. e. ergo *frui praestat praesentibus bonis quam his neglectis absentia quaerere.*

I 19 § 22. διαπλεύσαντες δὲ ἀεὶ τὸ πέλαγος τοῦτο καταίρουσιν ἐς τῶν Ἀδουλιτῶν τὸν λιμένα. Vocula AEI non delenda mihi videtur cum Christio, sed mutanda in ΔΗ.

I 21 § 5. ἐγκαθεζόμενοι ἐπολιόρκουν (Μαρτυρόπολιν). Noli conicere, quod expectes ἐπικαθεζόμενοι. Cf. II 19 § 11 et quod passim sic usurpat noster, ἐνστρατοπεδεύεσθαι pro verbo simpliciter.

I 21 § 23. ἐν δὲ Μαρτυροπόλει Σίττας τε καὶ Ἑρμογένης ἀμφὶ τῇ πόλει δειμαίνοντες, ἀμύνειν γὰρ κινδυνευούσῃ οὐδαμῇ εἶχον, ἐπεμφάν τινας ἐς τοὺς πολεμίους κτέ. At hi duces procul ab ea urbe erant in Mesopotamia, itaque suspicor: ἐν δὲ <Μεσοποταμίᾳ> — ἀμφὶ τῇ <Μαρτυρο>πόλει δειμαίνοντες κτέ. Vide antecedentia.

I 23 § 21. οὕτω μὲν ὁ Χοσρόης τὴν ἐπὶ [τῷ] θανάτῳ τὸν ἄνθρωπον ἀπεπέμψατο. Deleo articulum, qui alibi constanter etiam apud Procopium in notissima formula recte abest, v. c. p. 124, 17 et 128, 4. Creberrime occurrit.

I 25 § 31. τότε μὲν οὖν ἐξ ἐπάρχων ἰδιώτης γενόμενος ἐς ἕτερον <ἱερὸν> ἐνθένδε ἀναστὰς ἐκομίσθη (Ioannes Cappadox). Inserui quod propter ductuum similitudinem facile excidit ἱερὸν, cuius durissima est h. l. omissio, licet in fine § 30 legatur καταφυγὸν ἐς τὸ (τι recte coniecit editor) ἱερὸν κτέ.

I 25 § 38. ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἤνυον, δυνάμει αὐτοὺς περιελθόντες Εὐσεβίου πολλῶ, ξυμφρονήσαντες νεανίαι τινὲς <αὐτὸν> ἐν τῇ Κυζικοῦ ἀγορᾷ κτείνουσιν. Pronomen, quod de meo addidi, desiderari nequit.

II 4 § 11. Πέρσαι δὲ οὐ πολλῶ ὕστερον τὰς σπονδὰς λύσαντες ἔργα Ῥωμαίους τοὺς ἐφόους εἰργάσαντο ἄπερ ἐγὼ αὐτίκα δὴ μάλα δηλώσω. Βελισάριος [ἐπεὶ om. VP] τῶν Γότθων τε καὶ Ἰταλιωτῶν βασιλέα Οὐίττιγιν καθελὼν ζῶντα ἐς Βυζάντιον ἤνεγκεν. ὅπως δὲ ὁ Περσῶν στρατὸς ἐς γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐπέβαλεν, ἐρῶν ἔρχομαι. Verba Βελισάριος — ἤνεγκεν adeo male interrumpunt reliquam orationem arte cohaerentem, ut scholium marginale esse suspicer.

II 4 § 17. Vid. supra ad I 17 § 17.

II 7 § 36. ὄχοντο ὡς ἕκαστός πη ἰβούλετο. Commemorat Hauri coniecturam meam οἱ pro ὡς. Debebam e constanti Procopii usu proponere οὐ, quod soloecce de motu quoque in locum adhibet.

II 9 § 15. ἐνταῦθα κειμήλια χρυσοῦ τε καὶ ἀργύρου τοσαῦτα τὸ πλῆθος ὁ Χοσρόης εὔρεν, ὥστε τῆς λείας ἄλλο οὐδὲν ὅτι μὴ τὰ κειμήλια ταῦτα λαβὼν πλούτου τι μέγεθος περιβεβλημένος ἀπίων ὄχετο. Num forte πλούτου <πολύ> τι μέγεθος?

II 11 § 1. ἐνταῦθά τε Ῥωμαίων οὐδένα οὔτε εὐρών οὔτε λυμηνάμενος (Chosroes), ἀπελούσατο μὲν [ἐκ] τῆς θαλάσσης τῷ ὕδατι μόνος (μόνον?), θύσας τε τῷ ἡλίῳ — ὀπίσω ἀπήλαυεν. Delevi suspectam mihi praepositionem. Pro εὐρών, quod sane corruptum, editor coniecit αἰρῶν, at necessarius videtur aoristus, ut recte sequitur λυμηνάμενος etc. Expectatur ἐλών vel ἀνελών.

II 11 § 21. καὶ ὅς <ἐπεὶ add. editor> ἀνεπυθάνετο κτέ. Malim equidem ὅς <ὡς> κτέ., quae facilius est correctio.

Π 16 § 27. μετεῖναι δὲ τῆς Ῥωμαίων θαλάσσης ὑμῖν διὰ τῆς
κετέρας ξυμβήσεται χώρας, ἐν ἧ πλοῖά σοι, ὦ βασιλεῦ, ναυπη-
ουμένω βατὸν οὐδενὶ πόνῳ τὸ ἐν Βυζαντίῳ παλάτιον ἔσται.
Ialim <προσ>βατὸν.

Π 24 § 10. οἷς δὴ ὁ βασιλεὺς αὐτίκα ἠγμένος αὐτῷ τε καὶ
Ιαρίνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἄρχουσιν ὅτι τάχιστα ἐσβάλλειν εἰς (l.
; cum G) τὴν πολεμίαν ἐπέστελλεν. εὖ γὰρ οἶδεν ὡς αὐτοῖς
ἢν πολεμίῳν οὐδεὶς ἐμποδῶν γενήσεται. Male editor sprevit multo
meliozem codicis G lectionem εἰδέναι pro οἶδεν.

Π 28 § 8. χρῆναι δὲ ὑπὲρ τῆς ἀεὶ ἐκεχειρίας χρήματά τέ οἱ
δὴ Ῥωμαίων αὐτοκράτορα δοῦναι. Suspectam habeo voculam ἀεὶ,
quam omittit cod. H. Num forte errore repetita est e proxime
ntagressis verbis οὕτω τε ἀδεέστερον ἀεὶ ἐς ἀλλήλους Φοιτῶντες?

Π 28 § 13. καὶ Ἀλαμούνδαρος μὲν ἕνα τῶν Ἀρέθα παίδων ἴπ-
πους νέμοντα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐλὼν τῇ Ἀφροδίτῃ εὐθύς ἔθυσσε, καὶ
ἐπ' αὐτοῦ ἐγνώσθη οὐ καταπροΐεσθαι τὰ Ῥωμαίων
τράγματα Πέρσαις Ἀρέθαν. Obscurissimum est quomodo
ex eo sacrificio apparere potuerit non proderet Persis res Roma-
norum, cum praesertim Procopius alibi eius fidem merito su-
spectet. Nec tamen deleri potest negatio, quoniam etiam con-
trarium inde non poterat apparere.

Π 28 § 16. Φάβριζος τε καὶ Ἰσδιγούσδας, ἀρχὰς μὲν περιβε-
βλημένω ἐνταῦθα μεγίστας καὶ ἄλλως λογισμῶν πονηροτάτω
Περσῶν ἀπάντων κτέ. An ἄλλων λογισμῶν, aliorum sententia?

Π 29 § 27. νῦν δὲ ὁ Γουβάζης μαθὼν τὴν Περσῶν ἔφοδον τῷ
λαγισθαίῳ ἐπέστελλε πέμψαι μὲν τινὰς, οἱ Φυλάξουσι τὸν στε-
νὸν ἰσχυρότατα. Hoc fecisse § 33 dicitur Lagisthaeus, qui
πίσω tantum milites miserit ad tuendas angustias, multo
maiores quam quibus opus erat, nec tamen ita recte dici potuit
33 αὐτὸς δὲ Πέτραν πολιορκῶν παντὶ τῷ στρατῷ οὐδὲν ἤνυσσε,
id necesssario corrigendum παντὶ τῷ <ἄλλῳ> στρατῷ, ut cum
ibi scribitur tum infra 29 § 20, p. 299, 8.

III 2 § 11. πόλεις τε γάρ, ὅσας εἶλον, οὕτω κατειργάσαντο ὥστε οὐδὲν εἰς ἐμὲ αὐταῖς ἀπολέλειπται γνώρισμα, ἀλλως τε καὶ ἐντὸς τοῦ Ἰονίου κόλπου, πλὴν γε δὴ ὅτι πύργον ἓνα ἢ πύλην μίαν ἢ τι τοιοῦτο αὐτοῖς περιεῖνκι συνέβη. Nullam reperio causam probabilem, cur Vandali *praesertim* urbes sitas citra sinum Ionium funditus deleverint. Quocirca Procopium scripsisse arbitror ἀλλως τε καὶ ἐντὸς Ἰονίου κόλπου.

III 2 § 21. οἳ τε γὰρ νέοι τῶ ἐὺπειθέστεροι τοῖς κερτημένους εἶναι τὸ ὑποπτον ἀπεκρούοντο. Malim ἐὺπειθέστατοι.

III 3 § 9. ζῶντα δὲ Βαλεντιανὸς Ἰωάννην ἐν τε τῶ Ἀκολήϊας ἱπποδρομίῳ — εἰσῆγεν ἐπόμευσέ τε θυφ' ὑχούμενον καὶ — ἐκτείνειν. *Sequentes aoristi suadent εἰσῆγ<αγ>εν.*

III 4 § 15. ἐν δὲ δὴ Ῥώμῃ Πλακιδία μὲν πρότερον ἐτελεύτα, ἔπειτα δὲ Βαλεντιανὸς ὁ ταύτης υἱός, ἄπαις ἀρσενολόγου. Imo vero ἀρσενος γόνου, ut more Herodoteo sed mutata dialecto passim dicit noster, v. c. mox p. 333, 13; 345, 3; 347, 7. Nec vero palaeographice aliud significat lectio ἀρσενὸν γόνου, unde nata est librorum scriptura. Cf. etiam p. 20, 21; 119, 3.

III 4 § 37. τὴν τε Εὐδοξίαν ἀχθομένην Μαξίμῳ καὶ πρότερον τίσασθαι τε αὐτὸν τῆς ἐς Βαλεντιανὸν ἀδικίας ἐπιθυμοῦσαν ἐτι [δὲ] μᾶλλον εἰς (l. ἐς hic et alibi semper, ut Thucydidem secutus solet noster) αὐτὸν οἰδαίνειν ὁ λόγος ἐποίησεν. Pro vocula δὲ, quam cancellavit editor, scripserim δὴ.

III 6 § 4. λέγουσιν οὖν Ἀσπαρα τότε δέξαντα μὴ Βανδύλων ἠσημένων ὁ Λέων ὡς ἀσφαλέστατα τὴν βασιλείαν κρατύνηται, πολλὰ Βασιλίσκῳ ἐπισκήψαντα παρακαθέσθαι οἱ Βανδύλους τε καὶ Γιζέριχον. Verba lacunosa et corrupta. Scribendum videtur ἐπισκήψαντι et post hoc supplendum fere ὑπουργοῦντα (sive χαριζόμενον) παῖσαι Λέοντα aut similia. Hoc enim suadet antecedens narratio.

III 7 § 21. παραδίδωσιν Ἀρμάτος Ζήνωνι τὸ αὐτοῦ στράτευμα, ἐφ' ᾧ Βασιλίσκον Καίσαρά τε καταστήσεσθαι καὶ τελευτῶντι διάδοκον τῆς βασιλείας ἀπολιπεῖν. Non ipsius scriptoris sed li-

brariorum errore ita legi pro καταστήσασθαι arguit sequens ἀπολιπεῖν.

III 7 § 25. ἔνθα δὴ ψύχει τε καὶ λιμῶ πιεζόμενοι ἔς τε ἀλλήλους καταφεύγουσι καὶ τὰ Φίλτατα περιβαλλόντες σώματα διεφθάρησαν. Exquisitius sic sibi scribere Procopius visus est pro ἀλληλοκτονίας.

III 8 § 4. πολλῶν δὲ καὶ τὰς γλώσσας ἀπέτεμεν ἀπ' αὐτῆς Φάρυγγος, κτέ. Malim ἀπὸ τῆς Φάρυγγος.

III 9 § 10. οὐχ ὅσια ποιεῖς οὐδὲ τῶν Γιζεριχῶ διαθηκῶν ἄξια, εἴ τι τῶν Γιζεριχῶ βεβουλευμένων ὀφελός ἐστιν· γέροντα τε καὶ ξυγγενῆ καὶ βασιλέα Βανδύλων ἐν Φυλακῇ ἔχων, καὶ βία τὴν ἀρχὴν ἀφαιρούμενος κτέ. Manifeste sic transponenda verba εἴ τι — ἐστιν, quae in libris leguntur post Βανδύλων.

III 10 § 26. Legerim: τούτῳ τῷ Γῶδα ὁ Γελίμερ Σαρδῶ τὴν νῆσον ἐπέτρεψε, Φυλακῆς τε ἔνεκα καὶ <τοῦ> Φόρου τὸν ἐπέτειον ἀποφέρειν.

III 11 § 33. σχῆμα βασιλέως περιβαλλόμενον καὶ δορυφόρους προσποιησάμενον. Requiro περιβαλλόμενον. Idem mendum similiter tollendum infra V 21 § 16.

III 13 § 8. Ταινάρῳ προσέμιξαν, ἢ νῦν Καινούπολις ἐπικαλεῖται. Num recte ita scribitur, an legendum Καινόπολις?

III 15 § 18. Supplendum: μηδεὶς ὑμῶν, ὃ ξυνάρχοντες, ἐπιγνώμονες εἶναι τοὺς <έμοὺς> λόγους οἰέσθω, κτέ.

III 21 § 10. οὐ μὴν οὐδέ τι ἐμπόδισμα τῇ κατὰ τὴν πόλιν (Romam captam a Belisario) ἐργασίᾳ ξυνέβη, ἀλλ' ἐν ἀλούσῃ πόλει καὶ πολιτείᾳ μεταβαλοῦσα καὶ βασιλείᾳ ἀλλαξαμένη οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ξυνέβη τινὸς τὴν οἰκίαν ἀποκεκλείσθαι, ἀλλ' οἱ γραμματεῖς τὰ βιβλίδια γράψαντες τοὺς στρατιώτας, ὥσπερ εἰώθει, ἔς τὰς οἰκίας ἐσήγαγον αὐτοὶ τε ὄνιον ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς τὸ ἄριστον λαβόντες ὡς ἐκάστῳ ἦν βουλομένῳ ἡσύχαζον.

Quia pronomem αὐτοὶ non ad scribas, sed ad milites referendum esse sententia docet, scribendum videtur aut οὔτοί τε aut αὐτοὶ τε <οὔτοί>, quod fortasse praefendum.

IV 5 § 24. βουλόμεθα δέ σε ὡς βέλτιστα βουλευσασθαι ἢ ὡς ταχύτατα καὶ τὴν παρὰ τοῦ σοῦ βασιλέως προσδέχεσθαι γνώμην. Editor ante ἢ excidisse putat μάλλον, quae si esset sententia, nulla opus foret mutatione, si quidem iam Homerus βούλομαι ἢ dixit cum ellipsi vocis μάλλον, sed nescio an potius sit huius loci βουλευσασθαι καὶ ὡς ταχύτατα κτέ. Passim confundi a librariis ἢ et καὶ nemo ignorat.

IV 11 § 18. καὶ γυναῖκας μὲν ξὺν τοῖς παισὶ κατέθεντο τοῦ κύκλου ἐντός· (τοῖς γὰρ Μαυρουσίοις καὶ γυναῖκας δλίγας [ξὺν τοῖς παισὶν del. Christ] ἐς παράταξιν ἐπάγεσθαι νόμος κτέ. *Rarae mulieres* minime sufficiebant, ut arbitror, itaque minime dubito, quin hic, ut saepe, perierit negatio, et supplendum sit <οὐκ> δλίγας.

IV 12 § 28. καὶ τότε Μαυρουσίων τοὺς ἀπολειπομένους γυναικῶν τῶν σφετέρων τὸ λόγιον ἐπέθει, ὡς ἄρα τὸ γένος αὐτοῖς πρὸς ἀνδρὸς ἀγενείου δλεῖται.

Postulabat, ni fallor, narrationis perspicuitas, ut scriptor aut hic adderet aut in praegressis moneret imberbem fuisse Solomonem, itaque suspicor post ἀγενείου periisse verba ἀγενεῖος δ' ἦν Σολόμων aut similia.

IV 17 § 3. Malim: οὐ δὴ αὐτοῖς αἵ τε γυναῖκες καὶ <τὰ> τῆς λείας χρήματα ἦσαν.

IV 21 § 21. χλευάζοντες δὲ τὰ εἰρημένα οἱ βάρβαροι πάντως αὐτὸν (Sergium, qui Leuathorum ducibus promiserat se ἀπιστίᾳ sanctissimo sacramento iis confirmaturum) δμεῖσθαι τὰ Χριστιανῶν λόγια ἔφασαν, ἅπερ καλεῖν εὐαγγέλια νενομίκασιν. οὐκ ὡς ἐπειδὴ Σέργιος ταῦτα δμόσας εἶτα τοὺς πιστεύσαντας ἐκτείνου βουλομένοις σφίσιν αὐτοῖς εἶη ἐς μάχην ἰοῦσι τούτων δὴ τῶν ἰσχυρίων ἀποπειρᾶσθαι, ὅποιαν τινὰ πρὸς τοὺς ἐπίορκους δύναμιν ἔχουσιν, ὅπως αὐτοῖς βεβαιότατα πιστεύσαντες οὕτω δὴ ἐπὶ τὰς ξυθήκας καθιστῶνται. Pro εἶη, quod non habet unde pendeat corrigatur εἶναι, referendum ad ἔφασαν.

IV 26 § 5. καὶ ἔτυχέ γε τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας, εἰ μὴ χειμῶν μεταξὺ ἐπιγενόμενος διεκώλυσε. Requiro καὶ ἔτυχε κτέ.

IV 26 § 13. *ἐνταῦθα ἀφίκεται*. Pro forma eschatobarbara t e codd. PO *ἀφίκετο* fuerat recipiendum aut corrigendum *ᾤκτα*. Sæpe enim Byzantini et Procopius perfecto utuntur o aoristo.

IV 27 § 28. *Ἄρταβάνης δὲ καὶ Κουτζίνας ἐπῆγον ἐπὶ τοὺς ἰαντίους τὸ στράτευμα, οὓς δὴ οὐ [ξυν]ενεγκόντες οἱ ξὺν τῷ Ἀντάξ Μαυρούσιοι ἐς Φυγὴν ὤρμηστο*. Cancellavi apertum ditto-graphema.

AD VOL. II.

V 2 § 16. Supra correxi ad III 11 § 33.

V II § 4. Legendum: *ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὸν πρότερον λόγον <ἐπ>άνειμι*. Vid. ad. I 5 § 40.

V 20 § 2. *καὶ αὐτὸν* (puerum Vittigin in luctatione victum) ἢ τῶν παιδῶν ὄμιλος ἐπὶ δένδρον ἐκρήμωνων. Recipienda fuerat e cod. L *ἐκρέμων*, quæ forma commendatur frequenti Procopii usu. Cf. vol. I pp. 185, 16; 303, 21; 404, 7; vol. II p. 217, 23; 218, 14 etc. De *ἐπὶ* pro *ἀπὸ* cf. I p. 6, 24; p. 25, 13.

V 23 § 13. Supplendum ἐν <πύλῃ> *Σαλαρίᾳ*. Nusquam enim alibi in frequenti huius aliarumque Romæ portarum mentione hoc vocabulum omissum offendes.

V 24 § 28. τῶν τινες πατρίκιοι τὰ Σιβύλλης λόγια προὔφερων, ἰσχυρίζομενοι τὸν κίνδυνον τῆ πόλει ἄχρι ἐς τὸν Ἰούλιον μῆνα γεγενῆσθαι μόνον κτέ. Imo vero γενησέσθαι. Similiter 28 § 29 sententia flagitat: διὰ ταῦτα μὲν Βελισάριος ἰσχυρίζετο τοὺς βαρβάρους ἐν ταύταις δὴ ταῖς ξυμβολαῖς πρὸς Ῥωμαίων ἡσθήσ(εσ)θαι.

V 29 § 7. *ἐνοοῦντά με δὲ τό τε Βυυδίων πάθος — οὐδὲν ἰσίχεται μέτριον*. Transpone δέ με.

V 29 § 44. ὁ δὲ ἡμέρας δύο ἐπιβιούς ἐτελεύτησε λόγον αὐτοῦ πολὺν ἐν τε Ἰσαύροις καὶ τῷ ἄλλῳ στρατοπέδῳ ἀπολιπών.

Suspiciantem me, coll. p. 195, 21 sq., locis bene multis πόθον, desiderium, reprimit tamen I 18 § 38 λόγον αὐτοῦ πολὺν τοῖς πολεμίοις ἀπολιπών, ubi πόθον absurdum foret.

VI 2 § 23. Requiro ἔργα μὲν <οὖν> ἐπιδειξάμενος μεγάλα κτέ. et similiter correxerim vol. II p. 234, 10 (VI 19 § 10).

VI 4 § 11 (166, 18). Narrationis perspicuitas post longas ambages postulare videtur subiecti mentionem, ut scribatur ἐν τούτῳ δὲ τῷ χωρίῳ <Βελισάριος> Βαλεριανόν, τοὺς Οὐνίους ἄπαντας ἀπαγαγόντα, χαράκωμα — ἐκέλευε ποιεῖσθαι.

VI 8 § 2 οὗτος δὲ Πρεσίδιος, ὅτι δὴ Γότθους προσκεκρουκάς, — Φεύγει κτέ. Imo vero ὅτι, quidquid. An est typorum vitium?

VI 11 § 6. ἤλπιζε γάρ, ἦν πεζοὶ τε καὶ μόνοι ἀρχόντων οὐκ ἀξιολόγων σφίσι παρόντων Ἀρίμινον ἔχουσιν, οὐποτε αὐτῆς ἐς πολιορκίαν Γότθων τὴν δύναμιν καταστήσεται, αἰεὶ ὑπεριδόντας ἐπὶ Ῥαβέννης αὐτίκα ἵεναι, ἦν τε Ἀρίμινον πολιορκεῖν ἐθελήσωσι, τοῖς τε πεζοῖς τὰ ἐπιτήδεια ἐς πλείω τινὰ χρόνον ἀρκέσειν. Manifesto sententia aspernatur voculam τε, quam editor e cod. K addidit. Omittit eam cod. L, sed fortasse in γε refingenda est.

VI 14 § 10. οὐκ ἔχοντες Ἑρουλοὶ ἐφ' οὐστιας ἀνθρώπους τὸ λοιπὸν ἔλθοιεν, καταθέμενοι τὰ ὄπλα ἡσυχῇ ἔμενον, χρόνος τε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τριῶν ἐν ταύτῃ δὴ τῇ εἰρήνῃ ἐτρίβη καὶ αὐτοὶ ἐς ἄγαν ἀχθόμενοι Ῥοδοῦλφον ἀνέδην σφῶν τὸν ἡγεμόνα ἐκάκισον κτέ. Quia parum hic conveniunt notiones ἱρσι et κέτρο, non dubito quin genuina lectio sit αὐτῆ, scil. τῇ εἰρήνῃ.

VI 14 § 13. Ἑρουλοὶ — ὁμολογοῦντες, εἰ μὲν τι ἀπεστερήκασιν τοῦ φόρου, ἀλλ' αὐτίκα μάλα ξὺν μεγάλῳ αὐτὸ ἀπέτισαν κτέ. Manifeste ita scripsit Procopius memor nobilissimi loci Homericī Δ 160 sqq.

εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσε,
ὁψὲ καὶ ἐπτελέει σὺν τε μεγάλῳ ἀπέτ(ε)ισαν,
σὺν σφῆσιν κεφαλήσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσι,

us loci immemor doctissimus Homeri editor Christ infelicitate Procopio reddendum coniecit ξὺν μεγάλῳ (τόκῳ), nec magistri sui errorem animadvertit editor.

VI 17 § 23. καὶ εἰ μὲν τι ἰσχύος ἢ θάρρους περιεῖναι τοῖς λιορκουμένοις τετύχηκε, πλείστους τε ἂν τῶν πολεμίων ἐπεξεληντος αὐτοῦ ἔκτειναν. Sententia flagitat τετυχήκει.

VI 19 § 29. Νάρσης δὲ — ἰσχυρίζετο ἐν τῷ παρόντι <περὶ> τοῦ ἰς πολιτείας ξυμφόρου πολιτεύεσθαι. De meo addidi praepositionem ita necessariam, ut de operarum errore fere cogitem.

VI 20 § 24. τό τε πελιδνὸν ἐς τὸ μέλαν μεταβαλόντες δαίροις τισὶν ἐς ἄγαν καυθεῖσιν ἐφέκεσαν. Facillime confunduntur ΛΑΙΑ, *torres*, et ΔΑΙΔΙΑ, *faces*. Huius autem loci est δαίροις. Cf. Thesaurus II p. 881 s. v. δάλιον.

Paucis interpositis secuntur haec: ἐπειδὴ γὰρ σφίσι ἀποσβεσθέντων τὸ θερμὸν ἔτυχεν, ὅπερ ἢ φύσις ἐντὸς ἔκαυσεν, εἴ τις ἐς ἴρον αὐτοῦς, ἀλλὰ μὴ κατὰ βραχὺ θρέψειεν, ὥσπερ τὰ ἐπὶ αἰροῦ τεχθέντα παῖδια, οἷδε καταπέψαι οὐκέτι τὰ σιτία γόντες πολλῶ διεφθείροντο θᾶσσον.

Pro verbis omni sensu destitutis reponere non dubito: ὥσπερ ἂ <μὴ> ἐπὶ καιροῦ θρεφθέντα παῖδια, quae non egent interprete. Si quis forte mavult τὰ ἀπὸ καιροῦ, quae formula saepe occurrit apud nostrum, per me licet; res enim redit eodem. a eo non sibi constat editor, plerumque enim scribens ἀπὸ καιροῦ, semel dedit ἀπο καιροῦ, ut constanter edidit ἀπο τρόπου.

VI 23 § 1. εἰ πολέμου μὲν ἕτεροι ἐς τοσόνδε χρόνον διαφέρουσι ἤκος περὶ χώρας ἀρχῆς κτέ. Sic dedit Haury e codice K, dum i habet ἀρχήν. Utrique lectioni praestat ἀρχῆς.

VI 25 § 22. καὶ ταῦτα ἐς βασιλέα μέγαν ὑβρίζων, ὃν δὴ πούην ὕβριν μὴ λίαν ἐν τοῖς μεγίστοις ἀμείψεσθαι οὐκ εἰκὸς εἶη. Spectatur aut <ἂν> εἶη (nam voculae conditionalis omissio non est Procopiana) aut ἐστίν.

VI 29 § 11. ὑμᾶς τε τοὺς ξυνάρχοντας καὶ τούσδε τοὺς βασιλέως

πρέσβεις ξυνεισάγειν ἔδοξεν ἔμοιγε. Sic perperam editor scripsit e cod. K, nam procul dubio vera est lectio cod. L ξυναγαγεῖν.

VI 29 § 12. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἂν εἴη σιωπᾶν μὲν ἕως ἔξεστι [ἔξ]ελέσθαι τὰ κρείσσω. Sic scribendum cancellata absurda praepositione repetita e verbo antecedenti.

VII 1 § 24. ἄπερ ἐγὼ ὄτω δὴ τρόπῳ ἐρῶν ἔρχομαι. Haec verba aperte nihil aliud significare possunt quam *quocumque modo* (i. e. sive recte sive perperam) *dicturus sum*, quamquam dubium non est quin Procopius dicere voluerit: *quae quomodo gesta sint significabo*. Egregie igitur fallitur editor adnotans: „ὄτω δὴ τρόπῳ <ἐγένετο> Herw., ὄτω δὴ <ποτε γέγονε> τρόπῳ Krus. *Ultimae frustra.*”

VII 1 § 40. Malim <ή> τοῦ Ἰλδιβάδου γυνή.

VII 4 § 3. πολλοὶ γὰρ δόξῃ οὐκ ἀληθεῖ ἐξηπατημένοι σφῆς αὐτοῦς ἔσφηλαν καὶ καταφρόνημά τισιν οὐκ ἐν δέοντι γινόμενῃ τὴν ὑπάρχουσαν αὐτοῖς καταλῦσαι δύναμιν ἰσχυσεν, ἐπεὶ καὶ ἄλλως ἢ προλαβοῦσα κακοπραγίᾳ τούσδε τοὺς ἄνδρας εἰς εὐτυχίαν παρακαλεῖ. τύχη γὰρ εἰς (l. ἐς) ἀπόγνωσιν ἀγαθῶν ἐλπίδων <ἐλθοῦσα add. Haury> ἐς εὐτολμίας ὑπερβολὴν περιίσταται. Doceri pervelim quid sit *hortari ad felicitatem*, quasi vero quisquam nolit esse beatus. Universa sententia abunde docet Procopium dedisse εὐψυχίαν. Passim confundi a librariis τύχη et ψυχὴ norunt omnes, hic vero sequens τύχη eos induxit in errorem.

VII 6 § 4. ἐπεὶ δὲ Νεαπόλεως ὁ Ῥωμαίων στόλος ἀγχοῦ ἐγένετο, κατέβαινε σκληρὸς ἄνεμος, ἐξαισιὸν τινα χειμῶνα ἐγείρων. καὶ ὁ μὲν ζέφος ἅπαντα ἐνεδίδου, ὁ δὲ κλύδων τὰς κόπας ἀνασπᾶν ἢ ἄλλο τι ἐνεργεῖν τοὺς ναύτας οὐκ εἶα. Ut certa est verborum ἅπαντα ἐνεδίδου corruptela, ita incerta est correctio. Aptā quidem sed violentior est Christii coniectura ἅπαντα εἴλυνεν. Mihi venit in mentem ἅπαντας ἐδεδίσσετο (quo verbo passim Procopius usus est), ut caliginem veteribus plūfere quam hodiernis hominibus terroris incussisse plurima historiae antiquae exempla docent.

VII 10 § 4. ἐν τούτῳ δὲ οἱ ἐν Δυροῦντι πολιορκούμενοι τῶν ἀναγκαιῶν σφᾶς παντάπασιν ἐκλελοιπότεων· βαρβάρους — ἐς λόγους ξυνῆλθον. Haud dubie legendum ἐπιλελοιπότεων, ἀεφίστηντος, ut passim cum reliquis omnibus scribere solet noster, v. c. p. 369, 12 et 363, 7 et ubi non?

VII 11 § 23. καὶ οἱ μὲν βάρβαροι Τίβουρον ἔσχον, Ῥωμαῖοι δὲ οὐκέτι ἐδύναντο ἐκ Τούσκων τὰ ἐπιτήδεια διὰ τοῦ Τιβέριδος ἐσκομίζεσθαι. πρὸς γὰρ τῷ ποταμῷ ἢ πόλις κειμένη κτέ.

Non potuit Procopius, Belisarii comes, ignorare Tibur situm esse non ad Tiberim, sed ad *Anienem*, qui in Tiberim influit, itaque suspicor eum dedisse πρὸς γὰρ τῷ <Ἀνιῆνι> ποταμῷ ἢ πόλις κειμένη, vel potius πρὸς γὰρ τῷ <ἐς τοῦτον ἐμβάλλοντι Ἀνιῆνι> ποταμῷ ἢ πόλις κειμένη.

VII 12 § 3. ἀφίγμεθα εἰς (l. ἐς) τὴν Ἰταλίαν, ᾧ βασιλεῦ κράτιστε, ἀνδρῶν τε καὶ ἵππων καὶ ὄπλων καὶ χρημάτων χωρίς, ὧν οὐδ' ἂν τις μὴ διαρκῶς ἔχων πόλεμον, οἶμαι, διενεγκεῖν οὐ μὴ ποτε ἱκανὸς εἴη. Iure haerens in pronomine indefinito Haury improbante Christio proposuit ὧν οὐδ' ἂν <ὧν> τις πολεμικώτατος> κτέ. Plane autem sufficere mihi videtur lenissima correctio οὐδ' ἂν εἶς.

VII 12 § 5. In eadem Belisarii ad Iustinianum epistula legitur: ὀρθῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἀπολελειμμένους ἐνταῦθα οὔτε αὐτάρκειας ἔντας καὶ κατεπτηχότας τοὺς πολεμίους δεδουλωμένους τε τὸ φρόνημα τῷ πρὸς ἐκείνων πολλάκις ἠσῆσθαι, οἳ γε οὐδὲ εἰκῆ τοὺς ἐναντίους διέφυγον, ἀλλὰ τοὺς τε ἵππους ἀφέντες καὶ τὰ ὄπλα ἐς τὴν γῆν ῥίψαντες. Quid sibi velit in hac sententia εἰκῆ, temere, prorsus me latet. Intellegam: οἳ γε οὐδὲ νικηθέντες> τοὺς ἐναντίους διέφυγον, nam *victis fugam capessere turpe non est*, hi vero terrore correpti abiectis armis equisque missis terga vertere dicuntur.

VII 14 § 33. ταύτη γὰρ αὐτοὺς καὶ τῇ ἀμφ' αὐτὴν χώρα Ἰουστινιανὸς βασιλεὺς ἄτε προσηκούσῃ τὸ ἐξ ἀρχῆς Ῥωμαίοις ὠμολόγει δεδωρῆσθαι καὶ σφίσι ξυνοικεῖν μὲν δύναμις τῇ πάσῃ κτέ. Merum librarii σφάλμα est quod e cod. K recepit editor δεδωρῆσθαι pro δωρῆσθαι. Exhibet δωρῆσθαι cod. L.

VII 19 § 15. Βελισάριος μὲν οὖν καὶ ὁ Ῥωμαίων στόλος πόνῃ <πολλῶ> ἀναπλέοντες, ἅτε τοῦ ρεύματος σφίσις ἀντιστατοῦντες. Addidi quod ob ductuum similitudinem elapsum est πολλῶ. Cf. vol. I p. 17, 9; 40, 15; 293, 9; vol. II 549, 18; 555, 10; 641, 2. Opponi solet formula creberrima οὐδενὶ πόνῳ.

VII 19 § 24. Ἰσαάκης δὲ ταῦτα ἀκούσας οὐκέτι οἶος τ' ἦν ἐν αὐτῷ μένειν, ἀλλὰ πλέους τοῦδε μεταλαχεῖν ἐν σπουδῇ εἶχε κτῆ. Ambigo utrum ἐν αὐτῷ explicandum sit ἐνταῦθα, scil. ἐν Πόρῳ, quod nomen in antecedentibus longiuscule distat, an potius scribendum sit ἐν αὐτῷ cum spiritu aspero, ut sit sententiæ: non amplius continere se poterat.

VII 24 § 29. διδ' ὃ καὶ Γότθοι εὐημεροῦντα μὲν τοῖς ἐγχειρήμασι Τουτίλαν (melius cod. L ubique habet formam probe Gothicam Τωτίλας) ἐτεθήπεσαν Ἰσα θεῶ, ἄμαχόν τινα καὶ ἀήτητον ἀποκαλοῦντες, ἠνίκα πόλεων τῶν ἀλίσκομένων ἐκ μοίρας τινὲς τὰ τεῖχη διαφθεῖρην εἶα. Sententiæ sane aptum est ἐκ ἐλευε, quod proposuit editor, sed multo facilius ΕΙΑ nasci potuit ex ΕΓῆ, i. e. ἐγνω, quod aequè aptum est.

VII 26 § 20. Lege ἦ γὰρ <ἄν> πάντας σαγηνεύσας εὐθὺς τοὺς ἐναντίους εἶλεν. Incredibile dictu est quot locis in scriptorum Graecorum codicibus post γὰρ vocula ἄν exciderit.

VII 27 § 9. κυκλώσαντές τε αὐτοὺς οἱ πολέμιοι πλέον μὲν ἢ διακοσίους διέφθειρον, ἐμελλον δὲ <καὶ> Βῆρον τε αὐτὸν καὶ τοὺς λειπομένους χειρῶσασθαι, ἀλλὰ τύχη τις αὐτοῖς ξυμβᾶσα διεσώσατο. In tali sententiā vocula καὶ, quam inserui, vix potest desiderari.

VII 31 § 8. γενόμενον δὲ τὸν Ἀρταβάνην ἐν Βυζαντίῳ ὁ μὲν δῆμος τῶν πεπραγμένων ἐθαύμαζε καὶ ἄλλως ἠγάπα. ἦν γὰρ εὐμήκης τε τὸ σῶμα καὶ καλός, τό τε ἦθος ἐλευθέριος καὶ ὀλίγα ἄττα ἐφθέγγετο. Bella scilicet causa auræ popularis praesertim apud Byzantinos, quos vix alius populus superabat loquacitate et iactantia. Pro verbis haud dubie corruptis legendum suspicor ἐπιχάρिता ἐφθέγγετο. Cf. VII 40 § 9 ἐστιάτωρ δὲ καθ' ἡμέραν οἶκοι ἠδύς τε καὶ ἐλευθέριος καὶ ἐπίχαρις.

§ 14. προνοήσας οὖν Οὐάκης ἅπας εἰς (l. ἐς) τὸν παῖδα (ex L γενος αὐτοῦ) ἢ ἀρχὴ ἄγοιτο, ἔγκλημα Ἐριστοῦλφου αἰτίαν οὐκ ἔχον Φυγῆ τὸν ἄνθρωπον ἐζημίωσεν. Quid ἔγκλημα αἰτίαν οὐκ ἔχον frustra quaerens emendo: ἔχον<τα> (i. e. ἀνάτιον ὄντα, ἰσοπέταν) Φυγῆ τὸν ζημίωσεν.

§ 10. αὐτὸν δὲ τὸν Γότθων στρατὸν ἀγχιιστα πύλης τῆς [ἢ Παύλου τοῦ ἀποστόλου ἐπώνυμός ἐστι] λαυθάνων κίους. Additum τῆς εἰρημένης arguit haec verba a repetita esse ex modo antegressis § 7 ἀμφὶ πύλην, ἢ ὃ ἀποστόλου ἐπώνυμός ἐστι.

§ 19. οἶνον δὲ οὐκ ἔτυχον ἐνταῦθα καταθέμενοι Πέρσαι, οἱ τὸν τε ὀξίνην καὶ διαρκῆ κύαμον. Permimum potio-faba! Quid lateat ignoro. Num forte ζῦθον, i. e. οὐ?

§ 4. ἐφ' ὧν δὴ ἔμελλον ἰστάμενοι Πέρσαι τοὺς πολέμους ἐκ πύργων κατὰ κορυφῆς ἐνθένδε βάλλειν. Revo-preto ab editore cod. L, qui multas optimas praebet ormula κατὰ κορυφῆν, qua ad Thucydidis exemplum tur noster.

§ 32. τῶν ἐς τὸν Χοσρόην ἔχθει ὡς ἤκιστα ἐς τὴν Ἑρωδίουσιν ἐγκλίειν ἐθέλων. Ubinam quaeso ἀπόγνωσις significat quam desperatio? Flagitat autem sententia in, defectionem.

§ 18. πολλοὺς ἔκτεινεν, ἐν τοῖς καὶ τῶν Σαβείρων τὸν ἰννήχθη πεσεῖν. Similiter VIII 22 § 32 ναυσί —, ἐν ταῖς ἰη καὶ τῶν νηῶν τινὰς, αἰ — ἔφερον, ubi tamen optimus iubet αἰς, ut scribere solet Procopius cum pedestribus Nisi igitur multo plura et certiora miri illius usus nostro afferri poterunt, hic quoque corrigam ἐν οἰς.

§ 13. τεθέαται γὰρ τῶν πάντων οὐδεὶς οὔτε ποιόμεναι βουλεύσαντας οὔτε λύκους ἀμυνομένους αὐτῆς πώ-

ποτε. Absurda lectio. Corrige sodes: οὔτε λύκοις ἀμύνοντες
αὐτῆ (sc. τῆ ποιμνῆ) πώποτε.

VIII 23 § 18. ἐς δὲ τὸν Ἀγκῶνα ἡμῖν ἡ προσδοκία μεμένηκη
πᾶσα τοῦ καὶ τοῖς ἐξ ἠπείρου τῆς ἀντίπερας καταίρουσαν ἐνταῦθε
προσχεῖν δυνατοῖς εἶναι καὶ ἀσφάλειαν ἔχειν. Imo vero προ-
<σ>χεῖν, *appellere*. Non debbat editor lectores suos ludificari
sequendo librariorum exemplum in talibus simplex a duplici sigma
non distinguendum!

VIII 25 § 17. τὰ δὲ διαιρεθέντα ἔνια [σχῆμα recte del. Haurij]
μὲν αὐθις ἐς ταῦτ' ἐξινύοντα τὸ πρότερον τῆ γῆ σχῆμά τε καὶ
εἶδος ἀπέδωκεν, ἔστι δὲ οὗ καὶ διεστηκότα μεμένηκεν. Propter
opposita ἔνια μὲν merito expectatur ἔστι δὲ ᾧ, sive librariis
sive ipsius scriptoris negligentiae vulgata scriptura tribuenda est.

VIII 27 § 27. Supplendum: τῆ γὰρ τῆς ἐμφεροῦς ἀτοπία
δυνήσει τὴν ἐπίταξιν αὐτῶν ἀναχαιτίσειν <ἐλπίδα> εἶχεν. Fugit
hic locus editoris diligentiam similiter emendantis locum simil-
limum VIII 7 § 6 οὐδὲ γὰρ αὐτὸ ἐξ ἐπιδρομῆς ἐξαιρήσειν τί
λοιπὸν <ἐλπίδα> εἶχεν.

VIII 32 § 20. οὐ μόνον ἰότθοι δὲ ἀνήρηντο, ἀλλὰ καὶ τῶν κάλι
Ῥωμαίων στρατιωτῶν πλείστοι, τῶν τε πρότερον ἀποταξαμένων
μὲν τῆ Ῥωμαίων στρατιᾶς, ἀπηυτομοληκότων δέ. Corrigen-
dum τῆς Ῥωμαίων στρατιᾶς, aut, quod fere praetulerim, παρα-
ταξαμένων, qui antea in Romanorum exercitu militaverant,
sed transfugerant ad hostes.

VIII 32 § 28. ἐπεὶ καὶ τὰ πράγματα πρότερον τῷ ἀντίπαρ
ἐχώρησε. Fortasse non necessaria est editoris coniectura ἐχῶ-
ρησεν <ἐπὶ μέγα>, propterea quod formula τὰ πράγματα χωρεῖ
(sive προχωρεῖ) noto usu idem significat quod εὖ sive εὐτο-
χῶς χωρεῖ. Vid. Thesaurus s. v. χωρέω. Neque aliter nosto
v. c. I 14 § 16.

Finem huic scriptiunculae imponam indicando locos aliquot,
mihi valde suspectos, ubi legitur aoristi aut praesentis pro-
futuri infinitivo aut ratione inversa.

I 3 § 17. ἦν γε — ὄρκους — ὁμνῶν τὰ πιστὰ δοίη, μήποτε Πέρσας ἐπὶ τὸ Ἐφθαλιτῶν ἔθνος στρατεύσασθαι.

I 14 § 33. οὐδὲν μοι δοκῶ ἐνταῦθα ξὺν τοῖς Ἐρούλοις μένων τοὺς πολεμίους ἐργάσασθαι μέγα, ubi editor citat coniecturam *meam* ἐργάσεσθαι (Possis etiam οὐδὲν <ἀν> — ἐργάσασθαι).

II 3 § 9. πείθειν βασιλέα ὑποσχόμενος.

II 6 § 4. ἡμᾶς μὲν τὰ ἐπιτήδεια ἐπιλείψειν εἰκός, Πέρσας δὲ ἅπαντα ἐκ τῆς ἡμετέρας — κομίζεσθαι. Futurum verborum in ἴζειν apud Procopium modo Atticorum more exit in ἰῶ, modo in ἰσω.

II 14 § 29. τὰ ξυγκείμενα ἐπιτελῆ ποιήσειν ἤθελον pro ποιῆσαι αὐτὸ ποιεῖν.

II 18 § 12. θαρρήσουσιν ἐπιθήσεσθαι pro ἐπιθέσθαι.

II 26 § 45. αὐτὸν δὲ ὡς ἥκιστα οἶόν τε εἶναι τὸν Ῥωμαίων αὐνοκράτορα πείθειν τῆς πρὸς Χοσρόης Φιλονεικίας ἀφόμενον τὴν εἰρήνην πρὸς αὐτὸν θήσεσθαι pro θέσθαι.

Ibidem § 46. ὑποσχόμενον πρέσβεις τε — ἀφίξεσθαι καὶ τὴν εἰρήνην ἐν τῷ βεβαίῳ κρατύνασθαι.

III 11 § 22. Τρίπολιν μὲν ἀνασώσασθαι μόλις ἤλπισεν.

VII 20 § 12. δέξασθαι τῇ πόλει αὐτόν τε ὁμολόγουν καὶ τὸν Γότθων στρατόν.

VII 36 § 25. ἀπομόσαντες τε μηκέτι τοὺς Γότθους στρατεύεσθαι.

VIII 17 § 6. ταῦτα εἰπόντας ὁ βασιλεὺς μεγάλοις τοὺς ἄνδρας ἔγραφοῖς δωρήσασθαι.

VIII 24 § 3. διαπράξασθαι — ἐν ἐλπίδι εἶχον.

VIII 24 § 4. δασμοὺς δὲ καὶ φόρους ὑπὲρ τῆς ἐρήμου ἀποφέρειν ὁμολογοῦσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος καὶ συμμαχήσειν καὶ καθήκοι — αὐτῷ ἔσεσθαι. Sed incertiore lectionem ἀποφέρειν reddunt variae lectiones. Verbum enim omittit cod. W (et abesse posse videtur), ἀποφέρεισθαι vero exhibet L.

VIII 27 § 21. ὄρκους τε ἀλλήλους κατέλαβον ἢ μὴν Φιλίαν —

De vitiosa hac syntaxi iudicantibus reputandum est, cum simillima vitia passim in bonorum quoque scriptorum operibus occurrere, tum vero Procopium longe plurimis locis verba *sperandi*, *promittendi*, *iurandi* recte et ordine coniungere cum futuri infinitivo. Cum hac huiuscemodi stribiliginum paucitate comparetur velim summa constantia vitiorum Byzantinorum quae ipsi scriptori imputanda sunt, velut quod $\xi\nu$ ceteraeque coniunctiones cum vocula $\xi\nu$ compositae optativum et indicativum adsciscere solent. Byzantinorum quidem faciem non distinxisse terminationes *αστασι* et *ασθησι* papyri Aegyptiaci abunde docent, sed Procopius, assiduus veterum lector et imitator, pro aetatis suae modulo erat homo doctus admodum et eruditus. Sed de hac quidem quaestione iudicatio ut cuique fort animus.

Quod ad scribendi rationem attinet, lectionum varietatem in codicibus examinans non dubito quin Procopius ubique secutus sit Thucydidis exemplum, ut constanter scriberet $\epsilon\varsigma$ pro $\epsilon\iota\varsigma$, $\sigma\sigma$ pro $\tau\tau$, ξ pro σ , $\rho\sigma$ pro $\rho\rho$.

Simulatque reliqua Procopii opera in nova editione prodierint, haec studia deo volente continuabo.

CICERO.

CIC. TUSC. I. 40: *Qui cum coniectus in carcerem triginta iussu tyrannorum venenum ut sitiens obduxisset, reliquum sic e poculo eiecit, ut id resonaret, quo sonitu reddito adridens „Propino”, inquit, „hoc pulchro Critiae”, qui in eum fuerat taeterrimus. Graeci enim in conviviis solent nominare, cui poculum tradituri sint. Iussit vir egregius extremo spiritu, cum iam praecordiis conceptam mortem contineret, vereque ei, cui venenum praebiderat, mortem eam esse auguratus, quae brevi consecuta est.*

Deleatur interpretamentum molestissimum quod est *Graeci enim in conviviis solent nominare, cui poculum tradituri sint*. Quid sibi velint verba *propino hoc pulchro Critiae*, in sequentibus optime ipse Cicero illustravit (*vereque . . . auguratus*), qua de causa ludi magistro illi reddatur elumbis sua adnotatiuncula.

P. H. D.

OBSERVATIUNCULAE DE IURE ROMANO.

SCRIPSIT

J. C. NABER S. A. FIL.

(Continuantur ex Vol. XXXIII pag. 397).

XCIII.

DE DEPOSITO USURARIO ¹⁾.

Debet usuras is, qui depositam pecuniam accepit, sive in astituendo *mora(m)* fecit ²⁾, quod commune est omnium bonae dei iudiciorum ³⁾, sive usuras *percepit* ipse, sive *pecunia in re sua usus est* ⁴⁾, non eius permissu qui deposuit, quia placet tutuam fieri pecuniam, ex quo vel dominus ea uti permiserit ⁵⁾, et depositarius usus sit, quum ab initio convenisset, ut, si ellet, uteretur ⁶⁾. Quamquam turbat Paulus l. 29 § 1 D. 16. 3: *i ex permissu* ⁷⁾ *meo deposita pecunia is penes quem deposita sit utatur, ut in ceteris bonae fidei iudiciis usuras eius nomine*

1) Cf. Niemeyer, depositum irregulare (1889).

2) Paul. Sent. II 12 § 7 (= Collat. X 7 § 7); c. 2 C. 4. 34.

3) L. 32 § 2 D. 22. 1; c. 2 C. 4. 34. — Idem est in petitione fideicommissi (l. 78 § 1, l. 87 § 1 D. 31), *verbis enim fideicommissi bonam fidem inesse constat* (l. 56 (54) § 1). Sane, ubi alia causa est, cur praestentur usurae, *mora (non) considerabitur* (at. fr. § 2).

4) L. 28 D. 16. 3; c. 4 C. 4. 34. — Exigit praeterea *moram* Papinianus l. 25 § 1 D. 16. 3 qua de re dicitur infra.

5) Collat. X 7 § 9 (Paul.); l. 9 § 9 D. 12. 1; l. 34 pr. D. 17. 1.

6) Cf. l. 10 D. 12. 1; l. 1 § 34 D. 16. 3.

7) Intelligi potest ab initio permissum vel post. Utroque tamen modo turbat (Niemeyer, op. cit. p. 60/1). Itaque corrigebat Huschke *impermissu* (Niemeyer op. cit. p. 56).

praestare mihi cogitur. Itaque ne turbet, verba *ex permisso meo* interim ei assignabo, quem statim demonstrabo invexisse depositum usurarium ex conventionem ¹⁾, id est, Triboniano. Quaeritur enim, utrum in deponendo convenire possit, ut omnino praestentur usurae. Quod procedit iure utique novissimo, nam legitur l. 24 D. 16. 3 in causa depositi: *si . . . ab initio de usuris praestandis convenit, lex contractus servabitur*, et item l. 26 § 1 eod.: *secundum conventionem usurae quoque actione depositi peti possunt*. Annotat Niemeyer ²⁾, his verbis remissam videri stipulationem usurarum et confirmatum *pactum nudum de praestandis usuris*, quod *iure civili nullius est momenti* ³⁾. Cui simile est, quod placuit Sabino: *mandati tene(ri), qui mandavit tibi, ut Titio pecuniam fenerares* ⁴⁾, quibus verbis remittitur stipulandi necessitas in pro alio obligationibus ⁵⁾. Attamen, quum dicat Niemeyer stipulationem usurarum Papinianum (l. 24 cit.) Paulumque (l. 26 § 1 cit.) remittere, iudicare eum Tribonianum dixerim. Et quid apertius, quam inter Paulum et interpolatorem ita dividendum esse:

Lucius Titius ita cavit: ἔλαβον καὶ ἔχω εἰς λόγον παρακαταθήκης τὰ προγεγραμμένα, καὶ συνεθέμην χορηγήσαι σοι τόκον ἐκάστης μνᾶς ἐκάστου μηνὸς ὀβόλου τέσσαρας μέχρι τῆς ἀποδόσεως παντὸς τοῦ ἀργυρίου. Quaero an usurae peti possunt? Paulus respondit eum contractum, de quo quaeritur, depositae pecuniae modum excedere [et ideo secundum conventionem usurae quoque actione depositi peti possunt].

Mentis male tutae fuisset Paulus, si scripsisset, *ideo* depositi actionem competere, quia res depositi modum excedat ⁶⁾. Nec mutat quod eidem acceptum refertur l. 5 § 4 D. 19. 5: *pos(se)*

1) Eiusdem enim esse videtur introducere depositum ut tantundem reddatur et conservare depositi actionem, quam res transire videatur in causam mutui (cf. Niemeyer, op. cit. p. 48 ia. p. 58).

2) Op. cit. p. 76-78.

3) Paul. Sent. II 14 § 1 (cf. tamen l. 41 § 2 D. 22. 1).

4) Gai. III § 156.

5) Cf. in primis l. 32 D. 17. 1 vv. *neque enim null(um) refertur, praesens qui interrogatus fideiubeat an absens vel praesens mandat*.

6) Hoc ante me vidit Lenel (in Palingenesia).

mandatum ex pacto etiam naturam suam excedere ¹⁾, nam nec datur ibi excedere oportere, ut secundum conventionem actio mandati competat, et est omne argumentum periculosum, quod datur ex l. 5 cit., quae adeo suspecta est, ut iam non certent iuri docti, sitne aliqua ex parte Triboniani, sed sitne ex parte auli. Ceterum non hoc negatur *pacta conventa inesse bonae fidei iudicio* ²⁾, sed quaeritur, quatenus id obtineat. Et videtur dicendam, quidquid *extra naturam contractus conveniat* ³⁾, id pactum obligatorium esse, verum enimvero quidquid contractus *modum exced(at)*, id ratum esse posse nullo modo ⁴⁾. Videtur sane Stephano ⁵⁾ in causa depositi convenire posse *παρὰ τὴν ἀγαθὴν πίστιν καὶ τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος*, quod ideo dicit, quia legit apud Papinianum ⁶⁾, *contra bonam fidem et depositi naturam us(ae) usuras ab eo desiderare temporis ante moram, qui beneficium in suscipienda pecunia dede(rit)*, nihilo vero minus, *si ab initio de usuris praestandis conven(erit) lege(m) contractus serva(ri)*. Nos Papiniano eo potius novissimam clausulam abiudicabimus, quia in facti specie, quod tractat, ne intercesserat quidem pactio de usuris praestandis. Intercesserat in ea specie, quam tractat Scaevola l. 28 eod.:

Quintus Caecilius Candidus Paccio Rogatiano suo salutem. Viginti quinque nummorum quos (Lenel: milia HS quae) apud me esse voluisti, notum tibi ista hac epistula facio ad ratiunculam meam pervenisse, (de) quibus ut primum prospiciam ne vacua tibi sint ⁷⁾. *Quaesitum est, an ex ea epistula etiam usurae peti possint. Respondi: deberi ex bonae fidei iudicio usuras, sive percepit, sive pecunia in re sua usus est.*

Negat igitur Scaevola, cui mos est *magno ingenio de iure*

1) Cf. l. 34 pr. D. 17. 1, ubi Stephanus recte: *πλατύνεται γὰρ ἐνταῦθα ἡ φύσις τοῦ ἐπιτάγματος*. Sed ibi quoque Tribonianum agnoscere mihi videor, scilicet, ut Africani bil ait post: *mandati obligatum fore procuratorem*. Cf. Longo, *Bull. dell' istit. di r. rom.* XVII (1905) p. 81-85.

2) L. 7 § 5 D. 2 14.

3) L. 7 § 5 cit.

4) Cf. quoque Celsus l. 48 § 2 D 17. 1.

5) Sch. 4 Στεφάνου ad Bas. 13. 2. 26.

6) L. 24 D. 16 3.

7) In Pandectis additur: *id est, ut usuras eorum accipias, curae habebis*. Quod docet Bellat Eisele, *Ztschr. der Sav.-St.* XI (1890) p. 6.

aperto respond(ere) 1), ex epistula deberi, quae non veniant officio iudicis, usuras. Nec videtur omnino ante Tribonianum cuiquam placuisse depositum dari ex conventionem usurarium, quum lex sit depositi, in ea causa compensationi, id est, commutationi 2), locus n(e) sit, quia res ipsa reddenda est 3), nec patiat ratio, ut usurae conveniant pro eius pecuniae usu, quae pecunia non sit movenda. Itaque qui invenit depositum usurarium, idem invenit depositum, ut tantundem redd(atur), quod hodie vocant irregulare, idque obtrusit Papiniano l. 25 § 1 D. 16. 3:

qui pecuniam apud se non obsignatam [ut tantundem redderet] depositam ad usus proprios convertit, post moram 4) in usuras quoque iudicio depositi condemnandus est.

Quae inclusi, quam sint genuina, ipse locus ubi inserta sunt, demonstrat 5). Aequae gravis est interpolatio in Alfeni tractatu de actione oneris aversi 6), ubi a re aliena sunt et sine dubio Triboniani: *idem iuris esse in deposito; nam, si quis pecuniam numeratam ita deposuisset, ut neque clusam neque obsignatam traderet, nihil aliud eum debere, apud quem deposita esset, nisi tantundem pecuniae solvere[t].* Quasi vero id aut Alfeni temporibus iuris fuerit 7), aut is ibi depositi parum securus; totus in eo, ut ostenderet *supervacuum esse iudicium oneris aversi*, atque adeo *improbandum*. Restat Papiniani l. 24 D. 16. 3, quam exscribam paraphrasis et characteribus distinctam, ut appareat, quid primi

1) L. 109 D. 37. 1.

2) Cf. superius caput XXVIII.

3) Paul. II 12 § 2.

4) Moram nec exigit Scaevola (l. 23 D. 16. 3), nec Gordianus (c. 4 C. 4. 34), nec in causa proxima, id est, mandati Ulpianus (l. 10 § 3 D. 17. 1) et videtur, quum sola mora sufficiat, ut debeantur usurae, altera utra causa abundare. Namquid igitur verba *post moram* interpolatori assignabimus? Cf. tamen l. 60 pr. D. 17. 2: *socium qui in eo quod ex societate lucri fecer(at), reddendo moram adhibuit, cum ea pecunia ipse usus sit, usuras quoque praestare debere Labeo ait, sed non quasi usuras (l. usum), sed quod socii intersit moram eum non adhibuisse. Sed, si autem ea pecunia non sit aut moram non fecerit, contra esse etc.* Ergo apud Papinianum nihil temere cancellandum est.

5) Itaque Niemeyer, quod non possint recte referri ad *depositam* (op. cit. p. 7/8), idem refert ea ad *non obsignatam* et vertit: *ut posset uti* (ib. p. 47/8).

6) L. 31 D. 19. 2.

7) Nam ne Papiniani quidem.

ictoris sit, quid notas scribentium Pauli et Ulpiani, quid
enique Triboniani:

Lucius Titius Sempronio salutem. Centum nummos, quos hac die commendasti mihi, quando voles et ubi voles confestim tibi numerabo ¹⁾. *Quaeritur* ²⁾ *propter usurarum incrementum. Respondi depositi actionem locum habere, quid est enim aliud commendare, quam deponere?*

(§ 1) *Quod ita verum est, si id actum est, ut corpora nummorum eadem redderentur, nam, si ut tantundem solveretur convenit, egreditur ea res depositi notissimos terminos.*

(§ 2) [In qua quaestione si depositi actio non teneat]. *Cum convenit tantundem, non idem reddi, rationem usurarum haberi non facile dicendum est.*

(§ 3) *Et est quidem constitutum in bonae fidei iudiciis, quod ad usuras attinet, ut tantundem possit officium arbitri, quantum stipulatio: sed contra bonam fidem et depositi naturam est, usuras ab eo desiderare temporis ante moram, qui beneficium in suscipienda pecunia dedit.*

(§ 4) vid. supra.

Principium et tertia paragraphus, quod vidit Niemeyer ³⁾, ita cohaerent, ut interposita necessario Papiniano abiudicanda sint. Sed cui dabimus primam et secundam? Certe prima non est nota Triboniani, qui invenit ipse depositum *ut tantundem solveretur*, sed esse potest Pauli, cuius exstat simile responsum ⁴⁾. Secunda quoque paragraphus antiqua nota est ⁵⁾, sed cum interpolatione Triboniani ⁶⁾, qui dicere voluit: *si depositi actio non tene(re)t*, ubi convenisset tantundem reddi, tunc fore, ut ratio

1) Similis cautio exstat in fontibus Brunsonianis (1893) no. 129.

2) Quae teneat actio.

3) Op. cit. p. 36 sq. (cum not. 8).

4) L. 26 § 1 D. 16 3.

5) Hactenus mihi convenit cum Ottone Lenel. Utramque enim paragraphum notarum auctori adscribit (ad Papin. 167), magisque Paulo quam Ulpiano (ad Paul. 1474).

6) Interpolationem concurrere non docet Lenel (in Palingenesia utique).

usurarum haberi non posset, at, quia teneat, haberi posse rationem; nec aliter intellexit Stephanus ¹⁾: ἐν δὲ τῇ παρουσίᾳ ζητήσῃ, εἴ τις εἴποι χάραν μὴ ἔχειν τὴν ἀποσίτη, ἐπειδὴ τοσούτους, οὐ τοὺς αὐτοὺς, συνεφωνήθη δοθῆναι, — οὐδεὶς δὲ τοῦτο λέγει· ἀρμόζει γὰρ ἢ ἀποσίτῃ ὡς ὑποκατιῶν ²⁾ δηλοῖ — οὐκ εὐχερῶς (τοῦ) πρὸ τῆς προκατάρξεως χρόνου τόκος ἀπαιτηθήσεται ³⁾. Iure genuino igitur nemo deponere creditur, qui sibi tantundem reddi paciscatur, nec potest ex conventionem vel usurarium esse depositum vel huius actio salva esse, quum deponentis permisso pecunia deposita depositarius usus sit, aliud est enim credere aliud deponere ⁴⁾, nec ab ullo umquam istae causae commiscantur, Triboniano excepto. Proinde non videntur apud mensam depositas pecunias habere, qui foenore eas apud nummularios vel cum ⁵⁾ nummulariis vel per ipsos ⁶⁾ exerc(e)ant, sed, qui vel postea usuras acceper(i)nt, etiam hi privilegium suum ilico amittere, quasi renuntiaverint deposito ⁷⁾.

XCIV.

QUID SIT TESTAMENTUM.

Scribit Mitteis ⁸⁾ papyrorum ⁹⁾ ope demonstrari posse, per provincias vel certe per Aegyptum testamentum quod proprie sic dicatur („das eigentliche Testament“), quale fuerit Romanis

1) In medio sch. l ad Bas. 13. 2. 24.

2) Id est § (mihi) 4.

3) Id est: οὐκ ἂν εὐχερῶς . . . ἀπαιτηθῆναι.

4) L. 24 § 2 D. 42. 5. Annotat Mitteis, *Ztschr. der Sav.-St.* XIX (1898) p. 311: „wie sehr diese Vorstellung den Römern in Fleisch und Blut übergegangen war, zeigt . . . l. 19 pr. D. 14. 3, . . . l. 13 pr. D. 14. 3, . . . Plaut. Curc. 480.“

5) *Commendae* genus („Bank-commenda“) intelligit Goldschmidt, *Ztschr. f. Handelsrecht* 35 (1899) p. 81¹⁰⁷. Cf. praeterea Mitteis, *Ztschr. der Sav.-St.* XIX (1898) p. 207/8.

6) *Vel per ipsos* mihi suspectum est. Explicat qualiterqualiter Mitteis (l. l. p. 207).

7) L. 7 § 2 D. 16. 3.

8) *Herm.* XXX (1895) p. 611.

9) *Berol. (BGU)* 183 et 251, quibuscum conferri iubet (p. 610) 252. Hodie laudaret P. Fay. 97 et facilius obtineret

gnitum, sed ne Aegyptiis quidem incognitum („wie es bei den Römern üblich ist und in (BGU) nr. 86 auch von einem Ägypter errichtet wird“), concurrisse ¹⁾ cum *divisione parentis inter liberos*, quae forma ²⁾ sit antiquior ³⁾ inveniaturque etiam ad Graecos, Lysiam scilicet (XIX § 37) et Demosthenem (LIII § 19). Quamquam dubitat ipse, sitne ibi divisio *inter liberos* ⁴⁾ intelligenda, ac non potius *cum filiis* ⁵⁾ („allerdings meint von der griechischen Ueberlieferung beide Male reelle Theilung vorausgesetzt“), qualis intelligitur legibus Gortynica ⁶⁾ et Nautici ⁷⁾, exstant autem exempla eius, omnibus notum in evangelio Lucae ⁸⁾, recens cognita inter papyros Oxyrrhynchitas ⁹⁾ quae Berolinenses ¹⁰⁾, historicis nota in legibus Burgundionum ¹¹⁾ et Baiuvariorum ¹²⁾ aliisque Germanicae antiquitatis monumentis ¹³⁾. Apud Romanos quidem solus Cicero auctor est ¹⁴⁾ *cum libris parentes bona sua partiri solitos*, nam quod habet l. 4 § 1

1) Pugnam ipse vocat („einen Kampf“).

2) Cuiusnam rei non exprimit.

3) „mit der älteren Form der divisio etc.“ Unde datum hoc sentit?

4) *Inter liberos divisionem* appellamus, quae mortis causa fiat (Mitteis, l.l.: „Partheilung“).

5) *Cum filiis divisionem* appellamus *divisionem inter vivos* (Mitteis: *reelle Theilung*“; Iacoco, *della divisione fra discendenti* (1884) p. 181 (somm. § 116: „divisione consuetuale“), etsi pater nihil sibi reliqui fecerit, sed omnia dividerit filiis.

6) Col. IV lin. 23-31. Dubitari possit ad utram *divisionem* pertineant haec: τὸν τέτρα . . . καρτερόν ἡμεν τὰδ δαίσιος καὶ τὴν μητέρα τῶν ἑῶν αὐτῶς (cf. Pap. yrrh. 493 lin. 6-8: ἐξῆναι τῷ ἐπιζήσαντι ἀφ' ἡμῶν διατάσσειν τοῖς . . . τέκνοις . . . ἐφ' ᾧ ἐὰν αἰρήται μερισμῶ). Sed extrema clausula: αἱ δὲ τίς ἀταθείη κτέ. ad am *cum filiis divisionem* referri potest.

7) *Inscr. jur. gr.* XI § 8 ia. *ibid.* pag. 190^a.

8) XV § 12, 13. — Indorum leges laudare maluit Polacco, *della divisione tra cendenti* (1884) § 2.

9) 248 lin. 9; 713 lin. 23-34. Dividit utraque *cum filiis mater*.

10) (BGU) 1013. Dividit ibi *cum filiabus mater* retento annuo.

11) I § 1, 2; XIV § 7; XXIV § 5; LI § 1, 2; LXXV § 1; LXXVIII § 1, 2 (Walter, *Sächs. Rechtsgesch.* (1857) § 509 not. 1).

12) I 1 (Walter, l.l.).

13) Heusler, *die Gewere* (1872) p. 45/6; Add. *Sachsensp.* I 5 § 1; I 13; II 19 § 1; Meier, *Syatem* (1866) § 144; Polacco, *op. cit.* p. 181-200. De iure Gallico cf. Loyel, *tit. cont.* no. 659 (io. 307); Polacco, *op. cit.* p. 200-219.

14) Accus. III 44 § 113: *quibuscum vivi bona nostra partimur*. — Eiusmodi *divisionem iure Romano* non procedere, nisi *cum emancipatione coniuncta sit*, manifestum tarem, nisi aliud placuisse viderem Cuiacio (Paris.) IX p. 545 A.

D. 41.10: *si pater [cum] filiis bona quae habebat partitus sit, id ad divisionem inter liberos pertinere, sequentia demonstrant: et si filii ex ea causa post mortem patris ea teneant, quod inter eos conveniret, ut ea divisio rata esset, usucapio his procedat pro suo in his rebus, quae alienae in bonis patris inveniuntur¹⁾. Fit autem cum filiis divisio aut cum omnibus filiis (ut in Baivariorum et in Burgundionum legibus) aut cum uno filio certisve ut apud Lucam et in pap. Oxyrrh. 713 et in ipsa lege Gortynica (ἀποδάτταθθαί τῶι ἀταμένωι). Ad oratores quidem Atticos quod attinet, nulla de causa dubitat Mitteis aut ad divisionem inter liberos referre Demosthen. XLIII § 19 (διένειμεν αὐτοῖς τὴν οὐσίαν ὁ πατήρ, . . . νειμάμενοι δὲ τὴν οὐσίαν πτέ.), aut ex diverso Lys. XIX § 37 (εἴ τις . . . τοῖς παισὶ διένειμεν, οὐκ ἐλάχιστ' ἂν αὐτοῦ ὑπέλειπεν) ad divisionem cum filiis²⁾, quum nemo mortis causa dividens sibi partem servare cogitet. Est praeterea talis divisionis, qualis fit apud Lucam, id est patris cum altero filio exemplum apud Demosthenem XLVII § 34, 35 (ὄτι νενεμημένος εἶη (πρὸς τὸν ἀδελφὸν Θεόφημον) καὶ χωρὶς οἰκοῖη ὁ Θεόφημος, αὐτὸς δὲ παρὰ τῷ πατρὶ), quem locum ideo fortasse neglexit Mitteis³⁾, quia non satis intellexit νενεμημένον posse dici, cuius cum fratre divisionem pater praeveniret. Praeterea, quum oppositurus esset Mitteis testamentum, quod proprie sic dicatur, divisioni, dicere debuerat, quid proprie sit testamentum, non enim de ea re ita constat, ut praetermitti definitio tuto possit, eo vel minus, quia ipsis Romanis testamenti factio ad nihil pertinere aliud dicitur, nisi ad bonorum (testatoris) divisionem faciendam⁴⁾, quae ut rata sit efficere potest*

1) Fieri praeterea potest, ut sit ad cum filiis divisionem referendus primus sensus c. 1 C. Th. 2 24 (cum dividendae — commodandum). Quod potest certiorum in modum affirmari de Nov. 123 c. 38 (Polacco, op. cit. p. 81 not. 2).

2) Polacco, op. cit. p. 26: fra vivi; sed cf. ibid. p. 80 (ad l. 4 § 1 D. 41.10).

3) Ex diverso Demosth. XLIII § 19 neglexit Lipsius, *der Att. Prozess*. p. 679 (not. 264) et duos reliquos locos (ex Lys. XIX et Demosth. XLVII) non intellexit.

4) L. 1 pr. D. 29.1 (caput ex mandatis). Cf. Plaut. Mil. glor. 707 (Fleckeisen) et interpretatio Caroli Appleton, *le testament romain* (1903) p. 141². Testamento vel codicillis bona divisa inter filios commemorantur: l. 39 § 1, § 5 D. 10.2; l. 90 § 1 D. 30; l. 77 § 8 D. 31; l. 23 D. 34.4; l. 30 § 3 cod.; l. 3 § 4 D. 36.1; c. 6 C. 3 29; inter heredes qualescumque: l. 33 D. 10.2; l. 15 D. 34.9; c. 10 C. 3 36; c. 10 C. 3 38; c. 1 C. 3 35 (36).

testator singulas res *legando* ¹⁾ vel fideicommittendo ²⁾ singulis. Est igitur *arbitrium dividendae hereditatis*, quum *inter liberos* ³⁾ tum inter extraneos heredes testatori, sed subiectum communi legandi vel fideicommittendi ⁴⁾ et per hoc testandi vel codicillos faciendi necessitati. Etsi potest etiam *sine scriptura* ⁵⁾ quum *inter filios* ⁶⁾ tum inter extraneos heredes dividi, et erit divisio rata, si *post mortem patris* inter filios convenerit, ut teneat, et secundum *placita* (l. 20 § 3 D. 10. 2) *vice divisionis* (l. 32 eod.) res possessae sint ⁷⁾. Nam, quod posterioribus temporibus placuit ⁸⁾, ut inter filios dumtaxat divisio obtineret, etiamsi *tam circa testamentum quam etiam codicillos iudicium . . . defic(ere)t* ⁹⁾, id Papiniani temporibus nondum observabatur ¹⁰⁾, nec ad rem pertinet ¹¹⁾, quod *inter coniunctas personas quibuscumque verbis . . . voluntas expressa (sufficit)* ¹²⁾. Quia igitur, sicut diximus, testa-

1) L. 33 D. 10. 2. Cf. l. 90 § 1 D. 30 (*verbis legatorum*); l. 3 § 4 D. 36. 1 (*dati praeceptionibus*).

2) Cf. l. 77 § 8 D. 31 (*verbis fideicommissi*).

3) c. 8 pr. C. 3. 28. Videtur quidem constitutio ad assis distributionem, non corporum, pertinere, ne scilicet dicendum sit cum Cuiacio (Paris. IV Resp. p. 72 E), divisionem subiacere querelae inofficiosi testamenti. Quod iure meritoque negat Mühlbruch, (Glück) XLII p. 242/3.

4) Vidit hoc Mancaleari, *sulla* institutio ex re (1903) p. 51², id., *sulla* compens. mut. legat. (1903) p. 71¹. — Intelligetur *divisionem fecisse* testator (l. 77 § 8 D. 30), si *divisionis arbitrio* hoc modo *fungi voluit* (l. 33 D. 10. 2). Quod perspexit Polacco, op. cit. § 7 (i. f.).

5) *Testamenti vel codicillorum* (cf. l. 10 D. 26. 8), id est, neque testamento neque codicillis. Etsi dissentit Polacco, op. cit. p. 59 not. 3 (p. 60).

6) L. 20 § 3 D. 10. 2. Eodem pertinere vidit Cuiacius (Paris. IV Resp. p. 71 E) l. 32 cit.

7) L. 4 § 1 D. 41. 10 (quam laudat Polacco, op. cit. p. 79). Ergo l. 32 cit. (D. 10. 2) sic suppleo: *post datas (res possessas et mandatas) actiones*. Iteratum, *datas* media expulit.

8) Respicit ius novum Constantinus c. 1 C. Th. 2. 24 (Polacco, op. cit. p. 62), itaque magis est ut non sit interpolata Diocletiani c. 21 C. 8. 36. Diversum dicendum est de c. 16 eod., quae conservat ius vetus (vv. *iuris auctoritate significatur*). Cf. Glück XLII (Mühlbruch) p. 157.

9) Diocl. c. 16 C. 8. 36 (*verbis ut videtur interpolatis*); c. 21 eod. (*qualicumque iudicio suam declaravit voluntatem*).

10) Diversum putabat Neuner, *die* heredis institutio ex re certa (1853) p. 132/3 (adn.). Verum hic vidit in extraneis heredibus (ib. p. 172 not. 15).

11) Non pertinere vidit Polacco op. cit. p. 37¹. Cf. Vat. fr. 294 § 1 et 296.

12) Paul. IV 1 § 11; Vat. 256a; c. 16 C. 8. 36 (parte non interpolata: *verum quibuscumque* etc.). Cf. l. 77 § 26 D. 31.

mentum pertinet ad bonorum *divisionem*, potest videri divisio genus esse, testamentum species, non genus alterum. Sed verius dicetur testamentum alterum esse genus, quia non utique cum divisione coniunctum est, proinde qui *testator successionem dividit* ¹⁾, non suum *officium* explere, sed *arbitri dividendae hereditatis praevenire* ²⁾. Itaque rursus dispiciendum est, quid sit testamentum. Et scribit Windscheid ³⁾ testamentum esse supremam hominis voluntatem ⁴⁾, quae habeat heredis institutionem ⁵⁾. Ergo suprema voluntas quaenam? Et apud Romanos quidem *suprema* dicitur quae perseveravit ⁶⁾, neque aliud dicere voluisse videtur Windscheid ⁷⁾, sed rectius atque melius dicitur voluntatem esse, quam quis *post mortem suam vale(re)* cupit ⁸⁾, Ulpiano ne adsendendum sit cendenti ⁹⁾ testamentum quod ruptum sit sicut irritum vel iniustum *abusive* testamentum appellari. Sunt autem supremae voluntates: donatio mortis causa ¹⁰⁾, testamentum, codicilli, fideicommissum sine testibus relictum ¹¹⁾, *divisi(o) supremi iudicii* ¹²⁾, adsignatio liberti ¹³⁾, accommodatio voluntatis ¹⁴⁾. Ex his donatio mortis causa et voluntatis accommodatio et adsignatio liberti et fideicommissum sine testibus

1) c. 10 C. 3. 36; l. 15 D. 34. 9.

2) c. 21 C. 3. 36.

3) *Lehrbuch* (1891) § 538; § 628 (ante notam 1).

4) Voluntati opponitur *serm(o)* (l. 24 D. 29. 1 = § 1 Inst. II 11) et *litteris*, quibus *animi affectus exprimitur* (l. 17 D. 29. 7).

5) In eadem sententia est Pothier (*Donations testamentaires* no. 2), est Dernburg, *Pandekten* III (1892) § 66. 1. Heredis institutionem iure gentium remittit Dareste, *Inscr. jur. gr.* vol. II pag. 64 (cf. *Cod. civ.* art. 895): ex diverso requirere videtur Appleton, *le testament romain* (1903) p. 51 (cf. p. 42/3) heredis institutionem, quae cum adoptione coniuncta non sit.

6) L. 32 § 2, § 3 D. 24. 1; l. 15 § 1 D. 29. 1; l. 22 pr. D. 32; l. 12 D. 34. 9.

7) Cf. § 538¹: „*letztwillig im eigentlichen Sinne*“.

8) Cf. Ulp. XX § 1, Modest. l. 1 D. 28. 1.

9) L. 2 § 1 D. 29. 3. Cf. in contrariam partem Afric. l. 6 pr. D. 48. 10 (*aut aliquod testamentum vel non iure factum*).

10) Cf. Inst. c. 4 pr. C. 8 56 (57).

11) Inst. c. 32 C. 6. 42. Cf. Windsch. (1891) § 629; Dernburg, *Pand.* III (1892) § 75

12) L. 20 § 3 D. 10. 2.

13) Cf. l. 1 § 3, l. 7 D. 38. 4.

14) Ex Iustiniani constitutione (c. 30 C. 2. 3), vel, quod ad matris hereditatem attinet, Constantini (c. 2 C. Th. 2. 24, quam pertinere scribit Mittheis, l. I. (Herm. XXX) ad divisionem cum filiis).

stum facillime discernuntur, quia sola donatio mortis causa et *acceptationem* ¹⁾, sola voluntatis accommodatio pactum exat, cui accedat; sola liberti adsignatio in adsignando liberto istit, fideicommissum denique sine testibus relictum a collis quo distet, nomen indicat. Inter codicillos et testamentum et supremi iudicii divisionem quid intersit, quaeritur. Et ait Windscheid, sicut retulimus: testamentum esse voluntatis, quae habeat heredis institutionem, sin minus, fore codicillis ²⁾. Quam sententiam defendit quidem auctoritate Iuliani ³⁾: *las testamenti non intelligi, quibus heres scriptus non (sit), ue magis codicill(os) quam testamentum existimand(as) esse;* si praetermittere non debuerat impingi definitionem in certam iuris regulam, qua continetur *sine heredis institutione l in testamento scriptum vale(re)* ⁴⁾, quae foret supervacanea, non esset testamentum, in quo nemo heres institueretur. Ista vero definitionis pars aperte falsa est, siquidem nihil at, quominus codicillis heres instituat ⁵⁾, modo ne ipsis codicillis hereditas *data videatur* ⁶⁾, quod ita procedit, si quis amento caverit: „*quem heredem codicillis fecero heres esto*“, nam heres erit auctore et cognitore Papiniano ⁷⁾, in *codicillis heredem institu(erit)*. Idem docet Ulpianus ⁸⁾ de qui testatus sit ita: „*cuius nomen codicillis scripsero*

Cic. Top. 8 § 37 (*donationem sine acceptatione intelligi non posse*). Cf. l. 88 § 6 (*mortis causa donatur, quod praesens praesenti dat*); Windsch. (1891) § 675^a, § 676^a.

Lehrbuch (1891) § 628 (ante notam 1) codicillos esse dicit supremam voluntatis „*welche keine Erbesetzung enthält*“ (sed in adnotatione esse dicit, „*welche Erbesetzung nicht beabsichtigt*“).

L. 20 D. 29. 7.

L. 1 § 3 D. 24. 6. Cf. Gai. II § 248 (i. f.).

Fieri posse negant Gaius II § 273; Ulp. XXV § 11; Constantinus denique (c. 7 36) his verbis: . . . *specialiter codicillis instituendi ac substituendi potestas auctoritate data non est*; ideo *specialiter*, quia valet codicillis huiusmodi con-: „*quisquis mihi heres erit bonorumve possessor eius fidei com- o*“, quae quasi generaliter instituit omnes ad quos legitima hereditas intestative um possessio perventura sit (l. 3 pr. D. 29 7).

Nam verum est, *quod per manus traditum est, codicillis hereditatem dari non* (l. 10 D. 29. 7).

L. 78 (77) D. 28. 5.

L. 10 pr. D. 28. 7.

ille mihi heres esto"; admittit quoque ¹⁾ cum Paulo ²⁾ tales institutiones: „*si codicillis Seium heredem scripsero* (vel *scripsi heres esto*“, neque id novum videtur Bernharo Windscheid ³⁾. Iam, qui nullum fecissent testamentum iis generaliter concesserat Constantinus, ut codicillis *legitima heredis institutio* rata esset ⁴⁾, quod postea non obtinuit. Sed ipsorum iurisconsultorum responsa manent, quibus efficitur (Iuliano excepto) et testamentum esse sed non iure factum, quo nemo heres instituatur, et codicillos, quibus contineatur heredis institutio, licet inutilis plerumque sit futura. Tentare possis: testamentum esse voluntatem, quae *solemniter* ordinata sit (Ulp. XX § 1), ex diverso *scriptura(s) simpliciter inchoat(as), quas nulla solemnitatis adminicula defend(a)nt* aut supremi iudicii divisionem ⁵⁾ aut codicillos ⁶⁾. Sed ea res quoque fallit, siquidem testamentum imperfectum ⁷⁾ citra clausulam codicillarem ⁸⁾ nihilomags codicillorum iure censetur ⁹⁾; atque praeterea in milite non tantum appellatur testamentum, quod nullam habet solemnitatem, sed distinguitur adeo, feceritne testamentum an codicillos ¹⁰⁾. — Aliorsum ducit Papiniani auctoritas (l. 41 § 3 D 28. 6): *ea(m) scriptura(m), quam quis testamentum esse volu(erit), codicillos non fact(uram)*, quam doctrinam confirmat Ulpianus l. 1 D. 29. 7: non esse codicillos, quos quis *testamentum facere opinatus* ¹¹⁾ scripserit, proinde (l. 11 § 1 D. 32) *(si) quis exemplum*

1) L. 10 pr., § 1 D. 28. 7.

2) L. 13 D. 37. 11.

3) *Lehrbuch* (1891) § 546¹⁰.

4) Interpr. c. 1 C. Th. 4. 4

5) Constant. c. 1 C. Th. 2. 24.

6) Cf. § 3 Inst. II 25.

7) I. e., aut praeparatum dumtaxat (l. 29 pr. D. 28. 1; l. 11 § 1 D. 32) aut non iure factum (l. 41 § 3 D. 28. 6; l. 1 § 1 D. 31; c. 11 C. 7. 2). Cf. Fabricius, *Urspr. und Entw. der bon. poss.* (1837) p. 126 not. 172.

8) Tantundem valet *iurisiurandi religio* (l. 77 § 28 D. 31), id est adiuratio.

9) L. 29 pr. D. 28. 1; l. 41 § 3 D. 28. 6; l. 3 (i. f.) D. 29. 1; l. 1 § 1, l. 11 § 1 D. 32; c. 11 C. 7. 2; c. 1 C. Th. 2. 24 (*sub testamenti vocabulo coeptas (scripturae) . . . appellari aliter (nullo modo possunt)*); c. 7 § 1 C. Th. 4. 4.

10) L. 36 pr. D. 29. 1; l. 8 § 4 D. 29. 7; l. 114 pr. D. 30; l. 96 D. 35. 2. Ad codicillos ante militiam potest pertinere l. 19 pr. D. 29. 1. Ad codicillos post missionem pertinent l. 17 § 4, l. 20 pr. D. 29. 1; l. 17, l. 93 D. 35. 2.

11) *Opinio* et voluntas idem est: l. 60 pr. D. 50. 16; l. 22 § 1 D. 9. 4. Cf. Gai. II § 238.

menti praepar(e)t et prius decedat quam testetur, non vale(re) i ex codicillis, quae in exemplo scripta s(i)nt ¹⁾. Erit igitur ntatis quaestio, utrum quis fecerit codicillos an testamentum paraverit. Est in eadem sententia Paulus l. 29 pr. D. 28. 1, alibi ²⁾ transit in castra Iuliani; sicut a se desciscit ipse inianus, ubi admittit ³⁾ codicillos esse posse, quos quis *mentum facere se existiman(s)* fecerit. Sin est voluntatis quaestio, ecisse videatur testamentum, qui testamentum facere voluerit, cillos, qui codicillos, res nihil ab aenigmate discrepat: animus a testamenti faciendi non potest aut definiri aut intelligi ante perspectum sit, quid sit testamentum. Sed responderent, allor, consulti, qui hanc doctrinam tuentur: eum velle vi-
facere testamentum, qui ipso ⁴⁾ iure valere volu(erit) suprema iudicia, sin *per fideicommissum* ⁵⁾, velle videri facere codicillos .9 pr. D. 29. 1). Quod plerumque ipso contextu declarabitur, non est verisimile, codicillos scribere voluisse, qui heredem ituerit ⁶⁾. Sane id ita est, si solemnibus verbis usus sit, si verbi gratia scripserit „*Titium heredem esse volo*”, isterea quaeremus, an Titio substituērit, an legata ab eo re-
erit, ut sic constet testamentum eum facere voluisse ⁷⁾.
dsi de ea re constiterit, testamentum erit aut perfectum
imperfectum; codicilli non erunt, si placet voluntatis esse
estionem. At *in milite diversum prob(atur)*; valebit enim iure
itia, quod communi deficitur, etiamsi maxime miles *desti-
er(i)t communi iure testari*, ideo quia nemo *credendus est*. . .
us testandi eligere ad impugnanda sua iudicia, nec audietur
ersus hanc sententiam qui *dixerit: si imperfectum sit testa-
tum, codicillos non esse*, nam hoc in pagano quidem verum

Add. c. 7 § 1 C. Th. 4. 4.

L. 20 D. 29. 7.

L. 13 § 1 D. 29. 7.

I. e. directo.

I. e. *codicillorum* iure (pr. Inst. II 25). Sic l. 37 § 3 D. 32 *epistula fideicom-
ria* dicitur, quos appellare solemus codicillos. Eodem modo l. 8 pr. D. 29. 7
illi non confirmati valere dicuntur *per fideicommissum*.

c. 14 C. 6. 23.

L. 13 § 1 D. 29. 7.

est, sed in milite contrarium *etiam divus Marcus rescripsit*¹⁾. Itaque, nisi dicemus testamentum esse, quod habeat heredis institutionem, vel quod habeat solemnitatem ordinationis, quod neutrum a testimoniis satis commendatum est, dicendum erit testamentum esse ultimam voluntatem eius, qui directo iure suae rei legare voluerit, codicillos eius, qui novo codicillorum iure²⁾. Sed quid divisio? Erit nimirum eius ultima voluntas, qui nec testamentum facere nec codicillos, sed tantum *divisionis arbitrio fungi voluit*³⁾, veluti, quum paterfamilias veteranus *vice tab(u)larum* terminos comportionales in agro pegerit adsignato⁴⁾. Alioquin, si testamentum facere voluerit, mero iure non potest intelligi divisio⁵⁾, sin codicillos, erunt codicilli. Quod vero generaliter diximus initio, ultimam voluntatem esse eam, quam quis *post mortem (suam)* valere cupiat, potest quis vel sic velle, ut post mortem suam omnimodo valeat, vel sic ut valeat, si aliquo certo periculo extinctus sit. Quae voluntas in donatione mortis causa rata est⁶⁾, quin immo interdum donationem facit ratam⁷⁾; in ceteris autem ultimis voluntatibus ratio eius non habetur, sed velle dumtaxat intelligimur, ut omnimodo, ni revocentur, valeant.

1) L. 3 D. 29. 1. Sensus fragmenti perspicuus erit, si pro *quicumque* emendetur *nequiquam*. Similiter l. 23 pr. D. 40. 7 pro *nec Titio* reponendum videtur *nequiquam*. Alias apud iurisconsultos hoc vocabulum exstare negatur.

2) Similiter hodie distinguendum esse inter testamentum et propter nuptias donationem, docet Hamaker, *Weekblad voor Privaatrecht* XXIX (1898) no. 1475 (p. 157). Potest enim hodie etiam per ante nuptias donationem legare quis suae rei.

3) Cf. l. 33 D. 10. 2.

4) Gromat. p. 40 lin. 5-18 (cf. *ibid.* p. 271 lin. 18).

5) c. 1 C. Th. 2. 24: *quod vero ad huiusmodi spectat scripturas, in quibus talis defunctorum mens fuisse invenitur, ut de testamento intelligatur tantum cogitatum, etsi repugnare ius videatur, huiusmodi quoque conscriptiones inter suos dumtaxat heredes valere oportet.*

6) L. 2, l. 31 § 2, l. 35 § 4 D. 39. 6; l. 20 D. 24. 1; Windsch. (1891) § 369°.

7) L. 3-l. 6 D. 39. 6 (Paling. Paul. 1753). Pertinet sententia ad donationem inter virum et uxorem (l. 43 D. 39. 6). Cf. quidem l. 11 § 1 (sed etiam l. 20) D. 24. 1.

AMPHIDROMIA.

SCRIPSIT

J. VÜRTHHEIM.

Relegens Lysistratae fabulae scholia haesi in verbis versui 757 adscriptis. Mulierem quae gravidam esse se finxerat, arcem relinquere ut sibi liceret, Lysistrata dolum perspicicens, quasi de infante non de galea sub feminae veste protracta sermo esset, serio rogat:

„οὐ τὰμΦιδρόμια τῆς κυνῆς αὐτοῦ μενεΐς;”
quae verba scholiasta sic explicat: „ἀμΦιδρόμια δὲ ἡ δεκάτη ἡμέρα τῶν τικτομένων παιδίων, ἐν ἣ τὰ ὀνόματα αὐτοῖς τιθέασι περιδραμόντες κειμένοις.”

Die igitur, si audiamus scholiastam, decimo post diem natalem agebantur τὰ ἀμΦιδρόμια, quibus homines quidam circumcurrentes nomina dare solebant recens natis humi vel in lecto iacentibus. Quod si quaeris, quinam fuerint hi homines, exspectas responsum: „nimirum patres, quibus natura ipsa τῆς ὀνοματοθεσίας ius obveniebat. Neque mater tam cito post partum currendo apta fuisset. Adhibet scholiasta formam pluralem, morem ut indicet generalem.” Erunt fortasse, qui opinentur, patrem non solum functum tali munere fuisse, immo cognatos, amicos, vicinos — quotquot aderant — quasi chorum instituisse, cursu patrem circum infantem currentem aequasse. Nempe satis est notum tam aliunde quam ex Avium vs. 494 familiares laeto exceptos convivio interfuisse nominandi caerimoniae. Εἰς δεκάτην παιδαρίου ἐκλήθησαν, ἐχόρευσαν τὴν νύκτα ὅλην, ὑποπε-

πρωτότες saepius discedebant. Quid mirum igitur si inter tot varias dulcesque oblectationes δ ἀμφιδρόμος χορός more sanctus antiquissimo locum obtinuerit primarium? Infantem vero in medio positum molliter involutum patri choroque exsultantibus acclamasse non est quod dubitemus proloqui. Fuitque spectaculum dulcissimum!

Ecce autem lexicographorum manus felix spectaculum misere conturbat. Clamat enim Suidas τὰ ἀμφιδρόμια numquam non fuisse acta die quinto; perhibet Hesychius (s. v. δραμιάμφισ) fuisse diem septimum caerimoniae sacrum; asseverant idem Hesychius et scholiasta ad Plat. Theaet. 160 E infantem nequam iacuisse in medio sed sublatum manibus circa focum esse gestatum. Oritur vero rixa inter scholiastam et Hesychium, cum ille perhibeat infantem gestasse mulieres quae matri enixae affuerint, hic contendat virum quendam (haud dubie patrem) γυμνόν perfunctum esse ritu illo mirando. Frustra Harpocratio Lysiam affert ut probet ὀνοματοθεσίαν habitam esse die septimo; refellit orationem falso Lysiae adscriptam tam Aristophanes quam Aristoteles in animalium historiae nono libro (Harp. s. v. ἐβδομευομένου).

Quod vero est gravius, ipse Plato auditu mirabilibus nos percellens in scaenam prodit. „μετὰ τὸν τόκον” — verba sunt Socratis agiturque de infante Theaeteti e cerebro nato — „τὰ ἀμφιδρόμια αὐτοῦ ἐν κύκλῳ περιθρεκτέον, σκοπουμένους μὴ λάθῃ ἡμᾶς οὐκ ἄξιον ὄν τροφῆς τὸ γιγνόμενον ἀλλὰ ἀνεμιαίων. ἢ σὺ οἶεi πάντως δεῖν τό γε σὸν τρέφειν καὶ μὴ ἀποτιθέναι, ἢ καὶ ἀνέξει ἐλεγχόμενον ὄρων καὶ οὐ σφόδρα χαλεπανεῖς, ἐάν τις σοῦ ὡς πρωτοτόκου αὐτὸ ὑφαιρῇ; Non videtur dubium quin Plato hoc voluerit: infantem in medio positum inspectasse homines quosdam, ut efficerent dignusne esset qui viveret aleretur necne. Iam suspicamur scholiastam ad Lysistr. vs. 757 hinc duxisse quod perhibeat de recens nato κειμένῳ ἐν μέσῳ. Unde vero Plato habuerit hanc doctrinam nusquam alibi de Atheniensibus prolatam, non diu quaeres Plutarchi bene memor. „Spartae non licebat”, ita is narrat in vita Lycurgi (c. 16), „tollere recens natum atque educare, antequam τῶν Φυλετῶν οἱ πρεσβύτατοι inquisitione habita eum probassent; si forma viribus patriae curis videbatur indignus, mittebatur ad Ἀποθέτας, ut in bara-

rum deiceretur." Hac de re Athenis inusitata Plato cogitavit, ad fingens magistratus inquisitione sua esse perfunctos περιρέχοντας confudit Spartanorum usum cum Atheniensium. Istaque est res perquam ridicula. Quid eius scholiasta? Silentio praeterit rerum confusionem, annotat haec: „dies est quintus post partum ἀμφιδρόμια vocatus, quia tum lustrant manus quae matri enixae affuerunt, καὶ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἐστίαν φέρουσι τρέχουσαι κύκλω καὶ τοῦνομα τίθενται τούτω; δῶρά τε πέμπουσι τῷ παιδίῳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πολυπόδας καὶ σηπίας, οἳ τε φίλοι καὶ οἰκεῖοι καὶ ἀπλῶς οἱ προσήκοντες.

Vera falsis commixta. Iniuria ὀνοματοθεσίαν die decimo peractam transfert in quintum diem; iniuria nutricibus attribuit ius illud patri debitum dandi nominis. Audivisset modo Piseaerum clamantem:

θύω τὴν δεκάτην ταύτης (urbis) ἐγὼ
καὶ τοῦνομ' ὡσπερ παιδίῳ νῦν δὴ ἐθέμην!

Vera sunt quae memorat de amicis dona mittentibus confirmata quadamtenus ciborum serie quam apud Eubulum (fr. 15) de amphidromiis agentem legimus in Athenaei libro nono (§70 C). Vera quoque videntur quae de nutricibus tradit manus lustrantibus; veri enim videtur simillimum adiutrices non statim infante in lucem edito matrem deseruisse, καθάρματα igitur solemnia tum demum fuisse peracta cum mulieres in eo essent ut inde discederent. Falsissimum autem iudicamus quod tradit de hisce mulieribus infantem manibus suis circum focum gestantibus. Praepostere scholium suum incipit: „ἀμφιδρόμια vocatur dies, quia tum manus lustrant adiutrices,” cum vera etymologia exigat: „quia tum infantem circum ignem gestant Athenienses. Hoc die adiutrices lustrari solent vocanturque ad cenam amici cognati.” Ordine turbato id quod fuit „τὸ βρέφος π. τ. ἐ. φέρουσι τρέχοντες κύκλω” propter subiectum femininum antecedens pessime corruptum est in τρέχουσαι. Veram lectionem servat Hesychius s. v. δρομιάμφιον: ἐν ἣ (ἡμέρῃ) τὸ βρέφος βαστάζοντες περὶ τὴν ἐστίαν γυμνοὶ τρέχουσιν. Cf. Apost. II 56: ἀμφιδρόμια ἄγεις· ἡμέρα τις ἤγετο ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς παιδίοις, ἐν ἣ τὸ βρέφος παρὰ (leg. περὶ) τὴν ἐστίαν ἔτρεχον φέροντες καὶ παρὰ τῶν οἰκείων καὶ φίλων πολυπόδας καὶ σηπίας ἐλάμβανον. Qui ἐλάμβανον? Nimirum quibus gratulaban-

tur amici: parentes! Parentes, qui una cum amicis dona comedere solebant (cf. Eubul. fr. 15).

Idem igitur subiectum habet verbum *τρέχον*, quod scriptor non sensu quodam generali (pro vernacule „men”) enuntiavit, ut vel de mulieribus accipi posset, sed de *parentibus* voluit intellegi, i. e. de *patribus*.

Tutiores igitur ibimus cum Hesychio. Pater infantem circumtulit suum vestitu rituali amictus, *γυμνός* i. e. *μονοχίτων*. Nonne id mores antiquissimos in mentem revocat, puta Hesiodum illud: *γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βωταεῖν, γυμνὸν δ' ἀμάειν!* (cf. Lysistr. vs. 1173). Neque simplicem hunc vestitum labentibus temporibus abiisse in desuetudinem docet Platonis praeceptum viva e vita petitem: *Φωρᾶν δὲ ἂν ἐθέλη τις τι καὶ ὄτρωσθαι, γυμνὸς Φωρᾶν* (Legg. XII 954 A. Cf. Nub. 499).

Quid sibi volebat mos ille circum ignem infantem ferendi *τρέχοντος*?

Rohdus putabat originem esse petendam ex antiquo *ἀποτριπισμῶ*, quo novus natus igni esset lustrandus (Psyche II 72). Revera omnia purgat edax ignis, vel ut Graeci dicebant *τὸ πῦρ καθαίρει καὶ τὸ ὕδωρ ἀγνίζει*.

Malesani e. g. circum ignem ferebantur neque aliam habet originem decursio funebris quam Homerus describit (ω 68 sq.):

*τεύχεσιν ἐρρώσαντο πυρὴν πέρι καιομένοιο
πέζοι θ' ἰππῆές τε.*

Livius de Gracchi funere sic refert: „in vestibulo Punicorum castrorum rogam extractum esse, armatum exercitum decucrisse cum tripudiis Hispanorum motibusque armorum et corporum suae cuique genti assuetis” (XXV, 17).

Animadvertant lectores verba *ἐρρώσαντο* et *decucrisse*, quae quam maxime cum *ἀμφιδρομοῖς* conveniunt. Sunt enim nostris diebus, qui Rohdii explicationem reiciendam putent, cum Homeri Liviique verborum immemores a lustratione ducant alienum *τὸ τρέχειν περὶ τὴν ἐστίαν*. Vir e. g. ingeniosissimus Reinach in libro nuperrime edito circumspexit, ut facere solent mythologi hodierni, annon in angello quodam terrarum orbis abdito lateret mos, quo comparato Graecorum ritus melius explicari posset. Repperit esse in usu apud Esthones ut pater, cuius filius recens natus in ecclesia *βαπτίζεται*, inter baptismum

currat circum templum. Cur?, rogas. Scilicet ut novus quoque natus mox pedibus fiat celerrimus. Ecce lis diremta: currit Graecus circum focum, ut filius quem manibus fert fiat ὠκύπους! — Quis autem mortalium ita est hebes ut ne nunc quidem perspiciat, cur familiares amicique amphidromiorum die dono mittere solerent πολύποδας?

Sed cavendum ne iocis indulgendo virum optime de rebus antiquis meritum parum suspicere videamur. Id dicimus, qui decursionem circa pyram funebrem, qualem apud Graecos barbarosque invenimus, silentio praeterierit amphidromiorum ritum nondum explicasse. Etiam latet motus illius celerioris causa vera. Minime confundendus est mos ille funebribus cum certaminibus, quae non circa rogam sed cadavere combusto habebantur, ut docet Ψ. Ipso autem rogi calore et fulgore lustrari qui adsunt iam inde apparet, quod Patroclis funere habito vestigium *sequentis* lustrationis neque in fine Ψ neque in initio Ω invenimus ullum. Apud Scythas autem, qui mortuos reges *conditos* sepeliunt, post funus sequitur *lustratio peculiaris* (Herod. IV 73).

Sed de his rebus hactenus. Pauca de tribus fragmentis tragicis addere volo.

Habet Hesychius lemma δρομιάμφιον ἡμαρ, ut quivis videt e poeta quodam petitum. Exstat autem apud eundem s. v. Ἀμφιδρομος observatio haec: Δισχύλος Σεμέλη ἔπλασε δαίμονα καὶ ἴδεν περὶ τὰ ἀμφιδρόμια, ὡς εἰ ἐλέγε τὸν γενέθλιον. Egit nimirum Aeschylus de Dionysi ἀμφιδρομίαις (cf. argumentum [Apollod.] III, 41, 4. 3).

Ecquid incertum illud lemma ἀμφιδρόμιον ἡμαρ ex Aeschyli fabula Semele est petitum? Obstatne metrum? At quis pro certo statuat vocabula iuxta posita fuisse? Quidni fuerint discreta ut in choricis plerumque fit? Amat Aeschylus substantivum ἡμαρ ab adiectivo disiunctum, e. g. Choeph. 610

μοιρόκραντον ἐς ἡμαρ.

Deque die festo agendo habet Agam. 1592: κρεουργὸν ἡμαρ εὐθύμως ἄγειν.

Fragmentum quoque 379 (Weckl.) incertum, quod e Danaïdibus repetivit Hermann, e Mysis Droysen, e Prometheo Solutio Hartung, ad Semelen pertinuisse conicio. Sunt verba:

ὕμεῖς δὲ βωμῶν τόνδε καὶ πυρὸς σέλας
κύκλω περίστητ' ἐν λόχῳ τ' ἀπείροισι
εὐξασθε!

Alloquitur aliquis (daemon Amphidromus?) mulierum chorum monetque ut bonis suis verbis Dionysi amphidromia prosequantur. Vocabula ἐν λόχῳ τ' ἀπείροισι de corona circumstantium dicta conferat lector benevolus cum Bacchylidis imagine pulcherrima (Epinic. VIII, 27 sqq.):

πενταέθλοισιν γὰρ ἐνέπρεπεν ὡς
ἄστρον διακρίνει Φάη
νυκτὸς διχομήνιδος εὐφρογῆς σελάνα·
τοῖος Ἑλλάνων δι' ἀπείρονα κύκλον
Φαῖνε θαυμαστὸν δέμας.

Semelen fabulam Ἰδρόφωρος quoque fuisse inscriptam ob firmulas vel vicinas aquam, qua Bacchus recens natus perlueretur, afferentes, satis est notum. Eisdem mulieres in amphidromiis chorum circum ignem instituisse, daemonem ipsum Amphidromum patris (i. e. Iovis) functum esse munere — Bacchum igitur manibus sublatum gestasse circum focum — pro certo ducimus. Adstipulamur enim Hartungio, qui hanc Aeschyli fabulam satyricam fuisse primus est opinatus. Sophoclis quoque Ἰδρόφωρος fuisse drama satyricum valde videtur verisimile. Superest versus:

ἔχοις Ἀκεστᾶισιν ἐμβεβῶς πόδα.

Quis hic adscendit ἔχημα ἐξευγμένον Σικελικαῖς ἡμίνοις? Ni fallimur, Iuppiter fuit in ridiculum vertens quod legimus apud [Apollod.] III, 4, 3: Ζεὺς παραγίνεται εἰς τὸν θάλαμον αὐτῆς (i. e. Σεμέλης) ἐφ' ἄρματος ἀστραπαῖς ὁμοῦ καὶ βρονταῖς. Pro equis suis superbis utitur mulis Siculis, ut bonus Trygaeus εἰσήγαγ' Αἰτναῖον μέγιστον κύνθαρον ἀντὶ Πηγασείου γενναίου πτεροῦ.

MINUCIANA.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

C. 20. 5. Similiter ac vero erga deos quoque maiores nostri improvide creduli rudi simplicitate crediderunt; dum reges suos colunt religiose, dum defunctos eos desiderant in imaginibus videre, um gestiunt eorum memorias in statuis detinere, sacra facta sunt quae fuerant adsumpta solacia.

Haec in codice leguntur. Ex Waltzingii editione copiosissima, ut quidquid coniecturarum umquam viri docti ad Minucium attulerunt sedulo ad paginae calcem exhibet, his modis locum emptatum esse discimus: proposuerunt Ursinus, Dombart, Leonard: *similiter [ac] vero erga d.* — Heumann: *simili errore* — Ahlen, Halm: *similiter adeo* — Maehly: *s. vero atque erga eos <erga homines> quoque* — Baehrens, Kurz: *s. vero heroas et deos quoque* — Cornelissen: *s. vero ac deos heroas quoque* — Ahlen, Waltzing: *s. erraverunt erga deos q. m. n.: improvide r. s. c.* — Synnerberg: *s. autem erant erga deos q. m. n. improvide creduli: rudi s. crediderunt: dum e. q. s.* — denique benigni scripsit: *s. ac miracula deos quoque.*

Quicumque sententiam quae corruptam sequitur accurate pergerit, mox perspiciet Minucium verbis quae sunt *dum reges deos colunt religiose* non inducere rem novam vel argumentum ut prius allatum, sed rem, quam verbis *similiter . . . crediderunt* in medium protulit, fusius explicare, in luce clariore ponere, legentibus magis probare voluisse. Summa vero argumentationis in fine est: *sacra facta sunt quae fuerant adsumpta*

solacia: his verbis eum quodammodo repetere verisimile est id quod in initio posuit, sed illic argumentis nondum allatis, hic vero iam toto rei cursu explicato probatoque. Cum autem verbis *dum reges suos* e. q. s. scriptor exposuerit quo modo factum sit ut homines regum mortuorum statuas deos esse crederent, eum autequam quo modo factum esset explicaret factum ipsum aliquo modo indicasse opinor. Quae cum ita sint, et ratio et litterarum corruptarum ductus mihi dubitationem iam relinquunt nullam quin vera sit lectio:

Simulacra vero regia deos quoque maiores nostri improvide creduli rudi simplicitate crediderunt.

Ita demum enuntiatum quod sequitur vim suam obtinere videbis: *dum reges suos* (videntes sc.) *colunt religiose, dum defunctos eos desiderant in imaginibus videre, dum gestiunt eorum memorias in statuis detinere, sacra facta sunt quae fuerant assumpta solacia*. Hanc explicationem apte iam inducit sententia a me emendata. Neque minus illa quae praecedunt, hanc coniecturam commendant. Octavius enim postquam de miraculis locutus est monstruosis, quibus facilis apud maiores fides esset, ita pergit: *Quid illas aniles fabulas, de hominibus aves et ferae omnes* (ita Scheffer — P *homines*) *et de hominibus arbores atque flores? quae si essent facta, fierent; quia fieri non possunt, ideo nec facta sunt*. Nonne iusta iam gradatio sequitur in verbis: *Simulacra vero regia deos quoque maiores nostri . . . crediderunt!*

Ceterum conferas c. 23. 10: quodsi in animum quis inducat, tormentis quibus et quibus machinis simulacrum omne formetur, erubescet timere se materiam ab artifice, ut deum faceret, inlusam.

C. 28. 7. *Nisi quod vos et totos asinos in stabulis cum vestra vel Epona consecratis et eosdem asinos cum Iside religiose devoratis.*

Primum excutiamus Waltzingii thesaurum. Coniec'erunt Rigault, Halm, Boenig: *cum vestra vel <sua> Epona* — Heinsius et Cornelissen: *cum vestra bella Epona* — Iac. Gronovius, Bae'hrens, Ellis: *cum Vesta vel Epona* — Roeren: *cum <Vesta> vestra vel Epona* — Svoboda: *cum vestra [vel sua] Epona* — Hartel, cui Waltzing assentitur, censet lectionem traditam servandam esse, vel hoc loco pro *et* positum esse contendens.

quod ex hoc criticorum numero alii pronomen *sua* ante volum *Epona* inserendum crediderunt, alii codicis scripturam mittere conati sunt eo quod *vel* pro *et* positum esse affirmant, Minucii manum restituere illi, hi vindicare sibi visi sunt utrisque locis ex Tertulliano duobus, sc. Ad Nat. I 11: *Iam vos vestros asinos colitis et cum sua Epona et omnia iumenta et pecora bestias*, et Apolog. 16: *Vos tamen non negabitis et iumenta vestra et totos cantherios cum sua Epona coli a vobis*. Nempe Minucii verba aut immutanda aut contorte insoliteque explicanda excogitauerunt, dummodo verbis Tertulliani fierent quam similima. Equidem locos Tertulliani, unde Minucio salutem affertur, grato animo agnosco, sed aliam viam ingrediendam mihi puto atque critici illi ingressi sunt — non quid Tertulliani verba recensent, sed quid in codd. mss. traditum sit primum ostendendum esse arbitror. Loco autem altero codex Parisinus *Epona* praebet, sed *poena*: illud demum a Iac. Gothofredo 1625 restitutum est. Altero loco, in Apologetico scilicet, verba variant: vocabula *Epona*, *Eponia*, *Hippona* exarata video, non hanc lectionem, quae in Parisino 2616 est, editores ab anno 1521 usque ad annum 1603 dant omnes: Beatus Rhenanus, Hieronymus Gelenius, I. Pamelius, D. Heraldus. Nomen igitur *Epona* a Minucio variis saec. IX, qui quidem Tertulliano describendo operam impenderit, parum notum fuisse inde satis manifestum est: *Eponam*, nomen oppidi, optime noverant, deae Eponae nomen adorabant.

Idem accidisse suspicor scribae codicis illius Minuciani, qui in codd. mss. cursivis scriptura longobardica exaratus et codicis nostri Parisini 1661, qui unus nobis Minucium servavit, exemplum esse dicitur. In illo scriptum fuisse credo *cum vestra Hippona* et quod littera *H* male addita fuerit, ut aliorum vocabulorum notio (35, 9 *Hammon*, 2, 19. 27 *Hostia*, 26, 15 *histe* e. a.) addita fuerit, sive quod nomen urbis Hipponae dici librarius ille putavit; deinde scribam codicis, qui tempus tulit, partem priorem operae *H* pro compendio habuisse, quo et in notis Tironianis alibi particula *vel* designari solet, cum praesertim in hoc genere vocabula non nisi raro separata sint.

Quoniam igitur erroris originem satis manifestam esse puto, non iam metuo ne nimiae confidentiae me accusent asseveran-

tem, vocabulum *vel* expungendum esse, Minucium vero scripsisse: cum vestra Epona.

C. 29. 5. *Sic eorum* (principum et regum sc.) *numen vocant, ad imagines supplicant, genium, id est daemonem eius implorant; et est eis tutius per Iovis genium peierare quam regis.*

Pro codicis lectione *eius* editores fere recipiunt Vahlenii coniecturam *eorum*. Sunt qui verba *id est daemonem eius* tamquam glossam inducenda esse censeant; Bæhrens *rei* proposuit.

Si quis in posterum quoque in Vahlenii scriptura acquiescere velit, caveat tamen, ne cum Boenigio virgulam post *eorum* ponat, nam *genius* recte quidem *daemon* vocari potest, *daemon* vero hominis alicuius esse nequit. At variis de causis Minucii manum a Vahlenio non restitutam esse opinor: vetat res palaeographica, vetat numerus singularis vocabulorum *genium* et *daemonem*, cum *genios* et *daemones* Minucius posuisset, si scripsisset *eorum*, vetat denique quodammodo sententia *et est eis tutius per Iovis genium peierare quam regis*. Si quis mihi obiciat vocabulum *numen* quoque, quamvis ad plures (*eorum*) pertinens, singulari numero positum esse, respondeo id deberi vocabuli notioni prorsus diversae, *imagines* vero vocabulum, quod et ipsum ad *eorum* pertinet, recte pluralem numerum obtinuisse. Auctorem scripsisse aio:

genium, id est daemonem, regis implorant; et est eis tutius per Iovis genium peierare quam eius.

Vocabula *regis* et *eius* igitur in codice locum inter se mutasse credo, quamquam fieri posse concedo ut Minucius bis *regis* posuerit, illud post in *eius* corruptum sit.

SALLUSTIUS.

SALLUST. BELL. IUG. 54. 7: *quae negotia multo magis quam proelium male pugnatum ab suis regem terrebant, quippe cuius spes omnis in fuga sita erat, sequi cogebatur.*

Mihi quidem vocabula *ab suis* videntur ineptissima.

P. H. D.

DE PORTICU CLAUDIA.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

Martialis (Spect. II, 9 sq.) immensam Neronis aulam, a Trespasiano Titoque populo redditam, describens et alia habet et haec:

Claudia diffusas ubi porticus explicat umbras
Ultima pars aulae deficientis erat.

Claudia porticus ubi fuisset ignorarunt viri docti, donec existeret Iordanus, qui (Forma Urbis p. 33 A) doceret in monte Caelio eam stetisse, *quoniam* ibi (prope S.S. Ioannem et Paulum) magnae porticus *exstarent* rudera. Nova haec τῆς ἀρχαιολογίας ratiocinatio mihi semper mira visa est; falsissimam eam esse ipsi nuper me docuerunt oculi, cum in ipso stans Palatino vel in Aventino (in suavissima illa taberna quae Castellum Constantini dicitur) otiose desidens longe Colosseum prospectarem recordarerque pone illud latere „Thermas Titi” quae dicuntur, ubi aureae domus etiam nunc certissima superessent vestigia, a dextra vero haud longe haberem illud Ioannis Paulique templum, ubi finem habuisse Neronis aulam nunc docemur. Videbar mihi audire aliquem narrantem de strenuo cursore, qui mane Harlemo profectus prandium Leidae sumsisset, post meridiem Haegae Comitum et Delphis substitisset, vesperi advenisset Amstelodamum. Equidem porticus Claudiae sedem inventam credam cum prope „Mariam Maiorem” aliove extremi Esquilini loco effossa erunt porticus alicuius fundamenta. Sed nolo cum doctis fossoribus digladiari; totam enim rem non curo magnopere, cum vel sic sciam haud parvum urbis spatium ab aedificante Nerone fuisse occupatum: satis superque me hoc poetae

scriptoresque docent. Hoc cordi magis est ipsiusne Martialis verba integra pervenerint ad nos, quod quaerere neglexerunt qui terra eruenda illustrare eum student. At latet hic, nisi fallor, sub verborum rudibus poetae gemma quaedam minime spernenda.

Ultima pars aulae deficientis erat.

Quis unquam sic est locutus? Certe non bonus poeta et versuum elegantissimus artifex qualis fuit Martialis. Non solum bis idem hic dicitur, sed absurdum in modum poeta tyrannum, quem accusat, simul absolvit. Ibi finem aulae suae facere, ubi *deficit* illa, id est ubi ipsa natura finem posuit, cuiusvis est, at Nero ét a Martiale ét ab omnibus, qui immensum aureae domus increpant spatium, tamquam furiosus et insanus depingitur. Nam omnino, qui in quavis re modum excedit, insanire dicitur; nunquam vero usitatius illud est, quam si quis in aedificando certorum finium immemor videtur. Cogita modo de vernaculo *bouw-woede*, quod in ore habent omnes. Denique, ne longus fiam, scripsit Martialis et salsissime venustissimeque scripsit:

Ultima pars aulae desipientis erat.

AD OVID. MET. I, 712.

Legimus apud Ovidium l.l.:

arte nova vocisque deum dulcedine captum
 „hoc mihi concilium tecum” dixisse „manebit”,
 atque ita disparibus calamis compagine cerae
 inter se iunctis nomen *tenuisse* puellae.

Ubi *tenuisse* verbum spurium esse v. d. Hartman adnotavit, suspicor autem legendum esse *tribuisse*, quod et aptum praebet sensum et facile in *tenuisse* abire potuit, praesertim cum id ipsum legatur in versu vicino 706.

Comparentur velim Met. VI, 89:

nomina summorum sibi qui tribuere deorum
 et ibidem XIV, 620 sq.:

qui, quo regnarat, eodem
 monte iacet positus tribuitque vocabula monti.

W. WERFF.

CICERONIS SCHOLIASTA GRONOVIANO.

SCRIPSIT

C. BRAKMAN I. F.

Antaneum erat me Scholiis Bobiensibus antea collatis in
ita Gronoviano qui vocatur omnis nervos aetatis indu-
e meae contendere, praesertim cum codicem in biblio-
cademiae Leidensis nante mihi peregrinandum non esset.
iam ut, si ego a schola vacuus essem, vacarem scholiis,
Vries vir illustrissimus, quem propter benignitatem ubi-
studia humaniora florent summis laudibus efferri certo
dicem curavit mittendum Hagam Comitum ad Bibliothe-
giam. Hic qui bibliothecae praest W. G. C. Bijvanck
plissimus non magis diligentem quam benevolum custo-
praestitit atque simul T. I. de Boer vir doctissimus
manu scriptos curans pro sua comitate permisit, ut cum
tempus praeterisset altaque silentia regnarent in capa-
domo, ego tamen collationem non intermitterem. Quam-
n principio huius commentarioli praeclaris illis viris pro
entia erga me habita gratias ago quam maximas.
ili autem Orellii ¹⁾ editionem cum cod. Voss. Lat. 130
n sequentibus paginis omnes discrepantias correctiones
ones marginales afferam, quas in illa editione desidera-
que carere non possumus, ut lectionis traditae expressam
m cogitatione nobis fingamus. Verum in munere meo
o quam diligenter tractaverim egregium librum, qui

Fullii Ciceronis opera edidit Io. Casp. Orellius. Vol. V. Pars 1. Turici 1838.
-444.

inscribitur „Der sogenannte Gronovscholiast”¹⁾ nihil opus est dicere. In eo enim Stangl v. c. docte et acute disputat de quattuor manibus²⁾ in codicis scriptura distinguendis, de quattuor scholiastis, qui longe et ingenio et aetate qua vixerunt inter se diversi commentarios nostros confecerunt, de horum interpretum genere dicendi, de vitiis Turicensis editionis, facile tamen mea quidem sententia caput tertium, quod agens de arte coniecturali permultas praestantes emendationes³⁾ offert, principem locum obtinet. Peritissimum illum ducem secutus pro mea tenui infirmaque parte conatus sum verba, quae manifesto corrupta sunt corrigere, interdum etiam defendi vel revocavi traditam scripturam. Nonnullae denique observationes varii generis additae sunt.

Cod. fol. 1 (pagina recta) = Orell. pag. 382.

In medio margine superiore a tertia manu scriptum exstat: Veteris Grammatici In Aliquot M. Tullii Orationes Fragmenta⁴⁾.

In marginis superioris parte dextra invenitur a tertia manu: Hieron. Apol. 1 adversus Rufinum: Puto quod puer legens Aspri In Virgilium Et Salustium commentarios Vulcatii In orationes Ciceronis, Victorini In dialogos eius Et in Terentii comoedias praeceptoris mei Donati aequae In Virgilium.

An Vulcatii Gallicani cuius extant aliquid Imp. vitae.

382, 6 Ante litteras *n. a. h.*, in cod. scriptus est numerus 219 (cf. Stangl. l. c. pg. 5).

382, 6 *n. a. h.*, ergo hominum auxilium defecit, sed deorum restat.

Tres illae litterae quid sibi velint, pro certo affirmare non ausim, tamen scholiastae Vergilii laudandi studium probare videtur eum de suo poeta aliquid sumpsisse. Accedit nobis etiam quod interpres mox citat (Aen. II, 523): *Haec ara tuebitur omnis,*

1) Ueberlieferung, Text und Sprache dargestellt von Dr. Th. Stangl. Prag. Tempky. Leipzig Freytag. 1884.

2) Ingenue fateor multis locis utrum prima an secunda manus in textu aliquid correxerit aut in margine addiderit me diiudicare non posse. Manus vero tertia et quarta plerumque sine ullo negotio distinguuntur. De hac re omnino vid. Stangl l. c. pg. 4—6.

3) Idem v. c. nuper alias emendationes publici iuris fecit, cf. Wochenschrift für klassische Philol. N. 16, col. 443—445. Ac profecto unus ille dignus videtur, a quo totum corpus Schol. in Cic. edatur. Quod idem censuit P. Wessner v. c. (Bursian Jahrb. 1902 Bd. CXIII pg. 194).

4) *Fragmenta* cum compendii signo, ut mox *Terentii*; talia non amplius afferre volo, neque digna sunt quae commemorentur: *deorum, propti, pluris, gravit* cet. (omnia cum compendii signo scripta). Praestat enim de iis tantum agere, quae huius libri manuscripti propria esse videantur.

quod pertinet ad *sed deorum restat*. Nonne igitur adducimur, ut cogitemus de (Aen. II, 522): *nunc adforet Hector*, ad quae referamus: *ergo hominum auxilium defecit?*

Non solum extremae lemmatum voces per primas modo singulorum verborum litteras significantur, sed interdum idem fit in versibus laudatis. Quod apud Orell. 387, 42 legimus: Quid non mortalia pectora cogis? in cod. sic se habet: Quid non mortalia p. c. Vergilii autem versus: Ferre sui dederat monumentum et pignus amoris (cf. sub 391, 5) in libro MS. sic scriptus est: ferre sui. d. m. e. p. a. Quod si attendimus, non nimis audax videtur conicere verborum nunc deperditorum ultimam partem olim fuisse:

non, si ipse meus n. a. h, (Aen. II, 522).

382, 7 *tuabitur*, primo, post littera *a* inducta est. 9 *delubra* repetitur in marg. dextro. 9 *nihilominus*. 13 *ubi qua* primo, post *a* scr. supra *q*. 13 *templo*. 17 *arri*. 21 *rogare orare* repetitur in marg. dextro.

23 supra versum inter *significat* et *et corruptelae* signum \smile descriptum est, cui in marg. dextro respondet \bar{q} (= quaere)¹.

23 dicere ut virgilius orabunt causas. Haec verba in textu omiſsa exarata sunt in marg. inferiore.

25 *tulit*. 25 *iud*; sic saepissime scr. in cod.

26 *doluisse* a prima manu; *t* addidit sec. manus (ut videtur).

27 fol. 1 (pagina versa) incipit inde a *bitas aut*.

383, 1 *defendos* primo, post *den* scr. supra *n*.

338, 2 Primum itaque necessitatem ostendit, quae veniam meretur; *sed inde* dixit, quod, etsi voluntatis esset, honesta esse poterat voluntas.

Ita Orellius edidit; in cod. autem *sed* non iam est integrum: *d* scripta est supra *s* inductam, itaque licet altera littera *d* non deleta proprie exaratum sit *ded*, tamen sine dubio prima manus, quae correctionem incohavit, una cum proximo verbo efficere voluit lectionem *deinde*. Comparare possumus 394, 32 Duo genera sunt populi, praerogativum primum, deinde iure vocatum; 440, 38 primum . . . deinde . . . deinde . . . deinde; 443, 8 primo . . . dehinc post. Ergo coniunctio *sed* supra damnanda est.

383, 5 *adulescentia*. 5 $\alpha\upsilon\lambda\epsilon\sigma\iota\nu$.

383, 8 Oratoris est *autem* accusare et defendere.

1) Cf. Stangl l. c. pg. 70 (Nachweis 12) et pg. 71 (Nachw. 18).

Schuetz non debuit scribere: *autem* est; habemus enim 400, 26 facta est autem comperendinatio. Hic verborum ordinem in cod. obvium servamus tuentes quoque (384, 35): discrimen autem est proprie.

383, 11 fide, misericordia.

Ita Orellius dat ex Cic. In Q. Caec. § 5. Codex autem exhibet *fami*. Quomodo tale lemma nasci potuit? Certe *mi* significat *misericordia* itaque eodem modo pro *fide* exspectes *fi*, quod re vera in archetypo fuisse puto. Ex *fi* autem fortasse ortum est *fu*, quod ipsum in antiqua scriptura vix differt a *fa*; cf. 383, 13; 384, 7; 387, 19; 400, 38; 403, 29; 413, 2; 434, 4; 440, 2 cet.

383, 11 *oratorum* primo, post *um* inductum. 13 *vicere cons*; ita se lemma habet in cod., confusionem inter *vicere* et *vetere* non miramur. 15 *ma.i*; est in cod. pro *maiorum*.

17 *offici*. 19 *adulescentes*. 20 *quom negatio*.

21 *quo negotio* primo, post *in* insertum.

24 fol. 2 (r.) incipit inde a *tam idoneam*.

28 *reisp c. f. p.* Illud signum post *reisp* Graecae litterae *ç* assimile haud ita rursus occurrit.

29 *suscepissem* primo, post *se* expuncta. 30 *flagitium* repetitur in marg. dextro. 31 *cum* (nusquam *quum*) scr. est in cod.

32 *proconsulae* (ut videtur). 34 *mecum* primo, post *c* inducta.

35 *cons pr.* sic scr. pro: consilium posset reprehendere.

383, 17 Quid est pro deum homin. q. f.?

Haec cum interrogandi signo habet cod. in textu, sed in marg. dextro invenimus *pro* (compendiose scriptum) *d. a. h. f.* Is ergo, qui ita scripsit, legere voluit: pro deum *atque* hominum fidem.

383, 39 *cusatione* primo, post una *a* scr. supra *c*.

40 *temp. p. p.*, hoc extremum lemma est.

384, 1 *sententiam* primo, post *i* scr. per ultimam *e*. 2 *avξερν*.

3 *socii* repetitur in marg. dextro. 5 *quibus us visticis* primo, post dittographia *us* paene erasa est et in ultima voce *c* scripta supra priorem *s* inductam. 5 *isponitur*. 5 *stipendiarii* repetitur in marg. dextro. 6. hic versus in cod. legitur post (Orell. vs. 19) *recipiant*. 6. *solatium* primo, post *c* scr. supra *t* inductam.

7 *qui laud. m. a. o. s*, sic se lemma habet; memorabile vitium *laud.* pro *isd.* (cf. 383, 11). 8 *staiemum* primo, post primus ductus prioris litterae *m* erasus est.

10 *a senatorium* primo, post *d* addita supra priorem *a*.

10 fol. 2 (v.) incipit inde a *transulerat*; in marg. super. tertia manus scripsit *Ferri*. 10 *etiam* primo, post *nim* pallidioris atramento scriptum supra *fiam* inductam.

12 *neglegentia*. 13 *accusatorem* primo, post *m* scr. supra *e* expunctam.

4, 14 *iudicium* primo, post extrema *i* paene erasa est. Ergo asta legit: *iudicum* (severitatem). Kayser alique Ciceronis num editores scribunt: iudiciorum severitatem.

17 *aeq*; pro: aequae. 18 *req*; pro: requirit. 20 *p ef*, pro: potestas efflagitata. *tribus pl.* (cf. vs. 26). 23 *alius* in cod. omittitur. 26 *decem tribus* (cf. vs. 20). *serenior*, nempe *ut* per contiguationem scriptum; *ur* per notissimum signum, mile est numero 2. Huius vocabuli litterae posteriores inde ab *r* exaratae rasura. 29. *acertum* (sine correctione). 29 *hos omnis hos a somnes*. Ita cod. sine fol. 2 (v.) et in parte sup. sinistra fol. 3 (r.) descriptus est asteriscus *i* indicans.

1. 3 (r.) incipit inde ab *existimationis*; huius paginae inscriptio est *Dieminatio*. marg. dextro compendiose scr. est a manu secunda *discrimen proprie*. 37 *ex-*. 37 *accusatus* primo, post *tu* additum supra *r*. 39 hic versus in cod. legitur (rell. 386, 2) *oratione*.

1 *nimis dil*; nunc, sed *nimis* corr. ex *minus*. 1 *accurate* compendiose scr. in lextro. 3 *non n. d*, sic se lemma habet.

5, 4 *ac recuperare p*;

Illius *p*; omittens non accurate lemma expressit; sunt Ciceronis verba (In Q. Caec. § 72) *ac recuperare possimus*.

5 *dimicandus* primo, post secunda manus littera *s* inducta lineolam duxit *i*.

5, 7 *coniecta ut sint in a a*.

Lemma corruptum in cod. exstat; verum originem vitii, minor, divinare possumus. Nam illud *ut* coaluit ex primis *s* verborum *uno* et *tempore* (cf. In Q. Caec. § 72); at sub-*vus sint* ortum est ex *sunt* simulatque *ut* transpositum ¹⁾ de confusione denique inter *a* et *u* in antiqua scriptura supra egi (cf. 383, 11; 384, 7). Itaque non multis mutatis *a* sic refingo: *conlecta sunt u. t. u.* (= uno tempore universa sumus) cf. In Q. Caec. § 72). Nunc demum optime quadratum: quae ne omnia uno tempore amittamus, maxime erit lendum.

9 *fide* repetitur in marg. dextro. 10 *diligentia* compendiose scr. est in marg.

11 *disposicione* primo, post *ti* scr. supra alteram *o*.

ne ne pr; eodem modo atque hic *populus Romanus* compendiose scr. est vs. 16.

5, 14 *tum* non arbitrabor *vos ne pr*;

Id *tum* ipsius orationis verbi *superatum* partem truncatam

1) Engl l. c. pg. 71 Nachw. 19 Die Transpositionen einzelner Worte und pg. 71

11 Die wichtigsten Transpositionen.

esse Orellius iam vidit. Nostrae Ciceronis orationum editiones neque agnoscunt *vos* post *arbitrabor* et transponunt *ne*, nam habent (l. c. § 73): superatum (sc. me) non *arbitrabor*; populus Romanus ne tam honestam, tam severam diligentemque accusationem neque vobis placuisse cet. Melius igitur proximum lemma (vs. 16) sic scribimus: P. R. honestam, severam, diligentem.

385, 16 *imminere*. 17 *expectantem*. 18 *ind* hic, sed vs. 19 plene scriptum. 19 *neq*: sic hoc loco et alibi scr.

19 fol. 3 (v.) incipit inde a *dicibus praeterito*.

385, 21 Distinctio temporum notanda in verbis *Tullii*.

Haec verba in ipso textu omissa a manu secunda exarata sunt in marg. sinistro. Pro *Tullii* Orellius perperam edit *illis*; conferre possumus: a Tullio (394, 31); Tullium (419, 6); Tullius (430, 2 et 21; 431, 4).

385, 22 Sub hoc versu litteris grandibus, quae rubro atramento scriptae sunt, exaratum est: *expi* divinatio incipit actio prima. 23 Etiam prima littera verbi *quod* rubrum colorem habet; ante *quod* in marg. sinistro conspicitur numerus 225.

385, 28 Quod erat optandum maxime, *iudices*.

Contra codicem Orellius ultimum vocabulum omittit.

385, 29. *benivolam*. 29. *dicendu* primo, post *u* corr. in *o*.

30 *pugare* primo, post *r* scr. supra *u*. 31 *eorum* primo, post *re* scr. supra *s* inductam.

386, 1 *sedandum* primo, post *a* scr. supra *u* inductam. 1 actio cur haec oratio dicta. Haec verba in marg. sinistro scripsit manus secunda. 4. *ordine senatorum*. 4 *accusantibus* primo, post *c* scr. supra primam *s* inductam. 5 *connecti*.

5 *dammuntur*, sed *e* corr. ex *a* (ut videtur). 7 *numibus*.

8 quod ultro praestatur. Haec verba omissa in textu inveniuntur in imo marg. 8 *dare offerre* scr. in marg. sinistro.

9 *repc*. 9 *summo* compendiose scr. in marg. sinistro.

11 *idea* primo, post *o* scr. supra *a* inductam. 11 *durus* cod. dat pro *Aurelius*. Manus tertia ad calcem paginae scripsit *legem*, a qua voce proximum folium scil. IV. (r.) incipit.

386, 12 *assentiente Quintio* legendum est cum cod. et Stanglio contra Orellium.

386, 13 *tribuno pl.* 13 *publicano* primo, post *a* scr. supra *nb* inductam.

13 *nobisq*: 16 *percrebuit* primo, post *r* scr. supra *u*.

16 *his ind p. h.* 17 inter *pollicitum* et *se* una littera (*s?*) crasa est.

18 *debere* deest. 18 In marg. dextro legitur: tres ordi in iudiciis.

19 *tribus*. 20 *contionib*; 21 *festis* primo, post *ac* scr. supra *es* deletam. 22 *obiciuntur*. 23 *asta* primo, post *c* scr. supra *s* inductam. 24 *tribunum pl.*

26 Rumor enim factus est, quod corruptis *iudicibus* us esset Oppianicus.

ibus plene scriptum exstat in codice, at Orellius dat; illud ergo servandum est, cf. 402, 1 quia conatur cor-
re iudices. Concedimus tamen in cod. legi (401, 39): qui illum absolvi corrupto iudicio, quocum comparanda est
io marginalis supra (vs. 18) memorata. Alia ratio est 2): Non dixit *iudicum*, sed *iudiciorum* (sc. religionem),
dmoneret simul et offensionem vitare videretur.

pre d; est in cod. pro: praedicatione. 32 *commemoratione* in textu omi-
nitorum in imo marg. 32 fol. 4 (v.) incipit inde a *suorum*.

benivolos. 8 *reconciliare* compendiose scr. in marg. sinistro.

bellae. 12 *adfecit*. 13 *urbavi* primo, post *n* scr. supra *v* inductam.

17 In marg. sinistro legitur: *religiose et severe* (primum
1 compendiose scr.) itaque in cod. ter *severe* invenitur,
e requiritur, cf. Stangl l. c. pg. 36.

1 fol. 5 (r.) incipit inde ab *est enim*. 19 *permixtam* primo post *n* scr.
inductum. 19 *regiose* primo, post *li* scr. supra *g*.

= quoniam; sed 387, 39 *quoniam* = quoniam.

uti iudices compendiose scr. in marg. dextro.

gionem corr. ex *legē, igo* (ut videtur). 22 *dix̄* (pro: dixit); tale compendium
itio praeteribo. 22 *iudicium* primo, post *tertia* *i* paene erasa.

27 Aut accusator res defuisse *u: s*.

ς hic quoque quasi compendii signum est. Orellius igi-
fine lemmatis omisit primam litteram verbi *videatur* (cf.
Verr. Act. I § 3).

27 Vult ostendere Verrem corruptionem iudicum cogi-

cogitandi verbum obiectum adsciscit, sicut (388, 1): unde
3 Verrem cogitare? Usitatioem tamen loquendi rationem
scholiastes scribit (388, 5): in cogitando de corruptione
1; 393, 31 de omni Verris absolute cogitari.

29 Cum multae *m. a. g. i*;

se lemma in cod. habet, at rursus extremam litteram
3 omisit. Si huc afferemus Ciceronis verba (In Verr. Act.
cum multae mihi a C. Verre insidiae factae sint,
1 apparebit in lemmate *v* (pro: Verre) praetermissam esse,

deinde illam *i* significare *insidiae*. Semicolo autem, ut saepe fit, lemma a scholio dividitur. Hac in re aliter Stangl sentit (l. c. pg. 69 Nachw. 9).

387, 30 *redemdi* primo, post altera littera *d* expansa et corr. in *t*.

31 *periculum*. m. *aus*, (sic).

31 *pr̄ plori*. Itaque idem vocabulum varie compendiose scriptum est; satis deo posthac de huius vocis scriptura tacere.

387, 33 Praetori, qui praerat iudicio, *aliquando* quaesitori.

Ita Stangl corruptam lectionem *aliquo* sanavit. Hanc emendationem confirmat (427, 10): Fannius praefuit *aliquando* huic quaestioni de sicariis.

Praeesse iungitur cum dativo (395, 20): cui (sc. consilio) Iunius praefuit; (442, 1): Aut Glabrimonem, qui Ciliciae praerat cet.

Aliquando occurrit praeterea (392, 41): *aliquando* quaesitor corruptus est cet. et (440, 44): Socii *aliquando* civitatem petierunt Romanam.

387, 34 *quaestori*; supra *q* olim scripta fuit *p*, quae nunc prope evanuit. 37 *subripit eripit* scr. in marg. dextro.

37 dixit de verre eripuisse. Haec verba in textu praetermissa addita sunt in iuo marg. 39 *retulit* primo, post *t* scr. supra priorem *t*. 40 *sanctum* reperitur in marg. dextro.

40 *commissio* primo, post *n* deleta est et supra priorem *o* lineola ducta.

42 *mortalia pc.* (cf. 382, 6).

388, 3 *audax* repetitur in marg. dextro.

5 fol. 5 (v.) incipit inde a: ruptione iudicum.

7 *obscure* primo, post *s* scr. supra *c*.

388, 8 Legendum esse *percommode cadit* monuit Stangl; rursus igitur manus, quae in cod. scripsit *commode*, verum verbum truncavit, cf. 385, 14.

388, 12 *ut* primo omissum, post supra versum additum est. 15 *conatusq*;

17 *amef,s* (= a me factus). 17 *de* primo omissum, post additum est.

18 *olim* primo, post *odium* scr. supra *olim* inductum. 18 *missere* corr. ex *missere* (sic). 20 *semper* compendiose scr. ut saepe.

21 *corrumpç*. 23 versus 23 et 24 in cod. leguntur post (vs. 27) *lucet*.

23 *alienum of*. 23 *propter angustias* scr. in rasura.

388, 25 Itaque cum ego diem *requirendi*.

Hoc cod. habet, at Verrinarum editores scribunt (I § 6): itaque cum ego diem *inquirendi* postulavisse.

388, 25 *tempus dies* legimus in marg. sinistro. 26 *philosophos* primo, post *i* scr. per primam *o*. 27 *sed* primo omissum, post additum.

nl. 6 (r.) incipit inde a *lucet*. 28 *diem diem p* (sic).
 Inter *quidam* et *Davianum* linea a manu recentiore ducta est.

3, 30 Lemmati *Diebus quinquaginta obii* subiectum est hoc
 um: Ne propter festinationem negligenter egisse videretur,
leo addit. Haec ultima verba pertinere non possunt ad
quinquaginta, nam festinasse profecto videri potest is, qui
 m centum decem dierum consecutus quinquaginta modo
 quirendo consumpsit, sed manifesto spectant ad locum
 mianum (Act. I § 6): *sic* obii, ut omnium populorum pri-
 mique litteras iniuriasque cognoscerem. Desideramus igitur
 mmate *sic*, quod cum emphasi pronuntiandum est. Id eo
 is fortasse intercidit, quod scholiasta voces *diebus* et *quin-*
ta transposuit. Kayser enim aliique edunt (l. l.): ego Si-
 i totam *quinquaginta diebus sic* obii cet.

ppius omnino lemmatis verbum aliquod ex Ciceronis oratione
 tum addendum est; Stangl quidem in lemmate (389, 4):
 num subterfugere, requirit *vim* (Verr. I, 8).

31 *dictus*, sed *s* post addita videtur.

3, 32 privatorumque *l*;
 scribendum cum codice.

31 *obsideret* repetitur in marg. dextro; 34 item *insignis*.
 rius *vel* compendiose scr.

3, 38 Haec cum ita sint.

1) *haec*, quae est codicis scriptura, nostrae editiones Cicero-
 rationum habent *quae*.

38 *ita* ex corr.

3, 40 de omnibus bonis m. *ex*;

Illius minus accurate dat *e* pro *ex*; significant autem *ex*-
 e illae litterae: male existimat (Verr. I § 8).

43 tempus *i. e.*; 43 *Kl* saepe pro *Kalendas*. 43 *ian* (sic).

3, 4 Criminum subter *f*;

se lemma in cod. habet. Stangl adiecit *vim*, equidem
 i inserere statim post *criminum*, non modo quia verba tra-
 sunt (Verr. I § 8): criminum *vim* subterfugere, verum
 quod codicis vitium per haplographiam natum esse videtur.
 olium autem, quod huc pertinet, haud scio an rectius sic

edatur: In *qua* accusabatur a me; fortasse enim praepositio in ferri potest, cf. (389, 10) in quo confidit? In pecunia sperat cet.

389, 6 fol. 6 (v.) incipit inde ab *ianuarias*.

389, 6 Procellam autem dixit tempus, et *non* periculosum.

Aliquid turbatum esse in hoc scholio negari non potest: Stanglio placuit scribere: et *nunc* (= hoc loco) periculosum. Mihi venit in mentem: tempus non <aequum> et periculosum.

389, 10 Hic legitur: *de* quibus enumerat, et paulo supra (vs. 8): omnia enumerat.

389, 11 *cause*. 11 *eloquentia*. 12 *commississe*. 12 *defesionem* primo librarius errare voluit. 13 *pristinac* corr. ex *pristinac* (ut videtur). 17 *aucupari* scr. in marg. sinistro.

18 *non usq; eo d;* Ita cod. 18 *descipimus*. 18 *contempnimus*.

19 *despicere contemnere* scr. in marg. sinistro.

19 In marg. sinistro iuxta *vultu* scriptus est numerus 226.

20 *diligeretur*.

389, 20 *Oppium* significat ex praetore Achaiae.

Ita Orellius, at codex dat *Opium* quod per haplographiam ortum puto ex *Opimium*, nam eum significari declarat (388, 31) Praetor Achaicus Opimius dictus est.

389, 21 *achaicae*. 21 *a* (praepositio) in cod. deest. 21 *verre* corr. ex *vere* 25 *itendat* primo, post *n* scr. supra *i*.

28 fol. 7 (r.) incipit inde a *vero se conf;* 28 *quae* fortasse corr. ex *quam*. 29 *i* pro *sunt* (ut saepius). 30 *profiteri* primo, post *c* scr. supra *t* inductam. 30 *proficere* compendiose scr. in marg. dextro 34 *rei iectione*. 31 *iudicium* primo, post extrema inducta. 34 *i* pro, *id est*, ut saepe.

34 *reiciebam*. 35 *tum pr* primo, post *ne* scr. supra *m* inductam. 38 *c*; sic pro: *Cicero*. 38 *populo* primo, post corr. in *populi*.

390, 2 *facultas copia* scr. in marg. dextro. 4 *adulescentiae. m*;

4 *καταδρομή* compendiose scr. in marg. dextro.

5 *carbones* primo, post *i* scr. per *e*. 6 *pecuniae* primo, post altera *e* expuncta. 6 *spoliato* corr. ex *spoliato*.

6 *aerario* primo, post prior *a* erasa est et lineola obliqua ducta sub *e*. 7. *quodcumque* (ut vs. 23 *quaecumque*). Hoc non repetam. 7 In marg. dextro legitur: inter spoliatum et nudatum.

7 *nihil*, sed *l* corr. ex *s* (ut videtur). 8 *relictum pro. u*; (sic).

11 *erit f. a*; Ita cod. 11 *dolobellae*; perpetuo secunda syllaba in cod. est *lo*.

13 fol. 7 (v.) incipit inde a: *ciam* vastavit.

20 *mortua* primo, post *o* scr. supra *a* inductam.

390, 23 *omnia* peccata Verris, *quaecumque* commiserat in legatione. Comparare possumus (Schol. Bob. 228, 27): omnes qui-

que. Huiusmodi exempla congeffi plurima ad Frontonem, 18 (Fronton. I pg. 21). In schol. Gronov. non redit illa ratio, sed invenimus: omne quod (387, 19); omnia quae (35, 2); quae omnia (436, 23) cet.

390, 26 *Huc* Verres conscientia stimulatus omnia consilia labellae patefecit et delicta, et testimonium etiam in eum cere est ausus.

Pro *huc* Stangl legere iubet *hic*, quod si *tunc*, *illo tempore* significat, bene ad sententiam convenit. Talem vim *hic* apud Ciceronem induit, velut (Verr. I § 23): hic alios negasse audere, eos respondisse non putare id perfici posse. Huiusmodi autem exempla, nisi fallor, prorsus desunt in Schol. Gron., ubi ad verbia temporis (nunc, modo) non raro pro adverbis loci¹⁾ usurpantur. Quamobrem dubitatio de illa coniectura legitima deri potest; ipse propono dubitanter tamen: *huic* (i. e. Scauro s. 22), vel (vs. 25) mihi; exstat certe in cod. *hic* (407, 37) et *huic*; cf. etiam (436, 13) *ibi* pro *ubi* et *mutans* pro *multans* (18, 28).

390, 80 Statim post *in ipsum* in cod. sequitur *templum Castoris*.

32 *seria*. 32 *testa* primo, post *c* scr. supra *s* inductam.

33 *in iure* corr. ex *iniure*. Post *iure* in cod. duae vel tres litterae erasae sunt, arum nullam vestigium superest.

33 *inredicendo* compendiose scr. in marg. sinistro. 33 *id.* pro *id est*, sicut saepius. *addictio* repetitur in marg. sinistro.

36 *προσκυρωσεις* est in cod. (sicut 391, 1 *αυξησεις*).

391, 1 fol. 8 (r.) incipit inde a *fecit*. 2 *in* deest in cod.

3 *Monumenta* repetitur in marg. dextro. 4. *virg* (sic).

5 *ferre* sui . *d. m. e. p. a.* (cf. 382, 6). 6 *υπερβολικων* primo, post *c* scr. supra *v* inductam. 7 *improbilas*.

3 *sinari*. 9 *Omne ius* scr. in marg. dextro.

391, 11 *prc*. Compendio scripturae deceptus librarius per plographiam verba corrumpit, nam non modo *provincia*, verum etiam nomen P. Rupilii illis litteris significari oportet. Propter ellium, quamvis bene alioquin locum extricaverit, necesse letur monere illud *c* non significare *Siciliam* (cf. 387, 27).

391, 11 *iura gentium* compendiose scr. in marg. dextro; 14 item *libidinosus* et . 15) *avarus*. 15 *numquam* perpetuo (non *numquam*).

15 *satielate* corr. ex *satiatete*. 15 *vincitur* corr. ex *vincitur*.

1) Cf. Stangl l. c. Nachw. 38 sub *d* et Nachw. 43^b sub *d*; pg. 73 et 77.

17 supra *aut* corruptelae signum conspicitur, cui in marg. dextro respondet \bar{q} .
18 *sacietate*. 19 *tam parvia* primo, post *i* deleta est (perperam pro *patria*). 21 *hi*
versus in cod. legitur post vs. 22.

21 innumerabiles *p. a*; 21 *frumenaria*. 26 *maxime iustissimeq; u*; Ita col.
27 fol. 8 (v.) incipit inde a *tractas verres*. 27 *pratae* primo, post *y* ser. supra *p.*

28 *naues* primo omissum, post supra versum additum.

29 \bar{p} *incender*. (hoc verbum eodem modo ser. vs. 33 cet.)

30 Quater in cod. pro *ae* ser. *e* scil. optime cet.

30 *oportunitissime* (sicut vs. 32). 30 *aut* corr. ex *ut*. 30 *optimae* compendiosae ser.
in marg. sinistro. 31 *armatae* primo, post tertia *a* inducta. 31 *aedificatae*. 31 *ad*
dignamiam.

32 *locis* corr. ex *locus*. 32 *constitute*. 34 In cod. legitur *esse* et *resistente* *al*
quae vitia fortasse pertinet in marg. \bar{q} .

37 *antiquissimas*. 37 *locupl*. 37 *agat hoc len* primo sic divisim ser. post $\dot{\psi}$ \bar{v} .
38 *dionisium*.

38 *falerium* primo, post *u* inducta.

392, 1 *civitatibus*. *s.* aut *d* aut *reddidit* nunc, sed prius *reddedit*. 2 *subauctus* nunc,
sed prius *subauctu*. 2 *suracusana*.

5 *adfabre* in textu, sed in marg. *afabre*. 8 *recognosce*.

8 *cognoscimus* et *recognoscimus* compendiosae ser. in marg. sinistro.

8 *recognoscimus* corr. ex *cognoscimus*. 10 *amens* repetitur in marg. sinistro. 10 *ap*.
(= ac perditus). 11 *occurrere* ser. supra *occurrere* expunctum. 12 *ra p*; (= ratione
alia pugnat).

12 *comperendi natione* (sic). 12 *corrumpendam* primo, post *u* ser. supra *a* expan-
ctam. 14 *ad rogandum* primo, post *si* ser. supra alteram *d*. 14 *signif*.

16 fol. 9 (r.) incipit inde ab *ac per hoc*. 19 *pene*. 19 *nobilis* repetitur in marg.
dextro. 20 *caeciliana*. 20 *notus* compendiosae ser. in marg. dextro. 25 *conditum*.
25 Verbi *corruerimus* posteriores syllabae inde a *ru* leguntur in rasura. 25 *sortibus*
ne primo divisim ser., post $\dot{\psi}$ \bar{v} . 28 *iudices* corr. fortasse ex *iudicem*. 28 *sortibus*
iudicium et reiectio ser. in marg. dextro. 30 *inparem*. 33 *reicere; utur* (sic).

33 In marg. dextro compendiosae ser.: *senatus* per decurias divisus.

35 *meautem* primo, post *a* addita supra priorem *e*. 27 *tota c. re demptio* (sic).
37 *renuntiata* compendiosae ser. in marg. dextro.

37 fol. 9 (v.) incipit inde ab *id. equaestres* (sic) cf. 390, 33.

39 *praeclearae* in textu, at in marg. dextro ser. *praeclearas*.

39 *seres* $\dot{\psi}$ \bar{v} ser. in cod.

392, 39 Praeclare se res λ ;

Ita secundum codicem lemma constituendum est, at Orëllius
 λ ; omisit; Ciceronis autem verba haec sunt (Vörr. I § 17):
praeclare se res habebat.

392, 39 *commodae*. 40 *quaesorem* primo, post *to* ser. supra *o* inductam.

41 *corruptos* primo, post *u* ser. supra *o* inductam.

393, 1 *suens* primo, post *ci* ser. supra *u* (non inductam). 6 *adlini*, sic scriptum
et in textu et in marg. 6 *induci* corr. ex *iudici*.

6 *inhacere* compendiosae ser. in marg. sinistro. 6 *congluti nari*.

10 *laetus* et *alacer* ser. etiam in marg. sinistro. 13. *corrumpendo*.

5 *per eodam h*; 18 *quo* primo, post *ae* scr. supra *o* inductam.

8 fol. 10 (r.) incipit inde a *si*. 20 *pedetemptim* repetitur in marg. dextro.

393, 20 *Pedetemptim* autem proprie dicimus, quando per a lubrica incedentes temptamus, *utrum* sit firmus incessus, penso pede.

Hoc uno loco in Schol. Gronov. legitur *utrum* altero sententiae interrogativae membro, quod solet per *an* (cf. 426, 3) adigi, omisso. Talia exempla complura ex Vulgata et Augustino erri possunt ¹⁾.

393, 22 *suspensio* corr. ex *suspensu*. 23 *ratione* ὕφ' ἔν.

4 *formis Fabianus* compendiosae scr. in marg. dextro.

11 *num* cum compendii signo pro *nostrum*. 31 post *mentimus* in cod. positam interrogandi signum. 31 Supra *hoc* descriptum est corruptelae signum, cui in rg. dextro respondet \bar{q} .

2 *cogitare*. 32 *positos* primo, post *u* scr. supra alteram *o* inductam.

4 Supra *dixi* et in marg. dextro eodem quo va. 31 indicavi modo corruptela in-
sta est. 35 *dirivari*. 36 *populo*.

17 *aliis* corr. ex *avis* (ut vid.).

393, 36 et argumento dat rumorem populi scilicet, quod cum n multi audissent, aliis ridiculum *videt*;

Haec est memorabilis scriptura in fine scholii. Quid legendum, declarant Ciceronis verba (Verr. I § 19): aliis illud indignum, is ridiculum *videbatur*.

393, 39 fol. 10 (v.) incipit inde ab *altius*. Huius paginae inscriptio est a manu
tia: Verr. I. 39 *perficiebant* primo, post *epi* scr. per *f*.

393, 39 Codex exhibens *perspiciebant* non conspirat cum Ver-
narum editoribus, qui *aspiciebant* amplectuntur.

393, 39 *interius* repetitur in marg. sinistro. 40 *quo* primo, post *i* scr. per *o*.

42 *loquabantur*, 42 *apertum* (compendiosae scr.) et *perspicuum* repetuntur in marg.
istro.

394, 1 \bar{e} pro *esse* (sicut \bar{e} crebro pro *est*). 1 *adlocutionem*.

2 *obiecto*. 3 *qui id*: primo, post *id* corr. in *iud.* (= iudices).

394, 11 Non commovebat spes Verris eos, id est, senatores,
ia sperabat absolvi se, sed gratulatio Curionis.

Haec Orellius edidit, quae probare non possumus, nam in d. legitur: Non commovebat spes Verris *id* senatores quia
erabat absolvi *se*; gratulatio Curionis hominis cet.

1) Cf. Sprachliche Erörterungen zur Vulgata, von J. A. Hagen, pg. 56.

Similitudine, ut opinor, versus noni deceptus librarius male repetivit *senatores*; nostro autem loco *id* (an *iud?*), sicut vs. 3 supra, significare videtur *iudices*. Iam fieri potest, ut *sed* post *se* per haplographiam omissum sit: cui tamen haec ratio displicet, ei ante *hominis* supplenda est vox *com*; vel *commovebat* (ut profecto cod. paulo infra, vs. 14, exhibet *com*; pro *commovebat*). Itaque licet non ex omni parte locus sit sanatus, emendatior certe existet, si restituemus: Non commovebat spes Verris iudices, quia sperabat absolvi se, sed gratulatio Curionis.

394, 14 *com*; pro *commovebat*. 17 *anim. d. u. t.* (sic).

22 *tegere* corr. ex *integere*. 20 *dignati*. 22 *mar come tello* (sic).

22 *ut his de pr*; talis est finis lemmatis in cod.

394, 22 Expectabas talem fere sententiam:

„Metelli tres fuerunt fratres, unus qui praetor designatus tunc fuit Marcus, alter consul designatus Quintus, tertius praetor in Sicilia Lucius.”

Rem ipsam docet Ciceronis oratio (Verr. I § 26—27), at scholiasta nobis offert (382, 17): unum alterum tertium.

394, 23 *frs* cum compendii signo pro *fratres*. 23 in marg. sinistro est *tres fratres* (compendiosae scr.) *metelli*.

In fine huius paginae asteriscus¹⁾ est, item in principio folii 18 (r.). Quae deinceps leguntur in editione Orellii, (394, 25 *tellum* cet.) exarata sunt in fol. 18 (r.) cet.

394, 25 Facile pauca verba recuperare possumus ex Ciceronis oratione (Verr. I § 26), nempe *ut apud M. Metellum* causa diceretur.

394, 25 Verba *causa M. Metellum* (vs. 27) praetermissa in textu, addita sunt in summo marg.

28 iuxta *proscriptorum* in marg. dextro est numerus 227.

31 *praerogativum*. 32 *praerogatum*. 34 *quicquid*.

32 in marg. dextro repetitur: duo genera populi.

36 *praerogativa* repetitur in marg. dextro. 37 *Verris*.

38 *illo* corr. ex *illi*.

394, 42 Quid est, quaeso, Metelle?

Interrogandi signum in cod. non deest.

395, 2 *ab* corr. ex *ad*. 5 fol. 18 (v.) incipit inde a *magis*.

7 *officium dignitas* scr. in marg. sinistro. 12 *quod* est in cod. pro *duo*. 16 *si*

1) Cf. quae dixi ad 384, 29.

corr. ex *similis*. 18. *cae soni* primo, post $\vartheta\phi'$ *iv*. 21 *oppiani cum*. 21 *consecrati*
post *i* ser. per extremam *e*. 26 *trib. pl.*

ne huius paginae asteriscus est sicut in principio fol. 19 (r.). Haram duarum
um inscriptio a tertia manu est *Ferr.* Fol. 19 (r.) incipit inde ab *i. o. n. d.*
ram.

5, 27 Qui diligenter folii 19ⁱ paginam rectam excutiet, hoc
ia primum reperiet: *i. o. n. d.*, quae litterae significant
. I § 30): ineat oportet Nonis Decembribus.

27 Iuxta primum versum in marg. dextro adscriptus est numerus 227; tam
r (compendiosae ser.): qui magistratus Kalendis Ianuariis creantur. 29 *novas*
post *n* ser. per *v*.
icerrima repetitur in marg. dextro.

5, 31 *Lucius* Cassius. Sic plene scriptum in cod.

32 Supra *cus* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. dextro respon-
sibilem a manu recentiore ser. *cui bono*.
hi homc, 85 in marg. dextro compendiosae ser. (cf. 388, 48): secundum Kalen-
5. *secundum* (compendiosae ser.) *cras*.

5, 36 *Nonae sunt ser.* Ita se lemma in cod. habet; at in
onis oratione legimus (Verr. I § 31): Nonae sunt hodie
les. Itaque Orellius lectore non monito inseruit *hodie*.

37 *diem iam nenq*; Hae ultimae litterae significant: ne numerant quidem.
nihil vitii subest, nihilominus supra *nenq*; conspicitur corruptelae signum, cui
g. sinistro respondet \bar{q} .

Pro *ludos votivos* cod. habet *ludo. suc*.

pisatica. 40 *cont. rc.*, (= continuo Romani).

5, 41 Quia non dixit, *quot* dierum Romani, addidit „prope”.
ud *quot* pro cod. scriptura *quod* debemus Baitero. Idem vi-
obtinet in cod. 404, 6 signa *quod* abstulisse Aspando vi-
tur et 412, 22 vide *quod* (sic a prima manu, at secunda *d*
avit in *t*) genera poenarum dat in una sententia.

, 1 *ducturus* primo, post ultima *u* corr. in *o*. 1 *vφev*. 2 *causis*.

leb. 6 *refrigerato* ad hanc corruptam lectionem spectat fortasse \bar{q} in marg

. 6 *omni* corr. ex *omnia*.

rincto.

16, 7 *Quem ego*. Ex his duobus verbis primo lemma consta-
post autem in fine versus una littera *h* addita est signi-
s *hominem* (Verr. I § 31).

16, 7 Quod iam supra legimus *προσκυρωσεις* pro *προσκύρωσις*

(390, 36) et αυξησεις pro αυξησης, id confirmat lectionem a Graevio propositam πευσεις (cod. dat πευσεις).

396, 8 fol. 19 (v.) incipit inde a *tos ind*; 9 *com*; (= committere).

396, 9 Non quia mos erat dare *iudicii praetori* tabellas, sed quia poterat iubere, ut iudices absolverent G. Verrem.

Ita Orellius scholium constituit, codex autem a prima manu habet *iudicis praetoru*, a secunda (s erasa) *iudici praetoru*. Quapropter simplex commutatio inter *i* et *u* (pro *u* vel *um*) facta esse videtur, ut restituendum sit: Non quia mos erat dare *iudicum praetori* tabellas cet.

In cod. Verris praenomen sic scriptum est *gs*.

396, 11 *ego u. c.* (= ego vos consulo).

18 syllaba *pro* per notissimum compendium significatur, *fecto* autem per *f*, sicut *taciti dabit* per *t d*; 15 *temp* (= tempore).

17 κλεπσυδραμ ita scr. in textu, at in marg. compendiose.

17 *legitimum* primo, post extrema *m* erasa et lineola supra *u* ducta est. 17 *tempus*, sed *p* in rasura scr.

18 in cod. sic se lemma habet: *me laboris ind. dil.*

18 *industria diligentia* scr. in marg. sinistro. 19 *ali* primo, post *i* addita. 21 in marg. sinistro legimus: *paratior accusator vigilantior copiosior* (sed secundum verbum compendiose scr.).

24 *elabatur* primo, post *f* inducta; in marg. autem *elab* scr. cum compendii signa. 25 *quid*. (Orellius facile vs. 24 et 25 correxit).

396, 24 In cod. invenimus (Orellii duobus emendationibus acceptis): *elabatur evadat effugiat*, summum periculum est. ¹⁾ obscurum est, quod difficile invenitur cet. Restituendum videtur:

Elabatur. Evadat effugiat.

¹⁾ *Summum periculum est.* <Maxime metuendum est>.

Obscurum. <Obscurum> est, quod difficile invenitur cet.

Secundum lemma nullo omnino scholio in cod. excipitur: suppleri quod speciem veri habet; in tertio autem scholio librarius per haplographiam peccavit, sicut 396, 24; 397, 32; 399, 20 ubi Orellius bene nos monet.

396, 25 *obscurum absconditum* scr. in marg. sinistro. 27 in cod. sic se lemma habet: *nunc hom. tab. t. est*;

Et in fine fol. 19 paginae versae et ante primum verbum fol. 20 paginae rectae asteriscus conspicitur (cf. 384, 29). Fol. 20 (r.) incipit inde a *fuisse*; in marg.

1) Haec tria verba Orellius praetermisit, cf. Verr. I § 32.

stro iuxta primum versum scr. est numerus 228. 31 *urbis* corr. ex *urbis*. 38 *f-*
co. lasius. 36 *forte*.

397, 7 *Cum* haec omnia a me diligenter.

Contra codicem Orellius in lemmate a posuit, at in libro manu scripto *cum* abundat, nam Cicero dixit (Verr. I § 40): nec omnia me diligenter severeque acturum esse polliceor.

397, 7 *diligenter* compendiose scr. in marg. dextro. 8 *rettulit*.

9 *gradibus* primo, post *v* scr. supra *d* inductam.

377, 11 *Alia* ratione esse violatum atque commissum.

Ad hoc lemma parum convenit scholium: Id est, *quomodo* me, cum diversis coloribus tabulae erant notatae. Hoc tum primum aptum erit, cum Ciceronem secuti lemma sic constituerint: <simili> aliqua ratione esse violatum atque commissum f. Verr. I § 40).

Primum lemmatis verba haud ita raro interiit; Stangl quidem .c. pg. 43) edidit: <non> tam sibi consuluisse (= Orell. 402, 6).

397, 14 fol. 20 (v.) incipit inde a *si cogitaverit*. Huius paginae inscriptio (a tertia manu) est *Verr.*

17 *predare* primo, post *cl* scr. supra *d* inductam. 18 *quartum* lucrum.

397, 19 Codicis lectionem *iudicio reservaret* praeter necessitatem Orellius mutavit in *iudicibus reservaret* (cf. quae dixi ad 386, 26).

397, 19 *iudicum* corr. ex *iudicium*. 22 *non p.* (= posse).

25 *inbibisset* sicut vs. 27.

397, 28 Quia scilicet tales vos speravit futuros.

Haec codicis lectio stare posse videtur, at Orellius edidit... esse futuros.

397, 30 *severitatis*. 31 *peioratur* corr. ex *peioratur*.

32 *dispicimur* primo, post prima *i* corr. in *e*. 35 *f;* (fortissimo).

397, 35 Traditam scripturam servare possumus etiam hic: Pompeio enim et Crasso *cons.* cet. sicut vs. 39 Ad urbem *cons.* designatus.

397, 37 *patres c iud m et f t*. Haec exaravit prima manus, sed secunda supra *f* didit *m*. 40 *conio* corr. ex *concio*. In fine fol. 20 (v.) et in principio fol. 17 (r.) *sericus* conspicitur (cf. 384, 29).

398, 7 fol. 17 (r.) incipit inde a *postea*. In summo margine a tertia manu exaratum: *Verr.*, tum sequitur (compendiose scr.): Extant supra et In hunc eundem locum aet notae.

Iuxta primum versum in marg. dextro scr. est numerus 226.

8 accusatores ante sortiuntur. Haec verba omissa sunt in textu, sed leguntur in marg. dextro.

398, 10 Spem *pr̄s* fortuna *perfregerat*.

In hoc lemmate longe a vulgari lectione recessum est, invenimus enim apud Ciceronem (Verr. I § 16): quod et in sortitione istius spem fortuna populi Romani et in reiciendis iudicibus mea diligentia istorum impudentiam vicerat, renuntiata est tota condicio.

398, 11 *accusarent* praetermissum in textu, additum est in marg. dextro.

11 Verba *amicus* est. usque ad *exiorat* in imo margine tantummodo inveniuntur. Turbatum esse locum indicat *q̄* in marg. dextro.

15 *renuntiata* compendiose scr. in marg. dextro, ubi repetitur etiam *conductio* (n. 16). 20 *quid ac quo* (sic).

23 *color* corr. ex *calor*. 24 *discolaris* primo, post *o* scr. supra *a* indetam. 24 *coris* corr. ex *cessaris* (ut videtur). 25 *alacer* repetitur in marg. dextro.

26 *plia* cum compendii signo (ergo *praelia* est in cod.).

398, 26 equos *alacres* media inter proelia Turnus.

Ita codex. Nostrae autem Vergilii editiones agnoscunt:

Talis equos *alacer* media inter proelia Turnus.

At Forbiger scribit (Aen. XII, 337): Schol. Gron. Cic. p. 398 Orell. exhibet *alacres*, idque etiam Serv. in Codd. invenit, qui adnotat: „Quidam *alacer*, gestiens et rei novitate turbatus, volunt; *alacres* vero laetos”.

392, 1 fol. 17 (v.) incipit inde ab *erat*. 2 *parvam* corr. ex *parvum*. 4 *cooperit* *veres*. 6 *dicit* corr. ex *dat*. 9 *turpam* primo, post *e* scr. per *a*.

399, 10 honoris causa illum se dicit nominare, ut et amicitiae *illius*.

Supra *illius* corruptelae signum descriptum est, cui respondet in marg. dextro *q̄*. Cuiusmodi vitium sit perspiciemus, si comparabimus (Verr. I § 18): quae . . . dicentur, ut et amicitiae nostrae et dignitatis illius habita ratio esse intellegatur.

Itaque edi oportet: ut et amicitiae *illius*.

399, 15 *arcus* repetitur in marg. sinistro. 17 *aequis*. 18 *cognatum*.

19 *plurimus*. 21 *pridie quam*. 21 *condamnatam* primo, post *e* scr. per priorem *a*. In fine fol. 17 (v.) et in principio fol. 11 (r.) asteriscus conspicitur (cf. 384, 29).

31 fol. 11 (r.) quae in summo marg. inscriptionem a tertia manu habet *In Verr. De praetura urbana*, incipit inde a *dami hospitis*.

399, 31 <quod> Philodami hospitis filiam per vim stuprare temptaverit.

Illud meum supplementum commendatur enuntiatis, quae bsequuntur (399, 31): *quod* myoparonem Milesiorum vendirit; *quod* Malleolo quaestore Dolabellae mortuo tutelam filii us perfide tractaverit; *quod* damnato Dolabellae lis aestimata t sestert. tot; cet.

399, 32 *myoparonem*, sed *y* scr. in rasura (fuit fortasse olim *e*).

32 *quaestoras Dolobelle*. (cf. 390, 11).

400, 1 *quo* (non *quod*). 3 *praeturae ius* cf. Stangl. Nachw. 27 Spuren der scriptura continua.

4 *aellini*. 5 *minacianis*. 6 *testis* primo, post *c* scr. supra *s* inductam. 6 *contractum* primo, post *issium* scriptum supra *issum* expunctum. 7 *ostium*.

7 *ful* primo, post *so* additum supra versum. 8 Supra *so* corruptelae signum scriptum, cui in marg. sinistro respondet \bar{q} . 9 *designa*.

400, 11 Convenit enim inter nos nullam esse oratoriam virtutem, quae non sit perfectissima in singulis quoque narrandis, erum uberrima exempla per omnium generum figuras eminere debere).

Quod desiderabam supplevi exemplum secutus Gronovii, qui didit (386, 18): Palicanus enim tres ordides iudicare <debere> icebat, senatores, equites Romanos et tribunos aerarios.

400, 12 *quae sit* primo, post *non* additum supra versum, sed in cod. post *sit* videtur erasum *non*. 15 *aedilitatem* corr. ex *aedulitatem* (ut vid.). 16 *status coniecturis* repetitur in marg. dextro.

16 *benivolas facit* primo, post *a* prioris verbi mutata in *e*.

16 *benivolos autem*. 17 in marg. dextro legitur: Benivoli auditores quot modis ant.

17 fol. 11 (v.) incipit inde ab *autem*. 19 *nosmet* sed *et* legitur in rasura; *ipsos* est supra versum additum.

21 *accusa* primo, post prior *c* inducta. 23 Supra *auxilio* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. sinistro respondet *q*. 23 *benivolos*. 23 inter *facimus* et *iudices* aliquid erasum est. 24 *existit*. 26 *comperen di natio*.

26 *dicendo enim*. 28 *praetura* repetitur in marg. sinistro.

32 *qui fuit*. 34 *vulgus* repetitur in marg. sinistro. 35 *continententur*.

35 fol. 12 (r.) incipit inde a *dedit*. 35 *ergo sermonem* primo, post *vulgo* scr. supra inductum. 38 *responsarum*; de confusione inter *a* et *u* cf. 383, 11. 39 *adversum* primo, post *f* scr. supra *d* inductam. Hoc verbum bis occurrens vs. 39 bis eodem modo scriptum et mutatum est.

401, 1 *equis* primo, post *a* scr. supra *e* inductam. 1 in marg. dextro est *emanare*, solo infra (iuxta vs. 2) *statuere*. 4 ostendit Verrem consilio habito. Haec verba in extu ommissa, addita sunt in imo marg. 4 *deliberatio* repetitur in marg. dextro. *attendant*.

401, 6 Quasi sententiam ferentium; quod iudices attendant tigatorum <ora> dicentes sententiam.

Haec si Orellii supplemento admissio scribimus, vitium, quod in cod. ad vocem (401, 8) *ostendere* demum, quo supra iam saepius ostendimus modo indicatum est, sublatum videtur. Librarium per haplographiam erravisse (*ora* ab *oru* in hac scriptura vix differt) nemo non videt. Neque igitur miramur signum [quo in libro manuscripto lemma et scholium separari solent, positum esse inter (vs. 8) *ostendere* et *auderet*.

401, 8 *populor* (hic significat: populo Romano). 8 *impudens*.
9 *impudentior* (et vs. 18 *impudentia*). 10 *facilis* repetitur in marg. dextro. 15 fol. 12 (v.) incipit inde a *numm* *patior*.

401, 18 *Antutis ūrae f. e. l.*

Haec codex habet pro: *virtutis uestrae* fructum esse laturos. Rursus *a* et *u* confusae sunt; *n* autem coaluit ex *i* et *r* (cf. 402, 4 *rion* pro *non*); itaque *antutis* exaratum est pro *virtutis*.

401, 19 *notetur*. 23 *accusacione* (vs. 24 *accusatione*). 24 *inprobos*.
27 *condempnetur*. 28 *obscura* legitur in rasura. 28 *condempnatus*.
29 in marg. sinistro scr. *tenuis obscura*. 30 *αυξισι*.

401, 31 In eo, quem nemo *ausus sit* defendere.

Hic est verborum ordo, quem cod. offert; at Verrinarum editores vulgo scribunt (II § 3): quem nemo sit ausus defendere.

401, 33 *priamuy*. 34 *condempnetis*. 35 fol. 15 (r.) incipit inde a *quia*.
37 *hom def*; (hominum defendatur).

402, 1 Cum *istius* pecunia.

Hoc pronomem codex praebet at Kayser aliique edunt (l.l.): cum *illius* pecunia. (cf. 413, 15).

402, *minae* repetitur in marg. dextro. 4 *sine* corr. ex *fine*.
4 *certaminae* primo, post *ae* corr. in *e*. 4 *gloriarion* primo, post mutatum in *gloria* non (cf. 401, 8). 6 *impudentem*.
7 *reip*. 10 *de iudicens*. 12 *veritati*. 14 *religioni*.

402, 15 Digna est quae memoretur annotatio marginalis: ordo vituperative.

402, 16 *meorum* primo (ut videtur), post: *ne eorum*. 18 *abalienari* repetitur in marg. dextro. 19 fol. 18 (v.) incipit inde ab *hemium et prope*. 20 in ultimo positum. Haec verba in textu praetermissa leguntur in summo marg.

21 *Virgilius* a manu tertia scr. in marg. sinistro. Ibidem paulo infra invenitur: in hoc loco corruptus erat codex antiquus. Huic extremo verbo subiectus est numerus 234.
25 *faleris*. 28 *αυξισος*. 31 *umidis*. 38 *numeres*, sed *um* in rasura. 39 *ea quae*.
39 *coicienda*. 40 fol. 14 (r.) incipit inde a *tendit quippe*.

403, 2 *albei*. 3 *cohortiae*. 4 *argumentatur*, sed *gs* scr. in rasura.
 7 *emistichio*. In marg. dextro scr. a manu recentiore *Ennius*.
 9 Lemma in cod. non legitur nisi in summo marg. 9 *expedi*.
 9 *βραχυλογία* fortasse sub altera *α* iota subscr. erasum est.
 11 *ut* primo omisum, post supra versam additum. 12 *apollonis*.

403, 16 Cum locutione: *apud* hanc insulam in Schol. Gronov. comparare possumus (438, 38): Mos fuerat apud omnes Graeciae civitates Corinthi habere conventum et (406, 23): apud Massilienses non tam hoc queruntur, quam verentur. Verum legitur (439, 17): Nemo iam *ad* Romam credebat propter priora exempla.

403, 16 *quendam* primo, post mutatum in *quaedam*. 19 In marg. dextro est \bar{q} , spectans ad verba corrupta, quae Schuetz nobis emendavit (cf. edit. Orell.). 21 fol. 14 (v.) incipit inde ab *hinc opioni* (sic).

403, 22 In cod. legitur: Nam cum res Aegyptias *persequeretur*, sic ait cet. quocum conferendum est (404, 6): sed cum generaliter dixisset „plostra”, ait „exportata” esse, ut cet. Hoc exemplo prolato contra Orellium *persequitur* edentem vindicamus codicis lectionem.

403, 23 *Απολλωνα. Αρταμην. Ησίοδος. λεγουσιν.*
 24 *τουςιν δε υροφον αυτοις και σωτηραν γενεσθαι.*

403, 25 Minus accurate ab Orello lemma expressum est: codex nunc praebet: *ut* ne Persae quidem. Sed *ne* correctum videtur ex *nec*, aliquid certe ante *p* erasum est; praeterea *Persae* compendiose scriptum est (sicut vs. 27 *Persarum*).

403, 25 *διωας*. 25 *παραδειγματος* primo, post *α* scr. supra *τ*.
 27 in marg. sinistro est numerus 235. 28 *συλλογιστικος*. 28 *επιμονες*. in marg. sinistro est \bar{q} . 29 *inmorando*. 29 *pasci* (pro *parti*). 29 *universum* (cf. 388, 11). 30 *tenendum* primo post altera *n* inducta.
 33 supra *p* scr. *rae* ut significaretur *praetor*. 35 *innocentiae* primo, post altera *e* expuncta. 35 *pronunciasse* primo, post *c* mutata in *t*. 37 in marg. sinistro est *sector*. 38 *proscriptorum* corr. ex *proscreslorum*. 38 *praetia*. 40 *se* in cod. deest. Post (vs. 40) *absolutum* librarius redit ad vs. 34 *cum fanum*. Nunc autem has discrepantias scripturae offendimus: 35 *innocencia*. fol. 15 (r.) incipit inde ab *asse iudicium*. 38 *praescriptorum*. 38 *praetia*. 40 Recte nunc *se* legitur. 40 *παραδειγματος*. 41 supra *cum* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} .
 404, 1 *quos rerum* est in cod. pro *Chios reum*. 2 *illum*.
 2 *populorum legata*. 3 *plaustris* (vs. 7 et 8 per *o*).
 3 *animavertamus*. 4 *compositiones*. 6 *quod* (cf. 391, 41).
 7 *plostri*. 9 *Aspendium* compendiose scr. in marg. dextro.
 10 *tante*. 11 *impellere*. 11 *morbis* primo, post *is* scr. supra *r* expunctam, ita ut nunc sit *molubus*. 12 *proverbio aliter*.

13 fol. 15 (v.) incipit inde a *simulq*; 13 *χαριεντος* in textu scriptum est, sed in marg. compendiose. 13 *superase*.

404, 15 Quae, malum, est ista audacia atque amentia?

Interrogandi signum ab Orellio neglectum, in cod. positum est.

404, 18 *et dicentis* primo, post *et* inductum est. 23 Tertia manus in marg. sinistro scripsit: Cic. In Hortensio. 33 *omnia*.

25 *rapuit in eruditos iudices*. 27 *αριστογιτονος*. 27 Tertia manus in marg. sinistro scripsit *Demosthenes*. 28 fol. 16 (r.) incipit inde a *τοντα λεον αλλο τους κριμα αυτον αναλογισασται*. 30 Praenomen P. post additum est. 31 *prius elida*, sed in marg. dextro a manu recentiore exstat *Phaselida*.

31 *olumpum*. 33 *collucere* (sicut vs. 34). 33 Pro *furtis tuis* primo in cod. fuit *syrtis tuis*. 34 *και μετα τις βουλης*.

404, 33—35. Mihi Graeca ferri posse videntur, si vocula, quae facile excidere potuit, inserta scribimus:

Vehementi <vi> *παρὰ προσδοκίαν και μετα τῆς βουλῆς* collucere omnia furtis illius vidisse se dixit; quasi non esset ornatus fori, sed confessio rapinarum.

Graecis illis verbis, opinor, scholiasta magna cum emphasi affirmare vult locutionem „collucere omnia furtis illius vidisse” certe praeter lectorum expectationem, attamen de industria a Cicerone esse usurpatam, qua probaret omnia Verris scelera iam patefacta esse neque quemquam lucem veritatis iam desiderare.

404, 36 *cupidatum*. 405, 3 *lividinis*.

404, 36 Codex hunc ordinem verborum praebet: qui *se iudiciorum* dominos dici volebant, at Verrinarum editiones: qui *iudiciorum se* dominos dici volebant (Verr. II § 58).

405, 3 Sed longius proximum lemma ab lectione, quam nostrae Verrinarum editiones exhibent, recedit. In his enim invenitur (l.l. § 59 simulacra) ex fanis suis sublata in foro venerabantur, at in codice nostro scriptum est: Ex suis templis ablata in foro venerabantur.

405, 4 *grecorum*. 5 *cerimoniosas*. 6 *tam̄* (= tamen).

9 fol. 16 (v.) incipit inde ab *inventos adorare* (sic).

Π *pr̄* (non P. R. quod Orellius dat). 12 *exprobat*.

14 *publicarum*. 15 *μετά* in cod. deest. 15 *ειρηνιας* nunc, sed post *ω* una littera (forlasse *ι*) erasa est.

15 *σινχορησιν*. 15 in praetura h. quaestio.

15 Iuxta versum in marg. sinistro est numerus 336.

16 *ζηδινατος*. 19 *mercaturum*.

19 Verum *posthac ἀτεχνος πλοτε* opponitur, inartificialis
o de *recitatione* tabularum, in quibus emptio non invenitur.
ocanda est codicis scriptura *posthaec* (Orellius dat: post-
t *recitatione* (cod. praebet *citatione*) debemus Stanglio (cf.
aschr. f. Kl. Phil. 1905, n° 16 pg. 444).

1) *πιστε*. 20 *inartificialis*. 28 *bio* primo, post *du* supra scr.

24 nimirum ut *quaeque* retro *ἐκ τῆς παρασκευῆς* dicta
st. Ita Orellius edit, sed in annotatione *quaeque* improbat.
habet *quaeq*: verum pro *e* in nostra scriptura substituere
(cf. supra 405, 4 et 5 et alibi saepissime); ergo a ratione
graphica nihil impedit, quominus scribamus *quaeque*, quod
ans *quaecumque* etiam sententiae convenire videtur.

que eandem vim postea interdum habere atque *quicumque*
is ex Roenschii exemplis, quibus multa Sidoniana addi
; cf. Ep. III 13, 10 quaecumque sunt clausa franguntur
e¹) obserata reserantur; Ep. IV 11, 6 vs. 22 at tu quis-
les, amice lector e. q. s; Ep. IX 4, 3 cet.

retro dicta comparare possumus Prudent. Peristeph. V, 253

Quin addit et poenam novam
Crucis peritus artifex,
Nulli tyranno cognitam
Nec fando compertam retro.

1) *ἐπικτησεις* primo, post in fine versus *δι* adiectum est syllabis *ἐπι*.

27 Alta *ἐπιδειξις*, utcumque praesentis *causae* ratio
vit. *Causae* quod codex fortasse a prima manu habet, in-
drellius mutavit in *causa*.

fol. 16 (v.) et in principio fol. 21 (r.) conspicitur asteriscus (cf. 384, 29);
o marg. huius folii scr. *Catil*.

Ad primum versum in marg. dextro adscriptus est numerus 400.

e *secunda erant* primo, post corr. in: quae reseccanda erunt.

12 Qui hesterno die.

lemma est in cod., sed post *qui* per haplographiam *ut*
missum esse credibile videtur. Editiones certe orationes
arias continententes exhibent (Lib. II § 12): quid? ut hesterno
uirites cet.

406, 15 In textu scr. est *lepidum*, sed in marg. dextro *leca*. Ad eundem versum in marg. dextro adscriptum est \bar{q} . hic significans scholium omissum esse. 16 in marg. dextro paene evanuerunt verba *tanti est*. 18 *lacvanda*.

406, 18 Stangl scholium sic constituit (l. l. pg. 46):

Quia contra invidiam loquitur. Ergo et hic invidia est, si merebatur occidi?

De *quia* (pro codicis lectione *qui*) dubitari non potest, legimus enim paulo supra (vs. 12): Vides, quia contra invidiam descendit et purgat se. At in altero enuntiato ipse tentavi: Ergo et hic invidia est, *etsi* merebatur occidi.

Etsi occurrit 383, 3; 385, 35 cet.

406, 21 *quocumque* primo, post i scr. per o. 28 *mansilienses*. 26 fol. 21 (v.) incipit inde a *vadat*.

406, 27 Sed cur tam diu de uno hoste loquimur?

E codice revocavi interrogandi signum.

406, 29 et vitia sociorum Catilinae per genera enumerat, ut quicumque male *locuti* fuerit, cognoscatur.

locuti ante *fuerit* per haplographiam (quoniam in hac scriptura *s* et *f* saepe inter se vix different, cf. 407, 3) corruptum esse potest ex *locutus*, quae lectio commendatur etiam hisce verbis (407, 12): et dividit per genera vitiorum totum exercitum Catilinae, ut quicumque locutus fuerit, intellegatur vitio suo loqui.

407, 1 *catilinae*. 3 *quasi* primo, post corr. in *quasi* (cf. 406, 29).

407, 3 Scribendum videtur contra cod. et Orellium in lemmate: Si ullo modo fieri *possit*, in scholio autem: Quasi non *possit* fieri, ut corrigantur (cf. In Cat. II § 17).

407, 5 Codex habet: Unum genus eorum est, at editiones Catilinas continent (l. c. § 18) unum genus est eorum.

407, 5 Verba: quomodo facit e. q. s. usque ad *remedium* (vs. 6) bis in cod. scripta sunt; sed dittographia (longiore linea sub verbis ducta) indicata est. 6 post *dicit* in cod. perperam interrogandi signum positum est. 14 *isponit*. In fine fol. 21 (r.) et in principio fol. 22 (r.) asteriscus conspicitur (cf. 384, 29).

17 fol. 22 (r.) incipit inde a *volunt*. 17 inter *iam* et *ad* pars litterae *p* scripta esse videtur. 17 in marg. dextro adscriptus est numerus 402. 21 in marg. dextro compendiosae scr. *praetoria cohors*.

407, 21 Praetoria cohors dicitur, quae circa praetorem facit....
In fine versus statim post *facit* quinque fere litterae erasse

sunt: puto *tutum*, cui vestigia, quae non desunt, respondent. Cf. 428, 14.

407, 22 *et* primo omissum, post supra versum additum. 23 *laboreat* primo, post *e* inducta. 25 *netiat* primo, post *me* scr. supra *a*.

25 Re vera nunc in cod. est *desperaverit*, sed inter *s* et *p* erasa est *e*. 26 *instructe*. 27 *cnosia*, sed *c* in rasura.

27 *Virg.* a manu tertia scr. in marg. dextro. 32 *vincat* legitur in rasura. 33 *petulentia*. In marg. dextro compendiose scr. *petulans impudicus*. 35 *sumi*. 36 *diligent* primo, post *es* supra versum additum.

407, 37 Mihi et hic verbi. Hoc lemma est in cod., sed recte Orellius scribi iubet: mihi ut huic urbi, quod idem scholium monet; at Ciceronis editiones habent (In Cat. II § 26) mihi, ut urbi.

407, 38 *urbi* primo, post *e* inducta. 31 *praesidis* primo, post corr. in *praesidii*. 39 in marg. dextro est *excursio*. 40 fol. 23 (v.) incipit inde ab *et faciunt*. In summo marg. est *Catij*. 3.

41 *qua in* primo, post *in* inductam et supra *a* lineola ducta.

42 *ut ergo* primo, post *ergo* inductum.

408, 1 *sic niso lator* primo, post *si cui solutior*.

408, 2 Vide, cum illis minatur, populo minatur.

Nihil est cur cum Graevio scribamus *video*, legimus enim *vide* eodem modo usurpatum (412, 13): Vide ergo, quia mors malum non est, nec crudelis sententia est Silani. (*Silani* legendum pro *Caesaris*).

408, 3 *conidere* compendiose scr. in marg. sinistro. 5 *ismortales*.

7 et 8 Inscriptio in cod. atramento rubro scripta est, sicut littera *D* vocabuli *Deprehensi*. 10 *litteris*. 10 *sollicitati* corr. ex *sollicitatu* (ut videtur). 11 *caelebrata*. 15 *brachi logia*.

408, 14 Praeunte Stanglio scribo: narrat modo populo, quid actum sit in senatu vel insultat tantum.

Quae subsequuntur sic edere malim: In hac [in hac] oratione brachylogia [hac] arte utitur.

408, 18 *quia* primo, post *i* inducta. 21 *iucund* primo, post *i* addita.

In fine fol. 22 (v.) et in principio fol. 23. (r.) asteriscus conspicitur (cf. 384, 29). Fol. 23 (r.) incipit inde a *qui sibi* (408, 22). In summo marg. a manu tertia est *Cat.* 3.

22 ad hunc versum in marg. dextro adscriptus est numerus 405.

23 *senatos invidiam* primo, post *u* scr. supra *o*. 24 *trudelis* primo, post *c* scr. supra *t* inductam. 25 *lenitatem*.

26 *immortalibus* (sicut vs. 31 et 33). 29 *versatur*. 30 *repc*.

408, 31 Supplicatio diis immortalibus decreta est pro singulari eorum merito meo nomine.

Haec Ciceronis verba (In Cat. III § 15) laudans scholiasta transposuit *decreta est*, quod vulgo in finem sententiae reicitur.

408, 32 in senatu *causa mei* diis immortalibus actae sunt gratiae. Cum *causa mei* comparare possumus (426, 1): propter potentiam *sui*; ceterum vox causae praecedit genitivum etiam (428, 35): causa lucri, causa inimicitiarum patrem occidit.

408, 39 *qui dictus* (cf. Stangl l. c. pg. 48).

409, 1 *usq;* primo post *uae* supra versum additum. 3 fol. 28 (v.) incipit inde a *privatum*. 7 *somnum* (quod est in lemmate) primo, post *i* inserta inter *u* et *u*. 9 *si* corr. ex *so*. 10 *vanum*. 11 *sibullinis* (cf. 411, 84).

409, 12 Nec Lucii *Crassi* adipēs.

Ergo *Crassi* pro *Cassii* scripsit librarius, cuius oculi aberraverunt ad adiectivum *crassus*, quod eodem versu legitur. Hoc exemplum addatur ad nomina propria corrupta, quae Stangl enumeravit l. c. pg. 49 sub 410, 39.

409, 13 poterat *et* audebat.

Ita scholiasta, at nostrae editiones Catilinaras continentēs ἀσύνδετον amplectuntur.

409, 17 *prestilit*. 17 *deorum* nunc, sed inter *d* et *e* una littera (*e?*) crasa est. 19 *caperet?* (sic). 19 *offentis* primo, post *f* corr. in *s*, (cf. 406, 29; 407, 23). 23 *invis* primo, post *u* corr. in *o*.

25 fol. 24 (r.) incipit inde a *locum*. 28 *aus picium* (sic).

29 in marg. dextro est a manu tertia *Virg.* 33 *liq; factae*.

36 In marg. dextro est a manu recentissima *tria fata Ausonio*; ibi paulo infra legitur *fatorum genera*, deinde *Servius Virgilius* utrumque compendiosae.

37 *immobile* (sicut vs. 38); 44 *inppit* cum compendii signo.

410, 3 fol. 24 (v.) incipit inde a *sulpicium*. 6 *asta* (sicut vs. 16) cf. 384, 5.

410, 8 Ortum est bellum civile. Mox autem legimus (410, 16): orta sunt bella civilia.

Singularem numerum (bellum civile) habemus etiam 410, 17 et 20; 420, 26; 427, 15 cet. at pluralem (bella civilia) 410, 21; 414, 29; 419, 11 et 12 cet.

Similem varietatem ¹⁾ observamus inter:

tempus (Sullanum tempus 427, 7 et 9; tempus tale 419, 15;

1) Cf. etiam quae dixi ad 444, 3.

cis tempore 416, 15; belli tempore 439, 14) et *tempora* (temporibus Sullanis 435, 37; tempora consulatus 441, 10; tempora illi civilis 427, 15);

pars (partem Sullanam 437, 4; parte Sullana 436, 31 partem Pompeianam 417, 26; in partem Pompei 423, 8) et *partes* (Sullanas partes 436, 37; partes Marianas 410, 13; 441, 4; victis partibus 418, 26 et 428, 16);

principium (virtutem principii 427, 14; in principio 400, 16; 2, 5) et *principia* (loco principiorum 426, 8; dixit principia 8, 27 cet.).

10, 9 *prae* compendiose scr. 10 *solutus* primo, post *solutis*.

410, 12 *lumina civitatis*. Sunt ipsius Ciceronis verba (cf. In t. III § 24).

10, 12 *marinas* primo, post *a* scr. supra *i*. 16 *asta* (cf. vs. 6) sed hic corr. in *s*. 16 *Sulla* primo, post *na* additum supra versum.

8 *inter Cinnam*, sed *inter* corr. ex *iterum*. 18 in marg. sinistro scr. *quot bella lia*. 19 *sulam* primo, post *l* scr. supra *u*.

1 *gesser* cum compendii signo. 23 fol. 25 (r.) incipit inde a *nam collegam*. *scimusgat* primo, post *i* scr. per *a*. 38 Inscriptio atramento rubro exarata est; in *H*, prima littera verbi *Hic* illum colorem habet. 42 fol. 25 (v.) incipit inde *tionem deniq;*

11, 1 *statute* primo, post *i* scr. supra *u*. 2 *occidendus* primo, post *u* corr. in *o*. *t suadet aliud agen* scr. in rasura.

411, 3 Laudando vituperat eius sententiam.

Contrarium legimus apud Frontonem (ed. Nab. 55, 11): vitu-
ando laudi fidem quaereres.

11, 7 *vetebat*.

411, 12 Debet ergo orator ostendere se securum esse adversus
ne periculum, ne contra gratiam ipsius parcant, et illam
em sententiam, quae morte multavit.

Si quid video scribendum est: *leniorem* sententiam, nam re-
ritur quod opponatur *crudeliorem sententiam* (vs. 12, 5, 4)
eadem re loquens ipse scholiasta utitur locutionibus: *mitior*
sententia est (412, 22) et *melior* sententia (412, 30); coniecturae
ae favere videtur etiam locus Ciceronianus (In Cat. IV § 11):
inebo (sc. Silani sententiam) multo leniorem fuisse.

11, 15 *p̄c* (= Patres conscripti) sicut vs. 22, 26, 36, 42.

1 fol. 26 (r.) incipit inde a *quod ait*. In marg. dextro est a manu tertia *Virg.*
ampis primo, post *u* scr. supra *i* expunctam.

25 in marg. dextro tertia manus exaravit curia. 22 excede.
24 inductos. 28 quamadmodum.

411, 37 Scholium sic fortasse in integrum restituere possumus:
Quomodo ostendit mortem non esse poenam, non esse crudelem!
Quemadmodum <in>venit [non] esse crudelem sententiam Caesaris.

Quemadmodum occurrit etiam pg. 412, vs. 10, 20, 24, 36 est.
Quod dedi *invenit*, animadvertendum est in cod. *invenissent*
(432, 22) correctum esse ex *venissent*.

411, 43 fol. 26 (v.) incipit inde a *translatio gubernatorum*, sed 4 litterae *era* in rasura.

412, 1 iudiciis est in cod. 3 *quidquid*. 4 *dicerat* primo, post *s* erasa et in rasura scr. *x*.

412, 12 Disputatum est mortem ab dis non esse. Vide ergo, quia mors malum non est, nec crudelis sententia est *Silani*.

Pro *Caesaris* (quod etiam 415, 14 perperam legitur) dedi *Silani*, quod ratiocinatio postulare videtur. Cf. quae dixi ad 409, 12 et omnino adeundus Stangl l. c. pg. 49.

412, 15 *alter gller* primo, post prius verbum deletum. 21 fol. 27 (r.) incipit inde a *ne intellegatur*. 21 post *astutia* interrogandi signum in cod. positum est. 22 *quod* primo, post *d* corr. in *t*.

22 ut mitior videatur illa esse sententia. Haec verba praetermissa in textu addita sunt in marg. dextro.

412, 15 Itaque *si* esset etiam apud inferos aliqua formido.

Haec sunt lemmatis verba, at Ciceronis editiones praebent (In Cat. IV § 8): Itaque ut aliqua in vita formido improbis esset posita, apud inferos cet.

Verum supra (412, 1 vos iam multis iudiciis) *iam* et *multis* interpres transposuit.

Hic denique commemoretur codicem exhibere *huius* (412, 31), at nostras editiones Catilinaras continentes *huiusce* (Cat. IV § 9).

412, 29 *populares*. 30 *sentia* primo, post *ten* additum supra *si*.

37 *occidatur* primo, post *n* scr. supra *a*. 40 *metellius* primo, post *i* expuncta. 41 *depraehensi*. 42 fol. 27 (v.) incipit inde a *cetera*.

412, 43 Venit, ut sententiam diceret de civibus Romanis et noluit venire ad senatum, et coepit velle inimicis Ciceronis favere quasi pro civibus Romanis,

Haec scholiastae annotatio ipsa illustratur hisce Ciceronis

rbis (In Cat. IV § 10): Video de istis, qui se populares haberi
lunt, abesse non neminem, ne de capite videlicet civium
manorum sententiam ferat. <At> is et nudius tertius in custo-
am cives Romanos dedit cet.

Hinc apparet ad *venit* subaudiendum esse *nudius tertius* (sive:
uperiore die cf. 412, 41) ad *noluit venire autem hodie*; itaque
lendum videtur: Venit, ut sententiam diceret de civibus Ro-
anis, *set* noluit venire ad senatum et coepit velle inimicis
iceronis favere cet.

413, 2 *hanc* (cf. 388, 11). 4 *popularis* repetitur in marg. sinistro.

10 *quamquā* primo, post *ne* inducta est et lineola ducta supra priorem *a*. 11 *cul*
rimo, post *t* addita supra versum.

13 *caesaris* sententia. 13 *caesarem*.

413, 15 Illum latorem.

Hoc lemma est in cod., at nostrae Ciceronis editiones dant
In Cat. § 10) *ipsum* latorem. Eiusmodi exemplum pronomino-
um permutationis iam supra offendimus (402, 1).

413, 18 fol. 28 (r.) incipit inde a *populo*.

413, 20 promittit illis invidiam eneporan scelerum.

Ita codex, sed supra *eneporan* scr. est *q*, deinde sequitur
ineola transversa, sub quam punctum positum est, quod idem
ignum occurrit in marg. dextro, ubi praeterea adscriptum est
immanitate (cf. In Cat. IV § 11). Ergo corrector pro corrupto
eneporan restituere voluit *immanitate*. Novem autem litterae in
cod. post *invidiam* erasae sunt, videntur quattuor posteriores
uisse *fore*, quare conicio:

promittit illis invidiam *nullam fore immanitate* scelerum.

413, 22 *cer* primo, post *no* additum supra versum; praeterea cod. habet proprie
mmo. 24 *tirannum* (cf. 25 *turanni*).

24 *purpurati* repetitur in marg. dextro.

413, 24 Purpurati dicuntur satellites maiores circa tyrannum,
ui sunt eodem loco, quo tyranni, ad *fallendum* forte si quis
oluisset occidere.

Stangl (Wochenschr. f. k. Ph. 1905, n° 16 col. 444) *pellen-*
um substituit pro *fallendum*. Mihi venit in mentem *vallandum*,
ignoscit certe hic interpret *circumvallati* (438, 27). Contra li-
arius in textu exaravit *vanum* (442, 43), quod in marg. cor-
rectum est in *fanum*.

Nuper¹⁾ commendata est Charisii lectio *ficos* pro *vicos* ad Horat. Sat. I 9, 13.

413, 27 *gavinium*. 28 *misera miseranda* scr. in marg. dextro. 36 *uxori*. 38 *opini*. 39 *abentino*. 41 *antigua* primo, post *q* scr. per *g*. 41 fol. 28 (v.) incipit inde a *sub*. 414, 1 *nonne* primo, post *ne* inductam, sed supra verum *ne* additum ante *am*. 9 *inposuit*. 13 *poene*. 14 *hodierno*. 16 *carthaginem*. 17 *paulus*. 17 *leudon* primo, post *c* erasa est. 21 fol. 29 (r.) incipit inde ab INCIP PRO. 23 Quae Orellius dat versus 22, 23, 24 in cod. desunt. 25 *Quintus* in cod. plene scr. 25 *legatus am* *Considio*. 26 *hanc* in cod. deest. 29 *caesarem*. 29 *legarii*.

415, 1 Servanda videtur codicis lectio: Varus in Africam praetor fuerat; sicut vs. 13 qui in Africam fuerant; vs. 23 in Africam fuit; etiam vs. 9 a prima manu codex habet: (occisum) esse in Africam.

His exemplis addamus: in Africam non fuit (417, 22); quia in aerarium solebant sortiri (414, 7).

Invenimus contra (421, 15): Is in matrimonio dederat filiam. Satis denique habemus lectorem relegare ad „Rönsch Itala und Vulgata“ pg. 410—412.

415, 5 *livius* repetitur in marg. dextro. 6 *pensa*. 6 *pompium* (ut videtur) primo, post prior *e* corr. in *o*. 6 *quaerentur* primo, post *re* scr. supra *re*. 8 *mundavit* primo, post *a* scr. supra inductam. 8 fol. 29 (v.) incipit inde a *poium scias*.

415, 8 Scias Curionem *ducem* occisum esse in Africa, tua est provincia. Haec est codicis lectio, at Orellius omisit *ducem*.

415, 12 *sala* primo, post corr. in *sola*. 13 *extremus* primo, post extrema *r* inducta est et lineola ducta supra *u*.

14 *portinatia* primo, post *c* scr. supra alteram *t* inductam. 15 *caesarem*. 18 *ad interitum* bis scr., sed dittographia post deleta est. 19 *intellegentiam* (pro: indulgentiam).

20 *lagarii* primo, post *i* scr. per priorem *a*. 20 *posse* corr. (ut videtur) ex *posse*. 22 *poene* primo, post *a* scr. supra *o* inductam. 24 *excecratur*. 25 *pansa*, sed prior *a* in rasura (cf. 415, 6). 26 *status* compendiose scr. in marg. dextro.

26 *inprudenciam*. 27 *patet* primo (ut vid.), post corr. in *parte*. 28 *causae*. 29 *hironiam*. 32 *adfero*.

415, 36 Idque Gaius Pansa.

Sic in cod. scriptum est, etiam vs. 38 codex dat G. Pansa; offendimus praeterea (418, 29): Gaius Marcellus.

415, 37 *prestanti*. 37 *ipsi*.

415, 37 Ingenio praestanti fretus fortasse.

Sic cum Stanglio lemma constituimus. Rursus Ciceronis verba

1) Cf. Hermes XI, 2 G. Landgraf, Horatiana S. 317 f.

inposita sunt, praebent enim nostrae editiones (pro Ligario
1) idque C. Pansa, praestanti vir ingenio fretus fortasse fami-
litate e. q. s.

Incipit ergo scholion: Quia ipse *Pansa* voluerat Africam tenere;
Pansa non ausus esset hoc dicere, nisi fretus familiaritate.

Pansa (vs. 37) haud dubie abundat, nam subsequenti versu
non solum idem cognomen sed etiam praenomen *G.* in cod.
stat. Lectorem referre possumus ad reliquam scholii partem,
ubi eadem ratio inter *ipse* et *Pansa* intercedit atque hic inter
se (vs. 37) et *G. Pansa* (vs. 38); sunt autem haec verba
(vs. 39): Nam si crimen esset tenere Africam, *ipse* crimen de-
bet intellexeret. *Pansa* enim ad Africam obtinendam cum filio
conserat.

Quamobrem edere velim (415, 37): Quia ipse [*Pansa*] voluerat
Africam tenere, *G. Pansa* non ausus esset hoc dicere e. q. s.

415, 40 *optinendam*. 416, 1 *veritam?* Orellius interrogandi signum neglexit.

416, 5 *quae* primo, post *a* inducta. 6 fol. 30 (v.) quod in summo marg. a manu
scriptae habet *pro ligar.* incipit inde a: *qua* plurimi. 9 *inprudentiam* sicut mox (vs. 9)
prudentiae.

12 *conconsulatus*. 12 *pacto* primo, post corr. in *pacto* (Stangl postulat *facto* cf.
Foch. f. kl. Phil. 1905 N° 16 col. 444). 13 *qua* post corr. in *qui*. 13 *geriuam*
primo, post *q* scr. supra *w*.

13 *pararari* primo, post *ri* expunctum et inductum atque *i* scr. per ultimam *a*.
7 In marg. sinistro est \bar{q} indicans fortasse scholium (vs. 19) omissum esse.

416, 17 Venialis per casum et *per* necessitatem.

Praepositio in cod. repetitur, quod factum est etiam (415, 26):
Status venialis per casum, per imprudentiam et per necessitatem.
Confer praeterea (425, 8): Nata primo admirabilitas ex adverso
tempore, ex potentia Sullana, ex magnitudine parricidii et
441, 36): Milienus consul captus cum legatis suis et cum in-
ignibus imperii venundatus est.

416, 20 *magnum* primo omissum, post supra versum additum.

20 *pene*. 20 *innocentiae*. corr. ex *innocentiam*.

416, 20 Omne leve peccatum vel magnum paene innocentiae
personam sumit *comparatione peioris*.

Haec ultima verba nos admonent Taciti (Ann. I, 10): sed
noniam adrogantiam saevitiamque eius introspexerit, compa-
ratione deterrima 1) sibi gloriam quaesivisse.

1) *deterrimi* (Muretus).

416, 21 *Put*, homicida est.

Orellius mavult: *ut puta*; frustra nam codex praebet etiam (423, 25): *Put* ego dico: dicebat de te, quia latro es.

Rursus legitur *ut puta* pg. 435, 8; 439, 12 cet.

416, 26 *absoliti* primo, post *u* scr. supra priorem *i* expunctam.

26 *illi* primo, post corr. in *ille*. Ad calcem fol. 30 (v.) invenitur *Q IIII*.

28 fol. 31 (r.), quod in summo marg. a tertia manu habet *pro Ligario*, incipit inde a *suscepto*. 31 *Ut essem idem qui fuisssem*. Hoc lemma omissum in texta legitur in marg. dextro.

32 *iure tenere* corr. ex *inreti inere*. 33 *hunc* sed inter *h* et *u* una littera erant est; nostrae Ciceronis editiones hoc pronomen non agnoscunt, sed habent *tantum* modo.

33 *et nuntiatum* primo, post *atum* inductum et *u* scr. supra *i*. In marg. dextro scr. est *Nuntius Nuntium*.

38 *audeo* primo, post *i* scr. per *e*.

416, 38 Ergo nunc (cf. paulo supra) codex habet:

De Ligario autem audio, quia non voluntate suscepit arma. Quae verba cuncta scholium constituere videntur, verum lemma fortasse fuit (per haplographiam praetermissum):

De Ligari (sc. facto). Hic notum est Clarkium ¹⁾ edere (Pro Ligar. § 8): Vide, quaeso, Tubero, ut, qui de meo facto non dubitem, de Ligari audeam dicere.

416, 39 Quemadmodum arguit pudorem eius?

Haec est codicis lectio et distinctio.

417, 2 *quidem* primo, post *e* addita supra *q*. 3 *non* primo omissum, post supra versum additum. 5 *Monomeres* repetitur in marg. dextro. 7 *Hec*.

417, 7 Haec non modo mirabilia.

Hoc lemma in cod. est, at Ciceronis editiones dant: Haec admirabilia.

417, 9 *aut gallos* primo, post *aut* inductum. 10 *habebit* primo, post *a* scr. supra *i* inductam. 10 *inimitias* primo, post *ci* additum supra *t*. 10 *impellebant*. 11 fol. 31 (v.) incipit inde ab *hos* (a prima manu *hoc*). 12 *quidem* in cod. deest.

13 *sillan*. 13 *pene*. 16 *ignoscas* primo, post altera *s* corr. in *t*. 19 *optines*. 21 *qua lignarius* primo, post corr. in: quia Ligarius. 22 *in Africam* (cf. 415, 1). 24 *ad* (pro *ac*).

24 *primus* primo, post *u* mutata in *o* (nimirum post *ad*).

24 *et* deest. 29 *Pompei* (sicut vs. 44). 34 fol. 32 (r) incipit inde a *tractare*.

418, 1 *ad* facile intercidit inter *quia* et *diversas*. 1 *optinendas*.

3 *notam*. 6 *fuisse* primo, post corr. in *fuit*.

1) M. Tulli Ciceronis Orationes, Vol. VI. Oxonii 1900.

9 fol. 32 (v.) incipit inde a *sum.* 10 *inicum.* 14 *quia de primo,* post corr. in *uis ad.*

16 Hic versus atramento rubro exaratus est, sicut versus qui in cod. subsequitur: incipit pro M. Marcello. Prima quoque littera verbi *Diurni* (vs. 22) rubrum colorem habet.

22 *pec.* 22 *civibus.* 24 In marg. sinistro est *lucani.*

26 *victus* primo, post corr. in *victis.* 27 *ipsae.* 27 *suacrat* primo, post *s* scr. supra *e.*

418, 27 Illic fuit *multans* temeritatem suam exilio voluntario.

Recte I. F. Gronovius pro codicis scriptura *mutans* substituisse videtur *multans*, quod verbum certe interpret agnoscit (421, 20): et tamen regni parte multatus est; (422, 38): multaverat illum regno; (423, 34): parte multatum regni.

418, 28 *exilio.* 28 *cesar.* 29 *gaius* plene scr. 30 *fatri.* 30 *secutas* corr. ex *si-ntae.* 31 *impellimus.* 32 fol. 33 (r.), quod in summo marg. habet *Pro Marcell.* incipit inde ab *ex superiore.*

419, 2 *separatus* est in cod. pro *senatus.* 7 *errant* in cod. transpositum est legi-
turque inter (vs. 6) *putant* et *surrexisse.* 10 *peniteat.*

13 fol. 33 (v.) incipit inde a *riquo putant.* 16 *cesar inducatur.*

19 *intellegunt,* 20 *suspitionem.* 21 *accusaret.* 22 *dolere.*

25 Ecce iam plena libertas. Haec verba bis in cod. inveniuntur nempe et vs 24 statim post *sumpseram* et vs. 25, priore tamen loco inclusa sunt. 26 *summa,* sed inter *m* et *m* videtur erasa *p.*

28 *ut* pro *at.* 29 *copiosa.* 31 *pene.* 33 *apellatus.*

34 fol. 34 (r.) incipit inde a *nolo;* post *i* scr. per alteram *o.* 34 *quo* corr. videtur ex *quin.* 33 *peccavimus* primo, post *v* mutata in *b.*

39 *quaerelam.*

420, 3 *falsum est* scr. in rasura. 7 *inte est.* 8 Hic versus et proximus in cod. exarati sunt inter *inquit* et *naturae.* Dubium non est quin ad haec verba transposita spectet in marg. dextro *q.* 11 *philosophi.* 11 *contempnentis.*

12 *philosoforum* primo, post prior *u* mutata in *o.*

420, 13 Sed tum ita audirem, si tibi soli viveres.

Post haec verba in cod. lacuna quinque litterarum est, periit ergo scholium. Pro *ita* nostrae editiones Ciceronis orationes Caesarianas continentes habent *id.*

420, 16 fol. 34 (v.) incipit inde ab *iterum reipç.* 17 lemma deest.

420, 20 Quid est enim hoc ipsum diu.

Nostrae Ciceronis editiones dant: Quid enim est e. q. s. Cum choliasta ¹⁾ facit Servius ad Aen. X, 467. Interpret verborum ordinem mutavit etiam in his duobus lemmatis (420, 27): *Re-*

1) Cf. Pro Marc. § 27 (ed. Clark).

quirent alii fortasse (pro: alii fortasse requirent) et (421, 3): *Maximas omnes tibi gratias agimus* (pro . . . tibi omnes . . .).

420, 21 *qua* (pro *quam*). 21 *satis* in cod. deest. 23 de toto loco (23—30) videndus est Stangl l. c. pg. 56. 24 *laus?* (sic).

30 *pub lice* (sic). 35 *fatorum*.

420, 34 Sed fac, quia verum dicunt, interim dum vivo, <*volo*> laudabilem factorum de me esse famam.

Sunt fortasse qui pertinendi verbum addere malint memorum verborum (Pro Marc. § 30): Id autem etiam si tum ad te, ut quidam falso putant, non pertinebit, nunc certe pertinet esse te talem, ut tuas laudes obscuratura nulla umquam sit oblivio.

420, 38 Multi quid *se* deceret.

Ita cod. Hanc varietatem lectionis desidero etiam in editione quam Clarkius curavit (cf. Pro Marc. § 30).

420, 38 Post *necessitatem* sequitur in cod. lemma: Nonnulli quid etiam ¹⁾ liceret, sed scholium deest. Orellius lemma omisit.

420, 42 *Pompei*. 42 *constantia pertinacia* scr. in marg. sinistro.

42 fol. 35 (r.) incipit inde ab *animum*.

421, 5 *volunt?* (sic). 5 *diligunt?* (sic). 5 *marcellos* primo, post corr. in *Marcello sum*. 7 *ea* scripsit scholiasta, at Cicero *id* (pro Marc. § 34). 8 *solo*. 9 Post hunc versum in cod. sequuntur duo versus, qui atramento rubro exarati sunt nempe: Finit pro M. Marcello. et Incip̄ pro Deiotaro.

14 prima littera verbi *Deiotarus* colorem rubrum habet. 15 *regum*.

16 *postea* primo, post *ea* inductum. 17 *Pompeiano cum* haec verba in textu praetermissa scr. sunt in marg. dextro. 18 *victo*.

18 *aegyptum* (re vera punctum supra *y* positum est).

22 fol. 35 (v.) incipit inde a *pro*. 24 *deiotarum* corr. ex *deiotarem* (sicut vs. 30). 27 *serium* primo, post *v* scr. supra *i* inductam.

422, 2 *modo* primo, post corr. in *domo*. 9 *quam* (pro: nisi).

9 *mirabilem*. 10 *et non*. 11 *hostes*; in marg. sinistro scr. est \bar{q} .

422, 9 Stanglium sequor scribentem; Et dedit exemplum Sinon *qui* nisi miserabilem personam sumpsisset, non haberet, quemadmodum Troianis extorqueret misericordiam.

At distinctione mutata sic pergo: Quippe hostis, ut eius fallax audiretur oratio, finxit turbari.

Meae rationi favere videtur (402, 39): Copiam rapinarum et

1) Cicero scripsit (cf. Pro Marc. § 30) etiam quid

morum multitudinem de modo navis ostendit. Quippe si ad
ec spolia templi avehenda oneraria navis admota est, apparet
antitas oneris de alvei magnitudine.

133, 11 fol. 36 (r.) incipit inde a *fallax*. 17 *meritis* sed ante *m* una littera erasa
21 *adulescentes*. 22 *commendabitur* primo, post *an* scr. supra *i* inductam.
depericulo (inter *i* et *c* fortasse *c* erasa est). 28 *argitur* primo, post *u* addita
ra *i*.

13 fol. 36 (v.) quod in summo marg. inscriptionem habet *Pro Deiot.*, incipit inde
ihil. 33 *index* primo, post *u* corr. in *n*.

16 *immortalium*. 35 *Romam*. 37 *dixitti* primo, post prior *t* corr. in *s*.

422, 37 Quia ei ipse (sc. Caesar) orator fuit.

Iam supra scholiasta exclamavit (419, 16): Caesar orator est,
i non possit falli.

422, 39 Adfectum illum.

Hoc lemma est in cod. at apud Ciceronem legimus (Pro
ge Deiot. § 8): adfectum illum quibusdam incommodis e. q. s.

133, 4 *irascere* primo, post *a* scr. supra *e* inductam. 7 *quaerelas*.

1 *quod* primo, post *d* inducta est. 8 *pompei*. 9 *litteras* hoc verbum postea ad-
am videtur. 9 *caesar*. 10 *transieres* primo, post prior *e* inducta. 13 *perfidem*
mo, post *u* scr. supra *e*. Et in fine fol. 36 (v.) et in principio fol. 37 (r.) asteriscus
(cf. 384, 29). 15 fol. 37 (r.) cuius inscriptio est *Pro Deiot.*, incipit inde a *tio*
hmo. In marg. dextro scriptus est numerus 574, tum sequitur *q*. 16 *scaurus*.

423, 15 tio tribuno plebis; interea Domitius subito.
antiatum est ei, servus Scauri, rei tui, venit.

Quae verba manifesto corrupta ut emendemus, afferendus est
cus Ciceronianus (Pro Deiot. § 31): Cn. Domitius ille
im tribunus plebis M. Scaurum principem civitatis in iudicium
puli vocavisset Scaurique servus ad eum clam domum venis-
t et crimina in dominum delaturum se esse dixisset, prendi
minem iussit ad Scaurumque deduci. Nunc facile unusquisque
scholiastae verbis supplebit <Domi>tio, quod nomen tamen
ox repetitum damnabit. Ergo distinctione prorsus mutata edere
lim:

. . . . Domitio tribuno plebis. Interea [Domitius] subito nun-
tum est ei: servus Scauri, rei tui, venit.

133, 18 *domitium* (pro: dominum). 21 *blesamius* (cf. vs. 28).

11 *urbs romae* primo, post *e* alterius verbi inductum et expunctum.

13 *is* prius omisum, post supra versum additum. 24 *post* primo, deinde *s* ex-
icta est, supra versum autem additum est.

29 *sitnam* primo, post *ta* scr. supra *i* inductam. 34 *ostendat*, sed littera *s* integrum non est. 34 *irate* primo, post *u* scr. supra *e* expunctam. 35 hic versus et proximus in cod. scripti sunt post vs. 38. 35 fol. 37 (v.) incipit inde ab *in animo*.

424, 2 *ium* primo, post inductum est et supraser. *iam*.

6 (compendiose scr.): Finit pro Deiotaro. 7 Sequitur in cod.: Argumentum Rosianae orationis. 10 *his cum*. 11 *regidioris* primo, post *i* scr. per *e*. 11 *commemoratem*. 12 *roscium* sed *r* scr. in rasura. 12 *hic sulla*. 13 *pallaciner* primo, post *re* expunctum. 14 *cena*. 14 *glacia* primo, post *u* scr. supra *c*. 16 *venenat* prima, post *i* inserta inter *u* et *e*.

16 *crisogone*. 17 *possidere*. 17 *amerino*. 18 *roschi*.

18 *veniri*. 18 fol. 38 (r.) incipit inde ab *obrepertumq*; post *er* inductum est, ad lineam curvata litterae *p* et *i* coniunctae sunt.

20 *sextus*. 20 *adolescens*. 24 *ceterasq*: primo, post *s* erasa. 25 *ad* in cod. deest. 425, 1 *monens*.

425, 3 Placet igitur Ciceroni excursus ille iuvenilis de suppliciiis parricidarum, ad annos suos, ad existimationem tam floridae partes inter medias haec oratio ponitur.

Ita Orellius, equidem locum sic refingere velim:

Placet igitur Ciceroni excursus ille iuvenilis de suppliciiis parricidarum: ad annos suos *fac* existimationem tam floridae *partis*. Inter medias haec oratio ponitur. Post *suos* littera *f*, quae in nostra scriptura valde similis est *s*, facile omitti poterat; cum *partis* (cod. *partes*) comparatur (422, 11): *hostis* (cod. *hostes*).

Faciendi verbum in his scholiis obiecta adsciscit, qualia sunt: divisionem (407, 5); responsionem (428, 33); translationem (432, 21 et 26) cet.

425, 6 *antikathropeian* (litteris Latinis scr.). 7 *parridium* primo, post *ci* scr. supra priorem *i*, quo fortasse spectat *q̄* scr. in marg. dextro. 8 *cause*. 10 *pleonasmus* compendiose scr. in marg. dextro. 12 *eadem*. 12 fol. 38 (v.) incipit inde ab *oratorum*. 14 *damauit* primo, post *m* mutata in *n*, sed linea ducta supra priorem *a*. 17 in marg. sinistro legitur: duo in oratore. 22 *antiptosis* est in textu, sed in marg. sinistro, quo referendi signum (duo puncta) lectorem delegat, scriptum est *q̄*, tam sequitur *anterosis*. 22 *tanto* corr. ex *tonto*. 23 *officiosiores* primo, post *o* scr. supra priorem *s*. Hoc vocabulum compendiose scr. in marg. sinistro.

425, 23 *Officiosiores proprie* dicuntur, qui volunt ad suum officium pertinere, ut rapiant causas defendendas.

Cum Stanglio *proprie*, quod in cod. legitur inter *officium* et *pertinere* transposui neque adversatur (384, 35): discrimen autem est *proprie*, quod separat aliquas res e. q. s.

Nonne etiam in lemmate *ego audacissimus* (vs. 22) ordo Ciceronis verborum mutatus est? (cf. Pro Sex. Roscio § 2 auda-

cissimus ego ex omnibus?) Orellius denique verum ordinem secundum Ciceronis orationem (§ 3) restituit infra (425, 27 et 28).

425, 25 *ignosce adulescenti*. 25 *ignoscere cognoscere* compendiose scr. in marg. sinistro. 27 *cognoscendi ratio*. 28 *ignocendi* primo, post *s* addita supra *c*. 31 *si notuero* bis scr. in cod., sed dittographia post deleta est.

426, 2 fol. 39 (r.) incipit inde a *frater est*. 5 a me autem in me autem. Ita in cod. scriptum est, sed post tria posteriora vocabula inducta sunt.

6 *mesalam* primo, post *s* addita supra *s*. 6 *cuius maxime extant*.

11 *benivolentia*. 17 *lucio sulla*. 18 *effert*, sed ante *fert*, a quo nova linea incipit, *e* videtur erasa. 19 qua libertinum hominem. Ita cod. 19 *interposita*. 20 *nomina*. 23 *suspitionem* primo, post *c* scr. supra *t*. 23 *quemadum*.

24 fol. 39 (v.) incipit inde a *ducit*.

426, 25 damnatum et eiectum.

Hoc lemma est in codice, cum vs. 26 exhibeat *eiecto*. Quia autem in marg. sinistro exstat \bar{q} , scribendum videtur (id quod legitur Pro Sex. Rosc. § 6) damnato et eiecto.

426, 26 *culleum*. 28 *affert*. 29 *indignater* primo, post *n* scr. supra *a*. 33 *grisogono*, mox eodem versu *chrisogoni*.

32 *a* pro *aut*.

426, 32 Iudicium bonae causae esse voluit; quod sponsonem quandam apud iudices facere ausus est, ut vel tenui argumento convictus damnationem criminis non *excuset*.

Pro *excuset* substituo *recuset* confisus ipsius Ciceronis verbis (pro Sex. Roscio § 8): si quidquam aliud causae inveneritis, non recusamus quin illorum libidini Sex. Roscii vita dedatur.

Afferamus quoque notissimum locum Livianum (XXII 61, 15): qui si Carthaginensium ductor fuisset, nihil recusandum supplicii foret.

426, 34 in marg. sinistro scr.: tria in coniectura. 36 Ibidem compendiose scr. *deforendo*. 37 *laudem iudicium*.

37 *benivolentiam*. 38 *ut* sed ante *n* littera erasa est.

427, 1 *commodati*. 2 *superiobus* primo, post *ri* scr. supra *b*. 2 *rettulit*.

427, 3 Supra *pertinenter* in cod. corruptelae signum descriptum est, sed hoc verbum satis tuetur (Schol. Bob. 279, 2): *Pertinenter* et cito a genere ad speciem prolapsus est.

427, 5 fol. 40 (r.) incipit inde a *prompta*. 7 *translane*.

427, 8 <Opprimi> me onere malo.

Sic videtur lemma constituendum; cui scholium subiungimus:

Melius est, ut opprimat me invidia Sullani temporis quam taceam.

Locutio *melius est ut* occurrit praeterea (410, 32): Melius est, ut dicas demonstrationem esse.

427, 10 *maximo* est in nostro cod., at in Cic. orat. (Pro Sex. Rosc. § 10) legitur *magno*. 11 *questione* (cf. vs. 18 *questionem*). 13 *in*, sed post *n* una littera crasa est. 13 *retoricis* primo, post *h* scr. supra *e*. 14 Supra *appellatur* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} . 15 *posttempora*.

17 *cedes indignissimum* (cf. vs. 27 *cedem*). 18 *continere* primo, post *a* scr. supra *e* inductam.

21 Post *dimisso* in cod. sequitur *i* (quod significare potest *id est*), deinde existat \bar{p} , suprascr. autem est *re*, iuxta *rs* denique invenitur corruptelae signum, quod etiam supra *haborum* conspicitur; in marg. dextro respondet \bar{q} .

427, 21 Fortasse legendum est (cf. quod modo supra dixi): *Dimissorum*. Id est *pro* contempto, relicto haborum.

427, 22 *marce*. 22 *antiategoria* primo, post *c* scr. supra secundam *a*. 22 *hic illuminat* scr. in rasura. 23 *pro eo*.

25 *veteres*, sed *te* scr. in rasura. 29 fol. 40 (v.) incipit inde a *novimus*. 31 *incertis*. 33 *sexti*. 35 *sextus*.

427, 35 Expectabam fere:

Praeparatio a loco vel argumentum *a facultate* non potuisse. Conferre possumus (429, 19): a numero a qualitate ab utilitate.

428, 1 *inimicitiarum* corr. ex *inimicitia ram*.

428, 4 Codex dat *rei familiaris* sed apud Ciceronem legitur (Pro Sex. Roscio § 18) *rei familiari*. Verum ad hoc scholium:

Hoc ideo, quia dicebant illi abiectum hunc fuisse a patre, idcirco illum interfecisse, dicit: „voluntas patri aequalis circa filium fuit”,

aptum modo est lemma *voluntate patris*, quae verba in Ciceronis oratione ipso lemmate in cod. scripto excipiuntur. Hic ¹⁾ referatur ad ea, quae optimo iure disputavit Stangl l. c. pg. 35.

428, 7 *inmissum*. 7 *occiderit*. 9 *corrumpi potuit libertinus*. Haec verba in textu omisa leguntur in imo marg. 12 *debeat* primo, post *b* addita supra *a*. 13 *oissis* ita in textu, at compendiose scr. in marg. sinistro. 14 *voloterrana* bis scr. in textu, sed in marg. sinistro compendiose. 14 *dr* cum compendii signo pro *dicitur*.

1) Cf. etiam P. Schmiedeberg. De Asconi codd. et de Ciceronis scholiis Sangallensibus. Vratislaviae 1906. pg. 33 et 34.

428, 14 Fortasse verum est:

Volaterrana civitas dicitur, quae praecisis undique lateribus omnes motus <tuta> alto se monte suspendit.

Idem verbum desiderabam supra (407, 21).

428, 16 *constantia* (sex priores litterae scr. in rasura). In fine fol. 40 (v.) et in incipio fol. 41 (r.), quod a manu tertia inscriptionem habet *Pro Rosc. Amerino* erisaeus conspicitur (cf. 384, 29).

18 fol. 41 (r.) incipit inde a *patitur*. Iuxta primum versum exstat in marg. tro numerus 208.

18 *ahrisogonus* (etiam vs. 20 et 28 per s). 19 *indignitasas* primo, post dittographia *as* erasa est. 22 *tertia* corr. ex *tertiam*. 28 *summam* primo, post extrema *ma*.

30 *ex* primo, post *et* scr. supra *ex* inductum.

30 *argumentatur* primo, post altera *a* erasa est.

30 *sitis* primo, post *a* addito supra *e*. 30 *idonea*, sed *a* scr. in rasura. 30 *argumentatur* compendiosae scr. in marg. dextro.

428, 30 Cum codice (cf. supra) scholium scribendum est:

Argumentatur a persona, sitne idonea ad parricidium. Comparare possumus (428, 33): Nam per quaesitum ¹⁾ argumentatur; sponsonem facit; (432, 18): Cum ageretur causa, argumentantur accusatores e. q. s.

428, 33 *quaestum*. 33 *quotienscumq;* (cf. 390, 7). 35 *lausa* primo, post *l* erasa *c* scr. in rasura. 36 *natura*. 36 *curucius*. 38 fol. 41 (v.) incipit inde ab *homo*.

428, 37 Descripsit feram quandam fuisse naturam Roscii, cens: miramini si <fuerit indomita cupiditate> iste homo, qui agro et solitudinibus cum nullo vixerit?

Cum cod. interrogandi signum posui post *vixerit*. Veri simile t librarium in folio vertendo illa verba quae inserui sumpta: Ciceronis oratione (§ 39) vel talia praetermisisse; quadrante egregie ad ea quae sequuntur (429, 1): Cicero arripuit xuriae partes, expugnavit obiectionem Eruci; si enim solus silvis fuit, luxuriosus esse non potuit.

Qui meo supplemento non acquiescit, ei post *si* lacuna standanda est.

429, 1 *erucii* primo, post altera *i* erasa est. 3 *tantam*. 3 *augeret*. 5 *sanitatem*. mo, post *m* erasa est. 8 *chiganter*. 8 *naturele* nunc, sed antea fortasse fuit *natureli*; marg. sinistro est: *natura* in unciis liberis (*liberis* scr. in rasura, ubi olim fuit *cie*).

1) Ita legit Stangl cf. Woch. f. kl. Phil. 1905. N° 16 col. 444.

429, 8 Eleganter hoc intulit, quod naturale sit, ut unicus liberis quamvis *impotentibus* promptius indulgeamus.

Sic cum I. F. Gronovio scribimus, nam *potentibus* ab hoc loco alienum est, ut satis declarat (434, 41): si Africanus, potentissimus vir, aliquid ageret, in iudicio non diceret.

429, 11 *contrarium* primo, post *u* corr. in *a*. 15 *agis* primo, post *g* inducta 16 *voluntati*. 19 alterum *tam* in cod. deest. 21 *quod*.

429, 23 Etenim si tibi natura concessit.

Ita lemma constituo, ut respondeat Ciceronis verbis (Pro Sex Rosc. § 46): *Si tibi* fortuna non dedit ut patre certo nascere, ex quo intellegere posses, qui animus patrius in liberos esset, at *natura* certe *dedit*, ut humanitatis non parum haberes.

429, 23 fol. 42 (r.) incipit inde a *dat hunc*. 29 *litteris*.

31 *cacilius comoediografum* (mo scr. in rasura).

33 *quemabat* primo, post *a* addita supra *m*. 34 *habes* pro *abis*. 430, 1 *quandiu* 3 *forsitam* primo, post *m* corr. in *n*.

430, 4 *laus comicorum* est in marg. dextro. 6 *tribules* repetitur in marg. dextro. 7 *refert*. 7 *animus* primo, post *s* erasa est et lineola ducta supra *u*. 8 fol. 42 (r.) incipit inde a *quia*.

11 *cum* supra versum additum. 19 *molier* primo, post *o* mutata in *e*, sicut v. 21 *molierem* primo, post corr. in *meliozem*.

22 *molier* post corr. in *melior*.

430, 19 Orellius edidit: In sua quisque arte melior illo, quum peritus in meliore parte est positus.

Qui accuratius codicem excutiet, veram lectionem inveniet:

In sua quisque arte melior illo, *qui imperitus* in meliore parte est positus.

Similem locutionem interpret usurpavit supra (393, 32): amicos in felicitate positos.

430, 22 *sit agricola* primo, post supra versum additum *illo* (sic). 23 *conditione* primo, post *c* scr. supra *t* inductam. 24 *obliviscar*. 24 *chrisogonus*. 25 *execuram* *qui* primo, post transpositionis signo posito significavit librarius legendum esse: *ex-qui curam*. 25 *alendorum*. 28 *chrisogonum* primo, post *cu* corr. in *ca*. 28 *qui me* primo, post *me* corr. in *ne*. 28 fol. 43 (r.) incipit inde ab *aliena*. 35 *chrisogono*. 36 *nec tu*. 36 *chrisogonum*.

431, 1 *vulnereturucium* primo, post corr. in: *vulneret erucium*. 1 *manilius*. 3 *aratorium* corr. ex *ad ratorium* (ut videtur). 4 *tuercii*. 7 *adpetebant*. 7 ante *tangit* littera erasa est. 9 *proferro quae*. 9 *causator*.

10 fol. 43 (r.) incipit inde a *roscium et illo*. (sic).

13 *coluer* cum compendii signo. 14 *patebatur* primo, post *i* scr. supra *e*. 14 *op-temperaberit*. 16 *vocaret*. 16 *cenam*.

- 16 *sinceritatem* primo, post *si* corr. in *se*. 16 *iudices*. 18 *qui cum*. 18 *numquam*.
practio. 23 *eurucius*.
 23 post *accusaret* una littera erasa est. 25 *aliquid*.
 27 *qua* supra *versum* additum.
 27 In marg. sinistro a manu recentissima est *lex Remmia*.
 28 *adprobare*. 29 *vicina* est in textu (pro *vicino*); vitium indicat \bar{q} in marg.
 sistro. 31 fol. 44 (r.) incipit inde ab *esse*. 31 *inprobi*. 34 *repraehendi*. 35 *anseris*
canes repetuntur in marg. dextro. 37 illi *moribus* vindicant. Haec verba in
 rtu omisa addita sunt in imo marg.
 433, 1 *littera illa*. 1 *quotiescumq.* 2 *litteram*. In marg. dextro est *littera K*.
 A repetitur in marg. dextro.
 3 *etiam* cod. dat pro *litteram*. 4 *per* est in cod. pro *propter*.
 4 *fugatis* primo, post *i* scr. supra *g*. 6 *privata*.
 7 *quintiana*. 8 *consensu*. 8 *iudicium*. 9 *habere*.
 10 *poterit*. 10 *inrisionem*. 11 *dixis* primo, post *t* scr. pro *s* erasa.
 12 *quae* primo, post *i* scr. per *a*, sed *e* inducta et expuncta.
 14 *caecidit*. 15 *feri parricidium*. 16 fol. 44 (v.) incipit inde a *racinensis fuit*.
 17 *adulescentes* (sicut vs. 20). 18 *esset* (proprie *est* cum compendii signo). 21 *pene*.
 1 *venissent* primo, post *is* additum supra *v*. 22 *pronunciaverunt* primo, post *c* mu-
 ta in *t*. 23 *numquam*. 24 *tamen* primo, post *autem* scr. supra *tamen* expunctum.
 26 *almeon*. 29 *proprudentiae* primo, post *pro* inductum.
 31 *invenit*. 32 *creticis*. 32 *repraehensus*. 36 *inre*.
 36 *prosolvit* primo, post *pro* corr. in *per*. 37 fol. 45 (r.) incipit inde a *tibus*
lebent (sic). 39 *his* corr. ex *hic*.
 39 *voluere* primo, post altera *u* erasa est.
 433, 1 In marg. dextro legitur: *culleis* cur insuebantur. 1 *qua* enutrire ut. Haec
 mo exarata fuerunt, post in principio facile corr. *quae*. 2 *necari* corr. ex *negari*.
fraugem.

433, 10 Veniam neque ita <multo> post ad hunc locum.

In lemmate inserui verbum, quod desideramus quodque Ci-
 ron's oratio nobis offert (§ 78).

Contra in proximo lemmate legitur *Eruci*, quod nomen nostrae
 ceronis editiones non agnoscunt.

- 433, 11 *respondet*. 12 *roscius*. 16 *adversariis*.
 17 *sectores* repetitur in marg. dextro, sicut (vs. 19) *collorum*.

433, 18 Nescis, Eruci, hoc tempore esse sectores collorum
 bonorum? Cum cod. interrogandi signum posui.

- 433, 19 fol. 45 (v.) incipit inde a *nam*. 19 *occiderunt*.
 20 *proscripti* corr. ex *prostripti*. 22 *furliba*. 23 *chrisogoni*.
 26 *gladiatorae* primo, post *i* addita supra *r*.
 27 in marg. sinistro scr. est *palma*. 32 *dubitem*; sic compendiosae scr. pro *dubite*-
 1. 34 *canensis* primo, post *n* scr. supra *a*. 39 *transmeum* primo, post *n* scr.
 ra *e*. 39 *annibal* primo, post *h* addita supra priorem *a*.
 44, 1 fol. 46 (r.) incipit inde a *Ferro*. In marg. dextro est a manu tertia *En*-

nus. 2 *grecis*, quod verbum compendiosae scr. repeti videtur in marg. dextro. 4 *figiens achillen*.

434, 4 Cum interrogaretur ab Aiace, cur fugisset, ille, ut celaret dedecus *vitium*. Quis enim vulneratus ferro Frugio?

Supra *vitium* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} . Illa vox manifesto corrupta fortasse vitiosae scriptura est pro *ait tum* (cf. 383, 11).

Etiam Ennii verba depravata sunt: editiones, quae Ciceronis orationes vel Ennii fragmenta continent, docent inter *enim* et *vulneratus* in cod. excidisse *non est*.

434, 7 *inimpuritia* primo, post prius *is* inductum (cf. Stangl Woch. f. k. Ph. 1905 n° 16, col. 444). 7 *sallustius* scr. in textu, at compendiosae in marg. dextro (hinc manu tertia). 8 Vetustior manus exaravit in marg. dextra *frugio* et *frugies*. 9 *curtius marius*. 10 *metorentur*. 10 *tempore* corr. ex *tempus*. 14 *sectoremmodo*.

16 hic verus in cod. legitur post (vs. 21) *accusas*. 16 fol. 46 (v.) incipit inde ab *oris sui ispuidentiae*. 22 In marg. sinistro est *automedon asrigna*; non in textu, sed in summo marg. tantum leguntur verba: *asrigna* fuit. posteaquam *achilles*.

23 *haactorem*. 24 *nunciaret*. 24 *hostorem* primo, post *eo* scr. supra *eo* inductum. 28 *ait* cum compendii signo pro *alter*. 28 *cede*. 28 *cium magnum* scr. in rasura; deinde lineola ducta est, quam sequitur *dicit*.

29 *immortalibus*. 30 *maiozem* primo, post *u* scr. supra *e*.

434, 30 Ita more . . . maiorum comparatum est.

Haec codex praebet, sed quae ante *maiorum* scripta sunt, leguntur in rasura. Hoc monere videtur, ut Ciceronem (pro Sex. Rosc. § 102) secuti in lemmate restituamus: *Itaque* more maiorum comparatum est.

434, 30 *testinium* primo, post *mo* additum supra *s*. 31 *heryo*.

33 *chrisogono*. 33 *nunciasset* (at legimus apud Cic. (pro Sex. Rosc. § 105) *nunciatur*). 33 *manubia* est in lemmate, *manubiae* in marg. sinistro, *manubias* in scholio.

435, 2 *oma* cum compendii signo pro *omnia*. 2 *argento* primo, post *um* additum supra *e*. 3 *grisogonum* primo, post *e* scr. supra priorem *g* inductam. 3 *ligatus* primo, post corr. in *legatos*.

435, 5 *Chrisogono nunciat*.

Hoc lemma est in codex, sed apud Ciceronem (pro Sex. Rosc. § 110) bis *enuntiandi* verbum legitur.

435, 6 *chrisogonum*. 7 *mandat iudicium*. 8 fol. 47 (r.) incipit inde ab *alicui*. 8 *posionem*. 13 *re* primo omisum, post additum est. 13 In marg. dextro legimus: cur amicis nostra committimus *DM*.

21 praemium invenitur et apud quem. Haec verba in textu praetermissa in imo marg. addita sunt. 23 *posuisse* corr. videtur ex *potuisse*.

435, 20 Ostendit vitam turpissimam Capitonis, modo quia et apud quem praemium invenitur, et apud quem perfidia et cetera maleficia, ipsum potuisse occidere Roscium.

Quia stare vix potest, fortasse corruptum est ex quippe; sed post modo expectabas participium (sicut infra vs. 33: modo dicturus). Itaque edere velim:

Ostendit vitam turpissimam Capitonis modo <dicens> quippe et apud quem ipsum potuisse occidere Roscium. Dicens occurrit 438, 26; 390, 24 cet.; quippe 402, 40; 422, 11.

435, 24 discipulos. 25 chrisogono. 26 vul. 26 g chrisogonum primo, post prior g inducta. 27 elegantia. 32 fol. 47 (v.) incipit inde ab ut ipse. 34 chrisogoni in textu scr., sed compendiose in marg. sinistro. 35 inponere. 37 Sullanus primo, post us corr. in is. 41 intellego. 41 me ante nunc, sed inter haec verba una littera erasa est. 42 deponis.

43 ante intellexit una littera erasa est. 43 hoc primo omissum, post supra verbum additum. 43 recusat primo, post s corr. in r.

436, 1 redubiam. 2 panaricium repetitur in marg. sinistro, ubi praeterea a manu recentissima scripta est *f. παρόύχιον*.

436, 3 Sed dicit haec bona non concupiscere Roscium, sed tantum, ut fama parricidii careat.

A prima manu codex videtur exhibuisse fama, cuius i vestigia exstant. Itaque non audimus Orellium scribentem infamia.

436, 6 redubiam. 6 curem corr. ex cur est (scil. est compendiose scr.). 6 redubia repetitur in marg. sinistro. 6 grece.

8 certatum vener (sic). 9 parum.

10 fol. 48 (r.) incipit inde a luit servare. 13 ibi cenaverat. 15 suspicionem primo, post c scr. supra t inductam.

15 chrisogonus (sicut vs. 21 chrisogoni). 17 Omnia verba inde a dissipavi usque ad (vs. 19) praedia praediis praetermissa in textu, scripta sunt in imo marg.

17 beicentanam. 24 In cod. scripta sunt: aut ipsa illa quam tanto praetio. aut thepsavus.

436, 24 Ex verbis modo e cod. allatis, licet corrupta sint, intellegimus hoc lemma restituendum esse:

authepsa illa, quam tanto pretio (cf. pro Sex. Rosc. § 133).

436, 24 In marg. dextro a manu secunda est thepsavus, sub qua voce a manu recentissima scriptum est:

Authepsa vas aquarium. 25 lammina. 25 portatis.

26 vinatas primo, post corr. in vicinitas. 27 licticarios primo, post li corr. in le. 27 licticarii repetitur in marg. dextro. 29 pantominum corr. ex pantominum.

32 illa cod. dat, sed apud Cic. (pro Sex. Rosc. § 136) legimus mea. 32 tenuit. 5 adversarium. et.

436, 36 *Si* id actum est idcirco.

Ex Ciceronis oratione (§ 137) et ex ipso scholio (*sin* autem id actum est hoc bello; 437, 1) discimus in lemmate quoque revocandum esse *sin*.

486, 36 fol. 48 (v.) incipit inde a *circo putamus*. In summo marg. huius paginae a manu tertia scr. est: Pro L. Manilia.

487, 1 *ductum*. 3 *chrisogonum*. 5 *sullanam* primo, post *sa* corr. in *su*. 5 *g chrisogonus* primo, post prior *g* erasa.

6 *non* corr. ex *tion* (ut videtur). 8 *roscio qui accusat* (sic).

437, 8 Deinde dicit hoc tantum agere Roscios, *qui* accusant innocentem, cum ipsi criminosi *sunt*.

Qui et *sunt*, quae in cod. leguntur, ferri posse videntur. Indicativum *sunt* certe, quem modum Graevius et Schuetzius sollicitarunt, tuetur (400, 28): Quærunt multi, quare appellatur praetura, cum quaesturae et legationis crimina continentur?

487, 11 *qui* (pro: quae). 12 Pro *hominibus* in cod. scr. est *h*.

18 *Cicero* et *ne* primo *ὅφ' ἔν* scripta nunc divisa sunt.

17 et 18 hi versus atramento rubro scripti sunt.

21 fol. 49 (r.) incipit inde a *Lucullus*. Huius paginae inscriptio a manu tertia est: Pro L. Manilia Pompeiana; infra haec verba tres asterisci descripti sunt.

21 iuxta primum versum in marg. dextro scr. est numerus 344.

437, 21 Et dum persequitur, adiit multas civitates et praeda *plenus*.

Ita codex, sed supra *plenus* corruptelae signum descriptum est, cui in marg. dextro respondet *g*. Equidem *plenus* mutare nolim, sed edendum puto: Et dum persequitur, adiit multas civitates [et] praeda *plenus*.

Conferre volumus (In Verr. Act. II Lib. II § 12): ut facile appareret non tam illis Siciliam, quam inanem offenderant, quam Verrem ipsum qui *plenus* decesserat, provinciam fuisse.

487, 26—28 aguntur. exercendis. occupatae. Haec lemmata compendiosae scriptae sunt in marg. dextro.

29 *bithiniasq;* 29 *bithinia*. 29 supra *rege* asteriscus a manu tertia descriptus esse videtur.

488, 1 *quodne* primo, post *ne* inductum. 1 *armeniam* corr. (ut videtur) ex *armoviam*. 4 *grabrionem*. 4 *fuert* corr. ex *siterit*.

438, 14 Mithridates cum pacem fecisset cum Sulla et dedisset Asiam Sulla *erat* in civitatibus illis Romanum exercitum servandae fidei *Numidarum* gratia posuit.

Supra *erat* conspicitur corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} . Cum Orellio aliisque Stangl delet *erat* simul proponens (Wochenschr. l. c.) *indigenarum* vel *incolarum* (pro: Numidarum). Tentavi:

.... Sulla *moratus* in civitatibus illis Romanum exercitum servandae fidei *et numerandarum pecuniarum* gratia posuit.

Hanc lectionem defendere videtur Plutarch. Sull. XXV Σύλλας δὲ κοινῆ μὲν ἐζημίωσε τὴν Ἀσίαν δισμυριοῖς ταλάντοις, ἰδίᾳ δὲ τοὺς οἴκους ἐξέτριψεν ὕβρει καὶ πλεονεξίᾳ τῶν ἐπισταθμευόντων¹⁾.

438, 16 fol. 49 (v.) incipit inde a *citum servandae*.

17 *recessisset* corr. ex *recessit*. 17 *mitridates* illas illas. 19 *translatio translatio* primo, post prius verbum inclusum. 23 *lucem*. 20 *metaforan*. 22 *quibus* (sic).

438, 25 et multos interemit Romanos iste eo tempore, quo Mithridates misit ad Sertorium dicens illi e. q. s.

Supra *misit* corruptelae signum exstat, cui respondet in marg. sinistro \bar{q} . Qui sic verba notavit, is ante *misit*, ut opinor, inserere voluit *legatos ac litteras* memor ipsius Ciceronis verborum (de imp. Cn. Pomp. § 9); fortasse contulit etiam ea, quae leguntur infra (vs. 40): *misit legatos imperans*, ut e. q. s.

438, 27 *ut* corr. ex *um*. 30 *hispanae optinebat*. 32 *virtute*. 32 alterum *vicit* post supra versum additum est.

35 *Navicularii* (quod repetitur in marg. sinistro) cod. habet pro *naviculariis*. 37 fol. 50 (r.) incipit inde a *cis subactis*, sed tres priores litterae post supra versum additae. 44 *miratus*.

439, 1 Supra *romani* exstat corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} ; sed potius (vs. 2) *matilium* notari oportuit. 5 *ariobarzanes*, sed *ar* in medio vocabulo scr. in rasura.

439, 5 Eset Ariobarzanes <rex>, si vester socius non fuisset.

Inserui quod desiderabam; pertinet autem scholium ad haec Ciceronis verba (l. c. § 12): Regno est expulsus Ariobarzanes rex, socius populi Romani atque amicus.

439, 6 *ad eum*. 9 supra *notalium* corruptelae signum exstat, cui in marg. dextro respondet \bar{q} .

439, 8 Sunt imperatores et saepius mittuntur contra hostes *notalium* civitatem *defendant*, et hostem quidem prohibent a rapina, ipsi tamen civitati hostes existunt.

1) Cf. etiam Mommsen²⁾ Röm. Gesch. II pg. 302 et 303.

Defendant est codicis lectio, at Orellius edit *defendat*; pro *notatum* conicio *ut provincialium*. Legitur certe infra (vs. 22): Deinde Lucullus missus est, *ut* Mithridatem persequeretur.

Stangl (l. c. pg. 63) pro verbo corrupto substituit *vectigalium* (masculini generis).

439, 12 fol. 50 (v.) incipit inde a *teris rebus*. 16 *coepit* (sicut vs. 33). 17 supra *romam* corruptelae signum descriptum est, cui in marg. sinistro respondet *q.*

19 *semper ei*. 21 *missus* primo, post *s* addita supra *i*. 24 *pauletum*. 28 *aperire* primo, post *i* scr. per alteram *e*. 28 *nam* corr. ex *man*.

31 *Sinope Amisus* scr. in marg. sinistro.

32 fol. 51 (r.) incipit inde a *quavis*. Huius paginae inscriptio a tertia manu est: Pomp. sive Pro Leg. Manil. 35 *fecerit* corr. ex *fecit*.

39 ante *sed* una littera erasa est. 39 *quadrare* repetitur (scr. a secunda manu) in marg. dextro.

40 *pontificus* primo, post *f* inductum.

41 *patriae mediae*, sed sub altero verbo lineola ducta est.

42 *sallustio* scr. est in textu, verum in marg. dextro *sabust*.

440, 1 *aureum* corr. ex *auratum* (ut videtur).

2 *eam* (pro: *eum*, cf. 388, 11). 2 *redeunde* primo, post altera *d* corr. in *t*. 2 in marg. dextro est a manu secunda: Historia de medea et insone.

3 *aetes* (sicut vs. 5). 3 *pat̄ e's* (= pater eius).

440, 4 Illa fugiens suum fratrem occidit et membra eius *q.ter* dispersit.

Pro *q.ter*, quod Orellius dat, codex a prima manu habet *ater*, at secunda *i* scripsit per *a*; verum illud *ater* in hac scriptura ortum esse potest ex *i ster* (compendiose scr. pro *in itinere*). Quamobrem legere velim: Illa fugiens suum fratrem occidit et membra eius in itinere dispersit.

In via usurpatum est infra (440, 6 et 443, 9); afferamus etiam (382, 18): iter faciens in Siciliam in via decessit (sc. Arrius).

Pertinet autem scholiastae annotatio ad Ciceronis verba (de imp. Cn. Pomp. § 22): quam praedicant in fuga fratris sui membra *in* iis locis, qua se parens persequeretur, dissipavisse.

I. Gronovio placuit scribere: per iter.

440, 5 Cum igitur Aetes illos persequeretur, vidit suum filium sparsum in via et coepit eum colligere; et cum colligit ita per funus *moratus*, fugam lucrata fuit Medea.

Pro codicis lectione *moras*, quam Orellius amplexus est, substitui *moratus*.

440, 11 in marg. dextro est \bar{q} . 11 fol. 51 (v.) incipit inde a *dates postquam*. 13 *timidam* (cf. 388, 11). 20 *mitridates*. 28 *impetum* primo, post *s* scr. per alteram *m*. 25 *extincti*. 26 *poete*. 26 In marg. sinistro est: Historici romani.

440, 26 Ut poetae solent.

Hoc lemma in cod. est, sed Ciceronis editiones habent: *sicut* poetae solent (§ 25).

Infra certe (vs. 30) pro *multum praetereo*, quae est codicis lectio, cum Kaysero Halmio ceterisque orationis Pompeianae editoribus scribendum est: *multa* praetereo.

440, 29 *inbellem*. 32 *grabrio* primo, post prior *r* inducta est.

34 fol. 52 (r.) incipit inde a *ri fortes*. 35 *existimo* primo, post prior *s* inducta. 35 In marg. dextro est: quattuor ornamenta imperatorum.

38 in *bellis peritus* corr. ex *in belli spiritu*.

44 supra *patres* (sic) descriptum est corruptelae signum, cui in marg. dextro respondet \bar{q} .

441, 2 *pompei*. 4 *peritia*. 5 *tyrannidis* sed altera *n* scr. in rasura. 7 *clipeanos* primo, post *n* scr. supra *i* expunctam. 10 *legerent* primo, post *n* scr. supra extremam *e*. 11 fol. 52 (v.) incipit inde a *fuisse*. Huius paginae inscriptio est: Pro L. Manilia.

441, 10 Constat Lucullum usque ad tempora consulatus expertem fuisse bellorum, post in consulatu historiis studuisse, ut bella *destituta* cognosceret.

Supra *destituta* corruptelae signum descriptum est, cui in marg. sinistro respondet \bar{q} . Quid fere exspectaveris docet notissimus locus Sallustianus (Bell. Iug. 85, 12): atque ego scio, Quirites, qui postquam consules facti sunt et acta maiorum et Graecorum militaria *praecepta* legere coeperint.

Meminimus autem *praecepta* saepe coniungi cum *instituta*, sicut (Cic. de Off. I § 1): Quamquam te, Marce fili, annum iam audientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet praecceptis institutisque philosophiae e. q. s. Hic igitur edendum videtur: ... ut bella *de institutis* cognosceret.

Ne quis haereat in praepositione *de* ¹⁾, commemorentur e nostro scholiasta haec exempla (409, 27) levavit de hasta (sc. caput); 429, 28 de incerto patre natus; 435, 34 adludit de nomine; 436, 23 omnia de rapinis habere; 439, 22 ipsam servare de servitio Mithridatis; 443, 4 de uxore Caesaris incestas amoris traxerat flammam.

1) Cf. etiam Stangl Bobiens. pg. 22.

441, 18 *et ortensio* primo, post *inl* additum supra priorem *o*.

13 *luculus* primo, post *l* scr. supra alteram *l*. 13 *Cicero* repetitur in marg. sinistro, sicut (vs. 15) *Salustius*, quod in textu sic scriptum est: *Sallustius*.

15 *cupierunt* (compendiose scr.) dat codex, at legimus (de imp. Cn. Comp. §28): *concupiverunt*.

17 in *alienis* primo, post *in* deletum. 17 *aequi* primo, post *ae* inductam. 20 *legendus* primo, post *s* erasa est et *u* corr. in *o*. 21 *offensi* (sic). 23 *hispanense*.

24 *reliquas* primo, post *i* addita supra *u*. 25 *mitridatem*.

32 *coeperunt*. 33 supra *p̄*bebant corruptelae signum conspicitur, cui in marg. dextro respondet *q̄*.

34 fol. 53 (r.) incipit inde a *populi*. 36 *securus* primo, post altera *u* corr. in *e*. 37 post *ē* (= est) littera *s* erasa est. 39 *populus* corr. ex *pupulus*.

441, 39 Spectante populo Romano.

Hoc lemma est in cod., apud Ciceronem autem invenimus (de imp. Cn. Pomp. §33): inspectante praetore. Itaque verisimile est compendio scripturae *p̄r* (quod et *populus Romanus* et *praetor* significare potest, ut supra 385, 14 et 387, 33 demonstravimus) vitium esse natum. Ergo in scholio quoque edere velim: videbat *praetor*, cum raperetur vectigal.

442, 1 *grabrionem* (sicut vs. 16 *grabrio*) cf. 440, 32; 442, 19.

3 *centuriatus* in textu, sed in marg. dextro a manu secunda compendiose scr. *centuriatus ordo*. 17 *maritimo* primo, post *i* scr. per *u*. 18 fol. 53 (v.) incipit inde a *peio potestas*. 19 *grabrione*. 21 *duodecim* nunc, sed *decim* corr. videtur ex *deum*. 21 in marg. sinistro legitur: *Unde rostra*. 22 *carthaniensium*.

442, 23 Ciceronis familiares erant, ut, quando probatione *defecit*, utatur exemplis.

Sic scholium edendum est, nam codex a prima manu exhibet *defecit*, sed post littera *i* per alteram *e* scripta est. Apte comparare possumus (407, 39): Excursio dicitur praedatio hostium, quando equites invadunt possessiones et faciunt praedas et fugiunt; etiam (440, 21): iussit (sc. Mithridates) milites sedere in loco obscuro, ut, quando veniat legatus Luculli ad oppida illa vastanda, contra ipsum impetus fiat.

442, 25 Cuiusquam *initia*. Haec lemmatis vox corrupta videtur ex *inimicum*, quod declarant non solum Ciceronis verba (de imp. Cn. Pomp. §58): neque me impedit cuiusquam inimicum edictum, sed etiam ipsum scholium: Edictum proposuerat, ut nemo referat de Pompeio, ut ipse hoc bellum experiat.

442, 27 Intercessio dicitur *acatio* dictionis tribuni plebis.

Supra *acatio* descriptum est corruptelae signum, cui in marg. sinistro respondet \bar{q} . Fortasse novo verbo opus est velut *cassatio*: cassandi verbum saepius legitur apud scriptores posteriorum temporum, velut Sidon. Apoll. Ep. I 11, 13 ceterum obiecta si non improbabiler cassaverimus e. q. s. Carm. VII, 311 *littera Romani cassat, quod, barbare, vincis.*

442, 27 *distionis* primo, post *c* scr. supra *s* inductam.

28 *lucrus* primo, post mutatum in *locrus* (pro *lucius*).

30 *interrogantur* primo post *ren* additum supra alteram *n* inductam. 31 *dixit*. 32 *Pompei*.

442, 28 Lemmati *Cimbris* subiungendum est scholium *Gallis*.

Huc manifesto non pertinet quod deinceps apud Orellium subsequitur (vs. 28—32): Lucius Philippus dixisse dicitur consulibus Sertorianum bellum detrectantibus e. q. s. Haec verba, quae spectant ad festivissimum locum Tullianum (de imp. Cn. Pompeio § 62) aliud scholium constituunt, cuius lemma periit.

In Orelli annotatione Garatoni emendationes ad vs. 30 et 31 laudantur, sed unum vitium restat; restituendum enim est (442, 30): Cum interrogarentur patres, quali debeat cum potestate mitti (sc. Pompeius), Philippus *consulum* ridens ignaviam pro consulibus dixit.

442, 33 *vanum*, sed supra *v* conspicitur referendi signum (i. e. quattuor puncta), quod etiam in marg. sinistro invenitur ante litteram *f*; ibi ergo *vanum* corr. in *fanum*.

33 *luculum* primo, post *l* scr. supra alteram *l*. 34 *figuratae*. 39 *praestare* repetitur in marg. sinistro.

40 *parte*. 40 *hortensi*. 41 hic versus in cod. atramento rubro exaratus est.

443, 4 fol. 54 (r.) incipit inde a *quoddam* (sic primo scriptum, post prior *d* inducta. 4 *incestus*, sed in marg. dextro est \bar{q} . 5 *muliebricum*. 6 *inter amna* scr. in textu, sed in marg. dextro compendiose *interamna*. 8 *hinc* corr. ex *hic*. 11 *plebem iam*. 11 *exilium* et 12 *exilio*.

12 In marg. dextro legimus: Clodius Ciceronem in exilium misit milo revocavit. 13 *nepseus*. 14 *nepetere* (sic) scr. in rasura. 15 *lanubi*. 16 *opitae* primo, post *h* addita est supra *o*. 17 *lanubium*. 17 *p* *Milonem* primo, post *p* expuncta et inducta est. 17 \bar{p} *cessit* (= praecessit) est in cod. 20 *provocare* corr. ex *proveccare* vel *prosectare*. 21 fol. 54 (v.) incipit inde ab *urbem*. Huius paginae inscriptio a manu tertia est *Pro Milon*.

22 *caecit* primo, post *i* scr. per priorem *c*.

23 *torquerentur* primo, post secunda *u* inducta est.

25 *possint*, sicut vs. 28 *possit*. 28 *nullo* primo, post *n* inducta est.

444, 2 *timet* in textu omissum, additum est in marg. sinistro.

444, 3 Ideirco laborat principio, ut adimat *iudici* timorem.

Si re vera interpres scripsit *iudici* (non *iudicib.* pro *iudicibus*), quamquam vs. 2 *iudices*, vs. 5 *iudicum* usurpatum est, hic habemus aliud exemplum illustrans inaequalitatem huius scholiastae generis dicendi. Nam proprium est nostri auctoris in eadem re modo singularem numerum adhibere modo pluralem, quod planum facere conatus sum supra ad 410, 8.

444, 2 *miscuerit* corr. ex *miscurat.* 5 *solacium.* 5 *recreat.*

6 *subplicare.* 7 a *clodio* corr. ex *ac lodio.*

7 *factus* primo post corr. in *factas.* 8 *si* nunc, sed ante *s* una littera erasa est. 8 *huic* nunc, sed inter *u* et *i* una littera erasa est.

Sub ultimo codicis versu tres asterisci descripti sunt.

AD ARISTOPHANIS RAN. 1274.

In poetarum tragicorum illa altercatione res eo devenit ut Euripides cantica Aeschyli cuiusmodi sint ostendat. E contextu igitur variorum dramatum evulsos versus aliquot, eodem omnes metro compositos, ita inter se conglutinat ut carmen continuum efficere videantur sed non efficiant.

Quorum versuum unus hic est:

„εὐΦαμεῖτε· μελισσονόμοι δόμον Ἄρτεμιδος πέλας οἴγειν.”

Sic codex V; in R aperto vitio scriptum est *δόμον*. Sed etiam cetera gravi vitio laborare censentur. Et vitiosa esse quis non concedat, quae intellegi nequeant; lone tamen ni fallor remedium sufficit:

εὐΦαμεῖτε· μελισσονόμοι δόμοι Ἄρτεμιδος πέλας οἴγειν.

Una littera mutata perspicuus iam factus est hic versus ex Aeschyli *Ἱερείαις* desumptus. Quod drama licet satis cognitum non habeamus, chorum fuisse feminarum Sacerdotum ipsum nomen docet; Dianae autem domus aperiri cum dicitur, quis non statim cogitat Dianae Ephesiae delubrum longe clarissimum. Ibi autem sacrae alebantur apes. Vertatur igitur versus:

Favete linguis: pervenimus ad aedem Dianae apes alentem, quam aperturam sumus.

πέλας (εἰσὶν) *οἴγειν* igitur ita est dictum ut *πάρεστιν δρᾶν* et similia et *μελισσονόμοι δόμοι* ita ut in Aristophanis *Nubibus* *μυστοδόκος δόμος*. Si quis mavult, mutato accentu, *μελιτσόνομοι* *aedes aribus lustrata*, ut magis poeticum, vel etiam singularem *-μος δόμος*, non vehementer repugnabo; longius tamen sic discedimus a litteris traditis, et sufficere videtur coniectura quam proposui.

v. L.

PLATONICA.

SCRIPSIT

H. VAN HERWERDEN.

raturato novam dialogorum Platoniorum quorundam recentem recipiendam in *bibliothecam scriptorum classicorum*, quae t Groningae apud J. B. Woltersium, ideoque diligenter rutanti quaecumque a viris doctis ad emendandum philo- textum probabiliter excogitata videntur, brevi mihi constitit l abesse ut criticis nihil agendum supersit, sed pauca qui- in ipsis verbis corrigendis fieri etiamnum posse, multo plura in delendis magistellorum additamentis, in quibus agendis post alios multos nuper J. J. Hartman noster in io opere *De emblematis in Platonis textu obviis*, Lugd. Bat. optime meruit de scriptore elegantissimo.

line percurram Apologiam, Critonem, Phaedonem, quam ssime indicaturus quae aut emendanda aut cancellanda mihi ntur, intrepidus nec curans superstitiosos codicum admiratores.

OL. p. 17B τὸ γὰρ μὴ αἰσχυρθῆναι, ὅτι αὐτίκα ὑπ' ἐμοῦ γχθήσονται ἔργω, ἐπειδὴν μὴδ' ὀπωστιοῦν φαίνωμαι δεινὸς ν, τοῦτό μοι ἔδοξεν αὐτῶν ἀναισχυρότατον εἶναι, εἰ μὴ ἄρα καλοῦσιν οὔτοι λέγειν τὸν τᾶληθῆ λέγοντα· εἰ μὲν γὰρ τοῦτο σιν, ὁμολογοίην ἂν ἔγωγε, <ἀλλ'> οὐ κατὰ τούτους, εἶναι . Sic demum, inserta vocula adversativa, recte procedit l.

vuntur haec: οὔτοι μὲν οὖν, ὥσπερ ἐγὼ λέγω, ἢ τι ἢ οὐδὲν l ἐς εἰρήκασιν· ὑμεῖς δ' ἐμοῦ ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. i omisso ἀληθὲς constaret sententia. Num est genuinum?

P. 18 D. ἀξιῶσατε οὖν καὶ ὑμεῖς, ὡς περ ἐγὼ λέγω, διττούς μου τοὺς κατηγοροὺς γεγονέναι, ἑτέρους μὲν τοὺς ἄρτι κατηγορήσαντας, ἑτέρους δὲ τοὺς πάλαι [οὓς ἐγὼ λέγω], καὶ οἰήθητε δεῖν πρὸς ἐκείνους πρῶτόν με ἀπολογήσασθαι· κτέ. Interpolatori tribuo verba inutilia, quae cancellavi. Idem valet de proximis (E) καὶ γὰρ ὑμεῖς ἐκείνων πρότερον ἤκούσατε κατηγορούντων καὶ πολὺ μᾶλλον ἢ τῶνδε [τῶν ὕστερον].

P. 20 A. ἐπεὶ καὶ ἄλλος ἀνὴρ ἐστὶ [Πάριος] ἐνθάδε σοφός, κτέ. Gentile nomen h. l. minus aptum interpolatum videtur e Calliae responso sub B extr. Εὐηνος, ἔφη, ὡς Σώκρατες, Πάριος, πάντε μινῶν.

P. 20 B. νῦν δ' ἐπειδὴ ἀνθρώπων ἐστὼν (filii tui, o Callia), τίνα αὐτοῖν ἐν νῶ ἔχεις ἐπιστάτην λαβεῖν; τίς τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, τῆς ἀνθρωπίνης τε καὶ πολιτικῆς ἐπιστήμων ἐστίν· οἶμαι γὰρ σε ἐσκέφθαι [διὰ τὴν τῶν υἱῶν κτῆσιν]· κτέ. Unquamne vidisti languidius et inutilius additamentum? Repudio enim quod venit in mentem ἄσκησιν pro κτῆσιν.

P. 20 D init. ταυτὶ μοι δοκεῖ δίκαια λῆγειν ὃ λέγων. Imo vero δίκαι' ἄν. Hoc enim requirit sententia: *quae haec diceret, recte diceret.*

P. 21 A. καὶ ἴστε δὴ, οἷος ἦν [Χαιρεφῶν]. Nomine nihil opus. Initio Χαιρεφῶντα γὰρ ἤστ' ἐ που pro ἴστε που iam correxi *Lect. Rheno-trai.* pag. 22, cf. etiam *Vindiciae Aristoph.* pag. 121. Causa erroris fuit sequens ἴστε.

P. 21 B extr. ἦλθον ἐπὶ τίνα τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς ἐνταῦθα, εἴπερ που, ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν [τῶ χρησμῶ], ὅτι οὕτως ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι.

P. 21 D extr. ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῶ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι [ὅτι ἂν μὴ οἶδα οὐδὲ οἶμαι εἰδέναι]. Verba αὐτῷ τούτῳ referenda ad proxime praegressa, nec egent interpretatione.

P. 23 C. πρὸς δὲ τούτοις οἱ νέοι μοι ἐπακολουθοῦντες, οἷς μέλισσα σχολή ἐστίν, οἱ τῶν πλουσιωτάτων <υἱεῖς>, αὐτόματοι χαίρουσιν ἀκούοντες ἐξεταζομένων τῶν ἀνθρώπων. Inserta a me vocula sine vitio omitti nequit.

P. 24 A. *καίτοι οἶδα σχεδόν, ὅτι τοῖς αὐτοῖς ἀπεχθάνομαι.* Hunc locum aliter ab aliis tentatum intellegam correctum sic, ut pro *τοῖς αὐτοῖς* legatur *δι' αὐτὸ τοῦτ' αὐτοῖς*, scil. propter meam dicendi libertatem. Versio Armenia habet *αὐτοῖς τούτοις*, quod recepit Burnet.

Sequitur ὁ καὶ τεκμήριον, ὅτι ἀληθῆ λέγω καὶ [ὅτι] αὕτη ἐστὶν ἢ διαβολὴ ἢ ἐμὴ καὶ τὰ αἴτια ταῦτα [ἐστὶν], ubi non solum ultima vocula delenda cum Hirschigio, sed etiam ὅτι.

P. 24 B. Veterem meam coniecturam ἔχει δὲ πῶς; ὥδε· pro *ἔχει δὲ πῶς ὥδε* sec. Burnet confirmat versio Armenia.

Ibid. C init. *τὸ μὲν δὴ ἔγκλημα τοιοῦτόν <τι> ἐστὶν· τούτου δὲ [τοῦ ἐγκλήματος] ἐν ἑκαστον ἐξετάσωμεν.*

Ibid. C cap. XII init. *καὶ μοι δεῦρο, ὦ Μέλητε εἰπέ.* Quia *δεῦρο* est ellipsis pro *δεῦρ' ἴθι*, melius interpungetur semicolo post *Μέλητε*.

P. 25 B init. *οἱ δὲ πολλοὶ ἐάνπερ ξυνῶσι [καὶ χρῶνται] ἴπποις διαφθείρουσιν.*

P. 25 D. *ἀπόκριναι, ὦ ἀγαθέ, καὶ γὰρ ὁ νόμος κελεύει [ἀποκρίνεσθαι].*

P. 26 C. In parenthesi ponenda videntur verba καὶ αὐτὸς ἄρα νομίζω εἶναι θεός, καὶ οὐκ εἰμὶ τὸ παράπαν ἄθεος οὐδὲ ταύτη ἀδικῶ.

P. 26 D. Eximium huius loci leporem destruens Schanz prius Ἄναξαγόρου expunxit. Delendum est alterum et καὶ ante οὕτω mutandum in ἤ. Vide quæ scripsi Lect. Rheno-Trai. pag. 37.

P. 27 B extr. *ἀλλὰ τὸ ἐπὶ τούτῳ γε ἀπόκριναι.* Sub cod. Oxon. lectione *γε π* fortasse latet *γέ τοι*.

P. 28 B. *ἄνδρα, ὅτου καὶ σμικρὸν ὄφελός [ἐστὶν].* Ultimam vocem recte omisit Antoninus 7, 44.

P. 29 B. *καὶ τοῦτο πῶς οὐκ ἀμαθία ἐστὶν [αὕτη ἢ] ἐπονείδιστος, ἢ τοῦ οἶσθαι εἰδέναι ἂ οὐκ οἶδεν;* Pro καὶ τοῦτο scripserim καίτοι cum Eustathio, delete αὕτη ἢ cum versione Armenia et virgula post ἐπονείδιστος. — Ibid. C *οὐχ οἶδόν τ' εἶναι μὴ <οὐκ> ἀγανακτεῖν* correxi Lect. Rhen. p. 38.

P. 30 B extr. ὧ <ἄνδρες> Ἀθηναῖοι recte cod. E. — Ibid. C init. Μὴ θορυβεῖτε, <ὧ> ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐμμελίνατέ μοι οἷς ἐδεήθην ὑμῶν [μὴ θορυβεῖν ἐφ' οἷς ἄν λέγω, ἀλλ' ἀκούειν] καὶ γὰρ ὡς ἐγὼ οἶμαι ὀνήσεσθε ἀκούοντες. Vix ipsius Platonis sunt verba seclusa.

P. 33 C extr. εἰ γὰρ δὴ ἔγωγε τῶν νέων τοὺς μὲν διαφθείρω, τοὺς δὲ διέφθαρχα, χρῆν δήπου, εἶτε (εἰ μὲν?) τινὲς αὐτῶν πρεσβύτεροι γενόμενοι ἔγνωσαν, ὅτι νεῶς οὖσιν αὐτοῖς ἐγὼ κακὸν πῶποτέ τι ξυμβούλευσα, νυνὶ αὐτοὺς ἀναβαίνοντας ἐμοῦ κατηγορεῖν καὶ τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μὴ αὐτοὶ ἤθελον, τῶν οἰκείων τινὰς τῶν ἐκείνων, πατέρας καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἄλλους τοὺς προσήκοντας [εἴπερ ὑπ' ἐμοῦ τι κακὸν ἐπεπόνθεσάν αὐτῶν οἱ οἰκεῖοι], νῦν μεμνήσθαι. Pessime post antecedentia abundant quae cancellavi.

P. 35 C extr. μὴ οὖν ἀξιούτέ με, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιαῦτα [δεῖν] πρὸς ὑμᾶς πράττειν, ἅ μῆτε ἠγοῦμαι καλὰ εἶναι μῆτε ὄσια. Ambigo utrum δεῖν delendum sit an mutandum in δὴ.

P. 35 E init. τὸ μὲν μὴ ἀγανακτεῖν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐπὶ τούτῳ τῷ γεγονότι, ὅτι μου κατεψηφίσασθε, ἀλλὰ τέ μοι πολλὰ ξυμβάλλεται, καὶ οὐκ ἀνέλπιστόν μοι γέγονεν τὸ γεγονὸς τοῦτο, κτέ. Si recte Hirschig expunxit verba ὅτι μου κατεψηφίσασθε, praeterea abesse malis τὸ γεγονός. Quare nescio fere an praestet delere verba ἐπὶ τούτῳ τῷ γεγονότι, utpote interpolata propter sequens τὸ γεγονός τοῦτο.

P. 36 C extr. ὁ μὲν γὰρ ὑμᾶς ποιεῖ εὐδαίμονας δοκεῖν [εἶναι], ἐγὼ δὲ εἶναι. Multo elegantius prius εἶναι aberit.

P. 37 A init. εἰ οὖν δεῖ με κατὰ τὸ δίκαιον τῆς ἀξίας τιμᾶσθαι, τοῦτο τιμῶμαι [ἐν πρυτανείῳ σιτήσεως]. Rectius saltem cod. E τῆς ἐν πρ. σ., sed procul dubio verba mihi cancellata interpolata sunt e praegressis τὸν τοιοῦτον ἄνδρα ἐν πρυτανείῳ σιτεῖσθαι. — Mox recte libri praeter B ὧ <ἄνδρες> Ἀθηναῖοι. Idem ex E revoca sub litt. C.

P. 38 A. περὶ ὧν ὑμεῖς ἀκούετε διαλεγόμενου. Imo vero ἠκούετε, quod exhibet cod. E.

P. 38 C. Requiro: *δράττε γὰρ δὴ τὴν <ἐμὴν> ἡλικίαν, ὅτι πόρρω ἤδη ἐστὶ τοῦ βίου.*

P. 39 C. *νῦν γὰρ τοῦτο εἵργασθε οἰόμενοι ἀπαλλάξεσθαι τοῦ διδόναι ἐλεγχον τοῦ βίου. Malim ἀπηλλάξεσθαι, forte liberos.*

P. 40 D. *οἶμαι ἂν μὴ ὅτι ἰδιώτην τινὰ ἀλλὰ τὸν μέγαν βασιλέα εὐαριθμήτους ἂν εὐρεῖν αὐτὸν ταύτας πρὸς τὰς ἄλλας ἡμέρας καὶ νύκτας. Pronomen h. l. sensu cassum omittit versio Armenia, delet Hirschig, sed nescio an potius transponendum ἀλλ' αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα.*

P. 41 A. *init. εὐρήσει τοὺς ὡς ἀληθῶς δικαστάς, οἵπερ [καὶ] λέγονται ἐκεῖ δικάζειν. Quid καὶ hic sibi velit me latet.*

P. 41 B. *ἐπὶ πόσῳ δ' ἂν τις — δέξαιτο ἐξετάσαι τὸν ἐπὶ Τροίαν ἀγαγόντα τὴν πολλὴν στρατιὰν ἢ Ὀδυσσεῖα ἢ Σίσυφον; ἢ ἄλλους μυρίους ἂν τις εἴποι —, οἷς ἐκεῖ διαλέγεσθαι — ἀμήχανον (ἀμηχανοῦ?) ἂν εἴη εὐδαιμονίας. Corrigatur καὶ ἄλλους κτέ. coll. Phaedone p. 70 E et 94 C. Passim utraque vocula a librariis confunditur. Similiter corrigatur Gorg. 483 D.*

CRITON. 44 A. *Socr. οὐ τοίνυν τῆς ἐπιούσης ἡμέρας (i. e. τήμερον) οἶμαι αὐτὸ (τὸ πλοῖον) ἤξειν, ἀλλὰ τῆς ἐτέρας. Requiro ὑτέρας seu potius ὑστεραίας (= αὔριον). Nisi forte praestat delere ἀλλὰ τῆς ἐτέρας. — Mox verba ταύτης τῆς νυκτὸς suspectavi Lect. Rhen. p. 38.*

P. 44 B. *extr. οἶον ἐγὼ μήποτε εὐρήσω. Soloece pro εὔρω, ut recte exhibet E (γρ.). — Ibidem D. *init. recipienda videtur Cornarii lectio αὐτὰ δὲ δηλοῖ (pro δῆλα) τὰ παρόντα νῦν.**

P. 45 B. *μήτε ταῦτα φοβούμενος ἀποκάμης σαυτὸν σῶσαι. Soloece Jacobs coniecit ἀποκνής, pro quo grammatica aut ἀπόκνει postulat aut ἀποκνήσης, quod speciem habet.*

P. 46 A. *extr. εἰ δ' ἔτι περιμενοῦμεν [ἀδύνατον καὶ] οὐκέτι οἶόν τε. Similiter iam Hirschig in praegressis οἶόν τε [καὶ δυνατόν].*

P. 46 C init. *καὶ τοὺς αὐτοὺς πρεσβεύω [καὶ τιμῶ]. Manifestum interpretamentum.*

P. 50 C. Correxī ἢ <μὴν> ἐμμενεῖν. Lect. Rhen. p. 38 sq.

P. 50 D. οὐ πρῶτον μὲν σ' ἐγεννήσαμεν ἡμεῖς καὶ δι' ἡμῶν ἐλάμβανεν τὴν μητέρα μου ὁ πατὴρ καὶ ἐφύτευσέν σε; Requiritur aoristus ἔλαβεν.

P. 51 B. καὶ τὸ δίκαιον οὕτως ἔχει, καὶ οὐχὶ ὑπεικτέον οὐδὲ ἀναχωρητέον οὐδὲ λειπτέον τὴν τάξιν. Apto sensu hic caret ὑπεικτέον. Manifesto sententia flagitat φευκτέον. In verbis antecedentibus καὶ σέβεσθαι δεῖ καὶ μᾶλλον ὑπείκειν καὶ θωπεύειν πατρίδα χαλεπαίνουσαν noli conicere θεραπεύειν, sed verte blandis verbis deprecari.

P. 52 D init. *παρὰ τὰς ξυνθήκας καὶ [τὰς] ὁμολογίας.* Articulum recte non repetit Eustathius. Cf. D extr. et 54 C.

PHAED. p. 58 B. εὐδαίμων γὰρ μοι ἀνὴρ ἐφαίνετο — καὶ τοῦ τρόπου [καὶ τῶν λόγων], ὡς ἀδελῶς καὶ γενναίως ἐτελεύτα. Variant libri inter τῶν λόγων et τοῦ λόγου, sed vix dubito quin sint inserticia, interpolata propter sequentia p. 59 A καὶ γὰρ οἱ λόγοι τοιοῦτοί τινες ἦσαν. Mox legitur: καὶ πάντες — οὕτω διεκείμεθα, ὅτε μὲν γελῶντες, ἐνίοτε δὲ δακρύνοντες, εἰς δὲ ἡμῶν καὶ διαφερόντως, Ἀπολλόδωρος· οἶσθα γὰρ τὸν ἄνδρα καὶ τὸν τρόπον αὐτοῦ. Pro ὅτε in T est τοτὲ, unde verum esse suspicor ποτὲ (aut τότῃ) μὲν — ἐνίοτε δὲ, quia ὅτε μὲν videtur hellenisticum.

P. 59 B. Phaed. οὗτός τε δὴ [ὁ Ἀπολλόδωρος] τῶν ἐπιχωρίων. Abundat post οὗτος nomen. Hinc sub B extr. interpolatum est τῶν ἐπιχωρίων, quod exprunxi Lect. Rhen. p. 39.

P. 59 D. συλλεγόμενοι ἔωθεν εἰς τὸ δικαστήριον, ἐν ᾧ [καὶ] ἡ δίκη ἐγένετο. Melius aberit vocula καὶ. Quamquam haec omnia ἐν ᾧ — ἐγένετο, quae ultro intelleguntur, abesse malim.

P. 61 A init. καὶ ἐμοὶ οὕτω τὸ ἐνύπνιον, ὅπερ ἔπραττον, τοῦτο ἐπικελεύειν [μουσικὴν ποιεῖν]. Verba interpolata ex p. 60 E.

P. 62 B extr. οὔκουν — καὶ σὺ ἂν τῶν σαυτοῦ [κτημάτων] εἶτι ἰτὸ ἑαυτὸ ἀποκτεινῶσι, μὴ σημήναντός σου ὅτι βούλει αὐτὸ θανάσαι, χαλεπαίνουσιν ἂν αὐτῷ; Glossema videtur κτημάτων, iod abest a cod. T, nec fortasse iniuria idem liber omittit πρὸς εὔτα 63 AB: οἶμαι γὰρ ὑμᾶς λέγειν, ὅτι χρὴ πρὸς ταῦτα πολογήσασθαι ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ, nam omnis sententiae s est in verbis ultimis et sine noxa illis carebimus.

P. 64 C. ἄρα μὴ ἄλλο τι ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ τοῦ σώματος παλλαγὴν; καὶ εἶναι τοῦτο τὸ τεθνάναι, χωρὶς μὲν [ἀπὸ] τῆς υἡς ἀπαλλαγὴν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τὸ σῶμα γεγονέναι, χωρὶς δὲ ἢν ψυχὴν [ἀπὸ] τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν αὐτὴν καθ' αὐτὴν εἶναι. Primo loco propter genetivos concurrentes necessaria est repositio ἀπὸ, sed duobus reliquis male abundat, neque ultimo agitur in cod. T neque apud Iamblichum. Quin utrobique deenda sit non dubito. Ἀπαλλάττεσθαι cum nudo genetivo passim agitur apud Platonem aliosque.

P. 67 D. οὔκουν τοῦτό γε θάνατος ὀνομάζεται, λύσις καὶ χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος; παντάπασι γε, ἢ δ' ὅς, λέγειν δὲ γε αὐτὴν προθυμοῦνται αἰεὶ μάλιστα καὶ μόνοι οἱ φιλοσοφοῦντες ὀρθῶς, καὶ τὸ μελέτημα αὐτὸ τοῦτό ἐστιν τῶν φιλοσόφων [λύσις καὶ χωρισμὸς (τῆς add. BD) ψυχῆς ἀπὸ σώματος]. Deleantur verba male repetita. Αὐτὸ τοῦτο pertinet ad verba λέγειν — αὐτὴν.

P. 68 D. σφόδρα γὰρ αὐτῷ (philosopho) τοῦτο ὀφείλει, μηδαμοῦ ἕλλοι καθαρῶς ἐντεύξεσθαι φρονήσει [ἄλλ' ἢ ἐκεῖ]. Subvenit h. l. xapyrus Arsinoiticus omittens glossema.

P. 68 E. ἀκολασίᾳ τινὶ σὺ φρονέεις εἰσιν; Papyrus Arsinoiticus σωφροοῦσιν fortasse recte.

P. 69 A. ὃ μακάριε Σιμμία. Hic et alibi mihi cum Cobeto; Hartmano suspectum est additum nomen formulis ὃ μακάριε, ὃ θαυμάσιε, ὃ δαιμόνιε similibusque, a quibus plerumque rest.

P. 69 A. μὴ γὰρ οὐχ αὕτη ἢ ἡ ὀρθὴ [πρὸς ἀρετὴν del. Ast.], ἡδονὰς πρὸς ἡδονὰς καὶ λύπας πρὸς λύπας καὶ φόβον πρὸς φόβον καταλλάττεσθαι, [καὶ] μείζω πρὸς ἐλάττω, ὥσπερ νομίσματα. Optime insanum καὶ omittunt Iamblichus et Stobaeus. Resumdat sententiam. Eandem particulam omittit cod. Ox. mox sub litt. B in verbis καὶ ἀλλαττόμενα ἀντ' ἀλλήλων, sed fortasse genuina lectio est καταλλαττόμενα, quo composito Plato utitur in praecedentibus. In antegressis post νομίσματα secuntur haec verba compluribus scholiis aucta a magistellis: ἀλλ' ἢ ἐκεῖνο μόνον τὸ νόμισμα ὀρθόν, ἀντὶ οὗ δεῖ πάντα ταῦτα καταλλάττεσθαι, Φρόνησις, [καὶ τούτου μὲν πάντα del. Burnet] καὶ μετὰ τούτου [ᾠνούμενά τε καὶ πιπρασκόμενα del. Hartman] τῶ ὄντι [ἢ] καὶ ἀνδρεία καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ξυλλήβδη ἀληθὴς ἀρετὴ ἢ [μετὰ Φρονήσεως ipse deleo], καὶ προσγιγνομένων καὶ ἀπογιγνομένων καὶ ἡδονῶν καὶ φόβων καὶ τῶν ἄλλων πάντων τῶν τοιούτων· χωριζόμενα δὲ Φρονήσεως καὶ ἀλλαττόμενα (καταλλαττόμενα?) ἀντὶ ἀλλήλων μὴ σκιαγραφία τις ἢ τοιαύτη ἀρετὴ καὶ τῶ ὄντι ἀνδραποδάδης — τε καὶ οὐδὲν ἕγχε [οὐδ' ἀληθὲς ἔχη abesse malim], τὸ δ' ἀληθὲς [τῶ ὄντι deleo] ἢ καθαρσίς τις τῶν τοιούτων πάντων, καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ αὕτη ἢ Φρόνησις [μὴ καθαρμός τις ἢ deleo]. Sic demum, his omnibus recisis simplex et elegans et philosopho digna prodit sententia.

P. 71 A. ἰκανῶς οὖν, ἔφη, ἔχομεν τοῦτο, ὅτι πάντα οὕτω γίνονται [ἐξ ἐναντίων τὰ ἐναντία πράγματα]. Refertur οὕτω ad praegressa, neque eget explicatione.

P. 72 A extr. ἰδὲ τοίνυν [οὕτως], ἔφη, ὧ Κίβης, ὅτι οὐδ' ἀδίκως ὠμολογήκαμεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ κτέ. Οὕτω, quod pro ὧδε non est Atticum, recte abest a T. — Ibidem B init. εἰ — εὐθειά τις εἴη ἢ γένεσις ἐκ τοῦ ἑτέρου μόνον εἰς τὸ καταντικρὺ καὶ μὴ ἀνακάμπτοι πάλιν ἐπὶ τὸ ἕτερον [μηδὲ καμπὴν ποιοῖτο], εἴθ' ὅτι πάντα τελευτῶντα τὸ αὐτὸ σχῆμα ἐν σχοίῃ κτέ. Scire pervelim quid novi sententiae addant quae cancellavi. — Ibidem D init. εἰ γὰρ ἐκ μὲν τῶν ἄλλων τὰ ζῶντα γίγνοιτο, τὰ δὲ ζῶντα <ἀπο>θνήσκει, τίς μηχανὴ μὴ οὐ πάντα καταναλωθῆναι [εἰς τὸ τεθνάναι];

P. 76 A med. ὅστε, ὅπερ λέγω δυοῖν τὰ ἕτερα, ἤτοι ἐπιστάμενοι γε αὐτὰ γεγόναμεν καὶ ἐπιστάμεθα διὰ βίου πάντες, ἢ ὕστερον, οὓς Φαμεν μανθάνειν κτέ. Quod (quamvis et alibi recurrat) certa coniectura restitui poterat θάτερον, totidem literis legitur in eximio cod. T. — Ibidem C med. πότε λαβοῦσαι αἱ ψυχαι ἡμῶν τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν; οὐ γὰρ δὴ ἀφ' οὗ γε [ἄνθρωποι] γεγόναμεν. Platoni γεγόναμεν est πατὶ συμμῆς, interpolatori facti συμμῆς. — Ibidem E extr. Plato more suo scripserat, ni fallor: ὑπερφυῶς, ὃ Σώκρατες, ἔφη ὁ Συμμίνας, <ὡς> δοκεῖ μοι ἢ αὐτῇ ἀνάγκη εἶναι, κτέ.

P. 78 B cap. XXV init. ἢ δ' ὁ; [ὁ Σωκράτης]. Deleatur nomen. — δεῖ ἡμᾶς ἐρέσθαι (l. ἀνερέσθαι cum libris praeter B) ἑαυτούς, τῷ ποίῳ τινὶ ἄρα προσήκει τοῦτο τὸ πάθος πάσχειν [τὸ διασκεδάνυσθαι], κτέ. Puerulis fortasse utile interpretamentum, non adultis. — C med. ἄπερ αἰεὶ κατὰ ταῦτα [καὶ] ὡσαύτως ἔχει. Emendavi *Lecl. Rhen.* p. 39. — D med. αὐτὸ τὸ ἴσον, αὐτὸ τὸ καλόν, αὐτὸ ἕκαστον ὃ ἔστιν [, τὸ ὄν], μὴ ποτε μεταβολὴν καὶ ἠπτιοῦν ἐνδέχεται, κτέ. Nihil aliud est τὸ ὄν quam glossema ad ἕκαστον ὃ ἔστιν. — E extr. ἢ τούναντίον ἐκείνοις οὔτε αὐτὰ αὐτοῖς οὔτε ἀλλήλοις οὐδέποτε, — οὐδαμῶς κατὰ — ταῦτα; Οὕτως, ἔφη ὁ Κέβης [οὐδέποτε ὡσαύτως ἔχει]. Plane sufficit οὕτως.

P. 79 A cap. XXV extr. ἀλλ' ἔστιν ἀειδῆ τὰ τοιαῦτα [καὶ οὐχ ὀρατά]; Recte Burnet ubique cum papyro Ars. et T pr. edidit αἰδῆ, *invisibilia*, unde ultro liquet Platonis non esse quae expunxi. — Ibidem C cap. XXVII. Inutilis est et, ni fallor, interpolata tota parenthesis τοῦτο γὰρ ἔστιν τὸ διὰ τοῦ σώματος, τὸ δι' αἰσθήσεων σκοπεῖν τι. Quis enim quaeso interlocutorum hoc non ultro intellegebat?

P. 81 C. ἐμβριθῆς δὲ γέ, ὃ φίλε, τοῦτο οἶσθαι χρὴ εἶναι [καὶ βρῦ] καὶ γεῶδες κτέ. Glossema ad ἐμβριθῆς expunxi. — Ibidem D init. e mente Cobeti corrigatur καλινδομένη pro κυλινδομένη et eadem correctio factitanda infra p. 82 E. Μοx emblemate libera verba ἀλλὰ τοῦ ὀρατοῦ μετέχουσαι [διὸ καὶ ὀραταί]. Non stipitibus scripsit Plato.

P. 82 D cap. XXXII extr. οὐ κατὰ ταῦτὰ πορεύονται αὐτοῖς, ὡς οὐκ εἰδόσιν, ὅπῃ ἔρχονται, αὐτοὶ δὲ ἠγούμενοι, οὐ δεῖν ἐναντία τῇ Φιλοσοφίᾳ πράττειν καὶ τῇ ἐκείνης λύσει τε καὶ καθαρῶ τούτῃ <δὴ add. pap. Ars.> τρέπονται [ἐκείνη] ἐπόμενοι, ἢ ἐκείνη ὑφηγεῖται. Melius aberit aut ἐκείνη aut ἐκείνη. Illud fore praetulerim.

P. 83 A med. πείθουσα δὲ ἐκ τούτων μὲν ἀναχωρεῖν, ὅσον μὴ ἀνάγκη [αὐτοῖς] χρῆσθαι, αὐτὴν δὲ εἰς αὐτὴν ξυλλέγεσθαι καὶ ἀθροίζεσθαι [παρακελευομένη], πιστεύειν δὲ μηδενὶ ἄλλῳ ἀλλ' ἢ αὐτὴν αὐτῇ, ὅτι ἂν νοήσῃ αὐτὴ καθ' αὐτὴν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τῶν ὄντων. Duo vocabula, quibus facile caremus, omittit papyrus Ars.

P. 84 AB (ψυχὴ ἀνδρὸς Φιλοσόφου) ἐπομένη τῷ λογισμῷ καὶ αἰεὶ ἐν ἑαυτῷ οὔσα, τὸ ἀληθὲς καὶ [τὸ] θεῖον καὶ [τὸ] ἀδόξατον θεωμένη καὶ ὑπ' ἐκείνου τρεφομένη, ζῆν τε οἴεται οὕτω δεῖν, ἕως ἂν ζῆ, καὶ ἐπειδὴν τελευτήσῃ, εἰς τὸ ξυγγενὲς [καὶ εἰς τὸ ταιῶτον] ἀφικομένη ἀπηλλάχθαι τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Aequo animo carebimus, opinor, magistelli additamento καὶ — τοιοῦτον.

P. 86 C. εἴ οὖν τυγχάνει ἡ ψυχὴ οὔσα ἀρμονία τις, δῆλον ὅτι, ὅταν χαλασθῇ τὸ σῶμα [ἡμῶν] ἀμέτρως κτέ. Mire ἡμῶν omissum post ψυχὴ additur post σῶμα, quare pronomen deleverim cum cod. T. Manifesto abundat. — Ibid. E extr. λέγω δὴ, ἢ δ' ὅς [ὁ Κέβης].

P. 87 B med. ὥσπερ ἂν τις περὶ ἀνθρώπου ὑφάντου πρεσβύτου ἀποθανόντος λέγοι [τοῦτον τὸν λόγον] ὅτι οὐκ ἀπόλωλεν ὁ ἀνθρώπος κτέ. Pronomen οὗτος non Attice usurpatum pro ὅδε indicio est verba seclusa non esse Platonis.

P. 95 A init. ἢ δ' ὅς [ὁ Σωκράτης].

P. 95 B. ἡμεῖς δὲ Ὀμηρικῶς ἐγγύς ἰόντες κτέ. Homericè quidem dicitur ἐγγύς εἶναι, quod est Graecorum omnium, sed non est ἐγγύς ἰέναι. Quare nondum me poenitet correxisse olim: ἄσσον ἰόντες, collata glossa Hesychiana ἄσσον· πλησίον, ἐγγύς.

P. 98 A init. ὡσαύτως πεισόμενος καὶ σελήνης καὶ τῶν ἄλλων ἄστρων τάχους τε πῆρι πρὸς ἄλληλα καὶ τροπῶν καὶ τῶν ἄλλων

λάτων, πῆ ποτε ταῦτ' ἄμεινόν ἐστιν ἕκαστον καὶ ποιεῖν καὶ εἶναι [ἃ πάσχει]. Quia ταῦτα refertur ad παθημάτων, abun-
verba ἃ πάσχει, quae tamen servari possint, si pro ταῦτ'
eris πάντ'.

99 D cap. XLVIII. μὴ πάθοιμι, ὅπερ οἱ τὸν ἥλιον ἐκλείποντα
ἴντες [καὶ σκοπούμενοι]: διαφθείρονται γὰρ ποὺ ἔνιοι τὰ θυ-
, εἰ μὴ ἐν ὕδατι ἢ τινι τοιούτῳ σκοπῶνται τὴν εἰκόνα
. Frustra Wyttenbach corrigebat σκοτούμενοι, quae inepta
prolepsis. Dele glossema petitum e sequenti σκοπῶνται.

100 B. ἔρχομαι γὰρ δὴ ἐπιχειρῶν σοι ἐπιδείξασθαι. Grae-
est ἐπιχειρήσων. — Post pauca sequitur: ὑποθέμενος
τι καλὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ καὶ ἀγαθὸν καὶ μέγα καὶ τᾶλλα
κ' ἃ εἴ μοι δίδως τε καὶ συγχωρεῖς εἶναι [ταῦτα], ἐλ-
σοι ἐκ τούτων τὴν αἰτίαν ἀποδείξειν κτέ. Procul dubio de-
im ταῦτα, quod non fert loci sententia, sed praeterea
o an spuria sint verba antecedentia τε — εἶναι. Passim
διδόναι, ut latine dare, usurpatur concedendī sensu, ut
respondet Cebes: ὡς δίδοντας σοι οὐκ ἂν φθάνοις περαίνων.
sema peti potuit ex 100 A init. οὐ γὰρ πάνυ συγχωρῶ.

101 A init. Supplendum: ὅτι σὺ μὲν οὐδὲν ἄλλο λέγεις ἢ
τὸ <μὲν> μείζον πᾶν ἕτερον ἑτέρου οὐδενὶ ἄλλῳ μείζον ἐστιν
νέθει, καὶ διὰ τοῦτο μείζον [, διὰ τὸ μέγεθος], τὸ δὲ ἕλαττον
ἢ ἄλλῳ ἕλαττον ἢ σμικρότητι, καὶ διὰ τοῦτο ἕλαττον [, διὰ
τότητα]. Quae in his cancellavi genuina esse non credam
quam me aliquis docuerit quid novi addant antecedentibus.
liter mox sub litt. B med. ἀλλὰ μὴ πλῆθει [καὶ διὰ τὸ
ος] ultima verba reddiderim magistellis.

107 A med. ἀλλὰ μὴν, ἢ δ' ὅς [ὁ Σιμμίας], οὐδ' αὐτὸς
ὅπη ἀπιστῶ. — Ibidem D init. οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς
υ [ἡ ψυχῇ] ἔρχεται πλὴν τῆς παιδείας κτέ. Cf. *Lect. Rhen.* p. 42.

108 A med. Obiter Platoni reddatur hic et alibi forma
a κλινῆναι pro κλιθῆναι.

110 B. οἷα τυγχάνει τὰ ἐπὶ τῆς γῆς <τῆς> ὑπὸ τῷ οὐρανῷ
Articulum supplēvi *Lect. Rhen.* p. 40. — Ibidem: ὡςπερ

αἱ δωδεκάσχυτοι σφαιραὶ, ποικίλαι, χρώμασιν διεληγμέναι, ἃ καὶ τὰ ἐνθάδε εἶναι χρώματα ὡσπερ δείγματα, εἰς δὴ οἱ γραφεῖς (l. γραφῆς) καταχρῶνται· κτέ. Speciose Hartman ποικίλη pro- scripsit ut glossema ad sequentia, sed nescio fere an corrigendum sit potius ποικίλοις χρώμασιν. Cf. ibidem D init.: χρώματός τι εἶδος παρέχεσθαι στίλβοντα ἐν τῇ τῶν ἄλλων χρωμάτων ποικιλίᾳ.

P. 111 C, cap. IX init. καὶ ὄλην μὲν δὴ τὴν γῆν οὕτω πεφυκέναι καὶ τὰ περὶ τὴν γῆν· τόπους δ' ἐν αὐτῇ εἶναι κατὰ τὰ ἔγκοιλα αὐτῆς κύκλω [περὶ ὄλην] πολλούς κτέ. Vix ipse Plato addidit verba redundantia περὶ ὄλην. — Post pauca sequitur τοὺς δὲ βαθυτέρους ὄντας τὸ χάσμα [αὐτοῦς] ἔλαττον ἔχειν τὴν παρ' ἡμῖν τόπων. Pronomen delevi *Lect. Rhen.* p. 42, αὐτὴν conicit Heindorf, quod recepit Schanz, αὐ de suo dedit Burnet, quorum neutrum mihi quidem satisfacit.

P. 112 B. καὶ ὡσπερ τῶν ἀναπνεύοντων καὶ ἐκπνεῖτε καὶ ἀναπνέει βέον τὸ βεῦμα, οὕτω καὶ ἐκεῖ ξυναιωρούμενον τῷ ὕγρῳ, [τὸ πνεῦμα] δεινούς τινας ἀνέμους καὶ ἀμηχάνους παρέχεται καὶ εἰσιδὼν καὶ ἐξιδὼν, κτέ. Manifesto abundat alterum τὸ πνεῦμα. — Ibidem C εἰς τοὺς τόπους ἀφικνουμένα, εἰς οὓς ἐκάστοις ὁδοποιεῖται. Rectius Stobaeus ὁδοποιεῖται, quo singulis iter paratum est.

P. 113 C. ὁ δ' (Styx) ἐμπεσὼν ἐνταῦθα (in Stygiam paludem) καὶ δεινὰς δυνάμεις λαβὼν [ἐν τῷ ὕδατι], δις κατὰ τῆς γῆς περιελιττόμενος χωρεῖ ἐναντίος τῷ ΠυριΦλεγέθοντι. Abiciatur emblemata.

P. 115 A. τούτους δὲ ἐμπεσεῖν μὲν εἰς τὸν Τάρταρον ἀνάγκη, ἐμπεσόντας δὲ [αὐτοῦς] καὶ ἐνιαυτὸν ἐκεῖ γενομένους ἐκβάλλει τὸ κῦμα (βεῦμα Stob.?), κτέ. Additum αὐτοῦς corrumpit Atticam verborum compositionem. — Ibidem C init. Iniuria ex cod. Ox. recepta est forma non Attica προθυμηθήσομαι pro προθυμήσομαι. — Ibidem post pauca e verbis ὡς ἐγὼ εἰμι οὗτος [Σωκράτης] ὁ νυνὶ διαλεγόμενος κτέ. nomen eximendum esse censeo. — Ibidem D extr. *Lect. Rhen.* p. 40 supplēvi: ἐγγυήσασθε οὖν με πρὸς Κρίτωνα, ἔφη, τὴν ἐναντίαν ἐγγύην ἢ ἢν οὗτος πρὸς τοὺς δικαστάς

ἡγγυᾶτο. οὗτος μὲν γὰρ ἢ μὴν <με> παραμενεῖν· ὑμεῖς δὲ ἢ μὴν μὴ παραμενεῖν ἡγγυήσασθε, κτέ. — Ibidem E init. καὶ μὴ δρῶν μου τὸ σῶμα ἢ καλόμενον ἢ κατορυττόμενον ἀγανακτῆ ὑπὲρ ἐμοῦ ὡς δεινὰ πάσχοντος, μηδὲ λέγῃ [ἐν τῇ ταΦῆ], ὡς ἢ προτίθεται Σωκράτῃ ἢ ἐκφέρει ἢ κατορύττει. Indicio est protitetai, spuria esse verba a me cancellata.

P. 117E. ὁ δὲ περιελθὼν, ἐπειδὴ οἱ βαρύνεσθαι ἔφη τὰ σκέλη, ἀπεκλίθη (l. ἀπεκλίνη) ὑπτιος· οὕτω γὰρ ἐκέλευεν ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἄμα ἐφαπτόμενος αὐτοῦ [οὗτος ὁ δούς τὸ φάρμακον], ὀλίγον χρόνον ἐπεσκόπει τοὺς πόδας καὶ τὰ σκέλη. Deleatur interpretamentum sumtum ex capitis LXVI init. τὸν μέλλοντα δώσειν τὸ φάρμακον. Minus recte, ut mihi quidem videtur, Hartman verba οὕτω — ὁ ἄνθρωπος Platoni abiudicavit.

(Continuabuntur).

AD LUCRETIUM.

Versus II 679—681 a Briegero ita editi sunt:

denique multa vides, quibus et color et sapor una
reddita sunt cum odore in primis, pluraque dona

.

haec igitur variis debent constare figuris.

Sed in codd. OQ pro *pluraque* scriptum est *pleraque*, neque ullum indicium apparet lacunae, quam primus suspicatus est Bernaysius, cui Munro assentiens hunc fere in modum lacunam explendam censet:

quis accensa solent fumare altaria divum.

Etsi hic versus insiticius cum totius loci argumento optime congruit — Lucretius enim varias esse in uno corpore atomorum figuras demonstrat, quibus efficiatur ut una eademque res et colorem habeat et sapiat et oleat — tamen minime opus esse mihi videtur statuere post *dona* unum versum excidisse, sed probabilius est vitium latere in vocabulo *pleraque*, pro quo scribendum esse conicio *turea*:

reddita sunt cum odore, in primis *turea* dona.

haec igitur cet.

Hanc mutationem non levem esse concedo, sed tenendum est vocabula TURBA et PLERAEQUE, cum in archetypo litteris maiusculis formae angustioris exarata essent et particula -que per compendium scripta, facilius potuisse inter se permutari quam primo obtutu nunc nobis videntur. Verum hoc argumentum ex scripturae similitudine petatum premere nolim. Accedit tamen quod Vergilius, qui, ut Gelli (I 11, 7) verbis utar, non verba sola, sed versus prope totos et locos quoque Lucreti sectatus est, eadem locutione in Aeneide (VI 224—225) usus est:

congesta cremantur

turba dona, dapes, fuso crateres olivo.

Nonne hic locus audaciam coniecturae meae aliquantum minuit nobisque permittit, ut hoc modo Lucreti versus in integrum restituamus?

AD TACITI DIALOGUM.

Maternus, poeta et orator, sed artis poeticae quam oratoriae eloquentiae studiosior, dum Vergilium (Georg. II 475) imitatus vitam rusticanam summis laudibus celebrat et negotia forensia officiaque oratoris detestatur, ita exclamat (cap. XIII): „nec „insanum” ultra et lubricum forum famaque *palantem* trepidus experiar”. *Palantem* in Leidensi (m. pr.) legitur, Vaticanus autem *pallantem* exhibet, pro quo Nipperdeius *pallentem*, Schurzfleischius *fallentem*, Boetticherus *fallacem* coniecit. Unus Iohnius, editor Dialogi recentissimus, lectionem traditam, ut solet, defendit ad Graecum illud *ἄσσα ἄγγελος* provocans, quasi *fama palans* dictum sit pro rumoribus vagis (Verg. Aen. II 17). Sed etiamsi hanc significationem verbo palandi concedamus, tamen aliud attributum famae gravius, quod non in ipsa notione huius vocabuli iam latet, desideramus, quo melius pateat Maternum existimare famam esse incertam instabilemque et aequae cavendam atque forum lubricum. Idcirco mihi legendum esse videtur: *famamque labantem*. Fama enim in foro lubrico stare non potest, sed iamiam casura est.

J. VAN WAGENINGEN.

ADNOTATIONES CRITICAE

AD

THEOCRITUM.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

Idyll. I 19:

ἀλλὰ τὸ γὰρ δὴ, Θύρσι, τὰ Δέλφιδος ἄλγε' αἰίδες
καὶ τὰς βουκολικᾶς ἐπὶ τὸ πλεόν ἴκεο Μοῖσας.

Sitne *αἰίδες* praesens an praestet imperfectum *ἄειδες*, non definitio; sed hoc video me longe malle: *ἄλγεα οἶδας*, nam cui barbarum ἴσαμι excidit, ei nihil necesse est. obtrudere sinceram formam *οἶσθα*.

I 27: καὶ βαθὺ κισσύβιον κεκλυσμένον ἀδεί κηρῶ.

Satis credebant olim ipsi veteres *κισσύβιον* esse poculum hederaceum, sed malesana etymologia est, quam imprudentes sequebantur. *Κισσύβια* quibus ruri pastores et alii id genus mediocres homines utebantur, fagina erant: nuper hoc argumentum attigi ad Plutarchum *Mnem.* 1900 p. 351. Virgilius Theocriti non fuit immemor *Eclog.* III 37:

pocula ponam

Fagina, caelatum divini opus Alcimedontis.

Tibull. I 10. 8: nec bella fuerunt,

Faginus adstabat quum scyphus ante dapes.

Hinc parum apposite Theocritus et Theocritum imitatus Virgilius pretiosa artificum opera fagina pastoribus suis tribuerunt. Ovidius summam morum simplicitatem depingit *Fastor.* V 522:

Terra rubens crater, pocula fagus erant.
Item in domo Philemonis, *Metam.* VIII 670, crater erat
fabricataque fago

Pocula qua cava sunt, flaventibus *illita ceris*.

Hinc quum omnium consensu participium *κεκλυσμένον* ferri nequeat, fuit etiam ni fallor ante me, qui *κεχριμένον* reponere vellet, sive, si id fortasse mavis apud Alexandrinum poetam: *κεχρισμένον*, neque ullum aliud aptum vocabulum invenire potui quod simul metro conveniret. Dices fortasse verbum *χρίειν* nisi de liquidis rebus non esse in usu: respondeo pastorem antequam illineret, necessario ceram liquefecisse. Sed usus verbi *χρίειν* latius patet quam nonnulli opinantur. Callimachus Hymn. III 69 scripsit: *σποδιῷ κεχριμένος αἰθῆ*. quin et Schneiderus p. 215 tres locos attulit ubi *ἀσβόλω χρίεσθαι* legitur. Alia multa de verbo *χρίειν* conguessi in *Mnem.* 1902 p. 7 et causam aperui, cur sacri scriptores, sicubi de profano usu sermo fiat, ab hoc verbo sedulo abstinerint et *ἀλείφειν* maluerint appellare. Veluti Ioh. XIX 39, Nicodemus emit *μίγμα* (var. lect. *ἔλιγμα*. lege *σμῆγμα*) *σμύρνης καὶ ἀλῆς*, deinde cadaver illigatum fuit *ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων*. tertio die post, Evang. Marci XIV 1, veniunt mulieres ad sepulcrum *ἀγοράσασαι ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν*. Est Aristophanis fragmentum *Ταγηνισαῖς* apud Stobaeum Flor. 121.18, de quo Cobetus saepe egit et postremum *Mnem.* 1860 p. 147, ubi corruptum locum ita constituit:

οὐ γὰρ ἂν ποτε
. τεθνεῶτες ἐξεφανωμένοι
προὔκειμθ' οὐδὲ βακκάρει κεχριμένοι,
εἰ μὴ καταβάντας εὐθέως πίνειν ἔδει.

Verum his ad Theocriti intelligentiam parum proficitur. Faterum est non lenissimam esse mutationem, si quis pro *κεκλυσμένον* rescribere velit *κεχρισμένον*. sed exspecto qui faciliorem simul et verisimiliorem scripturam indicare possit. Etiam hodie simplex *unguentum* in usu est ex cera, cui aliquid olei admixtum fuit.

Difficile dictu est quid tandem sit I 30 *κισσὸς ἐλιχρῶσ κεκονιμένος*. Parum lucis affert Virgilius qui Eclog. III 38

ocum ita immutavit ut minime appareat quid in suo codice
nvenierit; sunt enim satis obscura et contorta verba de poculis,

Lenta quibus torno facili superaddita vitis

Diffusos edera vestit pallente corymbos.

Fontuli Callimachi Hymn. III 41: ὄρος κεκομημένον ὕλη, nam
st sane κομᾶν verbum neutrum etiam apud Callimachum ipsum
Hymn. IV 262, sed, quod vere observavit Schneiderus p. 161
t 210, poetae utique Alexandrini identidem delabuntur ad
massivas dicam an medias formas. Apud Theocritum neutrum
verbum est κομᾶν I 133 et VIII 9, nec tamen minus IV 57:

ἐν γὰρ ὄρει βᾶμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομέονται,

ahrens ultro reposuit contra codicum fidem κομέονται, quam-
uam Schneidero coniecturam approbare non potuit. Etiam illic
nalim: κισσὸς ἐλιχρῦσφ κεκομημένος. Pariter comandi verbum
pud Romanos neutrum est, sed participium *comatus* usu tri-
um est et *comatam silvam* Catullus appellavit IV 11. Cf. Spanh.
d Callim. p. 198.

I 37 duo in poculo amatores repraesentati fuerunt, quibus
ssidet mulier:

πὰρ δὲ οἱ ἄνδρες

καλὸν εἰθειράζοντες ἀμοιβαδὶς ἄλλοθεν ἄλλος

νεικέλουσ' ἐπέεσσι. τὰ δ' οὐ φρενὸς ἄπτεται αὐτᾶς·

ἀλλ' ὁκὰ μὲν τῆνον ποτιδέρεται ἄνδρα γελᾶσα,

ἄλλοκα δ' αὖ ποτὶ τὸν ῥίπτει νόον· οἱ δ' ὑπ' ἔρωτος

δηθὰ κυλοιδιώντες ἐτώσια μοχθίζοντι.

fire mihi dictum videtur ac sine exemplo illud νόον ῥίπτει.
logitavi de ῥέπεται νόφ, in qua lectione medium verbum
ἐπεσθαι propter causam quam supra dixi non debet offensioni
sse estque praeterea satis praesidii in Aesch. Suppl. 405.
deindè me advertit verbum μοχθίζοντι. Petunt amatores in ta-
ula se invicem conviciis, νεικέλουσ' ἐπέεσσι· unde hoc efficiunt
pectatores? Nempe κυλοιδιώντες ἐτώσια μοχθίζοντι. Hoc quidem
er se recte dictum est; sic VII 48:

ὃ σοι ποτὶ χίτων ἀοιδόν

ἀντία κοκκύζοντες ἐτώσια μοχθίζοντι.,

t X 56:

ταῦτα χρὴ μοχθεῦντας ἐν ἀλίφ ἄνδρας αἰδεῖν.

ed undenam ille μόχθος apparet? Nempe toto corporis habitu,

gestu, vultu denique commotus animus significabatur. Sic legimus XX 13:

χείλῃσι μυχθίζοισα καὶ δμμασι λοξὰ βλέποισα
et ad eundem modum malim:
κυλοιδιδώντες ἐτώσια μυχθίζοντι.
Adulescentium tument oculi, distorta labia.

I 51 etiam vulpecula in poculo representata fuit, quae pueri prandio insidiatur:

ἐπὶ πήρῃ
πάντα δόλον κεύθοισα τὸ παιδίον οὐ πρὶν ἀνησεῖν
Φατὶ πρὶν ἢ ἀκράτισον ἐπὶ ξηροῖσι καθίξῃ.

Haec bonorum Codicum lectio est; in aliis est ἀνάρισον, in Scholio autem quodam ἀκρατισμόν. De vera scriptura inter doctos viros minime convenit: veluti Isaaco Vossio Scholii lectio placuit; Valckenaerius cum aliis tuetur codicum lectionem; Ahrenti ἀκρατισός idem est quod *prandium*; Lobeckius commendavit πανάπασον; Fritzschiuss ἀκρατισμῶ; Hillerus ἀκρατισμόν. Cholmleius denique nil certi pronunciat; equidem nihil admodum requirerem, si legeretur:

οὐ πρὶν ἀνησεῖν
Φατὶ πρὶν ἂν πράτισον ἐπὶ ξηροῖσι καθίξῃ.

Vide vocabulum πράτισόν I 77, XXVII 49 et 55. Si nihil aliud, agnoscis certe correctionis lenitatem.

I 54: μέλεται δὲ οἱ οὔτε τι πήρας
οὔτε φυτῶν τοσσῆνον ὅσον περὶ πλέγματι γαθεῖ.
Molesta est praepositio περί· corrigo: ὅσον περ.

I 57: τῷ μὲν ἐγὼ πορθμεῖ Καλυδωνίῳ αἰγὰ τ' ἔδωκα
ῶνον καὶ τυρῶντα μέγαν λευκοῖο γάλακτος.

Hic cum Ahrente in maiore editione et Susemihlio Hist. Litt. Gr. I p. 198. 3 omnino amplectendam censeo lectionem quam Scholiasta offert: πορθμῆι Καλυδωνίῳ. Alii vulgatam lectionem defendunt cum Büchelerio in *Museo Rhenano* 1893 p. 85. Scio quidem apud Herodotum I 24 πορθμέας dici qui ex Sicilia Corinthum ultro citroque commeant itemque latius patet nominis potestas apud Lucianum Veris Historiis II 29; Cholm-

eius mihi hos locos indicavit; sed *πορθμεύς* proprie tamen est, qui fretum transmittit, qui transfretat, nam uno vocabulo *ransfretatorem* dicere non audeo, nec magis noster sermo *over-etter* ea significatione novit, quum non nisi translato sensu *nterpretem* ita nominemus. Quodnam autem fretum hic intelligemus? Composuit Idyllia Theocritus partim in Sicilia, partim Alexandriae, partim in insula Co. Estne fretum quod Aetoliam et Siciliam dividit? Non est. Fretumne inter Aetoliam et Aegyptum nteriacet? Multo etiam minus. Dicemusne denique Con insulam b Aetolia freto separatam esse? Res prorsus absurda est. Ab ltera parte verum quidem est, in hoc Idyllio describi collo- uium duorum pastorum Siculorum; hinc vs. 65 legimus: *θύρσις δὲ ὡς Αἴτνας* et vs. 23: *ὡς ὄκα τὸν Λιβύαθε ποτὶ ἱρόμιν ἄσας ἱρίσθων*, speciem habet Matthiae coniectura *Λιλύ- θαθε*, de qua suspicione Kuiperum vide *Mnem.* 1889 p. 383. sed poeta, quod omnes norunt qui Theocritum paullo diligentius perlegerunt, locorum situs et temporum notationes susque deque iabet. Sic vs. 147 pastoris illius Siculi verba sunt: *καὶ ἀπ' Ἀγίλω ἰσχάδα τρώγοις*, quasi ficus in Sicilia non nasceretur, iam *ἰσχάδες Ἀγιλίδες* in Attica proveniunt, cf. Athen. XIV p. 652 E. „Mit Recht wird in den Scholien erklärt: *διαπορθ- μεύοντι ἐξ Αἰτωλίας εἰς Πελοπόννησον*. Dass ein solcher Kalydo- nischer Schiffer einmal nach Sicilien gekommen sei, ist keines- wegs undenkbar, und wir können es dem Dichter glauben, ohne uns weiter den Kopf darüber zu zerbrechen.“ Qui haec scripsit Hillerus, non satis videtur reputasse institorem, qui forte Sici- iam adiisset, vix bene *πορθμέα* potuisse dici, quod Calydone n Peloponnesum soleret transfretare. Equidem cum Scholiasta onge malim *πορθμῆϊ Καλυδνίῳ* scribere et Calydnas insulas ntelligere, non eas quas Strabo XIII p. 604 prope Tene- lum novit, sed quarum Homerus iam mentionem fecit Iliad. 677, quaeque olim *Κάλυδναι*, postea *Κάλυμναι* dictae sunt, f. Strabo X extr. Facile mihi persuadeo frequentem fuisse ommeatum inter Con et Calymnam insulas, nam angusto freto eparantur. Qui dubitarunt possetne ferri apud Theocritum epica orma *πορθμῆϊ*, conferant Idyll. IV 8; VII 49, 150; XIV 64; XV 22, 52 et 121.

I 67: ἢ κατὰ Πηνειῶ καλὰ τέμπεα ἢ κατὰ Πίνδω.
Malim: κατὰ Πίνδον.

I 72: τῆνον χῶκ δρυμοῖο λέων ἐκλαυσε θανόντα.
At non sunt in Sicilia leones; cf. Wagn. ad Virg. Ecl. V 27.

I 107 = V 46: ὦδε καλὸν βομβεῦντι ποτὶ σμάνεσσι μέλισσαι.
Nonne praestat περὶ σμάνεσσι?

I 150. Pro πεπλῦσθαι Meinekios πεπλύνθαι commendavit:
credite posteri! Adeo nemo mortalium omnibus horis sapit.

II 3: ὡς τὸν ἐμοὶ βαρὺν εὖντα φίλον καταδήσομαι ἄνδρα,
ὃς μοι δωδεκαταῖος ἀφ' ὧ τάλας οὐδέποθ' ἴκει.
Praestare dixerim: ἐμοὶ βραδὺν εὖντα. Aliter usurpatur adiec-
tivum βαρὺς I 100 et III 15.

II 15: καὶ ἐς τέλος ἀμὴν δπάθει
Φάρμακα ταῦτ' ἔρδοισα χερείονα μῆτε τι Κίρκης
μῆτε τι Μηδείης μῆτε Ξανθᾶς Περιμῆδας.
Convenientius erit ἔρδοισι. Mulier de se, uti notum est, plu-
rali numero utitur masculino genere, veluti Eur. Androm. 367.
Etiam II 5 Theocritus ζοοὶ scripsit, non ζοαί.

II 20: ἢ ῥά γέ τοι μυσάρᾳ καὶ τὴν ἐπίχαρμα τέτυγμαί;
Hillero haud iniuria displicet illud τοι. Incidi equidem in: ἢ ῥά
γε, τρισμυσάρᾳ.

II 124: καὶ μ' εἰ μὲν κ' ἐδέχεσθε, τὰ δ' ἦς φίλα.
Etiamsi sit in epica poesi aliqua licentia circa usum particulae
ἄν vel κε, qua de re multi dixerunt necdum mihi ab omni
parte pertractata quaestio videtur, non tamen mihi persuadeo
εἶ κε cum indicativo iungi posse. Madvigius vitium odoratus
Advers. I p. 301 coniecit: καὶ ῥ' εἰ μὲν μ' ἐδέχεσθε, quod mihi
quidem non magno opere arridet. Malim: καὶ μ' εἰ μὲν κατέ-
δεχθε. Burneiuss correxit Iliad. Ψ 526.

II 126: εὐδὸν δ' εἶ κε μόνον τὸ καλὸν σῶμα τεῦς ἐφίλησα.

Redit vitium quod modo procuravimus, nempe εἴ κε cum indicativo; hinc Ahrens proposuit:

εὐδὸν κ' εἴ τε μόνον.

Uniuscuiusque est talia suspicari, sed remanet gravior offensio circa verbum εὐδῆιν, quod in hoc contextu necessario significare debet: *contentus forem*. Valckenaerius anceps haesit quid statueret; Hermannus ad Eurip. Hec. 650 commendavit: εὐ δ' ἤς. Hodie editores fere tolerant, quod verosimiliter non potuit emendari. Potero sane post alios unum et alterum locum afferre, cuius ope translatum usum verbi εὐδῆιν aliquatenus tueare. Veluti cum Sophocles dixisset Oed. Colon. 510 κείμενον κακὸν ἐπεγείρειν, scholiasta attulit Callimachi locum: τί δάκρυον εὐδῶν ἐγείρεις; Apud Libanium legitur Orat. I 4 p. 82 Forster: τελοῦσα δὲ (μήτηρ) ἀργύριον τοῖς ἐπὶ τοῦ παιδεύειν οὐκ ἤδει χαλεπῆναι πρὸς καθεύδοντα παῖδα, i. e. desidem. Platonis verba sunt Phaedr. 267 A: Τισίαν δὲ Γοργίαν τε ἐάσομεν εὐδῆιν. Longinus π. ὕ. 4. 6 ex Platonis Legg. VI 778 D excitavit: περὶ δὲ τειχῶν ξυμφεροίμην ἂν τῆ Σπάρτῃ καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῆ γῆ κατακείμενα [καὶ μὴ ἐπανίστασθαι], ubi equidem resectis illis καὶ μὴ ἐπανίστασθαι, libenter rescripserim: καθεύδειν ἐᾶν ἐν τῆ γῆ. Secundum Sophoclem gratum est: ὑπὸ ζέγγυ πυκνῆς ἀκοῦσαι ψακάδος εὐδούση Φρενί. His omnibus rite perpensis, tamen mihi non persuadeo sinceram scripturam apud Theocritum servatam esse. Iam correxeram εὐαδε δ' εἰ μοῦνον τὸ καλὸν σῶμα τεῦς ἐφίλησα, sed Cholmleius docuit p. 209, me post Leopoldum Schmidt sero venisse.

II 142: ἐπράχθη τὰ μέγιστα καὶ ἐς πόθον ἤνομες ἄμφω.

Recte legitur XVIII 55:

εὐδετ' ἐς ἀλλάλων ζέρον Φιλότητα πνέοντες
καὶ πόθον.

Illic autem longe praestabit: ἐς κόρον ἤνομες.

II 145: ἀλλ' ἤνθ' ἐμοὶ ἄ τε Φιλίτας

μάτηρ τᾶς Σαμίας αὐλητρίδος ἄ τε Μελιξοῦς.

Intolerabilis est hiatus in libris: τᾶς γε ἐμᾶς αὐλητρίδος· olim rescriptum fuit τᾶς γ' ἀμᾶς, sed acutissime coniecit Lobeckius τᾶς Σαμίας, quod sine dubio longe melius quam Cholmleianum

τῆς ἀλαῆς ἀύλητρίδος. Superest offensio in iterato articulo, nam frustra interpretes alios locos admoverunt quorum est diversa ratio. Corrigam: ἤ γε Μελιξοῦς. Lena, credo, duas tibicinas alebat, sed utrius mater esset Simaetha non pro certo novit.

Scholia in Theocritum non magni facio, sed est operae pretium ea identidem inspicere, nam nullus liber tam malus est quin ex eo aliquid discere possis. Veluti Cobetus ad Homerum pluribus ostendit quæenam Alexandrinis grammaticis ἀπρεπῆ visa sint; quæ eodem pertinent in Scholiis ad Apollonium Rhodium nuper excerpti; nunc vide mihi quid annotatum fuerit ad Idyll. III: οἱ μὲν Φασιν αὐτὸν Θεόκριτον εἶναι διὰ τὸ σιμὸν αὐτὸν καταφαίνεσθαι· οἱ δὲ Βάττον, αἰπόλον τινά, ὃν ἐν ἑτέρῳ εἰσάγει τῆς Ἄμαρυλλίδος ἑρῶντα. ἀπρεπὲς γὰρ τὸν Θεόκριτον τῆς ἀγρῶας (credunt Byzantinum hoc esse vocabulum) ἑρᾶν, ὥς ἐ καὶ ἐν ἀγρῶ διαγείν. Verum misso hoc, quod multis tanti non videbitur esse, est III 27:

τὰν βαίταν ἀποδὺς ἐς κύματα τῆνῶ ἀλεῦμαι,
ὄπερ τῶς θύννωσ σκοπιάζεται· Ὀλπις δὲ γριπεύς·
καίκα μὴ ποθάνω, τό γε μὰν τεὸν ἀδὺ τέτυκται.

Quid ea verba significare debeant, non obscurum est, nam Virgilius interpretatus est Eclog. III 60:

Praeceptis aërii specula de montis in undas

Deferar; extremum hoc munus morientis habeto,

eaque verba Wagnerus prosaice ita reddidit: „Hoc tibi muneris, hanc tibi laetitiam moriens offero, ut tua causa misere peream.” De Theocriti loco non consentiunt interpretes; postremus eorum quos cognovi, Cholmleium dico, probat Graefii coniecturam, quam Hillerus quoque in textum intulit: καίκα δὴ ποθάνω, deinde ita vertit: „and if I die (well it will all be over), and yet thou art sweet to me”, sed ultro concedit neque γε μὰν recte positum esse, nec τὸ τεὸν ἀδὺ apte explicari posse. Mihi δὲ pro μὴ non valde arridet, deinde vix dubitare possumus quin reliqua graviter corrupta sint. Ut in incerta re scribam:

καίκα μὴ ποθάνω, — τό γ' ἐναντίον ἀδὺ τέτυκται.

h. e. mortem mihi exopto. Τὸ ἐναντίον scilicet τοῦ μὴ ἀποθανεῖν.

Quodnam est Quarti Idyllii argumentum? Prope Crotonem

colloquuntur inter se Battus caprarius et Corydon bubulcus. Non est ipse Corydon boum dominus, sed mercenarius senis cuiusdam, cuius filius, uti conicere fas est, Aegon nomine, quamquam minime ad certamen idoneus abiit Olympiam, ut cum omnium celeberrimo athleta Milone contenderet. Interea boves, sive filii familias desiderio sive Corydonis incuria, depereunt. Hic tempus fallit fistula canendo ea quae docuerunt tibicines clarissimi qui floruerunt sub Ptolemaeo Philadelpho, nec quidquam poeta de chronologia sollicitus est, quum Milon duobus ferme saeculis ante floruerit. Cantat etiam Lacinium promuntorium, ubi Aegon — sed de eo infra dicam — taurum agrestem quem robusta manu prehenderat, Amaryllidi dedit quam deperibat; nam in ea morum simplicitate tale donum ab amatore eleganter virgini offerri poterat. Eandem mulierem Battus quoque amat, sed iam, proh dolor! mortua est. Interea dum gregis aliquam curam habet, caprarius sub malleolo spina vulneratur, cui malo Corydon medetur simulque monet ne silvestribus locis discalceatus ambulet. Denique Battus rogat num senex, quem suspicati sumus Aegonis esse patrem, etiam nunc cum amica sua rem habeat. Affirmat Corydon ipsum se vidisse mortalium salacissimum, quum mulierculam permoleret. Sic discedunt.

Scopae solutae, uti aiunt. In hoc colloquio, uti Kiesslingius scribit, „pastores non certum, quo omnis sermo tendat, finem propositum habent”. Boni poetae est artificium abscondere magis quam in clara luce collocare, sed in hoc carmine sancte deierare poteris nihil esse artis non magis quam ingenii. Atque hoc quidem Idyllum est ex „meris rusticis” illis, quae iubemur admirari. Veluti Fritzschius p. 24, ut lectoribus os obturet, etiam provocat ad Gôthii testimonium, qui Theocritum appellavit „den Blumen-singenden, Honig-lallenden, Freundlich-winkenden Theokrit”; quae verba quid sibi velint, non satis assequor; illud novi de Graeco scriptore, si Homerum exceperis, non habere Gôthium testimonii dictionem, qui Longi quoque Pastoralia laudibus in coelum extulerit. Deinde ut retundat severam Herderi de Theocrito sententiam et hodiernos iudices reiiciat tanquam „oberflächliche Schriftsteller” nullaque prorsus fide dignos, testimonium Gessnero denunciat Theocriteae laudis

aemulo. Ipsa sonantia verba partim certe describam: „Bei ihm findet man die Einfalt der Sitten und der Empfindungen am besten ausgedrückt, und das Ländliche und die schönste Einfalt der Natur; er ist mit dieser bis auf die kleinsten Umstände bekannt gewesen. — Seinen Hirten hat er den höchsten Grad der Naivetät gegeben; sie reden Empfindungen, so wie sie ihnen ihr unverdorbenes Herz in den Mund legt. — Er wusste ihren Liedern die sanfte Miene der Unschuld zu geben, wenn die einfältigen Empfindungen eines unverdorbenen Herzens eine Phantasie befeuern, die nur mit den angenehmsten Bildern aus der Natur angefüllt ist“, *cet.* Quid attinet dicere me horum nihil credere? Verba mihi ac voces videntur et praeterea nihil.

Novam interpretandi viam ingressus est Reitzensteinus; hanc non cognovi nisi per Legrandium p. 142 sqq., sed quoniam in literarum republica quidvis libere licet proloqui, aperte dicam hanc mihi insaniam videri rationis expertem. Describam pauca quaedam, sed quantum, uti auguror, γέυματος χάριν abunde satis erit. „D'après M. Reitzenstein, les traits de mœurs rustiques — réelles ou fantaisistes — ne se seraient introduits dans l'oeuvre du poète que par voie détournée, à la faveur d'une espèce de jeu de mots“. Pro exemplo erit idem illud Quartum Idyllium de quo quaerere coepimus. „Dans l'idylle IV, Corydon conseille à Battus de ne pas se risquer pieds nus sur la montagne; ces mots, si naïfs d'apparence, formuleraient une critique littéraire, mise dans la bouche d'Alexandre d'Étolie, et adressée par lui à Callimaque: ils signifieraient pour quiconque sait comprendre: „Avec un talent délicat comme le vôtre, ne vous aventurez jamais à traiter des sujets rustiques“. À la fin de la même idylle, l'allusion faite aux amours d'un vieillard équivaudrait à l'annonce d'une poésie grivoise, d'un „poème ionien“, que préparait alors Alexandre d'Étolie“. Apparet Legrandio in laboriosissima commentatione novam illam sapientiam minime potuisse probari.

Conspirasse plerique omnes videntur ad Theocritum unice laudandum; de Vergilii Eclogis semper multo liberius iudicatum fuit. Ponam quaedam Wagneri dicam an Heynii verba: ad Eclogam III, quae partim ducta est ex Idyll. IV ita legimus adnotatum: „Vitae et moribus huius generis hominum convicia

haud esse insolita, nemo dubitat; verum poeta, si ingenio carmine recte utitur, numquam ad sordida et flagitiosa, pia ac foeda carmine exprimenda se demittet". Scribit Teufelius: „Die Vergleichung mit dem griechischen Dichter fällt ten zu Gunsten des römischen aus, oft ist die Verschlechterung handgreiflich", cet. cet. Alia sciens praetermitto: hoc non habet Virgilius: versiculi sunt bene tornati et optimae finitatis; Theocriti sermo cum sit mixtus compositus ex lectorum colluvie talis est, qualem dicere nolo, cum praesertim Cobetus iam dixerit.

[V 8: Φαντί νιν Ἡρακλῆϊ βίην καὶ κάρτος ἐρίσσειν.

mo praeter Milonem hoc affirmaverat, qui auctor fuerat goni ut secum Olympiam ad certamen proficisceretur. Hinc ne necessarius est singularis Φατί.

[V 22. Impeditus locus est:

λεπτός μὲν χῶ ταῦρος ὁ πυρρίχος. εἶθε λάχοιεν
τοὶ τῷ Λαμπριάδα, τοὶ δαμόται, ὅσσα θύωντι
τῆ Ἥρα τοῖόνδε· κακοχρήσμων γὰρ ὁ δᾶμος.

to reliqua quae in hisce versibus merito offensionem sunt: sed rens pro κακοχρήσμων commendavit κακογράσμων, nempe in quod κακοφάγος a stirpe ΓΡΑ, unde ἔγραφε Callim. fr. 250, ὕγραος, γράσις. Plurimum ambigo verene sic coniectum rit, sed, si κακογράσμων probabitur, derivare equidem malim eo quod est γράσος, quo nomine appellant secundum Polluxa II 77 τὴν ἐν τοῖς τράγοις δυσωδίαν καὶ τὴν ἐν ταῖς μασχά- ρις. Olidos suos tribules Battus dicit esse.

[V 24: καὶ ποτὶ τὴν Νήαιθον, ὅσα καλὰ πάντα φύονται.

miror verbi φύειν neutram significationem et proclive est situere: φύονται. Obloquitur Cholmleius: primum provocans ad Idyll. VII 75:

Ἰμέρα αἴτε φύονται παρ' ὀχθαισιν ποταμοῦ,
mutato verborum ordine rescribere expeditum est:

Ἰμέρα αἴτε παρ' ὀχθαισιν ποταμοῦ φύονται.

nde praeter duos locos ex Mimnermo et Moscho petitos, exmero affert omnium notissimum locum Iliad. Z 149, ubi

Batavi editores scrupulum removerunt. Sed Britannus plurimum confidit Alcaei loco, fr. 97: *ἐλάφῳ δὲ βρόμος ἐν σήθεσι φύει Φόβερως*, sed hoc quidem telum ei extorquere facile est, nam tuto corrigere poteris: *βρόμος ἐν σήθεσι θύει*. Est verbi causa Callimachi fragmt. 82:

*κούχ' ἄδ' Ἀρείων τῶπέσαντι παρ Διί
ἔθυσεν Ἀρκὰς ἵππος,*

ubi utilia sunt quae Schneiderus adnotavit p. 237.

IV 34 sermo fit de promuntorio Lacinio, ubi

*ἄπερ ὁ πύκτας
Αἴγων ὀγδῶκοντα μόνος κατεδαίσατο μάζας.
τηνεῖ καὶ τὸν ταῦρον ἀπ' ὄρεος ἄγε πιάξας
τᾶς ὀπλάς.*

Hic omnium primum audiamus scholiastam: ταῦτ' οὐκ ἐπ' Αἴγωνι ἰσόρηται, ἀλλ' ἐπ' Ἀσυάνακτι τῆ Μιλησίῳ. ὁ δὲ Θεόκριτος τὰ περὶ τοῦ Μιλησίου τοῦ Ἀσυάνακτος ἰσορούμενα εἰς Αἴωνα μετένευκε. Φασὶ γὰρ τοῦτον Ἰσθμια νικήσαντα καὶ οἴκοι παραγενόμενον ἐκ τῆς ἰδίας ἀγέλης τοῦ μεγίστου λαβέσθαι βοδὸς καὶ μὴ ἀνεῖναι ἕως ὃ ταῦρος ἐλευθερῶν τὸ σῶμα κατέλιπε τὴν ὀπλὴν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Simile quid etiam de Titormo traditur apud Aelianum Var Hist. XII 22: *Τίτορμος ἐπὶ τὴν ἀγέλην ἦλθε καὶ σὰς ἐν μέσῳ τὸν μέγιστον ταῦρον ἄγριον ὄντα λαμβάνει τοῦ ποδός, καὶ ὁ μὲν ἀποδράναι ἔσπευδεν, οὐ μὴν ἐδύνατο. παρίοντα δὲ ἕτερον τῆ ἑτέρας χειρὶ συναρπάσας τοῦ ποδός ὁμοίως εἶχε.* Item de Milone, Append. Epigr. 20:

*τοῖος ἔην Μίλων, ὅτ' ἀπὸ χθονὸς ἤρατο βριθὸς
τετραένη δαμάλην ἐν Διὸς εἰλαπίναις,
ὁμοίς δὲ κτήνος τὸ πελώριον, ὡς νέον ἄρνα,
ἤνεγκεν δι' ὄλης κούφα πανηγύρεως.
καὶ θάμβος μὲν· ἀτὰρ τοῦδε πλέον ἤνυσε θαῦμα
πρόσθεν Πισαίου, ξεῖνε, θυηπολίου.
ὄν γὰρ ἐπόμευσεν βοῦν ἄζυγον, εἰς κρέα τόνδε
κόψας, πάντα κατ' οὖν μούνος ἐδαίσατό νιν.*

Etiam Athenaeus X 412E hoc epigramma exscripsit — Dorieus auctor est — et praeterea haec habet: *Μίλων δ' ὁ Κροτωνιάτης ἦσθιε μνάς κρεῶν εἴκοσι καὶ τσαύτας ἄρτων, οἴνου τε τρεῖς χόας ἔπιεν. ἐν δ' Ὀλυμπίᾳ ταῦρον ἀναθέμενος τοῖς ὁμοίς τετραμετῆ,*

καὶ τοῦτον περιενέγκας τὸ σάδιον, μετὰ ταῦτα δαιτρεύσας μόνος
 αὐτὸν κατέφαγεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ. Sunt etiam alia de Milone tum
 apud Athenaeum, tum apud alios, quae omitto; sed superest
 rogare quomodo Aegon, qui se numquam oleo inunxerat, vs. 7,
 nec corpus quotidianis exercitationibus corroboraverat, idem
 praestare potuerit quod clarissimi pugiles. Quodsi vel maxime
 Aegon praestiterit, nihil erat cur pastores hominem riderent,
 qui ipsius Milonis famam obscurasset. Sed quid cesso veram
 scripturam promere? Halbertsma, *Mnem.* 1878 p. 108, simplicis-
 simo remedio hanc difficultatem evitavit Milonis nomine repo-
 sito, ubi librarii perperam intulerant nomen Aegonis.

Μίλων ὑδάκοντα μόνος κατεδαίσατο μάζας.

Haec vera scriptura est, nec tamen Hillerus quum cognovisset,
 eam in textu exhibere ausus est.

V 9: τὴν δὲ τὸ ποῖον

Λάκων ἀγκλίψας ποκ' ἔβαν ἀκόος;

Sic hodie recte; nam Kiesslingius perperam ἔβαν ediderat.
 Itidem vs. 19:

οὐ τευ τὰν σύριγγα λαθὼν ἔκλεψε Κομάτας,

Kiesslingius eundem errorem erravit. Ipso proprio nomine ad-
 dito unusquisque de se loquitur usus tertia persona:

I 103: Δάφνις κῆν Ἄϊδα κακὸν ἔσσειται ἄλγος Ἐρωτι.

V 87: Φεῦ Φεῦ Λάκων τοι ταλάρως σχεδὸν εἴκατι πληροῖ
 τυρῶ καὶ τὸν ἀνηβον ἐν ἀνθεσι παῖδα μολύνει.

V 139: τὴν δέ, Κομάτα,

δωρεῖται Μόρσων τὰν ἀμνίδα.

Sed continuo reditur ad primam personam:

οὐ τέ γε Λάκων

τὰν βαίταν ἀπέδυσ' ὁ Καλαιθίδος· ἢ κατὰ τήνας
 τᾶς πέτρας, ὄνθρωπε, μανεις εἰς Κραῖθιν ἀλοίμαν,

ubi noli dubitare quin ἀπέδυσσε intelligendum sit. Omnibus
 hic mos est et olim et nunc. Cf. *Mnem.* 1882. p. 5.

V 25. Legebatur olim:

καὶ πῶς ὦ κίναδ' εὖ τὰδε γ' ἔσσειται ἐξ ἴσω ἀμίν.

Sunt variae lectiones: κίναϊδε, κίναδε, κυνιδεῦ, κινιδεῦ· hinc
 Ahrens: καὶ πῶς ὦ κίναϊδε τὰδ' ἔσσειται· alii: καὶ πῶς ὦ κίναδος

τύ, τὰδ' ἔσσεται. Nempe ut quocumque tandem modo eliminaretur molesta particula γε, cum ceteroquin ab scholio quodam maiorem commendationem habeat lectio κινάδευ, quam etiam Dindorfius amplexus est in Thesaurο. Ceterum in certamine θεῖναι dicitur, *deronere, inzellen*, inde passivum quoque κείσθαι eo sensu usurpatur. Sic V 23: ἠνίδε κείται ἄριφος. VIII 13: μόσχον ἐγὼ θησῶ, alibi. Hinc scribam:

καὶ πῶς, ὃ κινάδευ, τὰδε κείσεται ἐξ ἴσω ἀμίν;

V 36: εἰ τύ με τολμῆς

ἄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπεν.

Recte articulus additus est; scripserit Sophocles:

ὀρθοῖς ἔμελλον ἄμμασιν τούτους ὄρῶν.

Sed in soluta oratione solemne est: Arriani Epictet. III ad finem: τὰ ἀντιβλέπειν ποιῶντα ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς πρὸς τοὺς πλουσίους. Hierax in Stobaei Flor. X 78: οὐδ' ἰδεῖν ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνέχεται. Aristides pro Quat. Viris p. 299: καὶ μόνος ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀντίστων ἄπασι καὶ τοῖς παροῦσι πράγμασι. Bentleyus qui mihi loco omnibus noto haec testimonia suppeditavit, attulit etiam Xenophontis Hell. VII 1. 30, ubi Archidamus in concione: ἄνδρες πολῖται, inquit: νῦν ἀγαθοὶ γενόμενοι ἀναβλέψωμεν ὀρθοῖς ἄμμασιν, ubi fortasse praestare videbitur ἀντιβλέψωμεν, sed ὀρθοῖς (τοῖς) ἄμμασιν satis certum est. Bentleyus, opinor, correxisset si duxisset operae pretium.

V 112. Ad Theocriti verba:

μισῶ τὰς δαυκέρως ἀλώπεκας, αἱ τὰ Μίκωνος

αἰεὶ Φοιτῶσαι τὰ πθέσπερα ἰχνίζοντι.,

ad haec igitur verba scholiasta adnotavit: τινὲς οὕτω κατὰ τὸ ἔσω νοοῦμενον λέγουσι· μισῶ τοὺς ἄνδρας τοὺς ἐνήλικας καὶ δαυκέρως, οἱ Φοιτῶντες διὰ τῆς νυκτὸς τὰ τοῦ Μίκωνος ἰχνίζοντι, ἤγουν ἰχνολογοῦσιν, ἐσθίουσι δηλονότι ὑπ' αὐτοῦ βινοῦμενοι. Similiter ad V 121:

ἤδη τις Μόρτων πικραίνεται· ἢ οὐχὶ παρήσθευ

σπίλλας ἰὼν Γραΐας ἀπὸ σάματος αὐτίκα τίλλειν.,

adscriptum est: τούτῳ Φησι κατὰ τὸ ἔσω νοοῦμενον· ἀπελθὼν τίλλε, Φησί, τὰς παλαιὰς τριχὰς τοῦ τάφου σου, ἤγουν τῆς

συγῆς σου. Itaque vides non noviciam esse sapientiam eorum qui in Idylliis Theocriteis nescio quem absconditum sensum odorantur. Ὅταν τι τοῦτο τῶν σοφισμάτων nosti quod equitur.

V 133: οὐκ ἔραμ' Ἀλκίππας, ὅτι με πρᾶν οὐκ ἐφίλησε
τῶν ᾧτων καθελοῖς', ὅκα οἱ τὰν Φάσσαν ἔδωκα.

Locum descripsi non quod vitium alit vel aliquid obscuri habet, sed ut meum animum et fortasse etiam lectorum inter haec studia exhilararem. Laudat Reiskius Lili Gyraldi Dialogismum in Lampade Gruteri II p. 410, qui docet hoc osculi genus — quod Graece dicitur φιλεῖν τὴν χύτραν et saepe memoratur, etiam ab Latinis scriptoribus — tunc temporis in Italia osculum Florentinum fuisse dictum. Deinde Reiskius sic pergit p. 181: „Ipse memini saepe mihi puerulo tale osculum Florentinum impressum; et cum uxorem paulo θερμότερον amplector, eo genere utor”. Est mihi propemodum miraculi instar, lectissimam Reiskiam quum de more plagulas madidas relegeret, non retuisse ne maritus tale quid effutiret.

VI 34: καὶ γὰρ θην οὐδ' εἶδος ἔχω κακόν.

Nemo, credo, Graece ita loquitur, sed: οὐδ' εἶδος ἐγὼ κακός.

VII 10 non concoquo:

κοῦπω τὰν μεσάταν ὀδὸν ἄνυμες, οὐδὲ τὸ σᾶμα
ἅμῃν τὸ Βρασίλα κατεφαίνεταιο.

Admonitus unusquisque sentit quam praepostere hoc dictum sit. Requiro: nondum dimidium iter confeceramus, nam vixdum ostentabatur nobis e longinquo Brasiliae monumentum. Correxe-ram: ἡδὲ τὸ σᾶμα, deinde comperi hanc lectionem verosimiliter fuisse in Virgillii Codice. Hic enim Eclog. IX 59:

Hinc adeo media est nobis via; namque sepulcrum
Incipit apparere Bianoris.

Coniunctio apud Theocritum exstat XXV 139.

VII 80: ὡσε νιν αἰ σιμαὶ λειμωνόθε φέρβον ἰοῖσαι
κέδρον ἐς ἀδείαν μαλακοῖς ἄνθεσσι μέλισσαι.

Mirum epitheton; recte de hoedis VIII 51: ὦ σιμαὶ δεῦτ' ἐφ'

ὕδωρ ἔριφοι· sed num apes σιμαί dicendae? Rescribam: αἱ λάσσαι, cum XXII 42: λασαῖς φίλα ἔργα μελίσσαις.

VIII 3: ἄμφω τῶγ' ἤσην πυρροτρίχῳ, ἄμφω ἀνήβω.

Hic operae pretium est Cobetum conferre ad Callimachum *Mnem.* 1861 p. 423. Poeta in Hymno in Dianam vs. 76 appellarat ἄτριχον Vulcani σέβροιο μέρος· aegre tulit hoc Cobetus, sed, non in Museo suo verum in amoeno maris littore ἀπτόξων, sic tribus verbis edixit: „ἄτριχον vitiosa forma est pro ἄθριξ, nam sic ut οὐλόθριξ, πυρρόθριξ, sim. dicebant, non ἄτριχος, οὐλότριχος, cet.”. Dum haec scribebat, fortasse in mente habebat Photii adnotatiunculam: οὐλόθριξ, οὐχὶ οὐλότριχος· καὶ οὐλότριχα, οὐχὶ οὐλότριχον. Nescio quam vere Scholiasta adscripsit ad Theocriteum πυρροτρίχῳ· τῶν Ἰώνων δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὰς γενικὰς ποιεῖν εὐθείας· sed plus proderit contulisse Schneiderum ad Callimachum p. 217, qui ut solet non sine quadam acrimonia ut Cobeti doctrinam refellat, ex Euripidis Herc. fur. 924 affert εὐτρίχου γενειάδος et ex Philonide comico apud Pollucem II 24 ὁ πολυτρίχου πάγωνος. Theocritus autem, si semel peccavit scribendo πυρροτρίχῳ, — sed venalis is error est — quater tamen recte: VII 15 δασύτριχος τράγοιο, XV 57 εὐτρίχα δειράν, XVIII, 1 ξανθότριχι πὰρ Μενελάῳ et XXV 7 ποιῆναι εὐτρίχες. Totam quaestionem de adiectivis compositis tertiae declinationis ut explices, opus est Lobeckianis copiis et diligentia; vide eum *Paralip.* p. 285.

VIII 14:

μόσχον ἐγὼ θησῶ· τὸ δὲ θές γ' ἰσομάτορα ἀμόν.

Incommoda est particula γε, quam si cum aliis deleveris, gravis orietur offensio circa metrum. Sed ἰσομάτορα quoque displicet, nam agnus tam grandis ut matri aequalis sit, iam non agnus est sed ovis et quidem adulta. Videri poterit ipse Virgilius in suo codice legisse ἰσομάτορα, quum canat Aen. IX 628: statuam ante aras iuvenum — *pariterque* caput cum matre ferentem; sed nec nihili hoc faciendum est et statim videbimus quam vitiosus ille Theocriti codex fuerit, quo Virgilius usus est. Sed Valckenaerius ad Eurip. Phoen. p. 514 scribit Ioannem Piersonum ingeniose coniecisse λιπομάτορα

itaque λιπομάτωρ est, quem Virgilius Eclog. VII 15 *depulsus a lacte* agnum nominavit. Viri docti fortasse amplexi fuissent illorum duumvirum auctoritatem, sed contra exortus est Ruhnkenius qui ad Hesychium Alberti t. II p. 75 in Auctario simpliciter scripsit se Piersonum sequi nolle, sed causam dissensus non significavit. Factum deinde est quod expectari potuit: qui sese codicum sublestae fidei manciparunt, maxime *tula* secuti, *μυσεϊσμός* suum, volo *ισομάτωρα* dicere, mordicus retinent. Ruhnkenium magis miror, criticum minime superstitiosum, cuius illa quoque verba sunt: „Inter eruditos constat aliquando doctissimos quosque Romanorum prava codicis lectione in fraudem esse inductos”. Ubi hoc dixit Ruhnkenius? Nempe in Epistula critica ad Valckenaerium, in qua sermo incidit de Theocr. V 90:

κῆμὲ γὰρ ὁ Κρατῖδας τὸν ποιμένα λείος ὑπαντῶν
ἐκμαίνει.

Non tulit ibi *λείον* sic simpliciter positum sine accusativo partis itaque correxit: *λείος ὑπάναν*, quamquam apud Virgilium legitur: At mihi sese *offert* ultro meus ignis Amyntas. Multis tamen, uti arbitror, Piersonianum *λιπομάτωρα* etiam magis placebit quam Ruhnkenianum *ὑπάναν*. Vide etiam eiusdem generis tertium et quartum locum. Vertantur, ut poeta ait, omnia in contrarium I 134;

πάντα δ' ἐναλλα γένοιτο, καὶ ἄπιτος ὄχνας ἐνεΐκαι.

Apud Virgilium haec sonant, Eclog. VIII 58: Omnia vel *mediū* fiant *mare*. Hinc non commemini quis primus suspicatus sit Virgilium festinanter legendo vertisse: *πάντα δ' ἐνάγια γένοιτο*, sive hoc ipsum in vitioso suo codice invenisse. Pariter II 21:

πάσσ' ἄμα καὶ λέγε ταῦτα· τὰ Δελφίδος ὄσέα πάσσω.

Vertit Virgilius Eclog. VIII 82:

Sparge *molam* et fragilis incende bitumine laurus.

Hinc sunt qui putent Virgilium legisse: *πάσσ' ἄλα*, quae sane deterior lectio est, etiamsi Palmerium non sequar, qui in *Exercitationibus* p. 793 contendit eo sensu plurali numero *ἄλας* fuisse dicendum: nimirum quum haec scribebat, Homerus memoria exciderat qui scripsit: *οὐδ' ἄλα δοίης* Odyss. ρ 455, quem locum itidem imitatus est poeta in Idyll. XXVII 60:

Φῆς μοι πάντα δόμεν· τάχα δ' ὕστερον οὐδ' ἄλα δοίης.

Nemo ad hunc usque diem intelligere potuit ea quae leguntur VIII 91:

ὡς δὲ κατεσμούχθη καὶ ἀνετράπετο Φρένα λύπη
ἄτερος, οὕτω καὶ νύμφα γαμεθεῖσα ἀκάρχοιτο.

Monstrum hic ali constat, nam participii *γαμεθεῖσα* est inaudita forma neque desponsatam nec recens nuptam cum Hillero licet intelligere. Nempe „man muss, um das Gleichniss zu verstehen, sich die griechischen Verhältnisse vergegenwärtigen“. Itaque docebimur virgines olim nuptiarum nomen perosas fuisse: sex loci afferuntur quos omnes describam, nam mihi iniurato testi aliter non habebitur fides.

Callim. IV 297: ὁ τ' εὐήχης ὑμέναιος —

ἤθεα νυμφάων μορμύσσεται.

Callim. fragmt. 118:

ἢ παῖς ἢ κατάκλειτος —

τὴν οἱ Φασι τεκόντες

εὐναίους θαρσμούς

ἔχθειν ἴσον ὀλέθρου.

Sophoclis fragmentum 524:

αἱ νέαι μὲν ἐν πατρός

ἠδισον οἶμαι ζῶμεν ἀνθρώπων βίον·

τερπνῶς γὰρ αἰεὶ πάντας ἀγνοία τρέφει·

ὅταν δ' εἰς ἠβὴν ἐξικώμεθ' ἔμφρονες,

ὠθούμεθ' ἔξω καὶ διεμπολώμεθα

θεῶν πατρῶν τῶν τε Φυσάντων ἄπο,

αἱ μὲν ξένους πρὸς ἄνδρας, αἱ δὲ βαρβάρους.

Eurip. Med. 231:

γυναῖκές ἐσμεν ἀθλιώτατον φυτόν·

ἄς πρῶτα μὲν δεῖ χρημάτων ὑπερβολῆ

πόσιν πρίασθαι δεσπότην τε σώματος

λαβεῖν, κτέ.

Catull. 61. 80:

tardet ingenuus pudor.

quem tamen magis audiens,

flet quod ire necesse est.

Tibull. III 4. 31:

ut iuveni primum virgo deducta marito,

inficitur teneras ore rubente genas.

.bis mihi, uti spero, hos locos nihil prorsus conferre ad Theocriti vulgatum textum explicandum. Nec nunc neque olim vae nuptae tristes sunt; deinde si vel maxime forent, potuitne qui in certamine inferior discessit, apte comparari cum sponsa aequae luget ereptam et delibatam virginitatem? Videor mihi iudicare posse quid lateat. Menalcas comparatur non valde idem apte neque absurde tamen cum puella, cui spes nuptiarum dissoluta est. Quidquid crepant interpretes, nihil opus est, ich die griechischen Verhältnisse zu vergegenwärtigen." Naturam mortales eadem docebat quae hodie quoque docet. Nausicaa ἔστο θαλερὸν γάμον ἰξονομῆναι πατρὶ Φίλω, sed inter amicae dactylus proloquitur:

αἱ γὰρ ἐμοὶ τοιόσδε πόσις κεκλημένος εἶη
ἐνθάδε ναιετάων, καὶ οἱ ἄδοι αὐτόθι μίμνεν.

istquam sic mihi constitit de loci sententia, ulterius quaerendum erat de vera scriptura, nam Ahrentis: οὕτω καὶ νύμφα ἠθεῖτο ἀκάχοιτο ridicula est suspicio ipsumque Ahrentem Theocritum cognovi infelicem coniectorem fuisse. Quidni iudicavimus:

οὕτω καὶ νύμφα μεθεθεῖτο ἀκάχοιτο.

οὐ μεθεθεῖσα scripserat librarius proclivi vitio: μεθεῖσα deinde metro mederetur nescio quis addidit literas γα-. Bene factum quod γαμεθεῖσα forma barbara est; quod ni esset, fortasse fraus operis latuisset.

IX 18: ὦ μοι πρὸς κεφαλαῖα καὶ πρὸς ποσὶ κώεα κεῖται.
gram: πρὸς κεφαλαῖα.

IX 3: μόσχως βουσὶν ὑφέντες, ὑπὸ σείραισι δὲ ταύρωσ.
ire dictum: quod etiam Scholiasta animadvertit; scribit enim: ὑπὸ ἀντὶ τῆς ἐπί, ἴν' ἤ· ἐπὶ σείραισι τοὺς ταύρους ἀφέντες, τέκωσιν, ὡς τινες. σείρας δὲ εἶπε τὰς οὐπω τετοκυίας. Kiessgius ἐπὶ edidit. Cholmleius cum Fritzschio servat codicum lectionem: „in ὑφέντες σείραισι ταύρωσ the verb has not the same sense as at the beginning of the line, and must = *clanculum tentes*, unless we impute a curious ignorance to the author of the line". Secundum Hillerum „ist die Wendung höchst anstößig". Heinius ad Virg. Eclog. I 46 contendit vix ὑφιέναι eodem

versu duplici sensu usurpare potuisse poetam et diserta verba sunt:

Pascite, ut ante, boves, pueri; *submitte* tauros.

Dicuntur ceteroquin vaccae tauris submitti, nec minus apud Nemesianum est Cyneg. 114: Huic (cani feminae) submitte marem. Wagnerus autem tauros submittere de aratione explicat. Nihil tamen hoc facit ad Theocritum. Etiam apud Homerum Iliad. E 269 alia de causa mire dictum est: ὑποσχὸν θήλειας ἴππους, cf. *Mnem.* 1891 p. 304. Legitur apud Quintum Smyrnaeum VI 141:

θρέψε θοή ποτε κεμμάς, ἐψ' ἴσα Φίλατο νεβρῶ
μαζὸν ὑποσχομένη.

sed verius fuerit Iliad. X 83:

εἴποτέ τοι λαβικηδέα μαζὸν ἐπέσχον.

Ididem haud certa lectio est Idyll. VII 22:

ἀνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐν αἰμασιαῖσι καθεύδει.

Vertit Virgilius Eclog. II 9:

Nunc viridis etiam *occultant* spineta lacertos,

ita ut cum Valckenaerio probabiliter legendum sit: ὑφ' αἰμασιαῖσι, cum praesertim alii codices habeant ἐφ' αἰμασιαῖσι. —

His lectis non multo doctior abibis quam antea fueras: equidem exitum nullum video. Quaerant alii.

In decimo Idyllio plura insunt quae parum intelligo et abstineo manus. Vs. 39:

ἀλλ' ἔμπας ἐν τοῖς σεφάνοις τὰ πρᾶτα λέγονται,

malim: φέρονται. Offensioni est forma μεμάνημι vs. 31.

Denique vs. 39 valde stultum est:

Βομβύκx χριέσσ', οἱ μὲν πόδες ἀστράγαλοι τεύς.

Adscripsit God. Hermannus: „Pedes intellige bene tornatos, maxime propter talos, similes talis quibus ludebant, quorum quattuor latera plana erant, duo convexa”. Dixeris Hermannum numquam talos vidisse. Comparatio est si qua alia quam maxime inepta.

XI 2: Οὐδὲν ποτ' τὸν ἔρωτα κεφύκει φάρμακον ἄλλο,

Νικία, οὐτ' ἔγχεισον, ἐμὴν δοκεῖ, οὐ τ' ἐπίπασον.

Quoties hunc locum relego, Aeschyli mihi in mentem venit Prom. 479:

οὐκ ἦν ἀλέξιμ' οὐδέν, οὔτε βρώσιμον
οὐ χρισόν, οὔτε πικρόν.

neque suspicatus sum multum praestare πικρόν.

XII 23: ἀλλ' ἦτοι τούτων μὲν ὑπέρτεροι οὐρανίωνες
ἴσσουντ' ὡς ἐθέλουσιν.

[Impedita constructio est; arridet: θέσουντ' ἄσσο' ἐθέλ.

XII 24. Difficilis hic locus est:

ψευδᾶς ῥίνδος ὑπερθεν ἀραιᾶς οὐκ ἀναφύσω.

Possumus sane cum Köhlero corrigere: ῥίνδος ὑπερθεν ἀκραιῆς, sed quae sunt ψευδαί, nam haec est Bücheleri, vel ψεῦδα quae codicum lectio est? Conferendus est spurius versiculus IX 30: μηκέθ' ἐπὶ γλώσσας ἄκρας ὀλοφυγγόνα φύσης, item Scholion ad illum locum: εἰώθασι γὰρ ἔνιοι τὰ ἐπάνω τῆς ῥίνδος ψυδράκια καλεῖν ψεύσματα. Omnem fidem superat pustulas dictas fuisse vel ψεῦδα vel ψευδᾶς vel ψεύσματα. Sed ψύδρακες et ψυδράκια haud ita raro memorantur, v. c. ut uno loco defungar, Polluc. IV 194. Scripserim equidem: ψύδρακα ῥίνδος ὑπερθεν ἀκραιῆς.

XII 32: ὃς δέ κε προσμάξῃ γλυκερώτερα χεῖλεσι χεῖλη.

Hic locus mihi in memoriam revocat Bion. I 42:

ὣς σε περιπτύξω καὶ χεῖλεα χεῖλεσι μίξω,

ubi praestare dixerim μάξω.

XIII 7: τοῦ χαριέντος Ἔλα, τοῦ τὰν πλοκαμίδα Φορεῦντος.

Fuerit Herculis amasius cincinnatus, sed cur tandem tanquam de nota re poeta τὰν πλοκαμίδα articulo addito appellavit? Ex recentioribus interpretibus quantum memini nemo hanc difficultatem attigit; vetera autem Scholia nimis sunt absurda. Audi modo quae afferunt, omissis minus ad rem necessariis: πλοκαμίδα Φορεῦντος. τοῦ ἔχοντος τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς πεπλεγμέναις, ἢ ἢ τὸ Φοροῦντος ἀντὶ τοῦ Φέροντος καὶ ἔχοντος. — ἢ τοῦ τοὺς πλοκάμους Φοροῦντος ἤγουν ἐνδυομένου καὶ περιβαλλομένου. ἴσως γὰρ ἂν Φαλακρὸς ἦν, περιεβέβλητο δὲ ἀλλοτρίας τρίχας τῆς κεφαλῆς. Videor mihi aliquando audivisse apud Aegyptios in uila Ptolemaeorum nobiles pueros tanquam regium insigne gestasse cincinnum. Si Theocriti locum cum eo more compara-

veris, articulus iam offensioni non erit, quamquam satis ridicule poeta usum retulerit ad ipsius Herculis tempora. Sed cavebo ne extra fines meae provinciae evager.

XIII 15: *ὡς αὐτῷ κατὰ θυμὸν ὁ παῖς πεπονταμένος εἶη,
αὐτῷ δ' εὖ ἔλκων ἐς ἀλαθινὸν ἄνδρ' ἀποβαίη.*

Corrupta lectio est, pro qua Ahrens substituit: αὐτοῦ δ' εὖ εἶκων, Fritzschius autem Dan. Heinsium secutus: αὐτοῦ δ' εὖ ἦκων. Mihi arridet: αὐτῷ δ' εἶκελος ὦν.

XIII 33. De Argonautis ita traditur:

*ἐκβάντες δ' ἐπὶ θῖνα κατὰ ζυγὰ δαῖτα πένοντο
δειελινοί, πολλοὶ δὲ μίαν φορέσαντο χαμεύναν.*

Mire dictum; si quidem Theocritus eandem famam secutus est, quam apud Apollonium offendimus, praestare dixerim: *δοιοὶ δὲ μίαν φορέσαντο χαμεύναν.* Hoc interest quod apud Apollonium Herculis contubernalis Ancaeus est, apud Theocritum Telamon: vs. 36:

*κῶχεθ' Ἔγλας ὁ ξανθὸς ὕδωρ ἐπιδῶρπιον οἰσῶν
αὐτῷ θ' Ἡρακλῆι καὶ ἀσεμφεῖ Τελαμῶνι.*

XV 53. In hoc celeberrimo Idyllio complura sunt valde corrupta, quibus sanandis me imparem esse sentio. Pauca tantum attingam, veluti versu 53:

*ὀρθὸς ἀνέσα ὁ πυρρὸς ἴδ' ὡς ἄγριος. κυνοθαρσῆς
Εὐνόα, οὐ Φευξῆ; διαχρασεῖται τὸν ἄγοντα.,*

corrigam:

*ὀρθὸς ἀνέσα ὁ πυρρὸς ὕδ' ἄγριος ὡς κυνοθαρσῆς.
Εὐνόα, οὐ Φευξῆ; διαχρασεῖται τὸν ἀλόντα.*

XV 87: *παύσασθ' ὦ δύσανοι, ἀνάμυτα κωτίλλοισαι,
τρυγόνες. ἐκκναισεῦντι πλατειάδοισαι ἄπαντα.*

Quam incredibiliter fingit poeta Alexandrinum hominem qui hic loquitur, nunc ipsum quoque Doricam dialectum usurpare! Iam Palmerius rem notarat in *Exercit.* p. 806, sed nemo hucusque inventus est qui nodum probabiliter solveret. Certe nihil proficimus Hilleri adnotatione: „Sowohl diesen Alexandriner, wie den vs. 72 et 73 redenden lässt Th. sich desselben Dialectes

edienem wie die beiden Syracusanerinnen, ebenso die Sangerin . 100 figg. An unserer Stelle stimmt dies nicht zum Inhalt er Worte; das entgegengesetzte Verfahren mochte indessen dem ichter in formeller Beziehung unangemessen erscheinen". Ex- editum est ad hunc modum perpetuos commentarios undecum- ue compilare.

Vere ut dicam, parum prodest in hoc potissimum carmine inuta quaedam corrigere, quum longe maximus corruptelarum umerus remaneat, quas nemo procurare possit. Veluti apertum itium est vs. 119:

χλωραὶ δὲ σκιάδες μαλακῶ βριθόντες ἀνήθω,

f. Legrandius p. 290, nec tamen quisquam reponere audebit ρίθοισαι. Interdum abstinere manus prudentia est.

XV 127:

ἔσρωται κλίνα τῷ Ἀδώνιδι τῷ καλῷ ἄλλα.

τὰν κέν Κύπρις ἔχει, τὰν δ' ὁ ῥοδόπαχυς Ἀδωνίς.

Madvigius in *Advers.* I p. 295 correxit: τῷ καλῷ αὐτα, sed recte fortasse Hillerus unum versiculum suspicatus est excidisse; quidem olim conieceram:

ἔσρωνται κλίνας τῷ Ἀδώνιδι τῷ καλῷ αὐται.,

sed nimis hoc incertum.

XVI 24:

οὐχ ἄδε πλούτου φρονέουσιν ὕβρις,

ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾶ, τὸ δὲ καὶ τινὶ δοῦναι ἀοιδῶν.

Post demum, inde a versu 29, dicet poeta quomodo divites rga vates se gerere debeant, quod quum, credo, Wordsworthius nimadvertisset, corrigendum proposuit ὀπαδῶν, quod Hillerus tiam in textum intulit. Longe lenius possis: τὸ δὲ καὶ τινὶ οὔναι ἀοίκων.

XVI 77. Sermo fit de Carthaginiensibus, qui

οἰκεῦντες Λιβύης ἄκρον σφυρὸν ἐργίασιν.

peciem habet quod Kuiperus *Mnem.* 1889 p. 383 correxit: .ιλύβης.

In Idyll. XVII laudes insunt Ptolemaei et Berenices; de regina ita legimus vs. 37:

τῆ μὲν Κύπρον ἔχοισα Διώνας πότνια κόρυρα
κόλπου ἐς εὐώδη βαδινὰς ἐσεμάξατο χεῖρας.

Versus sunt, uti vides, supra quam dici potest inepti, sed magis etiam inepte Callimachus Gratias invocat fragmt. 121:

ἐλέγοισι δ' ἐνψήσασθε λιπώσας
χεῖρας ἑμοῖς, ἵνα μοι πολὺ μενοῦσιν ἔτος

Hemsterhusium secutus contra Bentleium Schneiderus horum versicolorum causam tutatus est; nimirum „poeta Gratias invocat, ut Elegis suis manus fragrantas abstergant, quo conciliata venustate cunctis probati per multum tempus in honorem suum durent”. Metaphora est de sordido genere quod in comœdia facile ferimus, veluti Hermippi locus est apud Athenaeum I p. 29 E:

Μενδαίῳ μὲν ἐνουροῦσιν καὶ θεοὶ αὐτοί,

vel quocumque tandem modo hic versiculus constituendus est; etiam plebeculae nostrae simile proverbium in ore est; poetae autem Alexandrini, qui nunc certe serio loquuntur, numquam didicerunt quid deceret, quid minus. Recentiores interdum etiam insulsius, cf. *Μητρ.* 1877 p. 119.

XVIII 5:

ἀνίκα Τυνδαριδᾶν κατεκλέξατο τὴν ἀγαπατᾶν
μνασεύσας Ἐλέξαν ὁ νεώτερος Ἀτρεὺς υἱός.

Novi sane quam omnes norunt fortissimam Tyndaridarum apud Horatium. sed genetivus offensionem est quem non video unde recte pendere possit; simpliciter rescribam: Τυνδαριδα, quod per metrum sine dubio stare poterit.

XX 18:

Φέρω δ' ὑποκάρδιον ὄργαν,

ὅττι με τὸν χαριέντα κακὰ μωμῆσαθ' ἐταίρα.

Significantius erit, nisi fallor, μωμῆσαθ'.

XXII 16:

κοπτομένη προικῆς τε καὶ ἀρρήκτοισι χαλάζαις.

Nonne praestat ἀλλήκτοισι?

XXIII 31 :

λευκὸν τὸ κρίνον ἐστὶ, μαραινεται ἀνίκα πίπτῃ·

ἀ δὲ χιῶν λευκά, καὶ τάκεται ἀνίκα παχθῆ.

Spurii versiculi videntur esse, sed spurii quoque versus corrupti potuerunt; quid enim est illud παχθῆ? Boissonadius Φλεχθῆ rescipit; Ohlmsleius derivat a verbo πάσσειν· verum hoc modo nihil proficitur. Equidem incidi in θαλφθῆ.

XXVII 41. Colloquium est adolescentis cum virgine. Dixerat ille :

Δάφνις ἐγὼ, Λυκίδας τε πατήρ, μήτηρ δὲ Νομαίη.

Respondet autem virgo :

ἔξ εὐηγενέων· ἀλλ' οὐ σέθεν εἰμὶ χερείων.

At neuter nobilis est, sed parentes agellum colunt vivuntque satis lauta conditione: hinc rescribam: ἔξ εὐηφενέων et vide de horum adiectivorum confusione Kuiperum Callim. I p. 42.

XXVII 49: μᾶλα τεὰ πράτιστα τάδε χνοάοντα διδάξω.

Protere vult amator formam papillarum; hinc proclive est restituere: πιαξῶ.

XXVII 59 :

ἄλλην ἀμπεχόνην τῆς σῆς τοι μείζονα δώσω.

Imo pretiosorem vestem dabit: h. e. ἀμείνονα.

XXVIII 4 :

ἄφα Κύπριδος Ἴρον καλάμω χλωρον ὑπ' ἀπάλω.

Ultimum vocabulum merito omnibus displicuit, necdum successit emendatio; veluti Ahrens commendavit ὑπασσάλω, Aëolicam scilicet formam pro ὑποσάλου. Mihi placet: ὑπ' ἀσάτω.

XXIX 12: ποιῆσαι καλιὰν μίαν εἰν ἐνὶ δενδρίῳ.

Hic locus mihi revocat in memoriam Libanii locum, Orat. XI § 254, quem locum nuper tractavit Herwerdenus in *Museo Rheno-*napo 1904 p. 345: τόπος οὐδεὶς ψιλὸς χειροτεχνήματος. ἀλλὰ καὶ μικροῦ τις λάβηται κρασπέδου, παραχρήμα τοῦτο ἀκεσῆριον ἢ τι παραπλήσιον, καὶ ἔχονται δὴ τῶν τόπων οἷον καλωδίων, ὡσπερ Ὀδυσσεὺς τοῦ ἱριεοῦ. Hic parum prodest reponere verio-

rem formam καλωδίων, nam verum esse dixerim: καλιδίων.
Eupolidis locus est apud Pollucem X 161:

οικοῦσι δ' ἐνθάδ' ἐν τρισὶν καλιδίοις
οἴκημ' ἔχων ἕκαστος.

XXIX 26: δυνάσθην ὅτι πέρρυσιν ἤσθα νεώτερος.

Hillerus vix concoquere potuit duplicatum βῶ in eo quod est
πέρρυσιν· mihi quidem imprimis obstare videtur quod praecedit
vs. 17:

τῶ δ' εὐθύς πλέον ἢ τρίτης ἐγένευ φίλος.

Correixerim: πρῶ πέρρυσ' ἤσθα νεώτερος, nam haec vera forma
est διὰ τοῦ Ο μεγάλου, cf. Phrynichus ap. Bekkerum p. 60. 32.
Pherecratis locus est apud Zon. p. 1745:

Πότε σὺ (δῆτ') ἤκουσας αὐτοῦ; Β. πρῶ πέρρυσιν ἔτος τρίτον.

AD ARISTOPHANIS RAN. 27.

Ranas fabulam cum ante annos decem edidi, circa fabulae
initium Hamakerum secutus eieci versus quatuor, quos cancellis
inclusos exscribam:

ΞΑΝΘ. οὐ γὰρ Φέρω ἐγώ;

ΔΙΟΝ. πῶς Φέρεις γάρ, ὅς γ' ὀχεῖ;

[ΞΑΝΘ. Φέρων γε ταυτί!

ΔΙΟΝ. τίνα τρόπον;

ΞΑΝΘ. βαρέως πάνυ.

ΔΙΟΝ. οὐκ οὐκ τὸ βάρος τοῦθ', ὃ σὺ Φέρεις, οὔνος Φέρει;

ΞΑΝΘ. οὐ δῆθ'! ὃ γ' ἔχω ἐγὼ καὶ Φέρω· μὰ τὸν Δί' οὐ!

ΔΙΟΝ. πῶς γὰρ Φέρεις, ὅς γ' αὐτὸς ὑφ' ἑτέρου Φέρει;]

ΞΑΝΘ. οὐκ οἶδ'. ὃ δ' ὄμως οὐτοσὶ πιέζεται.

Num iure eiecissem statim dubitabam, mox a criticis admonitus
ne dubitavi quidem, sed sensi comico sua sic detrahi. Attamen
nihil melius quam antea placebant illi versus, in quibus bis
vel etiam ter idem dicitur. Nunc deprehendisse mihi videor
vitium satis leve, quo ita deturpatur textus traditus ut cultro
sanandum duxerit Hamaker. In Dionysi verbis pro secundo
Φέρεις scribatur λέγεις:

οὐκ οὐκ τὸ βάρος τοῦθ', ὃ σὺ λέγεις, οὔνος Φέρει;

Quod si concedatur, nihil praeterea hoc loco mihi quidem vide-
atur improbandum.

v. L.

MINUCIANA.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

(Continuantur e pag. 82.)

C. 2. 3. . . . placuit Ostiam petere, amoenissimam civitatem, quod esset corpori meo siccandis umoribus de marinis lavacris blanda et adposita curatio. sane et ad vindemiam feriae iudiciariam curam relaxaverant; nam id temporis post aestivam diem in temperiem semet autumnitas dirigebat. itaque cum diluculo ad mare inambulando litori pergeremus e. q. s.

Hunc locum corruptela laborare opinor, cuius in codice Minuciano genus est frequentissimum. Verba enim quae sunt *sane et ad vindemiam feriae iudiciariam curam relaxaverant* ubi nunc leguntur perperam legi firmiter credo; quae cum argumentandis rursus moleste interrumpant, fere dixeris a nescio quo postea inserta esse. At modo de loco suo deturbata mihi videntur atque transponenda post verbum *dirigebat*. Quem ordinem si restituerimus, enuntiatum *nam id temporis post aestivam diem in temperiem semet autumnitas dirigebat* rursus cum illo coniunctum erit, quod ut confirmaret ab auctore adiectum est. Scilicet conunctio *nam*, a Minucio et multis aliis locis et hoc loco sensu causali posita, causam non infert, propter quam vindemialia ferias forenses adduxerint, sed declarat, quare aquas marinas illo ipso tempore sibi salubres fore Minucius putet; nempe salutem sibi de aquis promittebat propter earum magnas medicandi vires et propterea quod id ipsum tempus erat quo viribus illis frui posset.

C. 9. 3. *nec de ipsis, nisi subsisteret veritas, maxime nefaris et honore praefanda sagax fama loqueretur. audio eos turpissimae pecudis caput asini consecratum inepta nescio qua persuasione venerari: e. q. s.*

His verbis Caecilius, postquam de Christianorum moribus ac vita hucusque egit, trita mendacia quae de eorum sacris vulgantur enumerare atque detestari incipit; narrationem absolvit verbis quae sunt in extr. § 5: *haec sacra sacrilegiis omnibus taetriora*. Deinde in Octavii responso leguntur in initio C. 22: *Considera denique sacra ipsa et ipsa mysteria*. Quamquam non me fugit pronomen *ipse* apud Minucium saepius significare *idem*, qua de causa Saupprii coniecturam *nec de istis* omnino reiiciendam esse arbitror, locum nostrum tamen sanum esse non credo, sed rerum quas Caecilius iam explicare aggreditur ratione habita et collatis locis, qui sunt C. 9. 5 extr. et C. 22 i. i. quos supra laudavi, ita locum emendare mihi videor:

nec de <sacris> ipsis, nisi subsisteret veritas, maxime nefaris et honore praefanda sagax fama loqueretur.

C. 12. 2. *Ecce pars vestrum, et maior melior, ut dicitis, egetis algetis, opere fame laboratis; et deus patitur, dissimulat, non vult aut non potest opitulari suis: ita aut invalidus aut iniquus est!*

Pro opere, quod in codice legitur, Wowerus divisis litteris *ope re* scribere voluit, Davies *pauperie*. Alii aliter locum temptarunt: Keim *fama laboratis* proposuit — Baehrens *egetis opere, algetis, f. l.*; equidem vocabulum *opere* e versu inferiore in superiore male commigrasse suspicor itaque locum refigendum:

egetis, algetis, fame laboratis; et deus patitur, dissimulat, opere non vult aut non potest opitulari suis: ita aut invalidus aut iniquus est!

Caecilius videlicet dei voluntatem vel potestatem ex rebus indicat, immortalitatis promissa quibus Christiani gloriantur, nil curat, cf. C. 12. 4: Ubi deus ille, qui subvenire revivescantibus potest, viventibus non potest?

Facere non possum quin de alio quoque loco, ubi idem vocabulum recte, ut mihi videtur — male, ut aliis, legitur, pauca subiiciam. Est C. 9. 7 in verbis: . . . *etsi non omnes opere, conscientia tamen pariter incesti, quoniam voto universorum*

adpetitur quicquid accidere potest in actu singulorum. In hisce opere e scriptura *oporae*, quam codex exhibet, ab Heumanno emendatum est, postquam in editione principe expressum fuit *opera*. Hartel primus rem novavit scribendo *corpore*, quem secuti sunt Cornelissen, Baehrens, Svoboda, Boenig. Waltzingium tamen *opere*, ab Heumanno optime restitutum, retinuisse video neque amplius iam sollicitandum censeo: vocabuli notio loco aptissima est ac bene congruens cum sequentibus: *quicquid accidere potest in actu singulorum.*

Itaque licet ita pereat alliteratio, qua Svoboda Hartelii coniecturam haud parum commendari censebat, modo in Heumanni restitutione manum auctoris agnosco.

C. 13. 1. *Quamquam si philosophandi libido est, Socraten, sapientiae principem, quisque vestrum tantus est, si potuerit, imitetur.*

Gelenius pro *quisque* scribere voluit *quisquis*, sed vetant loci permulti quibus *quisque* pro *quicumque*, *quisquis* positum esse constat. Deinde verba quae sunt *tantus est* a viris doctis varie temptata sunt, quorum Cornelissen *ad amussim* (i. e. accurate et exacte) proposuit — Boot *quantulus est*; Maehly verba transponenda iudicavit ita: *Socratem — quisque vestrum, si potuerit, imitetur: tantus est* (sc. Socrates); Rehm sic distinguendum esse censuit: *principem (quisque vestrum tantus est?) si potuerit* (Und wer von euch ist so gross wie er?); Baehrens scripsit: *quisque vestrum (tanti is est), si poterit*; denique Svoboda verba *si potuerit* tamquam emblema uncinis inclusit.

Si quid mihi quoque in loco conclamato temptare licet, proponere velim:

Socratem, sapientiae principem, quisque vestrum tardus esse potuerit, imitetur.

Tarditatis enim notionem totum caput flagitat, quippe quo identidem commendetur dubitatio, cunctatio, deliberatio: conferantur modo

§ 3: hoc fonte defluxit in summis quaestionibus tuta dubitatio, quo genere philosophari et caute indocti possunt et docti gloriose.

§ 4: quid, Simonidis melici nonne admiranda omnibus et sectanda cunctatio?

ibidem: respondit ille, quod sibi, quanto inquisitio tardior pergeret, tanto veritas fieret obscurior.

Nempe Caecilius Christianos contrario vitio nimis putat obnoxios, quae de causa haec addit § 5: mea quoque opinione quae sunt dubia, ut sunt, relinquenda sunt, nec tot ac tantis viris deliberantibus temere et audaciter in alteram partem ferenda sententia est, e. q. s.

Cf. praeterea C. 38. 5, ubi est Octavii ad locum nostrum responsio.

C. 14. 2. *'Parce' inquam 'in eum plaudere, neque enim prius exultare te dignum est concinnitate sermonis quam utrimque plenus fuerit peroratum, maxime cum non laudi sed veritati disceptatio vestra nitatur.*

Ne de variis coniecturis, quas in extrema paragrapho pro dicitis lectionibus *laudis et et nitatur* viri docti protulerunt, nunc dicam, pro verbis traditis *in eum plaudere* Maehly substituere voluit *in eum inludere* — Cornelissen *inepte ludere* — Klussmann *in vanum plaudere* — Baehrens *tibimet plaudere*. Mihi sententia poscere videtur: *'Parce' inquam 'tibi iam plaudere'*.

C. 14. 5. *sic adsidue temeritate decepti culpam iudicis transferunt ad incerti querellam, ut damnatis omnibus malint universa suspendere quam de fallacibus iudicare. igitur nobis providendum est, ne odio identidem sermonum omnium laboremus ita, ut e. q. s.*

Hanc scripturam, quae tradita est, Waltzing servavit; contra Maehly, Baehrens, Cornelissen, Boenig *itidem* pro *identidem* recensuere, — *indidem* Dombartii coniectura est. At mutatione qualicumque quidquam hic profici non credo, quoniam aequae abundant *identidem*, *itidem*, *indidem*, neque facile vocabulum *identidem* corruptum esse crediderim utpote quod apud Minucium sit frequentissimum. Sed non ita abundaret, si in versu superiore positum esset post voc. *fallacibus*. Homines simpliciores frustrationibus adsiduis ad tantam diffidentiam progrediuntur ut omnia in incerto relinquere malint quam iudicium ferre de rebus quae *identidem* fallaces esse appareant.

C. 15. 2. *nec avocanda, quod quereris, diutius intentio, cum toto entio liceat responsionem Ianuari nostri iam gestientis audire.*

Editores haec verba ita explicare suspicor: animi attentionem n diutius me impedire oportet, cum tandem iam (sc. post-am de periculis iudici instantibus satis vos praemonui) toto e. a me non iterum rupto) silentio liceat e. q. s. Ergo: silen-um non rumpam, cum silentio non rupto liceat; quod absur-um est. Atqui quomodo locus aliter possit intellegi ego quidem n video.

Sententiam intellegerem, si pro *liceat* scriptum esset *deceat*, od Dombart substituere voluit, aut si pro *cum* positum esset . Nunc vero locum corruptum esse Dombartio credo, de re-edio non ita assentior: scripturam *deceat* per errorem in *liceat* iisse probabile non est.

Si quid video, pro *toto* scribendum est *tuto*, quod si resti-eris, verbum *liceat* opportune positum videbis et Minucio ddideris sententiam, quae cum iis quae a C. 14. 2 ad hunc que locum exposita sunt, unice congruit. Gravissima enim sputatione post Caecilii orationem interposita Minucius de-onstravit, verborum speciosorum lenocinio iudicem arbitrumve veri non oportere, sed argumentorum pondere res diiudicare. aae cum Caecilio invito disseruit, communis salutis causa se sseruisse asseverat „ut examine scrupuloso nostram sententiam n eloquentiae tumore, sed rerum ipsarum soliditate libremus.” m consentaneum videtur eum addere: sed non diutius quomi-is Ianuarius verba faciat, nos vero audiamus impediam, quo-am nunc eum audire nobis licet silentio tuto i. e. quo peri-ulum non erit ne verborum lenocinio (ut Minucii verbis utar) rerum intentionibus avocemur, id quod oratione mea me iam vertisse confido.

Dicaeopolidis verba notissima:

„αὐτοὶ γὰρ ἴσμεν οὐκ ἂν Ληναίῳ τ' ἄγών,
κοῦπω ξένοι πάρεισιν”

in fabulae editione non mutavi, coniecturam quae satis mihi placeret non habens. Aliquid tamen tentabam, sed „frustra”, ut optimo iure nuper scripsit Herwerdenus (Vindic. Aristoph. p. 7). At remedium aliquod requiri etiam nunc censeo, et libenter assentior Zachero viro ἀριστοφάνικωτάτῳ paucis annis abhinc scribenti: „das ist ja Unsinn!” Neque leni remedio sanari posse iam persuasum habeo, interpretamentum in textum irrepsisse ratus. Nempe *Lenaeis* fabulam datam esse docendi sunt lectores hodierni, sed primi fabulae spectatores etiam non admoniti sciebant, opinor, Lenaea agi, in Lenaeo se sedere. Reddamus igitur interpreti illud „ἐπὶ Ληναίῳ”, et sic scribamus:

ἐπὶ Ληναίῳ
αὐτοὶ γὰρ ἴσμεν οὐκ ἔστιν ἄγών ἐστὶ νῦν,
κοῦπω ξένοι πάρεισιν.

Si quis non verbis „ἐστὶ νῦν” sed uno adverbio „τήμερον” lacunam explere malit, non obloquar.

Simili vitio deturpatus est Nubium versus:

τὰς εἰκοὺς τῶν ἐγγέλεων τὰς ἐμὰς μιμούμενοι.

Ubi cum *imagines* surripi sibi ab aemulis conquestus esset comicus, interpretes certam aliquam imaginem hic cogitandam esse sibi persuaserunt, et *Equitum* fabulae modo iniectam mentionem cum vidissent, illa fabula inspecta inciderunt in notissimam imaginem, qua demagogi assimilantur piscatoribus in aqua turbida anguillas captantibus. Superscripserunt igitur „τῶν ἐγγέλεων”, quod in textum receptum aliud quid expulit et enuntiatum miserrime obscuravit. Genuina autem verba fortasse nequeunt restitui, sed speciem ni fallor habet id quod et antehac proposui (in Praefatione imaginis phototypae Codicis Ravennatis):

τῶν ἐγγέλεων
τὰς εἰκοὺς <καὶ τὰς ἰδέας> τὰς ἐμὰς μιμούμενοι.

HOMERICA. ✓

SORIPSIT

J. VAN LEEUWEN J. F.

(Continuantur e Vol. XXXII pag. 450.)

XXIV.

NHOS QUID EST?

Saepe est dictum, in carminibus Homericis multa inveniri quae hodie viventibus intellectu sint faciliora quam fuerint priscis Graecis. Etiam facilius fortasse hodie intellegerentur vetusta illa carmina, si inita ratione ea, cuius auctor acerrimus peritissimusque olim extitit Ludolphus Ahrens, Graecae linguae addiscendae initium ab ipso fieret Homero. Nunc enim iis qui ad poesin epicam accedunt multa impedimenta praebet lingua Vi saeculi, quam prius addidicerunt. Vel sic tamen manet illud, Homeri versus multos melius intellegi a lectoribus hodiernis quam olim sint intellecti a Graecis, qui a pueris cum iis consuevissent. Nempe eam ipsam ob causam, quod inde a primis annis ea cognita habebant, non satis ab omni parte intellegebant. Nam qua aetate *νήφουσι* quidem homines, sed nondum norunt *ἀπιστεῖν* illud, quod adultae demum aetati vita afferre solet donum infelix, carmina epica discere et ediscere incipiebant, neque poterat fieri quin singulis verbis tunc eam tribuerent vim qua in vita quotidiana uterentur; itaque adverbium *πάλιν* Homero non esse *denuo*, *σχεδόν* non *ferme*, *ὁμῶς* non *tamen* significare aliaque eiusmodi plurima aut nunquam intellegebant aut postmodo discebant.

Haec res nuper quam maxime me denuo advertit, cum no-

tissimum quendam versum ex Iliadis initio a Nicolao Wecklein viro honoratissimo eo consilio allatum invenirem ut inde efficeret quo aevo carmen quod est de Ira Achillis esset natum ¹⁾. De quo loco cum aliter sentiam, neque levis sit haec quaestio, periculum videtur faciendum an et ipsum Weckleinium et alios philologos in meam pertrahere possim sententiam ²⁾.

Sacerdotis dico preces illas ad Apollinem:

κλυθί μοι, ἀργυρότοξε, . . .

. . . εἴ ποτέ τοι χαρίεντ' ἐπὶ νηὸν ἔρεψα,

ἢ εἰ δὴ ποτέ τοι κατὰ πύονα μηρὶ' ἔκηα,

κτέ.

Hunc maximi momenti sibi esse versum ait Wecklein, inde enim apparere haud ita raro tunc temporis a piis hominibus aedes diis esse extractas, Achilleidem igitur recentiore sive Ionica aetate compositam testari vocabulum illud *νηόν* ³⁾.

Rogo igitur id quod huic commentariolo superscriptum: „*νηός* quid est?”

Socratem audiamus Platonicum. Qui oratione soluta cum enarraret Iliadis exordium, Chrysis haec verba sic reddidit: „ὁ πρεσβύτερος πολλὰ τῶν Ἀπόλλωνι ἠύχετο, . . . εἴ τι πάποτε ἢ ἐν ναῶν οἰκοδομήσεσιν ἢ ἐν ἱερῶν θυσῖαις κεχαρισμένον δωρήσαιο” ⁴⁾.

Hic est Plato, qui Homerum ut digitos suos norat, amabat, admirabatur, licet a civitate perfecta procul habendum censeret. Ne hic quidem vir cultissimus sagacissimus, scriptor elegantissimus, immo vere divinus et ipse poeta, sensit non idem esse si quis ipsius aequalis et si priscus vates voce *ναῶν* vel *νηῶν* uteretur. Platonis civibus *νεώς* erat aedes lapidea, artis opus splendidum pretiosissimum ornatissimum, in cuius cella numen habitabat; domus erat sive maiore sive rudiose fortasse arte

1) Studien zur Ilias von N. Wecklein, 1905.

2) Et antehac hunc locum tetigi in oratione, quam habui in Academiae nostrae Regiae consessu m. Octobri 1904 et paullo fusius in annotatione 87 opusculi patrio sermone scripti: *de Boogschutter en de Weefster*, 1904, — breviter tamen et illic.

3) „Vor allem wichtig ist uns A 39, wo es als ein nicht ungewöhnlicher Akt der Frömmigkeit hingestellt wird einem Gotte einen überdachten Tempel zu bauen. — Dieses *νηόν* in A weist jedenfalls die Achilleis der jüngeren, der jonischen Zeit zu” (l.l. p. 50). Cf. etiam Helbig noti operis² p. 417 sqq., Cauer Grundfragen der Homerkritik 1895 p. 199.

4) Plat. Rep. 394a.

extracta, sed operosè utique aedificata longos duratura in annos. Itaque ne suspicati quidem sunt aliud alio aevo illam vocem potuisse valere, et ad nostros usque dies in hos similesque errores pronos mansisse viros doctos quantumvis sagaces et peritos testantur quae modo citavi verba Weckleinii, neque nominatim hunc indicare sum veritus, quoniam nemini pudori potest esse in eum incidisse errorem qui cum Platone sibi sit communis.

Est tamen error manifestus. Ipsum poetam iam interrogemus. „Si tibi unquam . . .” non est hoc exordium rem commemoraturi quae nisi semel fieri non potuerit cuiusque effectus hucusque permanserit. Ita indicantur quae saepius acciderint, certe potuerint accidere, — etiam posthac futura, si is ad quem verba fiunt gratum se praestiterit. Nam verbis: „si unquam tibi sacra tuli, nunc aurem mihi praebe” subest: „nunc si aurem mihi praebueris, et posthac sacra tibi feram opima”.

Fortasse obiciat mihi aliquis Achillis ad matrem verba: „Iovem obsecra, εἰ ποτε δὴ τι ἢ τέπε' ὄνησας κραδίην Διὸς ἢέ τι ῥέγγῳ”¹⁾, ubi certam quandam rem Achilles aut solam cogitat aut potissimum. At potuit tamen saepius Iovi prodesse Thetis, fortasse profuit saepius: certe nihil obstat quominus sumeret id Achilles. Sed saepius Apollini *νηόν* extruxisse sacerdotem, id non absurdum videri nequit si cum Platone eas cogitamus deorum domus, quas ille ob oculos habebat. Quamquam Platonem quid criminamur! Cui gratiae potius agamus; nam *plurali numero ναῶν οἰκοδομήσεσιν* id ipsum significavit quod demonstratum ivimus. Nec mirum! Nam in verbis epicis interpretandis ut Plato errare potuerit, non poterat non persentire vim particularum quales sunt *εἰ* et *ποτε*.

Quid igitur? Restat ut *νηόν* non talem, qualem Platonem cogitasse testatur vox *οἰκοδομήσεσιν* ab eo adhibita, mente nobis informemus, sed talem qualem ipse dixit poeta. Hic „*χαρίεντα*” eum vocavit. Siccine Pericles vocaturus erat Parthenonem vel Pisistratus templum Iovis Olympii? Erantne *venusta* Apollinis templum Milesium vel Delphicum, Dianae delubrum Ephesium? Alios, opinor, in usus creata sunt adiectiva *venustus*, *formosus*, *amoenus*.

1) A 394 sq.

Et „*ἐρέψαι*” quid est? Quod dum perpendimus, desinimus tam graviter quam fieri solet vituperare eos qui delubrum *ἑστειφανωμένον* sive *corollis ornatum* intellexerunt, — perperam quidem illi quoque, sed ipso errore testati acquiescere se nolle in vulgari opinione, qua *ἐρέψαι* id quod *aedificium tecto instruere* nostro loco significare creditur. Senserunt fortasse, mirum esse si solum tectum aedis sic commemoretur, de parietibus taceatur. Fortasse recordati sunt etiam — nos certe nunc recordamur — alterius loci ubi *ἐρέψαι* in Iliade reperitur¹⁾: *militis Achillis tabernaculum*

καθύπερθεν ἔρεψαν

*λαχνήεντ' ἄροφον λειμωνόθεν ἀμύσαντες*²⁾.

En materia quae hominibus tentorium *ἐρέψουσι* praesto fuit. Non ingentis molis advolvuntur tigna, sed herbae et virgulta plenae manibus conferuntur, non quae in aeva futura perdurent, sed quae per breve temporis spatium permaneant — tamdiu quam durare solent castra³⁾, tamdiu quam durabant umbracula quae diebus festis erigebantur diis dapes sibi propositas adituris.

Nulla iam comparet aedes lapidea solidaque contignatione superne clausa: — in auras evanescere parietes, tecti cernimus ramos, folia, herbas, flores — trabes nullas⁴⁾. Iusta sacra quoties deo suo ferebat sacerdos, *ἐν ἄλσει δένδρεόντι* ei collocabat *σκιᾶδσ*, ut cenae assideret conviva honoratissimus.

Quae si probabiliter sunt disputata, — neque video quomodo verba poetae aliter possint accipi, nisi vis iis inferatur, — sequitur ut statuamus eum qui haec scripsit deorum aedes non habuisse cognitae, certe aevo heroico non tribuisse. Perantiquum igitur potius quam aetatis recentioris esse versum de quo loquimur inde efficitur. Tale umbraculum Apollini Sminthio quoties

1) Non nisi tribus locis Homericis invenitur *ἐρέψαι*, tertium (ψ 193) infra illustrare conabimur.

2) Ω 450.

3) Novem annorum illud spatium, per quod bellum Troianum protractum esse fluxere recentiores, ab hac disputatione alienum. De quo argumento infra scripturus sum.

4) Partem veri invenio in utraque editione Iliadis quam curavit Leaf (1886 et 1900): „a mere roof to protect the image of a god standing in a grove”. Exime imaginem — et id ipsum habebimus quod supra descripsimus.

opus erat erigebat Chryses, quale postea Apollini Carneo quotannis stabat Sparta¹⁾, nono quoque anno Delphis stabat Apollini Pythio²⁾, qualia Athenis inde ab aëvo perantiquo erigebantur Thesmophoriis et postmodo certe Adonidi struebantur. Χλωραὶ huiuscemodi σκιᾶδες profecto „χαρίσταται” erant! Hi νεῶν μαλακῶ βριθόντες ἀνήθρ

δέδμηγτο —

— deme flores, si lubet, pro herbis Adonidis cultui aptis pone ramos laureos, etiam foliorum quantumvis recide: χαρίεις utique restabit ναός, sedes ἀποενα, si Homericè, non Platonice loquimur.

Recusanturne testimonia Sparta Delphisve petita et ex aëvo multo recentiore? Immerito — ut mihi quidem videtur — fidem iis denegaverit quispiam. Sed si his de rebus testimonii dictio non videatur esse Ephoro vel Pausaniae, ne sic quidem testibus erimus destituti. Nam Homero utique in interpretandis verbis epicis non denegabitur fides.

Apud quem quid refertur de Aethiopum sellisterniis — ut brevi hac et perspicua voce nunc utamur? ³⁾ Minus nunc curo versus A 424 sq., quos ⁴⁾ recentioris duco aetatis, sed specto eorum exemplum a 22 sq.:

(Ποσειδάων) Λιβιοπας μετεκίαθε τηλόθ' ἔδοντας,
ἀντιᾶων ταύρων τε καὶ ἀρνεῖῶν ἑκατόμβης.

Abiit deus ad gentem remotam, ubi perfruatur dapibus larga manu sibi oblatis. Non eminus in plagis aetheriis — vel ubicunque commorari solet — expectat donec per aërem ad se transmittatur nidoris aliquid *τελισσόμενον περὶ καπνῶ*, sed locum ubi in eius honorem lautae cenae habentur visit ipse. Vocatus adest, ut etiam aëvo multo recentiore Apollo Dionysus Athena Gratiae Musae cetera numina vocata credebantur adesse ludis qui ipsorum in honorem habebantur. Plena invocationum sunt carmina chorica.

Numen adest. Sed solusne sede careat conviva caelestis?

1) Cf. I. Vürtheim de Carneis, Mnemos. 1908 p. 234 sqq.

2) Cf. Ephorus apud Strab. p. 422, Plut. Mor. p. 418.

3) *Lectisternia* dicerem nisi de aëvo Homericò, cum thronis, non lectulis utebantur cenantes, nunc esset sermo.

4) Cam C. L. Kaysero.

Absit! Stat sedes parata, stat ei νηὸς χαρίεις, — cras vel perendie auferendus cum cetero dapum instrumento et reliquiis¹⁾.

Fabulam fingere videor? At testis mihi nunc quoque Homerus ipsaque adeo sapientiae Dea, quae puellae Phaeaciae figura sumta claris simplicibusque verbis ait „una cum Scheriae incolis assidere deos quoties sacra illi ferant”:

θεοὶ φαίνονται ἐναργῆς

εὐθ' ἡμεῖς τέρδωμεν ἀγακλειτὰς ἐκατόμβας

δαίνυνται τε παρ' ἡμῖ καθήμενοι ἐνθα περ ἡμεῖς²⁾.

Idem fiebat in sacris quae ceteri forebant mortales, sed Phaeacibus, ἄτε ἀρχιθέοις οὖσιν³⁾, etiam conspiciendos se praebant caelites, aliorum hominum oculos ἀχλὺς tenebat obstrictos quominus eos cernerent. Pylia, exempli causa, cum publicas dapes obierunt in honorem Neptuni⁴⁾, χαρίεις ei νηὸς quin steterit non videtur dubitandum, sed adspectus non est deus.

Itaque Nausitheus Scheriam cum condidit ibique νηοὺς ποίησε θεῶν, non aedes aliquot aedificavit caelitibus habitandas, sed et ceteris et Athenae τεμένεια quaedam secrevit, templa sive fana, ubi sub divo vel sub umbra sacrae alicuius arboris, ad fontem iugis aquae, iusto tempore iis perferrentur sacra. Et Athenae quidem illud fanum ad urbem fuisse, non intra moenia, disertis verbis dicit poeta⁵⁾; etiam Ποσιδήιον non cellam sed lucum fuisse statim suspicamur collato altero loco Homerico ubi invenitur vox Ποσιδήιον, ibi enim dicitur Ποσιδήιον ἄλλος⁶⁾; ceterorum quoque deorum delubra illa lucos fuisse suspicari licet et fere demonstrare. Nam haec sunt poetae verba:

ἀμφὶ δὲ τεῖχος ἔλασσε πύλι καὶ εἰδείματο τοῖκους

καὶ νηοὺς ποίησε θεῶν καὶ εἰδάσσατ' ἀρούρας.

Quae si satis intellego, sic sunt interpretanda: „urbem condidit muroque circum, dein agros distribuit inter cives, postquam deorum secrevit delubra”; κλήρυς ποιήσας τῆς γῆς τοῖς μὲν θεοῖς τινὰς ἐξεῖλεν ἱερὰς, ἐπὶ δὲ τοὺς ἄλλους κληρούχους τοὺς λαχόντας ἀπέ-

1) Soli mensam illam apud Aethiopas instructam (Herodot. III 17 sq. Paus. I 88, § 3 VI 26 § 1) in annotatione certe commemoro.

2) η 201—203. Scripsi εὐθ' ἡμεῖς pro traditis ἡμῖν εὐθ'.

3) ε 35.

4) γ 5 sqq.

5) ζ 291, 321 sq.

6) B 506

7) ζ 9 sq.

πεμψεν, — ut Thucydidis de agro Mitylenaeo scribentis nunc utar verbis ¹⁾).

Celsas igitur deorum aliquas domus urbem Scheriam neuti-
quam habuisse post ea quae disputavimus satis apparet et cer-
tius etiam testatur Ulixis silentium disertum; qui postquam
urbem intravit, moenia quidem admirabundus intuetur et na-
valia et regiam Alcinoi, — de templis vero deorum illic
οὐδὲ γρῦ! ²⁾

Melius iam perspicere nobis videmur quid deliquerit Oeneus,
cum Thalysia celebrans Dianae non persolvit honorem debitum.
Regis sive incuria sive incitia sella *χαρίεσσα* huic deae non
est instructa, ἄλλοι δὲ θεοὶ 'δαίνυθ' ἐκατόμβας ³⁾.

Itaque, ut ad Chrysis verba illa, unde disputandi fecimus
initium, iam redeamus, ἐν δὲ δὺοῖν illic efficiunt τὸ νηὸν χα-
ρίεντα ἐρέψαι καὶ τὸ μῆρια κῆαι, quae si coniunctim nostris ver-
bis enuntiamus, id unum dicit sacerdos: „si unquam gratas dapas
tibi instruxi, nunc mihi praesta te benevolum”. Nec mirum Ulixem,
cum in insulam Chrysen nave pervenisset Agamemnonis nomine
Chryseidem patri redditurus Apollinemque placaturus, non dei
aedem quae nulla fuit intrasse sed ad aram — sub divo collo-
catam — et puellam stitisse et hostias deo mactandas ⁴⁾. Quam
partem rhapsodiae qui recentioris artis esse persuasum habent,
concedant necesse est ne recenti quidem hoc Iliadis loco aedis
sacrae fieri mentionem.

At νηός si primitus nihil nisi locum vel sedem deo sacram
significavit, — et sic statuamus necesse est nisi in cassum
reciderint quae hactenus disputavimus, — nullum huic voci in-
esse potest aetatis sive recentioris sive antiquioris indicium, sed
singulis locis ubi inveniat prius aliunde efficiendum erit qua
fere in aetate versemur, ut possit statui quem igitur sensum
illius aetatis homines voci νηῶν videantur tribuisse. Ipsum quidem
sonum vocis recentiore aetate prodere sunt qui contendunt,
ναόν enim, non νηόν reperturos nos fuisse in carminibus epicis,
ut λαόν et τάων et similia, si etiam primis vatibus illa vox in
usu fuisset ⁵⁾; sed cum caeco casu passim permutati inveniantur

1) Thucyd. III 50 § 2.

2) η 43 sqq.

3) I 535.

4) A 440 sqq.

5) Cf. Causer Grandfragen der Homerkritik p. 109 sq.

soni η et \bar{a} in carminum epicorum textu tradito ¹⁾, huic argumento praestat, ut opinor, aut nullum tribuisse pondus aut perexiguum, et singulis locis rogandum videtur quid voce ambigua $\nu\eta\tilde{\omega}$ — nam non minus est ambigua quam sunt *fontem, templum, delubrum* — poeta significare voluerit.

Itaque, ut locorum qui in censum veniunt omnium fere notissimum hic primum indicem: — matronae Troianae cum tutelarem urbis deam supplices adeunt ²⁾, commemoratur sane sacelli *ianua*, commemoratur *deae* sedentis *imago*, sed ita si quis sibi informet rem ut intra fani septum sub sacra aliqua arbore, qualis fuit ficus illa *Ruminalis*, collocatum fuerit illud $\beta\acute{\epsilon}\tau\alpha\varsigma\ \tau\tilde{\eta}\varsigma\ \text{'}\text{A}\theta\eta\nu\alpha\iota\alpha\varsigma$, non video quomodo possit refelli. Et fortasse — cui argumento non multum sed aliquid tamen tribuerim equidem — fortasse dixerit quispiam novam vestem etiam magis gratam futuram fuisse deae sub divo degenti quam ei quae in aede bene clausa ab aëris intemperie tuta esset.

Idem valet de ceteris locis ubi $\nu\eta\acute{o}\iota$ commemorantur; sunt autem paucissimi.

In arce Troiana Apollinis quoque fuisse dicitur $\nu\eta\acute{o}\varsigma$ ³⁾; cuius si nusquam fieret mentio, per se tamen intellexeretur tutelari huic numini sedem in arce non defuisse; in huius igitur delubri *adyto* Aeneam vulneratum reficiunt Latona et Diana, et $\pi\epsilon\tau\acute{\iota}\ \nu\eta\acute{o}\nu$ illum spolia opima suspensurum se iactat Hector: — quidni sacrae arboris trunco affigeret? quidni sub divo intra fani septum Aeneam deae curaverint? An spelunca fuit illud adytum? Nescimus, non enim clarius indicavit poeta quale templum Apollinis sibi finxerit.

Erechtheo Athenienses in deae suae $\pi\acute{\iota}\lambda\omicron\nu\iota\ \nu\eta\tilde{\omega}$ tauros aristesque mactare dicuntur ⁴⁾: — quidni sub divo mactaverint?

At Scheria relicta Athene $\delta\acute{\upsilon}\nu\epsilon\iota\ \text{'}\text{E}\rho\epsilon\chi\theta\tilde{\eta}\varsigma\ \kappa\upsilon\kappa\iota\nu\acute{\omicron}\nu\ \delta\acute{\omicron}\mu\omicron\nu$ ⁵⁾? Hic aedem habemus sane, — sed *regia* dicitur, non delubrum. *Erechthéum* tamen significari videtur? Non nego, nescire me fateor potius; minus autem curo hanc rem, cum hic utique

1) Cf. Enochid. diet. ep. p. 26—39.

2) Z 88 sqq., 269 sqq., 297—311.

3) E 446—448 et H 83.

4) B 549.

5) η 80 sq.

versus suspicionem nemini non moveat, et *Marathonis* quae illic fit mentio quid sibi velit non habeamus dicere. Hic igitur aedem sacram revera significari si quis censeat, recentioris aevi id ratus indicium, equidem non obloquar; obscurius tamen significatam negari nequit, neque firmiter hunc versum inhaerere contextui.

Restat *λαῖνος οὐδὲς ἀφήτορος* ingentes opes *ἐντὸς ἐτέργων*, cuius mentionem Achilles facit loco notissimo ¹⁾. Siccine loquitur qui aedis alicuius *δπισθόδομον* bene tectum bene clausum cogitat? Non opinor; itaque suo iure *peribolium* aliquem ianua clausum sibi fingunt Helbig ²⁾ Cauer ³⁾ alii. Dementiae quidem foret opes sub divo coacervatas cogitare, sed quominus in eum errorem inciderent auditores cavet poeta, dixit enim *Πυθῶι* — vel potius *Πυθῶνι* — *ἐνι πετρῆεσσῃ* eas asservari; quibus verbis auditis nemo non cogitet collocatas in sacra aliqua *spelunca*, statim autem nobis in mentem venit Parnassi illud antrum Corycium, et optime congruunt quae tradita accepimus, „*antiquissimum Apollinis Pythii ναὸν fuisse ramis laureis confectum*” ⁴⁾. Primitus igitur et illic ita cultus est deus ut in insulis Chryse et Ithaca cultum referunt carmina HomERICA. Habuit illic *ἄλσος δενδρέων καὶ σπέος ὑψηλόν, δάφνησι κατηρεφέες, περὶ δ' αὐλήν ὑψηλήν* ⁵⁾, cuius *λαῖνον οὐδὸν* modo audivimus commemoratum.

Quae cum ita sint, neque in Achillis illis verbis apparet aevi recentioris indicium. Neque vero alibi in Iliade vel in Odyssea ullum invenitur verbulum quo indicetur cella tecta et clausa, quae numini alicui sit sacra. „Aetas, qua floruit poesis epica, tales *νεῶς* quales postmodo diis erecti sunt non norat” ⁶⁾, sed *ἐν ἄλσεσιν* sive lucis tunc colebantur dii, *τεμένεα* sua καὶ *βωμοὺς θυμέντας* ⁷⁾ habebant. Revera tum, ut postea Pisetaero illo regnante, *δένδρον δ νεῶς ἦν* ⁸⁾.

1) I 405 sq.

2) Helbig³ p. 421.

3) Cauer Grundfragen p. 202.

4) Pausan. X 5 § 5.

5) I 182 sqq.; non caeco casui tribuendum videtur quod *λαῖνος* adumbratam poeta dixerit speluncam Cyclopi, licet dicere non habeam quomodo ex Apollinis cultu in monstri illius immanis sedes aberraverint illae arbores.

6) „Die Blütezeit des Epos kannte keine Tempel” Cauer l.l. p. 204.

7) Θ 48 Ψ 148 θ 363.

8) Aristoph. Av. 617.

καλῆ ὑπὸ πλατανίστῳ ὄθεν ῥέει ἀγλαὸν ὕδωρ¹⁾

aliave sub arbore sacra — nam aliae aliorum erant numinum — precibus hostiisque dii adibantur, neque opus est ipsos locos Homericos aut quae Helbig Cauer alii de iis scripserunt hic afferri²⁾, certa enim est ea res et explorata.

Negavi aedem sacram in Homeri carminibus claris verbis indicari ullam. Sed unus tractandus restat locus, qui ceteris aptior videtur ad demonstrandum domos terrestres prisca aetate diis non fuisse aedificatas.

Dico *thalammum* illum *Ulixis*. Qui et obscurioribus verbis describitur et, si quam maxime forent clara, molestiam tamen quandam haberet. Indicavit eam Ferdinandus Noack³⁾. Qui postquam mihi assensus⁴⁾ unum *μεγαρον*, non plura, in heroum aedibus fuisse statuit, ultra progressus demonstravit in illo conclavi patrem familias cum uxore et liberis non solum vixisse et cenasse sed — id quod me fugerat — etiam noctem transegisse; ἐν *μυχῷ μεγάροιο* collocatum fuisse torum genialem, sic enim accipiendum esse notum illud *ἠὺδε μυχῷ δόμου*, pro quibus verbis legitur *μυχῷ κλισίης* cum in castris res aguntur, *μυχῷ σπέεος* ubi de nymphea Ogygia fit sermo. Addi poterat et olim Romanos in *atrio* — quod epici *μεγάρου* fuit instar — collocatum habuisse torum genialem et etiam nunc rure passim ita vivi; sed vel sic Noack evicisse mihi quidem videtur et plerisque nisi fallor philologis visus est, in *megaro* legitimum fuisse locum tori. Cubiculum igitur illud, quod in nostra *Odyssea* Ulixes sibi aedificasse narratur⁵⁾, inutile fuit primitus, nec dubito quin sero in fabulam receptum sit. Certe non requirebat id poeta ut heros indicio inde petito ab uxore posset agnosci; sufficebat cicatrix illa, quae nutrici subulco bubulco fuit cognita

1) B 307.

2) Praesertim huc faciunt ζ 162 μ 210 ν 279, praeterea cf. versus supra nondum indicati Θ 238 X 171 γ 273 sq. ι 200 ξ 328 (= τ 297). — Praeter Helbigium Caserumque (11) conferri possunt quos indicavit V. H. Koch in Ebelingi *Lexico Homeric* s. v. *υῤῥός*.

3) F. Noack, *Homeric Paläste*, 1903. De quo libro in Museo nostrate quasdam scripsi 1904 p. 292—294.

4) Cf. *Mnem.* 1901 (*de Ulixis aedibus*) p. 231—243.

5) ψ 177—204.

eque uxori ignota esse potuit. Cur igitur commemoratur tamen? [oack ἀπορεῖν se fatetur, qui tamen λύσιν inscius praebuit ipse. Iam ex quo Laërte seni suus locus est factus in carmine quod rat de Ulixis reditu, inter hunc et Ulixem ea intercedebat ratio quam in Iliade indicavit Noack de Hectore et Meleagro disputans¹⁾; uxorem enim Ulixes, ut illi, duxit vivente patre, et perinde atque Priami Oeneique filii thalamum sibi et novae uxoriae aedificavit in aedibus paternis.

Hactenus igitur insoliti nihil. Priscis quidem poetis inutilis fuit hic thalamus, vel potius ab eorum carminibus fuit alienus: molestus non est. Remove Laërtem ex Odyssea — neque firmiter profecto cum ipso argumento cohaerent quae de eo narrantur! — et ratione caret illud cubiculum: nostram vero Odysseam si talem accipimus qualem Musae nobis concesserunt, non est quod miremur Ulixi, ut Hectori, in patris regia fuisse ἀλαμον ξεστοῖο λίθοιο, ἐνθα ἐκοιμᾶτο παρὰ μνηστῆ ἀλόχῳ.

Sed de hoc thalamo quae narrantur vere portentosa sunt et enigmatis instar. Quod quomodo solvendum censeam vernacule quam maxime poteram perspicue exposui anno proximo²⁾. Ad alteram ea quae tunc scripsi Latine nunc vertere piget, sed in revius hic contraham quae fusius illic disputavi.

Heroas igitur et heroinas deos deasque fuisse primitus recoremur oportet. Ipsos autem poetas epicos cum rogamus dea quomodo marito λέχος καὶ εὐνήν πορσύνῃ, respondent *sub celsa rhorre fieri ἱερὸν illum γάμον*³⁾. Sic nuptias deae, cuius telam hodie est in proverbio, et dei *arcipotentis* adumbravit arbor quae illi deae sacra erat. Pisetaeri verbis ut denuo utar, — iam comicum meum missum facere nequeo, — *τῆ πάνυ σεμνῆ ὦν θεῶν δένδρον ἐλάας ὁ νεὼς ἐγένετο.*

θάμνος ἔφυ τανύφυλλος ἐλαίης ἔρκεις ἐντός,
ἀκμηνὸς θαλέθων· πάχετος δ' ἔεν ἥυτε κίων.

Celsa densaque erat illa sacra arbor, ἔρκει sive σηκῶ cincta.

Sed aevo recentiori pecudum, non caelitum cubile videbatur aespes: — „ἔστιν τοι θάλαμος!” ad Iovem amore incensum dicit uno⁴⁾; dea autem Penelope deusque Ulixes abierunt in mor-

1) Cf. Z 244—250 et I 582.

2) In libro de Boogschutter en de Weefater.

3) π 288 sqq.

4) Ibidem.

tales cum vitae terrestres aerumnis conflictantes. Tum *σηκός*, in quo sacra illa oliva ramos late pandebat, in carminibus altius eductus et thalamus factus est; cuius parietibus ut tectum posset superimponi, recisae sunt frondes. Truncum arboris sacrae, quem olim οὐ τι βροτοὶ κείρον γε σιδήρῳ, sed sanctissime venerabantur et in carminibus celebrabant, iam ab ipso sponso securi caesum finxere poetae. Sed sacrilegium quod — inscii profecto! — commiserunt sua poena non caruit; nam vesani potius Penthei alicuius vel Lycurgi quam magni poetae verba videntur quae hac de re tradit epos. Pergit in *Odyssea* nostra Ulixes:

τῷ δ' ἐγὼ ἀμφιβαλὼν θάλαμον ἔδειμον, ὄφρ' ἐτέλεσσα,
 πυκνῆσιν λιθάδεσσι καὶ εὖ καθύπερθεν ἔρεψα,
 κολλητὰς δ' ἐπέθηκα θύρας πυκνῶς ἀραρυίας.

Hactenus non est quod magnopere nos impediatur, modo ne nuptias humanas cogitemus sed *θεογαμίαν* et sacram arborem muro altiore seclusam. Unum *ἔρεψαι* nos detinet et agnoscimus verbum ambiguum ambigue adhibitum; si tamen vim verborum urgemus, negari nequit id quod prorsus absurdum sit narrari et parum intellegere malimus quam sic intellegere. Dicitur enim celsa illa arbor, cuius truncus veluti columna sursum tendebat, inclusa esse cubiculo — Alcedarum fortasse alteri structum, qui *μηκός γε ἑγένεσθην ἐννορόγυιοι*? immo regi reginaeque ceteros homines statura non excedentibus.

Potuitne narrari quod etiam magis esset mirabile? Potuit. Nempe arbor illa postquam ingenti thalamo inclusa est tota... recidit eam Ulixes solaque stirpe relicta tenui arte in hac struxit cubile.

Quid plura! Non cella quidem Ulixis, quod miramur, sed ipsum carmen ruinam fecit cum concidit illa arbor. Narravit poeta, quisquis fuit, quae ipse non intellegebat; narravit absurda. Quae in hominum sanorum mente nasci et a cantoribus excoli potuisse magis miraremur si nesciremus qualia in mythologia portenta parere soleat fabularum contaminatio.

Itaque, ut redeamus illuc unde exorsi sumus: Ulixis illum thalamum hodierni lectores dei deaque cubiculum nuptiale vocare possunt: nihil eiusmodi cogitavit qui carmine eum celebravit poeta, non enim numina sed mortales ei erant Ulixes et Penelope. diis autem illius aevo aedes nullae extruebantur.

Nec tamen aedibus terrestribus satis convenire portentosum thalamum nemo, ut opinor, non sentit; nam dudum ab istam spero confidoque interpretandi rationem illam, qua Ulixis bile stirpis radicibus solo inhaerens „firmum irruptumque vinlum matrimonii” significare olim credere iuebamur.

Sui igitur generis est ille thalamus, itaque minus firmum t argumentum quod inde petivit Helbig de rudiore priscae raeciae arte sic disputans: „non magnam fabrorum fuisse peritiam eo tempore, quo ceteri homines tam facile eorum arte carent” ¹⁾. Vulgo hominum ita immiscendus non videtur Ὀδυσσεύς que γενήβολος, qualem prisca poetae cognitum habuerunt, neque λυμήχανος καὶ Διὶ μῆτιν ἀτάλαντος, qualem recentiores; sed potius dicamus non magnam priscarum fabularum peritiam esse cantori qui in carmen pulcherrimum, quod erat de Saittarii ad Textricem reditu, talia invexerit et inclementer arboris luxuriantis κορμὸν ἐκ ῥίζης προταμῶν dein ἐτέτρηθεν πάντα ἰσέτρω καὶ ἐπὶ στάθμην ἴθυεν.

XXV.

NON FINIS BELLII TROIANI IN ILIADE NARRATUR
SED INITIUM.

Quaestiones epicas mecum perpendens quoties imagines heroicarum et heroinarum tales fere, quales in priscorum vatum ingenio vixerunt, mente informare mihi conor, — ἀκίχνητα procto διώπων, sed eum unice dignum ratus scopum quem viribus tentissimis appetamus philologi, — nihil vetustae poesi tam perniciosum videtur fuisse quam cura chronologiae. Cuius dum mentionem habemus, vir quadragenarius fit flavus ille Pelides, neminem in bellum nuper profectum cura materna prosequitur matris; fit grandaevus Ulixes ²⁾, trisaeclisenex fit Nestor, Pene-

1) „Es wirft ein bedenkliches Licht auf das Niveau der damaligen Mauer-, Zimmer- und Tischlerarbeit, dass sich damit . . . auch Laien befassen” Epos¹ p. 11.

2) Cf. Ψ 790, — ut Odysseam nunc mittamus.

lope non iam formosa est, sed facta videtur anus, ipsa Helena abit in matronam maturiorem ¹⁾).

Apage ista! clamant omnes. — Ex animi sententia assentior: procul absint ista dum ingenii divini immortalia opera admiramur. Facessant qui *μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις προσέχοντες* vati viam obstruere conati sunt aut etiamnunc conantur!

Sed naturam furca . . .

Mihi quid acciderit dicam; nec soli mihi id accidisse quoniam non de nihilo nata videtur suspicio, data opera rem exponam.

Cuiusvis est sumere tempus belli Troiani non semper tam accurate fuisse definitum quam nunc fiat in secundo Iliadis libro, loco notissimo; aliqua igitur vestigia aevi, cui novem decemve illi anni non essent cogniti, in carminibus epicis reperiri posse nemo non suspicetur. Sed firmiter — nisi egregie fallor — in philologorum mente etiam haeret opinio quae olim ipsorum fuit Graecorum, in Iliade — non cogito nunc carmen aliquod primitivum nobisque parum cognitum, sed eam ipsam dico quae ad nos pervenit Iliadem, — in nostra igitur Iliade narrari res quae acciderint postquam per annos complures ante Troiam bellatum esset.

Nempe mortuo Hectore, *ὃς οἶος ἐρύσαστο Φίλιον ἰρήν*, post quem etiam Achilli *πότμος ἐτοῖμος* fuit, non potuit non prope abesse belli finis urbis excidium. Venient quidem Pyrrhus et Philoctetes, venient Memnon et Penthesilea, struetur equus publicus, sed et in „recentiorum” carmina illa, quae minus cognita habemus, ea removemus, et potuerunt intra paucorum mensium vel etiam dierum spatium accidere cuncta. Itaque sumamus necesse est circa belli exitum acta esse quae in Iliade narrantur, quod quoniam diuturnum admodum fuisse accepimus, sequitur ut praeterea sumamus ante Iliadis initium Achivos per annos aliquot . . . quid egisse? Nihil sane quod operae fuerit pretium, sed *πρὸς γεωργίαν* credo *τῆς Πελοποννήσου ἐτρέποντο* Agamemnonis milites *τῆς τροφῆς ἀπερίε*. Tales certe ostendit nobis scriptor multis sagacior et minime credulus Thucydides ²⁾. Talia nimirum suadebat chronologia, ferebantur enim *οἱ Τρῶες τὰ δέκα ἔτη ἀντισχεῖν βίε*.

¹⁾ Cf. Ω 765 sq., quae quis sine rixa legat collatis Γ 443—446!

²⁾ Thucyd. I 11.

At alia omnia quovis fere versu testatur nostra Ilias. Unum et alterum deme versum et restant quae bello ineunte . . . potuerint dici et agi? Immo quae nisi bello nuper inito dici agive non potuerunt.

Fortasse et aliis Homeri studiosis novum erit id in quod ego certe post multos annos in his studiis transactos ab improvise incidi. Expertus autem scio haud exigui momenti id esse ad carmina vetusta suo pretio aestimanda, nam nunc pulchra, apta, vero poeta digna mihi videntur multa quae olim ducebam obscura et molesta.

Operae igitur pretium videtur rem quam possim accuratissime exposuisse. Ne tamen in immensum diffluens disputatio lectoris pariat taedium intolerabile, quam potuero brevissime et solo poeta duce quae huc faciunt referam.

Stant naves Graecorum in littore Troiano, quo viam iis monstravit Calchas deorum interpretes¹⁾. Nuper Aulide profecti classe illuc appulerunt, postquam in itinere urbes aliquot Troianis amicas diripuerunt, in his Thebam urbem Eetionis. Supplices iam eos adeunt captivorum propinqui, quorum unus Chryses sacerdos petit ut filia sibi reddatur iusto pretio soluto: „sic vobis dent numina” ait

„ἐκπέσαι Πριάμοιο πόλιν καὶ τοίκαδ' ἰκέσθαι”.

Re infecta sacerdos repulsus precatur ad deum suum Apollinem, qui telis mox pestiferis per dies complures Achivos obruit. — „Domum redeamus quantocius, nisi sedari possit numinis ira!” omnium fortissimus clamat ceterorum nomine Achilles. Oritur rixa et iuvenis abstenturum a bello se ait donec insignem luerit poenam qui contumeliam sibi fecerit Agamemnon. Mater autem, quae in bellum eum misit ut laude bellica per exiguum vitae spatium sibi concessum frueretur, supplex adit Iovem utque Troianis, quorum urbem excidi iubet fatum, brevis ante victoria concedatur Achivique nihil sine Achille se valere sentiant a deorum patre impetrat.

Interim animum Achivi despondent²⁾. Domum redire placet,

1) A 71.

2) Consulto nunc praetermitto molestias ad quaestionem in qua versamur non

sed etiam retinet eos Ulixes, qui „*testes mihi estis omnes*”, ait,
 οὐς μὴ κῆρες ἔβαν θανάτοιο φέρουσαι

χθίζα τε καὶ πρῶϊζ', —

„*omnes quotquot non his ipsis diebus abstulit pestilentia* ¹⁾, tum cum Aulide profecturi eramus Calchantis verbis victoriam nobis esse promissam”. Itaque postquam refecti sunt militum animi et πόλεμος γλυκίων γένητ' ἢ ἐ νέεσθαι ²⁾, acie instructa per planitiem invadunt urbem, qua expugnata et deleta ulciscantur Helenae raptum lacrimasque ³⁾. Fuscus autem poeta enumerat duces navesque Achivorum, quos Nestor secundum gentes disponi perite iussit ⁴⁾.

Appropinquare hostes Troianis nuntiat Iris sumta voce Politis, qui in specula collocatus erat

δέγμενος δ' ἄπο τε ναῦφιν ἀφορμηθεῖεν Ἀχαιοί, —

ubi non per annos aliquot eum sedisse, nuper igitur classem Achivorum in has oras pervenisse, haud difficulter nobis persuademus ⁵⁾. Quid autem personatus ille Polites Priamo nuntiat?
 „*O senex, etiamne hic sermocinaris*

ὧς ποτ' ἐπ' εἰρήνης; πόλεμος δ' ἀλλαστος ὄρωρε!
bellum iam exortum!” — non dudum fuit in patria, sed nunc ipsum id est exortum. „*Pluribus iam ante pugnis*” — cum gentibus vicinis — „*interfui, sed tantum exercitum nunquam vidi antehac; quot folia silva, quot litus arenas habet, tot milites urbem invadunt*”.

Quantocius igitur armantur etiam Troiani, quibus praestit Hector, Dardani duce Aenea, Lycii duce Sarpedone, socii denique, qui peregre nuper sunt convocati: armati dein ex urbe prouunt cum hoste conficturi. Helena autem postquam ex Iride audivit suos appropinquare, urbis moenia conscendit,

pertinentes, quas habet duplex illa ἀπάτη, qua prius Agamemnonem Iuppiter, dein ille sine utilitate suos milites decipit. Chronologiam haec non tangunt, a priore tamen carmine aliena fuisse patet. Agamemnonis Ulixisque orationes quatenus huic faciunt, infra tractabimus.

1) B 301—303. Belli igitur nulla pericula graviora hactenus subierant Achivi.

2) B 453 sq., item A 13 sq.

3) De Helena infra aliquid scripturas nunc hoc unum observo, longe a vero aberrasse Aristarcheam quam olim sequebar versus B 356 interpretationem.

4) B 365 sq.; quod nisi bello ineunte apte dari non potuit consilium. Item A 303—309.

5) B 794. Aristarchus eandem ob causam hoc versus damnabat.

unde prospiciens laeta agnoscit maritum levirum amicos: fratres non videt, aut igitur domi mansisse aut pudore in castris retineri suspicata ¹⁾. Etiam Priamus instantis proelii eventum e moenibus spectat cum ceteris senibus, quorum unus Antenor nuper, bello nondum indicto, cum legati Achivorum ad res repetundas Troiam venissent, censuit Helena reddita belli praecidere causam, alius est „ὄχι ἀλέγων” ille Cleon Troianus, cuius temeritas abiit in proprium nomen satis mirificum ²⁾.

Sed priusquam ad manus veniatur, placet pugna singulari Paridis cum Menelao rem discernere ³⁾. Vincebat autem Menelaus bellique finis erat, nisi Paridem eius manibus eripuisset Venus. Quae Helenam dein vocat a moenibus. — „*Etiamne longius me abreptura ades?*” indignata deam increpat Helena: „*in Phrygiae Maoniaeve aliquo angulo me abdes, etiamnunc meis me invidens?*” ⁴⁾ Cui minata Venus „*utrisque invisam se reddituram*” ⁵⁾ *ni dicto sit obediens*” sequi se cogit redditque Paridi.

Interea post pugnae singularis eventum ancipitem disceptant Argivi et Troiani, disceptant etiam caelites. Inferior quidem discessit Paris, discessit tamen. Quid igitur fiat? At Iuno perosa Troianos: „*ergo Troia superstes erit et frustra omnes illas copias collegi?*” — nono anno ante collectas cogita et insulsa fere haec verba fiunt.

Aegre ei concedit Iuppiter urbis interitum, itaque induciis a Pandaro fraudulenter ruptis pugna initur. Bellum erit tamen; incitat suos Agamemnon ipsaque Minerva in proelium eos ducit, Troianos Mars.

Multi cadunt utrinque, sed plures a parte Troianorum. Sic a Diomede trucidantur filii ambo Eurydamantis τοῦ δουροπόλου, qui mortem iis instantem non praedixit cum in bellum

1) Bellum diuturnum si antecessisset, ferro iam absumptos suspicari etiam magis in proclivi fuisset, absurda autem fuisset poetae vox illa ἤδη Γ 243.

2) Ut si hodiernus partium dux nomen habeat *Sir Nevermind* vel *Monsieur Jemomogus*.

3) In annotatione certe indicati sunt versus Γ 46 sqq. *recens* profecto Paridis iter spectantes, non id quod decimo fere anno ante ille susceperit.

4) Γ 400 sqq.; si multis annis ante Troiam venerit Helena neque recentem Achivorum adventum nunc causetur, satis aptum sensum haec non praebent.

5) Γ 416 sq. — „The phrase seems week after ten years of war” (Leaf). Ita! At bello instante gravis minarumque plena.

abierunt nuper ¹⁾, et Pandarus, quem in bellum nuper profecturum bigis uti iusserat pater, sed pedes pugnam iniit et sero eum poenituit sprete consilii paterni ²⁾. A Tlepolemo vulneratus Sarpedon etiam sospes eripitur pugnae, non vivus tamen rediturus ad uxorem et filiolum infantem nuper relictos ³⁾.

Argivi autem et alii cadunt et Dioclis filii gemelli, iuvenes fortissimi, qui ἠβήσαντε Agamemnonem in bellum sunt secuti; sic par leonum recens adultorum in praedam ruens mortem appetit ⁴⁾.

Superiores tamen ne evadant Achivi cum sit periculum, iubente Heleno augure Hector abit in urbem, ubi matronas iubet supplices adire deam Troiae tutelarem; ceteros Troianos Aeneas denuo ducit in hostem.

Visit Hector regiam matrique perfert Heleni mandatum, dein valedicit uxori et filiolo, sentit enim urbi sibi que instare perniciem; Paridem dein duris verbis excitat ex ipsius aedibus, ubi latitabat populo quam maxime invisus. Belli initio optime convenit Hectoris illa in fratrem ira, optime conveniunt eius verba ad uxorem: „nescio an non ad te rediturus sim” — ad uxorem non bello flagrante ductam, sed tum cum alma etiam pace Troiani fruebantur; — optime conveniunt quae illa ad eum dicit de muri parte quadam non satis firma ⁵⁾, optime feminarum vivum etiam Hectorem tanquam mortuum lugentium clamores, hodie enim primum morti se offert, — unice conveniunt Hectoris ad Paridem verba: „turpe tibi est in cubiculo latitare civibus succensentem quod sis invisus” ⁶⁾, unice conveniunt quae Helena ad Hectorem ait: „utinam mortua essem πάρος τὰδε ῥέπυα γένοιτο” ⁷⁾ — a Paride raptam se dicens, non multis profecto annis ante sed nuper raptam pronomine τὰδε significans.

Proelium restitutum mox interrumpitur singulari illa Aiacis

1) E 150. Vox *super* mea est, sed quis hoc loco cogitet de vaticinio annis aliquot ante dato! Idem dictum esto de altero quod statim sequitur *super*.

2) E 198, 204, 210 sq. — Etiam Sarpedonis verba E 478—480 eodem tendunt.

3) E 688.

4) E 541—560. Quae nihili foret comparatio si modo lacte depulsi leones illi ... aliquot annis ante patriam reliquissent.

5) Z 433—439.

6) Sic enim interpretor versum Z 336.

7) Z 348 sq.

et Hectoris pugna, quae nisi belli initio aptum locum habere nunquam potuit, neque in nostra Iliade — in quam non satis quadrat — suspicionem belli pridem initi habet ullam.

Sol occidens postquam dimicandi finem fecit, utrique ex composito mortuorum corpora legunt cremantque; Achivi autem quoniam spe urbem *αὐτοβοεῖ* capiendi sunt frustrati, fossa valloque quam celerrime proiectis tumulum ossa suorum tegentem et naves in littore subductas ab hostium incursionibus protegunt. Quale vallum — vallum dico, non murum, ne incredibilia poeta narrasse immeritus videatur — hoc igitur vallum belli initio erigendum curare cauti fuit ducis: nono demum anno talia moliri non Nestoreae fuisset prudentiae sed Epimetheo aliquo *μετὰ τὰ πράγματα* et sero sapiente dignum consilium.

Peractum est opus et commodum in littore adsunt naves vinum Lemno afferentes ¹⁾. Paucis nimirum diebus ante, cum Lemni commoratus Agamemnon se suosque e longo cursu largis epulis refecit ²⁾, ab illius civitatis rege Euneo petivit ut novae vini copiae mox in Troadem sibi mitterentur.

Die sequenti iterata pugna in fugam coniciuntur Achivi. Amaris verbis Agamemnon deceptum se queritur ab Iove, cuius aram nullam inhonoratam praeterierit . . . ante annos complures? Bona verba, sed „*νηὶ πολυκλήιδι ἐνθάδε τέρρων*” ³⁾, nuper, in ipso itinere, *χθές τε καὶ πρόην*, ut ita dicamus.

Denuo cum occidit sol, videt Achivos intra vallum heri erectum latitantes, Troianos planitiem ante urbem obtinentes.

Seria iam agens Agamemnon auctor est reditus in patriam; quem expeditione nuper suscepta sic desperantem multo facilius nobis fingimus quam post annos complures in Troade transactos. Sed turpe consilium repudiatur: „*tu fuge, si lubet!*” regem increpat Diomedes,

*πάρ τοι ὀδός, νῆες δέ τοι ἄγχι θαλάσσης
ἔστᾱσ', αἶ τοι ἔποντο . . .*

— quando secutae sunt? „Nuper utique!” nemo non clamât — „*at nos manebimus et pugnare pergemus*” ⁴⁾.

1) H 467 sqq.

2) e 230.

3) e 239.

4) I 48 sqq.

Itaque, quo melior spes sit cras Marte secundo pugnandi, ad Achillem legati mittuntur Ulixes et Ajax, qui eius iram molliant. Immodice vero etiam succensens iuvenis repellit preces spernitque dona promissa, licet senex Phoenix in mentem ei revocet gravia verba Pelei, filium οὐ πω γειδὸθ' ὁμοίου πτολίμοιο οὐδ' ἀγορῆς ¹⁾ ut animum nimis fervidum compesceret adhortati . . . quando? Nono anno ante? I crede! nuper, tum cum Achilles iter e Thessalia initurus erat ²⁾, nondum detonsa coma puerili, quam fluvio patrio mox post reditum oblaturum se sperabat ³⁾.

Re infecta legati ex Achillis tentorio redeunt, magisque etiam quam antea sollicitus Menelaus cavendum sentit μή τι πάθωσι Ἀργεῖοι, *qui sua causa . . . multos per annos aerumnas militares sint perpassi?* minime: — τοὶ δὲ γέθεν εἵνεκα πουλὺν ἐφ' ὑγρῆν ἤλυθον εἰς Τροίην πόλεμον θρασὺν ὀρμαίνοντες, *qui trans latum mare in bellum se sint secuti* ⁴⁾.

Mittuntur igitur Ulixes et Diomedes ad hostium consilia clam noctu exploranda, qui mox strage inter Troianorum socios dormientes edita redeunt cum Rhesi regis Thracum equis praestantissimis. Nuper hic Troianis auxilio venerat ⁵⁾: cur nuper? Quia prius non fuit bellum!

Tertio die fortiter denuo suos in pugnam ducit Agamemnon. Cui primus occurrit Iphidamas recens nuptus et bello veluti ex ipso toro geniali excitus ⁶⁾. Nuper Troianis copias suas adduxit. Misero iuvene trucidato Agamemnon ipse ab eius fratre vulneratur. Ex acie igitur abit: ceteri fortiter pugnare pergunt. Sic Teucer Imbrium caedit Priami generum, qui ante bellum habitabat Pedaei, αὐτὰρ ἐπεὶ Δαναῶν νέες ἤλυθον ἀμφιπέλισσαι, ἄψ' εἰς Φίλιον ἦλθε, μετέπρεπε δὲ Τρώεσσι ⁷⁾, — Idomeneus

1) I 441 sq.

2) I 254—256. Etiam Phoenicis illud «φίλον νέος» I 437 quam insensum fat nisi cogitemus iuvenem qui virgum paucitiam exuerit, nemo non sentit. — Minus aperta res est Δ 765—790, quamquam se ibi quidem temporis dudum praeterlapi indicium est allam.

3) Ψ 146.

4) K 27 sq.

5) K 434.

6) ἐκ ἀπλάμου. Δ 225—245.

7) N 173—175.

Othryoneum, qui item νέον πολέμοιο μετὰ κλέος εἰληλούθει ¹⁾, — Antilochus Melanippum, ὃ τόφρα μὲν εἰλίποδας βοῦς ἴβοςκ' ἐν Περκώτῃ δηίων ἀπὸ νέσφιν ἐόντων, sed Achivorum classis cum venisset, Troiam et ille rediit ²⁾.

Attamen gravius etiam quam ante profigantur Achivi, ne vallo quidem arcentur Troiani novis copiis aucti ³⁾, sed igne adoriuntur classem. „Ignem afferte!” Hector clamat „quo naves istas deleamus, quae quod huc appulerunt, senum ea est culpa,

οἳ μ' ἐθέλοντα μάχεσθαι ἐπὶ πρύμνησι νέεσσι
αὐτὸν τ' ἰσχανάεσκον ἐρητύοντό τε λόν" ⁴⁾

— retinuerunt Hectorem senes . . . quando? primam autem face petit navem quae Protesilaum in Troiae oram advexit . . . quando? nono anno ante? immo nuper! . . . in patriam non rediturum ⁵⁾.

In ultimo periculo opem fert Patroclus Achillis armis indutus. Pelluntur Troiani, sed ab Hectore caeditur ipse Patroclus, prius vulneratus ab Euphorbo iuvene belli nondum perito, qui tamen iam alios Achivos ante Patroclum obtruncaverat viginti,

πρῶτ' ἐλθὼν σὺν ὄχεσφι, διδασκόμενος πολέμοιο ⁶⁾.

Denuo iam et suos Hector incitat et socios, iis verbis usus quae nisi bello ineunte apta non fuerunt:

οὐ πληθὺν διζήμενος οὐδὲ χατίζων
ἐνθάδ' ἀφ' ὑμετέρων πολίων ἡγεῖρα ἑκάστον κτέ. ⁷⁾

— moxque in naves denuo Achivi se coniciunt.

Interim filium dolore ob mortem sodalis prostratum miseratur Thetis, scit enim et ei proximum iam esse vitae finem:

τὸν μὲν ἐγὼ θρέψασα, Φυτὸν ὡς γουνῶ ἀλφῆς,
νηυσὶν ἐπιπροέηκα κορωνίσι Φίλιον εἶσω,
Τρωσὶ μαχεσσόμενον· τὸν δ' οὐχ ὑποδέξομαι αὐτίς
φοῖκαδε νοστήσαντα —

1) N 864. Hic quantivis pretii est versus, quoniam claris hic simplicibusque verbis bellum dicitur nuper efflagrasse. Neque obscuriora sunt Idomeni verba vicina N 458: ὅν μ' ἐνθάδε νῆες ἔνεικαν.

2) O 547 sqq.

3) N 798.

4) O 718—725.

5) O 705 sq.

6) Π 811.

7) P 221 sqq.

„*recens adultum huc misi*” ... annis compluribus ante? immo nuper! ... „*non rediturum in aedes paternas*”¹⁾). — Nova arma ei praebet, quibus indutus Achilles in bellum ruit, Troianos profligat, Hectorem occidit, dein Patrocli funus obit, tandem Priamo corpus filii reddit: — quae omnia et cuius nostrum sunt notissima et hic pluribus verbis cur indicentur nulla est causa, temporis enim indicium — quod quidem hactenus deprenderim — unum tantum habent, id vero ad rem demonstrandam sufficiat unum, si cui etiam dubia videatur; nam ab ipso illo deo, cui prae ceteris curae sunt numeri, sub Iliadis finem docemur bello nuper coorto res agi.

Dico Mercurium, qui *κούρου πρῶτον ὑπηγήτου* sumpta figura Priamo narrat Polyctoris cuiusdam Myrmidonis se esse filium, „*sorte autem cum fratribus ducta*” ait „*λάχον ἐνθαδ' ἰκέσθαι*” ... sorte quam ob causam ducta? Quod milites convocasset Achilles in bellum profecturus. Quando autem? ante annos aliquot, cum puer decennis esset personatus ille Polyctoris filius? Ineptus fere mihi ipse videor talia etiam atque etiam rogans!

Itaque etiam poeta cui debentur *Ἐκτορος λύτρα*, quem — ut minimum dicam — inter antiquissimos vates referendum esse nemo contendit, res quas Ilias complectitur non in fine belli annorum complurium collocabat, sed ipsum belli Troiani exordium ei erat Achillis illa ira.

Satisne certa et explorata est res? Mihi quidem videtur, et mirabor si aliis aliter visum fuerit; minus mirabor si acta me egisse sensero.

Undenam igitur τὰ δέκα ἔτη ἐκεῖνα, quae tam bene nota nos habemus quam olim habuit Thucydides?

Ante omnia pro tempore decennali dicamus novennale. Nam non satis accurata sunt Thucydidis quae attulimus verba. Urbs *δεκάτῃ ἐνιαυτῷ* est capta, postquam per sacrum illum novem annorum numerum est pugnatum.

Nam sacrum esse novem numerum passim testatur Ilias. Statim carminis initio legitur:

ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ὄχετο κῆλα θεοῖο,

1) Σ 57 vsq. et 438 vsq.

et similia multa possunt afferri, sed notiora ea sunt quam quae hic colligantur; *τρὶς ἑννέα* autem hostes leto dat Patroclus eo die quo laudis attigit fastigium ipsaque Iiadis tragoedia ad culmen suum pervenit, et aliquot saeculis post cum inter Graecos efflagravit bellum, quod ceteris gravius fore omnes sentiebant, hominum in ore fuit vaticinium „ὄτι τρὶς ἑννέα ἔτη δεοὶ γενέσθαι τοῦτον τὸν πόλεμον”¹⁾. Exceptis autem excipiendis — et pauca profecto sunt excipienda! — dicere licet Iiadis numerum sacrum et sollemnem esse novem, Odysseae duodecim²⁾.

In Troiano autem illo bello dum sensim creverunt omnia, et ipse temporis crevit orbis tam multa et tam multos complexus. Crevit numerus navium et copiarum, crevit regum; succrevit Achilli filius, vel potius e flavi ferocisque iuvenis epithetis *πυρρῶ* et *νεοπτολίμῳ* procrevit Achilli epigonus, ut ex herois sagittarii epitheto *τηλεμάχῳ* proles huic est nata. Itaque etiam numerus annorum crevit certusque hominum menti numerus inhaesit, cum antea de ea re definiti nihil habuissent fabulae. Sic, ut uno exemplo ostendam qua fere ratione famam crevisse mihi fingam, — ostentum illud, quo Achivis Troiam versus iter suscepturis victoria est promissa³⁾, cum olim haec habuisset:

coluber ille πρὸς βα πλατάνιστον ἔρουσε,
ἔνθα δ' ἔσαν στρουθοῖο νεοσσοί, νήπια τέκνα,
ὄζω ἐπ' ἀκροτάτῳ, πετάλοισ' ὕπο πεπτηῶτες·
ἔνθ' ὄ γε τοὺς ἔλεεινὰ κατήσθιε τετριγῶτας,
μήτηρ δ' ἀμφεποτᾶτο ὄδυρομένη Φίλα τέκνα
κτέ.,

postea definitus est pullorum numerus:

ὀκτώ, ἀτὰρ μήτηρ ἑνάτη ἔεν, ἥ ἔτεκε τέκνα,
 similibusque incrementis aucta sunt verba Calchantis:
ἡμῖν μὲν τὸδ' ἔφηνε τέρας μέγα μητιέτα Ζεὺς
[ὄψιμον, ὀψιτέλεστον, ὅο κλέος οὐ ποτ' ὀλεῖται].
ὥς οὗτος κατὰ τέκν' ἔφαγε στρουθοῖο καὶ αὐτήν.
[ὀκτώ, ἀτὰρ μήτηρ ἑνάτη ἔεν, ἥ ἔτεκε τέκνα,]
ὥς ἡμεῖς [τοσσαῦτ' ἔτετα πολεμιζόμεν αὐθι,
τῶ δεκάτῳ δὲ πόλιιν] Τροίην αἰρήσομεν εὐρυάγυιαν,

1) Thucyd. V 26 § 4.

2) De Boogschutter en de Weefster p. 75—77 et not. 250—272.

3) B 303 sqq.

— quibus Calchantis verbis allatis Ulixes refellit Agamemnonis desperantis illum clamorem:

οὐ γὰρ ἔτι Τροίην αἰρήσομεν εὐρυάγυιαν ¹⁾.

Aucta haec sunt, inquam, sed non ditata! Nam contorta — ne inepta dicam — iam sunt facta quae olim erant simplicia aptissimaque ad animos faciendos militibus iter longinquum in regiones ignotas inituris. *Ut coluber ille vim intulit in nidum, ubi avicularum veluti in firmo aliquo praesidio latitabant, sic nos urbi quam petimus vim inferemus quantumvis firmas et remotas: devoravit ille incolas nidi, Priamum Priamique pisinnos devoraturum est bellum a nobis illatum!* — Haec nemo non intellegit; quid vero textus traditus? „*Quemadmodum serpens ille novem aves comedit, sic nos per novem annos Troiam . . . non capiemus*” — — satisne ista inconcinna?

Itaque mirum non est in tam molesto emblemate neglectum esse vocis *ῥῆσα* sonum initialem, neque operae iam videtur pretium, inquisivisse quaenam avicularum haec fuerit species, quarum nidi octonos caperent pullos; nam ipsum oraculum neque illum capit numerum neque alium ullum.

Rarissima in Iliade sunt talia, neque cetera contextui firmius adhaerent quam quae indicavimus.

Ergone in tertia quae paratur Iliadis nostrae editione cancellis et versus de quibus modo sermo fuit sum septurus et vicinos:

*ἐνεία δὴ βεβάασι Διδς μεγάλοι' ἐνιαυτοί,
καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλυνται* ²⁾,

et

ἤμιν δ' εἰνατός ἐστι περιτροπῶν ἐνιαυτός ³⁾?

Salvo sane contextu hi quoque possunt removeri, vetusti autem carminis nativam simplicitatem etiamnunc prodit Ulixis hoc exordium: *O Agamemnon, Achivi tibi non*

*ἐκτελεύουσιν ὑπόσχεσιν, ἣν περ ὑπέσταν
ἐνθάδ' ἔτι στείχοντες ἀπ' Ἄργεος ἱπποβότσιο* ⁴⁾.

Cum tamen reputo Ulixem solius Odysseae primitus fuisse proprium, a bello autem Troiano alienum, in contrariam relabor

1) B 141.

2) B 134 sq.

3) B 295 (vel potius 291—298).

4) B 286 sq.

pinionem rursusque credibile videtur in recentiore Iliadis hac arte, ubi reditum dehortatur Ulixes ¹⁾, novem illos annos inde ab initio, id est inde a tempore quo a recentiore aliquo cantore inutilis et molesta illa *διὰπειρα* enarrata est, commemoratos fuisse.

Utut id est, — nam sive serius sive ocius, aliquando certa data est fabula quae per novem annos integros ad Troiam bellum fuisse ferebat, — nemo potest mirari si qua huius opinionis indicia inveniantur in Iliade, cum in Odyssea inveniantur multa. Sed potius miror equidem quod tam pauca huiusmodi aut habeat aut a me haud incuriose quaerenti sint reperta.

Quae autem adverti, ea partim ne vera quidem esse indicia accuratius inspiciens intellexi. Sic urbium ab Achille captarum virorumve quos trucidaverit aut captivos abduxerit ubi fit mentio ²⁾, nihil obstat quominus tempore quod Iliadis initium proximum antecessit facinora ea gesta esse sumamus; nam ad vastandos agrorumque agros et aperta aliquot oppida diruenda longum temporis spatium minime requirebatur; et aliquid utique temporis intercessit inter iter Aulide inceptum pestilentiamque in Troade grassatam. Sed quot dierum — aut si quis malit, mensium — lud temporis spatium fuerit nescimus — neque cupimus scire, quoniam ea de re tacuit poeta.

An non tacuit? Ita est: aliquid certe dixit. Nam Lycaon Priami filius, quem Achilles captivum abduxit e Troade, dein emnam vendidit, pretio mox ab hospite quodam solutus in patriam rediit,

ἔνδεκα δ' ἡμέματα θυμὸν ἐτέρπετο τοῖσι φίλοισι
 ἐλθὼν ἐκ Λήμνοιο, δωδεκάτῃ δέ μιν αὖτις
 χερσὶν Ἀχιλλῆος θεὸς ἔμβαλεν ³⁾.

Statuitne magis aperte vates proloqui id quod modo statuebamus, res haud ita multos intercessisse inter Iliadis nostrae ipsiusque illi initium?

Eundem autem dierum numerum in proxima vicinia comme-

1) „*Telemachi patrem*” potius eum dicamus cum ipso poeta (B 260), quo clarius iam pateat recentior huius episodii origo.

2) A 125, 163 sq., [177], 226 sq., 366 sq. B 690 sq. Z 414—428 I 129 sq., 321—1, 664, 668 A 104—112, 625 T 60, 295 T 90—92, 187—194 Ω 752 sq.

3) Φ 85 sq., 77 sqq.

morat Pelegonus Troianorum socius, iis verbis usus, quæ nisi belli significant initium, nihil significant:

ἤδε δέ μοι νῦν

ἦώς ἐνδεκάτη, ὅτε Φίλιον εἰλήλουθα ¹⁾.

Non enim post annos aliquot quam in has oras Achivi pervenerunt ad urbem tutandam confluxere socii, sed brevi postquam convocati sunt, appropinquante classe hostium.

Multos autem Argivorum iam esse mortuos cum circa Iliadis initium audimus ²⁾, vati facile credimus, quoniam post morbum illum divinitus immissum per dies complures *πυρὰ καίοντο θαμεῖται*. Belli diuturni in huiusmodi verbis nullum est indicium.

Et induciæ postquam inter Troianos Achivosque sunt initæ, cum sidere caduco adspecto

ἢ ῥ' αὐτίς πόλεμός τε κακὸς καὶ Φύλοπις αἰνὴ
ἔσσεται

militēs clamant ³⁾, vix est opus annotasse his verbis non spectari pristina aliqua proelia, sed vertenda hæc esse: „*ergone bellum erit tamen?*” — Modo certa videbatur pax, nunc caedes ne instet denuo videtur esse periculum.

Neptuni autem iurgia:

Τρῶες τὸ πρὶν γε μένος καὶ χεῖρας Ἀχαιοῶν
μιμνήμεν' οὐκ ἐθέλεσκον ἐναντίον, οὐδ' ἦ βαιὸν·
νῦν δὲ γεκάς πόλιος κοίλησ' ἐπὶ νηυσὶ μάχονται ⁴⁾

quidni ita interpretamur ut Troiani dicantur non prohibuisse quominus Achivi e navibus egrederentur et in litore castra ponerent? Mensium complurium — ne annos dicam — hic quidem neque vola neque vestigium.

Neque Achillis irati verbis:

ὄφρα δ' ἐγὼ μετ' Ἀχαιοῖσιν ἠπολέμιζον,
οὐκ ἐθέλεσκε μάχην ἀπὸ τείχεος ὀρνύμεν' Ἐκτωρ,
ἀλλ' ὅσον εἰς Σκαιάς τε πύλας καὶ Φηγδὸν ἴκανε·
ἔνθα ποτ' οἶον ἔμιμνε, μόγις δέ με' ἐξέφυγ' ὁρμήν ⁵⁾

temporis praeterlapsi certum inest indicium, neque quicquam

1) φ 155 sq.

2) B 115, 161, 177 Γ 99 sq.

3) Δ 82. Eadem particulae vis est va. 15.

4) N 105—107.

5) Γ 352—355. Idem valet de E 788—791.

obstat quominus ad dies qui proximi antecesserunt, eos dico dies quibus saeviit pestilentia, haec referamus. Quamquam non obloquar si ultimum tamen versum recentioris aevi esse contendat quis; respicitur certe illic res quae aliunde non est cognita.

Neque Nestor verbis „αἰεὶ Τρώεσσ' ἐπιμίσγομαι”¹⁾ cum utitur, menses annosve praeterlapsos cogitat, sed hoc dicit: se per hosce dies perpetuo aciei interfuisse, idque verum esse ipsa Πίης docet.

Neque admodum molesta sunt Diomedis ad Glaucum verba:

οὐ μὲν γάρ ποτ' ὄπωπα μάχῃ ἐνὶ κυδιανείρῃ
τὸ πρὶν²⁾,

quoniam episodium in quo haec leguntur certum locum habere dici vix potest, sed in aliam quamvis Iliadis partem aequè bene — aut aequè male — quadrat. Ceterum hic versus duoque sequentes secludi possunt salvo contextu, potest etiam — quam lenissimam medelam offert Herwerdenus — pro ποτ' legi σέ γ'. Nemo vestigia belli diutius gesti satis certa hic cerni contendet.

Idem dictum esto de Iovis ad Thetidem verbis:

ἢ δὴ λοίγια τέργ', ὃ τέ μ' ἐχθοδοπῆσαι ἐφήσεις
Ἥρη, ὄτ' ἄν μ' ἐρέθῃσιν ὄνειδείοισι τέπεσσι.
ἢ δὲ καὶ αὐτῶς μ' αἰὲν ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι
νεικεῖ, καὶ τέ μέ φησι μάχῃ Τρώεσσιν ἀρήγειν³⁾.

Ubi voce μάχῃ licet videantur significari proelia cum Achiviis antehac gesta, haudquaquam id certum; potest enim intellegi Iuppiter Troiam adversus gentes vicinas Iunone invita tuitus. Clara autem recentis aevi sunt indicia ἄν pro κεν dictum et νεικεῖ pro νεικείει. Et unum μάχῃ si sollicitandum videtur — potest substitui πάλαι vel πάρος sine ullo contextus detrimento.

Sed recentiori aevo quam vicini videntur deberi versus quos exscripturus sum⁴⁾, etiam per se si spectes satis mirifici et veluti pallidam aliquam imaginem ostendentes τῶν γιγαντομα-

1) K 548.

2) Z 124.

3) A 518 sqq.

4) Γ 125 sqq.

χιῶν in pallio, quod Athenis quinto quoque anno Minervae of-
ferebatur, pictarum. Iris Helenam

ἤρ' ἐν μεγάρῳ· ἧ δὲ μέγαν ἴστον ὕφαινε
[δίπλακα πορφυρέην, πολέας δ' ἐνέκασσεν ἀέθλους
Τρώων θ' ἱπποδάμων καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων,
οὓς τέθεν εἶνεκ' ἔπασχον ὑπ' Ἄρηος παλαμάων.]

Recentiores hi videntur, inquam; si tamen sint genuini, ne sic
quidem belli dudum incepti indicium hic locus habeat; nam
imperfectis ὕφαινε et ἔπασχον telam nunc simul cum ipso bello
inceptam significari quominus sumamus per linguam certe nihil
obstat. Immo absurda fere haec fiant si per annos aliquot illi
telae mulier operam insumsisse fingatur.

Antenor autem cum ad Helenam ait:

ἤδη γὰρ καὶ δεῦρό ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεύς ¹⁾,
vel alibi Antimachus dicitur illa occasione
ποτ' ἐνὶ Τρώων ἀγορῇ Μενέλαον ἀνωγεῖν
ἀγγελίην ἐλθόντα σὺν ἀντιθέῳ Ὀδυσῆι
αὐθι κατακτεῖναι ²⁾

si quis adverbio ποτε tempus proximum satis apte potuisse indi-
cari neget, non magnae profecto audaciae fuerit utrobique re-
scripsisse τότε, nam nusquam non haec permutantur, ³⁾ et priore
loco encliticam numeri vix admittunt. Quisquis autem in verbis
Diomedis „*επ ερμος οὓς ποτ' ἀπ' Αἰνείαν ἐλθόμεν*” ⁴⁾ aequo animo
fert ποτε de duorum dierum intervallo dictum, iustam non
habet causam cur Antenorem vel Agamemnonem locis laudatis
menses vel etiam annos aliquot cogitare sumat.

Manifestum vero emblemata habent Achillis verba haecce:

οὐ γὰρ ἐμοὶ ψυχῆς ἀντάξιον οὐδ' ὄσα Φασὶ
Φίλιον ἐκτῆσθαι, ἐὺ ναιόμενον πολέεθρον,
[τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης, πρὶν ἐλθέμεν ὕλας Ἀχαιῶν,
οὐδ' ὄσα λάϊνος οὐδὲς ἀφῆτορος ἐντὸς ἐπέργει ⁵⁾.

1) Γ 205.

2) Λ 139 sqq.

3) Cf. e. g. v. l. Π 810.

4) © 108.

5) I 401—404. De ultimo versu cf. pag. 189.

Nam cantor recens longos annos belli cogitans nec dubitans quin per tempus illud Troum divitiae magnam partem essent absumtae, de suo aliquid addidit, itaque iam Achilles quid ait? Cum Agamemnone in gratiam redire se nolle etiamsi dentur sibi . . . opes quae nullae sint sed olim fuerint. Ipsa autem grammatica satis valet ad refellendum falsarium; nam inter perfectum ἐκτῆσθαι et praesens ἐτέργει non est locus particulae πρὶν¹⁾).

Et unde habet versum illum? Id quoque notatu dignum, et alibi eum legi, ibi autem et aptissimum esse et bellum modo ininitum indicare. *Hector fugiens eumque persecutus Achilles cum pervenerunt in locum*

ὄθι τείματα σιγαλόεντα
ἰπλύνεσκον Τρώων ἄλοχοι καλαί τε θύγατρες
τὸ πρὶν ἐπ' εἰρήνης, πρὶν ἐλθέμεν' υἱᾶς Ἀχαιῶν,
τῆ ῥα παρεδραμέτην²⁾

— quaeque sequuntur, nam est pars haec carminis immortalis longe notissima. Ubi πρὶν particulam si quis *ποπο αποο ante* interpretetur, quam insulsa fiant poetae verba nemo non sentit.

Recens est etiam versuum sequentium³⁾ paenultimus: *bellum dum gestum est,*

μέγα τείχος Ἀχαιῶν ἔμπεδον ἦεν·
αὐτὰρ ἐπεὶ κατὰ μὲν Τρώων ἴθρον ὄσσοι ἄριστοι,
πολλοὶ δ' Ἀργεῖων οἳ μὲν ἴδμεν, οἳ δ' ἐλίποντο,
[πέρθετο δὲ Πριάμοιο πόλις δεκάτῳ ἐνιαυτῷ,]
Ἀργεῖοι δ' ἐν νηυσὶ Φίλην εἰς πατρίδ' ἔβησαν,
tunc Neptunus et Apollo illud vallum diruerunt.

Id unum fortasse incertum, versus quem notavi sitne vicinis, a quibus sine ullo contextus detrimento secludi potest, etiam recentior, id quod arbitror equidem, praesertim imperfecto illo verbi tempore ἐπέρθετο motus, an loco recentiore tolerandum sit aevi recentis vestigium.

1) Suspecti mihi non sunt, quos in annotatione commemorabo tamen, Σ 288—294 et 300—302. Ubi quod divitias Troianas audimus absumtas, belli diuturni indicium non inest, sed sociorum copiae magno pretio conductae dicuntur.

2) X 154 sqq.

3) M 12 sqq.

Recentissimo poetae debentur etiam quae circa Iliadis exitum leguntur Helenae Hectorem lugentis verba:

ἤδη γὰρ νῦν μοι τόδ' ἐφεικοστὸν γέτος ἐστί,
ἐξ οὗ κείθεν ἔβην καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθα πάτρης ¹⁾).

Cui cantori ne traditus quidem ille annorum satis magnus visus est numerus, sed per decennium paratum dein per alterum decennium gestum esse bellum sumsit, — nisi imprudens ex Odyssea repetivit versus et Helenae tribuit quae de Ulixe erant dicta ²⁾. Molesti hi versus nemini non sunt visi.

Necnon postmodo additos arbitror versus, quos cancellis inclusos cum vicinis exscribam. Sunt Andromachae ad maritum verba notissima:

ἦ τοι γὰρ πατέρ' ἡμὸν ἀπέκτανε δῖος Ἀχιλλεύς,
415 ἐκ δὲ πόλιν ἔρσεν Κιλικῶν ἐν ναιετάουσιν,
Θήβην ὑψίπυλον· κατὰ δ' ἔκτανεν Ἡετίωνα,
οὐδέ μιν ἐξενάριξε, ἑββάσσατο γὰρ τό γε θυμῶ,
ἀλλ' ἄρα μιν κατέκχε σὺν ἔντεσι δαιδαλέοισι
[ἠδ' ἐπὶ σῆμ' ἔχσεν· περὶ δὲ πτελέας ἐφύτευσαν
420 νύμφαι ὄρεστιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιδόχοιο] ³⁾).

Nam ulmi tumulum adumbrantes, quas viderunt opinor aequales cantoribus qui haec inseruit, nisi volventibus annis procreescere non potuerunt.

Quo loco etiam versus 417 sq. suspicionem movent, quoniam ad imminuendum luctum apti sunt, ab amaris autem illis Andromachae querelis alieniores.

Denique de senum Helenam admiratorum verbis notissimis

οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῆδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν ⁴⁾

quid statuam ambigo. Ubi illud „πολὺν χρόνον” fortasse non est arguendum, quoniam quodvis bellum, etiamsi non multorum sit annorum, multas diurnasque affert aerumnas. Fortasse tamen satius est concedere ab hoc episodio, quod initio belli

1) Ω 765 sq.

2) Cf. τ 222 sq.

3) Z 414—420.

4) Γ 156 sq.

unice est aptum, verba illa esse aliena. Potuit autem *πόνου και κήδεα* dici, potuere alia.

At quantilla sunt haec, quam rara, quam exigui singula sunt momenti si ad totius Iliadis molem exigantur!

De Odyssea autem nunc taceo; quamquam ne huic quidem firmiter inhaerere sive decem illum annorum numerum, sive numerum duplicatum annorum, per quos patria caruisse Ulixes vulgo fertur, nemo non suspicetur. Aliquanto tamen firmiter hi numeri inhaerent... non dico fabulae Ulixidis quam Achillis: immo ab utraque primitus alieni fuerunt; sed Odysseae nostrae tanto firmiter inhaerent quam Iliadi quanto Telemachus firmiter inhaeret Odysseae quam Iliadi Neoptolemus. Nam per annos illos viginti puerulus, quem domi reliquit Ulixes cum in bellum Troianum profectus est, excrevit in iuvenem quem novimus regis officiis haud imparem patrisque mox strenuum defensorem.

Sagittarii ad uxorem redeuntis fabula vetusta non norat multorum illud annorum intervallum, sed in Odyssea nostra si quis non toleret, discerpendum ei erit ipsum carmen. In Iliade vero nostra qui toleret, carminis quod traditum accepimus suo pretio aestimandi facultatem ipse sibi adimat; nam NUPER in Troadem duce Calchante pervenisse Achivi dicuntur inde a primis Iliadis versibus usque ad ultimos.

 XXVI.

HELENÆ ENCOMIUM.

„Non humilis mulier!”

Horatii haec verba annis abhinc quadraginta scripsit Adolphus Stahr in fronte libri quo Cleopatrae famam ab obtrectantium malitia splendide defendit. Aequius nimirum de Aegypti regina iudicavit poeta Romanus quam alii multi inter eius aequales.

Idem poeta *„turpem adulteram”* vocavit reginam illam, ob quam cum Asia Europam aliquando confixisse ferebant priscae

fabulae Graecorum, et contentum suum magis etiam aperte prolocutus dixit belli Troiani causam fuisse . . . pudet edere vocabulum e suburra petatum, quo significavit ille τὴν Διὸς ἐκγεγαυῖαν. Erat ei Helena Clodiae alicuius instar; sic de Salabaccho Cynnoque aliisque Clytaemestris quadrantariis locuti sunt comici Graeci.

Satisne aequa haec quoque Horatii fuit sententia?

Ah, quantum ab illa Helena, quam prisci vates cecinerunt, mutata est quae sic a sero natis poetis impune proscinditur. Impune? . . . Immo ita eos ulta est Iovis filia ut olim Stesichorum. Nam in plena vetustae poesis luce caecutiunt, nec iam cernunt illam quam carmina epica exhibent Menelai uxorem. Ipsum adeo epos Homericum eos latet: caecutiunt! Nisi autem calumniatores se agnovissent et „οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὗτος!" ex animi sententia cum Stesichoro clamaverint, visum non sunt recuperaturi, sed pergent ignorare divinam illam proles caelestis formam, ἀχλύος τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐπούσης.

Nam *INSONTEM* Helenam celebravit priscum epos.

Id quod haud inutile fortasse fuerit etiamnunc exposuisse.

Quod opus gratissimum aggressuri mittimus mythum antiquissimum, cui non mulier terrestris fuit Helena. In arce caelesti abditam non norunt quae ad nos pervenerunt Graecorum carmina, licet aevi prioris vestigium aliquod etiam servet epitheton illud „Διὸς ἐκγεγαυῖα". Divinae quidem stirpis divinaeque formae Homero est Helena, sed mulier, non dea; in terra degit, non in aethere: moenibus Troiae, non nubibus conglobatis inclusa est.

Est igitur poetis epicis id quod formosissima et nobilissima quaeque iis fuit mulier. Puellas ἀλφειβοίας a prociis certatim expetitas patres ingentibus ἐρέδνοισι vendebant ei δὲ πλεῖστα πρόροι. Novo igitur marito opum pars longe pretiosissima exinde futura erat uxor, et Protesilaus aliquis vel Iphidamas si recens nuptus bello absumitur, miserantur poetae adolescentem, qui frustra tam multa impenderit:

οὐ γὰρ ἐτῆς ἀλόχοιο χάριν ἴδεν· πολλὰ δ' ἔδωκε!

Itaque etiam ad Tyndareum tunc, cum nubilis fuit filia eius formosissima, undique convenerunt proci,

πολλὰ δ' ἔφεδν' ἔδιδον, μέγα γὰρ κλέος ἦσκε γυναικός.

Aere, auro, pretiosissimis quibusque oblati donis eum sollicitarunt; nam quivis optabat

Ἀργεῖης Ἑλένης πόσις ἔμμεναι ἠυκρόμοιο.

Emit autem eam Menelaus, quippe qui

κτῆνεσσιν Ἀχαιῶν Φέρτατος ἦεν ¹⁾.

Non in Homeri tamen carminibus sic eam duxit uxorem. His enim *Iovis filia* est Helena, neque alterius patris, quem iusta conubia monstraverint, in iis fit mentio ²⁾. Pater autem hominumque deumque quoniam boves non emit neque vendit puellas, de Helena *μυρλοισιν ἐρέδνοισι* emta non iam licet cogitare. Sed quocumque modo acceptam — nam tacent de ea re carmina antiquissima, nec mirum, quoniam Menelaus quoque deus fuit primitus! — rex Spartaë eam utpote thesaurum longe pretiosissimum servavit fovitque. Beatum se sensit maritus ille, cui postea vita perpetua in Elysio est concessa, utpote Iovis genero ³⁾.

Venit praedo Troianus, qui hospitio magnifice acceptus ⁴⁾ mox Menelao absente ⁵⁾ Helenam *καὶ κτήμαθ' ἅμ' αὐτῆ* ⁶⁾ abripuit, nihil curans feminaë clamores stridulos iramque impotentem, eius *δρμήματά τε στοναχάς τε* ⁷⁾. Frustra illa clamavit: nullus erat maritus qui eius *βοῆς τε καὶ ἐλκηθμοῖο πύθοιτο* ⁸⁾. Incolumis Paris cum praeda sua pervenit in patriam.

At mox is quem spoliaverat Menelaus Troiam venit ad res repetundas, Ulixè adsumto legationis socio ⁹⁾. Reddi iussit quae vi et mala fraude Paris detraxit; cui si aequa petenti Troiani obtemperassent, opibus et uxore recuperatis laetus contentusque

1) Cf. novum Hesiodi fragmentum, quod praebuit papyrus Berolinensis 9789 (Hes. fr. 94 Rzach).

2) Mitto nunc Odysseae versus recentes λ 298 sq. et ω 190.

3) δ 561 sqq.

4) Γ 354.

5) Sic certe Cypria. Tacent ea de re Ilias et Odyssea, sed per se id intellegitur; nam maritus si adfuisset, fieri non poterat quin tutaretur uxorem. Cf. etiam Γ 232 sq.

6) Γ 70—72, 255, 458 alibi.

7) B 356, 590. Quae verba quod *„Inctum cuius causa extiterit Helena”* interpretatus est Aristarchus, patet eius quoque menti firmiter inhaesisse illam de Helenae culpa opinionem et plus valuisse quam interiorem qua praepollebat dictionis Homericæ scientiam.

8) De Andromacha dicta haec verba (Z 465) hic affero, quoniam ad versus modo e libro B allatos recte interpretandos sunt utilia.

9) Γ 205 sqq. Δ 140.

rediturus erat. Sed Paridis Veneris auxilio superbientis et amore occaecati sententia in Troianorum senatu superior fuit, itaque re non impetrata Priamo bellum indixere legati, dein Atridae copiis collectis Troadem invaserunt.

Interim Helena degebat in Paridis aedibus — huius iam facta *ἄλοχος*, non *κουριδίη* quidem, utpote aliis prius initis nuptiis, iusta tamen et honorata ¹⁾. Levirum iam habebat Hectorem, socerum Priamum, glorem Laodicen, iantricem Andromacham, nec quisquam in aula Priami tam fuit iniquus ut mulieri succenseret immerenti. „Ὅτ' ἰ μοι αἰτία ἔσσι” Priami ad eam sunt verba ²⁾; Hector quoque, quantumvis Paridi iratus, Helenae tamen benevolum se praestabat ³⁾. Sed in peregrinae regiae illo splendore desiderabat

πρότερόν τε πόσιν πηούς τε Φίλους τε ⁴⁾.

Corpus Lacedaemone avellere potuit regius latro, cor non potuit: *κλαίουσα ἔτετῆκει* ⁵⁾.

Adsunt tandem amici. Volat in moenia, dum in acie extra urbem versatur novus eius dominus Paris: — cernit Agamemnonem, Aiacem, ceteros, ipsum cernit Menelaum! adsunt qui eam liberaturi venerunt! Spe elata prospicit, . . . at e pugna singulari, qua de sorte sua decretum iri audivit, incolumis reedit is quem iustam sceleris poenam hodie luiturum speraverat.

*„ἦλυθες ἐκ πολέμοι’; ὡς ὄφελος αὐτόθ’ ἄλῆσθαι
ἀνδρὶ δαμείῳ κρατερῶ, ὃς ἐμὸς πρότερος πόσις ἦεν!”* ⁶⁾

his verbis Paridem increpat, postquam ab ipsa Venere minis compulsa in eius aedes rediit invita et magis etiam quam antea eum exosa ⁷⁾.

Saevit iam bellum circa moenia Troiae. Cecidit optimus quisque Graecorum, cecidit Troum; mortui sunt Patroclus et Achilles, mortuus est Hector, et ipse mortuus est Paris. Tandem

1) Γ 829 Ω 763 al.

2) Γ 164. Praeterea cf. Γ 180 et Ω 770.

3) Ω 767.

4) Γ 140, 162.

5) Γ 176. Cf. etiam Z 845 sqq. Ω 764.

6) Γ 428 sq.; mulierem inter amorem recentem et priorem vacillantem agnoscere hoc loco sibi videbatur Nägelsbach.

7) Cf. Z 845 — 858.

callida fraude, non vi aperta urbem tentare placet; struitur equus ligneus, interimque Ulixes mendici sumto habitu speculator in urbem penetrat, simul ad Helenam salutis mox affuturæ nuntium perlaturus. Una Helena eum agnoscit, et postquam clam ceteris interrogata iureiurando confirmavit fidum etiam-nunc sibi erga suos esse animum, non prodituram igitur Troianis Achivorum consilia, omnia ex eo audit ¹⁾.

Incolumis postquam Ulixes ad suos in castra rediit, ingens ille equus struitur et a Troianis dementibus intra moenia recipitur. Iamque stat urbis loco edito; vidit eum Helena, scit quid alvo capaci celet, et gaudio mentem occaecante ipsoque numine impellente vesperi incautius illuc properat vera femina, solam se rata nimirum. Alta voce reges intus latitantes vocat. At non erat sola, — proximus stabat Deiphobus clam secutus, et nisi Ulixes ea qua ceteros mortales superabat prudentia unus sodales cum ipso inclusos retinisset quominus Helenæ responderent, detecta erat fraus et equo a Troianis diruto occidissent insidiatores. Nunc Ulixis illa cautela in cassum cecidit consilium quod deus Troiae tutelaræ ad urbem etiam servandam inierat ultimum: fraudem non aperuit temeritas feminea, sed abduxit eam Minerva Ulixis patrona ²⁾. Illa nocte capta est Troia et diruta, cum Helena domum rediit Menelaus, et post iter diurnum, in quo etiam in Aegyptum pervenerunt ³⁾, in patriam rediit Spartæ regnavit beatus denuo uxoris honoratissimæ maritus.

Quam potui brevissime enarravi quæ de Helena referuntur in Iliade et Odyssea: non partes aliquas utriusque carminis dico, sed totam Iliadem totamque Odysseam ⁴⁾. Ad sua recuperanda in Troadem venit Menelaus: sua postquam recuperavit laetus in patriam rediit. Honorem autem laesum neque ante

1) § 244—256. Item Parva Ilias.

2) § 271—289.

3) § 125—130, 228—230, 351 seqq.

4) Dissimillima sunt quæ leguntur in Ebelingi Lexico Homero s.v. 'Ελένη: "... Paris eam abduxit volentem Γ 174 § 261 ... decimo belli anno ab Iride accita de muro urbis prospectat exercitum Graecorum Γ 120 ... etiam post ea operam dedit ut Graecos deciperet § 261 ... Graecos ligneo equo inclusos fraude in summum discriminis adduxit § 290 ..."

urbem captam est questus, neque laesum etiam putavit cum denuo Helenam suam tenuit; κτήμαθ' ἔλδν ἐδ πάντα γυναῖκέ τε τοῖκαδ' ἀπῆλθε — quid plura! Sic poculum aliquod pretiosissimum si fraude sibi surreptum recuperasset, non minus libenter quam antea in conviviis usurpaturus erat, etiamsi furem aliquantisper eo usum compertum habuisset.

Scilicet heroico illo aevo mulier res erat, quae pretio emitur, mercimonium in paucis pretiosum, mercimonium tamen, κτήμέ τι, cui suum perstat pretium dum detrimentum non capit.

At „turpis” — vel etiam pulcherrima — illa „adultera” ubi est?

Nusquam comparuit, nusquam vir fidem coniugalem laesam ulturus. Scelesta non fuit Helena, neque ea cui Menelaus eiusve socii succenserent. Salutem ei affert maritus, non cum minis strictove gladio adest inter Ilii ruentis incendia.

Sed quae resplendent denigrare saeculum est. Non noluisse se abripi Helenam, gratam esse vim istam ... non puellis solis sed et feminis nuptis, suspicatum est aevum recentius nimisque callidum, cum praesertim sensim percerebruisset opinio illa, de qua supra disputavimus, per annos complures ante Troiam bellatum et Helenam illic commoratam esse. Itaque „μετὰ τὴν μεῖζιν τὰ πλεῖστα κτήματα ἐνθεμένους νυκτὸς ἀποκλήοντας” Paridem et Helenam ostendebat carmen τὰ Κύπρια ¹⁾ et fatuus iam visus est Menelaus ille, qui laetus suam nec iam suam uxorem domum tandem reduxisset post diuturnos amores peregre transactos: „σωφρόνων γὰρ ἀνδρῶν ἔργον τὸ ἀρπασθεισῶν γυναικῶν μηδεμίαν ὄρην ἔχειν, δῆλα γὰρ δὴ ὅτι εἰ μὴ αὐταὶ ἐβούλοντο, οὐκ ἂν ἠρπάζοντο” ²⁾).

Itaque fuit qui fingeret capta urbe iratum in eam irruisse maritum, sed niveo pectore adspecto cum telo abiecisse ultionis consilium et precibus victum in gratiam cum pristina uxore rediisse. Parvae Iliadis et Ibyci hanc Helenam novimus ex Euripide et e compluribus etiam rudioris artis imaginibus ³⁾.

1) Proclus in Chrestomathia. In hac narrationis parte haud exiguum inter Iliadem et Cypria carmina fuisse discrimen etiam Herodotus testis est II 117.

2) Herodot. I 4.

3) Cf. schol. Aristoph. Lys. 155 sq. Eur. Andromach. 629 Helbig Epos¹ p. 124 sq. Roscher Myth. Lex. I 1946.

HOMERICA.

Alii contra exorti sunt qui famae filiae Iovis com-
 rati non veram Helenam sed fictam aliquam a Paride a-
 esse commenti sunt: Menelaus eiusque socii dum Troi
 pugnabant, in Aegypto eius uxorem puram intactamqu
 tasse, inde post bellum finitum in patriam ab eo reductam.
 Haec fuit ἡ καινὴ ἐκείνη Ἑλένη Stesichori, quam ex Herodoto ¹⁾
 et praesertim ex Euripidis dramate satis habemus cognitam, —
 non erat illa quam cecinerat Homerus. Hic non de larva nescio
 qua sed de vera divinaque muliere pugnantes ostenderat heroas.

Exinde inter homines disputatum est sonsne an insons fuisset
 uxor Menelai, moechane an praeda invita, et argumentum ap-
 tum declamationum Gorgiis Isocratis Polycratis Anaximenis
 praebere est visa. Ad quam collaudandam si quis olim surrexis-
 set, „at quis eam culpat!” rogavissent audientes, ut Spartiata
 ille Herculis laudationem deprecans. Latius vero accusantium
 semper resonuit vox quam defendentium, quoniam maior erat
 auctoritas Homeri, qui ipsam, quam Stesichori, qui fallacem
 aliquam eius imaginem inter Troianos commoratam ferebat. Et
 sic Helena in scena Euripidea et apud posteros abiit in impu-
 ram illam adulteram, cuius scelus ferro ignique Asiam com-
 miscuisset, belli internecivi causa teterrima.

Et tamen ad tantum dedecus diluendum non sophistarum
 aliqua artificia recentiorumve poetarum inventa ingeniosiora quam
 probabiliora requirebantur, sed plane sufficebant accurate lecta
 illa carmina Homerica, quae cultissimus quisque veterum me-
 moriter tenebat tota. Sponte patriam reliquisse Helenam, a for-
 moso iuvene plectam, non invitam esse abductam, ne suspicari
 quidem nos sinunt prisca poetae verba clara et indubitata. Nul-
 lus hic suspicionibus locus. Pellexit ancillam mercator ille Si-
 donius, et postquam dulci lege amoris subiectam tenuit, ut
 abreptis domini opibus per mare in patriam longinquam se
 sequeretur haud difficulter permovit. Prius mulierculam corrupit:

πρῶτ' ἐμίγη κοίλῃ παρὰ νηὶ
 εὐνῆ καὶ Φιλότητι, τὰ τε Φρένας ἠπεροπέυει
 θηλυτέρῃσι γυναιξί ²⁾,

1) Herodot. II 118—120.

2) ο 420—422.

dein nave eam secum abduxit ἐκὼν ἐκοῦσαν. Paris vero cum reginam Lacaenam abripisset nihil eiusmodi suspicatum et frustra ut sibi succurreretur clamantem, postquam in tutum pervenit ἀρπάξας ἐν ποντοπόροις νέεσσι, tum demum mulieris innocentissimae pudicitiam vi vicit et

νήσφ ἐνὶ Κρανάῃ ἐμίγη Φιλότητι καὶ εὐνή¹⁾.

Itaque, ut Gorgiae verbis peroremus: πῶς οὖν χρὴ δίκαιον ἠγγέσασθαι τὸν τῆς Ἑλένης μῶμον, ἥτις . . . πάντως διαφεύγει τὴν αἰτίαν; Id unum addo, de *Homeric*a Helena locutum me sola. De qua licetne hoc quoque addere Gorgiae verbum: ἀφείλον τῷ λόγῳ τὴν δύσκειαν, an error nunc me ludit amabilis? Ut id est, non, ut ille, Ἑλένης μὲν ἐγκώμιον ἐμὸν δὲ παίγιον scribere volui, sed quicquid scripsi, scripsi serio; nam firmiter mihi persuasum est Iliade Odysseave perfrui non posse nisi eum cui illa διὰ γυναικῶν Ἀρτεμίδι φερικυῖα a patre Iove haud quam videatur degenerata. Is demum ex animi sententia dicere potest id quod formam divinam admirati dixere senes Troiani:

οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
τοιῆδ' ἀμφὶ γυναικὶ πόνον καὶ κήδεα πάσχειν!

Sed aevi recentioris mutataeque sensim mentis hominum nisi in Helenae quoque Homericæ imagine, ut in ceterorum heroum heroinarumque imaginibus, aliqua hodie apparerent vestigia, miraculi id foret instar, quoniam πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαρταίνει. Itaque si cui perlecta hac scriptio parum sit persuasum, nullo negotio colligere aut ab aliis collectos indicare poterit discrepantes aliquot Iliadis Odysseaeque versus. Non multos tamen proferre habebit, nam nisi parum diligenter quaesivi aut de Helena scribens et ipse iam caecutivi, perpaucæ eiusmodi vestigia in carminum epicorum textu tradito Helenae Homericæ speciem deturpant.

Odysseae locis duobus Helena claris verbis accusatur. Altero

1) Γ 443—445.

ipsa culpae consciam se dicit. Ulixes enim multis Troianis occisis cum incolumis ex urbe evasisset, in quam callida fraude speculator se insinuaverat, „*ceterae Troianae*” Helena ait

„λίγ' ἐκόκυον, αὐτὰρ ἐμὸν κῆρ
 ἄψ' ῥοϊκόνδ', ἀάτην δὲ μετέστενον, ἦν Ἀφροδίτη
 ἄδωχ', ὅτε μ' ἤγαγε κείσε Φίλης ἀπὸ πατρίδος αἴης,
 παῖδά τ' ἐμὴν νοσφισσαμένην θάλαμόν τε πόσιν τε
 οὐ τεο δευόμενον, οὐτ' ἄρ' Φρένας οὔτε τι γείδος”¹⁾.

Hic recentioris aevi percipi vocem non ego sum qui negem. Sed accuratius aurem attendentibus sola ἄάτην et ἀάτην discrepare videntur a prisca carminis sono; cetera de ea quae vi suis erepta fuerit dici potuerunt aptissime, neque est Helenae nunc, postquam annos aliquot cum Menelao denuo transegit, coram illo et iuvene hospite se ipsam incusare. De culpa sua, si qua fuisset, nunc certe tacere et poterat et debebat. At substituamus (exempli causa): ἐπεὶ αἰεὶ μοι κραδίη ὄρμαινε νέεσθαι et: αἴσαν δὲ μετέστενον, et apta erunt omnia optimeque cum vicinis cohaerebunt. „*Ceterae lugebant, at ego gaudebam, semper enim redire auebam ad optimum maritum natamque dulcissimam*”.

Verbo autem νοσφίσσασθαι non subest culpae voluntariae notio, sed ita nunc est accipiendum ut ἔπεσθαι et λιπεῖν in Helenae ad Priamum verbis hisce:

ὣς μ' ἔφελεν θάνατος γαδέμεν κακός, ὀππότῃ δεῦρο
 υἱέι σῶ ἐπόμην, θάλαμον γνωτούς τε λιποῦσα
 παῖδά τε τηλυγέτην καὶ δμηλικίην ἔρατεινήν.
 ἀλλὰ τὰ γ' οὐκ ἐγένοντο· τὸ καὶ κλαίουσα τέτηκα²⁾.

Quo loco ne quis in similem errorem incidat satis cautum est verbis ultimis, quae sic haec interpretari nos cogunt: „*utinam mortem mihi conscivissem ipsa cum a meis sum abrepta! Sed dolere me diis placitum*”.

1) δ 260—264.

2) Γ 173—176. In primo horum versuum pronomen μοι, quod codices habent post θάνατος, suo loco collocavit Monro δ μακαρίτης. Filia Helenae (Hermione) praeterea etiam δ 14 commemoratur; quam priscae fabulae ignotam fuisse arbitror, et multi opinor arbitrantur, sed a nostro argumento aliena est haec quaestio.

Alterum Odysseae locum modo hunc dicebam :

οὐδέ κεν Ἀργεῖη Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα
 ἀνδρὶ παρ' ἄλλοδαπῶ ἐμίγη Φιλότητι καὶ εὐνή,
 εἰ ῥεῖδειν ὃ μιν αὐτίς ἀρήιοι υἱες Ἀχαιῶν
 ἀξέμεναι τοῖκόνδε Φίλην εἰς πατρίδ' ἔμελλον.
 τὴν δ' ἦτοι ῥέξαι θεὸς ὄρουε τέργον ἀφεικές,
 τὴν δ' ἀάτην οὐ πρόσθεν ἐγὼ ἐγκάθετο θυμῶ
 λυγρῆν, ἐξ ἧς πρῶτα καὶ ἡμέας ἴκετο πένθος ¹⁾.

Penelopae haec sunt verba. Quae quoniam minime cohaerent cum vicinis, Aristarchus obelis hos versus notavit utpote ab argumento alienos. Itaque qui sapit ad criminandam Helenam Homericam iis non utetur. Nam aut de Helena tacere debuit nunc Penelope aut haec dicere: „*semper diffido hospitibus, Helenae illius memor, quae non fuisset abrepta in regionem longinquam nisi deciperisset eam vir peregrinus*”. Nimis credula, parum cauta, non parum casta fuisse Menelai uxor dicenda erat. Vide autem quam leni manu id ... non dico ea ipsa quae cecinit priscus poeta, — οὐ γὰρ οὕτω μαινομαι! — sed id quod in contextum optime quadret e verbis traditis possit effingi:

οὐδέ κεν Ἀργεῖη Ἑλένη Διὸς ἐκγεγαυῖα
 ἀνδρὶ περ ἄλλοδαπῶ ἐμίγη Φιλότητι καὶ εὐνή,
 εἰ ῥεῖδειν ὅτι μιν ξείνος νήεσσιν ἔμελλον
 ἀξέμεναι Τροίηνδε Φίλην εἰς πατρίδα γαίαν.
 τὸν δ' ἦτοι ῥέξαι θεὸς ὄρουε τέργον ἀφεικές,
 ἢ δ' ἀάτην ²⁾ οὐ πρόσθεν ἐγὼ ἐγκάθετο θυμῶ
 λυγρῆν, ἐξ ἧς πρῶτα καὶ ἡμέας ἴκετο πένθος.

Nullum iam Helenae crimen, sed in unum Paridem omnis culpa reicitur.

Etiam pauciores versus Helenae infestos habet Ilias, immo habet nullum, sed habet vocem *κῦνα* vel *κυνώπιδα*, qua semel et iterum ipsa se increpat Helena. Et concedo sane non satis apta esse illa vocabula in ore feminae nulla culpa pallescentis. At sine viciniae ullo damno removeri possunt versus qui huc faciunt; quos excribam et cancellis meam de iis opinionem

1) ψ 218—224.

2) An ἀπάτην?

significabo. Primo loco de Agamemnone ad Priamum Helena loquitur:

οὗτός γ' Ἀτρεΐδης, εὐρὺ κρείων Ἀγαμέμνων,
ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής.
[Ἰδὼν αὐτ' ἔμδς ἤσκε κυνώπιδος, εἴ ποτ' ἔεν γε.]¹⁾

Secundo cum Hectore confabulatur:

[Ἰδὼν ἐμεῖο κυνὸς κακομηχάνου κρυόσεως,]
ὡς μ' ὄφελ' ἤματι τῷ, ὅτε με πρῶτον ἔτεκε μήτηρ,
οἴχεσθαι προφέρουσα κακὴ θανάτοιο θύελλα!
κτέ.
ἀλλ' ἄγε νῦν εἴσελθε καὶ ἕζο τῷδ' ἐνὶ δίφρῳ,
ἰδὼν, ἐπεὶ σὲ μάλιστα πόνος φρένας ἀμφιβέβηκε
εἴνεκ' ἐμεῖο κυνὸς καὶ Ἀλεξάνδροι ἔνεκ' ἀρχῆς,
οἷσιν ἐπὶ Ζεὺς ἔθηκε κακὸν μῦθον, ὡς καὶ ὀπίσω
ἀνθρώποισι πελώμεθ' ἀοιδίμοι ἔσσομένοισι²⁾).

Horum versuum primum delendum arbitror. Antepaenultimo remedium paratum; scribatur quod iussit vHerwerden: εἴνεκ' ἐμῆς ἔριδος, ut in versu parallelo, neque erit quod etiam displiceat.

Simile emblema habet Odyssea, ubi Helena adspecto Telemacho iuvene ad maritum „nullum unquam” ait „vidi mortalem alii tam similem

ὡς ὄδ' Ὀδυσσεὺς μεγάλητορος υἱὶ τέτοικε”.
[Τηλεμάχῳ, τὸν ἔλειπε νέον γεγαῶτ' ἐνὶ τοίκῳ
κεῖνος ἀνὴρ, ὅτ' ἐμεῖο κυνώπιδος εἴνεκ' Ἀχαιοὶ
ἤλθεθ' ὑπὸ Τροίην πόλεμον θρασὺν ὀρμαίνοντες.]³⁾

Ubi tres quos cancellis inclusi versus deleri iussit vHerwerden⁴⁾, non eam ob causam in qua nos nunc versamur, sed quod puerulus, quem Helenae ne in conspectum quidem olim

1) Γ 178—180. Non potest tantum abesse versus tertius sine damno contextus, sed vel aptior est proximus ad claudendum enuntiatum.

2) Z 344—358. — Notatu dignum videtur, et hic, ut B 325 (cf. supra pag. 203) in versu spurio occurrere genitivi terminum -οο. Nam verum quin hic restituerit P. Knight pro traditis κακομηχάνου κρυόσεως nullus dubito.

3) δ 143—146.

4) Qui nobis nunc praesertim molesti sunt versus 145 aq., eos pridem damnavit Knight.

venisse credibile sit, adolescenti similis perabsurde dicatur. Praeterea primum versum vHerwerden sic mutavit:

ὡς δὲ 'Ὀδυσσῆι μεγαλήτορι πάντα τίτοικε.

Quem sive sequimur sive tradita verba servamus, ita utique interpretandus est hic versus ut Helena dicat: *tam similis hic invenis est Ulixi ut huius filium esse certum ducam.*

Commemorandi sunt etiam pauci quidam versus, unde ne quis testimonia Helenae adversa petat non magnum quidem sed aliquod tamen est periculum.

Nego igitur eiusmodi quid inesse voci Achillis ob sodalem trucidatum desperantis: „βιγεδανῆ Ἑλένη” ¹⁾. Nam etiam innocentissimae feminae nomen horrificum facere potuerunt mala quorum illa extitit causa, ex Achille autem aequum nunc de ea iudicium non est expectandum.

De fine τῆς Τειχοσκοπίας quid statuam ambigo. Ubi de fratribus Helena:

ἢ οὐχ ἐσπέσθην Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς,
ἢ δεῦρο μὲν ἔποντο νέεσσ' ἐνὶ ποντοπόροισι,
νῦν αὖτ' οὐκ ἐθέλουσι μάχην καταδύμεναι ἀνδρῶν”.
[αἴσχεα δεδριότες καὶ ὄνειδα, πόλλ' ἄ μοι ἐστί].
ὡς ἔφατο, τοὺς δ' ἤδη κάτεχεν Φυσιζος αἶψα
ἐν Λακεδαίμονι αὖθι, Φίλῃ ἐν πατρὶδι γαίῃ ²⁾.

Non quo negem spurium esse quem inclusi versum, fortasse etiam sequentem, quem damnabat Knight, et ultimum, quem praeterea eiecit Koechly, sed quod, etiamsi serventur omnes, culpa tamen hic locus nullam habeat confessionem. Nam dedecori utique fratribus videri potuit soror marito erepta, etiamsi invita abrepta esset.

Mortuum Hectorem lugentis Helenae verba:

„οὐ γὰρ τίς μοι ἔτ' ἄλλος ἐνὶ Τροίῃ εὐρείῃ
ἦπιος οὐδὲ Φίλος, πάντες δὲ με πεφρίκασι” ³⁾

1) Γ 335.

2) Ω 774 sq.

3) Γ 330 sqq.

commemoro quidem, ne quid reticuisse dici possim, sed addo nullius nunc ea nobis esse momenti, nam eadem ratione atque illud „ρίγεδανή” esse interpretanda.

Irata autem quae ad Venerem Helena dicit:

„οὐνεκα δὴ νῦν δῖον Ἀλέξανδρον Μενέλαος
νικήσας ἐθέλει στυγερὴν ἐμὲ τοῖκαδ' ἀγεσθαι,
τούνεκα δὴ νῦν δεῦρο δολοφρονέουσα παρέστης;” 1)

tantum abest ut sint se ipsam criminantis, ut potius ad contrarium demonstrandum sufficiant. Adiectivum tamen *στυγερὴν* molestum; sed etiamsi flagitiosissimam fingamus Helenam, vel sic id in hoc contextu incommodum maneat. Aptius foret exempli causa:

νικήσας ἐθέλει με πάλιν τοῖκόνδ' ἀνάγεσθαι.

De versu denique

ὡς Ἔρατο, τῆ δ' ἄρα θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι δρινε 2)

taceri nunc posset, immo deberet, est enim ab argumento nostro plane alienus, nisi infelicissime eum interpretatus Aristarchus Helenam *amoris stimulo incitatam* nunc dici perhibuisset, dein delens viginti tres versus proximos. Tribuatur modo verbo *δρῖναι* ea vis quae ei est propria, dici enim solet de iis quorum animus spectaculo inexpectato feritur atque perturbatur, nihilque habebunt haec verba quod nos detineat.

I nunc et talibus testimoniis fretus damna Helenam illam, quam cecinit Homerus. Ne Philocleon quidem aliquis id sustineat, opinor. Ista si cui sufficere videantur ad magni nominis, immo ad carminis immortalis, cuius Helena veluti centrum obtinet, splendorem offuscandum, nae οὐδὲν ἄλλο πλὴν ψήφῳ δακεῖν norit ille oportet.

1) Γ 403 sqq.

2) Γ 395.

(Continuabuntur).

Epanalepsi quae dicitur epicis versibus compluribus adduntur nervi et robur; alibi minus placet, nusquam autem aequae est molesta atque primo ubi occurrit loco Iliadis, B 671 sqq.:

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐτίσας,
 Νιρεὺς, Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόποιό τ' ἄνακτος,
 Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Φίλιον ἦλθε.

Cuiusmodi nihil legitur alibi in Homericis, et certum videtur non ipsi poetae deberi ter repetitum illud Nirei nomen. Non quo adstipuler Zenodoto versum 673 damnanti; quem et genuinum duco et integrum. Sed *secundum* illud Νιρεὺς corruptum est, si quid video, non tertium; quid autem sit scribendum indicat ordo quo poeta eius parentes commemoravit. Prius matris, dein patris edit nomen . . . quam ob causam? Quod clarior quam regis patris fuit matris origo; ni fuisset, nulla nunc eius fieret mentio. Non *mortalis* nimirum femina fuit Aglaia illa, sed . . . quid? *Nympha* fuit, opinor; itaque sic scribamus, neque erit quod displiceat aut suspicionem moveat:

Νιρεὺς αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐτίσας,
 νύμφης Ἀγλαΐης υἱὸς Χαρόπος τε ἰ) γάνακτος·
 Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Φίλιον ἦλθε.

Eodem autem remedio sanandus videtur versus vicinus B 865, ubi Mesthles et Antiphus Maeonum duces dicuntur

ὤϊε Ταλαιμένεος, τὸ Γυγαίη ἔτεκε λίμνη.

Mirati sunt interpretes dictionem insolitam et *quomodo* Talaemeni eos peperisset lacus rogarunt. Quapropter fuere qui adscripto iota in deterius litteras traditas mutarent. Mihi dubium non videtur quin olim fuerit:

ὤϊε Ταλαιμένεος, τὸ Γυγαίη ἔτεκε νύμφη.

Confero autem Achillis ad caesum Iphitionem, ὃν νύμφη ἔτεκε νηὶς Ὀτρυντῆι πτολιπόρθῳ, verba (T 389 sq.):

κεῖσ' Ὀτρυντεῖδῃ, πάντων ἐκπαλότατ' ἀνδρῶν·
 ἐνθάδε τοι θάνατος, γενεὴ δέ τοι ἔστ' ἐπὶ λίμνῃ
 Γυγαίη.

v. L.

1) Sic Brandreth.

AD CALLIMACHUM.

SCRIPSIT

S. A. NABER.

Etiam hodie sunt qui Callimacho fidem habeant, quum canat, argmt. est 442, *ἀμάρτυρον οὐδὲν αἰείδω*, quocum convenit *Ἦμν.*

56: *μῦθος δ' οὐκ ἐμὸς ἀλλ' ἐτέρων*, sed poeta nos ludificatur. non tantum colores ubique de suo addidit, sed ipsas de immortalibus diis fabulas arbitrato suo decurtavit et supplevit. Forasse satis est sic simpliciter affirmare quod ipsa rei natura improbat; sed exempla non desunt quibus demonstras quod pro ero nomine probatione non indiget. Veluti traditum fuit summo Olympi coelum sortito obvenisse: negat hoc Callimachus et veterum scripturatum somnia haud obscure coarguit:

Δηναῖοι δ' οὐ πάμπαν ἀληθῆες ἦσαν αἰοῖδοί,

ut scribit *Ἦμν.* I 60. Est tamen argumentum quod affertur nimis levius:

ἐπ' ἰσαίῃ γὰρ ἔοικε

πῆλασθαι· τὰ δὲ τόσσον ὅσον διὰ πλείον ἔχουσι.

proxi autem satis est, dummodo probabiliter mentiatur: *ψευδοί-
την αἰοντος ἃ κεν πεπίθοιεν ἀκουήν.*, quod disertum testimonium est et habemus confitentem reum. — Ceterum non intercedo in nomine Callimachus nobis sit doctissimus grammaticorum, sed poetam valde mediocrem fuisse contendo. Fieri potest ut in hymni quos solos habemus reliquis carminibus fuerint multo meliores atque imprimis Elegiae fama apud aequales celebratae fuerunt possumusque adeo suspicari, quum aliquammulta fragmenta supersint, haud immerito Hecalen prae ceteris plausu

exceptam fuisse; sed nos velimus nolimus non possumus indicare nisi de iis quae supersunt et mihi quidem Hymni vix digni visi sunt, quibus corrigendis multum operae insumerem. Ipsos veteres non latuit quam multa in Callimacho poeta desiderarentur. Concedo Quinctilianum X 58 poetam elegiae principem appellavisse et de Catullo, qui Comam Berenices libere vertit, anceps est iudicium quid senserit. Sed Propertius certe II 1. 40:

Sed neque Phlegraeos Iovis Enceladique tumultus

Intonet *angusto pectore* Callimachus.,

neque multo aliter Ovidius Rem. Amor. 381:

Callimachi numeris non est dicendus Achilles;

Cydippe non est oris, Homere, tui.

Nimirum Romani poetam Alexandrinum imitantur, quum alium non habeant meliorem; hinc idem ille Ovidius Amor. I 14:

Battiades semper toto cantabitur orbe;

Quamvis ingenio non valet, arte valet.

Ille tamen eundem quem sequebatur longe longeque superavit in fabula de Erysichthone et mirum ni Philemon et Baucis ipsam Hecalen magno intervallo post se reliquerunt.

Sed alia testimonia disertiora sunt. Misso Apollonio, quem *Anthol. Palat.* XII 275 scripsisse arbitror: Καλλιμάχος τὸ κάθαρμα, τὸ παίγνιον, ὁ ξύλινος νοῦς, ecce Lucianus *Quom. Hist.* 57 Homerum laudat, qui ποιητὴς ὦν παραθεῖ τὸν Τάνταλον καὶ τὸν Ἰξίωνα καὶ τὸν Τιτυὸν καὶ τοὺς ἄλλους. εἰ δὲ Παρθένιος ἢ Εὐφορίων ἢ Καλλιμάχος ἔλεγε, πόσοις ἂν οἶε ἔπεισι τὸ ὕδωρ ἄχμ πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ Ταντάλου ἤγαγεν; εἶτα πόσοις ἂν Ἰξίωνα ἐκύλισεν; Quid autem Damascius apud Suidam? Σεβηριανός, inquit, ἀπὸ Δαμασκοῦ — τὰ μὲν τῶν ἄλλων ποιητῶν ἀπεδέχετο μετρίως, τὸν δὲ Καλλιμάχον εἰς χεῖρας λαβὼν, οὐκ ἔστιν ὅτε οὐ κατέσκωπτε τὸν Λίβυν ποιητὴν· ἀνιώμενος δ' ἐπὶ μᾶλλον ἤδη πολλαχοῦ καὶ τῷ βιβλίῳ προσέπτυσσε. Longius progressus Proculus in Timaeum Platonis I p. 28 etiam criticam facultatem homini denegavit: μάτην Φληναφοῦσι Καλλιμάχος καὶ Δεῦρις ὡς Πλάτωνος οὐκ ὄντος ἱκανοῦ κρίνειν ποιητάς. Convenit Photius *Bibl. cod.* 265 p. 491. 29 Bk.: καὶ τὸν ὑπὲρ Σατύρου δὲ λόγον τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς Χαρίδημον οἱ μὲν πρὸς τὴν κρίσιν ἔχοντες τὸ ἀσφαλές, Δημοσθένους λέγουσιν εἶναι, ὁ δὲ Καλλιμάχος οὐδ' ἱκανός

κρίνειν, Δεινάρχου νομίζει, de quo loco alia multa vide apud Meiderum II p. 322.

Sed ut postremum hoc sit in incerto positum neque arcto oculo cohaereat cum eo quod agimus, prorsus admirabilis causa est quam Bentleius posuit in Callimachi fragmentis collatis et disponendis: exemplum est insuperabile quod omnes in simili negotio aliquando occupati fuerunt, suo quisque modo imitari sunt conati. Quas autem ille meruit insignes laudes, Dawesium instigarunt ut bis in Callimachum inveheretur. *scell.* p. 157 inveno: „de hymnorum Poetae illius nomine honestatorum auctore seu potius auctoribus quid sentiamus, hic tacebimus; cras fortassis re accuratius perpensa exposituri.” Sed tamen umquam fidem solvit, nam de hoc argumento nihil vetera apud Dawesium inveno nisi p. 479: „video quidem stolidissimo quodam hymno Callimachi [in Cerer. 111], si tibi placet, nomine insignito τρισυλλάβως repraesentari αἴλουρον. Sed plura ibi reperiuntur, ut materiei futilitatem mittam, aduersus cum sermonis tum metri indolem peccata, quam quae eius loci esse mereantur.” Etiam si αἰέλουρος verior forma fuerit quam αἴλουρος, non tamen continuo poetae, quum metri necessitate urgueretur, in barbam involabimus et concedendum est. Dawesium argumento usum fuisse admodum infirmo. Nec tamen cum Piersono faciam ad Moeridem p. 36: „Dawesio tamen αἴλουρος adeo displicuit, ut propterea praecipue *divinum* nomen Callimachi in Cererem Hymnum stolidum ausus fuerit pronuntiare, et tanquam spurium et Poeta indignum reiicere. Sed satis poenarum dedit Dorvillio ad Charitonem p. 275.” Eiusdem autem quaeris quid tandem ab Dorvillio contra Dawesium prolatum fuerit, locum si inspexeris praeter quaedam avicia nihil prorsus reperies. Odia τῶν ἀρχαιοτέρων oblivione delenda.

Etiam in hac literarum luce nondum penitus superstitio ex stris castris alio avolavit. Meinekius, cui patrum aetas paucos dies vidit, fecerat quod potuerat ut Callimachum excusaret, sed non fugere eum neutiquam poterant et rerum ipsarum in Callimacho absurditas et verborum improprietas. Supervenit Cobetus *Mnem.* 1861 et in lepida commentatione hoc egit ut ostenderet quam nihil esset cur Callimachum absolveret; hic si um-

quam eius sermo omni leporum genere conditus fuit adeo ut ii quoque, qui ab nostris studiis alieni sunt, sale vere Attico delectarentur et germanas Cobeti facetias in ore ferrent, etiamsi Hymnos numquam fortasse vel legissent vel curarent legere. Paucis annis post secutus est Schneiderus, qui quum summam ad opus attulisset industriam nec vulgare iudicii acumen ubique ostenderet, tamen natura morosus fuit et ioca Cobetiana severe et tristi vultu redarguere conatus est. Popularibus meis, τῆ ἐλευθεροσομίᾳ ἐντεθραμμένοις, etiamsi huius editoris doctrinam libenter agnoscant, diversum ingenium natura tribuit et qui post Schneiderum in hanc arenam descenderunt — sunt autem inter nostrates Polacius et Kuiperus — haud obscure significaverunt se non frustra didicisse quid distarent aera lupinis.

Complura Cobetus apud Callimachum excerpit valde ridicula necdum exhausta copia est. Veluti, ne plane ἀσύμβολος ipse abeam, quam est stulte excogitatum Dianam *ἔτι κουρίζουσα*, *Hymn.* III 16, petere ut pater sibi concedat viginti Nymphas quae caligas curent et canes:

ὁδὸς δὲ μοι ἀμφιπόλους Ἀμνισίδας εἴκοσι νύμφας,
αἴτε μοι ἐνδρομίδας τε καὶ ὀππότε μηκέτι λύγκας
μηδ' ἐλάφους βάλλοιμι, θοοὺς κύνας εὖ κομέοιεν.,

de quo loco minime vulgaria Spanhemius adscripsit p. 180; mihi autem numerus viginti Nympharum ad servilia ministeria praestanda risum movet. Mox pollicetur venatrix vs. 86 se quam ceperit bestiam, eam Cyclopibus vescendam esse daturam:

αἰ δὲ κ' ἐγὼ τόξοις μονιὸν δάκος ἢ τι πέλωρον
θηρίον ἀγρεύσω, τόδε κεν Κύκλωπες ἔδοιεν.,

sed nonne poeticae facultatis prorsus expers fuit, qui ita deorum vitas fingere sustinuerit, ut ex aula Ptolemaeorum regia omnia sine mora transferrentur in palatia coeli? Nec tamen minus Dianam domum reversam cupide expectat Hercules vs. 147:

ἔζηκε πρὸ πυλέων ποτιδέγμενος εἴ τι φέρουσα
νεῖαι πῖον ἔδεσμα· θεοὶ δ' ἐπὶ πάντες ἐκείνην
ἄλληκτον γελῶσι.

Facile ferimus et ridemus in comoedia Herculem voracem, sed tale quid Hymnum quam maxime dedecet, ni forte credas ridiculos deos poetam celebrare voluisse referendosque esse

Hymnos ad nescio quod inauditum comoediae genus. Sic certe Apollo in utero matris, ὑποκόλπιος, clara voce et disertis verbis vaticinatur *Hymn.* IV 86 ipseque vetat vs. 165 ne mater in insula Co se parere velit; huic enim alium deum deberi, nempe Ptolemaeum Philadelphum, nec multo sanius est quod personatus Theocritus finxit *Idyll.* XXVII. Mihi quidem illa omnia perfecte stulta et portenta potius quam carmina esse videntur: miror etiam nunc esse qui antiquitatis scilicet amore occaecati ad talia conniveant. Suaviter riderent nostrarum literarum osiores, si resciscerent quam sint multi qui post longos annos in his studiis consumptos nondum didicerint dignoscere sincera et pulchra ab falsis et ineptis. Sed iam tempus est singulos locos considerare.

Hymn. II, in Apollinem, vs. 32:

χρύσεια τᾶπόλλωνι τό τ' ἔνδυτον ἢ τ' ἐπιπορπίς
ἢ τε λύρη τό τ' ἄεμμα τὸ Λύκτιον ἢ τε Φαρέτρη,
χρύσεια καὶ τὰ πέδιλα· πολύχρυσος γὰρ Ἄπόλλων.

Ἐνδυτόν vestem denotat ac malit quis fortasse mutato accentu ἔνδυτον scribere, quum ἔνδυτός adiectivum sit, de quo accentuum discrimine Lobeckius egit *Paralip.* p. 491. Sed ipsum vocabulum mihi offensionem est: habeat Apollo vestem aurea fibula constrictam: haec enim ἐπιπορπίς est secundum Schneiderum p. 172; habeat auream lyram; habeat aureum arcum cum pharetra; habeat denique aureas caligas; sed eritne aurea quoque vestis? Difficile est credere; non enim nunc sermo est de signo quodam in aede posito, sed de ipso Deo, cui et hieme et aestate aurea vestis pariter incommoda fuerit necesse est. Ab altera parte desidero διαδήματος vel ἀναδήματος mentionem et contuli Schol. Arist. *Plut.* 589, cui ἀνάδετος est γυναικεῖος κόσμος, ut certe appareat eum nosse substantivum, non tantum adiectivum ἀνάδετος et ἄνδημα apud Pindarum alicubi invenitur. Hinc commendare ausim:

χρύσεια τᾶπόλλωνι τό τ' ἄνδετον ἢ τ' ἐπιπορπίς.

Haud dissimili ratione nuper corrigere volui Apollon. Argon. α 368. Scripsi autem ἄνδετον, si quidem ἀνδετόν adiectivum videtur esse.

Ibid. vs. 65:

ὡδ' ἔμαθεν τὰ πρῶτα θεμέλια Φοῖβος ἔρειδειν.

Sive hanc lectionem probas, sive *ὡς ἔμαθεν*, quod Kuiperus commendavit p. 205, mirum tamen erit fabricando Apollinem fabrum fuisse factum, nec didicit, credo, artem, sed mortales docuit, unde malo: *ὡς δέδασεν.*, quae forma in *Odyssea* quater recurrit. Vs. 46 Callimachus *δεδάσιν* habet.

Ibid. vs. 79:

*θῆκε τελεσφορίην ἐπετήσιον, ἧ ἔνι πολλοί
ὕσάτιον πίπτουσιν ἐπ' ἰσχίον ὦ ἄνα ταῦροι.*

Displicent haec Meinekio, qui contendit parum convenienter naturae nunc mactatos boves in coxam procumbere, cum in genua et caput caesi procumbant, in coxam autem quiescendi causa vel dormituros. Verum hoc arbitror esse et Schneiderum frustra cavillando eludere voluisse quod negari non potest, quum praesertim veteres rem quotidie oculis suis usurpare possent. Nec tamen minus mihi quoque non placet Meinekii coniectura *ἐπ' ἰχνιον*, quod nemo facile credet idem esse quod *γόνυ*. Procumbunt humi boves in poplites: notum hoc; verbi causa *Lucret.* IV 950:

Brachia palpebraeque cadunt poplitesque procumbunt.

Lucan. I 613:

Victima deposito praebebat poplite collum.

Idem habebimus apud Callimachum hoc modo:

ὕσάτιον πίπτουσιν ἐπ' ἰγνύαν ὦ ἄνα ταῦροι.

Possit quis dubitare de quantitate ultimae syllabae in eo quod est *ἰγνύαν*, sed vide *Theocr.* XXVI 17:

πέπλωσ ἐκ ζωσῆρος ἐπ' ἰγνύαν εἰρύσασαι.

sed est, fateor, haec lectio non omni dubio maior.

Hymn. III, in *Dianam*, vs. 24 denuo mihi cum Schneidero res est:

*ὄττι με καὶ τίπτουσα καὶ οὐκ ἤλγησε Φέρουσα
μήτηρ, ἀλλ' ἀμογητὶ Φιλων ἀπεθήκατο γυίων.*

Est in priore versu secundum Cobetum l.l. p. 419 insuave et durum hyperbaton: dixeris uniuscuiusque esse tale quid observare et rem incurrere in omnium oculos quotquot haec legerint.

Contra tamen assurgit Schneiderus, nempe Callimachum saepius ita dixisse, quasi parata nobis venia sit dummodo frequenter peccaverimus. Deinde quaedam exempla affert, in quibus prorsus non video quid admodum notabile sit; veluti primus locus est *Hymn.* III 8: οὐ σε Φαρέτρην, οὐδ' αἰτέω μέγα τόξον. Pergit autem: „Paulo autem durius ad nostrum quidem sensum id hyperbati genus est quod habemus *Hymn.* IV 324: εὕρετο νύμφη παίγνια κουρίζοντι καὶ Ἀπόλλωνι γελασύν.” Mihi quidem hoc hyperbaton haud nimis molestum est et certe tolerabile post locum quem Cobetus notavit. Denique Schneiderus suum poetam ut excuset vel certe Cobeti tela utcumque declinet, provocat ad Homerum, *Odyss.* γ 350: οὐτ' αὐτῶ μαλακῶς οὔτε ξείνοισιν ἐνεύδειν, quod si serio insuave hyperbaton habebitur, cupio mihi ostendi decem continuos suaves hexametros versus.

Impeditus locus est ibid. vs. 90:

τὴν δ' ὁ γενειότης δύο μὲν κύνας ἤμισυ πηγούς
τρεις δὲ παρῶαίους, ἓνα δὲ αἰδλον.

Qui *πηγοὶ* canes dicti sint, ignoratur. Secundum Spanhemium p. 232 sunt sive albi sive nigri. „*Πηγός*”, inquit, „non album semper, sed quandoque etiam nigrum denotat.” Schneiderus, cui haec ratio merito improbabatur, rem non magis potuit expedire; scribit enim non esse *ἤμισυ πηγούς* qui ex dimidia corporis parte albi sint; malle se intelligere eos quorum color inter album et nigrum interiaceat, ut proinde cinerei sint dicendi; quocirca fortasse praestiterit scribere *ἡμισυπήγους*. Hoc solum quantum video plane constat adiectivum tam obscurum ad colorem referendum esse, ut canibus *πηγοῖς* opponatur canis *αἰδλος*. Sed Pan Venatrici deae praeterea dedit tres canes *παρῶαίους*; est haec omnium codicum lectio, quae merito omnibus criticis displicuit, nam adiectivum est praepostere formatum. Supervenit Ruhnkenius qui in *Epistola Critica* p. 170 proposuit: *τρεις δὲ πῶρ' οὐαίλους*. Hic quod ex corruptae scripturae vestigiis elicuit verbum *πορεῖν*, id est omni laude dignum, nam revera desideratur verbum unde accusativi pendeant, quum duobus versibus interpositis sequatur demum vocabulum *ἔδωκε*. Est praeterea lenis et elegans correctio, cuius simillimum habemus exemplum in Hesiodi fragmento:

Ἄλκην μὲν γὰρ ἔδωκεν Ὀλύμπιος Λιακίδῃσι,
νοῦν δ' Ἀμυθαονίδαις, πλοῦτον δ' ἔπορ' Ἀτρείδῃσι,

sed apud Nicolaum Damascenum legebatur olim satis inepte πλοῦτον δὲ παρ' Ἀτρείδῃσι, quod Osannus ad Philemonem p. 147 frustra corrigere conatus est. Sed hoc manet incertum qui canes οὐάτιοι dicti fuerint; deinde si vel maxime *αυτίος* intelligas, qui scilicet pendulas aures habeant, facile tamen senties adiectivum requiri quod ad colorem referatur ut duo *πηγίοι* et unus *αἰόλος* ab his tribus recte distinguantur. Contulit autem Hauptius Aristotelem Hist. Anim. IX 45, ubi describit *βόνασσαν* sive *μόναπον* sicuti in Paeonia nominatur: τὸ δὲ χρώμα ἔχει μέσον τι τεφροῦ καὶ πυρροῦ, οὐχ οἶον αἱ παρῶναι ἵπποι καλούμεναι ἀλλ' αὐχμηρότερον, quocum conveniatne Hesychius haud satis scio an discrepet: *παρῶναι ἵπποι μεταξὺ τεφροῦ καὶ πυρροῦ χρώματος*. Item Photius: *παρῶναι λέγονται ἵπποι τινὲς τὸ χρώμα πυρροί*. His locis fretus rescripsit Hauptius: *τρεῖς δὲ παρωαίους*, i. e. *trīs subtrafos*, pro quo Schneiderus maluit formam *παρωαίους*, quam etiam in textum intulit, sed, quod supra dixi, verbum deest quod aegre desideramus, nec mihi persuadere potui ut missum facerem Ruhnkenianum *ἔπορε*. Denique etiam minus fero adiectivum *οὐατίους*, quoniam Callimachus ipse in fragmento 320 usurpavit adiectivum *οὐατίεις*.

Quidquid tandem est *πηγός*, quidquid *αἰέλος*, certe non *albus* canem significat; experiar num huius coloris mentionem revocare possim. Adiectivum est *βαλῖος* sive *φαλῖος*: hanc formam Callimachus usurpavit frgmt. 176:

εἰδυῖαν φαλῖον ταῦρον ἠλεμίσαι,

et quantumvis ea verba obscura sint, hoc tamen satis constat taurum hic dici album vel certe eum qui albos crines in fronte habeat. Magis dubitatur de potestate adiectivi *βαλῖος*, quod satis creditur significare *πεικίλον*. Hoc plane constat non significare *ξανθόν*, quum Homerus Achillis equos *Ξάνθον* et *Βαλίον* appellaverit. Euripides hoc nomine plurimum usus est: *Rhes.* 356 *βαλῖαι πῶλοι* sunt qui Iovem vehunt; *Alcest.* 579 *βαλῖαι λύγκες* sunt; *Hippol.* 218 et *Hecub.* 90 *βαλῖαι ἑλαφοί* dicuntur; denique *Iph. Aul.* 221 *Εὐμελί πῶλοι* sunt *λευκοσίκτη τριχί βαλῖί*, ut de colore haud incertam coniecturam capere possis. Convenit quod *βαλῖα; λύγκες*; Virgilius appellavit *maculosos*

legmine, Aen. I 327. Quid autem si Callimachus dedit: *τρεις δ' ἔπορεν βαλιούς*? Certe propter notas literarum confusiones haud nimis violentam mutationem esse dices.

Ibid. vs. 102. Cervi dicuntur *μάσσονες ἢ ταῦροι*. Risit hoc Cobetus: „Callimachus dicit quasi *μάσσονες* et *μειζους* idem esset, sed quia *μάσσονες* est *μακρότεροι*, errasse eum apparet.” Ut hoc refellat, laudat Schneiderus *Iliad.* H 155: *τὸν δὴ μήκιστον καὶ κάρτιστον κτάνον ἄνδρα* et *Odys.* λ 309 de Aloeadis: *τοὺς δὴ μήκιστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα*. „Neque aliorum”, sic scribit, desunt loci in quibus *μακρὸς* pro *μέγας*, *μῆκος* pro *μέγεθος* valet.” Nempe de hominibus, credo, quorum erecta statura, non de belluis quae *τετραποδῆτι* incedunt. Ut tamen Callimachum hoc crimine absolvam, correxerim: *πάσσονες*. Cf. Arist. *Hist. Anim.* IX 5 de cervo: *ὁ ἄρην ὅταν γένηται παχύς, οὐδαμοῦ ποιεῖ ἑαυτὸν φανερόν, ἀλλ' ἐκτοπίζει, ὡς διὰ τὴν παχύτητα εὐάλωτος ὢν*. Fit autem hoc auctumnali tempore: *γίγνεται δὲ σφόδρα πίων δπώρας οὐσης*.

Ibid. vs. 146:

*τοῖος γὰρ αἰεὶ Τιρύνθιος ἄκμων
ἔσηκε πρὸ πυλέων ποτιδέγμενος εἴ τι φέρουσα
νεῖται πῖον ἔδεσμα.*

Cobeto nunc *ἄκμων* idem est quod *ἀκάματος* eumque abusum lepide exagitavit l. l. p. 429. Poetam suum excusat Schneiderus p. 230, sed frustra est. Verum quidem est Nonnum qui Callimachum perpetuo imitatur, Vulcanum plus semel dixisse *Λήμιον ἄκμονα*: certo scire mihi videor quid Cobetus, hoc si cognovisset, repositurus fuisset: *Un sot trouve toujours un plus sot qui l'admire*. Sed Schneiderus imprimis confidit Aeschyli loco *Pers.* 51: *Μάρδων Θάμυρις λόγχης ἄκμονες*, ad quem locum fuerat ei operae pretium contulisse scholiastam, qui interpretatur: *ἀκίνητοι ὑπὸ λόγχης, ὡς ἄκμων ὑπὸ σφυρῶν*. Blomfieldus adscripsit tum duos alios locos tum *Apoll. Argon.* γ 1252:

*κόψε κατ' οὐρίαχον μεγάλην ξίφει· ἄλλο δ' ἀκωκή,
βραϊστῆρ ἄκμονος ὥτε παλιντυπές.*

Ut concedam in stataria pugna Herculem recte *ἄκμονα* dici posse, cum *λόγχης ἄκμονες* apud Aeschylum sint, qui hastae

ictus incudis instar inconcussi ferant, tamen ridicula comparatio est helluonis et praedae inhiantis cum incude.

Ibid. vs. 197: *ἔνθορον εἰς ἀλιήων
δίκτυα, τὰ σφ' ἐσάωσαν.*

Equidem scripsissem: *τοῖ σφ' ἐσάωσαν.*

Ibid. vs. 249 de templo Dianae legimus:

*τοῦ δ' οὐ τι θεώτερον ὄψεται ἠώς
οὐδ' ἀφνειότερον.*

Malim certe: *οὐθ' ἱερώτερον*, sed me quodammodo retinet
Ἦμνη. II vs. 93: οὐ κείνου χορὸν εἶδε θεώτερον.

Ibid. vs. 255:

ἃ δειλὸς βασιλέων ὄσον ἤλιτεν.

Optimi codices *βασιλεύων* habent, quod magis ducit ad *βασιλεύς*.

Ἦμνη. IV, in Delum, vs. 65:

ἐπτάμυχον βορέαο παρὰ σπέος ἠύλιζοντο.

Cum Meinekio longe malim *κατὰ σπέος*, ne equi sub dio dicantur pernoctari.

Ibid. vs. 78:

ὁ δ' εἶπετο πολλὸν ὀπισθεν

Ἄσωπὸς βαρύγυυος ἐπεὶ πεπάλακτο κεραυνῷ.

Secundum Schneiderum p. 271 *πεπάλακτο* significat: fulmine inquinatus erat, i. e. turbidus; deinde Lobeckium *Patkol.* p. 88 laudat, cui *πεπάλακτο* = *ἐπέπληκτο*. Quod ad verbi significationem attinet, Schneidero cum Kuipero concedo flumen turbidum esse factum; sed longe malo cum Lobeckio intelligere flumen fulmine ictum fuisse ac proinde tardigradum fuisse. Quod si probabitur, nonne verius fuerit *πεπάτακτο*? Habemus apud Homerum formam *ἐκπεκαταγμένος Ὀδυσσ. σ 326*. Id solum miror non multos alios ante me in eam suspicionem incidisse, cum praesertim Lobeckius *ἐπέπληκτο* interpretatus sit. Nec sane Asopus *βαρύγυυος* factus est quoniam aqua turbida erat, sed postquam fulminis ictu debilitatus fuit.

Ibid. vs. 89:

μήπω, μή μ' ἀέκοντα βιάζεο μαντεύεσθαι.

ident Graeci: μή, μήπω. Exempla ubique prostant.

Ibid. vs. 98:

εὐαγέων δὲ καὶ εὐαγέεσσι μελοίμην.

conferunt interpretes personatum Theocritum XXVII 30:

αὐτὸς δ' εὐαγέοιμι καὶ εὐαγέεσσιν ᾄδοιμι.,

iae notabilis *συνέμπτωσις* est, cf. Kuiper. p. 132. Nec tamen Schneiderus propterea proponere debuerat *εὐαγέοιν*. Perperam quoque idem cum Nauckio *frgmt.* 291 rescripsit: *ἔχοιν δὲ τι εἰδὸς ἐφολκόν*. Ostendisse mihi videor *Mnem.* 1881 p. 99 optivos in *-οιν*, qui hic illic ab doctis viris in textum illati erunt, ad unum omnes commenticios esse nullaque fide dignos. Undum vidi qui me refelleret.

Ibid. vs. 140. Mars concutit arma et omnia fragore resonant:

τὸς γὰρ ἀπ' ἀσπίδος ἔβραμεν ἦχος. Edebatur olim cum anterioribus codicibus *ἔβραχεν*, sed vere Schneiderus p. 282 observavit *βραχεῖν* dici solere de rebus, quae strepitum edant, non de strepitu ipso. Mox ipse Callimachus vs. 144:

θερμαῦσαι τε βρέμουσιν ὑφ' Ἡφαίστιο πυράγρη.

Aoristum autem alibi non lectum non corrigendum quisquam dicitur notandum esse putabit." Sic vere Schneiderus, nec tamen minus me legere memini *Hygn.* III 245: *ἔδραμε δ' ἦχῶ Σάραξ*, ut plane non habeam inter tres aoristos quem praeoptem.

Ibid. vs. 185. Hic locus admodum memorabilis est de Gallico tumultu. Barbari partim in ipsa Graecia caesi fuerunt et summaeque scuta Delphis in templo suspensa sunt; pars quaedam in Aegyptum transiit ibique postquam dolo circumventi fuerunt, reliqua scuta in perpetuam rei memoriam asservata sunt. Apollinis in utero matris verba sunt vaticinantis:

τέων αἱ μὲν ἐμοὶ γέρας, αἱ δ' ἐπὶ Νείλῳ

ἐν πυρὶ τοὺς Φορέοντας ἀποπνεύσαντας ἰδοῦσαι

κείσονται, βασιλῆος ἀέθλια πολλὰ καμάντος.

Locus alibi nusquam traditur itaque quantivis pretii sunt Scholasticae verba: *ὀλίγων οὖν περιλειφθέντων (ἐν Δελφοῖς Κελτῶν) ντίγονός τις φίλος τοῦ Φιλαδέλφου Πτολεμαίου, προξενεῖ αὐτοῦς*

αὐτῷ ὥστε ἐπὶ μισθῷ στρατεύεσθαι. καὶ γὰρ ἔχρηζεν ὁ Πτολεμαῖος τοῦτου τοῦ στρατεύματος. οἱ δ' ὁμοίως ἠβουλήθησαν καὶ τοῦ Πτολεμαίου διαρπάσαι τὰ χρήματα. γνοὺς οὖν συλλαμβάνει αὐτοὺς καὶ ἀπάγει πρὸς τὸ εὐχόμενον τοῦ Νείλου τὸ λεγόμενον Σεβεννυτικὸν καὶ κατέκλυσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. Memorabilis est lectio Parisini codicis scriptura κατέκαυσεν, quam Schneiderus recte reiecit: „hoc”, inquit, „ne quem transversum agat, moneo videri hanc coniecturam hominis parum perspicacis esse, qui κατακλύζειν putabat repugnare πρὸς mentioni a Callimacho factae. At parum ille attendebat ad participium aoristi ἀποπνεύσαντας, quo non significatur scuta vidisse dominos ἐν πυρὶ morientes, sed mortuos illos esse in flumine ac deinde scuta eos vidisse in rogam illatos.” Contuli equidem Pausaniam I 7. 2, ubi sermo fit de bello quod Ptolemaeus Philadelphus gessit adversus Magan fratrem suum uterinum qui Cyrenaicam tenebat: ἦνίκα παρεσκευάζετο ἀπιόντα ἀμύνεσθαι Μάγαν, ξένους ἐπηγάγετο καὶ ἄλλους καὶ Γαλάτας ἐς τετρακισχιλίους· τούτους λαβὼν ἐπιβουλεύοντας κατασχεῖν Αἴγυπτον, ἀνήγαγε σφᾶς ἐς νῆσον ἐρήμην διὰ τοῦ ποταμοῦ· καὶ οἱ μὲν ἐνταῦθα ἀπώλοντο ὑπὸ τε ἀλλήλων καὶ τοῦ λιμοῦ. Hinc sequi dixeris in scholio scribendum esse: καὶ κατέκλεισεν αὐτοὺς ἐκεῖ, quam coniecturam Kuipero probavi *Mnem.* 1891 p. 67. Si Galli in flumine periissent — sed vide ἐπὶ Νείλῳ scriptum, non ἐν Νείλῳ — etiamsi fortasse cadavera in ripam eiecta forent, scuta tamen fluctibus hausta fuissent neque ea rex recuperavisset. Sic Simois correpta sub undis scuta virum galeasque et fortia corpora volvit, ut apud Virgilium est. Res in aperto est: dolo malo, vel si hoc mavis iusto proelio in terra continenti Galli superati fuerunt; cadavera rogo imposita sunt et scuta, postquam circumcirca in triumphum ducta sunt, in templo sunt reposita. Sed quoquo te verteris ἀσπίδες illae ἰδοῦσαι nimis ridiculae sunt. Quis *oculatum scutum* umquam ausus est dicere?

Ibid. vs. 238 de Iride legimus:

οὐδέ ποτε ζώνην ἀναλύεται οὐδέ ταχείας
ἐνδρομίδας· μὴ οἷ τι καὶ αἰφνίδιον ἔπος εἶπη
δεσπότης.

Nonne verum est ἦν οἷ τι? Metrum certe non obstat.

Hymn. V, Lavacr. Min. 12:

*ἰΦοίβασεν δὲ παγέντα
πάντα χαλινοφάγων ἀφρὸν ἀπὸ γόματος.*

Mire dictum; quidni χαλινοδάκων?

Ibid. vs. 22:

*Κύπρις δὲ διαυγέα χαλκὸν ἐλοῦσα
πολλάκι τὰν αὐτὰν δις μετέθηκε κόμαν.*

Incongruum est iungere adverbia πολλάκι et δις. Contuli equidem *Hymn. I 44:*

τουτάκι τοι πέσε, δαῖμον, ἄπ' ὀμφαλός.

Hymn. V 116:

*ἄλλ' αὐταὶ τὸν πρὶν ἄνακτα κύνες
τουτάκι δειπνησεῦντι.*

Hymn. VI 32:

τουτάκις ἂ χείρων Ἐρυσίχθονος ἄψατο βωλά.

Vides quid suspicer.

Hymn. VI, in Cererem, vs. 45:

κατωμαδίαν δ' ἔχε κλῆδα.

Video esse qui hoc minus intelligant, quum tamen in India Orientali nulla matrona sit quae matutino tempore non idem quotidie faciat, dum properat ad „dispensanda” ea quibus ad victum opus est. Heckerus hoc ignoravit et in alia omnia abiit. Graevius iam laudarat Isaiam XXII 22: *καὶ δώσω αὐτῷ τὴν κλειδα οἴκου Δαυὶδ ἐπὶ τῷ ὄμφῳ αὐτοῦ καὶ ἀνοίξει καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀποκλείων καὶ κλείσει καὶ οὐκ ἔσται ὁ ἀνοίξων.*

Ibid. vs. 56:

εἶπεν ὁ παῖς, Νέμεσις δὲ κακὰν ἐγράψατο Φωνάν.

Invenerit hoc ipsum Nonnus in suo Callimachi codice, sicuti Schneiderus autumat p. 379, sed nimis ridicula scriptura est. Correctum fuit *ἰδράξατο* vel *ἰπεμάξατο*. equidem incideram in *ἰκδέξατο*.

Ibid. vs. 89:

*ἦσθιε μυρία πάντα· κακὰ δ' ἐξάλλετο γαστήρ
αἰεὶ μᾶλλον ἴδοντι.*

Quae *μυρία πάντα* intelligenda sint, cum cura suscepi ostendere *Μηστ.* 1880 p. 250, 1885 p. 65 et 1899 p. 192; sed maior oritur dubitatio circa illud *ἐξάλλετο*, quod omnibus displicuit necdum verum repertum fuit. Equidem commendabo: *ἐξείνετο*.

Epigr. 3:

*Τίμων μισάνθρωπος ἐνοικέω· ἀλλὰ πάρελθε
οἰμώζειν εἴπας πολλά, πάρελθε μόνον.*

Ineleganter *πάρελθε* iteratum est; corrigam:

*ἀλλ' ἀπάτερθε
οἰμώζειν εἴπας πολλά, πάρελθε μόνον.*

Fragment. 37:

*ἢ μάλλον χρύσειον ἐπ' ὀφρύσιν ἱερὸν ἰχθύν
ἢ πέρκας ὅσα τ' ἄλλα φέρει βυθὸς ἄπλετος ἄλμης*

Malo: *ὅσα τ' ἄλλα τρέφει.*

Ridicula est populi Milesii acclamatio, quam servavit Apollodorus Corcyraeus itemque Callimachus memoravisse videtur, fragmentum est 75:

*βέδν, ζάμψ, χθώ, κληκτρον, σφίγξ,
κναξίβι, χθύπτης, φλεγμώ, δρόψ.*

De hoc loco Bentley egit ad Malalam p. 47 et ad Phalarin p. 132 Ed. Lenn. Versus sunt satis recentes, quorum uterque viginti quatuor elementis literarum constabat, sed in altero versu deest τὸ Ζ. Olim scribebatur *κναξίβι*, quod humano ore ne potest quidem efferrī; legendum est: *χθύπτης*, sed res tanti non est. Fuisse autem olim qui insulsum lusum ad Theopidis tempora referrent!

Fr. 134:

*ἄστυρον ἐπίσσαντο, τὸ μὲν Φυγάδων τις ἐνίσκοι
Γραικός, ἀτὰρ κείνων γλῶσσ' ὀνόμηνε Πόλας.*

Imo: *τὸ κεν Φυγάδων τις ἐνίσκοι.*

Fr. 1036:

*καὶ γὰρ ἐγὼ τὰ μὲν ὅσα καρῆατι τῆμος ἔδωκα
ξανθὰ σὺν εὐδμοῖς ἄκρα λίπη τεφάνοις,*

ἄπνοα πάντ' ἐγένοντο παραχοῆμ', ὅσσα τ' ὀδόντων
 ἔνδοθι νειάριον τ' εἰς ἀχάρισον ἔδου,
 καὶ τῶν οὐδὲν ἔμεινεν ἐς αὖριον, ὅσσα δ' ἀκουαῖς
 εἰσεθέμην, ἔτι μοι μοῦνα πάρεσι τάδε.

Languet illud μοῦνα· eleganter rescribi poterit οὐλα.

Fr. 110:

τοῦνεκα καὶ νέκυες πορθμήσιον οὐ τι φέρονται
 μούνη ἐνὶ πολλῶν.

Absonum est verbum medium; scribe φέρουσι vel, quod multo lenius: φέροντι.

Fr. 134:

οὐχ ὦδ' ἐμόγησαν
 ἐλπιδες, ὡς' ἐχθρῶν συμμαχίας καλέσαι.

Illud ἐμόγησαν non intelligo; satis convenit ἐμάτησαν. Similiter fr. 487: ἀρχόμενοι μανίην δευτάτην ἔχομεν, primum dixerim locum non esse valde accommodatum ad id probandum quod agit Choeroboscus, qui locum laudavit; praeterea dum furimus, non ἔχομεν μανίαν, sed μανία habet nos. Conieci: ματίην δευτάτην ἔχομεν.

Fr. 231 docet Antigonus de Mirabilibus τὸν αἰγιῶν αἶγα θηλάζειν προσπετόμενον, ὅθεν καὶ τὴν προσηγορίαν εἰληφέναι· τὸν δὲ μασόν, ὅθεν ἂν ἐλύση, ἀποτυφλοῦσθαι. Ultimium vocabulum non intelligo; nonne praestat ἀποσιφλοῦσθαι?

Amstelodami,
 d. 14 m. Dec. 1904.

CICERO.

CIC. VERR. IV. 55: *Pugna erat equestris Agathocli regis in tabulis picta, iis autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur. Nihil erat ea pictura nobilius, nihil Syracusis, quod magis visendum putaretur.*

In his verbis interpolatis narratio male interrumpitur, sc. *iis autem tabulis interiores templi parietes vestiebantur*, quae, ab homine ἀρχαιολογίας studioso olim in margine adnotata, postea falso inserta esse videntur.

P. H. D.

AD LIBRUM DE BELLO AFRICANO.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

C. 8.1: „Caesar interim in Sardiniam nuntios cum litteris et in reliquis provincias finitimas dimisit, ut sibi auxilia commeatus frumentum simulatque litteras legissent, mittenda curarent.”

Schneider ¹⁾ monens auxilia hoc loco significare non posse copias auxiliares cl. C. 24.3, pro frumentum edidit frumentique. Potius credo vocabulum tamquam glossema delendum esse, quandoquidem utriusque vocabuli apud nostrum significatio prorsus eadem est. Cf. C. 21 i. f.: „classes circum insulas portusque disposuit, quo tutius commeatus supportari posset”; C. 24.3: „gravi annona sunt confictati, ideo quod nondum neque ab Sicilia neque ab Sardinia commeatus supportatus erat.”

C. 14.1: „subito adversariorum equitatus sese extendere et in latitudinem promovere collesque complecti et Caesaris equitatum extenuare simulque ad circumeundum comparare se coeperunt.”

Schn. qui pro promovere probabiliter porrigere dedit, lectionem extenuare ferri non posse iure observat neque aliter Wölfflin censuit; altera lectio extenuari, quam Schn. quamvis asteriscis cinctam exprimendam curavit, vix melior

¹⁾ Bellum Africanum, herausgegeben und erklärt von Rudolf Schneider, Berlin 1905.

esse videtur. Si quid video, contextus rerum flagitat exsuperare. Labieni equites, numero superiores, primum se extendunt et in latitudinem porrigunt, quo facto complectuntur colles atque Caesaris equitatum exsuperant (overvleugelen), quem iam circumventuri sunt.

C. 18. 4: „Caesarisque equites iumenta ex nausea recenti, siti, languore, paucitate, vulneribus defatigata ad insequendum hostem perseverandumque cursum tardiora haberent.”

Editores paucitate, quod W. tamquam male additum uncinis inclusit, Schn. asteriscis saepsit, iniuria suspectum habent. Scripturam tuetur C. 15. 2, ubi haec leguntur: „Equitatus interim Labieni suorum multitudine confisus Caesaris paucitatem circumire non cunctatur: atque equites Iuliani pauci multitudine hostium defessi equis convulneratis paulatim cedere.” Nimirum ut equites hostium multitudine defessi, ita equi sua ipsorum paucitate defatigati dici possunt. Nempe sitis et languor e recenti navigatione — ipsorum paucitas et vulnera e proelio modo facto lassitudinis atque tarditatis causae fuerunt.

C. 18. 4: „cohortatur, ut uno ictu contenderent neque remitterent, donec ultra ultimos colles hostes reppulissent atque eorum essent potiti. Itaque signo dato <in> hostes iam languide tela negligenterque mittendi, subito immittit cohortes turmasque suorum.”

Haec Schn. dedit pro varia codicum mss. scriptura iam hostes iam — iam hostes — cum iam hostes — hostes iam, qua varietate adducor ut hostes e versu superiore in hoc versu male repetitum esse credam, legendum vero:

„Itaque signo dato iam languide tela negligenterque mittendi” e. q. s.

C. 19. 3: „quippe qui idcirco nimium sibi confideret, primum, quod audierat ad Romam legiones veteranas dis-sentire neque in Africam velle transire, deinde, quod” e. q. s.

Schn. verba idcirco nimium refinxit e servatis verborum reliquiis in illorum — illorum — non illorum. Ad scripturae traditae similitudinem propius accedere puto lectionem

meam: „quippe qui initio mirum sibi confideret.” Cf. C. 97. 3: „initio per dissensionem principum societatem cum Iuba inierant.” Quod ad Romam editor scripsit pro romae (in ac romae π litterae ac haud dubie e dittographia natae sunt, cum antecedit audierat), ita eum non librarium, sed ipsum scriptorem correxisse opinor.

C. 22. 4: „Atque ille non ita amplis rebus patris gestis neque tam excellenti dignitate [maiorum] parta neque tantis clientelis nominisque claritate praeditus in rempublicam est ingressus.”

Vocabulum, quod uncinis saepsi, tamquam lectoris additamentum delendum censeo, qui cum voc. dignitate ad patris pertinere non perspiceret, illi quoque suum genitivum debere credit. At vero, credo, maiores haud ita multo plures filio quam patri sunt. Ceterum tam locus incertus, quem in codd. mss. vox obtinet (maiorum dignitate — dignitate maiorum), quam verba, quae continuo sequuntur: „Tu contra et patris nobilitate et dignitate praeditus,” rem comprobant.

C. 26. 5: „Atque ipse in tanta erat festinatione et expectatione, ut postero die, quam misisset litteras nuntiumque in Siciliam, classem exercitumque morari diceret, dies noctesque oculos mentemque ad mare depositos directosque haberet.”

Post verbum diceret excidisse videtur: et, ut in C. 28. 2 post esset excidit et a Schn. repositum est.

C. 29. 1: „Turmae interim equitum, quae pro vallo in stationibus esse solebant ab utrisque ducibus, cotidie minutis proeliis inter se depugnare non intermittunt.”

Schn. verbo conlocatae ante esse inserendo — Nipperdey verbis ab utrisque ducibus secludendis locum restituere conatus est. Cl. C. 21. 2: „Opera interim ipse cotidie circumire et alteras IIII cohortes in statione habere propter hostium multitudinem” librarium in compendio explicando errasse suspicor atque scribendum: „quae pro vallo in stationibus haberi solebant ab utrisque ducibus.”

C. 32. 1: „Scipio de terrore [suo] desperationeque exercitus Caesaris facit verba et cohortatus suos victoriam propriam se iis brevi daturum pollicetur.”

Vocabulum, quod uncinis inclusi, inducendum est tamquam e versu inferiore hoc loco male repetitum et post ita mutatum ut cum ablativo terrore conveniret.

Numidae Gaetulique cotidie e Scipionis castris diffugientes partim in Iubae regnum se contulisse, partim in Caesaris castra catervatim perfugisse dicuntur. Sequuntur deinde haec:

C. 32. 4: „Quorum ex numero electis hominibus inlustrioribus Gaetulos et litteris ad suos cives datis cohortatus, uti manu facta se suosque defenderent, neu suis inimicis adversariisque dicto audientes essent, dimittit.”

Editores fere Morum sequuntur, qui primus nomen Gaetulos seclisit. At nescio an traiciendum sit post cohortatus, quo facto haec evadet sententia: „Quorum ex numero homines elegit illustriores et litteras iis dat ad suos cives, quibus litteris cohortatur Gaetulos, uti essent.” Cf. C. 55. 1: Gaetuli interim perfugae, quos cum litteris mandatisque a Caesare missos supra docuimus, ad suos cives perveniunt.”

C. 33. 1: „legati Achulla ad Caesarem veniunt seque parato, quaecumque imperasset, et libenti animo facturos pollicentur; tantum orare et petere ab eo, ut sibi praesidium daret, quo tutius id et sine periculo facere possent: se et frumentum et, quaecumque res ei suppeteret, communis salutis gratia subministraturos.”

Schn. iter et pro id et scripsit, at locum optime se habere demonstrant

C. 35. 4: „quo id sine periculo minus faceremus impediebamur.”

C. 36. 2: „legati interim ex oppido Thisdra ad Caesarem venere, quantaque copia frumenti apud se sit, docent simulque orant, ut sibi praesidium mittat, quo facilius et frumentum et copiae suae conserventur.”

C. 51. 4: „et si qui perfugere vellent, id quod antea saepe

acciderat magno cum eorum periculo, tum facile et sine periculo fieret."

C. 74. 1: „Legati interim ex oppido Vaga veniunt; petunt et obsecrant, ut sibi praesidium mittat: se res complures, quae utiles bello sint, administraturos."

Ex hoc loco vel maxime patet, legatos praesidium non petivisse, quo se tuerentur in itinere sed ut Caesaris imperata sine periculo exsequi possent, nec non in sequentibus videmus, datum praesidium C. Messio duce revera Achullam profectum esse ad urbem a Considio Longo defendendam.

C. 37. 3: „Inde parvula proclivitate degressus sinistra parte [campi] propter mare legiones ducit. Hic campus mirabili planitie patet milia passuum XV."

Vocabulum uncinis inclusum delendum est. De campo enim illo ante mentio facta est nulla. Lectorem, qui locutionem sinistra parte legiones ducere non bene intellexerit atque in vocc. hic campus non viderit, hic adverbium loci — non pronomen demonstrativum esse, illud inseruisse suspicor. Cf. C. 75 i. f.: „Labienus per iugum summum collis dextrorsus procul subsequi non destitit."

C. 46. 1: „Scipio adnuit centurionibus, quid fieri vellet, atque ante pedes centurionem interficit reliquosque veteranos a tironibus iubet secerni."

Ut interfici scribatur tam ratio monet quam C. 4. 4: „deinde in conspectu suo statim captivum interfici iubet" et C. 64. 2: „quem ob periurium perfidiamque Caesar iussit necari."

C. 47. 4: „In Africa autem non modo sibi quicquam non adquisierant aut paraverant, sed etiam propter annonae caritatem ante parta consumpserant."

Negatio non ante adquis. in codd. TV et in omnium vetustissimo (S) deest, qua de causa W. nihil scribere maluit post verba non modo atque permultis exemplis e compluribus poetis ac scriptoribus allatis ostendit nihil quicquam saepis-

me copulari. At tamen non facilius excidere potuisse credo, non vero post quicquam, ubi nunc fere legitur, sed post non modo: ipsam vocabuli repetitionem omissionis causam fuisse dato, ut fuit C. 58. 3: „non sine ratione non”, ubi Aldus iterum non restituit.

Ineunte capite 48 Iuba rex, a Scipione evocatus, cum grandi copiarum numero e regno suo ad eum profectus esse traditur. In hac narratione Schneiderum asteriscis verbis secum ipse et cetero terrore Caesaris appositis significasse, locum sibi corruptum videri, valde miror, quoniam Oudendorpium locum probabiliter restituisse mihi quidem persuasum est (adderet — exercitui; de verbis ac terrore dubito: fortasse melius tribitur a terrore). Sed ad rem! Iuba igitur, postquam ad Scipionem pervenit, haud procul ab eo consedit. Iam haec sequuntur:

C. 48. 3: „Erat in castris Caesaris superiore tempore magnus terror, et expectatione copiarum regiarum exercitus eius magis suspensiore animo ante adventum Iubae commovebatur; postquam vero castra castris contulit, despectis eius copiis omnem morem deponit.”

Nomen Iubae in codice S abest idque iure, opinor, nam ad adventum, quod haud dubie ad verba copiarum regiarum versus superiore spectat, regis nomen ferri posse nego. Non nomen prorsus id inducere sed in versu sequenti ponere velim. In ante verbum contulit, unde propter verborum commovebatur et contulit initia similia nomen male traiectum esse arbitror. Pro iis igitur, quae W. scripsit: „Iubae si cum cod. A (i. e. Schn. cod. S) deleveris, in sequentibus scribendum erit: postquam vero <rex> castra castris contulit”, ego malim: si cum codice vetustissimo Iubae deleveris, in sequentibus sic ita reponas: postquam vero castra castris <Iuba> contulit.”

C. 49. 1: „Caesar postquam animadvertit Scipioni auxilia [fore], quae expectasset, omnia convenisse neque moram agnandi ullam fore,” e. q. s.

Vocabulum, quod uncinis inclusi, deleatur quippe quod e topographia sequentis fore natum ab hoc loco quam alienissi-

mum sit. Neque aliter monet codicum dissensio, qui praebent: fere — ferre — fore.

ibid.: „Caesar . . . per iugum summum cum copiis progredi coepit et brachia protinus ducere et castella munire propiusque Scipionem capiendo loca excelsa occupare contendit.”

W. verbum capiendo uncinis inclusit, Schn. verbum occupare obiectum requirere contendens quod satis certo reperiri non posset, lacunae signum post id verbum collocavit. At loca excelsa verbi occupare esse obiectum, totus narrationis contextus me quidem docet; corruptelam igitur latere puto in scriptura capiendo atque conicio: „propiusque Scipionem copi~~as~~ admovendo loca excelsa occupare contendit.” Cf. C. 51. 3: „Id hac ratione opus instruebat, ut, cum propius urbem copias ad movisset oppugnareque coepisset,” e. q. s.

C. 52. 5: „Interim incredibiliter ex legione IIII et VI Scipionis milites diffugere partim in castra Caesaris, partim in quas quisque poterat regiones pervenire; itemque equites Curioniani diffusi Scipioni eiusque copiis complures se eodem conferebant.”

In hisce ordinem turbatum coarguunt:

a. adverbium eodem, quod non ad verbum regiones referendum est, ut e verborum ordine nemo non colligat, sed castra Caesaris denotat, ut recte Schn. observat; *b.* quod verbum diffugere ad in quas quisque poterat regiones apte dici potest — pervenire autem ad illa minime, optime vero ad loci certi notionem, qualis est in verbis in castra Caesaris; *c.* quod verbum diffugere cum vocabulo castra coniungi non licet, ut Nipperdey et W. fecerunt, sed cum substantivo tantum quod vere plurali numero positum est. Est haec Schneideri acuta observatio.

Fuit Wölfflini medendi ratio, ut pervenire, tamquam a grammatico additum, secluderet — Schneideri, ut copulam et post diffugere insereret, qua recepta manent difficultates, quas modo sub *a.* et *b.* indicavi.

Verba partim in quas quisque poterat regiones de loco suo deturbata esse dico, ita vero locum ordinandum:

„Interim incredibiliter ex legione III et VI Scipionis milites partim in quas quisque poterat regiones diffugere, partim in castra Caesaris pervenire; itemque equites Curioniani diffusi Scipioni eiusque copiis complures se eodem conferebant.”

C. 56.1: „Caesar brachiis perfectis promotisque usque eo, quo telum ex oppido adigi non posset, castra munit, ballistis scorpionibusque crebris ante frontem castrorum contra oppidum conlocatis defensores muri deterrere non intermittit eoque quinque legiones ex superioribus castris deducit.”

Eoque . . . deducit! An in oppidum? Fabulae: in sua castra scilicet modo posita ac perfecta. Ergo tam hanc ob causam quam propterea quod copias prius in castra deducere necesse est quam inde ballistis scorpionibusque hostes de moenibus eorum depellere liceat, verba eoque quinque legiones ex superioribus castris deducit post verba castra munit traicienda puto. Verborum munit, deducit, intermittit exitus similes effecisse suspicor ut scribae oculi ab altero ad alterum aberraverint.

C. 58.2: „Caesar item producit copias celeriterque iis instructis ante suas munitiones, quae erant in campo, constituit, sine dubio existimans” e. q. s.

Schn. recte monuit hoc loco verbum constituit significare debere: „er liess Halt machen”, hac vero significatione verbo semper fere addi solere obiectum, qua re motus ille signa inseruit. Quidni potius legimus: consistit? De Caesaris enim adversariis modo legimus §1: „non longe a Caesaris castris aciem constituunt atque ibi consistunt,” in quibus aciem constituere idem valere necesse est quod loco nostro copias instruere: mirum igitur videretur, si post pauca verba scriptor verbo constituendi usus esset significatione prorsus diversa. Accedit quod verbi consistere apud nostrum usus frequentissimus est. Cf. C. 6. 2, C. 30. i. f., C. 31. 1, C. 42. 1, C. 44. 3, C. 45. 3 („eiusque exercitum . . . adversus armatusque consistam?”), C. 71. 4 („simulatque . . . constiterat in eosque impetum fecerat”), C. 75. 1 („in acie constitit”), C. 77. 3

(„itaque cum his copiis et omnibus legionibus eductis, sicut erat instructus . . . constitit in campo”), C. 78. 5, C. 85. 6.

C. 59. 5: „Praeterea Numidas levisque armaturae infinitam multitudinem ad dextram partem suae aciei opposuerat . . . longiusque ab adversariorum suisque copiis promovebat, id hoc consilio, ut, cum acies duae inter se concurrissent, initio certaminis paulo longius eius equitatus circumvectus ex improvise clauderet multitudine sua exercitum Caesaris atque perturbatum iaculis configeret.”

W. annotavit: eius equitatus = suus. Non credo. De Scipionis equitatu sermo fuit in § 4, hoc loco de Iubae equitibus agitur, quod insuper comprobant verba: Numidas levisque armaturae infinitam multitudinem verbis suae aciei et suisque copiis haud dubie opposita, nec non C. 61. 2: „subito universus equitatus ulterior Numidarum Gaetulorumque sine frenis ab dextra parte se movere . . . coepit, frenatus autem Labieni eques in loco permanere legionesque detinere.” Quae cum ita sint neque regis nomen in antecedentibus occurrat, pro ‘eius equitatus’ scribas quaeso: ‘regius equitatus.’ Cf. Schneideri nota ad C. 68. 4: „Um des Königs Eigentum zu bezeichnen, braucht der Verf. stets das Adjektivum” et loci, qui ad C. 92. 4 ab eodem afferuntur, sc. C. 8. 5: „regium enim equitatum Scipio ex provincia Africa alebat” et C. 56. 3: Gaetuli ex equitatu regio nobiliores.”

Obiter moneo, verba initio certaminis glossae speciem praese ferre eorum quae proxime antecedunt: „cum acies duae inter se concurrissent.”

C. 65. 4: „ipse cotidie existimans Caesarem eadem saepe frumentandi gratia commeatum . . . considit.”

Quod Schn. in apparatu critico annotat, Wölfflinum in his saepe inclusisse, fallitur, cum non hoc loco, sed sequenti capite ineunte id vocabulum delendum censuerit. Quem ne sequamur, locus noster admonet, nam ut C. 66. 1 cotidiano — saepe, sic hoc loco cotidie — saepe iuxta collocata sunt.

C. 71. 3: „quia et equites deterrebat proelium inire propter equorum interitum, [quod eos iaculis interficiebat,] et legionarium militem defatigabat propter velocitatem.”

Ut verba, quae uncinis saepsi, interpretatori reddantur, qui ita verba propter equorum interitum illustrare voluerit, tam sententiae concinnitas imperat quam C. 70. 1: „equitatu suo propter equorum interitum ab extremo agmine remoto legiones in vicem ad extremum agmen evocabat.”

Interpretamenta eiusdem generis duobus locis aliis indicabo, sc. C. 73. 2: „contra Gallos, homines apertos minimeque insidiosos, [qui per virtutem, non per dolum dimicare consuerunt]” et C. 85. 4: „Qui postquam ad ea castra, quae petebant, perfugerunt, ut refecti castris rursus sese defenderent ducemque aliquem requirerent, quem respicerent, [cuius auctoritate imperioque rem gererent]: postquam animadvertunt” e. q. s.

C. 76. 1: „Postquam Caesar ad oppidum Sarsuram venit, inspectantibus adversariis interfecto praesidio Scipionis, cum suis auxilium ferre non auderent, fortiter repugnante P. Cornelio, evocato Scipionis, qui ibi praeerat, atque a multitudine circumvento interfectoque oppido potitur.”

Verba inspectantibus adversariis cum male nunc separata sint a sententia causali cum suis auxilium ferre non auderent, dubium non est, quin verba interfecto praesidio Scipionis transponenda sint ante ablativum absolutum inspectantibus adversariis.

C. 77. 3: „Eodem tempore ex legionibus omnibus milites.... ad milia IIII, equites CCCC, funditores sagittarii que mille uno comœatu Caesari occurrerunt.”

Quod Schn. quarto scripsit pro lectione tradita uno, temere eum scripsisse puto. Verum id quidem, quod annotavit, quartum fuisse comœatum, sed hoc nihil ad rem de qua nunc agitur; codices cum ad unum omnes uno exhibeant, non primo, scriptorem significare voluisse satis constat, tantam militum, equitum, funditorum, sagittariorum multitudinem nihilominus uno comœatu, i. e. una, in Africam transiisse.

C. 83. 2: „A dextro interim cornu funditores sagittariique concita tela in elephantos [frequentes] iniciunt. Quo facto bestiae stridore fundarum, lapidum perterritae sese convertere et suos post se frequentes stipatosque proterere” e. q. s.

Vocabulum a me inclusum — codd. mss. partim frequentes, partim frequenter praebent — e dittographia vocabuli, quod in versu proximo est, ortum videtur.

C. 83. 4: „Item Mauri equites, qui in eodem cornu elephantis erant praesidio, deserti principes fugiunt.”

Schn. verba deserti principes corrupta putat „principes wird erklärt ‘sie ergriffen zuerst die Flucht’; dem widerspricht jedoch item . . . fugiunt, und deserti gibt keinen Sinn.”

Nimirum lectori medii aevi haec verba debentur, qui de Maurorum equitum fuga inconsulta ac praecipitata cum legeret, facere non potuit quin cum irrisione acerba ascriberet: deserti principes! i. e. reges illi solitudinis!

AD HOMERI X 126 sqq.

Omnes memoria tenemus Hectoris Achillem manentis verba:

οὐ μὲν πως νῦν ἔστιν ἀπὸ δρυὸς οὐδ' ἀπὸ πέτρης
τῷ δαριζέμεναι ἃ τε παρθένος ἠΐθεός τε,
παρθένος ἠΐθεός τ' δαριζέτον ἀλλήλοισιν.

De quibus multi multa disputarunt: obscura esse omnes concedunt. Quid si ad litteram nec nisi contextus ratione habita sic vertamus: „non ex arbore neque e rupe cum eo confabulari licet nunc, qualia virginum cum iuvenibus solent esse colloquia”. Puella, quam persequitur amator, audaciam virilem verita e tuto loco, eminus cum eo verba serit: — mihi cominus alloquendus est qui in me irruit.

Haec simplicia et apta videntur; si vero ita — quod fieri solet — hos versus interpretari conamur ut gentis humanae ex arboribus saxisque prognatae respiciatur origo, nihil prodit quod possit intellegi.

v. L.

HOMERICA.

SCRIPSIT

J. VAN LEEUWEN J. F.

(Continuantur e pag. 223.)

XXVII.

DE HEROUM HOMERICORUM CURRIBUS BELLICIS.

„Es giebt keine bessere Probe auf die Richtigkeit einer sachlichen Erklärung homerischer Bezeichnungen und Schilderungen, als die Beleuchtung, die durch sie die Gleichnisse gewinnen.“ REICHEL.

In capite proximo vidimus Helenam versus moenia properantem

ἵνα θέσκελα τέργα ἴδοιτο

Τρώων δ' ἵπποδάμων καὶ Ἀχαιῶν χαλκοχιτώνων ¹⁾).

Neque est quisquam nostrum quin Iliadis partem illam dulcissimam probe teneat memoria. Vivunt illic omnia, vivunt singula verba, nihil temere dictum, sed magno poeta digna sunt omnia.

Ergone et suam sibi vitam illic vivunt epitheta, quibus Troum Achivorumque illustrata sunt nomina?

Ineptus fere mihi videor tale quid rogans. Nam hoc si rogandum videtur, id quoque rogetur coloribusne scientes utantur pictores, lucemne ab umbra, viride pigmentum a rubro distin-

1) Γ 130 sq., cf. vs. 251 et Θ 71.

quant illi. Fuit quidem nuper qui spisso libro sibi — fortasse et aliis — probasse videretur eo oculorum morbo cunctos laborasse Graecos quotquot fuerunt ut caeruleum colorem a luteo discernere non possent; cras fortasse surget qui Rembrandtio lucem caliginis instar fuisse demonstratum eat vel Archimedes miscuisse quadrata rotundis. Sed agrarum mentium eiusmodi somnia donec pro certis et exploratis habeantur inter philologos, pergemus opinor putare vates priscos scivisse quid dicerent et cur id dicerent, non temere iactasse quicquid in mentem veniret, sed sollerter duxisse lineamenta imaginum quas exhibituri erant et suis luminibus coloribusque temperasse.

Quod si firmiter persuasum habemus, dubium videri non potest quin is qui in turrim Scaeam deduxit Helenam, ut inde prospectans illa cerneret Troas essedarios et Achivos aere tectos in planitie ante urbis moenia inter se oppositos, neque Achivos bigis vectos mente sibi informaverit neque Troianorum tunicas aere resplendentes ¹⁾. Alterum exercitum ab altero his epithetis distinxit poeta; utrumque ita indicavit ut id ipsum agnosceretur quod proprium sibi haberet. Adspicimus hinc peditum aciem aere fulgurantem, illinc equorum capita micantia. Sic pictor peritus lineis una et altera in tabulam raptim coniectis certi hominis vultum, animal aliquod rarius, locum olim adspectum, non minus clarum e memoriae nostrae latebris evocat subito quam si elaborasset illam imaginem et coloribus exornasset. Pingit poeta cum epitheto aliquo utitur. Viventia dicimus epitheta, quae suo tempore in animo artificis gignit musa; nam si quis epithetis utitur mortuis, — quae ornantia dici solent, — is non poeta est, sed versifex; neque exornat carmen, sed verborum versuumque fucat cadavera ²⁾. At verus fuit poeta qui *ἰκποδάμους* vocavit incolas Ilii, verus fuit poeta qui Agamemnonem vocavit *ποιμένα λαῶν* et *ἤυτε ταῦρον ἀγεληφι μέγ' ἔξοχον πάντων* dixit, qui Ulixem *κτίλον ὄς* ante aciem incedere; quae qui audiunt, ante horum mentem versatur imago regis strenuo

1) A prisca arte abhorrent versus E 180 P 485, ubi et Troiani dicuntur *χαλκοχίτωνες*. — *Tunicas aereis laminis ornatas* intellegenti Valetoni (Mnemos. 1904 p. 112) assentior (cf. caput sequens).

2) Non loquor nunc de nominum quorundam propriorum epithetis, quae neque pulcra sunt neque languent, sed in nomina propria et ipsa paene abierunt.

eodemque gravi ingressu agmen suorum antecedens et in hostes ducens.

Neque est quod miremur, his potissimum adiectivis inter se a poeta distinctos esse Achivos et Troianos. Nam scimus in Troadem Atridas cum copiis suis non curribus vectos venisse, sed *ἀλλὰ ἵπποις* illis, qui equis terrestribus aut nullum praebent locum aut perincommodum. Quos si tamen secum adduxissent principes — nam de his utique solis iam sermo esse potest, et omnino solorum principum in carminibus epicis habetur ratio; copias quoque adesse scimus, certe credimus, non videmus: — bigas igitur si reges Achivorum in bellum trans mare secum duxissent, non tacuissent de ea re cantores, qui iter illud maritimum carminibus celebrarunt, sed aliqua, opinor, *νεῶν ἵππων γαγῶν* in secundo Iliadis libro, ut apud Thucydidem Atheniensium expeditionem Siculam describentem, fieret mentio. Et vel sic — ut in Sicilia equitum Atheniensium — perexiguus fuisset numerus equorum Achivorum neque contra creberrima Troianorum esseda ¹⁾ plus hi valuissent quam trecenti illi Niciae equites contra equitum Syracusanorum turmas densissimas; *τούτῳ γὰρ μάλιστα προεῖχον ἐκείνοι.*

Scimus praeterea non eo consilio venisse Agamemnonem ut celeri itinere in Asiae interiora penetraret, sed ut urbem oppugnaret firmis muris munitam marisque orae proximam ²⁾.

Scimus denique ex Asiae interioris campis inhospitalibus oriundos esse equos ³⁾, in Asia domitos esse primo, curribus bellicis primos inter homines, quorum quidem memoria ad nos pervenerit, usos esse Assyrios; eo tempore, quo Egypti Arabiaeve incolae equos nondum haberent cognitos, in bellum iis vectos esse reges Mesopotamiae; ex illis regionibus in Aegyptum, in Asiam quam minorem dicimus, tandem in Europam pervenisse currus bellicos. Itaque Europae incolae cum Asiae bellum

1) Cf. © 503, 543, 564 Π 370 φ 16, 521.

2) Digna quae hic afferantur sunt verba Hehnii: „der assyrische König zeigt sich nicht zu Fuss, auch nicht reitend, sondern immer zu Wagen, ausser bei Belagerungen fester Plätze, wo es der Natur der Sache nach auf Flüchtigkeit der Bewegung nicht ankam“ (Kulturpf. p. 30).

3) „Ein Steppenthier“ (Hehn).

inferunt, peditum cum turmis equestribus id fore expectamus, quale fuit Israelitarum bellum cum Chanaanitis, quorum invadabant regionem ¹⁾, et potius rogabimus reges Achivorum ullosne equos habuerint quos trans mare in bellum secum ducerent quam cur currus suos domi, ut Pandarus Troianorum socius, reliquerint cum in oras longinquas inirent expeditionem maritimam. Agamemnoni *καὶ ἔνδεκα ἄρματα* stabantne domi, ut Pandaro Zeleae? ²⁾ esto: — minime tamen mirabimur si non secum traxerit trans mare currens; sed haud ita certum videtur habuisse eum quae secum traheret ³⁾. Non rogamus igitur qui factum sit ut inter mulos canesque Achivorum in Troadis littus egressorum saevierit pestilentia, equis — quorum mors aliquanto maius damnum dominis illatura erat — pepercerit Apollo. Non percussit deus equos . . . qui nulli adessent ⁴⁾. Sic in decalogo Israelitae iubentur abstinere a vicini uxore mancipio bove asino: non iubentur ab equis alienis, quippe qui non essent inter domestica eorum animalia.

Firmiter igitur solo innisi Achivi *χαλκοχίτωνες καὶ ἐυκνήμιδες* expectant hostium mobilium turmas irruentes. Nam *κέντορες ἵππων* sunt Troiani ⁵⁾, sunt *ἵππων ἐπιβήτορες, οἳ τε τάχιστα ἔκριναν μέγα νεῖκος ὁμοίου πτολέμοιο* ⁶⁾. Ipsis nominibus testantur avitum equorum studium. Ut postea Hippiis Hipparchis Hipponeis Hippocratis atque adeo Phidippidi illi quem meminimus

1) Ios. XI 4 XVII 16 Iud. I 19 IV 3 V 22, 28.

2) E 198.

3) „Die Griechen sind zu allen Zeiten im wesentlichen Fussvolk gewesen“ (Reichel Hom. Waffen² p. 38). — Non obliviscor nunc stelarum Mycenaearum quae bellatores currum agentes ostendunt.

4) „Als ob gar keine Rosse im Lager wären“ E. H. Meyer Indogermanische Mythen II, Achilleis, p. 190. — Ad versum K 84 similia possunt annotari.

5) E 102.

6) Identidem suspicatus sum — et quis non suspicetur! — locutionem *ἵππων ἐπιβαίνων* ceterasque quae sunt huiuscemodi errore aliquo recentiorum ita esse detortas ut *ἵπποι currum* significarent. Non tamen habeo argumenta quibus confirmem hanc suspicionem, in quam ipsa lingua urgemur et cogimur. Inveniet fortasse huius aenigmatis solutionem novus aliquis Reichel. Nam solutio quam ipse Reichel protulit: „man sagte ἀφ' ἵππων . . . weil die Pferde eben das Charakteristische des Fuhrwerkes waren“ (Hom. Waffen² p. 120) vereor ut sufficiat. *Equitesne* fuere Troes in carminibus nostra Iliade vetustioribus, ut Amazones Troum sociae in Aethiopide carmine?

τῶ Κικυννόθεν nomen dederunt equi bellatores, quibus praepollebant eorum patres, sic ἀπὸ τῆς ἵπποτροφίας denominati sunt Troiani Hippodamas, Hippodamus, Hippasus, Hippothous, Hippomachus, Hippolochus, Hippotion, Hippodamia, Melanippus, Eche-
polus ¹⁾, eorumque socii Hippothous, Hippolochus, Euippus ²⁾.

Nempe egregiis divinaeque adeo stirpis equis gaudet Φίλιος ἢ Εὐπωλος ³⁾. Ipse pater hominumque deumque Troi gentis Troianae patri praebuit olim ἵππου; ἀρίστους ὄσσοι ἔασιν ὑπ' ἠδά τ' ἠέλιόν τε ⁴⁾. Dardano prisco regi tria milia equarum erant vento velociorum ⁵⁾, quibus ut poteretur Hercules olim urbem cepit ⁶⁾; nunc Priamus plurima earum armenta alit Abydi ⁷⁾. Huius filius Troilus dicitur ἵπποχάρμης ⁸⁾, — et nominis proprii id fere est instar; fortissimos autem Troium heroes Hectorem Paridemque levi superboque ingressu per planitiem properantes cui assimulet poeta unum invenit equum luxuriantem ⁹⁾, animal illud quod prae ceteris illis carum erat. Non Achillem Antilochumve, non Oilei filium quantumvis pernices ferocesque equis assimularunt poetae epici.

Etiam socii Troianorum Phryges sunt ἵππομαχοί ¹⁰⁾, αἰολόπωλοι ¹¹⁾, Lyciorum — id est Phrygum ¹²⁾ — rex Lycaon undecim currus habet ¹³⁾, Thraces, quos ducit Rhesus ¹⁴⁾, dicuntur ἵππο-

1) Δ 458. Alter quidam Echepolus Ψ 296 Sicyonius quidem est Agamemnonis socius, sed . . . *Anchisiades* vocatur, e Troade igitur in Graeciam ne scio quomodo aberravit. — Fortasse etiam *Lampus Xanthus Pedasus* hic commemorandi sunt, nam et equorum inclutorum haec sunt nomina.

2) "Die meisten" [immo duobus versibus Δ 308 Τ 240 exceptis omnes] . . . der mit Hippos gebildeten Eigennamen . . . fallen den Troern oder Thrakern zu" Meyer l. l. p. 191:

3) E 551 sqq.

4) T 221—224.

5) E 265 sqq.

6) E 640.

7) Δ 500.

8) Ω 257.

9) Z 506 sqq. O 263 sqq.

10) K 431.

11) Γ 185.

12) Cf. Δ 90 sq.; Aesepus Phrygiae fluvius ex Ida oriundus est. Aliena hinc est illa quae postmodo ita vocata est regio Lycia procul a Troade dissita.

13) E 193.

14) K 486, 473 sq.

πόλοι¹⁾, Maeoniae Cariaeque mulieres eburnea ornamenta arte parant maritorum fratrumve equis²⁾).

Haec habuerunt prisca carmina rerum pridem gestarum memoriam servantia, multifariam quidem mutatam et exornatam, veri tamen memoriam aliquam. Asia fuit equorum patria, in Asia bellantibus Agamemnonis militibus occursarunt turmae curruum hostilium, quemadmodum multis saeculis post in Clearchi hoplitas irruerunt currus falcati Artaxerxis.

Sed non Ilii expugnationem canit Ilias nostra: canit iram Achillis. Cum Achille heroe Thessalo priscam fabulam quae erat de Troia ab Argivis capta invaserunt multa quae ab ea aliena erant. Thessalia diu ante aevum, quo carmina HomERICA condita sunt, bigarum cognitum habuit usum; in Thessaliae campis laetis, apertis, Thraciae vicinis lasciviebant equi quo tempore saltuum Laconicorum incolis vix essent notiores quam Pyrrhi olim „boves anguimani”³⁾ fuerunt rusticis Lucanis. Itaque non est quod miremur poetam, qui cecinit Patroclum in hostes irruentem Achillemque mortem amici ulciscentem, non distinxisse Achivos pedites a Troianis essedariis. Tros Phthiusque illi nullo discrimine habentur. Manebat etiam tunc *ἵπποδάμοι* Troianorum epitheton, sed languescere coeperat et vix etiam erat vitale, cum cuilibet bellatori nobili strenuoque satis haberetur aptum; erat et Diomedes *ἵπποδάμος* fueratque Tydeus eius pater, erant Nestor eiusque filius Thrasymedes. Dicuntur iam Achivi quoque *ταχύπωλοι* et *κένταυροι ἵππων* et *ἵππῶται* et *ἵππηλάται*, — et quidni dicantur? Nam reges, quorum patria *ἵπποβότος* audiat⁴⁾, domi equis usos esse non est cur negemus; utitur iis Diomedes, utuntur ceteri reges Achivorum, ipse Achilles eiusque sodalis Patroclus *ὁ ἵππεύς καὶ ἵπποκέλευθος* equis utuntur immortalibus, venti prole⁵⁾, e communi igitur rerum natura exem-

1) N 4 § 227.

2) Δ 142—145.

3) Lucret. V 1301 etc.

4) Ἄργος *ἵπποβότον* primitus dictum esse *Thessaliam* acutissima est Busolti suspicio, cui adstipulati sunt Beloch et Cauer (Grundfr. p. 153).

5) Π 150. De tertio illo Patrocli equo *κρίττον σιακῶν ἢ μηδὲν λέγειν*, itaque id unum nunc observatum esto, duas videri coaluisse fabulas, quarum altera Xanthum Baliumque nosset Achillis equos divinos et fortasse alatos, altera Pedasum Patrocli equum inclutum, ut Agamemnonis Aethen illam vel Arionem Adraasti.

tis ¹⁾. Quos perficere id quod Hector fieri posse dixerat ²⁾, non probaverat ³⁾, ut urgente nimirum Patroclo cum curru fossam transsiliant ⁴⁾, non est quod magis miremur quam flere eos atque ad dominum suum verba facere ⁵⁾: id unum miramur quod in Troade Achilles iis utatur, quo classe pervenerit ad urbem expugnandam.

Et quid tandem illic Achivis prosunt bigae? Ipse Balius equus et Xanthus ille vocalis quid prosunt, quid agunt? Domi suam iis fuisse utilitatem testatur Nestoris proluxa narratio, qua *ἰππότου* epitheto dignum se probat ⁶⁾; sed in ora Troadis quid perficiunt? Id unum quod iumenta hodierna, — si qua etiam reliquit aevi novi machina *αὐτοκίνητος*, — quae currus nostros ... non in bellum trahunt, sed homines sarcinasque ex alio in alium locum vehunt. Carpenta sunt, plaustra sunt birota, non vera esseda. Fugae potissimum, non victoriae sunt instrumentum; in fugam aptissimos se praestant Achivorum equi, nam nulli a Troianis captantur, neque ullum fere bigis fugientem heroem Achivorum assequuntur hostes. Semel et iterum eiusmodi quid dicitur in transitu ⁷⁾, non data opera pingitur, ut crebri illi Troiani, qui in curribus stantes occupantur a Diomede Agamemnone ceteris Achivorum regibus. E curru vero pugnans heros Achivus unus tantum uno longi

1) *Deorum* Iovis Iunonis Martis Neptuni (Orci) bigas nunc mitto, id unum hoc loco de iis annotasse satis habens, vix iis esse utiles, nunquam certe necessarias, neque unquam iis uti cum mortalium pugnis se immisceant.

2) © 179. Contemnentis sunt haec verba, quibus Hector suos milites exhortatur ad vile illud quod ait hostium munimentum strenue adoriendum.

3) Cf. M 108—118.

4) Π 380—382. Altera haec mihi videtur forma fabulae τῆς περὶ τοῦ Τρωικοῦ πηδύματος, quo Achilles tum, cum in littus Troadis appulerunt Achivi, ἀπὸ τῆς νεῖδης forebatur desiluisse inter hostes obstantes (cf. Eur. Andr. 1189 sq.). Hic quoque δ δούριος ἵππος, equus ille *Neptunius*, factus est quadrupes: navis abiit in bigas.

5) Itaque in praestantissimo capite libri cuius notum, quo Helbig egit de veterum curribus bellicis, satius fuerit delevisse ultima verba enuntiati sequentis: „die Streitwagen waren sehr leicht gebaut; denn ... sie setzen selbst über Graben“ (p. 89). Sic de mediis aevi equilibus disserens quispiam perhibere possit levissimae armaturae illos fuisse videri, Bayardum enim illum celsissimam aliquando rupem transsiluisse, ictu angularum saxum diffusum etiam hodie stare in ripa Mosae. — Ceterum ipsam rem minime nego.

6) Δ 680—761.

7) E 608 Π 810 P 614.

carminis loco commemoratur, ibi autem deam habet aurigam ipsumque belli deum vulnerat¹⁾. Diomedes ille duce Minerva Martem hasta percutiens non ex Asiatico bello sed ex antiquissimis Thebanorum mythis desumptus est: cum Troianis vero pedes ille pugnat ceterique pugnant reges, postquam bigis usque ad hostes sint vecti. Ipse Achilles immortalibus suis equis non ad assequendum profigandumve Hectorem utitur, sed ad corpus eius laniatum per pulverem in castra raptandum. — Mulorum in taumachiis hodiernis tale est officium: satisne id dignum prole Zephyri rapidaeque Podargae?

Minus acerbis verbis uterer nisi persuasissimum haberem a prisca Achillis fabula talia esse aliena et nativam priscae carminis simplicitatem isto fucō turpiter esse infectam. Nam illi quem novimus Achilli pristinos poetas bigas non tribuisse satis testantur epitheta *πόδας ὠκύς*, *ποδάκης*, *ποδάρκης*, quae Iliade nostra esse antiquiora nemo non sentit, quoniam inde ab initio carminis²⁾ ei tribuuntur, licet in extremo demum carmine causa adiectivi appareat³⁾. Non equi eius sunt *ποδήνεμοι*, ipse est *θελεῖν ἀνέμοισιν ὁμοῖος*. Qui postquam e castris proruit Patrocli caedem ulturus et in Hectorem stimulavit equos furore stimulatus ipse, adspecto hoste e curru prosilit, pedibus velocibus fugientem circa urbis moenia persequitur, tandem assecutus obtruncat³⁾. Non nescio etiam multis saeculis post in Britannia ita pugnatum esse „ut essedarii primo per omnes partes per- „quitarent, dein ex essedis desilirent et pedibus proeliarentur, „aurigae interim paullatim ex proelio excederent atque ita cur- „rus collocarent ut, si a multitudine hostium premerentur, ex- „peditum ad suos receptum haberent”⁴⁾, itaque in carminibus Homericis ex vero depictos esse crebros illos heroes, qui e curru egressi pedites hostem invadunt, minime nego; sed in Achillis τοῦ ποδάργκεος fabulam sero ea sunt invecta.

Itaque, ut illuc unde exorsi sumus redeamus, postquam ad manus venerunt *ἰπποδάμοι Τρῶες καὶ ἐυκνήμιδες Ἀχαιοί*, non

1) E 829 sqq.

2) A 58.

3) Etiam T 189 hic est commemorandus.

4) Caes. Bell. Gall. IV 83.

ssumus non expectare singulas quas poeta descripturus est incipum pugnas huiusmodi fore ut τὸ μὲν ἀφ' Ἰπποίου dicent, bellator Troianus eiusque auriga, ὃ δὲ πεζὸς ἀπὸ οὐδὲς in eos obversus, heros Achivus ¹⁾. Et ita est; plurimi

Achivis feriuntur Troianorum proceres in curribus stantes: Diomede Phegeus, Echemmon et Chromius, Pandarus, Axylus Calesius, Thymbraeus et Molion, Meropis filii ²⁾; ab Agamnone Odus, Bianor et Oileus, Antiphus et Isus, Pisander Hippolochus ³⁾, ab Idomeneo Phaestus ⁴⁾, ab Antilocho Mydon ⁵⁾, a Menelao Adrastus ⁶⁾, a Patroclo Thestor et Cebriones ⁷⁾,

Achille Laogonus et Dardanus, Rigmus et Areithous ⁸⁾, et gas Troianorum eorumque sociorum complures captas in castra ducunt Achivi: Diomedes Phegei et Idaei, Echemmonis et Promii, Aeneae et Pandari, Meropis filiorum et Ulixae adiuvante Rhesi ⁹⁾, Antilochus Mydonis et Asii ¹⁰⁾, Patroclus Sarpedonis ¹¹⁾.

Frustra autem urbe tentata Achivi fossa valloque circum ves et tumulum, quo militum caesorum ossa sepeliverunt, actis ab hostium celerum incursionibus se tutantur auctore aestore rerum bellicarum peritissimo ¹²⁾. Quod quam prudens erit consilium postero die patet. Nam duce Hectore audacter prouunt turmae hostiles ¹³⁾, et nisi arcuisset eos novissima sudibus praeacutis munita, in castra penetrassent ¹⁴⁾. Transsilliri eam posse speraverat Hector ¹⁵⁾, sed secus est. Revertitur qui aditum petit tamen Asius ¹⁶⁾, dein curru egressus

1) E 13. Cf. etiam O 386.

2) E 13 sqq., 160 sqq., 291 sqq. Z 18 A 320 sqq., 329.

3) E 39 A 92 sqq., 104 sqq., 122 sqq.

4) E 46.

5) E 581 sqq.

6) Z 38 sqq.

7) Π 402 sqq., 737 sqq.

8) T 460 sq., 487 sq.

9) E 25, 165, 323 A 328 K 481 sqq.

10) E 539 N 400.

11) Π 506 sq.

12) H 342.

13) A 289, 320, 503, 522—538.

14) M 50.

15) Θ 179.

16) M 110 sqq., 124.

caeditur ¹⁾; ceteri Polydamanti statim obtemperantes curribus relictis pedites vallum Achivorum adoriuntur et duce Hectore per portam in castrorum interiora tandem penetrant ²⁾. Repelluntur tamen, sed denuo castra aggressi per viam quam ipse Apollo iis stravit quo tendebant perveniunt pedites, subsequen-
tibus bigis ³⁾. At Patroclus postquam fessis navium defensoribus opem tulit, denuo fugantur Troiani multaeque in fossa pereunt eorum bigae ⁴⁾. Cadit dein Patroclus et fortuna etiam mutata Achivos cum eius corpore recedentes denuo invadunt Aeneas Hector ceterae turmae Troianae ⁵⁾. Quominus tamen in castra iterum penetrant deterret Achilles in vallo conspectus ⁶⁾, qui mox per planitiem eos persecutus in Xanthum pellit fluvium, cuius alveus oppletur equorum militumque corporibus ⁷⁾. Caesus dein Hector finem facit carminis quod erat de ira Achilles, et ipsi Ilio perniciem iam instare sentimus.

Hactenus quae demonstratum ivi quo redeant facilius fortasse apparebit inspectis thesibus quas subiuncturus sum tribus:

I. Priscum carmen, quod erat de Troiae obsidione et excidio, bigas ⁸⁾ tribuebat Troianis eorumque sociis, — si quos etiam in carmine illo socios Troiani habebant, — Argivis non item ⁹⁾. Praecipua illius carminis pars erat — et est! — Hector *δ ἱπποδάμος, κορυθαίολος ἱπποκορυστής* cum turmis suis irruens in

1) M 392.

2) M 50—85, 462.

3) O 258—457. Summas res strictum nunc tango; nam singula esse clara et perspicua aut optime inter se cohaerere haec omnia minime perhibeo.

4) Π 367, 371—393.

5) P 740, 754 Σ 153.

6) Σ 223 sq., 244.

7) φ 16, 521.

8) Cautius fortasse loquentis fuerit *αγνος* dixisse (cf. pag. 254, 6).

9) Ex parte igitur convenit mihi cum E. H. Meyero (Achilleis p. 190), qui in Achilleide (Iliadis illo iudice parte antiquissima) currus bellicos „offenbar den Griechen noch nicht so vertraut wie den Troern“ esse statuit et „in Masse nur im troischen Heer“ inveniri. Sed aliorum quam ego vir ille doctus tendit cum in *recentibus* tantum Iliadis partibus „nur noch die Troer, nicht mehr die Griechen“ carribus uti statuit (p. 209), novi igitur aevi vestigia agnosces ubi et genuina et prisca mihi videntur omnia

Argivorum castra fossa valloque protecta ¹⁾, ab Aiace autem Argivorum fortissimo repulsus.

II. In Achilleide — ut in Argonautarum fabula — bigarum non fiebat mentio. Huius carminis partes praecipuae fuerunt — et sunt! — Achivi Troesque de corpore Patrocli pugna stataria contententes et pernix Achilles Hectorem pedibus persequens. Pugna illa nihil habet quod Metti Fuffetii crudele supplicium in mentem nobis revocet, sed corio a viris circumstantibus distento miserum caesi herois corpus assimilavit poeta vivida imagine usus ²⁾: Achillis autem Hectorisque cursus non certaminis equestris praebuit speciem, sed accipitri columbam canique hinnuleum persequentibus poeta similem dixit Achillem τὸν πόδας ταχύν.

III. Achivorum bigae in Iliadem invectae sunt praesertim e fabulis Thebanorum ³⁾. Hinc fit ut prae ceteris iis utatur Diomedes ⁴⁾ et melius quam alii Achivorum heroes sciat quomodo iis sit utendum. Praeterea recentiores poetae Achivos Troianis et hos illis assimilantes quaedam huiusmodi finxerunt imprudentes.

Sed erunt fortasse qui hanc disputationem satis firmo fundamento inniti certam ob causam negent.

Nempe propter scutorum priscorum ingens pondus heroas bigis usos esse multi hodie arbitrantur ⁵⁾; tum cum loricati

1) Desinamus censeo quaerere fossamne prius quam vallum noverint carmina Homericæ, — nisi rogandum videtur etiam priusne corpus fuerit an eius umbra, angulus an eius supplementum. Nam fossa dum fit, sponte fit et agger sive τείχος ἀμφίχυτον, quale fuit illud quod Herculi fecere Troiani (T 145). Dux si terram effossam multo labore per planitiem vicinam a militibus dispergi iaberet potius quam exaggerari, desiperet profecto. Tum demum vero dissimile videtur illud τείχος Ἀχαιῶν, cum cogitamus lapideam . . . invitis poetis vetustis. Quos ἀμφίχυτον revera voluisse τείχος luculenter testantur verba minime obscura O 364, ubi Apollo vallum illud βεῖα αὐτίς συγγεῖναι ποσὶ dicitur. Itaque postquam Achivi e Troade abierant, dei non vi deiecerunt illud vallum sed aquae vi liquefactum ἡμέλδυναν (M 82, cf. H 463).

2) P 389 — 395.

3) Ita igitur acceptum velim id quod Ed. Meyer adstipulante Cauero (Vorfragen p. 178) his verbis enuntiavit: „der Wagenkampf ist eine Antiquität des traditionellen epischen Stils.“

4) „Diomedes ist aus einer Fortbildung der grossen Sage des thebanischen Krieges in die des troianischen herübergenommen“ E. H. Meyer l. l. p. 394.

5) Sic Reichel Hom. Waffen² p. 38 eumque secutus Leaf Ilias² I p. 573: „It

essent milites et levioribus clipeis uterentur minus necessarias vel etiam inutiles factas esse bigas, sed fieri non potuisse ut in antiquissimis Iliadis partibus Achivorum principes iis non uterentur.

Cui igitur heroi scutum longe gravissimum tribuit epos? Non diu quaerendum, nam novimus omnes: Ajax est ille, cui et pater *Τελαμών* et filius *Εὐρυπύκην* procrevit e scuto illo septemplici. Hic autem bigis nunquam, quod quidem sciamus, usus est. Et tamen *ἔρκος Ἀχαιῶν* vocatur, neque usquam in pugna frustra desideratur, sive robore opus est sive agilitate; non solum a navibus propulsat turmas hostium, sed etiam in medio campo, procul a castris, Patrocli caesi corpus tempestive servat inter pugnantium tumultum, item postea servat corpus Achillis. Cum recedendum est, asino tardo et pervicaci similis est, at minime tardus immanique illo scuto haudquaquam praepeditus in hostes irruit pedes. Vel sic igitur satis celer erat Ajax *ὁ Φέρων σάκος ἥύτε πύργον*, cuius tum demum exhaustae sunt vires cum hostes irruentes per diei partem haud exiguam ingenti conto a navibus propulsavit¹⁾. Neque Ulixi bigae tribuuntur in Iliade.

— „Quippe ex insula exigua venit uterque”²⁾.

Esto. Sed Arcadibus naves commodavit Agamemnon: bigas regi Ithacae — si et hic ad Troiam pugnavit — vel regi Salaminis — si Salaminus dicendus videtur Ajax Homericus — commodare non poterat aut nolebat? nolebat Menelaus, qui vel dono eas obtulit Ulixis filio se visenti? Et tam maligni si erant Atridae, quidni Rhesi igitur bigis postquam potitus est Ulixes in bellum est vectus, ut Diomedes equis Aeneae? Cur sub immani illo scuto etiam desudare maluit? Quidni

„was the great weight of the shield which led to the use of the war-chariot ... If „Odysseus and the Salaminian Aias have none either, the want is to be explained by the fact that their homes are small rocky islands.”

1) O 676 sq. Π 102—111. Id quod nollem his verbis enuntiasset Reichel: „gelegentlich unter der Wacht des Schildes leiden” (Hom. Waffen² p. 39).

2) Hercher Herm. I p. 263 sq., cui Reicheliam et Leafum sarem praebuisse modo vidimus. Equidem potius sequor nunc E. H. Meyerum (Ll. p. 191) Hercheri his verbis oblocutus: „Nein! als Homer die ältesten Iliadengesänge dichtete, war der Wagenkampf den Griechen noch neu und fremd, während die asiatischen und thurkischen Stämme ihn schon länger kannten.”

Aiax, postquam plurimos Troianorum equos Achivi in castra abduxerunt, duos horum sibi expetivit facinorum strenuorum iustum praemium, ne etiam exinde mole scuti sui suffocaretur paene et elideretur, sed alacrior irruere posset in aciem hostilem? An deerant aurigae?

Inepta rogantis haec censes? Ego censeo. Nempe ostendere volui ad quam insulas quaestiunculas detrudamur si concedamus prisca scuta tam gravia fuisse ut satis facile gerere ea non possent heroes. Quae si ita habuisset res, mansissent potius in curribus, ab hostium adversorum telis satis ibi tuti. Sed quae levi manu versare poterant scuta ¹⁾, etiam gestare poterant aliquantisper, et rectius ut opinor statuerit quispiam curruum usum aliquando effecisse ut gravioribus quam antea scutis bellatores uterentur quam propter scutorum nimium pondus primum adhibitos esse currus bellicos.

Sed quae de pondere ingenti scutorum ἀμφιβότων perhibentur omnino mihi videntur reicienda. Ponderosa fuisse non nego: erant etiam scuta militum Romanorum ²⁾, nec tamen curribus hi vehebantur in aciem; — tam ponderosa fuisse quam hodie creduntur, ita ut satis commode gestari nequirent, nego praefracte. Aut enim mera haec est coniectura — nam oculis cerni possunt eiusmodi scuta in vetustis imaginibus delineata, in libra exigui non possunt, — aut nititur auctoritate Homeri. Propter magnum igitur ambitum si tam gravia fuisse dicuntur, nego id inde effici; si propter Homeri versus quosdam, poetae verbis ita utendum esse nego. Qui quod scutum e septem taurinis pellibus confectum et praeterea lamina aerea obductum tribuit Aiace, ingentes vires huius herois sic significavit; quem si quis poetae aequalium imitatus cum eiusmodi scuto hostem invadere conatus esset, extemplo concidisset armorum suorum mole obrutus, ut clipeorum Sabinorum Hersilia. Scuta quibus septenorum boum pelles inserviissent nulla in terris vidit aetas; destinata ea fuere viris tantae staturae quantae fuit heros ille, cuius ossa Tegeae effodit olim Lichas ³⁾. Aut huic viro Herodotove fidem habentes credamus septem cubitorum fuisse Orestem, aut

1) Id quoque a multis negari hodie non nescio, sed iure negari nego ipse.

2) Romana scuta erant pedum $4 \times 2\frac{1}{2}$ (Polyb. VI 23).

3) Herodot. I 68.

septem pellibus protectum olim fuisse scutum ullum credere recusemus ¹⁾).

Sed hoc si reicitur testimonium, quid restat? Hector, cuius tantum fuit scutum ut et collum et suras percuteret currentis ²⁾, poterat tamen ἀμφιβροτον illam ἀσπίδα ναμῆσαι et ἐν σταδίῳ μέλπεσθαι ἄρηι ³⁾, poterat in tergum reiecta in urbem rapido cursu ruere ⁴⁾. Quorsum igitur ei bigae? — non ad arma transportanda, sed ad hostes invadendos, fugandos, persequendos!

Si quis autem sumat essedarios Homericos maioribus, pedites minoribus scutis fuisse instructos, — nam eodem tempore maiora minoraque in usu fuisse cum per se satis intellegitur tum testantur imagines Mycenaeae, — ne haec quidem opinio satis firmo nitatur fundamento, quoniam Hector, ut vidimus, etiam pedes cum magno scuto cursu ferebatur celerrimo et Aiax, qui scuto omnium longe maximo onustus fuit, semper pugnavit pedes.

In gravissimum denique errorem incidat qui solos principes scutis clipeisve armatos fuisse sumat. Fuerunt velites in exercitu Achivorum, multi fuerunt, — sed etiam ἀσπισται plurimi erant pedites. Induciae dum fiunt, hi „stand clipeis ippisi“, ἔαται ἀσπίσι κεκλιμένοι ⁵⁾; pugna autem coorta συμβάλλουσι ῥινούς ⁶⁾.

1) „Sieben Häute und eine Metallage, das giebt niedrig geschätzt ein Gewicht von 140 Kilogramm. Niemand wird im Ernste annehmen, dass es solche Schilde wirklich gegeben habe“ (Robert Studien zur Ilias p. 13). Ipsa vita cuiusmodi habuerit scuta „turribus similia“ Reichelii verbis (Hom. Waffen² p. 4) dicere liceat: „diese Art wird, da sie kürzer ist, leichter im Gewichte gewesen sein [quam scuta figuram 8 referentia]“. Breviora scuta σάκκα vel „Thurmschilde“ dixerim equidem, maiora ἀσπίδας vel „Kuppelschilde“, non vero maiora utroque nomine auctore Reichelio designaverim. Qui quod scribit: „die Angaben des Epos erlauben keine Unterscheidung der beiden Haupttypen des mykenischen Schildes“ (l.l. p. 13), vereor ut recte sic statuerit. Sed haec nunc in medio relinquenda est quaestio.

2) Z 117 sq.

3) H 238—241.

4) Z 11.

5) Γ 134. Quo versu infeliciter usus est Robert l.l. p. 26, sic interpretatus: „Die Krieger legen ihren gewaltigen Schild ab und lehnen sich mit dem Rücken dagegen, wie an die Lehne eines Sessels“. Qui lapsus videtur scribentis; vix enim credibile videtur virum doctum serio finxisse sibi aciem militum coram hoste . . . humi ita coasidentem ut qui in littore apricantur. Immo (καθῆσθαι ποσειδί, non standi notionem hic sibi habet oppositam. Cf. Ar. Pac. 473 vel similem verbi στῆναι usum E 309: ἄστη γυνὴ ἐριπὼν καὶ ἐρίσατο χεῖρι παχίῃ γαίης.

6) Δ 447.

Tunc ἀσπίς ἀσπίδ' ἔρειδαι ... ὡς πυκνοὶ ἐφέστασ' ἀλλήλοισι, Φράξαντες σάκει σάκος¹⁾. Magnus igitur horum fuit numerus, et tamen solis principibus Achivorum poetae tribuerunt bigas. Nisi credibile videtur finxisse eos milia aliquot equorum in apertis illis navibus ab Achivis αὐτερέταις trans mare vecta. An et equi Atridarum αὐτερέταις trans mare cucurrerunt, ut equi Attici teste comico? Etiamne Xanthus Arionque „ἰππακαῖ, τίς ἐμβαλεῖ;” clamarunt sodalibus quadrupedibus? Erant certe vocales!

Nae ludicra mera fiunt omnia, in satyricum tragoedia vertitur, in iocos scurriles abire videtur poema immortale, dum persuadere nobis conamur vatem cum ratione insanivisse. Non insanivit ille — nobis cavendum ne insana e priscis carminibus efficiamus.

 XXVIII.

DE THORACIS IN CARMINIBUS HOMERICIS USU.

Quadraginta sunt anni et amplius per quos carminibus epicis operam dedi, puer prius et discipulus, dein alios docens ipse; nihil autem per temporis illud spatium vidi prolatum quod plus prodesset ad prisci aevi reliquias recte intellegendas quam Wolfgangi Reichelii τοῦ μακαρίτου — nam sexto abhinc anno morte immatura abreptum dolent omnes quibus bonae litterae cordi sunt — de armis Homericis liber²⁾. Egregia multi in poseos Homericæ verbis et rebus illustrandis dederunt sagacitatis et eruditionis specimina, sed feliciter nihil est inventum quam id quod nunc discunt etiam pueri in gymnasiolorum subselliis, ante annos duodecim ne doctissimi quidem magistri suspicabantur, heroibus non fuisse thoraces. Quod postquam docuit Reichel, centum pluresve loci Iliadis nec non Odysseae

 1) N 130 sq.

 2) Ueber Homerische Waffen. Archäologische Untersuchungen von W. Reichel Wien 1894, ed.² (opus postumum) 1901.

unus et alter melius quam antea intelleguntur, et omnes iam miramur id quod mirari solent homines cum veri quid est repertum, non dudum id aut ab aliis aut a se ipsis fuisse perspectum. Pergere autem per viam indicatam quoniam multo est facilius quam indagare viam et aperire, quaedam in hac provincia postmodo ab aliis melius quam ab ipso Reichelio administrata esse non est quod miremur.

Non cunctis versibus Iliadis — Odysseae nullus repugnat — convenire Reichelii doctrinam vix est quod dicam; scimus enim antiquiora et recentiora in carminibus epicis esse commixta¹⁾. Sed longe plurimis locis, ubi Argivorum cum Troianis canuntur proelia, milites cogitari *ἔχοντας*

πήληκα καὶ ἀσπίδα καὶ δύο δούρε²⁾,

non thorace vel lorica indutos, *γυμνοὺς* igitur esse si sint *ἄτερ κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος³⁾*, id postquam dixit Reichel, nemo negaturus est, aperta enim est res. Itaque quod nimiae imperitiae et vere barbarae videbatur olim, caesos pugna aestuante extemplo *ἐξαναρίζεσθαι* sive *σκυλεύεσθαι*, id fieri quomodo potuerit nunc demum intellegitur; nam hoc est quod volunt poetae: galeam scutum ensem hastam hosti necato erepta a victore ministris suis tradi, id quod per brevissimum temporis spatium et veluti in transitu fieri potuit. Si vero fingimus nobis militem etiam thoracem corpori prostrato circumdatum inter hostium tela solventem, id non potest non videri ineptum. Talia sicubi leguntur, debentur aetatis recentioris cantoribus, quibus heroes *armati* erant heroes *thorace induti*, tales enim milites norant ipsi; lumen autem postquam nobis praetulit Reichel, nullo negotio discernimus versus insiticios a vicinis. Sic — neque eum latuere quae dicturus sum — Menelai cum Paride pugna singularis ubi enarratur, haec habet textus traditus:

1) Certe perpauci sunt hodie qui negent. In his est Guilelmus Ridgeway, quem honoris causa nunc nomino. Qui vir acutissimus et impense doctus nisi prorsus nihili faceret quae de origine et compositione carminum epicorum ab aliis philologis sunt disputata, in fine libri egregii, cui titulus „The Early Age of Greece” (primum volumen solum prodiit), non hoc modo conclusisset argumentationem: „the Homeric period is the fully developed Iron Age”.

2) α 266. Cf. K 76 sq. N 714 sq. σ 377 sq.

3) φ 50. Cf. M 428 ε 371 sq. Π 312 X 124.

διὰ μὲν ἀσπίδος ἦλθε Φαιειῆς ὄβριμον ἔγχος,
καὶ διὰ θώρηκος πολυδαίδαλου ἠρήρειστο,
ἀντικρὺ δὲ παραὶ λαπάρην διάμησε χιτῶνα
ἔγχος· ὃ δ' ἐκλίβη καὶ ἀλεύατο κῆρα μέλαιναν ¹⁾.

Haec discipulo paulo acutiori neque — quod puerorum est! — alia omnia agenti interpretari conare . . . et mirum [ni rogaturus sit quomodo Paris hastae hunc ictum vitare potuerit, quo perruptis scuto thorace tunica peterentur ilia. Olim respondendum erat: „tam laxos igitur fuisse thoraces epicos ut a latere militis corpus inflectentis aliquantum distarent”, vel, etiam absurdus neque lingua favente: „retraxisse Paridem corpus, ita ut cuspis hastae scuto et thorace retardatae non posset pervenire usque ad ipsam eius cutem”, vel id quod nunquam non responderunt magistri ad incitas redacti: „bonum Homerum nunc quoque dormitasse”, vel . . . aliud quid. Sed suspicor multos iuvenes talia audientes in sinu vel etiam aperte risisse, et si pergerent rogare quomodo deinde se movisset heros, cuius thoraci firmiter iam adhaereret scutum hasta transfixum, nullus Orbilius tam dicax, opinor, vel tam garrulus erat ut eam quoque quaestionem posset solvere. Deleto vero versu illo

καὶ διὰ θώρηκος πολυδαίδαλου ἠρήρειστο,

quem inseruere qui regem nudo pectore pugnantem fingere sibi non poterant, clara et simplicia fiunt omnia, fiunt Homero condigna.

Neque minus aperta est res ubi Patrocli caedem poeta canit. Apollo Troiae deus tutularis manu percutit cervices herois: caligant huic oculi, humi cadit galea, hasta fracta excidit manu, scutum quoque balteo de humero titubantis delapso humi cadit. Quae postquam versibus gravissimis pulcherrimisque sunt narrata, additur:

ἄλυσε δὲ τοὶ θώρηκα τάναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων ²⁾.

Cetera ante oculos veluti fieri videmus: hoc quoque fingere nobis possumus, solvi a deo thoracis fibulas? Ergone „non urgenda sunt talia”? Immo delendum esse versum molestum omnique ornatu postico carentem sensit Reichel et omnes iam sentimus.

1) Γ 357 sqq. (= H 251 sqq. Λ 435 sqq.).

2) Π 804.

Sed post Reichelium, Leafium ¹⁾, Robertum ²⁾, Valetonem nostratrem ³⁾ de thorace Homericō fusius etiam disputare quid attinet! Satis enim iam compertum habemus magnis olim scutis armatos fuisse milites, postea clipeis multo minoris ambitus: olim non habuisse thoraces, postea habuisse; et sensim quoniam res humanae in alia solent abire, subit rogare an et armatura epica sensim et pedetentim abierit in eam quae fuit postea ⁴⁾. Qua in quaestione *mitrae* illius ⁵⁾ habenda est ratio, quae tanta olim Aristarcho — et cui non usque ad Reichelium! — facescivit negotia. Mitra sive balteo aereo praecordia et ilia protegenti ⁶⁾ utuntur heroes, certe nonnulli heroes mitra utuntur ⁷⁾, posteriore aevo milites thorace fuerunt armati: nonne rectius statuamus excrevisse mitram in thoracem, quam abiecta mitra milites recentiores thoracem induisse? Ita est, opinor: mitra est thorax eam tantum corporis partem protegens *μάλισθ' ὄθι καίριόν ἐστιν*, thorax est mitra quae ita excrevit ut etiam pectus humerosque tegat ⁸⁾.

Ita si nobis informamus rem, synonyma fere fiunt *μίτρη* et *θώρηξ*, verbum autem *θωρήσσεσθαι* id quod *περὶ Φρένας; δύνειν τι* significat, et vetusti sermonis vestigium servat locutio quaedam, quae inde a Theognidis certe usque ad comicorum aetatem vixit inter Graecos, nam *θωρήσσεσθαι* sive *θώρηκα* (-ρακα) *ἔχειν* ⁹⁾ dicuntur etiam quibus „*περὶ Φρένας ἤλυθε τοῖνος*”, — ut cum Homero ¹⁰⁾ loquamur.

1) The Iliad by Walter Leaf ed.² 1901 append. B (Vol. I) p. 576—579.

2) Studien zur Ilias von Carl Robert, Berlin 1901 (passim, praesertim autem p. 27—44).

3) M. Valeton in Mnemosyne 1904 p. 105—128 et 151—208.

4) „The change must in all probability have been gradual” Leaf l.l. p. 579. „In der Zeit, da das Epos noch im Fluss war, hat es vielleicht schon eine Art von Panzerung gegeben” Reichel l.l. p. 93 (in editione secunda addita).

5) Δ 137, 187, 216 E 707, 857, cf. Π 419.

6) Non omnibus heroibus mitram fuisse suspicatur Leaf, quod rarius eius fiat mentio. Quae probabilis videtur opinio, sed non ita firma sunt argumenta e silentio ducta, cf. autem pag. 271, 3.

7) Pedem fere in fronte latae sunt mitrae quae in sepulcris vetustis sunt repertae, ita decrecentes ut in tergo nonnisi quartam huius mensurae partem aequant.

8) „The metallic *μίτρη* is a rudimentary half-cuirass” Leaf l.l. p. 580.

9) Theogn. 413, 470, 508, 842, 884 Pind. fr. 50 Ar. Ach. 1135 Vesp. 1195 Pac. 1236 Diphil. fr. 46.

10) : 362.

Itaque non est cur *θωρήσσειν* verbum priscae dictioni abiudicetur; quod *armare* ¹⁾ recte vertit Reichel indicato Iliadis quodam loco, ubi de Minerva quae dicuntur:

τεύχεσιν εἰς πόλεμον ἑθωρήσσετο ²⁾

significant: „*aegidem et galeam sumebat*”. Etiam Melanthii ad procos verba indicavit Reichel:

Ἵμιν τεύχε' ἐνείκω θωρηχθῆναι

ἐκ θαλάμοιο ³⁾,

quae postquam Melanthius dixit, *scuta et galeas* iis affert. Apparet igitur solam *protegendī* vim huic stirpi propriam fuisse primitus, dein id quo *corpus* potissimum sibi protegebant milites dictum esse *θώρηκα* ⁴⁾, quemadmodum *ἔπλα* quodvis *instrumentum*, *δπλαῖσαι* vel *δπλαῖσαι instruere* significat, hinc de apparatu bellico haec dicta *arma* et *armare* valent, singulare autem *δπλον* — apud posteros certe — unum *clipeum* significat. Et similis fuit usus stirpis *κορυθ*, cui *instruendī* sive *armandī* propriam esse vim docet verbum *κορύσσειν* ⁵⁾, substantivum autem *κόρυς* id quo *caput* muniunt milites sive *cassidem* significat ⁶⁾.

Etiam melius sic apparet cur a prisco poeta mitra thoraxque coniunctim commemorari non potuerint ⁷⁾, et probe iam sentimus versuum, quibus narratur Menelaus a Pandaro vulneratus, spurium esse secundum:

διὰ μὲν ἄρ ζωστήρος ἐλήλατο δαιδαλέοιο,
καὶ διὰ θώρηκος πολυδαίδαλου ἠρήρειστο
μίτρης θ', ἣν ἐφόρει ἔρυμα χροός, ἔρκος ἀκόντων,
ἧ τοι πλείστον ἔρυτο· διὰ πρὸ δὲ ἴσαστο καὶ τῆς,
ἀκρότατον δ' ἄρα χαλκὸς ἐπέγραψε χροά Φωτός ⁸⁾.

1) „*Büsten*”.

2) E 787.

3) χ 139. Non minus luculentus est quem affert Valeton K 78.

4) *Indumentum bellicum* bene interpretatus est Valeton.

5) Aptum exemplum φ 434 Valeton l.l. p. 165 indicavit.

6) A nomine *κόρυς* ductum est *κορυστής*, quocum conferenda sunt *αἰχμητής, ἀσπιστής*, alia; *ἱπποκορυστής* igitur non est is qui *κορύσσει ἵππους*, sed qui *ἱπποκομον κέρυν ἔχει*, et *χαλκοκορυστής* is cuius galea aere refulget.

7) Si potest melius; nam etiam Reichel disertis verbis prolocutus est: „niemals werde ich glauben dass man jemals Mitre und Plattenharnisch übereinander getragen hätte” (l.l. p. 93).

8) Δ 185 sqq.

Neque ipse mox thoracis mentionem facit Menelaus fratrem bono animo esse his verbis iubens:

οὐκ ἐν καιρίῳ δὲξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθε
ἔρρυατο ζωστήρ τε παναίολος ἢδ' ὑπένερθε
ζῶμά τε καὶ μίτρη, τὴν χαλκῆες ἴκμον ἄνδρες ¹⁾).

Quamquam ne haec quidem genuina videntur omnia, sed prisco poetae haec sola tribuerim:

οὐκ ἐν καιρίῳ δὲξὺ πάγη βέλος, ἀλλὰ πάροιθε
ἔρρυτο μίτρη, τὴν χαλκῆες ἴκμον ἄνδρες,

quae autem delevi neque personae loquentis satis conveniunt, vulnerati enim hominis et omnino huius loci non est laudare cinguli *colorem*, neque intellectu sunt facilia, nam ζῶμα illud nisi thoracis partem significat inferiorem, nihil significat, neque post πάροιθε adverbium enumeranda sunt singula vestimenta per quae penetravit cuspis, sed ea sola armaturae pars est commemoranda in qua haesit *priusquam ad cutem perveniret*. Mitra nisi retinisset hamos, nihil praeterea obstabat quominus in corporis interiora cuspis penetraret.

Quae si recte sunt disputata, sequitur ut eadem verba deleamus in versibus sequentibus, ubi Machaon medicus advocatus

ἐκ ζωστήρος ἀρηρότος εἶλκεν διστόν.

[τοῦ δ' ἐξελκομένοιο πάλιν ἴγαγεν δξέες θυκοί.]

ἴλυσε δέ τοι [ζωστήρα παναίολον ἢδ' ὑπένερθε

ζῶμα τε καὶ] μίτρη, τὴν χαλκῆες ἴκμον ἄνδρες ²⁾).

Quo loco et alterum officit emblema, quod olim secluserit Heyne, utpote cum priore narrationis parte non congruens.

Sed vocem ζῶμα *cingulum* vel *subligaculum* fortasse interpretetur quispiam, quae revera alibi ³⁾ eius est vis. Satisne probabiliter? Tunica utique induti semper fuere heroes: haec cingebatur igitur debuitque cingi, quoniam inter varia pericula versantibus nimis molestum fuisset vestimentum fluxum; itaque Nestor

e. g. ζωστήρα παναίολον

Ἰώνυθ' ὄτ' εἰς πόλεμον Φθισήνορα θωρήσσοιτο ⁴⁾,

1) Δ 185 sqq.

2) Δ 215 sqq.

3) Ψ 683 ξ 482.

4) K 78. Praeterea militum ζωστήρ commemoratur Δ 132, 134 sq., 186, 213, 215, E 539, 615 Z 219 H 305 A 236 M 189 P 519, 578 T 414.

emadmodum etiam in vita communi qui foras prodibant *στῆρι συνέφερον χιτῶνα* ¹⁾). Praeterea illa protegebat mitra; in vero etiam tertia aliqua fascia circumdari, id non herois, n bellatoris, non sani fuisset hominis, sed relinquenda sunt ia medicis aegrotantium rhumatismos vel peritonitidas cutibus.

Ergone in nudo corpore gestabatur mitra, huic superinduce- tur tunica, huic *ζωστήρ* sive cingulum laneum vel loreum, rpora aliisve coloribus insigne, *πορφύρεον, παναιόλον*? Sic tuere cogunt nos verba poetae quae attulimus. Vix tamen obabilis res videtur, sed sana ratione eo adducimur ut sumamus lites tunicam *αὐτὴν* *mitra* aerea *αὐτὴν* *cingulo* loreo laneove ad- inxisse, certe *απερὶ* *gessisse* mitram. Hoc enim testantur *ἰθὺς* *αἰολομίτρης* et *ἀμιτροχίτων*, quae mire languerent si tra sub tunica soleret abdi.

Insoliti autem aliquid fuisse tunicam mitra carentem docet *μιτροχίτων* illud militum Lyciorum epitheton ²⁾; quorum dux rpedon nisi *ἀμιτροχίτων* et ipse fuisset, solam igitur tunicam igulo constrictam gessisset, fortasse Patrocli hasta non pene- sset in eius praecordia,

ἔνθα Φρένες εἶρχαται ἀμφ' ἀδινὸν κῆρ ³⁾,

l haesisset in mitra, ut sagitta Pandari in mitra Menelai.

Medicis cum curandum est vulnus aliquod maius, sanae vi- itisque cutis particulas exiguas corio inflammato imponere ent aliunde detractas, quae postquam adhaeserunt, procreant isim et mox inter se contingentes laesam corporis partem nova e vestiunt. Haud alia ratione milites, qui *ἑμιτροχίτωνες* ant olim, sola igitur mitra corpus protectum habebant, postea *λαοχίτωνες* sunt facti, tandem *χαλκεοθώρακες* ⁴⁾). Nam *χαλκο- ῶνα* epitheton non significare eum qui *thoracem aeream* sed

) § 72. Locos etiam Reichel attulit.

) Π 419. Cunctos Troianos intellegit Robert Studien z. II. p. 41, 1, sed vereor recte. Quicquid id est, ceteris militibus mitram tribuebat poeta qui hunc versum

) Π 481, cf. etiam vs. 504.

) Quod epitheton apud Homerum nonnisi Δ 447 Θ 61 legitur in versibus mani- : interpolatis.

eum qui *tunicam aere munitam* gerat, neque recentioris sed prisca aevi hoc esse adiectivum, optimo iure statuit Valeton¹⁾, et nisi alia omnia inde a pueritia didicissemus, dudum intellexissemus omnes. Nam *tunicam* cum dicit poeta, non aliud quid significare vult, sed veram *tunicam* sive vestimentum corpori proximum; quae tunica cuiusmodi sit cogitanda indicat altera compositi poetici pars²⁾; *aere* igitur *fulgentes tunicas* gerunt Achivi. Non ornamentum autem sed tutaminis causa additas fuisse aereas illas laminas sive maiores sive minores quivis sentit³⁾. Quae laminae postquam et inter se et cum mitra concreverunt, *thoracem* sive *indumentum bellicum* effecerunt *aerium*. Etiam *loricas* et thoraces *lintheos* fuisse olim, ut fuere postea⁴⁾, et melius intellegi poetae verba *θώρακος γύαλον*⁵⁾ et *κρηταργύαλον*⁶⁾, si cogitentur laminae aereae in corio vel lintheo illigatae, quam si una solidaque superficies thoracis ex aere confecti, optimo iure statuit Valeton. Id quod admodum luculenter declarant versus quibus narratur Dolopis cum Megete pugna. Medium adversarii scutum alter ferit cominus,

πυκινὸς δὲ τοι ἤρκεσε θώραξ,
τόν γ' ἐφόρει γυάλοισιν ἀρηρότα⁷⁾.

Quo loco particula *ἴα* testatur rei insolitae, certe rei quae minime per se intellegatur, fieri mentionem, quod autem *γυάλοισιν ἀρηρότως* dicitur Megetis thorax, vana haec forent verba si omnes thoraces ita fuissent instructi ipsaque *γύαλα* thoracem effecissent. Cavendum vero ne confundamus inter se vocabula *θώρακα* et

1) L.L. p. 112. Cf. Ridgway p. 431 sq. et 435. — Interpolatori vero debetur *κρητὸν χαλκίον*; N 439; idem intellegendus est fortasse A 100 in versu corrupto aut spurio.

2) Verum sensit Reichel, non tamen dixit totum, sed *aere vestitum* interpretatus est infeliciter collata „tunica” illa „lapidea” (Γ 57), quam Paridi minatur Hector. Epitheto *χαλκοχίτωνι* non subest *comparatio* („aere ita vestiti ut alii homines tunica”), sed *ex aere* pinguntur milites quorum tunicae aere resplendent.

3) Reichel¹ p. 94 confert militum „Schardana” loricae duabus tribusve vel quatuor laminis aereis („2—4 Blechstreifen”) ornatam ... sed e manu plura addituri excidit calamas: „cetera silentium”.

4) B 529, S30 Alcaei fr. 15 Herodot. III 47 Xen. Anab. IV 7 § 16 Liv. IV 20 Nep. Iphier. § 4.

5) E 99, 189 N 507, 537 P 314.

6) T 361.

7) O 529 sq.

χιτῶνα sive indumenta *externum* et *internum* ¹⁾, id quo ictus arcentur et id quo frigus.

Paucos Iiadis versus, nullum Odysseae discrepare ostendit Reichel. Exempli causa Diomedis commemoratur quidem thorax ²⁾, sed ita ut a contextu alienum quisvis suspicetur ³⁾. Menelai Paridisque thoraces quam sint molesti iam vidimus, sed vix usquam clarius apparet quantopere a prisca poesi thoraces abhorreant quam loco sequenti:

Ἴδομενεύς δ' ἄρα Φοινόμεον ἔβαλε γαστέρα μέσσην,
ῥῆξε δὲ θώρηκος γύαλον, διὰ δ' ἔντερα χαλκός
ἦφυσ'· ὃ δ' ἐν κονίησι πεσὼν ἔλε γαῖαν ἀγοστῶ.
Ἴδομενεύς δ' ἐκ μὲν νέκυος δολιχόσκιον ἔγχεος
ἔσπασατ', οὐδ' ἄρ' ἔτ' ἄλλα ἔδυνήσατο τεύχεα καλὰ
ὄμοιιν ἀφελέσθαι, ἐπειγέτο γὰρ βελέεσσι ⁴⁾.

Idne credibile videtur, Idomeneum ducem gravem et prudentem a corpore hostis prostrati detracturum fuisse thoracem, nisi institissent ceteri Troiani? Solos vero specta versus ultimos, qui et alibi leguntur ⁵⁾, et id significabunt quod unum fert res: „*hastam quidem Idomeneus retraxit e caesi hostis abdomine, sed arma* — id est galeam et scutum — *adimere ei non potuit*”.

Item Diomedes cum dicitur a Paride vulneratus esse dum

θώρηκα Ἀγαστράφου ἰφθίμοιο

ἦνυτ' ἀπὸ στήθεσφι ⁶⁾,

non possumus non rogare fueritne igitur mente captus Diomedes, qui talia illo temporis articulo moliretur: at versus vicinus, ubi Ulixes hastam suam ἔξω τε χροός hostis percussi ἔλκει καὶ ἀσπίδος ⁷⁾, nulla thoracis facta mentione, docet non ipsi poetae deberi verba quae attulimus, sed postmodo esse interpolata.

Ergo χαλκοχιτῶνες καὶ αἰολομίτραι qui dicuntur, eosdem tho-

1) Hac in re sequendus non videtur Valeton.

2) E 99 sq., 189 © 195 Ψ 819.

3) Coll. E 113, 796.

4) N 506—511.

5) E 621 sq.

6) A 873 sq.

7) A 467.

racibus — sive aereis sive scorteis sive linteis — indutos cogitare neque ars poetica sinit neque ipsa vis verborum, et ut verum sit quod scripsit Robert: „voces θάρηξ et χιτών aevo Mycenaeo idemne an diversa significarint sciri iam non posse”¹⁾, — cui minime obloquor, quoniam linguam prisci illius aevi ignoramus, — in epicis certe carminibus et in dictione priscorum cantorum non eandem utriusque esse vim pro certo affirmare licet.

Ubi autem τεύχεα vel έντεια milites dicuntur δύσασθαι, ώμοσιν ένεγκείν, εκδύσασθαι, αποθέσθαι, vel hostium caesorum από κρατός τε και ώμων έλειν²⁾, poetae verba quomodo sint accipienda clare docet Hector sic secum reputans: „κι μολίστεν ιμβelleμ necabit me Achilles

έπει κ' από τεύχεα δύω”³⁾,

quae verba sic interpretatur ipse: „άσπιδα καταθέσθαι και κόρυθα βριαρήν”⁴⁾. Nec minus aperta sunt verba, quibus saepius usi sunt poetae epici:

έξ όχέων σύν τεύχεσιν άλτο χαμᾶζε⁵⁾,

vel quae de Ulixae aciem suorum obeunte dicit Priamus:

„τεύχεα μέν τοι κεΐται έπι χθονί πολυβοτείρη”⁶⁾,

vel verba poetae de Menelao a pugna singulari desistente:

γηθόσσυνοι θεράποντες από ώμων τεύχε' έλοντο⁷⁾.

Nam nimis inepti profecto fuissent milites, si in acie adstitissent non solum scuto hastaque innisi sed etiam posito thorace⁸⁾. Et ipsa verborum vis idem docet; nam ab humeris auferri recte dicitur scutum vel ensis, thorax vero solvendus erat; humeris gestatur balteus scutum sustentans, thorax vero circa pectus. Item υπό τεύχεσι πεπτηώτες iacere ubi dicuntur milites⁹⁾, cum

1) L. l. p. 42.

2) E. g. II 663; ubi de Sarpedone est sermo, cui thoracem non fuisse patet vs. 504. Cf. etiam E 7 P 205.

3) X 125.

4) Ibidem vs. 111 sq.

5) E 494 al.

6) Γ 195.

7) H 123. Cf. etiam Δ 323 Z 285 sq. ξ 474 al.

8) „Das hiesse doch die Gemüthlichkeit zu weit treiben” suo iure iocatur Reichel (p. 65, 1).

9) ξ 474.

versus qui sequitur ἠῶδον δ' εὐκῆλοι σάκεσιν περιλυμένοι ὄμους docet quid significet τεύχεα, tum ipsum quod huic vocabulo adiunctum est verbum πτήσσειν. Cuiusmodi locis si quis armatis non solum πλευρὰν βαθυτάτην καὶ χέρας καὶ λαγόνε tribuat sed etiam θώρακα, respondeat iam quilibet: „παῦε, παῦ', οὐδὲν λέγεις!” — meliora enim edocuit nos Reichel. Non omnis ille est mortuus: vivet eius nomen, immo opus eius vivet dum vivent litterae Graecae; gratias ei agunt habentque omnes quibus cordi sunt carmina HomERICA et ipsa poesis.

XXIX.

DE THETIDE PELI UXORE.

„Tunc Herculem illum laudas, qui Virtutem vitae ducem sequi maluit quam Voluptatem? Bardus fuit: lateribus et lacertis valebat, non mente!

ἐπεὶ σὺ διὰ τὸ σωφρονεῖν τῷ πάποτ' εἶδες ἤδη
ἀγαθὸν τι γενόμενον; φράσον, καὶ μ' ἐξέλεγξον εἰπών!”

Sic Ἄδικος ille, quem in Socratis φροντιστηρίῳ verba facientem fecit comicus. Cui adversarius: „πολλοῖς!” magna cum indignatione respondet, dein secum reputans exemplum quaerit quod e sacris mythis proferat, nam vitae bene instituendae exempla inde potissimum petenda esse in schola didicit puer. Mox exclamat:

„ὁ γοῦν Πηλεὺς ἔλαβε δι' αὐτὸ τὴν μάχαιραν!”

— „Bellum scilicet donum fortunae, quod ut assequatur quis non lubens multa ferat faciatque! Aliud est lucrum eorum qui lingua sunt prompti:

μάχαιραν; ἀστεῖόν γε κέρδος ἔλαβεν ὁ κακοδαίμων!
Ἴπέρβολος δ' οὐκ τῶν λύχων πλεῖν ἢ ἑκατὸν τάλαντα
εἴληφε διὰ πονηρίαν, ἀλλ' οὐ μὰ Δί' οὐ μάχαιραν!”

— „Ἐτίσῃς hoc ratum, quod Thetidem uxorem duxit?”

Iam vero in claros cachinnos erumpens orator Improbus:
„κἄτ' ἀπολιποῦσά γ' αὐτὸν ᾤχετ'! οὐ γὰρ ἦν ὑβριστής,
οὐδ' ἠδὲς ἐν τοῖς στρώμασιν τὴν νύκτα παννουχίζειν.”

Nec habet Probus orator quod etiam reponat, obmutescit, mox hoc similibusque argumentis devictus Improbi istius magistri petit scholam, Voluptati patronae et ipse in posterum se addicturus.

Novimus omnes faceti dramatis locum facetum. Ubi ridendo verum dicens comicus docet quam turpiter priscis fabulis abutantur qui exempla inde ducant ad suam ipsorum nequitiam defendendam. „Iovis furta novimus omnes . . . egone homo improbem quae deum pater perpetraverit? — Herculem balneo aliquando refecit lassum Minerva . . . et molliorum hominum esse dicitur calidis balneis uti? — Oratorem mellifuum celebravit Homerus . . . et dicendi peritia iuventuti nocere creditur? — Pudicitiam colendam aiunt ludorum magistri . . . Peleo autem quid profuit illa pudicitia? Nempe Acasti uxorem dum fugit abstinens alter Bellerophon vel Iosephus, per saltus montium inermis oberrans a Mercurio deorum ministro accepit . . . quid? Castitatis quodnam praemium caelites decreverunt continentissimo mortalium? Cultrum quo feras arceret videlicet!” — „At etiam Thetidis ei concessae sunt nuptiae!” — „Bellum nimirum id fuit matrimonium, in quo uxor habitaret maris fundum, coniuge in toro frigido relicto. Nimis fuit ille continens, mihi crede: minus si fuisset, melior fuisset maritus. Cui non risit Mater cupidinum, nec deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est.

Gravioribus verbis quam sunt poetarum comicorum idem potest dici: apertius dici non potest. Thetis nova nupta non permansit apud maritum mortalem. Causam rei relinquimus scurris iocosis, ipsam rem tenemus.

Et omnes idem clamant: a Peleo in littore Sepiade vi domitam Nereidem peperisse filium Achillem. Cuius fabulae originem si quis repetat, perveniat ad piscatorem cum ingenti loligine luctantem, qualem Victor Hugo loco nemini non cognito celebravit.

Casca illa parumque epica mittenda nunc videntur? Quamquam et de Hugonis illa loligine haud immerito dixerit quis: „cette pieuvre est épique!” Sed libens equidem mitto, unum Homerum nunc curans. Itaque mitto etiam nuptias illas Pelei Thetidisque a posterioribus poetis et pictoribus certatim celebra-

tas ¹⁾, mitto dona caeliturum ²⁾ et Discordiae illud malum, etiam Peleum mitto Euripideum τῶν πάρος νυμφευμάτων χάριν immortalitate donatum ³⁾, unus Homerus quid habeat scire cupiens, Thetidem Homericam nunc curans solam.

Hactenus postquam in disquisitione progressi sumus, quis est nostrum quin aperiat, quem e manibus philologi raro deponimus, librum Lehrsii de Aristarchi studiis Homericis. Scimus enim ibi inventuros nos quae hac de re docuerit Aristarchus. Paucis igitur verbis illic indicata sunt quae huc faciunt:

„Thetis non duodecimo postquam Achillem enixa erat die Pelei domum relinquit, quae recentiorum fabula est, sed permansit; ipsaque Achillem educavit, non Chiron. Ab hoc secundum Homerum nil nisi medicinam edoctus est. I 486, 489, II 222, 574 Σ 57, 60, 90, 332, 438. Imo educatorem ei dedit Phoenicem, Λ 832”.

Recte sic Lehrs ⁴⁾: etiamne recte Aristarchus?

Nego atque pernego.

Non quo perhibeam falsa esse omnia quae de Thetide docuerit Aristarchus. Absit! Utilia utique de ea quoque docuit. Sed veris falsa admixta aio. — „Phoenix educavit Achillem, Chiron solam medicinam eum docuit”: quis non assentiatur! — „Thetidem duodecimo die post filium natum reliquisse maritum non ait Homerus”: recte observatum. Sed nego, Homerum si sequamur, sumendum esse Thetidem apud Peleum habitasse, nego ab ea educatum Achillem, nego poetam in poeta sic agnoscere.

Enarrabo quae de matre Nereide filioque recens adulto habet Ilias nostra; non enim de Iliadis fontibus nunc disputo, sed de eo carmine quod manibus tenemus, olim tenuit Aristarchus. Odysseam autem mittere nunc licet, non enim in ea inveniuntur

1) Vas quod Francisci dici solet („Françoisvase”) hic commemorandum.

2) Commemorantur hae nuptiae — sed in transitu — Ω 62 sq.; dona autem Peleus — ut alii heroes multi — a diis accepisse dicitur equos (II 867 Ψ 278), hastam (II 143 T 390), arma (P 194—197); sed nuptiale donum arma fuisse uno tantum versu, qui recentioris fortasse est aevi quam vicini, dicuntur Σ 85. Immo alia omnia ex Ω 535 effecerit.

3) Cf. Andromachae fabulae finis.

4) L.l. p. 190.

μαρμαίροντα ¹⁾. Mox, memor promissorum quae dedit filio, denuo
ἀνεδύσεται κύμα θαλάσσης ²⁾

Olympumque petit, ubi postquam cum deorum patre in remoto
montis cacumine est collocuta,

εἰς ἄλ' ἔαλτο βαθεῖαν ³⁾.

Illic habitat in aedibus spatiosis, ubi et ceterae degunt Ne-
reides quaeque plura numina pontus habet. In alto maris fundo
iis est domus: in alto autem Olympi montis vertice, supra
mare nubium, habitant numina quorum dominium est terra
firma. Degit nunc Thetis cum sororibus in aedibus paternis, ut
olim ibi degit, priusquam ἔτλη ἀνέρος εὐνήν. Sic Venus Olympum
habitavit etiam postquam filium Aeneam peperit regi Anchisae.
Fingimusne nobis Venerem cum Anchisa habitantem, in eius
megaro lanificantem, cum filiolo ludentem? Fingimusne am-
brosia in domo mortalis hominis vescentem, dum iuxta eam
marito apponitur ἔδωδ' ἔσθαι καὶ πίνειν, οἷα βροτοὶ ἄνδρες ἔδουσι?
Quae si inepta videntur et ab hymno illo in quo Veneris cum
viro amores celebrati sunt nimis absurde discrepant ⁴⁾, minusne
absurda videtur Thetis in regia Pelei degens filiumque educans?
Immo multo etiam absurdior haec foret fabella! Nam sponte
volensque ad Anchisam quae venisset, etiam aliquantisper apud
eum permansisse fortasse fingi potuit: quam vero vir invitam
nec nisi vi adhibita sibi iunxit, — sive illam vim cogitamus,
quam recentiores certe poetae ⁵⁾ cogitarunt, qui in littore deserto
cum ea collectantem fecerunt Peleum, ut Menelaum cum Proteo
Homerico, sive adamantinam illam vim fati, quod e viro mor-
tali eam matrem fieri iussisset, — quidni illa abierit ut primum
posset?

„ὁ Εὐριπίδης ἄπαξ Φησὶ μιγῆναι Πηλέα τῇ Θετίδι ἐν τῇ Ση-
πιάδῃ.“ Quis ait? Tzetzes ⁶⁾. Qui si non satis luculentus videtur
testis, aut de Homero disputantibus parum valet auctoritas

1) De *Nereidi* aedibus haec dicta sunt (N 21 sq.), sed parum similem his fuisse
Nerei domum non est cur patemus.

2) A 496.

3) A 532.

4) „Πολλάκις“ vero Venerem „πρὸς Ἀγχίσην καταλθεῖν“ quae dicit in dialogo
quodam apud Lucianum, eam „σκόμματα“ uti ipsa ait Venus (Lucian. VIII 20 § 5).

5) Sed perantiquam hanc fabulam fuisse libentissime concedo E. H. Meyero.

6) Ad Lycophr. Alex. 178 (Bar. fr. 1078).

quae ad rem faciant. Mitto etiam *διδάσκαλον* illum Chironem, cuius mentio apud Homerum non nisi uno fit loco et in transitu ¹⁾. A nostra disputatione ille locus alienus est. Alii poetae Chironem fecerunt Achillis *τροφία* ²⁾, et antiqua procul dubio pulcraque fuit fabula ³⁾ de Achille illo, quem Iasonem alterum iure vocaverit quispiam; nam et Iasonem *οὔρεσιν ἔτρεφε Χίρων* ⁴⁾. Sed non pertinent haec ad eum de quo nunc loquimur Achillem Homericum huiusque matrem. De his quae habet Ilias paucis complexuri sumus.

Achivi pervenerunt in littus Troadis, ubi mox rixa inter Achillem et Agamemnonem coorta eum quem novimus habuit finem. Iamque tristis Achilles incedit per littus desertum. Brevis fuit spes illa laudis bellicae, ad quam adipiscendam iuvenis vixdum exuta pueritia in bellum nuper profectus est! Solum se sentit infelicemque, et matris recordatus, apud quam nunquam frustra conquestus sit dolores luctusque aetatis imberbis, *δάων ἐπὶ τοῖνοπα πόντον χεῖρας ὀρεγνύς* flebilibus verbis eam invocat. Audit eum mater

*ἡμένη ἐν βένθεσσι ἀλός παρὰ πατρὶ γέροντι,
καρπαλίμως δ' ἀνέδου πολίης ἀλός ἤτ' ὀμίχλη,
καὶ ῥα πάροισ' αὐτοῖο καθέζετο* ⁵⁾,

— dein flentem consolata abit. Quo abeat non dicit poeta, Achillem nunc pingens succensentem, non matrem in sedes solitas redeuntem; sed nemo dubitare potest quin redeat illuc unde venerit, in maris igitur penetralia, *κλυτὰ δώματα βένθεσι λίμνης χρύσεια*

1) A 832. Quem versum postmodo insertum esse (ut et versum 831) Knightii est suspicio haud improbabilis.

2) Sic Pindarus Nem. III 75—111, antiquius poema se sequi professus, fortasse Aethiopidem. Item Euripides Iphig. Aul. 708—710.

3) „Jeder wird einräumen, dass, wie Mannhardt sehr richtig hervorhebt, der Bericht wornach Chiron den Achill mit Eber- und Löwenleber und Bärenmark anficht und ihn lehrt, Eber und Hirsche schnell wie der Wind einzuholen, ohne Hund zu fassen und auf starkem Arm seinem Meister zuzutragen, die frischeste Kraft höchsten Altertums athmet, was man von jener viel weicheren Erziehungsmethode in der Ilias, an deren Ende Thetis ihren Sohn mit Röcken gegen den Wind versieht, wahrlich nicht behaupten kann“. E. H. Meyer, Achilleis p. 427.

4) Hesiod. Theog. 1001 et fragm. 19.

5) A 358 sqq.

μαρμαίροντα ¹⁾. Mox, memor promissorum quae dedit filio, denuo
ἀνεδύσεται κύμα θαλάσσης ²⁾

Olympumque petit, ubi postquam cum deorum patre in remoto
montis cacumine est collocuta,

εἰς ἄλ' ἔαλτο βαθεῖαν ³⁾.

Illic habitat in aedibus spatiosis, ubi et ceterae degunt Ne-
reides quaeque plura numina pontus habet. In alto maris fundo
iis est domus: in alto autem Olympi montis vertice, supra
mare nubium, habitant numina quorum dominium est terra
firma. Degit nunc Thetis cum sororibus in aedibus paternis, ut
olim ibi degit, priusquam ἔτλη ἀνέρος εὐνήν. Sic Venus Olympum
habitavit etiam postquam filium Aeneam peperit regi Anchisae.
Fingimusne nobis Venerem cum Anchisa habitantem, in eius
megaro lanificantem, cum filiolo ludentem? Fingimusne am-
brosia in domo mortalis hominis vescentem, dum iuxta eam
marito apponitur ἔδωδ' ἔσθειν καὶ πίνειν, οἷα βροτοὶ ἄνδρες ἔδουσι?
Quae si inepta videntur et ab hymno illo in quo Veneris cum
viro amores celebrati sunt nimis absurde discrepant ⁴⁾, minusne
absurda videtur Thetis in regia Pelei degens filiumque educans?
Immo multo etiam absurdior haec foret fabella! Nam sponte
volensque ad Anchisam quae venisset, etiam aliquantisper apud
eum permansisse fortasse fingi potuit: quam vero vir invitam
nec nisi vi adhibita sibi iunxit, — sive illam vim cogitamus,
quam recentiores certe poetae ⁵⁾ cogitarunt, qui in littore deserto
cum ea colluctantem fecerunt Peleum, ut Menelaum cum Proteo
Homerico, sive adamantinam illam vim fati, quod e viro mor-
tali eam matrem fieri iussisset, — quidni illa abierit ut primum
posset?

„ὁ Εὐριπίδης ἄπαξ Φησι μιγῆναι Πηλέα τῇ Θετίδι ἐν τῇ Ση-
πιάδῃ.“ Quis ait? Tzetzes ⁶⁾. Qui si non satis luculentus videtur
testis, aut de Homero disputantibus parum valet auctoritas

1) De *Nereidum* aedibus haec dicta sunt (N 21 sq.), sed parum similem his fuisse
Nerei domum non est cur putemus.

2) A 496.

3) A 532.

4) „Πολλάκις“ vero Venerem „πρὸς Ἀγχίσην καταλθεῖν“ quae dicit in dialogo
quodam apud Lucianum, eam „σκάμματι“ uti ipsa ait Venus (Lucian. VIII 20 § 5).

5) Sed perantiquam hanc fabulam fuisse libentissime concedo E. H. Meyer.

6) Ad Lycophr. Alex. 178 (Eur. fr. 1078).

Euripidis sero nati poetae tragici, ipse assurgito Homerus ad interpretandum Homerum, ipsa Thetis Homerica de sorte sua narret. Quae „*Pro pudor!*” ad Vulcanum ait: „*Iurpiter*

ἐκ μὲν μ' ἀλλάων ἀλιάων ἄνδρ' ἐδάμασσα
 Αἰακίδῃ Πηλῆι, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνήν
 πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα”¹⁾.

Interpres autem horum verborum esto priscus legislator Creten-
 sis, qui si quis virginem „*κάρτει δαμάσσαιτο*”, gravissimam
 huiusmodi flagitio statuit poenam²⁾. Hoc ibi est *δαμάσσαιτο*:
 vim inferre puellae nolenti; hoc est quod criminatur Thetis:
 Iove iubente vim sibi illatam a viro mortali³⁾. 'Ανέρος εὐνήν⁴⁾
 ... non sponte volensque expetivit, ut Venus, ut Calypso
 Circeque, sed ἔτλη. Non φιλότῃτι καὶ εὐνή, non animo et cor-
 pore ei iuncta est, sed corpore solo. Vim perpeffa est invita et
 frustra obnixa.

Idem aiunt recentiores, Pindarus: „Πηλεὺς ἄναξ ... ποτῖαν
 θέτιν κατέμαρψεν ἐγκονητὶ”⁵⁾, „πῦρ δὲ παγκρατὲς θρασυμάχανός
 τε λεόντων θυχας δευτάτους ἀκμάν τε δεινοτάτων σχάσαις ἰδόν-
 των ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων”⁶⁾, Herodotus: „ἠρπάσθη ἡ
 θέτις ὑπὸ Πηλέος”⁷⁾.

Estne igitur cur fidem etiam denegemus Euripidi asseveranti
 Peleum *semel* tantum Thetidem brachiis tenuisse? Immo verum
 ille poetam se praestitit. Nam licet ob oculos haberet imagines
 Pelei Thetidisque splendoras illas nuptias exhibentes, recentiora
 illa prisco fabulae ornamenta reiecit sprexitque, sensit enim
 terram firmam τῆ ἀργυροπέζῃ sedem non praebuisse, sed illuc
 unde venerat illam rediisse, ut primum liberam se sensisset ex
 amplexu viri plus quam humanum ausi⁸⁾.

1) Σ 432 sqq.

2) Leg. Gortyn. I¹².

3) Non mortalem sed deum primitus fuisse Peleum minime nego, sed de Peleo
 Homericò nunc loquimur solo.

4) Non *cubile* sed *conubiū* vocem εὐνήν hic significare vix est quod dicam.

5) Pind. Nem. III 60, ubi scholia afferunt duos Sophoclia locos (fr. 163 et 548)
 idem testantes.

6) Ibid. IV 101 sqq.; ubi in scholiis conferantur Homeri quos excerpimus versos.

7) Herodot. VII 191.

8) Priorem igitur partem enuntiatī sequentis libenter meam faciam, non vero
 posteriorem, quam signo || inde secrevi: „der Dichter kannte die Sage von den H-
 tern des Achilleus schon in der Gestalt, wie wir sie in dem ... Handbuch des Apol-

In aedes igitur paternas et dicionem sub maris fluctibus abditam redit Thetis mater futura — nam *θεῶν οὐκ ἀποφώλιοι εὐναί*. Etiamne enixa ibi est filium et per primos vitae menses lacte suo ¹⁾ enutrivit? Fortasse: potuit certe eius filius ibi vivere ubi vivebat ipsa, et Theseus Neptuni filius si aedes Nereidum in maris fundo visere et incolumis inde in communem hunc aërem denuo emergere potuit ²⁾, quidni potuerit etiam filius Thetidis? Sed inde a pueritia degit Achilles in terra firma et in aedibus patris. Habuit ibi Pelei filiulus custodem sibi adiunctum Phoenicem, qui *ἔψον προταμῶν καὶ τοῖνον ἐπισχῶν* infantulum enutriebat *ἐν νηπιῇ ἀλεγεινῇ* multa sibi negotia facessentem ³⁾, talia dicimus negotia qualia Orestis nutrix Cilissa commemorat apud Aeschylum. Nonne matris potius videtur fuisse genibus tenere infantem imbecillum, fortasse etiam edentulum? Ita sane! Ergone fingimus nobis Thetidem cenae communi in megaro Aeacidarum assidentem tum cum hospes bellator ancillari officio functus eius filiolo escam praerberet *οἶνον ἀποβλύζοντι καὶ ἐπὶ στήθεσφι χιτῶνά οἱ καταδεύοντι*?

An insulsiora videntur talia quam quae vel scribantur hic?

Mihi quidem videntur. Quod si ita habet, certum est poetam qui Phoenicem cecinit notam non habuisse Thetidem apud Peleum degentem. Et sic demum suo pretio possunt aestimari haec Phoenicis ad Achillem verba: „*σὲ παῖδα ἐποιεόμην*” ⁴⁾. Puerum, qui matre vivente matre tamen careret, pro sua prole habuit, ipse prole orbus.

Ergone nihil filium suum curavit Nereis?

Immo tenerrima cura prosecuta est eminus. Quoties opus est adest, neque unquam ei deest; audit vocata, etiam non vocata

lodor lesen und auf den Monumenten finden: nicht nur den Mythos, dass der sterbliche Held die Meeresgöttin im Ringkampf überwältigt hat, sondern auch den, dass diese ihr Kind im Feuer zum Gotte läutern wollte, aber dabei von ihrem Gatten überrascht und in ihrem Vorhaben gehindert wurde, worauf sie grollend zu ihrem Vater zurückkehrt (Robert Studien zur Ilias p. 354).

1) *Faciunt huc Myrmidonum ad succensentem Achillem verba: „χάλας ἔρα σ' ἔτρεφε μήτηρ”* Π 203. „*Felle*” ... *non lacte!* A matre suo lacte nutritum infantem cogitabat qui hunc versum fecit.

2) Cf. Bacchyl. XVII 100 sqq.

3) I 488—491.

4) I 494.

identidem eum visit. Quoties id fecerit nescimus: nempe iurisconsultorum, non poetarum est praestituere quam saepe post divortium parentes visuri sint liberos. Sed *saepius* venit teste filio. Qui *πολλάκι πατὴρ ἐν μεγάροισιν ἀκούσαι* se ait *εὐχομένης* Iovi aliquando opitulatam esse ipsam ¹⁾. Non „domi” ait Achilles se id e matre audivisse saepius, sed: „in patris aedibus”. Poteratne clarius distingui Pelei domus a sede Thetidis? clariusne dici potuit domum patris non fuisse et matris domum? ²⁾.

Itaque tunc quoque, cum multo etiam graviore dolore quam antea percussus est filius, tum cum clamoribus horrificis non honorem laesum luxit sed caesum amicum, *σμερδαλέον οἰμῶζοντος ἤκουσεν*

ἡμὲν ἐν βένθεσσι ἀλὸς παρὰ πατρὶ γέροντι ³⁾.

Cum ceteris Nereidibus reliquit tunc pelagi penetralia — *ἀργυφύον σπέος* earum domum vocat poeta ⁴⁾, — et filium dolore prostratum postquam moestis verbis affata atque ita ut potuit consolata est, Olympum adiit, unde arma a Vulcano facta mox ei attulit. Dein rediit in spatiosas suas aedes. Inde mox a Iove in Olympum est arcessita ⁵⁾; inde brevi post, cum et ipse Achilles ante Troiae moenia cecidisset, luctu confecta emersit denuo, ut cum sororibus exequias ei iret ⁶⁾.

Certane sunt haec et aperta? Opinor.

At Aristarchus, non imperitus tamen iudex, alia omnia staturabat. Qui factum?

Nempe *θρέψαι* se filium ait Thetis ⁷⁾.

At *επίπυς* dei curam habent mortalium, *ἀπόντες πάρεσιν*, praesentissimum eis ferunt auxilium dum in suis sedibus commorantur. Itaque Iuno cum ait se Thetidem ipsam *θρέψαι καὶ ἀτιτῆλαι* ⁸⁾, neque cogitanda est in Olympum eam abduxisse

1) A 396.

2) Amico Mendasio hanc debeo observationem.

3) Σ 36.

4) Item Ω 83 *γλαφυρὸν σπέος*.

5) Ω 80—83.

6) ω 47—59.

7) Σ 57 et 438.

8) Ω 60.

aliquando neque sub undis cum ea vixisse, sed ita eam fovisse ut Thetis postea fovit suum filium, eminus ei mittendo quaecunque bona habet aetas florida. Minime vero *θρέψαι* illud verbum nos cogit ut in Pelei aedibus Thetidem a poeta collocatam censeamus. Id unum incertum etiam videtur, ipsum Achillem ibine educatum sumserit poeta cui Pliadis haec pars debetur, an in Chironis spelunca littorali. Sed ne hoc quidem manet dubium postquam cetera Thetidis verba moesta audivimus:

τὸν δ' οὐχ ὑποδέχομαι αὐτὶς
τοῖκαδε νοστήσαντα δόμον Πηλῆιον εἶσω ¹⁾.

Sic loquitur dea quae e maris undis modo emersit, mox illuc reditura. Itaque hoc est quod dicere debet, quod dicere vult, quod dicit revera, modo ne errore quodam impliciti perperam eius verba interpretemur: „*filium, quem vixdum adultum in belli pericula misi nuper, non videbo inde reversum in regiae paternae pacem et quietem.*” — Redditum sibi dictura erat filium e tanta caede reducem: at non rediturus est in patriam, instat ei mors: in littore Troiano corpus defuncti mox ὑποδέξεται mater funusque obibit cum sororibus ²⁾.

At in bellum proficiscenti Achilli praebuit arcam καλήν δαιδαλέην,

ἐὺ πλήσασα χιτῶνων
χλαινάων τ' ἀνεμοσκεπέων γούλων τε ταπήτων.
ἔνθα δέ τοι δέπας ἤσκει τετυγμένον —

cetera quae novimus ³⁾. Quae si cui tenuioris videntur curae et matre divina filii robustissimi non satis digna ⁴⁾, minime obloquor, sed ab argumento in quo versamur aliena est haec quaestio. Id vero nego, cogitari nunc Thetidem quo tempore in bellum profectus est Achilles in Pelei domo etiam habitantem. Arcam illam quis confecerit nescio sane, sed *poculum et vestes* venisse ex Nereidum aedibus confidenter statuo, memor Vulcani, qui in illis aedibus per novem annos integros fabricatus est δαίδαλα

1) Σ 59 sq. et 440 sq.

2) Etiam Σ 332 igitur ita est interpretandus; quamquam fortasse is postmodo est insertus.

3) Π 221 sqq.

4) Cf. p. 278, 8.

πολλά, ut Thetidi gratum se praestaret ¹⁾, et Aethrae matris Thesei, cui χρύσειον κάλυμμα Nereides dono dederunt ²⁾; ipsi autem Theseo Nereidum sedes visenti maris regina Amphitrita ἀμφίβαλε λάδιον πορφύρεον ³⁾.

Et Thesei si procul hinc habenda videtur fabula, ex Homero novimus nymphas in littoris speluncis vestes nentes splendidas ⁴⁾: — quidni in ἀργυρέῳ illo σπέϊ vestes νεκταρέας — sic ab ipso poeta vocantur ⁵⁾ — filio neverit Thetis adiuvantibus sororibus? Matrum utique id munus, et facilius eam fingimus illic quam in Pelei megaro cum ancillis mortalibus telam obeuntem. Priscae fabulae sonum genuinum percipere mihi videor.

An satius est non tam anxie talia perpendere? Fortasse, neque obloquar si quis perhibeat poetam, cui debetur Patroclea, non rogasse unde dea marina arcam habuisset, unde vestes et poculum. Ipse poeta requirit illud poculum, ergo suo tempore sibi parat, quemadmodum in scena comica adesse solent quaecunque requiruntur, etiamsi non satis liqueat unde tam subito potuerint peti. Ne id quidem fidem videtur superare, carminis hanc partem postmodo esse interpolatam; certe non spissas adeo atque densas vestes expectaverit quisquam ab illis ἰστοῖς λιθείς περιμήκεσιν, ἔνθα νόμφαι φάρε' ὑφαίνουσιν ἀλιπύρφυρα, sed pellucas potius, aerias, tenuissimas ἤντ' δμίχλας. Utut id est, omnino nego Patrocleae hos versus quicquam valere ad corrumpendam imaginem deae marinae filium terrestrem eminus studiosissime tuentis et prolis voce querula audita identidem e maris aestu emergentis.

Sed fuere qui putarent eam tum quidem, cum filius iter suscepit, etiam in Pelei aedibus degisse, dein vero maritum reliquisse ⁶⁾.

1) Σ 400. De quo loco mox plura dicemus.

2) Bacchyl. XVII 86 sq.

3) Si recte interpretor papyri litteras vitiosas ΑΜΦΕΒΑΛΛΕΝΑῖῶΝΑΠΟΡΦΥΡΕΑΝ Bacchyl. II. vs. 112.

4) v 108.

5) Σ 25.

6) Etiam in Elardi Hugonis Meyeri, viri sagacia, de Achilleide libro eruditissimo quaedam huius fabellae percipitur echo: „Thetis wohnt wieder bei ihrem Vater“

Cur putarunt?

Propter decem scilicet belli annos istos! τοῦτ' ἐστ' ἐκαῖνο!
Dum protrahitur belli tempus, succrevit Achilli filius Neoptolemus ¹⁾, Peleus autem — cum ceteris regibus ipsoque Achille! — in diem senior est factus. Itaque iam visus est ille γήραι λυγρῷ ἀρήμενος κεῖσθαι ἐνὶ μεγάροισι ²⁾, — οὐκέθ' ἠδὺς δὲν τὴν νύκτα παννουχίζειν! Quid mirum si tunc refugit eum Nereis, ut Tithonum Aurora . . . non in priscis quidem carminibus ³⁾, sed in hymno quem meminimus Homericō ⁴⁾.

At nihil ista ad Homerum! Is quem novimus Peleus non est senex capularis. Nondum γήραι στυγερῷ ἀκαχημένος fuit is cuius filio unico intonsa etiam esset caesaries, sed vitae culmen vixdum attigerat. E fabula quae est de bello Troiano exime decem annorum illud intervallum, quo poesi maiora illata sunt damna quam ipsi Ilio, — et quicquid fundamenti illi opinioni subesse fortasse videbatur simul subducitur. „Thetidem συμβιῶναι Πηλεΐ num recte statuerit Aristarchus potest dubitari” prudenter, sed nimis caute, scripsit Giseke in Ebelingi Lexico Homericō: dicamus potius, οὐδὲν ὑποστειλόμενοι ἀλλὰ παρρησιαζόμενοι, non posse dubitari quin perperam Aristarchus ita statuerit.

Aristarchum vero sequere . . . et mox subibit rogare cur non plures igitur Thetis liberos pepererit Peleo? Respondebit autem Lycophron „septem enixam filios, sed sex igne conbussisse; septimum Achillem felici casu servatum” ⁵⁾. Et fortasse Lyco-

(Achilleis p. 414) „nachdem ihr Sohn vor Troja gezogen ist” (p. 424); „die Ilias erklärt in allerdings höchst ungenügender Weise die Trennung der Eltern aus dem Wegzug des Sohnes in den Krieg” (p. 426). — Immerito nunc culpam Iliadis poetas, nihil enim eiusmodi in illo carmine legi, ostendisse me spero.

1) Ita tamen ut in Iliade *puer* dicatur (T 326—333 Ω 467), non *iuvenis adultus* (ut λ 492 sqq.).

2) Σ 434 sq. T 326—336. Itaque poetarum recentiorum, quibus annorum multorum fuit bellum Troianum, hic deprehenduntur vestigia et in capite XXV harum Quaestionum indicare hos locos debebam.

3) Cf. A 1 s 1.

4) H. Ven. 226—231.

5) Lycophr. Alex. 178. Aegimiine carminis poeta fuit primus rei auctor? Cf. Hes. fr. 185. Invito Homero (Ω 540) hanc fabulam fictam esse vix opus est hic observari. Alienus autem hinc est versus Π 175, ubi quae commemoratur Polydora Pelei quidem (si sanum illud nomen!) dicitur filia, sed matrem ea quam habuerit non apparet. Thetidis filiam nemo, ut opinor, eam dixit, nemo dicit.

phron, vel potius fontes turbidi unde et has delicias et alias bene multas ille hausit ¹⁾, crebram hanc Thetidis prolem duxerunt ex ipsius Thetidis ad Vulcanum verbis, quae supra attulimus, male intellectis: „ἔτλην ἀνέρος εὐνήν πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα". Ubi si quis πολλὰ μάλα illud non cum verbo οὐκ ἐθέλουσα iungebat sed musis invitis interpretabatur μάλα πολλάκις, fieri vix poterat quin ex illo errore μάλα πολλοὶ mox nascerentur Thetidis liberi.

Nos istis nugis missis redeamus ad Thetidis aedes marinas, unde dura sorte aliquando abrepta βροτῶ ἀνδρὶ ἰδαμάσθη. Quo mox rediit contumeliam sibi illatam indignata; ubi vixit virgo, vixit mater futura, vixit mater filio gaudens praestantissimo, vixit mater filio orbata, postquam vitae terrestri aliquantisper intermixta cognitas habuit mortalium aerumnas. Illic, in fluctuum avitorum latebris, hospitium aliquando praebuit Vulcano. Quem ad uxorem de ea re audiamus referentem:

ἦ ῥά νύ μοι θεινὴ τε καὶ αἰδοίη θεὸς ἔνδον,
 395 ἦ μ' ἐσάωσ', ὅτε μ' ἄλγος ἀφίκετο τῆλε πεσόντα
 μητρὸς ἐμῆς πίστητι κυνώπιδος, ἦ μ' ἐθέλησε
 κρύψαι χωλὸν ἔόντα. τότε ἂν πάθον ἄλγεα θυμῶ,
 εἰ μὴ μ' Εὐρυνόμη τε Θέτις θ' ὑπεδέξατο κόλπῳ,
 Εὐρυνόμη, θυγάτηρ ἀψορροῦ Ὀκεανοῖο.
 400 τῆσι παρ' εἰνάγετες ἄλκευον δαίδαλα πολλὰ,
 πόρπας τε γναμπτάς θ' ἔλικας κάλυκας τε καὶ ὄρμους,
 ἐν σπέει γλαφυρῶ, περὶ δὲ ῥόος Ὀκεανοῖο
 ἀφρῶ μορμύρων ῥέεν ἄσπετος· οὐδέ τις ἄλλος
 ῥεῖδεεν οὔτε θεῶν οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων,
 405 ἀλλὰ Θέτις τε καὶ Εὐρυνόμη ῥίσαν, αἷ μ' ἐσάωσαν ²⁾).

Hos versus excipsi nunc eam potissimum ob causam, quod melius etiam inde cognoscuntur Thetidis aedes; simul tamen ut manifesto quod quidem videtur contagio eos liberem. Paratissimum se ait Vulcanus ad gratiam si possit referendam deae quae ipsum olim servaverit. Quid autem altera illa dea, cuius fit mentio in textu tradito? Eurynomen spatiosissimae dicionis

1) Cf. schol. Apoll. Rh. IV 814.

2) Σ 894 sqq.

dominam novimus; quam sive dicionis terrestris sive marinae dominam dicere lubet, haud difficulter agnoscimus Matrem illam, quae e gremio feraci viventia quaevis edit et edita recipit rursus; agnoscimus etiam in Odyssea, licet in ancillam thalami herilis custodem illic abierit ¹⁾. Sed nunc quid sibi vult illa? Nonne hinc facessat? Nil hic habet quod agat. Thetidi rependuntur gratiae: de Eurynome tacendum, ut de Thetidis sororibus, de Amphitrite, de ceteris maris numinibus.

Nempe alia fabula ab Eurynome in ora Oceani, alia a Thetide in maris recessu ignis deum ferebat servatum: hanc poeta noster epicus aut solam notam habuit aut sola ea usus est, cantor recentior invexit Eurynomen invito Vulcano ipsaque invita grammatica! An satis tolerabilis videtur „numerosum enallage” illa: „*Eurynome et Thetis me servavit*”? Expulsis demum verbis quae omittam simplex fit narratio et huic loco apta:

ἤ ῥά νύ μοι θεινὴ τε καὶ αἰδοίη θεὸς ἔνδον,
ἣ μ' ἐσάωσ', ὅτε μ' ἄλγος ἀφίκετο τῆλε πεσόντα
μητρὸς ἐμῆς ριότητι κυνώπιδος, ἣ μ' ἐθέλησε
κρύψαι χῶλον ἔοντα· Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ.
τῆ δὲ παρ' εἰνάρετες ἠάλκευον δαίδαλα πολλά,
πόρπας τε γναμπτάς θ' ἔλικας κάλυκας τε καὶ ὄρμους,
ἐν σπέει γλαφυρῶ, κόλπῳ ἄλδς ²⁾. οὐδέ τις ἄλλος
'τεῖδεεν οὔτε θεῶν οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων.

Et nunc demum prorsus congruunt hi versus cum Diomedis de Dionyso verbis:

Διώνυσος δὲ Φοβηθεὶς
'δύσεθ' ἄλδς κατὰ κῦμα, Θέτις δ' ὑπεδέξατο κόλπῳ
δεδριότα ³⁾.

Tunc quoque, cum Lycurgus deum iuvenem eiusque comitatum femineum 'σεῦε κατ' ἠγάθειον Νυσηίου, mare habitavit Thetis, neque unquam alibi habitasse eam crediderunt prisca poetae ⁴⁾.

1) Cf. quae in libro „de Boogschutter en de Weefster” hac de re scripsi pag. 84—87 et annot. 303—315.

2) Hoc exempli tantum scripsi gratia.

3) Z 185 sqq.

4) Ergo Π 574—576, ubi de Epigeo haec scripta leguntur:

εἰς Πηλῆ' ἐκίτσειε καὶ εἰς Θέτιν ἀργυρόπεζαν·

XXX.

DE NOMINE ACHILLIS.

Dicaeopolidem meminimus Aristophaneum in foro suo dapibus succulentis veluti obrutum. Cui offertur etiam quaedam

πρέσβειρα πενήκοντα Κοπιδῶν κορῶν,

sic enim a mercatore Boeotio vocatur anguilla bene pinguis. Effuso ut opinor risu spectatores olim acceperunt versum Aeschyleum

πρέσβειρα πενήκοντα Νηριδῶν κορῶν

tam ludicre detortum, et rident qui hodie Acharnenses fabulam legunt, simul tamen indignantur fortasse chorum Nereidum in prolem paludis Copaidis mutatum. Thetidi quid cum anguilla!

Quid vero si ipsum Thetidis flavum illum filium anguillam vocasset comicus! Absurdum profecto, turpe, ineptum, quid non esset visum!

Ineptusne igitur sum equidem, qui eiusmodi quid sustineam? Fere ipse mihi videor et vix audeo in medium proferre quae diu in scriniis pressi, veritus ne aemulari crederer etymologos illos qui *Ilii luctum* vel *labiis carentem* Achillis nomen sunt interpretati; ἀλλ' οὐ γὰρ τρέσσαι μ' ἑάει γλαυκῶπις Ἀθήνη, dicam quod verum duco.

Paucis abhinc annis etiam peritissimi zoologi penitus ignorabant anguillarum natales neque ova matura viderat quisquam. Itaque Aristoteles olim „ἐγγέλυσ ὡς ὄλωσ οὐκ ἔχει” scribebat ¹⁾ et reiectis aliorum erroribus docebat anguillas nasci e vermibus terrestribus qui vocantur γῆς ἔντερα, αὐτόματα δὲ ταῦτα συνίστασθαι ἐν τῷ πηλῷ ²⁾. Quid mirum igitur quod veteres animalia,

οἱ δ' ἄμ' Ἀχιλλῆϊ βηξήνορι πέμπον ἕπασθαι
 Γίλιον εἰς ἔσπωλον,

aut manui interpolanti debetur Thetidis nomen, — potuit autem dici e. g.:

εἰς Πηλῆ' ἰκέτευσ', ὃ δὲ μιν πρόφρων ὑπέδεκτο
 καὶ τ' ἄμ' Ἀχιλλῆϊ βηξήνορι πέμπεν κτέ., —

aut sic haec sunt interpretanda ut Thetidis *ascellam*, τὸ Θετθῆιον illud cuius mentio fit in Euripidis *Andromacha* dramate, supplex adierit Epigeus, dein Thetide iubente a Peleo receptus.

1) De Animal. Hist. III 10.

2) Ibid. 16, cf. de Animal. Gener. III 11.

quae neque specie neque moribus aliis piscibus sunt similia et quadamtenus terrestria dici possunt, — solent enim prima iuventute per prata humida longa itinera facere, ut e mari, ubi nata sunt, perveniant in locos sibi convenientes, — pisces esse rati non sunt. Etiamnunc a piscibus eas discernere solent piscatores et proxima meae domui sunt duo fora, quorum alterum „forum piscarium” alterum „forum anguillarum” nomen habet¹⁾, ita ut urbem, quam Athenas Batavas fuere qui vocarent, hac certe in re a priscarum illarum Athenarum legibus non recessisse appareat, καὶ γὰρ ἐκεῖ ἐν τῷ ἀγορανομικῷ νόμῳ διέσταλτο ἰχθύων καὶ ἐγγελέων τέλη²⁾ et alia macelli pars οἱ ἰχθύες dicebatur, alia αἰ ἐγγέλεις³⁾.

Ergo homines specie ducti neque rerum naturalium curiosi, quibus delphines ceterique ceti sunt pisces, anguillas non inter pisces recensuerunt sed vocarunt . . . *anguillas* sive angues exiguas.

Haud aliter priscus poeta, apud quem „ἐγγελέες τε καὶ ἰχθύες” arrodunt Asteropæi corpus, mox ipsi Vulcani ignibus oppressi⁴⁾.

Proxime igitur inter se cognatas esse voces ἰγγελευν *anguos* *anguillam* neque mirari potest quisquam neque ipsam rem in dubium est vocaturus.

Conferentibus autem vocabula, quae aliae linguae his habent cognata, apparet stirpis Indogermanicae **engh-* formam debiliorem *ngʰ-* extitisse aliquando. Testes sunt voces Skr. *ahi-* et Avest. *-ahi-*⁵⁾. Expectabatur igitur Graeca vox **ἄχις*, sed non extat haec: extat ἔχις. Quam peperisse videntur voces **ἄχις* et **ἔχις* contaminatae.

Nimiaene audaciae videtur Graecas has voces finxisse? At alteram certe non finximus. Nam ἰγγελευς unde nisi a stirpe ἔγγ-? Et integrius illud ἔγγις pridem agnoscere mihi visus sum notissimo quodam loco Homérico. Unicum poesis epicae dico versum, quo anguis non δράκων vocatur, sed alio nomine designatur:

Τρῶες δ' ἐρρίγησαν, ἐπεὶ ἴδον αἰόλον ὄφιν⁶⁾.

1) „Fischmarkt” et „Laimarkt”.

2) Schol. Oxyrh. et T ad Hom. φ 208.

3) Cf. Ar. Pac. 1006.

4) φ 208 et 353.

5) Harum rerum imperitior cum interrogassem collegam amicissimum Uhlenbeck, pro sua comitate hic certiore me fecit. Cui ex animi sententia gratias ago.

6) M 208.

Hunc hexametrum *μείουρον* vocabant veteres, foedum vitium nomine specioso velantes, *ούφιν* scribebat Bentley, *δπφιν* scribi hodie sunt qui iubeant, sic explicari videlicet vel excusari rati quicquam. Multo prudentior fuit Brandreth, qui *υδρον* substituerit, nimis tamen ille audacter. Equidem *αίδλον* *εγχιν* olim fuisse suspicor ¹⁾.

Stirpes autem si gemellae olim fuerunt *εγχι* et *αχι*, eo deducimur ut vocis *εγχελυ* sororem fuisse vocem *αχιλυ* suspicemur. Huic adiungatur terminus *-εύς*, qui sollemnis est in propriis priscorum heroum nominibus, — *Ατρεύς*, *Τυδεύς*, *Φοινεύς*, *Έρεχθεύς*, *Πηλεύς*, *Όδυσσεύς* alia in mentem statim veniunt cuilibet — et fiet *Αχιλυ-εύς* sive *Αχιλφεύς*, *Αχιλ(λ)εύς*.

Anguem comitem habuit Aiax ²⁾, alter ille Aeacida clarissimus, Achilli suppar et veluti vetustior quidam Achilles, Thetidem autem in anguem mutatam priscae fabulae celebrarunt ³⁾: filium ab angue nomen duxisse mirum parumve credibile videtur?

Accedit autem quod fidem faciat. Gens Achillis unde venit? Dixit ipse tum cum pro sodalis salute preces faciens *Iovem* invocavit *Dodonaicum* ⁴⁾. Ut Thesprotiae incolae invaserunt eam Thessaliae partem, quae Argos Pelasgicum dicitur in Iliade ⁵⁾, sic olim ex iisdem regionibus in Phthiotidem pervenerunt Achivi illi, quorum filios nepotesve in bellum adversus Troianos duxit Achilles ⁶⁾, huius autem nepos Molossus illuc rediit ibique regnavit.

At in regione, unde originem habuit Achilles, postea vixerunt *οι Έγχελεϊς* sive *Έγχελέαι* ⁷⁾. Quorum reges a Cadmo et Har-

1) Neque *Άχις* apud Homerum invenitur neque *ύφης* apud eum legitur alibi.

2) Cf. Usener Archiv f. Religionswissenschaft 1904 p. 328.

3) In Cypseli arca cernebatur *Πηλεύς Θέτιδος λαμβανόμενος και από της χειρός της Θέτιδος ύφης επί των Πηλέα δρυών* (Pausan. V 18), „diese Schlange ist nach Analogie ... Thetis selbst“ (Bloch in Roscheri Lexico Myth. s. v. Peleus p. 1884).

4) Π 233 sq.

5) Cf. B 681 cum Herodot. VII 176 Thucyd. I 12. — Ceterum Iliadis hunc locum contaminatum duco, quam tamen quaestionem nunc movere nolo.

6) Cf. Ridgeway Early Age of Greece I p. 339 sqq.

7) Cf. Strab. p. 326, Steph. Byz. s. v. — Etiam in Boeotia fuisse *Έγχελεϊς* gentem ex Hellanici in Boeoticis fide ait schol. Ar. Lys. 86. Quod nomen ab anguillarum

monia repetebant gentis suae originem; Cadmum Thebis pulsum cum uxore et civibus illuc migrasse ¹⁾, dein ibi regnasse, tandem in angues et ipsum et uxorem esse mutatos ²⁾, narrarunt posteri, et erat Cadmi Harmoniaeque sepulcrum in saxis orae Illyricae, haud procul ab Acrocerauniis promunturio ³⁾.

„In Epirum abiisse” Cadmum et Achillis nepotem fabulati sunt posteri: ipsas eorum gentes inde fuisse oriundas dicamus potius et hoc teneamus, in priscis fabulis ἔγχελυν id quod δράκοντα valuisse. Sic igitur Cecropi „τῷ πρὸς ποδῶν Δρακοντίδῃ” aliisque daemonibus vel heroibus permultis anguium figuram indutis proxime cognatus fit Ἀχιλλεύς ille, cui in poesi Homerica veteris vestigia limi vix ulla praeter nomen remanserunt.

Fabula quae est de Cadmi Harmoniaeque excessu aenigmatis cuiusdam solutionem videtur praebere. Cadmus anguem sacri fontis custodem interemit iuvenis et in anguem ipse mutatus est senex: fuit igitur arcis Cadmeae daemon tutelarior sub anguis specie cultus, qui nisi in saxis Cadmeae, ut Atheniensium ὄφις οἰκουρὸς in horum arce, habitare non potuit. Atqui eundem εἰς δράκοντα μεταβαλόντα „μακάρων εἰς αἶαν” sive εἰς Ἡλύσιον πεδίον ὑπὸ Διὸς ἐκπεμφθῆναι ferebat fabula recentior ⁴⁾. Haec conglutina atque contaminata: quid habebis? Id quod apud lexicographos lectum portenti instar est: „μακάρων νῆσος· ἡ ἀκρόπολις τῶν ἐν Βοιωτίᾳ Θηβῶν τὸ παλαιόν” ⁵⁾. Ubi pro νῆσος scribe

Copaicarum captura deduci vix potuit. Potuit sane pagus *Encheleia* inde nomen habere (ut pagus nostras *Lalsmaer*), sed huius incolae Ἐγχέλιοι potius erant dicendi. — Attica nomina Ἐχελον et Ἐχελιδας nunc mitto utpote nimis incertae originis.

1) Herodot. V 61, cf. IX 48.

2) Eur. Bacch. 1336 sqq., Ovid. Metam. IV 568 sqq., Apollodor. III 5 § 4. E Catalogis Hesiodicis ductam esse fabulam suspicatus est Crusius (s. v. *Kadmios* in Roscheri Lexico Myth.).

3) Apoll. Rhod. IV 517 sqq., Callimachus apud Strab. p. 46, Phylarchus apud Athen. 462b, Eratosthenes apud Steph. Byz. s. v. *Δυρράχιον*, Nicandr. Ther. 607, Dion. Perieg. 390 sqq.

4) Eur. Bacch. 1339, Apollodor. III 5 § 4, schol. Pind. Pyth. III 158.

5) Phot. Hezych. Suid.; cf. Crusius in Roscheri Lex. Myth. II 890 et saepius. — Simile quid de sepulcro *Hectoris* scribit Lycophron 1194, 1204, 1208: heroem Cretam, inde εἰς μακάρων νῆσους abductum iri, Thebis autem tumultum habituram (cf. schol. Hom. N 1, Pausan. IX 18 § 5, Crusius Sitzb. d. bayr. Ak. 1905 p. 761 sqq.). — Non prodest collatus Herodotus III 26.

ἔδος ¹⁾: habebis priscam fabulam Boeotiam. Scribe νῆσοι — nam singularis numerus hinc alienus — et abice sequentia: habebis fabulae recentioris initium. Iunge in unum et habes . . . nugas meras.

Et aliud aenigma hic videtur indicandum, sive solvi id potest sive nequit. Draconteo quicunque genere nati erant in corpore insigne habebant hastam ²⁾. Cur „λόγχης” figuram Thebani illi γηγενεῖς in cute ferebant? Pro vocabulo a dictione epica alieno scribe vetustius illud ἔγχος vel ἐγχεῖην et mirum ni appareat nexus. Quemadmodum *serpentes* et *falcones* dicta sunt tormenta ignivoma et ratione inversa *lance de fer* vocatur hodie vipera quaedam venenosa, sic lanceas suas *serpentes* dixere prisci milites, *serpentem* autem in corpore ostendebant sparti Cadmei, veteris illius serpentis proles.

XXXI.

DE IUNONE TROIANIS INFESTA.

Saevam Iunonis ob iram expugnatum Ilium quis non dixit! Ex Iliade — nam Odyssea nihil habet quod ad hoc argumentum pertineat ³⁾ — probe cognitos habemus Priamum eiusque cives ab illa dea odio internecivo petitos. Intentissimo studio plurimoque labore copias Argivorum collegit:

ἶδρα γὰρ ἶδρωσε μόγῳ, ἑκαμέτην δὲ τοι ἵππῳ
λαὸν ἀγειρούσῃ, Πριάμῳ κακὰ τοῖό τε παῖσί ⁴⁾.

Dein in ora longinqua versantes tuetur; κήδεται αὐτῶν ὅτε ἄρᾳ
θνήσκοντας ⁵⁾ nec non cum rixantur duces ⁶⁾. Ceteris diis post-

1) Cf. Ω 544.

2) Aristot. Post. 16, Dio Chrysa. IV 23, Plut. Ser. num. vind. 21, Julian. 81c, Hygin. 72.

3) In annotatione indico versum δ 513, ubi Agamemnonem incolamem in patriam reduxisse dicitur Iuno.

4) Δ 27 sq.

5) Α 55.

6) Α 195 sq.

quam persuasit ut dirui sinant urbem ipsi invisam¹⁾, clamo clamore in pugnam vocat exercitum, qui se praeside in Asiam traiecit²⁾. In eo cum est res ut dux Troianorum evadat superior, furore percita solium suum ipsumque Olympum tremefacit³⁾, mox curru conscenso suis auxilium latura advolat, nec nisi vi coacta et invita recedit⁴⁾. Palam Argivis succurrere vetita clam opitulatur, armis usa muliebribus, amoris enim illecebris pellicit Iovem; qui dum in eius amplexu iacet alto somno consopitus, Argivi denuo fiunt superiores.

Nihil igitur relinquit intentatum, strenue semper illum quem ante oculos habet finem appetens, vel crudos si possit Priamum eiusque prolem devoratura⁵⁾, ne defunctis quidem mitior quam erga vivos⁶⁾.

Cur Troianis adeo fuit infensa?

Non dixit id Homerus, ne illo quidem loco ubi de Paride haec sunt tradita:

*ἠείκεσσε θεάς, ὅτε τοι μέσσαυλον ἴκοντο,
τὴν δ' ἤνεσσο' ἢ τοι ἔπορε μαχλοσύνην ἄλεγεινήν⁷⁾.*

Nomen certe Iunonis illic non legitur, neque *ἠείκεσαι* est idem quod laudem vel praemium denegare. Sed illos versus, ubi deae Iuno Minerva Venus intellegendae creduntur vulgo — et recte fortasse creduntur — si neglegimus, nullo Iiadis Odysseaeve loco Paridis iudicium commemoratur, neque alia odii tam immanis causa apud Homerum indicatur ulla, nedum apertis verbis enarretur.

Est quod primo adspectu miretur quispiam: simplex tamen et aperta est rei causa. Non dixit poeta id quod per se intellegi

1) Δ 14—64. Qui locus ut suo pretio aestimetur, teneamus oportet poetam, cui Iiadis haec pars debetur, neque Achillem habuisse cognitum neque „Iovis” illam „fraudem”, sed ipsum belli exordium nunc enarrari, caelites igitur induci de Troiae sorte ex animi sententia deliberantes. Prisci autem carminis echo quaedam etiam percipitur in episodio quod est de Iovis fraude; illic enim Iuno dicitur *ἐπιγνώμψαι ἅπαντας ἀθανάτους* (B 18—15).

2) E 784 sqq.

3) Θ 198—211.

4) Θ 350 sqq.

5) Δ 25 sq.

6) Ω 25.

7) Ω 29 sq.

putavit, id quod obscurum fore cuiquam ne suspicatus quidem est. Poteratne ille dubitare quin pro sua gente pugnarent hinc dea Argivorum, illinc numen tutelare Troianorum?

„πῶς δὴ ἐγὼ γε

οὐκ ὄφελον Τρῶεσσι ποτεσσαμένη κακὰ βῆψεν;”

rogantem fecit Innonem ¹⁾: — dea Argiva cur faveret Argivis, hostes Argivorum cur odio inexpiabili insectaretur, eratne dicendum? Non opinor! ²⁾

Et falsa modo perhibebam odii causam in carminibus Homericis latere dicens, nam cum re ipsam rei causam Iuppiter prolocutus est in coetu deorum hisce verbis: „*Menclao duae deae opitulantur,*

Ἡρῆ τ' Ἀργεῖη καὶ Ἀλαλκομενήϊς Ἀθήνη” ³⁾.

Argivis adfuit Iuno *utroque Argiva*, et similis causa inest Minervae deae Boeotiae epitheto, similis causa Neptunum Troianis reddidit infestum.

Sed de Minerva Neptunoque disputandi posthac erit opportunitas, nunc id unum observatum esto, minime obscuram videri causam, ob quam Iovem vincere aliquando voluerint

Ἡρῆ τ' ἠδὲ Ποσειδάων καὶ Παλλὰς Ἀθήνη ⁴⁾,

qua occasione Iuppiter Thetidis opera servatus esse dicitur. Quod Thetidis auxilium ab Achilleidis poeta fictum esse, ut gratiam ab Iove Thetis iure suo reposcere posset, sunt qui sibi persuadeant ⁵⁾. Equidem non tales novi poetas epicos, et libentius sequar Berardum nihil omnino finxisse eos ⁶⁾ sed accepta refinxisse et exornasse perhibentem, quam eos qui talia pro re nata ab iis excogitata esse arbitrantur. Non quo ex asse adstipuler Berardo!

1) Σ 364.

2) „Hera, die Göttin von Argos, ist natürlich [in der Urilias] die Schützerin des Herren von Argos” (Robert, Studien zur Ilias p. 351).

3) Δ 8.

4) A 400, ubi mire turbatur praei carminis ratio lectione Zenodoti, Minervae substituens Apollinem. Cf. etiam Ω 25 sq.

5) „Das Streben nach einer sorgsameren ... Motivierung hat den Dichter ... offenbar über die Schranken der Volksage hinausgetrieben ... Dem Einfluss der Thetis auf Zeus erklärt er durch eine frühere Errettung desselben aus einem Götteraufland, ... eine homerische Modifizierung des Aufstandes der Titanen” (K. H. Meyer Achilleis p. 20).

6) „Ils n'inventent rien” (V. Bérard, les Phéniciens et l'Odyssée).

nimis enim angustis finibus artem vatum epicorum aut circumscrispsit aut circumscrispsisse videtur. Qui si id tantum dicere voluit non *de nihilo* ficta esse illorum inventa, sed aliquem prius adfuisse nucleum circum quem concreverent, id contendit de poetis Graecis quod de omnibus omnium temporum gentiumque poetis valuit semper et valebit.

Manet igitur quaestio quam movebamus: cur Iuno Minerva Neptunus Iovem in vincula coniciendi inierunt concilium? In promptu autem est quod respondeamus: dei qui in Troiae perniciem conspirabant huius urbis deum tutelarem vincere sunt conati.

Nam Troiae deus tutelaris fuit Iuppiter:

ἴσσαι ὑπ' ἡελίῳ τε καὶ οὐρανῷ ἀστέρωντι
 ναιετάουσι πόλῃς ἐπιχθονίων ἀνθρώπων,
 τῶν τοι περὶ κῆρι 'τίεσκετο Φίλιος ἰρῆ
 καὶ Πριάμος καὶ λαὸς ἑυμμελής Πριάμοιο ¹⁾).

In Iliade leguntur versus quos attuli; non tamen Iliadem nostram nunc cogito, in quam veluti in spatiosam aliquam *μισγάγκειαν* undique confluerunt fabularum apud varias gentes natarum rivuli, sed priscum carmen vel prisca carmina, quibus celebratum olim fuit bellum ab Argivis adversus Troiam gestum. A quibus carminibus aberat Achilles, aberant numina Olympia; immo absunt. Nam licet cum carmine quod est de ira Achillis artius iam cohaereant vetustae poesis illa rudera quam ut inde possint solvi, facile tamen etiamnunc agnoscuntur et dudum sunt agnita. Et id quoque, quod modo statui, multis Iliadis locis claris verbis dictum legitur. In Gargaro Idae montis cacumine Iovi erant *τέμενος βωμός τε θυήεις* ²⁾; plurimae et illic et in ipsa Troia urbe ei mactabantur victimae ³⁾; ex illo monte *ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων* ⁴⁾ adspicit Troianos cum hostibus dimican-

1) Δ 44 sqq.

2) Θ 48.

3) X 168—172.

4) Δ 166 H 69 A 544 Σ 185. *Troianum* hoc est numen. Admodum autem notabilis est horum locorum primus, ubi Agamemnon claris verbis dicit Iovem Troianis favere, „αἰ“ pergit „οὐκ ἐστὶν αὐτὸς ἐπισσείγειν ἑρμηνὴν αἰγίδα πᾶσι τῆσδ' ἀπάτης κοτίων“. Certa igitur nisi intercedat causa „*ἵκεται Ἰουσι*“ iis infensum fingere sibi nequit Agamemnon.

tes et consilio suo eos adiuvat ¹⁾, *μεγάλα κτυπέων, δαιόμενον δὲ σέλας λαῖς μετὰ λαδὸν Ἀχαιῶν* ²⁾, adverso autem Marte cum a Troianis pugnatur Hectorem Iovi *ἐξ ἄρκης πόλιος χεῖρας ἀνασχέτην* velle suspicatur Hecuba ³⁾.

Ille igitur deus — *Iovem* dicere consuevimus, sed *sedis* potius quam proprio nomine nunc est indicandus — ille igitur deus, qui in *Ida* Phrygiae monte colitur, *εἴτε Ζεὺς εἴθ' ὄπως δήποτε χεῖρει ὀνομαζόμενος*, favet suae regioni suaeque genti: pater *Idaeus* prolem suam omnibus viribus intentissimoque studio tuetur. Quapropter Argivorum horumque sociorum dei tutelares vincire eum sunt conati; postea *Iuno* in ipso monte *Ida* callida fraude circumventum aliquantisper detinuit quem *catenis ahaenis* frustra fuerat adorta.

Prolem dei *Idaei* modo dicebam *Troianos*: *Dardanus* certe, gentis genitor, *Iove* satus fuit ⁴⁾; etiam fortissimi urbis defensores *Hector* et *Sarpedon* *Iovis* audiunt filii. Et de *Sarpedone* quidem plura dicere inutile, nam certa et aperta est res ubi lacrymis sanguineis filii caedem deflet pater:

„*αἱματοέσσας δὲ ψιάδας κατέχευεν ἔραζε
παῖδα φίλον τῶν*” ⁵⁾.

Hector autem licet in *Iliade* nostra *Priamides* vocari soleat et in patris habitare dicatur regia, minime tamen *priscae fabulae* vestigia oblitterata sunt omnia, sed *καὶ τυφλῶ δῆλα* cernuntur in hisce versibus:

„*λυσσώδης Φλογὶ γέκελος ἠγεμονεύει
Ἐκτωρ, ὃς Διδὸς εὖχετ' ἔρισθένης πάϊς εἶναι*” ⁶⁾,

et: „*ut boues a Leone sanguinis avido,*

*ὧς τότε Ἀχαιοὶ
θεσπεσίως ἐφόβηθεν ὕφ' Ἐκτορι καὶ Διδὸς πατρί*” ⁷⁾.

Hic *ἐνδέξια σήματα* φαίνει *Troianis*, *Hector* *πίσυνος Διδὸς* hostes adoritur ⁸⁾, eius coriæ *τεθαρσήκασιν ἐπεὶ μάλα Φιλίου εὐρύνοσκα*

1) Λ 186—194 M 174 O 59 sq. etc.

2) Θ 75 sq.

3) Z 257.

4) T 304. Sic *συνε* certe (vel *abavus*) *Iovis* fuerit *Hector* *Priami* *Dardanidae* filius.

5) Π 447, 459 sq.

6) N 53 sq. — Recentior vero cantor: „*Ἐκτωρ οὔτε θεῶς οὐδὲ φίλος οὔτε θεοῖο* (K 50).

7) O 636 sq.

8) I 286 sq.

Ζεὺς χεῖρ' ὑπερέχει ¹⁾). Neque admirationem movent huiuscemodi versus, quantumvis ab aliis Iliadis partibus discrepantes; nam aliter fingi primitus vix potuit fabula quam sic, ut bellator ille, *ὃς οἶος ἐρύετο Φίλιον ἱρήν*, diceretur filius dei τοῦ βυσιπτόλιος. Ipse Hector deus olim fuisse videtur, hostes ab urbe sua propulsans; sed in carminibus epicis quoniam heroes certant, non numina, illa quaestio procul nunc est habenda, et sufficit perspexisse temporis vetusti aliquam in verbis allatis superesse memoriam. Etiam ex Hectoris ore sic gloriantis:

„αἱ γὰρ ἐγὼν οὕτω γε Διὸς πάϊς αἰγιδόχοιο
εἶην ἤματα πάντα . . .

ὥς νῦν ἡμέρη ἦδε κακὸν φέροι Ἀργείοισι” ²⁾

fabulae priscae percipitur echo, non clara quidem, sed tamen talis ut agnoscat. Recentiori vero aetati, qua diversa inter se sunt coniuncta, debentur versus quales hi sunt:

„Ζεὺς μὲν ἄρα Τρώεσσι καὶ Ἑκτορι βούλετο νίκην
κυδαίνων Ἀχιλλῆα πίδαα ταχύν” ³⁾.

Nam contaminantium est ita rationem reddere rei quae olim nihilo magis explicationem requirere visa erat quam Aeneas a matre Venere defensus vel Achilli favens Thetis.

Tria igitur numina Iuppiter Apollo Venus Troiam tuentur ⁴⁾. Quibus respondere videntur trium gentium nomina *Τρῶες καὶ Λύκιοι καὶ Δάρδανοι* ⁵⁾, plurium autem bellorum memoria in unum confluisse; et fortasse ipsa Troiae rudera, quae plus semel incendio deletam testantur, originem ostendunt priscarum fabularum urbem saepius petitam et captam ferentium ⁶⁾. Sed haec, quae partim nimis incerta partim a nostro argumento aliena sunt, nunc mittamus, id unum tenentes quod manifestum est: ut primum Argivi regionem Idaeam infestarint, numen

1) I 419 sq.

2) N 825 sqq.

3) N 347 sq.

4) Quarta urbis patrona Minerva, quae noto Iliadis loco (Z 269 sqq.) commemoratur, in censum nunc non venit. Fuitne primitus *Apollo* vel *Venus*? Ut fuerit, fert ratio; certe eius nomen recenti aevo illic debetur. Ipsa illa Iliadis pars recentissima multis hodie videtur, equidem solum deae nomen postmodo investum arbitror.

5) Θ 178. *Troes* igitur et Hector *Iovem* numen sibi habent propitium, *Lycii* et Pandarus *Apollo* nem, *Dardani* et Aeneas *Venerem*.

6) Laomedontis urbem dico ab Hercule expugnatam et Telephum ab Achille victum.

Argivum necessario infestum fuisse numini Idaeo, sive Iovi Iunonem, ut cum poetis epicis loquamur.

At alium Iovem norant fabulae Thessalicae: illum qui in *Olympi* montis vertice sedem habet. Norant et tertium *Dodonaicum* ¹⁾. Hic postmodo uxorem habuit Dionen, itaque idem intellegendus videtur in prisco carmine, quod est de virtute Diomedis, a quo vulnerata Venus confugit ad matrem Dionen in sedem caelestem ²⁾. *Olympii* vero Iovis uxor passim ³⁾ dicitur Iuno illa, quae Iovem Idaeum habet adversarium.

En igitur a se ipsa discordans dea et ipse sibi infestus Iuppiter: — quid mirum quod coniuges illos inter se discordes pinxit epos, quid mirum quod Iuno maritum

„αἰὲν ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι

νεικείει καὶ Φησὶ μάχη Τρώεσσι ἀρήγειν”! ⁴⁾).

Ab Achillis Achivorumque partibus stat *ἐρίγδουπος πόσις Ἥρης Ὀλύμπιος*, a parte Troianorum *πατὴρ Ἴδαϊος*. Hectori eiusque patri caelesti nunquam non insidiatur *πότνια* illa *Βωῶπις*, at eadem *Ζηνὸς ἐν ἀγκούνησιν ἰαύειν* dicitur ⁵⁾, est enim *Διὸς κασιγνήτη τ' ἄλοχός τε*.

Quapropter in carmine, quod ad nos pervenit, profertur causa sollerter excogitata ad id explicandum quod quin necessario fieri debuisset prisci cantores ne dubitaverant quidem. Iuppiter Idaeus cur Troianis favisset olim nemo rogaverat, at in Olympo idem habitans Iunonis uxoris causam tueri Achillique favere censebatur: certa igitur causa debuit intercedere ut in partes adversas pertraheretur. Regum illa rixa Thetidisque preces iam effecerunt ut Achilli Achivorum duci benevolum se ostenderet Iuppiter... Achivos occidendo. Quid autem est *συγκλωθεῖν ἀσύγκλωστα* nisi hoc est!

„τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι!”

— his verbis cum ad *Apollinem* precatur sacerdos *Troianus*, sincera percipitur priscae poeseos vox, neque quisquam mirari potest quod ratae fiant illae preces: *Achillis* nomine cum idem

1) Π 238. Cf. supra pag. 290, 4.

2) E 370 sqq.

3) Etiam in carmine de Diomedis virtute.

4) A 518 sq.

5) ε 213.

ab *Iove Olympio* petit. Thetis, stupemus et fortasse tam immanem iracundiam indignamur, artificium autem agnoscimus poetae ingeniosi, non artem nativam.

Neque ab omni parte verum est quod de Apolline modo dixi. Qui deus in *Pergamo* arce habitans — sive arcis *Troianae* id fuit nomen, sive ex alia fabula desumptum est, — non potuit non succensere hostibus urbem suam oppugnantibus: et tamen in *Iliade* nostra certam demum ob causam telis suis aggressus eos esse dicitur, mox precibus flexus iis pepercisse, idem tamen *Hectorem* Troianosque mox ciens in eorum aciem et intra ipsa eorum castra ducens. Nempe *Apollo Olympius* Achivis amicus fuit nisi ab ipsis laederetur, *Apollo Troianus* semper infestus. Quodsi etiam dubium cuiquam videatur, ipsa ars grammatica confirmare possit id quod doceat sana mens. Nam *Iliadis* initio, cum „*Λητοῦς καὶ Διδὸς υἱός*” Achivos telis suis letiferis insecutus esse fertur, addenda est causa qua veri similis ea res reddatur; sed priscae artis hunc versum non esse testatur syllaba *-οῦς* contractione nata. At ille *Apollo*, quem celebrarunt carmina antiquiora, Achivos ab ora suae regionis repulsurus erat, etiamsi creberrimis hostiis propitium sibi reddere fuissent conati neque quicquam adversus eum deliquissent praeter id unum quod bellum ipsius genti inferrent. Patrem eius *Olympium* neque mythi prisci admittebant neque nunc admittunt numeri ¹⁾. *Iovis* filius ut sagittis peteret exercitum, quem ducerent *Achilles* et *Atridae* *Iovi* huiusque uxori carissimi, sacerdotis laesi querelis debuit permoveri: deus indigena hostes vel sua sponte arcebat. Potuit ab advenarum numinibus potentioribus superari, quemadmodum in ea parte *Iliadis*, ubi argumento vetusto pessime abusus est cantor aliqui τοῦ *κονηροτάτου κόμματος* ²⁾, revera cedit maiori *Neptuno*, — huius „*patruelis*” nimirum illic dictus, — sed donec licuit, ab urbe sua propulsavit malum. *Leto* dedit *Patroclum*, ipsum dedit *Achillem*: *Hectorem*

1) Neque priscae est dictionis duos alicuius dei commemorare parentes: talia debentur recentiori aeo deorum heroumque stemmata elaboranti. Aliquid igitur prodest lectio altera — aut coniectura — *Λητοῦς ἄγλαδος υἱός*.

2) „Diese am Skamandros sich balgende Götterbande” *Theomachiam* vocavit E. H. Meyer (*Achilleis* p. 397), duris verbis contemptum prolocutus. At suo loco similia dicta quantum habeant maiestatem vide apud *Vergilium Aen. II 610* sqq.

servasset, nisi in fatis fuisset ut deleteretur Ilium sacrum et Priamus et Priami gens bellicosa.

Prisci aevi vox — certe vocis imago — percipitur ubi in deorum Olympiorum concione Troiam servare conatur Iuppiter ¹⁾, non *suam* quidem eam dicens urbem, sed tamen urbem sibi caram, utpote hominum singulari religione se colentium. Obloquuntur ei Iuno et Minerva. Tertius Troiae inimicus Neptunus ab illa concione abest ... cur abest? Credo quod non deus γαίφροχος iam cogitatur sed marinus deus in maris fundo habitans, qui a coetu Olympio alienior fuit. Sed hanc quaestionem nunc mittamus. Exposcunt igitur sibi urbem Troiam Iuno et Minerva, cedit eis invitus pater ... *Olympiumne* dicamus an *Idaeum*? Praestat dicere *patrem deorum*, nullo addito nomine quo locus indicetur, quoniam deorum in palatio caelesti degentium huiuscemodi concio fingi non potuit nisi ea aetate, qua numina Olympium et Idaeum in unum confluisissent.

Quippe cum fabula, quae erat de bello Troiano, concrevit alia, qua celebratur iuvenis navi regionem longinquam petens. Iasonem hunc voca: propitiam sibi habet Iunonem ²⁾. Achillem dic eundem, — sunt enim simillima sibi et fere consimilia quae de utroque inter gentem Thessalam sunt narrata: — faulrix ei est Minerva, mater Thetis. Nullum praeterea auxilium requisivit olim, sed in regis mortalis filium postquam abiit, propitium sibi habuit deum in vertice Olympi habitantem, qui fulmina torquet nubibus abditus, nutuque ipsum montem percellit. Propriumne requiritur huius dei nomen? Non requirebant fortasse qui unum deum, suum deum, colebant; sed requirebant posterius, requirebant poetae ³⁾, nos cum iis requirimus: *Iovem* igitur dicamus celsum illum hominumque deumque patrem. Hic Achillem diligit et tuetur ⁴⁾, hostibus igitur Achillis infestus, ut Menelai hostibus Iuno.

In fabula Thessala cur deus pater et dea mater inter se

1) L. l. (libri Δ initio).

2) μ 72.

3) Nec tamen semper aut omnes requirebant poetae, saepe enim etiam in carminibus Homericis Ὀλύμπιος vocatur, non addito alio nomine.

4) Cf. Achillis epitheton Διὶ φίλος et T 342 sq.

discordarent non erat causa; immo qui coniuges eos finxerunt, finxere concordēs, rixantes fingere ne poterant quidem, quoniam eam solam ob causam sociabantur quod viventia quaevis in lucem protulisset eorum amor: Iovis ἄλοχος Φίλη iis fuit Iuno ¹⁾. Iurgia illa et minae et insidiae, Iuno maritum ligare conata, ab ipso in aere suspensa crudelique supplicio affecta, debentur recentioribus poetis fabulas contaminantibus.

Etiam soror Iovis Iuno dicitur saepius in carminibus epicis; Saturni proles audit uterque. Sed recentioris haec quoque sunt aetatis. Nam Patri hominumque deumque prisci homines patrem non tribuerunt. Voces Κρονίων et Κρονίδης sive cum Κάρνου Καρνείου dei vetusti nomine cohaerent ²⁾, sive aliam habent originem, multo utique sunt recentiores quam ipsorum Iovis et Iunonis cultus ³⁾, et soror Iovis Iuno dici coepta est diu postquam eius uxor est habita ⁴⁾.

Quam mire autem fabulae, quae inter gentes varias ferebantur, in carminibus epicis sint permixtae conglutinatae contaminatae, luculentissime apparet in Iliadis illa parte, quae Διὸς ἀπάτη solet inscribi. Nempe splendidi versus, quibus olim celebratus fuit Pater caelestis cum Terra Matre congressus, in eum iam detrusi sunt locum ubi Iuno Olympia Idam montem petit eo consilio ut coniugem suum item Olympium, quocum habitat vivitque, qui paucis horis ante eius cubile reliquit, . . . ad amores furtivos pelliciat. Poteratne fingi quidquam infelicius? Non facile reperias versus pulciores minus apto loco collocatos! Solve telam fabularum traditarum, quae στήμονι ἐν παύρῳ πολλὰν πρόκα habet insertam, — ad Musam Rhapsodicam dic: „ὦ Φίλη, λίαν σπαθῆς!“ — negligē nomina propria et deum

1) O 156. — Nolim cum Roschero (*Lex. Myth.* I 2105) Iunonis illam zelotypiam ex aevi heroici moribus repetere. Neque enim eiusmodi novi aevi heroici mores, neque zelotypa dicenda videtur Iuno Homericā sed Troianis infesta eamque ob causam identidem de urbis sorte cum Iove verbis disceptans.

2) De Boogschutter en de Weefster p. 143.

3) Fortasse potius statuendum est, praeas quidem esse, sed aliud alio aevo significasse: *epitheta* fuisse primitus, postea pro *patronymicis* esse habita.

4) Etiam serius πρὸς τὴν Ἡρῆς quam Κρονίδην dictum esse Iovem docent versus qualis est A 552, ubi Iuno αἰνότητι Κρονίδην eum increpat. Qualis non sunt uxoris maritum verbis sive mitibus sive acerbis alloquentis, multoque minus sunt *fratrem* carpentis.

Idaeum dic a dea Argiva deceptum: — habes fabulam . . . sequiorem quidem, sed eam tamen fabulam quae possit intellegi, et aptissima iam videntur dei resipiscentis ad deam fallacem verba ultima:

„τῶν σ' αὐτίς μνήσω, ἴν' ἀπολλήξῃς ἀπατάων,
ὄφρα εἶδῃς εἴ τοι χραίσμῃ Φιλότης τε καὶ εὐνή,
ἣν ἐμίγῃς ἐλθοῦσα θεῶν ἄπο καὶ μ' ἀπάτησας" 1).

Versus autem quibus pingitur deus deam amplexus exime e contextu — et carminis, quo olim δ ἱερὸς γάμος mariti caelestis uxorisque terrestris est celebratus, habes fragmentum praestantissimum; quod nunc panni purpurei est instar, in veste attrita nimis late splendentis. Nam Iliadis librum Ξ quicumque perlegit, si modo sciat pulcra a turpibus distinguere audeatque suo stare iudicio, non potest non vehementer improbare quae illic narrantur et sentit diversissima utcunque esse coniuncta.

Neque sola est poetica ars ad quam provocare nunc liceat: tantundem fere auxilii est in humiliore aliquanto arte, dico geographicam. An carminis genuini poetaeve sua canentis haecce videntur 2):

Ἥρῃ δ' εἰσέτιδε χρυσόθρονον ὀφθαλμοῖσι
σταῶσ' ἐξ Οὐλύμποιο, ἀπὸ βίου, . . .
Ζῆνα δ' ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς πολυπίδακος Ἴδης
ἤμενον εἰσέτιδε —

Iuno stans in cacumine Olympi conspicit Iovem in Ida monte sedentem —? Non multis, ut opinor, talia placebunt. Sed etiamsi quam maxime placeant, sequitur id quod etiam *metrica* arte damnatur:

ἠμερμήριξε δ' ἔπειτα βοῶπις πότνια Ἥρῃ
ὄππως ἐξαπάφοιτο Διὸς νόον αἰγιόχοιο.

Legitur sane et aliis locis compluribus illud πότνια Ἥρῃ, et notissima vocabula inter legendum praetermittere solemus vix animadversa. Sunt tamen vitiosa, certe suspectissima. Nam breve esse alpha vocis πότνια non est quod hic allatis exemplis demonstratur, cum certa sit ea res et aperta; illicitus igitur post hanc vocem est hiatus. Et verum hunc esse hiatus non minus

1) O 81—83.

2) Ξ 153 sqq.

certum est, nam nomen Iunonis in carminibus Homericis frequentissimum nulla usquam ostendit vestigia consonae initialis.

— Nempe pervetusta haec sunt epitheta, e priscis carminibus repetita, vetusta autem ars hiatum minus curabat.

Cras credam, et multo facilius mihi persuadeo alius numinis olim haec fuisse epitheta. Nam non numeri soli versiculi illius

„βοῶπις πότνια Ἥρη”

miserrime hiant, sed et ipsa hiat sententia. Iovis omnipotentis uxor *ἑύθρονος λευκώλενος* cum dicitur *βοῶπις*, facilius est rogare quid significet illud epitheton, quam recte respondere roganti. In carminibus epicis, quae ad nos pervenerunt, dea femina eo ornatur: nisi igitur inani verborum tinnitu gaudebant qui eo nomine eam designarunt, intellegebant eam quae facie bovem quodammodo referret, quod nisi oculis grandioribus fieri non potuit, neque his satis apte. At qui illud nomen olim crearunt, non imagine longius petita parumque venusta faciem muliebrem, immo divinam, laudare volebant, sed vocabulo usi viventi suamque vim servanti tribuebant deae vaccae faciem ipsumque fortasse corpus, quemadmodum in bovem mutata fertur Io Iunonis pelex. Item qui Minervam *γλαυκῶπιδα* dixere primitus, non oculos fulgentes aut praegrandes aut colore nescio quo insignes tribuebant deae, sed facie noctuam referentem et cogitabant et dicebant: testis est noctua, quae ad nostrum usque tempus fida Minervae sodalis iuncta satis valet ad quaevis interpretum artificia confutanda. Appictum est animal cuius speciem dea induisse credebatur olim.

Quae si satis certa videntur, — et in vulgus nota nunc loquimur, — habemus priscam deam *βοῶπιδα* sive sub specie vaccae cultam, ut culta est Hathor dea Aegyptia; habemus Terram Matrem, aut si quis mavult, Matrem Naturam. Haec fuit prisca dea Argiva.

Olim igitur in hymnis fuitne:

„βοῶπις πότνια Φιῶ”?

an:

„βοῶπις πότνια μήτηρ”?

Utrumvis recte et salvis numeris potuit dici; utrumque olim dictum esse suspicari licet. Id quoque haud temere suspicetur quispiam, in carmina epica locutionem „βοῶπις πότνια Ἥρη” invitis poetis sero demum irrepsisse, et duobus certe locis ipsa

codicum varietas luculenter id testatur¹⁾. Textui nusquam non apta sunt: „βοῶπις πότνια μήτηρ” et: „θεὰ λευκώλενος Ἥρη”.

Nempe quae uxor honorata fuerat Io postquam in Iunonis pelicem abiit, in priscis carminibus ei, ut in toro mariti, substituta est gentis potentioris dea tutelaris Ἥρη ἢ λευκώλενος, ἢ εὐθρονος. Neque ipse maritus sui mansit similis. In poesi epica celebratur ἐρίγδουπος πόσις Ἥρης: in Iunonis locum substituitur ἢ βοῶπις μήτηρ sive Terra mater et habebimus ἐρίγδουπον πόσιν Δήμητρος sive Ποσειδάωνα illum τὸν γαιήροχον, ἐνοσίχθονα, κλυτόπαλον²⁾.

Nunc vero in poesi epica regina caeli ipso metro invito cum capite bovino obambulat, tamquam si minotauri esset soror, non dei optimi maximi et soror et coniux. Satis credo placebant vocabula horrendae vetustatis, etiamsi non satis intellegerentur, et eo magis fortasse placebant quo minus intellegebantur. Itaque recentiores poetae etiam Nereides et puellas regias dixere βοῶπιδας, absurda se dicere ne suspicati quidem.

Post Homerum Iliadem scribere velle in proverbio est. Non minus inepta molientis fuerit enarranda sibi sumere quae ante Homerum habuerit Ilias. Illud carmen de bello Troiano, in quo Iuno non uxor esset Iovis sed adversaria, neque Achillis mentio fieret ulla, quem ambitum, quale exordium, quemnam finem habuerit, quis dicat! Suspiciari possumus multa, et plurima suspicati sunt plurimi, demonstrari aut nihil potest aut paene nihil. At tamen carmina HomERICA legentibus mente semper tenendum est id, quod ut probe novimus, sic non possumus non identidem oblivisci: et fortes viros vixisse ante Agamemnonem et poetas epicos fuisse ante vates illos, quorum ad nos pervenere carmina. Ante oculos nostros quae fiunt intellegi nequeunt nisi rerum praeteritarum habita ratione: ἀποριῶν quas praebent Ilias et Odyssea aut nulla petenda est λύσις aut petenda est e mythis aevo epico antiquioribus:

1) ε 277 et O 92: θεὰ λευκώλενος Ἥρη, l. a. βοῶπις πότνια Ἥρη. — Quomiam tamen rhapsodie vel etiam librariis tribuamus locutionem πότνια Ἥρη obstat quod eam imitatus dixit cantor quidam: πότνια Ἥρη (Δ 2).

2) „Erst als Gatte der Erdmutter wird Poseidon in seinem wahren Wesen erfasst” (v Wilamowitz, Festrede vom 25 Jan. 1906, Sitzungsber. d. k. p. Ak. d. W. p. 67).

— Helena Διδε ἐκγεγαυῖα cur dicitur? — Quia dea fuit primitus.

— Neptunus Olympo monte relicto planitiem Troianam visurus cur Samothracen, dein mira ambage usus Aegaeus marisque fundum adit, inde curru Troadis petit littus? — Quia aliis deus ille fuit γαϊήτοχος ἐνοσίγαιος, cuius sub incessu tremunt saxa et nemora, aliis marinus, equis per aequora vectus.

— Iuppiter Troianis cur parat exitium, idem iis favens? — Quia uno in pectore hostiles sibi aestuant animi duo, numinis Olympii et Idaei; unus deus dicitur, revera sunt duo.

— Ulixes per secures duodecim telum traiecit cur dicitur? — Quia olim fuit deus sagittarius.

— Cubiculo olivam cur dicitur inclusisse? — Quia deae uxori oliva fuit sacra.

— Circa initium Iliadis naves in littore stantes cur singulis ducibus ἔπεισθαι dicuntur? — Quia e carmine classem Aulide in Asiam profecturam celebranti haec sunt desumpta.

— Ajax cur stans in navi Protesilai conto praelongo repellit hostes ignem classi inferentes? — Quia ducta haec sunt e carmine antiquiore, quo pingebantur Graeci ad Troadis oram appellentes et Protesilaus ab hostibus caesus; Brasidae igitur Pyli oram adorti vel Caesari oram Britanniae ¹⁾ illic similis est Ajax, certe olim fuit similis.

— Iuno denique cur audit βοῶπις? — Quia irrepsit in locum deae sub vaccae specie olim cultae.

— Marito cur perpetuo adversatur? — Quia primitus non uxor eius fuit sed inimica implacabilis.

At quid prodest talia pervestigasse et vetustae poesis vestem splendidam dilacerasse?

Respondeo verbis Agamemnonis:

„ἔγὼν οὐκ αἴτιός εἰμι,
ἀλλὰ Ζεὺς” ²⁾.

Agamemnonis hisce respondeo verbis, quoniam illis luce fit clarior quid mali habeat theocrasia illa, quae in carminibus epicis passim obtinet. Iovem iram sibi civisse dein urbis captandae

¹⁾ Thuc. IV 11 Caes. Bell. Gall. IV 25.

²⁾ τ 87.

spe inani obiecta ad proelium ineundum se instigasse conquestus Agamemnon exemplum praebuit *ἐκείνου τοῦ ἀδίκου λόγου*, quo mortalium quaevis delicta possunt fucari. Qualem abusum priscarum fabularum suo iure indignati Xenophanes Plato alii monere cavendum esse ne boni mores detrimentum caperent e carminibus, unde talia possent proferri. At gravius quam mores vel religio plectitur ipsa poesis, cum caelites dicuntur *μοιχεύειν τε καὶ ἀλλήλους ἀπατύλλειν*. Nihil eiusmodi deliquere vates antiqui, quibus debetur quicquid pulcri habent Ilias et Odyssea. Tum demum nequam homunciones quae deliquissent potuerunt *εἰς τὸν Δι' ἐπανενεγκεῖν* ¹⁾, cum in unum confluiscent pater Idaeus et pater Olympius, et ipse sibi repugnans summus deus quorumlibet flagitiorum exempla mortalibus videretur praebuisse.

1) Ar. Nub. 1080.

AD TERENTI. EUNUCH. III 5, 40.

Ne altera paginae pars vacet, addam quaedam de noto Terentii loco, ubi iuvenis quidam *εἰς τὸν Δία ἐπαναφέρει* id quod modo deliquit ipse. Tabulam pictam spectasse se ait: inerat Iuppiter aureum imbrem in Danaae gremium immittens. Admodum gaudebat *deum sese in hominem convertisse et per alienas tegulas venisse clanculum: per impluvium fucum factum mulieri.*

De quo loco optime meruit Bentley *impluvium* in *pluviam* mutando, sic enim et numeri sunt restituti et apparuit iocus, quem praebuit *fucus* vocabulum ambiguum. Etiam *hominem* vocabulum corruptum esse sensit ille, sed — Horatii sui intempestive memor — a comici mente longe aberravit in *pretium* id mutando. Nam versus quidem Horatianus, ubi Iuppiter dicitur *conversus in pretium deus*, recte habet, — si recte habent mythi prisci in ridiculum conversi, — itemque Ovidii dictum acutulum: „*Iuppiter ... corruptae pretium virginis ipse fuit*“, sed a verbis iuvenis deum *per tecti rimas delapsus* ridentis voces *pretium, aurum, metallum, pecunia* similes quam maxime sunt alienae. At ea ratione, qua posteriorem versus correxit Bentley, et hunc emendare neque difficilius est neque maioris audaciae: pro *in hominem (inhomem)* scribatur *in imbrem*:

deum sese in imbrēm convertisse etc.

— At iam usus ea voce est Chaerea. — Ita: nempe rem secum perpendens illud in quo omnia insunt vocabulum consulto repetit.

v. L.

DE PLUTARCHI STUDIIS LATINIS.

SCRIPSIT

J. J. HARTMAN.

Audivimus Woelfflinium certissimis nullique obnoxiiis dubitationi argumentis demonstrantem a Plutarcho lectas Taciti Historias: duas enim e scriptore Graeco protraxit narrationes obscuras mireque perturbatas, quae quomodo tales evadere potuerint tum demum intelligimus cum e *male intellectis* scriptoris Latini narrationibus eas fluxisse sumimus. Cum enim Tacitus verbis „urbem ac Palatium petunt” hoc sensu usus esset: „ab eo loco, qui est *ad urbem*, ipsam mediam urbem, ubi est Palatium, petunt”, Plutarchus, quasi de hominibus ex remota aliqua urbe accurrentibus sermo esset, *ἔλαυνον εἰς τὴν Πάμην* dedit; cumque de homine, qui aedium, quas *emeret* (i. e. empturus esset), vitia *redemptoribus* monstrare vellet, legisset quaedam, e praesenti Latino *emi* Graecum fecit perfectum *ἰωνῆσθαι* et *venditores* (*πωλητάς*) ex *redemptoribus*. Tunc ceteras hasce narrationes ab eo ita esse perturbatas ut nemo mortalium ex iis exitum possit invenire sponte intelligimus ¹⁾.

Quin egregie causam obtinuerit Woelfflinius dubium non est, et possumus egregio viro splendidam hanc victoriam gratulari ut et ipsi conferamus aliquid ad recolendam memoriam primi huius anni diei, quo LXXV aetatis annum ille explevit. Quem diem laetis omnibus salutarunt quicumque Latinas colunt literas: praeclara enim Woelfflinii de illis merita tunc iis stabant ante oculos.

1) Vide mea *Analecta Tacitea* p. 1—11.

Vellem autem duobus illis, quae attuli, argumentis contentus fuisset Woelfflinius. Nam cum alia minus certa addiderit, periculum est ne in illa impetum faciant qui, ut Mommseni videantur ipsi, pro Mommsenianis erroribus pertinaciter pugnare pergunt. Quibus si successerit ut hic illic in rebus levioribus Woelfflinium refutent, obiter aspicientibus non tam firma eius causa videbitur quam revera est.

Firmissima ea est neque ullo modo firmior fieri potest. Sed si quid semel pro certo constat, illud subinde nova perfundere luce non inutile videtur, praesertim si neque longe petitur illa et clarum purumque splendorem afferre potest. Quid vero si in causa hac Plutarchea ipse Plutarchus nobis verborum suorum lumina praebet clara, certa, manifesta?

Mihi quotiescunque Woelffliniani inventi memor Plutarchi adspicio locum, ubi quando et quomodo Latinos libros legere coeperit exponit, audire mihi videor senem amabilem placida sua et verbosa oratione diserte aperteque declarantem Sed praestat ipsius verba accuratius adspicere. Nondum enim, si quid video, quanti sint singula sat bene est intellectum. Legitur suavissimus locus Dem. c. 2.

Postquam exposuit historiam „universalem” scripturo magno-
pere prodesse posse urbem magnam, utpote quae libris abundet et vivam gravissimarum rerum servet memoriam, sic pergit:

„at ego qui in parvo habitem oppido et, ne minus etiam fiat, libenter ibi maneam, quique Romae et in Italia cum versarer propter negotia civilia et multitudinem eorum, qui me de philosophia consultum veniebant, latini sermonis discendi caruerim otio, *sero demum et propecta aetate* Latine scripta *inspicere* coepi.”

Satisne diserta haec? *ὀψέ ποτε* ait, id est: tandem aliquando, post multos denique annos, et *πῶρρω τῆς ἡλικίας* id est: grandaevus et revera senex. Tunc autem coepit Latinis libris *ἐντυγχάνειν*, quod eius est qui antea eos ne raptim quidem et in transitu adspexerit.

Sequuntur nunc quaedam quae corrupta quidem sunt sed non ita corrupta quin scriptoris mens clare perluceat, et possunt emendationibus corrigi variis sed quae omnes eodem redeant. Sic enim pergit narrator:

„Tunc autem res mihi evenit mira quidem sed vera. Non enim ut e verbis res cognoscerem mihi contigit, sed, quoniam aliquatenus certe res notas habebam, ex illis etiam verba potui intelligere.”

Periculosam, ne dicam falsam, hanc esse sermonis discendi rationem ipse Plutarchus testimonio est. E cuius scriptis cum et alii et Volkmannus, cui egregium illud debemus *de Plutarchi scriptis vita philosophia* opus, sat multa protulerint quae contra sermonis Latini leges Plutarchus commiserit, unum eius errorem vulgo negligi miror, quo nullus disertior, nullus qui melius quantum in eo studio Plutarchus profecerit doceat. Vocabuli Latini quod est *ovatio* et alia absurda profert etyma et hoc: „(in minore illo triumpho non ut in maiore boves, sed) *πρόβατον ἔθρον· ὄβα δὲ τὰ πρόβατα Ῥωμαῖοι καλοῦσιν.*” (Marc. 22). Confundit *oves* et *ova*: nonne eiusdem illud est qui quid interesset inter *vendere* et *emere* (atque adeo *redimere*) aut nescierit aut oblivisci potuerit?

Tum haec addit: „elegantiam vero sermonis Latini . . . perspicere . . . venusta quidem mihi res neque iniucunda videtur . . . sed eorum haec est exercitatio quibus plus est otii *καὶ τὰ τῆς ὄρας ἔτι πρὸς τὰς τοιαύτας ἐπιχωρεῖ Φιλοτιμίας.*”

Corrupta haec censeo; nihili enim est istud *ἐπιχωρεῖ πρὸς*, et possumus lenissima emendatione Plutarcho reddere locutionem vere Graecam lepidissimamque; exemptis enim praepositionibus *πρὸς* et *ἐπὶ* Plutarchum sic loquentem facimus: „*ὁἷστισι . . . τὰ τῆς ὄρας ἔτι τὰς τοιαύτας χωρεῖ Φιλοτιμίας* i. e. quorum aetas, quae *etiam* restat, eiusmodi *capit* studia.” Sed, sive mea probatur emendatio, sive aequi bonique consuluntur verba tradita (quamquam mihi ferenda non videntur, pertinax esse nolo), hoc mihi, ut opinor, quisque concedet in uno vocabulo *ἔτι* esse omnia: sic loquitur vir grandaevus, qui *iam tum cum Latinos libros inspicere inciperet* haud satis longum sibi superesse vitae spatium sentiret ut in minutiis et amoenis verborum hortulis paulo diutius subsisteret.

Ad *res* properabat; ad eas nimirum res, quae prae ceteris cordi ei essent. Latinus ei liber quidam legendus erat; molestum, hercle, negotium, sed subeundum illud utique erat, non poterat ullo modo omitti. Et aderat lecturo adminiculum aliquod: *ἐκ*

τῆς . τῶν πραγμάτων ἐμπειρίας (e loco illo corrupto nunc ea affero vocabula quae nulli sint obnoxia dubitationi) poterat ἐπικολουθεῖν καὶ τοῖς ὀνόμασι: verborum vim assequi poterat, de iis nimirum legens rebus *quas expertus noverat*.

Qui fuit ille liber quem *non* legere *non* poterat ille senex, qui robustiore aetate nullum unquam Latinum librum tangere atque pervolvere oculis dignatus esset?

Si nobis hic res esset cum viro Graeco, qui stante republica Romam venisset ut Aristoteli alicui operam navaret quam plurimorum populorum leges instituta mores in unum corpus colligenti, statim de libro aliquo cogitarem, qualis ille fuit commentarius de senatu habendo quem Pompeii causa composuit Varro, verum multo maiore atque ad totam rempublicam pertinente. At verbis, quibus ille usus esset, accuratius inspectis statim coniecturam illam missam faceremus: videremus enim non de arida aliqua atque inculta rerum enumeratione agi sed de opere „literario” ut nos nunc loquimur, „oratorio” ut ait Cicero, qui haud iniuria „historiam scribere magni oratoris, magni hominis in dicendo” putat (de Or. II § 51). Verborum enim ornamenta, orationis flosculos tantum abest ut historia respuat, ut etiam requirat. Certe liber ille latinus, qui primus Plutarchum ad se attraxit ita ut relinquere eum, sicut antea latinos libros reliquerat, non posset, „pulchris literis” se adnumerari postulabat. Ipsum Plutarchum audiamus, consulto enim modo quaedam eius omisi vocabula, quae, nisi omnia me fallunt, summi sunt in tota hac quaestione pretii.

„Non potui” ait „αἰσθάνεσθαι i. e. penitus intelligere atque animo persentire . . .” quid? „κάλλους Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας”. Videsne rem nobis esse cum *pulchris* literis? „καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας.” Lubenter credimus haec *sentiri* non potuisse ab eo, qui non e verbis quid narraretur perspexerit, sed, quoniam res expertus novisset, assequi etiam vocabula potuerit. καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὁ λόγος ἀγάλλεται: omnia, ut opinor, orationis ἀγάλματα eiusmodi fallunt lectorem.

Sed de uno Plutarchi vocabulo nondum quidquam dixi, eoque omnium disertissimo. Totus enim locus sic decurrit:

κάλλους δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας καὶ τάχους αἰσθάνεσθαι καὶ μεταφορᾶς ὀνομάτων καὶ ἁρμονίας καὶ τῶν ἄλλων οἷς ὁ λόγος

ἀγάλλεται, χαρίεν μὲν ἠγούμεθα καὶ οὐκ ἀτερπές, ἢ δὲ πρὸς τοῦτο μελέτη καὶ ἄσκησις οὐκ εὐχερής, ἀλλ' οἷσισι πλείων τε σχολή καὶ τὰ τῆς ἄρας ἔτι τὰς τοιαύτας χωρεῖ Φιλοτιμίας.

Quid est *τάχος*, quod est literarum illud genus quod isto orationis ἀγάλλεται ornamento? Quis orator εἰς *τάχος* παλεῖν στρογγύλοις τοῖς ῥήμασι dicitur? Adolescentulus e Gorgiae profectus disciplina, qui *crebris* brevibusque sententiolis miserum senem, placido verbosoque assuetum sermoni, ita conturbat ut nihil cernat εἰ μὴ τῆς δίκης τὴν ἠλυγῆν. Quenam oratio, ipsius Plutarchi florens aetate, cum illa terribili, quam Aristophanes perstringit, eloquentia comparari potest? Illa, ut opinor, quae, frustra repugnante Quintiliano, aetate imperatoria sola regnabat in scholis. Cuius summus aliquamdiu fuit patronus Seneca, quo nemo acutius quidquid improbabat brevibus sententiolis condemnare calleret. Annon egregie vox *τάχος* illud artificium designat? Redeamus paulisper ad Graecos. De historicis agimus: Thucydides ergo statim cuivis venit in mentem. Quomodo autem Latini scriptores de Thucydideo sermone loquuntur? Audiamus primum Ciceronem? „*incitator fertur*” ille ait (Or. § 39) et: „ita *creber* est rerum frequentia, ut verborum prope numerum sententiarum numero *consequatur*, ita porro verbis est *artus* et *pressus*, ut nescias, utrum res oratione an verba sententiis illustrentur.” Atque Ciceroni adiungamus illum Plutarchi fere aequalem Quintilianum, qui (I. O. X, 1, 73) haec habet: „*densus et brevis et semper instans sibi Thucydides.*” Satisne apparet Graecum vocabulum *τάχος* aptissimum esse ad hoc orationis genus significandum? Et quis est Thucydides inter historicos latinos? Duos esse dixeris, Sallustium, quem Thucydidi opponere non veretur Quintilianus (X, 1, 101) . . . et Tacitum, qui Sallustium tantopere suspiciat (Ann. III, 30).

Profecto Tacitei *τάχος* οὐκ ἠσθάνετο senex noster amabilis. Igitur illius acutissimum pugionem, quo Othonem Vitelliumque inter se maledictis certantes percussit „neuter falso”, Nestorea sua lenitate obtudit: οὐ ψευδῶς μὲν γελοῖως δὲ καὶ ἀνοήτως δ ἕτερος τὸν ἕτερον ἀ προσῆν ἀμφοτέροις δνειδῆ λοιδοροῦντες scribens.

Iam quid mihi velim satis, ut opinor, apparet. Taciti Historias fuisse primum illum latine scriptum librum quem Plutarchus „tandem aliquando, provecta aetate” legerit paene invitus

et tantum non vi coactus, tam persuasum mihi est ut videre mihi videar illo senem placidum et loquacem e Chaeroneensi suo otio excitatum. Quid enim? Nuntius ad eum pervenit summum illum inter Romanos oratorem conversa ad aliud genus mente in lucem emisisse librum illum quem maxime idonei iudices iam antea *immortalem fore augurati essent* (Plin. Ep. VII, 33), in ore eum esse cultissimorum inter Romanos hominum et agere de iis rebus quibus totum Romanum imperium fuerit percussum ita ut etiam illo motu remotissimi terrarum anguli tremere, bella civilia aio quae post Neronis mortem, ipso Plutarcho adolescente, exarserint, deinde de Flavianorum imperio, quod non ita multis annis antea cruentum habuerit exitum. Nonne credibile amabilem philosophum Chaeronensem exclamasse, cum gemitu nimirum et suspirio: „*legendus* 1) mihi liber ille est”. Nam illam *κάλλους Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας* commemoratio-nem et quae loco quem e Plutarcho citavimus sequuntur parum quadrare ad Plinium, Cluvium alios, quorum libri sine ullo laudis vestigio perierunt, vix opus est dicere.

Et quam pulchre hic ratio temporis constat. Latinos libros legere coepit Plutarchus *tandem aliquando, aetate propecta* cum aetas eius *iam non caperet* sermonis Latini accuratius studium. *Sexagenarii* u. o. illa sunt: longe ante illum subsistere terminum planissime illa verba vetant, longe ultra eum ut procedamus neque res ipsa sinit neque postulat causa quam defendimus. Natum autem Plutarchum si a. 47 statuimus, id sumimus quod sponte se nobis offert. Ipse enim de se haec narrat:

Mor. 385 B. „Quo tempore Nero in Graecia versabatur, audivimus Ammonium et alios quosdam disserentes” et

p. 391 E in narratione de illo colloquio, ubi Plutarchus locutus est, Ammonius „*οὐκ ἄξιον*” ait „*πρὸς ταῦτα λίαν ἀκριβῶς ἀντιλέγειν τοῖς νέοις.*”

Fuit ergo a. 66 inter iuniores, neque tamen paene puer, si quidem in vita Antonii s. f. sic loquitur: *Νέρων ἀρχας ἐφ’ ἡμῶν* et in vita Flaminini c. 12: „nostra aetate Nero Corinthi Isth-

1) De vera vi et colore gerundivi in exclamationibus v. Donat. ad Ter. Eun. vs. 188.

miorum tempore Graecos libertate donavit." In adolescentem qui aetatis annum vigesimum agit egregie illa conveniunt. Itaque fere anno 107 Plutarchus primum libros latinos inspexit. Historiae autem Taciti quo anno in lucem prodierunt? Ipso a. 100 Tacitus orator etiam erat et nihil aliud. Hac tum laude clarus erat neque ulla alia, quemadmodum testantur notae illae Plinii epistolae II, 1; II, 11; IV, 13; I, 20. At operi alicui historico iam proluserat Agricolaе vita scribenda Traiano iam solo imperatore (post 27 Ian. a. 98). Atqui Historias ante Annales scripsit, illos autem a. 115 editos pro certo constat. Prodierunt ergo Historiae inter annos 100 et 115. Sed non ipso anno 100 vel anno 101. Quid enim? Agricolaem edens se „memoriam prioris servitutis ac testimonium praesentium bonorum" i. e. tempus Domitiani et Nervae Traianique scripturum promittit. Sed Historiarum praefationem scribens non solum alia omnia pollicetur sed etiam pristini consilii oblitus esse videtur. Nervam enim Troianumque missos facit, sed addit operi suo bellum civile et Vespasiani Titique regna. Itaque haud breve tempus inter Agricolaem et Historias intercessit, quo posset Tacitus:

1 aliquam partem regni Traiani expectare priusquam opus promissum aggrederetur,

2 illud, periculo facto, deponere,

3 novi libri conquirere materiam,

4 illum perficere

(et ne sic quidem facile intelligitur scriptorem aliquem alium librum promittere, alium in lucem emittere, non admonito lectore cur consilium mutaverit. Sed hoc mittamus.)

Non ergo temerarium est statuere Historias circa annum 107 in lucem prodiasse, eo ipso tempore quo ad sexagesimum aetatis annum pervenit Plutarchus.

Contra Mommsenus (Herm. IV) eo fundamento nititur ut dicat temerarium esse statuere quidquam a Plutarcho diu post a. 100 scriptum. Quam ridiculum fit istud oraculum, si rationem habemus loci illius a nobis tractati (Dem. 2), ubi ipse Plutarchus de se *iamdudum sene grandaevo* loquitur! An eum dicamus ante a. 40 natum? Hocceine, obsecro, nos docent quae de eo, Ammonii discipulo, legimus, qui a. 66 gravioribus quaestionibus tractandis nondum esset idoneus?

Nam quod Mommsenus de „Caesarum vitis” Flavio-
rum tempore editis contendit nihili est. Galba enim, Otho, Vitellius
civile bellum; post Neronis mortem exortum, implent; Flavii
eo non pertinent, neque ergo mirum illos non additos, licet
scripserit Plutarchus (ut scripsit) eo tempore, cum iam a Do-
mitiano nihil erat quod metueret.

Nam *mortuo* iam Domitiano pleraque omnia Plutarchus in
lucem edidit. Haud pauci sunt loci ubi de eo necato loquatur.
Quid quod unum certe afferre possum *aliquanto* demum post
illud tempus scripto. Mor. II, 282, 16 (Bern.): „olim flamini
Diali non licebat repudium mittere uxori, οὐδὲ νῦν, ὡς ἔοικεν,
ἔξεστιν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῶν ἐπέτρεψεν ἐντευχθεὶς Δομετιανός,” h. e.
„rogatus id quondam concessit Domitianus; quomodo *nunc* se
res habeat *pro certo dicere non possum*, credo tamen e. q. s.”
Nemo, ut opinor, illius imperatoris, qui *modo* e vita excessit,
aetatem sic designat.

At enim, si sexagenarius demum Latine discere coepit Plu-
tarchus et aliquot demum perlectis libris latinis vitarum suarum
scribendarum fecit initium, quantulum ei restitit vitae spatium
ad ingens illud opus absolvendum? Nota loquar, sed e quibus
appareat paucis annis *ingens illud opus* ad finem esse perductum.
Magnus certe est vitarum numerus, sunt 46; in libros illae
ab ipso Plutarcho sunt collectae, eorumque librorum numerus
minor fuit 23, siquidem nonnullae Graecorum vitae prooemio
carent. Librorum autem *ét* quintus (a Demosthene incipiens) *ét*
XII (a Dione incipiens) *ét ultimus* (a Theseo incipiens) eidem
sunt viro dedicati: Sossio Senecioni, qui a. 107 consul fuit.
Tum, si magnum illud opus diutius fuisset interruptum, alicubi
dixisset Plutarchus se intermissum laborem instaurare. Postremo
exordium vitae Thesei inspiciamus: argumentum mihi, novum
ut equidem opinor, praebet:

„Quemadmodum qui tabulas componunt geographicas quae-
cunque ipsi ignorant in extremum earum comprimunt marginem
atque hic illic adscribunt: *ultra arenae sunt aridae plenae bestia-
rum ferocium vel limus ignotus vel Scythicum frigus vel mare
pigrum*, sic ego nunc, cum in vitis parallelis scribendis totum
illud percucurri tempus, quoad probabilis ratio possit pervenire,
quodque disquisitionibus historicis firmum, quo incedere possint,

solum praebeat, de aetate praegressa dicere possum: quae ultra sunt plena sunt fabularum monstrorumque, pascuntur ibi poetae et mythographi, certi habent nihil, nihil quod fidem faciat. Sed quoniam iam Lycurgi et Numae vitam emisi, non absurdum mihi visum est paulo altius adscendere et Romulum quoque addere, ad cuius aetatem tam prope accesserim."

Nonne lepidissima haec est comparatio venustissimaque? At perit omnis venustas, pereunt lepores nisi totum opus uno quasi tractu prodiit. *Biennii* fere spatium hic ego sufficere opinor.

Quoniam autem, ut non incredibilem copiam, ita satis magnum librorum latinorum numerum Plutarchus perlegit, aequum videtur ad illud ei negotium sex fere concedere annos. Ita vitas in lucem ediderat Plutarchus fere septuagenarius, a. 117. Ergone etiam Taciti Annales, qui a. 115 prodierunt, legit? Legere potuit; cur etiam legisse mihi verisimile videatur dicam. Duplex est apud Tacitum de Poppaea, Nerone, Othone narratio: turpior in Annalibus, minus turpis in Historiis. Atque haec quidem etiam fuit in ore populi, ut apparet e pervulgato disticho quod tradit Suet. c. 3:

Cur Otho mentito sit, quaeritis, exsul honore?

Uxor *moechus* coeperat esse suae.

Nam quid inter duas illas narrationes intersit breviter sic definiri potest: in Historiis Otho uxoris suae *moechus* est, in Annalibus *leno*. Plutarchus autem ex Annalium et ex Historiarum narratione quodammodo unam facit. Quid contra afferri possit sentio. In vita Sullae 21 de proelio, quo apud Orchomenum Sulla Archelaum Mithridatis ducem vicit, haec leguntur: „hostes paludes sanguine, lacum corporibus suis impleverunt, quo factum est ut nunc quoque arma barbarorum in illis locis inveniuntur *σχεδὸν ἐτῶν διακοσίῳ ἀπὸ τῆς μάχης ἐκείνης διαγεγονότων.*” Quoniam illud proelium a. 86 ante Chr. commissum est, contendere aliquis possit Plutarchum *πλεῖν ἢ διακοσίῳ* scripturum fuisse si *post* a. 114 p. C. scripsisset. Quod argumentum, licet me non plane convincat, aliquam tamen habet speciem veri. Satius ergo fortasse erit quaestionem utrum Plutarchus Annales quoque Taciti legerit an non legerit in praesentia omittere.

Denique si quis quaerat quot fere libros Latinos Plutarchus legerit, quamquam ridiculum est accurate eam rem definire

vælle, tamquam si nobis res sit non cum sene summopere venerando sed cum adolescentulo examen aliquod subituro, tamen pauca de hac quoque re dicam, quia dicere posse quaedam mihi videor, quae in rem praesentem faciant. Satis ergo fuit versatus in Livio, Nepote, Valerio Maximo, Sallustio, diligenter multorum consuluit epistolas et commentarios et quae sunt ex illo genere, Ciceronis non solum orationes (praecipue Philippicas) legit, sed et philosophica quaedam et epistolas. In deliciis vero habuisse videtur eius DE SENECTUTE libellum. Quid quod etiam unum poetam Latinum affert — Horatium. Postquam enim narravit Lucullum (c. 39) rogatum ut ingentem vestimentorum copiam scenae praeberet, primum respondisse: „unde mihi tot?“, tum rogasse quot opus esset atque audito sufficere centum, dedisse ducenta, haec addit: εἰς δὲ καὶ Φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὐ μὴ τὰ παρορώμενα καὶ λαμβάνοντα πλείονα τῶν Φαινομένων ἐστί.

Horatii versus sunt:

Exilis domus est ubi non et plura supersunt

Et dominum fallunt et prosunt furibus.

Acutulum istud *dominum fallunt, prosunt furibus* quorsum abiit? Hic quoque Plutarchus τοῦ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀπαγγελίας τὰ χροῦς οὐκ ἔσθετο.

CICERO.

CIC. VERR. IV. 21: *Nec solum in Papinio fuit hac abstinentia: tenuit hoc institutum in turibulis omnibus, quaecumque in Sicilia fuerunt. Incredibile est autem, quam multa et quam praeclara fuerint. Credo tum cum Sicilia florebat opibus et copiis, magna artificia fuisse in ea insula. Nam domus erat ante istum praetorem nulla paullo locupletior, qua in domo haec non essent, e. q. s.*

Vix credere possum, ante me vidisse neminem, verba: *credo tum cum Sicilia florebat opibus et copiis, magna artificia fuisse in ea insula* narrationis ordinem omnino perturbare. In iis quae praecedunt nec non in iis quae sequuntur de turibulis sermo est, nam in verbis: *qua in domo haec non essent* pronomine haec significantur turibula. Tollatur igitur emblemata manifestum.

P. H. D.

PLATONICA.

SORIPSIT

H. VAN HERWERDEN.

(Continuantur e pag. 147.)

PHARD. p. 117E. Sero vidi verba a me damnata p. 147
οὗτος ὁ δοῦς τὸ Φάρμακον iam cancellasse Schanzium.

P. 118. ταῦτ' ἐρομένου αὐτοῦ οὐδὲν ἔτι ἀπεκρίνατο (Socrates),
ἀλλ' ὀλίγον χρόνον διαλιπὼν ἐκινήθη τε καὶ ἄνθρωπος ἐξεκάλυψεν
αὐτόν, καὶ ὃς τὰ ὄμματα ἔστησεν· ἰδὼν δ' ὁ Κρίτων συνέλαβε τὸ
στόμα καὶ τοὺς ὀφθαλμούς.

In nota ad editionem meam malebam ἐκινήθη τε <ῥστατον>, sed sive ea opinio vera sive falsa est, procul dubio male reliquum locum sollicitavi misere caecutiens. Nam ὃς referendum ad Socratem in mortis articulo figentem oculos, quorum rigiditate animadversa Crito os eius oculosque claudit. Veniam precanti habeant magni scriptoris manes!

AD PROTAGORAM.

P. 311 A (cap. III). μετὰ ταῦτ' ἀναστάντες [εἰς τὴν αὐλήν] περιῆμεν. Deleverim verba repetita ex antecedentibus ἀλλὰ δεῦρο ἐξαναστῶμεν εἰς τὴν αὐλήν.

P. 312 B. Corrigendum: πάνυ μὲν οὖν μοι δοκεῖ, ἔφη, τοιαύτη μᾶλλον <ἂν> εἶναι ἢ παρὰ Πρωταγόρου μάθησις. Hoc enim

voluisse Platonem docent verba praegressa: ἀλλ' ἄρα, ὃ Ἰπ-
πόκρατες, μὴ οὐ τοιαύτην ὑπολαμβάνεις σου τὴν παρὰ Πρωταγόρου
μάθησιν ἔσεσθαι.

Ibidem C. ἐγὼ μὲν, ἢ δ' ὅς, (ἠγοῦμαι sc.) τοῦτον εἶναι τὸν
τῶν σοφῶν ἐπιστήμονα. Οὐκ οὖν, ἢν δ' ἐγώ, τοῦτο μὲν ἔξεστι λέ-
γειν καὶ περὶ ζωγράφων καὶ περὶ τεκτόνων;

Haec sufficiunt nec Platonis esse arbitror verba repetita ὅτι
οὗτοι εἰσιν οἱ τῶν σοφῶν ἐπιστήμονες, sed interpretamentum
pronominis τοῦτο.

P. 313 B. Ex Graeco scribendi more suppleverim: ὅτι πάντως
συνεστέον Πρωταγόρα, ὃν οὔτε γιγνώσκεις, ὡς Φῆς, οὔτε διείλεξαι
(αὐτῷ) οὐδεπώποτε.

Ibidem E extr. ὄρα, ὃ μακάριε, μὴ περὶ τοῖς Φιλτάτοις κυ-
βεύης [τε καὶ κινδυνεύης]. Iam olim expungi iussi manifestum
glossema.

P. 314 C. ἀλλὰ διαπερανάμενοι οὕτως ἐσίοιμεν. Perraro in
Platonis codicibus occurrit forma ἐς, quae quin ubique in εἰς
mutanda sit nullus dubito. Verba statim sequentia στάντες ἐν
προθύρῳ vix dubito quin ut petita ex antegressis (ἐπειδὴ δ' ἐν
τῷ προθύρῳ ἐγενόμεθα, ἐπιστάντες κτέ., unde Schanz h. l. repo-
suit ἐπιστάντες) delenda sint.

P. 315 A extr. δι' ὧν (Protagoras) διεξέρχεται, κηλῶν τῇ
Φωνῇ ὥσπερ Ὀρφεύς, οἱ δὲ κατὰ τὴν Φωνὴν ἔπονται [κεκλημένοι].
Seclusi participium, pro quo Plato, si necessarium putasset,
dedisset κηλούμενοι.

Ibidem C. δ' δ' [ἐν θρόνῳ καθήμενος] ἐκάστοις (ἐκάστῳ?) αὐτῶν
διέκρινεν καὶ διεξήκει τὰ ἐρωτώμενα. Delenda arbitror verba seclusa.
Nam paucis ante versibus Plato idem iam dixerat.

P. 316 A. Forma Hellenistica εἰσεληλύθειμεν mutetur in At-
ticam εἰσεληλύθεμεν.

Ibidem D. ἐγὼ δὲ τὴν σοφιστικὴν τέχνην Φημί μὲν εἶναι παλαιάν, τοὺς δὲ μεταχειριζομένους αὐτὴν τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν φοβουμένους τὸ ἐπαχθές αὐτῆς, πρόσχημα ποιεῖσθαι καὶ προκαλύπτεσθαι. Deleverim verba πρόσχημα — καὶ veterum glossatorum more petita e proximis sub Ε μουσικὴν δ' Ἀγαθοκλῆς τε ὁ ὑμέτερος πρόσχημα ἔποιήσατο. In abundantia item offensus Hartman cancellari iussit καὶ προκαλύπτεσθαι. Orationem variare, nisi fallor, maluit philosophus.

P. 319 B init. ὅθεν δὲ αὐτὸ ἡγοῦμαι οὐ διδακτὸν εἶναι μὴ δ' ὑπ' ἀνθρώπων παρασκευαστὸν ἀνθρώποις, δίκαιός εἰμ' εἶπεῖν. Corrigendum puto: ὅθεν δ' αὐτὸ οὐχ ἡγοῦμαι (cum Nabero) διδακτὸν εἶναι οὐδ' ὑπ' ἀνθρώπων κτέ.

Secuntur haec: ἐγὼ γὰρ Ἀθηναίους, ὡς περ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνας, Φημί σοφοὺς εἶναι.

Veri similis iudico Platonem scripsisse εἶπερ καὶ τινες ἄλλοι Ἕλληνας.

Ibidem C init. ἐὰν δὲ τις ἄλλος ἐπιχειρῆ αὐτοῖς συμβουλεύειν, ὃν ἐκεῖνοι μὴ οἶονται δημιουργὸν εἶναι, κἂν (l. κἦν) πάνυ καλὸς ἦ καὶ πλούσιος καὶ τῶν γενναίων, οὐδὲν τι μᾶλλον ἀποδέχονται, ἀλλὰ καταγελῶσι καὶ θορυβοῦσιν, ἕως ἂν ἡ αὐτὸς ἀποστῆ [ὁ ἐπιχειρῶν] λέγειν καταθορυβηθείς, ἢ οἱ τοξόται αὐτὸν ἀφελκύσωσιν κτέ.

Plato iunxerat ἀποστῆ λέγειν, quod sciolus aliquis non intellegens de suo interpolavit e praegressis sumtum ἐπιχειρῶν. Minus probabiliter olim in Lect. Rhenotr. p. 42 simul expungebam λέγειν.

P. 321 B. καὶ ὑποδῶν τὰ μὲν ὀπλαῖς τὰ δὲ [θριξίν καὶ] δέρμασιν στερεοῖς καὶ ἀναίμοις. Aut scribendum aut certe interpretandum ἀναιμάκτοις, ἰνυληταβιλίους, sanguine enim carent ipsae pelles, ut arbitror.

P. 322 C. εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἱκανὸς ἰδιώταις, καὶ ζῶσαύτως> οἱ ἄλλοι δημιουργοί. Hoc aut simile quid excidisse videtur.

P. 323 B. Supplendum: καὶ Φασιν πάντας δεῖν Φάναι εἶναι δίκαιους, ἐὰν τ' ὧσιν ἐὰν τε μή, ἢ μαίνεσθαι τὸν μὴ προσποιού-

μενον δικαιοσύνην, ὡς ἀναγκαῖον <ὄν> οὐδέν' ὄντιν' οὐχὶ ἀμῶς γέ πως μετέχειν αὐτῆς, ἢ μὴ εἶναι ἐν ἀνθρώποις. Non enim agitur de ipsis dicentis sed de hominum omnium opinione.

P. 324 C. τιμωροῦνται δὲ καὶ κολάζονται οἱ τ' ἄλλοι ἄνθρωποι οὓς ἂν οἴωνται ἀδικεῖν, καὶ οὐχ ἤκιστα Ἀθηναῖοι [οἱ σοὶ πολῖται].

Ultima verba addita videntur ex ipsis sequentibus, ubi posuit Plato ad variandam orationem. Minus mihi quidem arridet Hartmani sententia delentis Ἀθηναῖοι.

P. 325 D extr. μετὰ δὲ ταῦτ' εἰς διδασκάλων πέμποντες (pueros) πολὺ μᾶλλον <τούτοις> ἐντέλλονται ἐπιμελεῖσθαι εὐκοσμίας τῶν παιδῶν κτέ.

Post aut ante ἐντέλλονται vix abesse posse videtur pronomen demonstrativum significans ludimagistros.

P. 326 C. καὶ οἱ τούτων (ditissimorum) ἕϊς, πρῶτατα [εἰς διδασκάλων] τῆς ἡλικίας ἀρξάμενοι Φοιτᾶν, ὀφθαίτατα ἀπαλλάττονται. ἐπειδὴν δὲ [ἐκ διδασκάλων] ἀπαλλαγῶσιν, ἢ πόλις κτέ.

Non solum cum Nabero secludendum videtur εἰς διδασκάλων, sed etiam ἐκ διδασκάλων.

P. 328 B init. καὶ διαφερόντως ἂν [τῶν ἄλλων ἀνθρώπων] ὄνησά τινα πρὸς τὸ καλὸν κάγαθόν γενέσθαι.

Διαφερόντως hic ut alibi passim significat *eximie*, itaque spuria sunt verba τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Similia etiam alibi eadem vox peperit interpretamenta.

P. 330 C init. ἡ δικαιοσύνη πρᾶγμα τί ἐστιν ἢ οὐδέν [πρᾶγμα]; — Μοχ εἶπετον (l. εἶπατον) δὴ μοι, τοῦτο τὸ πρᾶγμα, δ ὄνομάσατε ἄρτι [ἡ δικαιοσύνη], αὐτὸ τοῦτο δίκαιόν ἐστιν ἢ ἄδικον;

Utrobique magistrellis sua reddere non dubitavi.

P. 331 B. ὅτι ἤτοι ταῦτόν γ' ἐστὶν δικαιοσύνης δσιότητι ἢ ἐπιμοιότατον.

Forma δικαιοσύνης (quae recurrit Gorg. 508 A) vix Platonica in δικαιοσύνη, quod sexcenties apud Platonem et Atticos omnes legitur, refingenda videtur. Fortasse h. l. corrumpendi causa fuit vicinum δσιότης.

P. 333 C. πότερον οὖν πρὸς ἐκείνους (τοὺς πολλοὺς sc.) τὸν λόγον ποιήσωμαι, ἔφη, ἢ πρὸς σέ; Εἰ βούλει, ἔφη, πρὸς τοῦτον [πρῶτον] τὸν λόγον διαλέχθητι τὸν τῶν πολλῶν.

Cur Protagoras πρῶτον addiderit mihi quidem obscurum est; nisi forte voluit *proissimum*, quod tamen minus placet. Num forte dittographia natum est ex πρὸς τοῦτον?

P. 334 E. ἀκήκοα γοῦν — ὅτι σὺ οἶδ' ἔγ' — καὶ μακρὰ λέγειν — οὕτως, ὥστε τὸν λόγον μηδέποτε ἐπιλιπεῖν, καὶ αὐτὸ βραχέα οὕτως, ὥστε μηδένα σοῦ ἐν βραχυτέροις εἰπεῖν.

Procul dubio requiritur μηδέν' ἂν.

Mox legitur: οὐδένος ἂν βελτίων ἐφαινόμην οὐδ' ἂν ἐγένετο Πρωταγόρου ὄνομα ἐν τοῖς Ἑλλησιν. Pro ἐγένετο Kroschel coniecit ἐλέγετο, sed fortasse aut ὄνομα praegnantur dictum est pro μέγα ὄνομα aut, quod malim, olim fuit: οὐδ' ἂν <μέγα> ἐγένετο Π. δ. ἔ. Ἑλλησιν.

P. 336 A. ἀλλ' εἴ τι δεῖ θεάσασθαι ἐν ταύτῳ ἐμέ τε καὶ Κρίσωνα θεόντας, τούτου δέου συγκαθεῖναι.

Reciperem, si in codice legeretur, διαθεόντας *cursu contendentes*, quo composito paullo ante Plato usus est. Sed procul dubio pro τούτου, quod non potest referri ad Crisonem, requiritur τουτουί, sc. Protagorae.

P. 337 D. ἡμᾶς οὖν αἰσχρὸν τὴν μὲν φύσιν τῶν πραγμάτων εἰδέναι, σοφωτάτους δ' ὄντας τῶν Ἑλλήνων καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο νῦν συνεληλυθότας τῆς τε Ἑλλάδος εἰς αὐτὸ τὸ πρυτανεῖον τῆς σοφίας καὶ αὐτῆς τῆς πόλεως εἰς τὸν μέγιστον καὶ δλβιώτατον οἶκον τότε μὴδὲν τούτου τοῦ ἀξιώματος ἄξιον ἀποφύνασθαι.

Apertius Bekker αὐτῆς πόλεως, nisi forte etiam praestat αὐτῆσδε τῆς πόλεως.

P. 338 B extr. Pro βελτίονα requiro βελτίω, qua comparativorum forma Plato et Atticorum Musa pedestris uti solent.

Ibidem C. ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν μοι διαφέρει. Cobet requiebat ἐπεὶ τό γ' ἐμὸν οὐδὲν κωλύει, quod haud facile ita corrumpi potuit, quare ipse addidi corruptelae signum. Hodie

tamen sufficere mihi videtur verba τὸ γ' ἐμὸν includere virgulis et explicare quod ad me quidem attinet, mihi perinde est, i. e. nihil obstat. Cf. Soph. p. 237 B εἰ μή τί σοι διαφέρει. Deleatur igitur in editione mea asteriscus.

P. 341 A extr. ἀλλ' ὥσπερ περὶ τοῦ δεινοῦ Πρόδικός με οὐ τοσὶ νουθετεῖ ἐκάστοτε, ὅταν ἐπαινῶν ἐγὼ ἢ σὲ ἢ ἄλλον τινὰ λέγω ὅτι Πρωταγόρας σοφὸς καὶ δεινός ἐστιν ἀνὴρ. Liqueat e verbis ἢ ἄλλον τινὰ Platonem non addidisse nomen Πρωταγόρας.

P. 342 C. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐπειδὴν βούλωνται ἀνέδην τοῖς παρ' αὐτοῖς συγγενέσθαι σοφισταῖς, καὶ ἤδη ἄχθονται λάθρα ξυγγιγνόμενοι, ξηνηλασίας ποιοῦμενοι τῶν τε λακωνιζόντων τούτων καὶ ἐάν τις ἄλλος ξένος ὦν ἐπιδημήσῃ, συγγίγνονται τοῖς σοφισταῖς λαυθάροντες τοὺς ξένους καὶ αὐτοὶ οὐδέν' ἐῷσιν τῶν νέων εἰς τὰς ἄλλας πόλεις ἐξίεναι, κτέ.

Grassatus in his quoque videtur interpolator. Mutato ποιούμενοι in ποιῶνται, una litura deleverim verba otiosa συγγίγνονται — ξένους. Postea vidi Zekiden delere sola verba λαυθάροντες τοὺς ξένους, sed non muto sententiam.

P. 343 A extr. καὶ καταμάθοι ἂν τις αὐτῶν τὴν σοφίαν τοιαύτην οὔσαν, ῥήματα βραχέα ἀξιομνημόνευτα ἐκάστῳ εἰρημέν' ἂ οὔτοι καὶ κοινῇ ξυνελθόντες ἀπαρχὴν τῆς σοφίας ἀνέθεσαν τῷ Ἀπόλλωνι. Zekides proposuit: εἰρημένα <ᾧδε>. οὔτοι <γὰρ> κτέ. Non male, nisi quod perperam ᾧδε dedit, ubi veterum usus postulat οὔτως, quod praeterea multo facilius ante οὔτοι potuit elabi.

Ibidem E. ἀλλ' ὑπερβατὸν δεῖ θεῖναι [ἐν τῷ ἔσματι] τὸ ἀλαθέως. Exulato puerile additamentum.

P. 344 B (cap. 30 init.). λέγει γὰρ μετὰ ταῦτ' ὀλίγα διελθὼν, ὡς ἂν εὖ λέγοι [λόγον], ὅτι γενέσθαι μὲν ἄνδρ' ἀγαθὸν χαλεπὸν ἀλαθέως, κτέ.

Abiciatur ineptum λόγον.

P. 348 C. τοῦ τ' Ἀλκιβιάδου ταῦτα λέγοντος καὶ τοῦ Καλλίου

θεομένου καὶ τῶν ἄλλων σχεδόν τι τῶν παρόντων, μόγις προὔτρα-
πετο κτέ.

Optime Zekides intellexit excidisse πάντων, quod tamen minus
probabiliter inserit post τῶν παρόντων, nam aptius ponitur statim
post σχεδόν τι, quocum arte cohaeret. Cf. v. c. Theaet. 143 A
ὥστε μοι σχεδόν τι πᾶς ὁ λόγος γέγραπται. Et ubi non ita
scribitur?

P. 350 D. τοὺς δ' ἀνδρείους ὡς [οὐ] θαρραλέοι εἰσίν, τοῦ μὲν
ὁμολόγημα, οὐδαμοῦ ἐπέδειξας ὡς οὐκ ὀρθῶς ὁμολόγησα, ἔπειτα
τοὺς ἐπισταμένους αὐτοὺς ἐαυτῶν θαρραλεωτέρους ὄντας ἀποφαίνεις.

Negationem frustra defensam a Kroschelio recte nuper delevit
Zekides, nec minus recte olim ἐπέδειξας in participium muta-
vit Hirschig. Quia tamen *demonstrandi* potius quam *ostendendi*
notio hic expectatur, praetulerim ἀποδείξας. Utrumque com-
positum saepe a librariis confundi quis ignorat?

P. 351 B (c. 35 init.). Supplendum: λέγεις δέ τινας <μέν>,
ἔφην, ὦ Πρωταγόρα, τῶν ἀνθρώπων εὖ ζῆν, τοὺς δὲ κακῶς;

P. 352 B. πότερον καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ ὥσπερ τοῖς πολλοῖς [ἀν-
θρώποις] ἢ ἄλλως. *Vulgus* Graece dicitur οἱ πολλοὶ sive τὸ πλῆθος,
sed saepe magistelli de suo addidere ἄνθρωποι aut τῶν ἀνθρώπων,
quod non latuit Cobetos aut Hirschigios.

Sequitur: δοκεῖ δὲ τοῖς πολλοῖς περὶ ἐπιστήμης τοιοῦτόν τι,
οὐκ ἰσχυρὸν οὐδ' ἡγεμονικὸν οὐδ' ἀρχικὸν εἶναι οὐδ' ὡς περὶ τοιοῦ-
του αὐτοῦ ὄντος διανοοῦνται.

Quod posteriore loco recte legitur τοιοῦτου causa fuisse vi-
detur cur priore perperam traditum sit τοιοῦτόν τι, pro quo
veteris sermonis norma postulat τοιδένδε τι, quod in editione
mea me non reposuisse poenitet.

P. 355 B. Malim πρῶτον μὲν ἀγαθῷ <τε> καὶ κακῷ, ἔπειτα
αὐθις ἡδεῖ τε καὶ ἀνιαρῷ.

Ibidem E. μεταλάβωμεν δὴ τῶν ὀνόματα πάλιν τὸ ἡδὺ τε καὶ
ἀνιαρὸν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς τούτοις.

Nescio an h. l. sententiae ratio commendet τῶν ἀνιαρῶν.

P. 358 A. More Platónico scribendum arbitror: ὑπερφῶς ἐδόκει ἄπασιν <ὡς> ἀληθῆ εἶναι τὰ εἰρημένα. Exemplā ubique prostant.

Ibidem D. τί οὖν; ἔφην ἐγώ, καλεῖτέ τι δέος καὶ φόβον; καὶ ἄρ' ἄπερ ἐγώ;

Imo vero ἄρ' ἄπερ καὶ ἐγώ;

P. 361 B. Supplendum: καὶ ἡ δικαιοσύνη καὶ <ἡ> σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία.

Mox post verba φανεῖν ἡ ἀρετὴ male repetitum videtur ἡ ἀρετὴ in verbis εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι ἦν ἢ ἐπιστήμη ἡ ἀρετὴ.

AD EUTHYDEONEM.

P. 2 B. Corrigendum esse Πιθεός, — Πιθέα pro tradito Πιθεύς, — Πιθέα docent tituli Attici. Vid. Meisterhans-Schwyzler p. 80, 10.

P. 3 E. Malim: ἀλλὰ σὺ τε κατὰ τῶν ἀγνοεῖ τῶν <σῶν> ἄκην, εἴμαι δὲ καὶ ἐμὲ τὸν ἐμάην.

P. 4 C. Scholium ad πελάτης absurde sic editur: ὁ ἀντιστροφῶν καὶ ὑπερετῶν κτέ. Imo vero ὁ ἀντὶ τροφῶν (vel τροφῆς) ὑπερετῶν. In editionis meae notula operarum culpa non deleta est copula.

P. 5 B. καὶ μὰ Δία, ἔ Σάκρατες, εἰ ἄρα με ἐπιχειρήσει γράψασθαι, εὐραμ' ἔω, — ἔτη καθρέ; ἔστω. Propter pronominis oppositionem Socratis personae requiro εἰ ἄρ' ἐμὲ κτέ.

P. 7 A. εἰ μέντοι ἀληθῶς (sc. ἀπεκρίθη), ταῦτ' οὐκ οἶδα, ἀλλὰ σὺ δῆλον ἔτι ἐκπαδάσεις, ἢ; ἔστιν ἀληθῆ ἢ λέγεις. Languent verba abundantia ἢ; — λέγεις, magistrellis digniora quam philosopho.

P. 8 A. Malim: ταῦτ' ἄρα ἢ; ἔσπευ μεσεῖται <τε> ὑπὸ θεῶν καὶ φιλεῖται, καὶ θεμιστῆ τε καὶ θεοφιλῆ ταῦτ' ἔω εἴη.

P. 9 C extr. Forma Hellenistica ἡγείσθωσαν mutanda in Atticam ἡγείσθων.

Ibidem E init. ὁ ἂν πάντες οἱ θεοὶ Φιλῶσιν — ὁ ἂν πάντες θεοὶ μισῶσιν.

Aut delendus est articulus ante θεοὶ cum codd. TW et versione Armeniaca aut mox repetendus ut feci in editione mea. Utrum sit verius difficile dictu est, sed nunc magis inclino in priorem sententiam.

P. 14 A. ἀλλ' ὅμως τὸ κεφάλαιον αὐτῶν ἐστὶν τῆς ἐργασίας ἢ ἐκ τῆς γῆς τροφή.

Lectioni cod. B ἐργασίας praeferenda videtur lectio librorum TW ἀπεργασίας, collata p. 13 E, ubi est ἀπεργασίαν et ἀπεργάζονται, quae vocabula recurrunt in proximis p. 14 A.

Ibidem E. οὐ γὰρ που τεχνικόν γ' ἂν εἴη δωροφορεῖν διδόντα τῷ ταῦθ' ὧν οὐδὲν δεῖται. Vix dubito quin ipse Plato omiserit otiosum participium διδόντα.

AD THEAETETUM.

P. 145 E extr. τοῦτ' αὐτὸ τοίνυν ἐστὶν ὁ ἀπορῶ καὶ οὐ δύναμαι λαβεῖν ἱκανῶς παρ' ἑμαυτῶ, ἐπιστήμη δ' τι ποτὲ τυγχάνει ὄν.

Facilius intellegerem λαβεῖν παρ' ἑμαυτοῦ, accipere a me ipso.

P. 146 D. πῶς τί τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες.

Parum mihi quidem persuasit Heindorf ad Hippiam maiorem p. 297 extr., ubi Sydenhamum duplici particula interrogativa offensum impugnans praeter h. l. citat Ion. p. 530 A, Soph. p. 161 E, Politic. p. 297 C, Tim. p. 22 B, Xen. Mem. II 113, 6. Copulatio adeo mira est et corruptela adeo facilis sive ex πρὸς τί sive e variis lectionibus πῶς et τί, ut de huiusmodi locorum sanitate vehementer dubitem. Est etiam ubi vera lectio esse potuit πῶς <καὶ πρὸς> τί.

P. 147 C extr. ἀτὰρ κινδυνεύεις ἐρωτᾶν ὄϊον καὶ αὐτοῖς ἡμῖν

ἐναγχος εἰσῆλθε διαλεγόμενοις, ἐμοὶ τε καὶ τῷ σῶ δμωνύμῳ τούτῳ
Σωκράτει.

Deleto nomine proprio scribendum τούτῳ/ et similiter Soph.
p. 218 B Σωκράτη tollendum ante verba τὸν Σωκράτους μὲν
δμώνυμον.

P. 149 D init. καὶ τίπτειν τε δὴ τὰς δυστοκούσας, καὶ ἐὰν
νέον ὃν δόξῃ ἀμβλίσκειν, ἀμβλίσκουσιν;

Speciose Schanz coniecit ἐὰν νόμιμον δόξῃ. Possis etiam ἐὰν
<ἀναγκ>αῖον ἤ.

P. 153 C. καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν κολοφῶνα [*ἀναγκάζω* del. Cobet]
προσβιβάζω (pro -ζων idem), τὴν χρυσῆν σειρὰν ὡς οὐδὲν ἄλλο ἢ
τὸν ἥλιον Ὅμηρος λέγει, καὶ δηλοῖ ὅτι ἕως μὲν ἂν ἡ περιφορὰ ἢ
[κινουμένη καὶ ὁ ἥλιος] πάντα ἔστι καὶ σώζεται. Deleatur mani-
festum emblemata.

P. 156 B init. αἰσθησις, αἰεὶ συνεκπίπτουσα καὶ γεννωμένη
μετὰ τοῦ αἰσθητοῦ.

Succenseas editoribus non recipientibus certam Astii emenda-
tionem συνεκπίπτουσα. Cf. etiam sub E init. συναποτίκτοντος.

P. 162 A init. εἰ ἀληθὴς ἢ Ἀλήθεια Πρωταγόρου ἀλλὰ μὴ
παίζουσα ἐκ τοῦ ἀδύτου τῆς βίβλου ἐφθέξατο;

Corrigatur: εἰ παίζουσα <ῶς> ἐκ τοῦ ἀδύτου τῆς βίβλου
ἐφθέξατο;

P. 164 A init. ὁ μὲν ὁρῶν ἐπιστήμων, φαμέν, τούτου γέγονεν
οὐπερ ὁρῶν. Ita, ut videtur, omnes codd. et sic vulgo edi-
tur; sed Heindorf non monito lectore dedit ὁρᾶ, quod sane (vel
potius ἐώρα, ut est in sequentibus) expectatur. Sin sanum est
participium, quod facillime nasci potuit e praegresso, excidit
ἐτυχεν aut ἐτύγχανεν.

P. 168 D. ἐνενόησάς που λέγοντος ἄρτι τοῦ Πρωταγόρου καὶ
ὄνειδίζοντος ἡμῖν ὅτι — τῷ τοῦ παιδὸς Φόβῳ ἀγωνιζόμεθα εἰς
τὰ ἑαυτοῦ, κτέ.

Graecum est in ea re πρὸς τὰ ἑαυτοῦ. In ipsis vero sequen-
tibus requiro καὶ χαριεντισμόν τινα <τοῦτ'> ἀποκαλῶν. Recte
iam vertit Heindorf *idque iocum quendam appellans*.

Ibidem. ὁρᾶς οὖν ὅτι τὰδε πάντα πλὴν σοῦ παιδία ἐστίν. εἰ οὖν πεισόμεθα τῷ ἀνδρὶ ἐμὲ καὶ σὲ δεῖ — σπουδάσαι αὐτοῦ περὶ τὸν λόγον.

Insolentior verborum ordo pro περὶ τὸν λόγον αὐτοῦ.

P. 169 D. Ἴδωμεν ὁρθῶς ἢ οὐκ ὁρθῶς ἐδυσχεραίνομεν ἐπιτιμῶντες τῷ λόγῳ, ὅτι αὐτάρκη ἕκαστον εἰς φρόνησιν ἐποίει· καὶ ἡμῖν συν-εχώρησεν ὁ Πρωταγόρας, περὶ τε τοῦ ἀμείνονος καὶ χείρονος διαφέρειν τινάς, οὓς δὴ καὶ εἶναι σοφούς.

Perversa haec h. l. interpunctio fecit ut una cum sermonis proprietate perierit sententia. Ut enim optime dicitur διαφέρεσθαι περὶ τινος, *dissentire de aliquo re*, ita Graecum non est διαφέρειν περὶ τινος, quod nequit significare *excellere in aliquo re*, ut accepisse videntur editores.

Sed transposita virgula, quae lecta post Πρωταγόρας has turbas dedit, post χείρονος, salva erit res. Iungendum enim συν-εχώρησεν περὶ τε — χείρονος, ut infra p. 171 A ἐκεῖνος μὲν περὶ τῆς αὐτοῦ οἴσεως — ξυγχωρεῖ που ἀληθῆ εἶναι κτέ. et sic διαφέρειν *excellere* de more absolute positum esse apparebit.

P. 172 E init. καταπείγει γὰρ ὕδωρ βέον καὶ οὐκ ἐγχωρεῖ περὶ οὗ ἂν ἐπιθυμήσωσι τοὺς λόγους ποιῆσθαι, ἀλλ' ἀνάγκην ἔχων ὁ ἀντίδικος ἐφέστηκεν καὶ ὑπογραφήν παραναγεγραμμένην, ὧν ἐκτὸς οὐ βητέον.

Suspicio: ἀλλ' ἀνάγκην <ταύτην τ'> ἔχων κτέ., de nulla enim alia necessitate quam de temporis concessi angustia et de argumenti finibus agi videtur.

P. 194 B. ἐλίττεται. Hic et alibi reddatur forma Attica εἰλίττειν cum spiritu leni et diphthongo. Cf. Meisterhans-Schwyzzer p. 87, 4.

P. 201 E. Cf. 204 E. Conferant lectores nostrates quae optime desideratissimus meus amicus olim et fautor BAKHUIZEN VAN DEN BRINK a. d. 1844 contra Krischium de usu vocis στοιχείου disputavit in epistula ad BAKIUM, quam cum aliis nuper edidit Samuel Muller in periodico *Onze eeuw*, vol. V p. 425 sqq.

P. 207 D. ὅταν τὸ αὐτὸ ὅτι μὲν τοῦ αὐτοῦ δοκῆ αὐτῇ εἶναι, τότε δὲ ἐτέρου.

Hellenistici usus est ὅτι μὲν pro τότε μὲν, quod optime servavit cod. Vind. 54 suppl. phil. Gr. 7 [W.], qui haud ita raro laboranti textui subvenit. In ipsa vicinia saepius occurrit genuina formula attica. Quod in talibus saepe editur τότε, nullam video causam huius distinctionis. Hic accentus originem videtur debere accentibus vocabulorum ὅτι et ποτέ.

AD SOPHISTAM.

Cadit in oculos Sophistam et Politicum, de quorum auctore dubitatur, a dialogis quos Platonis esse certo constat, eo differre, quod omnino vitant hiatum.

P. 226 B. τὰ τοιαῦτα, εἶναι δευτεῖν τε λέγομεν καὶ διαττῶν καὶ διακρίνειν.

Glossatoris esse arbitror tam καὶ διαττῶν quam καὶ διακρίνειν. Nam διαττῶν prorsus idem significat quod δευτεῖν et verba καὶ διακρίνειν addita videntur respectu vocis διακριτικῆν in sequentibus. Frustra pro ea coniecta sunt διαρροεῖν, διακροεῖν, διασθήειν, ἀνακροεῖν.

P. 227 A. Pro σφογγιστικῆς attice scribatur σφουγγιστικῆς.

P. 233 C. δεξαστικὴν ἔρα τινα περὶ πάντων ἐπιστήμων ὁ σοφιστῆς ἡμῶν, ἀλλ' οὐκ ἀλήθειαν ἔχων ἀναπέφασται.

Intellegi sane potest ἀλήθειαν, sed expectatur potius ἀληθειῶν.

P. 241 B extr. μικρὸν μέρος.

In libris Platonicis adeo rara est haec forma, ut ubique σμικρός restituendum videatur.

P. 268 A. διὰ τὴν ἐν ταῖς λόγοις κωλύδασιν.

Attica sunt, ut olim docuit Cobet, κωλύδασιν et κωλυδεῖν, unde formantur nomina κωλύσις et κωλύδασις, sed κωλυδεῖν et κωλύδασις vitio nata sunt. Hellenisticum est κωλύειν.

AD POLITIUM.

P. 272 A. γυμνοὶ δὲ καὶ ἄστρωτοι θυραυλοῦντες τὰ πολλὰ ἐνέμοντο· τὸ γὰρ τῶν ὄρων αὐτοῖς ἔλυπον ἐπέκρατο, μαλακὰς δὲ εὐνάς εἶχον ἀναφυσμένης ἐκ γῆς πύας ἀφθόρου.

In hac beatæ ἐπι Κρόνου vitæ descriptione addita miror verba τὰ πολλὰ. *Semper* enim tunc foris habitasse homines crederes. Utrum ipse scriptor addiderit iudicans aqua tamen pluvia terram carere non potuisse an interpolator aliquis ambigo.

P. 277 C. γραφῆς δὲ καὶ συμπάσης χειρουργίας λέξει [καὶ λόγῳ] δηλοῦν μὲν ζῶον μᾶλλον πρέπει τοῖς δυναμένοις ἔπεσθαι· τοῖς δ' ἄλλοις διὰ χειρουργιῶν.

Deleverim verba καὶ λόγῳ ut glossema vocis λέξει.

P. 279 E init. καὶ τῶν ἀτρήτων τὰ μὲν νεύρινα φυτῶν [ἐκ γῆς], τὰ δὲ τρίχινα· κτέ.

Scire pervelim quænam φυτὰ non e terra nascantur, itaque verba ἐκ γῆς, quæ recte absunt mox sub litera C ὅπῃ φυτῶν ἔρτι νεύρα κατὰ λόγον εἶπομεν, mihi quidem suspecta sunt admodum.

P. 282 A. καὶ μὴν ξυστική γε καὶ νηστική κτέ.

Vox nusquam alibi, quod sciam, obvia vitiose sic scripta est pro νηστική, ut optime p. 283 A legitur κροκονητικήν et ibidem νηθέντα. Verbi νῆν perfectum est νένημαι, adi. verbale νητός, unde νητικός et νητική, subst. verbale νῆμα. Verbi forma recentior νήθειν, quæ traditur infra p. 289 C, num genuina sit dubitari potest.

P. 295 C. ἰατρὸν — μέλλοντα — ἀποδημεῖν καὶ ἀπέσεσθαι τῶν θεραπευομένων συχνὸν — χρόνον.

Propter sequens futurum malim ἀποδημήσειν.

P. 297 B. NE. ΣΩ. Οὐκ ἔστ' ἀντειπεῖν παρά γε ἅ νῦν εἶρηται.

ΞΕ. Καὶ μὴν πρὸς ἐκεῖνα οὐδὲ ἀντιρρητέον.

Sententia flagitat ut aut scribamus Καὶ μὴν <καὶ> κτέ. aut transponamus Καὶ μὴν οὐδὲ πρὸς ἐκεῖν' ἀντιρρητέον.

P. 297 C. NE. ΣΩ. Πῶς τε τοῦτ' εἶρηκας; οὐδὲ γὰρ ἔρτι δηθεν κατέμαθον τὸ περὶ τῶν μιμητῶν.

Non est huius loci ironica vocula δῆθεν, scilicet, sed affirmativa δῆτα.

P. 299 A. extr. τιμᾶν δ τι χρῆ παθεῖν αὐτῶν τινὰς ἢ ἀποτίνειν.

Plerumque nota formula iudicialis sonat: — παθεῖν — ἢ ἀποτίσαι, rarius — πάσχειν — ἢ ἀποτίνειν, rarissime autem apparet quod hic legitur παθεῖν ἢ ἀποτίνειν, quae scribendi ratio mihi quidem valde suspecta est.

Ibidem E. NE. ΣΩ. Δῆλον ὅτι πᾶσαι αἱ τέχναι παντελῶς ἐν ἀπόλοιθ' ἡμῶν, καὶ οὐδ' εἰς αὐθις γένοιτ' ἂν ποτε διὰ τὸν ἀποκωλύοντα τοῦτον ζητεῖν νόμον.

Insolentior verborum compositio, pro qua expectatur aut διὰ τοῦτον τὸν ἀποκωλύοντα ζητεῖν νόμον aut δ. τ. ἀ. ζ. ν. τοῦτον.

P. 362 E. ΞΕ. Μοναρχία τοίνον ζευχθέντα μὲν [ἐν] γράμμασιν ἀγαθοῖς, οὓς νόμους λέγομεν, ἀρίστη πασῶν τῶν ἔξ.

Manifestum dittographema qua ratione defendi possit me latet.

(Continuabuntur).

ΦΛΑΒΙΟΣ — ΦΑΒΙΟΣ.

Io. Lydus de mag. pop. Rom. I 23 ed. Wuensch MCMIII ap. Teubn. agens de nominum Romanorum significationibus scripsisse traditur: Πεινάριος δὲ ὁ πεινῶν (!) καὶ Στάτιος ὁ εὐῆλιξ καὶ Φαῦστος <ὁ εὐδαίμων> καὶ Φλάβιος ὁ εὐνους κτέ.

Explicatio ὁ εὐνους luculentissime docet scriptorem dedisse Φάβιος, ut erat Latini sermonis rudior, hoc nomen non derivans ab eo quod est *fabula*, sed a verbo *favere*.

Non esse, quod crederes, Φλάβιος vitium typographicum confirmat Wuenschii Glossarium p. 177.

Eadem opera emendabo vitiosam lectionem ibidem III 13 (p. 101, 8) ἀπέσβη δὲ οὕτως ἄπαντα, ὡς τοῦ τόκου τὸ λοιπὸν σχολάζοντα τοὺς λεγομένους ἐκκεπτάρους — οἰονεὶ ὑποδέκτας τοῦ σίτου — κατασχεῖν τὸ σκρινίον κτέ.

Ipse enim scriptor significat se dedisse ἐκκεπτάρους, *seceptarios*.

H. v. H.

V A R I A

SCRIPSIT

H. J. POLAK.

I. — In horrei archaeologici, cui nomen est *Bulletin de Correspondance Hellénique*, Volumine XXVIII (1904) p. 201 seqq. Pierre Jouguet, Gustave Lefebvre VV. DD. duo *δοτρακα* imaginibus additis ediderunt in urbe Aegyptiaca Louqsor sibi comparata. Alterum saeculi p. Chr. VIⁱ v. VIIⁱ in antica imaginem continet rudissima arte delineatam Petri Euangelistae, in postica vocabula nonnulla, *ἀδιανόητα* quidem, ut etiam editoribus visum, Graeca tamen — videor mihi videre <προσ>κυνισω — — *μεν αυτον τευα* (?) *μηταλαβουμεν* (!) —; prius non indignum videtur quod paucis animadversionibus adiectis hic repetatur. Textus ab editoribus propositus est in hunc modum: [Π]ατήρ ποθ' υἶδν εὐποροῦν/τα τῷ βίῳ καὶ μηδὲν | αὐτῷ τὸ σύνολον δωρούμε/νον ἐπὶ τὸν Σκύθην Ἀνά/χαρσιν ἤγεν εἰς κρίσιν· || οβόα (sic) δ' ὁ υἶδς τοῦτον μὴ | θέλων τρέφειν· οὐκ οἰκίαν, | οὐ κτήμα, οὐ χρυσοῦ (sic) βάρρος; | Ποῖός τις οὖν τύραννος ἢ ποῖός κριτής | ἢ νομοθέτης ἀρχαῖος ἐνδίκως ἐρεῖ | L (i. e. ἔτει) δ' αὐτοκράτορος Τίτου Αἰλ[ίου Ἀ]δριανοῦ Ἀντωνίνου. Praeter *ἰῶτα* subscriptum ubique omissum, menda sanatu facillima *οβσα* pro *ἐβόα*, *χρησου* pro *χρυσού*, *ἐρεῖ* versu ultimo refictum ex *ερη*, notanda bis scripta syllaba *δρι* in Ἀδριανοῦ et in ultimo vocabulo factum *τ* ex *δ*.

Agnoscimus puerum sive Aegyptium Graecissantem sive Graecum in Aegypto prima litterarum elementa addiscentem. Nam vera videtur editorum sententia, tenere nos scribendi exercitium, qualia permulta proximis decenniis ex plurimis orbis

Graeci oris provenerunt, quibus tirociniis debemus, — ut pauca de multis tangam — fragmenta *Hecales* Vindobonensia et Leidensia Babriana ab Hesseltingio eruta, a Leeuwenio hic illic emendatius repetita. Praesens exemplum eo praestat quod tempus subscriptum est, quae res palaeographiae studiosis haud ingrata videbitur. Nempe exaravit ea tiro Graecus anno imperii T. Antonini Pii quarto, i. e. p. Chr. 140/1, si editores audimus; sed quidni p. Chr. 141/2, cum Antoninus a. 138 imperium sit adeptus? Hoc quoque editores rectissime monuerunt, a magistris exscribendos proponi solere locos inprimis poeticos Homero, Hesiodo, tragicis, comicis, Callimacho, Babrio, aliis sublectos. Quo magis mirum, latuisse eos ipsum quoque quem repraesentaverunt locum poetae cuidam deberi; tenere enim nos trimetros iambicos non male tornatos; qua de re monuit Theodorus Reinach, vir clarissimus, vol. sequenti eiusdem operis (1905) p. 258. Sed ne hunc quidem ex omni parte sequi licet. Velut, quod scribit de versibus quarto quintoque: „on y rencontre non seulement un hiatus peu excusable (κτῆμα οὐ), mais, chose plus grave, un spondée au troisième,” — quod scilicet vitium procurare cupit ita, ut pro τοῦτον reponatur αὐτόν, — fugit eum ratio. Nam neque spondens in tertia sede vel apud tragicos aliquam habet offensionem, et vitium metricum quod revera adest, spondens in quarto pede, multo minore negotio tolli potest. Transponatur: ἐβδά δ' ὁ υἷος, μὴ θέλων τοῦτον τρέφειν, eademque opera sarciatur hiatus inserta littera: οὐκ οἰκίαν, οὐ κτῆμα<τ>, οὐ χρυσοῦ βάρος, et sic in re metrica horum versuum nihil supererit offensionis.

Sed graviora sunt quae me in hac narratiuncula offendant. Unde, quaeso, pendent accusativi οὐκ οἰκίαν κτλ.? Respondent editores: „la suppression du verbe dans la phrase οὐκ οἰκίαν n'est pas due, pensons-nous, à une étourderie du scribe: elle est volontaire et s'explique par l'emportement de l'interlocuteur.” Itaque vertunt: „Mais n'[a-t-il] pas une maison, des biens, des monceaux d'or?” Scio plures ellipses nobis miras nunc Graecis veteribus tribui solere, quarum certissimam esse illam apud Theocritum XVIII 11: ἢ ῥα πολὺν τιν' ἔπινας, quae olim vel Cobetum male habuit, satis munitam Eurip. *Cycl.* vs. 569 et Antiphonis fr. 144, 8 K. Scio sic nunc defendi v. c. Sophoclis in

Electra vs. 1075 seqq.: Ἡλέκτρα τὸν ἀεὶ πατρός / δειλαία στε-
 -νάχουσ', ut ex participio repetatur στεναγμόν, itaque acquiescerem
 fortasse eodem remedio nostro quoque versui adhibito, ut ex-
 trinsecus suppleatur ἔχει, acquiescerem item in statuenda simili
 ellipsi versus ultimi, ut intellegatur: ποῖός τις οὖν τύραννος — —
 ἐνδίκως ἐρεῖ (κατ' ἐμοῦ), — nam hoc quoque editores volunt
 vertentes: „quel est donc le tyran — — qui pourrait équitable-
 ment se prononcer [contre moi]?” — nisi, ut cetera omittam,
 res ipsa qua de agitur subabsurda mihi videretur. Mire mihi
 certe accidit vel in ficto exemplo pater divitiis affluens a filio,
 quamvis sit et ille opulentissimus, γηροτροφίαν apud iudices
 efflagitans. Ex ipsa rei natura sequitur, opinor, officium parentes
 senes alendi ita demum filiis incumbere, *si parentes inopes sint*.
 Apud oratores atticos plerumque quidem hac de re in transcurso
 tantum atque in universum exempli causa agitur, republica
 cum parentibus comparata, nec tamen prorsus desunt loci qui
 rem accuratius definiant. Velut Isaeus Or. I (π. Κλεωνύμ. κλ.) § 39
 habet: Εἰ μὲν Πολύαρχος ὁ πατήρ Κλεωνύμου, πάππος δ' ἡμέτερος,
 ζῶν ἐτύγγανε καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐνδεής ὦν, — — ἡμεῖς ἂν
 διὰ τὴν ἀγχιστείαν καὶ τὸν πάππον γηροτροφεῖν ἠναγκαζόμεθα.
 Idem Or. VIII (π. Κίρ. κλ.) § 32: εἰ γὰρ ἔζη μὲν ὁ πάππος,
 ἐνδεής δὲ ἦν τῶν ἐπιτηδείων, οὐκ ἂν οὗτος ὑπόδικος ἦν τῆς
 κακώσεως ἀλλ' ἡμεῖς. κελεύει γὰρ (ὁ νόμος) τρέφειν τοὺς γονέας·
 — — — διόπερ ἀνάγκη τρέφειν αὐτούς ἐστι, κἂν μηδὲν καταλίπωσι.
 πῶς οὖν δίκαιόν ἐστιν, εἰ μὲν μὴδὲν καταλίπωσιν, ἡμᾶς
 ὑπόδικους εἶναι τῆς κακώσεως ἢ μὴ τρέφωμεν, εἰ δὲ
 τι καταλείπωσι, τόνδ' εἶναι κληρονόμον ἀλλὰ μὴ ἡμᾶς; Apparet
 utroque loco de parente inope agi, non de opulento. Sed fuit,
 opinor, sophisticæ ævo haud indigna quaestio, num, si pater
 propter indigentiam liberis ad victum cultumque necessaria
 praebere non valuerit, filius postea dives factus vel sic alendi
 sustentandique lege teneretur. Itaque inclino potius in hanc
 opinionem, discipulum non diligentissimum bis (post vs. 5um
 et i. f.) versum unum omisisse in quibus quam requiro fuerit
 sententia, praesertim cum vix a me impetrare possim ut hoc
 quoque credam, τίς ἐρεῖ dictum esse pro τίς ἐρεῖ κατ' ἐμοῦ,
 ipsumque illud λέγειν κατὰ τινος Graecum esse *de iudice ad-*
versus aliquem pronunciantem usurpatum. Versiculos a scribis iuve-

nilibus aliquoties omitti vidimus etiam v. c. in Babrio Assendelftiano, ut certe insoliti nihil hic factum esse fingamus.

Quapropter malo equidem narratiunculam in testa traditam constituere et supplere ita:

⟨Π⟩ατήρ ποθ' υἷὸν εὐποροῦντα τῷ βίῳ,
καὶ μηδὲν αὐτῷ τὸ σύνολον δωρούμενον,
ἐπὶ τὸν Σκύθην Ἀνάχαρσιν ἤγεν εἰς κρίσιν.
ἔβδα δ' ὁ υἷός, μὴ θέλων τοῦτον τρέφειν·

5. οὐκ οἰκίαν, οὐ κτήμα⟨τ'⟩, οὐ χρυσοῦ βᾶρος
⟨ἐκτήσαθ' ἡμῖν, νωθρὸς ὢν καὶ δυστυχής.⟩
ποῖός τις οὖν τύραννος ἢ ποῖός κριτής
ἢ νομοθέτης ἀρχαῖος ἐνδίκως ἐρεῖ,
⟨τὸν παῖδα μὴ θρέψαντά μ' ὡς νῦν δεῖ τρέφειν.⟩¹⁾

Vix opus est ut addam, quae supplevi me speciminis tantum causa proposuisse, non quod ipsa me poetae — vel, si quis mavult, versificatoris — quae interciderunt verba ex Orco revocasse animum induxerim. Quid Anacharsin poeta noster respondentem fecerit, ne divinare quidem audeo, adeo multa excogitari possunt. Duo monenda supersunt. Anacharsidi plura acute dicta et sapienter animadversa a philosophis inprimis Graecis tribui solere, quorum pars satis locuples apud Mulla-chium (*Fragm. Phil. Gr.* I pp. 232/4) collecta reperitur, in vulgus notum est; *διηγημάτια* circa eum ligata oratione adstricta, quantum videri scio, hucusque ignota erant. Cuiam poetae historiola nostra debeatur, in obscuro latet et fortasse latebit. De Machone cogitarem *ἐν Χρειαῖς*, nisi liberiores laxioresque hunc trimetros fudisse ferme constaret et elocutionis forma in universum diversa uteretur. Sed summa me advertit dictionis numerorumque similitudo nostram inter narratiunculam et aliam item metricam de Charonda scilicet in novercam dicto apud Diodor. Sic. XII 14. Leguntur apud hunc in succincta expositione legum quae ab Charonda latae circumferebantur et alia satis insulse observata et de duabus legibus, quas ipse inprimis impense admirabatur, haec quae deinde sequuntur. Ἄμφοτέρως δὲ τὰς προειρημένους πολλοὶ τῶν ποιητῶν δι'

1) Leeuwenius (per litteras) proponebat: τὸν μὴ με θρέψαντ' αὐτὸν ὡς νῦν δεῖ τρέφειν. Lectori optionem relinquo. Lusimus uterque.

ἔμμετρον ποιήματος μεμαρτυρήκασι· τὴν μὲν κακομι-
λίαν ἐν τοῖσδε· Ὅστις δ' ὀμιλῶν ἤδεται κακοῖς ἀνὴρ κτλ. (Euripid.
ex *Phoenice* fragmentum celebratissimum fr. 809 N¹.) Τὸν δὲ
περὶ τῆς μητριᾶς τεθέντα ἐν τούτοις·

Τὸν νομοθέτην Φασὶν Χαρόνδαν ἐν τινι
Νομοθεσίᾳ τὰ τ' ἄλλα καὶ ταυτὶ λέγειν·
Ὁ παισὶν αὐτοῦ μητριᾶν ἐπεισάγων,
Μήτ' εὐδοκιμείσθω μήτε μετεχέτω λόγου
Παρὰ τοῖς πολίταις, ὡς ἐπεισακτὸν κακὸν
Κατὰ τῶν ἑαυτοῦ πραγμάτων πεπορισμένος.
Εἴτ' ἐπέτυχες γάρ, Φησί, γήμας τὸ πρότερον,
Εὐήμερῶν κατὰπαυσον· εἴτ' οὐκ ἐπέτυχες,
Μανικὸν τὸ πείραν δευτέρας λαβεῖν πάλιν.

Ita haec editores constituunt Bentleyum secuti (*Respon. ad C. Boyl.* p. 210 versionis Lat.), qui primus trimetros iambicos agnovit. Ipse potius quam cum illo de „aliquo poetarum comicorum” cogitare, — cogitaverunt etiam Meinekius (in *Fragm. Comic. Gr.* p. 1199 edit. min.) et Kockius *C. A. F.* III p. 425 — malo referre ad versificatorem sapientium virorum acute dicta senariis concludentem, neque prorsus absimile est et quae de Anacharsidis iudicio in testa Aegyptiaca supersunt et quae de Charonda tradidit Diodorus ad unum eundemque auctorem referri oportere. Hoc certe animadversione dignum, in paucis de Charonda versibus duo inesse — μητριᾶν (quidni μητριᾶν?) et med. εὐδοκιμείσθαι, utrumque coniecturis sollicitatum — quae in poeta Attico, etiam Novae Comoediae poeta, iure meritoque dubio obnoxia sunt quaeque recentioris potius originis indicia habenda putaverim.

II. — In eiusdem collectionis eodem volumine (XXVIII 1904), Wilhelmus Vollgraff nostras, in eruendo solo Argolico strenue occupatus, et alias inscriptiones vulgavit illic sibi repertas et hanc inprimis memorabilem (p. 421/4): [Αἰγείων τῶν ἐν Κιλικίᾳ ἀνανέωσις τᾶς / [παλαιᾶς π]ρὸς τὰν πόλιν συγγενήας. /

[Ὁ δᾶμος τ]ῶν Ἀργείων καὶ ἡ βούλα καὶ οἱ σύνοδοι Αἰγείων / [τῶν ἐν Κιλι]κίᾳ τοῖς ἄρχουσι καὶ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δᾶμῳ / (5) [ἐκυτῶν συ]γγενέσι χαίρειν. Πόπλιος Ἄντειος Ἀντίοχος / [ἤδη πρεσβύ]τερος γενόμενος ἐν τῇ πόλι ἀμῶν περὶ πολλοῦ ἐποι[εῖτο

τὴν κίβισιν Φεύγει. — Περσεὺς δὲ εἰς Σέριφον γενόμενος, ἔρχεται παρὰ Πολυδέκτην (qui Danaem violare voluerat), καὶ κελεύει συναθροῖσαι τὸν λαόν, ὅπως δείξῃ αὐτοῖς τὴν τῆς Γοργόνης κεφαλὴν, εἰδὼς ὅτι ἰδόντες ἀπολιθωθήσονται. — Ἱστορεῖ Φερεκύδης ἐν τῇ δευτέρᾳ. Hinc in inscriptione nostra suppleverim: Περσεὶς γὰρ ἔφη — ἐπὶ τὰς Γοργόνας στελλόμενον ἐς [Ὠκεανὸν (vel Λιβύαν) ἀφικ]έσθαι Κιλικίαν κτλ. Quae in fine inscriptionis vix dispiciuntur ima litterarum lineamenta non magis quam editor probabiliter explere valeo. Eo minus quod quorsum mythologica narratio tendat ignoratur. Nam de Persei in Ciliciam adventu paucissima, de eius cum obscuro *Αἰγεῶν* (vel *Αἰγαιῶν*) in Cilicia vico necessitudine (*πολίχμιον* vocat Strabo XIV, 5 § 18, p. 676 C) nihil omnino, quod sciam, mythologi prodiderunt. Et fieri potest ut Aegaeenses ignotas nobis ob causas ad se traduxerint, quod de Tarso nobilissima suae regionis urbe paulo fidentius narrabatur. Eam primitus Assyriam fuisse, post coloniam ex Argis accepisse inter Graecos homines satis constabat, *πίστη* alii (Strab. XIV 5 § 12, p. 673 C) Triptoleum, alii (Dionysius Thrac et Alexander Polyistor ap. Steph. Byz. s. v.) Bellerophonem, Perseum alii fabulabantur ¹⁾. Tradidit nempe hoc Antipater (Thessalonicensis?) ²⁾ A. P. IX 557, egregius sane testis, adludit Dio Chrysostomus in Oratione ad Tarsenses prima (XXXIII § 45), ut Romanis inprimis temporibus hoc commentum invaluisse conicias. Hinc Aegaeenses, opinor, *αὐτοσχεδιάζοντες* profecerunt. Sed non hoc memorabile, verum Romanorum imperatorum temporibus, cum et Graecia et Cilicia vasto imperio iamdudum subditi essent, oppiduli longinqui et obscuri incolas talia esse commentos Argivosque aequae imbelles talium credulos admiratores esse nactos. Nempe ubi praesens gloria deficit, libenter homines ad veteres obsoletasque laudes confugiunt.

1) Cfr. i. a. Ed. Meyer *G. d. A.* II § 292 A.

2) Ad Sidonium olim referebat Brunckius in *Analectis*.

DE HYMNO QUODAM.

SCRIPSIT

P. H. DAMSTÉ.

Mabillon, qui S. Bernardi, abbatis Claravallensis, opera anno 1850 tribus voluminibus Mediolani edidit, volumine ultimo col. 1400 sqq. versus et 'rythmos' nonnullos quamvis dubitanter, ut videtur, exprimendos curavit. Brevi enim praefatione carminibus praeposita affirmat, Berengarium scholasticum in Apologia pro Abaelardo contra S. Bernardum auctorem quidem esse, Bernardum ipsum „a primis fere adolescentiae rudimentis cantiunculas „mimicas et urbanos modulos fictitasse et rythmico certamine „cum fratribus contendisse”, se vero non existimare carmina, quae sequuntur, Bernardo esse tribuenda, propterea quod Cistercienses nihil admitterent quod metricis legibus coercetur: ipsum Bernardum in componendo sancti Victoris Officio leges non tantum metri, sed etiam rythmi omnino neglexisse. Haec praefatus disertis verbis tria carmina Bernardo abiudicare pergit, de ceteris quinque addidit nihil. Inter haec autem carmina et ordine quidem primum omnium est „Rythmus de Contemptu Mundi”.

- 1 O miranda vanitas! o divitiarum
Amor lamentabilis! o virtus amarum!
Cur tot viros inficis, faciendo carum,
Quod pertransit citius quam flamma stupparum.
- 5 Homo miser, cogita; mors omnes compescit,
Quis est ab initio qui morti non cessit?
Quando moriturus est, omnis homo nescit:
Hic qui vivit hodie, cras forte putrescit.
Qui de morte cogitat, miror quod lastatur;
- 10 Cum sic genus hominum morti deputatur;

- Quo post mortem transeat homo, nesciatur:
 Unde quidam sapiens ita de se fatur:
 Dum de morte cogito, contristor et ploro,
 Verum est quod moriar, et tempus ignoro;
 15 Ultimum quod nescio, cui iungar choro:
 Ut cum sanctis merear iungi, Deum oro.
 Cur mundus militat sub vana gloria?
 Cuius prosperitas est transitoria:
 Tam cito labitur eius potentia
 20 Quam vasa figuli, quae sunt fragilia.
 Plus fide litteris, scriptis in glacie,
 Quam mundi miseri vanae fallaciae:
 Fallax in praemiis, virtutis specie.
 Qui numquam habuit tempus fiduciae.
 25 Credendum magis est viris veracibus,
 Quam mundi miseris prosperitatibus:
 Falsis in somniis et vanitatibus,
 Falsis in studiis et voluptatibus.
 Dic ubi Salomon, olim tam nobilis?
 30 Vel ubi Sampson est, dux invincibilis?
 Vel pulcher Absalon, vultu mirabilis?
 Vel dulcis Ionathas, multum amabilis?
 Quo Caesar abiit, celsus imperio?
 Vel dives splendidus, totus in prandio?
 35 Dic, ubi Tullius, clarus eloquio?
 Vel Aristoteles, summus ingenio?
 Tot clari proceres, tot retro spatia,
 Tot ora praesulum, tot regna fortia;
 Tot mundi principes, tanta potentia,
 40 In ictu oculi clauduntur omnia.
 Quam breve festum est haec mundi gloria
 Ut umbra hominis sunt eius gaudia,
 Quae semper subtrahunt aeterna praemia,
 Et ducunt homines ad dura devia.
 45 O esca vermium! o massa pulveris!
 O roris vanitas, cur sic extolleris?
 Ignorans penitus utrum cras vixeris,
 Fac bonum omnibus quamdiu poteris.

Haec carnis gloria, quae magni penditur
 50 Sacris in Litteris flos foeni dicitur;
 Ut leve folium quod vento rapitur,
 Sic vita hominis luci subtrahitur.

Nil tecum dixeris quod potes perdere,
 Quod mundus tribuit, intendit rapere:
 55 Superna cogita, cor sit in aethere,
 Felix qui potuit mundum contemnere.

Quamquam de poetae vel de poetarum nominibus quidquam pro certo affirmare non ausim neque quemquam ausurum puto propter incredibilem quae apud medii aevi homines existit auctorum incuriam, hoc dudum mihi constitit, versus quos uno tenore Mabillon descripsit non unum, sed duo continere carmina: alterum constare vs. 1—16, alterum vs. 17—56, id quod rhythmus inde a vs. 17 immutatus satis superque comprobatur. Non me fugisse sive editoris sive typothetae errorem in vs. 2, ubi *virtus* male pro *virus* expressum est, addere vix opus esse opinor.

In qua re alios mecum consentire postea vidi. Nuper enim Merrill¹⁾ v. cl. et alia S. Bernardi carmina edidit et unum, quod ex iis, quos supra descripsi versibus complectitur vs. 1—16 exceptis versibus 9—12: emendata est corruptela in vs. 2, sed pro *Ut*, quod apud Mabillonem in vs. 16 est, minus bene apud eum legitur *Et*.

Brevi post in manus mihi venit Hymnarium quoddam²⁾, in quo hymnum repperi incipientem verbis *Cur mundus militat sub vana gloria!* Legere cum pergerem, mox vidi hymnum hunc integrum quasi editionem aliquanto emendatiorem esse partis alterius Rhythmi, quae apud Mabillonem vs. 17—56 efficitur. 'Emendatiorem' dico, quandoquidem primo omissi sunt vs. 25—28, quos meram praecedentis strophae paraphrasin esse quivis agnoscet; deinde melior evasit interpunctio, quae apud Mabillonem hic illic pessime constituta est; denique haec est lectionum discrepantia:

1) *Latin Hymns selected and annotated* by W. A. Merrill, Boston 1904 (pg. 58).

2) *Hymnarium, Blüten lateinischer Kirchenpoesie zur Erbauung. Mit Vorwort von Dr. Carl Bernh. Moll*, Halle 1861 (pg. 136).

<i>Apud Mabillonem:</i>	<i>In Hymnario:</i>
fide (vs. 21)	— crede (vs. 5)
miseri (vs. 22)	— fragilis (vs. 6)
Qui (vs. 24)	— Quae (vs. 8)
dives (vs. 34)	— Xerxes (vs. 14)
retro (vs. 37)	— rerum (vs. 17)
sunt (vs. 42)	— sic (vs. 22)
homines (vs. 44)	— hominem (vs. 24)
dura (vs. 44)	— rura (vs. 24)
O roris (vs. 46)	— O ros, o (vs. 26)
Ignorans (vs. 47)	— Ignoras (vs. 27)
Fac bonum (vs. 48)	— Benefac (vs. 28)
carnis (vs. 49)	— mundi (vs. 29)
Ut (vs. 51)	— O (vs. 31)
luci subtrahitur (vs. 52)	— hac via tollitur (vs. 32)
potuit (vs. 56)	— poterit (vs. 36).

Merrill igitur carmen prius sub S. Bernardi nomine edidit, etsi ipse quoque hymnorum omnium, qui ei attribui soleant, originem dubiam esse praemonet. Carmen alteram in Hymnarii indice sive Iacopono ascribi video sive Walthero Mapes. Utrumque carmen, male in unum coniunctum, a Mabillone S. Bernardo assignatum esse iam cognovimus.

S. Bernardus autem, abbas Cisterciensium in Claravalle qui fuit a. 1115—1153, vixit ab a. 1091 usque ad a. 1153. Iacobus de Benedictis Francisc. (Iacopone de Benedetti), Todis in Umbria natus, vixit ab a. 1221 usque ad a. 1306. Walter Map s. Mapes cum a. 1196 archidiaconus esset Oxonii, in vita fuit inter S. Bernardi et Iaconi tempora.

At vero qua auctoritate motus Moll v. d. hymnum alteram alterutri viro ascribendum putaverit, nam forte quod „Poesie Spirituale” ille scripserit quibus carmen inest. „Rinunzia del Mondo”, hic versus satiricos composuerit merito celeberrimos — de his omnibus ne verbum quidem addidit.

Si non ipsi S. Bernardo debentur carmina, at aequali eius ea deberi mihi quidem certo certius est: de poeta posteriore aliquo non est cogitandum. Nempe, si quid video, utriusque hymni poeta magnopere miratus est, penitus novit, nonnullis

is etiam imitatus est carmen nobilissimum, quod versibus, i leonini cristati trilices dactylici vocantur, Bernardus Cluniensis sive Morlanensis De Contemptu Mundi cecinit ¹⁾: ruit autem hic circ. a. 1140, quo tempore S. Bernardus abs in Claravalle erat. Morlanensem illum poeta hymni brevioris spicit verbis vs. 12: *Unde quidam sapiens ita de se fatur* atque versibus ultimis ea fere refert quae apud illum ita expressa ut pg. 19:

O pia gratia, celsa palatia cernere praesta;
Ut videam bona, factaque consona caelica festa.

Non animo coquar, aut sequar, aut loquar omne profanum;
Iungar habentibus aethera civibus, et sequar Agnum.

strophae autem a Merrillo omissae causam esse suspicor, quod a propter similia fere stropharum tertiae et quartae initia in ematii finem, i. e. post vs. 16, migraverit, ubi verba ultima *unde quidam sapiens ita de se fatur* sane absurda viderentur quae toti strophae minarentur perniciem. Quem stropharum finem conturbatum minime mirabitur qui quot modis variis

Iubilo rythmico de nomine Iesu eiusdem nostri „doctoris illifui” et medio aevo et temporibus recentioribus strophae inquaginta dispositae sint, paulum meminerit.

In hymno vero maiore, qui continetur versibus apud Mabilienem qui sunt 17—56 praeter versus 25—28, haud paucae sunt quae Morlanensis satirae legentem admoneant, velut in pg. 9:

Esset ibi decor Absalon indecor, et coma, nec non
Pes piger Asael, et manus Israel, arida Sampson.
Nullaque Caesaris in scia comparis illa facultas,
Et Salomonia nulla potentia, nulla voluptas.

que iterum in pg. 37:

Te decor extulit, Absalon abstulit, ultio duplex.

.
Quae tibi gloria? quae tibi gratia? quae tibi doni?

Non tibi gloria, non tibi gratia, quae Salomoni.

in quibus locis eadem nomina *Absalon* — *Sampson* — *Salomon*, ordine

¹⁾ Bernardus Morlanensis De Contemptu Mundi Libri tres. *Latina Satirical Poets* 7—102 (Roll Series).

modo inverso, posita vides quae apud Mabillonem vss. 29—31. Deinde vss. 33—40 manifesto spectant Morlanensis versus qui in pg. 37 sq. leguntur:

Est ubi gloria nunc Babylonia? nunc ubi dirus
Nabugodonosor? et Darii vigor? illeque Cyrus?
Qualiter orbita viribus inscita praeterierunt,
Fama relinquitur illaque figitur, hi putruerunt.
Nunc ubi curia pompaeque Iulia? Caesar, obisti:

Caesare nudus es, et prope nullus es, o ferus ille.
Nunc ubi Marius atque Fabricius inscius auri?
Mors ubi nobilis et memorabilis actio Pauli?
Diva Philippica, vox ubi caelica nunc Ciceronis?
Pax ubi civibus atque rebellibus ira Catonis?

Locos plures hic proferre longum est neque his modo perductus sum ut sive S. Bernardum sive postam eius aequalem Morlanensis opus pro exemplo habuisse crederem: multo magis ut ita sentirem me impulit utriusque carminis color congruens ac similis ratio qua uterque eorum argumentum suum tractaverit. Quam similitudinem nec Merrillum fugisse apparet qui quidem ad alium S. Bernardi hymnum, sc. de nomine Iesu, observavit: „The hymn is a meditation circling about its subject, like the poem of the other Bernard.”

AD SCHOLIUM HOM. K 515.

Integerne esset versus

:ὅδ' ἀλλοεκτητὴν εἶχ' ἀργυροτάξας Ἀρίλλαν

multi dubitarunt. In codice A adscripta est lectio Aristarchae: „ἀλλοεκτητὴν”, improbatum autem lectio Zenodoti: „ἀλλοεκτητὴν”. Dein haec in scholio sequi creduntur: „καταμικροῦ δέ ἐστι τὸ τοῦ αἰετὸς ἐκτετακτοῦ ἀλλοεκτητὴν δὲ ἐστὶ τὸ τοῦ αἰετὸς ἐκτετακτοῦ”. Sed revera scripta extant haec: „καταμικροῦ δέ ἐστι τὸ τοῦ αἰετὸς ἐκτετακτοῦ ἀλλοεκτητὴν δὲ ἐστὶ τὸ τοῦ αἰετὸς ἐκτετακτοῦ”.

Non offertur igitur proverbium nescio quod, sed ipse poeta dicitur usus esse locutione proverbiali, quae sermone pedestris hinc verba redditur: τὸ τοῦ αἰετὸς ἐκτετακτοῦ sive: non cunctis ἀλλοεκτητὴν ἀλλοεκτητὴν ἵψου καταμικροῦ.

Litterarum ἠ ἰσχυρὸν signum ἀλλοεκτητὴν εἶσθετες ἵψου.

V. L.

APULEIANA. ✓

SCRIPSIT

C. BRAKMAN I. F.

Cum ante quinque annos mensem fere Florentiae degerem rogatus a I. v. d. Vliet magistro carissimo, ut textum librorum noni decimi undecimi Apulei Metamorphoseon editionis suae conferrem cum codicibus Laurentianis, qui indicari solent litteris F et Φ vel numeris LXVIII, 2 et XXIX, 2, libentissime viri humanissimi voluntati morem gessi. Quae igitur in libris manu scriptis excutiendis reperiēbam recedentia a magistri mei editione, per litteras cum eo communicabam, sperans fore ut disputatio de codice Laurentiano LXVIII, 2 (cf. Mnemos. Vol. XXV p. 386 sqq.) ab ipso viro doctissimo, optime merito de Apuleio, suppleretur et perficeretur. At ille iam (ut Apulei verbis utar) „morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus” tam opera Madaurensis scriptoris quam aliorum discipulis tractanda reliquerat. Equidem quadriennio demum post immaturam deploratamque praeceptoris mortem audeo disputationem supra memoratam absolvere. Verum praeterquam quod recensebo ea, quae editio a van der Vliet curata, omittit adversusque codicum F Φ auctoritatem exhibet, numerum quoque augebo locorum similium, quos in illo libro nisi paucos non legimus. Sed neque discrepantias scripturae, quas Fridericus Gatscha ¹⁾ e codice Φ eruit neque *ὁμοιότηκας*, quas idem collegit, in animo mihi est repe-

1) Quaestionum Apuleianarum capita tria scripsit F. Gatscha. (Dissertat. Philol. Vindobon. Vol. sext. 1898; p. 141—190).

tere. Nonnullas autem addam observationes, quae pertinent ad genus scribendi Apuleianum et ad textum constituendum.

Hanc denique opportunitatem nactus gratias quam maximas Biagi et Rostagno, viris clarissimis, qui bibliothecae Laurentianae praesunt, agere volo, quod tam benevole permiserunt, ut librorum Florentinorum collationem conficerem.

Pag. 188, 21 ad tutelam salutis.

Pricaeus et Hildebrand, ut hanc locutionem illustrarent, aliquot afferunt locos Apuleianos, quibus adiungo (176, 15) ad tutelae praesidia et (190, 15) meae tutelae peruigiles excubias agitauerant.

189, 5 *nichil* F φ.

189, 11 mobili ac trepida facie percitus.

Conferre possumus (202, 27) laetitia percitus nuntiat e. q. s. et (Apul. Apol. cap. XII) quae (sc. Venus) sit percita populari amore; praeterea participium praesens generis activi legimus (186, 27) uicinos undique percientes e. q. s.

189, 26 *arreptis* F φ.

190, 5 subiti periculi turbine.

Hanc metaphoram Apuleium adamare ostendit Koziol ¹⁾ (pg. 247), cuius exemplis addi possunt (188, 6) in ultimo fortunae turbine et (225, 4) procellam Fortunae saeuientis euadere.

Eandem figuram Sidonius Apollinaris saepius adhibet, velut Epist. IX 9, 6 gentium concitatarum procella cuius immanis hinc et hinc turbo tunc inhorruerat; cf. etiam Epist. II 13, 4; IV 12, 1; VIII 1, 3; Carm. VII, 59.

190, 7 clausis obseratisque foribus (locutio redit 191, 29).

Hic duo participia synonyma coniunguntur: quod persaepe factum esse in *Metamorphoseon* libris apparet ex Koziol, qui fusius de ea re agit (l. c. pg. 84—102). Quocirca dubito an acquiescere non possimus in supplemento proposito a van der Vliet scribente pg. 105, 1 (germani) complexus indulge fructum et tibi deuotae <*caraeque*> Psychae animam gaudio recrea. Nam

1) Der Stil des L. Apuleius von H. Koziol. Wien 1872.

contra Apulei generis dicendi proprietatem editor inseruit adiectivum, cum participium requiri videatur. Lacuna autem est octo fere litterarum, quarum duae priores fuerunt *de*, itaque censeo scribendum: deuotae *deditneque* (= *dediteq3*). Quam lectionem tueri videntur verba: maritis aduenis ancillae deditae (101, 10), quae spectant ad Psychae sorores. Dedendi verbum Apuleius praeterea agnoscit pg. 31, 1; 95, 3; 221, 1 cet.

Editor certe improbans adiectivum coniungi cum participio scribit: (205, 19) occursoriam potionem et *inchoatium* gustum pro codicum scriptura *inchoatum*.

190, 11 *nactus* φ. 18 *somnum* φ primo, post manus recens *p* inseruit inter *m* et *n*. 28 *periclitantur* φ, *percotantur* F², sed ante *c* et post eandem litteram manifesta vestigia mutationis manserunt. Utrumque verbum Apuleius usurpat, nempe percotari pg. 205, 27; 218, 28 cet. Periclitandi verbum legitur infra pg. 191, 8 cet.; adasciscit autem (sicut nostro loco) coniunctionem *an* supra pg. 127, 19 (*periclitabor an*).

190, 24 de caelo . . . missus mihi sospitator.

Ad hunc locum Pricaeus laudat Tibull. I 3, 90

Sed videar caelo missus adesse tibi ¹⁾.

Fieri autem potest ut Apuleius in risum vertere voluerit duos locos Livianos, nempe (VIII 9, 10) aliquanto augustior habitu humano visus, sicut caelo missus (sc. Decius Mus) piaculum omnis deorum irae, qui pestem ab suis aversam in hostes ferret et (XXII 29, 3) iam magna ex parte caesis aliis, aliis circumspectantibus fugam Fabiana se acies repente velut caelo demissa ad auxilium ostendit.

Equidem non facio cum Gatscha, qui l. c. pg. 156 (in adnot.) scribit: dubito num Livium ipsum legerit Apuleius; nam certa imitationis vestigia extare non existimo. Immo et hic (190, 24) et aliis locis non ita paucis Apuleium in Livii verba iocari persuasum mihi habeo. Cf. quae dixi sub 197, 17; 262, 6 cet.

191, 14 producor ad uiam.

Cum hac locutione comparare possumus (194, 19) ad uiam prodeunt; (222, 8 me) producit ad uiam; (175, 17) nos ad uiam propellunt.

191, 24 postrema lascinia famigerabilis.

Eandem fere vim quam hic habet *postremus* etiam (204, 5)

1) Vide sub 209, 15.

postremis lamentationibus et (214, 22) postremas clades. *Extremus* adiectivum est synonymum in exemplis, quae affert Novák (pg. 22) ¹).

192, 1 mulier candida et ad huiusmodi flagitia perastutula.

Hic certe vis suffixi deminutivi plane nulla est neque inepte conferas: (186, 5) copia laetati largioris quaesticuli; verum omnino adeatur Koziol l. c. pg. 260 cet.

192, 6 *siccine* φ¹ *siccine* φ² (cf. 190, 17 *adhaccine*). 8 *par* (= *parabis*) φ.

192, 13 confutatus maritus.

Eadem vi praeditum redit confutandi verbum infra 195, 15 quem locum laudat Pricaeus. Aliam autem significationem habet pg. 254, 8 confutabat (sc. interula) optutum.

192, 16 *uides, istus* F², sed virgulam et priorem *t* addidit m. r.

193, 7 „quin tu, quicumque es homuncio, lucernam” ait, „actutum mihi expedis, ut erasis intrinsecus sordibus diligenter <an> aptum usui possim dinoscere e. q. s.

Pricaeus primus addidit *an*, quae particula in *Metamorph.* saepissime inservit sententiae interrogativae coniungendae cum sententia principali. Nihil tamen impedit quominus temptemus: *aptumne* usui possim dinoscere e. q. s., praesertim cum invenitur (177, 31) eum rogavit unus e nostris haberetne uenui lactem e. q. s.

Hic quoque dicendum est van der Vliet minus recte contra codicem edidisse (184, 5) *uenistine* tandem miserrimi laboris uicarius? In talibus enim enuntiatis Apuleius identidem particulam omittit, velut (157, 5) *uidetis istum pigrum tardissimumque et nimis asinum?* Accedit quod hic scriptor irridet Vergilium laudando ipsa poetae verba (Aen. VI 687):

venisti tandem, tuaque expectata parenti
vicit iter durum pietas cet. ²).

193, 27 sorte unica *p* casulis pluribus enotata consulentes de rebus variis plurimos ad hunc modum cauillantur.

Hoc exhibet codex, quod manifeste corruptum est. Van der Vliet edidit: per casum tabulis pluribus enotata, alius aliud.

1) Quaestiones Apuleianae. Scripsit Robertus Novák. Praegae 1904.

2) Cf. Aeneis Buch VI erklärt von Norden pg. 296.

Mihi verisimile videtur post illud *p* (= per) paucas syllabas similitudine proximi vocabuli *casulis* excidisse. Fortasse igitur verum est: sorte unica *perastutuli* casulis pluribus enotata consulescentes de rebus variis plurimos ad hunc modum cauillantur.

Casulis pluribus habeo pro dativo commodi qui dicitur. Inserta autem voce Apuleius utitur: (pg. 192, 1) mulier callida et ad huius modi flagitia perastutula.

193, 29 *cabillantur* F φ (at 195, 27 *cauillantes*).

194, 19 *uia¹ tota¹* (= uiam totam) φ. 21 *stagnāti* (= stagnanti) F *stagnati* φ. 23 *lassibus* φ¹ at m. r. superscripsit *lapsibus a labor*.

195, 5 *coarctant* φ. 18 *repiret* φ. 18 *quā* φ (etiam F¹ compendiose exhibuit *quam*, at F² habet *qua*). 24 *compingunt* (compendiose scr.) φ. 24 *pao* F. 25 *donarum* φ.

195, 25 apud fani donarium.

Non inutile puto praecipuos locos recensere ubi praepositio *apud* praedita est eadem potestate atque hic. Sunt autem hi: (20, 1) apud Athenas (quocum conferas velim: (31, 20) Corinthi apud nos); (68, 26) apud mea praecordia; (84, 10) apud nostros animos; (154, 10) apud historiam; (266, 27) apud cogitationes meas revolvebam; (273, 22) apud meum sensum disputo.

196, 2 *fileb*; Fφ. *comperauerant* primo fuit in F, at post prima manus * induxisse videtur. 13 *habundanter* φ. 15 *Sed* F. 18 *circumflueatis* (aut *-ntis*) est in F. 26 *leniorem* φ exhibet potius quam *leviorem*. 28 *dampnosam* φ. 29 *uaculis* φ¹ sed m. r. scripsit *δ* supra priorem *.

197, 6 *coetu* Fφ. 11 *indign*; φ¹ at m. r. scripsit *uus* supra *; inductum.

197, 12 familiari curiositate (repetitur ex pg. 56, 23).

Quae sint verba synonyma docet ipse auctor: (198, 9) nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar; (199, 13 quae) saevitia multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores ampliaverat.

Porro legimus: (204, 11) sumpta familiari constantia; (218, 21) familiarem cohibere insolentiam cet.

197, 15 *illuc* Fφ.

197, 17 centunculo magis inumbrati quam obtecti.

Hic quoque deprehendimus locum, ubi Apuleius Livium denotare videtur, declarant enim haec exempla: (Liv. XXI 58, 8) tegminibus suis magis obruti quam tecti; (XXII 5, 3) onerati magis iis quam tecti; (XXII 30, 4) plebei scitum quo oneratus sum magis quam honoratus.

Facile iam unusquisque credit Apuleium hominem Madaurensis multumque versatum in litteris Graecis et Latinis bellum Hannibalicum certe luculentissime enarratum a Livio legisse (cf. quae dixi ad 190, 24).

197, 23 *adhesi* φ. 198, 8 *in enorme* ὑφ' ἦν F φ.

198, 6 *ueterisque* Lucii fortunam recordatus et ad ultimam salutis metam detrusus summisso capite maerebam.

Eadem cogitatio invenitur supra: (143, 24) Haec eo enarrante ueteris fortunae et illius beati Lucii praesentisque aerumnae et infelicis asini facta comparatione medullitus ingemebam e. q. s. Conferri oportet Eurip. Iphig. Taur. 1121 τὸ δὲ μετ' εὐτυχίαν κακοῦσθαι θνατοῖς βαρῦς αἰών. Nec non per lectorem liceat afferre: (Dante Inf. V 121)

Nessun maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.

198, 9 *mihi* φ. 11 *loquūt* (= loquantur) φ.

198, 12 nec inmerito priscae poeticae diuinus auctor apud Graios summae prudentiae uirum monstrare cupiens multarum ciuitatum obitu et uariorum populorum cognitu summas adeptum uirtutes cecinit.

Vix opus est dicere Apuleio hic ob oculos versari (α 3) πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδτε γάστρα καὶ νόον ἔγνω. Alterum locum, ubi auctor Odysseae memor est, habemus: (pag. 7, 16) Aethiopes utrique, quod comparandum est cum α 23 Αἰθίοπας, τοὶ διχθὰ δεδαΐαται, e. q. s.

Iliadem autem significat primum (pg. 246, 27) Erat mons ligneus ad instar incliti montis illius, quem uates Homerus *Idaeum* cecinit e. q. s., tum (pg. 29, 1) balteo suo cincta (sc. Venus), quod spectat ad *κεστὸν ἱμάντα* illum (cf. ≡ 214).

198, 16 *gratas gratias* memini (repetitur ex pg. 16, 24; assimiliter dictum est: (152, 15) *gratias summas* mihi meminisse non destitit).

Est nimirum Graecismus et valet idem quod *χάριν εἶδέναι*. Ceterum annominatio illa redit (pg. 249, 1) *Gratiae gratissimae*.

198, 18 <at> *multiscium* reddidit.

Quod van der Vliet inseruit *at*, animadvertendum est a manu recentiore in φ tamen scriptum esse supra *multiscium*. 24 *thori* φ.

198, 24 ut hercules eius uicem frequenter ingemescerem.

Comparare possumus: (Cic. ad fam. XII 23, 3) tuam vicem doleo et (ad Att. VIII 2, 2) Quoius ego vicem doleo.

Apuleius insuper habet: (218, 11) hortulanus . . . suosque casus grauiter ingemescens.

198, 28 saeua scaeua.

Eandem annominationem inuenimus: (32, 8) scaenam an saenam. Dignae sunt quae conferantur paronomasiae: (67, 6) sero quidem, serio tamen subuenit; (111, 9) rimatur . . . et mariti sui miratur arma (cf. 234, 7-9 rimantur . . . mirati); (241, 9) nescius nesciam cet.

199, 1 tunc spretis atque calcatis diuinis numinibus in uicem certae religionis mentita sacrilega praesumptione dei, quem praedicaret unicum e. q. s.

His verbis hodie viri docti¹⁾ suspicantur ab Apuleio mulierem Christianae fidei perstrictam esse.

199, 3 *conictis* F φ. 6 *mancipat* φ. 8 *subingi* F² (at F¹ fortasse *subinugi*) *subiungi* φ. 14 *comeantem* φ. 18 *align* φ. 21 *insepabilis* φ. 27 *erum gnabilis* φ².

199, 29 longule etiam dissita facillime sentiebam.

Comparari oportet Florid. cap. II (ed. van der Vliet pg. 146, 11) neque longule dissita neque proxume adsita possumus cernere e. q. s. et Metam. 225, 6 ad longissime dissitas festinare uillulas.

200, 3 *herilis* φ. 13 *celotypum* φ. 19 *formositate* F φ. 21 *ad h* (= haec) φ.

200, 28 cum . . . profectionem pararet pudicitiamque carae coniugis conseruare . . . cuperet, seruulum suum . . . comonet e. q. s.

Ecce alliteratio prope continua! Confitendum autem est scriptorem interdum hac figura abusum esse. Legimus quidem in una pagina 152^a (vs. 11) Fotidi diras deuotiones; (vs. 16) maritum mihi meminisse; (vs. 17) honores habituri; (vs. 23) discurrerem daturus dominis; (vs. 24) multas mulas.

201, 1 *paret* φ (cf. 201, 21 *pat*' (= paratus)). 7 *digitotenus* φ φ' ὕ F φ. 12 *dha* sua F¹ *dha*¹ sua F². 13 *destrictam* F, *districtam* φ. 15 *prendens* (= prendens) F φ. 16 *quincie* F¹, post manus recens deleta littera *n* addidit lineolam curuatam supra *c*. 17 *philexitheri* F φ. 17 *matronę* F¹, post *m. r.* addidit *t* supra *t* paulum erasam. 18 *pulcritudo* φ. 19 *castitatas* F.

1) Cf. Schanz² Gesch. der Röm. Litteratur III Teil pg. 141.

201, 22 certusque fragilitatis humanae fidei et quod pecuniae cunctae sint difficultates peruae e. q. s.

Primum *certus* genitivum adsciscit sicut (77, 9) *certus erroris*, (230, 36) *certum extremae poenae*, (110, 2) *incerta consilii cet.*, tum pendet a *certus* sententia secundaria incipiens a *quod*, cum plerumque accusativus cum infinitivo sequatur velut 203, 30; 229, 10; 245, 2; 252, 6 *cet.*

201, 23 *fidi* φ. 25 *oportune nactus* φ. 25 *myrmicis* Fφ. 26 *medelam* φ.

201, 28 (ni) maturius cupito potiatur.

Idem legitur supra: (111, 26) ut diutius cupitis etiam nocte potiretur. Utroque loco haud dubie Apuleius imitatur Ovidium (Fast. III, 21):

Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita.

202, 1 (his) et huiuscemodi suadelis ualidum addens (<*aes*> *adigit* cuneum, qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffinderet.

Adigit scripsi e coniectura praeceptoris mei, qui voluit praeterea: ualidum addens *argumentum*, sicut in tali re belgice loqui solemus. Equidem inserui *aes*, quod proprio sensu *metalli* translato *pecuniae* sententiae sufficere videtur.

Vox aeris occurrit (131, 10) *aes* si forte prae manu non fuerit; (193, 10) nisi nos putas *aes* nostrum de malo habere *cet.*

202, 7 *mirmex* φ (sicut vs. 24). 10 *puectus* Fφ. 13 *indiuersas* úφ' év Fφ. 15 *formosae* φ. 17 *quãd* φ *quamuis* F. 17 *herilis* φ. 27 *philesithero*.

203, 1 aureos aereos.

Haec annominatio nos admonet illius quam legimus Florid. VI (ed. van der Vliet pg. 151, 18) non illi norunt aruum colere uel aurum colare e. q. s.

203, 1 \bar{q} (= quae) φ. 1 *norat* φ¹ sed m. r. scripsit *r* supra *r*. 9 *iam clamat* constat a correctore additum esse in φ. 15 *phylesitherus* φ. 15 *cognicas* φ¹ sed m. r. scripsit *tu* supra *cog* expunctum. 17 *mirmex* φ. 23 *erenata* úφ' év Fφ. 28 *mirmice* Fφ. 29 *adtrahi* F, *alithi* φ.

204, 3 *pome* F, sed prima manus eodem atramento superscripsit *ppe* (= prope). 3 *mirmex* φ. 12 *mirmecem* φ. 13 *ad* φ¹, sed m. r. superscripsit *at*. 17 *mi* φ. 18 *uincu* F¹ (scriptum in extremo versu, at m. r. in marg. addidit *la*), *uincula* φ, sed vocabulum rescriptum est. 20 δ (= hac) φ. 22 *post liminio* Fφ¹. 22 *mirmice* φ. 25 *actenus* Fφ¹.

205, 3 *compat* φ (cf. vs. 18 *patam* φ) 7 *oportune*. 8. Supra *ergo igitur* in F

scriptum est \overline{loqr}^1 \overline{asin}^1 (= loquitur asinus), erravit ergo van der Vliet putans *inquisit* superscriptum esse.

205, 11 reuelatis luminibus.

Oppositum legitur pg. 197, 1 luminibus obtectis (cf. 196, 17 uelata facie). Revelandi verbo Apuleius saepissime utitur velut (40, 8) reuelat (sc. corpus); (41, 22) reuelata facie; (53, 15) corpora . . . necatorum reuelari; (221, 26) cista . . . reuelata; (236, 25) reuelata sc. carpenta. At translato sensu adhibet (57, 18) reuelare secreta; (208, 10) reuelatis fraudibus cet.

205, 13 sol ipsum quidem delapsus Oceanum.

Koziol (l. c. pg. 338 et 339) et Hildebrand (pg. 790) plurima verba enumerant, quae Apuleius construere solet cum quarto casu, addi autem possunt: (253, 4) lucos . . . inerrans; (63, 14) cum penetrauerint larem; (264, 5) ripam maris proximamus (contra 65, 17 praesepio . . . proximantem); (208, 11) alueum succubabat; (13, 17) Socraten . . . superruo.

205, 14 $\overline{urð}$ ϕ^1 \overline{orb} ϕ^2 ; etiam in F¹ videtur exaratum fuisse $\overline{urð}$, nam littera *o* a qua nunc verbum incipit minima est atque vestigia mutationis prae se fert. 18 *sabius* F¹ *sauis* F². 24 *albeo* F ϕ^1 *aluo* ϕ^2 .

206, 7 uxor noscendae rei cupiens.

Repetitur magnam partem ex (pg. 146, 16) rei noscendae carpo ordinem.

206, 8 *obtundere* ϕ . 11 *dom*¹ (= domus) quod in ϕ praetermissum fuerat supra versam addidit prima manus (ut vid.).

206, 13 femina quae *secundo* . . . *rumore* gloriosa larem mariti pudice gubernabat e. q. s.

Van der Vliet in lacuna trium litterarum scripsit *semp* (= semper), quod ϕ inter *quae* et *secundo* exhibet. An supplendum est *omn* (= omnium)¹? Apuleio certe dignum fuit: quae semper secundo *omnium* rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat. Conferre possumus Front. (ed. Naber.) p. 209, 10 longeque praestat secundo gentium rumore iniuriam neglegere quam aduerso vindicare.

Invenitur praeterea apud hunc Apulei aequalem: (180, 3) et tu fortasse aliquid de me secundi rumoris acceperis.

Fronto et Apuleius alterum locum similem nobis praebent

1) Cf. quae dixi ad 217, 15.

valde notabilem: legitur in *Metamorph.* (pg. 6, 2) secundum quaestum . . . profectus et in *Arione* (*Front.* pg. 237, 5) secundum quaestum profectus.

206, 14 *rumore* F sed quattuor priorae litterae rescriptae sunt. 14 *glossa* (= gloriosa) F φ. 17 *monito quo nos* (omnes litterae relectae sunt) F.

297, 5 *protinus* φ.

207, 10 absque noxa nostri.

Nonnumquam pronomen personale pro possessivo usurpatur velut (16, 27) sine fatigatione sui (quod redit pg. 97, 1); (148, 24) uestri ¹) causa (contra legitur (224, 16) tua causa).

Memorabilis quoque est genitivus pron. pers. in his locutionibus: (259, 25) medio sui patore; (274, 6) aliquo sui signo cat.

207, 10 adseuerans breui absque noxa nostri suapte <sponte> inimicum eius uiolentia sulphuris periturum.

In cod. in extremo versu exstat scriptum *suapte*, post quod uocabulum spatium vacuum est trium quattuorue litterarum; novus autem versus incipit inde ab *inimicum*, itaque non male van der Vliet et alii desiderant *sponte* nisi forte quis *sua sponte* praefert, ut accuratius spatium vacuum expleatur. *Metamorphoses* vero agnoscunt *suapte* (cf. 162, 27 *suapte* pondere) et *sponte* (cf. 174, 3 *sponte* delatus ibidem ad sepulchrum).

207, 11 *sulphuris* φ. 12 *nec* F¹ *Nec* F² *impudicam* φ¹ *impudicam* φ². 29 *talis* F, sed partes superiores litterarum *i* et *s* rescriptae sunt.

208, 1 ⁷ *comota* F, videntur omnes litterae primae manus esse.

208, 2 identidem suadebat maritum temperius quieti decedere.

Cum hac constructione conferatur: (103, 17 summa est) ut te suadeant meos explorare uultus. Eodem modo Vergilius dixit (*Aen.* XII, 813):

Iturnam misero, fateor, succurrere fratri | suasi . . .

Quibus perspectis vereor ut audire possimus van der Vliet edere iubentem: (207, 14) uxori eius suasi e. q. s. (pro codd. lectione: uxorem).

208, 3 *utpote* φ¹ at m. r. in parte dextra superscripsit *qui*. 4 *profugeret* φ¹ at m. r. scripsit *at supra et*. 5 *quāb* φ. 6 *michi*. 6 *penita* videtur exaratum esse in marg. F. 21 *passos* videtur exaratum esse in marg. F. 29 *nichil* F *nil* φ. 31 *sulphuris* φ. 209, 12 *thorum* φ.

1) Cf. Boeth. III 1, 20 tui causa.

209, 15 cum primum rota solis lucida diem peperit.

Hic Hildebrand comparat (Tibull. I 9, 62):

Dum rota Luciferi provocet orta diem.

Sed ipsis Apulei verbis magis respondet Lucret. V 432

Hic neque tum solis rota cerni lumine largo
altivolans poterat e. q. s.

Ad hunc locum Lucretianum Munro multas *δμοιότητάς* collegit.

209, 16 *peperit* repetitum supra *peperit* fortasse ab eadem manu, quae pleraque huius capituli verba rescripsit in F. 21 *corrumpis* φ. 28 *pturbavit*. 30 *quāb*. 31 *ar millum* sic divisim scr. in φ.

210, 5 *larba* F¹ *larua* F²; *larua* φ (sed relectum). 8 *facinerosae* F *facinorosas* φ. 19 *affirmas* φ.

210, 27 *comae* pleramque eius anteuentulae contegebant faciem.

His verbis statim subiungimus: (vs. 21) crines pendulos et (184, 23) crinesque pendulos e. q. s., ut cum his tribus *Metamorphoseon* locis conferamus unum ex *Floridis*, nempe cap. III (ed. van der Vliet 148, 22) crines eius . . . anteuentuli et pro-penduli.

211, 8 atque ut illis saepicule et *interuocaliter* clamantibus nullus respondit dominus iam forem pulsare ualidius et quod diligentissime fuerat oppessulata, maius peiusque aliquid opi-nantes nisu ualido reducto uel diffracto cardine tandem patefa-ciunt aditum.

Novák l. c. pg. 61 *interuocaliter* ortum putat ex *iter uocaliter*, quod et ipsum dittographia quadam natum esset ex *uocaliter*. Mihi quoque illud *inter* corruptum videtur. Quoniam autem scriptor dicere uult dominum non solum identidem sed etiam maxima uoce a servis uocatum esse, scribo:

atque ut illis saepicule et *insuper* uocaliter clamantibus cet.

Coniecturae meae fauet: (275, 11) Ergo igitur cunctis adfatim praeparatis, decem rursus diebus inanimis contentus cibus *insu-per etiam* deraso capite principalis dei nocturnis orgiis inlustra-tus e. q. s.

Et insuper occurrit 185, 7; 204, 18 cet.

211, 11 Hic membrana pluribus locis perforata est, quamobrem multa uocabula diuisim scripta sunt, uelut (vs. 11) *oppes sula ta* (vs. 19) *comita tu* cet.

211, 24 sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris sui facies adhuc nodo reuincta ceruice eique totum nouercae scelus aperuit.

Nequit dubitari quin Apuleius imitatus sit hos versus Vergilii (Aen. I 353):

ipsa sed in somnis inhumati venit imago
coniugis; ora modis attollens pallida miris
crudeles aras traiectaque pectora ferro
nudavit, caecumque domus scelus omne retexit.

211, 27 *ea* F et ϕ .

212, 1 *sollempnibus* ϕ . 10 *honestum* F (et ϕ in margine). 18 *hortum* F *ortum* ϕ .

212, 13 ac dum fodiens dum irrigans ceteroque incuruus labore <quaesticulo> deseruit, ego tantisper otium placida quiete recreabar.

Deserviendi verbum dativum requirere videtur cf. (161, 32) uoracitati suae deseruit; (277, 4) ne sacris suis gregi cetero permixtus deseruirem. Vocabulo *quaestui* ab editore inserto deminutivum substitui, ut hic quoque post *uictum* (vs. 7) legeretur *quaesticulo*, sicut pg. 275, 15 quae res . . . etiam uictum uberiores subministrabat, quidni spiritu fauentis Euentus quaesticulo forensi nutrito per patrocina sermonis Romani. Etiam pg. 186, 5 deminutivum invenitur.

212, 17 *mensuum* (= mensuum) F.

213, 3 *q̄da* (= quadam) ϕ . 6 *cohibet* ϕ *cohibitus* F¹ sed m. r. priorem κ correxit in *i*. 7 In F post *tempore* spatium duarum fere litterarum in extremo versus vacuum est.

213, 11 nec moratus meus profectionem comparat. *meus* tantum habet F, at ϕ exhibet (quod van der Vliet fugit) *meus dominus*. Eandem $\xi\lambda\lambda\epsilon\iota\psi\iota\nu$ tuetur uterque codex (218, 19) at *meus* adhuc maerore permixtus; sed plene dictum est (212, 21) quippe cum *meus dominus* e. q. s. (cf. etiam 183, 14 cet.).

214, 2 *cepit* F *cēp* ϕ . 5 *deiscens* F ϕ ¹, in ϕ m. r. superscripsit *pansa*. 11 *rebullire* F¹ ϕ ¹ *rebullire* F² ϕ ². 13 *adtrahens* F¹ ϕ *adtraētes* F². 20 *Ad hoc* F¹ ϕ *ad hoc* F². 25 *iis* F¹ ϕ ¹ (ut vid.) *his* F², sed vestigia alterius *i* manserunt. *his* F². 27 *At* F¹ *at* F².

215, 5 iamque tota frugalitate spoliatum (sc. pauperem vicinum) ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat finiumque inani commota quaestione terram totam sibi vindicabat e. q. s.

Res hoc loco ab Apuleio commemorata similis est factis, quae Plutarchus tradit in Vita Tib. Gracchi (cf. cap. 8 *ἔξωσθέντες οἱ πένητες* e. q. s. *οἱ πλούσιοι . . . τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες* ¹⁾ e. q. s.).

215, 8 *agraestis* F *agrestis* φ, sed r rescripta est. 12 *Aderant* F¹ *aderant* F². 14 *praesentiam* φ. 16 *uoluit* F² φ. 25 *tirampnica* φ. 28 *sulphur* φ.
216, 6 *alumpnatos* φ.

216, 7 in eorum exitium inhortatos (sc. canes) immitti praecipit.

Hic *praecipere* constructionem verbi *iubendi* sequitur sicut (223, 24) ad se uocari praecipit filium; (262, 14) praecipit. . . . mihi linteam dari laciniam; cf. etiam pg. 25, 22 cet.

Verum iungitur cum coniunctivo pg. 104, 23 tu modo Zephyro nostro rursum praecipe, fungatur obsequio ²⁾ e. q. s.; pg. 270, 8 praecipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem cohercerem e. q. s.

216, 7 *precipit* F¹, sed m. r. scripsit e supra priorem i; *praecipit* φ. 9 *f* (= sunt) in F legitur in extremo uersu adiectum fortasse a m. r.; in φ quoque compendiose post additum est. 12 *irritatiores* φ. 14 *etribus* φ φ' ἔν F.

216, 15 terrae prosternitur.

Dativus solet apud Apuleium comitari verba, qualia sunt: prosternere, adplodere, procumbere cet. velut (217, 3) terrae concidit, (219, 13) terrae adplodit, (225, 27) terrae procumbit; (65, 22) angulo stabuli concesseram cet.

216, 15 Si codicum F φ auctoritatem sequi volumus, nobis scribendum est: saeuisque illis *et* ferocissimis canibus e. q. s.

216, 17 *adolecentem* F φ (sed 217, 2 *adulescens* F *adolescens* φ).

216, 19 atque ut eius letalem ululatum cognouere *ceteri* fratres e. q. s.

Eodem fere modo *ceteri* usurpatur: (54, 12) una de ceteris theatri statuis uel columnis; (277, 4) ne sacris suis gregi cetero permixtus deseruirem; (213, 18) una de cetera cohorte gallina. Ultimo loco scripturam traditam strenue defendit Novák (l. c. pg. 62).

1) Cf. Mommsen^{*} Röm. Gesch. II Bd. 1889 pg. 81.

2) Cf. Draeger Hist. Syntax IIer Bd. pg. 282.

216, 24 uindicarent *de* pollutissimo diuite mortem fratris.

Talem constructionem *vindicare* habet etiam Plin. Ep. IV 11, 14 seque de fortuna praefationibus vindicat (sc. Valerius Licinianus). Quamquam praepositio *de* ablativum comitatūr, tamen non eadem ratio atque hic subest huic loco (215, 16): cum alioquin pauperes etiam liberali legum praesidio de insolentia locupletium consuerint uindicari.

217, 1 (iniecta lancea) alterum per pectus medium transadegit.

Transadigere, verbo poetico, Apuleius utitur etiam pg. 76, 13; 167, 5; 173, 25. Apud Vergilium bis invenitur: Aen. XII 276 et 708.

217, 7 *tertij* φ. 10 *nōnulla*¹ (pro: *nonnullam*) φ. 15 *f̄m* (= fratrum) φ. In F quoque hoc vocabulum compendiose scriptum est, videtur autem ultima littera fuisse *α*.

217, 16 de prostratis tuis ciuibus gloriose triumphā.

Fieri potest ut hic Apuleius oratione significet Plutarchum, qui in Vita Caesaris narrata victoria ad Mundam reportata sic pergit: (cap. LVI) Τοῦτον ἔσχατον Καῖσαρ ἐπολέμησε τὸν πόλεμον· ὁ δὲ ἀπ' αὐτοῦ καταχθεις θρίαμβος ὡς οὐδὲν ἄλλο Ῥωμαίους ἠνίασεν cet.

217, 24 nec tamen *sui* molliorem prouocarat e. q. s.

Comparandum est: (185, 1) prorsus quasi deum praesentia solebant homines non sui fieri meliores sed debiles effici uel aegroti.

217, 26 *arripit* F φ *librato* F² φ.

218, 4 *arrepto* φ. *ingulam* F *ingulum* φ. 18 *arroganti* φ. 24 *supplicae* φ. 28 *opus* ÷ φ. 30 *loro me quo ducebar arreptum* F. *loro quo me ducebant arrepto* φ. *rursum* φ.

218, 33 (hortulanus) rursus deprecatur ciuilius atque mansuetius uersari commilitonem.

Deprecari diversa ratione iungit auctor, nam hic construitur cum accusativo cum infinitivo, rursus cum coniunctivo pg. 63, 29 utque mihi prosperis faueret uolatibus deprecatus et pg. 219, 28 deprecatur periclitanti sibi ferret auxilium e. q. s.

219, 3 *nichilominus* φ. 5 *anelitu* φ. 6 *Et dum* φ¹, sed m. r. scripsit *me* supra *Et* inductum. 6 *ydoneus* φ. 9 *deuastiore* ὄφ' ἔν F φ. 12 *arreptis* F φ.

220, 2 *quo ad* F *quoad* φ. 5 *adtracto* φ¹, sed m. r. scripsit *t* supra *d* expunctam.

14 *nactus* φ. 17 *amissam* φ (m. r. superscripsit *pdissaz*. 18 *que* F¹ q; F₁, at φ¹ exhibet *q̄*, quod m. r. mutavit in *qz*. 30 *tuc* (= tunc, sicut 219, 24 sed 220, 24 *tc* = tunc) φ. 22 *innia* δφ' ζν Fφ (at vs. 26 *de nuntiant* φ *denuntiant* F). 23 *repiisse* φ¹ at m. r. exaravit *p* supra *p*.

220, 25 ueniunt ad deuersori nostri *fores*¹⁾.

Merito Apuleius hic plurali numero utitur, sicut (27, 12) *fores* Milonis accedo; (162, 25) *stabuli fores* offirmari; (171, 20) *tacitus fores meas* accedas cet.

Inuenimus autem (211, 4) *adducta fore*, quod repetitur ex pg. 9 vs. 9 et (211, 10) *forem pulsare*. His tribus locis sermo est de cubiculo.

Translate auctor ponit (148, 19) *contorta et uituperanti nare* et (183, 23) *nare detorta*; at proprio sensu scribit (27, 1) *narius* *ariolabar tucetum*, (142, 6) *factore nimio nares aestuet*, (151, 21) *proflatisque naribus rudiui*, (170, 21) *odor* *per nares meas* percurrit.

Eandem rationem sequuntur *medela* et *medelae*, ut apparet ex (177, 23) *uulneribus medelas* *adhibere*, (252, 28) *partu fetarum medelis lenientibus* recreato et

(201, 25) *amorem suum aperit et supplex eum medelam cruciatui deprecatur*, (237, 23) *uaesanae libidini medelam capiens*, (224, 13) *medela ipsa et salus unica mihi tute ipse es* (cf. 63, 24; 64, 22; 242, 23 cet.).

Interdum singularis numerus vim collectivam habet (78, 11) *immanis ursae comparabat numerum*, (272, 24) *indefessi sermonis aeterna serie*, (183, 30) *conlaticia stipe de mensa paratus* (contra (130, 29) *duas stipes*; (237, 17) *stipes acceptans* cet.).

Substantiva abstracta singularem requirunt: (196, 7) *multiui circuitus intorquebant molas ambage uaria* (contra (212, 16) *siderum ordinatis ambagibus*); (196, 9) *prorsus instabili machinarum uertigine*.

Rursus abstractum pro concreto adhibitum facile pluralem admittit: (277, 1) *gloriosa in foro redderem patrocina*, quocum *conferas* (275, 17) *quaesticulo forensi nutrito per patrocina sermonis Romani*.

Perspiciuum est cur pluralis numerus adhibeatur hisce locis:

1) Haec omnia exempla desidero apud Koziol l. c. pg. 250—253.

(194, 17) conraserant non paruas pecunias; (237, 17) non paruas summulas.

Uberrimum fontem substantivorum plurali numero enuntiatorum praebet liber undecimus, cuius color omnino poeticus est; satis habeo afferre: (253, 2) delubris Ephesi; (266, 6) praesentibus gaudiis; (270, 13) turbæ sacratorum; (271, 2) ad profanorum intellegentias.

Neque tamen eiusmodi substantiva pluralia desunt in aliis libris: (227, 20) principia dicere; (248, 17) tropaeisque bellorum inclitum suis adminiculis futurum cet.

221, 7 adiurantes genium principis e. q. s.

Adiurare saepe apud Apul. cum accusativo iungitur cf. (43, 8) adiurans cuncta numina; (57, 1) adiuro enim tuum mihi carissimum caput (quocum conferas Catull. 66, 40 adiuro teque tuumque caput et Vergil. XII 816 adiuro Stygii caput implacabile fontis); 215, 18 suam suorumque carorum salutem quam sanctissime adiurans; de deo Socr. V (Goldb. pg. 10, 16) utrumque idoneum non est, quod adiures.

Attamen alia constructio invenitur: (63, 7) adiuro per dulcem istum capilli tui nodulum e. q. s. (219, 1) idque per spes prosperas eius orabat adiurans.

221, 9 *de tegere* F *detegere* φ. 10 *puplicis* φ. 12 *comparare* F *comparē* φ. 28 *protinus* φ. 28 *puplicum* φ.

In subscriptione corrigatur *Olibio*, quod exaratum est in Fφ; praeterea notentur haec: *Salustius* φ. *ūc* Fφ. *cōstantinopolis* φ.

(Continuabuntur).

AD LUCIANUM.

De Iovis minis ex Homero notissimis sic Mars Deor. Dial. 21 § 1: „ὅτι μὲν καθ' ἕνα πάντων ἀμείνων καὶ ἰσχυρότερός ἐστιν οὐκ ἂν ἀρνηθεῖν, ἰμοῦ δὲ τῶν τοσοῦτων ὑπερφέρειν, ὡς μὴ καταπονήσειν αὐτόν, κἂν τὴν γῆν καὶ τὴν θάλατταν προσλάβωμεν, οὐκ ἂν πεισθεῖν.”

Ut decurrant haec, sic sunt corrigenda: ἰμοῦ δὲ ὄντων τοσοῦτον ὑπερφέρειν ὡς κτέ.

Cf. ipsius Iovis apud Homerum verba (Θ 27): τόσσον ἐγὼ περὶ τ' εἰμὶ θεῶν περὶ τ' εἰμὶ ἀνθρώπων.

v. L.

TRIFOLIUM HORATIANUM.

SCRIPSIT

P. H. D'AMSTÉ.

SAT. II. 1 vs. 62.

Trebatius poetae se satiras scripturum asseveranti quaecumque vitae suae fuerit condicio, respondet:

O puer, ut sis

Vitalis metuo, et maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat.

Locus accuratam explicationem non admittit: locutio *frigore te feriat* si significat: *refrigeratus se abs te abalienet*, post verba *ut sis vitalis metuo* nimium languet, ubi de mortis frigore potius cogites. Post iocosum illud *ut sis vitalis metuo* additamentum tam frigidum, quod vim ac leporem loci corrumpat omnem, ferendum non est. Accedit quod *frigore ferire* mira videtur copulatio ac suspiciosa admodum. Has difficultates neque Persius nobis tollit, quem l. 107 locum imitatum esse Orelli monet:

Sed quid opus teneras mordaci radere vero
Auriculas? Vide sis, ne maiorum tibi forte
Limina frigescant.

neque tollunt loci ceteri, qui ad nostrum illustrandum afferri solent, Suet. Aug. 66: „ex levi frigoris suspicione” et Sen. Ep. XX. 5. 11: „Recitabat Montanus Iulius carmen, tolerabilis poeta et amicitia Tiberii notus et frigore.”

L. Mueller explicat *frigore*, „von der gründlich abgekühlten,

feindlichen Gesinnung"; Kiessling: „durch plötzliche Erkältung seiner jetzt noch warmen Empfindung für dich, welche dich wie ein Blitz aus allen deinen Himmeln stürzen wird"; Krueger, qui difficultatem loci sensisse videtur: „dass er gegen dich erkalte und durch seine Kälte dich unangenehm berühre, so dass dir dadurch das Leben verkümmert wird. Anspielung auf eine durch Erkältung herbeigeführte lebensgefährliche Krankheit." Legendum est:

O puer, ut sis
Vitalis metuo, et maiorum ne quis amicus
Fulgure te feriat.

Sic continuatur Trebatii verborum gravitas lepidissima simulque Horatii amici potentiores, Maecenas, Pollio, Messalla, alii tecte cum Iove aequantur. Ceterum cf. Od. II. 10. 12: „feriuntque summos fulgura montis" et Bentl. ad l.

SAT. II. 4 vs. 87.

Catius artis culinariae mensaeque struendae praecepta ubi dedit, utique omnia munda esse oportere addit atque exclamat:

Ten lapides varios lutulenta radere palma
Et Tyrias dare circum inlota toralia vestis,
85 Oblitum quanto curam sumptumque minorem
Haec habeant, tanto reprimi iustius illis
Quae nisi divitibus nequeant contingere mensis?

Difficultatem loci significat Kiesslingii annotatio: „*reprehendi* fast gleich *desiderari*, da der Tadel auf das Fehlen der genannten Dinge geht." L. Mueller minus confidenter de loco scripsit haec: „*reprimi* wohl verderbt, da *reprimere* in der Bedeutung *requirere*, *desiderare* nicht vorkommt. Einen passenden Sinn giebt die Umstellung Peerlkamps: *Oblitum tanto reprimi (te) iustius, illis haec habeant quanto curam sumptumque minorem, quae u. s. w.*, sodass *minorem illis, quae* zu verbinden ist. Doch ist so die Wortstellung ziemlich auffällig."

Neutri assentiendum puto, sed mecum corrigas velim:

Oblitum quanto curam sumptumque minorem
Haec habeant, tanto reprimi iustius illis
Quae nisi divitibus nequeant contingere, omissis?

i. e. Oblitum haec, quanto minorem curam sumptumque habeant, tanto iustius quam illa, quae nisi divitibus contingere nequeant, reprehendi omissa si sint. Ita demum apta ac vera erit Kruegeri interpretatio: „die Vernachlässigung der so leicht zu beschaffenden Reinlichkeit ist viel tadelswerter als wenn etwas fehlt, was nur zu dem Luxus der Reichen gehört,“ dummodo inducantur cetera: „Bei *haec* und *illis* als Objekten des Tadels steht die Sache *pro rei defectu*.“

Ex *omissis* nimirum *omissa* ad *haec* facile intellegitur.

Si quis *omissa* malit, moneo hoc non solum ad litterarum traditarum ductus minus prope accedere sed etiam ambiguitatem inde oriri posse, utrum ad *quae* an ad *haec*, quod longe remotum est, sit referendum: accedit quod *omissis* mihi quidem multo videtur elegantius.

Verbum omittendi, quod apud Horatium saepe invenitur, semper eundem locum in hexametro obtinet:

Ep. I. 5. 30:

Tu quotus esse velis rescribe et rebus omissis.

Ep. I. 6. 30:

Si virtus hoc una potest dare, fortis omissis.

Ep. I. I. 98:

Quod petiit spernit, repetit quod nuper omisit.

Ep. I. 6. 48:

Hoc primus repetas opus, hoc postremus omittas.

Sat. II. 5. 26:

Aut spem deponas aut artem illusus omittas.

Ep. II. 3. 44:

Pleraque differat et praesens in tempus omittat.

Ep. II. 3 vs. 45.

Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
 Ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
 Pleraque differat et praesens in tempus omittat;
 45 Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
 In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
 Dixeris egregie, notum si callida verbum
 Reddiderit iunctura novum e. q. s.

Quod editores plerique Bentleium secuti vs. 46 ante vs. 45 collocant puncto post vs. 44 posito, iure L. Mueller improbat eo quod verba *hoc amet, hoc spernat* a praecedentibus seiungi non liceat, nec non *promissi* obscurum esse monet, quoniam neque de recitationibus neque de poetae gloriosi genere adhuc sermo fuerit.

Horatium in his versibus componendis locum Terentianum spectasse suspicor, quem locum alibi quoque eum imitatum esse notum est (Sat. I. 4 vs. 105 sqq.). Apud Terentium enim Ad. vs. 417 sqq. cum Demea exposuit hominibus in omnium vitas tamquam in speculum inspiciendum esse atque ex aliis exemplum sumendum, 'hoc facito', 'hoc fugito', tandem Syrus morae impatiens se eodem modo conservis praecipere respondet

'hoc salsumst, hoc adustumst, hoc lautumst parum;
illud recte, iterum sic, memento'. sedulo
moneo, quae possum pro mea sapientia;
postremo, tamquam in speculum in patinas Demea
inspicere iubeo et moneo quid facto usus sit.

Quocirca uno vocabulo *promissi* immutato locum Horatianum ita legendum puto:

Ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
Pleraque differat et praesens in tempus omittat,
Hoc amet, hoc spernat: promus sit carminis auctor
In verbis etiam tenuis cautusque serendis.

Dixeris egregie e. q. s.

In quibus *promus* (cf. Sat. II. 2. 16: *foris est promus*) est pro: tamquam *promus*, ut Sat. I. 1. 58 *Aufidus acer*, pro: *Aufidi acris instar*, ibid. 101 *Naevius*, pro: ut *Naevius alter*, Sat. II. 3. 71 *Proteus*, pro: quasi *Proteus*, Ep. I. 2. 41 *rusticus*, pro: ut *rusticus in fabula*.

OBSERVATIUNCULAE DE IURE ROMANO.

SCRIPSIT

J. C. NABER S. A. FIL.

(Continuantur ex pag. 72).

XCV.

AD LEGEM DAMNATAM (19 DIG. 5. 2).

Hereditatem ex causa inofficiosi vel totam petere solemus vel pro portione: totam, si nemo alius ab intestato heres futurus sit, pro portione, si alius eodem iure veniat¹⁾. Et fieri potest, ut quis totam hereditatem petendo tamen pro parte testamentum rescindat, veluti, *si ab initio unum sibi heredem eligat, adversus quem inofficiosi querelam instituat*²⁾, vel si *adversus duos heredes expertus diversas sententias iudicum tulit et unum vicit, ab altero superatus est*³⁾. Ex diverso fieri potest, ut pro portione petendo totum testamentum rescindamus, si non egerit aut non obtinuerit, cui competebat alterius partis actio. Transibit enim tota hereditas in causam intestati totaque cedit ei qui portionem petiverit secundum verba Papiniani⁴⁾: *filio, qui de inofficioso matris testamento contra fratrem, id est, matris fra-*

1) Cf. l. 10 § 1 D. 5. 8; l. 1 § 1 D. 5. 4: *qui hereditatem vel partem hereditatis petit, is non ex eo metitur (sibi), quod possessor occupavit, sed ex suo iure.*

2) L. 25 § 1 D. 5. 2. Hoc necessario fiet, quum coheres ab intestato futurus suam partem ex testamento possideat. Debeo enim secundum Pegasi sententiam (l. 1 § 3 D. 5. 4) totam hereditatem petere ab extraneo.

3) L. 15 § 2, l. 24 D. 5. 2; l. 76 pr. D. 81; l. 13 § 4 D. 38. 2; c. 13 C. 8. 28.

4) L. 16 pr. D. 5. 2.

trem ¹⁾, institutum de parte ²⁾ ante (quinquennium) egit et obtinuit, filia quae non egit aut non obtinuit, in hereditate legitima [fratri] non concurrat. Habet igitur, qui vicit, totam hereditatem, cuius petivit partem; nam nisi haberet totam, non esset in quo soror concurreret. Habet autem totam iure accrescendi, quod agnoscit Paulus quoque ³⁾: qui repudiantis animo non venit ad accusationem inofficiosi testamenti, partem non facit his, qui eandem querelam movere volunt, et item ⁴⁾: si duo sint filii ex hereditate et ambo de inofficioso testamento egerunt, et unus postea constituit non agere, pars eius alteri accrescit, idemque erit tunc tempore exclusus sit ⁵⁾. Huic sententiae non obstat, quod praemiserat ⁶⁾ Papinianus ⁷⁾: querenti partem fac(ere) qui non queritur, nam facit partem in computanda debita portione, et quae sequuntur ibi verba: et si dicam inofficiosum, non totam hereditatem debeo sed dimidiam petere, quae tollunt reapse ius accrescendi, si sunt genuina ⁸⁾, tamen adsignanda Papiniano non videntur sed Ulpiano. Videtur sane alio loco ⁹⁾ a se desciscere summus iurisconsultus, quum doceat: si de inofficioso duobus separatim agentibus alter obtinuit, libertates competere, quae alias competere non possunt, quam si pars hereditatis in testamento remansit ¹⁰⁾. Itaque secundo responsorum libro accrescendi iuri locum dat, undecimo denegat atque conservat partem non agentis ¹¹⁾ vel non obtinentis heredi scripto. Est tertia sententia: nec locum esse accrescendi iuri nec heredi scripto eam partem conservari, sed

1) Intelligi solet agentis frater.

2) Cf. l. 27 § 3 D. 5. 2: pro portione.

3) L. 17 pr. D. 5. 2.

4) L. 23 § 2 D. 5. 2.

5) Idem ius est in bonorum contra tabulas possessione, quae patrono datur (l. 21, l. 24 D. 38. 2; l. 4 § 1 D. 38. 5; l. 21 § 2 D. 37. 14; Schmidt, *das Pflichttheilrecht des patronus* (1868) p. 40/1)

6) Palingenesiam sequor.

7) L. 8 § 8 D. 5. 2.

8) Genuina non videntur Antonio Fabro (in Rationalibus).

9) L. 29 pr. D. 44. 2.

10) Cf. l. 8 § 16, l. 17 § 1, l. 28 D. 5. 2; l. 76 pr. D. 31; l. 6 D. 37. 7; c. 13 C. 3. 28

11) Eandem causam esse non agentis et non obtinentis, demonstrat Papinianus l. 16 pr. D. 5. 2, quam supra interpretatus sum Ergo fallit Windscheid (1891) § 584 not. 24 (i. f.).

ipsi dari qui non egerit vel non obtinuerit, et exstat ¹⁾ apud Paulum ²⁾: *si de inofficioso testamento patris alter ex liberis exheredatis ageret . . . rescisso testamento alter quoque ad successionem ab intestato vocatur, quamquam exstat quidem apud Paulum, sed multum abest, ut ab hoc profecta sit. Defendit enim ibi vel maxime ius accrescendi, qua de re ut constat, totum fragmentum exscribam. Qui repudiantis animo non venit ad accusationem inofficiosi testamenti, partem non facit his, qui eandem querelam movere volunt. Unde, si de inofficioso testamento patris alter ex liberis exheredatis ageret [quia rescisso testamento alter quoque ad successionem ab intestato vocatur et ideo universam hereditatem non recte vindicasset], hic, si obtinuerit, (solus) uteretur rei iudicatae auctoritate, quasi Centumviri hunc solum filium in rebus humanis esse nunc cum facerent intestatum crediderint. Resecui Ottonis Gradenwitz ³⁾ exemplo, quae sermonis nexum turbant, nec possunt conciliari cum ceteris, quia, si partem non facit in petendo ⁴⁾, qui querelam repudiat, quidni alter de toto recte agit? Apparet autem quaestionem alterius tractatus causa institutam esse; neque enim dicit, quid iuris sit, si ea species eveniat, sed quid futurum esset, si eveniret, eo scilicet consilio, ut inde alterius nodi solutionem paret. Nec dubito, quin tractatus principalis, unde superiora tracta sint, in proximo supersit, id est, l. 19 eod. (D. 5. 2) ex eodem Quaestionum libro: *Mater decedens extraneum ex dodrante heredem instituit, filiam unam ex quadrante, alteram praeteriit: haec de inofficioso egit* ⁵⁾ et obtinuit. Quaero: scriptae filiae quomodo succurren-*

1) Cf. Windscheid (1891) § 584¹⁴, qui requirit auctoritatem („*Quellenseugnisse*”), quasi nusquam sit.

2) L. 17 pr. D. 5. 2.

3) Philol. 62 (1908) p. 116/7 („*man wird den . . . Satz als ein Glossen betrachten dürfen*”). Cf. quoque Gerhard, ibid. p. 99 („*jenes Glossen . . . kann ich nicht anders verstehen, denn als . . . Polemik gegen die von Paulus . . . ausgesprochene Ansicht*”).

4) Quia enim in computatione debitae portionis utique partem facit (l. 8 § 8 D. 5. 2), hoc solum remanet, in quo partem ne faciat.

5) Scilicet adversus extraneum de tota hereditate secundum Pegasi sententiam (l. 1 § 8 D. 5. 4). Nam adversus sororem, quod putant Eisele, *Ztschr. der Sav.-St.* XV (1894) p. 294⁴; Gradenwitz, Philol. 62 (1908) p. 121, qui posset, cui pars virilis utique conservatur (l. 23 pr. D. 5. 2; l. 6, l. 7 D. 87. 7), quam ne habet

dum ¹⁾ sit. Consultus ad haec, *Respondi: filia praeterita id vindicare debet, quod intestata matre habitura esset, itaque dici potest eam, quae omissa* ²⁾ *est, etiam* ³⁾ *, si totam hereditatem petat et obtineat, solam habituram universam successionem Stupent omnes* ⁴⁾ *, merito: quae enim ista ratio est, si filia suam partem vindicare debet, ideo totum petendo assem consecuturam, quum ceteri plus petendo litem perdant? Sed omnia recte se habebunt, si iurisconsultus id respondit, quod l. 17 pr. eod. nunc separatim legitur: Respondi: (qui repudiantis animo non venit ad accusationem inofficiosi testamenti, partem non facit his qui eandem querelam movere volunt. Unde — crediderint). Itaque dici potest, eam quae omissa est — solam habituram universam successionem [quemadmodum si altera omisisset legitimam hereditatem]. Sed non est admittendum ut adversus sororem audiatur [agendo de inofficioso. Praeterea dicendum est non esse similem omittenti eam quae ex testamento adiit. Et ideo ab extraneo semissem vindicandum et defendendum totum semissem auferendum, quasi semis totus ad hanc pertineat]. Secundum quod non in totum testamentum infirmatur, sed pro parte* ⁵⁾ *intestata efficitur, licet quasi furiosae iudicium ultimum eius damnetur. Ceterum, si quis putaverit filia obtinente totum testamentum infirmari, dicendum est etiam institutam ab intestato posse adire: nec enim quae ex testamento adiit, quod putat valere, repudiare legitimam hereditatem videtur, quam quidem nescit sibi deferri, cum et hi, qui sciunt, ius suum, eligentes id quod putant sibi competere, non amittant. Quod evenit in patrono, qui iudicium defuncti falsa opinione motus amplexus est* ⁶⁾ *: is enim non videtur bonorum possessionem contra*

quidem? De tota autem hereditate agere potest, quemadmodum posset de dodrante, si extraneus totam hereditatem possideret, quia nemo partem ei facit, nam habet soror debita portione plus, licet virili parte minus.

1) Adversus auctoritatem rei iudicatae, quia soror totam hereditatem evicit.

2) *Omissus* pro praeterito alibi quoque invenitur: l. 16 D. 28. 2; l. 4 § 1 D. 37. 4.

3) *Etiam* nonnumquam pro consequenter usurpari, dixi ad c. 2 C. 3. 31 (cap. harum observat. LXXXII).

4) Excipiatur Eisele, *Ztschr. der Sav.-St.* XV (1894) p. 293-299.

5) *Dodrante* scilicet.

6) Est hoc ita eventurum, si patrono *missus* debita portione relictum sit (Gai. III § 41), nam alioquin ignorabit bonorum contra tabulas possessionem sibi competere. Sed, quia idem ius est in filia, cui minus debita portione relictum sit, quam sic non

tabulas repudiasse [Ex quibus apparet non recte totam hereditatem praeteritam vindicare, cum rescisso testamento etiam institutae saluum ius sit adeundae hereditatis]. Cancellavi inprimis: *quemadmodum si altera omisisset legitimam hereditatem*¹⁾, quia, si res egeret τῷ ἐπὶ παραδειγματος λόγῳ, requirerentur talia: *quemadmodum si altera (quum esset praeterita) omisisset (querelam)*. Cancellavi praeterea *agendo de inofficioso*, quia non, an adversus sororem agere possit de inofficioso, sed de *rei iudicatae auctoritate* quaeritur²⁾, quam adversus sororem obtinere negat Paulus³⁾. Adhuc cancellavi: *praeterea dicendum est non esse similem omitenti eam quae ex testamento adiit*, quum propter argumentum Ottonis Gradenwitz⁴⁾, tum quia verba remittunt ad priorem, quam damnavimus, clausulam⁵⁾. Cancellavimus denique *et ideo ab extraneo semissem vindicandum et defendendum totum semissem auferendum* et item *ex quibus apparet non recte totam hereditatem praeteritam vindicare, cum rescisso testamento etiam institutae saluum ius sit adeundae hereditatis*, quae sunt eiusdem manus, quae in hoc fragmento iam dedit: *filia praeterita id vindicare debet quod intestata matre habitura esset*, et item in l. 17 pr.: *quia rescisso testamento — universam hereditatem non recte vindicasset*. Apparet in l. 17 pr., l. 19 D. 5. 2 duos auctores personare, quorum alter eius, qui nolit⁶⁾ queri, portionem ad quarentem transferat, alter transferendam neget, et posse utrumque fragmentum restitui, modo inter Paulum et Tribonianum recte di-

possit ignorare querelam sibi competere, non apparet, cur a patrono petat exemplum Paulus. Nam Tribonianum reum egisse in hac causa non proderit, quia ne iure quidem novo interest inter filiam et patronum (Schmidt, *Pflichttheilsrecht des patronus* (1868) p. 83 cum not. 188).

1) Cancellat clausulam Gradenwitz quoque (Philol. 62 (1903) p. 133¹: „als Glossem“), sed ab *itaque dici potest*.

2) Si recte locum suum restitui l. 17 pr. cit.

3) Optima sane ratione, quod iudicio non interfuit. Sed non videtur eam expressisse.

4) Philol. 62 (1903) p. 133¹: „der Satz ... ist eine bedenkliche Vorwegnahme des weiter unten folgenden nec enim — quae ex testamento adiit.“

5) *Quemadmodum si altera omisisset legitimam hereditatem*.

6) *Quum possit*, addendum censet Windscheid (1891) § 684¹¹. Sed fallit additio quum in eo, qui debitam portionem habet (l. 19 D. 5. 2), quia reliqua eius portio accrescit, tum in eo qui ex iusta causa exheredatur (cf., quam ipse laudat Windscheid, l. 24 D. 38. 2 et l. 10 § 4 D. 37. 4 cum sch. 4 (Anon.) ad Bas. 40. 3. 9).

vidatur. Neque ea ratio impugnari debet ab iis, qui omnia, corruptissima licet, interpretari malunt quam aut probabili coniectura sanare aut restituere interpolationibus auctori suo redditis ¹⁾, quia multa sunt saecula, postquam ut in re desperata l. 19 D. 5. 2 inter *damnatas* retulerunt ²⁾. Horum igitur pace hoc fragmentum restituere licuerit. Interim observabimus in querela ius accrescendi competere auctoritate Papiniani ³⁾ et Pauli ⁴⁾, non competere autem eiusdem Papiniani ⁵⁾ et Ulpiani ⁶⁾ et Triboniani ⁷⁾ auctoritate, sed partem eius qui non queritur aut remanere in testamento ⁸⁾, aut ipsi qui questus non est quaeri ⁹⁾.

XCVI.

DE SACRAMENTO DENEGANDO.

Quaerunt viri docti, utrum praetor, sicuti denegat formulam ¹⁰⁾ potestatis ratione, ita ¹¹⁾ legis actionem quoque denegare consueverit; vel provocant ¹²⁾, ut id ipsum demonstrant, ad locum

1) Est quoque media sententia, quibus videatur interpolationis redditio remedium esse legitimum, verum coniectura multo minus (Gradenwitz, *Interpolationes* (1887) p. 3), quam transfert Eisele (*Ztschr. d. Sav.-St.* X (1889) p. 297) a coniectura ad glossematum indagationem.

2) Cf. Ricci, *Bullott. dell' istit. di dir. rom.* V (1892) p. 47.

3) L. 16 pr. D. 5. 2.

4) L. 17 pr., l. 19, l. 28 § 2 D. 5. 2.

5) L. 29 pr. D. 44. 2.

6) L. 8 § 8 D. 5. 2, modo genuina sint: *et si dicam inofficiosum, non totam hereditatem debeo sed dimidiam petere.*

7) L. 17 pr., l. 19 D. 5. 2.

8) Papin. l. 29 pr. cit.

9) Tribon. l. 17 pr. D. 5. 2.

10) De actionum denegatione fuit caput harum observatiuncularum LXXXIV.

11) Itaque non ad rem facit — facere putat Wlassak (*Ztschr. der Sav.-St.* XXV (1904) p. 81-83) — quod praetor die nefasto omnem legis actionem denegare debeat vel quum sua iurisdictione non sit (Karlowa, *Civilprozess* (1872) p. 845). Talis enim denegatio non est voluntaria (cf. Karlowa, op. cit. p. 342/3: *ein solches ... Nicht-geschehenlassen ... wäre ... kein ... denegare.*) Ad stipulatur huic Demelius, *die Confessio* (1880) p. 42 not. 5 i. f.).

12) E. g. Lenel, *Urspr. und Wirk. der Exceptionen* (1876) p. 41.

Valerii Maximi ¹⁾, ubi praetor Calpurnius data non heredi bonorum possessione, heredem *lege agere passus non e(esse)* perhibetur ²⁾. Non recuso testem, sed miror, quidni sistant Ulpianum, qua parte scribit ³⁾ de impubere adrogato: *hunc aut non admittendum esse ad inofficiosum, aut si admittatur, etsi non obtinuerit, quartam ei, quam habet ex constitutione divi Pii, quasi aes alienum concedendam*. Nam vero simile est Ulpianum scripsisse: *non admittendum ad sacramentum* ⁴⁾, sed etiamsi scripsit, quod hodie legitur, vel sic probatur, sacramentum denegare potuisse praetorem, quia centumvirale iudicium sine dubio per sacramentum ordinabatur temporibus quoque Ulpiani ⁵⁾. Itaque praetoris est ad querelam vel *admittere* vel *non admittere* ⁶⁾ causa scilicet cognita. Atque sic demum intellegi potest, cur scribat Ulpianus ⁷⁾: *ei demum aufer(ri) quod testamento datum est, qui usque ad sententiam iudicum (in) lite improba perseveraverit*, ne quis idem putet de eo quem praetor summoverit. Sed videndum est, quid proprie in praetoris cognitionem de inofficioso veniat. Crediderim igitur venire praescriptiones a querela, veluti *post quinquennium* testamentum ne accusetur nisi *ex magna et iusta causa* ⁸⁾. Est quoque praescriptio, si quis relictum sibi legatum acceperit, videtur enim *agnovisse parentis iudicium* ⁹⁾. Dubitat in ea causa Eisele ¹⁰⁾, sitne praescriptio apud praetorem obicienda.

1) VII 7 § 5 (Propter temporis rationem cf. Lenel, op. cit., p. 42 not. 1).

2) Cf. praeterea Cic. Accus. III 44 § 113 (ia. 45 § 115); IV 16 § 39; de Orat. I 36 § 167.

3) L. 8 § 15 D. 5. 2.

4) Eodem modo c. 18 C. 3. 28 ubi nunc legitur *iusta querela contendisse* fuerit oportet *iusto sacramento contendisse* (Cic. de Orat. I 10 § 42).

5) Paling. fr. 488 (= l. 123 pr. D. 50. 17). — Dubitavisse videtur Lenel, *Urspr. und Wirk. der Except.* (1876) p. 42^a.

6) Praeter l. 8 § 15 cit. (D. 5. 2) cf. etiam l. 25 § 1, l. 31 pr. eod.; Lenel, op. cit. p. 42^a.

7) L. 8 § 14 D. 5. 2.

8) L. 8 § 17 D. 5. 2.

9) Modest. *de praescriptionibus* (= l. 12 D. 5. 2). Cf. l. 8 § 10, l. 10 § 1, l. 23 § 1, l. 31 § 3, l. 32 D. 5. 2; l. 5 pr. D. 34. 9; atque de patroni contra tabulas bonorum possessione: l. 3 § 18 D. 38. 2.

10) *Ztschr. der Sav.-St.* XV (1894) p. 300: *„ob die Sache in iure oder erst vor dem Centumviralgericht zu erledigen war, steht dahin“*. Cf. Lenel, *Ueber Urspr. und Wirk. der Exceptionen* p. 42^a: *„der Ausdruck praescriptio bei Modestin ist sicher indifferent“*.

Videtur autem, quia *post legatum acceptum . . . inofficiosum . . . dicere non permittitur* ¹⁾, èt apud praetorem obici posse praescriptio, èt, si hoc praetermissum sit, quum constet *cum, qui legatum perceperit, non recte de inofficioso . . . dicere* ²⁾, Centumviros propterea sacramentum iniustum pronuntiare posse ³⁾. In eo autem, qui *inofficiosi querelae vel palam vel tacita dissimulatione (renuntiaverit)* ⁴⁾, distinguendum videtur, utrum ante litis contestationem, an postea. Nam, si destiterit ante litem, sacramentum ei denegabitur; heredi quoque eius, licet post litem praeparatam ⁵⁾ decesserit, *non da(b)itur de inofficioso querela* ⁶⁾. Sin quis *post rem inofficiosi ordinatam* ⁷⁾ destiterit, ab ipsis Centumviris *postea non audietur* ⁸⁾. Potest quoque praetor ad sacramentum provocanti *condicio(nem) defer(re)*, ut, quamdiu de inofficioso litiget, tamdiu *irritum ne dicat testamentum vel ruptum* ⁹⁾, aut, si id spondere nolit, sacramentum denegare. Potest denique propter manifestam calumniam a querela removere, veluti, si *impubes adrogatus* ¹⁰⁾ adrogatoris testamentum accusare velit ¹¹⁾. Ex diverso non solet repellere praetor eos, qui non possunt de inofficioso queri ¹²⁾, veluti qui vel iuste exheredati sunt vel remoto testamento non sunt heredes futuri vel quartam debitae portionis ex voluntate testatoris habent; horum enim disceptatio Centumviros exspectat ¹³⁾. Idque est

1) Paul. l. 5 pr. D. 34. 9.

2) Marcell. l. 10 § 1 D. 5. 2.

3) Cf. Ulpian. l. 8 § 14 D. 5. 2.

4) c. 1 C. 2. 21 (22). Tacite renuntiat, qui non queritur, quum queruntur ceteri (l. 8 § 8, l. 16 pr., l. 17 pr., l. 19 D. 5. 2.).

5) Cf. l. 7 D. 5. 2.

6) L. 15 § 1 D. 5. 2.

7) Fuitne: *post (sacramentum) ordinat(u)m?*

8) L. 8 § 1 D. 5. 2. — Cf. praeterea l. 21 pr., l. 23 § 2, l. 27 pr. D. 5. 2.

9) L. 8 § 12 D. 5. 2; cf. c. 16 C. 3. 28.

10) Additar, a Triboniano, opinor: *ex his personis quae et citra adoptionem et emancipationem queri de inofficioso possunt* (cf. § 14 Inst. III 1 = c. 10 § 1 d C. 8. 47 S. 48). Sunt autem intelligendae quae èt *citra adoptionem* èt rescissae per *emancipationem* adoptione (cf. c. 10 cit. § 1e) tamen ab intestato vocantur.

11) L. 8 § 15 D. 5. 2.

12) L. 6 § 1, l. 25 § 1, l. 31 pr. D. 5. 2.

13) Cf. de eo qui non sit ab intestato heres futurus: l. 6 § 1 D. 5. 2; de eo qui iuste exheredatus sit: l. 31 pr. 5. 2 (atque Schulting, Thes. contr. XV 9); de eo qui quartam habet Paul. V 16 § 2.

nimirum, quod scribit Paulus¹⁾: *qui inofficiosum dicere non potest, hereditatem petere non prohibetur*²⁾, id est: ex qua causa Centumviri agentem submoturi sint, ex ea causa apud praetorem plerumque non praescribi. Repellunt autem Centumviri omnes, quos diximus, maxime vero eum, qui remoto testamento non sit futurus ab intestato heres, vel quia negetur filius esse³⁾ nec doceat *de fide generis*⁴⁾, ut in causa testamenti Urbinae⁵⁾, vel ideo, quia iure civili deficiatur, quum sit proximior heres alius. Rescindunt enim Centumviri testamenta, non rescindunt legitimum hereditatum ordinem. Cuius rei magnum est exemplum apud ipsum Iustinianum, qui removit⁶⁾. Etenim, quia suis quive inter suos ad bonorum possessionem a praetore vocantur semel defertur⁷⁾ ideo nepos a querela excludebatur, si huius pater avo supervixerat, quia remoto testamento avo suus heres filius extitisset, nec ullus nepoti locus praeterquam ex clausula Iuliani⁸⁾. Unde apparet, quod scribit Paulus⁹⁾: *si is, qui admittitur ad accusationem, nolit aut non possit accusare, an sequens admittatur, videndum est; et placuit posse (admitti), ut fiat necessioni locus, eo nihil induci praeter edictum successorium, ut recte adnotat Gothofredus*¹⁰⁾. Olim quidem non ita legitimo hereditatum ordine abstinebant Centumviri, cuius generis est, quod legitur apud Valerium Maximum¹¹⁾ de testamento M. Annei, rescissum id esse apud Centumviros ab huius filio quidem sed avunculo in adoptionem dato, et *parum adiuv(isse) heredes scriptos, quod M. Anneius filius in Sufenatis familiam et*

1) IV 5 § 4.

2) Prius non damnant Sichard, Cuiacius, Schulting, Eisele (*Ztschr. der Sav.-St.* XV (1894) p. 266); secundum non damnare maluit scriptor palimpsesti legis Romanae, quod edidit (1896) regia historiae academia Hispana. Krüger utrumque conservat (1878).

3) L. 20, l. 27 § 1 D. 5. 2.

4) Paul. V 16 § 2.

5) Quinctil. Instit. VII 2 § 4, § 5; cf. Tacit. Dial. 38.

6) c. 84 pr. C. 8. 28.

7) Cf. Windscheid (1891) § 578^a. De hereditate est l. 1 § 8 D. 38. 16, de bonorum possessione l. 13 § 1 D. 37. 4, quam laudat Leist, *die bon. poss.* § 103¹¹ (p. 249).

8) L. 8 D. 37. 8.

9) L. 31 pr. D. 5. 2. Cl. l. 14 eod. (Papin.).

10) Dionysius.

11) VII 7 § 2.

sacra transi(isset). Huius igitur in gratiam non testamentum tantum, sed adoptionem quoque Centumviri resciderunt. Idem dicendum puto de frequentibus apud Centumviros maternorum testamentorum ante senatusconsultum Orfitianum accusationibus¹⁾; neque enim mihi persuadeo toties in causam profuisse conventionem in mariti manum²⁾. Quin immo video apud Cervidium Scaevolam³⁾ *defunctae . . . amita(m)* heredi scripto controversiam facere, quae *legitima heres esse (non potest)*⁴⁾. Poterat quidem *casu*⁵⁾ ab eo perferri accusatio, cui locus non erat ab intestato futurus, sed postquam placuit Centumvirorum iudicio hereditatum ordinem non mutari, sine effectu is vincit, nisi pars hereditatis in testamento remaneat⁶⁾. Etenim, quamdiu vel minima pars in testamento remanet, adhuc nocet exhereditatio legitimo heredi⁷⁾; sin totum testamentum rescissum erit, huic cedit is qui, quum non deberet, tamen evicerit hereditatem⁸⁾. Atque sic rursus apparet, quam non utique verum sit, decantatum illud: *inter alios re(m) indicata(m) alii* nullo modo *prodesse*⁹⁾, nisi qui in locum victoris successerit¹⁰⁾. Nam, sicuti prodesse debet iis, quibus ut prosit, victoris interest, veluti in libertatis iudicio, si sunt condomini, placere videtur Gaio¹¹⁾, *ut cum omnino alteruter vicerit, prosit etiam alteri*, quia non *pro parte quis servus esse potest*¹²⁾, sed aut *eius qui* in sua parte

1) Cf. Valer. Max. VII 8 § 2; Quinctil. VII 2 § 4, § 5 (cf. Tacit. Dial. 38); Plin. Epist. V 1; Eisele, *Ztschr. der Sav.-St.* XV (1894) p. 288¹.

2) Cf. Ulp. XXVI § 7.

3) L. 62 pr. D. 17. 1. — Cf. l. 1 D. 5. 2.

4) Gai. III § 14.

5) L. 6 § 1 D. 5. 2.

6) L. 25 § 1 D. 5. 2.

7) L. 12 § 4 D. 38. 2.

8) L. 6 § 1 D. 5. 2.

9) L. 16 D. 20. 4.

10) Constat enim omnes defensiones ad emptorem transire (l. 76 § 1 D. 18. 1; c. 28 C. 8. 44 (45); Windscheid (1891) § 112 not. 2), in his etiam rei iudicatae exceptionem (l. 9 § 2, l. 11 § 3 D. 44. 2; l. 25 § 8 D. 10. 2).

11) L. 9 § 2 D. 40. 12.

12) Itaque cancellanda sunt: *an eius esse debeat, cum quo actum sit*, id est: pro parte suus. Hoc enim *praetor (minime) pati debet*. Apud peregrinos quidem non est eadem religio (Pap. Oxyrrh. 716 et 722; Pap. Edmondstone; Mitteis, *Archiv für Papyrusf.* III p. 252).

vicerit totus ¹⁾ aut pro parte vel *nullius* vel alterius domini; in pignoris autem similiter iudicio, si pronuntiatum est contra primum creditorem pro tertio, etiam secundo prodesse debet, ne circulus oriatur inextricabilis ²⁾; — ita proficere res iudicata debet ei, cui ius suum victor praeripuerit, praeripit autem ius alterius qui testamentum rescindit, quod bis rescindi non potest.

1) Ea sententia fuisse videtur Sabini et Cassii (l. 30 D. 40. 12).

2) Admittit quidem circulum inextricabilem Paulus l. 16 D. 20. 4. Cf. Windscheid (1891) § 247¹.

ΚΟΛΛΑΒΟΙ — ΚΟΛΛΟΠΕΣ.

AD LUCIANUM.

Esse aliquid inter *κολλάβους* sive *placentas* et *κόλλοπας* sive *verticillos* probe sciunt qui comicos triverunt; recentiores autem haec vocabula confundentes vituperavit Phrynichus grammaticus. Etiamne Lucianum confudisse credibile? Potuit sane cum aliis aliquando ita errare; itaque Hemsterhuis *Deor. Dial.* 7 § 4 animadverso ludicro eiusmodi vitio in Apollinis verbis „*Ἐρμῆς χελώνην . . . εὐρών κολλάβους ἐμπήξας . . . ἐμελώδει*” nihil mutandum censuit, ipsius enim scriptoris hunc esse errorem quantumvis absurdum. Sed quoniam in *Dialogis Marinis* (1 § 4) simili loco sincerum vocabulum adhibuit Lucianus: „*τὰ νεῦρα οὐδὲ κόλλοπι περιστρέψας,*” veri multo similis videtur et altero loco eum esse voce, quae vel ex *Odyssea* (φ 407) a puero ei cognita esse debuit.

Lyram igitur illam *paniculis ornatam* non Luciano sed librariis vel correctoribus deberi arbitror equidem, qui et *κόλλικας* cum *χόλιξι* sive *turundas* cum *tomaculis* haud uno loco permutarunt aliaque eiusmodi deliquerunt plurima.

ΕΙΧΙΑΙΟΝ — ΕΠΕΙΧΙΟΝ.

SCRIPSIT

J. VÜRTHEIM.

Forte incidi in glossam Hesychianam quae in editione qua utor Albertiana nondum sanata meras praebet nugas. Videor mihi levi medela verum sensum restituere posse neque mirum sit si iam alii ante me eandem viam sint ingressi. Legitur enim:

Ἴλιον εἶσω· εἰς Ἴλιον, εἶσω Ἴλιον. τὸ τῆς γυναικὸς ἐφήβαιον δηλοῖ. καὶ κόσμον γυναικεῖον, παρὰ Κῶσις.

Oraculi instar haec sunt. Distrahenda autem sunt glossemata duo, quorum prius Ἴλιον εἶσω· εἰς Ἴλιον nil molesti habet; in altero vero muta εἶσω Ἴλιον vel potius εἰς Ἴλιον (ΕΙΧΙΑΙΟΝ) in ἐπέισιον (ΕΠΕΙΧΙΟΝ) et omnia recte se habent:

ἐπέισιον· τὸ τῆς γυναικὸς ἐφήβαιον.

Deinde adde: δηλοῖ καὶ κόσμον γυναικεῖον παρὰ Κῶσις, unde discimus *Coas vestes*, nam hae voce κόσμῳ π. Κ. designantur, ἐν ἐταιρικοῖς λόγοις — quia nil non per eas pellucebat — nomine ἐπέισιου fuisse indicatas.

Confirmatur emendatio nostra ipso lexico Hesychiano, quod continet et hoc glossema:

ἐπίσειον (leg. ἐπέισιον)· ἐφήβαιον etc.

Vox ἐπέισιον exstat Lycophr. Alex. 1385; iniuria vero ab Heckero obtrusa est scholio ad Ar. Pac. 1148, non improbante Bergkio. De utroque loco paucis agendum est. Incipiamus a scholio.

In festivo Pacis epirrhemate, quod exordium habet notissimum
 οὐ γὰρ ἔσθ' ἥδιον ἢ τυχεῖν μὲν ἤδη ἐσπαρμένα,
 Comarchides vicino ad convivium vocato lautaque pro suis rebus
 cena imperata hisce verbis desidiam suam excusat:

„οὐ γὰρ οἶόν τ' ἐστὶ πάντως οἰναρίζειν τήμερον
 οὐδὲ τυντλάζειν, ἐπειδὴ παρδακὸν τὸ χωρίον.”

Ad quem locum in codice V adscriptum legitur scholion obscurum et manifeste corruptum: Ἀρχιλόχου. παρδοκὸν δι' ἐπιότον καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ τῷ Ἀμοργίνῳ σὺν παρδακῆσιν ἰμᾶσιν σεσαυμένοις.

Adiectivum igitur παρδακόν (quod olim derivabant v. d. a verbo ἄρδω, π̄ loco digammatis!) scholiasta illustravit desumptis exemplis e poetis ionicis Archilocho Semonideque, qui haud dubie eadem vocabuli forma sunt usi. Semonides autem cum scripserit πορδακόν, ut mox apparebit, non παρδακόν neque παρδοκόν, Archilocho eadem forma est reddenda.

Sic igitur ratiocinatur priscus interpres: „παρδακόν valet διυγρον, item Archilochi forma inusitatior πορδακόν in carmine quodam valet” quid? Nempe: „permadidum”. Videtur autem Archilochus huic „permadido” notionem peculiarem attribuisse, quae exprimitur literis sine sensu δι' ἐπιότον. Sed qualem? Vox „madidus” latine „temulentum” quoque significat. Quidni Archilochus eundem sensum vocabulo „πορδακῶ” tribuerit, ut nos facimus in voce „nathals”.

„Permadidum” igitur adiectivum sensu „pertemulenti” adhibitum Graece vertamus, quod ope praefixi δι (ut in διέρυθρος, διέφθος, διίδρις, διοιδής, διύδρος, διώδυνος) fieri potest: quid nascitur? Nempe διπάραινος (πάραινος extat Athen. X, 445, saepius invenitur παραινιος, Schol. Ar. Ach. 981), vel διέποινος, nam iuxta πάραινον apud recentiores ἔποινος exstitisse videtur testibus lexicis. At illud διέποινος latet in misera forma δι' ἐπιότον, quam alii alio modo sanare conati sunt. Heckerus e.g. voces παρδοκόν δι' ἐπιότον doctius quam feliciter mutavit in παρδοκόν (sic) δι' ἐπεισιον, non improbante Bergkio! Praeclara vero haec doctrina fulget in Archilochi fragmentis (139) et in Schmidtii Hesychio! Bona verba!

Quid sequitur in scholio ad Pac. vs. 1148?

καὶ παρὰ Σιμωνίδῃ τῷ Ἀμοργίνῳ σὺν παρδακῆσιν ἰμᾶσιν σεσαυμένοις.

Loquitur igitur scholiasta de fragmento quodam ex Semonide allato, quod Cobetns scripsit *σὺν παρδακῆσιν ἰλλάσιν σεσαγμένοις*. At non capio quid significet „refertis loris perhumidis” neque placet mihi forma *παρδακῆσιν*.

Inspiciamus Strabonem XIII p. 619 (agitur de urbe *Pordoselena*): quidam nominum foeditatem fugientes Poroselenam dicendum aiunt. „At”, obicit Strabo, „hos duces secuti *τί οὖν φήσομεν τὴν Πόρδαλιν καὶ τὸν Σαπέρδην καὶ τὸν Περδίκκαν, καὶ τὸ Σιμωνίδου· σὺν πορδακοῖσιν ἐκπεσόντες ἰμάσσι. ἀντὶ τοῦ διαβρόχοις· καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ· πορδακὸν τὸ χωρὶον.*”

Apparet Strabonem seriem afferre nominum quae sono suo verbum *πέρδειν* vel substantivum *πορδὴν* in mentem revocent. Itaque nisi notam habuisset formam *πορδακόν*, hoc vocabulum huc non rettulisset; nam citat id ut *δύσφημόν τι καὶ κακέμφοτον!* Ergo, ut *πόρδαλις* extitit iuxta *πάρδαλιν*, quarum vocum prior pro ionica habetur (Photius: „*πόρδαλις οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, Ἄττικοι πάρδαλις*”; cf. N 103, Φ 573 *πόρδ.* meliores codd.) posterior pro attica, sic iuxta *παρδακόν* illud Aristophaneum (nam errat Strabo etiam „*ἐν τῇ ἀρχαίᾳ κωμῳδίᾳ*” *πορδακόν* dictum fuisse perhibens) extitit *πορδακός* apud ionicos, e. g. apud Semonidem et Archilochum.

Dudum autem Tyrwhittus in loco ex Strabone allato Semonidi suum restituit ductus verbo „*ἐκπεσόντες*” de *naufragis* usurpato. Habebat nimirum Semonides: *σὺν πορδακοῖσιν ἐκπεσόντες εἵμασιν*: „*naufragi cum vestibus madidis eiecti*”. Neque dubito quin cum Dindorfio etiam in scholio ad Pac. 1148 idem substantivum legendum sit. Sed non omnia sanavit Dindorfius proponens: „*σὺν παρδακοῖσιν εἵμασιν σεσαγμένοις*”. Nam procul dubio scholium et Strabo idem spectant fragmentum. Quare edendum puto:

*σὺν πορδακοῖσιν <ἐκπεσόντες> εἵμασι,
σεσαγμένοι*

i. e.: „*naufragi madidis cum vestibus in litore eiecti, instructi armis telisque.*”

σάττειν enim usurpatur de militibus armatura onustis, cuius usus exempla praebet Herodotus VII, 62, 70, 73 sqq.

Itaque, ut omnia quae de illo scholio disputavimus sub unum proferamus conspectum, legendum censemus:

παρδακὸν δίλυρον· οὕτω καὶ Ἀρχιλόχος πορδακὸν διέποινον·

καὶ παρὰ Σεμωνίδῃ τῷ Ἀμοργίνῳ „σὺν πορδακοῖσιν (ἐκπεσόντες) εἵμασι | σεσαγμένοι

Denique observamus iuxta παρδακόν et πορδακόν tertiam existitisse formam παρτακόν teste Hesychio πάρταξον· ὕγρανον Λάκωνες.

Venimus ad quaestionem alteram, quae est de vocabulo ἐπίσιον apud Lycophr. Alex. vs. 1385. obvivo. Citemus locum:

τρίτος δ', ἄνακτος τοῦ δρυηκόπου γόνος
τὴν τευχοπλάστιν παρθένον Βραγχησίαν
παραιολίξας, βῶλον ἐμπεφυρμένην
νασμοῖς δρέξει τῷ κεχρημένῳ δάνος,
σφραγίδα δέλτω δακτύλων ἐφαρμόσαι,
Φθειρῶν δρείαν νάσσεται μοναρχίαν,
τὸν πρωτόμισθον Κᾶρα δῆώσας στρατόν,
ὅταν κόρη κασωρίς, εἰς ἐπίσιον
χλεῦν ὑλακτῆσασα, κηκάσῃ γάμους
νυμφεῖα πρὸς κηλωστὰ καρβάνων τελεῖν.

Sensus hic esse videtur: *Tertius* (coloniam in Asiam ducet) *Neleus Codri filius* (δρυηκόπου = lignatoris = Codri, qui lignatoris vestitu amictus mortem pro patria obiit). *Hic Neleus filiam figuli Milesii dono permouebit ut sibi porrigat glebam aqua madefactam, quasi epistolam ob signaturo.* (Quo facto oraculum Delphicum perfectum erit. Apollo enim Neleo praedixerat fore ut coloniam conderet, ubi virgo ei terram porrexisset et aquam). *Condet tunc regnum ad montes Milesios pinetis obsitos* (Φθειρῶν δρος B 868, cf. πίτυς Φθειροποιός Theophr.), *postquam Carum exercitum deleverit atque fuderit.* (Cares primi mercede meruisse dicebantur). (Sed tunc demum de locis electis prorsus certus erit, cum alterum quoque oraculum eventum habuerit, i. e.:) *Cum filia eius velut meretrix (κασωρίς) lascivo lusu (χλεῦν ὑλακτῆσασα = χλευάσασα) pudenda indicans impudice iactabit in Carum lupanaribus se esse nupturam (καρβάνων = βαρβάρων cf. Aesch. Suppl. 130).*

Non est quod miremur duo oracula hoc loco a docto scriptore esse coniuncta, quorum utrumvis ad terram Neleo ignotam indicandam satis sufficiebat. Maiorem mirationem movet oraculum de Nelei filia datum. Nempe scholia nos docent, sic habuisse

rem: Neleus cum oraculum Delphicum adisset, audivit sibi proficiscendum esse „ἐπὶ χρυσοῦς ἄνδρας”. Qui si Homerum suum consulere potuisset, statim oraculi sententiam cepisset, legisset enim B 867 sqq.:

Νάστης αὖ Καρῶν ἠγήσατο βαρβαροφώνων,
οἱ Μίλητον ἔχον Φθειρῶν τ' ὄρος ἀκριτόφυλλον,
ὄς καὶ χρυσὸν ἔχων πτόλεμόνδ' Ἴεν ἤυτε κούρη.

Nunc Apollo, ne miserum hominem prorsus destitueret, oraculo suo addidit: „δείξειν δ' αὐτῷ τὴν θυγατέρα”.

Filia haec tam perversa dissolutaque erat, ut nemo Atheniensium eam ducere vellet; quinimo nomen acceperat *Elegeidem* παρὰ τὸ ἐλεγάλειν sive ἀσεγάλειν, παραφρονεῖν, δπωσδήποτε ἀκολασταίνειν (Etym. M. 327 s. vv.). Neleus igitur cum Athenas rediisset, ἤκουσε τῆς θυγατρὸς γυμνῆς τυπτούσης τὸ ἐπέισιον καὶ λεγούσης:

δίξεο σεῦ μάλα ἐς θαλερὸν πόσιν, ἢ ἐς Ἀθήνας,

ἢ ἐς Μίλητον· κατάξω πήματα Καρσί (Schol. Lyc. 1378).

Quis autem dubitat quin patrem, quem iam afflixissent filiae mores dissoluti, maiore etiam dolore affecerint hi versus miserimi! Neque meliores affert Etym. M. s. v. ἀσεγάλειν, ubi legitur:

δίξεο δίξεο δὴ μέγαν ἄνδρα ἄ.....

ὄς σ' ἐπὶ Μίλητον κατάξει πήματα Καρσί.

Sed fortasse inter se collati hi versus et textu Lycophronis auxilio vocato in integrum restitui possunt. Scimus enim filiam ab omnibus Atheniensibus repudiatam matrimonium irrisisse, palam testificantem in Carum lupanaribus amores se esse quaesituram. Quod mulier suae sibi perversitatis bene conscia optime ita exprimere poterat: „se mala omnia sua Caribus destinasse”. Incipit ergo cum ludibrio semetipsam ad iustum matrimonium adhortans:

δίξεο δίξεο δὴ θαλερὸν πόσιν!

tum vero amara cum ironia:

οὐκ ἐν Ἀθήναις!

ἀλλ' ἐν Μιλήτῳ γε, κατάξω πήματα Καρσί.

„agedum quaere tibi bellum coniugem! faciam, at non Athenis. Mileti vero meretricia mea mala Caribus afferam!”

HOMERICA. ✓

SCRIPSIT

J. VAN LEEUWEN J. F.

(Continuantur e pag. 306.)

XXXII.

OBSERVATIONES CRITICAE.

Interrupta iam commentationum Homericarum serie *criticas* nonnullas observationes in hoc fasciculo propositus sum. Natae sunt dum tertiam carminum Homericorum editionem prelo paro, cuius pars prima nuper prodiit, secunda mox prodibit.

B 672 pro Νιρεύς cur νύμφης videatur scribendum, itemque in versu 865 νύμφη pro λίμνη, supra exposui pag. 224.

Prorsus inauditum est quod textus traditus praebet E 663 (= 692):

οἱ μὲν ἄρ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα δῖοι ἑταῖροι
ἐξέφερον πολέμοιο (et: εἶσαν ὑπὸ . . . Φηγῶ),

neque patienter, ut opinor, id ferretur, nisi nimis facile etiam nunc sibi persuaderent qui carmina epica perlegunt, priscos poetas et novas figuras et nova officia verbis tribuisse identidem. Nempe ἔνδοξον, μέγαν, ἀγαθόν, *splendidum, illustrem* interpretantur Homericum adiectivum δῖον. Quae omnia si revera id valet, quidni latiore etiam ducto orbe statuimus *in laudem* dici, sed accuratius definiri non posse. At interpretandi istiusmodi artificia si aspernamur et aversamur, adeo fluxam pallidamque fuisse

rem: Neleus cum oraculum Delphicum adisset, audivit sibi proficiscendum esse „ἐπὶ χρυσοῦς ἄνδρας”. Qui si Homerum suum consulere potuisset, statim oraculi sententiam cepisset, legisset enim B 867 sqq.:

Νάστης αὖ Καρῶν ἠγήσατο βαρβαροφώνων,
οἱ Μίλητον ἔχον Φθειρῶν τ' ὄρος ἀκριτόφυλλον,
ὄς καὶ χρυσὸν ἔχων πόλεμόνδ' Ἴεν ἤυτε κούρη.

Nunc Apollo, ne miserum hominem prorsus destitueret, oraculo suo addidit: „δείξειν δ' αὐτῷ τὴν θυγατέρα”.

Filia haec tam perversa dissolutaque erat, ut nemo Atheniensium eam ducere vellet; quinimo nomen acceperat *Elegeidem* παρὰ τὸ ἐλεγαίνειν sive ἀσελγαίνειν, παρὰ φρονεῖν, ὅπως δὴ ποτε ἀκολασταίνειν (Etym. M. 327 s. vv.). Neleus igitur cum Athenas rediisset, ἤκουσε τῆς θυγατρὸς γυμνῆς τυκτούσης τὸ ἐπέισιον καὶ λεγούσης:

δίξεο σεῦ μάλα ἐς θαλερὸν πόσιν, ἢ ἐς Ἀθήνας,
ἢ ἐς Μίλητον· κατάξω πῆματα Καρσί (Schol. Lyc. 1378).

Quis autem dubitat quin patrem, quem iam affixissent filiae mores dissoluti, maiore etiam dolore affecerint hi versus miserimi! Neque meliores affert Etym. M. s. v. ἀσελγαίνειν, ubi legitur:

δίξεο δίξεο δὴ μέγαν ἄνδρα ἄ.....
ὄς σ' ἐπὶ Μίλητον κατάξει πῆματα Καρσί.

Sed fortasse inter se collati hi versus et textu Lycophronis auxilio vocato in integrum restitui possunt. Scimus enim filiam ab omnibus Atheniensibus repudiatam matrimonium irrisisse, palam testificantem in Carum lupanaribus amores se esse quaesituram. Quod mulier suae sibi perversitatis bene conscia optime ita exprimere poterat: „se mala omnia sua Caribus destinasse”. Incipit ergo cum ludibrio semetipsam ad iustum matrimonium adhortans:

δίξεο δίξεο δὴ θαλερὸν πόσιν!

tum vero amara cum ironia:

οὐκ ἐν Ἀθήναις!

ἄλλ' ἐν Μιλήτῳ γε, κατάξω πῆματα Καρσί.

„agedum quaere tibi bellum coniugem! faciam, at non Athenis. Mileti vero meretricia mea mala Caribus afferam!”

HOMERICA. ✓

SCRIPSIT

J. VAN LEEUWEN J. P.

(Continuantur e pag. 306.)

XXXII.

OBSERVATIONES CRITICAE.

Interrupta iam commentationum Homericarum serie *criticus* nonnullas observationes in hoc fasciculo propositus sum. Natae sunt dum tertiam carminum Homericorum editionem prelo paro, cuius pars prima nuper prodiit, secunda mox prodibit.

B 672 pro Νιρεύς cur νύμφης videatur scribendum, itemque in versu 865 νύμφη pro λίμνη, supra exposui pag. 224.

Prorsus inauditum est quod textus traditus praebet E 663 (= 692):

οἱ μὲν ἄρ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα δῖοι ἑταῖροι
ἐξέφερον πολέμοιο (et: εἶσαν ὑπὸ . . . Φηγῶ),

neque patienter, ut opinor, id ferretur, nisi nimis facile etiam nunc sibi persuaderent qui carmina epica perlegunt, priscos poetas et novas figuras et nova officia verbis tribuisse identidem. Nempe ἔνδοξον, μέγαν, ἀγχθόν, *splendidum, illustrem* interpretantur Homericum adiectivum δῖον. Quae omnia si revera id valet, quidni latiore etiam ducto orbe statuimus *in laudem* dici, sed accuratius definiri non posse. At interpretandi istiusmodi artificia si aspernamur et aversamur, adeo fluxam pallidamque fuisse

dictionem epicam adeo sterile fuisse veterum poetarum ingenium confidenter negantes, fieri non potest quin molestum videatur adiectivum *δῖος* sive *divus* substantivo *comitibus* additum eo loco ubi militum mortalium fiat mentio. *Divi* passim dicuntur *dei deaque*, quibus annumerantur *terra, mare, fluvii, aurora, aether*; dicuntur *reges* — ceteris frequentius Achilles et Ulixes — *reginaeque*; etiam populi *Achivi* et *Pelagii* sic appellantur. Haec omnia nihil habent quod suspicionem admirationemve moveat; haberet sane risumque adeo moveret *δῖος ὑφορβὸς Eumaeus*, nisi ipsum epitheton *δῖος* testaretur neque vulgarem subulcum hunc fuisse primitus neque Ulixem fuisse regem mortalem, sed deum fuisse utrumque: alter Apollo olim fuit Ulixes, alter Proteus fuit Eumaeus.

Restat unicus ille versus quem excipiam. Qui si integer ad nos pervenit, aut a prisca dictione longe aberravit qui eum confecit aut et comites illi τοῦ ἀντιθέου Σαρπηδόνας olim non milites fuere terrestres sed caelitis alicuius sodales divini. Hoc credibile non ducet, opinor, qui perlegerit contextum, ubi vera mortalium pugna a poeta enarratur. Itaque aut ipsum poetam adiectivo *δῖω* infelicissime usum esse statuamus oportet aut — et hoc est quod suspicor equidem — postmodo adulterata esse eius verba. Verum mihi videtur:

οἱ μὲν ἄρ' ἀντίθεον Σαρπηδόνα ἐσθλοὶ ἑταῖροι
ἐξέφερον πολέμοιο,

quod mutatum esse arbitror ad vitandum hiatus post pedem quartum, qui aevo recentiori displicebat.

Leve est quod Δ 228 Θ 114 Λ 620 codicem A explorantium diligentiam videtur fugisse. Nomen *Εὐρυμέδων* tribus his locis superscriptam habet litteram Λ. Fuit igitur olim lectio altera *Εὐρυμέλων*. Unde orta? Causa patet. Initio τῆς Ἀγαμέμνονος ἐπιπλώσεως (Δ 228) commemoratur *Agamemnonis* minister

Εὐρυμέδων υἱὸς Πτολεμαίου Πειραΐδαο,

at is, cuius in rhapsodiis Θ et Λ fit mentio, est *Nestoris* *θεράπων ἀγαπήνωρ*. Hanc igitur homonymiam fuere qui non ferrent, et quemadmodum Zenodotus *Pylaemeni* loco notissimo (N 643) e coniectura substituit *Cybaemenem*, sic ex altero *Eurymedonte* factus est *Eurymelon*.

Quae Aristonicus ad hos locos annotavit sic tradita sunt in codice A:

Δ 228: „Εὐρυμέλων: ἡ διπλῆ ὅτι καὶ Ἀγαμέμνωνος καὶ Νέστορος ὁμωνύμως ἦν ἠνίοχος Εὐρυμέλων.”

Θ 114: „ἡ διπλῆ ὅτι ὁμωνυμος οὗτος τῷ Ἀγαμέμνωνος ἠνίοχῳ.”

Λ 620: „ἡ διπλῆ ὅτι καὶ Ἀγαμέμνωνος ἠνίοχος ἦν Εὐρυμέλων.”

Non integra igitur servata sunt scholia quae ad hanc lectionis varietatem pertinebant, sed suspicor Zenodotum aut in rhapsodia Δ aut in Θ et Λ legisse Εὐρυμέλων, Aristarchum vero tribus his locis legisse Εὐρυμέδων, quae et vulgata est lectio; id quidem certum est idem hunc legisse locis cunctis.

Diplen simplicitatem sive ἀπερίστικτον, μὴ περιεστυγμένην Aristarchum appinxisse versibus quibus virorum homonymorum commemorantur nomina, argumenta sic colligentem quibus refelleret Zenodoti illam coniecturam *Cybaemenem* aliasque eiusmodi, et aliunde novimus et disertis verbis dixit Aristonicus in operis sui Praefatione, de qua disputavi in *Mnemosyne* 1902 p. 179 sqq. et nuper in *Iliadis*³ Prolegomenis p. XLII sqq.

Malae notae esse versum Z 2:

πολλὰ δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθ' ἴθυσε μάχη πεδίοιο

quemvis docent aures; satis autem certum videtur ita esse corrigendum ut et vitetur incisio post quartum trochaeum et e caesura masculina fiat feminina (ἔνθα pro ἔνθ'). Sed quod praeterea olim suspicabar, ordinem solum verborum turbatum esse, ipsa verba non esse corrupta, poetam enim scripsisse:

πολλὰ δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθα μάχη πεδίοι' ἴθυσε,

id licet speciem aliquam habeat, haud unam tamen ob causam parum iam placet. Neque enim ultro invehendi videntur versus spondiaci, neque genitivus πεδίοιο a versus exitu — qua sede huiusmodi genitivi collocari solent — removendus videtur, neque ἴθυειν verbum sive *recta procedere*, *irruere* huic versui aptum videtur. Quid sit προτέρω ἴθυειν vel ἴθυειν διὰ προμάχων optime intellegimus et facile haec similiaque mente nobis informamus; qui a cursu averti nequit, ceu aper vel λαῶς ἀναιδῆς obstantia quaevis disiciens sternens proterens, is ἴθυει. Sed „ἔνθα καὶ ἔνθα πολλὰ ἴθυειν” quid sit roges facilius quam dicas. Quapropter suspicor errori deberi illud ἴθυσε, cuius autem *furendi* vel

aestuandi verbum nunc in mentem venit. Praebet id ipse Homerus locis quales hi sunt:

Π 699: *περὶ πρὸ γὰρ ἔγχε' ἔθυιε* (cf. Λ 180).

ν 85: *κῦμα δ' ὀπισθε
πορφύρεον μέγ' ἔθυιε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.*

Itaque hoc est quod propono:

πολλὰ δ' ἄρ' ἔνθα καὶ ἔνθα μάχη 'θυῖεν πεδίοιο.

Quam male ipsi Graeci olim dictionem epicam cognitam habuerint, luculenter testantur verba Hectoris equos suos incitantis Θ 185 sqq.:

185 [*Ξάνθε τε καὶ σὺ Πόδαργε καὶ Αἴθων Λάμπετε
νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίνετον, ἦν μάλα πολλὴν [δίε,
'Ανδρομάχη, θυγάτηρ μεγαλήτορος 'Ηετίωνος,
ὑμῖν πὰρ προτέροισι μελίφρονα πυρὸν ἔθηκε
τοῖνόν τ' ἔγχεράσασα πιεῖν, ὅτε θυμὸς ἀνώγοι,*

190 *ἦ ἐμοί, ὅς κέρ τοι θχλερὸς πόσις εὔχομαι εἶναι.
ἄλλ' ἐφομαρτέετον καὶ σπεύδετον κτέ.*

Ubi dualis numerus docet spurium esse, quem Aristarchus proscriptis, versum primum. Frustra oblocutus quidam in scholiis BT perhibet: „οὐ πρὸς ἕκαστον ἵππον haec dici, ἀλλὰ τοὺς μὲν ζυγίους ἵππους ἀνθ' ἑνός, τοὺς δὲ παρήρους ἀνθ' ἐτέρου λαμβάνεσθαι.” Quae ineptiae leviter mutatae redeunt in scholiis ad Aristophanis Pac. 7, ubi verbis comici, scarabaeum offam sibi oblatam τοῖν ποδοῖν corripuisse dicentis, ita abusus est Didymus aliusve interpres τοῦ πονηροῦ κόμματος, ut tres pedes sinistros tresque dextros illius bestiae intellegendos esse perhiberet et loco Homerico duos equos dextros duosque sinistros coniunctim significari. Alii verba epica vi et machinis ita compingere conabantur ut e quatuor equis fierent duo, *Ξάνθος* nimirum *πόδαργος* καὶ *αἴθων* et *Λάμπρος* *δίος*.

Spreta iam iacent istiusmodi artificia et Aristarcho adstipulamur omnes. Nam ne totum hunc locum pro recentiore habentes duali numero substituamus pluralem dehortatur *ἐφομαρτέετον* illud, pro quo *-τέετε* salvis numeris legi vix potest.

Sed primo versu remoto restat aliud incommodum. Non dico id, quod Aristophani et Aristarcho adeo ridiculum est visum ut versum 189 damnarent: equos vinum aquae admixtum nonnum-

quam bibisse dici. Nonne in certaminibus hodiernis vino Campanico stimulatur equorum ardor? Hunc igitur versum, — qui salvo contextu recidi ne potest quidem, quoniam eo omisso granis vesci diceretur heros — haud inique nunc fero equidem, neque concisior quam quae probari possit videtur Hectoris oratio, animum commotum ipsa brevitate prodens. Sed egregie miror quod de versus 186 structura nihil in scholiis invenio observatum. Non tamen decurrit oratio, talem igitur ab ipso poeta compositam non est credibile. Quapropter suspicor recentis originis vitio illum versum deturpari, sic autem esse legendum:

νῦν μοι τὴν κομιδὴν ἀποτίμετον! ἢ μάλα πολλὰ
Ἄνδρομάχῃ κτέ.

„Nunc gratos vos praestate! Saepe profecto Andromache cibum potumque vobis prius praebuit quam ipsi suo marito.”

Simile vitium irrepsit in versum vicinum Θ 230. Quo loco Agamemnon milites ab hostibus in castra compulsos increpans: „Pro pudor!” clamat:

πῆ ἔβαν εὐχολαί, ὅτε δὴ Ἰφάμεν ἔμμεν ἄριστοι,
ἄς ὀπότε ἐν Λήμνῳ κενεχυχέες ἠγοράεσθε.

Ne hic quidem decurrit oratio, et dudum sensere critici textum traditum corrigendum esse. Bentley scribebat ἄσσα ποτ' ἐν Λήμνῳ, Heyne ἄς ποτ' ἐνὶ Λήμνῳ, cui partim adstipulatus equidem ἄς τότε ἐνὶ Λήμνῳ verum ducebam antehac. Nunc deleto pronomine relativo versum sanasse mihi videor:

πῆ ἔβαν εὐχολαί, ὅτε δὴ Ἰφάμεν ἔμμεν ἄριστοι,
ὀπότε ἐνὶ Λήμνῳ κενεχυχέες ἠγοράεσθε.

Similis verborum structura e. c. est Α 396 sqq.:

πολλάκι γάρ σεο πατὴρ ἐνὶ μεγάροισιν ἄκουσα
εὐχομένης, ὅτ' ἔφησθα κελαινεφῆϊ Κρονίωνι
οἷη ἐν ἀθανάτοισιν ἀφεικέα λοίγον ἀμῦναι,
ὀπότε μιν ξυνδῆσαι Ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι.

Α 462 sq. Ulixes vulneratus vocat sodales qui sibi opem ferant:

τρίς μὲν ἔπειτ' ἤυσεν ὄσον κεφαλή ἠχάδε Φωτός,
τρίς δ' αἴεν φιλάχοντος Ἄρηϊ Φίλος Μενέλαος,
αἰψα δ' ἄρ' Αἴαντα προσεφώνεεν κτέ.

Quo de loco amicus collega Hartman aliquando mecum disputans alterum *τρῖς* molestum sibi videri dixit, *τετ* enim qui clamantem audierit non *confestim* (*αἰψα*) ei obsecundasse. Iustum crimen videtur; quapropter ex altero versu in alterum illud *τρῖς* aberrasse suspicatus conieci:

τοῦ δ' αἰέν κτέ.

Λ 539. Hector ferox irruit in hostes,

ἐν δὲ κυδοιμὸν

ἤκε κακὸν Δαναοῖσι, μίνυνθα δὲ ἤαζετο δουρὶς.

Verba haec sunt sine sensu. Aristarchus scribebat *δουρί*, quae vix aptior est lectio. Nam heros hostem petens non *ἤαζεται* sive *recedit*: aut igitur illud verbum hinc alienum aut cedere dicendi sunt *Danaï*. Sic Δ 497, cum Ulixes hastam librat in Troianos, legimus:

ὑπὸ δὲ Τρῶες ἠεκάδοντο

ἀνδρὸς ἀκοντίσσαντος.

Item O 574 de Antilocho. Itaque, licet audacior sit coniectura, suspicor pro *δουρὶς* nostro loco scribendum esse *λαός*.

Alibi legitur: *ἐκ δ' ἔσσυτο λαός, ἔπιπτε δὲ λαός, ἔζετο λαός, ἤγχετο λαός.*

M 23 commemorantur fluvii Troadis

Σκάμανδρος

*καὶ Σιμβεῖς, ὅθι πολλὰ βοάγρια καὶ τρυφάλεια
κάππεσον ἐν κονίησι καὶ ἡμιθέων γένος ἀνδρῶν.*

Quo loco cum *ἡμιθέων* officit vox parum epica tum *ρυθροῖς* mentio. Quae incommoda ut vitaret Bentley scribebat:

κάππεσον ἐν δίνησι καὶ ἰφθίμων μένε' ἀνδρῶν.

Speciem fortasse habet *δίνησι* illud, *μένε'* an necessarium non sit dubito, *ἰφθίμων* coniectura audacior est quam quae probetur. Et fortasse ferendum est *ἡμιθέων*, utpote aevi recentis indicium, siquidem postmodo inserti sunt versus, quibus vallum Achivorum bello finito a diis deletum narratur. Sed suspicor unam litteram expungendam esse, non enim *ἡμιθέων* sed *ἡιθέων* poetam fecisse mentionem. Ad quam qualemcunque coniecturam tuendam et alii versus possunt conferri et Δ 474, ubi Ajax caedit *ἡίθεον θαλερὸν Σιμοείσιον.*

Satis probabilem ducerem, si voces *ἡθεος* et *άνήρ* iunctae invenirentur alibi. Sed *αιζήδος* et *αιζήϊος* vocabula subsimilia et fortasse cognata cum haud uno loco nomen *άνδρα* habeant additum (Ψ 432 Π 716 Ρ 520 μ 83), quidni et *ἡθεος* id admiserit?

M 121. — Mira est inconstantia, qua porta castrorum modo *uno* pessulo clausa esse dicitur, modo *duobus*. Non quo magni momenti hanc esse discrepantiam contendam equidem quaeve poetae haud ita facile condonetur! Sed ut sit levis atque adeo levissima, vix tamen mihi persuadeo ut credam eum cantorem, qui pluribus versibus celebravit Hectorem ingenti saxo perfringentem *πύλας δικλίδας ύψηλάς*, quas *δοιοι έντοσθεν δχῆεσ ειχον έπημοιβοι*, *μία δέ κληϊς έπαρήρει*, quo ictu percussae *μέγα πύλαι 'μόνον, ούδ' άρ' δχῆε έσχεθέτην*, *σανίδεσ δέ διέτμαγεν άλλυδις άλλη* (M 454—461), eandem rem sic paucis verbis esse complexum ut Hectorem *ρήξαι πύλασ και μακρόν δχῆα* diceret (M 121, 291 N 124). „Aut clausa aut aperta sit ianua oportet” vicinorum est adagium: — „aut uno aut pluribus vectibus clausa sit oportet” — nostro iam iure nos dicimus. Et plures ei fuisse obditos testatur Iliadis exitus, ubi Mercurius Priamo *ώϊξε πύλασ και άπώσεν δχῆασ* (Ω 446). Troiana quoque porta plures habebat, nam aperiri eam cum iussit Priamus, milites qui custodes adstabant *άπώσαν δχῆασ* (Φ 537). Nec non plures *δχῆασ* habuit Ulixis thalamus (Φ 47 ω 166).

Quid igitur?

Simplicissima, nisi fallor, est res: — pro *μακρόν δχῆα* tribus quos indicavi locis legendum est *μακρὸ δχῆε*. Quam neque audacem esse coniecturam perhibebit quicumque meminerit quam iniqua fortuna in textu carminum epicorum usus sit numerus dualis, neque ab analogiae parte praesidio destitutam dicet qui versus modo laudati

άΦαρ δ' ώϊξε πύλασ και άπώσεν δχῆασ

contulerit lectionem alteram *δχῆα*, quam praebet codex Townleianus, vel verba vicina Achillis de tentorii sui ianua sic loquentis: „*mortalis homo ούδέ κ' δχῆα ρεϊτα μετοχλίσσειε θυράων ήμετεράων*” (Ω 566 sq.); quo loco licet necessarius sit numerus singularis, quoniam *μοὔνον έπιβλήτα* poeta huic ianuae disertis verbis tribuit (Ω 453, 455), — *unus* nimirum sufficiebat ad

tentorii forem obfirmandum, *diuos* potius requirebat porta valli quo arcebantur copiae hostiles, — multi tamen codices praebent pluralem *δχῆας*, ita ut temere haec in libris olim permutata esse testentur etiamnunc quae supersunt exemplaria.

M 333. — Lycii Sarpedone et Glaucō ducibus invadunt Achivorum vallum:

τοὺς δὲ εἰδὼν ῥίγησεν υἱὸς Πετεοῖο Μενεσθεύς ·
 τοῦ γὰρ δὴ πρὸς πύργον ἴσαν κακότητα φέροντες·
 ἴπαπτηνεν δ' ἀνὰ πύργον Ἀχαιῶν, εἴ τιν' ἴδοιτο
 ἠγεμόνων, ὅς τις τοῖ ἀρῆν ἐτάροισιν ἀμύναι.

Ante omnia virgulam post Ἀχαιῶν deleamus, post πύργον scribamus. Ipsum autem vocabulum illud πύργον manifeste vitiosum est; e versu proximo est repetitum, ut τρίς Λ 463. Quo vocabulo deleta textus praebet lacunam — quomodo explendam? Bekker scribebat ἀνὰ τεῖχος, quae speciem licet habeat coniectura, veri tamen non satis simile videtur Menestheum aliam valli partem defensoribus nudari inussisse ut sibi succurreretur. Nonne aptius est:

ἴπαπτηνεν δ' ἀνὰ μέσσον?

Non enim omnes copias Achivorum in vallo fuisse collocatas fert ratio.

Versum N 363 famosum fecit lectionis varietas mirifica. In codicibus enim nostris Idomeneus dicitur interfecisse

Ἦθρυονῆα Καβησόθεν ἔνδον ἐόντα,

olim vero in libro Argivo quem dicunt scholia legebatur

Ἦθρυονῆ(α) Ἐκάβης νόθον υἱὸν ἐόντα.

Et hoc quidem ineptum; neque vero tolerabilis est lectio vulgata. Quam qui interpretarentur Καβησόθεν ἔνδον ἐόντα idque *Cabeso progressum* valere sibi persuaderent fuerunt olim. Senserunt videlicet qui litteras traditas tam ridicule iungebant illud „ἐνδον” non habere quo referretur.

Imitatoris flagitium hic deprehendere sibi videtur amicus Hartman; obversata esse cantori verba Aiakis (O 438 sq.): „*ἔλεω cecidit sodalis noster Lycophron,*

ὄν νῶϊ Κυθηρόθεν ἔνδον ἐόντα
 εἶσα φίλοισι τοκεῦσι ἐτίομεν ἐν μεγάροισι.”

Quo loco illud *-θεν* breviter quidem loquentis est, sed molestum nihilo magis videri potest cuiquam quam *Στρεψιάδης* v. c. *Κικυννύθεν* quaeque huiusmodi sunt plurima. Significant autem verba laudata: „*Lycophronem illum Cytherium domi nostrae parentis loco colebamus*”. Hospes quidem erat, sed hospes honoratus et carissimus.

Illum igitur versum si recentior aliqui cantor nostro loco est imitatus, ineptissime profecto eo est abusus indignusque fuit qui poetae nomine designaretur. Sed equidem facilius mihi persuadeo corrupta esse verba tradita, quam versum ab hoc loco alienissimum cantori exemplum praebuisse. Collato autem versu (N 664) quo Euchenor dicitur

ἄφνειός τ' ἀγαθός τε, Κορινθῶθι φοικία ναίων

suspicio olim fuisse:

Ὀθρυονῆα Καβησῶθι φοικί' ἔχοντα.

Ut in versu quem modo tetigi, sic T 107 olim dubitarunt interpretes quomodo inter se iungendae essent litterae traditae. Narratur illic fraus, qua Iuno aliquando circumvenit Iovem. Parturiente Alcmena „*Hodie*” dixit ille „*e sanguine meo nascetur qui late imperabit vicinis*”. Cui Iuno:

„ψευστήσεις” ait „*οὐδ' αὐτε τέλος μύθῳ ἐπιθήσεις*”.

Iureiurando dein pater deorum verba sua confirmavit, illa autem maturavit natales Eurysthei, et sic . . . sed fabulam notissimam referre nihil attinet. Illud vero futurum *ψευστήσεις* cum quosdam male olim haberet, *ψεύστης εἶς* (= *ἑσσι*) scribendum esse arbitrati sunt. Et fuit cum veram ducerem eam lectionem, quae speciem habet sane, quoniam *ψευστήσαι* verbum alibi in Homericis non occurrit, *ψεύστης* autem nomen certum est Ω 261, ubi Priamo irato „*ψεύσται τ' ὄρχησται τε*” audiunt filii. Optimo tamen iure futurum illud ab Aristarcho esse servatum accuratius rem perpendentibus apparet. Nam „*mendax es*” si Iovem affatur Iuno, probrum hoc est merum et sic temere — non enim iam rixantur — in Iovem coniectum. Sed „*mendax eris*”, id quod praebet textus traditus, significat: „*mentitum te esse posthac apparebit*” et aptissime cohaeret cum sequentibus: „*vana te iactasse ipsa res docebit, non enim perficies id quod ais*”.

Quae loquendi brevis sermoni familiari est propria et ibi

praesertim usu venire solet ubi animo commotiore loquuntur homines sive spe elati sive ridentes sive anxii sive irati. Sic ad Nestorem Agamemnon in tumultu nocturno (K 88):

„ὦ Νέστορ . . .

γνώσεαι Ἀτρεΐδην Ἀγαμέμνονα!”

Id est: „*Agamemnonem nosti, opinor, et sat cito agnosces!*”

Vel Helena ad Priamum (Γ 235): „*cunctos illic cerno amicos Achivos,*

οὓς κεν εἴθ' ἴδῃς καὶ τ' οὖνομα μυθησάμεν”,

— quae si grammaticae potius voluisset loqui, aut dicere debebat: „*cunctos, quos bene novi*” aut — sed quis verborum istum tinnitum laturus erat! — „*cunctos, quos bene me nosse appareat, si me interrogas*”.

Et nos qui nunc vivimus sic solemus loqui. Neque aliter apud comicum Chremylus (Ar. Plut. 1057), postquam iuvenis ille anum „*πόσους ἔχεις ὀδόντας;*” proterve interrogavit, „*ἀλλὰ γνώσομαι καὶ ἔγωγε!*” ridens exclamat; ubi grammaticae strictioris foret: „*ἀλλ' οἶδά τοι καὶ ἔγωγε!*” vel: „*ἀλλὰ γινώσκεις καὶ αὐτός μοι δοκῶ*”, futuro autem tempori haec inest notio: „*me quoque scire statim apparebit*”, — addit nimirum: „*tres, opinor, habes vel quatuor*”.

Alios locos Aristophaneos complures collegi in annotatione ad Pluti versum 290 („*βουλήσομαι ὑμᾶς ἄγειν*” = *βούλομαι ὑμᾶς ἄγειν καὶ ἄξω εἰ δοκεῖ*). Quorum unum nunc exscribo, versui Homérico, unde disputandi feci initium, plane simillimum (Eccles. 568):

νῆ τὸν Ποσειδῶ, μεγάλα γ'! . . . εἰ μὴ ψεύσεται,

— „*magna profecto sunt ista . . . modo ne mera mendacia esse nos appareat!*” Ubi „*εἰ μὴ ψεύσεται*” id valet quod: „*εἰ μὴ ψευδολόγος φανεῖται*”, — scribe autem praesens *ψεύδεται* et insulsum fit id quod lepidissime erat dictum.

Sic igitur Iunonis Homericæ illud verbum „*ψευστήσεις*” significat „*ψευδολόγος φανεῖ*”, neque quisquam opinor est qui, postquam haec omnia secum reputaverit, praeferat — immo patienter etiam ferat — priscam lectionem *ψεύστης εἶς*.

Addam alios nonnullos locos epicos, ubi futurum eadem ratione est tuendum et interpretandum.

Primus in censum veniat locus item simillimus. Sunt verba

Halithersis inter Ithacenses reditum Ulixis augurantis (β 170):

οὐ γὰρ ἀπείρητος μαντεύσομαι ἀλλ' ἐν φειδώ, quo loco „exemplaria meliora” olim habuisse praesens μαντεύσομαι testantur scholia. Deterior tamen ista erat lectio, immo pessima! Nam futurum demum tempus verbis senis addit illud ἤθος, sine quo omnino languent; valent enim id quod: „οὐ ψευδόμεντις Φανήσομαι”, *minime vereor ne falsa imperite vaticinatum me rerum eventus sit demonstraturus!*

Nunc afferam Ulixis ad Calypso et eiusdem ad Circe verba (ε 177—179 et κ 342—344):

οὐδέ κ' ἐγὼ γ' } ἀτέκητι σέθεν σχεδὶς ἐπιβλήν,
 } ἐθέλωμι τεῆς ἐπιβήμεναι εὐνῆς,
 εἰ μὴ μοι τλαίης γε, θεᾶ, μέγαν ὄρκον ὑμῶσαι,
 μὴ τί μοι αὐτῷ πῆμα κακὸν βουλευσέμεν' ἄλλο.

Item in versibus vicinis, qui cum his cohaerent (ε 187 et κ 300):

μὴ τί τοι αὐτῷ πῆμα κακὸν βουλευσέμεν' ἄλλο.

Quibus locis βουλευσέμεναι significat: „*periculum esse ne malum situas*”.

Sequantur Ulixis ad Phaeaces verba (θ 223): „*inter aequales nemo est qui arcu me superet,*

ἀνδράσι δὲ προτέροισιν ἐριζέμεν' οὐκ ἐθέλω”

i. e.: „*priscos vero illos heroes aemulari, id in animum nunquam mihi inducam*”.

Iam consideremus quae Eumaeus ait ad Telemachum (π 66): „*hospes hic Creta est oriundus, nunc autem*

ἤλυθ' ἐμὸν πρὸς σταθμόν, ἐγὼ δέ τοι ἐγγυαλίξω”

i. e.: „*ego eum tibi sum traditurus (si in fidem tuam recipere eum velis)*”.

Denique huc faciunt Agamemnonis ad Ulixem verba in exitu τῆς δευτέρας νεκυίας (ω 201): „*casta tua uxor Penelope laudibus etiam a posteris celebrabitur, at Clytaemestra famosa*

ἔσσει' ἐπ' ἀνθρώπους; χαλεπὴν δέ τε Φῆμιν δπάσσει
 θηλυτέρησι γυναιξί, καὶ ἢ κ' εὐτεργος ἔησι”.

„*Infamia afficiet ceteras mulieres*” — immo iam affecit! Sed non hoc dicit Agamemnon; quod vult hoc est: „*in carminibus contentim commemorata adultera illa toti sexui femineo perpetuum dedecus est futura*”.

Qualibus locis facile est conicere βουλευέμεν', οὐ κ' ἐθέλωμι,

ἐγγυαλίζω ¹⁾, *δρασσε*, et fuere qui ea suaderent, ut et apud comicum locis similibus pro *ἔβελήσω* et *ψεύσει* et *Φανεῖ* et *ἔξω* et *ἐγὼ βουλήσομαι* ab optimo quoque critico proposita sunt *ἔθέλω ἐγὼ*, *ψεύδει*, *Φάνει*, *ἔχω*, *ἔγωγε βούλομαι* (Ach. 318 Nub. 261 Thesm. 233 Ran. 1230 Plut. 290); sed eiusmodi coniecturae cur non sint probandae ostendisse me spero.

X 349 inter omnes constat non magis inclementer quam vitiose dicta esse verba Achillis morienti Hectori insultantis:

οὐκ ἔσθ' ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκη,
οὐδ' εἴ κεν δεκάκις τε καὶ εἰκοσινήριτ' ἄποινα
στήσωσ' ἐνθάδ' ἄγοντες, ὑπόσχωνται δὲ καὶ ἄλλα.

Nam sive *εἰκοσινήριτα* una voce scribimus iubente scholio sive *εἴκοσι νήριτα*, manet arena calce destituta. Id unum potest dubitari, sitne ipsius vatis haec culpa an in deterius abierint quae ille cecinerat. Alii igitur vulgatam utcunque defendere et explicare sunt conati, — sed quis credat egregium illum poetam, qui Hectorem ab Achille caesum celebravit, balbutire sic coepisse subito! — alii lenioribus quibusdam remediis sanare. Equidem aut toleranda censeo quae tradita sunt, utpote conclamata, aut maius quid audendum. Nam duos hic versus nescio quo excipientium errore in unum confluisse arbitrator, irrepsisse enim molesta illa numeralia „*δεκάκις τε καὶ εἴκοσι*” e loco subsimili *τῆς Πρεσβείας* (I 378 sqq.), ubi Achilles dona Agamemnonis a legatis sibi promissa aspernatus „*ἐχθρά μοι τοῦ δῶρα!*” exclamat et:

„*οὐδ' εἴ μοι δεκάκις τε καὶ εἰκοσάκις τόσα δοίη . . .*
οὐδέ κεν ὧς ἔτι θυμὸν ἐμὸν κείσει 'Αγαμέμνων.”

Quae si non vana est suspicio, nostro loco deletis verbis spuris restat quaerere an probabiliter expleri possit lacuna. Puto equidem. Dixerat Hector:

„*λίσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ γούνων σῶν τε τοκῆων,*
μή μ' ἔδειν παρὰ νηυσὶ κύνας καταδάψαι 'Αχαιῶν!”

1) Loco subsimili B 486, ubi codices praebent futurum *ἐγγυαλίξει*, an non recipienda fuerit veterum criticorum lectio *ἐγγυαλίξει* nunc dubito. Ad quem locum in annotatione critica indicavi ceteros — quos quidem adverti — versus Homericos, ubi praesens et futurum in lectione tradita variant.

ἀλλὰ σὺ μὲν χαλκὸν τε γάλις χρυσὸν τε δέδεξο,
 δῶρα τὰ τοι δώσουσι πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ,
 σῶμα δὲ τοικάδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν!"

Ipsa autem eius verba cum amaro risu repetens hostis inexorabilis:

„μή με, κύον, γούνων γουναῖζο μηδὲ τοκήων!
 . . . οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάκη,
 οὐδ' εἰ νήριτ' ἄποινα <πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ>
 στήσωσ' ἐνθάδ' ἄγοντες, ὑπόσχονται δὲ καὶ ἄλλα.

Adiectivum νήριτος sive *innumerus* (= ἀνάριθμος) extat in Hesiodi versu Op. 511:

πᾶσα βοῶ τότε νήριτος ὕλη,

et apud Homerum est montis nomen Νήριτον (B 632 al.). In vulgata autem lectione praeter cetera incommoda et hoc male nos habet, quod verbi στήσωσι subiectum aegre desideratur.

In Achillis verbis notissimis (Ψ 103 sq.)

„ὦ πόποι, ἦ ῥά τί ἐστι καὶ ἐν Ἀγίδαο δόμοισι
 ψυχὴ καὶ ρείδωλον, ἀτὰρ Φρένες οὐκ ἐνὶ πάμπαν"

vox Φρένες suspicionem movet, et olim movit Aristarcho. Perantiquam esse lectionem apparet. Ergone ferenda? Vix tamen potest satis apte explicari. Dubitavi equidem utrum μένος proponerem, cui coniecturae favet fortasse animarum epitheton epicum ἀμενηνὰ κάρηνα, an σθένος. Hoc nunc verum videtur.

„Ultima primis cedunt!" — sic de Iliadis libro Ψ quin iudicet quicumque sentiat quid distent aera lupinis, fieri vix potest. Post equestre illud certamen fuse et vividissime et ita ut ipsis rebus interesse nobis videamur descriptum, sequuntur quae aliam produnt manum, partim languide, partim obscure enarrata, partim etiam perabsurda. Sequior igitur illa carminis pars si habeat locutionem quae et in priore legatur, aliud autem illic significet quam hic, non erit quod magnopere miremur. Ita autem res se habere videtur Ψ 266 et 655. Posteriore loco Achilles pugilibus praemium proponit

ἡμίονον ταλαεργόν . . .

ρεξετέ' ἀδμήτην, ἢ τ' ἀλύστη δαμάσασθαι,

„equam feram zexennem, indomitam, quae domitu difficillima".

Perinutile igitur victori futurum est hoc donum! Quapropter litteris aliter iunctis *ρεξετεέα δμητήν* scripsit Naber, cui multi sunt assensi. Et mihi certa videtur haec correctio. *Equam feram* accepturus est victor: animal rarius et praestantissimum, eamque *domitam*; quod cur addat poeta, docent verba sequentia, quibus illud genus animalium dicitur *domitu difficillimum*.

Alterum igitur locum egregie expedit Naber. Sed quid statuendum de priore? Ubi haec sunt tradita:

(Achilles) τῷ δευτέρῳ Ἴππον ἔθηκε

ρεξετεέα δμητήν, βρέφος ἡμίλονον κούουσαν.

Ibi quoque *ρεξετεέα δμητήν* verum ducit Naber, et fortasse suo iure ducit. Sed equam sexennem *domitam* esse, id non est quod dicatur, non enim de *feris* equabus iam agitur, nihil igitur insoliti huic rei inest. Itaque verum si Naber hic quoque vidit, ita accipiendum nunc videtur *δμητή* ut *δεδαμασμένη* in vetusta lege de puella deflorata dictum, cui oppositum est epicum illud *παρθένος ἀδμής*. Significabit igitur *equam quae marcm sit passa*, apteque cohaerebit quod sequitur *mulum utero gerentem*.

Dubito tamen an praeferam vulgatam, quam haud inepte sic interpretari mihi videor: *praemium proposuit Achilles equam sexennem, quae iugo nunquam fuerat submissa*. Libertas hactenus ei erat concessa, quo praestantiores pareret pullos.

Quicquid id est, — nam, quod dixi, dubito, — sive *ἀδμήτην* hic servandum, sive hic quoque sequendus est Naber, id quidem certum arbitror non eandem utrobique esse adiectivi potestatem, sed versu 266 aut de *indomita* equa sermonem esse aut de *gravida*, versu autem 655 de iumento *domito*. Et priore loco *ἡμίλονος* est *mulus*, ut apud posteros, altero vero *equam agrestem*, peregrinam vox significat, ut B 852.

In deteriore quam modo dicebamus Ludorum parte vix quicquam est deterius quam quae Ψ 802 sqq. leguntur Achillis verba:

*ἄνδρε δύο περὶ τῶνδε κελεύομεν, ὧ περ ἀρίστῳ,
τεύχεα ρεσσαμένῳ, ταμείχρῳα χαλκὸν ἐλόντε,
ἀλλήλων προπάρειθεν ἡμίλου πειρηθῆναι.*

805 *ἄππότερός κε φθῆσιν ἀρεξάμενος χροά καλόν,*

ψαύσῃ δ' ἐνδίνων διά τ' ἔντεα καὶ μέλαν αἷμα,
 τῷ μὲν ἐγὼ δώσω τόδε Φάσγανον ἀργυρόηλον,
 καλὸν Θρηϊκίον, τὸ μὲν Ἄστεροπαῖον ἀπέτραν·
 τεύχεα δ' ἀμφότεροι ξυνήια ταῦτα Φερέσθων,

810 καὶ σφιν δαῖτ' ἀγαθὴν παραθήσομεν ἐν κλισίῃσι.

Sed hoc loco quod displicet, non ipsi poetae id imputandum esse satis certum est. Nam versus 804, qui salvo contextu omitti omnino non potuit, deest tamen in papyro testium antiquissimo, defuit in exemplari quo usus est Nicanor, deest in codicibus multis, etiam in textu codicis A¹⁾, et in textu huius archetypi defuisse eum docet numerus versuum²⁾. Deest etiam in Laurentiano codice D, ubi versus proximi exitus in ἐλόντων est mutatus, ne omnino haereret sententia, sed paradiorthoma id esse nemo non videt.

Ergo hoc loco in optimis exemplaribus aliquando totus versus sententia invita intercidit: nonne credibile versus proximos labe affectos esse? Olim ita ratus Aristophanes grammaticus tentavit aliquid aut e fontibus hodie ignotis duxit; in cuius editione teste scholio T haec legebantur:

ὑπὸ πτέρῃ κεν πρόσθεν ἐπιγράψας χρῶα καλὸν

Φθῆν ἐπευξάμενος διά τ' ἔντεα καὶ Φόνον ἀνδρῶν —

si quidem recte sic traditum; nam ultimum illud καὶ Φόνον ἀνδρῶν plane ineptum, neque aptum ἐπευξάμενος (Φθῆν ἐπορευξάμενος?). Aptum est ἐπιγράψας. In vulgata vero perabsurdum est hoc, quod non fugit Aristarchum: praemium et ei promitti qui prior telum per viscera — nam sic ignotum illud ἐνδίνων interpretantur — adversarii adegerit, et ei qui sic fuerit confossus, ambos autem mox lautis epulis acceptum iri. Fac spurium esse versum ultimum, cui obelum appingebat Aristarchus: ne pessimus quidem cantor tales ineptias potuit fundere; non falsarii haec sunt sed delirantis hominis. Patet igitur textum esse vitiatum, versum autem 806, quem Aristarchus item obelo notabat, non delendum esse, quo omisso hiulca et imperfecta fiat sententia, sed corrigendum, si satis probabiliter id possit fieri.

1) Adiectus est in calce paginae, sic scriptus: ἀλλήλους seqq.

2) Nam in codicis A folio 308^v, ubi hic locus est exaratus, versus sunt 25; qui 24 forent, si archetypi unus versus hoc loco a codicis A librario praetermissus esset. Cf. quae disputavi Mnemos. 1904 p. 447—450.

Requiritur quod significet: *qui prior sanguinem adversarii profuere fecerit* — non fatali aliquo vulnere divulsis eius visceribus, sed leviore ictu dicis potius causa quam serio inficto. Aperta igitur haec exempli causa forent:

ἁπλοτέρως κε Φθὴν ἐπιγράφας χροὰ καλὸν
 δουρὶ δρεξάμενος καὶ ἀνασσεύη μέλαν αἷμα,

— exempli causa, inquam. Nam ipsa poetae verba praestare posse minime mihi videor; ut a quoquam etiam praestari possint vereor.

Vitio laborare versum Ω 42, id dudum est agnitum. De Achille in corpus Hectoris saevienti dicuntur illic quae sequuntur:

λέων ὡς ἄγρια τοῖδε,
 ὅς τ' ἐπεὶ ἄρ' μεγάλη τε βίη καὶ ἀγήνορι θυμῷ
 ρείξας εἶσ' ἐπὶ μῆλα βροτῶν, ἵνα δαῖτα λάβῃσι·
 ὡς Ἄχιλεὺς ἔλεον μὲν ἀπώλεσεν οὐδέ τοι αἰδῶς
 γίνεται, ἢ τ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' οὐνύησι.

Ultimum autem versum iure proscrispisse videtur Aristarchus. Sed sive deletur ille sive servatur, ad exitum suum enuntiatum non decurrit, parum autem profuere quae proposita sunt remedia leniora. Equidem Christio assensus particulam ἐπεὶ errori deberi arbitror, originem autem mali repeto e comparatione simili, quae legitur in libro P (vs. 657 sqq.):

ὡς τίς τε λέων ἀπὸ μεσσαύλοιο,
 ὅς τ' ἐπεὶ ἄρ' κε κάμησι κύνας τ' ἄνδρας τ' ἐρεθίζων,
 οἷ τέ μιν οὐκ ἔδουσι βοῶν ἐκ πίᾱρ ἐλέσθαι
 πάννουχοι ἐγρήσσοντες· ὃ δὲ κτέ.

Cuius enuntiatum item minus concinna est compositio, ita tamen ut nemo gravius eam sit vituperaturus; mutata nimirum est structura, quae in sententiis longioribus minime rara est negligentia. Nostro vero loco non mutata est apodosis, sed plane ommissa, neque in comparatione aliquanto maioris ambitus sed intra duorum versuum spatium. Quapropter non dubito quin delenda sit particula condicionalis, suspicor autem intercidisse aliquod epitheton. Quod si liceat scribere:

λέων ὡς ἄγρια τοῖδε
 <σίντης>, ὅς μεγάλη τε βίη καὶ ἀγήνορι θυμῷ
 ρείξας εἶσ' κτέ.,

non habeam quod etiam improbem. Cf. T 164 sq.: λέων ὡς | σίντης, ὄν τε κτ., Λ 480 sq.: ἐπί τε λῖν ἤγαγε δαίμων | σίντην.

Ω 324 quod legitur non esse priscae artis nemo negat. Legitur: πρόσθε μὲν ἡμίονοι εἶλκον τετράκυκλον ἀπήνην, sed Homericum est potius τεσσαράκυκλον, ut τεσσαράβοιον Ψ 705. Brevior véro recentiorque adiectivi forma redit ι 242, et ibi quidem cum vitio manifesto:

ἄμαξαι

ἔσθλαι τετράκυκλοι ἀπ' οὐδεος δχλίσειαν.

Quo loco dudum τεσσαράκυκλοι metro duce a criticis est restitutum. Nostro autem loco non forma tantum adiectivi suspicionem movet, sed ipsum adiectivum languidum potius videtur quam utile. Quapropter non proponam

πρόσθε μὲν οὐρῆ' εἶλκον ἀπήνην τεσσαράκυκλον,

licet speciem fortasse habeat ea coniectura, sed verum esse suspicor:

πρόσθε μὲν ἡμίονοι εἶλκον ἐύκυκλον ἀπήνην.

Ω 720 sqq. En aliud enuntiatum non decurrens. Corpus Hectoris cives

τρητοῖσ' ἐν λεχέεσσ' ἔθεσαν, παρὰ δ' εἶσαν ἀοιδούς

θρήνοι¹⁾ ἐξάρχους, οἳ τε στονόεσσαν ἀοιδὴν

οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον, ἐπὶ δ' ἐστενάχοντο γυναῖκες.

Alterum pronomem quin errori debeatur dubium non videtur, collato autem Odysseae versu (ω 60):

μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι τοπὶ καλῇ

ἄθρήνεον

conieci:

θρήνοι' ἐξάρχους, οἳ τε στονόεσσαν ἀοιδὴν

ἄθρήνεον <ἐξεῖτης>, ἐπὶ δ' ἐστενάχοντο γυναῖκες.

Lenius mihi hoc videtur remedium quam quod proposuit Agar:

θρήνοι' ἐξάρχους, οἳ τ' ἐξάρχουσιν ἀοιδὴν.

οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον κτέ.,

neque admodum placet illud ἐξάρχους οἱ ἐξάρχουσιν (confert ille β 65 I 124 al.); praeterea in vulgata suspicionem movet ἐθρήνεον trisyllabum.

1) Sic scripsi; codd. θρήνους vel θρήνων.

Perabsurda sunt quae sub finem Iliadis lugenti Helenae in textu tradito tribuuntur verba Ω 765 sqq.:

ἤδη γὰρ νῦν μοι τόδ' ἐφεικοστὸν γέτος ἐστί,
 ἐξ οὗ κείθεν ἔβην καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθα πάτρης,
 ἀλλ' οὐ πῶ σέ' ἄκουσα κακὸν γέπος οὐδ' ἀσύφηλον.

Sicine vero? *Vigesimalis* iam vertitur annus ex quo patriam illa reliquit? De cuiusmodi numeris in Iliade hic illic obviis quid sit statuendum, a prisca nimirum poesi quam maxime fuisse alienos, antehac ¹⁾ demonstrare studui; sed *εἴνατον* vel etiam *δέκατον* hoc loco si legeretur, recentioris quidem aetatis agnosceremus indicium, tolerarem tamen cum aliis quae sunt eiusmodi in carminis parte non antiquissima. Nunc dubitari nequit quin a stulto homine, Odysseae credo intempestive memori, interpolatus sit locus. Deleto versu molestissimo versum 766 post sequentem collocandum esse suspicor:

Ἔκτορ, ἐμῶ θυμῷ δαέρων πολὺ φίλτατε πάντων!
 ἢ μὲν μοι πόσις ἐστὶν Ἀλέξανδρος θεοφειδῆς,
 764 ὅς μ' ἄγαγε Τροίηνδ', — ὡς πρὶν ὄφειλον δλέσθαι! —
 767 ἀλλ' οὐ πῶ σέ' ἄκουσα κακὸν γέπος οὐδ' ἀσύφηλον
 766 ἐξ οὗ κείθεν ἔβην καὶ ἐμῆς ἀπελήλυθα πάτρης.

Sic demum apte decurrit sententia.

Priscae poesi quam maxime nocuisse *computandi* studium neque primus dixi equidem neque primum nunc dico, at digna est ea res quae saepissime dicatur et mente semper teneat eam oportet quicumque in carminum Homericorum originem compositionem fata inquirat. Suo autem tempore computasse et numerasse, id interpretibus quam maxime est utile ²⁾.

Quae observatio nonnihil prodesse videtur locis compluribus Odysseae, ubi Penelopes commemorantur proci; nusquam enim apertius est discrimen inter carmen antiquum et additamenta recentiorum. Iliadis cantoribus vetustis *novem* sollemnis fuit numerus, prisco autem Odysseae poetae numerus sollemnis fuit *duodecim* ³⁾. Itaque Ulixes per secures duodecim transmittit sa-

1) Cf. cap. XXV, pag. 198 sqq.

2) Quae sequuntur partim desumsi ex opusculo de Boogschutter en de Weefster (p. 75—77).

3) Singulos locos nunc afferre aut indicare inutile videtur.

gittam, duodecim navibus in bellum Troianum est profectus, greges boum ovium suum capellarum habuit duodenas, stabulis duodecim famulum Eumæum praefecit, a Marone duodecim vini amphoras accepit, cum duodecim comitibus intravit speluncam Cyclopi, duodena pallia, lodices, tunicas ab hospitibus dono accepisse se narrat Laërti, totidem denique pallia, tunicas, auri talenta revera dono accepit a Phaeacum principibus. Sunt enim in Scheria duodecim iuvenes nobiliores, reges dicti, quibus decimus tertius rex praest Alcinous, pater Nausicaae puellae formosissimae, quam in matrimonium duodecim illi iuvenes sibi expetunt omnes.

Ithacae autem, perinde atque Scheriae, reguli fuere duodecim (π 251):

ἔξ αὐτῆς Ἰθάκης δύο καὶ δέκα πάντες ἄριστοι.

Duodecim hi proceres Ulixis absentis et — ut illi quidem cum multis putabant — dudum mortui uxorem Penelopen sibi expetiverunt, opum videlicet dignitatisque regiae non minus quam mulieris formosae appetentes. Ulixis in aedibus ut regnarent ipsi eiusque in toro reginam amplecterentur in votis iis fuit; interim quotidie in regiam convenerunt, ludis laetisque epulis ibi tempus triverunt, et cum advesperasceret *κατακλιοντες* redierunt *ροικόνδε γέκαστος*. Singuli autem singulas Penelopes ancillas sibi conciliarunt (χ 424), quarum fruerentur amore donec ipsam dominam uxorem ducere liceret. Optimo igitur iure de insolentia duodecim illorum iuvenum protervorum apud cives Ithacenses conquestus est Telemachus, ut primum exuta pueritia virum se gerere coepit; gravissimo autem supplicio mox eos ultus est ipse Ulixes in patriam redux. Frustra arma tunc iis ministravit Melanthius famulus improbus (χ 144).

Perspicua haec sunt et simplicia et optime inter se conveniunt omnia; haec priscum habuit carmen. Sed ut in bello Troiano, sic in Ulixis fati enarrandis fama eundo crevit identidem, crevere numeri. Itaque poeta recentior Telemachum ad patrem haec fecit dicentem (π 241—253):

*ὦ πάτερ, ἦ τοι σεῖο μέγα κλέος αἰὲν ἄκουον,
χεῖράς τ' αἰχμητῆν ἔμεναι καὶ ἐπίφρονα βουλήν.
ἀλλὰ λίην μέγ' ἔπειπες· ἄγῃ μ' ἔχει. οὐδέ κεν εἶη
ἄνδρε δύο πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισι μάχεσθαι,*

liberata est olim. Assensus ei Menelaus: „*υπερίσσιμα σκεπέ ισία, ο υπορ carissima! Et ego expertus novi!*

οἶον καὶ τόδ' ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ
ἵπῳ ἐνι ξιστῶ, ἴν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι
Ἄργεῖων, Τρώεσσι Φόνον καὶ κῆρα φέροντες.
ἦλθες ἔπειτα σὺ κεῖσε, — κελυσέμεναι δέ σ' ἔμελλε

275 δαίμων, ὃς Τρώεσσιν ἐβούλετο κῦδος δρέξαι! —

καὶ τοι Διήφοβος θεοεικέλος ἔσπετ' ἰούσῃ.
τρὶς δὲ περίστειξας κοῖλον λόχον ἀμφαφάουσα,
ἐκ δ' ὀνομακλήδην Δαναῶν ὀνόμαζες ἀρίστους
[πάντων Ἄργεῖων Φωνὴν ρίσκουσ' ἀλόχοισι].

280 αὐτὰρ ἐγὼ καὶ Τυδείδης καὶ Δίος Ὀδυσσεύς
ἤμενοι ἐν μέσσοισιν ἀκούσαμεν, ὡς ἐβόησας.

νῶϊ μὲν ἀμφοτέρω μενεήναμεν ὀρμηθέντε
ἢ ἐξεληθέμεναι ἢ ἐνδοθεν αἰψ' ὑπακοῦσαι·
ἀλλ' Ὀδυσσεὺς κατέρυκε καὶ ἔσχεθε ριεμένω περ.

285 ἐνθ' ἄλλοι μὲν πάντες ἀκὴν ἔσαν υἴες Ἀχαιῶν,
Ἄντικλος δὲ σέ γ' οἶος ἀμείψασθαι ρεπέεσσι
ἤθελεν. ἀλλ' Ὀδυσσεὺς ἐπὶ μᾶστακα χέρσ' ἐπίεζε
νωλεμῆως κρατερῆσι, ἴσᾶσε δὲ πάντας Ἀχαιοῦς·
τόφρα δ' ἔχ', ὄφρα σε νόσφιν ἀπήγαγε Παλλὰς Ἀθήνη.” —

Haec igitur sunt quae narrat Menelaus:

In equo ligneo inclusi eramus Argivorum principes, Troiani autem in arce sua ipsi eum collocaverant dementes. Tu sola intra Troiae moenia sciebas quid sibi vellet ingens illa moles, quippe paucis diebus ante ab Ulixē edocta, cum speculator ille in urbem clam penetrasset ¹⁾. Retinere igitur non potuisti te quin tunc cum nox venisset clam adires machinam, in qua maritum et amicissimum quemque Achivorum latere sciebas. Nempe impellebat te curiositas feminea, et ductam credo a Troiae daemone tutelari, Apolline vel Iove vel quisquis fuit, ut tua ipsius temeritate perderentur qui Troianis erepturi te aderant, ipsa autem Troia etiam servaretur. Itaque cum ad equum accessisses, me ceterosque reges intus abditos nominatim alloquebaris, — solam te rata nimirum nec quemquam in vicinia esse qui audire te posset. At secutus te erat Deipho-

1) Cf. vs. 256.

bus ¹⁾ et proximus stabat insciae: — quid si ex equi alvo tibi respondissemus! Et tutum tamen videbatur fidae amicae respondere alloquenti! Sed cautissimus ille Ulixes nec facile cuiquam nisi sibi ipsi confisus tacere nos iussit et cohibuit nobis ora. Tacuimus! Insanire autem te putavit Deiphobus longi desiderii dolore efferatam, et mox Ulixis patrona Minerva illinc te abduxit. Latuit igitur fraus, actum erat de Troia, ultima spes salutis ei erat erepta: paucis horis post capta est.

Nonne optime haec cohaerent et decurrunt? Unum versum 279 improbanti Aristarcho assentiri me dixi supra, nec multos illum versum defensuros puto. Inseruit eum qui non intellexeret Helenam parum quidem cautam sed *benevolam* tamen ad equum ligneum accessisse. Sed et versus 285—289 damnantem Aristarchum non iam sequor; immo necessarius potius quam molestus mihi videtur versus ultimus, quo Achivorum ipsiusque praesertim Ulixis patrona Minerva, quae hoc quoque ab iis avertit periculum, opponitur deo tutelari Troianorum, qui Helenam et Deiphobum illuc adduxerat. Facilius igitur careamus versibus 280—284 quam ultimis quinque; sed praestat opinor praeter versum 279 nihil hoc loco delere.

η 259—262 de Ogygia insula Ulixes:

ἔνθα μὲν ἐπτάγετες ἴμενον ἔμπεδον, εἴματα δ' αἰεὶ
260 δάκρυσ' ἰδεύεσκον, τὰ μοι ἄμβροτα ἴδωκε Καλυψώ·
ἀλλ' ὅτε δὴ δυδῶν μοι ἐπιπλόμενον γέτος ἦλθε,
καὶ τότε δὴ μ' ἐκέλευσεν ἐποτρύνουσα νέεσθαι κτε.

Versum 261 vitio laborare testantur numeri, et multa tentarunt multi. Equidem verbis aliter dispositis sanasse eum visus mihi sum aliquando:

ἀλλ' ὅτε δὴ μοι ἐπιπλόμενον γέτος δυδῶν ἦλθε,
sed opposuit Agar versus I 474 et h. Cer. 51:

(εἰνάνυχες δὲ ...) ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη μοι ἐπήλυθε νύξ ἱρεβεννή.

(ἐννήμαρ μὲν ...) ἀλλ' ὅτε δὴ δεκάτη μοι ἐπήλυθε Φαινολίς ἡώς.

Quibus locis collatis viro illi docto concedo non mutandum nostro loco videri ordinem verborum; veri autem inveniendi viam a Fickio indicatam iam arbitror, qui coniecit: ἐνθ' ὀκτώ

1) Non ἄμ' ἴσπετο dicit Menelaus, sed solum ἴσπετο!

ρέτεα μένον et: ἀλλ' ὅτε δὴ ἕνατόν μοι. Ipsa tamen poetae verba ut ille restituerit vereor, cum praesertim particula *μέν* servanda potius sit quam delenda. Et lenior et nisi egregie fallor multo probabilior est haec correctio:

ἔνθα μὲν εἰνάτετες ἔμενον ἔμπεδον, . . .

ἀλλ' ὅτε δὴ δέκατόν μοι ἐπιπλόμενόν γέτος ἤλθε.

Novem igitur annos Ulixes transegerit in spelunca Calypsus, ut Vulcanus in Thetidis (Σ 400).

θ 315 sqq. Vulcani caelites convocantis ut Martem Veneremque adulteros in eius toro captos deprehendant haec sunt verba:

οὐ μὲν σφεας ἔτ' ἔολπα μίνυνθά γε κειέμεν' οὔτως,
καὶ μάλα περ φιλέοντε! τάχ' οὐκ ἐβελήσετον ἄμφω
εὐδέμεναι! ἀλλὰ σφε δόλος καὶ δεσμός ἐρύξει,
εἰς ὃ κέ μοι μάλα πάντα πατήρ ἀποδώῃ ἔγεδνα.

Quo loco sitne verbi *τέρολπα* revocandus sonus initialis, et si ita videatur, quomodo fieri id debeat, non rogo nunc, sed quid significant verba allata scire cupiens non habeo quod statuam. Nam *μίνυνθα* non significat *aliquantisper*, sed *per breve tantummodo temporis spatium*, id quod optime docet particularum *μίνυνθά περ, οὐ τι μάλα δῆν* iunctura: *paulisper nec sane diu* (A 416 N 573 χ 473), vel locutio: *οὐ πολλὸν ἐπὶ χρόνον ἀλλὰ μίνυνθα* (ο 494). Itaque *μίνυνθάδιος* qui vocatur, non *per annos aliquot victurus* sed *brevi moriturus* dicitur, *αἰὼν μίνυνθάδιος* est *vita cito finita*; finem denique spatii, non ipsum spatium indicat haec stirps ¹⁾. Nostro igitur loco verba *τέρολπα μίνυνθά γε κειέμεν' οὔτως* idem dicunt quod: *τέρολπα οὐ πολλὸν ἐπὶ χρόνον* vel *οὐ τι μάλα δῆν κειέμεναι*. Quae cum ita sint, apparet negationem *οὐ* versus initio male habere et ἢ potius esse scribendum:

ἢ μὲν σφωε τέρολπα —

perfecto haud diu ita ut nunc iacebunt (inter se amplexibus haerentes nimirum), *quantumvis amore stimulati; mox sat scio surgere cupient* (cum adstabimus omnes): *at non licebit surgere aut auferere priusquam redditum sit mihi pretium quo perfidam uxorem olim emi. Tum demum vinculis eos solvam.*

1) De ceteris locis quibus *μίνυνθα* legitur (Δ 456 Λ 317, 589 Μ 356 Ξ 358 Ρ 277 Τ 27 Ψ 97 λ 501) eadem valent.

Viginti sunt saecula et amplius, per quae Odysseae lectores senserunt non concinere inter se quae de Charybdi Ulixi nar-
ravit Circe (μ 104 sq.):

διὰ Χάρυβδις ἀναρροιβδεῖ μέλαν ὕδωρ·

τρὶς μὲν γὰρ τ' ἀνήσιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναρροιβδεῖ
δρεινόν. μὴ σὺ γε κεῖθι τύχοις ὅτε βροιβδήσειε!

et quae ipse Ulixes mox expertus esse dicitur (vs. 429—441).
Nam ἄμ' ἠελίῳ ἀνίδντι cum ad illam voraginem pervenisset, illa

ἀνερροιβδήσε θαλάσσης ἀλμυρὸν ὕδωρ,

etiam carinam cui insidebat Ulixes devoravit, ipse autem in-
gentis arboris radicibus arreptis effugit perniciem, dein expec-
tavit donec vorago praedam redderet. Diu expectavit,

ἤμος δ' ἐπὶ δόρπον ἀνὴρ ἀγορῆθεν ἀνέστη

440 κρίνων νεῖκεα πολλὰ δικάζομένων αἰζηῶν,

τῆμος δὴ τὰ γε δοῦρα Χαρύβδιος ἐξεφάτηθη.

Non constare hanc rationem nemo non videt; nam vorago quae
ter quotidie undas resorberet, ter revomeret, ea ut inde a diei
initio usque ad cenae vespertinae tempus praedam absumtam
faucibus retineret fieri non potuit.

Ergo fuerunt olim qui priore loco pro τρὶς . . . τρὶς scriberent
δὶς . . . δὶς, coniectura non admodum probabili. Fuit etiam qui
illum versum totum deleret. Cui et ego fidem olim habui, nunc
perspexi non sequendum; nam nisi servetur ille versus, explicari
nequeunt in versu sequenti verba ὅτε βροιβδήσειε. Non illa verba,
quae et Vergilius et Ovidius secuti sunt, corrigenda sunt aut
omittenda, sed vitium contraxit locus posterior. Ad quod de-
prehendendum non magna profecto sagacitate multave eruditione
opus est: sufficit recordari Philocleonis ἐκείνου τοῦ Φιληλιάστου,
qui inde a diei initio iudex sedere solebat, dein cum cibus trio-
bolo suo emtis domum redux τῷ ἀρίστῳ sive cena meridiana
mox cum suis laetus fruebatur. Ante meridiem Athenis finis
fiebat iudiciorum, ut et ceterorum negotiorum publicorum: res
notissima. Neque alius erat mos tempore Homérico; itaque si
qui index

κρίνων νεῖκεα πολλὰ δικάζομένων αἰζηῶν

tamdiu iuri dicundo vacasset ut ipsa cenandi instaret hora,
ἀγορῆθεν ἀνέστη is . . . non ἐπὶ δόρπον sive cenam vespertinam,
sed . . . opusne etiam dicere? — „ἐπὶ δεῖπνον!” multos respon-

suos arbitror. Nam aevo Homérico — id quoque in vulgus notum — *ἔδειπνον* homines brevi post meridiem, eo igitur diei tempore quo comici aequales Athenienses τῷ ἀρπύτῳ sive prandio altero (*lunch*) uti solebant.

„*Diem*” igitur si in loci nostri versu 105 cum priscis interpretibus intellegimus τὸ νυχθήμερον, — neque aliter vox nunc potest accipi, nam noctu quiescisse Charybdin quis credat! — rem sic fere nobis fingere poterimus: Charybdin undas

sorbuisse per horas nocturnas 11—3, matutinas 7—11,
pomeridianas 3—7,
revomuisse per horas matutinas 3—7, meridianas 11—3,
vespertinas 7—11.

Aut — nam hanc quoque interpretationem verba poetae admittunt — si subitaneo nisu illa certis intervallis modo vorabat, modo eructabat, interim quiescens, dicamus eam

sorbuisse hora nocturna 1, matutina 9, pomeridiana 5,
revomuisse hora matutina 5, pomeridiana 1, vespertina 9.

Quod si per se spectata coniectura, quam proposui, satis placeat, id quidem non vereor, ne audaciorem quam quae probari possit eam dicturi sint qui meminerint quam multis locis Homericis in *δειπνον* nominis locum irrepserit *δάρπρον* illudve in huius. Omnium utilissimus nunc nobis est versus Λ 86:

ἤμος δὲ δρυτόμος περ ἀνὴρ ὠπλίσατο δεῖπνον,

ubi *δάρπρον* habebat editio Zenodoti. Item *δάρπρον* pro *δειπνον* ι 311 habent codices optimi G et F, κ 116 G X alii; contra Λ 730 Zenodotus *δειπνον* legebat pro *δάρπρον*, item β 20 codex praestantissimus G et ι 344 optimus quisque. Frequens igitur illa fuit confusio, ad quam pelliciebat mutatum cenarum tempus; recentiori enim aevo τὸ *δειπνον* erat cena vespertina, quam *δάρπρον* dicebant heroes ¹⁾).

Expellendam vero vocem *δειπνον* suspicor Θ 53. Nam postquam *ἄμ' ἔφ'* initum est deorum concilium (vs. 1—52), sequitur:

οἱ δ' ἄρα δεῖπνον ἔλοντο κάρη κομάδοντες Ἀχαιοί,

dein armis sumtis pugnam cum Troianis ineunt.

1) De recentibus Homeri imitatoribus (Apollonio, Nicandro, aliis) vocem *δάρπρον* non recte adhibentibus cf. Lehre Arist. ² p. 130.

ὄφρα μὲν ἠὼς ἦν καὶ ἀέξετο ἱερὸν ἡμᾶρ,
 τόφρα μάλ' ἀμφοτέρων βέλε' ἤπτετο, 'πίπτε δὲ λαός·
 ἦμος δ' ἥλιος μέσον οὐρανὸν ἀμφεβεβήκει,
 καὶ τότε δὴ χρύσεια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα,
 κτέ.

Per *priorem* igitur *dici partem* aequo Marte pugnatum esse patet, itaque nisi artificii nescio quibus efficere velimus ut *δεῖπνον* non iam dicta sit cena quae medio fere diei tempore sumitur, non constat ratio temporis. Quidni igitur legimus:

οἱ δ' ἄριστον ἔλοντο?

Utitur ea voce Homerus Ω 124 et π 2.

Quid significant quae de Odysseae compositione scripsit Aristoteles Poet. 8?

Tragoedia — philosophus ait — est *πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας μίμησις*, egregium autem exemplum poetis tragicis praebuit Homerus, ex quo optime potest disci quid sit fabulae argumentum bene cohaerens et vere unum. Nam alii poetae epici quaecumque Herculi vel Theseo acciderunt in carmina sua receperunt, satis bene haec cohaerere rati si unus idemque heros per singulas eorum partes celebraretur; at ille 'Οδύσσειαν ποιῶν οὐκ ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη, οἷον πληγῆναι μὲν ἐν τῷ Παρνασσῷ, μανῆναι δὲ προσποιήσασθαι ἐν τῷ ἀγερμῷ, — ὧν οὐδὲν θατέρου γενομένου ἀναγκαῖον ἢ εἰκὸς ἦν¹⁾ θάτερον γενέσθαι, — ἀλλὰ περὶ μίαν πρᾶξιν οἷαν λέγομεν²⁾ τὴν 'Οδύσσειαν συνέστησεν.

Ex his verbis Payne Knight efficiebat Aristotelem non in Odyssea sed in alio carmine epico legisse quae Odyssea nostra habet τ 394—466; illic enim fuisse narrari quomodo in Parnasso Ulixes iuvenis ab apro fuerit percussus, Aristotelem autem disertis verbis testari in Odyssea non cani Ulixem in Parnasso vulneratum. Quin ulterius etiam progressus Knight debebat τὰ Νίπτρα sive libri τ partem alteram (τ 343—587), veterum criticorum iudicium sequi se ratus. Quem deceperant obiter inspecta verba Eustathii p. 1867, 12: 'Οδυσεὺς οὐκ ἂν ἴσως δοκοῖη σκέψασθαι καλῶς ὑπὸ τοιαύτης γυναικὸς τοὺς πόδας νίψασθαι, οἷα

1) ἢ εἰκὸς ἦν] ἦν εἰκὸς codex unicus.

2) λέγομεν] λέγοιμεν codex.

αἰρούμενος, Φασι, τὴν δυναμένην ἐκ τῆς ἐπισήμου γνωρίσαι αὐτὸν οὐλῆς. διὸ καὶ ἀθετεῖται ὁ τοιοῦτος τρόπος παρὰ τῶν παλαιῶν." Nam ὁ τρόπος quem Eustathius dicit non tota sunt Niptra, sed soli versus 346—348, quos damnabat Aristarchus.

Missa igitur Knightii audacia id unum rogemus sitne credibile id quod ex Aristotelis verbis ille efficiebat, philosophum in Odyssea non legisse quae nunc de vulnere Ulixi in Parnasso aliquando inficto narrantur τ 394—466. Hoc unum nunc perpendamus: prisco poetae an recentiori alicui illi versus debeantur, eam quaestionem ne moveamus nunc, utpote ab argumento in quo versamur alienam.

Responderi debet, veri dissimillimum, immo prorsus incredibile esse, post Aristotelis aetatem textum Odysseae magnopere mutatum talibusve incrementis auctum esse. Et unum certe e versibus proscriptis „ex Homero" affert Plato (Rep. 334a) — ubinam in Homero sibi lectum nisi eo loco ubi et nos eum legimus?

Ergone Aristotelem fefellit memoria? At minus etiam id credible. Nam, ut in singulis verbis carminum epicorum memoriter afferendis errare potuerit et plus semel erraverit, at tantae carminis partis eum prorsus aliquando fuisse oblitum, — neque, si fuerit, a quovis discipulo illum errorem statim fuisse correctum, — id quis in animum sibi inducat!

Restat, opinor, ut verba illa Aristotelis aliter interpretemur. Qui non vetat in dramate vel in carmine epico variarum rerum hic illic fieri mentionem, sed negat satis bene cohaerere opus poeticum, in quo secundum temporis ordinem enarrantur quaecunque uni alicui homini acciderint. Ulixes puer apud Laertem degens, dein vulneratus iuvenis, postea vesanum se simulans ne uxore relicta in Asiam proficisci cogatur, mox bellum illic gerens, tum post varios errores domum redux procos trucidans, tandem a filio sibi ignoto interfectus ipse, haec et si qua alia ille fecit aut perpessus est ordine enarrata *vitam* efficiunt, non artis opus integrum et solidum; non enim iusto vinculo inter se cohaerent. Non alterum ex altero profluxerunt, sed ita ut caecae fortunae libitum fuit alterum alteri successerunt. Talia sive soluta oratione sive ligata referre mythographi est potius quam poetae. Sed Homerus verum carmen condidit, e tanta

materiei copia argumento feliciter electo; cecinit enim Ulixis *in patriam reditum*. Huic autem carmini suo loco inseruit quaecunque de rebus antea ab heroe gestis referre habuit operae pretium: puerum in horto cum patre ambulanti, Troiam calido eius consilio captam, varios multorum annorum errores, alia; et sic etiam iter illud Ulixidis iuvenis ad avum, apud quem cum degeret a fera bestia est vulneratus, in transitu apte enarrare potuit. Sic in tragoediis inter se confabulantes actores multa nos docent, quae ante ipsius fabulae initium acciderunt; qualia non partem aliquam dramatis efficiunt neque divellunt retardantve rem quae agitur, sed in transitu sive paucis verbis commemorata sive fuse enarrata suam utilitatem suumque decus habent.

Haec dicere voluit Aristoteles et debuit. Sed aut concisius locutus non satis perspicue dixit id quod volebat, aut librariorum culpa hoc loco libelli, ut aliis permultis, vitiosa sunt eius verba. Hoc puto equidem, suspicor autem ita supplendum esse textum:

Ὀδύσειαν γὰρ ποιῶν οὐχ <ἐξῆς> ἐποίησεν ἅπαντα ὅσα αὐτῷ συνέβη κτέ.

Sed disputandi finis est faciendus. Prius tamen versus quidam episodii, quod modo tetigimus, an possit emendari periculum videtur faciendum.

τ 444. Scarabaei escam devorantis vel pulicis salientis cum „pedes ambo” commemorantur apud comicum, non est cur aut ipsum aut librarios socordiae insimulemus; talibus enim locis qui loquuntur suo iure neglegunt ceteros istarum bestiarum pedes quatuor. Sed apud Homerum de apro in recessu montis latitanti cum legimus:

*τὸν δ' ἀνδρῶν τὲ κυνῶν τε περὶ κτύπος ἦλθε ποδοῖν,
ὡς ἐπάγοντες ἐπῆσαν,*

aliter profecto se habet res, non enim binis sed quaternis ut opinor pedibus canes venatici solum feriunt dum silvarum lustrant latebras. Ergone sufficit observasse viris tamen esse pedes binos, per enallagen igitur vel synecdochen etiam de canibus ita iam loqui poetam? O figurarum grammaticarum nomina docta et sonora! Quae aliquid fortasse valeret explicandi

ratio, si *κυνῶν τ' ἀνδρῶν τε* legeretur, *proximo* enim sic nomini conveniret numerus dualis; nunc vero plane nihili est. Id quod probe sensit grammaticus ignotus, qui in codice Veneto 647 (n) scripsit ἤλυθε ποσσίν. Quamquam paradiorthoma hoc esse nemo non videt, nam *genitivus*, non *dativus* requiritur; cuiusmodi vitium in cunctos nostros libros irrepsit T 282:

καθ' δ' ἄχος οἱ χύτο μυρίον ὀφθαλμοῖσιν,
ubi dualis numeri *genitivum* ὀφθαλμοῖσιν restituit Bentley (coll. I 696 Ψ 765 al.).

Quid igitur? Ferendumne foedum textus traditi ulcus, utpote insanabile? An ordine verborum mutato licet scribere:

τὸν δὲ περὶ κτύπος ἤλυθε ποδῶν ἀνδρῶν τε κυνῶν τε?

Fortasse huic coniecturae favet versus sequentis initium in quibusdam codicibus sic scriptum:

οὐς vel ἄς ἐπάγοντες ἐπῆσαν.

Nam hae lectiones nasci quomodo potuere, nisi versum proximum clauderat vox *κυνῶν τε*?

AD LUCIANUM.

Ad filium Panem cornutum, barbatum, cornipedem, hirco denique quam deo similiorem Mercurius, quem prolis adeo deformis pudet (Deor. Dial. 22 § 4):

„Ὅϊσθα οὖν, ὦ τέκνον, ὃ τι χαριεῖ τὸ πρῶτον αἰτοῦντί μοι;”

Respondet Pan: „πρόσταττε, ὦ πάτερ”.

Dein Mercurius: „ἢ μεῖς μὲν ἴδωμεν ταῦτα, καὶ πρόσθι μοι καὶ Φιλοφρονοῦ· πατέρα δ' ὄντα μὴ καλέσης ἀκούοντός τινος”.

Ultimi enuntiatum initium nihil est. Quapropter fuere qui delerent. Sed talia non sponte nascuntur, neque iis deletis iusta manet oppositio inter priorem partem et posteriorem. Legendum est:

„ἢ μεῖς μὲν ἦν ὧμεν αὐτοί, καὶ πρόσθι” κτέ.

„Cum soli erimus, accede et me exosculare, sed coram aliis patrem ne nuncupes cave!”

v. L.

THUCYDIDEA.

SCRIPSIT

I. C. VOLLGRAFF.

(Continuantur e T. XXXIII p. 441).

THUCYDIDIS HISTORIAE. Recensuit CAROLUS
HODE HAUNIENSIS. Lipsiae 1901.

In Thucydidis libro septimo, communi principum virorum sententia artis historicae monumento incomparabili ¹⁾ — et sane quid unquam in hoc quidem genere ab iis qui post nostrum vixerunt, aptius perfectiusve prolatum est concisa illa cladis Siciliensis descriptione tam dignitatis quam doloris plena? — acutam tot interpretum et criticorum sollertiam atque industriam nobis iam paene otium fecisse dixeris. Nonnulla tamen etiamnunc expolienda et rectius constituenda supersunt.

VII c. 3 § 5.

καὶ τριήρης τῆ αὐτῆς ἡμέρας ἀλίσκεται τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐφορμούσα * τῶ * λιμένι.

Collatis VI 102 § 4 (κατέπλεον ἐς τὸν μέγαν λιμένα) et VII 4 § 4 (ἔστι δὲ ἄκρα . . . ἡ πρὸυχουσα τοῦ μεγάλου λιμένος τὸ στόμα στενὸν ποιεῖ) Bekkerus merito praetulit codicis B lectionem τῶ μεγάλῳ λιμένι.

Praeterea necessario supplendum erit <ἐπ> τῶ μ. λ. Trire-

1) "There is no prose composition in the world, not even the *De Corona*, which I place so high as the *seventh* book of Thucydides. It is the *no plus ultra* of human art."

LORD MACAULEY.

mis quae capiebatur, hostilem classem observandi causa in statione erat *ad magnum portum*.

Sic Xenoph. Hell. VI 2 § 7 recte legitur: *πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐπὶ τῷ λιμένι, ὅποτε μὴ χειμῶν καλύοι, ἐφώρμει*. Ἐφορμῆν cum nudo dativo vel cum *πρὸς* τινι iunctum, quod significat *in statione se continentem imminere et insidiari alicui* quodque e. g. usurpatum videbis de praedonibus qui coram portibus ad ancoram stantes onerarias egredientes speculantur, huius loci non est. Contra locum suum habet Thuc. VII 12 i. f.: *οὐ γὰρ ἐφορμοῦσιν ἄλλοις: non enim adversus alios* (hostium naves) *in statione sunt* et VIII 11 § 1: *πρὸς μὲν τὰς πολεμίας ναῦς ἐπὶ ταξάν ἐφορμῆν ἱκανάς*. Cf. etiam Xenoph. Hell. I 6 § 35: *Ἐδεξε . . . πλεῖν ἐπὶ τὰς καταδεδυκάς ναῦς . . . ταῖς δ' ἄλλαις ἐπὶ τὰς μετ' Ἐτεονίκου τῇ Μυτιλήνῃ ἐφορμούσας* i. e. *ut cum ceteris navigarent adversus naves quibus Eteonicus Mytilenem obsidebat*.

VII c. 5 § 4.

καὶ διανοεῖσθαι οὕτως ἐκέλευεν αὐτοὺς (ὁ Γύλιππος) ὡς τῇ μὲν παρασκευῇ οὐκ ἔλασσαν ἔχοντας, τῇ δὲ γνώμῃ οὐκ ἀνεκτὸν ἐσόμενον εἰ μὴ ἀξιώσουσι Πελοποννήσιοι τε ὄντες καὶ Δωριῆς Ἴωνων καὶ νησιωτῶν καὶ ξυγκλύδων ἀνθρώπων κρατήσαντες ἐξελάσασθαι ἐκ τῆς χώρας.

Quis admonitus non sentit praestare *οὐκ ἔλασσαν ἔχοντας*? Cogitare debebant Syracusani apparatu bellico se inferiores non esse; intolerabile vero fore, si non hoc sibi sumerent ut Iones e sua regione eicerent.

VII c. 6 in.

ὁ δὲ Νικίας καὶ οἱ Ἀθηναῖοι νομίζοντες, καὶ εἰ ἐκεῖνοι μὴ ἐθέλοιεν ^{a)} *μάχης ἄρχειν, ἀναγκαῖον σφίσι εἶναι μὴ περιορᾶν παρ-οικοδομούμενον τὸ τεῖχος κτέ.*

a) cod. H habet: *εἰ μὴ ἐκεῖνοι omisso καὶ*.

Expectes: *εἰ καὶ ἐκεῖνοι μὴ ἐθέλοιεν*.

VII c. 8 § 3.

καὶ οἱ μὲν (nuntii a Nicia Athenas missi) ᾤχοντο φέροντες, οὓς ἀπέστειλε, τὰ γράμματα καὶ ὅσα ἔδει αὐτοὺς εἰ-

πειν· ὁ δὲ τὰ κατὰ τὸ στρατόπεδον διὰ Φυλακῆς μᾶλλον^{a)} ἤδη ἔχων ἢ δι' ἐκουσίων^{b)} κινδύνων ἐπεμέλετο.

a) μᾶλλον codd. B et H; reliqui om.; b) ἤδη ἐκουσίων AEF.

Hudius satis habuit cum Stahlio scripsisse ὡς ἐπέστειλε; Pluygersii Cobeti Herwerdeni coniecturas omisit. Equidem malo Cobetum sequi (ad Hyper. Or. Fun. p. 61) cum vv. οὐς ἀπέστειλε, utpote stulte abundantia et alienissimo loco inserta, tum ὅσα ἔδει αὐτοὺς εἰπεῖν, utpote manifesto nata e capitis insequentis initio: ὅσα τε ἀπὸ γλώσσης εἴρητο αὐτοῖς, inducentem.

Ultima quae procul dubio adulterata sunt, criticos multum ne dicam nimium exercuerunt. De quibus operae pretium est adire Bloomfieldum. Quamquam non apparet Cassium Dionem, Thucydidis imitatore a Bloomfieldo laudatum L. 47 c. 36 (ἀλλ' αὐτοὶ τε διὰ Φυλακῆς μᾶλλον ἢ διὰ κινδύνων τὸ στρατόπεδον ἐποιοῦντο) meliorem huius loci scripturam cognovisse quam nostri libri exhibent. Badhami coniectura διὰ Φυλακῆς μᾶλλον [ἤδη] ἔχων ΗΔΗ ἐκουσίων κινδύνων ἐπεμέλετο propterea stare non potest quod ἐπιμέλεσθαι τις semper et ubique alicuius rei *curam gerere*, minime vero *cavere* et *vitare* aliquid significat. Equidem in cauda venenum latere suspicor, quam aut tollamus aut mutemus necesse erit. In mentem venit et:

ὁ δὲ τὰ κατὰ τὸ στρατόπεδον διὰ Φυλακῆς μᾶλλον ἤδη ΕΙΧΕΝ ἢ δι' ἐκουσίων κινδύνων [ἐπεμέλετο]

et

... μᾶλλον ἤδη ἔχων [ἢ δι'] ἐκουσίων κινδύνων ΑΠΕΙΧΕΤΟ.

VII c. 12 § 3.

τὸ γὰρ ναυτικὸν ἡμῶν, ἥπερ κἄκεῖνοι πυνθάνονται, τὸ μὲν πρῶτον ἤκμαζε [καὶ τῶν νεῶν τῆ ξηρότητι καὶ τῶν πληρωμάτων τῆ σωτηρίᾳ]. νῦν δὲ αἶ τε νῆες διάβροχοι καὶ τὰ πληρώματα ἰφθαρταί.

Perquam, si quid iudico, ridicule classis Atheniensium tam navium siccitate quam hominum incolumitate florere dicitur. Fidenter abice emblemata quod originem ducit e continuo sequentibus. Verbum quod est ἀκμάζειν saepissime de qualibet re absolute ponitur. Sic II 31 § 2 ἀκμαζούσης ἔτι τῆς πόλεως καὶ οὐπω νεοσηκίας et huius ipsius septimi libri c. 63 § 4 de ipsa

classe legitur: καταφρονήσαντες δὲ Σικελιωτῶν, ὧν οὐδ' ἀντιστῆναι οὐδεὶς ἕως ἡκμαζε τὸ ναυτικὸν ἡμῶν ἤξιωσεν κτέ.

Ibidem in fine.

καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπ' ἐκείνοις καὶ ἀποξηρᾶναι τὰς σφετέρως μᾶλλον ἐξουσία.

Qui vocem ἐξουσία quam omittit codex Britannicus, cum Stahlio delendam esse censet, ei necessario supplendum erit:

αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ <τὸ> ἀποξηρᾶναι.

VII c. 18 § 4.

καὶ ἐν τῷ χειμῶνι τούτῳ σιδηρὸν τε περιήγγελον κατὰ τοὺς ξυμμάχους καὶ τᾶλλα ἐργαλεῖα ἠτοιμάζον ἐς τὸν ἐπιτεχισμὸν, καὶ τοῖς ἐν τῇ Σικελίᾳ ἄμα [ὡς ἀποπέμψοντες ἐν ταῖς ὀλκάσιν] ἐπικουρίαν αὐτοὶ τε ἐπέριζον καὶ τοὺς ἄλλους Πελοποννησίους προσηνάγκαζον.

Quibusnam in ὀλκάσιν? roget quispiam. Facile videre est verba inducta quae plane otiosa sunt et orationis cursum impediunt, fluxisse e capitis antecedentis § 3: οἱ γὰρ Κορίνθιοι . . . πολλῶ μᾶλλον ἐπέρρωντο καὶ ἐν ὀλκάσι παρεσκευάζοντο αὐτοὶ τε ἀποστελοῦντες ὀπλίτας ἐς τὴν Σικελίαν καὶ ἐκ τῆς ἄλλης Πελοποννήσου οἱ Λακεδαιμόνιοι τῷ αὐτῷ τρόπῳ [πεμψοντες] ¹⁾.

VII c. 19 § 3.

οἱ δ' ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀπέστελλον περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ταῖς ὀλκάσι τοὺς ὀπλίτας ἐν τὴν Σικελίαν.

Aut legendum ἐν ὀλκάσι ut c. 17 § 3 aut expungendum ταῖς ὀλκάσι.

VII c. 21 § 3.

ξυνανέπειθε δὲ καὶ ὁ Ἑρμοκράτης οὐχ ἥκιστα τοῦ ^{a)} ταῖς ναυσὶ μὴ ἀθυμεῖν ἐπιχειρήσαι ^{b)} πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

a) incl. Hudius; b) ἐπιχειρήσαι Hudius cum cod. Brit.: ἐπιχειρήσειν reliqui codd. omnes; ut embl. exp. Stahlius.

Genetivo τοῦ, ut vidit Hudius, hic nullus locus est. Sed tamen cum Stahlio malim: ἥκιστ' αὐτοῦς, nam verbum ante-

1) πέμψοντες secl. Herwerdenus.

cedens aegre caret obiecto suo. Ceterum nescio an recte Dobraeus coll. V, 91 in. (ἡμεῖς δὲ τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς . . . οὐκ ἀθυμοῦμεν τὴν τελευταίην) suspicatus sit Thucydidis manum fuisse ἐπιχειρήσιν. Idoneam certe sententiam obtineremus scribendo:

Ξυνανέπειθε δὲ καὶ ὁ Ἔ. . . . αὐτοὺς μὴ ἀθυμεῖν <τὴν> ταῖς ναυσὶν ἐπιχειρήσιν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Ibidem in proxime sequentibus:

λέγων οὐδ' ἐκείνους πάτριον τὴν ἐμπειρίαν οὐδ' αἰδίου τῆς θαλάσσης ἔχειν, ἀλλ' ^{a)} ἡπειρώτας μᾶλλον τῶν Συρακοσίων ὄντας καὶ ἀναγκασθέντας ὑπὸ Μήδων ναυτικούς γενέσθαι.

a) ἀλλ' deest in cod. B sed teste Hudio aliquod spatium relictum est.

Coniunctio ἀλλ' ante ἡπειρώτας ut fulcrum a sciolo orationi ruenti scilicet supposita cum Herwerdeno ressecanda erit, nisi forte noster dederit ἀλλως τε καὶ, quod et sententiae et usui loquendi eius perinde satisfacit.

Cf. VII, 48 § 2: χρημάτων γὰρ ἀπορία αὐτοὺς ἐκτροχώσειν, ἀλλως τε καὶ ἐπὶ πλέον ἔτι ταῖς ὑπαρχούσαις ναυσὶ θαλασσοκρατοῦντες.

Ibidem:

καὶ πρὸς ἄνδρας τολμηροὺς . . . τοὺς ἀντιτολμῶντας χαλεπωτάτους αὐτοῖς φαίνεσθαι.

Codices titubant inter αὐτοῖς et αὐτούς; Classenius parum probabiliter edidit: <καὶ> αὐτούς.

Obtemperatum oportuit Badhamo importunum pronomen quod non habet quo referatur, eliminanti. Nullus dubito quin post χαλεπωτΑΤΟΥC ortum sit e dittographia, quemadmodum olim Thuc. III 28 § 2 correximus: οὐκ ἠνέσχοντο, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς βωμοὺς [βωμοῖς] καθίζουσιν.

VII c. 24 § 3.

οὐ γὰρ ἔτι οὐδ' οἱ ἔσπλοι ἀσφαλεῖς ἦσαν τῆς ἐπαγωγῆς τῶν ἐπιτηδείων.

Cum comestus (τάπιτήδεια) navibus advehentibus portum intrare possit, comestus subvectio (ἐπαγωγή) non item, miror Hudium manifestum emblemata τῆς ἐπαγωγῆς iam a Poppone damnatum in textu retinuisse.

VII c. 25 § 1.

αἱ δ' ἔνδεκα [νῆες] ^{a)} πρὸς τὴν Ἰταλίαν ἐπλευσαν, πυνθανόμενοι ^{b)} πλοῖα τοῖς Ἀθηναίοις γέμοντα χρημάτων προσπλεῖν. καὶ τῶν τε πλοίων ἐπιτυχοῦσαι τὰ πολλὰ διέφθειραν.

a) νῆες del. Herwerdenus; b) πυνθανόμενοι solus cod. M; ceteri omnes πυνθάνομεναι.

Parum sibi constat Hudius edens: αἱ νῆες πυνθάνομενοι . . . ἐπιτυχοῦσαι. nec multis persuadebit quod commendat: πυνθανομένων. Utiliter de hoc loco componi possunt quae scripserunt Cobetus (Mnemos. N. S. vol. VIII p. 79 seq.) et Herwerdenus in Praef. vol. IV editionis eius p. VI.

Cum Herwerdeno ego praetulerim aor. partic. πυνθάνομεναι.

Ibidem § 6.

προσαγαγόντες γὰρ νῦν μυριοφόρον αὐτοῖς οἱ Ἀθηναῖοι πύργους τε ξυλίλους ἔχουσιν καὶ παραφάρμακα, ἕκ τε τῶν ἀκάτων ^{a)} ὄνευσον ἀναδούμενοι τοὺς σταυροὺς καὶ ἀνέκλων ^{b)} καὶ κατακυλυμβῶντες ἐξέπριον.

a) ἀκατίων cod. Brit.; κεράτων cit. Madvigius; b) scholl. ἀνέσπων; ἀνέλιπον cit. Widmannus.

Hic locus communi fere interpretum opinione ita explicandus esse videtur quasi ingentem illam δλκάδα μυριοφόρον turribus pluteisque communitam cymbae (ἀκάτεια) quaedam comitarentur quas pars militum vel operarum conscendisset scilicet quo melius vallos convellerent ¹⁾. Cui explanationi tamen minime favet articulus τῶν ante ἀκατίων (ἀκατείων) positus, cum scriptor in praegressis de cymbis istis ne verbum quidem fecerit. Quamobrem Herwerdenus in calce editionis suae pro τῶν conieceral τινῶν. At ipsis cymbis, ut statim videbimus, facilius quam articulo illo carere possumus.

Componito mihi aliquis cum verbis Thucydideis ea quae vir harum rerum peritus annotavit ad verbum ὄνευσον: „ὄνος, inquit, ἐστὶ μηχανὴ ἐπ' ἄκρων τῶν ἀκατίων πηγνυμένη, ἀφ' ἧς περιβάλλοντες βρόχους τοὺς σταυροὺς βραδίως ἐκ τοῦ βυθοῦ ἀνέσπων.

1) Cf. CLASSEN, Anhang p. 157: -da Th. die νῆες μυριοφόρος offenbar nur als den gesicherten Standpunkt für die zum Kampfe bestimmten Mannschaften (nicht für die mit der Zerstörungsarbeit Beschäftigten) ansieht, so bezeichnet ἐκ τῶν ἀκάτων sehr richtig die kleineren flachen Fahrzeuge mit darauf angebrachten Winden, von denen aus die Leute Stricke um die Pfähle warfen und diese unbrauchbar machten“.

Num tu putas eum de lembis loqui? Luce clarius est, opinor, scholion non ad ἀκάτεια (*lembos*) spectare verum ad τοὺς τῆς δακάδος ἀκατείους (*ιστούς*): ipsius navis *malos* quosdam. Cf. Poll. I 91 (quem laudat van Leeuwen ad Aristoph. Eqq. v. 762) et obiter apud Suidam (Bekk.) pro Ἀκαταῖος ΙΠΠΟΣ ὠνομασμένος emenda: ἀκατεῖος ΙCΤΟC ὠνομασμένος.

De navibus Atheniensium operae pretium est consulere utilissimum librum qui inscribitur: LA TRIÈRE ATHÉNIENNE, *Etude d'archéologie navale* par A. CARTAULT ubi p. 180 m. legimus:

L'istòς μέγας ne pouvait être que le grand mât. . . . Il est naturel de supposer que le grand mât était au centre du navire et les deux mats ἀκατεῖοι l'un à l'avant et l'autre à l'arrière. Quibus in rebus demonstrandis inscriptionibus maxime innititur Cartault, „un terrain solide qu'il ne faut pas abandonner" (p. 181). Rectissime autem addit: „Si nous examinons les passages des lexicographes, nous y trouverons la tradition lointaine et affaiblie de cette mâture que nous venons de déterminer en même temps que l'affirmation d'une mâture postérieure et différente: les commentateurs embarrassés et incertains entre l'usage ancien et l'usage récent confondent quelquefois l'un avec l'autre".

In fine sententiae mirationem mihi movent νν. κατακολυμβῶντες ἐξέπριον de vallis dicta quos laqueis iniectis sucula religatos convellebant et in altum tollebant (τοὺς πολλοὺς τῶν σταυρῶν ἀνεῖλον). Aut egregie fallor aut per errorem haec repetita sunt ex iis quae in vicinia (§ 7 seq.) locum suum obtinere manifestum est de palis κρυφαίαις „οὓς οὐχ ὑπερέχοντες τῆς θαλάσσης κατέπηξαν (οἱ Συρακόσιοι), ὥστε δεινὸν ἦν προσπλεῦσαι, μὴ οὐ προῖδῶν τις ὄσπερ περὶ Ἴρμα περιβάλλῃ τὴν ναῦν. Hic demum urinatoribus opus fuisse et rerum scriptorem subiunxisse κολυμβηταὶ ἐξέπριον μισθοῦ nemo hercle mirabitur.

Ibidem § 9.

ἔπεψαν δὲ καὶ ἐς τὰς πόλεις πρέσβεις οἱ Συρακόσιοι ἀγγέλλοντας τὴν τε τοῦ Πλημμυρίου λῆψιν . . . τὰ τε ἄλλα δηλώσοντας καὶ ἀξιώσοντας ξυμβοθεῖν κτέ.

Cum Herwerdeno lege ἀγγελοῦντας praesertim propter sequentia participia futura.

VII c. 28 § 3.

Thucydides, civis amans patriae si quis alius, popularium indomitos spiritus admiratur qui Deceliano bello exorto domi επιτειχισμῶ πολιορκούμενοι et δύο πολέμους ἄμα ἔχοντες ne sic quidem e Sicilia decederent, quin etiam vicissim Siculorum urbem obsidere pergerent ipsis Athenis haud minorem.

... και ἐς Φιλονικίαν καθέστασαν τοιαύτην ἣν πρὶν γενέσθαι ἠπίστησεν ἂν τις ἀκούσας. α) * τὸ γὰρ αὐτούς β) πολιορκουμένους ἐπιτειχισμῶ ὑπὸ Πελοποννησίων μηδ' ὡς ἀποστῆναι ἐκ Σικελίας ἀλλ' ἐκεῖ Συρακούσας τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀντιπολιορκεῖν ... και τὸν παράλογον τοσοῦτον ποιῆσαι τοῖς Ἑλλήσι τῆς δυνάμεως και τόλμης.

α) perperam Hudius post ἀκούσας comma pro puncto posuit. β) παρ' αὐτοῖς cit. Stahl: τὸ γ' αὐτοῦς Badham.

Quoniam in hac oratione infinitivos τὸ μὴ ἀποστῆναι ... ἀντιπολιορκεῖν ... τὸν παράλογον ποιῆσαι incertos pendere video nec ullo modo cum ceteris cohaerere, nonnihil excidisse suspicor quocum coniungendi sint.

An forte restituendum:

〈οὐ θαυμασ〉τὸ〈ν〉 γὰρ αὐτοῦς ... μηδ' ὡς ἀποστῆναι ἐκ Σικελίας ἀλλ' ἐκεῖ Συρακούσας ... ἀντιπολιορκεῖν ... και τὸν παράλογον τοσοῦτον ποιῆσαι ... τῆς δυνάμεως και τολμῆς;

VII c. 42 § 3 s. f.

ταῦτ' οὖν ἀνασκοπῶν δὲ Δημοσθένης και γιγνώσκων ὅτι και αὐτὸς ἐν τῷ παρόντι τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ μάλιστα δεινότατός ἐστι τοῖς πολεμίοις κτέ.

Imo δεινότατος ἔσται.

Eodem modo, ut saepe et alibi, a scribis peccatum est c. 61 in.: ἦν γὰρ κρατήσωμεν νῦν ταῖς ναυσίν, ἔστι τῷ τὴν ὑπάρχουσάν που οἰκείαν πόλιν ἐπιδείν, ubi Herwerdenus recte ἔσται reposuit, Hudius vero codices sequitur.

Ibidem § 6.

πρῶτον μὲν οὖν τὴν τε γῆν ἐξελθόντες τῶν Συρακοσίων ἔτεμον οἱ Ἀθηναῖοι.

Naturalis vv. ordo est: ἐξελθόντες τὴν τε γῆν ... ἔτεμον.

VII c. 43 § 1.

ἔπειτα μηχαναῖς ἔδοξε τῷ Δημοσθένει πρότερον ἀποπειρᾶσαι τοῦ παρατειχίσματος. ὡς δὲ αὐτῷ προσαγαθόντι κατεκαύθησαν τε ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀπὸ τοῦ τείχους ἀμυνομένων αἱ μηχαναί . . . οὐκέτι ἔδοκει διατριβεῖν κτέ.

De machinis bellicis incendio deletis conferre licet Cass. Dion. L. 66 c. 4. Iure tamen Naberus miratur hoc loco omissum esse, quod maxime scire interest, quomodo illae machinae incendio deletae sint. Qui pro κατεκαύθησαν rescribendum esse suspicatur κατεκωλύθησαν. Et recte quidem ille quod ad sensum. Vide tamen ne praefendum sit κατεκλάθησαν (confraetae sunt).

Ibidem § 6.

οἱ δὲ Συρακόσιοι . . . καὶ ὁ Γύλιππος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐβοήθουν ἐκ τῶν προτειχισμάτων καὶ * ἀδοκίτου τοῦ τολμήματος σφίσις ἐν νυκτὶ γενομένου, προσέβαλόν τε τοῖς Ἀθηναίοις ἐκπεπληγμένοι κτέ.

Expectares potius quod certe usitatius est: καὶ <ἀπὸ τοῦ> ἀδοκίτου τοῦ τολμήματος . . . γενομένου.

VII c. 44 in.

καὶ ἐνταῦθα ἤδη ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ ἀπορίᾳ ἐγίνοντο οἱ Ἀθηναῖοι ἢν οὐδὲ πύθέσθαι ῥάδιον ἢν οὐδ' ἀφ' ἐτέρων ὄτῳ τρόπῳ ἕκαστα ξυνηέχθη.

Quomodo explicare nobis possumus mirificum istud HN? Respondet Classenius: „ἢν im Ganzen vorangestellt und durch ὄτῳ τρόπῳ ἕκαστα ξυνηέχθη ausgeführt“. Hudius arbitratur supplendum esse <δι> ἢν. Si me audis, repono: ΚΑΙ οὐδὲ πύθέσθαι. Postquam scriba solito errore pro καὶ (quod sententiae unice convenit) dedit ἢ, alium supervenisse probabile est qui κακὸν κακῶ ἰώμενος coniunctionem quam non intellexeret, una litera addita refingeret in pronomen relativum. Incredibile dictu est quot errores pepererit vocabulorum quae sunt καὶ et ἢ confusio.

Ibidem in continuo sequentibus Hudius edit:

ἐν μὲν γὰρ ἡμέρᾳ σαφέστερα^a) μὲν, ὅμως δὲ οὐδὲ ταῦτα^b) οἱ παραγενομένοι πάντα πλὴν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος μόλις οἶδεν·

ἐν δὲ νυκτομαχίᾳ, ἣ μόνῃ δὴ στρατοπέδων μεγάλων ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ἐγένετο, πῶς ἔν τις σαφῶς τι ᾗδει;

a) σαφέστερον cit. Kruegerus; b) ἔνταῦθα cit. Kruegerus.

Confusa oratio in qua offendit Kruegerus, sic facili negotio in integrum restitui potest:

ἐν μὲν γὰρ ἡμέρᾳ σαφέστερα μὲν πάντα, ὅμως δὲ οὐδὲ ἔνταῦθα οἱ παραγενόμενοι πλὴν τὸ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος μόλις οἶδεν· ἐν δὲ νυκτομαχίᾳ στρατοπέδων μεγάλων, ἣ μόνῃ δὴ ἐν τῷδε τῷ πολέμῳ ἐγένετο κτέ.

Ibidem § 4 s. f.

... (οἱ Ἀθηναῖοι) τοῖς ἐρωτήμασι τοῦ ξυνθήματος πυκνοῖς χρόμενοι ... σφίσι τε αὐτοῖς θόρυβον πολὺν παρείχον ἅμα πάντες ἐρωτῶντες καὶ τοῖς πολεμίοις σαφῆς αὐτὸ κατέστησαν.

Res ipsa clamat, nisi fallor, reponendum esse πάντα. Intellege: *tam hostes quam suos quos nulla ratione dignoscere poterant, interrogantes.*

VII c. 47 § 3 in fine:

τῷ οὖν Δημοσθένει οὐκ ἔδοκει ἔτι χρῆναι μένειν ἀλλ' ... ἐπειδὴ ἔσφαλλο, ἀπίεναί ἐψηφίζετο καὶ μὴ διατρίβειν, ἕως ἔτι τὸ πέλαγος οἶόν τε περαιοῦσθαι καὶ τοῦ στρατεύματος ταῖς γοῦν ἐπελθούσαις ναυσὶ κρατεῖν.

Cruce interpretum est τοῦ στρατεύματος. Sunt qui cum scholiasta vertant: *donec mare traiciendi facultas esset et earum certe navium ope quae postea advenissent, (hostium) exercitum vincere possent.* Quod vix dici potest quam absurdum sit. Dudum enim, ut supra legimus, vincere desperaverant duces Atheniensium: τοῖς τε ἐπιχειρήμασιν ἐώρων οὐ κατορθοῦντες καὶ τοὺς στρατιώτας ἀχθομένους τῇ μονῇ ... τὰ τε ἄλλα ἀνέλπιστα αὐτοῖς ἐφαίνετο. Aliis τὸ κρατεῖν absolute positum videtur: iungunt autem: ταῖς ... ναυσὶ τοῦ στρατεύματος, ut gen. partitivus sit: *e suo exercitu.* Nihilo melius quod ad sententiam. Speciosius vv. dd. coniecturis περαιοώματος (Reiske), θεραπεύματος (Madvig), πορθμοῦ (v. Herwerden), στόματος (Naber) accedat mea: *στραυρώματος.*

Intellege: *donec mare eis pateret VALLUMQUE (quod iuxta classem fixerant) adhuc in potestate sua haberent.*

Cf. VI. 66 § 2: (οἱ Ἀθηναῖοι) τὰ ἐγγύς δένδρα κόψαντες καὶ κατενεγκόντες ἐπὶ τὴν θάλασσαν παρὰ τε τὰς ναῦς σταύρωμα ἔπηξαν.

VII. 38 in fine: ὁ δὲ Νικίας . . . ἄλκαδας προώρμισε πρὸ τοῦ σφετέρου σταυρώματος, ὃ αὐτοῖς πρὸ τῶν νεῶν ἀντὶ λιμένος κλιστοῦ ἐν τῇ θαλάσῃ ἐπεπήγει.

VII. 53 in.: ὁ δὲ Γύλιππος ὄρων τὰς ναῦς τῶν πολεμίων νικωμένας καὶ ἔξω τῶν σταυρωμάτων καταφερομένας κτῆ.

Ibidem § 4.

καὶ τῇ πόλει ὀφελιμώτερον ἔφη εἶναι πρὸς τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ σφῶν ἐπιτειχίζοντας τὸν πόλεμον ποιεῖσθαι ἢ * Συρακοσίους οὐς οὐκέτι βῆδιον εἶναι χειρώσασθαι.

Cum Nabero repetitum oportuit: ἢ <πρὸς> Συρακοσίους.

VII. c. 48 § 2 in fine:

Tam Nicias quam Demostheni constabat res suas pessime afflictas esse: *πονηρὰ σφῶν τὰ πράγματα εἶναι, τῷ δὲ λόγῳ (ὁ Νικίας) οὐκ ἐβούλετο αὐτὰ ἀσθενῆ ἀποδεικνύναι. . . . τὸ δὲ τι καὶ τὰ τῶν πολεμίων, ἀφ' ὧν ἐπὶ πλέον ἢ οἱ ἄλλοι ἠσθάνετο αὐτῶν, ἐλπίδος [τι] ^{a)} ἔτι παρείχε πονηρότερα τῶν σφετέρων ἔσεσθαι ἢν καρτερῶσι προσκαθήμενοι . . . καὶ ἦν γὰρ τι καὶ ἐν ταῖς Συρακούσαις βουλόμενον τοῖς Ἀθηναίοις τὰ πράγματα ἐνδοῦναι * ἐπεκηρυκεύετο ὡς αὐτὸν καὶ οὐκ εἶα ἀπανίστασθαι.*

a) del. Herwerdenus.

Ad καὶ (ἦν γὰρ — ἐνδοῦναι) ἐπεκηρυκεύετο Classenius annotat: „die parataktische Form der causalen Periode”; vgl. zu I, 31. 2; III, 70. 3; III, 107. 3. Quem si sequimur, sic fere vertere coacti sumus: *erant enim Syracusis nonnulli qui res Atheniensibus ledere parati erant, <hi> nuntios ad Niciam mittebant.* Oratio manifesto manca. Sed quae nunc vitiose dicta sunt et male cohaerent statim ad antecedentia optime quadrare animadvertes si expuncta coniunctione et una literula suppleta scribimus:

[καὶ] ἦν γὰρ τι καὶ ἐν ταῖς Συρακούσαις βουλόμενον τοῖς Ἀθηναίοις τὰ πράγματα ἐνδοῦναι <ὁ> ἐπεκηρυκεύετο ὡς αὐτὸν καὶ οὐκ εἶα ἀπανίστασθαι.

Ibidem § 3 de Nicia dicitur:

.... τῷ μὲν ἔργῳ ἔτι διασκοπῶν ἀνεῖχε, τῷ δὲ ἐμφανεῖ τότε λόγῳ οὐκ ἔφη ἀπάξειν στρατίαν. Negabat se copias abduciturum. Persuasum enim sibi esse, si sine ipsorum decreto ex insula discederent, id minime ab Atheniensibus probatum iri (εὖ γὰρ εἶδέναι ὅτι Ἀθηναῖοι σφῶν ταῦτα οὐκ ἀποδέξονται ὥστε μὴ αὐτῶν ψηφισαμένων ἀπελθεῖν).

καὶ γὰρ οὐ τοὺς αὐτοὺς ^{a)} ψηφιεῖσθαι τε περὶ σφῶν αὐτῶν ^{b)} καὶ τὰ πράγματα ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ὄρωντας καὶ οὐκ ἄλλων ἐπιτιμήσει ^{c)} ἀκούσαντας ^{d)} γνώσεσθαι, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν τις εὖ λέγων διαβάλλοι, ἐκ τούτων αὐτοὺς πείσεσθαι.

a) αὐτοὺς codd.: αὐτοῦ cit. Kruegerus. b) αὐτῶν del. Bekkerus; c) ἐπιτιμήσεις corr. Badhamus; d) ἀκούοντας aliquot libri.

Sententiam οὐ γνώσεσθαι plurimorum vv. dd. iudicio impeditissimam et procul dubio adulteratam ita explanare conatus est Classenius: „die parataktische Satzbildung gibt dem Gedanken für uns etwas fremdartiges: nicht dieselben Leute würden über sie das Urteil fällen und sich auch Einsicht in die Tatsachen verschaffen; dafür sagen wir lieber: *nicht die Leute würden das Urteil zu fällen haben, die sich auch gründlich über die Sache belehrt hätten.* Der Gedanke ist völlig klar(?) und richtig(?); van Herwerden's Vorschläge zu einer willkürlichen Umgestaltung sind überflüssig (cf. *Stud. Thuc.* p. 98 seq.)”.

A quo interprete vehementer dissentire me fateor. Ut arduum sit certa emendatione oblitteratam scriptoris manum revocare, vide tamen ne hunc fere in modum locutus sit Nicias:

„εὖ οἶδα, ἄνδρες στρατιῶται, ὅτι Ἀθηναῖοι ἡμῶν οὐκ ἀποδέξονται ὥστε μὴ αὐτῶν ψηφισαμένων ἀπελθεῖν. καὶ γὰρ οὐ περὶ ἡμῶν γινώσκονται ὄρωντες, ὥσπερ αὐτοὶ ἡμεῖς, τὰ πράγματα καὶ οὐκ ἄλλων ἐπιτιμήσεις ἀκούοντες, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν τις εὖ λέγων διαβάλλῃ, ἐκ τούτων πείσονται”.

Huiusmodi autem sententiam ad orationis contextum accommodatissimam nanciscimur pauca quaedam resecando quae nemo quisquam magnopere desiderabit. Commendo:

καὶ γὰρ οὐ [τοὺς αὐτοὺς ψηφιεῖσθαι τε] περὶ σφῶν [αὐτῶν καὶ] τὰ πράγματα, ὥσπερ καὶ αὐτοὶ, ὄρωντας καὶ οὐκ ἄλλων ἐπιτιμήσεις ἀκούοντας γνώσεσθαι, ἀλλ' ἐξ ὧν ἂν τις εὖ λέγων διαβάλλοι, ἐκ τούτων αὐτοὺς πείσεσθαι.

„non enim domi cives de se iudicaturos ut qui, sicut ipsi, rebus interfuissent malevolasque aliorum reprehensiones contemnere possent sed ut qui aurem praeberent prout quis disertus orator reduces in invidiam adduceret”.

VII c. 53 § 4 in fine:

καὶ οἱ Ἀθηναῖοι δεισαντες περὶ ταῖς ναυσὶν ἀντεμηχανήσαντό τε σβεστήρια κωλύματα ^{a)} καὶ παύσαντες τὴν Φλόγα καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγύς τὴν δλκάδα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν.

a) aut κωλύματα delendum esse censet Kruegerus aut scribendum προκαλύματα coll. Poll. I. 168: <καὶ> κωλύματα cit. Gertzius.

Hudius ignorasse videtur quae de hoc loco scribarum incuria turbato monuerunt Badhamus Naberus alii. Badhamus (Mnemos. N. S. IV (1876) p. 141:

„In verbis καὶ παύσαντες . . . ἀπηλλάγησαν non intellego quid factum sit. Si ignem extinxissent, non fuisset operae pretium prohibere ne navis accederet; ut ne addam perquam ineleganter παύσαντες de utroque dici. Thucydidem puto ita narravisse: ἀντεμηχανήσαντό τε σβεστήρια κωλύματα καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγύς τὴν δλκάδα, καὶ παύσαντες τὴν Φλόγα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν”.

Cui suffragatus est Naberus (Mnemos. XIV p. 420), nisi quod pro καὶ τὸ μὴ προσελθεῖν mavult ἄστε. Cf. tamen III. 1 (καὶ τὸν πλεῖστον ὄμιλον τῶν ψιλῶν εἶργον τὸ μὴ . . . τὰ ἐγγύς τῆς πόλεως κακουργεῖν). Meo quidem iudicio tum demum omnia recte procedent, si Gertzii coniectura in ordinem recepta simulque omissa coniunctione ante τὸ μὴ scripserimus:

ἀντεμηχανήσαντό τε σβεστήρια <καὶ> κωλύματα [καὶ] τὸ μὴ προσελθεῖν ἐγγύς τὴν δλκάδα καὶ παύσαντες τὴν Φλόγα τοῦ κινδύνου ἀπηλλάγησαν.

VII c. 61 § 2.

ἀθυμεῖν δ' οὐ χρεὶ οὐδὲ πάσχειν ὅπερ οἱ ἀπειρότατοι τῶν ἀνθρώπων, οἱ τοῖς πρώτοις ἀγῶσι σφαλέντες ἔπειτα διὰ παντὸς τὴν ἐλπίδα τοῦ φόβου ὁμοίαν ταῖς ξυμφοραῖς ἔχουσιν.

Intellego: *periculi expectationem.*

τοῦ φόβου iniuria delet Badhamus. Cf. V c. 111 § 1 (οὐκ ἀνεπιστήμοσιν ὅτι οὐδ' ἀπὸ μιᾶς πάποτε πολιορκίας Ἀθηναῖοι δι'

ἄλλων (L. ἄλλον) φόβον ἀπεχώρησαν i. e. ob alium metum, ut est apud Tacitum, = ob aliud periculum.

Prorsus eodem modo pro κινδύνοις et ξυμφοραῖς passim τὰ δεινὰ dicit noster.

VII c. 64 § 2.

ὥστε ἐν ἐνὶ τῷδε ὑπὲρ ἀμφοτέρων ἀγωνίᾳ καθεστῶτες καρτερήσατε, εἴπερ ποτέ, καὶ ἐνθυμεῖσθε καθ' ἑκάστους τε καὶ ξύμπαντες ὅτι οἱ ἐν ταῖς ναυσὶν ὑμῶν νῦν ἰσόμενοι καὶ πεζοὶ ^{a)} τοῖς Ἀθηναίοις εἰσὶ καὶ νῆες ^{b)} καὶ ἡ ὑπόλοιπος πόλις καὶ τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν κτέ.

a) πεζοὶ codd.: πεζῶς cit. Kruegerus. b) νῆες codd.: ἰππῆς Gomperzius.

Merito de sententia interpolata scripsit Badhamus (Mnemos. N. S. IV p. 143):

„Hunc locum bonis viris commendo, qui etiamnum de fide librarium dubitare non audent, nec minus adolescentibus, ut et aliis de locis recte iudicare possint, in quibus nullum aliud remedium praefer lituram proponitur“. Thucydidem autem dedisse putat:

ὅτι ἐν ταῖς ναυσὶν ὑμῶν καὶ πεζοὶ τῶν Ἀθηναίων εἰσὶ καὶ νῆες.

Cui lepide, ut solet, nec hercle sine causa obloquitur MÜLLER-STRÜBING (*Polemische Beiträge* p. 19):

„Was ist damit gewonnen? der drollige Gedanke oder Ungedanke, dass die Soldaten die Schiffe sind und dass diese Schiffe an Bord der Schiffe sein werden, bleibt ja nach wie vor stehen!“

Herwerdenus (Mnemos. VIII p. 302) tentavit: καὶ ἐνθυμεῖσθε . . . ὅτι <ἐπὶ τοῖς> ἐν ταῖς ναυσὶν ὑμῶν νῦν ἰσομένοισι καὶ πεζοὶ τοῖς Ἀθηναίοις εἰσὶ κτέ. Mibi scriptoris manus fuisse videtur:

καὶ ἐνθυμεῖσθε . . . ὅτι [οἱ] ἐν ταῖς ναυσὶν ὑμῶν νῦν [ἰσόμενοι καὶ πεζοὶ τοῖς Ἀθηναίοις εἰσὶ καὶ νῆες] καὶ ἡ ὑπόλοιπος πόλις καὶ τὸ μέγα ὄνομα τῶν Ἀθηνῶν.

Verisimile est verba insiticia fluxisse ex iis quae in ipso fine septimi libri de belli exitu memorantur: „πανωλεθρία δὲ τὸ λεγόμενον καὶ πεζῶς καὶ νῆες καὶ οὐδὲν ὅτι οὐκ ἀπόλετο.

VII c. 65 § 1.

τῷ δὲ Γυλιππῷ καὶ τοῖς Συρακοσίοις παρῆν μὲν αἰσθάνεσθαι,

δρῶσι καὶ αὐτὴν τὴν παρασκευήν, ὅτι ναυμαχῆσουσιν οἱ Ἀθηναῖοι, προηγέληθ' αὐτοῖς καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῶν σιδηρῶν χειρῶν κτέ.

In contextum a Hudio receptum oportuit quod egregie coniecerat Gertzius: δρῶσι καὶ αὐτοῖς.

In proxime sequentibus cum Herwerdeno correxerim: τὰς γὰρ πρόρας καὶ τῆς νεῶς <τ>ἄνω ἐπὶ πολὺ κατεβύρωσαν: proras et superiora navium magnam partem coriis muniverant.

VII c. 66 § 3.

ἄνδρες γὰρ ἐπειδὴν ᾧ ἀξιούσι προύχειν κολουσθῶσι, τό γε ὑπόλοιπον αὐτῶν τῆς δόξης ἀσθενέστερον αὐτὸ ἑαυτοῦ ἔστιν ἢ εἰ μὴδ' ᾧήθησαν τὸ πρῶτον κτέ.

Sequioris aetatis forma κολουσθῶσι pro κολουθῶσι quam in ordinem recipere non dubitavit Hudius meliorum librorum auctoritatem scilicet secutus et scholia Patmia, aequè vitiosa est ac scripturae δμοσθῆναι, δμώμοσται, ἡλάσθην sim. quales in membranis vel optimae notae haud raro invenies. Prorsus eodem modo apud Thucydidem a librariis peccatum est e posteriore dicendi consuetudine σ addentibus III, 54 § 1: δεδρασμένων pro δεδραμένων et III 61: ἤτιασμένων pro ἤτιαμένων.

VII c. 68 § 1.

.... καὶ νομίσωμεν ἅμα μὲν νομιμώτατον εἶναι πρὸς τοὺς ἐναντίους οἱ ἂν ὡς ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ προσπεσόντος δικαιώσωσιν ἀποπλῆσαι τῆς γνώμης τὸ θυμούμενον, ἅμα δὲ ἐχθροὺς ἀμύνασθαι ἐγγενησόμενον ἡμῖν, καὶ α) τὸ λεγόμενόν ποῦ ἤδιστον εἶναι.

a) καὶ incl. Hudius.

Aequissimum est par pari referre: hostes ulcisci unum omnium suavisimum.

Vν. πρὸς τοὺς ἐναντίους Badhamus (Mnemos. N. S. IV p. 144) induxit ut supervacanea et alieno loco posita. Idem acutissimo perspexit interpolatori qui Gylippi verba non assecutus sit, etiam reddendum esse inane fulcrum ἐγγενησόμενον (ἐγγεν. cod. B) ἡμῖν. Idem probabiliter rescripsit κατὰ τὸ λεγόμενον et πολὺ ἤδιστον. Male factum quod de his omnibus in editione Hudiana regnat altum silentium.

VII c. 69 § 2.

ὁ δὲ Νικίας αὐθις τῶν τριηράρχων ἕνα ἕκαστον ἀνεκάλει,

πατρόθεν τ' ἐπονομάζων καὶ αὐτοὺς ὀνομαστὶ καὶ * Φυλὴν κτέ.

Mire dictum. Expectes:

πατρόθεν τ' ἐπονομάζων αὐτοὺς καὶ ὀνομαστὶ καὶ <κατὰ>
Φυλὴν.

VII c. 71 § 1.

ὃ τε ἐκ τῆς γῆς πεζῶς ἀμφοτέρων ἰσορροποῦ τῆς ναυμαχίας καθεστηκυίας πολλὸν τὸν ἀγῶνα καὶ ξύντασιν ^{a)} τῆς γνώμης εἶχε κτέ.

a) ξύντασιν corr. Dukerus coll. schol.: τὰς διανοίας συνετέταντο; ἄλλαστον ἀγῶνα καὶ σύνταξιν (L. σύντασιν) τῆς γνώμης Plutarchus de Gloria Atheniensium p. 347 B; ξύστασιν Hadrianus cum codd.

Luculenter patet Plutarchum qui hunc locum Thucydideum excerpsit, in antiquiore exemplari suo non repperisse id quod nunc codices qui aetatem tulerunt ad unum omnes exhibent: πολλὸν τὸν ἀγῶνα. Hoc quoque pro certo habendum neutrum scriptorem dare potuisse ἀγῶνα ΛΛΑΚΤΟΝ. Usurpare potuit uterque quod Nabero in mentem venit ἄπλετον ἀγῶνα, siquidem apud Platonem extat μάχη ἄπλετος. Quamquam haud facile dixeris quomodo ΛΠΑΕΤΟΝ corrumpi potuerit in ΛΛΑΚΤΟΝ. An coniectura longe aberrabimus, si ponimus Thucydidem qui passim, ut Dionysii verbis utar „ἐπὶ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐκλογῆς τὴν γλωττηματικὴν καὶ ἀπηρχαιωμένην λέξιν προαιρεῖται ἀντὶ τῆς κοινῆς καὶ συνήθους τοῖς κατ' αὐτὸν ἀνθρώποις, scriptorem qui lubenter tam in rerum gestarum expositione quam in orationibus vocabulis priscis et poetiis utitur, ut e. g. ἀχθηδῶν, νύξ ὑπονειφομένη, ἀκραιφνής, ἀλγεινός, ἀμφιδήριτος, dedisse:

ΛΛ<Ι>ΑΚΤΟΝ ἀγῶνα?

Cf. Hom. II. B 420: πόνον δ' ἀλίστονον, B 797: πόλεμος δ' ἀλίστος paraphr. ἀνέκκλιτος καὶ πολύς, Ξ 57: μάχην ἀλίστονον. In oculos incurrit adiectivum quod est ἀλΙΑΚΤΟΝ inter νν. καθεστηκυΙΑΚΤΟΝ facile interciderere potuisse. Quo casu praetermisso cuiuslibet lectoris erat in lacuna manifesta exarare πολλόν.

Ibidem § 3.

... εἰ μὲν τινες ἴδοιέν πη τοὺς σφετέρους ἐπικρατοῦντας, ἀνεθάρησαν ἄν ^{a)} ... οἱ δ' ἐπὶ τὸ ἠσώμενον βλέψαντες ὀλοφυρμῶ τε ἄμα μετὰ βοῆς ἐχρῶντο καὶ ἀπὸ τῶν δρώμενων τῆς δψεως καὶ τὴν γνώμην μᾶλλον τῶν ἐν τῷ ἔργῳ ἐδουλοῦντο.

a) ἄν om. cod. B.

Emenda: ἀπὸ τῶν δρωμένων deleto [τῆς ὄψεως] et vide sis quae de notissima permutatione νν. δρᾶν et ὄρᾶν observavimus ad Thuc. VI c. 16 § 2 ubi eodem modo erratum est et δρωμένου pro δρωμένου reposuimus.

VII c. 72 § 2.

γενομένης δ' ἰσχυρᾶς τῆς ναυμαχίας . . . οἱ Συρακόσιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐπικρατήσαντες τὰ τε ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνείλοντο καὶ ἀποπλεύσαντες πρὸς τὴν πόλιν τροπαῖον ἔστησαν, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ὑπὸ μεγέθους τῶν παρόντων κακῶν νεκρῶν πῆρι ^{a)} ἢ ναυαγίων οὐδ' ἐπενδούν αἰτῆσαι ἀναίρεσιν.

a) πῆρι exp. Herwerdenus.

ἀναιρεῖσθαι τὰ τε ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς est eorum qui superiores e proelio navali discedunt: victis fide publica interposita petentibus concedi fere solet ut ipsi quoque suorum caesorum corpora tollant; hostes vero rogare ut navium fractarum reliquias per otium colligere sibi liceat, id ne animum inducere quidem possunt miseri victi. Quae si recte disputata sunt, sequitur interpolatori deberi istud ἢ ναυαγίων desumptum, ut plerumque fit, e proxime praecedentibus. Sana sententia est:

οἱ Ἀθηναῖοι ὑπὸ μεγέθους τῶν παρόντων κακῶν νεκρῶν [πῆρι ἢ ναυαγίων] οὐδ' ἐπενδούν αἰτῆσαι ἀναίρεσιν.

VII c. 75 § 2.

δεινὸν οὖν ἦν οὐ * καθ' ἐν μόνον τῶν πραγμάτων, ὅτι τὰς τε ναῦς ἀπολωλοκότες πάσας ἀπεχώρουν καὶ ἀντὶ μεγάλης ἐλπίδος καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ πόλις κινδυνεύοντες, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀπολείψει τοῦ στρατοπέδου ξυνέβαινε τῇ τε ὄψει ἐκάστῳ ἀλγεινὰ καὶ τῇ γνώμῃ αἰσθῆσθαι.

Locus de cuius interpretatione inter νν. dd. minime constat. Cf. Classen Anhang p. 168. Salva res est, si quid video, inserto articulo τὸ:

<τὸ> καθ' ἐν μόνον τῶν πραγμάτων.

Sic demum cum nonnullis vertere licebit: *Acerba res erat, non tantum si in unum contracta summa calamitatum spectetur etc.*

Ibidem § 4.

Discedentem Atheniensium exercitum commilitonum vulnera-

torum et aegrotorum quos vivos relinquere coacti erant, etiam magis quam mortuorum miserebat.

πρὸς γὰρ ἀντιβολίαν καὶ ὀλοφυρμὸν τραπόμενοι ἐς ἀπορίαν καθίστασαν . . . εἴ τῳ δὲ προλίποι . . . τὸ σῶμα, οὐκ ἄνευ ὀλιγῶν^{α)} ἐπιθεασμῶν καὶ οἰμωγῆς (οἰμωγῶν?) ἀπολειπόμενοι κτέ.

α) ὀλιγῶν codd. Mss. et Suidas in v. ἐπιθεασμοί: συχρῶν cit. Poppo; λιγῶν Heilmann; ἀλόγων Madvig: οἰκτρῶν v. Herwerden; λιγῶν Kothe; ὀμῶν Hude; vocem delere malunt Kraeger et Stahl.

Thucydidem scripsisse suspicor: μετ' οὐκ ὀλιγῶν ἐπιθεασμῶν, quemadmodum apud Platonem Apol. Socr. 34 C legimus: ἰκετεύειν μετὰ πολλῶν δακρύων. Quibus verbis deinde hunc in modum superscriptum interpretamentum:

οὐκ ἄνευ πολλῶν
μετ' οὐκ ὀλιγῶν

confusionem peperisse.

VII c. 77 § 1:

. . . ἐλπίδα χρῆ ἔχειν . . . μὴδὲ καταμέμφεσθαι ὑμᾶς ἄγαν αὐτοὺς μήτε * ταῖς ξυμφοραῖς μήτε * ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν νῦν κακοπαθείαις.

μέμφεσθαι vel καταμέμφεσθαι τινά τινι, succensere alicui ὀδ aliquid in tota Graecitate, quod sciam, sine exemplo est. Certa analogia docet utique restituendum esse: <ἐπὶ> ταῖς ξυμφοραῖς et <ἐπὶ> ταῖς κακοπαθείαις. Cf. Polyb. V. 87. 4: (ὁ Πτολεμαῖος) βραχέα προσαναταθείς καὶ καταμεμψάμενος ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις τὸν Ἀντίπατρον.

VII c. 87 § 1 seq.

τοὺς δὲ ἐν ταῖς λιθοτομαῖς οἱ Συρακόσιοι χαλεπῶς τοὺς πρώτους χρόνους μετεχείρισαν. ἐν γὰρ κοίλῳ χωρίῳ ὄντας καὶ * ὀλίγῳ πολλοὺς οἳ τε ἥλιοι τὸ πρῶτον καὶ τὸ πνίγος ἔτι ἐλύπει διὰ τὸ ἀστέγαστον καὶ * αἱ νύκτες ἐπιγιγνώμεναι τούναντίον μετοπωρινῆ καὶ ψυχρᾷ τῇ μεταβολῇ ἐς ἀσθένειαν ἐνεωτέριζον * πάντα τε ποιοῦντων αὐτῶν διὰ στενοχωρίαν ἐν τῷ αὐτῷ καὶ προσέτι τῶν νεκρῶν ὁμοῦ ἐπ' ἀλλήλοις ξυννεημένων, οἳ τε ἐκ τῶν τραυμάτων καὶ διὰ τὴν μεταβολὴν καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπέθνησκον, [καὶ] ὄσμαι ἦσαν οὐκ ἀνεκτοὶ καὶ λιμῶ ἄμα καὶ δίψῃ ἐπιέζοντο κτέ.

In his verbis primum necessario supplendum est: <ἐν> ὀλίγῳ

πολλούς (cf. IV, 26: στενοχωρία τε ἐν δλίῳ στρατοπεδευομένοις ἐγίγνετο; IV, 96: κυκλωθέντων ἐν δλίῳ): in loco cavo erant captivi *nullique conferti in spatium exiguum*; deinde corrigendum: οἱ τε ἥλιοι τὸ πρῶτον . . . ΚΑΙ<ΤΑ> (κᾶτα) αἱ νύκτες ἐπιγιγνόμεναι; tum maioris interpunctionis nota distinguendum post ἐς ἀσθένειαν ἐνεωτέριζον ubi sensus clauditur; postremo, ut in initio apodosis, ante δσμαι expunxerim coniunctionem.

HC — ΩC.

AD ODYSSEAE ω 30.

Triste Agamemnonis fatum miseratus Achilles:

ὡς ὄφελος τιμῆς ἀπονήμενος, ἧς περ ἄνασσεσ, δῆμῳ ἐνὶ Τρώων θάνατον καὶ πότμον ἐπισπεῖν!

In quo enuntiato cum genitivo ἧς non sit locus, — nam τιμῆν γανάσσειν nihil est, non potuit igitur τιμῆς ἧς ἐτάνασσεσ attractione nasci, — Naber coniecit ἧς περ ἔχεσκεσ, remedio non ita leni usus. Equidem suspicatus non verbum sed pronomen vitio laborare tentavi ὡς περ ἄνασσεσ vel ὡς ἐτάνασσεσ. *Utinam honeste, ut vivisti, sic mortem obiisses!*

Saepe permutatas esse litteras H et ω norunt omnes qui palaeographiae non sunt ignari. Luculenta quaedam exempla ex Homero afferri sinit spatium in hac pagina relictum.

Ψ 726: Ulixes Aiacis 'κόψ' ὀπιθεν κώληπα τυχών. In papyro antiquissima est πῆληπα, agnoscimus autem paradiorthoma, nam κῆληπα legere sibi visus est qui ita scripsit.

ν 222: Minerva in Ulixis conspectum venit ἀνδρὶ δέμας ρεφικυῖα νέφ, ἐπιβῶτορι μήλων. In bonis codicibus est ἐπιβῆτορι et docte mehercule explicatur.

χ 85: Eurymachus ab Ulixē percussus κάππεσεν ἰδνωθεῖς. In codicibus nonnullis est δινωθεῖς, in optimis δινηθεῖς.

Addo unum et alterum exemplum ex Aristophanis fabulis:

Av. 1582: ἀλλ' ἐπικνω τὸ σίλφιον. Imperativum ἐπίκνη ο scholio restituit Dobree.

Fragm. 387: *dulce est agricolae audire vocem τρυγὸς εἰς λεκάνην ὠθουμένης*. Immo ἠθουμένης! Non pellitur vinum sed percolatur. Verum restituit vHerwerden.

Thesm. 1029 sqq: „Eheu”, personata luget Andromeda, „οὐ χοροῖς οὐδ' ἐφηλίκων νεανίδων κῶμον ἔστηκ' ἔχουσα!” — Sic scribendum, sed in codice unico est κημδν.

CAROLI GABRIELIS COBET OPERUM CONSPECTUS.

Septendecim anni sunt ex quo Cobetus fato functus est et paulo plures sunt ex quo acre eius ingenium penitus defloruit. Iam insigniter decrevit numerus eorum qui eum praesentes praesentem colere et observare potuerunt et sensim nova suboles succrevit quae in late patenti literarum campo ut plurimum se convertit ad alia studia, quae germani Cobeti discipuli numquam oderunt, sed defixi in aliis parcius colere solent. Restant tamen tum apud populares meos tum apud exteros, qui Cobetum tanquam fidelem ducem intuentur eiusque opera sedula manu frequenter versare pergunt, sed graviter sentiunt incommodum quod ad veteres Cobeti auditores non pertinebat, nunc autem nonnullos male habet. Scilicet deest index in sparsa volumina nec fuit adolescens qui mihi obtemperaret, quum olim auctor essem ut Rutgersii exemplum secutus indicem componeret in Cobeti opera omnia, quae post annum 1858 in lucem prodissent. Hodie nullo modo sperare possumus fore ut ex studiosis iuvenibus aliquis se ad laborem accingat. Hoc apud animum meum reputabam, quum nuper venerunt ad nos ex Britannia literae, quibus quaerebatur quomodo exteri praesertim resciscere possent quid Cobetus de quoque scriptore et de singulis locis disputasset. Facile erat respondere pleraque omnia sumi posse ex mea Cobeti Vita, sed quoniam tunc usus eram vernaculo sermone, iniquum erat postulare ut Angli vel Galli prius Belgice discerent quam ad meas elucubrationes sibi pateret aditus. Feci tamen quod potui et quae iamdudum meos in proprios usus composueram, hic illic supplevi et emendavi ut unusquisque qui hoc ageret tantum non omnia Cobeti nullo labore posset

investigare. Indiculus qui sequitur, nihil est, si compares cum absoluto Rutgersii opere, nec tamen minus consulentibus utilem operam praestare poterit, sicuti equidem per longam annorum seriem vix umquam plenius adminiculum requisivi. Quod levem opellam sub Mnemosynes tutela reponere volui, id nemo mirabitur multoque minus improbabit.

Scrpsi haec d. XX m. Iunii 1906, quo die ante sexaginta annos praesens affui, quum Cobetus litterarum humaniorum professionem in Academia Lugduno-Batava solemniter auspicaretur.

S. A. NABER.

SEQUITUR INDEX OPERUM COBETI.

Prosopographia Xenophontea illustrandis nominibus eorum qui memorantur in Memorabilibus Socratis, Symposio et Oeconomico. Quaestio litteraria quae praemium reportavit.

In Annalibus Academiae Lugduno-Batavae, 1836.

Observationes Criticae in Platonis Comici Reliquias. Amst. 1840.

Oratio de Arte Interpretandi Grammatices et Critices fundamentis innixa primario philologi officio, quam habuit C. G. C. d. XX m. Iunii 1846, quum in Academia Lugduno-Batava professionem extraordinariam auspicaretur. Lugd. 1847.

Cum Adnotationibus, pag. 37—159.

1. Allocutio ad Commilitones, qua lectiones de Litteris Graecis et Antiquitatibus Romanis habendas d. 21 m. Sept. 1852 auspicatus est C. G. C.

2. Allocutio ad Commilitones, qua lectiones de Antiquitatibus Romanis habendas d. 20 m. Sept. 1853 auspicatus est C. G. C.

3. Praefatio lectionum de Historia Vetere ann. 1853/54 habendarum a C. G. C.

4. Adhortatio ad Commilitones, qua lectiones de Litteris Graecis et de Antiquitatibus Romanis d. 23 m. Sept. 1856 auspicatus est C. G. C.

5. Adhortatio ad Studia Humanitatis, qua lectiones de Litteris Graecis et de Antiquitatibus Romanis d. 25 m. Sept. 1860 auspicatus est C. G. C.

Commentationes Philologicae Tres in Instituti Regii Belgici Classe Tertia lectae. Amst. 1853.

I de Emendanda ratione Grammaticae Graecae discernendo orationem Artificialem ab oratione Populari.

II de Sinceritate Graeci sermonis in Graecorum scriptis post Aristotelem graviter depravata.

III de Auctoritate et Usu Grammaticorum veterum in explicandis scriptoribus Graecis.

Mnemosyne. Bibliotheca Philologica Batava. Ann. 1853—1862 et 1873—1886, passim.

Cf. Iani Rutgersii ad Mnem. Vol. 1853—1858 Appendix, qua continentur Praefationes in Utramque Variarum Lectionum partem et Indices in easdem.

Variae Lectiones, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. Ed. prim. 1854 p. 1—399, quibus in editione altera, 1873, accessere p. 400—681.

Pg. 1—168 = Mnem. 1853 p. 390—407, 1854 p. 92—176, 281—320, 385—408.

Novae Lectiones (Variarum Lectionum altera pars) Leid. 1859.

Pg. 1—801 = Mnem. 1855 p. 97—144, 233—280, 293—324; Mnem. 1856 p. 81—112, 181—204, 233—272, 379—418; Mnem. 1857 p. 1—56, 161—208, 275—338, 365—420; Mnem. 1858 p. 1—96, 125—196, 249—328, 385—449.

Miscellanea Critica, quibus continentur observationes criticae in Scriptores Graecos. Lugd. 1876.

Pg. 1—137 = Mnem. 1875 p. 410—448.

„ 1876 p. 1—57, 74—112.

169—358 = „ 1876 p. 176—230.

„ 1874 p. 163—222, 347—368, 392—401.

Mnem. 1875 p. 83—92, 263—273, 323
—330, 359—373.

385—446 = „ 1876 p. 233—293.

Itaque in Mnemosyne desunt Miscellaneorum paginae
138—168, 358—385, 447—532.

Collectanea Critica, quibus continentur observationes criticae
in Scriptores Graecos. Lugd. 1878.

Pg. 1—23 = Mnem. 1876 p. 353—375

24—33 = „ 1877 p. 11—20

34—43 = „ 1877 p. 1—10

44—51 = „ 1876 p. 442—449

52—108 = „ 1877 p. 56—112

109—144 = „ 1877 p. 130—164

145—148 = „ 1877 p. 221—224

185—237 = „ 1877 p. 225—276

305—352 = „ 1877 p. 338—384

497—544 = „ 1878 p. 1—48.

Itaque in Mnemosyne desunt Collectaneorum pgg. 149
—184, 238—304, 352—496 et 544—620.

Diogenis Laertii de Clarorum philosophorum Vitis Libri de-
cem. Parisiis 1850.

Novum Testamentum. Ad fidem Codicis Vaticani ediderunt
A. Kuenen et C. G. C. Lugd. 1860.

Grieksch leesboek voor eerstbeginnenden. De tekst naar At-
tisch spraakgebruik gezuiverd door C. G. C. Met voorbericht
en woordenlijst door Dr. J. J. de Gelder. Leiden (1856) 1865.

De inhoud goeddeels ontleend aan Hierocles.

Hyperidis oratio Funebri. Ed. C. G. C. Lugd. Bat. 1858.

Hyperidis orationes duae, ὁ ἐπιτάφιος λόγος et ὑπὲρ Εὐξενίπ-
που. Ed. Alt. Lugd. 1877. Cf. Mnem. 1853 p. 310—329.

De Philostrati libello *περὶ γυμνασικῆς* recens reperto. Lugd. 1859.

Ξενοφώντος Κύρου Ἀνάβασις. In usum Scholarum edidit C. G. C. (1859) 1898. Ed. Sexta.

Ξενοφώντος Ἑλληνικά. In usum Scholarum edidit C. G. C. (1862) 1896. Ed. Quarta.

Lysiae orationes. In usum studiosae iuventutis edidit C. G. C. (1863) 1905. Edit. Quarta.

Cornelius Nepos. Vitae Excellentium Imperatorum. In usum scholarum ed. C. G. C. 1893. Ed. Tertia.

Oratio rectoralis habita d. 8 m. Febr. 1864 de monumentis literarum veterum suo pretio aestimandis.

Λόγιος Ἑρμῆς. Σύγγραμμα Φιλολογικὸν περιοδικὸν τετράκις τοῦ ἔτους ἐκδιδόμενον ὑπὸ Κ. Σ. Κόντου Ἀμφισσέως. Lugd. 1866.

Insunt Cobeti Διορθωτικὰ εἰς τὰ τοῦ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως p. 166—287 et p. 425—534.

Observationes Criticae et Palaeographicae in Dionysii Halicarn. Antiquitates Romanas. Lugd. 1877.

Brieven van Cobet aan Geel uit Parijs en Italië, Nov. 1840 — Juli 1845, uitgegeven door Dr. R. Fruin en Dr. H. W. van der Mey. Leid. 1891.

SEQUUNTUR NOMINA EDITORUM QUIBUS COBETUS COMMODAVIT COPIAS
QUAS IN ITALIA COLLEGERAT.

Ioh. Bakius. Apsinis et Longini Rhetorica. Oxon. 1849. — Cf. Proll. p. XLIII. Epist. ad Geelium p. 10, 26, alibi.

F. C. Le Comte. De Historia Damonis et Phintiae. Dissert. Acad. 1847.

G. Dindorf. Scholia Graeca in Homeri Iliadem. Oxon. 1875, 77.

A. Emperius. Dionis Chrysostomi opera omnia. Brunsvicae 1844. Cf. Praef. p. IX et additamentum p. 790. Item Cob. Epist. ad Geelium passim.

- Th. Gaisford. *Etymologicum magnum*. Oxon. 1848.
- J. Geel. *Euripidis Phoenissae. Scholia Antiqua in Euripidis Tragoedias partim inedita partim editis integriora adiunxit* C. G. C. G. A. Hirschig. *Erotici scriptores*. Parisiis 1856.
- R. B. Hirschig. *Aristophanis Vespae cum scholiis selectis et lectionibus Cod. Rav. a Bekkero et Veneti (Marciani 474) a Cobeto excerptis*. Lugd. 1847.
- S. Karsten. *Simplicii Commentarius in IV libros Aristotelis de Coelo ex recensione Sim. Karstenii*. Trai. 1865.
- C. L. Kayser. *Flavii Philostrati quae supersunt, cet.* Turici (1844, 1846) 1853. Cf. *Epist. Cobeti ad Geelium* p. 307, alibi.
- S. Keyzer. *De iureiurando Iustiniano et Theodorae praestando in ineundo munere*. Diss. Acad. Lugd. 1847.
- E. Mehler. *Heracliti Allegoriae Homericae*. Lugd. 1851.
- S. A. Naber. *Zeven onuitgegeven Cretische Inscripties. I Verbond tusschen Hierapytna en Rhodus: Mnem. 1852 p. 75. II, III Verbonden van Hierapytna met Lyttus en Magnesia. IV—VII Vier Teio-Cretische verbonden: Mnem. 1852 p. 105.*
- S. A. Naber. *Twee Cretische opschriften. I Het verbond met Allaria. II Het testament van Ago: Mnem. 1853 p. 30.*
- L. Robbe. *Vita Aristotelis ex codice Marciano nunc primum edita*. Diss. Acad. Lugd. Bat. 1861.

SCRIPTORES AB COBETO TRACTATI ¹⁾.

- Aelianus. *Mnem.* 1883 p. 260 sqq., 433—448; 1884 p. 108—112, 434—442.
- Aeschines. *Var. Lect.* p. 478—504, 536—561, 609—646. *Item vid. orat. de A. I.* p. 133 sq. *Praef. Var. Lect. 2^{dae} Edit.* p. xxxii.
- Aeschylus. *Mnem.* 1875 p. 30 sqq., 1886 p. 121 sqq. *Var. Lect.* p. 403. *Orat. de A. I.* p. 103 sq.

1) Raro rationem habui scriptorum quos Cobetus obiter et in transcurso tractavit itaque ablegandi lectores ad Indices Variarum et Novarum Lectionum, Miscellaneorum et Collectaneorum et prae ceteris ad Rutgersium. *Mnemosynen* inde ab anno 1859 paulo accuratius excerpti quam volumina quae praecedunt.

- Aesopus. Mnem. 1859 p. 339 sqq.; 1860 p. 278—287; 1876 p. 385. Var. Lect. p. 182 sqq. Orat. de A. I. p. 153—158. Epist. ad Geelium p. 30 et 266.
- Alciphron. Var. Lect. p. 41—45.
- Andocides. Var. Lect. p. 556 (cf. Mnem. 1905 p. 285).
- Anecdota Bekkeri. Mnem. 1877 p. 320, 336, 429, 438; 1878 p. 173 et 224.
- Antiphon. Mnem. 1880 p. 269—291.
- Apollodorus. Mnem. 1880 p. 400.
- Appianus. Mnem. 1881 p. 302, 354; 1882 p. 211—238.
- Apsines. Epist. ad Geelium p. 10, 26. Bakii Prol. p. XLIII.
- Archytas. Var. Lect. p. 37. Epist. ad Geelium p. 260.
- Aristaenetus. Mnem. 1860 p. 148—170.
- Aristarchus. Epist. ad Geelium p. 578, 583, 593. Miscell. Crit. p. 286—289, 232. Cf. *Vier Tijdg.* p. 236.
- Aristides. Mnem. 1880 p. 435; 1881 p. 32, 46, 200.
- Aristobulus. Plat. comic. p. 72.
- Aristodemus. Mnem. 1878 p. 225—237.
- Aristonicus. Mnem. 1873 p. 26. Epist. inedit. ad Bakium, de qua vide *Vier Tijdgen.* p. 230.
- Aristophanes. Mnem. 1860 p. 448; 1863 p. 96—110 et 209—222; 1874 p. 410—423; 1875 p. 309—322. Orat. de A. I. p. 65 sqq. Ep. ad Geelium p. 327. Vide supra *Vespas* ab Hirschigio editas.
- Aristoteles. Cf. supra L. Robbe. Diss. Acad. de Vita Aristotelis. Mnem. 1857 p. 187.
- Asconius. Mnem. 1862 p. 204, 221.
- Athenaeus. De codice Archetypo Veneto Epist. ad Geelium p. 315; de Summariis ibid. p. 345. Orat. de A. I. p. 58 sqq. Mnem. 1855 et 1856 passim. Vide infra *Comici poetae*.
- Babrius. Orat. de A. I. p. 71, 153. Mnem. 1859 p. 339; 1860 p. 279 sqq. Vide supra in v. *Aesopus*.
- Boethus. Mnem. 1860 p. 399—437. Vide infra in V. *Photius*.
- Callimachus. Mnem. 1861 p. 389—438.
- Chariton. Var. Lect. 169—171. Mnem. 1859 p. 229—303. Orat. de A. I. p. 74 sqq.

- Choricus. Mnem. 1877 p. 159—164.
- Cicero. Var. Lect. p. 458—477. Mnem. 1859 p. 454—456; 1860 p. 336; 1861 p. 163, 366; 1862 p. 199, 313—333; 1874 p. 401, 410; 1875 p. 92—103; 1879 p. 1—24, 113—179, 225—297; 1880 p. 182—200, 345—390; 1881 p. 1—32, 113—148.
- Clemens Alexandrinus. Mnem. 1860 p. 314, 437; 1862 p. 334—336, 383—393; 'Ερμ. Λόγ. p. 166—197, 201—287, 425—534. Plat. Com. p. 68 sqq.
- Comici poetae. Mnem. 1855 p. 97—144, 233—280, 293—324; 1856 p. 81—112, 181—204; 1873 p. 142; 1876 p. 450—452; 1877 p. 174.
- Constantinus Porphyrogenitus. Mnem. 1876 p. 378—382.
- Craterus. Mnem. 1873 p. 27—128.
- Demosthenes. Mnem. 1862 p. 179 sq., 195—198. Var. Lect. p. 505—514. Miscell. Crit. p. 1—86 et 449—582.
- Didymus. Collect. p. 183.
- Dio Cassius. Mnem. 1859 p. 400; 1878 p. 447 sq.; 1879 p. 40—48; 1882 p. 193—210. 'Ερμ. Λόγ. p. 404—424.
- Dio Chrysostomus. Praef. Var. Lect. Edit. 2^{ae} p. xxix. Mnem. 1873 p. 71. Collect. p. 52—98. Cf. Emperii editio, de qua supra.
- Diodorus Lexicogr. Mnem. 1860 p. 410, sed vide *Vier Tijdgen.* p. 333.
- Diodorus Siculus. Coll. crit. p. 238—252. Mnem. 1878 p. 314, 356, 444 sqq.; 1879, 1880, 1882 passim; 1883 p. 20, 350, 420; 1884 passim.
- Diogenes Laertius. Epist. ad Geelium passim. Cf. Cobeti editio Paris. de qua supra.
- Dionysius Halicarnassensis. Mnem. 1860 p. 318—322; 1874 p. 301. Orat. de A. I. p. 134. Observationes Criticas vide supra.
- Aelius Dionysius. Mnem. 1861 p. 50—95.
- Epistolarum scriptores. Mnem. 1882 p. 42—66.
- Erotianus. Mnem. 1880 p. 325. Ep. ad Geelium p. 393.
- Erotici scriptores. Cf. Longum, Charitonem. Hirschigii editionem vide supra.

- Etymologicum Magnum. Epist ad Geelium p. 529 et 535.
Gaisfordi Editionem vide supra.
- Eunapius. Mnem. 1878 p. 315—336; 1880 p. 1—20; 1882 p. 27—41.
- Euripides. Var. Lect. 562—608. Mnem. 1856 p. 233—272, 388 sqq.; 1862 p. 435—448; 1874 p. 79; 1876 p. 323; 1880 p. 56—67. Geelii Editionem Phoenissarum vide supra.
- Ezechiel tragicus. 'Ερμ. Λόγ. p. 357.
- Fabius Pictor. Praef. de hist. vetere a. 1853 p. 7.
- Fronto. Mnem. 1856 p. 232; 1873 p. 305. Var. Lect. Praef. Edit. 2^{dae} p. xxvi.
- Galenus. Mnem. 1859 p. 434—436; 1860 p. 21—48, 68—88; 1873 p. 432; 1874 p. 7, 62; 1875, 1876, 1877, 1878 passim; 1880 p. 112, 231—245, 268, 306; 1881 passim; 1882 p. 178—192, 251—257; 1884 p. 443—448; 1885 p. 1—14, 229—257, 347—351. 'Ερμ. Λόγ. p. 189 sq.
- Gellius. Mnem. 1878 p. 111 sq., 304; 1879 p. 85, 97, 179, 410.
- Harpocration. Collect. p. 168—184. Miscellan. Crit. p. 73, 450, 469, 522, 547.
- Hecataeus Milesius. Mnem. 1883 p. 1—7.
- Heraclitus. Mehleri Editionem Allegoriarum Homericarum vide supra. De Codicibus Cobetus haud satis accurate retulit in Epist. ad Geelium p. 426.
- Hermesianax. Orat. de A. I. p. 47 sqq.
- Herodotus. Var. Lect. p. 406—427. Mnem. 1860 p. 287—298; 1862 p. 333, 345; 1882 p. 400—413; 1883 p. 69—106, 122—160, 262—302; 1884 p. 79—107, 129—170, 246—282, 378—392.
- Hesychius. Mnem. 1874 p. 162; 1875 p. 291—295; 1881 p. 361—379. Cf. Epist. ad Geelium, alibi.
- Hierocles. Mnem. 1855 p. 104. Cf. *Grieksch Leesboek* supra.
- Hippocrates. Praef. Nov. Lect. p. xxii. Mnem. 1859 p. 434 sqq.; 1860 p. 21; 1880 p. 325; 1882 p. 255; 1885 p. 234, 255, alibi. Vide etiam supra in voce *Galenus*.
- Homerus. Epist. ad Geelium p. 440, 442, 457, 459 atque sic

- deinceps passim, imprimis p. 586 sqq. Comment. Philolog. I p. 8. Mnem. 1873 p. 1—58; 1875 p. 104—119; 1879 p. 31—39, 110—112, 424—445. Miscell. Crit. 225—437.
- omeri Hymni. Mnem. 1861 p. 309—333; 1862 p. 200—203, 291—312.
- yperides. Orat. pro Euxenippo. Mnem. 1853 p. 310—329.
Vide supra duas Hyperidis orationes, quas C. G. C. edidit.
- mblichus, de Vita Pythagorae. Ep. ad Geelium passim. Orat. de A. I. p. 75 sqq., 110. Var. Lect. p. 168. Collect. Crit. p. 305—482. Adde etiam F. C. le Comte diss. Acad. de historia Damonis et Phintiae; vide supra.
- mblichi λόγος προτρεπτικός. Mnem. 1874 p. 261—282.
- scriptiones. Cf. supra S. A. Naber, Mnem. 1852 p. 75—93, 105—125 et 1853 p. 30—42. Vide praeterea Mnem. 1856 p. 290; 1857 p. 447—450; 1861 p. 95; 1873 p. 236; 1861 p. 95; 1879 p. 423. De Dueno eiusque inscriptione cf. Mnem. 1881 p. 441—444 et 1882 p. 239.
- avius Iosephus. Cf. Orat. hab. 8 Febr. 1864.
- æus. Mnem. 1860 p. 396 et 438; 1862 p. 113—144.
- ocrates. Var. Lect. p. 514—526. Έρμ. Λόγ. p. 520.
- lianus Imper. Mnem. 1859 p. 341—419; 1860 p. 1—21, 249—277; 1861 p. 164—192; 1874 p. 27; 1882 p. 336, 424—448; 1883 p. 351—373. Epist. ad Geelium p. 445 sqq., 464.
- lianus Lexicograph. Mnem. 1860 p. 410, sed v. *Vier Tijdgen.* p. 333.
- stinianus. Vide supra Diss. Acad. S. Keyzer de iureiurando Iustiniano et Theodorae praestando in ineundo munere.
- x Roscia. Mnem. 1861 p. 337.
- banius. Mnem. 1861 p. 193—198; 1874 p. 402—410; 1875 p. 1—17, 141—156, 246—254. Miscell. Crit. p. 138—168. Collect. p. 29—138, 254—304.
- vius. Mnem. 1882 p. 96—121; 1860 p. 298. De causis belli cum Perseo Mnem. 1881 p. 167—191, 400—440.
- vii Epitomae. Mnem. 1862 p. 16.
- nginus. Mnem. 1879 p. 411—422; 1882 p. 319—323, 327; 1883 p. 121.

- Longus. Var. Lect. 172—182.
- Lucianus. Var. Lect. 75—169 et 187—355. Orat. de A. I. p. 38, 112.
- Lysias. Orat. de A. I. p. 83 sqq. Mnem. 1874 p. 391 et 1882 p. 328—335. Cobeti editionem Lysiae vide supra.
- Macrobius. Mnem. 1879 p. 48.
- Menander Mnem. 1873 p. 353; 1876 p. 285—293, 450—452.
Vide etiam in voce *Comici poetae*.
- Moeris. Mnem. 1858 p. 7—10.
- Musonius. Ἐρμ. Λόγ. p. 459.
- Cornelius Nepos. Mnem. 1862 p. 180; 1880 p. 345—390; 1881 p. 1—32, 47—60, 303—339. Nepotis editionem supra memoravimus.
- Onosander. Mnem. 1856 p. 313; 1857 p. 168, 187.
- Pausanias Lexicogr. Mnem. 1861 p. 50—95.
- Philodemus. Mnem. 1874 p. 28—33; 1878 p. 259—263, 373—386.
- Philostratus. Mnem. 1859 p. 75—80, 117—181; 1873 p. 209—232. Epist. ad Geelium p. 307, 322. Iam supra vidimus edidisse Cobetum Philostrati librum *περὶ γυμνασικῆς*.
- Photius. Mnem. 1858 p. 475—480; 1859 p. 18—74; 1860 p. 399—437; 1861 p. 50—95.
- Plato comicus. Vide supra Cobeti Observationes criticas in Platonis Comici Reliquias.
- Plato. Apolog. Orat. de A. I. p. 142
Cratyl. Collect. Crit. p. 24—33
Sophist. Mnem. 1860 p. 337—389
Alcibiad. I. Mnem. 1874 p. 369—385
Charmid. Collect. p. 24—43. Mnem. 1884 p. 107
Protagor. Mnem. 1880 p. 328—344, 391—400
Gorg. Mnem. 1874 p. 113—161. Orat. de A. I. p. 141
Menon. Collect. crit. p. 44—51
Menexenus. Mnem. 1874 p. 241—245
Republ. Mnem. 1862 p. 165—179; 1873 p. 431. Var. Lect. p. 526—535. Orat. de A. I. p. 138.

- Tim. Mnem. 1880 p. 181.
 Criti. Mnem. 1875 p. 209.
 Legg. Mnem. 1860 p. 398.
 Epistol. Έρωμ. Άδγ. p. 347.
 Axioch. Orat. de A. I. p. 141.
 Divers. Dialog. Mnem. 1874 p. 245—261; 1875 p. 280—290; 1883 p. 8—20.
 Plautus. Mnem. 1858 p. 192, 247; 1880 p. 61.
 Plutarchi Vitae. Mnem. 1873 p. 204; 1878 p. 113—173; 1873 p. 97—142. Cf. supra in voce *Craterus*. Collect. p. 545—598. Mnem. 1879 p. 1—24, 225—261; 1876 p. 74—78. Orat. de A. I. p. 70.
 Plutarchi Moralia. Mnem. 1873 p. 354—386. Collect. p. 482—544. De libro de Curiositate cf. Epist. ad Geelium p. 174 et 225, item Ambros. Firmin. Didot. in Praef. Diog. Laert.
 Polyaeus. Mnem. 1857 p. 85; 1858 p. 43; 1861 p. 198 et 388; 1881 p. 209, 224, 244, 272.
 Polybius. Mnem. 1862 p. 1—46. Collect. p. 1—23. Mnem. 1882 p. 219, 238, 294.
 Porphyrius. Mnem. 1878 p. 337—356; 1883 p. 421—432.
 Procopius. Mnem. 1856 p. 364; 1859 p. 303.
- Senacherim. Var. Lect. p. 186.
 Simplicius. De Comment. in IV libros Aristotelis de Caelo vide supra.
 Sophocles. Mnem. 1857 p. 27—40; 1860 p. 445. Orat. de A. I. p. 40 sqq.
 Stobaeus. Mnem. 1853 p. 399—407; 1855 p. 233, 267 sqq.; 1856 p. 252; 1857 p. 30; 1860 p. 86—148; 1874 p. 89—112, 424—451.
 Strabo. Miscell. Crit. p. 87—98, 104—137, 169—223. Mnem. 1878 p. 49—54.
 Suidas. Collect. Crit. p. 145—167. Mnem. 1873 p. 142, 204, 386, 394; 1882 p. 246, 257, 300, 318, 335, 418; 1883 p. 7, 68, 106, 331.
 Symmachus. Mnem. 1874 p. 222.
- Novum Testamentum. Edid. A. Kuenen et C. G. C.: vide

supra. Acc. praef. cxxv paginarum. Mnem. 1860 p. 308, 389; 1874 p. 150.

Themistius. Mnem. 1860 p. 243—249; 1861 p. 342, 438—440; 1862 p. 76, 97—112, 222—266, 312, 394—434; 1874 p. 1—7; 1875 p. 298—308, 337—348. Praef. Var. Lect. edit. 2^{ae} p. xxiii.

Theocritus. Mnem. 1861 p. 225—228, 345—366. Praef. Nov. Lect. p. xix. Var. Lect. p. 42.

Theodorus Prodromus. Epist. ad Geelium p. 428, 533.

Theophrastus. Mnem. 1859 p. 310—338; 1874 p. 34—72.

Theopompus. Mnem. 1880 p. 406; 1881 p. 191.

Thucydides. Var. Lect. p. 427—457, alibi. Hyperidis Oratt. passim. Mnem. 1862 p. 215—221, 337—383; 1879 p. 446—448; 1880 p. 68—108, 113—144, 436—453; 1881 p. 33—46; 1886 p. 1—18.

Timaeus (histor.). Mnem. 1883 p. 260 sq.

Tragicorum poetarum fragmenta 'Ερμ. Λόγ. 435—461. Mnem. 1877 p. 225—276; 1880 p. 56—65.

Xenophon. Anabasin et Hellenica Ed. C. G. C. Vide supra.

Prosopographia Xenophontea. Vide supra.

De Xenophontis anno natali. Mnem. 1858 p. 47—59.

Cyropaed. Mnem. 1875 p. 66—72, 214—221, 378—409; 1857 p. 290—304.

Anabas. Mnem. 1857 p. 304—338, 365—420; 1858 p. 1—46; 1859 p. 181 sq.

Hellenic. Mnem. 1857 p. 41—56, 161—208, 275—290; 1860 p. 393. Orat. de A. I. p. 68.

Agesil. Mnem. 1881 p. 334; Collect. 585.

Hieron. Mnem. 1858 p. 60—79.

Memorab. Mnem. 1858 p. 187—196, 249—297. 'Ερμ. Λόγ. p. 249.

Oeconom. Mnem. 1858 p. 80—96, 125—141.

Sympos. Mnem. 1858 p. 141—186.

Lacedaem. Rep. Mnem. 1858 p. 297—328, 385.

Atheniens. Rep. Mnem. 1858 p. 387—402.

Vectig. Mnem. 1858 p. 403—421.

de Re Equ. Mnem. 1858 p. 429—441, 447.

Mag. Eq. Mnem. 1858 p. 442—446.

Cyneget. Mnem. 1858 p. 422—429.

Zosimus. Mnem. 1884 p. 185, 225.

ADDENDA ET CORRIGENDA

AD

EPISTULAS COBETI.

Brieven van Cobet aan Geel uit Parijs en Italië. Nov. 1840—Juli 1845. Uitgegeven door Dr. R. Fruin en Dr. H. W. van der Mey.

P. 1 vs. 1. *Zondag 28 Nov. 1840. Quod ex sequentibus satis apparet, hic dies 29^{mus} m. Nov. fuit.*

P. 3 vs. 8. Bethmannus anno 1839 Leidæ fuerat et Geelium convenerat; cf. *Pertz' Archiv. VIII 29. M. 1)*

P. 5 vs. 9. Epist. secunda et tertia locum permutanto.

P. 7 vs. 7. Millerus nuper librum ediderat inscriptum: *Éloge de la chevelure. Discours inédit d'un auteur Grec anonyme en refutation du discours de Synésius intitulé Éloge de la Calvitie, publié par E. Miller, 1840. Cf. infra p. 35. M.*

P. 25 vs. 11. Aldina p. 6 vs. 34 = p. 14 Ed. Amst.

P. 28 vs. 2. *Σελήνην*. Nempe Cobetus correxerat *Ἐλένην*, cf. p. 34.

P. 34 vs. ult. *blz.* 20. Lege: *blz.* 28.

P. 35 vs. 16 infr. *χολός*. Lege: *χυλός*.

P. 38 vs. 15. Aldina F. 125 V. = p. 231 Ed. Amst.

P. 39 vs. 6. Aldina F. 128 V. = p. 237 Ed. Amst.

P. 40 vs. 13. Aldina F. 129 R. = p. 237 Ed. Amst.

P. 40 not. Supple lacunulas: *τότε — ὄμβρω*.

1) Quae v. doct. van der Mey δ *μακαρίτης* brevi ante obitum nobiscum communicavit, ea litera M. insignivimus.

P. 48 vs. 21. Bethmannus auctor fuerat Geelio ut Codex quem apud sacerdotem Groninganum invenerat et descripserat, Leidæ in bibliotheca deponeretur. Cf. *Pertz' Archiv*. VIII 39 sq. Postea hoc Chronicon editum fuit a Societ. Histor. Ultraiectina et, ex Bethmanni exemplari, in Monumentis Germ. Histor. a Wiegando. M.

P. 51 not. Verosimiliter intelligendus est G. H. Schäfer (1764—1840). Cf. *Allg. Deutsche Biogr. M.*

P. 52 vs. 7 infr. G. de Moërbeka. Cf. p. 369.

P. 54 vs. 9 infr. Alex. Sommet. Lege: Soumet.

P. 56 vs. 18. Aldina Fol. 32 V. = p. 171 Ed. Amst.

P. 56 vs. 21 *φθέγγονται*. Lege: *φθέγγονται*.

P. 56 vs. 24. Aldina Fol. 32 V. = p. 165 Ed. Amst.

P. 57 vs. 9. Aldina Fol. 113 V. = p. 209 Ed. Amst.

P. 59 vs. 14 infr. Erotius. Lege: Grotius.

P. 76 vs. 22. De illis hexametris cf. Jul. Quichérat. *Fragment inédit d'un versificateur Latin sur les figures de Rhétorique (Bibliothèque de l'École des Chartes*. I 1839/40) p. 51, 78. M.

P. 86 vs. 9 infr. *ξύμπρωτ' ἐφύοντο*. Cf. supra p. 40.

P. 92 med. 3 *Aug.* Lege 9 *Aug.*

P. 96 vs. 16 infr. *Curtiussen*. Lege: *Curiusen*.

P. 108 not. Adde *Mnemos*. 1879 p. 421.

P. 124 vs. 6. Fol. 240 V. Cod. Par. A = p. 231 Ed. Amst.

P. 125 vs. 17. Laudatus locus legitur p. 252 Ed. Amst.

P. 146 vs. 2. De Osanni scholio cf. p. 335.

P. 152 vs. 15. Sunt duo senarii ex Eur. Erechtheo fr. 372.

P. 155 med. *Brevia*. Lege: *Brera*.

P. 159 vs. 17 infr. *khattiro*. Lege *khattivo*.

P. 161 vs. 14 infr. Negarat Simplicius esse *μεταβολὴν μεταβολῆς*. Lepidum est videre Cobetum qui inter omnia Simpliciana hoc solum probaverit. Apparet eum non cognovisse calculum differentialem.

P. 166 vs. 7. Idem Cobetus enixe petit p. 440.

P. 172 vs. 1. 16 *Jan.* In diei notatione hic aliquid erratum fuit, cf. p. 172 vs. 13 infr. coll. c. p. 185 vs. 1.

P. 176 vs. 7 infr. *γαῖαν ἀλοιᾶν*. Cf. p. 230, 270 et 504.

P. 177 vs. 9. *προσουρεῖν*. Cf. Wyttenb. *Bibl. Crit.* VI 103; VIII 50; XII 55. *Philom.* II p. 271.

- P. 178 vs. 1. Hic quoque error est in diei notatione. Cf. pag. seq.
- P. 179 vs. 12. *Pendent. Lege; Rendent.*
- P. 179 not. 3. Hoffmannus anno 1821 ad Salomonem medicum Leidensem devertit, sed Cobetus Hoffmanni alterum iter in Hollandiam intelligit m. Sept. 1836. Cf. Hoffmanni *Mein Leben*, II 340. M.
- P. 184 vs. 16 infr. Eugenius de Rozière in gratiam Iohannis Mariae Pardessus, avi sui, contulit Italos codices Legis Salicae. Cf. *Loi Salique par J. M. Pardessus*, 1843. *Praef. p. XLVII. M.*
- P. 189 med. *Eene zekere inscriptie.* Cf. p. 196.
- P. 192 vs. 8 infr. Παυσανίαν τε. Cf. p. 553.
- P. 194 med. Ἀκάτιον ἄρασθαι. Cf. p. 227.
- P. 196 vs. 2. *Maar die interpretatie, cet.* Cf. p. 227.
- P. 196 med. Περίων ἀ πόλις. Cf. p. 515. Inscriptio apud Boeckhium est 2557. Cf. *Mnem.* 1853 p. 30.
- P. 197 vs. 6 infr. ἐπὶ καὶ τρεῖς. Cf. p. 231.
- P. 207 vs. 9. *Een Franschman.* Vide de eo p. 223.
- P. 220 vs. 15 infr. τέχνη Lege: τέχνην.
- P. 224 med. E. Gros Dionem Cassium edidit a. 1845 *collationné sur les manuscrits de Rome, Florence, Turin, etc. M.*
- P. 241 med. Σοφοκλῆς ἐν Σκύθαις. Cf. p. 552.
- P. 233. Ad Lysidis epistolam Cobetus nusquam postea rediit, cf. p. 279, *Epistologr. Hercheri* p. 601, Iamblichi Vit. Pythag. § 77, Diogen. Laert. VIII 42.
- P. 249. De Longo conf. *Var. Lect.* p. 174.
- P. 260 vs. 2 infr. οὐκ ἴδμες. Cf. p. 286.
- P. 262 med. *Gaisford.* Cf. p. 523.
- P. 263 med. Συναχηρεῖμ. Adde *Mus. Rhen.* XVIII p. 447, Bernhard. *Gesch. Gr. Litt.* II p. 117.
- P. 264 vs. 2. Fabulae Aesopicae. Cf. *Orat. Inaug.* p. 153 sqq. *Var. Lect.* p. 182 sqq., *Mnem.* 1859 p. 339 sqq., 1860 p. 278.
- P. 268 vs. 7. P. 104 Dorv. = P. 113. 3. Hercheri.
- P. 287 vs. 12 *wees zoo goed het in te vullen.* Nempe: μάντιας θεῶ Φωνᾶς, coll. p. 368.
- P. 288 vs. 1. Iustinianus. Vide hoc iusiurandum in dissertatione Acad. Sal. Keyzer.
- P. 291 vs. 8. Theophrastus. Cf. p. 431.

P. 292 vs. 8. Frattoria. Lege: Trattoria.

P. 301 vs. 9. Philonis Iudaei de virtute eiusque partibus. Invenit et interpretatus est Aug. Maius. 1816. = Gemisthii Plethonis eleg. ac brev. quatuor virtutum explanatio. Edit. Basil. 1552. M.

P. 302 vs. 15 infr. De Codice Athenaei cf. p. 315, 544, alibi.

P. 311 not. 2. De Hesiodi fragmento cf. p. 334, 339, 389 et 403.

P. 313 not. Cf. J. G. Schneider. *Diogenes Laertius und der Engländer Burley* in: *Litter. Analecten, herausg. von F. A. Wolf*. III p. 227—255. M.

P. 315 med. Lectionem παράσχη Cobetus imprudens probavit.

P. 315 vs. 4 infr. Operae pretium est animadvertere, quam cito Cobetus agnovit Codicis Athenaei Veneti singularem praestantiam, cf. p. 354.

P. 316 vs. 14 ἀπὸ κραδῆς. Lege: κράδης, p. 531.

P. 318 vs. 12 infr. Schol. in Pacem vs. 73. Add. p. 328.

P. 328 vs. 11 en *de Pax*. Lege: in *de Pax*.

P. 332 vs. 15 infr. Petrettini. Cf. p. 513.

P. 333 not. *blz.* 351. Lege: *blz.* 354.

P. 339 vs. 12 infr. Scholion Eurip. Cf. supra p. 311.

P. 345 med. ποιῆσαι. Cf. p. 369.

P. 346 vs. 12 infr. Nimirum ante διαλέγονται excidit δ' i. e. τέτταρες.

P. 354 med. De Dindorfii praef. Athen. cf. etiam p. 532.

P. 356 vs. 12 infr. Apollonius Molo. Cf. p. 365.

P. 367 vs. 5. R. R. = Raoul Rochette, cf. p. 563

P. 398 vs. 11. Quod apparet ex Bakii editione Cicer. de Legibus, 1842, p. 112, R. V. Roothanus ei collationem Lagomarsianam miserat. Deinde a Bakio rogatus Cobetus inspexit Coll. Lagom. Cic. Bruti et Oratoris. Hinc pauca quaedam in Cobeti supellectile literaria, quae asservatur in Biblioth. Public. Leid. M.

P. 403 med. Scholion ad Rhesum. Cf. p. 545.

P. 404 not. 2. Ad Antiphanis fragmt. redit p. 545.

P. 413 vs. 4 Simias ἐν Γοργόνι. Cf. p. 389 et 422.

P. 430 vs. 15 *Bosco Parrasio*. Lege: *Parnasio*. M.

P. 437 vs. 9 infr. Dio Cassius. Nempe notatur error p. 438

not. Vide tamen p. 423 med. Aut hic aut illic memoria Cobetum defecit.

P. 444 vs. 16. De Prellero vide opinionem mutatam p. 591.

P. 452 vs. 7 infr. In Cobeto qui si quis alius *μνήμων* fuit, plane est incredibilis oblivio, cf. p. 456. Potestne excellens memoria temperari mira oblivione?

P. 457 vs. 9. Zoilus. Nempe ad Iliad. K 274.

P. 472 vs. 3. *Noemen*. Lege: *Nemen*.

P. 472 vs. 16 infr. De neutro Herodiano me legere memini in editis Cobeti libris, nec magis in ineditis, quae Leidae in Bibliotheca asservantur.

P. 486 vs. 2 infr. *Quae* locorum. Lege: *Quia*.

P. 488 vs. 4. *Gelukkig heb ik hier*, enz. Fuit ille A. von Steinbüchel, Archaeologus, qui scripsit *Abrisz der Alterthumskunde*, 1829. Cf. infra p. 509 et 511, item Kayseri Philostratum, 1844. M. Cf. *Mnem.* 1852 p. 75.

P. 495 vs. 12 infr. *Eene van de Cretensische inscriptiën*. Quam vide apud Boeckhium C. I. G. p. 2557.

P. 497 vs. 24. Albertus Dressel, Germanus natione, Romae habitabat et multos Codices contulit, veluti Gellii. Has collationes postea Badhamo vendidit atque sic per Badhamum ad Hertziū pervenerunt. Cf. *Berlin. Acad. Sitzungsber.* 4 Nov. 1847 et Hertziū Gellii Editionem Mai. II. Praef. M.

P. 499 med. Athen. p. 5 D. Cf. p. 598.

P. 507 vs. 13. Inscriptio in Museo Trevisano apud Boeckhium est n. 2557, cf. supra p. 196 et 495. Coniicio inscriptionem in Seminario Patriarchali apud Boeckhium esse n. 2525, cf. p. 509.

P. 510 vs. 9. Hinc corrige quod in Mnemosyne perperam retuleram. Cobeto nomen Petrettini memoria exciderat.

P. 516 med. Fuit Ritschellius qui Geelio de Xicco Polentone scripserat, cf. Ritschellii ad Suetonium de Viris Illustribus post *Parerga*. M.

P. 517 vs. 17 inf. Vide Luciani locum in *Var. Lect.* p. 143.

P. 518 not. 2. Adde *Var. Lect.* p. 175.

P. 525 not. 2. Adde *Anecd. Bk.* p. 1399.

P. 525 not. 7. Adde *Anecd. Bk.* p. 1424.

P. 526 vs. 11. *Een jong Duitscher*. Ziegler erat, cf. p. 241.

P. 532 vs. 3. Reagentia. Cf. p. 354.

P. 536 vs. 3. Quantum mihi comparuit, *Moralium Plutarochi* collationes sine vestigio perierunt, cf. p. 549 vs. 15 *infr.*

P. 539 vs. 2. De Codice Athenaei cf. p. 315 *alibi.*

P. 543 vs. 5. *λαικάσει.* Cf. p. 567.

P. 545. De Athenaei summaribus cf. *Vier Tijden.* p. 207.

P. 557 med. Diogenis Laert. locus legitur IV 40.

P. 568 vs. penult. Legitur haec Cobeti epistula apud *Ermersinium* in *Aretaei Cappad.* praef. a. 1847. M.

P. 607 vs. 14 *infr.* Vitam Aristotelis ex Codice *Marciano* primus edidit L. Robbe in *Dissertatione Academ. Leid.* 1861.

P. 607 vs. 13 *infr.* De Archyta cf. p. 132, 150 et 260. Praeterea de eo nihil invenio, nisi forte *Var. Lect.* p. 37.

Denique vide corrigenda et addenda p. 645.

MNEMOSYNE.

BLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POLLICITI SUNT

HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALFTON, J. WOLTJER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM TERTIUM.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.

1905.

[REDACTED]

Sumptibus E. J. BRILL prodierunt:

- M. T. Cicero. Commentarii rerum suarum sive de vita sua; accesserunt Annales Ciceroniani in quibus ad suum quaeque annum referuntur quae in his commentariis memorantur; utrumque librum scripsit W. H. D. Saringar. 1854. 2 part. 1 vol. 8°. / 8.50.
- C. G. Cobet, Variarum lectionum, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. Editio secunda auctior. 1873. 8°. - 7.—
- Miscellanea Critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos praesertim Homerum et Demosthenem. 1870. - 7.—
- Collectanea critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. 1877. 8°. - 7.—
- Hyperidis Orationes duae 'Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ et 'ΥΠΕΡ ΕΥΧΕΝΗΠΠΟΥ. Editio altera auctior et emendatio. 8°. 1877. - 1.50.
- Observationes criticae et palaeographicae ad Dionysii Halicarnassensis antiquitates Romanae. 1877. 8°. - 3.50.
- De Philostrati libello ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ. 1859. 8°. - 1.25.
- Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. In usum scholarum. Editio altera. 1884. kl. 8°. - 0.60.
- Lyzine Orationes. Edit. quarta, quam novis curis recensuit J. J. Hartman, 1905. 8°. - 1.20.
- Xenophontis Expositio Cyri. Editio sexta, quam curavit S. J. Warren. 1898. 8°. - 1.20.
- Xenophontis Historia Graeca in usum scholarum. Editio quarta quam curavit L. Pant. 1895. 8°. - 1.20.
- J. J. Cornelissen, Oratio inauguralis. 1879. 8°. - 0.45.
- Coniectanea Latina. 8°. - 0.60.
- Cornelli Taciti de vita et moribus Iulii Agricolae. 1881. 8°. - 0.75.
- Opus idem. In usum scholarum. 1881. kl. 8°. - 0.30.
- Minum Felis Octavius. 1882. kl. 8°. - 0.90.
- H. van Herwarden, Lectiones Rheno-Traiectinae - 1.50.
- Lysias Orationes in usum studiosae iuventutis testum constat. C. G. Cobet. Editio quarta quam novis curis recensuit J. J. Hartman. (Editio maior prolegomenis, fragmentis, indice nominum aucta). 1905. 8°. - 2.40.
- H. W. van der Mey, Studia Theognidea, accessit collatio codicis Mutinensis tantum non omnis. 1860. 8°. - 0.75.
- E. Mehler, Luciani dialogi quatuor. Graece. (Timon, Philopseudes, Verae historiae, Gallus). In usum scholarum. - 1.00.
- Mnemosyne. — Bibliotheca philologica Batava. Eddid. C. G. Cobet, T. J. Halbertsma, H. G. Hamaker, E. J. Kiehl, etc. 1852—62. 14 vol. et Appendix ad vol. 2—7. 8°. (/56.50) - 30.—
- Nova series scripserunt C. G. Cobet, C. M. Francken, H. van Herwarden, S. A. Naber, W. G. Pluygers, J. J. Cornelissen, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetton, alii; Vol. I—XIV colleg. C. G. Cobet, H. W. van der Mey, Vol. XV—XXXIII colleg. S. A. Naber, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetton. 1873—1905. 8°. pro vol. - 5.25.

365262

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON,

OPERAM SUAM FULGENTI SUNT

J. J. HARTMAS, H. VAN HEEWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WORTJER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM TERTIUM. PARS I.

LUGDUNI-BATAVORUM
E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.
1905.

INDEX

	Pag.
Ad Ovidii Heroidas, scripsit P. H. DAMSC.	1—36.
Ad Ptolemaeum, scripsit J. J. H.	50.
Thucydides (<i>contin. s. T. XXX p. 53</i>), scripsit I. C. VOLLGRAFF.	57—67
Ad Sallustium, scripsit P. H. D.	67.
Adnotationes criticae ad Lysiae orationes, scripsit S. A. NABER.	68—98
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. s. Vol. XXXII pag. 419</i>), scripsit J. J. HARTMAN	99—124
Erratum correxit idem	124.

M

vi
Leo
Cobbe
J. van

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA quater in anno prodibit Calendis
Iannariis, Aprilibus, Iuliis, Octobribus.

Pretium annuum erit floren. 5.25.

Singuli fasciculi separatim non veniunt.

Sumptibus E. J. BRILL prodierunt:

- M. T. Cicero.** Commentarii rerum suarum sive de vita sua; accesserunt Annales Ciceroniani in quibus ad annum quoque annum referuntur quae in his commentariis memorantur; utrumque librum scripsit W. H. D. Suringar. 1854. 2 part. 1 vol. 8°. / 9.50.
- C. G. Cobet.** Varias lectiones, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. Editio secunda auctior. 1873. 8°. / 7.—
- Miscellanea Critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos praesertim Homerum et Demosthenem. 1876. / 7.—
- Collectanea critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. 1877. 8°. / 7.—
- Hyperidis Orationes duae 'O ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ et 'ΥΠΕΡ ΕΥΣΕΒΙΟΥ. Editio altera auctior et emendatio. 8°. 1877. / 1.50.
- Observationes criticae et palaeographicae ad Dionysii Halicarnasensis antiquitates Romanas. 1877. 8°. / 3.50.
- De Philostrati libello ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ. 1859. 8°. / 1.25.
- Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. In usum scholarum. Editio altera. 1884. kl. 8°. / 0.60.
- Lysiae Orationes et fragmenta. Edit. tertia, quam curavit J. J. Hartman, 1820. 8°. / 1.20.
- Xenophontis Expeditio Cyri. Editio sexta, quam curavit S. J. Warren. 1808. 8°. / 1.20.
- Xenophontis Historia Graeca in usum scholarum. Editio tertia emendatio. 1888. 8°. / 1.50.
- J. J. Cornelissen.** Oratio inauguralis. 1879. 8°. - 0.45.
- Collectanea Latina. 8°. 0.60.
- Cornelii Taciti de vita et moribus Iulii Agricolae. 1881. 8°. - 0.75.
- Opus idem. In usum scholarum. 1881. kl. 8°. - 0.50.
- Minucii Felicis Octavius. 1882. kl. 8°. - 0.50.
- H. van Herwerden.** Lectiones Rheno-Traiectinae - 1.50.
- Dr. H. T. Karsten.** De inkomsten en uitgaven van den Romeinschen Staat. Antiquarische schets. 1e stuk; De Republiek. 1880. 8°. / 0.60.
- Spicilegium criticum. 1881. 8°. - 0.80.
- H. W. van der Mey.** Studia Theognidea, accessit collatio codicis Mutinensis tantum non omnis. 1860. 8°. / 0.75.
- E. Mehler.** Luciani dialogi quattuor. Graece. (Timon, Philopseudes, Verae historiae, Gallus). In usum scholarum / 1.00.
- Mnemosyne.** — Bibliotheca philologica Batava. Edd. C. G. Cobet, T. J. Halbertsma, H. G. Hamaker, E. J. Kiehl, etc. 1852—62. 11 vol. et Appendix ad vol. 2—7. 8°. (/ 56.50) / 30.—
- Nova series scripserunt C. G. Cobet, C. M. Francken, H. van Herwerden, S. A. Naber, W. G. Fluygers, J. J. Cornelissen, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetou, alii; Vol. I—XIV colleg. C. G. Cobet, H. W. van der Mey, Vol. XV—XXXIII colleg. S. A. Naber, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetou. 1873—1905. 8°. pro vol. / 5.25.

123

M N E M O S Y N E

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY,

ASTOR LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POLLICITI SUNT

J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HULWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, E. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WILZIER.

NOVA SERIES.

VOLOMEN TRICESIMUM TERTIUM PARS II.

LUGDUNI-BATAVORUM
E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.
1905.

INDEX

	Pag.
Commentum Aelli Donati ad Terentium (<i>contin. e Vol. XXXII</i> <i>pag. 322</i>), scripsit H. T. KARSTEN	127—137
Ἰνερραυισίον, scripsit M. LAMSON EARLE	138
Ad M. Antonini Lib. IX. c. 42, scripsit J. H. LEOPOLD	154—158
ΤΟ Τ ΑΤΤΙΚΟΝ ΑΝΤΙ ΧΙΡΜΑΤΟC, scripsit J. V. L.	159
Adnotationes criticae ad Antiphontis Aeschini Hypereides Dinarchi orationes, scripsit S. A. NABER	157—159
Ad Apollinarem Sidonium, scripsit P. H. D.	165
Ad epigramma Delphicum, scripsit C. GUL. VOLGCRATT	186—188
Ad Apollinarem Sidonium, scripsit P. H. D.	188
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. e pag. 124</i>), scripsit J. J. HARTMAN	189—218
Emendatur Apoll. Sidon. Ep. I. 3. 5, scripsit P. H. D.	218
Varia, scripsit H. VAN HERWERDEN.	219—220
Ad Libanium, scripsit H. J. POLAK	221—228

JUL 20 1905
THE ASTOR LENOX
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGEBRUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERA SUAM POLICITI SUNT

J. J. BARTMAN, H. VAN HEERWENDE, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. PULAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOUTER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM TERTIUM. PARS III.

LEGDUNI-BATAVORUM
E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.
1905.

INDEX.

	Pag.
De Ovidio poeta commentatio (<i>contin. e pag. 218</i>), scripsit J. J. HARTMAN	333—378.
Ad Antonini Liberalis c. XXXI § 4, scripsit CAROLUS GUILIELMUS VOLLGRAFF	378.
ΔΙΟΝΤΕΩΣ ΒΡΑΙΤΗΣ, scripsit CAROLUS GUILIELMUS VOLLGRAFF .	379—380.
Observationculae de iure Romano (<i>contin. ex Vol. XXXII pag.</i> 446), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	381—397.
De Livii praef. 3, scripsit M. L. EARLE	397.
Ad Velleium Paterculum, scripsit P. H. DAMSTÉ	398—420.
Ἐπιδικὴ ἀνεργασίας, scripsit J. v. L.	420.
Thucydidea (<i>contin. e pag. 67</i>), scripsit I. C. VOLLGRAFF .	421—441.
De Aeneidis loco illo ubi Aeneas Helesae mortem minatur (II, 567—588), scripsit J. J. HARTMAN.	441—444.
Ad Herodotum, scripsit M. L. EARLE.	444.

M N E M O S Y N E.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POSUERUNT

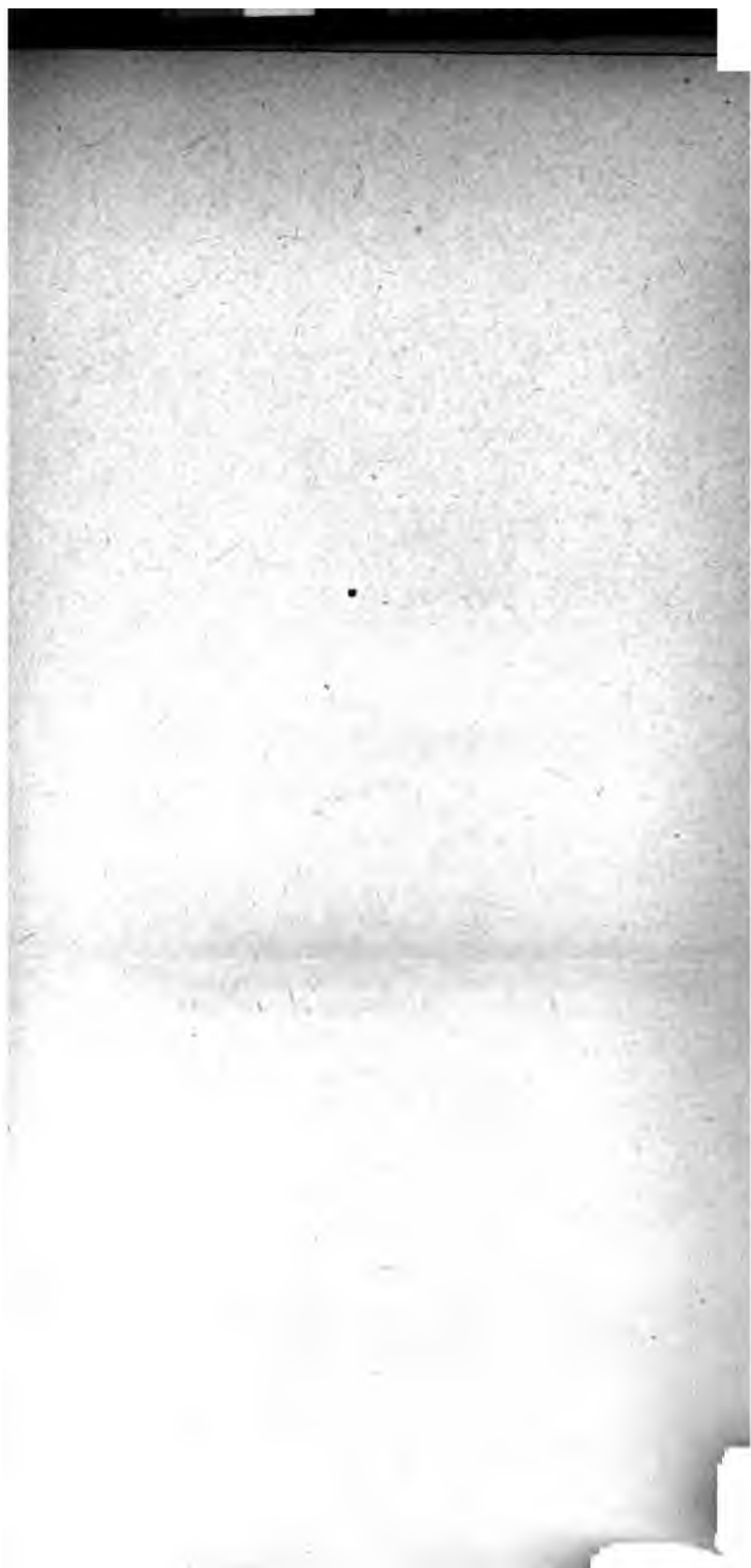
J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLTER.

NOVA SERIES.
VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM.

LUGDUNI-BATAVORUM
E. J. BENTLEY.

LUGDUNI-
BATAVORUM

Sumptibus E. J. BRILL prodierunt:

- M. T. Cicero**, Commentarii rerum suarum sive de vita sua; accesserunt Annales Ciceroniani in quibus ad suum quaeque annum referuntur quae in his commentariis memorantur; utrumque librum scripsit W. H. D. Suringar. 1854. 2 part. 1 vol. 8°. f 8.50.
- C. G. Cobet**, Varias lectiones, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. Editio secunda auctior. 1873. 8°. - 7.—
- Miscellanea Critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos praesertim Homerum et Demosthenem. 1876. - 7.—
- Collectanea critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. 1877. 8°. - 7.—
- Hyperidis Orationes duae 'Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ et 'ΥΠΕΡ ΕΥΣΕΒΕΙΟΥ. Editio altera auctior et emendatior. 8°. 1877. - 1.50.
- Observationes criticae et palaeographicae ad Dionysii Halicarnassensis antiquitates Romanas. 1877. 8°. - 3.50.
- De Philostrati libello ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ. 1859. 8°. - 1.25.
- Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. In usum scholarum. Editio tertia, quam curavit H. W. van der Mey. 1893. 8°. - 0.60.
- Xenophontis Expeditio Cyri. In usum scholarum. Editio sexta, quam curavit S. J. Warren. 1898. 8°. - 1.20.
- Xenophontis Historia Graeca. In usum scholarum. Editio quarta, quam curavit L. Punt. 1896. 8°. - 1.20.
- J. J. Cornelissen**, Oratio inauguralis. 1879. 8°. - 0.45.
- Coniectanea Latina. 8°. - 0.60.
- Cornelii Taciti de vita et moribus Iulii Agricolae. 1881. 8°. - 0.75.
- Opus idem. In usum scholarum. 1881. kl. 8°. - 0.30.
- Minucii Felicis Octavius. 1882. kl. 8°. - 0.90.
- J. J. Hartman**, De Ovidio Poeta commentatio. 1905. 8°. - 1.75.
- Analecta Tacitea. 1905. 8°. - 4.20.
- H. van Herwerden**, Lectiones Rheno-Traiectinae - 1.50.
- Lysiae Orationes**. In usum studiosae iuventutis tertium constituit C. G. Cobet. Editio quarta, quam novis curis recensuit J. J. Hartman. (Editio maior prolegomenis, fragmentis, indice nominum aucta) 1905. 8°. - 2.40.
- Editio minor. - 1.20.
- E. Mehler**, Luciani dialogi quatuor (Timon, Philopseudes, Verae historiae, Gallus). In usum scholarum - 1.00.
- Mnemosyne**. — Bibliotheca philologica Batava. Edid. C. G. Cobet, T. J. Halbertsma, H. G. Hamaker, E. J. Kiehl, etc. 1852—62. 11 vol. et Appendix ad vol. 2—7. 8°. (f 56,50) - 30.—
- Nova series. Scripserunt C. G. Cobet, C. M. Francken, H. van Herwerden, S. A. Naber, W. G. Pluygers, J. J. Cornelissen, J. van Leenwen J. f., I. M. J. Valeton, alii; Vol. I—XIV colleg. C. G. Cobet, H. W. van der Mey, Vol. XV—XXXIV colleg. S. A. Naber, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valeton. 1873—1906. 8°. pro vol. - 5.25.

INDEXED

34

365263

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERA SUAM POLEICITI SORTI

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, E. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLTJER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM. PARS I.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.

1906.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

DBI

INDEX

	Pag.
Ad Apollonium Rhodium, scripsit S. A. NABER	1—39.
Ad Sallustium, scripsit P. H. D.	39.
Ad Procopium, scripsit H. VAN HERWERDEN.	40—58.
Ad Ciceroem, scripsit P. H. D.	58.
Observationculae de iure Romano (<i>contin. ex Vol. XXXIII pag.</i> 397), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	59—72.
Amphidromia, scripsit J. VÜRTHEIM	73—78.
Minuciana, scripsit P. H. DAMSTÉ	79—82.
Ad Sallustium, scripsit P. H. D.	82.
De porticu Claudia, scripsit J. J. HARTMAN.	83—84.
Ad Ovid. Met. I, 712, scripsit W. WEEFF	84.
De Ciceronis Scholiasta Gronoviano, scripsit C. BRAKMAN I. P.	85—113.
Ad Aristoph. Ran. 1274, scripsit v. L.	113.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA quater in anno prodibit Calendis
Ianuariis, Aprilibus, Iuliis, Octobribus.

Pretium annuum erit floren. 5.25.

Singuli fasciuli separatim non veniunt.

28 06

0

UNIVERSITY OF
LIBRARY

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGEBUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERA SUAE COLLEGIT SONT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLFFER

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM. PARS II.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.

1906.

INDEX

	Pag.
De Ciceronis Scholiasta Gronoviano, scripsit C. BRAKMAN J. P.	113—134.
Ad Aristoph. Rac. 1274, scripsit v. L.	134.
Platonica, scripsit B. VAN HERWERDEN	135—147.
Ad Lucretium et Ad Taciti Dialogum, scripsit J. VAN WA- DENINGEN	147—148.
Annotationes criticae ad Theocritum, scripsit S. A. NABER	149—174.
Ad Aristoph. Rac. 27, scripsit v. L.	174.
Minuciana (<i>contin. e pag. 82</i>), scripsit P. H. DAMSTE	175—179.
Ad Aristoph. Ach. 504 et Nab. 559, scripsit v. L.	180.
Homericæ (<i>contin. e Vol. XXXII pag. 450</i>), scripsit J. VAN LEEUWEN J. F.	181—224.
XXIV. <i>Νῆς</i> quid est?	
XXV. Non finis belli Troiani in Iliade narratur sed initium.	
XXVI. Helenæ encomium.	
Ad Iliadis ε 672 et 865, scripsit v. L.	224.

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGEBUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POLLEGITI SUNT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, E. G. P. SCHEERMA,
M. C. VALETON, J. WOLFFER.

LIBRARY
UNIVERSITY OF TORONTO
111 EAST ADELAIDE ST. E.
TORONTO, CANADA

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM. PARS III.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIAE,
O. HARRASSOWITZ
1906.

INDEX

	Pag.
Ad Callimachum, scripsit S. A. NABER	225—239.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	239.
Ad Libram de Bello Africano, scripsit P. H. DAMSTÉ	240—250.
Ad Homeri X 126 aqq., scripsit v. L.	250.
Homericæ (<i>contin. a pag. 223</i>), scripsit J. VAN LEEUWEN J. r.	251—306.
XXVII. De heroum Homericorum curribus bellicis.	
XXVIII. De thoracis in carminibus Homericis usu.	
XXIX. De Thetide Pelei uxore.	
XXX. De nomine Achillis.	
XXXI. De Iunone Troianis infesta.	
Ad Terent. Eunuch, III 5, 40, scripsit v. L.	309.
De Plutarchi studiis Latinis, scripsit J. J. HARTMAN	307—316.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	316.
Platonica (<i>contin. a pag. 147</i>), scripsit H. VAN HEERWENDE	317—330.
ΦΛΑΒΙΟΣ — ΦΑΒΙΟΣ, scripsit H. v. H.	330.
Varia, scripsit H. J. POLAK	331—338.
De Hymno quodam, scripsit P. H. DAMSTÉ	339—344.
Ad scholion Hom. κ 515, scripsit v. L.	344.

TP-1000
INDEXED

MNEMOSYNE.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGEBOEK

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERA SUAM POLLECITI-SUNT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDES, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, E. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WOLFFER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM. PARS IV.

LUGDUNI-BATAVORUM

E. J. BRILL.

LIPSIAE,

O. HARRASSOWITZ.

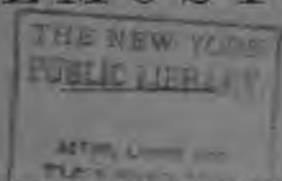
1906.

INDEX

	Pag.
Ad Callimachum, scripsit S. A. NABER	225—239.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	239.
Ad Librum de Bello Africano, scripsit P. H. DAMSTÉ	240—250.
Ad Homeri X 126 aqq., scripsit v. L.	250.
Homérica (contin. e pag. 223), scripsit J. VAN LEEUWEN J. F.	251—305.
XXVII. De heroum Homericorum curribus bellicis.	
XXVIII. De thoracis in carminibus Homericis uso.	
XXIX. De Thetide Pelei uxore.	
XXX. De nomine Achillis.	
XXXI. De Iuone Troianis infesta.	
Ad Terent. Eunuch, III 5, 40, scripsit v. L.	306.
De Plutarchi studiis Latinis, scripsit J. J. HAUTMAN	307—316.
Ad Ciceronem, scripsit P. H. D.	316.
Platonica (contin. e pag. 147), scripsit H. VAN HERWERDEN	317—350.
ΦΛΑΒΙΟΣ — ΦΑΒΙΟΣ, scripsit H. v. H.	350.
Varia, scripsit H. J. POLAK	331—338.
De Hymno quodam, scripsit P. H. DAMSTÉ	339—344.
Ad scholiam Hom. X 515, scripsit v. L.	344.

TP-1000
INDEXED

MNEMOSYNE.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA.

COLLEGERUNT

S. A. NABER, J. VAN LEEUWEN J.F., I. M. J. VALETON.

OPERAM SUAM POSUCIT. SUNT

J. J. HARTMAN, H. VAN HERWERDEN, A. E. J. HOLWERDA, H. T. KARSTEN,
J. C. NABER, H. J. POLAK, K. G. P. SCHWARTZ,
M. C. VALETON, J. WULTJER.

NOVA SERIES.

VOLUMEN TRICESIMUM QUARTUM. PARS IV.

LUGDUNI-BATAVORUM
E. J. BRILL.

LIPSIÆ,
O. HARRASSOWITZ.
1900.

INDEX

	Pag.
Apuleiana, scripsit C. BRAKMAN I. P.	345—360.
Ad Lucianum, scripsit v. L.	360.
Trifolium Horatianum, scripsit P. H. DAMSTÉ	361—364.
Observationum de iure Romano (<i>contin. ex pag. 72</i>), scripsit J. C. NABER S. A. FIL.	365—375.
ΚΟΛΛΑΒΟΙ — ΚΟΛΛΟΠΗΞ. Ad Lucianum, scripsit v. L.	375.
ΕΙΣΙΑΙΟΝ — ΕΠΙΕΙΣΙΟΝ, scripsit J. VÜRTHEIM	376—380.
Homericæ (<i>contin. e pag. 306</i>), scripsit J. VAN LERUWEN J. P.	381—410.
XXXII. Observationes criticae.	
Ad Lucianum, scripsit v. L.	410.
Thucydidea (<i>contin. e T. XXXIII pag. 441</i>), scripsit I. G. VOLLGRAEF	411—428.
HC — WC. Ad Odysseæ w 30, scripsit v. L.	429.
Caroli Gabrielis Cobet operum conspectus, scripsit S. A. NABER.	430—443.
Addenda et corrigenda ad Epistulas Cobeti, scripsit idem.	443—448.

BIBLIOTHECA PHILOLOGICA BATAVA quater in anno prodit. Calendis
Ianuariis, Aprilibus, Iuliiis, Octobribus.

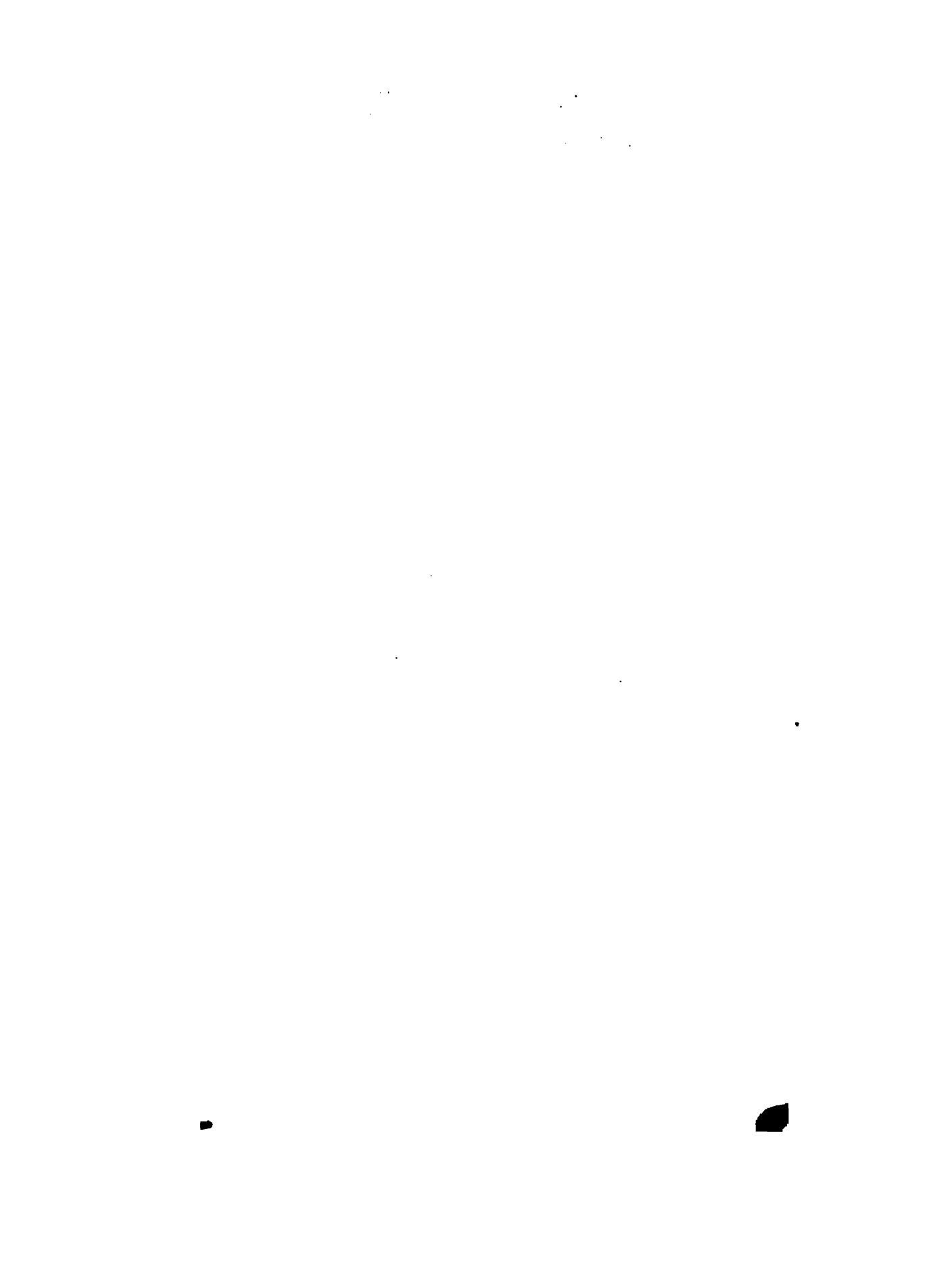
Pretium annuum erit floren. 5.25.

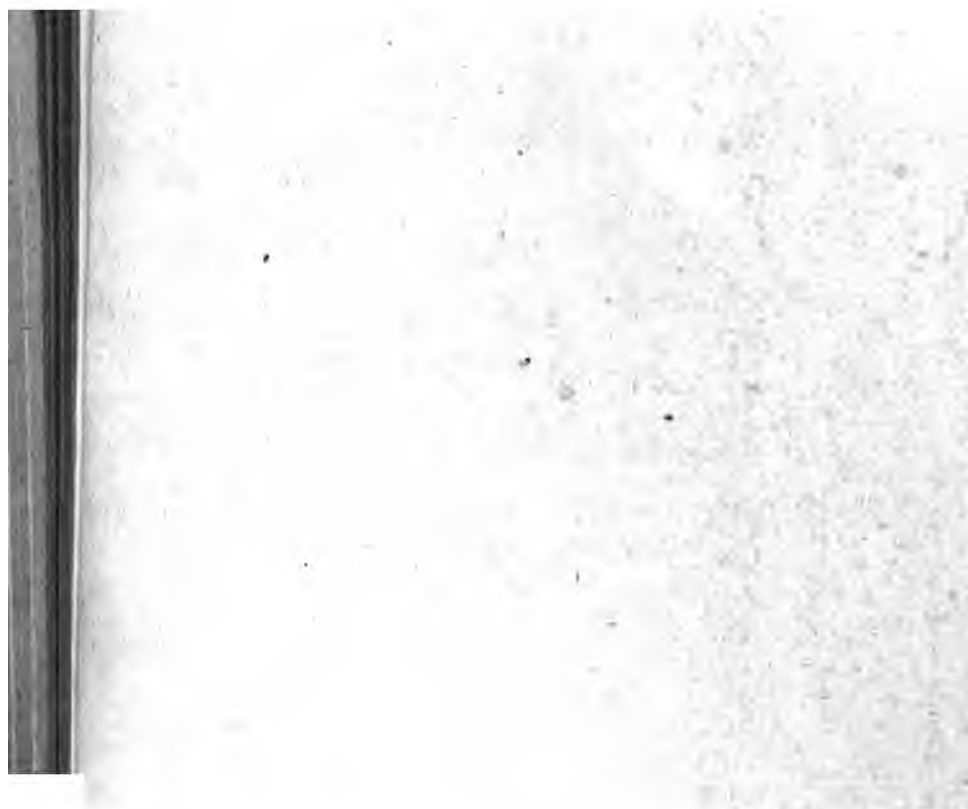
Singuli fasciculi separatim non vendunt.

Sumptibus E. J. BRILL prodierunt:

- M. T. Cicero.** Commentarii rerum suarum sive de vita sua; accesserunt Annales Ciceroniani in quibus ad suum quaeque annum referuntur quae in his commentariis memorantur; utrumque librum scripsit W. H. D. Suringar. 1854. 2 part. 1 vol. 8°. f 8.50.
- C. G. Cobet.** Variarum lectionum, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. Editio secunda auctior. 1873. 8°. - 7.—
- Miscellanea Critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos praesertim Homerum et Demosthenem. 1876. - 7.—
- Collectanea critica, quibus continentur observationes criticae in scriptores Graecos. 1877. 8°. - 7.—
- Hyperidis Orationes duae 'Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ et 'ΥΠΕΡ ΕΥΣΕΜΠΙΟΥ. Editio altera auctior et emendatior. 8°. 1877. - 1.50.
- Observationes criticae et palaeographicae ad Dionysii Halicarnassensis antiquitates Romanas. 1877. 8°. - 3.50.
- De Philostrati libello ΠΕΡΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗΣ. 1859. 8°. - 1.25.
- Cornelii Nepotis vitae excellentium imperatorum. In usum scholarum. Editio tertia, quam curavit H. W. van der Mey. 1893. 8°. - 0.60.
- Xenophontis Expeditio Cyri. In usum scholarum. Editio sexta, quam curavit S. J. Warren. 1898. 8°. - 1.20.
- Xenophontis Historia Graeca. In usum scholarum. Editio quarta, quam curavit L. Punt. 1896. 8°. - 1.20.
- J. J. Cornelissen.** Oratio inauguralis. 1879. 8°. - 0.45.
- Coniectanea Latina. 8°. - 0.60.
- Cornelii Taciti de vita et moribus Iulii Agricolae. 1881. 8°. - 0.75.
- Opus idem. In usum scholarum. 1881. kl. 8°. - 0.30.
- Minucii Felicis Octavius. 1882. kl. 8°. - 0.90.
- J. J. Hartman.** De Ovidio Poeta commentatio. 1905. 8°. - 1.75.
- Analecta Tacitea. 1905. 8°. - 4.20.
- H. van Herwerden.** Lectiones Rheno-Traiectinae - 1.50.
- Lysiae Orationes.** In usum studiosae iuventutis textum constituit C. G. Cobet. Editio quarta, quam novis curis recensuit J. J. Hartman. (Editio maior prolegomenis, fragmentis, indice nominum aucta) 1905. 8°. - 2.40.
- Editio minor. - 1.20.
- E. Mehler.** Luciani dialogi quatuor (Timon, Philopseudes, Verae historiae, Gallus). In usum scholarum - 1.90.
- Mnemosyne.** — Bibliotheca philologica Batava. Edid. C. G. Cobet, T. J. Halbertsma, H. G. Hamaker, E. J. Kiehl, etc. 1852—62. 11 vol. et Appendix ad vol. 2—7. 8°. (f 56.50) - 30.—
- Nova series. Scripserunt C. G. Cobet, C. M. Francken, H. van Herwerden, S. A. Naber, W. G. Pluygers, J. J. Cornelissen, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetton, alii; Vol. I—XIV colleg. C. G. Cobet, H. W. van der Mey, Vol. XV—XXXIV colleg. S. A. Naber, J. van Leeuwen J. f., I. M. J. Valetton. 1873—1906. 8°, pro vol. - 5.25.

11/11/2023 10:11:11 AM

1

